L. ANNÆI FLORI

EPITOME

RERUM ROMANARUM.

VOL. II.

L. ANNÆI FLORI

EPITOME

RERUM ROMANARUM

EX EDITIONE J. FR. FISCHERI

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU CODICUM ET EDITIONUM

ET

INDICE LOCUPLETISSIMO

ACCURATE RECENSITA.

VOLUMEN SECUNDUM.

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.

1822.

NOTÆ VARIORUM

IN

L. ANNÆI FLORI

EPITOMEN

RERUM ROMANARUM.

COMPENDIA SCRIPTURÆ, QUIBUS DESIGNANTUR LIBRI SCRIPTI ET EDITI FLORI.

Naz. et N. Nazarianus.
Pall. duo Palatini.
Pal. pr. et P. 1. Palatinus primus.
Pal. post. et P. 2. Palatinus secundus.
Ryck. et R. Ryckianus.
Regg. duo Regii.
Reg. F Regius in Fol.
Reg. Q Regius in Quart.
Toll. tres sequentes, quos contulit Tollius.
Flor. et Fl. Florentinus.
Magl. et M. Magliabecchianus.
Berol. et B. Berolinensis.
Duisb. et D. Duisburgensis.
Fran. et F. Franequeranus.
Voss. tres ex Bibliotheca Is. Vossii.
Voss. 1. et Voss. pr.
Voss. 2. et Voss. sec.
Voss. 3. et Voss. tert.
V. E. V. e. et vet. ed. Vetus, id est, prima omnium editio.
Ed. B. Editio Beroaldi.
Ed. S. et S. Editio Sabellici.
Ed. J. Editio Juntina.
Ed. P. Editio Parvi.
Ed. A. Editio Aldi.
O. s. et e. vel, om. sc. et ed. omnes scripti et hi sex editi.
In notis Gruteri et Freinshemii,
I. impressi.
I. q. impressi quidam.

NOTÆ VARIORUM

IN

L. ANNÆI FLORI

EPITOMEN

RERUM ROMANARUM.

EX EDITIONE C. A. DUKERI,
LUGD. BAT. 1744.

LIBER I.

Lucii Annæi, sive Flori, &c.] In antiquioribus libris, teste Salmasio, varie nomen hoc legitur, ita tamen, ut semper *Annæus* vocetur, nisi quod in aliquibus *Julium* invenit Lipsius, quibus tamen fidem non habet. *Julius* etiam Schotto citatur. Nobis ea de re nihil compertum est; nec enim quicquam sine libris veteribus vel aliorum auctorum testimoniis eruere promptum sit, quibus utrisque deficimur. Illud videtur, cognomen Flori, si alienum sit, adjectum errore, quo multis idem cum epitomatore Livii Noster habetur. *Freinshemius.* Pleræque recentiores Edd. hunc titulum præferunt, *L. Annæi, sive Senecæ*, eo quod hic Scriptor in aliis Mss. *Florus*, in aliis *Seneca* vocatur. Cur ergo non etiam priorem partem ita dederunt, *L. sive Annæi, sive Julii?* quum in nomine gentili itidem varient scripti. Itaque prætuli titulum Ed. Græv. et aliarum quarumdam, quem etiam Nazar. et Vineti Mss. item Ryck. et Vet. Ed. habent. In aliis olim impressis, et in scripto Duisb. *L. Florus* vocatur, omisso nomine *Annæi.*

PROŒM. §. 1 *Populus Romanus*] Auctor Flori Francici Francis hoc aptat, cothurnum Herculis. *Fr.*

Usque Cæsarem] Ita vetustissima editio, quam potuissemus hoc quidem in loco non sequi, nam scripti omnes, quos vidimus, habent: *in Cæsarem.* Et hanc loquutionem Annæo familiarem esse scimus, quod nemo potest ignorare, qui totum legerit. Cap. 6. hujus libri: 'Substitutus in locum regis quasi in tempus.' Vulgati: *ad tempus.* Salmasius.

In Cæsarem] Alii *usque Cæsarem*, quod præferrem, nisi scripti, quos Gruterus et Salmasius videre, repug-

narent, quibus etiam suffragatur non indiligens editio, quæ decimo superioris sæculi anno prodiit. Ita loquitur Noster infra, fine præfationis: 'In sæculum nostrum.' *Fr.* Sic mox n. 6. 'In App. Claudium,' et II. 17. 5. 'In Cæsarem Augustum.' Suet. Vesp. 6. 'Deposita simultate, quam in id tempus ex æmulatione non obscure gerebat.' Add. Salm. in Solin. p. 786. a. F. Justin. XII. 4. 'Quæ consuetudo in successores quoque Alexandri mansit.' Hoc Tanaq. Fabro durius et insolentius videtur, nisi addatur *usque:* sed vid. quæ adnotat Cl. Burmannus ad Vellei. I. 8. Horat. Epist. II. 1. 159. 'Sed in longum tamen ævum Manserunt, hodieque manent, vestigia ruris.' Ovid. Fast. v. 33. 'Hic status in cœlo multos permansit in annos.'

Septingentos] Novem adjiciunt Eutropius lib. VII. in princ. et Fasti Consulares, decem Orosius VI. 18. Velleius II. 65. 4. Tacitus post DCCXX. urbis annum, solum Augustum imperasse, principio Historiarum scribit. Dio princ. lib. LII. post DCCXXV. post Actiacam nempe victoriam, quam Panvinius ex Fastis in vicesimum secundum supra DCC. refert, qui numerus, duodecim annis, quibus cum Antonio Rempub. tenuit, recisis, idem cum Orosiano fuerit. Dionysius Halicarnasseus I. 71. bellorum civilium finem in mediam Olympiad. 187. refert, cum Roma apud eundem I. 71. et 74. et II. 2. primo septimæ Olympiad. condita fuisset: fuerint ergo anni DCCX. quot etiam subinnuere videtur Livius in præfat. n. 5. Etiam Solinus cap. 1. ad primum Augusti consulatum annos DCCX. computat. Sed Noster maluit uti rotundiore numero, quod aliis etiam auctoribus familiare est. Livius IX. 18. 8. 'P. R. octingentesimum annum bellare,' scribit: et apud Tacitum H. IV. 79. 9. 'Octingentorum annorum fortuna disciplinaque compagem eam (imperium Rom. dicit) coaluisse' ait Petilius Cerialis. Ita Justinianus in l. III. C. de V. I. enucl. ab U. C. ad suum usque imperium pene MCCC. (nam quod in Constit. ad Tribonian. §. 5. MCCCC. anni sunt, scribentis, aut describentis, error est) annos elapsos ait. Ita etiam in enarrandis cladibus, ubi cæsorum numerus refertur, rara centenorum mentio est, sed tot fere millia cæsa dicuntur. Tales enim minutas diligentias ab historico non requirimus. Sed nec communis casus observat: ex quo v. g. centumviri dicebantur Romæ, qui erant 105. postea etiam 180. Vide Bernegger. Quæst. in Tacit. 64. Sic de Geographis Strabo lib. I. Καὶ γὰρ ὁ γεωγραφῶν ὄντως πολλὰ παρίησι τῶν ἐν μέρει. Vide etiam notam ad I. 12. 2. *Fr.*

Tantum operum] *Opera gerere* plerumque dicitur de rebus bellicis. Vid. Freinsh. Indic. Add. Vell. II. 104. Curt. VIII. 1. Sueton. Domit. II. Sed sunt tam pacis, quam belli opera. Liv. I. 16. 'His immortalibus editis operibus:' quod paullo ante dixerat: 'Hæc ferme Romulo regnante domi militiæque gesta.' *Tantum opum* Voss. 3. ut *Opibus* pro *Operibus* in Cæs. Civil. I. 32. ubi vid. Clar. Oudendorp.

Ætatem ultra putet] Hoc est, putet, tantum operum tam brevi temporis spatio geri non potuisse: nam quod Stadius 'putare' pro, computare et numerum inire, exponit; id quidem alias probum est: sed huic loco parum convenire videtur; cum hic non de inquirenda vel computanda ætate sermo sit, sed jam inventa et computata cum rebus in ea gestis comparetur. Hæc eadem Flori verba ad ectrapelos, (sicut Plinio lib. VII. c. 16. in fin. vocantur) venuste refert Berneggerus, præsertim ad eum, cujus Gregoras meminit Histor. lib. II. c. 12. et Seneca ad Marciam cap. 23. fin. *Fr.* *Ætatem ultra putet*] I. e. putare possit ætatem Pop. Rom. vel imperii

extendi ultra terminum illum 700. annorum, atque adeo, ut Freinshem. tantum operum tam brevi spatio temporis geri non potuisse. Auctor Consolat. ad Liviam, comparans magnitudinem rerum gestarum Drusi cum ejus annis, hanc sententiam ita expressit vs. 339. 'Vix credent tantum rerum cepisse tot annos.' Clar. Perizonius ad oram exemplaris sui adscripserat: *Ultra* absolute, pro, ultra id spatium. Sic Plin. Panegyr. XLVII. 'Superatisque jam mille liminibus, ultra semper aliqua dura et obstantia.' Et *citra* ap. Tacit. H. III. 23. 'Tela hostium citra cadebant.'

§. 2 *Ita enim late ubique per orbem terrarum*] Optimæ et vetustissimæ S. Nazarii membranæ legunt: *Ita late per orbem terrarum.* Nec multum aliter edidit doctiss. Vinetus, nisi quod legit: *Ita enim:* sed illud *enim* nos salva sententia jubemus abesse, ut et illud *ubique.* In altero Palatino est: *Ita enim ubique per orbem terrarum.* Sed ille ut vetustate inferior, ita et bonitate. *Sal.* Recepi scripturam, quam libri et docti viri probant. Aliæ edd. *Ita enim late ubique*, duabus vocibus additis, quæ commode absunt. *Fr.* *Enim* retinent alii omnes scripti, et V. E. nec additum quidquam obest sententiæ. Quia tamen non solum a Nazar. sed etiam ab al. vett. Edd. abest, secutus sum Salmasium, Freinshemium, et Græviam. *Late* non erat in uno e Pall. Flor. Fran. et Voss. pr. *Ubique* addunt Pall. Regg. Duisb. Fran. Voss. 1. et v. e. In Magl. pro eo est *utique.* In Regg. non post *late*, sed post *arma* scriptum est. Videtur esse glossa τοῦ *late*.

Generis humani] Ita magnitudine Romana totus prope orbis involvitur, ut ei nihil accidere possit, quin universos contingat. Sic infra IV, 3, 8. 'Cum Romanæ dominationis, id est, humani generis conversione.' Sic Suetonius, Calig. 13. 1. 'Pop. Rom., vel, ut ita dicam, hominum genus.' Apud Tacitum, III. 59. 5. 'Sic imbui rectorem generis humani.' *Fr.*

Facta] Codex vetus, quem Christoph. Puteanus, et Regius, quem Samuel Sciassius, nec non Serenissimæ Suecorum Reginæ Christinæ, quem olim Antwerpiæ vidi, *generis humani fata* scribunt: verissime. Qui populi, inquit, Romani res gestas cognovit, omnium regnorum et rerum publicarum fortunam et conditionem cognovit: is scit et videt, quæ sit omnium gentium et populorum fortuna et status, qui a Romano imperio pendebat, victis plerisque orbis habitabilis et antiquis cogniti gentibus. Non nego vulgatam lectionem posse defendi et exponi; sed hæc vetustorum librorum scriptura elegantior est, et ingenio hujus Scriptoris accommodatior. L. I. c. 3. 'Horatiis Curiatiisque, tergeminis hinc atque inde fratribus, utriusque populi fata permissa sunt.' Et lib. IV. c. 2. 'Philippicis campis Urbis, imperii, generis humani fata commissa sunt.' Rutil. Itinerar. lib. I. de ipsa Roma: 'Excedis factis grandia fata tuis:' ut recte viri docti. Ubi male quoque in multis editis legitur *grandia facta.* Licet fortuna tua magna sit, majora tamen sunt tua facta. Sic et alibi loquitur. *Grævius.* Codicibus, quos Celeberr. Grævius laudat, adsentiuntur Voss. 1. Regg. Berol. Magl. Duisb. et V. Ed. Et ita quoque legendum videbatur Perizonio. *Fatum* et *factum* sæpe permutata sunt, ut ostendit ad Sil. Italic. I, 277. et XI, 9. Cl. Drakenborch. Add. Cujac. Obs. XVI. 9. Forner. Rer. Quotid. VI. 9. Heins. ad Ovid. Trist. III. 6, 36. et Salmas. ad Capitol. Gordian. v. et sic liber Ryck. I. 3. 3. *facta* pro *fata.* Hoc loco vulgata scriptura facile defendi posset, ut recte Græv. si non obstarent libri scripti. Sed non probo, quod Schefferus in Justin. XXXIX. 5. pro *quo facto* legendum putat *quo fato.*

Nam] Puto legendum esse *Jam.* Fr.

Idem conjecerat Nic. Heinsius, adscriptis etiam locis Flori e lib. I, 18, 9. III. 1, 18. et III, 12, 11. quibus add. I, 8, 5. Nec absurde: nam *jam* et *jam vero* inserviunt transitioni, et connectendæ orationi. Vid. Scheff. et Græv. ad Justin. XLI. 5. Et sic Græv. infr. IV, 12, 23. pro *nam* substituendum censet *jam*. Sed omn. scrr. et edd. Flori et hoc et illo loco habent *Nam*. Et hanc particulam sæpe eamdem vim habere ostendit Manut. ad Cicer. Ep. Famil. III. 11, et V. 20. Add. Gronov. ad Liv. XXIX, 8. et Cl. Noodt. Probabil. II. 8. Diocletian. et Maxim. XIV. et de Pact. et Transact. XIII. In postrema Ed. Amstelod. Flori adnotationi Freinshemii hæc adsunntur, 'Ms. Reg. *nam tot in laboribus*:' quæ unde sumta sint non scio.

Contendisse] Simile hoc Plutarchi est in Demosth. cap. 4. Εἰ γένοιτο τῇ φύσει καὶ τῇ τύχῃ καθάπερ τεχνίταις ἅμιλλα. Fr.

Virtus et fortuna] Tam ergo parum sine fortuna virtus effecerit, quam sine virtute fortuna. Sensit hoc Brutus, cum exclamaret, apud Nostrum 4, 7, 11. 'Non in re, sed in verbo tantum esse virtutem:' et Pausanias, quum scriberet lib. I. Τοὺς ὑπὸ Ἑλλήνων καλουμένους ἀνδρείους τὸ μηδὲν ἄνευ τύχης εἶναι. Et Maxim. Tyr. Dissertat. 24. Ἀρχούσης μὲν τῆς τύχης στρατηγοῦ δίκην adeoque verum est interdum illud: 'Vitam regit fortuna, non sapientia:' quod firmat Sallustius, Cat. 8. 1. 'Profecto fortuna in omni re dominatur.' Et illud alterum Italorum: *Non val virtu, a chi fortuna incontra.* Sic in bello civili, quod ut ait Tacit. Hist. 3, 59, 3. 'Vitellium retro fortuna vertit, quæ Flavianis ducibus non minus sæpe quam ratio adfuit:' et Curtius 10, 5, 35. fatetur, 'Alexandrum, cum multum debuerit virtuti, plus debuisse fortunæ.' Contra 'Inguiomerum fortuna magis quam virtus deserebat,' apud Tacit. 2, 21, 3. Nam 'ei, qui ad virtutem tendit, etiamsi multum processit, opus est tamen aliqua fortunæ indulgentia,' inquit Seneca cap. 16. de Vita Beata. Hinc Plinius 'plurimum referre' putat, 'in quæ cujusque virtus tempora inciderit; in multis enim virtutis opera magna fuisse, sed majora fortunæ:' 7, 28. Hæc ergo sæpissime Pop. Rom. juvit, erexit, restituit, ut passim legimus. Unicum Taciti locum H. 3. 46, 6. annotasse sufficiat: 'Affuit, ut sæpe alias, fortuna Pop. Rom.' Ceterum Marcellinus 14, 14. nostrum imitatur, quem vide si lubet, et Plutarchi librum de fortuna Populi Romani, et Albericum Gentilem de armis Rom. 2. 12. et 13. Item Sitzman. in Rutilii Itiner. lib. I. vers. 62. *Idem.* Add. Lips. de Magnit. Pop. Rom. IV. 1. et Spanhem. ad Julian. Orat. I. p. 300.

Videantur] Optimi libri legunt hic: *viderentur.* Quod magis probo ex genio Flori: *ut ad constituendum ejus imperium contendisse virtus et fortuna viderentur.* Sic infra cap. 9. 'Ut plane publicus parens in locum liberorum adoptasse sibi populum videretur.' *Sal.* Ita Reg. F, Flor. Berol. Duisb. et om. ed. Et confirmant hanc scripturam Voss. 2. 3. Ryck. et Magl. quorum in illis est *videretur*, in hoc *viderentur*. Nec tamen deteriorem putem vulgatam.

§. 3 *Quare quum præcipue hoc quoque, sicut cetera*] Optimus S. Nazarii liber: *Quare quum si præcipue hoc quoque operæ pretium sit cognoscere*: omissis illis, *sicut cetera.* Forte legendum: *Quare quum præcipue hoc quoque operæ pretium sit cognoscere.* Sal. Duo illa postrema verba absunt a quibusdam etiam optimæ notæ: sed quia in omnibus quas videre contigit editionibus retinentur, ipse etiam loco movere nolui. Salmasius ex Nazariano, qui habet, *quum si præcipue*, facit, *quamvis præcipue.* Fr. Retinet quidem liber Ryckianus has duas voces, *sicut*

cetera; sed cum nec Vinetus in suis libris, nec Puteanus nec Sciassius in Regio, nec Salmasius in omnium optimo antiquissimo Nazariano illas reperit, merito censuerunt homines doctissimi delendas esse; quibus adstipulor. Nec sic tamen locus hic est perpurgatus. Nam binæ hæ voculæ perperam inculcatæ præbuerunt ansam majorem labem aliis adspergendi. Codex Ryckianus: *quare cum tam de sī præcipue hoc quoque sicut cetera operæ pretium sit, cognoscere: sigillatim tm̄.* Vocem *sigillatim* memini quoque præ se ferre membranas pervetustas Augustæ Christinæ, Suecorum Reginæ. Manus Flori fuit: *Quare cum præcipua quæque operæ pretium sit cognoscere sigillatim, tamen quia ipsa sibi obstat magnitudo.* Vides detersis sordibus, quas invexerant aut librarii aut scioli, omnia nunc liquida esse. Cum intrusissent *sicut cetera,* interponendum etiam *hoc* fuit, et *quæque* transformandum in *quoque,* ut et *præcipua* in *præcipue,* ne sensu omni careret hic locus. Sic vara vibiam sequitur. *Græv.* Grævius et Amst. omiserant *sicut cetera.* Sed existimavi vulgatam scripturam, quam in plerisque sc. et om. ed. ante Grævianam inveni, exprimendam esse. Si placet retineri *sicut cetera,* ea verba non aliter videntur posse exponi, quam, *sicut cetera imperia, Quæ Romanum præcesserunt:* ut Gruter. Sed non temere est, quod ea non leguntur in multis Mss. cum quibus consentiunt Voss. 1, 2. Fran. et libri Vineti, quorum in uno tantum inter versus scripta erant; nec dubium est, quin locus sit contaminatus. In libro Ryck. sæpissime *de* scribitur pro *et.* Ita paullo ante, *Virtus de fortuna:* infr. c. I. *Primus ille de Urbis, de imperii conditor.* Et sic compluribus aliis locis. Itaque suspicor in libro illo *tam de si* scriptum esse pro *tametsi;* *cum* autem per errorem ortum e sequenti *tam,* et in eo codice, unde hic descriptus est, fuisse, *Quare tametsi præcipue hoc quoque, sicut cetera, operæ pretium sit cognoscere sigillatim, tamen. Tametsi,* et *tamenetsi,* sequente *tamen,* sæpe ponuntur pro, quamvis. Vid. Cæs. B. G. VII. 43. Cicer. Epist. Famil. IV. 15. et Cujac. Obs. I. 14. Et solet particulæ *tamen* aliquid hujusmodi præmitti. Unde et Perizon. inter alias conjecturas pro *quum* posuerat *quamvis*; quæ etiam Salmasii conjectura fuerat in primis curis; et adscripserat, 'sequitur enim *tamen.*' Ita partim e libro Ryck. partim ex aliis, partim e conjectura Grævii locus hunc in modum constitui posset: *Quare tametsi præcipua quæque operæ pretium sit cognoscere sigillatim; tamen, quia ipsa sibi obstat magnitudo.*

Rerumque diversitas] Sic apud Aristidem in Panathen. 'Multæ eorundem temporum res,' &c. *Fr.*

Obrumpit] Nazarianus cum duobus Palatinis: *abrumpit.* Profecto, *abrumpit* cum vetera haberent excusa, Vinetus ex suis libris *obrumpit* reposuit: omnes tamen libri, quibus usi sumus, *abrumpit* uno consensu legunt. *Sal.* Et sic om. sc. et ed.

Faciam quod solent] Alia comparatione utitur Sex. Rufus initio breviarii. *Fr.*

Pariter atque in semet] Quomodo hic *in semet* exponi possit, nullus video. Quid enim *in semet?* Omnino emendandum *in semel.* Quod in hoc auctore hominum imperitia depravatum, ter aut quater reposuisse memini, ex veterum librorum fide. 'Insemel,' 'Insimul,' 'Ininstar,' dixerunt veteres, pro simplicibus Semel, Simul, et Instar: ut nos alibi pluribus docebimus. Posset etiam legi, *pariter atque insimul,* et magis placet quam *insemel.* 'Insimul' infra dixit. *Pariter atque insimul,* ut 'Statim e vestigio,' et 'Statim ac sine mora,' quæ sunt familiares Annæo loquutiones. 'Insemel' in Pandectis Florentinis pro, semel. *Sal.* *Insimul*] Vocem qua

et alias usus est Noster, et hoc in loco doctissimis viris usus putatur, restituere natalibus non dubitavi. Hactenus editi *in semet*, ex quo Gruterus *in semel*, melius quidem, sed melius adhuc illi. *Fr.* Pro *insemet*, quod et Regius et Ryckian. retinet, recte reposuerunt *insimul*. Dicitur enim eadem forma qua 'Incoram,' 'Inante,' 'Insemel.' Nec mirum *pariter* ac *insimul* συνώνυμα conjungi ab Annæo, cum hoc isti scriptori ut et aliis non sit infrequens, ut ostendit ὁ πάνυ Salmasius. Codicum tamen veterum lectionem tuendam censet vir magnæ dignitatis, ingenii, et doctrinæ, Marquardus Gudius, cujus judicio in primis multum tribuo. *In semet* autem ostendi magnitudinem, cum tanquam hominis in brevi tabella tota ejus imago ostendatur, ut sic statim *in semet* possit conspici, qualis sit. *Græv.* Quidam libri Vineti et Voss. 1. *insemel*, alii om. sc. et ed. *in semet*, quod propius accedit ad *insemel*, quam ad *insimul*. Reg. Q etiam *in semet ipso*. Locus Pandectarum, quem hic laudat Salmasius, est in l. 35. §. 7. de Contrah. emt. 'Nec interest, unum pretium centum metretarum insemel dictum sit, an in singulos eos.' Ita ibi a manu vetere fuisse, sed id deinde mutatum in *insimul*, quod alii Mss. et Vulg. habent, me docuit Vir doctiss. mihique amicissimus Henricus Brencmannus Jctus. Sed in Floro sententia loci potius videtur postulare *insimul*, quam *insemel*, ut infr. II. 17. 2. 'Simul pariter.' Idque etiam placet Bernartio ad Stat. Theb. I. 440. apud quem ad ejusdem poëtæ Silv. 1. 6. 36, et ap. Racvard. Var. III. 3. plura vid. hac forma composita. De *insimul* Freinsh. in Ind. et Cellar. Cur. Poster.

§. 4 *Quasi hominem*] Nam sicut homines, ita civitates quoque et urbes nascuntur, crescunt, decrescunt, moriuntur: bellissima igitur hæc comparatio est. Eadem ratione Papirius Fronto in l. 40. D. de pec. peculium homini comparat. Marcellinus cit. loco eandem ex nostro similitudinem suo operi inserit, quam Lactantius ex Seneca (sicut ipse laudat auctorem) aliter paullo recenset. Eadem figura Plinius, 3, 5. 'Morientis Casilini reliquias' dicit. Cicero de Fin. 5. 14. pari similitudine utitur. 'Earum,' inquit, 'etiam rerum, quas terra gignit, educatio quædam et perfectio est, non dissimilis animantium. Itaque et vivere vitem, et mori dicimus, arboremque et novellam et vetulam, et vigere et senescere.' Florum imitatus videtur Nauclerus in præfat. *Fr.*

§. 5 *Prope ducentos quinquaginta per annos*] Mirum quam diverse hic numerus concipiatur in antiquis libris. S. Nazarii membranæ *CCCC per annos*. Quod et a plurimorum veterum sententia et a vero longius abest. Alter Pal. *CC*. Alter vero cum Nazariano consentit. Nullus certe agnoscit editam lectionem. Vetusti Jordanis Codices *CCXLIII*. Quibus ratio nos cogit assentiri et scriptorum consensus. In Anacephalæosi, de regibus: 'Hæc est prima ætas populi Romani et quasi infantia, quam habuit sub regibus septem, per annos, ut diximus, CCCXIII.' Legendum est: *CCXLII*. Hoc est, quod ait heic Florus, *prope ducentos quinquaginta*. Sal. Iterum numerum non exacte definit, (vide quæ supra ad n. 1. notavimus) quem ex auctoribus cum cura eruerunt Camers et Stadius: quibus adde Livium fine lib. 1. Halicarnass. fine lib. 4. Eadem ratio temporum est apud Appianum in præfat. *Fr.* Vineti libri hic quoque valde variabant. Nam alii CCCC. alii CCC. alii CC. habebant. Voss. omnes, Ryck. et Regg. conveniunt cum Nazariano. Duisb. et V. E. cum altero Pal. in Fran. est *ducentos XLIIII*. In Flor. et Magl. Tollius videtur invenisse *CCL*. Nam nihil adnotarat, nisi in Berol. deesse

numerum annorum. Idem paullo ante non male legebat *ut adoleverit*, rejecta copula *que*. Sic Liv. I. 6. 'Originem nepotum, ut geniti, ut educati, ut cogniti essent...ostendit.' Et Justin. I. 5. 'Scribit ei, ut ablegatus in Persas fuerit,' cet. ubi quater repetitur *ut* sine copula. Nec necesse erat eam in medio poni.

Circum ipsam matrem suam] Quis hactenus huic lectioni controversiam movere ausus esset, vel saltem de ejus fide et sinceritate dubitare? Nemo sane. Nec quisquam quidquam ex suis libris prompsit, quod diversum esset ab edita scriptura. At omnium optimæ Nazarianæ schedæ legunt: *circum ipsam cum ipsa cum finitimis, &c.* quæ est mera balbuties: ex qua tamen expeditius loqui docebimus hunc vulgum. Legimus enim, *circum ipsas cunas cum finitimis luctatus est*: omnino eleganter: ab infantibus, qui, minus pedibus firmi, longius non audent a suis cunis discedere, et circum ipsas lusitant: sic Romani illo tempore circa mœnia hærentes sua, longius progredi non ausi, cum finitimis hinc inde lacessentibus luctabantur; cum ipsis nulla patrii soli gleba esset, sed statim hostile pomœrium, ut infra narrat. Si cui libebit vulgatam amplecti, per me liceat. *Sal.* Nazarianus Salmasii, *circum ipsam an ipsa*, ex quo facit *circum ipsas cunas*. Gruterus et Pontanus *circum ipsam mammam*, quæ omnia ratione non carent. Verum cum vulgata lectio sine vitio sit, non immerito tuemur; alias enim forte nihilo secius legi posset, *circum ipsa mœnia sua*, quod propius ad Marcellinum accederet, quem, cum similitudine Flori uteretur, nec a verbis longius recessisse credibile est: ille enim 'Circummurana bella.' *Fr.* In chirographo Salmasii e Nazar. erat *circum ipsam cum ipsam cum finitimis*. A Voss. 1. abest *suam*.

Hæc erit] In Ed. Grævii et Amstel. *erat*. Revocavi *erit* ex sc. et ed.

§. 6 *Appium Claud.*] Non intelligit Appium Claudium cæcum, de quo infra cap. 18; sed eum cui cognomen 'Caudex,' de quo lib. 2. c. 2. *Camers. Quintum Claudium* perperam habent Regg. Fran. et Voss. 1.

Q. Fulvium] M. Fulvium Fasti præferunt, quod etiam Stadius notavit. *Fr.* Vid. Pighium ad A. U. 489.

Ducentos annos] Unde unde hæc scriptura? certe a nullo scriptorum exemplarium nostrorum agnoscitur, quorum optimum Laurissanum habet *CL.* Cui consentit alter Palatinus infimæ vetustatis. Sed alter de nota meliore plane exhibet *CCL.* Nec contradici potest, quo minus hæc sit vera et sincera lectio, cum Livius et Dionysius Halicarnassæus, tempus, quod sub regibus fuit, ducentis et quadraginta quatuor annis definiant, alii etiam quadraginta tribus. Hic Annæus, ut numerum rotundum efficeret, ducentos quinquaginta posuit, quos annos imperii Romani infantiæ assignavit, mox totidem ejusdem adolescentiæ tribuit. Ut igitur quingenti anni integri exorirentur infantiæ et adolescentiæ populi Romani, sex annos adjicere non est veritus præter veterum sententiam, atque adeo ipsam veritatem. Neque hoc præcise damnandum est. Cum enim primus et jucundissima et suavissima imagine urbis Romanæ tempora distribuerit in ætates, ut Lactantius loquitur, ita illos gradus et ætates partitus est, ut pene per omnia faceret æquales. Dat ducentos quinquaginta annos infantiæ, a qua imbecilli ætate transitum facit ad adolescentiam, cui totidem annos adscribit. Hæc a Bruto Collatinoque Coss. incipiens, in Appium Claudium, Q. Fulvium, Coss. desinit. Deinde juventam ipsam ab istis Consulibus usque ad Cæsarem Augustum totidem annorum, nempe ducentorum et quinquaginta, esse fingit. Quam hæc composite et

eleganter? Ab Augusto robusta illa maturitas, ut ipse vocat, cœpit consenescere: et hanc imperii quasi senectutem esse statuit, quam in Trajani tempora, quibus etiam vixit, ducentos annos patere scribit. Ut ceteris ætatibus vel potius ætatum gradibus ducentos quinquaginta annos attribuerat, ita huic extimæ ætati senescentis imperii tot assignare non potuit, nec enim ulterius vixit, et ad suam tantum ætatem perducere debuit, id quod ipse scire poterat. Præterea, etiamsi diutius vixisset, videbatur senium exuere sub Trajano, et hic erat ponendus veluti terminus ejus senectutis. Et hæc quidem hactenus. *Sal.* Adeo non displicet Stadii et Salmasii conjectura, qui *CCL.* hic, et infra n. 7. *CC.* legunt, ut etiam in textum recipere ausus sim, quam et Noster firmare videtur infra, 2, 1. *Fr.*

Patet] Frustra sollicitat lectionem hanc Camers, quæ omnino proba est. 'Patere' dicitur ætas, hoc est, habere tot annos, per tot annos extendi. Vide, si lubet, Indicem, in quem talia conjecimus. *Fr.* Add. hic Vinet. et Gronov. ad Senec. Herc. Fur. 605. Herc. Œt. 165. et ad Liv. xxv. 28. *Habet* nusquam inveni nisi in Ald. Camert. et Stadii Edd.

Hoc fuit tempus viris armisque incitatissimum] Ryckianus sine copula: *Hoc fuit tempus viris armis incitatissimum.* Est hoc priscæ elegantiæ. Cic. Philipp. VIII. 'Putabam fore, ut omnes inflammati odio, excitati dolore, armis, equis, viris Decimo Bruto subveniremus.' Idem ad Fam. IX. 7. 'Nunc cum confecta sint omnia, dubitandum non est quin equis, viris.' Sic Flor. I. 1. 'Pulsi, fugati Veientes:' sic Ms. Reg. Vulgati, *Pulsi fugatique Veientes.* Græv. Voss. I. *viris armatis.* Sed correctum *armis.* Fran. *viris, armis,* et deinde *ideoque quis.* Sententia horum verborum est: Hac secunda ætate Pop. Rom. miro quodam ardore ad bella gerenda incitatus, et ad arma strenue movenda promptissimus fuit. 'Tempus' pro hominibus qui sunt in tempore. Hoc infr. I. 22. ita dicit: 'Hac ætate P. R. quodam flore virtutis exarsit ac ferbuit.' Gronov. Observ. I. 2. sed hæc interpretatio non placebat N. Heinsio, qui ad oram libri sui adscripserat *inclitissimum*, ut Columell. I. 4. 'Primo Punico bello dux inclitissimus Atilius Regulus.' Gell. ex Catone III. 7. 'Claritudo inclutissima:' et Idem XIII. 7. 'Inclutissimi poëtarum.' Sane phrasis Flori insolens est, et fortassis nemo præter eum sic loquutus est.

§. 7 *Ducenti anni*] Vide notam ad n. 6. et infr. 2, 19, 2. *Fr.* Chronologiæ rationem, et Flori ipsius locum a Freinshemio laudatum postulare, ut deleatur *quinquaginta*, recte adnotarat Perizonius.

Hæc jam ipsa juventa] Lege: *Hic jam ipsa juventa imperii, et quædam quasi robusta maturitas.* Ita Nazarianus concinnius quam vulgati: *et quasi quædam.* Sal. Quis *hic?* Nam ut de adverbio cogites cum nonnullis editoribus nihil est, cum id in sententia hujus loci Latinæ respuant aures. Repone ex Ryckiano sine mora: *Hæc ipsa juventa imperii*, ut ante: 'Hæc erit ejus infantia.' Et: 'Hoc fuit tempus viris armisque incitatissimum.' Inferius lib. III. 12. 'Hæc est illa tertia ætas populi Romani transmarina.' *Græv. Hæc* non displicebat Perizonio. Et sic etiam in Fran. est, et in Epist. Herm. Buschii quæ est XXXVI. inter Epistolas Philolog. Goldasti. Nec tamen id paucorum librorum auctoritate recipiendum visum fuit. Nam et *Hic* potest dici pro, tunc, hoc tempore. Vid. Interpr. Phædri ad Fab. 14. l. I. Pro *juventa* Voss. 1. 2. Regg. et Berol. habent *juventas*, de quo vid. ad II. 1. ubi itidem variant libri. *Quædam quasi* habent plerique scripti. *Ita-*

que id retinui cum Grævio, qui primus, quod sciam, ita edidit: etsi non video cur, quod Begero videtur, concinnius sit, quam *quasi quædam*, quod est in quibusdam sc. et om. ed.

Maturitas] Hæc vox sæpe dicitur de juventa, et constanti illa ætate, quæ et viribus corporis et prudentia superat adolescentiam. Cicero Orator. ad Brut. c. xxx. 'Sunt enim omnia, sicut adolescentis, non tam re, et maturitate, quam spe et exspectatione laudati.' Add. Nic. Heins. ad Vellei. ii. 116.

§. 8 *Haud multo minus*] Libri quidam, *aut non multo minus anni ducenti*: male. Nazarianus *aut* habet; *aut* pro, *haut*, vel *haud*: nam hæc vera lectio est. *Sal. Haud multo* Ryck. Toll. Voss. Reg. Q et Fran. *aut m.* Reg. F et unus Pal. *haud non multo* Duisb. et v. e. Hæc præteriri potuissent, nisi Salmasio visum fuisset monere de scriptura Cod. Nazar.

Anni ducenti] Secundum computationem Eusebii, ab initio imperii Augusti, usque ad finem Trajani, sunt fere anni 178. et menses 6. *Cam.* Tacitus G. 37, 4. ab U. C. ad alterum Trajani consulatum 850. annos colligit. Salmasius autem putat Florum sub Hadriano vixisse, et per *seculum* istud *suum* Hadriani tempora intelligere: quapropter etiam mox *movit*, non *movet lacertos*, legendum ait. Voss. de Histor. Lat. 1. 30. mavult corrigere, *anni CL.* Fr. Vossius sequutus est libros, qui tertiæ ætati P. R. itidem ut duabus prioribus, adsignant CCL. annos, ob eamque causam putavit ab ultima ætate quinquaginta detrahendos; cum illos potius debuisset demere de annis CCL. tertiæ ætatis, ut apparet ex iis, quæ dicta sunt ad n. 7. Sunt autem ab A. U. 700. a quo quartam ætatem inchoat Florus, ad excessum Trajani anni 170. secundum calculos Petavianos.

Inertia Cæsarum] Cæsares curam imperii abjiciebant, partim ne a voluptatibus suis avocarentur; partim quia subditos imbelles esse malebant. *Zevecot.*

Quasi consenuit] Ms. Gudii: *insenuit*: non sperno. Quintil. Orat. Instit. x. 3. 'Quomodo sufficere civilibus officiis possit, qui singulis actionum partibus insenescat?' Ceterum ipsa Roma tanquam effœta Matrona queritur apud Claudianum bello Getico: 'Ipsa ego, quæ terras humeris pontumque subegi, Deseror; emeritæ jam præmia nulla senectæ.' *Græv.* Sed alia significatione homo dicitur 'insenescere alicui rei;' alia imperium, vires, opes, aliaque 'senescere' et 'consenescere,' i. e. paulatim debilitari, et minui, ut vires hominum minuuntur senio. Multa hujus generis congessit Doctiss. Wass. ad Sallust. Catil. c. xxi.

Decoxit] Hoc est, decoctum est, activo verbo quasi neutraliter usurpato, qua loquendi ratione nulla Tacito frequentior, ut merito facessat inde corrector ille cum novis suis cogitationibus. Sed et alii auctores passim ita loquuntur. Hoc ipso verbo Tertullianus ita utitur, adversus Gentes cap. 42. 'Templorum vectigalia quotidie decoquunt.' Ita Livius verbo 'Abolevit,' 1. 23, 4. Vide quæ congessit Barthius in notis ad nonum versum Cynegetici Gratii. Item, si lubet, Indicem nostrum Justinianum in *Convertit*. Et Agell. 18, 12. *Fr.* Non est, ut doctissimo placet Freinshemio, decoctum est: sed decoxit suas vires, hoc est, minuit, detrivit populus Romanus, sicut *decoxisse* dicitur qui opes suas decoxit, hoc est, perdidit, et dilapidavit. Sæpe casui quarto additur. Pers. Sat. v. 'Hic campo indulget: hunc alea decoquit: ille In Venerem putret.' Quintil. ii. 4. 'Materiam primam esse volo vel abundantiorem, atque ultra quam oporteat fusam. Multum inde decoquent anni, multum ratio

limabit, aliquid vel usu ipso deteretur.' Symmachus: 'Senectus nihil decoquit firmitatis.' Sæpe casus omittitur: Colum. XI. 1. 'Nam quamvis interdum emendatum sit perperam factum vel imprudentia, vel negligentia, res tamen ipsa jam domino decoxit:' scilicet fructus ei debitos. Plin. XXXIII. 10. 'Postea divites cognominati, dummodo notum sit, eum, qui primus accepit cognomen, decoxisse creditoribus suis:' scilicet pecuniam, quam illis debebat. Est translatio a liquidis, quæ decoquendo minuuntur. Nota est 'Decocta' Neronis apud Suetonium. Non hæc tot verbis persecutus essem, nisi viris insignibus hic aquam hæsisse vidissem. *Græv.* Add. quæ de hoc verbo adnotarunt Casaub. ad Pers. Sat. I. 125. et Perizon. ad Sanct. Minerv. IV. 4. 107. Barthius ad Claudian. Consul. Mallii Theod. vs. 181. 'Decoxit' in h. l. Flori itidem accipit pro, decoctum est, et alia nonnulla adfert, quæ eodem modo dici putat. Sed videndus est de his Sanctius in Minerv. IV. 3. et ibi Perizon. n. 18.

Nisi quod sub Trajano Principe movet lacertos] Lectionem Nazariani Codicis hic revocamus: *movit lacertos.* Ex qua colligimus, Annæum Florum hanc epitomen scripsisse atque edidisse sub Adriano, non sub Trajano. Sane hujus scriptoris plurimam sub Adriano Imperatore mentionem, sub Trajano nullam invenio. Vide Ælium Spartianum in Adriano, ubi etiam Florus Poëta vocatur. Apud Charisium, multis in locis, scripti cujusdam, sive epistola sit, occurrit mentio ad Divum Adrianum. Adriani igitur temporibus hunc floruisse pro comperto habeo. Sub Trajano vixisse etsi non negem, imo vixisse etiam censeam; sub eo tamen admodum notum fuisse, aut aliquid scripsisse non puto. Id maxime evincit, quod hoc loco scribit, ducentos annos in seculum suum ab Augusto numerari. Qui numerus annorum tempora Trajani multis annis excedit, et ultra Adriani ultima etiam tempora excurrit. Verum est igitur, hoc loco legendum esse: *sub Trajano movit lacertos.* Sal. *Movit* legendum putat Camers, et multis defendit Salmasius: nec ratio Gruteri, qua Camertis lectionem improbat, satis in diversum valet, ideoque in textum recipienda videbatur, præsertim cum in Nazariano ita legatur, Salmasio teste. Sed quoniam in præsenti loqui pergit, *revirescit*, vix dubito quin illud alterum verum sit. Præsertim, quia nec Hadriani mentionem omissurus erat Florus, si ipso jam imperante scripsisset. *Fr.* *Movet* etiam Vossius l. d. et Gruter. ac Rupert. ad h. l. tuentur multis rationibus, sed non omnibus, ut mihi quidem videtur, æque validis. Putant Voss. et Grut. repugnare inter se, quod dicit Florus *in sæculum nostrum*, et *movit lacertos:* sed non necesse est verba *in sæculum nostrum* referri ad res et tempora Trajani, quippe quæ non minus de Flori ætate, ac tempore, quo eum scripsisse putat Salmasius, accipi possunt. Nec quidquam obstat, quo minus conjungi possint *movit* et *revirescit*, hoc sensu: Postquam sub Trajano movit lacertos, nunc sub Hadriano revirescit. Majorem vim ad tuendam scripturam vulgatam habet argumentum Freinshemii, Florum, si Hadriano imperante scripsisset, non videri omissurum fuisse illius mentionem; quod pluribus urget Rupertus. Et in ea sententia erat etiam Is. Vossius, qui ita adnotaverat: 'Optimus Ms. *movet*, et sequitur *revirescit*. Unde manifestum sub Trajano scripsisse.' Itaque non muto vulgatam, quam consensus aliorum Mss. præterquam Voss. 3. qui cum Naz. conspirat, et Vett. Edd. tuetur. Verum quidem est, quod dicit Salmasius, terminum 200. annorum post Augustum et A. U.

700., etiam ultra ultimam ætatem Hadriani, qui obiit sub A. U. 891. excurrere. Sed Florus in hoc procemio non conficit rationes Chronologicas, nec præcise 200. annos, verum non multo minus quam 200. ab Augusto ad sæculum suum esse dicit.

Præter spem omnium] Fit tamen nonnunquam. Claud. de bello Getico: 'O quantum mutata tuo fortuna regressu! Ut sese pariter diffudit in omnia regni Membra vigor, vivusque redit color urbibus ægris.' *Græv.*

Revirescit] Simili verbo et sensu Curtius 10, 9, 5. 'Non revirescit solum, sed etiam floret imperium.' *Fr.* Sic Ovid. Metam. VII. 305. de sene, cui restituitur vigor juventæ: 'Arte suum parili revirescere posse parentem:' quem locum adscripserat Perizon. Et apud eumdem Met. IX. 430. in duobus scriptis: 'Fatis revirescere debent Callirhoë geniti.' Sed contra alios, in quibus est *juvenescere*. Vid. ibi Heins. Columell. de R. R. II. 1. 'Quum semel invasit senectus, regressum non habet, nec revirescere aut repubescere potest.'

CAP. 1 *De Romulo primo Romanorum Rege*] Historiam Romuli præter Nostrum invenies apud Livium 1. Justin. 43. Solin. in princ. Victor. de Viris illustrib. cap. 2. Sex. Ruffum de vita regia, Eutrop. 1, 4. Oros. 2, 5. Plutarch. Dionys. Halicarn. 1. et 2. Valer. Max. 3, 2. et 5, 3. Plinium 8, 17. 14, 12. 15, 18. et 29. 16, 45. 18, 2. 34, 6. Augustinum de Civit. Dei 2, 17. 3, 6, 13, 15. Lactant. 1, 20. et 2, 7. Virgil. Æn. 8, 635. Ovid. 3. et 4. Fastorum. et 14. Metam. Horatius Carm. 3, 3. Propert. lib. 4. *Cam.* Addatur Ὀλυμπιάδων ἀναγραφὴ apud Scaligerum in edit. Eusebii, item alia excerpta Græca ibid. pag. 387. f. Varro de Re Rust. 3, 1. *Fr.*

§. 1 *Primus ille*] *Illi* legi mavult Pontanus, ut ad P. R. referatur. Mihi vulgata verior est; ita infra 3, 10. 20. 'Ille corpore, armis, spirituque terribilis, &c. Vercingentorix:' quamvis nec illa sensu vel ratione careat. *Fr.*

Romulus] A 'ruma,' hoc est, mamma ita dictus a quibusdam; quod refert et damnat Festus. Est autem a 'ruma' Ruminus Jupiter apud Augustin. de Civ. D. 7, 11. *Id.*

A Marte genitus] Leve hoc quidem est, et vix dignum notatu, expungendam esse præp. *a*. *Conditor Romulus fuit, Marte genitus et Rhea Silvia:* ita lege ex consensu veterum omnium Codicum. Nec aliter duo vetustissimi Jordanis, quorum alter Longobardico charactere scriptus est. *Sal.* Hanc scripturam, cum in libris reperta etiam viris doctis probetur, et Flori genium sapiat, recepi lubens, alii *a Marte*. Fr. His ludibriis natalium dedecus occultabant. Herculis pater Juppiter, Alexandri Magni, Seleuci Nicatoris, et Octaviani Augusti draco. Vere Ausonius: 'Martem, Remumque, et conditorem Romulum, Primos parentes nuncupans: Credo quod illi nec pater certus fuit, Et mater est vere lupa.' Spurii sæpe viri maximi evaserunt. Sic Jugurtha: Sallust. Jugurt. c. 6. Exempla alia non pauca sunt in promptu. *Græv.* De nominibus matris Romuli sunt epistolæ Ryckii et Perizonii, ab hoc ad finem lib. VII. Æliani Histor. Var. publicatæ.

§. 2 *Hoc de se sacerdos gravida confessa est*] Ita legit Gruterus ex Mss. et in Jordane reperiri testatur. *Fr.* Nullam huic lectioni controversiam moveo, munitæ præsidio veterum librorum, quotquot ipse aliive inspexerunt. Non tamen de nihilo est, quod apud Jornandem, qui Flori ipsa verba descripsit, legatur: *Hoc sese Vestæ sacerdos gravidatam confessa est.* Non hæc ex Jornandis penu. *Gravidare* pro, implere, gravidum reddere, vox est optimi seculi, sed vulgo minus nota. Cicero II. de Natura Deorum:

'Profecto ipsa terra eadem vi continetur et arte naturæ: quippe quæ, gravidata seminibus, omnia pariat et fundat ex sese.' Cæcilius Titthe apud Nonium: 'Per mysteria hic inhoneste gravidavit probro.' Ubi Nonius: *gravidavit*, implevit; nimirum puellam. Hanc locutionem in Floro cum non intelligerent, mutarunt eam in sibi magis familiarem, qui rudibus illis seculis istum scriptorem aut descripserunt, aut ad captum suum interpolarunt. *Græv.* Lipsius quoque in Recitationibus ad Florum scribit, *gravidare* esse purissimam et latinissimam e Latio vocem, nec improbat scripturam quæ est in Jordane. Ea etiam Petronius videtur fuisse usus apud Sarisber. Policr. VIII. 7. de cœna Trimalchionis: 'Porcum sic gravidari posse miraberis.'

Abjectus in profluentem] Ita Severus Albini filios 'cum matre percussit, et in profluentem abjici jussit.' Capitolin. in Albino cap. 9. *Fr.* Plane iisdem verbis de Romulo Quintil. Inst. Or. III. 7.

§. 3 *Amnem repressit*] Ita legendum. Nec quicquam mutamus. Alter tamen Palatinus habet: *agmen repressit*: quod si cui placet, poëticum erit: 'Leni fluit agmine Tybris.' Nimis poëticum, nec probum. *Sal.* Est hoc poëticum, et in historico non ferendum. Tiberinus Deus Tiberis. Claud. Consulatu Olybrii et Probini: 'Accepit sonitus curvis Tiberinus in antris, Ima valle sedens.' Vide sequentia, ubi eleganter describitur. *Græv.* In Floro et alia poëtica sunt, in bono Historico non ferenda. Et possit hoc scribens videri respexisse ad illa Virgilii, a quo non pauca sumsit, quæ Salmas. adnotat e Virg. Æn. II. 781. 'Ubi Lydius arva Inter opima virum leni fluit agmine Tibris.' Itaque non tam ob hanc rationem præfero vulgatam, quam quod ea auctoritate plurimorum et optimorum Mss. et om. ed. nititur.

Ubera admovit] Libri quidam et Jornandini veteres: *uberam movit*. Forte: *uber admovit*. *Ammovit* pro, *admovit*, ut *ammoveo*, et similia sexcenta passim in scriptis libris. *Sal.* Concinnius veteres, *lupa sequuta vagitum uber admovit*. Id. in Append. Est ex vett. Salmasii hæc lectio, quam ipse probat, nec quisquam improbaverit. Utrum autem vera lupa fuerit Romuli nutrix, dissentiunt auctores. Affirmant Plutarchus Parall. cap. 65. Virgil. Æn. 1, 279. Cic. de Divin. 2, 20. Naso Fast. 3, 53. sed et Plinius 8, 17. et 15, 18. Justinus 43, 2, 6. qui similia recenset de Cyro 1, 4, 10. de Hierone 23, 4. 7. de Habide 44, 4, 5. ad 11. Sic de Ægistho Procop. lib. 2. versu th. pag. 236. de Iamo Pindarus Olymp. Hymn. 6. Contra Livius 1, 4, 8. diversam opinionem refert, quam omnino amplectitur Lactantius lib. 1. cap. 20. in pr. Eutropius 1, 3. in fin. Vide Constant. Manassem rerum 1613. Item Excerpta Nicolai Damasc. apud Valesium. *Fr.* *Sequuta vagitum* est in plerisque scriptis, et edd. V. nec non Freinshemii et Grævii.

Matremque se gessit] Nazarii Codex: *se cessit*. *Cessit* pro *gessit*. Jordanes more suo explicavit; 'matrisque gessit officium.' Potuit et simplicius loqui Florus: *matremque gessit*. Sic Statio 'Hominem gerere.' Apuleius: 'Ædilem gerit.' Ita passim optimi auctores loquuti. *Sal.* De permutatione literarum *c* et *g*, vid. etiam ad II. 2. 27.

Arborem] Ficum nempe, sub qua mammas dederat infantibus lupa, quæ 'Ruminalis' est appellata ex argumento, nempe a ruma, ('Rumen' appellat Plin. 15, 18. 'Rumis' est Varroni de Re Rust. 2, 1.) quod est, mamma. Festus et Plutarch. Quæst. Rom. 57. Livius 1, 4, 5. 'Romularem vocatam ferunt,' ut ita a Romulo nomen acceperit. Meminit ejus Tacitus extremo Annali 13. *Fr.*

Regis pastor] Quis non damnet scripturam optimi Nazariani, *gregis pastor?* Eamdem tamen etiam retinet non pessimæ notæ alter Palatinus. Jordanes melius: *regii gregis pastor:* et parum abest, quin ita scribendum esse existimem, cum propter similitudinem duæ illæ voces facile in unam potuerint coalescere. *Sal.* Nazarianus, ut jam olim monuimus in Notis, *gregis pastor*. Jordanes veram lectionem nobis conservavit, quæ est *regii gregis pastor:* quod cunctanter olim ponebamus, nunc dubitatione prorsus carere nobis videtur. Addunt quidam libri nomen pastoris: *Faustulus regis pastor:* quod nescio an Flori sit. Saltem id moris minime habere illum scio, ut multos nominatim designet. Lib. IV. 'Exstat vox ejus ad trepidum gubernatorem:' quidam etiam libri loco illo addunt, *ad gubernatorem Amiclatem*. Paullo infra: 'Spolia insuper opima de rege:' Jordanes habet, *de rege Acrone*. Hæc non Flori sunt, sed aliorum: qui, cum hæc nomina ex historia tenerent, illa huc intruserunt, præter auctoris voluntatem. *Id.* in Append. Nicolao Damasc. in Excerptis a Valesio editis συοφορβὸς *subulcus*. Fr. Reg. Gud. prim. Excerpta Put. Ryck. æque ut Nazar. et Pal. *gregis pastor*. Nimirum altera vox propter affinitatem litterarum intercidit, quam servavit Jornandes, in quo recte scribitur, *regii gregis pastor*. Græv. Voss. Fran. Regg. Toll. Duisb. et V. E. *gregis pastor*. Freculph. Chron. T. I. lib. 3. c. 12. et omnes Edd. post primam *regis pastor*. Hoc probabat Gerardus G. J. F. Vossius, et Perizon. adscripserat eam lectionem publicam esse. Nec tamen inconcinnum est *regii gregis pastor*. Quod non sine ratione præferunt Viri Docti. Justin. I, 4. 'Pastor regii pecoris.' Liv. I, 4. 'Magister regii pecoris.' Histor. Misc. lib. I. 'Regii pastor armenti.' *Faustulus* addunt Nazar. Ryck. Florent. Berol. Duisb. Jord. et o. e. v. Et ita e Ms. suo legit Ernstius ad Valerii Probi Notas cap. XVII. Sed recte Salmasius.

§. 4 *Lavinium*] De quo Livius 1, 3, 3. Ælian. Histor. Anim. 11, 16, 3. ubi pro ὀνίαισι malim legere ἱστίαισι. *Fr.*

Contempserat] Non voluerat Lavinii habitare, Albam sedem Lavinio prætulerat, ut Juven. XII. 71. 'Atque novercali sedes prælata Lavino.' *Contemnere* rem aliquam, interdum est, ea non delectari. Vid. Græv. ad hæc Ciceronis de Offic. I. 1. 'Quorum uterque (Aristoteles et Isocrates) suo studio delectatus contemsit alterum.' Cicer. ad Attic. II. 16. 'Te in Arpinati videbimus, et hospitio agresti accipiemus; quoniam maritimum hoc contemsisti.'

Jam bis septima sobole] Primus advertit Camers, hic *bis* desiderari, et mirum in re tam clara, in tanta luce historiæ, ita illud *bis* potuisse intercidere. Nam sane neque duo antiquissimi Jordanis Codices Bibliothecæ Palatinæ, nec Flori calamo exarati libri, nullæ veteres editiones *bis* repræsentant. Quid igitur? putamus olim exaratum fuisse: *Ab his Amulius II. septima prole regnabat*. Hoc est, *bis septima:* quod imperitis librariis imposuit, qui pro eo *jam* substituerunt. Legendum igitur, ut diximus, expuncto illo *jam*, quod ad sententiam nihil facit: *Ab his Amulius bis septima prole regnabat fratre pulso*. Sal. *Jam bis septima*] Ita legit Camers, et probant Viri docti. Salmasius etiam vocem *jam* ejicit. *Fr. Ab his Amulius jam bis septima sobole regnabat*] In hanc scripturam conspirant omnes libri veteres Annæi. Ineptam tamen eam esse et non convenientem Latinæ civitati, qui animum advertet Latine doctus, non inficiabitur. Quis enim diceret: *Ab his quarto decimo filio regnat Amulius?* Jam pridem vidi legendum esse so-

boles, et hanc lectionem a multis annis probavi hominibus doctissimis. Nunc tamen cum hisce notis conscribendis manum admoveo, deprehendo sic Jornandem recte legisse: *Ab his jam bis septima soboles regnabat*; hoc est: Quartus decimus erat rex, ad quem ab Ænea et Iulo regnum per ordinem successionis descenderat. Quin sic legi apud Jornandem video notasse doctissimum Vinetum, quod miror non advertisse tot viros summæ doctrinæ, qui in hoc edendo et corrigendo scriptore desudarunt. *Græv.* *Jam* est in om. sc. excepto Fran. in quo est *nam VII. sobole:* et ed. Nec facile illud auctoritate Salmasii ejecerim. Nam æque suspicari licet *II.* notam numeri consulto a librariis omissam, quod eam supervacuam et ex ultima litera voculæ *jam* repetitam existimaverint, quam pro *II.* ab iis *jam* substitutum fuisse. *Soboles* haud dubie melius est, quam *sobole:* sed putavi exprimendum, quod erat in om. sc. et ed. Flori. *Bis* recipiendum postulat ipsius rei veritas, etsi ab om. sc. et Vett. edd. abest. V. Ed. hic singularis est: nam habet *septimus sobole.* Non habeo quo id defendam. Quærant alii.

§. 5 *Face*] De translata hujus vocabuli significatione, pro omni vehementi adfectu animi, quo quis incitatur, plura Barth. ad Claudian. Consul. Olybr. et Prob. vs. 155. et de Bell. Get. vs. 499. Freinshem. Ind. Flori: et Interpretes Phædri ad l. I. Fab. 1. qui et ad Fab. 2. ejusd. lib. docent, 'arcem' sæpe dici pro violenta dominatione, quæ libertatem opprimit. 'Patruum' hic dici pro patruo magno observavit Ferrandus: Add. lib. 2. Explication. in l. 1. D. de Success. Ed. Sic 'Avunculus' pro avunculo magno. Vid. ad Liv. Epit. CXVII.

Fluminis amator] Natale solum summe diligi, omnia auctorum loca clamant; etiam iste, cui addatur Sueton. Calig. 8, 13. Vespas. 2, 3. Cicero de Il. 2. 1. Ammian. 22, 21. f. *Graterus.* Adde l. 1. §. 15. Si quid in fraud. patroni. Leunclav. Annal. Turc. pag. 405. Albæ relictæ causam addit Plutarch. in Rom. c. 12. quod nimirum neque privati volebant Albæ vivere hi gemelli; neque regno avum maternum exuere. *Fr.*

§. 6 *Uter auspicaretur, et regeret*] Freinshem. in Ind. v. *Auspicari*, supplet Urbem, et *auspicari Urbem* exponit, inchoare. Florus hoc vult, opinor: Uter auspicato, vel suis auspiciis, Urbem conderet, et regnum in ea teneret. Liv. I. 6. ita: 'Ut Dii, quorum tutelæ ea loca essent, auguriis legerent, qui nomen novæ Urbi daret, qui conditam imperio regeret.' Dionys. Halic. I. 86. 'Ut Deorum judicio permitterent, utrius colonia dicenda esset, et penes quem futurum esset, imperium.' Ennius ap. Cicer. de Divinat. I. 48. de eorum contentione: 'Certabant Urbem Romam, Remoramne vocarent. Omnibus cura viris, uter esset Induperator.' Et Ovid. Fast. IV. 811. 'Mœnia ponere utrique Convenit: ambigitur nomina (N. Heins. *mœnia*: sed alteri lectioni aliquid præsidii esse videtur in locis prolatis) ponat uter.' Eadem sunt, 'uter nomen urbi daret,' et 'uter eam auspicato, vel suis auspiciis, conderet.' Nam nomen urbi dabat is, cujus auspiciis ea condita erat. Hoc Florus *auspicari* dicit, satis obscure, et inusitate. Nam aliis *auspicari* est, auspicia petere, auspicio operam dare: quod utrique fecerunt. Nam vulgus pastorum eos æqualiter præfecerat imperio, sed ita, ut de regno pararent inter se, ut apud Diomed. Grammat. Lib. I. p. 379. scribit Cassius Hemina, cujus verba e Ms. emendat Gronov. Obs. I. 10. Hoc autem illi judicio Deorum et augurio permiserunt. Ennius l. d. 'Curantes magna cum cura, concupientes Regni, dant ope-

ram simul augurio auspicioque.' Et sic Lipsius in Recitationib. interpretatus fuerat: *Uter auspicaretur*, i. e. uter auspicato conderet, vel condere inciperet, Urbem.

Adhibuere piacula] Aut nos nescimus quid sit 'piaculum,' aut vox *piacula* hoc loco omnino aliena, et vocis hujus τὸ ξένον in hac significatione miramur. Jordanes Episcopus etiam in vetustissimis libris habet: *adhibere placuit Deos*. Quod an repererit in libris, an ipse excogitaverit, divinare non possumus. Livius: 'Ut Dii, in quorum tutela ea loca essent, auguriis legerent, qui novæ urbi nomen daret.' *Sal.* Quid sibi velit hæc vox, eo excusatius ignoro, quod et Stadio et ipsi Salmasio peregrina videtur. De re nulli dubium: sed quod in hujus locum verbum substitui oporteat, ambigitur. Ego, cum in Jordanis libris reperiatur *adhibere placuit Deos*, nec ab ea sententia nec a nostræ lectionis vestigiis longe abiturum puto, si hic rescribatur: *adhibuere oracula*. ''Oracula' enim ex eo ipso appellata sunt, quod inest in his Deorum oratio,' secundum Ciceronem in Topicis cap. 20. Eadem igitur loquendi figura fuerit 'adhibere Deos,' et 'adhibere oracula:' hoc est, orationem Deorum. Cur autem Deos adhibuerint, ratio in præcedentibus verbis est, 'Gemini erant,' et ita nulla ætatis prærogativa, quam in tali casu observari gentium juris est. Vide Justin. XXI, 1, 1. et ibi not. Berneggeri. Quanquam enim per naturam simul edi non possunt, sed ut alter antecedat necesse sit: tamen interdum ita ambigua ea res est, 'ut nec judiciali subtilitate exquiri possit,' l. 10. §. 1. de reb. dub. quod multo magis hic accidisse oportet, ubi partu remotis arbitris edito, mater, quæ sola scire poterat, jam pridem vita concesserat. Adde l. si fuerit legatum: in fin. de reb. dub. Joh. Andr. in addit. ad Speculat. l. 4. par. 3. C. de feudis. *Fr.* Nullus dubitavi submovere hanc lectionem nullius sententiæ, jam pridem damnatam a doctis editoribus, quamvis pro illa pugnent Veteres libri. Reposui autem quæ in Jornande Episcopo, qui melioribus usus est codicibus, quam nunc supersunt, reperiuntur verba, *adhibere placuit Deos*, hoc est, Deos consulere per aves. Id enim simpliciter *adhibere* notat eleganter, ut ostendi, et pluribus hanc lectionem asserui olim in notis ad Luciani Solœcistam. *Græv.* Pag. 749. Ed. Amstel. ubi idem placuisse J. F. Gronovio scribit. De significatione verbi *adhibere* aliquem, pro, in consilium adsumere, vid. Victor. ad Cicer. Ep. Famil. XI. 7. Jo. Schultingium, quem ibid. laudat Grævius, ad Senec. Suasor. III. p. 35. qui et ipse scripturam, quæ est in libris Jordanis, probat. Et sic *adhibere Deos* pro, consulere, voluntatem eorum auspiciis exquirere, dicit Liv. XXXVIII. 48. 'In ea civitate, quæ ideo omnibus rebus incipiendis gerendisque Deos adhibet, quia nullius calumniæ subjicit ea, quæ Dii comprobaverunt.' Etsi autem non dubito, quin præferendum sit, quod habet Jordanes; tamen scripturam vulgatam submovendam non putavi; quum et Salmasius, et alii Viri docti, qui idem censebant, eam retinuerint, contenti sententiam dixisse in adnotationibus. Nam quod scribit Grævius ad Lucian. etiam in antiquis Flori Edd. legi *adhibere placuit Deos*, id quale sit non intelligo: nondum enim ullum vel scriptum vel editum Flori exemplar exstare comperi, in quo non legatur *adhibuere piacula*. Heinsius ita multa loca Veterum de hac voce congesserat, ut videatur dubitasse an defendi posset vulgatum.

Aventinum] Ita appellatum ab Aventino rege Albano, ibi sepulto. Livius 1, 3, 12. Dionys. Halicarn. 1, 71. Ab Avente fluvio regionis Sabinæ ita vocatum scribit Varro in

libris de gente P. R. Ab hac historia, loco in summo Aventino, ubi res ea gesta est, 'Remoria' nomen mansit, teste Festo in *Remurinus*. 'Remonium' appellat Plutarch. Romulo cap. 13. et cap. 15. 'Remoniam,' quod alteri præfero. *Fr.* Locus Varronis est apud Servium in Virgil. Æn. VII. 657. ubi et aliæ sententiæ adferuntur.

Hic Palatium occupat] Ita præferunt Codices quos contulit acer et diligens Vinetus, quam lectionem sequuti sunt doctissimi viri. Nec damnamus scriptos Jordanis Codices, Palatinos, et Flori quos inspeximus, qui *Palatinum* habent, aut *Pallatinum:* sed parum interest, utro modo legatur. Livius habet 'Pallatinos.' *Sal.* *Palatinum*] Alii *Palatium*. Quamvis utraque lectio bona sit: tamen illam concinniorem puto, ut ad 'montem' referatur. *Fr.* *Palatium*, si recte vidi, habet solus Fran. ceteri o. s. et e. *Palatinum*. Præter eos, qui scripserunt de Urbe Roma, vid. quæ Docti adnotarunt ad Liv. I. 5, et 6. ad Justin. XLIII. 1. et ad Ælian. V. H. XII. 11.

Prior ille sex vultures] Non respuenda forte vetus lectio, quam nos docuit antiquissimus Jordanis Codex Longobardicis literis scriptus: *Prius ille sex vultures, hic postea, sed duodecim videt*. Habetur etiam *videt* in Nazarii schedis. *Sal.* Vide Plutarch. Romulo: cap. 13. Simile augurium Augusto consuli, urbem intranti, oblatum notat Appian. Civil. III. pag. 586. et Obsequens de prodig. c. 128. *Fr.* Regg. Flor. et Edd. excepta prima, habent *occupavit*, ut congrueret, credo, cum sequente *vidit:* nam ita Jordanes vulgatus, cum sc. et vett. ed. om. non *videt*, quod est in recens editis, et Naz. Salmasii, qui tamen ἐν τῷ κειμένῳ reliquit *vidit*.

§. 7 *Sanguine et præda*] Ita in edd. Salmasii et Gruteri. Sic infr. 4, 12, 17. 'Signis militaribus et disciplina, armis etiam Romanis adsseverat.' Ita Curt. 6, 3, 9. 'Gentes alterius imperio ac nomine assuetas.' *Fr.* Confirmant hanc scripturam Mss. Vineti, aliique om. et V. E. Vid. Gronov. ad Liv. XXXI. 35. Scheffer. ad Justin. XXXI. 1. Schulting. ad Senec. Controv. p. 86.

Pollicebantur] Simile loquendi genus infr. 1, 6, 1. 'Clarum fore visa circa caput flamma promiserat.' *Fr.* Vid. Ind.

§. 8 *Cujus dum irridet angustias Remus, idque increpat saltu*] Locus hic nos aliquantum exercuit potius quam vexavit. Suspectum sane semper habuimus; jure an injuria nondum videre potuimus. Expositio Vineti acuta quidem, vera non mihi videtur, qui hunc sensum elicit: Cum vallum transilisset Remus, occisum fuisse, incertum an jussu Romuli, an casu, an acuto vallo, in quem se induerit. In vetustis Jordanis Codicibus ita scriptum reperi: *cujus dum angustias increpat, saltu transilivit*. In Longobardico, *et saltu transilivit*. Neutrum probamus, quæ manifesto ita mutilata sunt ab ipso Jordane. Nunc culpa vacare excusam lectionem censemus. Hoc sensu: Cum vallum ut nimis angustum irrideret Remus, ἅμα ἔπος, ἅμα ἔργον, saltu etiam transilivit, simul verbo increpans, et re ipsa demonstrans eas valli angustias, ut etiam levi saltu transiliri possent. Hæc mens verborum illorum, *idque increpat saltu*. Sal. Male Vinetus hunc locum exponit, nec satis accurate maximus Salmasius, qui ait, cum vallum nimis angustum irrideret Remus, ἅμα ἔπος, ἅμα ἔργον, saltu etiam transilivit, simul verbo increpans, et re ipsa demonstrans eas valli angustias, ut etiam levi saltu transiliri possent. Sententiam quidem vidit, sed *increpare* minus recte refert ad verba. Nam *increpare saltu* est, transiliendo ostendere reprehendi hoc vallum et contemni, licet nulla vecula contem-

tum præ se ferens emittatur. Venuste meliores apud scriptores quæ sunt orationis traducuntur ad res seu facta. Sic apud Propert. 'Increpare boves stimulo.' Tibull. Eleg. I. 1. 'Nec tamen interdum pudeat tenuisse bidentem, Aut stimulo tardos increpuisse boves.' Sic et objurgamus voce; *ferulis* tamen et *flagris objurgare* dixit Sueton. Cal. 20. 'Eos autem, qui maxime displicuissent, scripta sua spongia linguave delere jussos, nisi ferulis objurgari, aut flumine proximo mergi, voluissent.' Oth. 2. 'A prima adolescentia prodigus ac procax, adeo ut sæpe flagris objurgaretur a patre.' Et 'Solea rubra objurgare' apud Pers. Sat. v. Aspernamur et laudamus ore et verbis; Tacitus tamen dixit *fremitu aspernari* et *armis laudare*. De Moribus Germ. 11. 'Si displicuit sententia, fremitu aspernantur, sin placuit, frameas concutiunt. Honoratissimum assensus genus est, armis laudare.' 'Admonere' quoque orationis est; Columella tamen dixit 'Admonere flagello,' et Virgilius 'Admonere telo.' 'Refutare' et 'confutare' est, redarguere verbis. Cic. tamen de Provinciis Consularibus: 'Semper illas nationes nostri Imperatores refutandas potius bello, quam lacessendas, putaverunt.' Idem in Tuscul. Quæst. 'Refutetur ac rejiciatur Philocteteus ille clamor;' id est, reprimatur. Cato apud Gell. VII. 3. 'Ne quid in consulendo adversi eveniat, quod nostras secundas res confutet.' *Græv.*

Prima certe victima fuit] Lucanus, I, 95. 'Fraterno primi maduerunt sanguine muri.' *Fr.*

Consecravit] Simili figura D. Hieronym. in Epist. ad Rusticum: 'Roma, ut condita est, duos fratres Reges habere non potuit, et parricidio dedicatur.' In hoc dentem stringit Justinianus Const. ad Tribon. §. 10. ibi: 'Romam autem.' *Id.* De nece Remi varie prodiderunt Veteres: Liv. I. 7. Dionys. Halic. I. 87. Plutarch. Romul. Ovid. Fast. IV. 837. et Serv. ad Virg. Æn. VI. 780. Veram causam aperire videtur Cicero de Offic. III. 10. Add. Augustin. de C. D. XV. 5. Ceterum hinc deinde muri sancti habiti sunt, ut est in l. ult. D. de Divis. rer. et §. 10. Inst. eod. quod ab ipso Romulo constitutum indicat Liv. I. 7.

§. 9 *Imaginem Urbis*] Ita apud Appian. de Bell. Punic. legatis Carthaginiensium respondet Censorinus: *Vos, non vestrum solum, putamus esse Carthaginem*. Ita Themistocles ait: 'Patriam municipes esse, non mœnia:' apud Justin. 2, 12, 14. ubi notam Berneggeri vide. Eodem sensu infra 2, 2, 49. Hinc apud Tacitum H. 1, 84, 1. 'Quid? vos pulcherrimam hanc urbem, domibus et tectis, et congestu lapidum stare creditis?' *Fr.* Speciem aliquam Urbis, sed vanam, et sine re, quod incolæ deerant. Liv. XXV. 36. 'Ut tamen aliquam imaginem valli objicerent, clitellas illigatas oneribus circumdabant.' Vid. Heins. ad Vell. II. 30.

Asylum] De Romuli asylo nota res ex Livio 1, 8, 6. Dionysio 2, 15. et aliis. Juvenalis in falsos nobiles fin. Sat. 8. 'Et tamen ut longe repetas, longeque revolvas Nomen, ab infami gentem deducis asylo.' De abusu autem asylorum per urbes Græcas sub Tiberio vide Tacitum 3, 60, 2. et deinceps: quæ etiam ad nostros mores accommodari possunt, quando passim similis abusus invaluit. In sacris literis 'urbes perfugii' dicuntur asyla, quæ Deus ipse constituit certis quibusdam casibus. Hæc Rittershusius ad Guntheri Ligurinum 3, 386. 'Ex laribus parvis, et primi regis asylo:' fateri enim oportet, per quos profecerimus. Meminerunt hujus asyli, locique ubi conditum fuit, præter citatos Victor de Vir. illustr. cap. 2. Virgil. Æn. 8, 342. Lactant. 2, 7. Tacitus H. 3, 71, 6. Suet. Tiber.

27, 7. Plutarch. Rom. cap. 22. Augustinus contr. Crescon. 2, 18. tom. 6. Gotfrid. Histor. Brit. 2, 17. et alii. Simile asylum, sed dispari eventu apud Joseph. 18. cap. ult. *Fr.*

Latini Tuscique pastores] Alter Palatinus: *Tuscorumque pastores.* Quod ne quis ut sincerum et inculpatum arripiat, quod ita etiam habeatur in excusis Jordanis, sciat, optimos et antiquos ejusdem scriptos codices legere, *Latini Tuscique pastores;* nec aliter legendum esse. Variant etiam in sequentibus libri. Quidam ita concipiunt: *Latini Tuscique pastores, etiam transmarini Phryges, &c.* alii quidam: *transmarini*, abjecta voce *etiam.* Sed quis finis futurus esset, si omnia grandia, parva, quæcunque variant, vellem miseris chartis illinere? quod cum interdum facimus, non tam ingenio nostro obsequimur, quam voluntati quorundam, quibus id gratum esse scio, morem gerimus. *Sal.* Ejusdem generis sunt hæc in Voss. 1. *illæ adsuetæ*, et *mira vix omnium;* in Voss. 3. *rex erat unius;* in Fran. *vallum videbat....invidet angustias....atque increpat;* et alia alibi tam in scriptis, quam in editis: quæ, quum scribarum errata esse nemo non videat, prætereunda duxi.

Phryges, Arcades] Similiter Sallust. Catil. c. VI. scribit, primos incolas Romæ fuisse Trojanos et Aborigines: non quod hi tum nominibus illis distinguerentur a Latinis, sed quod gens Latinorum, quæ tum erat, e veteribus Latii incolis, Aboriginibus scil. qui ante Evandri et Æneæ adventum in Italiam Latium tenuerant, Arcadibus et Trojanis mista erat. Nam Aborigines et Phryges annis plus 400. ante Romam conditam abolitis veteribus nominibus in unam gentem nomenque Latinorum coaluerant, ut Cato Origin. I. ap. Serv. ad Virgil. Æn. I. 10. et Liv. I. 2.

Ipse fecit] Ut ingenue fatear, ignoro quid faciam hoc loco, nec enim mendo vacare certo persuasum habeo, mirorque intactum huc usque mansisse. *Fr.* Hic Freinshem. notavit: Ut ingenue fatear, ignoro quid faciam hoc loco, &c. Difficultas non est in sententia totius loci, sed in hac locutione *facere populum;* quam tamen probam esse, et idem significare quod, colligere populum, ut 'Exercitum facere' apud Sallust. olim ostendimus in lectionibus nostris Hesiodeis. Sic 'Corpus facere' est, corpulentum fieri, apud Phædrum; ut contra 'Corpus amittere' apud Cic. in Epist. est, macilentum fieri: et 'Ventrem facere' JCtis dicitur paries cum corrumpitur et incipit prominere. Gen. XII. 5. *Animas facere.* Non est ergo ut hic locus in posterum ulli sit suspectus mendæ. *Græv.* 'Facere,' 'Conficere,' et 'Efficere' infinitis locis ponuntur pro, congregare, colligere, contrahere. Vid. Gebhard. ad Corn. Nep. Hannib. c. X. Gronov. ad Liv. XXIII. 15. et XXIX. 35. Freinsh. ad Flor. III. 19. 6. Sed si *fecit* hic simpliciter est, collegit, nihil aliud dicit Florus, quam, quod jam dixerat, 'congregavit.' Præfero alteram interpretationem, quam Clar. Grævius adfert ad Hesiod. c. 13. Ex variis elementis congregando corpus unum Pop. Rom. condidit: et ipse quasi genuit, ejusque parens fuit. Eaque confirmatur verbis Ennii ibid. ab eo prolatis: 'Tu produxisti nos endo luminis oras, O pater! o genitor! o sanguen Dis oriundum!' *Parentem* et *creatorem* Urbis alii vocant. Liv. I. 16. 'Deum Deo natum, regem parentemque urbis Rom. salvere universi Romulum jubent.' Cic. pro Balb. c. XIII. 'Creator hujus urbis Romulus.' De usu vocis 'corpus' vid. Indic. et Heins. ad Vell. II. 109.

§. 10 *Res erat*] Pulcra huic sententiæ adstruas ex Stobæi titulo de nuptiis; visatur quoque Senecæ Hippolytus vs. 477. *Grut.* Talis populus fuit Es-

senorum, apud Joseph. et Plinium 5, 17. Hoc intuitu multa privilegia matrimoniis concessere legislatores, quæ longius exequi, nostri instituti modus non patitur. Videatur l. I. et ibi Dd. D. solut. matr. *Fr.* Liv. I. 9. 'Penuria mulierum hominis ætatem duratura magnitudo erat.'

Manu capta sunt] Objicit hoc etiam Mithridates apud Sallust. in Epist. ad Arsacem: 'Romanos' nihil 'a principio nisi partum (armis) habere: domum, conjuges, agros, imperium.' Sic Silonicæ virgines choreas ducentes raptæ sunt, Judic. 21, 22. Ne idem auderent Picti in Scotorum filias, horum prudentia vetuit, qui Pictis licet novo populo matrimonia tandem non denegarunt. Joh. Monipen. in compendio Chronic. Scot. Angliæ excuso 1612. *Fr.* 'Matrimonia' pro uxoribus, et 'manum' pro vi dici notum est. De illo Casaub. ad Suet. Aug. c. XL. Bernart. ad Stat. Theb. VI. 759. et Græv. ad Justin. XLI. 2. De hoc Rupert. ad Pompon. de Or. Jur. 1. 2. et Broekhus. ad Propert. III. 16. 5. Sed vocem *capta* suspectam fuisse N. Heinsio ex eo intellexi, quod exemplari suo adscripserat ex Ovid. Art. I. 260. 'Partaque per gladios regna nocente manu:' et e Varrone in fin. lib. IV. de Ling. Lat. 'Præda est ab hostibus capta, quod manu parta.' Si quid mutandum sit, malim *rapta*. Nam quæ voluntate aliorum impetrari non possunt, melius videntur dici illis invitis *rapi*, quam *capi*, aut *pari*; et Livius, Sallustius, Ovidius, Virgilius, aliique quam plurimi in hac re narranda utuntur verbo *rapere*, non *capere*. Justin. XXVIII. 2. 'Qui cum uxores non invenirent, vi publica rapuerint.' Augustin. de C. D. III. 13. 'Ut ea (conjugia) dolo raperent.' Sed et *rapere*, *raptor*, et *raptus* propria sunt in hac re verba, et *rapere* et *capere* sæpe permutantur; v. infr. II. 6. 2. Scio recte dici *manu capere*, ut ap. Sallust. Jug. c. V. 'Pop. Rom. quascumque urbes et agros manu ceperat, regi dono dedit,' et, quem ibi Rivius laudat, Liv. III. 71. 'Quem agrum miles pro virili parte manu cepisset.' Sed hoc fere de vi bellica et hostili, quod aliter 'pugnando capere' dicitur; de quo Ciaccon. ad Sallust. Catil. VII. Verum sc. et ed. om. retinent *capta*.

Præda fuere] Nazarianus: *prædæ fuere*. Palatini: *præda*. Jordanei veteres: *præda fuere. hæc statim causa bellorum*: quæ omnes lectiones tolerari possunt, nec habet altera cur alteri invideat, aut se præferre illi postulet. In quibusdam libris *et* deest: in aliis *hæc*. Ex his variantiis lectionem eruebamus, quam veram putamus esse, *præda fuere, et statim causa bellorum*. Eleganter. *Sal.* Alii *prædæ*; neutrum male. De re auctores supra citati. Numerus raptarum apud Dionys. 2, 31. est 683. apud Plutarch. Rom. cap. 22. Totidem raptas Juba scribit. Valerius Antias 527. alii 30. tantum. Salmasius hoc loco legit: *præda fuere, et statim causa bellorum*: eleganter certe, et ita Gruterus in duobus Palatinis suis legi attestatur. *Fr.* Plane Ryckianus *præda fuere, et statim caussa bellorum*, ut Salmasius volebat. Recte. Excerpta Put. *prædæ fuerunt, et hæc statim caussa bellorum*. Paullo ante Reg.: *Simulatis equestribus*. Quod ferri potest. Sic 'In equestribus sedere' sc. subselliis seu locis. *Græv.* Consentiunt cum Ryck. etiam Toll. Duisb. Fran. Pall. Voss. 1. 2. et V. E. Itaque potui excludere pronomen *hæc*, quod et postrema Edit. Amst. omiserat: etsi nonnihil dubito an potius retinendum sit ex more Flori. V. Freinsh. ad n. 13. hujus cap. et Salm. ad I. 13. 6. *Præda*, an cum Nazar. Voss. 3. et edd. vett. excepta prima, *prædæ* dicas, parum interest. Illa forma Liv. XLIV. 6. Justin. IV. 3. et XXXIV. 2. et Ovidius sæpe. Vid. Passerat. ad Propert. II. 4. Hac Liv. XXIV. 36. Sallust. Jug. LXIX. et Justin. XXXI. 1. Sed

sequutus sum, quod habebant plures libri.

§. 11 *Pulsi fugatique Veientes*] Vir doctus, qui emendat *Pulsi fugatique vi hostes*, non est audiendus. Florus ipse confundit bellum Veiens cum bello quod cum Sabinis, Cæninensibus, Crustumerinis et Antemnatibus gessit Romulus. Cum Fidenatibus et Veientibus multis annis post Sabinum bellum Romanis res fuit, longeque alia fuit hujus belli caussa. Vide Plutarchum in Romulo et Livium libro primo. Sed v. cl. et doctissimus Perizonius existimat, *Veientes* imperitia scribarum irrepsisse; Flori manum fuisse: *Pulsi fugatique Cæninenses: captum ac dirutum est oppidum*, nimirum Cæninensium, sive Cænina, ut Liv. I. 11. 'Fusi igitur primo impetu et clamore hostes: oppidum captum;' scilicet hostium Antemnatium. Vide Animad. Hist. c. 10. ubi pluribus hanc emendationem asserit. *Græv.* Perizonii emendatio congruit cum veritate historiæ. Sed dubitari potest, an Florus hic quoque, ut alibi, ordinem rerum gestarum confuderit. Vir doctus apud Grævium est Behotius, Apophoret. I. 5.

Cæninensium] Jordanis scripti libri. *Geniensium* pro *Ceniensium*, ut videtur. Sed *Cæninenses* quam *Cænienses* dicuntur melius: caput ipsorum *Cænina*, a qua *Cæninenses*. Frustra sunt illi qui apud Solinum reponunt *Cænitenses* ex Stephano,. qui Καινίτας vocat. Stephanus: Καινίνη πόλις Σαβίνων, ἡ ἀπὸ 'Ρωμύλου ἁλοῦσα· τὸ ἐθνικὸν Καινῖται. Legendum Καινινῖται. Ut a *Cænina* Latini *Cæninensis* formarunt, ita Græci a Καινίνη Καινινίτης. Igitur illi falsi sunt. *Sal.*

Opima] Vide infr. ad 2. 17, 11. *Fr.* De his videndus est Perizon. Animad. Hist. c. VII.

Feretrio Jovi] De Jove Feretrio lege præter alios Valerium III. 2, 3. et seqq. Plura Propertius IV. 11. *Cam.* Servius ad illud Æn. VI. 859. Lege Numæ prima opima spolia Jovi Feretrio debere suspendi, Secunda Marti (belli præsidi, cujus templum extra urbem), Tertia Quirino (id est, Marti qui præest paci). Sed Plutarchus, qui idem narrat in Marcello cap. 2, quod Servius, et plura addit, obtinuisse ait, ut omnia Jovi Feretrio spolia suspensa credantur. Feretrium autem illic Plutarch. dictum putat vel παρὰ τὸ φέρειν, quod ad eum 'ferantur' hæc spolia, vel a 'feriendo,' quod fulmine 'feriat' Jupiter, et quod 'ferire' sit, manu graviter vulnerare et occidere: unde in bello Romani milites clamant: 'Feri, feri.' Festus in *Feretrius:* 'A 'ferendo,' quod pacem 'ferre' putaretur, ex cujus templo sumebant sceptrum, per quod jurarent, et lapidem silicem, quo fœdus ferirent.' Dionysius II. 34. dici posse ait τροπαιοῦχον, aut σκυλοφόρον, aut quod supra omnem rerum naturam emineat, ὑπερφερέτην. Scaliger hic addit a 'feretro' pompæ triumphalis dictum. Valer. Flaccus: 'Has, precor, exuvias, et opima cadavera nostro Linquite, ait, feretro.' Hæc Passeratius in Propertium. Mihi ea opinio, qua a 'ferendo' deducitur, magis placet. Apud Livium I. 10, 8. 'Hæc tibi rex regia arma fero.' Unde Apuleius de mundo 'Trophæophoron' vocat.' *Fr.*

§. 12 *Sabinis prodita portæ*] Una saltem porta prodita fuit Sabinis; imo, si credimus Dionys. Halicarnass. portula tantum postica: Φυλάσσουσα τὰς ὑποσχέσεις ἡ Τάρπεια τοῖς μὲν πολεμίοις ἀνέῳξε τὴν συγκειμένην πυλίδα: *Servans promissa Tarpeia hostibus condictam portulam aperuit.* Clare Plutarchus in vita Romuli: Συνθεμένου δὲ τοῦ Τατίου νύκτωρ ἀνοίξασα πύλην μίαν, ἐδέξατο τοὺς Σαβίνους: *Pacta cum Tatio unam noctu reseravit portam, qua recepit Sabinos.* Hinc et Christ. Puteanus conjicit hic legendum esse *Sabinis prodita porta*. Potest tamen omnium librorum lectio defendi et

retineri, quia Dionys. Halicarnass. in eodem loco commemorat portulam quidem illam fuisse apertam, sed non per illam admissos hostes, sed Tarpeiam custodes illius loci excitasse, portamque apertam ostendisse, simulque significasse arcem esse captam, quemque suæ, qua ratione posset, debere saluti consulere: Διαφυγόντων δὲ τούτων, τοὺς μὲν Σαβίνους ἀνεῳγμένας εὑρόντας τὰς πύλας καταςχεῖν τὸ φρούριον ἔρημον φυλάκων: *His dilapsis Sabinos invenisse portas apertas, occupasse arcem sine custodibus.* Græv. Fortassis Florus loquutus est more Poëtarum, qui *portas* de una porta dicunt. Virg. Æn. VI. 631. 'Adverso fornice portas.' Æn. IX. 308. 'Quos omnis euntis Primorum manus ad portas juvenumque senumque Prosequitur.' Et Æn. XI. 499. 'Portisque ab equo Regina sub ipsis Desiluit.' Hoc Græcorum est. Nam, ut scribit Eustath. in Homer. Il. I. p. 758. Græci veteres πύλας πληθυντικῶς dicebant, non πύλην ἑνικῶς. Vid. Casaub. ad Theophr. Char. c. XV. Sic rursus apud Virgilium more Græco Æn. II. 612. 'Portæ Scææ,' et Stat. Thebaid. VIII. 353. seqq. 'Portæ Ogygiæ,' 'Homoloides,' &c. Nec tamen soli Poëtæ ita loquuntur: nam sic quoque accipi potest in Livio V. 45. et XXV. 15.

Per virginem] Valer. Max. IX. 6. 1. 'Romulo regnante, Sp. Tarpeius arci præerat; cujus filiam virginem aquam sacris petitum extra mœnia egressam.' *Fr.*

Pretium rei, quam] Ita magno consensu vetustiores edd. Aliæ *quæ;* sed illud *quam* pendet adhuc ex præcedente voce *rei,* quæ duplicem hic significationem complectitur; *pretium rei,* hoc est, proditionis, et rem, *quam gerebant in sinistris;* nec exemplo caret, ut una vox duobus sensibus serviat. Vide notam Berneggeri ad Justinum 11, 9, 14. *Id.* Clypei et armillæ non sunt pretium rei, quam gerebant in sinistris, sed ipsa res quam gerebant in sinistris. 'Pretium rei' pro, pretium proditionis nemo dixerit. Imo licet sic loquerentur idonei scriptores, hic tamen esset ineptum. Quid enim poterat dici ineptius: Puella petierat pretium rei, rem quam gerebant in sinistris? Nihil igitur certius emendatione magni Doctoris mei Joannis Frederici Gronovii, quam olim adolescens ab eo accepi, qui sic legebat: *puella pretium rem, quam gerebant in sinistris, petierat.* Est ἐπεξήγησις, quæ sæpe occurrit. Justin. II. 4. 'Hercules post victoriam Menalippen captivam sorori reddidit, et pretium arma reginæ accepit.' Flor. IV. 11. 'Pretium libidinum Romanum imperium petit.' Mox *intra mœnia* firmat quoque Ryckianus. Et statim *oraret ut fœdam* tuetur idem codex. Ceterum armillæ, quibus olim viri utebantur, dicebantur proprie *viriolæ.* Isidor. XIX. 3. 'Armillæ proprie virorum sunt collatæ victoriæ caussa militibus ob armorum virtutem. Unde et quondam 'viriolæ' dicebantur.' Nam Romani quoque utebantur armillis. Hinc inter dona erant militaria, et sæpe legimus in antiquis Inscriptionibus 'Donis donato, torquibus, armillis, phaleris.' *Græv.* Ryck. Fran. et plerique olim editi *pretium rei, quam.* Jord, *pretium rei, quod.* Libri Vineti, Regg. Toll. Duisb. Voss. V. E. et Sab. *pretium rei, quæ.* Et sic ediderunt Gruter. et Salmas. qui, quoniam nullam diversitatem scripturæ memorant, non dubito, quin etiam in suis ita scriptum invenerint. Hoc Vinetus ita exponit: 'Puella petierat illa, quæ gerebant Sabini in sinistris manibus, pretium (appositionem hoc dicunt Grammatici) rei, et proditionis.' Probo illius sententiam, nisi quod malim *rei, id est, proditionis.* Et sic Valer. Max. IX. 6, 1. 'Mercedis nomine pactam, quæ in sinistris manibus gerebant.' Clar. Grævius recte disputat adversus eos, qui legunt *pretium rei, quam.* Sed nondum mihi persuadet cum Grono-

vio Obs. II. 25. legendum esse *pretium rem, quam*. Nam primum om. sc. et ed. habent *rei*, et *quam* e scriptis soli Ryck. et Fran. adversus quem consensum non facile quid tentandum arbitror. Deinde, quod dicit Gronovius, quæque ei unica hujus emendationis est ratio, ideo hic legendum esse *rem*, quod voci *pretium* ea, quæ pretium esse dicitur, in eodem casu adponi debeat, id et in recepta lectione fit, in qua suppressum pronomen, illa, vel, ea, eodem casu ponitur, quo *pretium*; nec quidquam prohibet ea suppleri, ut apud Livium de hac re I. 11. 'Pepigisse eam, quod in sinistris manibus haberent;' et, 'Ex pacto tradendi, quod in sinistris manibus esset,' apud Valer. M. l. d. et sæpe apud omnes alios scriptores Latinos, quibus ellipsis horum pronominum est usitatissima, sequente pronomine *qui*, ut vel ipse Gronovius ostendit ad Liv. XXIII. 15. et XXVI. 33. item Riv. ad Sallust. Jug. CVIII. et Dousa Explic. Plautin. I. 1. Quod autem addit Grævius, puellam non petiisse pretium rei, quam Sabini in sinistris gestabant, id tantum valet adversus eos, qui *pretium rei, quam* legunt. Nec video, quare, quum de proditione sermo præcessit, non æque liceat dicere *pretium rei*, pro, pretium illius rei, vel, pretium proditionis, quam absolute *pretium*, pro, pretium illius rei, vel, pretium proditionis, quorum alterutrum in conjectura Gronovii supplendum est.

Illi ut fidem solverent] *Illi ut fidem solverent, et ulciscerentur:* ita veter. *Sal.* Veteres dicit Pal. 1. et 2. a quibus abest copula, quam solus Naz. habet, teste Grutero. Cum eo consentiunt Ryck. Toll. et fortasse Voss. 3. in quo est *ut de fidem; de* pro *et*, puto, ut sæpe in Ryck. Ceteri scripti et V. E. ut duo Pall. 'Solvere fidem' est, præstare promissum. V. Freinsh. Ind. Ovid. Fast. I. 642. 'Voverat; et voti solverat ante fidem.' Sic 'Fidem exsolvere' Liv. XXIV. 16. et XXVII. 5. Paulus l. 40. pr. D. de contr. emt. 'Et, si ante eam diem non renunciasset, ut venditoris fides soluta esset.' Terent. Andr. IV. 1. 19. 'Tandem inventa est causa, solvisti fidem.' Hoc quidam ibi exponunt, fregisti, non servasti. Et sic quoque Manut. ad Cicer. Fam. X. 21. Magis placet sententia eorum, qui per ironiam dictum putant, nisi ostendatur 'Solvere fidem' etiam apud alios dici pro, frangere, ut 'Rumpere fidem.'

Clypeis obruere] Simile factum de Brenno narrat Plut. Parallel. cap. 15. *Fr.*

§. 13 *Ita admissis ad mœnia hostibus, atrox in ipso aditu pugna*] Hæc est vera et antiqua lectio, inquit Vinetus: nos sane quam vera, possimus dicere: quam antiqua, ille viderit. Veram et antiquam potius illam esse quavis sponsione contenderim, quæ ita habet: *admissis intra mœnia hostibus, atrox in ipso foro pugna.* Hujus scripturæ antiquitatem facile probamus, qui testamur ultro, eam extare in omnium optimo vetustissimoque codice S. Nazarii: ita etiam legitur in antiquissimo Jordanis exemplari Nazariano, et in altero Longobardico ejusdem Jordanis, non minus vetusto. Sed quid ad vetustatem provocamus? Plane hanc lectionem confirmat Livius, qui arcem occupasse dicit hostes, et proinde admissos intra mœnia intelligit. *Sal.* Haud aliter Pal. pr. ac tert. Nam sec. *in ipso aditu:* quemadmodum erat et in Vineti scriptis: sed præter omnem historiam. *Grut.* *Intra mœnia* Ryck. Toll. Duisb. et om. ed. *in ipso aditu* Ryck. Regg. Magl. Voss. 2. et 3. *in ipso pugna* Fran. et Voss. 1. *Aditu* tueri conatur Rupertus; sed levi argumento. Ostendit e Liv. I. 12. et Aurel. Vict. c. 11. pugnatum esse eo loco, quo deinde forum Romanum fuit: hoc autem quum tunc non in Urbe, sed extra mœnia illius, fuerit, non posse dici hostes intra mœnia admissos. Verum

Florus non de Urbis, sed arcis, mœnibus loquitur; nec minus recte dicit *in foro* pugnatum esse, quam Liv. XXXIV. 5. XL. 46. et Varro de Ling. Lat. IV. p. 36. Augustin. de C. D. III. 13. 'Admissisque hostibus intra mœnia, in ipso foro scelerata, et nimis atrox pugna commissa est.' Fortassis tamen scripserat Florus *in ipso aditu fori*. Nam non apparet causa, cur vel scribæ vel interpolatores pro *foro*, *aditu*; vel pro *aditu*, *foro* substituere voluerint. Livius XXVII. 16. 'Prælium in aditu fori majore impetu quam perseverantia commissum est.'

Jovem oraret, ut fœdam suorum] Auctoribus libris melioribus *ut* delendum: *Jovem oraret, fœdam suorum fugam sisteret:* nec aliter ille Jordanes, quem falso Jornandem vocant. *Sal.* *Ut* non habet solus Naz. sed Pall. 1. 2. et alii om. sc. et ed. retinent.

Hinc templum et Stator Jupiter] Recte docti homines ita repositum iverunt pro *Hic*, quod erat in veteribus editis. Nazarii schedæ etiam *Hic* præferunt: reliqui omnes *Hinc*, ut et Jordanis libri: neque subintelligendum est *prodiit*, aut aliud simile, ut putabat doctiss. Vinetus. *Sal.* Sic præter Jornandem et lectionem codd. Vin. etiam Palat. 2. ac 3. nec non vetus noster: et recte. *Grut.* Mihi etiam verissima videtur hæc lectio: nam ita solet Noster, cum alicujus rei causam originemve prædixit; ut infr. 1. 13, 6. 'Exinde certamen.' *Fr.* *Hinc* om. sc. et V. E. Tollius ad vocem *Stator* adnotaverat in V. C. Vaticano legi *templum tibi Stator Jupiter*. Sic quoque Fran. nisi quod pro *stator* habet *statuam*.

Stator] Præter ea, quæ supra dicti scribunt de Jove Statore lege Augustinum Civit. III. cap. 13. item Ovid. in fine VI. Fast. Seneca autem de Ben. lib. IV. cap. 7. sic inquit: "'Stator,' non ut historici tradiderunt, ex eo, quod post votum susceptum acies Rom. fugientium stetit, sed quod stant beneficio ejus omnia, stator stabilitorque est.' Videtur autem legendum: *Hic templum esto:* ut sit voventis Romuli verbum. Hæc Camers: sed conjectura ejus refellitur ex positis nota proxime præcedente. Cæterum eadem de causa templum postea vovit Atilius Cos. Auctor Livius X. 36, 10. *Fr.*

§. 14 *Tandem sævientibus*] Lego in Jordane: *Tandem funeribus intervenere, raptæ laceris comis*. Male hactenus distinctum est. Nos ita: *Tandem sævientibus intervenere raptæ, laceris comis*. Cur Jordani placuerit *sævientibus* in *funeribus* mutare, nescio, nisi ita scriptum invenerit in libris: quod non putem. *Sal.* Exinde mihi in mentem venit suspicari, in Nostro, vel Jordane certe, legendum esse *furentibus*, quod sensui conveniens, nec ab utraque lectione procul distat. Ita apud peritissimum antiquitatis et Latinæ linguæ Barclaium, ubi duellum Poliarchi cum Radirobane depingit: 'Gallorum atque Sardorum agmina intervenere furentibus.' *Fr.* De hoc loco quid sentiat Vir et amicus summus Nic. Heinsius ex ejus ad me datis litteris accipe: Τὸ *sævientibus* Freinshemium, ut video, offendit: atqui refer ad *atrocem pugnam;* Jornandes tamen *funeribus*, nec male. Ita enim et Plutarchus in Romulo. Ante quem locum inspectum mirabar cur Florus, cum agat de *laceris Sabinarum comis*, de lugubri sive scissa illarum veste nihil addat, uti Livius, Naso, Dionysius Halicarn. in eadem narratione; quare suspicio erat scripsisse Florum *in funebribus supervenere, laceris comis*. Sic *lugubria* pro veste lugubri apud Nasonem Met. XI. 'Surge age, da lacrymas lugubriaque indue.' Propert. 'Numquam mater lugubria sumpsi.' *In lugubribus* igitur ut infra cap. 13. hujus libri 'Sicut in trabeis erant,' et apud Val. Flaccum; 'Seu venit in vittis, longa-

que in veste sacerdos.' Ovid. Fast. III. in hac de Sabinis narratione: 'Crinesque resolvunt Mœstaque funerea corpora veste tegunt.' Hæc à *πάνυ* Græv. *Funeribus* etiam in Freculpho legitur. Freinshemii conjectura jam ante in mentem venerat Lipsio, qui in Recitationibus *savientibus* pro glossa habebat. Utrumque defendi potest. Virg. Æn. VIII. 700. 'Sævit medio in certamine Mavors.' Flor. II. 18. 6. et alibi. Sic 'Desævire' Id. II. 6. 12. et Virg. Æn. X. 569. Nec minus 'Furere' dicitur de pugnantibus, ut ostendit Græv. ad c. 16. hujus lib. Sed *savientibus* est in om. sc. et ed. Flori.

Intervenere] Simile quid de Celticis Plutarch. de Virt. Mul. cap. 10. *Fr.*

Novam in urbem hostes demigrarent] Uterque scriptus Jordanis *hoste demigrarent*, quod nescio quid sit: sed legendum *hostes*. Quidam etiam: *novam in urbem hostium demigrarent*: quod placet magis: sed quomodo *hostes* pace jam facta et fœdere percusso? forte legendum: *ut, relictis sedibus suis, in novam urbem sponte demigrarent.* Sed nihil mutandum nunc pronuncio. *Sal.* Illud *hostes* in *sponte* mutari voluit Salmasius propter scriptos Jordanis, in quibus *hoste* legitur. Verum receptam firmant Palatini tres; dictique *hostes*, respectu animorum, quibus advenerant. Claudius apud Tacitum XI. 24, 8. 'Conditor noster Romulus tantum sapientia valuit, ut plerosque populos eodem die hostes, dein cives, habuerit.' *Grut.* Ita Cicero pro Corn. Balbo cap. 13. 'Romulus fœdere Sabino docuit etiam hostibus recipiendis augeri hanc civitatem oportere.' De hac ipsa haud dubie historia Varro tertio Humanarum: 'Postea cum his una Rempubl. conjuncti et congerminati' (quod tamen nescio quomodo verbo *congermanescere* subjungatur apud Nonium) 'tenuere.' An pro *congerminati* scribendum *congermaniti*? Fr. Salmasius hanc conjecturam in prima Edit. Flori sui A. 1609. proposuerat, quam deinde in secunda repudiavit. Locum Nonii jam ante sic correxerat Colvius ad Apul. II. p. 30. Sed vid. Salmas. ad Solin. p. 22. et 677.

§. 15 *Auctis brevi viribus*] Berol. Duisb. et V. E. *in brevi*. Lucret. II. 77. 'Inque brevi spatio mutantur sæcla animantum.' Suet. Aug. XXII. 'In multo breviore temporis spatio.' Sed usitatius abest præpositio.

Juventus divisa per tribus] Atqui etiam seniores per tribus divisi fuerunt: nam nemo civis esse poterat sine tribu. Merula adnotaverat Florum juventuti tribuere, quod alii toti populo. Sed videtur 'tribus' dicere pro centuriis Equitum. Vid. ad I. 5. 2.

Divisa per tribus, in equis et in armis] Et hic quoque agmen producemus variantium lectionum, quas prætermittere non potuimus. Vinetus adnotat ex suis *dispersa* pro *divisa*. Sed melius *divisa* uterque Palatinus. Iidem libri: *et in equis et armis ad subita bella*. Nazarianæ membranæ: *in equis et armis ut ad subita bella excubaret*. Sic in scriptis Jordaneis omnes *subita bella*, non *belli*. Legi in quodam loco apud Tacitum, 'Subita belli.' Horatius: 'Et acuta belli.' Recte igitur ita reposueris cum lectione Nazariana: *Juventus divisa per tribus in equis et armis, ut ad subita belli excubaret*. Sal. Lectionem Gruteri, quam ex optimo codicum Nazariano habet, recipi placuit. *Fr.* Omnino hic cum Salmasio revocandum ex Nazariano *ut*, nisi velis orationem claudicare; et revocavi sane; sed turpi lapsu librariorum editum est *aut*. In fine capitis clare Ryckianus, ut Palatinus secundus, et editio Stadii et Freinshemii: *Quirinum in cœlo vocari placitum Diis. Ita gentium Roma potiretur*. Recte ita scribi ne dubitari potest a quoquam Latinæ linguæ pe-

rito. Sensus est: Si pro Numine haberent colerentque Quirinum, se conceptis quasi verbis promittere ac jurare Romam Orbis imperium consecuturam. Est solemnis formula qua solebant uti in jurejurando. Plancus ad Ciceronem Epist. x. 9. 'Ita ab imminentibus malis respublica me adjuvante liberetur.' Vide quæ ibi notavi. N. Heinsius ex Nazar. in quo scribitur *placitum desistat gentium*, colligit præterea τὸ *esse* excidisse, legendumque: *placitum Diis esse, ut Roma gentium potiretur*. Paullo ante in codice Regio recte scribitur: *cum concionem haberet apud Capreæ paludem, e conspectu ablatus est*, quod et firmant Putean. Excerpta, ipso probante Puteano. *Græv.* Salmasius in exemplari suo e Naz. adnotarat *in equis et in armis ut*. Gruterus scribit in eo non esse *ut*. Sed habet id Freculph. itidem post *armis*, ut in Naz. et Jord. et eodem loco videtur fuisse in Regg. et Magl. In Fran. est *ut in equis*. In vett. edd. excepta prima, a qua, itidem ut a ceteris scriptis, abest, *ut juventus divisa p. t.* *In armis* Ryck. et eædem vett. edd. *Subita bella* Pal. 1. 2. Ryck. Toll. Duisb. et om. ed. vet. *Subita belli* Vineti et ceteri scripti. Hinc apparet magnam partem, librorum consentire in hanc scripturam: *juventus divisa per tribus in equis et armis ad subita bella excubaret;* in qua nihil est, quod magnopere aliquem possit offendere. *Ut* a librariis additum esse suspicionem præbere potest, quod non eodem loco in scriptis et edd. ponitur. Nec puto eo omisso hic magis claudicare orationem, quam multis aliis locis optimorum scriptorum, ubi *ut* post verba 'censeo,' 'suadeo,' 'moneo,' 'decerno,' et alia omittitur, cujus ellipseos ubique obvia sunt exempla. Vid. Suet. Cæs. XLI. Cicer. Fam. XVI. 4. Liv. XXXI. 8. ubi itidem sine causa unius Ms. auctoritate intruditur *ut*, et XLII. 28. Idem XXXIV. 59. 'Quintius legationes universas Græciæ Asiæque quum in Senatum introduxisset...postulata et sua et Regis exposuit. Renunciarent civitatibus suis.' Ubi longe insolentior est ellipsis: est enim ac si scripsisset, *decreverunt, censuerunt*, vel *responderunt Patres, ut renunciarent*. *Subita belli* videtur in editionibus Flori ortum esse e libris Vineti, idque deinde certatim adripuerunt Viri Docti. Confirmat id Vinetus e Tacito, H. v. 13. Agric. XXXVII. et Liv. IV. 27. quibus multa addere in proclivi est. Et ita etiam h. l. legendum censet Gron. ad Liv. VI. 32. Sed aliter videntur dici *subita belli*, aliter *subita bella*. *Subita belli*, quemadmodum e locis dictis, et aliis, intelligi potest, fere dicuntur, quæ ante bellum prævideri non possunt, sed eo jam suscepto sæpe subito et præter exspectationem incidunt, quæ metuentes cauti duces partem aliquam copiarum a reliquo corpore secernunt, et selectam ac separatam habent, quæ subitis illis occurrat. At Romulus, ex sententia Flori, omnem juventutem semper intentam, et equis armisque instructam esse voluit, ut, si subitum aliquod bellum ingrueret, eam statim ad manum paratam haberet, et opponere hostibus posset. Sic *subitum bellum* apud Justin. XXII. 6. 'Stupor itaque et admiratio omnes incessit, unde tanto imperio tam subitum bellum.' Liv. X. 7. 'Si quod repens bellum oriatur.' Itaque non potui hic discedere a lectione antiqua cum Freinsh. et Grævio, qui ex sententia Salmasii ediderunt, *ut ad subita belli excubaret:* etsi non nego Florum recte potuisse dicere *ad subita bellorum*. *Juventus in equis et armis* est, equis et armis instructa. Vid. Græv. Lection. Hesiod. c. XVIII. ubi hoc genus loquendi e Græcis et Latinis scriptoribus illustrat. Add. Salmas. ad Trebell. Poll. Tyrannos c. XXXII. Heins. ad Valer. Flacc. I. 486. et V. 349. Wass.

ad Sall. Catil. XXXVIII. *Excubare* est, intentum, paratum esse, ut qui excubias agunt: Cicer. Tusc. IV. 17. 'Qui semper animo sic excubat, ut ei nihil improvisum accidere possit, nihil inopinatum, nihil omnino novum.' Et sic sæpe Idem alibi. Propria significatione Cæsar B. G. VII. 11. 'Duas legiones in armis excubare jubet.'

Patres] Varias hujus appellationis causas afferunt Sallust. Catil. 6. 5. Dionys. II. 8. Plut. Rom. 18. Rutil. Itin. I. 158. Mihi potissima videtur, quam idem Plutarchus adducit, ita dictos, ut admonerentur ipsi, patria cura et sollicitudine complectendos inferiores: plebeii vero, amandos et observandos esse ad instar parentum, quo etiam respectu principem 'patrem patriæ appellavimus, ut sciret datam sibi potestatem patriam, quæ est temperatissima, liberis consulens, suaque post illos ponens.' Seneca de Clem. I. 14. Similem rationem cur Græci Reges ἄνακτας vocaverint reddit Plutarchus Theseo cap. 38. Ab hac appellatione, 'Orba Resp.' Senatu destituta, Justin. XXI. 4, 8. *Pater patriæ;* infr. IV, 12, 66. *Fr.*

Senatus] Cicero in Catone cap. VI. Plutarch. an seni sit gerenda Respub. ita Lacedæm. Senatum Lycurgus 'Gerontes,' Apollo 'Presbygeneas' appellavit. Iidem ibidem. 'Carthaginenses Seniores' leguntur apud Livium XXXIV. 60, 13. Pertinent huc, quæ notantur infr. I. 16, 10. *Id.*

§. 16 *His ita ordinatis, repente*] Nazarii liber: *quum repente concionem haberet*, et uterque Palatinus. Minus tamen, si quid judico, recte. *Sal.*

Ante urbem, apud Capreæ paludem] Sic distinxi. Codex Regius non habet *ante Urbem*. Vid. Ovid. Fast. II. vs. 475. *Græv.*

Apud Capreæ paludem] Meliores et antiquiores libri *Capræ*. Græcis etiam Αἰγὸς λίμνη dicitur: αἴξ enim *capra* est, non *caprea*, sed utrumque tamen, et *Capræ* et *Capreæ paludem* apud veteres dici non ignoramus. Jordanis codices sic habent: *Capræ paludes*, quod non caret ratione. Sic Αἰγὸς ποταμοὶ, cum sit unicus fluvius: Latine *Capræ fluvius*, aut *Capræ fluvii*. Sal. *Capreæ*] Recte: quamvis Palat. 1. et 2. *Capræ:* nam utrumque Latinis in usu; certe utrumque invenitur in Mss. itaque minus recte illi, qui in postremis editionibus Suetonii mutarunt versum illum Tib. XLV. 4. 'Hircum vetulum capreis naturam ligurire:' minus, inquam, recte, qui maluerunt litera minus *capris*. Certe a *caprea* 'capreolus.' *Grut.* *Capræ* Naz. Pal. 1. apud Grut. libri Vineti, Ryck. Voss. 1. 2. et Liv. I. 16. 'Capræ paludes' Festus in *Caprilia*. Vid. Heins. ad Ovid. F. II. 491.

§. 17 *Discerptum*] Romuli interitus varie scribitur. Lege Val. Max. V. 3, 1. Ciceronem de Leg. I. Augustinum Civit. III. 15. Ovid. F. II. 491. Item ceteros. Modum novum ex Aristobuli sententia ponit Plutarchus in Parall. cap. 32. *Cam.* Vide etiam Dionysium II. 57. *Fr.*

Consecrationis speciem] Idem dicit Dionysius dicto loco. *Id.* De tribus defectibus solis, quos in unius Romuli historia memorari hic adnotat Stadius, vid. Petav. de Doctr. Temp. IX. 54. et X. 21. et Scalig. de Emend. Temp. p. 395.

§. 18 *Cui mox Julius Proculus*] Quidam: *cui J. mox P.* Sal. Livius I. 16, 5. Lactantius I. 16. Cicero princ. librorum de Leg. Dionys. II. 64. f. Similia legas apud Suet. Aug. 100. 9. Senec. princ. ἀποκολοκ. Dionem lib. LIX. de morte Drusillæ. Item in supplem. Curt. X. 4, 31. de Hephæstione. Ad quorum imitationem cuivis veterum comparandus Barclaius Arg. lib. III. in narratione Selenissæ de Theocrine: 'Sed non hactenus stetit ludibrium. Quidam miles sive adulatione sive insania motus: Quæ autem illa species, inquit, quam in summa

arce vidi, cum ex castris exciti primum sumus?' et reliqua quæ sequuntur. Quadrat huc Taciti locus H. I. 34. 3. 'Vagus primum et incertus rumor: mox, ut in magnis mendaciis, interfuisse se quidam et vidisse affirmabant.' *Fr.*

Angustiore forma] Sive mendacium hoc hominis fuit, sive etiam fraus dæmonis. Quemadmodum 'bello Latino diabolus in specie viri majoris et angustioris, quam pro humano habitu, apparens, victoriam Romanis pollicitus est, si se consul pro exercitu devoveret:' Dresserus Millen. IV. pag. 449. *Id.*

Quirinum] Rationes appellationis hujus varias affert Ovidius F. II. 477. sive a genere hastæ, sive a Curibus, sive a Quiritibus, quos tamen ab ipso nomen accepisse putat Justinianus §. 2. Inst. de J. N. G. et C. *Fr.* Vocatus etiam fuit Altellus. Vid. Festum in *Altellus.* Græv. Romani post Sabinos in Urbem receptos 'Quirites' sunt appellati, vel a Curibus Sabinorum, ut Liv. I. 13. et Plutarch. in Romul. et Numa, vel ab incolis Curium, qui jam ante 'Quirites' vocabantur, ut Serv. in Virg. Æn. VII. 710. Romulus deinde post mortem ex more, quo nomina consecratorum mutabantur, 'Quirinus' est dictus, tamquam proprius Quiritium Deus. Plutarch. et Dionys. Halic. II. 63. *In*, quod ante *cælo* habent Naz. Voss. 2. 3. Fran. et Edd. post veterem, deest in ceteris scriptis, et V. E. Videtur excidisse ob præcedentem *m.*

Placitum Diis ut gentium] Antiqua lectio in Nazariano: *placitum desistat. gentium Roma potiretur.* Alter Palatinus: *placitum diis, ita gentium Roma potiretur.* Omnino legimus, *placitum Diis ita, gentium Roma potiretur.* Sic loquitur Noster paulo supra: 'Jovem oraret, fœdam suorum fugam sisteret:' et ita multis in locis, quæ tædii fugiendi gratia adnotare supersedeo, lector autem diligens non omittet. Sed, quod me pene effugerat monere, habetur et alia lectio in posteriore Pal. *Quirinum cælo vocari placitum, et ut gentium Roma potiretur;* ut hinc discamus nunquam defuisse, qui ludum putarent bonos auctores corrumpere. *Sal.* Locum ita restituimus ex veteri scriptura: nam quidam portentose habebant *desistat.* In antiquissimo libro *de his ita*, ex quo illud *desistat* manavit. *De hi* pro *Dii* vel *Dei* fere semper in illis optimis schedis scriptum observavimus, quæ est scribendi antiqua valde consuetudo, vitiosa tamen. Sic, ut Quintil. lib. I. notat, apud antiquos tragœdiarum scriptores in veteribus libris inveniebatur *mehæ* pro *meæ.* Ita apud Quintil. legimus: nam vulgo perperam scriptum *mehe* pro *me.* Sic infra vel *vehentes* pro *veientes* in eadem. *Id.* in Append. *Diis. ita*] Distinctionem hanc menti auctoris convenire putamus; *ita*, hoc est, si hoc fecerint, si se pro numine acceperint, sicut apud alios auctores passim occurrit *sic:* ut Ovid. Am. lib. II. eleg. 13. vs. 12. 'Sic tua sacra pius semper Osiris amet.' Idem Epist. 20. vs. 3. 'Discedat sic corpore languor ab isto.' Tibullus. II. 5. fin. 'Sic tibi sint intonsi, Phœbe, capilli, Sic tua perpetuo sit tibi casta soror:' et alia complura, quanquam nec illa distinctio *Diis ita plac.* inepta est, et loco Taciti XIII. 56, 1. juvatur: 'Id Diis, quos implorarent, placitum, ut arbitrium penes Rom. maneret, quid darent, quid adimerent, neque alios judices, quam se ipsos, paterentur.' *Fr.* Alterius Pal. scriptura *placitum Diis, ita gentium Roma potiretur* est in Ryck. Toll. Fran. E. V. S. B. et P. *Ut*, non *ita*, Vinetum reperisse in suis libris, apparet ex illius adnotatione, et sic Duisb. Voss. 3. Jord. et ex editis A. et J. Etiam in altero Pal. fuisse *ut* dicit Salmasius: sed Gruterus ex eo descripsit *placitum et omnium gentium R. p.* Voss. 1. et 2. ut Naz. *placitum desistat gentium R. p.* Ita

etiam in Reg. F primum fuerat, sed a secunda manu emendatum *placitum Diis gentium R. p.* In Q *placitum sic gentium R. p.* In his, quod ad distinctionem attinet, non multum est præsidii: nam ea a quibusdam plane abest, in quibusdam non eodem loco ponitur. Distinctionem Salmasii verba *placitum Diis* separantis a præcedentibus *Quirinum in cœlo vocari* adjuvat nonnihil locus Taciti ap. Freinshem. magis etiam Liv. I. 16. 'Abi, nuncia Romanis, cœlestes ita velle, ut mea Roma caput orbis terrarum sit.' Et sic placuisse N. Heinsio, intelligi potest ex iis, quæ ad n. 15. scribit Grævius. Freinshemii interpretatio mihi nonnihil coacta esse videtur, utpote in qua hæc verba respondeant remotioribus, non proxime præcedentibus. Pro *ita* cum Vineto et Heinsio mallem *ut:* sed retinui quod erat in pluribus scriptis et editis, et potest ferri eadem sententia, quæ est in verbis Livii. Itaque e Salmasii et Heinsii mente distinctionem posui. *Poteretur* Naz. et Voss. 2. a manu prima, e quo corrector fecerat *potiretur*. Florus fortassis scripsit *poteretur*, et scribæ pro eo posuerunt *potiretur*, quod usitatius erat. Vid. G. Fabric. ad Terent. Phorm. v. 5. 2. Broekh. ad Propert. II. 7. 64. et Burm. ad Ovid. Met. XIII. 130.

CAP. 2 *De Numa Pompilio*] Numa dictus ἀπὸ τῶν νόμων, hoc est, a legibus, quas instituit. Numæ gesta scribunt Livius, I. 18. et seqq. Plinius (sive Victor est) de Viris illustr. cap. 3. Solin. cap. 2. Ruffus de vita regia, Eutrop. 1. 1. Oros. in 2. Agell. Valerius Max. 1. 2. 1. Lactantius 1. 22. Plinius 13. 13: 14. 12: 18. 29. Augustinus de Civit. Dei, 2. 16: 3. 9: 11. 15: 17. 35: 18. 24. Plura Ovid. Met. 15. fab. 44. Virg. Æn. 6. 808. Plura Plutarch. in vita Numæ, et Dionys. 2. 59. *Cam.*

§. 1 *Curibus*] Sabinarum urbium hæc tunc opulentissima, parvulus vicus Augusti Cæsaris temporibus: Strabo lib. v. *Vinetus.*

§. 2 *Ille sacra*] Omnia quæ ad divinum cultum spectabant Numa in octo partes distribuit. Primi erant 'Curiones,' qui pro curialibus rem divinam faciebant. Secundi 'Flamines,' quos a gestatione pileorum, quæ flammea dicebantur, ita nominabant. Alii a filo derivant, quasi filamines. Tertio erant 'Tribuni Celerum,' qui designari solebant, ut regum ad bellum euntium satellites et custodes. Quarto ordine erant 'Augures,' qui non avium tantum sed signa omnia divinitus missa interpretabantur. Quintus ordo habebat 'Virgines Vestales,' quæ sacri ignis custodes erant. Sexto loco habebantur 'Salii,' qui saltatione et choreis laudabant Deos armorum præsides. Septima in classe 'Feciales' locabantur. Horum officium erat, 1. ut cura gereretur, ne P. R. ulli fœderatæ civitati bellum injustum inferret. 2. Ut cognoscerent, si qui fœderatorum se a Romanis injuriam passos dicerent, an id jure dicerent. 3. Ut imperatorum delicta contra jusjurandum ac fœdera commissa expiarent. Ultimo et octavo numero habebantur 'Pontifices.' Hi, a ponte ligneo seu sublicio reficiendo dicti, de cæremoniis ac religione cognoscebant, leges ferebant de sacris, quæ non erant scripta aut moribus P. R. recepta, sacerdotes examinabant, ipsi nulli judicio mulctæve erant obnoxii, neque senatui neque populo dictorum factorumque rationes reddebant. Pontanus ex Dionysio II. 65. et seqq. *Fr.*

Augures, Salios, ceteraque sacerdotia] Reperit in suis libris accuratissimus Vinetus *ceterosque per sacerdotia*, et ita in editione sua legi voluit, ex quo cognoscimus quales fuerunt ejus scripti codices, et quam vetusti. Nam ita duo recentiores Palatini legebant, vix ante trecentos annos exarati. Sed vir diligentissimus et doctissimus

lectionem, quam primus in novam editionem intrudebat, debuit explanare, cujus mentem, qualis sit, me non assequi profiteor. Nazarianus, omnium facile optimus ac vetustissimus, habet *ceteraque per sacerdotia.* Unde facio: *ceteraque populi Romani sacerdotia.* Scriptum erat compendio notarum PR. Ex quo fecerunt *per.* Nihil æque tralaticium. *Sal.* *Ceterosque per sacerdotia*] Ita Mss. Vineti, Gruteri, Salmasii; et defendi potest, ut Floro *per sacerdotia describere* idem sit, quod Tacito 'Per cohortes' 4. H. 66, 2. 'Per manipulos' 2, 78, 4. 'componere.' Salmasius corrigit, *ceteraque fere sacerdotia.* Rutgers. Variar. 1, 18. *ceteraque P. R. sacerd.* quæ lectio maximam speciem habet. *Fr.* Ryck. cum aliis *ceterosque per sacerdotia.* Nihil Salmasii emendatione *ceteraque P. R. sacerdotia* est certius, quam recepi. *Græv.* Non scio quid sit, quod de Vineto scribit Salmasius: nam jam ante eum in om. vet. ed. erat *ceterosque per sacerdotia,* idque e scriptis non solum Pall. et Ryck. verum etiam Berol. Magl. Duisb. Fran. et omnes Voss. habent. Nec convenit Salmasio cum Grutero, qui hic adnotat Vinetum edidisse *ceteraque sacerdotia,* quum in aliis Edd. esset *ceterosque per sacerdotia*: et ita est. Salmasii conjectura apud Freinshemium est in prima Edit. illius, a qua hic discessit. Rutgersius locum Flori non a se sed a P. Scriverio emendatum scribit, probatque emendationem illam, ut haud dubiam, et de suo emendationes aliquot locorum apud alios Scriptores, in quibus sibi non dissimile mendum deprehendisse videbatur, profert. Ceterum, ut ad rem veniamus, cum Salmasio sentit etiam Nic. Heinsius ad Vellei. II. 69. eaque conjectura mihi propemodum certa esse videtur, cum etiam liber Flor. Jordanes, et Freculph. habeant *ceteraque sacerdotia,* quod Vinetum quoque in suis invenisse vix dubito. E Regg. quoque nulla varietas scripturæ ad Edit. Grævii, qui conjecturam Salmasii receperat, adnotata erat. Nec tamen eam in contextum inferre volui, cum propter auctoritatem alior. Mss. et Edd. Vett. tum quod Gerardus et Isaacus Vossii nihil mutandum censebant. Nam ille ita adscripserat: "V. C. *ceterosque per sacerdotia.* Bene. Lactant. 1. 22. de Numa: 'Pontifices, Flamines, Salios, Augures creavit, Deos per familias descripsit.' Vid. tamen, an apud Lactantium legendum sit *et eos* pro *Deos*: ut 'per familias describere' Lactantio idem sit, quod Floro 'per sacerdotia.'" Hic: 'Per' 'sacerdotia,' i. e. 'per familias,' ut Lactant. habet.'

Annum quoque] Jordanei veteres *annumque*: iidemque mox legunt *fastos nefastosque*: perperam. *Sal.* De hac re vide Macrobium, 1. 13. Plutarchum in Numa cap. 32. Censor. cap. 20. Solinum cap. 1. Ovid. Fast. 1. vs. 48. *Fr.* 'Describere' est, distribuere, apte disponere, suum cuique adsignare. Liv. XXX. 26. et XXXI. 34. Cicer. de Senect. cap. 11. Vid. Victor. ad Cicer. Fam. XII. 1. Græv. ad Off. I. 34. et Gronov. ad Liv. XXXIV. 56.

§. 3 *Ancilia*] *Ancylia* scribit Plutarch. Numa, cap. 25. et appellata ita adjicit, quoniam ἀγκύλον τὸ σχῆμα ποιοῦσι, *curvam figuram faciunt.* Ceteras derivationes vide ibid. *Fr.*

Palladium] Erat hoc simulacrum Palladis, quod Æneas post excidium Trojæ a Diomede acceptum asportasse in Italiam dicitur. Quem ideo 'penatigerum' vocat Ovidius Met. XV. 450. Quamvis alios, bello Mithridatico a Fimbria repertum, auctores esse Servius ait, ad Æn. II. 166. Aliorum denique alia est ea de re sententia. Vide Dionys. II. 77. Hinc ille nummus, Pontano teste, cum Vestæ templo, in quo Palladium Romæ servabatur. In eodem nummo Æneas fingitur Anchisen patrem humeris

portans, et manu dextra tenens hoc Palladium, sinistra filium Iulum. Hoc vero *Palladium, quod occultum Romani neminique videndum colebant, Heliogabalus in cubiculum suum transtulit:* Herodianus v. 15. quamvis Lamprid. in vita ipsius cap. 6. 'non veram imaginem' abstulisse, 'sed ex pluribus, quæ ad simulacrum illud effictæ erant, aliquam,' asserat. Posset autem Romanis hoc loco objici quod a Strabone lib. VI. Heracleotis: *At multo etiam protervius est ea ab Ilio allata fabulari, quæ scriptores ponunt. Nam et Heracleæ, et Lavinii, et Luceriæ, et Siritide Minerva habetur Iliaca, quasi ab Ilio allata.* Item Athenis. Vide Pollucem lib. VIII. cap. 10. *Id.*

Imperii pignora] Fata appellat Plautus Bacch. IV. 9, 29. quibus nempe manentibus salus populi salva esset. Ejusmodi septem recenset Servius ad Æn. VII. 188. et sunt: Acus matris Deum, Quadrigæ fictiles (de quibus Plinius XXVIII. 2. et XXXV. 12.) Veiorum, Cineres Orestis, Sceptrum Priami, Velum Ilionæ, Palladium, Ancilia. Sic Cicero pro Sext. cap. 8. supercilium Pisonis 'Reipub. pignus' illudens appellat. *Id.* In antiqua inscriptione dicuntur *arcana Urbis præsidia,* apud Gruterum LXXXIII. 15.

SAECULO. FELICI
PHISIAS. SACERDOS. ISIDI. SALVTARIS
CONSECRATIO.
PONTIFICIS. VOTIS. ANNUANT. DII.
ROMANAE
REIPUB. ARCANAQUE. URBIS.
PRAESIDIA
QUORUM. NVTV. ROMANO. IMPERIO.
REGNA. CESSERE. *Græv.*

'Imperii pignora' eadem vocant Liv. v. 52. et XXVI. 27. Ovid. Fast. III. 346. 354. 422. et VI. 445. Vid. Barth. ad Claudian. de Bello Get. IV. 103. et Schulting. ad Senec. Controv. I. p. 65. In Servio vulgo vitiose legitur *paria* pro *pignora,* etiam in novissima Edit. doctiss. Masvicii. Hoc quum ei ostendissem, respondit *paria* ibi per errorem relictum esse: nam se voluisse edi *pignora,* idque intelligi posse ex Indice in Servium v. *Pignora.*

Janumque geminum] In Jordane: *bifrontem.* Non longe: *ad simulacrum cælestium siderum.* Ita habent quantum est scriptorum librorum; quod et viri docti annotare non omiserunt, et diu est quum recipi debuit. Post paulo codices Jordanis habent: *flamma vigilaret;* aut *flamma invigilaret.* Sed *vigilaret* retinemus. *Sal.* Causas hujus consuetudinis docui ex sententia Macrobii, Servii, Silii, Nasonis, in annotationibus nostris in Claudianum de laud. Stilic. II. 287. Virgil. Æn. VII. 609. Idem scribit Florus infra II. 3, 1. et IV. 12, 64. Augustin. Civit. III. 9. *Cam.* Vide etiam Plinium XXXIV. 7. et Servium Æn. I. 298. Item Varron. de lingua Lat. lib. IV. ubi leg. *ut sit aperta.* (sic bene liber vetus Turnebi) *semper, nisi cum bellum sit nusquam. Traditum est memoriæ, Pompilio Rege fuisse opertum &c.* Fr. Salmasii adnotatio eo pertinet, quod in quibusdam Edd. legitur *ad similitudinem,* contra scriptos et optimas Edd. 'Ad simulacrum' Florus rursus IV. 2. 88. et Sueton. Cæs. LXXXIV. 'Ad similitudinem' Fran. et Voss. 3. 'Fidem pacis ac belli' dicit Janum, qui fidem faceret, qui indicaret, pax an bellum esset. Freinsh. in Indic. Liv. I. 19. ita: 'Indicem pacis bellique fecit; apertus, ut in armis esse civitatem; clausus, pacatos circa omnes populos significaret.' *Fides* pro re, quæ fidem facit. Justin. IX. 2. 'Ea primum fides inopiæ Scythicæ fuit.' Liv. XXI. 13. 'Vestra autem causa me, nec ullius alterius loqui, quæ loquor apud vos, vel ea fides sit, quod....' Propert. IV. 6. 60. 'Nostri sanguinis ista fides.' Vid. cl. Burm. ad Ovid. Met. XII. 365.

Focum Vestæ] Vult, sicut sidera æternum lucent, sic debere virginum

assidua cura atque opera hunc ignem. Lipsius de Vesta cap. 8. ubi vide plura, qualia solent apud Lipsium. Plutarch. Rom. c. 41. et Dionys. II. 66. a Romulo institutas Vestales referunt, ut Vestæ sacra curarent, et ignem ejus custodirent. Vide et Ovid. Fast. VI. 248. et seqq. *Fr.* *Focus Vestæ* sæpe apud Veteres. Ovid. Fast. IV. 296. 'Quæque colunt sanctos virginitate focos:' Cicer. de Leg. II. 8. et 12. alii apud Lips. in libro de Vesta.

Flamma vigilaret] Statius Sylv. I. 1, 35. 'An tacita vigilet face Troicus ignis?' *Fr.* *Flama* Toll. Vid. I. 6. 1.

Egeriæ] De Egeria præter alios Ovid. Fast. III. 260. et Met. XV. 482. Augustin. Civit. 7. cap. ult. Lactant. I. 22. Cicero de Legib. I. Acron. II. Epist. Horat. *Com.* Similia recensent Val. Max. I. 2. Dionys. II. 62. Plutarch. Numa cap. 8. Diodor. I. 94. Nicolaus Damasc. in Excerpt. Vales. pag. 525. Max. Tyrius Dissert. p. 21. *Fr.* De Egeria add. Interpretes Virgil. in Æn. VII. 763. Festus: 'Egeriæ sacrificabant prægnantes, quod eam putabant facile conceptam alvum egerere.' Novissimus Editor emendat *conceptum alvo egerere.* Hoc dudum occuparat Turneb. Advers. III. 5. Idem adnotat in Gloss. Isidori *Egeriam* exponi 'noxiam.' Sed hoc corruptum esse, et apud Isidorum legendum *Egeria, Nixia* docuit Reines. Var. Lect. I. 8.

Barbari] Appellat ita, quod rudes et feroces fuerint, nullis cultioribus institutis mitigati, quod Noster tangit infr. I. 22. 1. et Dionys. III. 26. sive quod ex Barbaris, hoc est, non Græcis orti. Qua ratione Plautus, 'Marcus vertit barbare,' in Prologis Asinariæ, et Trinummi: item Captivis, IV. 2, 114. 'Quid tu per barbaricas urbes juras?' cum Italas nominasset: et in ejusdem Pœnulo III. 2, 21. 'Barbariam' pro Italia accipiunt. Dionysius tamen Romanos a Græcis ortos asserit, IV. 31. hoc argumento, quod literis Græcis scripta columna in Dianæ fano locata fuerit tempore Regis Tullii. Cujus tamen fidem elevat Cæsar de Bell. Gall. VI. 14. qui Græcas literas in usu fuisse scribit apud Gallos, quos tamen nemo facile a Græcis deduxerit. *Fr.*

§. 4 *Ut quod vi et injuria*] Hanc plerorumque, fere dixerim omnium, magnorum imperiorum originem esse facile videbunt res ex vero æstimantes; ut ridicule facere videantur, qui ab aliis majorum suorum acquisita, ab aliis iterum perdita, longo post intervallo, quasi jure repetunt, sicut apud Tacitum VI. 31, 3. Artabanus Parthus 'Veteres Persarum ac Macedonum terminos reposcit:' et apud Herodian. VI. 6. Artaxerxes Persa omnem Asiam, *ceu veterem Persarum possessionem, sibi vindicat.* Sapor etiam apud Marcell. XVII. 10. Constantino Imp. scribit in hæc verba: 'Adusque Strymona flumen, et Macedonicos fines, tenuisse majores meos, antiquitates quoque vestræ testantur: hæc me convenit flagitare.' Adde Nostrum infra II. 8. 7. Bodin. de Repub. Tac. III. 26, 3. Sic de Peruvianis Pietro de Cieca in Chronic. del Peru I. 117. *Id.* Lipsius de Magnit. Rom. IV. 3. ea, quæ apud Sallust. Hist. IV. Mithridates, et apud Tacit. Agr. XXX. Galgacus de injustitia armorum Romanorum dicunt, eo elevat, quod illa ab hostibus profecta sint. Pugnet Lipsius pro Romanis, quantum lubet. Ego cras credo, hodie nihil. Hic certe, saltem de Romulo, et initiis imperii Romani, est ingenua confessio hominis Romani, qui panegyricum magis, quam historiam Pop. Rom. scripsit. Minuc. Fel. Octavio c. 25. 'Quidquid Romani tenent, colunt, possident, audaciæ præda est.' Add. Liv. I. 19.

Religione] Vide de Alcimo Lydorum Rege piissimo simillima apud

Suidam in *Xanthus*. Græv.

CAP. 3 *De Tullo Hostilio*] Vitam Tulli Hostilii regis scribunt Livius, I. 22. Dionys. III. Eutropius, I. 6. Orosius, II. 4. Victor de Vir. illustr. cap. 4. Val. Max. III. 4. 1. VII. 4. 1. IX. 12. 1. Plinius, II. 35. XXVIII. 2. Augustinus Civit. III. 15. Ruffus. Virgil. Æn. VI. 813. *Cam.*

§. 1 *Cui in honorem virtutis*] Scripti Jordanis mendosissime heic legunt: *cujus honorem virtutis*, et supra eadem manu correctum, *ob honorem*. Quod non procedit. *Sal.* Auctor de Vir. illustr. cap. 4. 'Quia bonam operam adversus Sabinos navaverat.' At quomodo potuit, si sub Numa duorum et quadraginta annorum pax fuit? Sed de avo ejus id referunt Livius et Dionysius, ut ita non tam in honorem suæ quam avitæ virtutis regnum accepisse videatur: licet adeptum postea præclare administraverit. *Fr.* Infra III. 5. 10. 'In honorem mortuorum,' et similia III. 20. 8. et IV. 12. 22. Vavassor in libello de Vi et Usu quorumdam verborum putat, veteres abstinuisse his loquendi generibus, 'in honorem,' 'in gratiam,' 'in laudem alicujus facere.' Apud Velleium II. 18. 3. et II. 41. 2. primum inveniri 'in gratiam alicujus facere,' ac deinde eas phrases vulgo cœpisse usurpari. Sed Ciceronem aliosque veterum dixisse 'alicujus causa,' 'alicujus gratia,' 'honoris causa,' 'honoris mei,' 'tui,' 'illius causa,' 'gratiæ causa,' 'in aliquem' denique, seu 'de laudibus alicujus scribere,' aut 'loqui.' In Livio tamen plus semel legitur, quod Velleium primum usurpasse putat Vavassor. Vid. Liv. XXVIII. 39. XXXV. 2. XXXIX. 26. XL. 17.

Regnum ultro datum] Ms. Gud. *regnum ultro datur*: et mox Reg. *prœliis utrinque*. Græv.

Hic omnem] An non ante eum Romulus? haud dubie: quomodo ergo hic 'omnem militarem disciplinam condidisse' dicitur? 'Condere' igitur Floro est, perpolire, corrigere, et quasi ex integro restituere, sicut Ecbatana Seleucus 'condidisse' dicitur apud Plin. VI. 14. gentem Tyriorum Alexander apud Justin. XVIII. 4, 1. imperium Carthaginiensium Mago apud eundem, XIX. 1, 1. Ita Augustus 'faciendi' verbo utitur, ubi templum Jovis Feretrii 'fecisse' dicit, in monumento Ancyrano. *Fr.* 'Condere' quidem interdum est, instaurare et reficere collapsa, stabilire, confirmare: et sic Plin. Ep. X. 38. Trajanum 'conditorem disciplinæ militaris firmatoremque' vocat. Vid. Lang. ad Cicer. Off. I. 21. Verum Florus hic non de militiæ, sed disciplinæ militaris, et artis bellandi institutione et auctore agit, et non militiam, sed 'disciplinam militarem artemque bellandi' a Tullo 'conditam' dicit. Nimirum Romulus jam ante instituerat legionem, militumque in ea numerum et conditionem definiverat: Tullus autem deinde, ut auctor est Florus, disciplinam addidit, quo nomine contineri possunt exercitia et tractatio armorum, ordo agminis et aciei, præmia et pœnæ, multaque alia. Ita h. l. exponit Lipsius in Recitationibus. Idque verum esse ostendunt verba, quibus Florus in hac re utitur. Nam hic 'disciplinam militarem, artemque bellandi,' et 'exercitationem juventutis' memorat; at infr. c. 8. Tullum 'militiæ artificem,' non conditorem vocat, et 'auxisse ratione virtutem' dicit. Itaque 'condidit disciplinam militarem' hic nihil aliud est quam, auctor illius fuit, primus eam ordinavit, ut de Magone Justin. XIX. 1. 'Quum primus omnium ordinata disciplina imperium Pœnorum condidisset, viresque civitatis non minus bellandi arte quam virtute firmasset.' Et sic ad h. l. Perizonius.

§. 2 *Exercita juventute*] Contra dicta Grammaticorum, qui 'exercitum'

volunt dici eum, qui cum multis molestiis et ærumnis conflictatus est; 'exercitatum,' qui sibi labore et usu peritiam rei alicujus comparavit. Agrœtius in Grammaticis Vet. Putschii: 'Exercitus laboribus: exercitatus studiis.' Serv. in Virg. Æn. III. 182. ''Exercitatus,' peritus significat.' Sed Scriptores veteres sæpe negligunt hoc præceptum Grammaticorum. Tacit. A. III. 20. 'Impiger manu, exercitus militia.' Vid. Casaub. ad Sueton. Tiber. VI. et cl. Burmann. ad Petron. c. LXXXIII.

Gravem] Potentem, validum, et qui non facile vinci posset; ut qui diu princeps Latii fuisset. Liv. XXXIV. 17. 'Segesticam gravem atque opulentam civitatem vineis et pluteis cepit.' Ovid. Am. I. 9. 19. 'Ille graves urbes, hic duræ limen amicæ Obsidet.' Cæsar B. G. IV. 3. 'Hos quum Suevi multis sæpe bellis experti, propter amplitudinem gravitatemque civitatis, finibus expellere non potuissent, tamen vectigales sibi fecerunt, ac multo humiliores infirmioresque reddiderunt.' Ita rectius hic Perizonius, quam Ryckius, qui adscripserat, inquietum, et in vicinorum injurias promtum: quamquam alibi 'gravis' ita recte exponitur. Vid. Græv. ad Justin. XLI. 1.

Principem populum] 'Princeps populus' est, qui reliquis plus potest polletque. Hoc ante Romanos in Italia Albani erant 'diu,' 400. nempe per annos. Servius ad Æn. I. 276. Nam quod Virgilius et Justinus XLIII. 1, 13. 300. duntaxat mentionem faciunt, hoc est, usque urbem conditam. *Fr.* Cincius ap. Festum in *Prætor* scribit Albanos rerum potitos usque ad Tullum Regem. Albam 30. annis post Lavinium conditam esse prodit Dionys. Hal. I. 66. Ab ea condita autem usque ad Numitorem et Amulium 400. annos fluxisse tradit Strabo lib. V. p. 229. Et ex annis singulorum Regum Albanorum ap. Dionys. I. 71. et Eusebium in Chron. colligitur summa plus 400. annorum ab Alba ad Romam conditam: quibus si addantur plus 80. a Romulo ad Tullum, fient non minus 500. et ita Dionys. III. 10. et 23. Idemque III. 31. subtiliter numerum exsequens Albam 500. annos minus 13. stetisse scribit.

§. 3 *Misso in compendium bello*] Senec. de Ira III. 2. 'Nec in pecuniam aut lucrum tota civitas spem suam misit.' Quint. Decl. CCCXIII. 'Oportet esse in civitate et accusatores; alioqui omnia mittuntur ad manus, omnia mittuntur ad ferrum.'

Horatiis Curatiisque] Latini scriptores hos vocant 'Curiatios,' et e Græcis Plutarch. et Zonaras. Dionys. Halic. Κουριάτιους. Vid. Sigon. Defens. Scholior. ad Liv. I. 11. Pro *tergeminis*, quod recentiores Edd. habent, ex omnibus scriptis et Vett. Edd. revocavi *trigeminis*. Et sic de his Liv. I. 24. Colum. III. 8. Gell. I. 10. Festus in v. *Sororium*, Macrob. Sat. I. 5. Aurel. Vict. cap. IV. et Jordanes. In Pandectis Florent. l. 3. 'Si pars heredit. pet.' iidem dicuntur 'tregemini,' quod idem est. Et est discrimen inter 'trigeminus' et 'tergeminus.' Nam 'trigemini' sunt tres uno partu editi, ut locis dict., et apud Colum. II. 1. III. 10. et VII. 6. l. 7. pr. D. de Reb. dub. et l. 137. de V. S. Unde etiam Plautus videtur nomen imposuisse Fabulæ 'Trigeminis,' quam memorat Gell. VII. 9. 'Tergeminus' autem dicitur vel pro triformi, triplici, ut 'Tergemina Hecate' Virgil. Æn. IV. 511. 'Tergeminus Geryon' Id. Æn. VIII. 202. 'Tergemina spolia' Liv. I. 26. et alia, de quibus Bernart. ad Stat. Theb. VI. 289. et Bochart. Hieroz. p. 1. lib. II. cap. 40. Vel pro amplissimo maximoque, ut 'Tergeminum sophos' Martial. III. 46. 'Tergemini honores' Horat. Carm. I. 1. ex sententia Turnebi et aliorum. In Plinio quidem

H. N. VII. 3. *tergemini* dicuntur tres uno partu editi: 'Tergeminos nasci certum est, Horatiorum Curatiorumque exemplo:' et contra *trigeminus* pro triplici ap. Liv. VI. 7. 'Modo trigeminæ victoriæ triplicem triumphum egistis.' Sed hæc mihi suspecta sunt. Nam et Horatius, qui in Fastis Pigh. ad A. U. 300. et 302. 'Tergeminus' vocatur, in Fastis Anonym. Norisianis 'Trigeminus,' et Diod. Sic. lib. XII. p. 293. Τριγέμινος est. Et quod in Epit. Liv. I. editur *Tergeminorum pugna*, id in Ms. inveni *Trigeminorum*.

Utriusque populi fata commissa sunt] Nazarianus et Jordanis Codices *fata permissa sunt*. Haud paulo melius. *Sal.* Jordanei *fata permissa sunt:* nec aliter Flori scripti Codices. Cur magis placuerit *commissa* quam *permissa* illis, qui primi hoc pro illo substituerunt, nescio. Nos antiquam scripturam reponendam censemus, quam non antiquitas modo sed etiam bonitas tuetur. *Id.* in Append. Ita Pal. pr. Gruteri, veteres Salmasii, et Jordanes. Hactenus editi *commissa*. Rem ipsam quod attinet, similia exempla collegit Zwingerus Theatri Histor. vol. VIII. lib. IV. pag. 2113. Quale apud Pausaniam quoque legitur lib. V. in historia Oxyli, et in lib. III. rer. Vienn. Lazii pag. 91. de Friderico II. Duce Austriæ. De talibus quid sentiant JCti, lege apud Ferdin. Vasqu. Quæst. Illustr. lib. I. cap. 40. Ayalam de Jure et Officiis Bellicis lib. I. cap. 3. *Fr.* Add. Casaub. ad Athen. IV. 13. Non video cur tam præcise damnari debeat *commissa*, quod non solum tuentur Pal. 1. 2. Fran. Toll. Duisb. et om. ed. sed etiam ipse Florus IV. 2. 43. 'Philippicis campis Urbis, imperii, generis humani fata commissa sunt.' Et Livius I. 27. 'Quod tribus militibus fortuna publica commissa fuerit.' Sed tamen secutus sum Freinshemium et Grævium: nam Naz. scripturam etiam Regg. et Voss. confirmant. In Ryck. est *p. commissa sunt*. Hoc videtur pertinere ad consuetudinem scribarum adnotandi variam lectionem, de qua Salmas. ad n. 8. huj. cap. et infr. ad c. 13. princ.

§. 5 *Sic (rarum) unius manu parta victoria*] Ita in vetustissima editione legi, præstantissimi viri testantur, nisi quod *verum* eam habere dicant pro *rarum*. Scripti libri cum reliquis editionibus *rarum alias decus:* nec temere ullum vidimus scriptum codicem, nisi in hac lectione retinenda consentientem. Vetustiss. etiam Jordanei, *Sic rarum alius decus*. *Alius* pro *alias:* in hoc auctore ita emendavimus paulo infra, lib. II. nam in Longobardico caractere *u* et *a* confunduntur. Vidimus qui legeret: *Sic (rarum alias) de Curiatiis manu parta victoria est:* absurde et inepte. Legendum: *Sic rarum alias decus, unius manu parta victoria est*. Sal. *Sic (rarum alias decus) unius*] Ita Pall. editionesque pleræque. *Grut.* Gruterus, quem hic designat Salmasius, in Edit. A. 1609. scribit in V. E. esse *sic (rerum) unius manu p. v. e.* Recte; nisi quod *rerum* uncis inclusum non est. *Rarum* sic apud Tac. A. I. 56. 'Nam (rarum illi cœlo) siccitate et amnibus modicis inoffensum iter properaverat.' Et, 'Rarum etiam inter hostes,' ibid. cap. 39.

Circa se] Liv. I. 26. ita: 'Cognitoque super humeros fratris paludamento sponsi, quod ipsa confecerat.' De hoc more circumferendi spolia vid. Perizon. Animadv. Hist. cap. VII. pag. 237.

Citavere leges nefas] Quis de hac lectione dubitet? pro ea tamen portentum est in vetustis Jordanis libris: *ultus est ferro quod auderet leges nefas*. Exerceant se, quibus otium suum id potest concedere. Nobis ut male otiosis esse non licet, ita nec occupationes nostras male collocare. *Sal.* Quanto simplicius in hac re Livius I.

26. 'Raptus in jus ad Regem.' Et Cicer. pro Cluent. et alibi, 'Lege citare reum.' *Leges*, pro eo, quod fit ex legibus. Senec. de Brevit. vit. c. xx. 'Lex a quinquagesimo anno militem non cogit, a sexagesimo Senatorem non citat.' 'Nefas' Perizonius accipiebat pro homine nefario, adscripseratque: Sic 'Scelus' ap. Terent. 'Servitia', et 'Ergastula' Flor. III. 21. 11. Hac significatione etiam ap. Virg. est *nefas*, Æn. II. 585. 'Exstinxisse nefas tamen, et sumsisse merentis Laudabor pœnas.' Freinsh. in Ind. exponit 'scelus,' facinus. Nec male; ut 'citare nefas' eodem modo dicatur, quo 'accusare negligentiam, perfidiam, avaritiam' alicujus.

Abstulit virtus parricidam] Hæc veterum codicum omnium, quos docti viri viderunt, lectio est. Nullus *parricidium*, quod doctiss. Pontano placebat. Pro *virtus abstulit parricidam* Cicero dixisset 'virtus eripuit parricidam.' Nam rei eleganter dicuntur eripi, qui aut vi aut auctoritate ac gratia potentiorum hominum absolvuntur. Cic. Act. II. in Verr. lib. I. 'Non est is reus, non id tempus, non id consilium (metuo ne quid arrogantius apud tales viros videar dicere), ne actor quidem is est, cui reus tam nocens, tam perditus, tam victus, aut occulte surripi aut impune eripi possit.' Pro quo paulo ante dixerat: 'Ex manibus populi Romani eripi. Nam quis hoc non intelligit, istum absolutum Diis hominibusque invitis, tamen ex manibus populi Romani eripi nullo modo posse?' In eod. lib. 'Tum vero quod pronunciatum est, non per Neronem judicatum, sed per Dolabellam ereptum existimabatur:' hoc est, extortum a Dolabella. Suet. Aug. c. 56. 'Cunctari se, ne, si superesset, eriperet legibus reum.' Cic. pro Cluent. 30. 'Condemnatum adducebam, ut ne eripi pecunia quidem posset.' Quod aliis scriptoribus est 'eripere,' hoc Floro 'auferre.' Virtuti vero non invenuste tribuit, quod alii de gratiosis ac potentibus hominibus dicunt, in quorum gratiam rei damnandi absolvuntur. *Græv.*

Facinus intra gloriam fuit] I. e. minus gloria. Freinsh. in Ind. Non tantum valuit facinus ad eum condemnandum, quam virtus et gloria ad absolvendum. De hoc genere loquendi vid. Manut. ad Cic. Fam. IV. 4. Gronov. Obs. I. 10. et ad Sen. Med. v. 520. et Broekh. ad Propert. III. 7. 2.

§. 6 *Nec diu in fide Albanus*] Ryck. Pal. 2. Fran. Voss. 3. et Edd. Vett. præter primam, intrudunt glossam *mansit Albanus*. Reg. Q, *permansit*. Jord. *Albanus perstat*. Non cogitabant hi correctores Florum delectari conciso genere loquendi. Sic mox, 'Spes inde nostris, metus hostibus.' Add. I. 1. 9. III. 10. 18. IV. 2. 67.

Nam Fidenate bello missi] *Misit in auxilium et fœdere:* ita vetus Naz. et Jordanei: mendose prorsus. *Sal.* Sic apud Tac. III. 41. 3. bello Sacroviriano 'quidam Galliarum primores tulere auxilium, quo dissimularent defectionem, magisque in tempore efferrent.' *Fr.* Idem vitium quod in Naz. et Jord. notat Salm. est in Duisb. et V. Ed. nisi quod in illis est *ex*.

Expectavere fortunam] Callido consilio ducis, quod tamen ipsi in exitium vertit. Apud Liv. XXXI. 32, 4. 'Damocritus, Prætor Ætolorum, egregie consultum genti aiebat; nam utrius partis melior fortuna belli esset, ad ejus societatem inclinaturos.' Claudian. Metii hujus personam pulcre aptavit Gildoni de bell. Gild. vers. 247. 'Subsedit fluitante fide,' &c. Britannorum similis actus, nec ipse impunitus, refertur in Chronico Scotiæ Monipennii, sub rege Fergusia. *Fr.*

§. 7 *Ubi inclinare socios*] Naz. *subincli-*

nare socios: male. Alter Pal. *se socios ad hostem videt:* in altero *etiam se suos.* Sed hæc levicula tædet chartæ mandare. *Sal.* Naz. *subinclinare socios.* Quod damnat Salmasius, sed merito vindicat Nic. Heinsius, præfatus, sic 'Subdiffidere,' et 'Subdifficilis,' et mille talia apud Ciceron. inveniri. 'Subdeficiens quassa adhuc voce' ap. Curt. lib. VII. cap. 7. ap. Paterc. lib. II. 'Subrefectus primo aspectu carissimi sibi capitis,' de Augusto, cum graviter jacenti supervenisset Tiberius. 'Refectum' dicere non potuit, cum morbus iste Augusto esset letalis. 'Subimpetrare' Tacito, 'Subinfluere' Senecæ in Nat. Quæst. 'Subexhibere' Arnobio. Non percepta fuit vis et elegantia illius verbi. *Græv.* Si in Naz. non fuit *ubi*, ut videtur indicare Salm. manifeste vitiosa est illius Cod. scriptura. Nam nemo non videt ultimam literam vocis *callidus* temere repetitam, et capiti seq. vocis *ubi* adjectam, atque inde illud *subinclinare* ortum esse.

Quasi ipse mandasset] Hoc ipsum et similia refert Frontin. Strateg. II. 7. et de Datame Polyænus lib. VII. de hoc Sidon. Apoll. Carm. 2. vs. 288. Vide Nostrum IV. 2, 83. Et Frontin. VI. 16, 4. *Fr.*

§. 8 *Metium Fufetium*] Etsi properamus, ἐν παρόδῳ admonere non pigebit, *Mettum* heic scribi in optimis Naz. membranis, non *Metium;* et in antiquis Jord. Quomodo etiam scribendum censeo ap. Virgil. illo versu: 'Citæ Mettum in diversa quadrigæ Abstulerant:' et in illo Ovidii, a criticis exagitato: 'Sic doluit Mettus, tunc cum, in contraria versus, Ultores habuit proditionis equos.' Nam viri docti, qui persuasum habent a Virgilio et Ovidio propter versum 'Metum' pro, Metium usurpatum fuisse, egregie animi falluntur. 'Metum' dixere veteres, et 'Mettum,' 'Metium' et 'Mettium' pro eodem: ut 'Atius' cum simplici *t*, et cum duplici 'Attius.' 'Metum' dixisse veteres, nihil melius probet, quam ὑποκοριστικὸν 'Metellus.' Nam ut a Marco, Marcellus, sic a Meto, Metellus, Græcis Μέτιος. Ita semper apud illos scriptum reperies. Latinis Scriptoribus 'Metum' aut 'Mettum' frequentius, quam 'Metium,' reperies: quod sciunt satis, qui in pervolutandis membranaceis libris aliquid temporis contriverunt. Vide indicem luculentum Inscript. Gruterianarum. *Sal.* Naz. antiquiss. Vin. Reg. F, Toll. et Voss. 1. 2. habent *Fufetium* quod se etiam in exemplaribus Orosii invenisse testatur Fabric. ad Oros. II. 4. Pal. 1. 2. Duisb. et V. E. *Suffetium*, Reg. Q *Sufet*, quod etiam in cet. libris Vin. videtur fuisse. Ryck. *Fuffet.* Fran. *Fusec.* Voss. 3. *Sussec.* Omnino scribendum est *Fufetius* vel *Fuffetius*, ut ostendunt Vinet. ad h. l. Pier. ad Virg. Æn. VIII. 642. Sigon. ad Liv. I. 23. et in Defens. illius Scholii contra Robortellum. Ceterum ex iis, quæ Pier. l. d. Vinet. et Salmas. ad h. l. scribunt, apparet, quam recte ab Jasitheo, i. e. Raph. Fabretto in Apolog. p. 74. reprehensus fuerit Jac. Gronovius, quod in Epist. I. earum, quibus loca quædam geographica Livii emendat, scripserat *Mettus.* Ovidii distichon, quod e Trist. I. 3. 75. hic laudat Salmasius, pro supposito habet N. Heinsius ad Ovid.

Religatum inter duos currus] Vera est hæc lectio. Cave censeas *currus* heic esse patrii casus: legendum enim: *inter duos currus, funes.* Est varians lectio, quam juxta adscripsit librarius, ut, qui vellet, eligendi potestatem haberet: inde est, quod in quosdam libros propagatum fuit *inter duos currus:* in alios *inter duos funes.* De hoc librariorum et antiquariorum more, parum adhuc observato, dicemus infra idoneo magis loco; cujus rei ignorantia fecit, ut in multis auctorum locis restituendis multi hacte-

nus impune peccaverint, cum id non observassent. Videri fortean posset lectum olim fuisse aut legisse quosdam *religatum inter duos currus fune, pernicibus equis distraxit:* id est, fune religatum inter duos currus. Quam tamen Flori manum fuisse vix censeam. *Sal.*

Pernicibus equis distraxit] Præter nominatos lege Agell. xx. 1. Val. Max. vii. 4. Plutarch. Parall. cap. 7. Claudian. in Gildon. vs. 254. Virg. Æn. viii. 642. *Cam.* Varro primo de vita P. R. 'imperiosius, quam humanius' egisse hoc facto Tullum dicit. Livius certe, i. 28. 15. 'supplicium exempli parum memoris legum humanarum' vocat. Id supplicii Herculem invenisse ferunt. Et ab Hermanarico, Gothorum rege, usurpatum scribit Bonfin. Dec. 1. lib. ii. Nec absimile in Bessum statuit Alex. *Fr.*

§. 9 *Quamvis parentem, æmulam tamen*] Ita, ubi de imperio agitur, omnia alia inferiora sunt, nec parentibus, nec filiis, aliisve sanguine aut necessitudine junctis parcitur, quorum exemplis plenæ omnes historiæ. Vide Tac. xii. 47, 7. Nam, ut ait Liv. i. 42. 2. 'Invidia regni, etiam inter domesticos, omnia infida atque infesta facit.' Nimis quippe alte infixum est animis hominum illud apud Suet. Cæs. xxx. 9. Euripidis: *Nam si violandum est jus, regnandi gratia violandum est.* Fr. Flor. iii. 18. 15. 'Contra matrem ac parentem suam.' De his appellationibus urbium respectu coloniarum ab iis conditarum vid. P. Fab. Semestr. i. 9. et Freinsh. ad Curt. iv. 2. 10. Græci eadem ratione *μητέρας* dicunt. Scalig. ad Catull. Carm. lxviii. vs. 34.

Ipsumque Populum Romanum transtulisset] Manifesto legendum *Romam.* Perperam in Naz. *Romanum.* Sal.

Rediisse rursus] In Reg. Q male deest *rursus.* De hoc et aliis hujus generis pleonasmis Freinsh. in Ind. v. *Rursus*, Buchner. de Commut. rat. dicendi i. 21. et Erhard. ad Petron. c. 23. Ryck. Duisb. Fran. Jord. et V. Ed. *perisse* et *redisse.* Et sic in aliis verbis plerumque Duisb. Ryck. et V. E.

Cap. 4 *De Anco Marcio*] Quæ compendiose hic narrantur lege ap. Liv. i. 32. Dionys. iii. 49. Eutrop. i. 7. Oros. ii. 4. Victor. de Vir. illustr. cap. 5. Ruffum, Solin. c. 2. Augustin. Civit. iii. 15. Euseb. lib. temporum, Plinium, xxxi. 3. Claudian. in Gild. vs. 109. Virg. Æn. vi. 815. Dictus autem 'Ancus' ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος, id est, *a cubito*, quem incurvum habuit; Servius est auctor, Æn. vi. 815. *Cam.* Tales enim 'Ancos' appellari Festus affirmat. Aliter Const. Manasses vs. 1654. Τὴν γὰρ ἀγκύλην τοῦ ποδὸς εἶχε πεπηρωμένην. *Fr.* Idem, quod Festus et Servius, scribit Valerius Antias apud Val. Max. in Fragm. de Nominib. *Marcius* porro, non *Martius*, ut male in quibusdam libris, scribendum esse docet Sigon. ad Liv. i. 32.

§. 1 *Nepos Pompilii, par ingenio*] Addit Jordanes *Nepos Pompilii, ex filia.* Quod quidem verum est. Atque ita scripsit Florus. Idem Jord. pro *pari ingenio* reposuit *pravo ingenio:* id quoque prave. Pari ingenio cum Pompilio avunculo fuisse intelligit, quoad religiones ac cæremonias, quas institutas per Numam, a proximo rege Hostilio bellatore intermissas vel abolitas, restituit. Vide Livium. *Sal.* Ancus semper repetito nomine avi materni 'Numæ nepos' dicitur. Ita præter Florum Livius, Aurel. Victor, Dionys. Hal. Plutarch. et ceteri omnes, qui numquam nomini illius addunt, quo patre, sed qua matre vel avo fuerit ortus, quia ab his omnis ejus nobilitas. Hinc Seneca Epist. cviii. 'Anci pater nullus: Numæ nepos dicitur.' Nullum ejus patrem fuisse dicit, non, quod patrem non habuerit, sed quod ignobilem, si cum matre compararetur, et Historicis non

memoratum; ideoque postea plerisque ignotum. Perizon. Animadv. Hist. c. 3. p. 157. Add. clariss. Noodt. Probab. 1. ult. et Patric. ad Fragm. Ciceronis Tom. III. p. 7. qui frustra se torquet in constituenda lectione Senecæ, l. d. In Salmasii animadversione quædam prave edita esse vel ipsius vel operarum typographicarum culpa cuivis apparet.

Pari ingenio] Nimirum ad pacis artes prompto, quali Numa fuerat: quanquam nec belli gloria caruerit, sed 'cuique superiorum regum belli pacisque et artibus et gloria par' fuerit, teste Livio, I. 35, 1. *Fr.*

§. 2 *Hic igitur et mœnia muro amplexus est*] Libri omnes veteres non agnoscunt istud *hic*. Sed ita hunc locum concipiunt: *Igitur et mœnia muro amplexus est*. Quid sit 'mœnia muro amplecti,' quærere possent illi, qui putarent muros urbis, et mœnia, rem eandem esse. Non ita est. 'Mœnia' heic quælibet ædificia appellat, ut sunt domus et insulæ urbis. Sic probatos auctores hanc vocem passim usurpare alibi ostendemus. Quod ait igitur, mœnia muro amplexum esse Ancum Marcium, de Janiculo id accipiendum, quod muro urbi conjunxit Ancus, ponte quoque sublicio in Tiberi facto. Livius I. 33. 'Janiculum quoque adjectum. Id non muro solum, sed etiam ob commoditatem itineris ponte sublicio, tum primum in Tiberi facto, conjungi urbi placuit.' Utrumque heic simul expressit Florus. *Sal.* *Hic intermœnia* legit Salmas. quid autem muro cinctum, ostendit Livius, I. 33, 8. Dionysius, III. 45. *Pontanus.* Ita e Pontano Freinshemius. Sed hæc erat conjectura Salmasii ad primam Edit. *Hic* est in aliis om. sc. et ed. et Gruterus a solo Naz. abfuisse testatur. 'Mœnia' pro ædificiis urbium sæpe dici ostendit Salm. ad Lamprid. Commod. c. 17. Schulting. ad Sen. Controv. VI. et Gronov. Obs. II. 12. qui putat falli Salmasium hunc locum e Livio interpretantem de Janiculo. Nam Florum dissentire a Livio, qui solum Janiculum ab Anco muro et ponte sublicio Urbi conjunctum dicat: quum Florus velit, Ancum toti Urbi, quæ ad id tempus tantum vallo a Romulo facto, de quo supr. cap. 1. munita fuerat, murum circumdedisse. Sane hanc esse mentem Flori indicat etiam id, quod de Anco scribit c. 8. 'Ut urbem ponte jungeret, muro tueretur.' In quo, si fides est habenda Dionysio Hal. et Livio, vel erravit, vel rem in majus, ut solet, auxit. Nam Dionys. III. 43. et 45. ab Anco tantum Aventinum et Janiculum muro cincta dicit: Livius autem I. 33. solum Janiculum. Servium Tullium deinde septem montes uno muro amplexum auctor est Dionys. IV. 14. de quo Liv. I. 44. 'Aggere, et fossis, et muro circumdat Urbem.'

Interfluentem Urbi] Jord. in veteribus libris *influentem urbi*. Non quidem male, sed non propterea sollicitanda Flori germana lectio. *Sal.* Pontis hujus vestigia hodieque Romæ extare, et incolis *Ponte marmorato* vocari, testatur Paulus Merula, Cosmogr. part. II. lib. IV. c. 22. ubi vide. *Fr.* Fuit hic pons ille sublicius, de quo plura Donat. de Urbe Roma III. 21. et Nardin. Rom. Vet. VIII. 3. Freinshemius in Ind. conjungit, interfluentem Urbi. Potius jungenda sunt, commisit Urbi. Curt. IV. 2. 16. 'Jacienda moles erat, quæ Urbem continenti committeret.' V. Freinsh. Ind. Curt. *Interfluere* autem accusativo jungitur. Liv. XXVII. 29. 'Fretum, quod Naupactum et Patras interfluit.' Et Curt. III. 1. 'Media illa tempestate mœnia interfluebat Marsyas.' Fran. *Tiberim*, quod etiam videtur invenisse scriba Cod. Ryck. in quo est *Tiberini*. Salmasius e Naz. adnotarat *ponti*. Pro *commisit* Flor. habet *conjunxit*, et cum Ryck. Duisb. Fran. Voss. et om. ed. *veluti*.

Ostiamque] Plurima huc facientia lege apud Merulam, d. lib. IV. cap. 19. et 21. *Fr.* Add. Cluver. Ital. Ant. III. 3. Bergier. de publ. et militarib. Imper. Rom. viis IV. 49. n. 8. 9. 10. et quos ibi laudat Henninius.

CAP. 5 *De Tarquinio Prisco*] Historiam regis hujus scribunt Livius, I. 35. Dionysius III. 59. Eutrop. I. 7. Oros. II. 4. Victor cap. 6. de Vir. illustr. Valer. Maxim. I. 4. 1. et III. 4. 2. Plinius, XXXIII. 1. et III. 25. 12. Lactant. II. 1. Augustin. Civit. III. 15. Lege Ruffum, Solinum, Eusebium. *Cam.* Vide etiam Suidam. *Fr.* Hunc 'Priscum' demum cœpisse vocari, postquam alter Tarquinius regnum nactus est, adnotat Sigon. ad Liv. I. 34.

§. 1 *Quamvis transmarinæ originis*] Patre nimirum Demarato Corinthio natus, cujus præter citatos Strabo lib. V. et VIII. meminit. *Fr.*

Regnum ultro petens accipit] 'Ultro petens' addit, quod hic primus ambitiose petiit regnum, contra quam Reges superiores, quibus id propter opinionem virtutis ultro delatum fuerat, Liv. I. 35. Idem de priscis aliarum gentium Regibus scribit Justin. I. 1.

Græcum ingenium] Ita plane Seneca Nat. Q. II. 50. 1. 'Attalus noster, egregius vir, qui Etruscorum disciplinam Græca subtilitate miscuerat.' Sic intell. Tacitus de Livia, V. 1. 5. 'Cum artibus mariti, simulatione filii, bene composita.' *Fr.* Add. Ind. Græci ingenio, eloquentia, et artibus, quæ ad animi cultum pertinent, aliis nationibus antecellebant, et in omni ratione vitæ elegantiores et cultiores, sed magnitudine animi, gravitate, et virtute bellica Italis inferiores habebantur. Ovidius: 'Græcia facundum, sed male forte, genus.' Sallust. Orat. de Rep. ordin. II. 'Unius tamen M. Catonis ingenium versutum, loquax, callidum haud contemno. Parantur hæc disciplina Græcorum. Sed virtus, vigilantia, labor apud Græcos nulla sunt.' Hirtius de Bell. Alex. c. 15. 'Rhodiis navibus præerat Euphranor, animi magnitudine ac virtute magis cum nostris hominibus, quam cum Græcis, comparandus.' Add. Horat. Art. P. vs. 323. Cic. pro Flacc. c. 4. et de Græcarum ac Romanarum artium discrimine Virg. Æn. VI. 848. et seqq.

§. 2 *Centuriis tribus auxit*] Exercuit hic locus viros eruditos. Difficultas inde oritur, quomodo Florus potuerit tradere Tarquinium tribus voluisse augere, cum alii rerum Romanarum scriptores testentur equitum centurias seu equestrem ordinem illum constituisse augere. Sic sane Livius lib. I. c. 36. sic Aurelius Victor aliique. Flori tamen sententiam, quod observavit doctiss. Rupertus, tuetur Dionysius Hal. lib. III. *Οὗτος ὁ Νέβιος βουλομένῳ ποτὲ τῷ Ταρκυνίῳ τρεῖς φυλὰς ἑτέρας ἀποδεῖξαι ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ πρότερον κατειλεγμένων ἱππέων, καὶ ποιῆσαι τὰς ἐπιθέτους φυλὰς ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ἰδίων ἑταίρων ἐπωνύμους, μόνος ἀντεῖπε κατὰ τὸ καρτερὸν, οὐκ ἐῶν κινεῖν τῶν ὑπὸ Ῥωμύλου καταστοθέντων οὐδέν: Idem Nevius, cum aliquando Tarquinius ad veteres tribus e delectis a se recens equitibus tres novas addere vellet, easque tribus additas a se atque ab amicis suis denominare, solus fortiter contradixit, non sinens hic quidquam eorum, quæ a Romulo instituta essent, mutari.* Sed hic etiam locus obscurus est, et intellectu difficilis, non minus ac Flori. Dicit is quidem Tarquinium voluisse tribus augere, sed non nisi equitibus, quos ex civibus reliquis modo elegerat. Hoc qui intelligi potest ab historiæ Romanæ non imperito, qui novit, quid illo tempore et sequentibus quoque tribus fuerint? Non potest sane vocabulum φυλαὶ sive tribus accipi in ea significatione hoc loco, qua Dionysius libro II. usus est, et mille aliis locis, cum dicit populum

divisisse Romulum in tres majores partes, quas dixerit 'tribus;' tribum autem Græcorum lingua dici φυλὴν, τριττύα. Quis autem credat ex solis equitibus recens a se delectis voluisse novas tribus conscribere Tarquinium? Hoc tamen Dionysius dicit. Sed nullæ equestres fuerunt tribus, sed ex omnibus civibus conficiebantur tribus: ex singula tribu vero centuriam equitum excerpserat Romulus. Nulla unquam tribus fuit nec illarum quas Romulus instituit, nec quæ postea iis accesserunt, quæ ex solis equitibus fuerit conflata. Nulla autem alia ratio hunc nodum expediendi patet, quam si dicamus, Florum et Dionysium ipsas centurias equitum, quæ retinuerunt antiqua trium Romulearum tribuum nomina, dixisse tribus. Romulus cum omnem populum descripsisset in tres tribus, unam dixit Lucerum, alteram Ramnetum, tertiam Titiensium. Ex singula tribu selegit centuriam equitum, quibus solis adhæserunt sequenti tempestate nomina tribuum, ut equitum centuriæ dicerentur Luceres, Titienses, Ramnenses. Hinc a Dionysio et Floro equestres centuriæ tribus dictæ sint, quod vetus tribuum nomen illis solis postea fuit datum, quamvis perquam dure. Nam qui accurate loquetur, et qui norit quæ fuerint tributa Romanorum comitia, qui in exercitu tribuni militum, qui decuriones, qui alarum præfecti, nunquam centurias equestres tribus dixerit. Tribunus enim dicebatur proprie qui tribui præerat; hinc in copiis tribunus legionis, qui legioni, hoc est, peditibus, decurio vero, qui turmæ, et præfectus, qui alæ, præerat. Singuli cives adscripti erant alicui tribui. Ipsi equites quoque singuli suam tribum habebant. Nunquam vero tribum conficiebant soli equites. Isidorus tamen sic quoque loquitur Orig. lib. IX. cap. 3. 'Turma triginta equites sunt, Romani enim equites in una tribu trecenti:' hoc est, in unaquaque Titiensium, Ramnensium, Lucerum centuria erant tempore Romuli trecenti equites. Nam Romulus primo legerat ex qualibet tribu centum Celeres, seu equites, postea T. Tatio in urbem recepto centurias illas auxit, ut singulæ essent trecentorum, et totus equestris ordo nongentorum capitum, ut ex Livio emendato et Dionysio Hal. pluribus asserit contra dissentientes Gronovius Obs. III. 25. Hi sunt illi trecenti, quos in una tribu, hoc est, centuria fuisse Isidorus scribit. Tarquinius non tribus, hoc est, tres centurias nongentorum capitum a Romulo institutas auxit, ut decreverat facere, et illis centuriis de se et suis amicis nomina imponere; sed, relicto trium veterum centuriarum numero, capita duplicavit, ut singulæ centuriæ essent sexcentorum hominum. Hoc est quod Florus dicit Tarquinium tribus auxisse centuriis; singulam enim tribum, hoc est, centuriam Romuleam, auxit trecentorum hominum numero, quia Navius numerum tribuum augeri prohibuerat. Hoc tamen Tarquinius effecit, ut, quia novas equitum centurias, quibus nova nomina imponeret, conscribere non licebat, adjecti a se prioribus centuriis dicerentur secundi Titienses, Luceres, Ramnes, sicuti a Romulo creati dicebantur primi Titienses, Luceres, Ramnes, ut ex Festo viri docti pridem ostenderunt. Ceterum ut Florus aliique abusi sunt voce 'tribus' pro centuria equitum, quia prima illa tribuum appellatio postea apud solas equestres centurias remansit, sic vice versa propter eandem rationem Livius I. 13. tradit centurias tres equitum a Romulo conscriptas dictas fuisse Ramnenses, Titienses, Luceres: 'Eodem tempore,' inquit, 'et centuriæ tres equitum conscriptæ sunt, Ramnenses ab Romulo, ab Tito Tatio Titienses appellati. Lucerum nominis et ori-

ginis caussa incerta est;' cum tamen non solum ex aliis scriptoribus gravissimis, sed ex ipso Livio constet, a Romulo non centurias equitum, sed tres partes populi, in quas illum discreverat, quæ tribus nominabantur, dictas esse Ramnenses, Titienses, Luceres. Nam lib. x. cap. 6. ostendit olim tres tantum augures fuisse Romæ, singulam tribum unum habuisse: 'Ut tres,' ait, 'antiquæ tribus Ramnes, Titienses, Luceres, suum quæque augurem habeant.' Non possunt hic antiquæ tribus de centuriis illis equitum intelligi, de quibus in primo libro loquitur; alioqui soli equites habuissent augures; sed de toto populo in tres tribus illas distincto, quarum singulæ suus fuerit augur. Hæc prolixius, quam harum notularum ratio fert, sum executus, quoniam viros eruditissimos hic cespitasse video, et non ita pridem cum homine perdocto de hoc loco mihi fuerit contendendum. *Græv.* Pighius in Annal. ad A. U. 138. putat locum mutilum, et ita supplendum esse, *et equites centuriis tribus auxit*. Sed hoc recte refellit Rupertus ad h. l. Perizonius ad oram libri sui adnotaverat, *centurias viribus auxit*, et huic conjecturæ confirmandæ adscripserat loca Flori I. 1. 15. et III. 18. 3. Liv. I. 30. 'Et ut omnium ordinum viribus aliquid ex novo populo adjiceretur, equitum decem turmas ex Albanis legit:' et II. 1. 'Quo plus virium in Senatu frequentia etiam ordinis faceret.' Si locus non est corruptus, non video, quomodo vox 'tribus' aliter exponi possit, quam ex sententia Grævii, quæ etiam eo confirmari potest, quod Florus supr. I. 1. 15. eam videtur usurpasse pro centuriis equitum. Et tamen sic quoque alia ratione parum accurate loquitur. Nam ita verba, 'centuriis tribus' i. e. centurias equitum 'auxit,' nihil aliud significare possunt quam, ad veteres centurias novas adjecit, atque adeo numerum centuriarum auxit. Sed hoc negat Livius; verum manente numero trium centuriarum, numero capitum in singulis centuriis alterum tantum a Tarquinio adjectum scribit. Itaque hoc quoque interpretatione benigna ita molliendum erit, ut dicamus, Florum 300. illos equites singulis centuriis, in quibus jam ante totidem erant, a Tarquinio additos ob id quoque centurias vocare, quod numero hominum pares erant veteribus, et quod, etsi numerus trium centuriarum sub Tarquinio mansit, tamen veteres et novi cujusque centuriæ appellationibus inter se distincti fuerunt; ita ut, qui a Prisco adjecti erant, pro novis prope centuriis haberi possent. Nam veteres tum dicti sunt *Ramnenses, Tatienses, Luceres primi;* novi autem, *Ramnenses, Tatienses, Luceres secundi.* Nec tamen eæ tum sex erant centuriæ, ut non satis caute scribit Sigon. de Ant. Jur. Civ. Rom. I. 3. sed tres tantum, nominibus, quibus dixi, inter se distinctæ, quas Servius Tullius deinde sex fecit. Liv. I. 43. et Gronov. Obs. III. 25. Ceterum non adsequor, quod scribit Grævius, tempore Romuli in singulis centuriis 300. equites, et universum ordinem equestrem 900. capitum fuisse. Si hoc verum est, quomodo cum Gronovio probare potest scripturam librorum Livii I. 36. in quibus est, post duplicatum a Prisco numerum capitum in singulis centuriis equitum, in universum 1800. equites fuisse? Nam certe vel in hoc numero error est, vel in eo, quem sub Romulo ponit Grævius. Primus post Romulum numerum equitum auxit Tullus Hostilius Alba diruta, adjectis ad singulas centurias 100. capitibus, Liv. I. 30. Ita, si jam ante 900. erant, tum facti sunt 1200. Hunc numerum porro si duplicavit Priscus, consequens est ab eo non 1800. sed 2400. equites factos, quod non puto a quoquam proditum esse. Est quidem in universum hæc res

admodum perplexa, multisque difficultatibus involuta, et quod Grævius de numero equitum sub Romulo tradit, quodammodo defendi potest e Dionys. Hal. II. 16. et 37. Sed hic numerus non convenit cum eo, quem ipse post Sigonium et Gronovium e Mss. ap. Liv. I. 36. probat.

Quamvis Attius Navius] Repone veterem lectionem, quam hactenus neminem ex suis libris deprompsisse mirum: *Hic et senatus majestatem ampliavit, et centuriis tribus auxit, quatenus Attius Navius numerum augeri prohibebat*: ita non solum libri scripti Flori, sed et Jordanis. Quæ verissima est lectio. Grammatici distinguunt inter 'quatinus' et 'quatenus.' Hoc loco *quatenus* in propria significatione sumitur: ut enim 'hactenus' pro, huc usque, sic 'quatenus,' quo usque. Tarquinius Priscus Senatum numero ampliavit, et centuriis tribus auxit: quam ad summam numerum augeri prohibebat Attius Navius. Hoc est, *quatenus*, quam ad summam, quo usque. *Sal.* Ita veteres, testibus Grut. et Salmasio, melius quam impressi. Sensus est: Rex tribus cum numero augere prohiberetur, conjectis in easdem centuriis auxit. *Fr.* Non intelligo, quæ Salmasius scribit de voce *quatenus*. Festus: 'Quatenus' significat, qua fine, ut 'hactenus' hac fine; at 'quatinus' quoniam.' Sed utrumque sine discrimine in veteribus libris scribitur pro, quoniam. Vid. Freinsh. in Ind. et Vorst. ad Val. M. IX. 11. princ.

Prohiberet summus augurio] Scribitur in optimo Nazariano: *prohibebatur summus augurio*. Unde proclive est facere: *prohibebat vir summus augurio*. Hic autem Attius Navius augur *Nevius* et *Nævius* cognominatur in antiquis Codd. Flori ac Jordanis. Quam scripturam et alibi in vetustis monumentis reperi. *Sal.* Ryck. Duisb. Voss. 2. 3. et v. e. *Actius*, Fran. *Ancus*, tres Pall. teste Grutero, et ceteri sc. *Attius*. *Nævius* tres Pall. *Nevius* Ryck. Duisb. et v. e. *Manius* Fran. ceteri *Navius*. Apud alios non minus variant hæc nomina. Vid. Vinet. ad h. l. Sylburg. ad Dionys. Hal. III. 70. Gronov. ad Liv. I. 36. et Salm. ad Solin. p. 800. *Vir* in scriptis Flori non inveni. Sed erat tamen in eo, quem laudat Pighius ad A. U. 138. Et Perizonius eam vocem libro suo adscripserat. Et sic infr. II. 17. 13. 'Summus vir astu et audacia.' Itaque retinui cum Freinsh. et Grævio: eo magis, quod ita in vetustiss. libris Jordanis esse hic scripserat Salmasius, et quod in Frec. est.

§. 3 *Quem Rex*] Referunt hoc Dionys. 3. 94. Livius, I. 36. Cic. de Divin. I. 17. Lactant. 2. 7. *Fr.* Vid. etiam Salm. ad Solin. l. d.

§. 4 *Atqui hoc, inquit, agitabam*] Ita libri omnes Flori. In antiquis Jordanis scriptum est *agituram*. Quod charactere Longobardico idem valet, quod *agitaram*. In iisdem libris mox legitur: *Et augur, potes, inquit; et secuit*. Sal. Vulgata lectio est in om. sc. et ed. præterquam in Reg. Q, a quo abest *ergo*: et Fran. *cogitabam*.

Inde Romanis] 'Romani nihil in bello sine extis agunt, nihil sine auspiciis domi habent,' Cicero de Divin. I. 43. Claudius etiam 'ad senatum retulit, super collegio aruspicum, ne vetustissima Italiæ disciplina per desidiam exolesceret,' Tacit. XI. 15. 1. *Fr.*

§. 5 *Tusciæ*] Servius in Virg. Æn. X. 164. 'Tuscia dicere non debemus, quia nequaquam in idoneis auctoribus legitur: sed aut Etruria dicenda est, aut Lydia, aut Tyrrhenia:' quæ descripsit e Servio, ut multa alia, Isidorus Orig. XIV. 4. Vossius de Vit. Serm. I. 7. scribit, 'Tusciam' demum cœpisse dici a scriptoribus, qui longe post Plinium vixerunt, sed neque apud ullum Augusto æqualem, neque apud Plinium et eo aliquanto

juniores legi. Et tamen Florus non ita multo junior Plinio fuit. Quin et apud Varr. de Ling. Lat. lib. IV. p. 10. legitur, 'utrumque, ut Etruria, et Tuscia.' Sed hoc Scaliger emendat *Tusci:* nam gentem sine discrimine 'Etruscos' et 'Tuscos' dicunt optimi Scriptores.

§. 6 *Inde*] Cum Tarquinius Etruscos novennali bello fregisset, hac conditione pacem petentibus dedit, ut se civitatum suarum principem agnoscerent. Illi facile assensi, principatus insignia, quibus suos reges ornare consueverant, ad eum detulerunt. Dionysius, 3. 84. etiam Strabo lib. v. testatur, ornatum triumphalem ac consularem, omniumque adeo magistratuum, a Tarquiniis Romam fuisse translatum. Alludit huc Silius Ital. 8. 486. 'Bissenos hæc prima dedit præcedere fasces,' &c. et Sall. Cat. 51. 33. 'Insignia Magistratuum ab Tuscis pleraque sumsimus.' Adde Symmach. Epist. 3. 5. *Fr.* Ryck. Flor. Ber. Duisb. Voss. 3. et v. e. *et inde.* Suspicor ab ultima syllaba vocis præcedentis ortum.

Fasces] Magistratuum majorum insignia: quæ ipsis a lictoribus præferebantur. His autem Romulum etiam usum esse Livius I. 8. 2. innuit. Eusebius autem in Olymp. 26. Tullum Hostilium, primum Rom. regum fasces habuisse asserit. Vid. Æl. Hist. Animal. 10. 22. 2. *Fr.* De fascibus et lictoribus vid. quæ collegit Lips. Elect. I. 23.

Trabeæ] Togæ species ex purpura et cocco: Isidorus lib. XIX. qui Romulo tribuit inventionem ejus; et firmat Plinius, 9. 39. Cedrenus etiam Numam trabea usum scribit, non longe a principio. *Fr.* De his Ferrar. de Re Vest. Part. 1. lib. II. c. 5. et Analect. c. 5. et Ruben. de Re Vest. I. 5.

Curules] Sellas curules ab Etruscis sumptas etiam Livius auctor est, 1, 8, 4. Macrob. Saturn. 1. 6. Tullum regem accepisse sellam curulem ab Etruscis memorat. Erat autem sella, qua sedebant Coss., Prætores, Ædilium etiam qui inde Curules dicebantur. 'Senatores enim, qui curulem magistratum gessissent, Bassus dicit, curru solitos honoris gratia in curiam vehi, in quo curru sella esset, supra quam considerent, quæ ob eam causam curulis appellaretur:' Agell. 3. 18. Erat autem ea sella eburnea, indeque Horatio *curule ebur* dicitur, in Epist. 1. 6. 53. 'Cuilibet hic fasces dabit, eripietque curule Importunus ebur.' *Fr.* Voss. in Etymol.

Anuli] De anulorum origine, et apud Romanos usu, prolixe Plinius, 33. 1. ubi vide. Atque ab initio quidem, triumphantes tantum, nec hi quidem omnes, aureis utebantur: mox ad equestrem ordinem devenere: vilioribus gestare non licebat. Ap. Liv. 23. 12. 2. bello Punico secundo, dicit Mago: 'Neminem nisi equitem, atque eorum ipsorum primores, id gerere insigne.' Adeoque proprium hoc equitibus ornamentum erat, ut, qui a Principe anulo aureo donarentur, in ordinem equestrem allecti intelligerentur. Ita apud Tac. H. 1. 13. 2. H. 2. 57. 5. Suet. Cæs. 37. 2. et 39. 5. et Vitell. 12. 4. Hinc Auctor infra, 2. 6, 18. 'Dignitatem equestrem' pro anulis posuit. Inferioribus seculis ingenuitatis nota erat; quique jus illud adepti erant, ut ingenui habebantur: l. 4. cum seqq. de jur. aureor. anulor. l. 10. §. 3. de, in jus voc. *Fr.* Ad ea, quæ de ordine equestri a Principibus per donationem aureorum anulorum conlato scribit Freinsh. add. Dion. lib. XLVIII. pag. 385. et Cujac. Obs. VII. 14. Petrus Faber tamen Semestr. II. 6. putat, libertinos anulis aureis donatos ea re quidem equestrem dignitatem accepisse, sed Equites nec fuisse, nec dici potuisse, nisi simul equo publico donati fuissent. De hoc nonnihil dubito; sed non est de ea re hic quærendi locus.

Phaleræ] Ornamenta equorum, quibus inter dona militaria equites ob rem bene gestam donabantur. Exempla apud Livium, 39, 31, 14. Plin. 7. 28. ubi Siccium phaleris viginti quinque donatum scribit. *Fr.* De phaleris multa lexicographi Græci. Lipsius de Milit. Rom. v. 17. existimat, etiam peditum dona, nec equorum solum, sed etiam hominum ornamenta fuisse, et ad pectus demissas pependisse. Contra Cerda ad Virg. Æn. IX. 359. tantum equorum, non equitum ornamenta, nec umquam ad pectus demissas fuisse disputat: sed satis confuse. Nam mox peditibus quoque phaleras concedit, sed tantum in galea. Verum, si etiam peditum ornamenta fuerunt, sive in galea, sive alibi, cur non et equitum esse potuerunt? Illud quidem manifeste falsum est, quod addit, quoties fit mentio phalerarum apud Scriptores veteres, signate etiam equorum mentionem fieri: quum mox ipse proferat loca Suet. Aug. XXV. et Dionys. Hal. X. 37. ubi tantum phalerarum, nulla equorum mentio est. Et phaleras promiscue tribui militibus e Tac. H. I. 57. et II. 89. hic adnotarat Perizonius. Add. Flor. III. 10. 26. et Scheff. de Torquib. cap. 11. Poëtis etiam quævis ornamenta dici 'phaleras' observat Barth. ad Claud. Epig. XXXIV.

Paludamenta] Hæc appellatio ad varias vestes extenditur; propria tamen est imperatoriæ: ita Noster infra, 4, 2, 59. Græci φοινικίδα sæpius appellant. Appianus de Bell. Parth. de Crasso: Οὐχ, ὥσπερ ἔθος ἐστὶ Ῥωμαίων στρατηγοῖς, ἐν φοινικίδι προελθεῖν, et totidem verbis Plutarch. Crasso cap. 42. *Non, ut moris erat Romanis imperatoribus, purpurata processisse.* Et de Antonio idem App. eodem lib. Ἐν τῇ στρατηγίδι φοινικίδι προελθὼν, *In imperatoria purpura prodiit.* Tali enim colore differebant a sagis vulgaribus. Inde 'coccum Imperatoris dicatum paludamentis' ait Plinius, 22, 2. Effigiem Imperatoris paludati exhibet Lipsius de Mil. Roman. fine libri 2. *Fr.* Add. Ferrar. II. 3. 4. et seqq. Quod autem vulgo Docti tradunt, etiam militum gregariorum saga 'paludamenta' fuisse vocata, et lictores 'paludatos' cum Imperatoribus ad bellum profectos, id refellit J. F. Gronov. ad Liv. XLI. 10.

Prætexta] Hac etiam Hostilium usum scribit Plinius, 9, 39. Livius, I. 8, 4. nihil aliud quam ab Hetruscis sumptam. Macrobius originem prætextarum Romæ etiam ab Hostilio arcessit, Saturn. I. 6. Ita dicta est, quod purpura esset prætexta, qualem etiam Justiniani adhuc tempore in usu fuisse, colligere liceat ex §. 26. Instit. de rerum divis. Porro prætextis utebantur 'in magistratibus, in sacerdotiis: liberi quoque eorum prætextis purpura togis [unde 'prætextati' vocabantur, ut infra, 2, 6, 10.] utebantur: magistratibus in coloniis, municipiisque, Romæ infimo genere magistris vicorum togæ prætextæ habendæ jus permissum erat.' Livius, 34, 7, 2. *Fr.* De prætexta Ferrar. I. 2. 1. et Ruben. I. 1.

Inde quod] Vetus editio habet: *Indeque aureo curru quatuor equis triumphatur.* Quod non bene probat vir eruditus, etsi adstipulantes habeat hæc lectio ambo Palatinos. Rectius Naz. *Inde quod.* Paulo post ad finem hujus capitis veteres addunt libri *sumpta sunt.* Idque rejiciendum non est. *Togæ pictæ, tunicæque palmatæ, omnia denique decora et insignia, quibus imperii dignitas eminet, sumpta sunt.* Nempe inde sumpta sunt. *Sal.* *Indeque* recte rejicit Salmasius. *Sumpta sunt* addunt Jord. Freculph. et Ald. Vulgata scriptura, quam in aliis om. sc. et ed. inveni, magis convenit stilo Flori.

Aureo curru] Triumphus honor est omnium amplissimus, qui vel Senatus

auctoritate, vel populi jussu, deferri poterat illi, qui imperium acceptum cum virtute feliciter gesserat. Hujus vero apparatus pompaque variata fuit pro Reipublicæ incremento, et rerum gestarum magnitudine. Quis primum apud Rom. triumphum egerit, inter scriptores non convenit. Plutarchus Romul. cap. 27, contendit a Romulo institutum pedestrem, sed a Prisco curulem; hoc est, ut *aureo curru, quatuorque equis* triumpharetur, eumque triumphum alii a Poplicolà consule primum esse actum opinantur. De jure, ordine, pompa triumphi, per opportunitatem latius dicturi sumus: cui nunc ista non satisfaciunt, is consulat Val. Max. Cic. in Pisonem, Zonaram Annal. lib. II. Livium, Dionys. Plutarch. Agell. Dionem, et, hujus seculi scriptorem elegantiss. diligentissimumque, Carol. Sigonium, de jure civium Romanorum. *Stadius*. Ad equos quod attinet, albos fuisse patet ex Livio, 5, 28, 1. Ovid. de Ponto, 2, 8, 49. Claud. de bell. Get. vs. 127. Plinio Paneg. 22, 1. Propert. 4, 1. 12. Sidon. Carm. 2. vs. 375. et Apul. in Apologia 'Peram et baculum Philosophis exprobrares? igitur et triumphantibus quadrigas albas,' &c. Pompeius Magnus elephantis junctis triumphavit, teste Plinio, 8. 2. *Fr*. Camillum primum Veiis captis albis equis triumphasse indicant Plutarch. in Camill. et Liv. v. 23. et 28. Propertius IV. 1. 32. scribens: 'Quatuor hinc albos Romulus egit equos,' prolepsi utitur, quæ ad veritatem historiæ exigi non debet; cujusmodi multa sunt in poëtis. Nam ne quadrigis quidem, quod scribit Dionys. Hal. II. 34. multo minus quadrigis albis Romulum in Urbem invectum concedit Plutarch. Romul. Eadem prolepsis est ap. Ov. qui F. VI. 724. Postumium Tubertum, cujus triumphus incidit in A. U. 322. aliquot annis ante triumphum Camilli niveis equis triumphasse scribit. Vid. hic Rupert. et Panvin. de Triumpho cap. 1. ibique Mader.

Togæ pictæ] Nempe acu, ex invento Phrygum, indice Plin. 8, 48. unde etiam 'Phrygiæ vestes' nomen habent. De Sybaritæ cujusdam Alcisthenis veste picta vide Aristot. de Admirab. Audit. cap. 83. *Fr*.

Tunicaque palmata] Has plerique pro iisdem habent cum togis pictis: ego autem nusquam legisse memini 'togam palmatam,' sed semper 'tunicam,' nisi apud Isidorum lib. XIX. quem pro idoneo auctore, hoc in loco, non agnosco. Constat autem, quid inter togam et tunicam intersit: imo simul gestari solitas indicat Livius 30. 15, 8. Præterea ab auctoribus ita curiose non distinguerentur, si eædem forent. *Id*. Præter Isidorum etiam Martialem VII. 1. Schol. Juv. ad Sat. x. 35. et Tertull. de Coron. Mil. c. 13. 'Togam palmatam,' et contra, Livium I. 20. 'Tunicam pictam' dixisse observarunt Manut. III. Quæsit. per Epist. 1. et Ferrar. de Re Vest. I. 2. 8. apud quos, nec non ap. Ruben. de Re Vest. I. 21. et Salm. ad Vopisc. Carin. c. 20. plura de his legi possunt.

Quibus imperii dignitas] Vide Val. Max. 2. 2, 7. Liv. I, 8. 2. 5, 41. 7: 45, 29, 2. *Fr*.

CAP. 6 *De Servio Tullio*] De Rege isto scribunt Livius 41. Dionysius, 4. 1. et plerique supra citati. *Fr*.

§. 1 *Nec obscuritas*] Hæc enim ad altiora nitenti impedimento esse solet: quo consilio Astyages, cum sibi a nepote metueret, filiæ ex gente obscura tum temporis Persarum maritum dedit, 'ne paterna maternaque nobilitas nepoti animos extolleret,' Justin. I. 4, 4. Quicquid enim virtute, quicquid industria profeceris, quia tamen in æquo videre, fortunæ modum exigent. 'Ægerrime enim,' ait Dio lib. XLI. 'homines tolerant sibi a suis æqualibus anteiri.' Cic. de Orat. 2. 52. 'Invident homines maxime paribus aut

inferioribus: cum se relictos sentiunt, illos autem dolent evolasse.' *Id.*

Matre serva] Et inde Servio nomen. Dionysius dicto loco. Consentit cum Nostro Juvenalis, Sat. 8. 259. Festus in voce: 'Servorum dies festus erat;' præter alios, quibus accedere non vult Livius, I. 39, 10. Leviter in hac re corrigendus Seneca, Epit. controvers. 3. 9. 'Servo natum regem habuimus:' imo *Serva*. Id. Varie tradunt de hac re veteres. Vid. Plutarch. Quæst. Rom. XCVIII. et de fort. Rom. prope fin. Horat. Sat. I. 6. 8. M. Sen. Controv. VI. et XXI. L. Sen. Ep. CVIII. et Claudii Imp. Orat. ap. Gruter. Inscript. p. 511. 'Creare' de matre dicit, ut Virg. Æn. X. 551. et Catull. Carm. LXI. et 'Creatrix' pro matre rursus Virg. Æn. VI. 367. et VIII. 534. ubi vid. Cerd. et cl. Burm. ad Phædr. F. I. 6.

Liberaliter] Ut ingenuum scil. non ut servum. Cic. de Orat. I. 31. 'Quod est homine ingenuo liberaliterque educato dignum.' Terent. And. V. 4. 8. 'Adolescentulos libere eductos.' Senec. de Benef. III. 21. 'Indulsit' dominus servo, 'liberalius educavit, artes, quibus erudiuntur ingenui, tradidit; beneficium est.' Columel. de R. R. I. 3. 'Cum in primis cunabulis, si modo liberis parentibus est oriundus, audisse potuerit, Μηδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ', εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.' Ita ap. Terent. et alios, 'liberalis' et 'liberalitas' sæpe de his, quæ liberis hominibus conveniunt ac digna sunt. De Servio Liv. I. 39. 'Inde puerum liberum loco cœptum haberi, erudirique artibus, quibus ingenia ad magnæ fortunæ cultum excitantur.' *Educarat* Ryck. Reg. F, Ber. Magl. Duisb. Fran. et v. e. Hoc quoque voluisse videntur scribæ Voss. I. 2. in quibus est *educararat*. Deinde *flama* Flor. Ber. Duisb. vid. I. 2. 3.

Visa circa caput flamma] Historiam hanc scribunt Plinius 2. 110. et 36. 27. Cic. de Divin. I. 53. Val. Max. I. 6, 1. Liv. I. 39, 1. Dionys. 4. 2. Auctor de Vir. illust. cap. 7. Servius ad Æn. 2. 682. ubi Virgilius simile de Iulo fingit, quod repetit Claudianus in IV. consulatu Honorii, vs. 192. et Sid. Apoll. Carm. 2. vs. 115. et ad Masinissam trahit Silius lib. 16. vs. 118. Accidit hoc et L. Marcio duci exercituum Cornelianorum, de quo Liv. 25. 39, 17. Val. M. I. 6. 2. Item Salvidieno, de quo Dio lib. 48. pag. 430. Philosophi notant ex naturalibus causis oriri posse hunc ignem. Apud Photium certe Bibliothecæ cod. 242. plura recenset Damascius, quæ partim prodigiis, partim naturalibus accenseas. Ipsum locum adscribere fas sit: 'Severi equus, quo multum usus est, tractatus, scintillas e corpore multas et magnas ejecit, donec portentum hoc ad consularem dignitatem Romæ eum evexit. Sed et Tiberio asinus, ut refert Plutarchus Chæronensis, adhuc juveni, et in Rhodo operam danti eloquentiæ, imperium eodem eventu præsignificavit. Sed et Balemerin, unum ex Attilæ aulicis, de suo corpore jecisse scintillas. Hic Balemeris pater fuit Theodorici ejus, qui nunc summum totius Italiæ imperium tenet. Dicit autem etiam de se ipso Auctor, ut etiam mihi, cum et induor et exuor, etsi id raro admodum accidit, accidit tamen, ut scintillæ ingentes exiliant, aliquando cum sonitu, interdum etiam flammæ integræ vestem illustrent, nihil tamen exurant; et se ignorare, quo portentum hoc tenderet. Vidisse se ait et hominem quendam e capite scintillas evibrantem, et flammam, cum vellet, a capite asperiore veste attrito excitantem.' Adde Wolf. Rer. memorab. p. 507. Ceterum sicut ignis clarus est et splendidus, ita claros etiam futuros, quibus eveniunt, talia prodigia ostendunt. Eadem ratione ap. Dionys. 5. 46. Romani, cum pila arsissent, λαμπρὰν νίκην, *splendidam victoriam*, sibi portendi in-

terpretantur. Ita 'illustria Macedonum castra Dario visa fulgorem Alexandro portendere' augurantur quidam, ap. Curt. 3. 3. 6. *Fr.* Plura hujusmodi apud Cerd. ad Virg. Barth. ad Claud. Freinsh. ad Curt. ll. dd. et Casaub. ad Suet. Tib. XIV.

§. 2 *Quasi ad tempus*] Naz. Flori *quasi tempus:* deest *in*. Nam supra notavimus, legendum heic esse *quasi in tempus:* quæ vera est lectio. *Sal.* Dum nempe Rex convalesceret, cujus mora tegebatur, donec Servio confirmaretur potestas. Ita calliditate Liviæ, 'simul excessisse Augustum, et rerum potiri Neronem, fama eadem tulit:' Tac. I. 5, 9. Simile exemplum Calligenis, qui mortem Philippi celavit, dum Perseus regnum invaderet, ap. Liv. 40. 56, 11. et Mechemetis Bassæ, qui Solymanni obitum pressit, donec ad Selimum de occupando regno literas daret, apud Thuan. Hist. lib. 38. Adde Justin. 30. 2, 6. Leunclav. Ann. Turc. 74. Scalig. Canon. Isag. p. 142. et p. 151. Thuan. Hist. lib. 114. in morte Amuratis, Descript. regni Congi, cap. 2. in fine. *Fr.* *In tempus* emendarat Salmas. ad procem. n. 1. Et sic Tac. A. VI. 11. 'In tempus deligebatur, qui jus redderet,' et A. XIV. 20. 'Scena in tempus structa.' Sed *ad tempus* est in om. sc. et ed. ac Frec. idque retinuerat Grævius in Ed. A. 1680. pro quo deinde Amstelodami dederunt *in tempus*. Retinui vulgatum. Ita Cic. de Amic. VIII. Offic. II. 16. Suet. Cæs. X. Liv. XXIII. 48. et alii.

Regnum dolo partum] Ita de Tarquinio Auctor de Viris illustr. cap. 6. 'Regnum intercepit, et ita administravit, quasi jure adeptus fuisset.' Assuevit enim alias fieri, ut respondeant initiis regnorum reliqua. Vide infra not. ad I. 7, I. *Fr.* De phrasi 'agere regnum' Idem in Ind. et Gronov. Obs. IV. 14. ad Sen. Œd. v. 264. et ad Tac. A. I. 44. Sic 'bellum agere' pro, gerere, administrare, Id. Obs. II. 3. et Heins. ad Ov. Tr. II. 230.

§. 3 *Censum*] Vide latius Dionys. 4. 19. et Liv. I. 42, 6. *Fr.* 'Census' hic pro tabulis, in quibus scribebantur quæ quisque profitebatur et in censum deferebat. 'Volumina censualia' et 'Libri censuales' dicuntur in utroque Codice Legum Rom. Itaque pro 'referre in censum' paullo post dicit, 'referre in tabulas.' Gronov. de Pecun. Vet. IV. 1. Eadem significatione Cic. pro Arch. c. V. 'Census nostros requiris scilicet,' ut ibi adnotat Passerat. Et pro Cœl. c. XXXII. 'Qui ædes sacras, qui censum populi Rom. qui memoriam publicam suis manibus incendit.' De discrimine inter 'deferre' et 'referre in censum' Gronov. ib.

Curiis atque collegiis] Jord. *decuriis atque collegiis:* prave. *Sal.* Si sic Florus scripsit, vehementer hallucinatus est. Nam curias instituit Romulus. Nec decuriæ, quas ex Jornande nonnulli exsculpunt, hic locum habent. Sed tamen huic loco mendum insidere inde licet colligere. Nihil certius emendatione Gronovii τοῦ πάνυ, qui legendum monuit: *centuriis atque collegiis*. Nam populum Romanum secundum possessionum et facultatum modum descripsit Servius in quinque classes; singulas classes vero in suas centurias. Hinc comitia centuriata, in quibus populus centuriatim conveniebat, et suffragia ferebat, quæ Servius Tullius instituit, sicuti curiata comitia, in quibus curiatim populus suffragia ferebat, suam debent originem Romulo. Istis comitiis omnia ad rempublicam pertinentia ad Servii usque tempora gerebantur. Sed post Serv. Tullium quicquid majoris erat momenti in comitiis centuriatis peragebatur. In his creabantur omnes magistratus majores, ferebantur leges, pax bellumve jubebatur. Itaque non potuit Florus præterire tam celebrem populi divisio-

nem in centurias, a quibus centuriata comitia. *Græv.* Frec. et Ald. *decuriis*, ut Jord. Et sic laudat Sigon. de Ant. Jur. Civ. Rom. II. 12. Sed vellem docuisset, quæ fuerint illæ decuriæ, in quas Servius populum distribuit. Fortassis scriptura Jordanis ita defendi queat, si quis dicat, decurias esse partes collegiorum, quæ hic memorat Florus. Nam collegia et corpora artificum in decurias divisa fuisse, patet ex Inscriptt. vet. et libris Legum Rom. Vid. Indic. Inscription. Gruteri et Reinesii c. VIII. et IX. Reines. ad Insc. I. 19. et Cujac. Obs. XXI. 10. Sed non constat, an tam antiqua fuerit divisio illa collegiorum in decurias, quarum nullam mentionem circa hæc tempora invenio. Rupertus putat retinendum esse *curiis*, et Florum longe diversos auctores sequutum ab iis, qui curias a Romulo institutas prodiderunt. Sed hoc ideo improbabile est, quod nullus in hac re memoratur dissensus veterum. Nec puto Florum 'curias' et 'centurias' pro iisdem habuisse, quo in errore Epitomatorem Festi versari adnotat Scaliger ad Festum in *Centuriata*. Omnino adsentiendum videtur Gronovio, ob causam, quam hic exponit Grævius. Idem placuerat Perizonio, qui pro *curiis* adscripserat *centuriis*. Sic contra in Liv. Epit. I. de Romulo: 'In centurias populus divisus.' Quod recte emendavit Sigonius, *In curias*.

Collegiis] Dissentiunt a nostro Plutarch. Numa, cap. 31. et Plinius, 34, 1. et 35, 12. qui Numæ institutum hoc tribuunt. *Fr.* De collegiis Sigon. l. d. Cujac. Obs. VII. 30. et Briss. Antiq. ex Jure Civ. I. 14.

Officiorumque] Freinsh. in Ind. exponit *opificiorum*. Sed hæc nomine 'artium' continentur, nec temere alibi 'officia' pro, opificiis dici invenias. Puto Florum hoc velle, ex his tabulis patuisse, quodnam quisque civis officium Reipubl. præstaret. Nam aliud præstabant seniores, aliud juniores; aliud divites, aliud pauperes: quorum discrimina in tabulis notata erant.

In tabulas] Vetustiores edd. *in tabulis*: non absurde. Eo fere modo loquitur Suetonius: 'Quemadmodum summam rationibus vellet referri,' in Vespas. 22. 5. Quod sequitur, *ac sic*, ex Naz. est, elegantius utique quam illud impr. *ac si*. *Fr.* *In tabulis* est in Voss. 3. et Junt. Edd. B. S. et P. transpositis literis habent *in tablibus*. Id defendi quidem potest, sed non debet, repugnantibus fere cam. sc. et aliis Edd. 'Referre rationibus' est in l. ult. pr. D. de Rescind. vend. et l. 2. §. 6. de Administr. rer. ad civit. pertin. Sed in Suetonio Grævius recte edidit *inferri*.

Maxima civitas minimæ domus] Cicero ad Att. 6. 1. 'Provincia gubernata ut domus.' Quod maximæ est prudentiæ. Nec enim qui domum regere potest, possit etiam civitatem regere. Vide Aristot. Polit. in pr. *Fr.* I. e. eadem diligentia gubernaretur, qua minima domus. Est enim boni patrisfam. curare ut in domo sua quisque rite munere suo fungatur, et omnia cum cura in rationes referre. Nam videtur his verbis tangere diligentiam Romanorum in conficiendis tabulis et ephemeridibus, in quibus tota ratio rei domesticæ perscribebatur; de quibus Bud. ad l. 48. D. de Jure dot. 'Diligens' et 'Diligentia' sæpe dicuntur de bonis patribusfamil. ut Turneb. ad Cic. Agrar. II. 19. et cl. Burm. ad Petron. c. LXVII. qui et ad eumdem c. II. ostendit, *continere* esse verbum proprium disciplinæ et coërcitionis. Senec. de Provid. c. 1. 'Illos disciplina tristiori contineri.'

CAP. 7 *De Tarquinio Superbo*] Hujus gesta scribunt Livius, l. 49. et deinceps, Dionysius 4. 48. et deinceps, Ruffus, Eutrop. Victor de Vir. Illustr. cap. 8. Accius Bruto; cujus

tamen paucula fragmenta hodie extant. *Fr.*

§. 1 *Superbo*] Cognominis hujus rationem reddit Livius, 1. 49. 1. quod insepultum socerum abjecerit: meliorem Noster, Dionys. 1. 67. et 4. 48. Auctor de Viris illustr. cap. 8. et Propert. 3. 11, 48. 'Nomine quem simili vita superba notat:' hoc est, cognomen hoc traxit, quoniam superbe vixit et imperavit, ut recte interpretatur Gebhardus dicto Propertii loco. *Id.* Tarquinius vel ob eam unam causam 'superbus' recte appellari potuisset, quam hic e Livio memorat Freinsh. Nam et sic Horat. Carm. I. 28. 32. de eo, qui cadaveri inhumato terram non injicit: 'Debita jura, vicesque superbæ' (vel, *superbe*, ut Passerat. non improbante celeberr. Bentleio) 'Te maneant ipsum.' Sed Livius non ob id solum, verum et ob alia multa eum hoc cognomen accepisse scribit. 'Superbo,' inquit, 'cognomen facta indiderunt,' quæ deinde per partes exsequitur. Quæ Livius 'facta,' Florus 'mores' dicit. Nam 'superbiæ' nomine apud veteres multa comprehendebantur vitia, libido, avaritia, crudelitas, et alia, ut e Servio ad Virg. Æn. XI. 15. et Latin. Pacat. in Paneg. ad Theodos. c. XX. adnotat Casaub. ad Theophr. Char. c. XXV.

§. 2 *Regnum avitum*] Indicat igitur Tarquinium hunc nepotem fuisse Prisci, quod et Dionysius, 4. 1. et 48. expresse testatur. Sicut etiam Constantinus Manasses vs. 1664. Alii filium ejus faciunt, inter quos Livius, 1. 46. 4. et 1. 47, 2. Onuphrius in Fastis in Olymp. 67. Agellius, 17. 21. Plutarch. Poplic, cap. 21. filium an nepotem Prisci appellet, ambigit. Vide disputationem de hac re Laur. Vallæ, præfixam notis in Livium. *Fr.* Dissensionem Veterum in hac re memorat Claudius Imp. in Orat. ap. Grut. Inscr. p. 502. Prisci 'Filium' vocat etiam Cicero in Bruto cap. XIV. et Strabo lib. v. p. 231. Sed Dionys. Hal. multis iisque non infirmis rationibus disputat, non potuisse natura Fil. Prisci fuisse, ac tandem utriusque sententiæ conciliandæ hanc rationem iniri posse putat, ut Superbus natura nepos, adoptione filius Prisci fuisse dicatur. Et hoc probat Rupert. ad h. l. Pomponius l. 2. §. 2. D. de Orig. Jur. Superbum 'Demarati Corinthii filium' fuisse dicit contra omnis historiæ fidem, qui locus valde torsit Interpretes. Nodum solvit V. A. Cornelius van Bynkershoek in Prætermissis ad l. d. per geminationem literarum in Pandectis usitatam, sed hic non animadversam, legens *Demarati Corinthii FILIus* i. e. *filii filius.*

Rapere maluit] Videtur alludere ad verba Livii, 1. 47, 2. 'Qui habere regnum, quam sperare, mallet.' Sicut et Tacitus, 1. 7, 11. de Germanico: 'Ne habere imperium, quam exspectare, mallet:' quæ loca suspicionem mihi injiciunt, ita etiam scripsisse Livium, *expectare*, aut *espectare*, pro quo, qui minus intellexere, substituerint *sperare*. Fr. In Livio nihil mutandum ostendit ad eum loc. Gronovius.

Non melius egit, quam acquisierat] Vetustiss. Naz. *adquæsierat*. *Adquærere* pro *adquirere*: quod semel notandum proponimus. Sic enim veteres loquuti, 'conquærere' et 'adquærere,' dicentes. *Sal.* Ita solet fieri. 'Nemo enim unquam imperium flagitio quæsitum bonis artibus exercuit,' Tac. H. I. 30, 6. nam plerumque 'imperium iis artibus retinetur, quibus initio partum est,' Sall. Cat. 2. 5. Qui enim bonis artibus ad regna pervenere, iisdem etiam subditorum animos retinere gaudent; qui diversa irrupere via, quoniam caritatem civium promittere sibi non possunt, metu et terrore, solitis tyrannidi vinculis, exprimunt obsequia. Ita, quod ait Seneca de Clem. 1. 12. 'Scelera

sceleribus tuenda sunt.' Rarissimum enim est, ut 'regnum dolo partum sic agatur industrie, ut jure acceptum videatur.' Vide proxime præcedentem notam ad 1. 6, 2. Eodem prope loquendi modo Clytæmnestra in Agamemnonem Senecæ invehitur, vs. 174. 'Sic auspicatus bella, non melius gerit.' et Liv. Epit. 69. 1. 'Saturninus tribunatum non minus violenter, quam petierat, gessit.' *Fr.* Idem, quod hic de 'conquærere,' et 'adquærere' Salmasius, de 'disquærere' adnotat Victor. ad Varr. de R. R. I. 57. et de 'requærere' Scalig. ad Catull. Carm. ult. 'Exquærere' dixisse Plautum in Aulul. IV. 10. 70. scribit Priscian. lib. I. p. 561. Vid. ibi Taubm. Et ap. eumd. poëtam in quibusdam libris Capt. II. 2. 42. est 'exquæsivero:' et Stich. I. 2. 50. 'exquæsitum.' L. I. §. 14. D. de Leg. Corn. de Fals. liber Florent. 'adquæratur.' Et sic sæpe idem in his.

§. 3 *Super cruentum patrem*] Immanitas incredibilis; sed non tamen sine exemplo: legimus enim et apud Justin. 41. 6, 5. 'Eucratides a filio, quem socium regni fecerat, in itinere interficitur: qui non dissimulato parricidio, velut hostem, non patrem interfecisset, et per sanguinem ejus currum egit, et corpus abjici insepultum jussit.' *Grut.* Tulliæ facinus præter Dionys. et Liv. recenset etiam Val. M. 9. 11, 1. et Ov. F. 6. 603. *Fr.* *Supra* Vineti unus, Flor. Ber. Duisb. Fran. Jord. et v. e.

§. 4 *Ipse in Senatum cædibus, in omnes superbia*] Amplius habet Jordanes: *ipse in Senatum cædibus, in plebem verberibus, in omnes superbia.* Quod an ait Flori, dubito: et fortassean ita in suis codicibus repererit Jordanes. Quod temere non affirmem. *Sal.*

In Senatum cædibus] Rationem hujus facti reddit Livius 1. 49. Nam cum senatus ex optimis et ditissimis civibus constaret, hunc præcipue sublatum voluit, tam ut eorum præda ditesceret, quam ut metum sibi ab iis demeret, denique ut facilius orbæ reipublicæ dominaretur. 'Regibus enim semper boni, quam mali, suspectiores sunt, semperque his aliena virtus formidolosa est,' ait Sall. Cat. 7. 2. Et apud Tac. Ag. cap. 3. 'Multi fortuitis casibus, promtissimus quisque sævitia principis interciderunt.' Vide notam Berneg. ad Justin. 42. 2, 10. Ita Græcinum Julium 'C. Cæsar occidit ob hoc unum, quod melior vir erat, quam esse quemquam tyranno expediret:' apud Sen. de Benef. 2. 21. et Tiberius Arruntium 'divitem, promptum, artibus egregiis, et pari fama publice, suspectabat:' apud Tac. 1. 13, 2. Tertiam rationem quod attinet, eo facit Hannonis consilium apud Justinum 21. 4, 3. qui Senatum interfecturus erat, 'ut orbam rempublicam facilius invaderet.' *Fr.*

Superbia] Perdiccæ 'odium arrogantiæ plus nocuit, quam hostium vires,' apud Justin. 13. 8, 2. ubi notam Bernéggeri vide. Adde Hist. Peruvian. Augustin. de ç. carate, lib. 6. cap. 5. f. de Gundisalvo Piçarro. *Fr.* 'Boni' hic sunt nobiles, potentes, divites. Vid. Gronov. Obs. IV. 9. Schulting. ad Sen. Controv. VI. et Græv. Lect. Hesiod. c. VI.

Cum sævitiam jam domi fatigasset] Lege *cum sævitiam domi fatigasset*: expuncto illo *jam*, quod temere adhæsit ex fine vocis *sævitiam*. Sal. *Sævitiam*] Ita vetus e. Grut. Palatinique 2. ac 3. quæ lectio etiam Salm. probatur. *Fr.* Ancipitis disquisitionis est, utrum *jam* temere repetitum sit e fine præcedentis vocis, an omissum a librariis id supervacuum putantibus. Hic quidem sensui nihil obest. 'Sævitiam fatigare' est, ad satietatem sævire, fatigari sæviendo. Serv. ad Virg. Æn. VIII. 94. 'Olli remigio noctemque diemque fatigant,' i. e. ipsi fatigantur. Et ad Æn. IX. 605. 'Venatu invigilant pueri, silvas-

que fatigant,' i. e. ipsi fatigantur in silvis. Sen. ad Marc. c. I. 'Omnia in supervacuum tentata sunt: fatigatæ allocutiones amicorum.' Et de Clem. I. 11. apud Rupert. 'Lassa crudelitas.'

§. 5 *In Latio*] Atqui nulla subjectarum urbium Latina præter Gabios: apparet igitur Florum non stricte vocabulo 'Latii' usum fuisse, sed quomodo posterioribus temporibus consuevit, ut vicini etiam populi comprehenderentur, qua ratione 'socii Latini nominis' appellati creberrime apud auctores non Prisci tantum Latini, sed Italorum plerique, ut a Cluverio non merito reprehensus videri possit Noster, quod 'Ocriculum' (pro quo ille *Olliculum* rescribit) in Latio posuerit: eadem enim ratione ceterarum quoque urbium nomina mutanda forent. Vide etiam infr. 1. 11, 8. *Fr.* Dispar est Ocriculi et aliarum urbium, quas hic memorat Florus, ratio. Nam hæ in Latio, saltem adjecto, fuerunt. At Ocriculum in Umbria, ubi Nar fluv. Tiberi miscetur, locat Strabo lib. v. p. 227. 'Latinorum' nomen etiam interdum Italicis tribui certum est; sed quærendum est, an scriptores vett. plerosque Italorum creberrime vocent 'socios Latini nominis:' et an 'Latii' nomine ita comprehendantur Urbes extra Latium sitæ, ut 'Latinorum' nomine interdum Italici extra Latium. *Ocricolum* Naz. Pal. 2. Regg. Voss. 2. *Oricolum* Ryck. *Otricolum* Duisb. *Acricolum* liber Vineti. Vid. 3. 18. 11.

Ardea] Sed hæc oppugnata tantum ab ipso, nec capta est, teste Dionys. extr. lib. 4. Livio extr. lib. 1. nam in obsidione ista conspiratio adversus ipsum facta est. *Fr.*

Suessa Pometia] Sic legendum sine commate medio, ne videantur urbes esse diversæ: de hac enim intelligendus Plin. 7. 16. ubi loquitur de iis, qui nascuntur cum dentibus: 'In feminis ea res inauspicati fuit exempli, regum temporibus. Cum ita nata esset Valeria, exitio civitati in quam delata esset futuram, responso aruspicum vaticinante, Suessam Pometiam, illa tempestate florentissimam, deportata est, veridico exitu consecuto.' *Grut.*

§. 6 *Neque enim filium*] Hanc historiam præter citatos supra, lege in Ovid. F. 2. 691. *Cam.* Item apud Val. M. 7. 4, 2. Plin. 19. 8. Polyæn. Strat. lib. 8. Front. 1. 1, 4. et 3. 3, 3. Simile strategema Zopyri ap. Justin. 1. 10, 15. quod Megabyzo adscribit Ctesias, et Olthaci Plutarchus, Lucullo, cap. 31. Vide etiam infra, 3. 11, 7. *Fr.*

§. 7 *Cui Gabiis, ut voluerat, recepto*] Membranæ Naz. *cui Gabios, ut voluerat, receptos:* lege *cui Gabios, ut vol. recepto.* Sic infra: 'Mundam sē recepit exercitus.' Vulgo perperam *Mundæ.* Sal. Nihil hic moverem, nisi Ryck. liber aliam scripturam mihi offerret. In illo enim scribitur: *cui a Gabiis, ut voluerat, recepto.* Lege *cui a Gabinis, ut voluerat, recepto.* Græv. *Cui a Gabiis* etiam Pal. 2. et Voss. 3. *cui Gabii* Voss. 1. 2. et v. e. Vulgata scriptura non eget mutatione. Cic. pro Flacc. c. xxv. 'Illum non modo recipiebant suis urbibus.' Phædr. iv. 11. 'Cœlo receptus.'

Eminentia forte papaverum capita virgula decussit] Ita Florum loqui voluere Viri doctiss. Nam alia est in omnibus antiquis scriptura: *virgula excutiens.* Non quæram cur ita mutarint adversus omnium librorum auctoritatem et consensum, veterum item excusorum. Non aliter descripsit Jordanes. An verbum *excutere* parum illis idoneum visum est? Saltem debuissent *decutiens* reponere: nam *decussit*, quod reposuerunt, cum seqq. non cohæret. Quid enim illis fiet, *quæ superbia sic respondit*, si ab hac periodo vi avellantur? Totum igitur hunc locum lego et distinguo: *Cui Gabiis, ut voluerat, recepto, et per nuntios consulenti quid fieri vellet, emi-*

nentia forte papaverum capita virgula excutiens, quum per hoc interficiendos esse principes intelligi vellet, quæ superbia! sic respondit. Jam clara et plana sunt omnia. Nullo alio responso edito, sed papaverum tantum eminentia capita excutiens, quum per hoc interficiendos esse principes intelligi vellet, quæ superbia! sic respondit. Verba illa *quæ superbia!* per parenthesin legenda sunt. At quod superbiam Florus interpretatur, prudentiam et calliditatem summam fuisse, ne consilium evulgaretur, alii volunt. In Jordanis libris eadem ferme lectio invenitur, nisi quod habent *qua superbia?* Sic autem alibi loquitur Florus. *Sal.* Conveniunt omnes præter Ovid. qui dicit, liliorum capita excussisse, loco modo citato. *Cam.* Ad rem quod attinet, imitatus est hoc facto Tarquinius Thrasybulum Milesium, ut refert Dionys. 4. 63. Simile est quod Aventinus, propius ab initio libri quarti, de Caroli filio naturali Pipino recenset. Qui legatis patris, jussu ejus consilium poscentibus, quomodo conjurati puniendi forent, cum forte hortum repurgaret: 'Nihil opus est verbis,' ait, 'herbas inutiles radicitus extirpo, ut fruges bonæ crescant: ite et renuntiate Regi, quæ facio.' Adde Ælian. Hist. Var. 1. 34, 7. *Fr.* *Decussit* a Vineto ortum indicat Gruterus in Edit. 1609. *Excutere* sic quoque Virg. Æn. XII. 492. 'Apicem tamen incita summum Hasta tulit, summasque excussit vertice cristas.' A Ryck. absunt omnia inter verba *fieri vellet* et *quæ superbia.* Nempe scriba, quum descripsisset *vellet*, quod est ante *eminentia*, deinde oculos conjecerat in posterius *vellet* ante *quæ*, atque ita præterierat omnia intermedia. Multos hujusmodi errores scribarum dudum observarunt Docti. Vid. cl. Cleric. Art. Critic. P. III. S. 1. c. 1. §. 4. et toto cap. 5.

Quæ superbia] Reduxi lectionem veterem, quæque firmabatur Mss. Pall. omnibus. *Grut.* Et hoc etiam Salmasio, Schottoque in Obss. Philol. mihi quin etiam, si dicere fas est, priusquam istos viderem, in mentem venit. Animadverteram enim multis in locis usum hac loquendi figura Auctorem, ut infra 3. 4, 4. ('Simile prodigio!') 3. 5, 28. ('Quanta felicitas!') 4. 12, 24. ('O securitas!') Quod autem superbiæ hoc adscribit Flor. magis ex odio quodam adversus ceteram regis superbiam, quam ex vero, agit: prudentiæ enim potius adscribendum fuerat, ne cognitum ministro consilium per eundem proderetur. Alias enim superbiæ signum esse nemo ambigit (idque innuit ap. Liv. 42. 40, 2. Q. Marcius) non respondere; aut ut vilissimum illud mancipium Pallas, 'nihil unquam nisi nutu aut manu significare, vel, si plura demonstranda sint, scripto uti, ne vocem consocies.' Tac. 13. 23, 3. Xiphil. in Nerone. *Fr.* Schotti locus est Nodor. Cicer. IV. 11.

§. 8 *De manubiis capturum urbium*] Dionys. 4. 57. Liv. 1. 53, 3. Tac. H. 3. 72, 6. unius Suessæ Pometiæ spoliis id factum asserunt. Apiolarum manubiis, Plinius 3. 5. ex Antiate. Ea autem spolia cum vix ad fundamenta suffecerint, (ut Livius quidem computat,) Florus autem de erecto templo loquatur, consulto de pluribus urbibus locutus est. Capitolii porro conditionem alii Tarquinio Prisco tribuunt. Eusebius etiam Numæ Pompilio. *Fr.* 'De manubiis' Cic. pro Dom. c. XXXVIII. Liv. XXIII. 11. et XXXIII. 27. Vid. Wouwer. ad hæc Minucii Fel. c. XXV. 'Templa omnia de manubiis, id est, de ruinis Urbium, de spoliis Deorum, de cædibus sacerdotum.' Sed quid proprie sint 'manubiæ' docet Græv. ad Cic. Agrar. I. 4.

Quod quum inaugurarETUR] Immo, quum fana Deorum, quæ ibi erant, exaugurarentur, 'ut libera a ceteris religionibus area esset tota Jovis,

templique ejus, quod inædificaretur,' ut Liv. 1. 55. Et Serv. in Virg. Æn. IX. 446. 'Actum est, ut exinde ad alia templa numina evocarentur sacrificiis: quo posset libere et sine piaculo templum Jovis exædificare' Tarquinius. Add. locum Catonis ap. Freinsh. Hoc veteres dicebant *liberare locum*, ut hic e Liv. V. 54. adnotat Rupert. Ulpianus l. 9. §. 2. D. de Rer. divis. 'Solent, qui liberare locum religione volunt, sacra inde evocare.' De evocandis sacris Festus in *Novæ curiæ*.

Cedentibus ceteris Deis] In veteri Naz. scriptum multis locis, ut heic, *de his* pro *deis*: sic supra: *Placitum de his ita*. De quo, etsi leve sit, monendum putavi. *Sal.*

Juventas] Ita hic haberent omnia nostra exemplaria, nisi ultimam consonantem erasisset Camers in impressis, et quidam alii emendatores, qui *Juventam* esse Deam legerant, et *Juventutem* ætatem in commentario Acronis in Horat. Od. lib. I. 30. ubi nos contra legimus, quod *Juventas* Dea est, *Juventa* sine *s* ætas. Vin. *Juventas* etiam infr. 2. 1, 1. in melioribus libris legitur: et apud Augustin. semper est *Juventas*, *Juventatis*, &c. Ovid. solum restitisse Terminum meminit F. 2. 669. 'Terminus, ut memorant veteres, inventus in æde Restitit, et magno cum Jove templa tenet.' Sicut et Liv. 1. 55, 5. quamvis 5. 54, 10. mentionem etiam illius faciat. Cato Orig. 1. ap. Fest. in *Nequitum*: 'Fana in eo loco compluria fuere, ea exauguravit: præterquam quod Termino fanum fuit, id nequitum exaugurari.' Juventatis etiam meminit Dionysius 3. 92. Tertium Martem adjicit Augustinus de Civ. Dei 4. 23. ubi Vives. *Fr.* *Juventa* Pal. 2. Voss. 3. Reg. F, Magl. et quidam impressi. Fran. et Junt. *juventus*. Hæc sæpe permutantur, ut ap. Liv. XXI. 62. 'Lectisternium Juventæ:' et XXXVI. 36. 'Juventutis ædem,' ubi Gronov. e Mss. restituit *Juventati*, et *Juventatis*. Munckerus quidem ad Hygin. Fab. pag. 10. et ad Anton. Liber. c. XLI. etiam 'Juventutem' pro Dea dici putat. Sed mihi potior est auctoritas aliorum. Ætas sine discrimine est 'juventus,' 'juventa,' et 'juventas;' sed 'juventas' hac significatione poëtis usitatius, quam prosæ scriptoribus. Vid. de his Heins. ad Claud. de Nupt. Hon. v. 84. et Broekh. ad Tibul. I. 4. 33.

Terminus] De hac re perantiquum ænigma extat apud Agell. 12. 6. 'Semel minusne, an bis minus sit, non satis scio, An utrumque eorum, ut quondam audivi dicier, Jovi ipsi regi noluit concedere:' ubi pro eo, quod in primo versu legitur *non satis scio*, cum transcendat leges carminis, forte non inepte substitueretur *nescio*. Ceterum similis scirpus est in fine vitæ M. Antonini Philosophi, apud Julium Capitol. de Tertullo Faustinæ adultero, 'de quo mimus in scena præsente Antonino dixit, cum stupidus nomen adulteri uxoris a servo quæreret, et ille diceret ter 'Tullus,' et adhuc quæreret, respondit ille, 'Jam dixi ter Tullus dicitur." *Fr.*

§. 9 *Sed illud horrendum*] Edd. Jord. *horrendius*: sed scripti vett. *horrentius*. Cave tamen putes, ita Annæum scripsisse. *Sal.* Naz. et quidam codd. Vineti Edd. S. P. A. et J. *molientibus sedem*. In Duisb. deerat *ædem*. *Sedes* et *ædes* sæpe permutantur. Vid. I. 13. 10. et III. 10. 3. Liv. V. 42. 'Caritate sedium suarum:' vulg. *ædium*. Vid. Cujac. et al. ad pr. Inst. de Mil. testam. et Drakenb. ad Sil. Ital. XIV. 652.

Humanum repertum est caput] De hac re et quomodo Olenus Calenus augur fatum illud in suam gentem trahere sit conatus, vide Dionys. 4. 66. Plin. 28. 2. Servium Æn. 8. 345. Caput autem illud 'Toli' cujusdam fuisse, et inde 'Capitolium' nominatum, ex monumentis vetustiorum refert Arnobius contr. gent. lib. 6. p.

243. Ita in fundamentis Carthaginis caput bubulum, mox equinum inventum, bellicosam potentemque fore significavit, ap. Justin. 18. 5, 15. et 16. Omnia enim ex similitudine rerum interpretabantur veteres. Ita vultures 'assuetæ sanguine et præda aves bellatricem fore,' quam conderet urbem, Romulo spoponderant, supra 1. 1. 7. Ita Servium 'clarum fore visa circa caput flamma promiserat,' sup. 1. 6, 1. Ita Carthaginiensibus bellatoris equi caput, virtutem bellicam, Romanis autem humanum, imperium orbis præsagiit, cum omnia homo regat, hominem autem caput. *Fr.* *Olus* est in Arnobii Edit. Lugd. Bat. 1651. et apud Serv. in Virg. Æn. VIII. 345. Alii ap. Ryck. de Capitol. c. x. et Cerd. in Æn. IX. 448. nomen hominis non memorant, sed tantum caput humanum repertum, ab eoque Capitolio nomen inditum dicunt. Scaliger ad Varr. de Ling. Lat. p. 167. fabulam ad nobilitatem gentis excogitatam, et a Romanis Capitolium appellatum esse scribit, quam Græci ἄκραν dicebant, quia esset κορυφὴ τῆς πόλεως. Et sic Vossius in Etymol. idque verosimilius est, quam vulgata narratio, quam fabulæ propiorem esse manifestum est.

Caputque terrarum] Invidiosos urbis hujus titulos ex multis auctoribus collectos, vide apud Merulam Cosmog. part. 2. lib. 4. cap. 22. Sizman. in Rutil. Itin. v. 194. *Fr.* Et Lips. de Magnit. Rom. I. 2.

§. 10 *Tolerare non potuit*] Multa ex hac causa bella, multas seditiones ortas, notat Alber. Gentil. de jur. belli lib. 1. cap. 20. et ex eadem Decemviratus abolitionem Liv. 3. 44, 1. Hac de causa Gotthi Hispaniæ imperio excidere: Maximus Valentiniani successor Romano: sicut et ipse Valentinianus. *Fr.* 'Ex liberis ejus,' ut I. 16, 9. 'Illustris ex hac gente clades:' Tac. Agr. XVI. 'Timor ex legato.' Add. Sall. Jug. c. CII. Terent. Adel. III. 4, 79. Flor. II. 6, 27. 'Liberi' plur. num. de uno. Vid. IV. 3, 2. Quod mox dicit 'alter,' videtur existimasse, Superbum tantum duos filios habuisse: quos tres fuisse tradunt Liv. I. 53. 56. et Dion. Hal. IV. 64, 69. Aruntem, Titum, et Sextum.

§. 11 *Lucretiæ*] Hoc ipsum aliaque pluria exempla lege apud D. Hieron. sub fin. lib. 1. adversus Jovinian. *Fr.* Epith. 'ornatissimus' sæpe adponitur iis, qui præditi sunt rebus, quæ ornamentum aliquod, i. e. decus, gloriam, et existimationem pariunt, quæ multæ sunt. Lucretia ergo ornatissima virtute, genere, forma, pudicitia. Cic. Verr. I. 48. 'Hominem ornatissimum loco, ordine, nomine, virtute, ingenio, copiis.' Hinc 'ornamentum' pro honoribus ac divitiis ap. Corn. Nep. Att. VII. Sed 'ornati' et 'ornatissimi' sæpe speciatim dicuntur honoribus ac dignitate conspicui. Cic. pro Flacc. XXI. Suet. Cæs. I. Vid. Lips. ad Sen. de Benef. III. 15. et cl. Burm. ad Petron. CXXVII. Ceterum Lucretiam coactam quidem nec tamen invitam stuprum passam scribit Dio in Excerpt. Peiresc. p. 574. et 577. quem eo nomine ibi reprehendit Valesius.

Imperium] Diem, quo reges Roma pulsi sunt, qui 'Regifugium' dicebatur, quotannis Romæ celebrabant, 7. scilicet Cal. Martii, et XI. Cal. Jul. Auctor Ovid. F. 2. et 5. Advertendum autem serpentem latrasse, quum pulsus est, ap. Plin. 8. 41. *Cam.* In Regg. et Fran. est *Regi:* in Flor. *regis.* Rectum est *Regibus:* nam populus juravit, se non modo Tarquinium, 'sed neminem unquam Romæ regnare passurum:' Liv. II. 1. Cic. Brut. cap. XIV. 'Paucis annis post Reges exactos.' Pompon. l. 2. §. 16. D. de Or. Jur. 'Exactis deinde Regibus.' Et Flor. I. 10, 1. 'Pulsis ex urbe Regibus.' Sigonius ad Epit.

Liv. LXVII. argutatur nescio quid, ac scribit, Tarquinio non esse imperium abrogatum, sed exsilio mulctatum, ne in Urbe esset. Refellit eum ex h. l. Flori Gronovius. Et Liv. I. 59. disertis verbis: 'Multitudinem,' inquit, 'perpulit [Brutus] ut imperium Regi abrogaret, exsulesque esse juberet L. Tarquinium cum conjuge ac liberis.' Post *abrog.* Regg. Toll. Duisb. Voss. 1. 2. Fran. Ryck. et V. E. addunt *est*.

CAP. 8 *Anacephalæosis*] 'Consummationem' vocat Sen. Suas. VI. Alter Sen. Ep. 39. 'Oratio hæc, quæ nunc *breviarium* dicitur, olim, cum Latine loqueremur, *summarium* vocabatur.' *Fr.* Quintil. Instit. Orat. VI. 1. 'Rerum repetitio et congregatio, quæ Græce dicitur ἀνακεφαλαίωσις, a quibusdam Latinorum *enumeratio*.' 'Recapitulationem' dixerunt posteriores: qua voce Laur. Vallam primum fuisse usum videtur existimasse Borrich. in Cogitat. de Ling. Lat. Sed eam in vetusto Interprete Irenæi inveniri observavit Vossius Instit. Orator. III. 6. §. 2. 'Anacephalæosis' autem non est a Floro, sed ab his, qui Titulos singulis capitibus adposuerunt.

§. 2 *Ardentius*] Non damno; forte tamen nihilo absurdius legi posset *audentius*, ob rationem, quam subnectit. Ita de Cæsare Suet. cap. 58. 1. 'Dubium cautior, an audentior.' *Fr.* Libri om. sc. et ed. *ard.* nec quidquam contra eos tentandum est. 'Ardere' nota metaphora transfertur ad omnes vehementes adfectus et motus animi. Hinc *ardens*, concitatus, vehemens in eo, quod cupit agitque, urgens propositi, et qui vehementer vult, quidquid vult. Flor. IV. 2. 42. de Cæsare: 'Ardentissimi Ducis impetus,' quem paullo ante 'ferocem,' et 'rei conficiendæ cupidum' dixerat. Virg. Æn. I. 423. 'Instant ardentes Tyrii.' Liv. I. 46. 'Juvenis ardentis animi.' Sall. Cat. v. 'Ardens in cupiditatibus.'

§. 3 *Deorum metu mitigaretur*] Diagoras, Theodor. Leucippus, Democritus, Epicurus, et ex Rom. Lucretius, putant, terroris ac metus gratia religionem a sapientibus institutam, quo se homines imperiti a peccatis abstinerent. Lactant. cap. 10. de ira Dei. De Numæ religione scriptum, Civit. 7. cap. ult. Ex quibus constet vera religio, docet D. Augustinus, Civit. 10. et Lactant. 4. 28. *Cam.* Eorum, qui de Diis opinionem continendorum hominum caussa repertam tradunt, meminit et Cicero, de Natur. Deorum, 1. 42. Ad quorum sententiam accedit Euripides apud Plutarch. de placitis Philosoph. 1. 7. *Fr.*

§. 4 *Militiæ artifex*] Ita supr. 1. 3. 1. Totum autem locum ita scripsi, cum in prioribus edd. interrogatio post vocem *necessarius* poneretur; elumbi, ut videbatur, sensu: ita etiam seqq. numeris interrogatio semper adjicitur fini. *Fr.*

Ut acueret ratione virtutem] Ut virtutem insitam disciplina militari augeret et efficaciorem redderet. Nam hæc si absit, virtus sola in bello parum valet. Elegans est in hanc rem apud Rupert. locus Senecæ de Ira I. 11. Germanos, quum nihil illis sit animosius, nihil ad incursum acrius, nihil armorum cupidius, nihil ad omnem patientiam induratius, tamen facile vinci; quod 'sine ratione ac disciplina' pugnent. Ita de militia Tulli cum Romuli militia comparata dici potuit, quod de alia re Ovidius: 'Et quod nunc ratio est, impetus ante fuit.' 'Ratio' ap. Florum idem est quod disciplina, quæ duo sæpe conjunguntur. Vid. Schel. ad Hygin. pag. 1108. Tom. X. Thes. Antiquit. Rom. Acuere vires pro, augere, est ap. Justin. XX. 1. 'Ut militum vires continuo labore acuerentur.'

§. 5 *Ex ipso habitu*] Facit huc, quod de Romulo Livius, 1. 8, 2. dicit; et

Val. M. 2. 2, 7. 'Instrui,' inquit, 'imperia, argenteis vasis et annulis aureis publice præbitis: patiebantur, quo talium rerum usu auctoritas magistratuum esset ornatior.' *Fr.*

§. 6 *Nisi ut ipsa se nosceret Resp.*] Legendum *nisi ut ipsa se nosset respublica.* Scripti sane omnes sic habent, ut et Jordanes. *Sal.* Sic ed. vetus et Pal. pr. neque aliter fere 2. ac 3. nempe *noscet.* Grut. Et Salmasius approbat. Vulgati habebant *nosceret*, quod et ipsum non reprobum est; 'noscere' enim pro, nosse aliis auctoribus, ut Tac. 2. 28, 1. ponitur. *Fr.*

§. 7 *Importuna dominatio*] 'Importunus' est, impotens, improbus, intolerabilis. Turneb. ad Cic. Agrar. II. 24. Gronov. ad Sen. de Benef. IV. 3. Græv. ad Cic. Famil. IX. 21. ubi 'importunos' vocat Papirios, quos ante 'improbos' dixerat. Sed sæpe de tyrannis dicuntur *importunus*, et *importunitas.* Liv. V. 2. XXIX. 17. et XXXVIII. 14. Vid. Tan. Fab. ad Justin. XLII. 1. Cic. Læl. cap. XV. de Superbo: 'Quamquam miror, illa superbia et importunitate si quemquam habere potuit amicum.' Et 'dominatio' de iisdem. Freinsh. in Ind.

Non nihil, immo vel plurimum profuit] Ryck. *non nihil imo plurimum profuit*, omisso *vel.* Calci hujus capitis subjicitur in eodem libro: *Finit liber primus et prima ætas. Incipit liber secundus et prima ætas populi Ro.* Sed lapsa est manus scribæ: pro *prima ætas pop. Ro.* enim scribendum erat *secunda ætas pop. Ro.* Græv.

Agitatus injuriis] Frustra Freinshem. in Ind. tentat *fatigatus. Agitatus injuriis* est, pressus, vexatus, et iis ferendis fatigatus. Cic. Verr. III. 18. 'Sedes suas patrias istius injuriis exagitati reliquerant.' Id. pro Quint. cap. 11. 'Ut multis injuriis jactatam atque agitatam æquitatem in hoc tandem loco consistere et confirmari patiamini.' Gell. XVII. 21. conjungit 'exagitatus' et 'vexatus.' Et Serv. in Virg. Æn. VI. 68. 'Agitataque numina Trojæ,' exponit, vexata. Est metaph. a feris, quæ *agitari* et *exagitari* dicuntur, quum venatores eas persequentes consistere non patiuntur. Liv. XLI. 9. Cic. Off. III. 17. Ovid. 'Et lepus hic aliis exagitandus erit.'

CAP. 9 *Bruto*] Cognomentum hoc traxit a simulata stultitia, cum verum ei nomen L. Junio esset. Cum enim, occiso patre et fratre, sibi quoque a Tarquinio metueret, sub hac persona latuit, donec capta occasione prorumperet. Vide Augustinum, Quæst. ex utroque test. cap. 115. Cum enim suspecta sit Tyrannis nobilium alacritas et erectum ingenium, ut supra, 1. 7, 3. monuimus, nonnulli, ut loquitur Seneca, 'in contemptu remedii causa delituerunt,' sicut hic noster; ut et David, 1. Sam. 21. 13. Archelaus Cappadox, apud Dion. non longe a fine lib. 57. Dionysius Corinthi, apud Plutarch. Timoleonte, c. 19. et Justin. 21. 5, 3. Solon apud Cic. de Off. 1. 30. ut et de se testatur, forte immerenter, Claudius Cæsar, apud Suet. cap. 38. 6. Unde apparet, haud absurde dictum illud esse: 'Stultitiam simulare loco, prudentia summa est.' *Fr.*

Collatinoque] Tarquinius Egerii filius hic fuit, ita appellatus a Collatia oppido Latino, ubi plurimum morabatur, ut auctor est Dionys. 4. 72. Hinc Ov. F. 2. 733. 'Cui clarum dederat Collatia nomen.' *Id.* Egerii, qui Tarquinii Prisci fratris filius erat, filium facit Liv. 1. 57. nepotem Dion. Hal. IV. 64.

Ultionem sui moriens mandaverat] Ejus generis mandatum est Germanici, ap. Tac. 2. 71. et Suet. Cal. 3. 9. Item Othonis, apud eundem, Vesp. 6. 9. ubi interp. vide. *Fr.* De verbo *mandare*, idem in Ind.

Ad vindicandum] Unum verbum duplici significatione. Vid. Freinsh. Ind. Justin. III. 1. 'Egregius ade-

lescens et cædem patris et se ab injuriis Artabani vindicavit.' Plura hujus generis ibi Interpretes, et ad eund. I. 9. et XI. 9.

Bona diripit] Jussu scilicet et instinctu Patrum, 'ut' nempe 'plebs contacta regia præda omnem in perpetuum spem pacis cum his amitteret,' Liv. 2. 5. Ita enim obligandi sunt mobiles animi, et quorum pœnitentia metuitur: ita Jugurtha apud Sall. 81. 6. 'id modo festinabat, Bocchi pacem imminuere, ne moras agitando aliud quam bellum mallet.' Ita Rex Veientium, jussis occidi Romanis legatis, 'obstringi Fidenatium Pop. ne respicere spem ullam ab Romanis posset, conscientia tanti sceleris, voluit,' ap. Liv. 4. 17, 5. Zonar. Tom. 2. pag. 115. f. et apud eundem Liv. 44. 27, 8. Perseus Gentium 'assidue ad lacessendos hostili facto Romanos stimulat.' Sic apud Tac. H. 4. 70, 13. 'Valentinus ac Tutor in arma Treviros retrahunt, occisis Herennio ac Numisio legatis, quo minore spe veniæ cresceret vinculum sceleris.' Eadem de caussa ap. eund. Tac. 3. 42, 1. Florus 'pellexit alam equitum, ut cæsis negotiatoribus Romanis bellum inciperet.' Ita Asdrubal ultimus Carthaginiensium Imp. in captivos Rom. crudeliter sæviit, 'ne Carthaginiensibus spem ullam pacis a Romanis impetrandæ relinqueret,' ap. Appian. de bello Punic. propius a fine pag. 72. Adde Tac. H. 4. 64, 5. Plutarch. Aristid. cap. 46. Notat autem Livius Epit. 67. 3. ab hoc ad C. usque Cæpionem, nullius magistratus Romani bona publicata. *Fr.*

Agrum Marti suo consecrat] Unde campus Martius, de quo præter alios Strabo, lib. 5. Dicit autem 'Marti suo,' quia conditor urbis originem ad eum referebat. *Id.*

Mutato indice et nomine] Sic emendarunt Viri Docti, *Indice* pro *Judice*: sed minime addicentibus libris, qui *Judice* omnes retinent: et, si verum licet dicere, *Indice* hic nescio quomodo non convenit. In iis enim, quæ subjicit, nihil ad illud *indice* refertur: ut, cum dixit, *mutato nomine*, sequitur, 'appellavitque consules pro regibus.' Jerd. lectio omnino vera est: *jure et nomine*: firmant eam sequentia: 'pro perpetuo annuum placuit:' nempe, jus. Jus idem quod, imperium vel potestas. Nihil est verius igitur, quam scribendum *mutato jure et nomine*. Sal. *Mutato tamen et jure.* Hanc ex Jordane scripturam, cum nemini non probetur, merito recipiendam putavi: nec enim quæquam aliarum congruit, sive enim *indice*, sive *judice* legas, neutrum neque sensui auctoris, neque verbis convenit, ut ex ipsa constructione apparet. *Fr.* Ryck. *mutato tamen nomine et judice.* Sed *jure* recte Salmasius reposuit ex Jornande. Ordo verborum est perversus in vulgatis, legendum enim ut codex vetus monet: *mutato tamen nomine et jure.* Sequentia id verba ostendunt, quæ pertinent ad proxime præcedens *jure*: 'Quippe ex perpetuo annuum placuit.' *Græv.* Libri Vineti Voss. 2. 3. et Junt. *indice*, tres Pall. Ryck. Toll. Duisb. Fran. Voss. 1. Ed. Vet. Ber. Sab. et Par. *judice*. Aldus solus Jordanem, ut solet, secutus *jure*, quod etiam in Reg. F videtur fuisse: nam ex eo nihil ad Ed. Grævii, in qua est *jure*, adnotatum erat. Nec dubium est, quin ea scriptura præferenda sit. Ex *jure* per errorem scribentis fieri potuit *jude*; nam *d* et *r* non raro permutantur: vel, quum pro *jure* scriptum fuisset *jūe*, quæ in Mss. interdum est nota literæ *r*, ea deinde quasi compendia vocis *judice* accipi potuerunt; unde mox *indice* pro *judice*: quæ voces sæpe confunduntur. In Reg. Q singularis est lectio, *mutato tamen et nomine et numero*. Hinc suspicio oriri posset, olim scriptum fuisse *et jure, et numero, et nomine*. Nam tria sunt, quæ mutata esse dicit Florus, perpetuitatem im-

perii, numerum imperantium, et nomen. Sed nihil ex uno libro novandum arbitror: et una voce *jure* et tempus et numerus comprehendi possunt. In Pal. 3. Fran. Flor. et Magl. idem est ordo verborum, qui in Ryck., eumque adoptavit postrema Ed. Ea est figura χιασμὸς, ut apud Suet. Cæs. XXVII. XXXV. et XLI. ubi vid. Casaub. Cujac. Obs. XIV. 24. et Dan. Heins. ad Matth. VII. 6. Sic mox in verbis, 'ne potestas solitudine vel mora corrumperetur:' nam 'solitudo' refertur ad propius, 'duplex' imperium, 'mora' ad remotius, 'annuum;' Reines. ad Rupert. Ep. XXIII. Sed reliqui ordinem, qui erat in aliis scriptis, et om. vet. ed. ac simul revocavi *et* ante *jure* ab eadem Edit. expulsum, quod a solo Ryck. et Frec. aberat.

§. 2 *Solitudine*] Sall. Cat. c. 6. in fin. 'Annua imperia binosque imperatores sibi fecere; eo modo minime posse putabant per licentiam insolescere animum hominum.' Imitatus hoc C. Cæsar, Africam in duas partes divisit, apud Dion. lib. 59. *Fr.*

Mora corrumperetur] Verum enim est illud Mamerci, ap. Liv. 4. 24, 5. 'maximam libertatis custodiam' esse, 'si magna imperia diuturna non essent, et temporis modus imponeretur, quibus juris imponi non posset:' et illud Latronis, apud Sen. 7. Contr. ult. 'Nihil tam utile, quam brevem potestatem esse, quæ magna sit.' Adde Cic. pro L. Man. cap. 9. et quæ noto ad epist. ejus provincialem, 29. Ita cum 'ordo Judicum Carthagine dominaretur, eo maxime, quod iidem perpetui judices erant; [Annibal] legem promulgavit, ut in singulos annos judices legerentur, ne quis biennium continuum judex esset.' Idem Livius, 33. 32. Adde Val. M. 4. 1. 3. et hoc est illud Taciti, 6. 48, 5. 'Vi dominationis convelli et mutari.' Vide tamen Liv. 9. 18, 11. et 32. 28, 2. et Nostrum infra, 2. 16, 4. item Polyb. in excerpt. Vales. p. 216. *Id.*

Consulesque] De his primis Coss. Liv. lib. 1. et 2. Dionys. lib. 4. et 5. Auctor de V. I. cap. 9. 10, et 15. Eutrop. in 1. Orosius in 2. Advertendum, annum illum primum habuisse quinque Coss. Auctor Augustin. Civ. 3. 16. Macrobius, Sat. 1. 12. dicit, primos Coss. factos Calend. Jun. quem diem, ut ante annotatum est, Romani celebrabant. Plutarchus vero asserit, eos creatos Calend. Jan. Hinc servatum, ut deinceps semper Cal. Jan. Coss. crearentur. Lege ipsum Problema 18. *Cam.* Ceterum quod ad appellationem hanc, eandem cum Nostro rationem allegant Varro, ap. Nonium, voce *Consules*, l. 2. §. 16. de O. I. Cic. de Leg. 3. 3. et de Orat. 2. 39. Hieron. ad Esaiam, cap. 3. ad vocem *Consiliarius*. Fr. De etymo hujus vocabuli Lips. de Magistratib. Pop. Rom. c. VII. et alii, qui de eodem argumento scripserunt. Vossius in Etymol. h. v. recte emendat apud Nonium, *quod consulerent Senatum*, pro vulgato *Senatui*. Nam inde Consules appellatos esse probabilius est. Nec verum est, quod hic scribit Camers, Consules deinceps semper Kal. Jan. creatos fuisse. Nam nullum certum fixumque diem ineundo Consulatui fuisse fere usque ad A. U. 600. e Dionysio et Livio ostendit Dodwell. de Cyclis Dissert. VI. §. 15. Et postquam Kal. Jan. solennes ineundo Consulatui cœperunt esse, tamen non eo die sed aliquanto ante creabantur sive designabantur Consules.

§. 3 *Tantumque*] Nec immerito: 'libertas' enim 'inæstimabilis res est:' l. 106. de R. J. Curt. 6. 6, 11. Ideo cum Græci liberi pronuntiarentur, 'Majus gaudium fuit, quam quod universum homines caperent, ut facile appareret, nihil omnino bonorum multitudini gratius, quam libertatem esse:' Liv. 33. 18, 5. et 6. Adde infra, 2. 7, 14. *Fr.* *Incessere* absolute dicit, ut Sall. Cat. XIII. 'Libido

stupri, ganeæ, ceterique cultus non minor incesserat.' Et Jug. XIII. et XLI. Pro quo etiam dicere potuerat 'incesserat animos,' et 'animis.' Vid. N. Heins. ad Val. Flac. v. 551.

Alterumque ex Consulibus] Improbant hoc factum Augustin. Civ. 2. 17. Cic. Off. 3. 10. Contra quos disputat Alber. Gentilis de arm. Rom. 2. 4. *Fr.* Immo probat Cicero l. d. Vid. ibi Grævium.

Ob nomen] Vide Agell. 15. 29. ex Pisone, quem fortassis nec recte capit. *Fr.* Plutarch. in Public. et Dionys. Liv. v. princ. etiam alias causas, cur Patribus suspectus fuerit, memorant.

Fascibus abrogatis] In Naz. legitur *obrogatis.* Aliud tamen 'obrogare,' aliud 'abrogare.' Legibus obrogatur, quibus contraria lex vel rogatio fit. Leges abrogantur, quæ antiquantur. *Sal.* Parum accurate. 'Abrogare legem' est legem veterem ante rogatione populi jussam et usu receptam contraria rogatione tollere, leges rogatas abrogare, ut Cic. Phil. v. 6. 'antiquare legem,' novam legem a Magistratu latam rejicere, antiquam retinere, neque id mutatum velle. Liv. v. 30. XXVII. 21. et XXXI. 6.

§. 4 *Itaque substitutus Valerius Publicola*] Mira est constantia omnium veterum libr. in falsa ac nihili lectione tuenda, quæ habet: *Horatius Publicola:* sic non solum Flori scripti manu codd. sed etiam Jord. habent. *Sal.* De hoc præter citatos, vide Plutarch. in vita: et Auctor. de Vir. illust. cap. 15. *Cam.* *Poplicola* autem scribendum esse Capit. Tab. testantur, idemque convincit nominis ratio, eo quod a 'populo colendo' illud cognomen in consulatu, antea 'Volusus' dictus, invenerit; tum quod δημοκηδὴς, hoc est, populum colens, Poplicola, a Plutarch. et Dionys. interpretatur. *Sta.* Videtur tamen ipsum 'publicum' deductum a *populo*, quasi 'populicum:' eoque alludit §. 1. Inst. de publ. judic. Quoniam autem Collatinus magistratu, non ita multo postquam eum suscepisset, abiit, Valerium hunc in ejus locum substitutum, primum Cos. fuisse dicit Cicero in Orat. pro Flac. cap. 11. et Plin. 16. 15. *Fr.* In *Horatii* nomine consentiunt om. sc. et ed. nisi quod varie scribitur *Oratius, Hervatius, Hertacius.* Alterum nomen in Naz. Pall. Ryck. Duisb. Fran. Voss. 1. et om. ed. est *Publicola,* in Regg. *Puplicola,* in Toll. Voss. 2. et 3. *Poplicola.* Et ita in Fastis Consular. ac Triumphal. præterquam in A. U. 293. ubi est *Poblicola.* In Fastis Anonym. Noris. et Idat. 'Publicola.' In Siculis Πουβλικόλας, et Ποβλικόλας. In Inscriptionib. 'Poplicola,' 'Poblicola,' et 'Poplicula.' Apud Plutarch. et Dionys. Ποπλικόλας. *Poplicola* scribendum contendunt Sigon. ad Liv. II. 8. et Pigh. ad A. U. 244. cum ratione etymi, tum propter auctoritatem Plutarchi ac Dionysii. Vid. cl. Drakenb. ad Sil. Ital. II. 8. Turnebus Advers. XXX. 28. existimat non rejiciendum *Poplicola,* sed lenius et concinnius scribi *Publicola.* Nam et 'Publicus,' inquit, ex 'Populicus,' et 'Publius' ex 'Populius' facta sunt mansuetiore sono. Et sic libri scripti Aurelii Vict. c. XV. ubi vid. eruditiss. Arntzenium. Eadem scriptura est in Cic. de Leg. II. 23. Quintil. Inst. Orat. III. 7. et Eutrop. I. 9. quibus locis nullam varietatem adnotant Interpretes. In Floro primus, ni fallor, Stadius edidit *Poplicola,* et post eum cl. Grævius; quos secutus sum. Nam et 'poplicus,' et 'poplicitus' scribebant veteres. Vid. Columna. ad Enn. Ann. L. III.

Ex summo studio] Jord. habet tantum *summo studio.* Non intellexit veterem elegantiam, et Græcam, ἐκ πολλῆς σπουδῆς. Sic apud Plautum: 'Ex summa ope,' et 'Ex summis

viribus,' apud hunc eundem, et antiquarium Agellium. *Sal.* Add. Freinsh. in Ind. Salm. ad Solin. pag. 506. Scheff. ad Justin. VI. 8. et Barth. ad Claud. Praef. l. II. in Eutrop. VII. 25.

Ad augendam populi majestatem] Ryck. *ad augendam populi majestatem.* Sic autem veteres locutos esse constat. Justin. XXII. 'Posthac Pœni ad persequendum belli reliquias, duces in Siciliam miserunt.' Virg. Æ. XI. 'Pacem Trojano a Rege petendum.' *Græv.* Vid. Perizon. ad Sanct. Min. III. 8. 4. et Græv. ad Justin. XIII. 8.

Fasces ei pro concione submisit] Plutarch. in Publ. Τὰς ῥάβδους ὑφῆκε τῷ δήμῳ, καὶ κατέκλινε: submisit, et inclinavit, i. e. in terram versus inclinatos a lictoribus teneri; non, lictores tantisper abire jussit, quoad concionatus esset, ut Bud. ad l. 14. D. de Offic. Proc., et, qui Budæum in proverb. 'submittere fasces' exscripsit, Brassicanus. Nam 'submittere' est deorsum mittere et inclinare, ut quum gladiatores 'submittere arma' dicit Sen. Consol. ad Polyb. c. XXV. et aliis locis ap. Lips. Saturn. II. 21. Lictores fasces humeris gestabant, ut Idem putat Elect. I. 23. Unde Virgil. Æ. VII. 173. 'Hic sceptra accipere, et primos attollere fasces Regibus omen erat.' Hos quum populo submitti voluit Publicola, ea re fatebatur 'populi, quam Consulis, majestatem vimque majorem esse,' ut Liv. II. 7. Hinc deinde proverbio dici cœpit 'submittere alicui fasces,' pro cedere, et inferiorem se fateri. Et eadem metaphora 'submittere arma,' quod proprie dicebatur de gladiatoribus se victos fatentibus. Vid. Bud. et Lips. loc. dict. et rursus hunc in Sen. ad Polyb. l. d. et de Provid. c. III. Atque inde *submittere* sæpe cedendi, seque inferiorem agnoscendi significationem habet. Sen. de Vit. Beat. c. XVII. 'Quare superiori verba submittis?' Quint. Decl. CCLVIII. 'Nisi auctoritatem paternam submisero.' Petron. c. CXXIII. 'Quum fracto murmure Pontus, Et veneratus erat submissa Bosporus unda.'

Jus provocationis] Legem hanc Antonius ap. Cic. de Orat. 2. 48. 'Patronem civitatis, ac vindicem libertatis vocat;' ea enim effectum est, ne Consul pro arbitrio in quemvis, ex odio forte, aliave injusta causa animadvertere posset, sed ubi populus comprobasset. Vide Liv. 10. 9, 4. Non absimilem morem Macedonibus, quamvis sub rege degentibus, olim fuisse, indicat Curt. 6. 8, 25. *Fr.* Cic. et alii ap. Sen. Ep. CVIII. Liv. VIII. 28. et Val. M. VIII. 1. 1. jam ante a Regibus provocationem ad populum fuisse tradunt. Negat Pomponius l. 2. §. 16. D. de O. J. Sed magis credo illis.

Et ne specie arcis offenderet] Quis hanc lectionem jure damnet? Maluit tamen Jord. *et ne species arcis offenderet.* Sal.

Eminentes ædes] Ædificaverat enim in summa Velia, et propterea suspicionem populi incurrerat, quasi arcem eam regno pararet. Vide Liv. 2. 7. Auctor. de Vir. ill. cap. 15. L. Higin. lib. I. quem citat Pædianus in Pisonianam. *Fr.*

§. 5 *Velificatus est*] Favorem civium captavit, aucupatus est. Vid. Freinsh. in Ind. Manut. et Græv. ad Cic. Ep. F. VIII. 10. et Turneb. in Agrar. I. 9. Add. Salm. in Solin. p. 781.

Quum studere] De conjuratione filiorum Bruti contra rempublicam præter Liv. et Dionys. 5. 7. et 8. 91. lege Val. M. 5. 8, 1. item Augustin. Civ. 3. 16. Plutarch. Paral. cap. 20. 21. 22. Claud. in Eutr. 1. 441. 'Natos (ita malim, quam *natis*) hoc dedere pœnæ Profuit, et misero civem præponere patri.' Sic enim hunc locum, ut pleresque alios ejusdem poëtæ,

castigavimus, quum antea non *patri*, sed *fratri* passim legeretur. Virg. Æn. 6. 821. 'Natosque pater, nova bella moventes, Ad pœnam pulcra pro libertate vocabit.' *Cam.*

Protraxit in forum] Hæc omnia ex more suppliciorum sumendorum apud Romanos. Vid. P. Fab. II. Semestr. 5. 7. et 10. Briss. Form. v. p. 481. Liv. XXVIII. 29. 'Nudi in medium protrahebantur, et simul omnis apparatus supplicii expromebatur; deligati ad palum, virgisque cæsi, et securi percussi.' *Trahere, attrahere*, et *protrahere* usitata sunt in ea re verba. Petron. c. CV. 'Attrahite ocyus nocentes in medium.'

§. 6 *Liber jam hinc*] Alio ordine libri: *Hinc jam liber*. Sal. Hoc nusquam inveni, nec scio qua auctoritate in postrema Amst. ediderint: *Jam hinc liber*. Salm. in exemplari suo scripserat, *liber hinc jam* vett. lib.

Tum pro gloria] Legunt heic libri: *mox pro finibus, deinde pro sociis, tum gloria et imperio, &c.* Sequitur abhinc non longe: 'Quippe quum patrii soli gleba nulla, sed statim hostile pomœrium:' ita ex veteri editione reposueras, optime et doctissime Grutere, cum antea excusi legerent: *gleba nulla esset:* uterque Pal. cum Jord. *quippe cum patrii soli gleba nulla sit, sed statim hostile pomœrium:* quæ lectio, nec tibi, nec ulli, opinor, qui sapiet, placebit. Naz. habet: *quippe cum patrii soli nulla gleba sit, statim hostile pomœrium.* Ex cujus vestigiis eamdem lectionem, quam tu ex veteri editione, elicimus, *sit* pro *set*, utrumque pro *sed;* quod ita crebro nobis occurrit membranas illas versantibus, ut dubitare vix possimus. Sed et pro *cum*, legimus, *cui*, hoc modo: *quippe cui patrii soli gleba nulla, set statim hostile pomœrium. cui, populo Romano.* quod indubitanter reponimus. *Sal.* *Gleba nulla sit sed statim* Ryck. *gleba nulla sit statim* Voss. 2. *gleba nulla sed statim* ceteri om. sc. etiam uterque Pal. ap. Grut. (etsi hic aliter Salm.) et vet. ed. *Cui* primus, ni fallor, e conjectura Salmasii edidit Freinsh. et post eum Grævius.

§. 7 *Quippe cui*] *Roma a principio*, ut docet Servius, Æn. XI. 598. 'Tantum unam Tiberis ripam tenebat.' Juv. Sat. 8. 265. 'Et quæ Imperii finem Tiberinum virgo natavit,' Propert. 4. 1, 8. 'Et Tiberis nostris advena bubus erat.' *Cam.* Latium urbi ab ortu, ab occasu Hetruria erat, a meridie Veientes, Sabini a septentrione, hostes Romanorum omnes. *Stad.*

Gleba nulla] Extenuat auctor, non tam historico more, quam oratoria licentia, ut major inde admiratio oriatur. Jam enim sub tot regibus, et omnibus, præter Numam, bellatoribus, aliquantum agri adquisiverant Romani. *Fr.*

§. 8 *Proximis quibusque*] Ita Macedones, ap. Justin. 7. 1, 4. *Id.*

Sub se redigeret] Scribendum est, *redegerunt:* ita Flori scripti Codd. ita veteres formis cusi. *Sal.* Ita visitur in omnibus Mss. et vett. edd. male recentiores, *redigeret*. Grut. *Redigeret* nusquam inveni: *redigerent* habet solus Reg. F: *sub rege degeret* Voss. 1. Ceteri sc. et ed. *redegerunt*. Tollius in Fortuit. c. XXIX. contra omnes libros præcipit legendum *redegit*. Mirum vero hominem, qui in libro illo ex omni stercore aurum vult colligere, hic pro auro nobis stercora obtrudere. Sall. Ju. XXVIII. 'Senatus a Bestia consultus est, placeretne legatos Jugurthæ recipi mœnibus; iique decrevere.' Liv. XXVI. 21. 'Exercitus Rom. iratus, partim, quod cum imperatore non devectus ex provincia esset, partim, quod in oppidis hibernare vetiti erant, segni fungebantur militia.' Id. XXXII. 18. 'Elatia clausit portas: nec, nisi vi cogerentur, recepturi mœnibus videbantur aut ducem aut exercitum Rom.' Vid. plura ap. Gron. de Pecun. Vet. II. 4. et III. 17.

CAP. 10 Historiam hanc scribunt Liv. 2. 10. Dionys. 5. 21. Auctor de Vir. ill. c. 11, et 12. Eutrop. 1. 11. Plut. in Parall. Augustin. Civ. 2. 18. Silius, 10. 482. Virg. Æn. 8. 646. *Cam.*

§. 1 *Pulsis ex Urbe Regibus*] Optimæ divi Naz. membranæ: *pulsis ex urbe regni:* alter Pal. *regiis:* forte, *regnis*. *Pulsis ex urbe regnis*, quod esset pro *regibus:* ut 'servitia' pro servis, 'conjugia' pro conjugibus, ita hic 'regna' pro regibus. Hoc dignum est elegantia Flori. *Sal.* 'Regna' pro regibus, Salmasius hoc loco, et in notis ad Treb. Pollionis Claudium cap. 5. Loquitur certe non absimiliter Florus infr. 1. 24, 3. 'Totam eam dominationem.' *Fr.* Inculcat rursum Salmasius 'regna' pro regibus apud Florum ad Spartiani Pescenn. Nigr. c. VII. et Treb. Poll. Claud. c. XIV.

Prima pro libertate] Exsequitur jam per partes, quod proposuerat supra, 1. 9, 6. *Fr.*

Porsena] Libri Toll. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et Edd. *Porsenna*, ut Virg. Æn. VIII. 646. Et sic plerique scripti Livii, et aliorum, qui soluta oratione scripserunt. Vid. Gron. ad Liv. II. 9. Horat. Silius, et Martial. *Porsena*, media brevi. Salmasius adnotarat: *Porsenna*, vet. *Prosenna*. Græci tantum unum ν habent. Πορσῆνος Dion. Hal. v. 21. Πορσήνας Plutarch. Public. Πορσίνας Polyæ. VIII. 8. et 31.

Reducebat] Reducere volebat. Vid. ad I. 18. 12. *Tarquinium* Regg. et Magl.

2 *Et fame*] Qua tamen invictissima quæque facile expugnantur. 'Sæpius enim penuria, quam pugna consumit exercitum, et ferro sævior fames est,' ait Veg. 3. 3. et iterum, 3. 9. 'Fames (ut dicitur) intrinsecus pugnat, et vincit sæpius quam ferrum.' Plura dicam infra, ad 2. 18, 13. *Fr.*

Faucibus incubaret] E propinquo premeret et urgeret, quemadmodum qui faucibus ita adprehenduntur, ut propemodum strangulentur, sicut Philippus Cos. infr. III. 17. 8. Plaut. Cas. v. 3. 3. 'Omnibus modis occidi miser; Ita manifeste faucibus teneor.' Cic. pro Cluen. XXXI. 'Quum faucibus premeretur.' Sal. Cat. LII. 'Catilina cum exercitu in faucibus urget.' Vid. ibi Wass. *Ipsius urbis* Fran.

Amicitiæ fœdera] Non tamen æquis conditionibus, quippe mulctavit eos parte agri, imperavit obsides, cognitionem causæ de bonis regiis suscepit. Dionysius, 5. 30. Plutarch. de mulier. virtut. cap. 20. Tacitus 'Urbis' etiam 'deditæ' meminit, H. 3. 72, 2. immo, quod non nisi sua quoque confessione victis imponi potest, 'in eo fœdere nominatim comprehensum invenimus, ne ferro, nisi in agricultura, uterentur.' Plin. 34. 14. *Fr.*

§. 3 *Quæ nisi in annalibus forent*] Melius liber Naz. *qui nisi in annalibus forent*. Mucius Scævola, Clœlia; non enim ad prodigia refertur. Alter Pal. *quæ nisi in annalibus foret:* ut ad solam Clœliam referatur: male. *Sal.* Ita infra, 1, 12, 11. de Veiis. In facto Coclitis, non absimili a Nostro figura, Livius, 1. 10, 11. 'Rem ausus plus famæ habituram ad posteros, quam fidei.' *Fr.* *Qui nisi in annalibus forent*] Hanc libri Naz. scripturam asserit quoque Ryck. Est familiaris optimis scriptoribus locutio. Terent. 'Scelus qui me perdidit.' *Græv.* Cum Naz. consentit Voss. 3. et, ut puto, Regg. In Ryck. per compendium scriptum est q̂, qua nota scriba illius libri quamplurimis locis usus est pro *quæ*. Sic I. 7, 7. q̂ *superbia*. II. 6, 7. q̂ *inquit mora*. II. 8, 5. *toto orbe* q̂*rebat*. Item II. 18. 2. III. 3, 1. III. 10, 11. *Qui* in eodem libro notatur lineola per imam literam *q* ita trajecta ꝗ, ut I. 1, 3. *siꝗdem*. I. 13, 21. *ne* ꝗ*s*. I. 18, 3. *quodꝗdem*. Ibid. n. 12. ꝗ *cum*. Et sic alibi. Non improbo *qui*, quod Grævius ac deinde alii ediderunt, atque etiam præfero: Cic. pro Sext. XVII.

'Duo importuna prodigia, quos egestas, quos æris alieni magnitudo, quos levitas, quos improbitas tribuno pl. constrictos addixerat.' Sed exprimendum putavi, quod inveni in plurimis sc. et om. ed.

§. 4 *Cocles*] Simile hujus virtuti facinus de Norvegiensi quodam milite, qui Anglos ad Derventam fl. pontem transituros solus cohibuit, est apud Polydor. lib. 8. Procopius etiam, fine primi Gothicorum de Principio et Tarmuto narrat, eos solos Gothorum impetum sustinuisse. 'Coclites' autem appellati sunt veteribus, 'qui altero lumine orbi nascerentur,' ap. Plin. 11. 37. Tzetz. Chil. 3. vs. 828. tales 'Coclios' appellatos esse scribit. *Fr.* Alii in universum ita dictos tradunt, qui tantum unum oculum haberent. sine discrimine utrum ita nati essent, an deinde alterum oculum casu amisissent. Vid. Varr. de Ling. Lat. vi. p. 77. Serv. in Virg. Æn. viii. 650. Dion. Hal. v. 23. et Plutarch. in Public. ubi qui Dionysio est Κόκλης, Κόκλιος dicitur. Idque reponendum est ap. eumd. Plutarch. in præcept. gerend. Reip. in fin. pro eo, quod editur, ὁ δὲ Ῥωμαῖος Πόπλιος. Vidit Xylander, quum vertit *Romanus Cocles*. Sed corrupta vox deinde relicta est in Græcis.

Ponte reciso] Sublicium intelligit: atque Romanis hoc Coclitis periculo monitis, religiosum fuit posthac eundem pontem ex alia materia, quam ex ligno, construere. *Stad.* Plinius, 36. 15. unde Stadium hæc descripsisse puto, dicit de buleuterio Cyziceno, 'ædificium amplum, sine ferreo clavo, ita disposita contignatione, ut eximantur trabes sine fultura, ac reponantur. Quod item Romæ in ponte sublicio religiosum est, posteaquam Coclite Horatio defendente, ægre revulsus est.' *Fr.* *Ponte rescisso*] Lege *reciso*, ut Viri docti olim præceperunt. 'Recidere pontem' est minuere pontem parte dejecta, ut 'recidere sarcinas,' apud Suetonium: sed 'rescindere pontem' est pontem destruere. *Græv.* Flor. Berol. Duisb. et V. E. *rescisso*. Idque etiam Vinetus, Grut. et Salm. in suis videntur invenisse: nam in eorum Edd. est *rescisso*, nec ulla varietas scripturæ ab iis adnotata est. Magl. Fran. Voss. et aliæ Ed. *reciso*. Regg. et Ryck. *recisso*, quod est, opinor, *reciso*, ut i. 1, 8. et i. 3, 4. in eodem libro *occissus*. Et tamen *rescindere* etiam de parte pontis dicitur. Cæs. B. G. vi. 29. 'Partem ultimam pontis quæ ripam Ubiorum contingebat, in longitudinem pedum CC. rescindit.' Et Liv. ii. 10. de hac ipsa re: 'Exigua parte pontis relicta, revocantibus, qui rescindebant.' Eadem varietas est iii. 10. 3.

Nec arma] Sen. Epist. 120. 'Non minus sollicitus, ut armatus, quam ut salvus exiret.' *Fr.* *Arma* κατ' ἐξοχὴν pro scuto, ut i. 18, 10. et sæpe apud alios. Vid. Serv. ad Virg. Æn. iv. 495. Scalig. ad Varr. p. 165. Salm. ad Treb. Poll. Claud. c. iii. Cuper. Obs. i. 7. Nam scutum amittere inter præcipua delicta militiæ erat, de quo Lips. de Mil. Rom. v. 18. Horatium in Tiberi periisse auctor est Polyb. vi. 53. Cui, ut antiquiori et veraciori, potius fidem habendam esse, quam posterioribus, qui historiam exornare voluerint, censet Palmerius in Exerc. ad Polyb. p. 87. et ad Plutarch. p. 186.

§. 5 *Mucius*] Simile in Plutarch. Paral. cap. 2. Nec minore animo quidam Romanus Mithridatem aggressus est. Dio lib. 35. *Fr.*

Sed ubi frustrato circa purpuratum] Scripti omnes, quotquot vidimus aut evolvimus, *frustratum*, non *frustrato*, habent. non aliter veteres Jord. et sane non frustratus fuit ictus circa purpuratum, quem illo ictu occidit, sed circa regem. Hærebat animo persuasio legi posse: *Sed ubi frustratum, et circa purpuratum ejus ictu tene-*

tur. Sed, ut verum fatear, acute magis quam vere. nam vulgatam possumus defendere et exponere, immo et debemus. *Sal.* Lectio minime sollicitanda, utpote sustentata etiam auctoritate Pal. pr. et sec. solumque visitur illud *frustratum* in tertio. *Grut.*

Frustrato circa purpuratum ejus ictu] Sic plane Ryck. cum vulgatis, et rectius quam omnes alii, quos Salmasius evolvit. Sensus est, eum non vulnerasse et occidisse regem, ut volebat, sed regium ministrum. *Græv.* Salm. sibi non constat: nam in exemplari suo ita scripserat, *frustratum* et *ictum* in pr. Pal. non item in aliis. Sed hoc quoque perperam, si Grutero credimus, qui *frustratum ictum* tantum in Pal. 3. *frustrato ictu* in Pal. 1. et 2. esse testatur. Et ita est in aliis om. sc. et V. E. ac Frec. *Frustrato circa purpuratum ictu* dicit, pro ipse se frustratus et errans, ictu non in Regem, sed in purpuratum ejus, quem Regem esse credebat, directo. *Frustratus* passive crebrum est apud Veteres. Colum. IV. 25. 'Qui cæsim vitem petit, si frustratus est.' Sisenna ap. Nonium in *Opinio*: 'Popedius opinione frustrata.' Sic Sall. Jug. LVIII. Vellei II. 43. et alii. Nam et 'frustro' dicebant, ut Diomed. Lib. I. p. 395. et Nonius in *frustra*. *Circa* pro in, vel, quod attinet ad, sæpe dicunt recentiores præcipue Scriptores. Suet. Cæs. c. LXIV. 'Alexandriæ circa oppugnationem pontis.' Et Claud. XIV. 'Novo circa Principem exemplo.' Plin. Ep. V. 14. 'Quem habuisset eventum postulatio Nepotis circa Tuscillum.' Sen. de Ira III. 32. 'Circa pecuniam plurimum vociferationis est.' Flor. I. 18, 22. et III. 19, 12.

Purpuratum] *Scribam* vocat Livius, 2. 12, 7. et Sidon. Carm. 5. vs. 74. Dionys. etiam, 5. 28. vocat, γραμματέα, quos multæ dignitatis fuisse elucet inde etiam, quod in pace Ætolis data excipiebatur: 'Obses ne esto prætor, præfectus equitum, scriba publicus.' Livius, 38. 11, 6. Adde Curt. 7. 3, 4. et 8. 11, 5. Corn. Nep. in Eumene: Arrian. 3. 1, 18. Nec ab his differe putem Hebræorum Regum scribas, quorum frequentissima in sacris libris mentio. *Fr.*

Injicit manum] Toll. Fran. et Duisb. *inicit*. Hoc Gruterus etiam e Naz. Pal. 2. et V. E. adnotat, et nihil certius esse dicit, quam ita semper unica litera *i* scribendum. Sane certum est, sæpissime in libris vet. et Inscriptt. scribi 'adicere,' 'inicere,' 'reicere,' 'conicere,' et alia cum *jacio* composita. Vid. Serv. ad Virg. Æn. IV. 549. Ant. Augustin. Emendat. II. 3. Carrion. Antiq. lect. I. 5. Gifan. Indic. Lucret. Barth. ad Claud. de Rap. Pros. III. vs. 184. Noris. Cenot. Pisan. Dissert. IV. cap. 4. Broekh. ad Tibul. I. 9, 54. Burm. ad Vellei. I. 2. et Munck. ad Fulgent. Myth. II. 4. et III. 6. Sic Pandectes Florent. in l. 26. §. 6. de Condict. indeb. 'Idem Marcellus adicit.' l. 25. §. 9. de Ædil. Edict. 'In Edicto adicitur,' et l. 4. §. 1. de Eviction. 'Sed adicit in id demum,' quæ mutata sunt in *dicit*, *adjicit*, *dicitur*, *addit*. Vid. infr. c. XIII. §. 14.

§. 6 *Quem virum effugeris*] Quid hoc ad æstimationem viri, 300. an plus minusve habeat sociorum? putaveram leg. *quam parum*. Sed cum q. I. habeant, *quem vix*, melius emendat Berneccer. *quam vix*; explicatque, *quam vix effugeris*, hoc est, quam vix effugere poteris, ut istud, *effugeris*, futurum notet. *Fr.* Tollius Fortuit. c. XXVI. scribit, sibi quoque in mentem venisse conjecturam Freinshemii *quam parum*, et sic legi in Frec. Ita fortassis est in aliis Edd. Freculphi, quod Commeliniana habet, *quem effugeris virum*. Gronovius Obs. II. 25. putat locum prava distinctione laborare, et ita distinguendum: *Ut scias, inquit, quem virum effugeris. Idem trecenti juravimus.* Nempe Florus duo

dixerat: primum, 'ardentibus focis injicit manum;' deinde, 'terrorem geminat dolo.' His duo alia subjicit, quæ præcedentibus respondeant: priori, 'Ut scias, quem virum effugeris:' quasi dicat: Hoc ideo facio, ut scias, cujus viri manus evaseris: posteriori, 'Idem trecenti juravimus,' nempe ut caput tuum peteremus, quo terror Regis augebatur. Hanc distinctionem sequutus sum, quam etiam Ryckius et Periz. in exemplaribus suis probarant.

Quum interim] Sidon. Carm. 5. vs. 77. 'Cum forte satelles Palleret, constante reo, tormentaque capti Is fugeret, qui tortor erat.' Adde Sen. Epist. 24. *Fr.*

Tanquam manus Regis arderet] Ger. Vossius adnotaverat hæc inepte videri adjecta. Perizonius uncis incluserat, et adscripserat forte delenda esse. Certe valde frigent; præsertim vox *Regis.*

§. 7 *Sed ne quis sexus a laude cessaret*] Si plures essent sexus, haberet, quo se defenderet hæc scriptura, sed cum tantum duo sint, et de virili jam dixerit, parum apte, *ne quis sexus.* varietas facit non immerito, ut dubitem. Jordanis unus codex: *Sed ne sexus alter a laude cessaret.* alter Longobard. *sic quidem in viris, et ne sexus alter a laude cessaret.* Nazarianus, qui in omnibus, ἐσχάτη καὶ ἀναγκαία ἄγκυρα nobis est: *Sed ne quid sexus a laude cessaret.* Inde aliquis posset augurari excidisse vocem *alter*, ac legendum contendere: *Sed ne quid sexus alter a laude cessaret.* Sic enim hic auctor alibi loquutus est. Ut cap. seq. 'Inde in aciem profectus, ne quid a rustici operis imitatione cessaret.' Ita hoc loco: *ne quid cessaret a laude sexus alter.* Sed potius putem cum Naz. scribendum: *ne quid sexus a laude cessaret.* Optimi quidam auctores 'sexum' absolute pro muliebri sexu dixerunt. Inde in vetustiss. Glossis, sexus, γυναικεία φύσις exponitur. *Sal.* Non video, cur quemquam lectio isthæc offendere debeat, subnixa fide om. Mss. tam Vineti quam Pall. unicò excepto Nazario, in quo *quid;* sed litera postrema excurrente extra terminos, ut videatur initio tantum fuisse, *qui.* Grut. Ceterum Romanis hoc loco quadraret, quod de Scythis prædicat Justin. 2. 1, 2. 'Non virorum imperio magis, quam feminarum virtutibus claruere.' 'Ceu sibi certantes, sexus quid possit uterque,' Claud. de Cons. Prob. et Olyb. vs. 201. qui tamen mendosus in sequenti versu. nam in omnibus, quæ vidi, exemplaribus legitur: *Hunc legere ad herum.* pro quo aptius substitueres: *Hunc legere thorum.* quæ sequuntur, laxata sunt, aut aliquæ ex naufragio tabulæ. Videtur enim Claudianus matres Romanas Græcasque comparasse isti matronæ. *Fr.* Naz. *Sed ne quid sexus a laude cessaret.* Quod tuetur Salm. docens *sexum* pro muliebri sexu sæpius dici. Sed hoc plurium, non unius glossarii auctoritate firmandum erat. Verius N. Heinsius vidit scribendum esse: *Sed, ne quid is sexus a laude cessaret, ecce et virginum virtus.* Ad sequentia enim referendum *is sexus*, perinde ac si Florus scripsisset: Sic quidem viri: sed ecce et virginum virtus, ne quid is sexus a laude cessaret.' *Græv.* Heinsius hanc conjecturam in libro suo deleverat, ut videri possit eam deinde improbasse. *Quis* de duobus recte dicitur. Phædr. III. Fabul. 13. 14. 'Apertum est, quis non possit, aut quis fecerit.' Vid. Axen. ad I. F. 24.

Una ex obsidibus] Nota, feminas etiam obsides dari solitas antiquis temporibus, ut recte reprehensus videatur a Lipsio ad Tac. Ger. 8. 2. Suet. Aug. cap. 21. qui 'novum genus obsidum' appellat feminas. Meminit tamen obsidum feminarum etiam Polyænus, 4. 3, 30. et Dionys. I. 48, 1. *Fr.* Vid. tamen, quæ pro Sue-

tonio scribit Casaub. ad l. d. Tollius pro *data* conjecerat *datis*. non absurde.

Elapsa custodiam] Legendum: *elapsa*. Sal. Jure istud probat Vinetus, ante enim *custodia*. intruseratque Camers, *elusa custodia*. etiam contra Mss. Pall. in quibus extat lectio prima; nisi quod tert. *custodiæ*, nam Naz. habet *date lapsa custodiam;* sed statim inserta *a* litera, ab eadem manu. *Grut.*

§. 8 *Tot tantisque virtutum territus monstris*] Idem Naz. *monitis*. Cujus scripturam confirmat et Pal. alter. In priore quoque est, *monitus*. Sed *monstris* verum est. *Prodigia* supra vocavit. *Sal.* Ita edidi auctore Jordane, nam vulgati om. ut et Mss. *monitis:* interpretamentum scilicet alterius vocis. at 'monstrum' etiam in bonam sumitur partem, ut alibi ostendi; et habuimus I. 7. 11. 'Monstrum pulcherrimum.' *Grut.*

Liberosque esse jussit] Eadem phrasis in Martialis Ep. lib. 9. 89. *Fr.*

Plane quasi adulterum] Ista verborum circuitione Florus subindicare videtur, Aruntem Tarquinium Lucretiæ vim attulisse, quem tamen omnes, quos equidem legerim, (præter unum Servium, Æn. 8. 646.) Sextum vocant; etsi Dionysius, 4. 72. eum natu maximum filiorum Superbi regis nominet; Livius, Ov. in F. 2. 691. minimum. Brutum hoc anno in magistratu cæsum esse, ideo Dio lib. 46. et Obseq. cap. 189. annotavit, quod omnes, qui collegæ imperium abrogassent, eodem in magistratu periisse observatum sit; quod et ipse exemplis confirmare nititur. *Stad.* Verba, 'tamdiu dimicaverunt donec,' indicant hoc ad extremum post diuturna bella cum Tarquiniis gesta accidisse. Sed e Plutarcho in Public. Dionys. et Livio id non multo post exactos Reges, et antequam Porsenna Urbem obsideret, factum constat. Præterea et aliud in his verbis reprehendit Grævius, quem vid. in Præfat.

Ad inferos usque sequeretur] Melior est et auctior libri Ryck. scriptura: *Plane quasi adulterum ad inferos usque insequeretur*. Est enim insequi, ad ulciscendum persequi. Cic. pro Sexto c. XL. 'Hi non modo negando, sed etiam irridendo amplissimum quemque illius ordinis insequebantur.' Sic 'insequi stricto gladio' apud eundem legitur. *Græv.*

Cap. 11 Historiæ hujus auctores sunt Livius, 2. 19. Dionys. 6. 2. Plutarch. Coriol. cap. 3. Val. M. 1. 8, 1. Fenest. tit. 13. Auctor de Vir. ill. cap. 16. Lactant. 2. 8. Eutrop. 1. 11. Oros. 2. 13. *Cam.*

§. 1 *Æmulatione et invidia*] Ryck. *Æmulatione et invidia pulsos*. Male mox idem codex *apud Regilum Lacum*, pro *Regillum lacum*. Sic Cic. Liv. aliique scriptores idonei semper hunc lacum appellant, non *Regilli*, ut editi hic, et apud Victorem. Livius lib. II. 'A. Posthumius Dictator, T. Æbutius magister equitum, magnis copiis peditum equitumque profecti ad lacum Regillum, in agro Tusculano agmini hostium occurrerunt.' Cic. II. de Nat. Deorum: 'Apud Regillum lacum bello Latinorum.' Ap. Græcos Ῥηγίλλη λίμνη. Potest vulgata defendi, si ita accipiatur ut mons Soractis, flumen Rheni. Sequentia *uti peteretur cursu*, merito sunt suspecta Freinshemio. Nullum enim currentium spacium erat. Forte legendum: *uti peteretur incursu*, hoc est, impressione facta in hostilem exercitum magna vi, in quem jaculatus erat signum Posthumius. Propter eandem causam nonnunquam signa in hostilia oppida fuerunt projecta, ut impetus militum muros subeuntium incenderetur et acrior redderetur. Piaculum enim erat Romano militi signa in hostium potestate relinquere, quia sancta habebantur, et erant quasi Dii quidam castrenses. *Incursu* legendum etiam sequentia docent. Nam propter ean-

dem caussam Magister equitum exuere frena imperavit equitibus, propter quam dictator signum injecerat in agmen hostile. Quæ illa fuerit, dicit ipse Florus, 'quo acrius incurrerent.' *Græv.*

Latium] Hodie *Campagna di Roma*, quasi territorium Romæ dicas: Incolæ 'Latini' dicuntur, etiam 'Prisci' nominati, teste Dionys. et Festo. Nam priusquam Roma conderetur fuerunt. Dicti etiam 'Casci,' ut putat Scalig. ad Varronem: postea 'Æneidæ' et 'Romani,' ut Suidas notat. Dividitur Latium in antiquum et novum. Antiquum a Tiberi ad Circeios, novum hinc ad Lirin flumen. *Pon.*

Mamilio Tusculano duce] Perperam in Palatino priore: *Manlio.* Ceteri omnes, et recte quidem, *Mamilio* legunt. Is Mamilius Octavianus Livio. *Sal.* Ita bene, sed tamen vet. ed. et aliæ *Manilio.* Pal. sec. *Manulio.* tert. *Manlio.* restat tamen prima lectio in Nazar. *Grut.* *Mamilio* Regg. et Voss. 1. 2. *Manilio* Toll. Duisb. Voss. 3. et edd. vett. *Mallio* Fran. *Manilius, Mamilius*, et *Manlius* sæpe confunduntur. vid. Rivium, et alios ad Sall. Jug. c. XL. Mamilius autem non Octavianus, ut hic Salmasius, sed Octavius dicitur Livio. Gron. ad Liv. I. 49.

Quasi in regis ultionem] Hanc nempe caussam prætexebant, cum invidia esset, et metus augescentis Rom. potentiæ. quod et Plutarchus tangit in Coriol. cap. 3. Notandum igitur duas plerumque caussas bellorum esse, aut plures, quarum favorabiliores in vulgus vulgentur; secretiores, quæ interdum solæ caussarum nomen merentur, reticeantur. Respicit huc Thucyd. 1. 23, 17. quem ex interpretatione illustris Eneuckelii adscribere libet: *Equidem verissimam caussam, sed minime verbis agitatam, Athenienses, fuisse reor: qui Lacedæmonios, potentiæ viriumque suarum metu, in arma egerunt. Quæ autem in speciem palam ferebantur caussæ, &c.* Dionys. excerpto III. de Legat. *Aperta Samnitici belli caussa, et cujus prætextus apud omnes speciosius vulgari poterat, erat Lucanorum protectio, &c. sed occulta caussa, et quæ magis amicitiam dirimere cogebat, erat Samnitum potentia, &c.* Sal. Hist. 3. 4, 17. 'Dicta alia: sed certatum utrinque de dominatione.' Lege pulcherrimum prudentissimi Polybii locum Hist. libr. 3. cap. 6. et 7. Vis verbo dicam? nimium parum abest a vero illud Platonis Phæd. Διὰ γὰρ τὴν τῶν χρημάτων κτῆσιν, πάντες οἱ πόλεμοι γίγνονται. Exempla plura, quamvis non legere tantum, sed et propemodum cernere liceat, sunt apud eundem Thucyd. 3. 14, 3. et Justin. 4. 3, 5. (ubi nota Berneggeriana) et 30. 3, 6. Itemque nostrum infra 2. 2, 4. Dion. lib. 40. p. 136. A. 137. C. 152. A. Sex. Ampelius: 'Belli species magis quam caussa fuit, negatus a Senatu Cæsari consulatus.' Adde Leuncl. Annal. Turc. pag. 458. Zonaræ tom. 2. pag. 51. et 98. Liv. 36. 6, 1. *Fr.*

§. 2 *Regilli lacum*] Regillus est lacus in agro Tusculano, ad Algidi nemoris ingressum. Hodie *Lago di S. Prasso* appellatur. *Pon.* De lacu Regillo vid. Holsten. pag. 191. Adnotat. ad Cluverii Ital. Antiq. 'Regilli lacum' etiam dicit Aurel. Vict. c. XVI. quemadm. infr. II. 6, 18. 'Torrens Vergelli,' et alia hujusmodi apud alios.

Postumius] Qui, ob hanc victoriam 'Regillensis' est appellatus. *Pon.* 'Postumus' tam commune, quam proprium, et *Postumius* semper sine adspiratione scribenda esse, dudum docuerunt Sigon. ad Liv. II. 16. Cujac. Obs. III. 4. et in Notat. ad Roberti A[illegible]v. II. 1. et 2. Guil. Canter. Nov. lect. II. 10. Torrent. ad Horat. Carm. II. 14. et Brisson. de V. S. Regg. et Toll. *Posthumius.* Ceteri s. et vett. ed. *Postumius.* Freinsh. in Ind. frustra conatur defendere alteram rationem scribendi.

Dictator] Dictatorem dicendum esse in rebus trepidis ex SC. ab altero Coss. cautum erat. Cos. itaque nocte ex Consularibus viris unum dicebat, qui cum summa potestate, et sine provocatione, reipublicæ præesset. *Stad.* Vide Liv. 4, 17, 10. et 9. 38, 14. et l. 2. §. 18. de O. I. *Fr.*

Signum in hostes jaculatus est] Mirum, unde vitiosa lectio in omnes, etiam optimos, codices irrepserit: *Dignum in hostes.* Non meminit Livius illius signi in hac pugna jacti in hostes ut repeteretur. Ait tantum, Postumium dictatorem cohorti suæ signum dedisse, ut, quem suorum fugientem viderent, pro hoste haberent. Hoc tamen de signo in mediam hostium aciem projecto, ut magna vi repeteretur, ab aliis imperatoribus usurpatum memini. Quod novum et insigne commentum, a Postumio dictatore primum institutum heic vult Florus: quum a Servio Tullio multis ante annis usurpatum fuerit. *Sal.* Signum deseruisse summum militiæ flagitium erat. Ov. F. 3. 113. 'Non illi cœlo labentia signa tenebant, Sed sua, quæ, magnum, perdere, crimen erat.' et propterea maximum ad pugnandum incitamentum, signa jecisse in hostes. Quod sæpius tentatum Romanis, prospero eventu. Vide Liv. 3. 70, 12. 4. 29, 3. 25. 14, 6. 34. 46, 11. 41. 4, 1. Cæs. de B. G. 4. 25. Ammian. 16. 30. Val. M. 3. 2, 20. Frontin. Strat. 2. 8. *Fr.*

Novum] Immo a Servio Tullio multis ante annis usurpatum. Frontinus loco modo citato. *Fr.*

Cursu] Nescio quid hoc ad rem faciat? non enim cursu repetendum erat signum (nec enim vacabat currere) sed manu et armis: forte legi posset *rursus;* quamvis nec mihi satisfaciat. Vel potius ita; *peteretur. Rursus Cossus, &c.* sensu quo sæpius *iterum* legitur. *Id.* Periz. et Tollius conjecturam adscripserant, *ut repeteretur.* N. Heins. *uti repeteretur.*

§. 3 *Cossus*] 'Αντονομασία est in nomine *Cossus* pro T. Æbutio Elva. Cossus enim Magister equitum fuit, Æm. Mamercino Dictatore, A. U. C. 327. *Stad.* Sigonius putat, inhæsisse memoriæ Flori facinus illud Cossi, cum hæc scriberet, ideoque huc retulisse. Errasse denique Florum inter omnes convenit, excepto F. Robortello, qui vocem illam *Cossus* expungit. *Fr.* Vid. Robortel. Emend. II. 24. Sigon. Emend. II. 24. et in Defens. Scholior. Liv. ad Liv. II. 19. Sigonio Florum erroris arguenti adsentiuntur Schott. ad Aur. Vict. c. XVI. et Perizon. Animad. Hist. c. VII. p. 318.

Exuere frenos] Simile apud Val. M. 3. 2, 9. Liv. 40. 40. 5. ubi dicit: 'Id Romanos equites sæpe cum magna laude fecisse sua, memoriæ proditum est.' *Fr.*

§. 4 *Ea demum atrocitas fuit prœlii*] Parum convenit hoc loco hæc dictio *demum.* Legitur in Pal. 1. *Eademque.* pronum est corrigere: *Ea denique atrocitas fuit prælii.* Sic capite sequenti: 'Ea denique visa est prædæ magnitudo.' et alibi passim. Sic etiam meliores libri hoc loco legunt. *Sal.* Ita aperte Naz. ac Pal. 2. accedebatque tertius et edd. primæ, in quibus *Eademque.* post cusi, *Ea demum.* Grut.

Castorem atque Pollucem] Affirmant hoc uno ore Plutarch. Coriol. cap. 5. Dionys. 6. 11. Val. M. 1. 8, 1. Cic. Tusc. Q. 1. 12. f. et de N. Deor. 2. 2. f. Frontin. Strat. 1. 11, 8. Similia Noster infra, 2. 12, 16. Justin. 20. 3, 8. Cedren. p. 617. 30. Plura congessit Zwinger. vol. 3. lib. 11. *Fr.* In Ryck. Duisb. V. Ed. et recentioribus quibusdam distinctio maxima est ante *Castorem,* non ante *duos.* Et sic Heins. et Perizon. fecerant in suis exemplaribus. Ceterum recte Rupertus ad h. l. et Broekh. ad Propert. III. 21. 26. reprehendunt Florum, qui contra præceptum prudentissimi Polybii II. 56. et III. 47. 48. in historiam et se-

riam narrationem Deos et heroas, tanquam in tragœdia ex machina, inducat. Præterea, dum nimius est in exornanda fabula, et ostentando acumine declamatorio, fortassis inepte memorat stipendium, quod ea ætate nondum constitutum erat militibus.

Dubitavit] Ita olim cusi; ita triga Palatinorum. *Grut.*

Pactusque] Sic Pall. omnes sic et V. E., ne cui adhuc placeat Camertis *nactusque*. Grut.

Et reddidit plane quasi commilitonibus diis stipendium] Melior etiam hac parte, ut in omnibus, Naz. qui legit: *et reddidit quasi stipendium commilitonibus diis*. Et sic quoque Pal. 1. Alter, ut posterioris ævi, ita etiam deterioris notæ, sincerum incrustat, vocibus additis: *et reddidit plane quasi stipendium militibus, commilitonibus diis*. ea licentia fuit, aperta vi grassandi in bonos auctores. *Sal.* *Et reddidit plane quasi stipendium commilitonibus Diis*] Positio verborum pendet a fide trium Pal. nisi quod sec. interjiciat vocem; *stipendium militibus commilitonibus*. Vulgabatur prius: *plane quasi commilitonibus Diis stipendium*. Res quidem eodem redit, sed videbatur repræsentandus librorum consensus. *Grut.* Rotundiora hæc essent et planiora si deleretur *Diis*. Forte hæc vox irrepsit ex interpretatione magistri, qui adscripserat voci *commilitonibus τὸ Diis*, ut tyronibus ostenderet, quinam fuissent illi commilitones, quibus hoc stipendium dedit. Sed quoniam veteres libri omnes retinent *Diis*, distinctione et levi transpositione possemus huic loco mederi, scribentes, *et reddidit, plane quasi commilitonibus, stipendium Diis*. Græv. Sequutus sum ordinem verborum, qui est in Ryck. Regg. Magl. Berol. Duisb. et v. e. Freinsh. quoque et Grævio probatum. *Reddidit* Ryck. et al. Edd. sine distinctione conjungunt cum seqq. Duisb. et V. Ed. post eam vocem distinctionem habent, nec male. *Pactus victoriam templa promisit et reddidit* Diis, est, vovit Diis templum, si victoriam sibi darent, ac deinde victoria potitus votum reddidit, templumque iis fecit. *Promittere* et *reddere* sunt verba votorum. Catul. Carm. LXV. vs. 103. 'Munuscula divis Promittens, tacito suspendit vota labello,' et XXXVII. 'Acceptum face redditumque votum.' Vid. Stat. ad Catul. Briss. Form. p. 108. et Broekh. ad Tibul. III. 5, 33. Et *pacisci* de eadem re ap. Horat. Carm. III. 29. 59. 'Votis pacisci, Ne Cypriæ Tyriæve merces Addant avaro divitias mari.' Livius II. 20. et 42. ubi Castori a Postumio ædem votam scribit. Sed ibi nomine Castoris etiam Pollux continetur, ut apparet e Dionys. VI. 13. et Aur. Vic. c. XVI. Vid. Interpp. Suetonii ad Cæs. c. X.

§. 5 *Mox de finibus*] Alterum membrum divisionis propositæ, 1. 9. 6. *Fr.*

Sine intermissione] Grut. legit, *sine missione;* quod est infra, 3. 20. 14. *Id.*

§. 6 *Sora*] *Soram*, Volscorum oppidum, in Campania fuisse invenio, defecisse ad Samnites bello Samnitico, interfectis Romanis colonis, A. U. C. 438. eamque, ob situm expugnatu difficilem, Sorani transfugæ indicio captam: Colonorum cædis ac deditionis auctores 225. Romæ virgis cæsos ac securi percussos. *Stad.* ex Livio, 9. 23. et deinceps. *Fr.* *Ora* in plerisque vett. esse in exemplari suo scripserat Salmasius.

Algidum] In Jordaneis *Alsium*. Ptolemæo, νέον κάστρον, πύργον ἄλσιον. Stephano Ἄλγιδος, quod *Algidum*. Sed aliud *Alsium*. Sal. Oppidum est Æquorum, non procul a Tusculo, in alto monte situm. et 'mons Algidus,' qui distat ab urbe c. stadiis, et 'silva Algida,' in cujus ingressu est Regillus lacus. Circa hunc locum Gracchus Æquorum dux, L. Minucium Cos. cum exercitu obsederat, quo nuntio cum Romæ tre-

pidatum esset, Dictatorem dici placuit, dictus est ille Quinctius Cincinnatus, cujus historiam mox prosequetur. *Stad.* ex Livio, 3. 25. et deinceps. *Fr.* De Algido vid. Jac. Gronovii Dissert. Epist. tertiam de Livii locis Geograph. ejusdemque, et Fabretti scripta adversaria.

Terrori fuerunt] Quidni fuissent? vicinæ civitates, magnitudine et viribus nihilo tunc inferiores. *Vin.* Sed Florus hoc dicit, ex præsenti habitu rem æstimantibus vix credibile fieri, tantam urbem ita debilem olim fuisse, ut hæc oppida terrori esse potuerint. *Fr.*

Satricum] Urbs Antiatum in Latio, incensa est a Latinis, indignitate irritatis, quod Antiates urbem agrosque dediderant. A. U. C. 377. Stadius: ex Livio, 6. 33, 5. *Id.*

Corniculum] Latini nominis oppidum, a Tarq. Prisco expugnatum, direptum, et incensum invenio. Latinos, istam cladem agri Romani populatione ulturos, a Prisco rege coërcitos, et excursione in ipsorum agrum facta æquali clade ultum esse: Stadius. ex Dionys. 3. 73. *Id.*

Verulis] Oppidum est Hernicorum, in Latio item, haud procul Roma. Male in libris nonnullis est *Veis.* Livio est 'Verulanum,' 9. 42, 12. et 6. 43, 14. [illud tamen Livii, ad incolas, non urbem, referendum, ut, cum 'Verulanum' dicit, pop. intelligere videatur, sicut iisdem locis, 'Alatrinatem Ferentinatemque'] Coloniæ 'Verulæ' (sive 'Verularum') meminit Frontinus. Nunc *Verulo,* teste Leandro. *Pon.*

Bovillis] Bovillæ hodieque notæ. Et extant tenuis istius municipii reliquiæ, circiter medium ab urbe lapidem, in via Appia. *Pon.* Aliter Cluv. Ital. Antiq. 3. 4. Vet. interpres Persii ad Sat. 6. 55. 'ad undecimum lapidem Appiæ viæ' collocat, et 'quia aliquando in Albano monte ab ara fugiens taurus jam consecratus ibi comprehensus' sit, inde 'Bovillas' dictas asserit. Propertius propter vicinitatem 'suburbanas' appellat, 4. 1, 13. sicut et Ov. 'Orta suburbanis quædam fuit Anna Bovillis.' quemadmodum et Noster, n. seq. 'Tibur nunc suburbanum.' *Fr.* De Bovillis quædam huc pertinentia habet Sigon. ad Liv. IV. 49.

Pudet, sed triumphavimus] Eadem figura Martial. Ep. 2. 18. 'Capto tuam, pudet heu! sed capto, Maxime, cœnam.' *Fr.*

7 *Tibur*] Ad vigesimum ab urbe lapidem, Martial. Ep. 4. 57. ubi divites Romani prædia habuere, in quibus æstivo præcipue tempore commorabantur, propter aëris ibi temperantiam, ut ex eodem epigrammate patet: itemque Sen. de Benef. 4. 12. Agel. 19. 6. *Id.*

Præneste] Distat ab urbe in ortum stadiis ducentis, ejus situs a Strab. lib. 5. describitur. Prænestini, A.U.C. 374. ad portam Collinam signa intulerant, cum ingenti urbis, quæ tunc seditione laborabat, trepidatione. Dictator itaque dictus T. Q. Cincinnatus, fugat ad Alliam flumen Prænestinos, et Præneste capto triumphavit. Huic urbi frequenter exitiosa fuisse sua munimenta, idem Strabo testatur, propter Romanorum seditiones: ob loci enim firmitudinem eo seditiosi ab urbe pulsi confugere solebant, et munitione urbis sese tueri: quos dum alii repetunt et expugnant, Prænestini nulla sua culpa misere affligebantur. *Stad.* Vide etiam Nostrum infra, 3. 21, 49. *Fr.* 'Æstivas delicias' vocat Præneste, quod Romani per æstatem æstus vitandi causa eo secedere solebant. Erat enim aër ibi frigidior: unde 'Frigidum Præneste' Horat. Carm. III. 4. 22. et 'Gelida Præneste' Juv. Sat. III. 190. vid. Juret. ad Symm. Ep. I. 2.

Nuncupatis] Nota res; unum tamen Livii locum adscribere liceat, 41. 10,

7. 'Quum is (*de Cos. loquitur*) more majorum, secundum vota in Capitolio nuncupata, lictoribus paludatis profectus ab urbe esset.' Cui adde alium apud eund. 45, 39. et præcipue 31, 14. *Fr.* Vid. Rutg. Var. L. v. 5.

§. 8 *Fæsulæ*] Cluverius Italiæ antiquæ lib. 2. pag. 510. ineptiarum arcessit Auctorem nostrum, quod commemorationi rerum Latinarum, Fæsulas, Hetruscam urbem, misceat. Sed quod supra, l. 7, 4. pro defensione Nostri attulimus, hunc quoque locum tutum præstet, multoque magis, quod hoc ipso cap. num. 11. 'Æquos et Volscos pervicacissimos Latinorum fuisse,' dicat; cum neminem mediocriter in rebus Italicis versatum, nedum Florum, fallere potuisset, diversas a vetere Latio gentes esse Volscos et Æquos. *Latium enim complectitur multa etiam non Latina: nam Æqui, Volsci, Hernici, et circa ipsam Romam Aborigines, et qui vetustam habuerunt Ardeam Rutuli, aliæque majores minoresque civitates, quondam circa Romam habitaverunt, cum ea primum conderetur:* Strabo lib. 5. *Fr.* Pro Cluverio idem dici potest, quod supra ad 7. 4. Volscos, Æquos, et Hernicos saltem in novo, sive adjecto Latio fuisse; Fæsulas autem neque antiquo, neque novo Latio connumerari.

Quod Carræ nuper] Vetusta huic loco inoleverat menda, *Capreæ* pro *Carræ:* quæ adeo vetusta est, ut non solum uterque Pal. sed et omnium optimus et antiquiss. Naz. bona fide, eam agnoscant: recte viderunt eruditi legendum esse *Carræ;* Jordanei: *Charræ*, cum tamen non Græcis χάῤῥαι sed κάῤῥαι. Inepte vero Jordanes, qui iisdem verbis hæc refert in suis historiæ centonibus: saltem debuisset, *nuper*, omittere. Immane quantum intervallum inter Flori tempora, et Jordanis: Trajani, et Justiniani. at quis legens illa apud Jordanem, *quod Carræ nuper*, suspicari possit eum sub Justiniano vixisse? aut si sciat illis temporibus floruisse, non quærat, quid magnum aut memorabile gesserint apud *Carras* tunc temporis Romani? *Sal.* *Nuper* dicit de annis plus 150. Livius x. 37. de annis 60. Et 'modo' de 30. annis Id. vi. 40. 'Post aliquot annos' de spatio plus c. annorum Pompon. l. 2. §. 28. de Orig. Jur. 'Proxime' de annis 41. Suet. Domit. c. iv. Plura hujusmodi vid. in Ind. v. *nuper*, ap. Gronov. Obs. iv. 18. et ad Cic. de Off. ii. 21. Rupert. ad Pompon. l. d. et Schult. ad Sen. Controv. xii.

Aricinum] Aricia urbs fuit Latii, Appia via, a Roma 160. distans stadia, auctore Strab. lib. 5. quæ sunt viginti milliaria, vix quinque leucæ Aquitanicæ. Plura Strabo ibidem de Aricina silva. *Vin.* Cf. hunc locum cum l. 17, 3. *Fr.*

Hercyniss saltus] Vide multa ap. Cluv. Germ. Antiq. lib. 3. cap. 47. qui hoc loco sit instar omnium. *Id.* *Hercinius* Ryck. et Fran.

Fregellæ] Oppidum Latinorum non procul a Liri amne, a Samnitibus captum bello Samnitico, et a Romanis receptum A. U. C. 342. *Sta.*

Gesoriacum] Fuit portus Morinorum in Gallia Belgica, quod nunc Caletum, ut est opinio, dicitur: alii malunt Soiacum esse, juxta Audomari fanum. *Id.* Diverse scriptum hoc nomen reperitur: quidam *Gersoriacum*. Jordanei: *Cæsoriacum*. Editum vulgo in Ptolemæi libris: γισοῤῥακόν. Scriptus codex: τησοργιακόν: depravatum pro γησοῤῥιακόν. Et ita legendum ap. Ptol. *Sal.* *Gesoriacum* et *Gessoriacum* libri Vin.

Tiberis, quod Euphrates] Perperam in omnibus scriptis nostris habetur, *quod Tigris, quod Euphrates.* Nisi cui rescribendum videtur: *Tiberis, quod Tigris, quod Euphrates.* Cui tamen mutationi non assensum præbeo. Cujus rei certas habeo rationes: præterea nemo non videt, Tigris nomen

ob viciniam Euphratis irrepsisse pro Tiberi. Nam libri, qui *Tigrim* illum præferunt, non exhibent *Tiberim*. Sal. *Tiberis*] Et istud est a Jord. Mss. et I. *quod Tigris, quod Euphrates:* inepte, opponit enim nemora, urbes, flumina. *Gru.*

§. 9 *Coriolus quoque, pro pudor, victus*] Ita edi voluit Vinetus, librorum suorum fidem sequutus, quibus nimium hac in parte credulus. Vera quippe est veterum excusorum lectio: *Corioles quoque, pro pudor, victos, adeo gloriæ fuisse:* et quæ extat in Naz. et vetustiss. Jordaneis: quid si *pro pudor* præponas, hoc modo: *pro pudor! Corioles quoque victos adeo gloriæ fuisse?* sed sensus idem, ex ordine vulgato. Nunquam sane effecerit Vinetus, ut 'Coriolus' sit idem, quod 'Coriolensis' aut 'Coriolanus.' *Corioli* nomen oppidi πρωτότυπον, qua forma aliquot Italiæ oppida vocata. Sic 'Gabii,' 'Carseoli,' dicti. Unde ἐθνικὸν 'Coriolanus.' Nomen urbis hujus Stephano est τὰ κορίολλα, non οἱ κορίολοι. Nam Græcis nulla urbium nomina sic terminantur. *Sal.* Reduxi lectionem vulgatam ante editionem Vineti, tanquam planiorem. Libri ejusdem, *Coriolus q. p. p. victus, a. g. fuit.* sicque tamen Pal. sec. ac tert. sed non prim. bonitate et ætate longe prior; nisi quod is, *induceret*, haud etiam omnino malum: porro videtur vox *Coriolanus*, librarii potius quam auctoris. *Gru.* Vineti opinionem, qua 'Coriolum' pro populo accipi posse putat, arguit Salmasius, cum ab urbe 'Coriolis' incolæ non 'Corioli' appellari possint, sed 'Coriolenses' aut 'Coriolani.' *Fr.* Flor. Berol. Duisb. Reg. Q. Voss. 3. et Fran. consentiunt cum libris Vineti. Reg. F. *Coriolus q. p. p. victus a. g. fuisse.* Voss. 1. et Magl. *Corioles... victus...fuit.* Voss. 2. *Corioles...victos ...fuit.* Solus Ryck. hic consentit cum Naz. et Jordaneis. Et sic Edd. vett. præter primam, quæ cum reliquis scriptis exhibet lectionem librorum Vineti. Eam probat Vossius 1. de Anal. 12. et a Beroaldo mutatam putat, quem primum post inventam typographiam Floro medicam manum, sed sæpe nihil minus, quam medicam, admovisse dicit. A Beroaldo hoc profectum credibilius esset, si ante eum nulli fuissent scripti Codices, in quibus legeretur *Corioles, victos*, et *fuisse*. At vero quum certum sit hos fuisse, æquius est putare, eum quoque in suis invenisse, quod edidit. Et hoc vel ideo præferendum est, quod apud Lat. Scriptores, Liv. Val. M. Plin. Aur. Vict. et Eutrop. nomen hujus urbis semper est *Corioli*, non *Coriolus*. Sed et veresimilius est, imperitos librarios, non intelligentes elegantiam et nexum orationis infinitæ, eam mutasse in finitam, quæ usitatior et planior ad intelligendum erat, quam e communi et aperto genere loquendi fecisse id, quod elegantius, et ab usu paullo remotius est. Nec tamen illius exempla desunt in bonis scriptoribus. Ter. And. I. 5, 18. 'Tantamne rem tam negligenter agere?' et Heau. IV. I. 17. 'O Jupiter! tantam esse in animo inscitiam?' Vid. Gronov. Obs. II. 14. et III. 9. Græv. ad Justin. II. 14. Quod Salmasius scribit Græcis nulla Urbium nomina in οι terminari, non intelligo. Et Periz. adscripserat: *Quid Λοκροί?*

Caius Marcius Coriolanus] Non *Caius*, sed *Gneus* appellatur in veteribus libris, et apud Jordanem. Titi etiam Livii Epitome *Cn. Marcium* vocat. Græcis semper Γάϊος: sed de hoc pluribus alias. *Sal.* Ryck. Regg. et Voss. 1. prænomen *C.* retinent, alii *Gnæus, Gneus, Gn. Cn.* Vet. ed. *Gneus*, aliæ omnes *Cn.* a Fran. prænomen abest. Ger. Vossius adnotaverat ab Aur. Vict. c. XIX. et Val. M. IV. 3. vocari 'Cn. Marcium,' a Zonara VII. 16. et Tzetze (Chil. Hist. III. 102. et Chil. Hist. VI. 60. Ed.

Bas.) Γναῖον. ap. Liv. etiam quondam fuisse lectum *Cn. Marcius Coriolanus*, sed id sola conjectura Sigonii nunc exsulare. Verum Sigonius ad Liv. Epit. lib. II. ostendit, libros scriptos Livii variare, et ex Dionys. et Plutarch. præfert *Caius Marcius*. Et sic Xylander ad Plutarch. Coriol. princ. Eadem varietas est in exemplaribus Aurelii Victoris. Gruteri suspicionem vocem *Coriolanus* Librarii potius, quam Auctoris esse, nonnihil confirmat Cod. Duisb. in quo ea minio scripta erat, ubi antea vacuum spatium fuisse videbatur.

Nomen induerit] Lectio hæc veterum editorum, quam si retinemus, legendum fuerit: *ut capti oppidi Cn. Marcius Coriolanus quasi Numantiæ aut Africæ nomen induerit*: sed nihil necesse. Palatinus uterque legunt: *nomini induerit:* nec secus Jordanis libri: eleganter dictum, 'captum oppidum nomini induere.' non item, 'captum oppidum nomen induere.' quod vix subsistit. Naz. habet: *induceret*. sic quoque placuit Vineto ex suis edere. Forte legendum: *ut captum oppidum nomini indueret*. Omnino tamen malim quod in Naz. est, et Vineti libris: *nomini induceret*. Captum oppidum nomini inducere, nihil aliud est, quam ex oppido capto cognomen adsciscere. *Sal.* *Nomini induerit*] Indicat Auctor, tam angustas tunc temporis res fuisse, ut exiguum oppidulum captum in nomen cesserit, cum posterioribus temporibus talia cognomina, nisi magnorum bellorum victoribus non adsumerentur. Coriolani certe gloria magnitudine posterorum ita obruta est, ut ipsum Livium fugere, aut siquidem succurrit, non dimovere potuerit, quin Africanum superiorem 'nomine victæ ab se gentis primum esse nobilitatum,' scriberet, 30. 45, 8. Idemque Silius, fine operis. Vives, ad Augustin. de Civ. Dei, 10. 21. f. Plura exempla sunt in Nostro infra, 2. 8, 14. 2. 15, 12. 3. 6, 5. 3. 8, 1. vide, si libet, quæ dicam, 4. 12, 28. *Fr.* *Nomini indueret*] Ryckii quoque Cod. æque ut Naz. et Vineti Mss. *nomini induceret*, quod probat Salm. Utraque locutio 'induere' et 'inducere nomini captum oppidum,' satis insolens. 'Induere adulationem,' 'simulationem,' 'dubitationem' ap. Tac. et Liv. leguntur non infrequenter. Sed hoc de ipsis dicitur qui simulant, aut adulantur. Nemo vere sic loquitur, induit alteri simulationem, adulationem. Est ergo hæc Flori cacozelia. Meliores scriptores dixissent, *capti oppidi nomen induit*, quod in tyronum gratiam moneo. *Græ.* Berol. Duisb. Voss. 2. v. e. et J. *nomen induerit*. Sic Liv. VI. 18. 'Hoc,' patroni plebis, 'mihi cura mea et fides nomen induit.' De phrasibus 'induere simulationem,' 'adulationem,' 'dubitationem' vid. Gron. Obs. I. 2. et ad Tac. A. I. 7. 'Nomen induere' est infr. IV. 4. 4. 'Induere,' vel 'inducere soleas pedibus,' et alia hujusmodi Latine dici nemo nescit. Sed vix quisquam sibi cum Begero persuadebit iis exemplis defendi posse phrasin, *oppidum nomini induere*, vel *inducere*. Probabilius dixisset, non Florum, sed scribas accusandos esse: nam ab his aliquid turbatum indicio est, quod in aliis libris est *nomen*, in aliis *nomini*.

§. 10 *Antio*] Volscorum erat in Latio metropolis, maritima urbs. *Pont.*

Quæ Mænius] Scriptum in Naz. cod. membranis ac Pal. 1. *Manibus*. In 2. *Mænius*. Sed ille C. *Mænius* consul. Spolia illa de Antio, quæ in suggestu fori suffixit, rostra navium fuere. Inde loco nomen. Vide Liv. lib. VIII. *Sal.* Ita Cassiodor. 'His Coss. rostra navium de Antiatibus in foro fixa sunt.' Seneca tamen, de brevitate vitæ, cap. 13. 'Duillium primum classe vicisse' dicit: Epit. Liv. XVII. 'Primum navalem triumphum duxisse.' sicut et Plin. 34. 5.

ubi etiam nostram historiam firmat. Polyb. 1. 50. *Ante primum bellum Punicum Romanos mare ne cogitasse quidem* scribit. Alii jam tum A. U. C. 328. 'Classibus ad Fidenas pugnatum cum Veientibus in annales retulere.' quos explodit Liv. 4. 34, 6. *Fr.* Sed Livium non animadvertisse in vetustis illis annalibus 'classes' pro equitibus dictas, disputat Tan. Fab. Ep. I. 47. Sed non persuadet Phil. a Turre in Monum. Vet. Antii Cap. IV. Freinsh. et ante eum Lips. ad Sen. l. d. videntur dissensionem inter Florum et alios Scriptores statuere. Potius arguenda fuerat vanitas Flori rem contra fidem historiæ Livianæ in majus augentis, classesque captas, et bellum navale, quæ nulla fuerunt, comminiscentis. Nam naves Antiatum non pugnando captæ, sed Romanis, quum Antiates terrestri prælio victi fuissent, ex legibus pacis traditæ sunt. Liv. VIII. 14. Plinius non confirmat narrationem Flori, nec ullam pugnam navalem cum Antiatibus memorat: tantum dicit, Mænium in consulatu devictis Antiatibus rostra in suggestu fixisse. Hos autem terrestri, non navali prælio vicerat. Liv. VIII. 13. Reg. Q. C. *Menius*, Ryck. *Memius*. In Fastis et apud Livium '*Mænius*.' Apud Diod. Sic. lib. XVII. pr. male Μάνλιος, ut hic observat Vinetus, pro Μαίνιος. Sed Interpres ibi recte *Mænius*. In Fastis Sicul. itidem corrupte Μίνιος.

In suggestu fori] Vide Plin. 16. 4. Excerpta Dionis, apud Vales. pag. 645. Inde illud celebre nomen 'Rostra:' Varro de Ling. Lat. lib. 4. Liv. 8. 14, 12. Isid. 15. 2. Mamertinus, fine Genethliaci. Sic Augustus fecit post victoriam Actiacam. Suet. 18. 3. Vide Pausan. in Phocicis, p. 629. *Fr.*

Sed hic numerus] I. e. illis initiis Urbis bellum tam exiguo numero navium gerebatur. Perizon. Anim. Hist. c. V. p. 194. Potest etiam ita accipi: Quum tenuia sint omnium rerum initia, numerus sex navium illo tempore pro classe habitus, et ea classe, quamvis exigua, tum bellum navale gestum fuit.

§. 11 *Pervicacissimi*] De his lege Liv. lib. 3. et 4. Dionys. lib. 6. Auctor. de Vir. ill. cap. 17. Plin. 18. 3. Augustin. Civ. 5. 18. Eutrop. 1. 11. Oros. 2. 13. *Cam.* Adde Sigonium, de antiquo jure Italiæ lib. 2. cap. 5. *Fr.* *Vulcii* libri Vineti Regg. Fran. Duisb. (hic a secunda manu) et V. E. Vid. I. 18, 27.

Cotidiani] Ryck. Flor. Duisb. et om. ed. *quotidiani*. hæc ubique variant. Illud probant Laur. Abstemius in Face Crit. Grut. Tom. I. p. 887. et Dausq. aliique apud illum in Orthogr. Add. Græv. ad Suet. Tib. XXXIV. Hoc Manut. et Cellar. in Orthogr. et Gudius ad Phædr. Fab. III. 12. quos malo sequi.

§. 12 *Lucius Quinctius*] In omnibus libris, etiam antiquiss. mira constantia legitur: *Titus Quintius*. Error ergo Flori ipsius fuerit. Sub idem tempus vixere ex eadem gente, Titus Quintius Capitolinus, et Lucius Quintius Cincinnatus. *Sal.* *Titus* est in om. sc. et ed. præter Sab. et Ald. Vinetus nullam varietatem adnotavit, et Edd., quæ nomen illius præferunt, habent *Lucius*. Et sic semper Livius, aliique.

Dictator] In rebus creperis dictatores dicebantur, qui absoluti imperii essent, quod saluberrimum in administratione magnarum rerum, si summa imperii penes unum, ut loquitur Liv. 3. 70, 1. *Fr.*

Ab aratro] Præter ceteros Veget. 1. 3. ubi optimos a rure milites hoc exemplo et rationibus probat. Item Max. Tyr. in pr. dissert. 14. Plin. etiam 18. 5. 'Fortissimi viri et milites strenuissimi ex agricolis nascuntur.' Ad similem historiam alludit Claud. in Eutrop. 1. 454. 'Tuque, o, si forte piorum Jugera, et Elysios

scindis, Serrane, novales.' et Plin. 18. 3. de Quinctio vide Liv. 3. 26. et seqq. Rutil. Itin. lib. 1. vs. 556. 'Et Cincinnatos jugera pauca dabant. Hæc etiam nobis non inferiora feruntur Vomere Serrani.' *Id.*

Marci Minucii] Livio dicitur 'Lucius Minucius.' Naz. h. l. *Marcum Manilium* appellat. Pal. libri, *Manilium.* Jordanes, *Manlium.* Sal. Hoc eidem prænomen est apud Zonar. lib. 2. Auctor de Vir. ill. cap. 17. 'Quintum' vocat: reliqui passim, 'Lucium.' *Fr.*

§. 13 *Innixum aratro*] Incurvo corpore incumbentem. Ov. Met. VIII. 218. 'Aut pastor baculo, stivave innixus arator.' Nam hic est habitus corporis arantium. Plin. H. N. XLIII. 19. quem locum adscripserat Ryckius: 'Arator, nisi incurvus, prævaricatur.' Colum. I. 9. Prolixior arator 'in arando stivæ pæne rectus innititur.'

Lictor] Viator, Plin. H. N. XVIII. 3. Nam horum munus erat Senatores ex agris arcessere. Cic. de Senect. cap. XVI. Colum. præf. lib. I. et Festus in *Viatores.* Livius et alii legatos ad eum a Senatu missos scribunt.

Jugum] 'Tribus hastis jugum fit, humi fixis duabus, superque eas transversa una deligata:' Liv. 3. 28, 13. Dionys. 3. 28. *Fr.* Berol. Duisb. et vet. ed. *sub jugo misit*, ut Liv. III. 28. 'Sub hoc jugo Dictator Æquos' misit. Fortassis scriptum fuerat *jugom*, antiqua ratione scribendi. vid. ad Liv. l. d. Mox *redit ad b.* Ryck. Berol. Magl. Duisb. Fran. Voss. 2. et vet. ed.

§. 15 *Fides numinum*] In Naz. scriptum: *fide numinum.* Suspectum id habent Viri docti, nec temere: legendum omnino puto: *fidem numinum!* sic apud Comicos: 'hominum fidem!' 'Deum fidem!' ita legebam vel priusquam incidissem in scriptos Codd. perantiquos Jordanis, in quibus eamdem lectionem reperi, cum vulgo ejus editiones habeant, *numinum fide.* ineptissime. noli igitur dubitare quin verum sit, *numinum fidem!* aut, *fidem numinum!* Sal. Libri Vineti et alii partim *fides*, partim *fide. Fide* Ryck. Flor. Magl. Voss. 2. 3. *Fides* Berol. Duisb. Fran. Voss. 1. et om. ed. add. infr. III. 3. 7.

Bellum: prorsus] Reduxi distinctionem Camertis: nam postea Vinetus, *bellum prorsus: ut festinasse:* sic supra, I. 3, 9. et I. 10, 8. 'plane.' *Gru.* Ryck. Flor. Berol. Duisb. Fran. Voss. 1. et vet. ed. *peractumque prorsus est bellum, ut.* Sed rectius alii ex more Flori. Et sic sæpe Justinus 'prorsus ut,' 'prorsus quasi.'

CAP. 12 Historiam 306. Fabiorum scribunt Liv. 2. 4, 8. &c. Dionys. 9. 17. Eutrop. 1. 11. Oros. 2. 6. Auctor de Vir. ill. cap. 14. Agell. 17. 21. Euseb. Ov. F. 2. 195. Silius, 2, 3. et 7, 40. Serv. ad Æn. 6. 845. *Cam.* Adde Plutarch. Camil. cap. 30. Simile est quod scribit Suet. Vitel. 1. 5. 'Vitellios coloniam Vitelliam gentili copia adversus Æquicolos tutandam olim depoposcisse.' *Fr.*

§. 1 *Ab Etruria Veientes*] Ita reposuit Grut. noster ex veteri editione, cujus fidem sæpe nimis magni fecit. Non erat explodendum quod anteriores retinent editiones, quas confirmant hac parte omnes scripti qui legunt: *Assidui vero et anniversarii hostes ab Etruria fuere Veientes.* Pro titulo hujus capitis habet Naz. Cod. *Faliscum et Fidenate:* nempe, bellum. Hic et hæc 'Fidenatis' declinarunt, et hoc 'Fidenate.' *Sal.* Recepi hanc lectionem, quam veteres libri, et inter eos Ryck. nec non editiones pristinæ propugnant. *Fuere* perperam expunxisse Gruterum recte Salm. monuit. *Græ.* Grut. scribit in solo Naz. legi *fuere*, sed a duobus aliis Pall. abesse. Horum scripturam confirmant Regg. Magl. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et vet. ed. *Fuere* facile intrudi potuit ab aliquo existimante eam vocem desiderari ad perficiendam sententiam. Nec abhorret a consuetudine Flori concisa illa bre-

vitas. Vid. I. 17, l. II. 15, l. III. 1, l. et III. 2, 1. Itaque hoc probo. Sed reliqui quod auctoribus aliis libris volebant Salm. et Grævius. 'Hoc Fidenate' dici negat Voss. de Anal. II. 21. ac docet hujusmodi neutra semper exire in *as*. Salmasium nihil juvat titulus hujus capitis in Naz. quem a Floro esse ostendi non potest. *Hostes Etruriæ f.* Voss. 3. *Venientes* hic Pal. 1. et n. 4. *Veihientes*. Fran. utroque loco *Venientes*.

Privatumque] Privato sumtu, et milite, ut Fabius Cos. ap. Liv. II. 48. 'Nostrum id nobis velut familiare bellum privato sumtu gerere in animo est. Respublica et milite illic, et sumtu vacet.'

§. 2 *Satis superque idonea clades. Cæsi apud Cremeram trecenti, patricius exercitus, et scelerato signata nomine, quæ proficiscentes in prælium porta dimisit*] Nic. Heinsius sic legi jubet et distingui: *Satis superque idonea clades, cæsi apud Cremeram trecenti, patricius exercitus: et scelerato signata nomine, quæ proficiscentes in prælium porta dimisit*. Sic lib. II. cap. 11. distinguit idem: 'Præ tanta victoria leve hujus prælii damnum, (*tolle* fuit) alter consulum interceptus, &c. atque ita oppressus est.' Falsa vero esse, quæ de trecentorum et sex Fabiorum patricio exercitu tanto consensu veteres tradiderunt, ostendit cl. Perizonius, quia vix tot numero patricii omnium gentium patriciarum tum temporis, trigesimo nimirum post exactos reges anno, Romæ fuerint. Censet itaque hoc bellum gessisse Consulares Fabios Marcum et Cæsonem, et trecentos sex viros ad illud eduxisse, sed non omnes unius gentis Fabiæ, sed maximam partem suæ gentis clientes, qui dicti fuerint Fabii, quia non modo illis duces fuerint, et auctores istius expeditionis, sed quia in se et suam gentem receperint illud bellum, ac per se et suæ gentis clientelas id gesserint. Vide pluribus hæc asserentem in elegantiss. Animadv. Hist. cap. 5. *Græ.* Vulgata narratio de 306. Fabiis ad Cremeram cæsis etiam Casaubono improbabilis visa fuit, qui ad Suet. Aug. XXXIV. futile παράκουσμα vocat. *Idonea clades* Freinshemio in Ind. satis magna. Est talis, quæ clades dici mereretur, quæ nomine cladis digna esset. Ov. Ep. Didon. v. 105. et Suet. Aug. XXXI. 'Idoneus auctor,' pro eo qui dignus est nomine auctoris, qui fidem meretur. Gell. v. 6. 'Hostium nomen humile, et non idoneum:' pro hostibus ne quidem dignis nomine hostium, quales sunt servi, piratæ, et gladiatores. Et *idoneus* pro eo, qui meretur aliquid pati apud Sal. Cat. LI. 'Novum illud exemplum ab dignis, et idoneis, ad indignos, et non idoneos transfertur.' Distinctio N. Heinsii concinnior videtur vulgata. *Idonea clade* Fran.

Trecenti] Ita feci, cum antea legeretur, *trecenti et sex:* quia rotundus iste numerus in tribus Pall. in vet. ed. et antiquis Vineti libris; decetque Annæum nostrum. *Gru.* 'Sex et trecentos' numerat Liv. 2. 49, 4. 2. 50, 12. eundem numerum habent Dionys. 17. 9. et Eutrop. Seneca de Benef. 4. 30, 3. 'trecentos.' Vide etiam notam ad præfat. 1. *Fr.* Additamentum *sex* respuunt om. sc. et Ed. Vet.

Scelerato signata nomine] Ita egregie Pal. 1. nam 2. ac 3. *signatur*. vet. ed. *signatum*. Gru. Videtur autem concinnior futura lectio, si prior etiam vox mutetur in *sceleratæ*. Ea autem porta ante 'Carmentalis' vocabatur. Ov. F. 2. 202. sed nomen mutavit ob emissos Fabios, quasi ipsa in cædem eorum consensisset. Ex simili argumento 'Sceleratus vicus' dictus est ap. Liv. 1. 48, 7. 'Sceleratus collis,' ubi Phalaridis taurus fuerat, ap. Diod. 'Sceleratus campus' ap. Liv. 8. 15, 6. *Fr.* Dio in Excerpt. Peiresc. p. 578. Romani 'portam

ipsam, qua ad bellum erant egressi [Fabii], perpetua infamia damnarunt, adeo ut per eam intrare, egredive Magistratibus nefas esset.' Add. Fest. in *Religioni*, et *Scelerata porta*. Dicta autem est 'scelerata' ab infelicitate exitus Fabiorum. Nam 'sceleratus' interdum significationem calamitatis habet. Sic 'Scelerata castra,' ap. Suet. Claud. I. in quibus Drusus obiit; 'Sceleratum frigus,' in Virg. G. II. 256. auctore Servio, nocens, omnia exurens. Vid. cl. Burm. ad Petr. c. LVI. Et 'scelus' pro calamitate, infortunio, Guyet. ad Terent. Eun. II. 3, 34. 'Sceleratus vicus,' et 'Sceleratus campus' ob aliam causam ita dicti sunt. Vid. Fest. et Vales. ad Exc. Peiresc. l. d. Freinshemii conjectura *sceleratæ* non placet Perizonio l. d.

§. 4 *Rapti*] Freinsh. in Ind. 'Rapere' semper celeritatem notat et violentiam. *Raptos* tamen dicit Veientes, qui decenni obsidio vix subacti sunt. Sed *rapti* referendum est ad tempus, quo urbs expugnata, ac direpta est, ut in illis, quæ e Virg. Æ. II. 374. et Stat. Th. VII. 599. adnotantur in Lexicis. Stat. Th. VI. 114. 'Ut quum possessas avidis victoribus arces Dux raptare dedit; vix signa audita, nec urbem Invenias: ducunt, sternuntque, abiguntque, feruntque.' In Regg. male *capti*.

§. 5 *Falisci*] Forte rectius, *Faliscis*. Sunt autem ita appellati ab Haleso. Ov. F. 4. 73. 'Venerat Atridæ fatis agitatus Halesus, A quo se dictam terra Falisca putat.' 'Hi autem, immutato H in F, Falisci dicti sunt: sicut Febris dicitur, quæ ante hebris dicebatur: Formiæ quæ Hormiæ fuerunt, ἀπὸ τῆς ὁρμῆς. Nam posteritas in multis nominibus F pro H posuit.' Serv. ad Æn. 7. 695. Ita 'hariolus,' quasi 'fariolus,' a fando. Turneb. Advers. 24. 17. Sic 'Hanula, parva delubra, quasi fanula:' Festus. Apud Hispanos usitata harum literarum invicem mutatio: ut, *Harto*, quasi *farto*: *Hyo* Portugall. *Fyo*: &c. *Fr*. Probat conjecturam Freinshemii Perizon. ad Sanct. Min. II. 12. Quam quum confirmet cod. Fran. non dubito, quin ea scriptura vera, et in contextum recipienda sit. In Servio ad l. d. Virgilii male editur, *Faliscos Haliscus condidit*, pro *Halesus*, ut recte laudat Salm. ad Solin. p. 44. Et sic est in Ms. Servio Bibliothecæ Daventriensis, et emendavit Spanh. Dissert. II. de Usu et Præst. Num. Antiq. pag. 107. Tamen in Indice Servii postrem. Edit. recte scriptum est *Halesus*.

Fides Imperatoris] Extat historia ap. Liv. 5. 27. Val. M. 6. 5, 1. Front. Strateg. 4. 4, 1. Auctor. de Vir. ill. cap. 23. Plutarch. Camil. c. 17. *Fr*. Principum Faliscorum liberos fuisse tradunt plerique, et Liv. v. 27. At idem XLII. 47. Regis liberos. Vid. ibi Sigon. et Gron.

Cum iis, quos eduxerat pueris] Istud etiam, *eduxerat*, eduxit et extudit idem ille amicus noster ex veteri editione, cum anteriores omnes habuerint, *cum iis, quos adduxerat*. Quod non debuit temere rejici. Certe pueros illos ex urbe obsessa eduxit magister iste, sed eosdem etiam in castra Romana ad imperatorem adduxit, sive, ut loquitur Livius, perduxit. Adde quod meliores libri heic etiam *adduxerat* tuentur. Cum eos ad imperatorem adduxisset, vinctus ultro ad urbem remissus, cum pueris, quos prodiderat. Varus, lib. II. Excellent. eam historiam sic narrabat his versiculis: 'Tum literator creditos Ludo Faliscum liberos, Causatus in campi patens Extraque muros ducere, Spatiando paulatim trahit Hostilis ad valli latus.' Primum versum emendavimus. Nam ap. Priscian. vulgo habetur, *Tum literator creditus*. Eduxit igitur eos primum ex urbe, hoc est, ut Varus loquitur, 'extra muros duxit,' aut, velut est ap. Liv. lib. V.

'ante urbem produxit,' deinde paulatim trahendo, ad vallum usque Romanum perduxit, vel adduxit. *Sal.* Keuchen. ad Front. IV. 4. 1. descripsit bonam partem eorum, quæ hic habet Salmasius, non nominato auctore; quod illi non insolens est. Leguntur hi versus in Priscian. lib. VIII. p. 823. Ed. Putsch. quos ad hanc historiam pertinere jam ante Salmasium viderat, et, pro *creditus*, *creditos* emendaverat Schottus ad Aur. Vict. c. XXIII. Valesius in Adnotat. ad Excerpt. Peiresc. p. 82. et alios duos versus, a Prisciano lib. XII. p. 947. ex ejusd. Poëtæ lib. II. Excellent. relatos, huc referendos animadvertit, 'Seu tute mavis obsides, Seu tute captivos habe :' ita enim emendat, quæ apud Priscian. leguntur *malis*, *hospites*, et *habes*. Ceterum non scio, quo auctore Salmasius Varum vocet, qui Prisciano locis dict. et lib. XVIII. p. 1136. est Alpheus Avitus, Terent. Mauro pag. 2437. Alphius Avitus, et Senecæ Controv. I. et X. Altius Flavus, ut putat Valesius. Gruterus e Pal. 2. et vet. ed. adnotavit *eduxerat*, sed e Naz. et Pal. 1. probat *adduxerat*.

Vinctum sibi] Id est, Faliscis. Vide similiter locutos Plautum et Cic. ap. Scalig. de Caus. Ling. Lat. lib. 6. cap. 129. quod ideo moneo, ne quis Camertem sequatur emendantem, *urbi remisisset*, vel, *subito remisisset*. Pon. Sic in l. 8. §. 3. D. Mand. 'Qui ipse sibi mandaverat.' Quamquam in hoc Flori loco non possum non probare sententiam Soceri mei p. m. Matth. Bernecceri, qui putat, non hæc dici contra naturam reciprocorum. Nam orationem referri adhuc ad periodi principium hac serie: Faliscis *mira visa est fides Imperatoris, quod ludimagistrum* SIBI (Faliscis) *remisisset*. Fr.

§. 6 *Eam namque*] Tales olim Romani. Vide quæ notabo ad 2. 17, 17. *Fr.* *Sciebat esse vict.* Ryck. Voss. 1. 2. Fran. et edd. quædam.

Et integra dignitate pararetur] Melius : *pareretur*. Ita est in Naz. Ita sæpe Noster, et sæpius quidem etiam alii Auctores 'victoriam parere' dicunt, quam 'parare.' Supra Florus : 'Unius manu parta victoria est.' Sic etiam 'pacem parere' frequens apud Auctores. Aggenus. *Sal.* Gruterus quidem utrumque *pareretur* et *pararetur* bonum esse affirmat, sed tam propter Naz. cui omnes plurimum deferunt, quam Salm. auctoritatem, illud recepimus. *Fr.* Ryck. cum multis aliis et edd. *integra dignitate pareretur*. Mox idem Ryck. *direptionem urbis convocaretur*, pro vulgato, *ad direptionem urbis vocaretur*. Græ. In Ryck. clare scriptum est *pararetur*, ut et in Berol. Duisb. Fran. et V. E. Quod etiam in altero Pal. erat; in altero et Magl. *paretur*.

§. 7 *Ad terrorem movendum*] Vide omnino Gruteri ad Tacitum discursum tertium decimum. *Fr.*

Facibus armatæ, et discoloribus, serpentum in modum, vittis, furiali more processerant] Facium tantum meminit, non etiam serpentum, prælatarum a Fidenatibus eo prælio, Livius, lib. IV. 'Ignibus armata ingens multitudo, facibusque ardentibus tota collucens, velut fanatico instincta cursu in hostem ruit.' At in alio Faliscorum ac Tarquiniensium bello, quod a M. F. Ambusto iterum consule profligatum est, sacerdotes eorum populorum faces ardentes anguesque prætulerunt, ut idem memorat Liv. lib. VII. cujus hæc verba sunt: 'Inde terror maximus fuit, quod sacerdotes eorum, facibus ardentibus anguibusque prælatis, incessu furiali militem Romanum insueta turbaverunt specie.' Veros angues fuisse innuere videtur Livius. Florus fictos factosque e discoloribus vittis, qui et res diversas ac tempora miscet confunditque toto hoc capite. *Sal.* Etiam Sigon. ad Liv. VII. 17. adnotavit hæc aliter referri a Floro, quam a Livio. Nec videtur admittenda conjectura Gru-

teri et Ruperti in Liv. IV. 33. 'anguibus armata,' pro *ignibus*.

§. 8 *Veientium quanta res fuerit*] Recte in Naz. *Veientium vel quanta res fuerit, indicat decennis obsidio*. Etsi nihil aliud, vel decennalis obsidio poteat indicare, quanta res Veientium fuerit. *Sal.* Historiam hanc lege ap. Liv. 5. 19. &c. Eutrop. fin. lib. 1. Plutarch. Camil. cap. 8. Diodor. 14. 94. Val. M. 5. 6, 8. Auctor de Vir. ill. cap. 23. Plin. 2. 98, 3. 5. 12, 17. Augustin. Civ. 2. 17. et 3. 17. Sic etiam Troja decennem obsidionem pertulit, ut notum est: idem de Lilybæo legimus in Ecloga 3. ex lib. 24. Diodori. *Fr.* Si hic ea esset vis particulæ *vel*, quam putat Salmasius, illa potius ad posteriorem partem orationis transferenda fuisset, hoc modo: *indicat vel decennis obsidio*. Postremi Editores quidem in contextu expresserunt scripturam Nazariani; quod mihi repugnantibus omnibus aliis libris faciendum non putavi. Gerard. et Is. Vossii e Naz. legebant *Vei quanta res*. Sane *vel* videtur ortum fuisse ex *Vei;* et fortassis scriba hic quoque duas variantes lectiones conjunxit, v. supr. 3. 3. et 8. Sed quod addit Isaacus, *Veientium* abesse a libris vett. non de omnibus verum est. In Naz. id non fuisse puto, etsi Salm. hic ex eo adnotavit *Veientium vel:* nam in exemplari suo vocem *Veientium* subtili linea transversa trajecerat, et scripserat *vel quanta res fuerit inmodicat*. Ita Naz. Cod. Gruterus quoque e Naz. solum profert *Vel quanta*, et ex eo conjicit *Veii quanta*. *Vel quanta* etiam Voss. 2. habet, *Veii quanta* Voss. 3. Sed *Veientium quanta* Pall. Flor. Reg. Q et Voss. 1. *Veientum* q. ceteri sc. et vet. ed.

Tunc primum] Legatur Lipsii de Mil. Rom. lib. 5. dial. 1. 5. et 16. *Fr.* Milites etiam æstate sub pellibus habebantur; sed in hac obsidione illud novum fuit, quod quum ante id tempus hieme semper arma deponi, et milites domum reduci solerent, tum primum obsidionis urgendæ causa sub pellibus hiemarunt. v. Lips. l. d. et Schel. ad Hyg. p. 1111.

Taxata stipendio hiberna] Non solum hiberna militum stipendio tum taxata, sed æra in stipendium militi Romano constituta, qui antea suo ære militabat, nec quidquam de publico accipiebat. Hiemare certe tum etiam in bello cœpit, et hibernacula ad hoc ædificata tandem habere, cum initio illius obsidionis sub pellibus hibernassent. *Sal.* Sententia horum verborum est: Novus et gravis labor hiemandi sub pellibus æstimatus, et quasi compensatus est stipendio tum primum militibus de publico dato, quum antea suo sumtu militarent. Sed, si Livium sequimur IV. 59. stipendium de publico dari cœpit anno ante, quam obsiderentur Veii: hiberna autem ut Idem scribit lib. V. c. 1. et 2. demum tertio anno obsidionis facta sunt. Vid. Schel. Dissert. III. in Polyb.

Nisi capta urbe non remeare] Nazarianus scriptum exhibet: *nisi capta urbe remearet*. Conjicio legendum: *Adactus miles sua sponte jurejurando, ne nisi capta urbe remearet*. Cum scriptum esset, *ni nisi*, pro *ne nisi*, ex similitudine ac concursu vicinarum sono syllabarum, duæ in unam iverunt. Sic infra: 'Extat trepidum,' pro, extat ad trepidum. Similia et aliis locis notavimus. *Sal.* *Nisi capta urbe remearet*] Ita Naz. ubi Gruterus conjicit excidisse particulam *ne*, ut fuerit, *ne nisi c. u. remear*. Salmas. forte leg. putat, *n. c. u. non rem.* Pro *ut nisi capta u. n. remearet*. sicut alibi locutum Auctorem observavit. Quæ quamvis omnia ratione non careant, dicere tamen ausim, eam ipsam esse scripturam Flori, quam Naz. exhibet; *Adactus miles jurejurando, nisi c. u. remearet*. hoc est: Si remearet nisi capta urbe, aut si remearet urbe non capta,

omnes illæ execrationes in caput ejus verterent. Vide similiter locutum in re non absimili, Liv. 10. 38, 10. ' Jurare cogebatur diro quodam carmine, in execrationem capitis familiæque et stirpis composito, nisi isset in prælium, quo Imperatores duxissent: et si aut ipse ex acie fugisset, aut si, quem fugientem vidisset, non extemplo occidisset.' Hic ' jurare cogebatur nisi isset in prælium,' quantum distat a phrasi Floriana? idem enim valet, ac si dixisset, ut iret in prælium; aut si noster, ut capta urbe remearet. Posset etiam legi, *nisi capta urbe remeare*, ut *nisi* intelligas pro, non nisi, sicut scio bonis auctoribus usurpatum. ita Liv. 34. 16, 1. ' Ubi nisi in virtute spem haberent.' Colum. lib. 7. c. 3. ' Quo magis etiam propter hos casus, nisi validissima, quæ non comprehendatur hieme, novaque progenie repleatur numerus.' quemadmodum in Plinio quoque 34, 14. legi vult Salmas. in Solin. pag. 1084. in fin. Simili juramento se aliquando obstrinxere Lacedæmonii cum Messenios obsiderent. Justin. 3. 4, 1. et Strabo lib. 6. ubi de Tarent. Cæsaris etiam milites bello civili jurarunt ' non redituros ex acie, nisi victores.' Appian. Civ. 2. p. 473. *Fr.* Freinshemius rursum adfert conjecturam Salmasii ex illius Adnot. ad Edit. 1. quam hic deseruit. Constans omnium scriptorum, excepto uno Naz. et edd. veterum scriptura est, *nisi capta urbe non remeare.* nam *remanere*, quod Ryck. habet, error scribæ est. Hanc recte a Grævio expressam, sed ab Amstel. qui Gruteri et Salm. conjecturam receperant, expulsam reduxi, nixus etiam auctoritate J. Fr. Gronovii, qui ad Liv. XXXIV. 16. eam probat, et ex aliis a se inspectis membranis confirmat. Et in hac forma loquendi *nisi* sæpissime adjunctum habet *non*, vel aliam aliquam voculam negantem, ut, *nec*, *neque*, *nemo*. Cæs. III. B. C. 87. ' Juravit, se nisi victorem, in castra non reversurum.' Liv. XXVI. 25. ' Conjurant, nisi victores, se non redituros.' Claud. de B. G. v. 81. ' Patrii numen juraverat Istri, Non nisi calcatis loricam ponere Rostris.' Liv. XXII. 38. ' Conjurabant....neque ex ordine recessuros, nisi teli sumendi....causa.' Id. XXXI. 17. ' Militaris ætas jurare, neminem vivum, nisi victorem, acie excessurum.' Serv. in Virg. VIII. Æn. 1. ' Jurabant pro Republ. se esse facturos, nec discedere, nisi completis stipendiis.' ' Remeare ' autem dicit Florus pro, remeaturum; præsens pro futuro, ut Claud. et Serv. Cujus generis quamplurima collegerunt Sanct. Min. I. 14. et ibi Perizon., item J. Fr. Gron. ad Liv. II. 5. et Observ. in Script. Ecclesiast. c. XIV. Phrasis Livii in X. 38. multum distat a locutione Flori, ut contra Freinsh. ostendit Gron. ad Liv. XXXIV. 16. Quod autem Idem putat omnibus locis, in quibus *nisi* pro *non nisi* scribitur, excidisse particulam negandi, de eo amplius cogitandum existimo.

§. 9 *Spolia*] Quo in honore opima spolia de Tolumnio, Veientium rege, Cornel. Cossus fixerit, et quo anno, ut æque ambiguum Livius, 4. 20. in controversiam trahit. Trib. mil. fuisse, auctorum suffragiis colligit: sed eam opinionem argumento a legibus sumpto infirmat, eo quod spolia opima referantur solum illa, quæ dux duci detraxerit: duxque ille sit, cujus auspicio res geritur. Infirmat idem et a titulo, quem ipsius spoliis inscriptum Augustus legerit; Cos. Cossum opima spolia retulisse, qui hinc conficit, hoc annos novem serius esse gestum, quam ab aliis probatur. Livii argumentis auctoritatem Varronis, nostri seculi scriptores opponunt, quem opima spolia descripsisse etiam dicunt illa, quæ manipularis miles detraxerit, dummodo hostium duci detraxerit: et tanto probabilius

fieri potuisse, quod opima spolia magister equitum Cossus sub dictatore Æmilio retulerit, præsertim quum triumphum egisse legatur. Alii iterum in consulatu opima spolia ipsum fixisse contendunt; sed hoc ideo infirmant, quia nulla sit ejusdem, qui cum imperio fuerit, et suis auspiciis rem gesserit, triumphi in tab. Capitol. mentio; qui honos imperium gerenti debebatur. Plutarchum quoque ἀνιστορησίας arguunt, qui in Romuli vita Cossum quadrigis in urbem vectum retulerit. Sed non est nostrum tantas componere lites. Titulum tamen quem de Cos. Cosso Augustum legisse testatur Livius, ceterorum opinionibus præferendum putarem. Hic 'ad Feretrium' concise dictum est, pro, ad Feretrium Jovem: Jovi enim Feretrio a feretro nomen fecerat Romulus. *Stad.* Perizonius in Animad. Hist. c. VII. multis disputat, Cossum retulisse spolia opima A. U. 317. quum Tribunus militum in legione esset. Sed sive tum, sive Magister Equitum, sive Consul ea retulit Cossus, Florus non caret reprehensione, qui turbata ratione temporis narrationi de obsidione Veiorum interponat, quod minimum XX. annis ante eam inchoatam gestum fuerat. 'Larte' utrum sit a recto 'Lar,' an 'Lars,' non convenit inter doctos. Illud probant Sigon. in libr. de Nomin. Rom. et ad Liv. IV. 58. et Ferrar. ad Cic. IX. Philip. 2. hoc Vinetus ad Auson. Monosyll. et Voss. II. de Analog. 8. Erat autem 'Lar' apud Etruscos nomen dignitatis, et commune omnibus Principibus. Vid. Scalig. ad Propert. IV. 11.

Denique] Cum iterum mox repetatur dictio 'denique,' ea hic suboffendor, agnoscunt tamen et nostri Mss. *Grut.*

Nec irruptione] Ryck. Toll. Duisb. Voss. 1. Fran. et V. E. *non irruptione*, ut infr. 13. 18.

Cuniculo] Vide quæ notat Stewechius ad Veget. 4. 24. *Fr.*

§. 10 *Ut ejus decimæ*] Lege, auctoribus libris: *Ea denique visa est prædæ magnitudo, cujus decimæ Apollini Pythio mitterentur.* Sal. Gruterus quoque lectionem hanc Naz. esse asserit. *Fr.* *Cujus decimæ* bene scripti, inquit vir summus Nic. Heinsius, additque: Τὸ *visa* suspectum, cum modo præcesserit 'mira visa est fides imperatoris.' Puto, *ea denique divisæ prædæ magnitudo, cujus decimæ Apollini Pythio mitterentur.* Græv. *Ut ejus decimæ* Pall. Ryck. Toll. Duisb. Fran. Voss. et V. E. Sequutus sum Freinsh. et Grævium.

Apollini] Quod nempe ejus ope et consilio vicerunt. ita Carthaginienses Herculi Tyrio omnium, quæ in proventuum rationes cadebant, mittere decimas solebant. Diodor. 20. 14. Vid. Plaut. Bacch. 4. 4, 15. Dionys. 1. 18, 4. *Fr.*

§. 11 *Hoc tunc Veientes fuere*] Sic solum Pal. 3. nam 2. *Hoc tunc, nunc fuisse.* Naz. *Hoc tunc vel fuere: nunc fuisse*, ut dubium vix relinquatur, scripsisse Auctorem: *Hoc tunc Veii* (vel forte *VeI*) *fuere*. nam illa, 'quæ reliquiæ?' &c. oppidanis accommodari minus amant, quam oppido ipsi. *Grut.* Sic recte Viri docti ex Naz. codice correxerunt. Vulgati: *hoc tunc Veientes fuere.* Græv. *Hoc tunc Veji fuere nunc* Flor. et Voss. 3. *Hoc tunc Vejentes fuere nunc* Berol. Magl. Duisb. Voss. 1. et om. ed. *Hoc tunc nunc* Vin. Regg. et Voss. 2. *Hoc tunc fuisse quis* Fran. *Hæc tunc fuere nunc* Ryck. quod speciem habet formulæ Græcis et Latinis usitatæ de his, quæ esse desierunt, vel vires gloriamque amiserunt, ut ap. Aristoph. Vesp. vs. 1058. et Catul. c. IV. Præfero *hoc tunc Veji fuere.* Quum pro *VeI* legeretur *vel*, idque huic loco non conveniret, una cum sequente voce *fuere*, quæ et ipsa sublato *Vei* nullum sensum habebat, omissum fuisse suspicor. *Vejentes* retinet Gron. ad Sen.

Troad. vs. 729. sed *Veji* citat etiam Broekh. ad Propert. IV. 10. 27. qui locus huic non dissimilis est.

Quæ reliquiæ] Propert. 4. 11, 27. ' Et Veji veteres, et vos tum regna (*ita Pal. prior Comel.*) fuistis: Et vestro posita est aurea sella foro. Nunc intra muros pastoris buccina lenti Cantat, et in vestris ossibus arva metunt.' Adde Fabri Semestria. 1. 8. *Fr.* Mox Ryck. Flor. Magl. Fran. Voss. 1. 2. et quædam Edd. *quodve vestigium*, adsumto, ut opinor, *ve* a capite vocis sequentis.

Laborat] Ita Amm. Marcell. 23. 14 ' Ut suadere nobis laboret monumentorum veterum fides; ut has civitates aliquando valuisse credamus.' Sic etiam ferme Aventinus, in princ. Hist. Boiar. pag. 7. Nempe plurimis exemplis constat, quod Rut. Itin. 1. 413. ait: ' Oppida posse mori;' et quod Plin. 14. 6. ' Sua quibusque terris tempora esse, sicut rerum proventus occasusque.' Sic apud Sall. ' Omnia orta occidunt.' Sen. Ep. 91. 19. ' Nihil privatim, nihil publice, stabile est, tam hominum quam urbium fata volvuntur.' Vide etiam eundem Ep. 71. Hac ratione in Inst. §. 38. de R. D. ' demortuæ vineæ ' pulcre dicuntur. *Fr.* Eodem modo Latinus Pacat. in Paneg. Theodos. c. XXXIII. ap. Rupertum; ' Tantumque res credita est habere novitatis, ut, nisi frequenter isset in literas, apud posteros videatur facti fides laboratura.' ' Laborat annalium fides' est, ut Freinsh. in Ind. periclitatur, i. e. parum abest, quin fidem perdant annales. *Laborare* enim dicuntur, quæ in periculum veniunt, ne lædantur aut pereant; ut qui onus sibi impositum vix sustinent Ov. II. M. 296. ' Atlas en ipse laborat, Vixque suis humeris candentem sustinet orbem.' Vid. cl. Burm. ad Petron. c. CXV. Pro *Veios* Ryck. *veros*, *i* in *r* mutato: hinc deinde ortum *vera* in libris Vin. Regg. Fran. et Voss. 1. 2.

CAP. 18 Historici fere omnes hujus belli meminerunt. Liv. 5. 36. Val. M. 1. 5, 1. Plutarch. Camil. cap. 27. et Probl. 24. Auctor de Vir. ill. cap. 23. Agell. 5. 17. Augustin. Civ. 2. 22. et 3. 17. Veget. 4. 28. Virg. Æn. 8. 652. Martial. 13. 74. Ov. F. 6. 351. Serv. in Virg. dict. loc. *Cam.* quibus adde Eutrop. l. 1. et Oros. 2. 19. *Fr.*

§. 1 *Hinc sive invidia Deum*] Melius quod iidem libri suggerunt: *Hic sive invidia Deum, sive fato, rapidissimus procurrentis imperii cursus, parumper Gallorum Senonum incursione supprimitur. Hic*, hoc loco. Quod rectius, quam *hinc*. Sal. *Hic* est in Naz. Pal. 1. Voss. 1. Toll. et Fran. a quo abest *Deum:* et sic emendarat in libro suo N. Heinsius. *Hinc* et *hic* sæpe confundi in Mss. docet celeberr. Bentl. ad Horat. I. Carm. 17. 14.

Invidia Deum] Lege quæ notat Grut. ad illud Livii, 10. 13, 6. ' Fortunam ipsam vereri, ne cui Deorum nimia jam in se et constantior, quam velint humanæ res, videatur.' *Fr.* Add. Rupert. ad h. l. ad IV. 2. 79. et ad Vellei. 1. 10. Liv. XXV. 6. ' Si non ira Deum, nec fato ...; sed culpa periimus ad Cannas.'

Procurrentis imperii cursus] Sen. Ep. CI. ' In ipso procurrentis pecuniæ impetu raptus est.' *Rupert.*

§. 2 *Virtutum*] Sic quidem editio princeps, et Pal. 3. at enim 2. *virtus*, 1. *virtutis*, ut exinde cusi. *Grut.*

§. 3 *Ut in experimentum illatam*] Divi Naz. optimæ membranæ *inlatumam*, ea fuit ἀκρίβεια et diligentia illius antiquarii, ut studiosissime varietatem lectionum semper adnotarit: quod sexcentis in locis observavimus, ut hoc loco, *illatum* et *illatam* lectum fuisse ostendit: quod præterire non debuimus. *Sal.* Grut. abjiciendas putat undecim voces ab inde: *Ea certe*, &c. illud omnino contendit adulterinum esse, *in experimentum*, cum vox eadem proxime præcesserit.

Mihi non viderentur aliena, nec a sensu Auctoris, nec a phrasi. Adde orat. Aristid. pag. 208. *Fr.* Hæc minime sunt expungenda cum Grutero, cujus manus parcior fuit in hoc scriptore sanando, quam in secando et urendo. Est acuta sententia quam hausit Florus ex Sil. Ital. lib. 3. ubi Jupiter ad Venerem de bellis Carthaginiensium cum Romanis gerendis: 'Hac ego Martis Mole viros spectare paro, atque expendere bello.' Hoc est, Hoc bello experiar, num Romani sint digni orbis imperio. Ejusdem sententiæ est quod idem Poëta eodem in libro canit: 'Tum pater omnipotens gentem exercere periclis Dardaniam et fama sævorum tollere ad astra Bellorum meditans, priscosque referre labores Præcipitat.' Imitatus autem videtur Ciceronem Florus, qui Act. IV. in Verr. 31. ibi loquitur de Capitolio incenso tempore belli civilis Mariani, et refecto a Catulo. Sed vide quam longe differat oratoris naturali pulchritudine nitens oratio a declamatoris calamistris: 'Tibi,' inquit, 'opera sumenda est, ut Capitolium, quomodo magnificentius est restitutum, sic copiosius ornatum sit, quam fuit, ut illa flamma divinitus exstitisse videatur, non quæ deleret Jovis Opt. Max. templum, sed quæ præclarius magnificentiusque deposceret.' Hoc dictum advertit quoque Lactant. qui III. Instit. c. 17. 'Capitolium, quod est Romanæ urbis et religionis caput summum, non semel, sed sæpius fulmine ictum conflagravit. Homines autem ingeniosi quid de eo existimarint ex dicto Ciceronis apparet, qui ait, divinitus exstitisse illam flammam, non quæ terrestre illud domicilium Jovis deleret, sed quæ sublimius magnificentiusque deposceret.' Vere itaque Sen. Ep. 91. 'Sæpe majori fortunæ locum fecit injuria. Multa ceciderunt ut altius surgerent, et in majus.' Ceterum N. Heinsius, quia Naz. pro *illatam* præ se fert *inlatumam*, arbitratur forte Florum scripsisse, *cumulatam*. quia multa adversa simul concurrebant. Mox malebat: *ad hoc ipsa corporum mole, perinde armis ingentibus, adeoque omni genere terribilis fuit*. Sallustii, adjicit, illa respexit historiis ap. Quintil. 'Mithridates corpore ingenti, perinde armatus,' ubi perperam Coler. *animatus*. Græv. Omnes libri habent ea, quæ Grutero suspecta erant, nisi quod a Pal. 1. et Ryck. abest *illatam*. Grævii animadversioni addo, quæ adscripserat Ryckius: Philosophi viros fortes et ærumnosos proponunt quasi spectaculum Dei exercentis illos ad virtutem. Arrian. in Epictet. 1. 24. Plin. IX. Ep. 26. Sen. de Provident. c. 11. et alii. Vide Mureti orationem in libr. Sen. de Providentia. De more librariorum, quem hic adnotat Salm. vid. ad n. 8. cap. præced. et Gron. IV. Obs. 4. p. 55.

4 *Perinde armis*] Ita legit Grut. ex libris: similis res et dictio apud Sall. Incert. 4. 39. 'Mithridates ingenti corpore, perinde armatus.' quamvis eam lectionem sollicitent, et *animatus* substituant, sed vulgata videtur nihil habere vitii. *Fr.* Sollicitavit primus Lips. ad Vell. II. 18. deinde Coler. ad Sall. Sed vid. Dousam ad fragm. Sall. et quæ alii adnotarunt ad Vellei. De vasta mole corporum Gallorum lege, quæ congesserunt Stewech. ad Veget. I. 1. et Spanh. ad Callim. Hymn. in Delum, vs. 174.

Omni genere terribilis] De Gallogræcis Liv. 38. 17, 4. 'Procera corpora, promissæ et rutilatæ comæ, vasta scuta, prælongi gladii: ad hoc cantus ineuntium prælium, et ululatus, et tripudia, et quatientium scuta in patrium quendam morem horrendus armorum strepitus: omnia de industria composita ad terrorem.' Similiter de Vercingentorige Noster infra, 3. 10. 20. *Fr.* *Omni generi* Pal. 2. male. *Omni genere* est, omni modo, omnibus rebus. Cic. XVI. ad Att. 5.

'Incredibile est, quam me in omni genere delectarit.' Catul. Carm. LXIX. vs. 52. 'In quo me torruerit genere.' vid. ibi Scalig. et Interpp. Petron. c. XIV. et XXVI. 'Nata,' pro, a natura facta, ut II. 2. 20. Cic. pro Ligar. c. VII. 'Africam natam ad bellum contra hanc urbem gerendum.' Liv. XXXV. 12. 'De Duce Annibale nato adversus Romanos hoste.' Plura apud Gron. IV. Obs. 17. et Heins. ad Ov. Rem. Am. vs. 220.

§. 5 *Et cingente omnia Oceano*] Sic Vin. sic quoque v. e.; sic duo meliores Pal.; sic Lipsii scriptus, quem consule libr. 2. cap. 19. Electorum: et Sitzmann. in Rut. Itin. 1. 56. Inepte alii: *cum cingerentur omnia Oceano*. Grut. Ita Liv. 5. 37, 2. de hac ipsa re: 'Inusitato atque inaudito hoste, ab Oceano, terrarumque ultimis oris, bellum ciente.' *Fr.* Scriptura librorum Vineti est in omnibus Mss. Galliam dicit *ultimas oras terrarum*: ut alii antiqui, qui Gallorum patriam 'ultimum Occidentem,' et 'ultimas Europæ partes' vocant. vid. Spanh. ad Callim. l. d.

Positis inter Alpes et Padum sedibus] Parum vere, si Livio credimus. Nam Senones, ut ille scribit l. v. c. 35. postremi Gallorum in Italiam venerunt, et quum jam omnia inter Alpes et Padum ab aliis Gallis, qui ante eo venerant, occupata invenissent, cis Padum sibi sedes ceperunt inter Utentem et Æsim fluvios. Florus autem hoc ita scribit, quasi Senones primi et soli Gallorum in Italiam venissent. Fran. *cum omia media*, pro *omnia m.*

Per Italiam vagabantur] Jord. scripsit: *bacchabantur*. Ita sane scripsisse putavit Annæum, cum in veteribus ejus exemplaribus reperisset scriptum: *vacabantur*. Quomodo hodieque nonnulli antiqui exaratum habent. *Sal.* Non vagabantur tantum, sed infestabant cum maxime Italiam, inquit N. Heins. Recte Jornandes legebat *bacchabantur*. Poëtice. Sic Claud. de B. Get. vs. 155. 'Vilis cum Spartacus omne Per latus Italiæ ferro bacchatus et igne.' Hanc vocem alibi quoque Floro restituendam esse et ipsi ostendemus inferius. *Græv.* Potuit Jordanes in suis exemplaribus invenisse *bacchabantur*; sed et e *vacabantur* potuit fecisse *bacchabantur*, ut putat Salm. Pulcrum est *bacchabantur*; sed alterum habent omnes libri Flori, idque non minus sæpe dicitur de infestatione et populatione hostili, quam *bacchari*. Justin. II. 11. 'Per omnia castra victores vagantur, cædunt, sternuntque omnia.' Et XXIV. 7. 'Gallorum vulgus .... per agros se sparserat, desertisque signis ad occupandum omnia pro victoribus vagabantur.' Liv. XXXVIII. 48. 'Si Gallorum exercitus effusi vagarentur.' Idem XLII. 55. 'Quum audiret vagari Macedonas effusos per Thessaliam, vastarique sociorum agros.' Cæs. I. B. G. 2. IV. 6. et V. 19. 'Late vagari.' Sic *pervagari* Liv. XXXVIII. 17. Galli 'ferox natio pervagata bello prope orbem terrarum.' Et Flor. III. 20. 5. Sed et de Spartaco Horat. III. Carm. 14. 'Spartacum si qua potuit vagantem Fallere testa.'

§. 6 *Tum Clusium obsidebant*] Addit Naz. *Tum Clusium urbem*. Jord. *Tusciæ urbem*. Lego in continenti: *Pro sociis ac fœderatis Populus Romanus intervenit. Missi ex more legati. Sed quod jus apud barbaros? Ferocius agunt. et inde certamen.* Scio, in editis Jordanis vulgo legi: *exinde certamen.* Sed duo perantiquos hujus auctoris calamo exaratos codices vidimus cum Flori Nazariano conspirantes. Sic in iisdem libris, cap. XVIII. 'Legationem per obscœnam contumeliam violant. et hinc bellum.' Ubi vulgo edunt: *ex hinc bellum*. Sal. *Clusium*] Sic noster primitus cusus, nam Camers, *Clusium oppidum:* Vinet. *Clusium Tusciæ urbem:* non tam verbose debuit Florus: etsi et Pal. nostris adsit, *Clusium urbem*. Grut. Ryck.

æque ut Naz. *Tum Clusium urbem obsidebat*, nisi quod *tunc* in illo scribatur. et mox idem: *Missi ex more legati*, quod ex Naz. quoque notavit Salm. dein legendum ex eodem codice, et vetustioribus edd. *ferocius agunt, movent, et inde certamen*. Salm. vidit etiam scribendum: *et inde certamen*. Non fuit expungendum *movent*, quamvis in suis libris hanc vocem se non invenisse testetur Vinetus. In aliis tamen extitisse et editi et Ryck. ostendit. Audita legatione longe, inquit Florus, superbius se gesserunt, et statim movent infesta signa in Romanos, inde manus conseruerunt cum illis. Non intellexerunt hanc vocem, qui eam delevere. Inferius II. 8. ‘Cum ingenti strepitu ac tumultu movisset ex Asia.’ et II. 6. ‘Igitur ubi semel in Hispania movit illa gravis et luctuosa Punici belli vis atque tempestas.’ Sic Mss. editi: *ubi semel se in Hispania movit*. Suet. Cæs. 60. ‘Prælia non tantum destinato, sed ex occasione sumebat: ac sæpe ab itinere satim, interdum spurcissimis tempestatibus, cum minime quis moturum putaret.’ vide quæ notavi ad Epist. 12. lib. v. Cic. ad Att. *Græv.* *Urbem* abest a Regg. Berol. et Duisb. Aldus Jordanem expressit. Aliæ Edd. habent *oppidum;* quæ diversitas glossæ indicium est. *Missi ex more legati* etiam Flor. et Voss. 3. et ex editis B. S. P. et I. *Movent* non recte expunctum esse adnotarat quidem cl. Græevius, sed in contextum non receperat; quod deinde fecerunt Amst. Ea vox etiam in Flor. et plerisque edd. vett. legitur, sed aberat ab omnibus aliis scriptis, excepto Pal. 1. in exemplari Salmasii, quod de Pal. 2. scribit Grut. a V. E., a libris Vineti, et Jord. *Movere* absolute positum recte dici, pro movere castra, movere signa, certum est, et monuit dudum Sigonius ad Liv. XXIII. 1. Sed id huic loco non convenit. Nam Galli non moverunt infesta signa in Romanos, ut hoc exponit Grævius, ante, sed post certamen, de quo hic Florus; qui agit de prælio inter Clusinos et Gallos, quum hi legatis Romanis ferociter respondissent, ‘se jus in armis ferre, et omnia fortium virorum esse,’ ut est apud Liv. v. 36. Et si *movent* ita est accipiendum, ut vult Grævius, Florus bis idem dicet. Nam sic movisse Gallos, nihil aliud erit, quam quod mox dicit, eos a Clusio conversos Romam venisse. Plane mihi persuadeo vocem *movent* a sciolis, qui offendebantur conciso sermone Flori, intrusam, quasi ad explendam et intelligendam sententiam verborum, *exinde certamen*, necessariam. Sed Floro familiaris est hæc brevitas in ea re. Vid. I. 1. 13. I. 18. 5. et II. 17. 5.

Pro sociis] Dissentit tamen Livius, 5, 35, 7. *Fr.* In Jordane non est *populus*, quod elegantius esse, quam pro illius sæculo, censet doctiss. Wass. ad Sall. Jug. LXXXIII. Deest etiam in Naz. et Voss. 3.

Sed quod jus apud barbaros] Marcellin. 17, 27. ‘Barbaris omne jus esse in viribus adsuevit.’ Vide eleganter de hac re disserentem Piccartum, observationum politicarum dec. 17. cap. 8. Nec tamen ad solos Barbaros hoc pertinet. Audi ex principe Græcorum urbe principem Lysandrum; qui, *Argivis in controversia de agris adversus Spartanos justiora sese afferre argumenta dicentibus, gladium stringens, Qui hunc, inquit, tenet, optime de finibus agrorum disputat*. Plutarch. in Apophth. Lacon. cap. 94. Nec ignotum est illud Romanum: *Si vos non dabitis, at hic dabit.* Et illud Parthicum: *Illud in summa fortuna æquius, quod validius.* Fr. Pomp. Mela III. 3. de Germanis: ‘Jus in viribus habent.’

Ferocius agunt] Nolim aliquid mutari præter consensum librorum; egregie tamen videbatur dictum, si *ferocius* reformare liceret in *ferro sau-*

sas. Sic ap. Tac. 6, 22, 5. Germanorum 'rixæ raro conviciis, sæpius cæde et vulneribus, transiguntur.' *Fr.* Sed vid. Liv. v. 36.

Exinde certamen] Salm. *et inde.* Grut. etiam hanc lectionem probat et ita in Pal. 1. extare testatur. Nescio tamen quomodo mihi arrideat ista lectio, quam posuimus, quæ quidem firmatur etiam Pal. 2. et 3. Mss. Vineti, itemque v. e. et Jornande. *Fr.* *Et inde* Flor. ceteri et om. ed. *exinde.* Ryck. *deinde:* sed ibi *de* fortassis pro *et* scriptum fuit, ut sæpe in illo libro: v. ad præf. n. 3. In Jord. est, *et inde ad certamen cum exercitu conversi Galli Clusio Romam.* Infr. II. 16. 3. 'Et hinc Achaicum bellum.'

§. 7 *Alliam*] Umbriæ fluvius in Sabinis, ex Crustumenis montibus in Tiberim defluens. 'Camiuate' vocat Leander: Blondus *Curtesio* hodie vocari ait. Distabat ab urbe 11. lapide. *Pon.* Ryck. *Ad Aliam flumen* ut in vetustiss. quibusque libris hoc nomen scribi pridem docti præceperunt, ut et veteres Grammatici. *Græv.* Sic etiam Regg. Fran. et ex Edd. Junt. *Alia* e Plutarchi Camil. et Serv. in Virg. VII. Æn. 717. scribunt Sigon. ad Liv. Epit. v. Scal. v. de Emend. Temp. p. 415. Xyland. ad Plut. Camil. Manut. et Dausq. in Orthogr. et Schot. ad Aur. Vict. c. XXIII. *Allia* auctoritate Inscriptionis Pisanæ, et librorum Varronis, Liv. Cic. aliorumque, Noris. ad Cenotaph. Pisan. Dissert. IV. c. 6. In Cic. IX. ad Att. 5. Grævius edidit *Aliensis*, Jac. Gron. *Alliensis.* Idemque ad Gell. v. 17. in Ms. Reg. Gellii *Alliam* legi testatur.

Consul] Hoc anno urbis 365. Roma non Coss. sed Trib. mil. pro Coss. habebat: vide Liv. 5. 37, 3. *Vin.* Idem error est Orosii II. 19. quem ibi notavit Fabricius.

Non Cremeræ fœdior clades] Cremera hic nullum habet locum, cur enim institueretur comparatio illius Cremerensis cladis et hujus Alliensis? qualis enim illa esset? clade ad Cremeram accepta, trecentos tantum homines amisere Romani, Patricii fuerint omnes licet, quid attinet? Hic quædam hominum millia cæsa. Pluribus non arguam τὸ ἄχρηστον lectionis: legendum: *non temere fœdior clades:* ut scripti omnes exhibent tum Flori tum Jord. quos studiose et diligenter contulimus. Fœditatem et atrocitatem cladis testatur satis, dies fastis damnatus, quo accepta est. *Sal.* *Temere*] Hactenus editi, *Cremeræ*, quod nec ipsum eleganti sensu caret, cum illa clades ante Alliensem atrocissima fuerit, qua non solum florem patriciorum, sed clientium insuper quinque millia perdidere. Quam non leviter æstimatam, testimonio est Licin. Macer, ap. Liv. 9. 38, 16. qui 'clade, quæ ad Cremeram accepta est, abominandam Fauciam curiam' facit. Præterea tacite innui videtur una die clades has acceptas, eamque propter duplicatam maxime cladem fastis damnatam, quod Livius etiam, 6. 1, 15. Suet. Vitel. cap. 11. et Tac. H. 2. 91, 1. firmant. Adeoque concinna mihi videtur hæc lectio, ut, nisi illa altera tot libris firmaretur, non admissurus fuerim. Vide inf. not. 3. 18, 11. *Fr.* *Temere* Pal. 1. libri Vin. Ryck. Regg. Flor. Magl. et Voss. 3. *Cremeræ* Berol. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et om. ed. idque sibi recipiendum putavit Begerus. Et confirmari potest ex Oros. II. 19. 'Testatur hanc Fabii cladem fluvius Alia, sicut Cremera Fabiorum.' Is autem alibi aliquot locis ipsa Flori verba ex hoc et superiori capite habet.

Hunc diem] Sic Turcæ 'dierum sortibus dediti' sunt. Pantaleon in Gestis Joannitarum, p. 301. pr. *Fr.*

Damnavit] Lucan. 7. 408. 'Et damnata diu Romanis Allia fastis.' *Id.*

§. 8 *Erant nulla præsidia*] De suo Jord. addit: *Jam mœnibus urbis adpropinquabant, ubi pene nulla erant præsidia:* fortasse credidit imperfectam

esse orationem. Hoc si putavit, frustra fuit; quod indicamus, ne quis ambitiosus, quales hodie multi, hinc occasionem arripiat pingue aliquod, ex hac animadversione, miscellaneorum caput conficiendi, et simul rectam Flori scripturam temere vexandi. *Sal.*

Tum igitur, aut nunquam alias] Nihil mutamus. Videntur tamen Codd. quibus Jord. usus est in sua compilatione, habuisse: *ut nunquam alias.* Nam ipse scribit: *sicut nunquam alias.* Sic inf. ubi veteres, 'In causam belli delecta Saguntus, ut Hispaniæ urbs, et opulenta,' Jord. maluit scribere, *velut Hispaniæ urbs:* quidam etiam hoc loco præferunt: *Tunc igitur haud unquam alias.* Sic Pal. alter. perperam. *Id.* *Tunc igitur*] Infra, 2, 2, 22. 'Romanæ urbis magnitudo calamitatibus fere approbatur.' Nempe verum est illud Sen. de Provid. cap. 3. 'Magnum exemplum nisi mala fortuna non invenit.' Adde inf. 3. 18, 13. *Fr.*

§. 9 *Quamprimum majores natu*] Istud *Quam primum* non magis hic probum est, quam quod priscæ edd. habuere, *Jam pridem:* et mirum, optimum et eruditiss. virum Vinetum, qui tam multa in sua editione mutarat, hoc non mutasse; et justius potuisset, quam alia infinita, quæ loco non erant movenda. Prorsus emendandum est: *Jamprimum majores natu.* Nec quemquam esse puto, qui expositionem hujus vocis, aut emendationis rationem, merito a nobis exigere possit, quam sciant ex ingenio manasse primum, et libris postea omnibus stabilitam. *Sal.* Repræsentavi lectionem Palat. prim. quæ rectior quam Vineti *Quamprimum;* impressi reliqui, *Jampridem,* absurde. *Grut.*

Amplissimis usi honoribus] Hoc est, qui curules gesserant magistratus. Hi enim honores amplissimi Romæ. 'Honore usi' simpliciter dicebantur, qui magistratum gesserant, quos et 'Honoratos' dixerunt. Inde sæpe apud veteres et in antiquis saxis, 'plebs et honore usi:' de utroque ordine reipublicæ, plebeio, et qui in magistratu fuere. *Sal.* Ryck. *majores natu amplissimi, usi honoribus.* Nihil muta. *Græv.* Formulæ 'plebs et honoribus usi' multa exempla suppeditat Index Inscription. Grut. c. v. Sall. Cat. XLIX. 'Quod extrema ætate maxumis honoribus usus ab adolescentulo Cæsare victus discesserat.' Et Jug. XXV. 'Majores natu, nobiles, amplis honoribus usi: in quis fuit M. Scaurus.' Gruterus, ut sæpe alibi in Sallustio sine causa, ita hic quoque urit, et secat, ejicitque *usus,* et *usi.* Probat illius curationem in loco posteriore Perizon. Diss. de Dict. Cret. ad III. 1. §. 39. et contra Mss. additum dicit *usi.* Atqui Grut. hic unius tantum Ms. auctoritate nititur, priore loco nullius: nec quisquam Interpretum Sallustii, qui ingentem numerum librorum calamo exaratorum illius Scriptoris inspexerunt, has voces a suis exemplaribus abesse adnotavit, quas et ipse in scripto membranaceo inveni. 'Uti honoribus' in Livio, Cic. aliisque optimis Scriptoribus infinitis locis legitur; et magis credo *usi* in scripto, quem ad Jug. c. XXV. laudat Grut. propter similitudinem literarum in fine præcedentis, et capite sequentis vocis excidisse, quam a Sall. omissum esse.

Ibi, devovente pontifice, Diis se Manibus consecrant] Pro certo ponit, quam fuisse quorumdam opinionem perhibet Liv. lib. v. 'Sunt qui, M. Fabio,' inquit, 'Pontifice maximo præfante carmen, devovisse eos se pro patria, Quiritibusque Romanis, tradant.' *Sal.* Carmen et ritum devotionis vide ap. Liv. 8, 9, 5. 8, 10, 11. &c. 10, 28, 15. *Fr.* Add. Scal. ad Varr. IV. de Ling. Lat. p. 62. et Briss. I. Form. p. 100. 'Devovente' est formulam, et verba, quibus se devoverent, præeunte, ut ap. Liv. ll. dd. 'Pontifex' κατ' ἐξοχὴν

pro Pont. Max. quemadmodum hunc vocat Liv. v. 41. Sic Flor. III. 21. 21. 'Q. Mucius Scævola Pontifex.' Nam et hic Pontif. M. erat Appian. I. Civ. p. 404. Vellei. II. 26. et Liv. Epit. 86. Similiter Suet. Cæs. c. XIII. et Fest. in *Ignis*. Vid. Bos. de Pont. Max. Romæ Vet. Cap. II. §. 8. Ceterum qua ratione ducti, veteres se pro aliis devoverent, exponunt Casaub. ad Suet. Calig. XIV. Idemque et Salm. ad Spartian. Hadr. XIV. Add. Rupert. ad h. l. Mox *quisque sedes* Fran, Vid. Cap. 7. §. 9.

§. 10 *Sicut in trabeis erant et amplissimo cultu*] Liv. 'Quæ augustissima vestis est, thensas ducentibus, triumphantibusque, ea vestiti medio ædium eburneis sellis sedere.' Hæ trabeæ sunt et togæ palmatæ. *Sal.* Toga picta, et tunica palmata propriæ erant vestes triumphantium, et thensas ducentium, non trabea. Vid. supr. c. 5. Ruben. de Re Vest. c. 21. et Ferrar. in Analect. de R. V. c. XXVII. Sed Florus 'trabeas' dicit pro amplissimo cultu, quemadmodum mox ipse exponit, et quos hic in trabeis, eos paullo post in prætextis sedisse dicit. Sic II. 17. 16. 'trabeas' pro paludamentis Imperatorum ponit. Ap. alios quoque hæc nomina interdum confunduntur, nec semper pro certa specie vestis sumuntur: vid. Græv. ad Suet. Tiber. c. XVII. De formula, 'sicut erant,' Freinsh. ad III. 10. 22.

In sua dignitate morerentur] Vult dicere, in suæ dignitatis insignibus. *Sal.* Velleius, 2. 71, 5. 'Varus, liberti, quem id facere coëgerat, manu, cum se insignibus honorum velasset, jugulatus est.' *Fr.* Solebant morituri splendidissimo vestitu indui: vide inferius IV. 11. et quæ ibi notat Freinsh. *Græv.* Add. hic Rupert. Liv. v. 41. 'Ut in fortunæ pristinæ, honorumque, aut virtutis insignibus morerentur.'

§. 11 *Quidquid religiosissimum erat*] Grut. noster ita reposuit ex sua veteri ed. At om. sc. cum aliis edd. *quidquid religiosissimi erat*. Sal. Ita Pal. pr. et teste Salm. plures et meliores libri. alii *religiosissimum*. Fr.

Defossa terræ recondunt] Hanc lectionem tuetur optimus et antiquiss. cod. Naz. Jord. scripsit, *refossa terra reconderunt*. In Pal. 1. legitur: *defossa tecta recondunt*. In Q. *defossa terra*. Livius: 'Condita in doliolis defodere.' Mutavit hic Noster: *defossa in doliis terræ recondunt*. Lectionem Jordanis pro vera accipio, quam videntur etiam adstruere scripti, qui habent, *defossa tecta recondunt*, aut *defossa terra*. Sal. *Defossa terræ recondunt*] Sic omnino quoque Naz. neque abit Pal. 2. aut 3. quam quod ille habeat *terra*; hic *tecta*, adhuc depravatius: falluntur enim et fallunt, quibus Pal. ille 3. notæ melioris: ultimæ est, me quidem censore. *Grut.* *Terræ* habent Ryck. Voss. et Reg. Q, *terra* alii scripti, et om. ed. Nihil interest utro modo legatur: nam et 'terræ' et 'terra recondere' dicitur. Locus a doliis deinde 'Doliola' dictus est, ubi exspui nefas habebatur. Festus in *Doliola*, Liv. v. 40. et Varr. IV. de Ling. Lat. p. 37. *Quidquid* sequente neutro plur. eodem modo Liv. XXX. 17. 'Et quidquid aliud fecerit, quod cordi foret Masinissæ, ea Patres comprobare atque laudare.' Naz. *in doleis*. Vid. ad III. 20. 13.

Partim imposita plaustris secum auferunt] Jord. *secum plaustris Veios auferunt*. Multi certe ex Romanis urbe sua excedentes Veios concessere, sed sacerdotes cum sacris, quæ abstulerunt, Cære petierunt. *Sal.* Nescio unde in Edd. Freinsh. venerit *avehunt*, quod deinde om. Edd., quas vidi, sequutæ sunt: nam in om. sc. et ed. est *auferunt*.

§. 12 *Nudo pede*] Reverentiæ et ταπεινοφροσύνης ergo: ut notat Casaub. ad Suet. Aug. 100, 10. ubi plura huc

pertinentia vide. *Fr.*

Lucius Albinus] Vetus Naz. *unus e plebe fertur Albinius.* Livio, 5. 40, 9. quoque dicitur 'Albinius,' non 'Albinus.' Libri Jord. vocant eum *Atinium.* Sal. *Albinius*] Ita Liv. 5. 40, 9. Val. M. 1. 1, 10. Naz. et quidam codd. alii enim *Alcanius.* Jordanei veteres *Atinius*, alii *Albinus.* Fr. *Albinus*, Plutarcho in Camill. 'Αλβῖνος. *Albinius* probat Sigon. ad Liv. v. 40. Hoc retinui ex Edd. Freinsh. et Grævii. Flor. *unus de plebe.*

Adeo tum quoque] Vere igitur Cicero Romanos ceteris gentibus religione multo superiores fuisse pertendit. de Nat. D. 2. 3. et in Orat. de Harusp. Resp. cap. 9. in fin. *Fr.*

Privatis affectibus] Val. M. de Albinio l. d. 'Propior publicæ religioni, quam privatæ caritati.' *Adfectus* sæpe κατ' ἐξοχὴν pro amore erga proximos. Suet. Tit. viii. 'Non modo Principis sollicitudinem, sed et parentis adfectum unicum præstitit.' Tac. xiii. A. 21. 'Silanam numquam edito partu matrem adfectus ignotos habere.' Capitol. Anton. Pio x. 'Neque enim vel philosophia, vel imperium tollit adfectus.' Unde apud inferioris ætatis scriptores 'adfectus' pro conjugibus, liberis, propinquis: quemadmodum hic quoque Freinshem. accipit in Ind. Vid. Casaub. ad Suet. Aug. xxi. et ad Capitol. M. Anton. Philos. xxiv. Savar. ad Sidon. vi. Ep. 4. et viii. 8. et Barth. ap. Claud. Ep. xxxiii.

§. 12 *Duce*] Non *consule*, ut putabat Ælian. Hist. Anim. 12. 33, 3. *Fr.* Florus hic, et n. 15. ita loquitur de Manlio, quasi eum cum imperio in arce fuisse putaverit: quod falsum est. Nam Sulpicius tribunus militum cons. pot. ibi imperium habebat. Liv. v. 47. 48. et Plutarch. Camil.

Arcem Capitolini montis] Hinc Sidon. Carm. 5. 81. 'Quodcunque tuum est, quodcunque vocaris, Jam solus Tarpeius erat.' *Fr.*

Quasi præsentem] Cic. 1. in Verr. 7, 3. 'Homines cum (simulacrum Cereris) viderent, ipsam videre se Cererem arbitrabantur.' Plin. Paneg. cap. 1. 'Eodemque loci, quem Deus ille tam manifestus,' &c. Liv. 45. 28, 3. Sic Veget. lib. 2. ubi de sacramento milit. 'Præsenti et corporali Deo.' *Idem.*

§. 14 *Trepidi*] Nec injuria: ita ap. Liv. 44, 7. Cos. Marcius Dium urbem a Maced. relictam ingressus, 'vix satis' poterat 'credere in tantis rebus sine causa relictis, non aliquem subesse dolum.' Ita ap. Tac. H. 3. 20. Anton. Primus milites suos, Cremonam temere oppugnaturos, dehortatur: 'Neque enim ambigua esse, quæ occurrant, noctem, et ignotæ situm urbis, intus hostes et cuncta insidiis opportuna, non, si pateant portæ, nisi explorate, nisi die intrandum.' Adde Curt. 9. 1, 27. *Id.* Et Justin. xxv. 2. *Ne qui subesset* Naz. et quædam vett. edd. Vid. infr. Cap. 18. §. 20.

Pari clamore et impetu] 'Pari' refertur ad præcedens 'primo,' ut paritas illa sit trepidationis cum clamore et impetu, non autem horum inter se, ita seq. vs. 'pari vecordia,' scilicet, ut ante veneratione. Similis locutio in Tac. H. 4. 57, 2. 'Sabinus festinatum temere prælium pari formidine deseruit.' *Id.*

Ubi sedentes in curulibus sellis] Supra dixit, 'In curulibus sellis se posuerunt.' At heic omnes libri legunt, etiam Jord. *In curulibus suis.* Notum est, 'curules' etiam absolute dictas, eburneas illas curulium magistratuum sellas. Glossæ: '*Curules*, δίφροι ὑπατικός.' *Sal.* Perplacet lectio veterum codd. a Salm. probata, et Ryck. auctoritate firmata: *Sedentes in curulibus suis prætextatos senes.* Probat etiam N. Heins. qui tamen totam hanc periodum refingebat hoc modo: *ibi* (sic alibi passim) *sedentes in curulibus suis prætextatos senes, velut Deos,*

genioeque venerari: mox eosdem ubi homines esse liquebat, alloqui, nihil respondere dignantes pari vecordia mactant, facesque tectis injiciunt, totam urbem ferro, igne, manibus exæquant. Nam *solo* abest a scriptis. *Grav.* Voss. 1. et 3. *sellis*, ceteri om. sc. Edd. V. B. S. et J. *suis*. Heinsii conjectura mihi non videtur contemnenda. Nam ex eo, quod Florus dicit, 'nihil respondere dignantes,' intelligi potest compellationem præcessisse. Præterea satis obscurum est, quæ in vulgata scriptura sit significatio vocis 'alioqui.' Sed et *ibi*, quod Heins. substituit pro *ubi*, apud Jordanem est.

Velut Deos Geniosque] An simul ut Deos majores et minores? Nam Genius est Deus inferioris notæ, ac de plebe. Sen. Ep. cx. Liber Ryck. sine copula *velut Deos Genios*. Non displicet. Horat. Ep. II. 2. 187. 'Genius....Naturæ Deus humanæ.' Inscript. ap. Reines. I. 165. 'Deo Genio sacrum. Nec Livius in hac re Deos memorat v. 41. sed, 'venerabundi,' inquit, 'intuebantur...viros... majestate simillimos Diis.' Plutarch. in Camill. *κρείττονας* vocat, i. e. genios. Vid. Procl. ad Hesiod. p. 78. Brod. Miscell. v. 30. Mox Voss. *esse homines*, ceteri sc. et v. e. transpositis vocibus *homines esse*, quod recepi.

Totam Urbem] Vet. ed. verbo auctior, *totam deinde urbem;* oppido bene, si adsentirentur Mss. *Grut.* *Tectis inicíunt* Magl. Ber. Duisb. Fran. et v. e. vid. supr. C. x. §. 5.

Igne, ferro] Rut. Itin. I. 40. 'Perpessus Geticas ense vel igne manus.' *Fr.*

Manibus solo exæquant] Mirabilis librorum consensus, ac veluti *συνωμοσία* in repudianda illa dictione *solo*. Flori, Jordanis libri, omnes sine ulla varietate rejiciunt. Et nos quoque, quoniam hæc eorum factio est, eam hinc ejiciamus. Rectum est ac Latinum, urbem ferro, igne, manibus exæquari, quæ ad solum diruitur. Livius in hac ipsa historia: 'Quin etsi hæc omnia flammis ac ruinis æquata vidissent.' *Sal.* Hactenus editi, *manibus, solo exæquant;* sed non apparet in v. e. dictio *solo*, nec in ullo Pal. ideoque delendum; neque opus tamen mutare illud *exæquant:* utique cum et Latine dicatur, et compareat *δίφθογγος* clare in Naz. secus quam alii prodidere. *Grut.* Diem vastationis hujus annotat Tac. 15. 41, 4. *Fr.* *Solo* nec scriptus nec editus ullus liber habet, præter Voss. 1. et Ald. Sic rursus 'adæquare' infr. III. 10. 23. Add. Schult. ad Sen. Controv. XXX.

§. 15 *Sex mensibus*] *Septem* legi vult Stadius ex Auctoribus. *Sex* tamen etiam habet Varro, lib. 2. de Vita P. R. 'Ut Galli Romæ Capitolii sint potiti, neque inde ante sex menses cesserint:' ita enim legendum, cum in aliquibus exemplaribus legatur, *gesserint*. Præterea expungenda videtur vox *Capitolii*. Ceterum Stadium juvat computatio temporum ex Auctoribus desumpta, quoniam Agell. 5. 17. et Macrob. 1. 16, 16. pugna ad Alliam commissa est postridie Id. Quint. Galli vero depulsi sunt Id. Febr. Plutarch. Camil. cap. 48. *Fr.* Serv. in Virg. VIII. Æn. 652. habet *octo* menses. Locus Varronis est ap. Non. c. IX. §. 6. ubi et ante sic emendaverat Gothofred. et ediderat Mercer. quem vid.

Pependerunt] Freinsh. in Ind. hæserunt, morati sunt. Sed ita videtur dicere, quod adclinata monti habentes castra quasi pendere de eo videbantur; quemadmodum capellas pascentes 'de rupe pendere' dicunt Virg. et alii. v. Cerd. ad Virg. I. Ecl. 77. Claud. de B. Get. 568. 'Credite nunc omnes, quas dira Britannia gentes, Quas Ister, quas Rhenus alit, pendere paratas In speculis.'

Quum tandem Manlius] Scripti omnes nostri: *cum tamen Manlius*. *Sal.* Ryck. *tantum*, Regg. Flor. Berol.

Duisb. Voss. 3. et edd. vett. *tamen.* Hæc varietas est e compendio scripturæ.

Anseris] Ideo nutriendos in turribus anseres præcipit Veget. 4. 26. et Columella, lib. 8. cap. 13. Canes enim fefellerant Galli; 'et eadem de causa supplicia annua canes pendunt inter ædem Juventutis et Summani, vivi in furca sambucea arbore fixi.' Plin. 29. 4. *Fr.*

Excitatus] Est qui *excitus* corrigit, sed vulgata lectio bene se habet. *Id.* Stewechium designari puto, qui ad Veget. IV. 26. et ibi et h. l. legendum censet *excitus*, eo quod Liv. v. 47. et Aur. Vict. c. XXIV. in hac re voce illa utantur, et quod non credibile sit, Romanos tam socordes ac somnolentos fuisse, ut excitandi fuerint. Unde apparet, eum existimasse 'excitus' nihil aliud esse, quam, admonitus, vel motus, nec id dici de eo, qui dormiens e somno excitatur. Fallitur. Nam et Plutarchus aliique tradunt vigiles Romanos somno oppressos fuisse, et 'excitus somno' non minus sæpe apud optimos scriptores legitur, quam 'excitatus.' Vid. Gron. ad Liv. VII. 36. et Wass. ad Sall. Jug. LXXV.

Panes] Inde Jupiter Pistor. lege Ov. F. 6. 350. Quemadmodum autem efficiatur, 'ut quæ desunt, abundare videantur,' tractat Frontin. toto cap. 13. lib. 3. Strat. cui adde Polyæn. lib. 7. de Mygdonio: Cæsar. de B. Civ. 3. 48. *Fr.* Liber Ryck. *in spe fiducia.* Duisb. Voss. 3. et omn. edd. præter Ald. *ad spem f.* *Spes* sæpe vitiose scribitur pro *species.* Vid. Freinsh. in Ind. Lang. et Fabric. ad Cic. II. Off. 3. Burm. ad Vellei. II. 118.

§. 16 *Fabium Pontificem ab arce demisit*] Iidem: *dimisit*, cum Jordaneis. Sed quo jure dimisit Manlius Fabium Pontificem ab arce? Quia scilicet in arce imperabat. Nempe ut solenne sacrum in Quirinali monte hic Pontifex conficeret. Atqui sciendum est non solenne illud sacrum populi Romani fuisse, sed peculiare genti Fabiæ. Nec Fabius idem ille Pontifex, quo devovente Diis manibus se tum consecrarant Romani, cui Marco prænomen fuit teste Liv. sed C. Fabius Dorsuo hic vocabatur, qui hoc sacrificium suæ gentis in colle Quirinali tum suscepit conficiendum. *Sal.* Idem tamen, quod Florus, etiam Dio scribit in Excerpt. Peiresc. p. 581. et Fabium non solum Pontificem, verum etiam hoc sacrum publicum, et certo loco Urbis extra arcem faciendum fuisse, dicit. Appianus quoque in iisdem Excerpt. p. 557. Fabium *ἱερέα* vocat, et ab eo sacrum anniversarium in templo Vestæ factum fuisse tradit: sed publicum, an gentilicium fuerit, non addit. Mihi potior est in hac re auctoritas Livii v. 46. et Val. M. 1. 1, 10. Dionem, Appian. et Florum eo lapsos credo, quod in hac historia memoratur 'M. Fabius Pontifex M.' qui senibus se devoventibus verba præivit, Liv. v. 41. et Plutarch. Camil. Sed Fabius, de quo hic Florus, erat 'C. Fabius Dorso,' quem Camillus ap. Liv. v. 52. nullo alio quam egregii adolescentis titulo ornat. Et Appiani narrationem hoc quoque suspectam facit, quod plane verosimile est, templum Vestæ una cum aliis publicis privatisque ædificiis a Gallis incensum fuisse. Begerus hic nova quædam docet, quæ mihi nondum comperta fuerant. Dicit Fabium hoc sacrum fecisse non ut Pontificem, sed ut Flaminem Quirinalem. Nam hoc sacerdotium Fabiis gentile fuisse. Idque intelligi posse ex nummo Numerii Fabii, Flaminis Quirinalis, item ex eo, quod in gente Fabia aliquot illustres Flamines Quirinales memorentur. Nummus ille est ap. Ursinum in gente Fabia. Sed ex eo non magis confici potest, Flaminium Quirinale gentile fuisse Fabiis, quam Pontificatum, Auguratum,

aliaque sacerdotia iis gentibus, quarum nummi nomina, et insignia sacerdotiorum illorum habent. Deinde, quod dicit hoc sacerdotium gentile fuisse Fabiis, id plane falsum puto. Potitiæ genti olim familiare fuisse sacerdotium Herculis scribit Liv. I. 7. et IX. 29. et Nautios custodes sacrorum Minervæ fuisse, Serv. ad Virg. II. Æn. 166. et III. 407. Sed Flaminium Quirinale gentile fuisse Fabiis non magis verum est, quam Pontificatum, Auguratum, aliaque sacerdotia publica fuisse in certa aliqua gente. Et Begerum in hac re falli constat e Livio, qui XXIV. 8. M. Æmilium Regillum Flaminem Quirinalem memorat, et e Cic. de Arusp. Resp. VI. qui Sextum Cæsarem. Nam unum tantum Flaminem Quirinalem fuisse certum est. Ceterum huic Fabio apud Dionem prænomen est *Cæso*, non *Cajus*, ut ap. Liv. et Val. M. idque probat Valesius, utpote usitatum in gente Fabia. Eidem non *Dorsuo*, sed *Dorso* cognomen fuisse ostendit Sigon. ad Liv. V. 46. et sic Appian. l. d. Δόρσων. *Dimisit*, quod e libris suis laudat Salm. habent etiam Ryck. et Reg. F.

Solenne sacrum] 'Solenne gentis Fabiæ,' Liv. 5. 52, 4. Alludit ad hunc morem Barclaius, lib. 3. ubi Selenissa ad Radirobanem: 'Instabat sacrificium meæ familiæ anniversarium.' Add. Liv. 42. 32, 3. Cic. pro Domo, cap. 13. Excerpta Valesii, p. 556. 2 Sam. 20. *Fr.* De sacris gentiliciis vid. Sigon. I. de Ant. Jur. Civ. Rom. 8.

Per media hostium tela] Liv. V. 46. 'Per medias hostium stationes.' Appian. et Dio διὰ τῶν πολεμίων. Nec quisquam tela in eum conjecta memorat. Et sic fortassis etiam verba Flori benigniore interpretatione exponi possunt. Nescio tamen, an more suo miraculi augendi caussa ita loquatur.

Incolumis religionis auxilio] Livius, 5. 46, 3. Æstyi, ap. Tac. Germ. 45. 4. 'Matrem Deum venerantur, insigne superstitionis formas aprorum gestant, id pro armis omniumque tutela, securum Deæ cultorem etiam inter hostes præstat:' sed forte 'securum magis, quam tutum,' ut loquitur Morus lib. 1. Utopiæ suæ: aliter evenit ap. Virg. Æn. 2. 429. 'Nec te tua plurima, Pantheu, Labentem pietas, nec Apollinis infula texit.' *Fr.*

§. 17 *Obsidio*] Quidam olim editi *obsidione*.

Mille pondo auri] Plin. 33. 1. 'Cum a Gallis capta urbe pax emeretur, non plus quam mille pondo effici potuere. Nec ignoro, duo millia pondo auri perisse, Pompeii tertio Consulatu, e Capitolini Jovis solio, a Camillo ibi condita, et ideo a plerisque existimari, duo millia pondo collata: sed quod accessit, Gallorum præda fuit, detractumque ab his in parte capta urbis delubris.' Sic igitur capiendus etiam Varro citatus a Nonio in voce *Torquem*. 'Auri pondo duo millia acceperunt ex ædibus sacris et matronarum ornamentis.' *Fr.*

Recessum venditantes] Quidam habent: *reditum*. Sed illi degeneres ac vilioris notæ. Sequitur: *Quum ad iniqua pondera addito adhuc gladio superbe victis increparent*. Ita testantur extare in suis libris Viri docti, et nos in nostris invenimus. Adhuc tamen cum vitio. Nec enim unquam 'increpare' cum dandi casu constructum legi. Consumptam igitur syllabam propter similitudinem et affinitatem puto. Omnino certe legendum: *cum ad iniqua pondera addito adhuc gladio, superbe væ victis increparent*. Scriptum erat *superve ve victis*. Sic infra, *circa Merinensium saltum* exaratum offendimus in membranis pro *circa Camerinensium*. Item paulo ante notavimus scriptum, *nisi capta urbe remearet*, pro *ne nisi*. Necessarium sane, ut illud *væ victis* inte-

grum heic legatur. Liv. 'Additus ab insolente Gallo ponderi gladius, auditaque intoleranda Romanis vox, Væ victis.' *Sal.* *Superbe victis increparent*] Eleganter, nec aliter aut trias Pall. aut Mss. Vin. qui tamen conjicit, *superbe væ victis increp.* frustra: nam ista intelliguntur tamen, quamvis non expressa: cusi fere *superbe victos:* at et v. e. alterum nostrum retinet. *Grut.* Pro vulgata tamen lectione forte sit locus Livii 9. 2, 15. 'Laborem irritum, præterquam quod hostes superbe increpabant:' et Plaut. Amphit. 1. 1, 224. 'Freti virtute, et viribus Superbi, nimis ferociter legatos nostros increpant.' Ita quidem, ut, si *victis* retineamus, Vineti emendatio placeat, mutata leviter, pro *superbe, insuper væ* legendo. *Fr.* *Reditum* Pal. 2. Regg. Magl. Ber. Duisb. Fran. et v. e. *Superbe væ victis* Flor. et Magl. Itaque retinendum putavi *væ*, quod jam ante edit. Grævii erat in Plantiniana A. 1584. probantibus etiam N. Heinsio, Ryck. et Periz. ad Sanct. Min. IV. 5. 1. Erat enim ipsa vox Brenni, ut Liv. v. 48. et Festus in *Ve victis.* Freinsh. conjecturam suam, quam sibi quondam in mentem venisse scribit Salm. in Notis prioribus, rursus inculcat in Indice, v. *Increpare.* Non adsentior illi. 'Superbe' recte refertur ad præcedens 'insolentiam,' et *ve* facilius excidere potuit post 'superbe,' quam *in* ante 'super.' Abiit autem vox hæc 'Væ victis' deinde in proverbium, de quo Erasm. in prov. 'Quid nisi victis dolor?' Sed Casaub. ad Polyb. 1. 6. recte notat Erasmum, qui proverbium Latinum ex coacta interpretatione verborum Græcorum Plutarchi, quam scriptoribus Latinis, et ipso usu concipere maluerit.

Aggressus a tergo Camillus] Variant in hac re narranda scriptores vetusti. Liv. v. 49. et Plutarch. in Camillo scribunt, Camillum in ipso articulo, quum Galli et Romani de ponderibus altercarentur, intervenisse, aurumque de medio tolli jussisse, et Gallos urbe expulisse. Alii Camillum Gallos, auro accepto jam ab Urbe digressos, insecutum prælio fudisse, et aurum recuperasse tradiderunt. Vid. Serv. in Virg. VI. Æn. 826. et Fest. in *Ve victis.* Mihi vera videtur eorum sententia, qui totam hanc Camilli victoriam commenticiam, et, quod Polybius prodidit, Gallos auro accepto obsidionem reliquisse putant. Vid. Rupert. ad h. l. et Palmer. in Exerc. p. 188. Add. Polyb. I. 6. Polyænus VIII. 25. 1. singularem historiam de perfidia Romanorum in Gallos refert.

Ut omnia incendiorum] De hoc Sidonius, Carm. 7. vs. 565. 'Texit fumantes hostili strage favillas.' *Fr.* Tumor poëticus, ad quem jure bonus Historicus erubesceret. *Rup.* Add. Græv. in Præfat. Livius, et Plutarch. qui Gallos a Camillo Urbe expulsos dicunt, tamen non multum sanguinis in ea fusum indicant. Quamquam omnes Galli ibi occisi fuissent, vel sic inepta esset oratio. Sed Floro locus aptus visus est, quem pingeret ex ampulla declamatoria. Begerus hæc eodem judicio defendit, quo a Floro scripta sunt.

§. 18 *Casas*] Varro ταφῇ Μενίππου. 'Antiqui nostri in domibus lateritiis, paululum modo lapidibus suffundatis, ut humorem effugerent, habitabant.' *Fr.* Add. Senec. Ep. XC. *Et flama* Ryck. Flor. Ber. Duisb. Vid. I. 6.

Incendium] Cic. in Verr. 4. 31. de incendio Capitolii: 'Ut illa flamma divinitus extitisse videatur, non quæ deleret Jovis Opt. Max. templum, sed quæ præclarius magnificentiusque deposceret.' Ita 'Timagenes, felicitati urbis inimicus, aiebat, Romæ sibi incendia ob hoc unum dolori esse, quod sciret meliora resurrectura, quam arsissent:' Sen. Epist. 91. *Fr.*

Sed expiata potius, sed lustrata] Acutiss. Gruterus reposuit hanc veterum cusorum lectionem, nec scripti dissentiunt, nisi quod habent: *expiata et lustrata:* pessime aliæ editiones: *illustrata*. Sequitur in libris: *igitur post assertam:* item in Jord. non ut vulgo, *ideo*. Sic supra: 'Ancus deinde Marcius, nepos Pompilii ex filia, pari ingenio. Igitur et mœnia muro amplexus est.' *Sal.* *Et lustrata*] Ita Pal. tres et Mss. Vin. quomodo fere etiam vetuste cusus, nisi quod ille, *sed lustrata:* nam Camertis editio, *sed illustrata;* acutius forte quam verius. *Grut.* *Potius sed* etiam Duisb. Voss. 2. 3. et v. e. *Illustrata* non solum est in plerisque editis, sed etiam in Ryck. Voss. 3. et Flor. Male: nam respicit ad sacra lustralia, quæ igne fiebant. Vid. Rupert. Paullo ante Naz. Pal. 2. Voss. Ryck. Regg. et Magl. *nec obruta*. Eadem diversitas est in fine superioris Capitis.

§. 19 *Igitur*] Antea legebatur, *Ideo*, sed alterum erat in tribus Pall. *Grut.* De urbe a Camillo restituta Liv. v. 49. seqq. et Plutarch. in Camillo.

Ac primum omnium] Hic novum caput ordiuntur divi Nazarii membranæ, cum hoc lemmate rubricato: GALLICA BELLA: sed, mea sententia, satius est assentiri ceteris libris, qui una serie connectunt et continuant hoc caput. *Sal.*

Naufragia sua latius traheret] Quum clade accepta tamen adhuc tantæ essent illorum reliquiæ, ut passim per Italiam sparsi ac vagantes eam vexarent. *Naufragium* de clade belli frequens est. Liv. XXVIII. 39. 'Consules cum exercitu in Hispaniam velut ad colligendas reliquias naufragii nostri misistis.' Cor. Nep. Them. VII. 'Apud quam jam bis classis regia fecisset naufragium.' Mela II. 2. 'Flumen Ægos naufragio classis Atticæ insigne.' Flor. IV. 2. 64. et IV. 11. 7. Et de aliis jacturis ac detrimentis, ut, 'Naufragia rei familiaris,' 'fortunarum.' Vid. Manut. ad Cic. IV. Ep. F. 13.

Nulla Senonum vestigia] Distinguendi igitur hi a 'Semnonibus,' qui, ut Tac. in Germania sua, cap. 39. ait, 'vetustissimos se nobilissimosque Suevorum memorant.' Eorum fines, ut recte notavit Velleius, 2. 106. Albis præterfluit, nisi quod perperam apud eum pro *Semnonum* expressum est *Senonum*. Ita enim legend. *A Rheno usque ad flumen Albim, qui Semnonum Hermundorumque fines præterfluit*. Perperam, inquam, expressum ibi *Senonum*. Pon. Velleii locum ita correxit etiam Aldus Manutius. Senonum tamen mentio ap. Cæs. de B. Gall. 2. 2. *Fr.* Mendacium mendacio stipatum ingredi dicit Rupertus. Nam Virdungum observasse, multis post Romam captam sæculis Senonum mentionem esse ap. Polyb. Strab. Cæs. Plin. et alios. Vana est hæc criminatio. Nam hi agunt de Senonibus in Gallia Transalpina; Florus de iis, qui transcensis Alpibus sedes in Italia posuerant, et Romam ceperant. Hos autem jam ante Polybii ætatem a Romanis sedibus pulsos, ac deinde interiisse, constat e Polybio II. 19. et 21. Strab. lib. v. p. 212. 216. et Plin. III. H. N. 15.

§. 20 *Manlius*] Præter citatos initio capitis lege cl. Quadrigarium ap. Agell. 9. 13. Non. in voce *Torquem*. Cic. de Off. 3. 31. Appian. in Excerpt. Vales. p. 549. *Fr.* Val. M. III. 2. 6. eos, cum quibus congressi sunt Manlius et Valerius, 'Duces Gallorum' vocat. Hoc reprehendit Perizon. in Animad. Hist. c. VII. p. 264. tamquam profectum e studio res gestas insignium suæ gentis virorum amplificandi; quum alii omnes eos tantum 'Gallos provocantes' fuisse dicant, non 'Duces,' præter Gellium, qui IX. 11. ex vetustis Annalibus eum, cum quo pugnavit Valerius, 'Ducem Gallorum' vocet.

Sed hoc non de summo exercitus Duce, sive Imperatore, verum de ductore ac regulo partis exercitus populive accipiendum esse. Hoc si jam concedamus, tamen non video, quidquam esse in verbis Valerii M. unde appareat, eum hos Gallos pro summis Ducibus, sive Imperatoribus exercitus Gallici habuisse. Certe nihil prohibet, quo minus eadem interpretatio, qua Gellium exponendum putat Vir Celeberr. etiam ad verba Valerii M. conferri possit. Et tamen etiam Suidas in *Τορκουάτος* eum, qui a Manlio occisus est, 'Regem,' et Liv. VII. 26. eum, qui a Valerio, 'Ducem Gallorum' vocant.

Inter spolia detraxit] Liv. VII. 10. ita: 'Jacentis corpus ab omni alia vexatione intactum uno torque spoliavit.' *Detrahere* est proprium in hac re verbum. Liv. IV. 19. 'Tum exsangui detracta spolia.' Idem IV. 20. Claudius ap. Gell. IX. 13. Cic. pro S. Roscio. c. L. Aur. Vict. c. XXVIII. et Festus in *Opima*. De aureis torquibus Gallorum Freinsh. infr. ad II. 4.

Lucius Valerius insequente Gallo] *Insequente Gallo* antiqua lectio, inquit Vinet. Antiqua sane, vel etiam antiquissima sit, haud prohibet, quominus sit falsa, atque etiam falsissima: et plane est: sed illi antiquam esse haud concedam. Naz. de cujus vetustate supra diximus, *insidente galeæ*. Sic unus Pal. sic vetustiss. Jordanei. Alter, fateor, Pal. qui est, ut ita dicam, inter senem et juvenem, hanc spuriam obtrudit: *insequente Gallo:* si Gallus insequebatur, manifesto fugiebat Valerius, qui tamen vicit, et spolia retulit. Livium vide, et ejus Epitomen, in qua hæc eadem verba leguntur: 'Insidente galeæ corvo, et unguibus rostroque hostem infestante, interemit.' *Sal.* 'M. Valerius' est in Fastis, Liv. et aliis Scriptoribus, non 'Lucius.' Vid. Pigh. ad A. U. 405.

Sacra alite] Non corvum nominat, sed alitis sacræ nomine intelligit. Sacram alitem vocat ob augurium, cujus gratia multum observabatur hæc avis. Præpetem appellat Livius in hac historia, ubi sic loqui facit Valerium in sua precatione: 'Si Divus, si Divá esset, qui sibi præpetem misisset.' Et paulo ante, cum in galea ejus consedisset corvus, 'Ut augurium cœlo missum lætus accepit tribunus.' Ex avibus auguria facientibus, aliæ oscines, quæ ore; aliæ præpetes, quæ penna auspicabantur. Fuere et quæ ad utrumque valerent. Ut corvus, quem in hoc Valeriani certaminis miraculo præpetem indigitat Livius, quod volatu fecisset augurium, non cantu. Ceterum inter oscines etiam celebratus corvus. Ausonio dicitur 'Phœbeius oscen.' Poëtæ, 'Sacer ales,' de aquila. Græci accipitrem *ἱέρακα* absolute vocant, quasi *sacram volucrem:* unde quidam volunt nomen *Sacri* ad nos manasse. Sic vulgo nuncupamus alitem de accipitrum genere. Quæ vox plane origine Arabica est. Ut et illa, qua aliam prædatricem avem, sed degenerem, *buzam* appellamus. Verum de his alibi. *Sal.*

Et inde Corvini] Naz. cod. *Corvinii*. Non tamen 'Corvinius;' sed 'Corvinus,' auctoribus Lat. Græcisque dictus, qui primus hoc nomen adoptavit. Et sic ceteri deinceps. Paulo post melius legas: *ne quis extaret in ea gente, quæ incensam a se Romanam urbem gloriaretur*. Perperam in vulgatis *qui*. Tempore Dolabellæ, tametsi ille nullus delesset reliquias omnes Senonum, non tamen in ea gente extare potuit aliquis, qui hanc gloriam sibi vindicaret incensæ a se Romanæ urbis. Sed eorum nomen extinxit omne, ne quis superesset ex ea gente, quæ gloriabatur Romam a se incensam. *Id.* Totum locum edidimus, quemadmodum in Pal. suis legi testatur Grut. Pighius Annal. Roman.

lib. 4. in Ms. Cod. antiquo Flori, quem ex bibliotheca S. Amandi habuerit, ita se testatur reperisse: *Iterum Pontino in agro, cum in simili pugna Valerius, insidente galeæ sacra alite adjutus, retulit spolia, dictusque est ipse Corvus, et inde Corvini.* Certe Valerium hunc, in saxis Capitol. et priscorum monumentis, non 'Corvinum,' sed 'Corvum,' scribi, Stadius notat. Ap. Liv. etiam, 8. 16, 4. 'Valerius Corvus' est. *Fr.* *Et* ante 'inde' abest a Reg. Q, Flor. Ber. Duisb. Fran. et v. e. Pighii liber, quem memorat ad A. U. 404. in his, quæ in eo post vocem 'spolia' sunt, solus incedit. Nec indiget locus additamento illo. Est enim eodem modo dictum, quo paullo ante, 'inde Torquati:' i. e. inde posteri Valerii acceperunt cognomen Corvinorum. Nam alioqui Valerio ipsi cognomen fuisse 'Corvus,' non 'Corvinus,' e Mss. Livii, et Fastis Capitol. ostendit Sigonius ad Liv. VII. 26. cujus sententiam probat Pighius l. d. et ad A. U. 405. Sed diversæ sunt de hac re sententiæ Virorum doctorum. Muretus ad Propert. III. 9. et Schottus ad Aurel. Vict. c. XXIX. putant Valerium ipsum etiam 'Corvinum' dictum fuisse. Sed malo sequi Sigonium, Pigh. et Græv. ad Cic. de Sen. c. XVII. quorum sententiam etiam Fasti anonymi Norisiani, et Cuspiniani confirmant.

§. 21 *Tandem*] Est a libris Vin. Mss. nam Pal. 2. ac 3. *Tamen*, quomodo et v. e.; quippe posteriores, verbis duobus præmissis; *Nec non tandem:* uti et expressit Jord. quod item visitur in Pal. pr. nisi quod ibi, *tamen*. Grut.

Post aliquot annos] Circiter septuaginta; An. namque U. 472. hæc gessisse P. Cornelius Dolabella putatur, Cos. cum Cn. Domitio Calvino. *Vin.*

Omnes reliquias eorum] Plin. 3. 15. ubi de octava Italiæ regione: 'In hoc tractu interierunt Boii, quorum tribus CXII. fuisse auctor est Cato: Item Senones, qui ceperant Romam.' Dissentire tamen videtur Appian. in bellis Annibalis, ubi de Apennino: *A sinistro ad Ionium mare nunc quidem Italia est (nam et Hetruria Italia est) sed tamen partem ejus circa litus Ionium incolunt Græci, partem Galli, qui quondam Romam bello adorti incenderunt.* Fr.

Lacum Vadimonis] Ap. Liv. 9. 39, 6. leges, ad eundem lacum a Romanis cæsos fuisse Etruscos, ad ann. U. 445. Plinius Vadimonis ejusdem meminit, 2. 95. et Sen. Nat. Q. 3. 25. et Cato in Orig. Describit alter Plin. in Epist. ad Gallum, lib. 8. Epist. 20. Polybius, 2, 20. 'Οάδμονα, penultima brevi appellat, aut Polybii librarius. Obliqui casus ubique, rectus nunquam, quod meminerim. Leander Albertus, Italiæ descriptor, vix agnoscit hodie lacum hunc: et de illo dissentit a Blondo. *Vin.* Fabricio est lacus, qui hodie *di Viterbo* appellatur. *Pon.*

Quæ incensam] Sic Pal. 1. melius quam publicati, in quibus *qui:* quamquam id rectius videbatur Berneccero. Sed istud melius respondet præcedentibus, *ex ea gente*. Fr. Sic quoque Ryck. Regg. et Toll. *Qui* omnes alii, Frec. Jord. et om. ed. Recte Freinsh. Nam Florus loquitur de internecione totius gentis. Eorum, qui Urbem incenderant, haud dubie nemo etiam ante pugnam Dolabellæ cum Gallis superfuit: inter eam enim et Urbem captam interfuerant anni plus centum. Vid. Salm. Jord. et Frec. *ex ea gente;* quod non displicet. Qui *quæ* mutarunt in *qui*, pro *ex* substituere debuerunt *in*.

Romam Urbem] Abundare conjeci *Romam*, et probat opinionem Berneccerus. Qua enim ratione Urbs pro Roma ponatur, adeo non ignotum est, ut etiam Azo JCtus, in illis humaniorum (ut vocant) literarum tenebris,

adverterit, pr. summæ in Cod. Vide et Steph. in 'Ἀλεξάνδρεια. Potuit illa vox e margine, quo forte interpretandi causa adpicta fuit, transisse in textum. Ita ap. Liv. 2. 43, 8. legitur: 'Fabio aliquanto plus negotii cum civibus, quam cum hostibus, fuit; unus ille vir ipse Cos. Rempublicam sustinuit, quam exercitus,' &c. 'prodebat.' Et Ap. eund. 4. 28, 9. 'Uni viro Messio fortuna hostium innititur.' Quis, locis his paulo attentius consideratis, non suspicetur, voces illas, *ipse Cos.*, et *Messio*, ab aliena manu irrepsisse? *Fr.* Aliter de utroque loco Livii sentit Vir summus J. Fr. Gronov. Hic quoque nihil tollendum arbitror. Nam 'Urbs Roma' infinitis locis ap. Veteres legitur. Vid. quæ congessit eruditiss. Wass. ad Sall. Cat. XVIII. Ceterum quum in Ryck. Toll. Regg. Duisb. Fran. et vett. edd. præter S. et P. sit *Romanam Urbem*, idque etiam Jord. habeat, et Edd. Vin. Grut. et aliæ recentiores, revocandum illud existimavi post Amst. et Beger.

Cap. 14 De hoc bello lege Liv. 8. Val. M. 6. 9, 1. et 9. 3, 4. Agell. 9. 13. Plutarch. cap. 22. Parall. Eutrop. 2. 1. Oros. 3. 9. Auctor. de Vir. ill. c. 26. et 28. *Cam.* Adde Diodor. 16. 91. Plin. 22. 5. Zonar. tom. 2. Cic. de Off. 3. 31. *Fr.*

§. 1 *Decio Mure*] Ita in libris suis fuisse testatur Vin. cum quibus consentiunt Naz. Voss. et Magl. *Murena* alii om. sc. et ed. præter Junt. Idem error est in exemplaribus Aurelii Victoris, et Orosii. Vid. Schott. ad Aur. Vict. c. XXXVI. Fabric. ad Oros. III. 9. et Pigh. ad A. U. 413.

Cum jus civitatis, partem imperii] De jure civitatis postulando, nullum verbum Legati Latinorum in senatu tum, cum de participando imperio egerunt. Duas res tantum petebant, ut alter consul ex Latio crearetur, et senatus pars æqua ex utraque gente esset. Hoc est, quod heic ait Florus, *cum partem imperii ac magistratuum poscerent.* Certe jus civitatis non pro magno petiissent, quod etiam subactis a se populis in Italia passim dederunt Romani, interim cum suffragii latione, interim sine hoc jure. Ut 400. Hernicis, a consule Marcio paulo post triumphatis, leges suas redditas tradit Liv. lib. IX. quia hoc maluerunt, quam jus civitatis. Adde quod Latini, qui hæc poscebant, ex coloniis Romanis plerique erant. Quin ille ipse Annius, Prætor Latinorum, qui pro omnibus verba fecit in his postulatis exequendis, ex colonia fuit Romana. Atqui certum est, colonias Romanas jus civitatis habuisse. Legebam igitur aliquando: *cum in jus civitatis partem imperii ac magistratuum poscerent.* Id est: ad jus civitatis, vel præter jus civitatis. Præter colonias Romanas nonnulli etiam ex populis Latinorum civitatem jam habebant, ut Tusculani. Veliterni jam cives erant veteres Romani. Non tamen omnes eo jure gaudebant. Id ex eo liquet, quod post varia prælia Romanorum cum Latinis sæpius rebellantibus, utpote qui neque bellum neque pacem pati possent, Romanis tandem placuit, quo Latinos sibi populos conservarent, ne ad extremum delendi essent, in civitatem eos accipere, alios alio jure, prout meriti essent singuli. Hoc narrat Liv. lib. VIII. Quo respexisse Florum hoc loco dubium non est, cum dicit, Latinos jus civitatis petiisse. Quod tamen nec eo tempore, nec unquam ab illis factum. Ex æquo se cum Romanis gerebant tunc temporis, nec pluris faciebant Romanam civitatem, quam suam quisque. Participare tantum imperia et magistratus volebant, et unam ex utraque rempublicam fieri, ex nomine Latino ac Romano; hoc tamen Romæ, ut patriæ potiori, concedentes, ut Romani omnes ab ea vocarentur. Nihil igitur hoc loco mutandum censemus: sed Flori error,

quales alios multos hoc toto opere notavi. *Sal.* *Jus civitatis*] Hoc pertinaciter sociis negarunt Romani, donec post crudelissima bella 'victis afflictisque, ipsi exarmati, quam integri, universis civitatem dare maluerunt,' ut Velleius 2. 17, 1. loquitur. *Fr.* Bellum indixit his verbis *jus civitatis* Salmas. ὁ πάνυ, præfatus non jus civitatis petiisse Latinos, sed tantum consortium imperii et magistratuum. Sed hoc ipsum est 'jus civitatis.' Sine jure civitatis nemo poterat Consul aut ullus Magistratus creari. Nam nemo nisi erat jure optimo civis, hoc est, qui jus suffragii ferendi habebat in comitiis, poterat petere magistratus, aut aliis dare. Ubi enim Latinus crearetur Romanus Prætor aut Consul? Num in municipiis aut coloniis Latinis fiet, et Romam ibi creatus mittetur, ut illius Urbis magistratum gerat? Nugæ. Recte Livius dicit in omnibus æquari voluisse Latinos Romanis. Nolebant diutius esse socii Latini nominis, sed cives Romani, et hac quidem lege, ut alter Consulum esset Latinus; hoc est, quod Livius dicit, ut alter a Latinis Consul daretur, sicut plebs dabat Consulem, cum Patriciis extorsissent jus Consulare, et effecerunt, ut ex plebe alter Consulum crearetur. Nec obstat huic sententiæ quod Antium fuit colonia. Non omnes enim coloniæ jus civitatis habebant, sed erant, quæ jus Latii Italiæve tantum habebant, ut nemo paullo humanior ignorare potest. Præterea Antium toties rebellaverat, ut merito jure civitatis, si id habuerat, exciderit, ut ex Livio constat. Non igitur hic peccavit Florus, aut ejus scriptura est immutanda. Sed quod paucis verbis dixit Livius, hoc Florus pluribus exposuit. Cum dixisset ille, jus civitatis petiisse Latinos, id quasi pluribus verbis hic explicat, vocatque partem imperii et magistratuum. Nam qui petit consortium magistratuum Romæ gerendorum, petit etiam jus civitatis. Cod. Naz. *cum jus civitatis partem imperii ac magistratuum poscerent, apud quam amplius, quam congredi auderent*: quod non temere spernendum esse N. Heinsius putat, et censet ex omnium optimi et vetustissimi libri vestigiis sic rescribendum esse hunc locum: *Cum jus civitatis, partem imperii, ac magistratuum caput poscere (quanto amplius quam congredi!) auderent.* Similis locutio ap. Liv. IV. 3. 'Civitatem, quod plus quam connubium est, hostibus etiam victis dedimus.' 'Caput magistratuum' est Consulatus, ut Senatus 'Caput publici consilii' ap. Liv. V. 39. ita sub ipsis loquebantur Imperatoribus: Naso in Ponticis de Sex. Pompeio Cos. 'Quanquam Martia nullum Altius imperium Consule Roma videt.' *Græv.*

Partem imperii] Nempe ut alter Consul Latinus esset. Idem postea petiere Campani ap. Liv. 23. 6, 5. et Sil. XI. 59. *Fr.*

Atque jam amplius quam congredi auderent] Non hæc mihi prorsus sana aut integra videntur. Suspecta etiam faciunt, quæ in libris est varietas, et maxime quam præfert Naz. liber, qui sic habet: *aput quam amplius quam congredi auderent.* Nihili facio ceterorum variationes. Nam magis etiam turbat Pal. 1. hac lectione: *pari imperio atque etiam amplius.* In 2. scribitur: *pari atque etiam amplius.* Si quid veri mens auguratur, totus hic locus ex vestigiis Nazariani sic concipiendus fuerit: *Cum jus civitatis, partem imperii ac magistratuum poscere, at id quam amplius quam congredi? auderent.* Plenus Noster hujusmodi interjectionum admirantium, vel interrogantium. Cum, inquit, auderent poscere partem imperii magistratuumque cum jure civitatis. At id quam amplius quam congredi? Nimirum longe majus fuisse significat, quod ausi sunt postulare partem imperii et

magistratuum, quam si Marte tantum congressi essent. Multi quippe populi ex reliqua Italia bello cum populo Romano contenderunt, at nullus ausus fuerat hactenus petere quod Latini tum poposcerunt. Nihil mutavimus ex antiqua scriptura Naz. Codicis, nisi quod ex *aput*, fecimus, *at id*. Notum est criticis, quibus veteres libri noti sunt, sæpe in his *p* pro *t* scriptum reperiri, et *t* pro *d*. Sal. *Atque jam amplius*] Hoc omnem audaciam videtur excedere Floro, rem ex Romanis animis æstimanti. Et re ipsa amplius hoc est, quam congredi. Nam hoc etiam infirmiores sæpius audent: 'Quin' enim 'resistendum sit impugnantibus, nec eos quidem dubitare, qui spe victoriæ carent,' ait Mithridates ap. Justin. 38. 4. 1. illud, imperare nimirum, ut in consortium imperii recipiatur, non est nisi ejus, qui se pro pari, vel superiore gerit. *Fr.* *Poscerent pari imperio* etiam Ryck. Flor. et Edd. præter primam. *Atque jam* in Pal. 1. et 2. esse scribit Grut. Salm. hic *atque etiam;* sed hoc non adnotarat in exemplari suo. In om. sc. et ed. inveni *atque jam*, præterquam in Voss. 2. qui habet *apud quam*. Post 'auderent' posui distinctionem maximam e Duisb. et V. E.

§. 2 *Quis cessisse hostem mirabitur*] Istam scripturam non impugno. Non possum tamen quin moneam in Ryck. haberi: *quis cecidisse hostem mirabitur*. Plaut. Amphit. 'Crebrique hostes cadunt.' Ovid. VII. Met. 'Civilique cadunt acie.' Quint. 'Cecidere pro patria.' Mox idem codex *occideret*, pro quo in vulgatis est, *occiderit*. Græv. *Cecidisse* etiam Voss. 3. omnes alii *cessisse*. *Cedere* pro, vinci, non amplius contendere, usitatissimum est omnibus scriptoribus. Flor. II. 2. 25. 'Quia Carthago non cesserat.' Et II. 6, 61. 'Sed tamen Annibal cessit.' Vid. Freinsh. in Ind. Broekh. ad Propert. I. 9, 27. et ad Tibull. III. 6, 4. *Occiderit* habent alii om. sc. et ed. Recte, ut ostendit nexus orationis, et sequens 'devoverit.'

Alter Consulum] Manlium intelligit. Nam aliorum de Posthumio opinionem, in qua etiam Diodorus, 12. 64. esse videtur, et est Agellius, 17. 21. refellit Livius, 4. 29, 8. Inde cognomen 'Imperioso' hæsit. Livius ibid. et Plin. 22. 5. Vide etiam Agell. 9. 13. et Plutarch. Parall. cap. 12. Sall. Cat. 52. 27. Porcium Latron. Declam. in Catil. Dionys. 8. 79. Ælian. Hist. Anim. 12. 33, 3. ubi tamen Capitolino hoc tribuit, falso. *Fr.* Nemo omnium Scriptorum, quos laudat Freinsh. T. Manlium, de quo hic agitur, ex hoc facto 'Imperiosi' cognomen accepisse tradidit, præter unum Livium IV. 29. Sed Livium ex ipso Livio, qui VII. 4. patrem hujus T. Manlii, L. Manlium, ob sævitiam in delectu id accepisse auctor est, refellit, et filios illius etiam cognomen patris usurpasse e Fastis ostendit Perizon. c. VIII. Animad. Hist. p. 350. Idem viderant Rupert. ad h. l. et Castilioneus ad Sall. Cat. LII. e quo aliisque ad Sallust. consuta est adnotatio Thysii et Oiselii ad Gell. IX. 13.

Quasi plus in imperio] Hoc est: Quasi aliquid præter victoriam ex imperio et disciplina expectandum sit: sed amplius esse in eo docet iste Manlius ap. Liv. 8. 7, 16. et ap. eund. 8. 34, 2. L. Papyrius. Etiam Alex. Imp. ap. Lamprid. cap. 53. 'Disciplina majorum imperium tenet, quæ si dilabatur, et nomen Romanum et imperium amittemus.' *Fr.* Quasi utilius Reipubl. esset, si non contemnantur imperia Ducum, quam si victoriam miles de hoste reportasset. *Virdungus* ap. Rupertum. 'Plus est in imperio' eodem modo dicitur, quo 'Omnia in hoc sunt,' 'Totum in hoc est,' ap. Cic. et alios, nempe situm, vel positum.

§. 3 *Alter quasi monitu Deorum*] Immo Deorum monitu id factum Livius tes-

tatur, cum utrique consuli visa in somnis species viri supra humanum habitum, denuntiantis, ex una acie exercitum, ex altera imperatorem, Diis manibus terræque matri deberi. Notabis in sequentibus cacozeliam et poëticam licentiam sive lasciviam: 'novum ad victoriam iter sanguinis sui semita aperiret.' Satis erat dixisse: *ut iter ad victoriam sanguine suo aperiret*. Quid enim est: 'Sanguinis sui semita?' Nec melius aut sanius, quod in eadem habetur periodo: 'in confertissima se hostium tela jaculatus.' Quod idem est, ac si Græcus diceret, ἑαυτὸν ἠκόντισεν εἰς τὸ μέσον. Manilius de petauristis et parabolanis saltatoribus dixit: 'Sese jaculantur in auras.' Quod in Poëta et de illo hominum genere tolerabile. At insanum ac nimis κακόζηλον de Imperatore, qui in confertissimos hostes se immittit. *Sal.* Vide supra, 1. 13, 9. Alludit huc, fabulæque suæ aptissime inserit, nunquam sine laude nominandus Barclaius, ubi Sitalcen quendam Sardum, pro Radirobane et Sardorum exercitu se devoventem facit. Vide etiam Statium, Theb. 10. 757. Porro Auctores, qui nostræ historiæ mentionem faciant, annotat Camers, Plutarch. c. 33. Parall. Val. M. 5. 6, 6. Plin. 22. 5. et 28. 2. Auctor. de Vir. ill. cap. 26. Juv. 8. 254. (et 14. 239.) Virg. Æ. 6. 824. et Claud. de IV. Consul. Honorii, vs. 404. Idem multis post sæculis fecit Claudius Imp. ap. Victor. de Cæs. cap. 34. De Deciorum devotionibus vide Cic. Philip. 11. 6, 3. et ejusdem egregium, et, judicio Bernecceri, verissimum judicium, de Nat. D. 3. 6, 4. *Fr.* Tuetur hujus loci scripturam contra Salmasium non modo Claudianus, judice N. Heinsio, sic enim is in Paneg. de Cons. Mallii Theodori: 'Vel qui more avium sese jaculatus in auras,' pro quo *amentare* dixit paullo post in eod. Paneg. vs. 321. 'Quorum compositam puer amentatus in arcem,' ut ibi ille ipse Vir magnus restituit: sed et Florus l. I. c. 13. 'Signum in hostes jaculari,' et lib. I. c. 11. 'Jaculari se in hostem.' Sed nimis poëticum, inquit Salmas. quo loquendi modo solus usus sit Manilius, si illi credimus. At locus ille, quem tangit, non ap. Manil. extat, sed ap. Claudian. de Consulatu Mallii Theodori. Quid faciemus igitur A. Gellio, qui libro XVI. cap. 19. in Arionis historia, quam ex Herod. transfert, sed liberrimo orationis filo, in noctes suas Atticas, hoc inter alia ponit: 'Tum inter hæc eorum verba Arionem cum fidibus et indumentis, cum quibus se in mare jaculaverat, exstitisse?' *Græv.* Hic turbata sunt quædam in iis, quæ adnotat Grævius. Flor. I. 11. dicit, 'Signum in hostes jaculatus est,' et I. 13. 'Panes ab arce jaculatus est.' Gellius l. d. 'Quibus se in salum ejaculaverat.' Et sic Ov. VI. Met. 259. 'Seque ejaculatus in altum (sanguis) Emicat.' Sed tamen ποιητικώτερον videtur esse, quum homo se dicitur 'jaculari.' Liv. quidem VIII. 9. multo simplicius in hac re narranda 'Armatus,' inquit, 'in equum insiluit, ac se in medios hostes immisit.' Ἀκοντίζειν de jactu e navi facto dicit Ach. Tatius lib. III. p. 159. Πάντα ὁμοίως ἠκοντίζομεν ἔξω τῆς νηός. Sed probo judicium Salmasii.

§. 4 *Ut in confertissima*] Sic Pal. 2. ac 3. nam 1. non agnoscit *ut*: male tamen: sane ut eidem Pal. 1. aliquis ita attendat, tanquam si solus errare non posset, nimium fuerit superstitiosi. Hoc enim ipso capite invenias ibi sphalmata scribæ; *quia*, pro *quasi*, item *devolverit*, &c. quæ exempli tantum causa produco, infinitis enim locis aliis turpissime errat; quod ei cum optimis quibusque membranis commune. *Grut.* *Ut* inveni in om. sc. et ed. In Reg. Q, singularis scriptura est, *ut in confertissima hostium tela equo raptus novum*. Probari posset, si accederet plurium Codd. auctoritas.

Sed tamen vulgatum magis convenit ingenio et stilo Declamatoris nostri, cui nusquam placuit simplicitas. 'Aperire iter ad victoriam semita sanguinis sui' post Salm. reprehendit etiam Græv. in Præf. ut inepte dictum. Quæ sit eorum verborum sententia exponit Burm. ad Phædr. Prol. lib. III. vs. 33.

Cap. 15 Hujus belli, tanquam parvi momenti, pauci meminerunt. Lege Auctor. de Vir. ill. cap. 33. et Oros. 3. 22. de Sabinis pop. Plin. 3. 12. et Sil. 8. 423. de Sabino enim nomine non idem omnes sentiunt. *Cam.* Vide etiam Frontin. Strateg. 1. 8, 4. et Euseb. item Liv. Epit. 11. 6. *Fr.*

§. 1 *A Latinis aggressus est gentem Sabinorum*] Nusquam legi, Sabinos in hoc bello se Latinis adjunxisse, aut, statim post Latinos, gentem eorum a Romanis arreptam ac debellatam. Nusquam hoc factum. Multo etiam magis a specie veri abhorret, quod addit, a Curio Dentato Consule subactos, et omnem eorum agrum igne ferroque vastatum. Verum quidem est, Curium Dentatum de Sabinis triumphasse, sed nec illi Sabini se Latinis istis adjunxerant, et bellum Latinorum, de quo hic loquitur, a bello isto Sabinorum, quo devicti sunt a Curio Dentato, magno intervallo temporum dissidet. Latinis debellatis et victos se fatentibus, cum servari eos placuisset, et beneficio, ne amplius rebellarent, demereri, civitas data est ex sententia Furii Camilli, qui consul fuit anno urbis....At Sabinorum bellum profligatum est per Curium Dentatum consulem Anno urbis....Anni sunt....Inter illud spatium multa alia bella gessit populus Romanus, Bellum Ausonum, Bellum Privernas, Neapolitanum, Samniticum, Etruscum, et alia, de quibus nullam hic mentionem habet Florus, qui duo tempore et causa disjunctissima bella simul conjunxit. Sic, magno dispendio rerum ac historiæ, fiunt hæc historica compendia. *Sal.* Curius Sabinos vicit A. U. 463. Bellum cum Latinis gestum est A. U. 413. quo Decius se devovit. Pax iisdem data Camillo et Mænio Coss. A. U. 415. a quo ad bellum cum Sabinis sunt anni 48. Vid. Panvin. Sigon. et Pigh. ad hos annos. *Aggressus gentem* Voss. 1. 3. et edd. quædam recentiores.

Immemores factæ sub Tito Tatio affinitatis] N. Heins. legendum esse contendit: *pactæ sub Tito Tatio affinitatis:* firmatque hanc conjecturam Liv. XXXIV. 32. 'Cum Philippo hoste nostro non societatem solum, sed affinitatem etiam pepigisti;' sic etiam ap. Velleium II. 65. *pacta affinitas* scribendum esse conjecit. Naso in Fast. de Castore et Polluce: 'Leucippo fieri pactus uterque gener.' Vell. I. 1. 'Quod pactæ ejus Hermiones nuptias occuparat.' Dubitat etiam annon scribendum sit ap. Flor. lib. I. cap. 1. *pax pacta, et fœdus pactum* alibi pro *factum.* Subjicit idem, sic in notis ad Nason. in Papinio olim recte se correxisse *connubia cœlo pacta,* ubi scripti libri constanter, sed male, *facta.* Sed et ap. ipsum Nason. similes mendas complures se sustulisse testatur. Hinc et *pacta jugalia* Ov. in fab. Cephali: 'Alter agebatur post pacta jugalia mensis.' Sic hunc locum correxit, cum optimus codicum *acta* præferret, vulgati *sacra.* Græv. Vid. Heins. ad Vell. l. d.

§. 2 *Dentato*] Rationem et originem talium cognomentorum lege ap. Plutarch. Coriol. cap. 14. et 15. *Fr.* De Curio add. Plin. VII. H. N. 16.

Qua Nar ambit, fontesque Velini] Mihi semper de mendo suspecta visa hæc lectio. Legeram ex conjectura primo: *qua Nar amnis fontesque Velini.* Quam mihi postea veram adprobavit consultus codex bonus et antiquus Naz. In antiquis Jord. exemplaribus hanc scripturam inveni: *earumque loca a Varanio fonte Adriatico tenus mari*

igne ferroque vastavit. Quærendum, num aliquis fons Varanius in illis locis. Puto illum hanc lectionem exsculpsisse ex antiqua Flori et intricata scriptura, dum eam non satis assequitur: *qua Naranio fonte Velini.* Inde ipse fecit: *a Varanio fonte.* Quasi aliquis ibi locorum fuerit fons Varanius. *Sal.* Naz. satis clare expressit, *qua Nar, Anio, fontesque Velini, Adriatico, &c.* ut aliquid subintelligatur; quæ lectio minime profecto contemnenda. *Grut.* *Qua Nar ambit fontesque Velini*] Non potest ferri hæc lectio. Scribendum enim fuisset, *quem Nar ambit, fontesque Velini.* Recepi Naz. libri a Ryck. quoque firmatam, et Salm. probatam scripturam: *qua Nar amnis fontesque Velini.* Nec eam tamen esse integram facile mihi persuadeo. Sed cum Grut. ex vestigiis Jornandis apud quem habetur: *loca a Varanio fonte*, et veterum librorum Flori, in quibus scribitur: *qua Naronio fonte Velini;* legendum: *qua Nar, Anio, fontesque Velini.* His enim finibus Sabini circumscribebantur. Plin. III. Hist. 12. 'Sabini, ut quidam existimavere, a religione et Deorum cultu Seveni appellati, Velinos accolunt lacus, roscidis collibus. Nar amnis exhaurit illos sulphureis aquis. Tiberim ex his petens replet, et monte Fiscello labens juxta Vacunæ nemora et Reate in eosdem conditus. At ex alia parte Anio, in monte Trebanorum ortus, lacus tres amœnitate nobiles, qui nomen dedere Sublaqueo, defert in Tiberim.' Ceterum in hoc bello describendo Florus hallucinatur non tantum in ratione temporis, ut Salmasius ostendit, sed et in locorum situ, cum scribit Sabinorum terras a Nare, Anione et Velino fuisse vastatas ad mare Hadriaticum usque, cum illorum ager pertineret tantum ab his amnibus ad Apenninum; terras vero ab Apennino usque ad Hadriaticum tenuerint Galli Senones. Rectius itaque Auctor de Vir. Ill. in M'. Curio Dentato: 'Manius Curius Dentatus primo de Samnitibus triumphavit: quos usque ad mare superum perpacavit.' Subjicit de his tantum agri et hominum cepisse Curium, de quo et Florus loquitur. Postea subnectit, illum de Sabinis quoque triumphasse. Samnites tunc armorum societate juncti erant Umbris, Gallis et Etruscis: a Romanis fusi sunt in Senonum agro, in quem et postea coloniam duxerunt, quæ Sena dicitur. Hunc errorem Flori primus animadvertit Ph. Cluverius Ital. Antiq. lib. II. cap. VIII. et pluribus refellit. Ceterum N. Heins. conjicit legendum esse *qua Nar abit fontesque Velini.* Is enim fluvius, inquit, ortus in Fiscello monte agrum Sabinum atque Umbrum dividens, in Tiberim se tandem decurrens exonerat, auctus lacu Velino. *Græv.* Salm. in Ed. Commelin. hanc exhibet scripturam Codicis Naz. *Auarani ofente in vel in Adriatico.* Ex ea potius legendum est cum Grut. *Nar Anio*, quod etiam Salm. ibidem probaverat, quam *Nar amnis.* Alii libri hic valde variant: de Ryck. monuit Græv. Pal. 1. *qua Nar fluvius ambit.* Sic quoque Fran. sed *quem* pro *qua.* Pal. 2. *qua natura ambit.* Vineti, Reg. F, Ber. Magl. Duisb. et om. ed. *qua Nar ambit f. V.* Florent. *qua Nar fluvius abit f. V.* Voss. 1. 2. *Nar abit:* quo confirmatur conjectura Heinsii. Reg. Q, *qua Nar f. V.* Voss. 3. *qua Nar amnis ambit.* Ex hac diversitate satis apparet: vitium esse in voce *ambit.* In Edit. Grævii prave editum erat *Naramnis* pro *Nar amnis.* Amst. sequuti judicium Grut. et Grævii ediderunt *Nar, Anio.* Hoc verum puto; sed non debui recipere.

§. 3 *Nec ipse posset æstim. &c.*] Vide Oros. 3. 22. refert Auctor de Vir. Ill. c. 33. Curium hunc de Samnitica victoria ita ad Senatum retulisse: 'Tantum agri se cepisse, ut solitudo futura fuerit, nisi tantum hominum cepisset: tantum porro hominum ce-

pisse, ut fame perituri fuerint, nisi tantum agri cepisset.' *Fr.* Si verum est, quod scribit Aur. Victor, Florus confundit duas victorias Curii, et de Sabinis dicit, quod ad Samniticam pertinebat. Sed Orosius hoc quoque refert ad victoriam ejus de Sabinis.

CAP. 16 Prima pars capitis hujus, de precibus scilicet et deditione Campanorum, habetur a Liv. 7. 30. &c. reliquum lib. 9. *Cam.*

§. 1 *Precibus deinde Campaniæ motus*] Et heic ὕστεροπρότερον χρονικὸν ingens a Floro commissum, dum Samniticum bellum, quod precibus Campanorum motus suscepit populus Romanus, tempore posterius facit Latino ac Sabino bello, de quibus tractat præcedenti capite. Ac de Sabino quidem nullum est dubium, cum tot annorum interstitio præcedatur ab isto Samnitico, quod susceptum est in gratiam Campanorum. Profecto ne Latinum quidem, etsi tanto antiquius Sabino, temporis primas ferre debeat contra Samniticum, quod prius est. Ecce enim Campani auxilium adversus Samnitem petiere, Coss. M. Valer. Corvino tertium, et Aulo Cornel. Cosso, quibus cura hujus belli demandata, qui et ambo de Samnitibus triumpharunt. Hoc initium belli Samnitici, et primus de hoc Romanorum triumphus. At Latini cum Campanis defecerunt, tribus ferme annis post consulatum M. Valerii, et initium belli Samnitici, in consulatu Manl. Torquati et Decii Muris. Prius certe finem accepit bellum Latinorum, quam Samniticum, quod quinquaginta ferme per annos duravit, cum vix debellati statim rebellarent, utpote de quibus quater et vigesies triumphatum sit. *Sal.*

Pro sociis] Tertium membrum divisionis propositæ supr. 1. 9, 6. De re ipsa vide Lips. Polit. 5. 4, 7. Diodor. 22. 1. *Fr.*

Samnites invadit] Naz. cum Jordanois *Samnitas*, ἀρχαϊκῶς: sic *Pœanas*, *Acarnanas*, pro *Pœanes*, *Acarnanes*; vide Charis. lib. 1. *Sal.* Ryck. *Samnitas* quod et Naz. et Jornand. præ se ferre testatur Salmasius. Sane sic veteres sæpe scripsisse alibi pluribus exemplis ostendi. Idem codex Ryck. eodem modo paullo post. *Samnitas invasit.* Græv. *Samnitas* habent et hic et n. 7. excepto Fran. alii om. sc. et ed. In Ryck. utroque loco est *Sanitas*, n. 2. *Sanniticum*, et n. 7. *Sannium* et *Sanio*. Et sic varie alibi in eodem libro. Nec minus in aliis, *Sanites*, *Samites*, *Sampnites*, *Sanium*, *Sannium*, *Sampnium*, interposito *p*, ut *dampno*, *tempno*. Eamdem varietatem inveni in Ms. Aur. Victore, in quo etiam semper in accus. plur. erat *Sanitas* et *Sannitas*, non *Samnites*, ut edidit Schottus. Hi autem Græcis sunt Σαμνῖται et Σαυνῖται, Steph. in Σάμνιον, et Σαυνῖται, ubi vid. Holst. et Scal. ad Fest. in h. v. Straboni et Polyb. etiam Σαυνῖται, de quo Casaub. ad Strab. v. p. 250.

§. 2 *Erat fœdus cum utrisque percussum*] Immo cum solis Samnitibus. Ea causa repulsi primo Campani, auxilium contra Samnitem implorantes, quod negaret Senatus opem dare se posse, fide fœderis illæsa, externis, adversus socios atque amicos. Ita enim his respondit consul ap. Liv. ex auctoritate Senatus: 'Auxilio vos, Campani, dignos censet Senatus; sed ita vobiscum amicitiam institui par est, ne qua vetustior amicitia ac societas violetur. Samnites nobis fœdere juncti sunt.' Vide reliqua ap. Liv. lib. VII. Coacti itaque Campani se ac sua Romanis dedere, ut sic illis liberet dediticios suos tueri. Falsum igitur quod statim subjicit Florus: 'Sed hoc Campani sanctius, et prius, omnium suorum deditione fecerant.' Dicit fœdus Romano percussum cum utrisque populis, Samnitibus et Campanis; sed Campanorum fœdus prius ac sanctius fuisse, quod omnium suorum deditione factum sit. Hæc in-

ter se plane pugnant, fœdus cum aliquo facere, ac deditionem. Si deditionem fecere Campani, fœdus illud non fuisse constat. Nam per fœdus æquatio juris fit inter fœderatos. Per deditionem omnia unius traduntur in potestatem alterius. Ne ipsi quidem dediticii suæ sunt potestatis et arbitrii; sed illius esse censentur, cui se dediderunt. Demus fuisse fœdus, quod fecerunt Campani, dedentes se Romanis, non tamen prius fuerit quam Samnitium. Fœderati quippe jam tum Samnites erant Romanorum, cum ab his petitum auxilium venere Campani. Nec enim ante id tempus fœdere ullo aut societate juncti cum Romanis memorantur. Immo si fœdus illud fuit tunc, ideo factum est, ut defensores haberent Romanos adversus Samnites, antiquos amicos et socios populi Romani. Sed deditionem sui et omnium suorum facere adacti sunt, nec aliter auxilium obtinuissent. Tunc igitur opem illis pollicitus est senatus, quia jam inde pro suis rebus et hominibus illud auxilium dabatur. Nam dediticii in potestate sunt ac dominio eorum, quibus dediti sunt. Et recte mox Florus: 'Sic ergo Romanus bellum Samniticum, tanquam sibi, gessit.' Quia scilicet pro suis rebus ac suis dediticiis illud gestum est. Hinc illa in oratione Campanorum ad Senatum, cum se ac sua dederent ad auxilium impetrandum: 'Quandoquidem nostra tueri adversus vim atque injuriam justa vi non vultis, vestra certe defendetis. Itaque populum Campanum, urbemque Capuam, agros, delubra Deum, divina humanaque omnia in vestram, Patres conscripti, populique Romani ditionem dedimus.' Hæccine verba sunt ac formula æqui fœderis ac sancti? Immo deditionis, qua alterius potestatis fiunt, quæ olim sua erant. Sed ipse sibi contradicit Florus. Nam qui mox dixerat, bellum illud sibi gessisse Romanos, quia pro suis nimirum dediticiis, idem initio capitis scribit, populum Romanum, 'precibus Campaniæ motum, non pro se, sed, quod est speciosius, pro sociis, Samnites invasisse.' Hæc non possunt inter se conciliari, ut socii simul ac dediticii fuerint Campani Romanorum, atque Romani bellum illud, pro sociis pariter, ac tanquam sibi, rem suam scilicet gesturi, susceperint. Varie quidem fœdera; alia æquis, alia iniquis legibus. Sed deditio nunquam fuit fœdus. *Sal.* *Hoc Campani sanctius et prius omnium suorum deditione fecerant*] Duo in his Flori verbis reprehendit Vir incomparabilis, quod deditionem vocet fœdus, et quod fœdus Campanorum dicat prius fuisse fœdere Samnitium. Sed nihil hic in se admisit Florus, cujus accusari merito possit. Nam deditionem quoque fœdus esse, sed omnium iniquissimum, id clare Menippus, Antiochi legatus ap. Liv. docet XXXIV. 57. ubi ait: 'Esse tria genera fœderum, quibus inter se paciscerentur amicitias civitates regesque. Unum, cum bello victis dicerentur leges: ubi enim omnia ei, qui armis plus posset, dedita essent, quæ ex iis habere victos, quibus multari velit, ipsius jus arbitriumque esse; alterum, cum bello pares æquo fœdere in pacem atque amicitiam venirent: tunc enim repeti reddique per conventionem res, et si quarum turbata bello possessio sit, eas ex formula juris antiqui, aut ex partis utriusque commodo componi: tertium, eum, qui hostes nunquam fuerint, ad amicitiam sociali fœdere inter se jungendum coëunt, eos neque dicere neque accipere leges, id enim victoris et victi esse.' Est igitur inter fœdera deditio, sed iniquissima. Hoc Livius etiam docet lib. IX. 20. 'Teates Appuli impetraverunt, ut fœdus daretur: neque æquo tamen fœdere, sed ut in ditione populi Romani es-

sent,' hoc est, ut essent dediticii. Sic et Samnites ap. eund. lib. VIII. 1. 'Sidicinos, qui nec ut Samnites in pace, amicitiam, nec, ut Campani, auxilium in bello petissent, nec in fide populi Romani, nec ditione essent.' Hoc est: Qui nec æquo fœdere, ut Samnites, nec deditione, ut Campani, in amicitiam populi Romani venissent. Nam hæ erant dedentium se sollemnes formulæ. Plaut. Amph. I. 1. 'Dedunt se, divina humanaque omnia In ditionem atque in arbitratum, cuncti Thebano populo.' Et ap. Liv. lib. I. 'Deditisne vos populum, urbem, agros, aquam, terminos, delubra, utensilia, divina humanaque omnia in meam populique Romani ditionem?' Proprie ergo in ditione esse deditionem significat, quod fœdus Livius vocat, sed non æquum: quia vero omnium fœderum erat iniquissimum, ut non longe abesset a servitute summa, hinc fœderi nonnunquam deditio opponitur, ut ap. Liv. eod. in loco: 'Campanorum aliam conditionem, qui non fœdere, sed per deditionem in fidem venissent.' Qui locus forte τῷ πάνυ imposuit, ut affirmaret deditionem nunquam fuisse fœdus; sed facile huic loco potest occurri, si recte explicetur. Hoc enim Latini aiunt, Campanos non fœdere, nimirum æquo, ut scilicet Latini, sed deditione, hoc est fœdere iniquissimo, in Romanorum societatem venisse. Primum crimen diluimus, alterum longe levius est, et minore negotio potest amoveri a Floro. Cum dicit Campanos suum fecisse fœdus sanctius et prius Latinorum fœdere, non vult tempore Campanorum fœdus præcessisse Latinorum, sed deditione suorum omnium fecisse, ut illi fœderi, quod cum Latinis fecerant Romani, præferretur et anteponeretur. Quo sensu dicitur 'nihil prius et antiquius habere,' hoc est, omnibus rebus anteferre. Phædrus lib. I. 'Si vocem haberes, nulla prior ales foret,' omnibus avibus anteferreris. Horat. IV. Carm. 'Qui color est puniceæ flore prior rosæ.' Quod autem in his Florus de Romanis, id Livius lib. VI. c. 10. de Nepesinis narrat, illis nimirum deditionis quam societatis fidem sanctiorem fuisse. Romanos sane jure dedititios præposuisse sociis, rationibus posset ostendi facile, nisi has partes jam pridem occupassent homines juris divini humanique peritissimi. *Græv.* Deditionem genus fœderis esse, etiam Rupert. hic adnotat e Sigon. I. de Ant. Jur. Ital. I. et Grotio, quem vid. in Adnotatis ad III. de J. B. et P. 8. 4. et II. 25. ubi docet, cur Florus dicat fœdus Romanorum cum Campanis horum deditione 'sanctius' factum fœdere cum Samnitibus. Vocem 'prius' Grævius bene exponit contra Salm. Et hujus significationis quamplurima sunt exempla in omnibus Scriptoribus, quorum nonnulla adnotavit Schult. ad Sen. Suas. III. Hinc 'prior' et 'potior,' item 'prior' et 'probatior' sæpe conjunguntur tamquam synonyma. Vid. Liv. XXII. 28. XXVII. 8. et XXXVI. 7. Tertia reprehensio Flori (tria enim in eo carpit Salmasius) quam primo loco a Salm. positam præterit Grævius, justa est: utpote quæ nitatur diserto testimonio Livii VII. 30. et 31.

Sic ergo Romanus] Quidam *pop. Romanus.* Non ita recte. Nam alibi sic loquitur, 'Romanus,' 'Germanus,' 'Tarentinus,' non addens, *populus*. Exempla passim obvia. *Sal.* Additamentum *populus* est in Pall. Ryck. Reg. F, Magl. Berol. Duisb. et V. E. Id ab alia manu intrusum esse etiam hoc argumento est, quod in aliis libris est *pop. Rom.* in aliis *Rom. pop.*

§. 3 *Omnium*] Campaniæ laus sumta est ex Plin. 3. 5. Solin. cap. 8. Strab. lib. 5. Eutropio 2. 1. Eleganter Silius Campaniæ laudes cecinit 8. 526. De his populis plura Plin. 3. 5. et 12. *Cam.* Adde Polyb.

3. 91. Dionys. 1. 37. Plin. 18. 11. Cic. pro L. Agrar. Strab. lib. 5. Inde est quod Sen. Epist. 51. ait: 'Hannibalem indomitum nivibus et Alpibus virum, enervaverunt fomenta Campaniæ.' Pertinet eo proverbium quod hodieque usurpari Camerar. Subcisiv. 1. 85. refert: *Il regno Neapolitano e un delicato paradiso, ma habitato da gli diavoli*. Fr. Ryck. *Omnium non modo Italiæ, sed toto orbe terrarum pulcherrima Campaniæ plaga est.* Mox idem: *Vesevus*, non *Vesuvius*, ut plerumque vetustissima monumenta. *Græv.* *Italiæ* ex hoc loco laudant Catanæus ad Plin. III. Ep. 7. et VI. 4. et J. Fr. Gron. ad Liv. XXXIX. 30. Et sic e Naz. et Pal. 2. adnotarat Salm. Sed *Italia* habent Regg. Fran. Voss. Toll. Duisb. et om. ed.

Nihil mollius cælo] Temperatius, clementius. Sic infra lib. III. cap. 3. 'Sed in Venetia, quo fere tractu Italia mollissima est, ipsa cœli solique clementia robur elanguit.' Sic Græci μαλακὸν usurpant, quod et mari, cum tranquillum est, tribuunt, ut et Latini, cum, voce inde mutuata, 'malaciam maris' appellant. *Sal.*

Nihil mollius cælo: denique bis floribus] Qui corruptum hunc locum censent, ipsi sunt corrupti potius judicii: quod prius emendent licet, quam quidquam hic attentare audeant. Naz. distinguit: *nihil mollius, cælo denique bis floribus vernat*. Vitiose. Elegans porro vocis notio *denique*, quæ ex abrupto, et ante expectatum, mira brevitate, venit. Nec adeo rara est apud antiquos ac probos Auctores, ut videri volunt docti criticorum. Hic Noster ea sæpe utitur. Supra de Veiis captis. 'Denique, non scalis nec irruptione, sed cuniculo et subterraneis dolis peractum urbis excidium. Ea denique visa est prædæ magnitudo, cujus decimæ Apollini Pythio mitterentur.' Solinus de fonte Hammoniaco. Ad quem locum nos plura. Frustra igitur ille Vir doctus, qui corrigebat: *Nihil mollius cælo dieque: bis floribus vernat*. Nec melius illi alteri successit, apud Velleium sic mutanti: *Nihil mollius cælo, nihil uberius solo, denique bis floribus vernat*. Elegantiam suam ac venustatem huic loco plane surripueris, si aliam lectionem admittas. Id ut melius constet, integrum eum, ut legendum est ac distinguendum, ponam: *Nihil mollius cælo. Denique bis floribus vernat. Nihil uberius solo. Ideo Liberi Cererisque certamen dicitur. Nihil hospitalius mari. Hic illi nobiles portus, Caieta, Misenus, et tepentes fontibus Baiæ.* Ut cœli mollitiem ac temperiem probet, bis flores ibi dicit emicare. Ut soli ubertatem ac fertilitatem ostendat, Liberum Cereremque de eo certasse proditum ait. Ut maris denique hospitalitatem testetur, portus aliquot nobiles in ejus ora recenset. Frequentior porro hujus vocis usus est in rebus narrandis, aut causis assignandis, ubi plures eduntur, ut ultimo loco ponatur ad orationis clausulam. Ut cum præponitur, 'primo,' deinde subjungitur, 'præterea,' et postremo additur, ad rem finiendam, 'denique.' Sæpe tamen ubi res una memoratur, aut causa una allegatur, statim per se solet inferri, ut heic: 'Nihil cœlo mollius: denique bis floribus vernat.' Quasi diceret: Adeo verum est, nihil esse cœlo mollius, ut bis ver in anno habeat. *Id.* Rara illatio vocis 'Denique,' cum nihil præcesserit, cui serviat. JCtis tamen aliisque etiam scriptoribus, non semel usitata; frustra sane reprehensa a Viro docto, Triboniani manibus iniquiore quam par erat: plane Pal. nostri tres propugnant hanc scripturam; et adsentior amicissimo meo Salmasio, belle sic ex abrupto inferri, illud 'Denique:' amicus tamen quidam, meus aliquando suspicabatur, *cælo dieque*: acutius quam verius. *Grut.* Pluribus exemplis lectionem hanc firmat

Salm. in Sol. p. 382. D. 2. quib. adde Justin. 9. 4, 1. 11, 11, 4. 13, 2, 10. 23, 1, 15. et Papinian. in l. 12. de adopt. *Fr.* 'Denique' hic est: Ut paucis dicam: ut verbo dicam, unde reliqua intelligi possint. Græv. ad Cic. x. Ep. Famil. 10. et ad Suet. Aug. xxiii. Add. Jac. Gothofred. ad l. 87. D. de R. J. Freinsh. ad Tac. i. A. 28. et in Ind. Flori. Schegkius, quem hic tangit Salm. ad Vell. i. 4. scribit, se ita emendare e libris veteribus. Non scio qui sint hi libri, nulli eorum, qui Floro manus admoverunt, memorati.

Bis floribus vernat] Floribus gignendis bis habet ver. Ut 'hibernum' pro hieme, ita et 'vernum' pro vere absolute, dum subintelligitur tempus. Sed ut 'hibernare' et 'hiemare' annus dicitur Latine, cum 'hiems' est anni; ita et 'vernare,' cum est 'ver.' At cœlum bis vernat, cum bis ver facit. Possumus tamen heic intelligere, Campaniam bis venare, bis ver habere. 'Cœlo nihil mollius.' Inde est, quod bis vernat Campania. Alia est significatio verbi *vernare*, de avibus cantillantibus, ap. Poëtas. Ovid. 'Docili gutture vernat avis.' Εὐστομεῖ. Quia vere magis garriunt aves. An a vernis pueris, quorum garrulitas placuit veteribus. Unde et vernalis urbanitas, vernaculorum dicta. *Sal.* Adde Chron. Altissiod. pag. 5. b. et Aristot. Mirab. cap. 67. *Fr.* *Vernum* pro tempore verno est ap. Caton. de R. R. cxxxii. 'Postea verno arare incipito.' *Vernans tempus* dicit Poëta in Culice fin. 'Et quoscumque novant vernantia tempora flores.' Sed et flores ipsi *vernare* dicuntur: v. Heins. ad Ov. iv. F. 429. Ovidii locus ap. Salm. est iii. Tr. 12. 8. ubi legitur *indocili*.

Nihil uberius solo] Varro, ubi Italiam extollit, præcipue Campaniam laudat. lib. 1. de R. R. cap. 2. 'Quod far conferam Campano? quod vinum Falerno? quod oleum Venafro?' nam et ista sunt Campana. Iterum, 11. Rerum Humanarum: 'Ad victum optima fert, ager Campanus frumentum, Falernus vinum.' Livius 7. 38, 7. 'Agrum Italiæ uberrimum, dignam agro urbem.' *Fr.*

Liberi Cererisque certamen] Sic de Campania Plin. iii. H. N. 5. ap. Stadium, 'Ut veteres dixere, summum Liberi Patris cum Cerere certamen.' Nempe quia tam fertilis erat vini ac frumenti, ut dubium videretur Liberi an Cereris ibi majora essent munera, fabula ferebatur, Deos de ea inter se contendisse; ut hic e Polyb. iii. 91. adnotat Rupertus. 'Certamen' pro re, de qua certatur, ut 'Desiderium,' pro eo, quod desideratur, ap. Cic. xiv. Fam. 2. 'Amores,' pro eo, qui amatur, Catul. Carm. x. et alibi.

§. 4 *Nihil hospitalius mari*] Ob frequentiam commodorum portuum. Non enim homines tantum hospitales, sed etiam loca. Unde inhospita tesqua, deserta et cultu vacua, ac proinde accipiendis hominibus parum idonea. Ita et 'inhospita maria' dici queant, quorum littus importuosum et accessu difficile. Sic etiam εὔξεινος πόντος, qui olim ἄξεινος, inhospitalis: 'Dictus ab antiquis Axenus ille fuit.' Sed propter incolarum barbariem, non ob portuum penuriam, ita appellatum volunt. Eo tamen respexisse puto hunc Florum, cum nihil hospitalius mari, quod Campaniam alluit, esse dixit. Οὐδὲν εὐξεινότερον. Quasi melius id nominis mereretur, quam cui Græci hoc insigne dederunt cognomen. Hospitium, pro diversorio ac καταγωγίῳ, etiam media Latinitas dixit. Et Firmico 'Hospites' vocantur, qui tabernarum institores et caupones. Quod hodieque in nostro idiomate retinemus. Portus, hospitia quodammodo maris sunt. Sic et hospitale mare, cui frequentia talia hospitia. Virgilius *hospitium arenæ*, appellat plagas

vel stationes in littore, vel etiam portus, quibus naves excipiuntur. Æneas secunda Æneïde apud Didonem conquerens, quod naves suæ prohiberentur ad littus Africanum appellere: 'Hospitio prohibemur arenæ. Bella cient, primaque vetant consistere terra.' *Sal.* Contra, 'Pontus Euxinus, antea ab inhospitali feritate Axenus appellatus:' apud Plin. 6. 1. *Fr.* Nihil portuosius mari: quia portus sunt velut hospitia navium alto jactatarum. *Virdungus* ap. Rupertum. Sic contra 'Inhospitale litus' insularum, in quas Trajanus delatores relegabat, dicit Plin. Jun. Paneg. XXXIV.

Caieta] Caietam Latio novo, quia citra Lirim sita est, multi adscribunt: urbs est et portus in ora Formiani sinus occidentali; nomen habet a Caieta Æneæ nutrice, sive a littoris curvitate, teste Strabone, et hodie nomen retinet, distatque ab Urbe, in ortum æstivum, ad sexagesimum lapidem ab Aquilone. Formias habet adversas, ad quintum lapidem. Formiano sinu intermedio. *Stad.* Vid. Serv. ad Æn. 7. 1. *Fr.*

Misenus] Portus et promontorium est, olim urbs quoque satis celebris, quæ nunc diruta est. Ultra Caietam in ortum vergit, ad quadragesimum fere lapidem; dictus a Miseno Æneæ tubicine, teste Virg. 6. 234. Cumæ eodem tractu sitæ erant, sed in occasum æstivum 16. stadiis. *Stad.*

Baiæ] Promontorium, et urbs, et portus, ob tepentes aquas saluberrima; ab urbe ad centesimum lapidem in ortum brumalem distabat; cingebatur a septentrione Averno; a meridie, Augusti portu; ab occasu Lucrinum lacum habebat; ab ortu, Puteolanum sinum: ita ut nihil eo situ amœnius neque salubrius esse posset. Quare a Romanis frequentissime otii causa et deliciarum habitabatur: nunc fere suis ruderibus obruta jacet, etiamsi ob fontium et aquarum salubritatem hodie commendetur. *Stad.* Lege etiam Sid. Apollinaris Carm. XVIII. Chron. Altissidor. p. 3. et Cassiodor. l. 9. Var. Epist. 6. *Fr.* Add. Dausq. ad Sil. It. XII. 113.

Lucrinus et Avernus] Ex præcedenti Baiarum descriptione noti sunt: et Strabo lib. 5. et Plin. 3. 5. et 30. 2. et 36. 15. &c. *Stad.*

Quædam maris otia] Inter portus maris Campani, Lucrinum et Avernum recenset. Atqui lacus sunt, sed ex eo genere, quas Græci λιμνοθαλάττας appellant, lacus nempe, quibus mare affunditur, æstuaria, quæ et στομολίμνα dictæ, quod ostia ad mare habeant, quibus aquam ex mari recipiunt. Hoc videns Jord. lectionem antiquam Flori mutaverat, quia vix eam caperet. Igitur pro *quædam maris otia*, sicut habent antiqua Flori omnia exemplaria, in omnibus Jord. legitur, *quædam maris ostia.* Verum quidem est, ostia maris esse lacus illos, qui in mare aperti sunt, et inde marino æstu implentur; sed aliud voluit Florus. Eleganter *quædam maris otia* esse dicit hæc æstuaria, quibus infusum mare veluti quiescit et otiatur. Non movetur quippe mare, nec procellis obnoxium, quod intra illos recessus conceptum tenetur. De bonis etiam portubus hoc possis dicere, quædam videri maris otia. Quales sunt in quibus naves haberi possunt ab omni ventorum flatu tectæ ac tutæ, sic ut vinculis alligari aut anchora fundari ibi opus non habeant. Talem describit Ithacæ portum Homerus Odyss. XIII. vs. 97. Δύο δὲ προβλῆτες ἐν αὐτῷ Ἀκταὶ ἀποῤῥῶγες, λιμένος ποτιπεπτηυῖαι, Αἵτ' ἀνέμων σκεπόωσι δυσαήων μέγα κῦμα Ἔκτοθεν. ἔντοσθεν δὲ ἄνευ δεσμοῖο μένουσι Νῆες ἐΰσσελμοι, ὅταν ὅρμου μέτρον ἵκωνται. In ejusmodi portu 'æquora tuta silere' canit Virg. ut in Africano, quem ad instar illius Homerici: 'Geminique minantur In cœlum scopuli, quorum sub vertice late Æquora tuta silent.'

Silent igitur et quiescunt in ejusmodi portubus maria, ac proinde otia quædam maris dici possunt. Quin ostia sint, nemo ambigit. Verius tamen est, ut de Lucrino et Averno tantum intellexerit Florus, non etiam ad præcedentia retulerit. Nam in ejusmodi stagnis, æstu marino irriguis, mare restagnans, plane quietum manet, et quasi otiatur. *Sal.* *Otia*] Ita ausus sum reponere, suadente vet. ed. quodque annotasset Vin. ita quoque habere aliquot Mss. nihil enim verius aut elegantius dici potest: sicuti pluribus ostendo in Opinionum libellis. Vineti editio *ostia*, quod quomodo concoquant viri eruditi, nescio: certe nostrum reperitur quoque in tribus Pal. *Grut.* Merito tuentur Viri docti hanc lectionem. Plin. Paneg. cap. 82. 'Quantum dissimilis illi, qui non Albani lacus otium, Baianique torporem et silentium ferre, non pulsum saltem fragoremque remorum perpeti poterat.' *Græv.* Et sic plerique sc. et om. ed.

§. 5 *Hic amicti vitibus montes, Gaurus, Falernus*] Vetus Jord. *Hic amici vitibus montes*, eleganter, modo ita scripserit Annæus. Sic Horat. 'Amicum vitibus Caulonem' dixit: de Gauro Symmachus, de Campania loquens: 'Ubi Corniger Lyæus Operit superna Gauri.' Hos versus posuimus, ut scribendos putamus. *Gutter* vulgo, mendosissime. Schedæ Palatinæ: *Gutturi*: nos, *Gauri*. Sal. Vide Indicem, si lubet. *Fr.* Salm. ex uno Pal. scripserat *amici*; sed *amicti* est in omnibus libris, frequentissimo genere loquendi apud poëtas. Vid. N. Heins. ad Ov. x. Met. 100. et 1. F. 158. Salmasius verba Horatii II. Carm. 6. 18. e memoria laudans labitur. Nam ibi vulgo legitur, 'Et amicus Aulon Fertili Baccho;' pro quo cl. Bentl. edidit *apricus*, quum Heinsius maluisset *amictus*. Symmachi locus est I. Ep. 8. Ed. Lect. *Montes* non habet Fran.

Gaurus] Gaurus mons initium habet a ripa Liris orientali, atque ostio ejusdem fluminis, quod a Gauri vicinitate Gaurianus, unde vulgo *Garigliano* dicitur. Hujus montis pars occidentalis, 'Gaurus;' orientalis, et juga ejusdem, 'Massicus;' septentrionalis, 'Falernus' dicebatur. Falernus ager ejus montis ad septentrionem declivitate porrigebatur. Vinum quod summis collibus nascebatur, 'Gauranum:' quod mediis, 'Faustianum;' quod imis, 'Falernum' vocari solitum est, teste Plinio, 14. 6. *Stad.* Vid. Cellar. II. Geogr. Ant. 9.

Pulcherrimus omnium] Jord. *omnium*. Idem mox: *quondam inter tres maximas, Romam, Carthaginemque, numeranda*. Flori omnes libri vulgo, *numerata*. Quod melius. *Sal.*

Vesuvius] Nunc *Summus* dictus, (*monte di Soma*) distat a Neapoli in ortum ad quartum ferme lapidem, clauditque ripam Sarni fluminis: ipse nobilis generosissimo vino, quod nunc Græcum vocant, et frequenti etiam incendio celebris est, eructat enim subinde flammas, et cinere quoque læto pinguique vicina respergit, verticem vero habet tostis et adustis saxis sterilem. Flagrasse sub Tito maximo incendio Xiphilinus testatur et Zonaras, itidem Suetonius Tito cap. 8. antea etiam flagrasse ex Strab. lib. 5. p. 170. f. constat et Vitruvio. Plinium Secundum, dum illud sub Tito incendium Vesuvii ejusque causas propius investigare contendit, crassa aëris caligine suffocatum interiisse, ad Tacitum Plinius ejus nepos lib. 6. Epist. 16. scribit. Ætna Siciliæ mons, perpetuo incendio in vertice lucet, ejusque causam Justin. 4. 1, 14. reddidit. *Stad.* Incendii sub Tito, meminit etiam Martial. 4. 44. eoque Cæsium Bassum Poëtam Lyricum cum villa sua conflagrasse, scribit in vita ejus Petrus Crinitus. Ceterum

plura post hoc Vesuvii incendia memorantur. Semel cum, Procopio lib. 2. Gotthic. teste, cineres Byzantium usque delati sunt. Pluviam illam cineream refert Cassiod. 4. 50. et Zonar. tom. 3. eamque regnante Leone Magno accidisse. Iterum imperante Constantino quarto, Paul. Diac. 6. 4. Postremo anno Χριστογονίας 1538. Munsterus Cosmograph. lib. 2. et nostra memoria nuper extremo anno 1631. *Fr.* Morerius in Lexico Vesuvium ante Augusti ætatem quinquies arsisse scribit. Hoc quo auctore dicat, non scio: nec legi, qui certum tempus illius incendii ante Titum adnotaverit, præter Annii Berosum, qui in rebus Aradi, quem septimum Assyriorum Regem facit, Vesuvii incendium memorat. Sed huic quantum fidei habendum sit, nemo ignorat. Augusti tempore nullam certam notitiam ac memoriam, sed tantum verosimiles quasdam conjecturas, et vetustam famam incendii Vesuviani exstitisse, intelligi potest e Strab. Diod. Sic. et Vitruv. qui ea ætate floruerunt. Nam Strabo Lib. v. p. 247. scribit, e facie, quam vertex montis præfert, cavernisque et fistulis, ac lapidum colore conjici posse eum *quondam arsisse*. Et Diod. Sic. Lib. iv. p. 159. multa eum retinere *inflammationis pristinæ* vestigia. Ac denique Vitruv. ii. 6. eum 'antiquitus flammas evomuisse' memorari. Plane incendia Vesuvii per aliquot sæcula ante Augustum nulla fuisse, etiam ex eo probabile videtur, quod Livius nullam usquam eorum mentionem facit: qui quum in prodigiis referendis ad superstitionem usque diligens sit, rem tam memorabilem non præteriturus fuisse videtur, si quid de ea in vetustis monumentis proditum invenisset, vel alioqui fama cognitum habuisset. Add. Cluver. iv. Ital. Ant. 4. et Jul. Cæs. Recupitum in Libro de Incendio Vesuv. p. 69. et seqq. Nihil interest *Vesuvius* legatur an *Vesevus:* sed hoc recepi, quod vix potest esse a scribis. Et ita placebat Ger. Vossio.

§. 6 *Formiæ*] Urbs Campaniæ, prius 'Hormiæ' dicta. Strabo lib. 5. Plin. 3. 5. quadraginta stadiis a Caieta. Cluverius illud ipsum oppidum esse autumat, quod hodie *Mola* dicitur. *Fr.*

Cumæ] Vetustissima et nobilissima civitas, a Chalcidensibus condita, teste Velleio, 1. 4, 2. et Strab. lib. 5. *Id.*

Puteoli] Urbs Campaniæ; Averno ab occasu abluitur, ab ortu sinu, cui 'Puteolano' nomen dedit, ipsa olim 'Dicæarchia' dicta fuit, a justitia magistratuum, teste Strabone, condita a Samiis, teste Eusebio, primis Romæ Coss. Bruto et Collatino. Inde a putore sulphureo, quem aquæ tepentes exhalant, 'Puteoli' dici cœpit, teste Strab. lib. 5. et Festo. [Sic Ozolæ Locri ap. Pausan. p. 685. 10.] Alii tamen (ut Varro lib. 4. de Ling. Lat.) a puteorum frequentia illud nomen faciunt: hodie *Puzzuolo* voce parum deflexa dicitur. *Stad.* Hujus urbis historiam descripsit Jul. Cæsar Capacius. *Fr.*

Herculaneum] Sic scribitur hoc et ap. Liv. extr. libro decimo: quod est 'Herculanium,' *i* pro *e* penultima syllaba, ap. Plin. 3. 5. Ἡράκλειον vocat Strabo, libro 5. quod nomen idem significat cum 'Herculaneo.' Nam ab Hercule, qui Græcis Ἡρακλῆς dicitur, facta 'Herculeus,' et 'Herculaneus,' idem sunt, quod Ἡράκλειος, nomen ab illo Ἡρακλῆς derivatum: et quæ Græcis, Ἡράκλειαι, id est, 'Heracleæ,' sive 'Heracliæ,' civitates appellantur, eas recte 'Herculeas,' et 'Herculaneas,' dicere possis. Fuerunt autem hæ multæ. Viginti tres numerat Stephanus, quarum una Campaniæ hic celebrata. *Vin.* Fuit autem urbs hæc Vesuvio monti vicina, ad occasum non longe a Leuco-

petra promontorio: Vesuvii montis cineribus sepulta jacet. *Stad.*

Pompeii] Vesuvio vicina ab ortu ad Sarnum, pari cum Herculaneo fato deleta. *Id.*

Capua] De nomine hujus urbis variæ scriptorum sententiæ. 'A campestri agro appellatam,' credit Livius 4. 37, 2. et Plin. 3, 5. Plerique a Capy, ap. Liv. d. loc. Suet. Cæs. 81. 2. Dionys. 1. 74. Strabo, lib. 5. Silius, 11. 298. 7. 'Tum Capys ut primus dederit sua nomina muris.' Hæc fere Schegkius ad Velleium, 1. 7, 5. Strabo, lib. 5. ait, *Tyrrhenos, cum duodecim urbes habitarent, quæ earum quasi caput esset, ea de causa Capuam nuncupasse.* Fr. A Capye quodam Trojano dictam etiam Virgil. scribit x. Æn. 145. ubi vid. Serv. et eumd. ad II. Æn. 35. Verior videtur sententia Livii et Plinii. A Dorico κᾶπος, pro κῆπος, i. e. locus vento perflabilis, ut sunt omnia loca plana, est 'capus,' et inserto m, 'campus,' e Caninii, et J. C. Scaligeri sententia. Vid. Voss. Etym. v. *Campus.* Hinc 'Capua,' et 'Campania.'

Quondam inter tres maximas] Quod et voluit præter alios Ausonius libello de urbibus, qui amplius canit: 'Heu nunquam stabilem sortita superbia sedem! Illa potens, opibusque valens, Roma altera quondam, Comere quæ paribus potuit fastigia conis, Octavum rejecta locum vix pone tuetur.' *Grut.* Alteram etiam suis temporibus Romam dixit Cic. Philipp. 12. cap. 3. Ap. eund. Orat. cont. Rull. 2. c. 32. legitur: 'Majores nostri tres solum urbes in terris omnibus, Carthaginem, Corinthum, Capuam statuerunt posse imperii gravitatem ac nomen sustinere.' Alexandria tamen, (teste Aristea, nec falso,) omnes urbes magnitudine et opulentia superabat. Adde Diodor. 17. 52. *Fr.* Capuam, Carthaginem, et Corinthum conjungit Flor. II. 8, 1.

§. 7 *Gentem, si opulentiam quæris, aureis et argenteis armis, discolori veste*] Paulo aliter hic locus descriptus in Naz. antiquo Cod. ad hunc nempe modum: *Gentem, si opulentiam quæras, aureis atque argenteis armatam misit discolori veste usque ad ambitum.* Ex quibus vestigiis non dubito legendum colligere: *aureis atque argenteis armatam armis, et discolori veste usque ad ambitum.* Fortassean et melius etiam scriberetur: *aureis atque argenteis ornatam armis et discolori veste usque ad ambitum.* Nam verbum 'ornari,' tam ad arma, quam ad vestem, trahi potest. Certe et *ornamenta* dicebantur arma. Ut de gladiatore ap. Sen. 'qui per ornamenta percussus est.' Vide porro, quid sit compendia scribere. Nunquam totum dicitur. Vix res, ut sunt, explicantur. Opulentiam Samnitium ex eo arguere vult Florus, quod aureis et argenteis armis ornarentur, ac discolori veste usque ad ambitum, hoc est, raris ac pretiosis fucorum pigmentis versicolori. Quis non putet isto argumento Flori, ita solitos semper, cum armari, tum indui, Samnites? Atqui semel tantum, aut bis, sic armatos constat, ac vestitos, in eo prælio quod pugnatum est ex parte Romanorum, ductu et auspiciis Papyrii Cursoris dictatoris. Ita rem narrat Liv. lib. IX. his verbis: 'Pari subinde periculo gloriæque eventu bellum in Samnitibus erat, qui præter ceteros belli apparatus, ut acies sua fulgeret novis armorum insignibus, fecerunt. Duo exercitus erant. Scuta alterius auro, alterius argento, cælaverunt.' Hæc sunt aurea et argentea arma, quibus armari solitos hoc loco Samnites scribit Florus. At bene monet Liv. nova armorum insignia hæc tum quæsivisse. Quod ab illis nunquam antea tot pugnis adversus Romanos pugnatis, nec postea nisi semel factum. Quod ad discolorem vestem attinet, noli etiam putare talem in quotidiano

ac promiscuo usu apud Samnitas fuisse. Immo, tum primum eam usurparunt, cum illis armis aureis et argenteis, nec deinceps, usi sunt. Quin et discolor illa vestis ei tantum generi militum eo prælio data est, qui armis erant ornati aureis. Nam qui argentea habebant, linteas indutui sumpsere candidas. Quod non debuit omittere Flor. At Liv. ibid. non omisit: 'Tunicæ auratis militibus versicolores, argentatis linteæ candidæ.' Cur non dixit hic Annæus, Samnites etiam indutui habuisse tunicas linteas candidas? Nec tacendum heic, ab illa armatura, quam tum induere Samnites, nomen et ornatum gladiatorum Samnitium apud Romanos processisse. Quod a Campanis acceptum est. Hi enim, cum summo odio prosequerentur Samnites, ad eorum derisum gladiatores, quod spectaculum inter cœnam exhibebant suis convivis, eo ornatu armarunt. Hinc Tritanæus 'gladiator ornatura Samnis' ap. Solin. Ad quem locum nos olim plura. Hoc eodem porro apparatu et opulentia insignium armorum bellum iterum adornavisse Samnites memorat Liv. lib. x. Quod bellum profligatum est auspicio ac ductu Papyrii Cursoris consulis, filii illius dictatoris, qui prius eosdem Samnites similiter armatos et indutos debellaverat. *Sal.* Naz. *aureis et argenteis armatum misit discolori veste.* N. Heins. hinc conjicit Florum scripsisse: *aureis atque argenteis armis ornatam*: non *armis armatam*, ut perperam volebat Salm. Naso: 'Se quoque nympha tuis ornavit Jardanis armis.' 'Ornare' hic est, instruere, ut 'ornare classem milite' apud optimos scriptores. In Ms. Ryck. sane non *armatam* sed *auratam* legitur. *Græv.* *Quæris*, quod hic est in Edd. quibusdam recentioribus, habent Ryck. Magl. Regg. et Fran. In seqq. nec scripti nec veteres editi abeunt a recepta lectione; nisi quod in Reg. Q est *aureis et argenteis armatam discolori*, et in Voss. 1. 2. et Fran. *argenteis armatam*, omissis mediis. N. Heins. ad librum suum ita adscripserat: *Ornatam armis: suis* ex *armis, it* pro *et*. Idemque remiserat ad Gron. ad Liv. xxiv. 48. ubi ostendit Gron. 'ornare' sæpe idem esse quod, armare; de quo etiam Lips. ii. Saturn. 17. et Salm. ad Solin. p. 26. ubi et locus Liv. ix. 40. 'Campani...gladiatores eo ornatu armarunt, Samnitiumque nomine compellarunt:' qui confirmat conjecturam Heinsii. Add. Suet. Cæs. lxvii. 'Habebatque tam cultos [milites], ut auro et argento politis armis ornaret.' In Hist. Misc. Lib. ii. hæc ita leguntur: *aureis atque argenteis armis, et discolori veste usque ad ambitum ornatos.*

Aureis atque argenteis armis] Liv. 7. 29, 2. 9. 40. 10, 39, 11. Commune hoc fuit plerisque gentibus: 2 Reg. 8. vs. 7. *Tulit David arma aurea, quæ habebant servi Adarezer:* ita Persæ armati erant, Curt. 3. 10, 15. Justin. 11. 13, 11. ita Parthi, Justin. 41. 2, 10. Galli, Polyb. 2. Sic Alexander Argyraspidas instituit. Justinus 12. 7, 5. quod in successores ejus mansit: ita in Antiochi exercitu fuere Argyraspides. Appian. Syriac. Livius 37. 40, 7. Agell. 5. 5. Macrob. 2. 2. et ejus æmulatione Alexander Imp. etiam chrysoaspidas, ap. Lamprid. cap. 50. Quamvis jam tum sub Tito fuerint arma militum auro argentoque facta, ut indicat Joseph. de Bell. Jud. 6. 15. Aurei gladii mentio est in Epig. Græco Anth. sect. 1. titulo, Εἰς Πλουτοῦντας. Pertinet huc Marcellin. 31. 26. qui describit 'arma Imperatoris comitatus, auro colorumque micantia claritudine.' Rationem ejus rei reddit Polyb. ii. 7. et Plutarch. cap. 14. in vita Philopœm. qui Achæos eo modo ornavit; aliam in Sertorio, qui Hispanos: cap. 22. At Brutus ap. eund. cap. 55. *acuere nonnihil putabat gloriæ cupidis pectora, avaros vero reddere*

etiam fortiores, quod arma sicut possessiones retinerent. Præter has alia etiam subfuisse videtur; disciplinæ quasi quoddam pignus et vinculum; inops enim miles Imperatorem minus quam hostem timet. 'Idcirco,' ait Lamprid. in Alex. Severo cap. 52. 'quod mendicitas militaris ad omnem desperationem vocat armatum.' Vide Curt. 8. 8, 16. *Fr.*

Discolori veste usque ad ambitum] Non simpliciter discolorem fuisse vult intelligi, sed ambitiose et exquisito luxu. Necessitas vesti excogitandæ causam et originem dedit, ut corpus tegeret. Ornatus deinde accessit, ut aptum decensque esset hoc tegumentum. Postea modum excessit hæc ornandi cura, et in luxum ambitumque, ex ampliore artis ac materiæ pretio, quærendis vestibus degeneravit. Scite Tertull. in libro de Pallio. *Sal.* 'Ambitum' Ryckius hic recte interpretabatur ostentationem. Et Perizon. adscripserat, Sulpic. Sev. II. H. S. 34. 'Crux reperta, dignoque ambitu consecrata.' Tac. I. H. 10. 'Novum officii genus, et ambitu ac numero onerosum:' i. e. dum se ostentant in eo, et placere student Galbæ sua severitate. *Ambitus* et *ambitio* sæpe dicuntur pro adfectato et ad ostentationem comparato studio. Tac. Germ. XXVII. 'Funerum nulla ambitio.' Idem Agric. XVIII. Sen. de Tranq. An. c. I. Corn. Nep. Dion. II. Sic *ambitiosus* pro eo, qui se jactat et ostentat aliqua re. Plin. XXIX. H. N. 1. Medicina 'ambitiosa ars;' de qua mox ibid. 'Ostentatio artis, et portentosa scientiæ venditatio manifesta est.' Add. Quintil. Procem. Lib. VI. Inst. Orat. et Petron. c. XVII.

Si insidiarum fallaciam] Facessat hinc vox *insidiarum*, quam nulli habent libri. Cum hac lectione, si attendas, quid aliud dicat Auctor, quam, *si insidiarum fallaciam quæras, insidiis grassantem?* Atqui generatim fallaces esse pronuntiat, deinde, quo genere fallaciæ præstant, indicat. Gentis igitur ex eo fallaciam adstruit, quod struendarum insidiarum sint callentissimi. *Si fallaciam*, inquit, *quæras, saltibus et montium fraude grassantem.* Sed una hirundo non facit ver. Et male Florus in argumentum perpetuæ fallaciæ trahit, quod semel atque iterum callide ab illa gente pugnatum est. Tot prœliis certarunt Samnites cum Romanis, et tamen, si furcas Caudinas excipias, vix reperias, quando saltuum fraude aut montium victoriam furati sint. Semel quidem aut iterum in valle instructi latere voluerunt, sed non fefellerunt. Quod spectat furcas Caudinas, quis nescit, non arte aut fraude Samnitum eo delapsos Romanos, sed suamet ipsorum imprudentia? Occasione si usi sunt Samnites, officium suum certe fecerunt. Non incallide quidem egerunt, sed fortunam tam bonam si amisissent de manibus, stupidissimi ac inertissimi omnium essent habiti. *Sal.* *Si fallaciam*] Sic om. Pall. antea vulgati, *si insidiarum fallaciam*, voce superflua. *Grut.* Tueri tamen possumus vulgatam lectionem similibus exemplis; Liv. 31. 26, 1. 'Fraus insidiarum:' inf. 2. 6, 36. 'Insidiæ Punicæ fraudis:' iterum Liv. 8. 24, 13. 'Discrimen periculi.' Justin. 31. 6, 3. 'Adulationes assentionum.' Lucan. 6. 548. 'Stillantis tabi saniem.' *Fr.* Justin. 1. 8. 'Hostesque recenti victoria exsultantes pari insidiarum fraude circumvenit.' Et VII. 5. 'Frater quoque ejus Perdicca pari insidiarum fraude decipitur.' Sed *insidiarum* hic nulli libri habent, præter Edd. Ber. et Ald.

Saltibus] Ita circumventum et cinctum silvarum montiumque indagine Cos. Cornelii Cossi exercitum, Decius trib. mil. sua virtute expedivit. Junius Cos. exercitui spe prædæ digresso, insidiisque ad Bovianum perturbato, armis sanguineque hostium

viam aperuit. Iterum Cornelio Arvina Cos. ita vias saltusque obsepserant, ut ne qua commeatus subveheretur: sed et ille ferro hostes submovit. Nulla autem fraus ipsis successit in Rom. cladem pronior, quam ad Caudinas furcas; nisi oblatam occasionem infelici consilio corrupissent, de qua mox dicturus est Florus. *Stad.* 'Fraudem saltuum ac montium' dicit, pro insidiis in saltibus ac montibus, quæ loca insidiis aptissima sunt, structis, ut Virg. Æn. XI. 522. 'Est curvo anfractu valles adcommoda fraudi, Armorumque dolis.' Et *fraus locorum*, de iniquitate ac difficultate locorum, quæ ponendis insidiis apta, et ea loca ingressis fraudi sunt. Curt. v. 5. 'Sensimque et caute progrediendum erat, jam non hostium, sed locorum fraude suspecta.' Et VII. 7. 'Nihil aliud superesse locorum fraude deceptis.' Virg. Æn. IX. 397. 'Fraude loci et noctis oppressum.' De verbo 'grassari' vid. Fest. Non. et Bud. ad l. 16. §. 6. D. de Pœnis.

Si rabiem ac furorem, sacratis legibus] Quidam scripti: *sacris legibus.* Semel quoque his legibus usi Samnites. Nec recte Florus, sed suo more facit, dum unum id facinus arripit ad rabiem hujus populi arguendam, cum tot alia bella istius furoris expertia cum Romanis dispunxerint. Quasi compluries hoc genere detestationis et sacratæ legis bellum sumpserint, sacratis legibus in exitium urbis agitatos non dubitat heic dicere Noster. Legem sacratam hanc in usu etiam fuisse Etruscis, Liv. notat, et ab his usurpatum adversus Romanos in ea pugna qua pugnatum est ad Vadimonis lacum. Sic enim scribit lib. IX. et simul explicat vim hujus sacratæ legis, qua vir virum legebat: 'Et ad Vadimonis lacum Etrusci, lege sacrata coacto exercitu, cum vir virum legisset, quantis nunquam alias ante simul copiis, simul animis dimicarunt.' Hoc eodem more sacrata lege Samnites exercitum semel coëgerunt, dirisque et exsecrationibus eum obstrinxerunt, eo bello quo depugnarunt cum L. Papirio Cursore consule. Quod clare testantur hæc ejusd. Livii verba, lib. X. 'Primoribus Samnitium ea detestatione obstrictis, decem nominatis ab imperatore eis dictum, ut vir virum legeret, donec sexdecim millium numerum confecissent.' Hæc vis et interpretatio sacratæ legis, qua vir virum legebat. Qui inter primos nominabatur, ut hac se lege alligaret, jurabat in verba diri carminis, quo caput suum devovebat, nisi isset in prælium quo imperator duxisset, aut si ipse ex acie fugisset, aut si quem fugientem vidisset, non extemplo occidisset. Post hæc, qui sic juraverat, hisque diris se defixerat, jubebatur virum legere, mox simili exsecrationi obnoxium, deinde secundus tertium, atque ita deinceps usque ad ingentem exercitus numerum. *Sal.* Vide Liv. 10. 38. Adigebantur autem jurejurando nisi victo hoste non redire, quod etiam Romani prius usurpavere, Coss. M. Fabio, Cn. Manlio, ap. Livium 2. 45. ita etiam Ligures lege sacrata exercitum coëgerunt, ap. eund. 36. 38. Talis fuisse videtur ap. Spartanos cohors Scirites, cujus meminit Diodorus 15. 32. ap. Thebanos sacra cohors, inventum Gorgiæ, juxta Plut. Pelopid. cap. 31. et seqq. aut Athen. lib. 13. Epaminondæ. Ita Albericus Balbianus equites suos sacramento adegit, 'Nunquam se terga daturos externo hosti.' Jovius in vita Magni Sfortiæ cap. 9. Sic Labienus in exercitu Pompeii juravit, se nisi victorem in castra non rediturum. Cæs. de B. Civ. lib. 3. c. 87. *Fr.* Huc pertinet, quod de Acarnanibus scribit Liv. XXVI. 25. 'Sacratæ Leges' quæ dicantur docent Bud. ad l. 2. D. de Pœnis, et Perizon. Anim. Hist. c. X. p. 418.

Humanisque hostiis] Has multis quidem gentibus in usu fuisse, ut ne Romani quidem abstinuerint, non nego; de Samnitibus autem nuspiam me legere memini: propius igitur vero sit, intelligere Florum eos, qui propter altaria cæsi jacebant, eo quod jusjurandum abnuerant. *Fr.*

Si pertinaciam, sexies rupto fœdere] Toties rupisse fœdus Samnites, ex Livio, 10. 31, 12. colligo. Auctor Epit. Livii, lib. XI. in consulatu Fabii Gurgitis, qui de his triumphavit, scribit, 'cum Samnitibus pacem petentibus fœdus quarto renovatum esse.' Notatur ibidem, sequentis anni consulem Curium Dentatum bis triumphasse in eodem magistratu, 'Samnitibus cæsis, et Sabinis, qui rebellaverant.' Sic tum quinquies fœdifragi Samnites. Et videtur tum quoque fœdus cum his instauratum, quod tamen mox infregerunt. Nam in sequenti Epitome traditur, Samnites defecisse, et adversus eos ac Lucanos, Bruttios, Etruscosque, aliquot præliis a compluribus ducibus bene pugnatum. Hæc defectio Samnitium pro sexto fœdere ab his rupto numeranda venit. Duæ etiam sequentes Epitomæ meminere rerum prospere gestarum contra Samnites. *Sal.* Liv. 10. 31, 12. 'Adeo ne infeliciter quidem defensæ libertatis tædebat; et vinci quam non tentare victoriam malebant: quinam sit ille, quem non pigeat longinquitatis bellorum scribendo legendoque, quæ gerentes non fatigaverunt?' *Fr.*

Sexies] Vide Epit. Liv. 11. 5. *Id.*

Cladibusque ipsis animosiorem] Ita inf. 3. 21, 10. 'Redit ab Africa Marius clade major.' Et ap. Justin. 27. 2, 4. Seleucus 'lætus malis suis, et damnis ditior redditus:' et ejusdem Mithridates ita victus est, 'ut major clariorque in restaurando bello resurgeret, damnisque suis terribilior redderetur,' 38. 1, 8. Adde inf. 3. 5, 20. *Id.*

8 *Hos tamen quinquaginta annis*] Quinquaginta annos durasse Samnitium bella cum Romanis vult. Ego plus invenio, et sic colligo. Scribit Liv. lib. X. in hæc verba: 'Supersunt etiamnum Samnitium bella, quæ continua per quartum jam volumen, annumque sextum et quadragesimum, M. Valerio, A. Cornelio Consulibus, qui primi Samnio arma intulerunt, agimus.' Hæc scripta in consulatu Q. Fabii et P. Decii, anno urbis.... Jam tum sextus et quadragesimus ibat annus belli perpetis Samnitium ac Romanorum. Oporteret inde usque ad ejus finem non amplius quam annos quatuor processisse, ut sic fierent anni quinquaginta Annæi, quibus domitos ac subactos dicit Samnites. Atqui ab his consulibus ad Curium Dentatum, qui de his rebellantibus triumphavit consulatu suo, quatuor anni, explendo Flori numero, intersunt. Tribus tamen postea voluminibus adversus eos bellatum, resque feliciter gestas memorabat, ut Auctor Epit. significat, qui ea bella usque ad Pyrrhi regis mortem deducit. Sic enim in XIV. Epit. scribit: 'Res præterea contra Lucanos, Samnites, et Bruttios feliciter gestas, et Pyrrhi regis mortem continet.' Et sane verisimile est, quamdiu Pyrrhus in Italia adversus Romanos belligeravit, fuisse in partibus Samnites, nec occasionem tam bonam amisisse rebellandi. Ceterum a consulatu M. Valerii et A. Cornelii, quo primum arma Romana Samnitibus illata sunt, usque ad Pyrrhi mortem, anni intersunt ferme.....*Sal.* 'Quadraginta novem' pro 'quinquaginta,' Eutropius 2. 12. et Orosius 3. 22. Camers legeret *octoginta*, pro *quinquaginta*, quot invenit annos in prœmio Appiani, propter illos viginti quatuor triumphos: sed vel vicies quater uno anno istis, puto, licebat, si lubebat, de eadem gente semel victa triumphare. Cos. Varro ap. Liv. 23. 5, 5. dicit Rom. cum

Samnitibus per centum prope annos belligerasse. Ita fortasse neque Appianus subtilem annorum computationem ibi facere voluit. Livius 7. 92, 2. scribit adversum Samnites mota esse primum arma M. Valerio Corvino tertium, A. Corn. Cosso Coss. quem putamus annum Urb. 411. Eutropius vero auctor est, ei bello finem imposuisse Coss. Cornel. Rufinum et M. Curium Dentatum: quorum consulatum putamus incidisse in annum Urb. 464. Si hæc ergo vera sunt tempora initii et finis hujus belli Samnitici, id non plus 53. annos duraverit. *Vin.* Idem Liv. 23. 42, 5. per centum prope annos Samnites bellasse cum Romanis repetit. Scaliger ad numerum Eusebianum 1697. et Stad. colligunt annos 71. quæ computatio propius ad Appiani et Livianam accederet; proxime autem consentiret cum ea, quam idem Livius 31. 31, 10, proponit. *Fr.* Add. Fastorum Enarratores ad A. U. 410. et Sigon. ad Liv. XXIII. 5. A tertio Consulatu M. Valerii Corvi et Cornelii Cossi ad mortem Pyrrhi sunt anni LXXI.

Per Fabios et Papirios] Non quidem solos, sed præcipue per hos. Nam horum minimum undecim victorias memorat Liv. Lib. VIII. IX. X. et Epit. XI.

Ita ruinas ipsas urbium diruit] Mirum quam diversa ab hac unius Pal. scriptura, qui habet: *ita ruinas ipsas montium diruit*. Forte pro *manium* aut *mœniorum*. Aliter non video quis sit illius lectionis sensus. Quin ea ipsa potius falsa ac rejicienda. Sequitur in Naz. *ut hodie Samnium in ipso Samnio requiratur*. Non ut habent hactenus editi: *in ipso Samnio*. Figura est πρὸς τὸ σημαινόμενον. Ut, 'Eunuchum suam.' Et apud Poëtam: 'Defensa est Ilion armis.' *Sal.* *Ipso Samnio*] Ita tres Pall. et subintelligitur, *regione*: ante cusi, *ipso Samnio*, Grut. De suo seculo loquitur, sed illa vastitas non a Fabiis et Papiriis, verum a Sylla. Dicit hoc Strabo, lib. 5. sub finem, pag. 172. Sic Sen. Epist. 91. 3. 'Lugdunum, quod ostendebatur in Gallia, quæritur.' Adde *du Bellay, des antiq. de Rome, Sonnet.* 3. *Fr.* Sen. l. d. 'Si Samnium adspicias, illud non pro Samnio agnoscas.' *Quæri* et *requiri* eleganter dicuntur, cum quæ absunt ac desiderantur, tum quæ ita conciderunt, ut periisse videantur, et quæsita vix inveniantur. Colum. I. de R. R. 4. e Catone c. IV. 'Areæ tantum complectatur, quantum ne villa fundum quærat, neve fundus villam.' Virg. Ge. III. 531. 'Tempore non alio dicunt regionibus illis Quæsitas ad sacra boves Junonis.' Et sic videtur accipiendum in Inscript. ap. Grut. 642. 1. 'Quem omnes sodales sui querunt,' pro, desiderant; ut Corn. Nep. Cim. IV. 'Hunc Athenienses diu desiderarunt.' Nisi forte ab imperitioribus *querunt* positum est pro *queruntur*. Plura Schott. Nod. Cic. III. 18. Gron. ad Liv. XXV. 38. et II. Obs. 11. Græv. Lect. Hesiod. c. IX. et Broekh. ad Tibul. II. 3. 26. *Ruinas ipsas montium* etiam Reg. F et Magl. *In ipso Samnio* Magl. Berol. Duisb. Regg. Voss. 1. 2. et v. e. Plura hujusmodi quære in Sanct. Min. IV. 4. in ellipsi v. *herba*, et *urbe*. Heins. ad Ov. I. Heroid. 47. et Taubm. ad Virg. III. Æn. 3.

Quatuor et viginti] Pighius ad A. U. 410. e Fastis 30. triumphos de Samnitibus numerat, et Florum fortassis duos aliquoties eodem anno a Collegis Coss. ductos pro uno numerasse putat.

§. 9 *Clades apud Caudinas furcas*] Vetus editio cum omnibus scriptis, qua Flori, qua Jordanis, habet: *apud Caudinas furculas*. Ita etiam semel ap. Liv. vocantur ὑποκοριστικῶς, lib. IX. 'Interclusum Romanum exercitum obsideri, cladisque imaginem Furculas Caudinas, memorabant.' *Sal.* Historia habetur a Liv. 9. 2. &c. Val. M. 5. 1, 5. ext. 7. 2, 17. ext. Plutarch.

cap. 6. Paral. Auctor. de Vir. Ill. cap. 30. Augustin. Civ. 3. 17. Lucan. 2. 138. Nota sunt quæ Eutropius et Oros. de hac ipsa clade scribunt. Lege quæ scribit Cic. Off. 3. 30. Gesta sunt autem hæc anno 436. ab U. C. auctore Orosio. *Cam.* In margine editionis Livianæ Gruteri adnotatus est annus A. U. C. 433. Pighius in Annal. refert ad An. 432. *Furculas* autem, pro quo vulgo *furcas*, habent Mss. om. tam Gruteri quam Vineti. De his ita Sueyro in versione Velleii: *La ciudad sellamana Caudio, y ahora Stretto d' Arpuia.* Fr. Vid. Holsten. ad Cluver. Ital. Ant. p. 266. Libri Vineti, et alii omnes, *furculas*, pro quo Ryck. perperam *ferculas*. Livius non semel tantum, ut scribit Salm. sed vel quinquies uno libro IX. 'furculas' vocat, c. 2. 3. 11. 14. et 38. Et sic apud eumdem XXII. 14. et XXV. 6. e scriptis restituit J. Fr. Gronov. ubi in vulgatis erat *furcas*. 'Furcas' tamen dicunt Val. M. Lucan. apud Stad. et Epit. Liv. IX.

§. 10 *Clauso enim per insidias*] Expunxi τὸ *enim*, secutus auctoritatem Naz. Cod. Mox Ryck. *et ut ille dimitteret omnes vel occideret sapienter ut senior suaserat.* Vulgati: *et ille, mitteret omnes, vel occideret, sapienter ut senior suaserat.* Græv. Mihi retinendum visum fuit *enim*: nam et recte hæc connectit cum præcedentibus, et in om. sc. et ed. legitur, præterquam in Flor. *Ut* in libro Ryck. prave, saltem illo loco, positum est: nam debebat sequi vocem 'ille.' Sed nullum ejus vestigium est in aliis libris. *Dimittere* quidem etiam Livius dicit in hac historia IX. 3. 'Censuit omnes inde quamprimum inviolatos dimittendos,' et Aur. Vict. c. XXX. Verum ob id hic nihil mutandum est contra alios libros, qui, excepto Florent. in quo est *emitteret*, omnes habent *mitteret*. Et *mittere* pro, dimittere satis usitatum est bonis Scriptoribus. Liv. XXIV. 8. 'Quem neque mittere a sacris, neque retinere possumus.' Et XXX. 3. 'Ne Syphacis quidem reconciliandi curam ex animo miserat.' Cic. IX. ad Att. I. 'Remotis, sive omnino missis lictoribus.' Itaque et hæc sæpe permutantur. Vid. Gron. ad Liv. XXX. 3. In Voss. et aliis olim excusis *occasione tanta*.

Herennium patrem] Unus Jordanis *Herineum* vocat. 'Herinus' vel 'Herineus,' in veterum Inscriptionum indice. In altero ejusd. *Hirenæum*. Nomen ignotum est, nisi sit Εἰρηναῖος, quod vix puto. Sed, *Herennium*, retinendum arbitror. Et sic Livio vocatur. *Sal.*

Sapienter ut senior] Plutarch. An seni sit gerenda Resp.? c. 19. *Maxime salva est civitas, ubi consilia senum et juvenum arma obtinent.* Et Eurip. in Menalip. ap. Stob. Παλαιὸς αἶνος· ἔργα μὲν νεωτέρων, Βουλαὶ δ' ἔχουσι τῶν γεραιτέρων κράτος: *Vetus hoc dictum est, faciendo juvenes, Consultando autem seniores præstare.* Alludit huc etiam adag. Erasm. 'Senum consilia, juvenum lanceæ.' Vide etiam Reg. 1. 12, 8. et supra 1. 1, 15. Interdum et juvenes sapientia excellunt. Vide Goldasti replicat. pro imperio cont. Jesuit. cap. 4. *Fr.*

§. 11 *Ut nec*] Simile quid Pyrrho accidit, quamvis captos Romanos absque pretio dimiserit: apud Val. M. 2. 7, 15. *Fr.*

§. 12 *Voluntaria deditione*] Observavi, tales dedititios nunquam receptos ab hostibus, quod ea ratione eludi se crederent, cum ei, qui belli gerendi potestatem haberet, etiam fœderis sanciendi jus competere naturalis ratio dictitet. Respicit eo l. 5. in fin. de pact. ubi quod duces belli inter se paciscuntur, 'publica conventio' esse dicitur. Ita M. Clodium non recepere Corsi, ap. Val. M. 6. 3, 3. nec Mancinum Numantini: Appianus, Hispanicis, pag. 301. Zonar. Ann. tom. 2. *Fr.*

Magnifice] Magno animo. Unde et Postumium laudibus in cœlum la-

tum, qui se ultro cruciatibus et iræ hostium offerret, scribit Liv. IX. 8. et 10. Justin. IX. 8. 'Prudentior ille consilio, hic animo magnificentior.' Cic. I. Off. 28. 'Quod ex animo excelso magnificoque quærimus.' 'Fœdus' dicit Florus, quam Liv. IX. 5. accuratius 'sponsionem.' Nam inter hæc discrimen est. Sed id non semper servatur, et 'sponsio' quoque interdum 'fœdus' vocatur. Vid. Sigon. I. de Ant. Jur. Ital. I.

Strictis ensibus miles per ipsam viam ante pugnam furit] Imperiti librarii, perversa licentia, multis modis hæc contemerarunt. Pal. unus: *ante pugnam agit*. Alter: *adiit*. Pessime uterque. Nec melius, aut prudentius gens docta, sed infelix, correctorum, qui pro *fuit*, quod erat vera lectio, *furit* supposuerunt, nec cogitabant id verbi sibi convenire, quod repositum ibant. Naz. et uterque Jord. *fuit*: Optime. Scribendum itaque, *strictis ensibus miles per ipsam viam ante pugnam fuit, et in congressu arsisse omnium oculos hostis auctor fuit*. Dicit, milites, antequam manus consererent, in ipsa procursione atque impetu, quo in hostem vadunt, strictis ensibus fuisse, hoc est, strictos enses habuisse. In congressu vero ipso arsisse omnium oculos, hostis testatus est. Sic ap. Cic. in ea pro Roscio: 'Quæ ut ne ferretur, senatus fuerat veste mutata.' Id est: Senatus vestem mutaverat. Falsa igitur Lipsii emendatio, qui *subrectis gladiis* correxit ex Camertis editione, in qua legitur, *subjectis*. Mos prælii fuit hic militi Romano, ut in concursu auspicando, pila prius emitteret, deinde gladiis strictis rem gereret. At in hac pugna adeo avidus manus statim conserendæ et pedis conferendi cum Samnitibus fuit, ut pila, velut signo dato, abjiceret, strictosque gladios in ipso concursu præferret, ne qua mora daretur ardori pugnandi. Liv. lib. IX. 'Vadunt igitur in prælium urgentes signiferos; et, ne mora in concursu pilis emittendis, stringendisque inde gladiis, esset, pila, velut dato ad id signo, abjiciunt, strictisque gladiis cursu feruntur in hostem.' Hoc est igitur, quod heic vult Annæus, milites in eo prælio strictis gladiis ante pugnam fuisse per ipsam viam, id est, in eo procursionis spatio, quod pilis emittendis sumitur. Nam pilis ex certo intervallo conjectis, ubi ad manus ventum erat, strictis gladiis res gerebatur. *Sal.* Qui etiam in Notis ad Solin. pag. 585. B. 1. et Hist. August. pag. 214. c. 2. hanc lectionem tuetur. Et sane loquuntur ita maximi nominis Auctores, quos in Indice citabo. Pro vulgata lectione videtur facere Marcellin. lib. 27. c. 10. 'Protinusque inde luctantibus itinerum callidis, exploratis accessibus, per regiones longe itu (an situ) porrectas, sensim gradiens miles irritatior ad pugnandum, velut repertis Barbaris, minaciter infrendebat.' Ubi, pro *sensim gradiens*, videtur legendum, *ensem quatiens*: et esse imitatiuncula Flori, retinendumque in Floro, *furit*, quod Marcellinus per illud suum *infrendebat* expresserit. Pro *strictis* etiam, nisi memoria me fallit, Lipsius legebat, *surrectis*, quæ conjectura juvari potest loco Vopisci in Aurel. cap. 37. *Fr.* *Ante pugnam fuit*] Sic Ryck. quam scripturam dudum probavit Salm. ex Naz. et Jorn. libro. Sed *furit* retinendum esse multis exemplis tuetur N. Heinsius ad Val. Flacci lib. I. vs. 144. 'Hac Peleus, hac ense furens agnoscitur Æson.' Ita ex scriptis castigandum esse illic monebit, cum desideratissimas in illum scriptorem animadvv. editurus, et pluribus istam locutionem adstructurus est. Nam sic et Ovid. locutum esse et Statium ostendit mihi. Illum, II. F. vs. 751. 'Sed enim temerarius ille Est meus, et stricto qualibet ense furit.' Hunc Th. I. 'Et nunc ense furit, nunc tela natantia

raptum Ingerit.' *Grav.* Lipsii conjectura est in II. Elect. 19. Boxhornius in Sylloge Epistolar. ab Ant. Matthæo editarum Ep. XXXIV. itidem legit *subrectis*, vel *erectis ensibus*. Barthius ad Claudian. II. in Rufin. 400. *erectis*. Frustra sumunt operam in emendanda corrupta scriptura vetustarum Edd. in quarum plerisque est *subjectis*. Scripti omnes, et V. E. habent *strictis*, quod non est mutandum. In altera voce insigniter variant scripti. Berol. Duisb. margo Pal. 2. teste Grut. et Voss. 3. *furit*. Reg. F et Voss. 2. *fuit*. Reg. Q *ibat*. Flor. *adiit*. Magl. *aut*. Fran. *fugit*, quod propius accedit ad *furit*. A Voss. 1. hæc vox abest. Editi omnes *furit*, quod retinendum arbitror cum Heinsio, et jam receperant Amst. et Beger. Nam 'furere' est verbum proprium de militibus cupiditate pugnandi et cædium flagrantibus. Vid. N. Heins. ad Val. Flac. I. 144. et VI. 104. et 198. Broekh. ad Propert. IV. 6. 56. et Burm. ad Petron. c. CXXII. Et *furit* facilius mutari potuit in *fuit*, quam *fuit* in *furit*. Scriba imperitus *r* non bene expressum potuit accipere pro *i*, et scribere *fuiit*; unde mox prona emendatio in *fuit*. Potuit etiam eadem litera, quum forte non in serie literarum scripta, sed lineola, vel signo, quod non multum a figura accentus circumflexi abest, supra *fuit* notata esset, ut sæpe in Mss., a festinante, vel non satis attento librario præteriri. Ceterum si Florus respexit ad locum Livii IX. 13. quem hic laudat Salmasius (nec est alius apud Livium, ad quem ea, quæ hic scribuntur, potius referri possint) pro *Publilio*, quem tum Ducem fuisse scribit Livius, substituit *Papirium*, quod nomen in bellis Samniticis notius erat, quam Publilii. De ardentibus militum oculis quod addit, id Livius quoque non de hac pugna, sed de ea, quæ prima omnium A. U. 411. cum Samnitibus commissa est, scribit Lib. VII. c. 33.

Arsisse omnium oculos] Ita cum Aquileiam obsidens Attila, speculatum ad muros accederet, ab hostibus circumventus, duobus interfectis, reliquos audacia et virtute sua in fugam vertit, qui sacrosancte affirmarunt, ex illius oculis ignitos radios, fulguris instar, emicuisse. Nicol. Olahus in ejus vita. Idemque testatur P. Callimachus Experiens in Attila. Turno suo tribuit hoc Virg. Æn. 'Totoque ardentis ab ore Scintillæ absistunt, oculis micat acribus ignis.' Herculi Apollodorus lib. 2. p. 84. Alemannis suis Henrici legatio ap. [Choniatem sub fin. lib. 1. de rebus gestis Alexii Angeli, 'Qui Martis alumni, iræ flamma oculos suffusi, non secus quam gemmæ radient.' Et suis militibus Julianus ap. Marcellin. 21. 27. f. 'Oculorum vestrorum vibratæ lucis ardorem:' et ipse Auctor Gothis 31. 38. 'Sequebantur furore ex oculis lucente Barbari nostros.' Lege etiam quæ notavit Grut. ad Liv. 7. 33. et Discursu 13. ad Tac. Item Virdung. in Tac. Agric. 41. 5. *Fr.* *Omnium vultus* Voss. 3.

Quam jugum et hostibus, et duci capto, reposuerunt] Non pro certo id narrat Livius, nec de eo inter omnes constitit Annalium scriptores, ut idem ille his verbis testatur, lib. IX. 'Ceterum id minus miror, obscurum esse de hostium duce, dedito misseque sub jugum.' *Sal.* Ambiguitatem, quam Liv. 9. 15, 9. proponit, fueritne res ad Luceriam gesta, et ignominia Caudinæ deditionis reposita, Papirio tertium Cos., an ipso equitum magistro, dictatore Lentulo, eam Capitolini triumphi diriment: qui Papirium de Samnitibus secundum triumphasse, cum Cos. tertium esset, constanter recensent, A. U. C. 434. *Stad.* *Reponere* pro, reddere, rependere, par pari referre, obvium est. Virg. Æn. XII. 878. 'Hæc pro virginitate reponit?' Cic. I. Fam. 9. 'Cur autem lauda-

rim, peto a te, ut id a me neve in hac re, neve in aliis requiras: ne tibi ego idem reponam, cum veneris.' Add. Juv. I. 1. Martial. XII. 18. Hanc vocem Is. Vossius etiam Catullo restituit. Nam pro eo, quod vulgo legitur Carm. LI. 'Ne pœnas Nemesis reposcat a te: Est vehemens Dea: lædere hanc caveto:' e vett. ut ait, libris edidit: *Ne pænas Nemesis reponat: Ate Est vehemens....*' Reposcere ab aliquo pœnas' bene Latinum est. Et quærendum censeo, qui, aut unde sint illi libri, quos, præter Voss. nemo eorum, qui Catullum illustrarunt, quod quidem sciam, memoravit; et an Ate eadem sit, quæ et Nemesis dicitur.

Cap. 17 Quæ hoc capite continentur, scribit Liv. 9. et 10. Oros. 3. 20. Eutrop. 2. 1. Gestum autem est bellum hoc anno 450. ab U. C. Oros. Eusebius autem dicit gestum Olymp. CXVII. Meminit Augustin. Civ. 3. 17. De duodecim Etruriæ populis, supra cap. 5. De Calidonio et Hercynio saltu inf. 3. 10, 14, 18. et 4. 12, 27. Cam.

§. 1 *Hactenus populus Romanus*] Legitur in Naz. cod. *Hactenus populo Romano*. Sed subintelligendum esset, res aut bellum. Et sic plane præfert Pal. 2. *Hactenus populo Romano bellum cum singulis gentium*. Jord. pro *acervatim*, mox legit *catervatim*. Minus recte. Ab ipso Jord. est, non a libris, hæc varietas. Inter hos populos, qui acervatim populo Romano sustinendi fuere, perperam omisit Gallos. Nam Etrusci, Umbri, Samnites, et Galli, hi quatuor simul populi, simul conjurarunt adversus Romanos. Vide Liv. lib. X, et ejusdem libri epitomen, in qua hæc verba leges: 'Cum adversus Etruscos, Umbros, Samnites, Gallos, P. Decio et Q. Fabio ducibus pugnaretur. Et mirus sane Noster, cum tres tantum populos heic recenseat, qui in excidium Romani nominis conspirarint, mox tamen quatuor agminum signa per Etruriam infestam volitasse dicit. *Sal.* Ryck. *Hactenus populo Romano bellum cum singulis gentibus*. Sic et Pal. 2. et Naz. nisi quod hic *bellum* omittat, unde vulgata videtur orta esse, et uterque *gentium*. Statim idem Ryck. *tamen sic quoque par omnibus fuit*. Sic quoque Vin. aliæque vetustiores edd. quod quorum librorum auctoritate recentiores editores mutarint, nondum mihi compertum est. Rescribendus est totus locus veterum librorum fide: *Hactenus populo Romano bellum cum singulis gentium, mox acervatim, tamen sic quoque par omnibus fuit*. Græv. Berol. et Duisb. *P. R. bellum*. Probo sententiam Grævii, scribendum esse *populo Romano bellum*. Error ortus est e Notis *P. R.*

Umbri in id tempus intacti] Secutus sum editionem Grut. quam etiam Lipsius, Elect. 2. 19. ex libro suo confirmat. Umbros enim, antiquissimum Italiæ populum, etiam Dionys. 1. 19; et Plin. 3. 14. appellat. Ceterum ne sic quidem persanatum esse locum suspicor. Primum quod admodum languere videatur oratio; tum quod de Gallis, præcipuo Romanorum terrore, nulla mentio; præterea quod mox subjicitur: 'infesta quatuor agminum signa,' videbatur etiam Gallorum mentionem requirere. Itaque sic tentabam: *Umbri in id tempus intacti, antiquissimus Italiæ populus, Samnium, Gallique*. Vel ita: *Umbri i. i. t. i. a. I. populus Samnitum, Gallique*: sed nihil affirmo. *Fr.* Satis apparet locum non integrum esse. Nam utique etiam memorandi erant Galli. *Reliqui* non videtur ejiciendum cum Freinsh. nec mutandum in *Gallique*. Nam quod Florus dicit *Samnitium reliqui*, id eo pertinet, quod Liv. X. 16. et 18. narrat, P. Decium Samnitium exercitum nusquam se prælio committentem finibus expulisse, hos finibus pulsos Etruriam petivisse, et Tuscos, Umbros, Gallosque ad arma

concitasse. Potius suspicor post *reliqui* excidisse *Gallique:* idque eo facilius fieri potuit, quod sæpe scribebant *relliqui*, pro *reliqui*. Beger. edidit *Samnium, Gallique.* Ipse fatetur se audacem esse, et verum dicit.

§. 2 *A latere Etruria infesta*] Quid opus hac repetitione, Etruriam a latere infestam esse, cum jam dixerit, duodecim Etruscorum populos conjurasse? Nazarianus: *latere Etruriam infestam.* Scribo: *late per Etruriam infestam, &c.* Jampridem ex Jord. ita restituisse optimum Vinetum memini. Vitiosam prorsus esse vulgatam, nobis satis constat. *Sal.* Recepi lectionem Jord. antea Vineto, mox Salm. probatam: nam illa altera vitio non caret. *Fr.* *A latere Etruriam infestam* Ryck. et Voss. 3. *a l. Etruriam infesta* Flor. Ceteri scripti et om. ed. conspirant in vitiosam scripturam *a l. Etruria infesta*, præter Ald. qui Jord. sequutus est.

§. 3 *Ciminius interea saltus*] *Geminius* optimi lib. et vetus editio, pro *Cemius* aut *Ciminius*, solenni errore. *Ciminus* in membranis Jordanis. *Ciminum* et *Ciminium* dictum esse constat, de quo quidam frustra dubitant. Sic 'Titus' fluvius et 'Titius' pro eodem, ut infra notabimus. Pal. 2. *Geminus*, pro *Ceminus* vel *Ciminus*. Virgilius Cimini montem et lacum memorat Æn. VII. 'Et Cimini cum monte lacum.' Mentio ap. Liv. in hac eadem historia, 'Ciminiæ silvæ' et 'Ciminiorum saltuum,' idemque etiam 'Ciminii montis' meminit. *Sal.* Lege Livium 9. 36. 1. et Nostrum supra 1. 11, 8. ubi similis comparatio. *Fr.* *Geminius* Naz. Pal. 1. Fran. Voss. 1. 2. Duisb. et v. e. *Ciminius* Toll. et Voss. 3. alii *Geminus*. *Geminius* habebat etiam Frontinus Ms. Keuchenii I. 2. 2. cujus adnotationem comparanti cum iis, quæ hic scribit Salmasius, liquebit unde illa transcripta sit. Pro *Calidonius* Heins. Ryck. et Perizon. ad oras librorum suorum scripserant *Caledonius.* Sane Latini plerumque hoc scribunt per *e*, et Græci per η, Καληδόνιοι. Sed om. sc. nec non Ed. V. et J. hic et infr. III. 10. 18. habent *i* in secunda syllaba, quemadmodum etiam in scriptis Lucani esse testatur Vinet. Jordanes, Naz. et quidam editi Flori male *Calydonius*, quod est a Calydone, Urbe Ætoliæ. Vid. cl. Oudendorp. ad Lucan. VI. 68.

Ciminius interim saltus, ante invius, plane quasi Calidonius aut Hercynius] Livium imitatur, a quo ferme hæc expressa: 'Silva erat Ciminia magis tum invia atque horrenda, quam nuper fuere Germanici saltus.' *Sal.* A Ryck. aberant hæc, *in medio ante invius*, et relictum erat vacuum spatium, sed quod non plus dimidia parte harum literarum caperet.

Ut senatus consuli denuntiaret, ne tantum periculi ingredi auderet] Hoc est, ne saltum Ciminium transiret. Quod debuit ipsis verbis retineri et exprimi, sicut denuntiatum esse diserte testatur Livius: 'Eo forte quinque legati cum duobus tribunis plebis venerant denuntiatum Fabio senatus verbis, ne saltum Ciminium transiret.' *Sal.* 'Ne auderet,' i. e. ne sustineret, ne in animum induceret. *Audere* sæpe dicitur de re difficili, et plena periculi. Virg. Æn. IX. 42. 'Neu struere auderent aciem, neu credere campo.' Et ibid. 399. 'Qua vi juvenem, quibus audeat armis Eripere.' Ovid. I. Heroid. 41. 'Ausus es, o nimium nimiumque oblite tuorum, Thracia nocturno tangere castra dolo.' Servius in Virgil. Æn. VIII. 364. 'Aude, hospes, contemnere opes: Bene,' inquit, '*Aude*, quasi rem arduam et difficilem.' Justin. II. 4. 'Singulare omnium seculorum exemplum ausæ.' Vid. ibi Interpr. Turn. XXI. Advers. 8. et Taubm. ad Virg. Æn. VIII. 364. Sic apud Græcos τολμᾶν. Kuhn. ad Diog. Laërt. X. 142. et Gatak. I. Miscel. 3.

qui hæc etiam interdum πλεονάζειν putat. Sic 'ne auderet ingredi,' esset, ne ingrederetur.

§. 4 *Quin fratre præmisso exploraret accessus*] In optimo Naz. scribitur: *explorat:* puto scribendum: *Sed nihil horum terruit ducem. Quin fratre præmisso explorat accessus.* Mutavit Jord. et aliter distinxit in suis, hoc nempe modo: *Sed nihil horum terruit ducem, quin fratre præmisso exploraret accessus.* Quomodo hactenus editi retinuere. Non tam bene. Videtur autem his verbis sentire Florus, Fabium nihil territum denuntiatione senatus, explorasse tamen accessus Ciminiæ silvæ, eamque penetrasse. Atqui non ita est. Jam illa penetrata erat, et victi Etrusci, cum verbis senatus hæc illi facta denuntiatio est. Livius de legatis ac tribunis plebis, qui hæc denuntiatum venerant: 'Lætati serius se, quam ut impedire bellum possent, venisse, nuntii victoriæ Romam revertuntur.' *Sal.* Plane Ryck. consentit Naz. scribitur in utroque *explorat.* Suffragor Salmasio emendanti: *Nihil horum terruit ducem. Quin fratre præmisso explorat accessus:* nullus, cui genius dictionis Flori non est ignotus, dubitare potest, hanc esse manum ejus. Sic quoque in hac editione legeretur, si operæ dicto fuissent audientes. Paullo ante Ryck. æque ut Naz. *A latere Etruriam infestam,* ubi itidem recte ὁ πάνυ *Late per Etruriam infestam.* Græv. Retinui quod Amst. ex Salm. et Grævii sententia ediderant. Nam etiam Flor. et Magl. habent *explorant.*

Fratre] Quem Cæsonem appellat Frontin. 1. 2, 2. alii, quos Liv. 9. 36, 2. citat, C. Claudium. *Fr.*

Ille per noctem pastorio habitu] Falsum, et contra historiam, quam sequitur, hoc ab illo additum, 'per noctem.' Immo interdiu et palam Etruscis se immiscuit, hoc solo tectus ac dissimulatus, quod pastorem præferret, linguæ etiam errore adjutus, qua se hostibus pro indigena insinuavit. Livius Etruscis litteris eruditum fuisse hunc Fabii fratrem, qui Ciminiam silvam exploravit, et commercio linguæ fefellisse, non obscure indicat, qui tamen hæc postremo adjicit: 'Sed neque commercium linguæ, nec vestis armorumque habitus sic eos texit, quam quod abhorrebat a fide quemquam externum Ciminios saltus intraturum.' Quin et audaci simulatione eum se hostibus immiscuisse, et principum ejus gentis colloquia petiisse, clare tradit. Tantum abest, ut per noctem hoc iter fecerit, aut tenebris explorationem suam occultam esse voluerit. *Sal.* 'Pastorius habitus' est vestis pellicea, quam Romani peregrino vocabulo 'renonem,' Græci διφθέραν vocabant. Ov. II. M. 680. 'Illud erat tempus, quo te pastoria pellis Texit.' Vid. Casaub. ad Theophr. Char. c. v. et Græv. Lect. Hesiod. c. XII. Eum habitum autem fere sumebant exploratores. Burm. ad Vell. I. 2.

Speculatus omnia: refert totum iter] Ita Vin. ex Jord. restituit. Sed Jord. libri duo vetustissimi et Longobardico charactere exarati legunt: *refert tutum iter.* Ubi accessus explorasset, et omnia speculatus esset, refert, tuto accedi et transiri posse. Sed vetustissimus omnium atque optimus Naz. Flori Cod. scriptum clare exhibet, *refert tum iter.* Atque ita etiam habet vetus editio. Alii Flori Codd. omittunt illud, *iter,* ac legunt: *Tunc sic Fabius Maximus periculosissimum bellum sine periculo explicavit:* Frater ducis, qui speculatum iverat ad explorandos silvæ aditus, ubi omnia certa attulit, tum consul Fabius eam ingressus, iter versus hostes facere cœpit. Nihil verius. Et confirmat plane Livius his verbis, quæ Noster hic adumbravit: 'Hæc cum relata consuli essent, impedimentis prima nocte præmissis, legionibus post impedimenta ire jussis, ipse

substitit cum equitatu.' Jord. more suo, cum brevitatem et argutiam Flori non caperet, sic mutavit, ut in ejus historia habetur. *Sal.* *Totum iter*] Ita accurate ex Jord. Vinet. nec abit nimium v. e. nisi quod truncate, *refert*. *Tum iter*: at aliæ edd. *refert*. *Tum sic Fabius*, &c. quod et in Pal. 2. nam 1. medium retinet, item 3. Jordanes qui extat (extitit heu!) in Palatina libraria Mss. habet, *præfert tutum iter*: non male, hæreas tamen utrum præferas: adeo utrique scripturæ suæ adsunt rationes. *Grut.* Salmasio magis arridet *tutum iter*, itaque potuisse scribere Florum, propius fidem est. *Fr.* *Speculatus omnia, refert totum iter*. *Sic Fabius Maximus*] Ryck. *Speculatus omnia refert. Tunc si Fabius Maximus.* Sic et alii libri. Naz. vero; *refert tum iter*. Omnino prior syllaba exciderat, quam retinent duo libri vetustiss. Jorn. in quibus legitur, *tutum iter*. Quod merito probatur Tan. Fab. Sed N. Heinsius mallet ex vestigiis veteris libri. *Speculatur, omnia refert tuta, tum institutum iter*, vel *tum instituit iter*. Cognationem litterarum has turbas dedisse putat. Liv. XXVII. 12. 'Postquam satis tuta esse omnia exploratum est.' Curt. IV. cap. 9. 'Deinde ut speculatores præmissi tuta omnia nuntiaverunt.' Iter institutum ut Horat. Epod. 'Anguis rumpit iter institutum.' *Græv.* *Tutum*, quod a Salm. probari scribit Freinsh. ei in prima Ed. placuerat. Naz. libri scriptura exstat etiam in Flor. Berol. Magl. Duisb. et V. E. (nisi quod Flor. et Magl. *tunc* habent,) eamque rursus probat Salm. ad cap. seq. n. II. Ryckiani in Fran. Voss. et aliis olim editis; sed in plerisque eorum est *tum*, et in omnibus *sic*. Regg. *refert totum iter*. *Sic F. M.* *Tutum* præferebant etiam Perizon. et Broekh. ad Propert. III. 9. 72. ubi etiam alibi male *totus* legi pro *tutus* ostendit; de quo vid. Drakenb. ad Sil. Ital. X. 312: *Tutum iter, tuta via* passim leguntur. Loca Livii e XXIII. 34. XXIV. 23. et XLII. 43. adscripserat Heins. Horat. III. Carm. 16. 7. 'Fore enim tutum iter et patens.' Cic. pro Planc. XLI. 'Iter mihi tutum præstiterunt.' Et XIV. Fam. 12. 'Et longum est iter, et non tutum.' Ovid. A. A. I. 585. 'Tuta frequensque via est, per amicum fallere nomen.' Et huc facit locus Livii ab Heins. observatus XXVII. 42. 'Postquam satis tuta omnia esse exploratum est.' Add. XXXVII. 39. 'Cn. Domitius ad explorandum iter ....missus posteaquam omnia certa retulit.' Itaque hoc quidem probo: sed retinui, quod erat in plerisque libris. Nam et commodam sententiam habet, et nec *tutum* usquam legitur, nisi in Jord. et Ald. nec *totum*, nisi in Regg. et plerisque edd. recentioribus. In animadversione Grævii *speculatur* videtur esse vitium operarum: nam Heins. in exemplari suo reliquerat *speculatus*.

§. 5 *Periculo explicavit*] Recte quidem hoc. Sicut enim non temere subeunda sunt pericula: ita, ubi periculorum non nisi per periculum effugium est, δράσαντάς τι κινδυνεῦσαι (ut in hoc periculosissimo bello) melius certe est, verbis Thucyd. I. 4, 5. accidit enim ut 'Audaces fortuna juvet:' adeoque sæpius valeat illud Taciti, 15. 59, 4. 'Multa experiendo confieri, quæ segnibus ardua videantur.' *Fr.* Cum Ryck. et editionibus nonnullis scribendum, *bellum sine periculo explicavit*. Perperam *sine* omiserunt editores nonnulli, quod nolim etiam hic neglectum esse. Bellum quod habebatur periculosissimum sine periculo confecit, quia tutum iter ei per illum fuit saltum, et palantes et incompositos concidit. 'Explicavit bellum' ut *explicuit fugam* ap. Phæd. lib. IV. 'Illic per artus fratris explicuit fugam.' *Græv.* Freinsh. sequitur nonnullos editos, a quibus abest

sine. Sed quum paullo ante probaverit *tutum iter*, non recte hic videtur recepisse scripturam, quæ cum illa stare non potest. *Sine* non habet solus Voss. 2. sed habent alii om. sc. et V. E. Nec dubito, quin etiam fuerit in Naz. et Pall. quandoquidem Grut. et Salm. in quorum Edd. legitur *sine periculo* hic nihil adnotant. *Explicare bellum* Quint. Decl. XI. 'Quum duces ab explicito bello revertuntur.' Et Decl. V. 'Explicare non potui navigationem juvenibus quoque fortibusque difficilem.' Vid. Interpr. Phædr. ad IV. Fab. 6.

In subjectos suo more detonuit] Apage lectionem hanc, *suo more*. An fulminator hic erat consul, aut aliquis tonans Tarpeius, et Jupiter *βροντῶν*? Flori Naz. et Jord. Codd. habent, *suo jure*. Quæ verissima est lectio. Licet hinc colligamus, quam non vetusta nec optimæ notæ fuerint Vineti exemplaria, quæ mendam hanc cum vulgatis constanter retinebant. 'Suo jure,' id est, suo arbitrio. Sic sæpe loquitur Noster. Ita infra, lib. III. cap. XVII. 'Interceptis vectigalibus suo jure peculabantur rempublicam.' *Sal*. *Suo jure*] Sic Jord. sic Pal. 1. et probandum est, quamvis Vineti Codd. calamo exarati, ut et Pal. 2. ac 3. præferant, *suo more*, quod et in vulgatis. Lipsius Dict. cap. 19. scribendum autumat *Jovis more*, tanquam *suo more*, inferat tale quid a Fabio sæpius factum. *Grut*. Salmasius etiam *suo jure* probat et explicat, ex Auctore 3. 17, 3. ubi hæc eadem phrasis. Lipsiana tamen conjectura alio Flori loco juvari videtur, infra 2. 6, 9. ubi similis comparatio. *Fr*. Hæc non sunt cum Lipsio scribente *Jovis more*, aliisque sollicitanda. 'Suo jure' est, ut voluit, nemine impediente, pro arbitrio, ut recte quoque cepit Salm. et hoc loquendi genus pluribus exemplis asseruit Gronov. ad Sen. *Græv*. De Tranquil. An. c. III. et jam ante Budæus ad l. 44. D. de Usufr. Add. Voss. ad Justin. IX. 6. Schult. ad Sen. Controv. IV. Græv. ad Cic. de Senect. XI. et Burm. ad Petron. LXXVIII. Scripti et editi omnes habent vulgatum *suo more*, præter Voss. 3. in quo est *suo jure*, ut in Naz. et Jord. Heins. ad Sil. Ital. XII. 449. legit *sine more*. In Edit. Amst. hic addita erat adnotatio: Dorleans legendum censet *summo timore*. Alii *suo jure*. Lipsius *Jovis more*. Stad. Quasi vero Stadius divinare potuerit, quid post aliquot annos scripturus esset Dorleans. Schrevelius ea adpinxerat Edit. Elzev. An. 1660.

§. 6 *Quasi in terrigenas e cœlo, ac nubibus, tela mitterentur*] In Naz. est: *tela jacerentur*. Nimis poëtice hæc paratragœdiat Annæus, et præter veri fidem. Fabius captis superioribus jugis in subjectos suo jure detonuit, eaque species et imago certaminis fuit, quasi in terrigenas ac gigantes a cœlo ac nubibus tela Dii jacularentur. Atqui nihil in re, ut eam gestam narrat Livius, a quo tamen hic accepit, et parum cepit ejus mentem. Fabius, explorato aditu Ciminii saltus, prima vigilia copias suas traduxit per eum saltum, præmissis impedimentis, et legionibus post impedimenta ire jussis, ipse cum equitatu substitit, et luce orta postero die obequitavit stationibus hostium, quæ extra saltum erant ordinatæ. Mox in castra se recepit, cum diu morando hostem fatigasset; castris deinde egressus porta altera ante noctem agmen, quod præmiserat, assequutus est. 'Postero,' inquit, 'die, luce prima, juga Ciminii montis tenebat. Inde contemplatus opulenta Etruriæ arva milites emittit. Ingenti jam abacta præda, tumultuariæ agrestium Etruscorum cohortes, repente a principibus ejus regionis concitatæ, Romanis occurrunt, adeo incompositæ, ut vindices prædarum, prope ipsi prædæ fuerint. Cæsis fugatis-

que iis, late depopulato agro, victor Romanus, opulentusque rerum omni copia, in ea castra rediit.' Locum integrum retuli, ut constet, eum Floro nostro lectum et male intellectum, pravamque imaginem prælii inde concepisse. Cum enim legeret, Fabium juga montis Ciminii tenuisse, et inde milites emisisse, sic interpretatus est, quasi ex superioribus montis jugis cum toto exercitu in hostes, qui in plano erant, impetum fecerit, eosque deleverit. Non ita se res habuit, ut attentius verba Livii consideranti patebit. Quod dicitur Fabius juga montis Ciminii tenuisse, id fecisse eum apparet, ut conspectum ex superiori loco caperet, ad contemplandum situm et arva Etruriæ. Hoc cum fecisset, milites emisit extra saltum, nempe in agrum eos hostium emisit. Ex quo, ingenti jam abacta præda, in occursu habuerunt tumultuarias aliquot cohortes agrestium Etruscorum, quas principes ejus regionis ad hoc concitaverant, ut prædas abactas recuperarent. Eas adeo incompositas fuisse et inconditas dicit Livius, ut vindices prædarum ipsi prædæ fuerint. Hinc Noster sumpsit quod heic etiam habet: 'Nam subito inconditos atque palantes aggressus est.' At falsum quod sequitur: 'Jam captis superioribus jugis in subjectos suo jure detonuit.' In planum jam descenderat miles Romanus, et extra saltum emissus in agro Etrusco ingentem jam abegerat prædam, cum eis occurrerunt illæ inconditæ ac palantes agrestium Etruscorum cohortes, quas fuderunt fugaveruntque. *Sal.* *Tela mitterentur*] Naz. *jacerentur*, quod, quia præstantissimus codex præ se fert, recipiendum esse contendit N. Heins. præsertim cum et alibi sic locutus sit Florus, lib. III. 21. 'Sudesque et saxa undique a mœnibus ac tela jacerentur.' Sic 'jacere fulmen,' 'jacere tela' sæpe ap. Nason. et ap. Sen. in Tragœdiis non semel a se restitutum sit ex optimis membranis. *Grav.* Livii locus ap. Salm. est l. IX. c. 36. Begerus hic quoque Florum tuetur adversus censuram Grævii: sed suo more. Scripserat Grævius in Præf. Florum interdum putide, et non suo loco ostentare eruditionem, ob eamque causam hic Gigantomachiam inculcare. Quid ad hæc Defensor? 'Miror,' inquit, 'Grævium hoc loco Authorem exagitare, ac si eruditionem ostentare voluisset, cum tamen in Poëta, qualis Florus fuit, hoc ne præsumi quidem possit; fabularum enim notitiam quis tali negaret?' Non intelligo quid sibi velit hæc oratio. Ostentatio eruditionis in poëta non potest præsumi; quia nemo poëtæ fabularum notitiam negat. An poëta ideo non potest ostentator eruditionis esse, quia fabularum peritus est? nam hæc est, opinor, verborum illorum sententia: aut, an inter se repugnant, alicujus rei peritum, et simul ostentatorem esse? Grævius non detrahit Floro peritiam fabularum; sed hoc dicit, eum hic intempestive memorare Gigantomachiam. Hoc debuerat refutare Begerus, et ostendere, illius quam maxime opportuno loco mentionem factam: quod ex iis, quæ dixit, nondum apparet. Sed videtur id velle facere iis, quæ deinde adtexit in hunc modum. 'Comparatio e loco superiore inferiores debellantium cum Gigantomachia utique in aliquo tertio convenit. Nam et in hac e loco superiore inferiores debellarunt Dii.' Egregie: nam hinc omnino consequitur et aptam esse hanc comparationem, et opportunissimo loco a Floro institutam: haud secus ac si ego nunc Begerum, et alios, qui cum eo in uno tertio conveniunt, in eo comparandos suscipere vellem; quamquam id multo quidem opportuniore loco facerem, quam quo Florus Fabium et Romanos Diis, Etruscos autem gigantibus comparavit. Multi sæpe e locis su-

perioribus adversus hostes inferiores pugnarunt, nec ullus est Historicus, qui non crebro tales pugnas memoret. Nec tamen cuiquam, præter Florum, in mentem venit tam insanam comparationem instituere, eosque, qui e montibus pugnant, Diis, qui autem ex inferiore loco, gigantibus adsimilare. Sed hujusmodi deliramenta loquuntur Declamatores.

§. 7 *Nec incruenta tamen illa victoria. Nam oppressus in sinu vallis alter consulum Decius*] Res diversas ac diversissima tempora temere hic confundit noster Annæus. Nec enim victoria illa, quam tum reportavit Fabius de Etruscis, penetrato primum ac transito saltu Ciminio, Decii consulis morte ac consecratione fœdata est. Nec consul tunc cum Fabio fuit Decius, sed C. Marcius Rutilus, qui annus urbis erat....Aliquot annis post, cum una consules essent Q. Fabius quintum, et P. Decius quartum, hæc acciderunt in ea pugna, quam hoc par consulum adversus Etruscos, Umbros, Samnites, et Gallos simul coactos pugnavit. De qua consulendus Livius lib. x. Certe hoc caput Florus auspicatus est ab illa quatuor populorum in Romanos conspiratione, et hunc titulum materiamque capitis præcipuam esse voluit. Sed male, in ea re memoranda, multo ante gesta immiscuit, cum Q. Fabius primum silvam Ciminiam aperuit, viamque per eos saltus, ante invios, Romano bello fecit. Quam ejus victoriam perperam eamdem facit cum altera, quæ multis post annis contigit in eadem Etruria, quo tempore alter consul Decius, cum ab hoste premeretur, exemplum sequutus patris, Diis se manibus devovit, ut victoriam exercitui lucraretur capitis sui damno. *Sal.*

Nam oppressus in sinu vallis alter consulum Decius] Hoc nunquam factum, nec ulli memoratum. Poëtica hæc fictio Flori et vanum commentum. Pugna illa, qua se devovit Decius, in agro Sentinate commissa est, non intra Ciminios saltus. Vide Liv. lib. x. Mirum, in tanta eruditionis luce, talia in historia Romana peccare potuisse Florum. *Sal.* Referenda hæc sunt non ad illam expeditionem, qua Ciminii luci claustra perrupta sunt, sed ad totum bellum: 'victoria' enim, sicut 'victor' et 'vincere,' tam ad bellum, quam prælium, referuntur. Absque explicatione confusio oriretur historiæ; non enim idem in tempus incidit illa victoria cum morte Decii, sed XIII. annis distant. *Fr.* Expeditio Fabii in silvam Ciminiam incidit in A. U. 444. Pugna autem, in qua Decius se devovit, facta est A. U. 457. Itaque recte observat Salmas. Florum confundere tempora. Et frustra eum defendere conatur Freinshem. Nam e serie narrationis, inprimisque e verbis, 'in sinu vallis,' manifestum est, Florum pugnam Fabii e jugis montis Ciminii et devotionem Decii in idem tempus conferre, et existimasse Decium, quum se de jugo in vallem demisisset, ibi interiisse. 'Sinum vallis' Freinsh. in Ind. recte exponit recessum, cavitatem. Liv. XXIII. 1. de agro Neapolitano: 'Pleræque cavæ sunt viæ, sinusque occulti.' Id. XXX. 2. 'Terra campestri agro in ingentem sinum consedit.' Curt. III. 9. 'Triginta et duo armatorum ordines ibant: neque enim latius explicari aciem patiebantur angustiæ. Paullatim deinde se laxare sinus montium, et majus spatium aperire cœperant.'

More patrio] Vide supra, 1. 14, 3. Auct. de Vir. Ill. c. 27. Plutarch. c. 33. Paral. Val. M. 5. 6, 6. Augustin. Civ. 8. 18. lege quæ scribit Cic. de Divin. 1. 24. *Cam.*

In victoriæ pretium redegit] Fecit illam consecrationem pretium victoriæ, sive rem, qua victoria redimi et comparari posset. Ita sæpius Floro vox 'pretium.' Schult. ad Sen. Controv. IX.

Cap. 18 De hoc bello scribit Epit.

Liv. lib. 12, 13, 14. Val. M. 2, 2, 5. Auct. de Vir. Ill. cap. 35. Plut. in vita Pyrrhi, Augustin. Civ. 3. 17. Oros. 4. 1. Eutrop. 2. 1. Quo tempore hoc bellum gestum sit, docet Agell. lib. 17. cap. ult. et Plin. 8. 6. (et 14. 10.) Cam. Adde Justin. 18, 1. *Fr.*

§. 1 *Campanos, Apulos*] Plutarch. in Pyrrho, Eutrop. II. 7. et Liv. Epit. XII, XIII. et XIV. Tarentinos a Bruttiis, Samnitibus, Lucanis, et Messapiis adjutos tradunt. Campanos et Apulos eorum socios fuisse nondum usquam inveni. Nam illi quidem plus 60. annis ante hoc tempus se in fidem Romanor. dediderant, et eos hoc bello inter socios Romanorum adversus Pyrrhum militasse lego ap. Sigon. I. de Ant. Jur. Ital. 10. Apuliam autem ante hoc bellum in societatem Romanor. venisse, cognosci potest ex iis, quæ scribit Sigon. eod. lib. c. 12. Nec eam tum a Romanis defecisse constat. Quomodo ergo Florus Campanos et Apulos inter socios Tarentinorum memorat? Nam 'eadem ruina involvi' dicuntur, qui victis et subactis iis, quorum partes secuti fuerant, eamdem sortem subeunt, et accessio illorum cladis fiunt, ut infr. II. 11. 1. et III. 5. 21. Fortassis Tarentini non publico harum gentium nomine adjuti sunt, sed quidam populi Campaniæ et Apuliæ privatim arma cum iis sociaverunt. Neque enim, amissa illa parte historiæ Livianæ, qua hoc bellum exponebatur, satis certa notitia omnium, quæ eo gesta sunt, ad nos pervenit. Sed tamen vel sic Florus parum accurate Campanis et Apulis in universum tribuat, quod in paucos tantum conveniret.

Pyrrhum] Pausan. lib. I. non ita longe ab initio: *Græcum neminem ante Pyrrhum, bellum Romano imperio intulisse, satis constat.* Nempe ex vera illa et veteri Græcia; nam antea cum multis Italiæ Græcis populis, ut et ipsis Tarentinis, conflixere Romani. *Fr.*

Totam Italiam] Ruina belli Tarentini involvit eam partem Italiæ, quæ ad mare Siculum et Græciam vergit; qua subacta Romani Italiam, quæ a mari supero Rubicone, ab infero Arno concludebatur, in potestate habuerunt, i. e. eam partem Italiæ, quæ ab illis proprie Italia dicebatur. Vid. Sigon. I. de Ant. Jur. Ital. 1. Jord. hic *totam pæne Italiam* dicit, et Florus mox n. 28. 'maximam partem Italiæ' hoc bello in ditionem Romanor. venisse scribit. Sic rursus 'Italia,' et 'Omnis Italia,' ap. Nostrum I. 19. II. 1. et II. 2. Vid. tamen ad I. 26. fin.

Italiam consummaret] I. e. omnes illius urbes, regiones, et imperia in unam ditionem redigeret. Translatio petita ab his, qui multas minores summas colligunt, et in unam redigunt. Schult. ad Sen. Suas. VII. Colum. III. 9. 'A me duo jugera vinearum intra tempus biennii ex una præcoque vite insitione facta consummata,' i. e. tota vitibus occupata.

§. 2 *Tarentus Lacedæmoniorum opus*] Optimus Nazarianus habet, *Tarentos*, Græca forma. Sic inf. in eod. lib. scriptum erat *Saguntos* pro *Saguntus*. Sal. *Tarentus*] Tarenti originem, situm, potentiam, &c. lege ap. Strab. lib. 6. et Plin. 3. 10. Sil. 12. 432. Quando et a quibus conditum, Euseb. lib. temp. *Cam.* Adde Justin. 3. 4, 11. Serv. ad Æn. 3. 551. Præcipue vero Philip. Cluverium Italiæ lib. 4. Merulam, 2, 4, 28. *Fr.* Ryck. Magl. Fran. et quidam editi *Tarentum*. De Tarenti conditoribus etiam Pausan. Phocic. c. X. Torrent. ad Horat. II. Carm. 6. 11. et hic Rupert.

Magnitudinis] Alludit huc Seneca, de Tranq. Anim. cap. 2. 'Tecta, vel antiquæ satis opulenta turbæ.' *Fr.*

Portuque nobili] De quo Polyb. excerpto primo lib. 10. ubi, quanta sit portuum utilitas, luculenter demonstrat. Adde Censorini orat. ap. Ap-

pian. in Punicis. In al. edd. est, *nobilis:* sed istud prætuli. Sic infra c. xx. 'Brundisium incluto portu.' *Fr.* Omnino cum Ryck. et nonnullis edd., sensu postulante, scribendum, *portuque nobilis, et mirabilis situ:* inferius Ryck. *tot simul populi pro Tarentinis in hos consurgerent:* vulgati ignorant *in hos.* Græv.

§. 3 *In ipsis Adriatici maris faucibus*] Raro in membranis hujus Auctoris vetustissimis *Adriaticum mare* scriptum occurrit: *Adrianum* quippe semper nominat, aut *Adriam.* Ut hoc loco etiam in vetustissimis Jord. Codd. legitur: *in ipsis faucibus Adriæ maris.* Horatius quoque 'Adriam' vocat. Græcis Ἀδρίας et Ἀδρίας κόλπος. Noster 'Adrianum sinum' inf. vocat. *Sal. Hadriatici maris*] Ita diserte Pal. 1. ut et supra. cap. 15. ubi et alii duo Pall. *Adriatico* expressere: sed et hoc loco est in 3. *Adriatici,* in 2. *Adriaci.* Grut.

Siciliam vela dimittit] In Naz. est: *vela admittit.* Quam scripturam firmant et Jord. codd. vetusti, qui scriptum habent: *vel admittit.* Duo Pal. *vela mittit.* Et sic editio 1. *Sal. Dimittit*] Ita Naz. Grut. teste, Salm. *vela admittit* legere mavult. *Fr.* Pal. duo *vela mittit,* quod omnino probum esse credo N. Heinsio, qui ostendit *mittere* sæpe pro dimittere poni a Nostro. Superius cap. 16. 'Mitteret omnes vel occideret.' Sæpe ap. Historicos 'Missus senatus' pro dimissus. In Naz. exhibetur *vela admittere* ut et in Jorn., quem errorem natum putat vir doctissimus inde, quod *a* superfluum male iterassent primo librarii. *Græv.* Heinsius adscripserat e Catal. Virg. p. 88. 'Nos ad beatos vela mittimus portus.' Sed quum in Naz. *dimittit* esse scribat Gruterus, non *admittit,* ut Salmasius, idque etiam Ryck. Regg. Flor. Voss. 3. et pleræque Edd. vett. habeant, et Freinsh. ac Grævius in Ed. A. 1680. retinuerint, nihil mutandum existimavi. Cic. v. Tusc. 14. 'Quod multas naves in omnem oram maritimam dimisisset.' Alioqui hæc facile permutantur. Vid. supra ad 16. 10.

Ad prospectum maris positum, majus theatrum] Haud scio an et minus theatrum habuerint Tarentini. Sic recte hic locum teneat istud *majus.* Putavi aliquando *majus* et *maris* varias fuisse lectiones ab antiquario notatas. Profecto et Jord. si quid illi fidimus, non agnoscit istud majus theatrum, ac sic legit: *Imminet portui ad prospectum maris positum theatrum.* Credam, fuisse Tarentinis duplex theatrum, majus et minus. Sed brevitati, quam affectat Noster, non satis hæc distinctio convenit majoris ac minoris theatri. *Sal. Majus theatrum*] Cum ita esse in Mss. suis prodidisset Vinetus, id fidenter recepi in contextum, quandoquidem restaret quoque in v. e. nec non Pall. om. hactenus excuditur, *urbis theatrum.* Grut. Salm. illud *urbis* eliminandum putat, cum nullius hic usus sit: forte non incommode mutari possit in *amphi,* ut sit *amphitheatrum.* Non enim novum est ita corrumpi et exteri literulas, ut in alienum verbum degenerent: sicut hoc ipsum sibi exemplo est, quod in aliis *majus,* in aliis *urbis* legitur: nihil tamen adfirmaverim. Præsertim quia *majus theatrum* dici potuit respectu minoris: sicut ap. Dionys. I. 50, 3. mentio est *minoris theatri* in oppido Ambraciæ. *Fr.* Solus Reg. Q habet *urbis theatrum.* Mira est in illo scriptura: *imminet porticui ad portum maris urbis theatrum.* Fran. *positum jovis theatr.* Conjectura Freinshemii nimis abit a ductu literarum. Et fortassis non ostendi poterit amphitheatra Græcis eo tempore fuisse cognita.

§. 4 *Adremigantem litori Romanam classem vident*] Legitur in Naz. numero multitudinis: *adremigantes litori Romanas classes vident.* Sic ille mutavit, dum putat, Tarentinos ipsos adremi-

gantes littori, Romanam classem vidisse. Alia multa non minoris hallucinationis in Flori historia describenda peccavit. *Sal.* Graterus censet adsuta nonnulla a librariis, et purius ita legi: *quum, adremigante litori Romana classe, hostem, &c.* Puto veram censuram. *Fr.* Naz. libri scriptura etiam exstat in Ryck. Regg. Flor. Duisb. et v. e. Ab ea alii sc. in his abeunt. Pal. 2. *quum navigantes.* Pal. 3. Magl. Fran. et al. edd. vett. *q. remigantes*, et hac præterea *inde vident*, quod etiam in Flor. est. Berol. *q. a. Romanam classem.* Voss. 1. 2. *q. adremigantem l. Romanas classes vident.* Voss. 3. *q. remigantes l. Romanam classem inde v.* Vulgatam scripturam primum puto edidisse Vinetum, quem deinde Grut. et alii sequuti sunt. Puto defendi posse *adremigantes Romanas classes.* Nam veteres sæpe sine discrimine *classis* et *classes* dicunt. Catul. Carm. LXVII. 45. 'Quum Medi irrupere novum mare, cumque juventus Per medium classi barbara navit Athon.' Adnotat ibi Statius has a Cic. II. de Finib. 34. et a Claud. II. in Rufin. 122. 'classes' dici. Virgil. quoque compluribus locis *classem* et *classes* permutat: Æn. III. 117. 'Tertia lux classem Cretæis sistet in oris:' et 651. 'Hanc primum ad litora classem Conspexi venientem.' At 300. 'Progredior portu classes et litora linquens:' et 403. 'Quin ubi transmissæ steterint trans æquora classes.' Sic IV. 309. 'Quin etiam hiberno moliris sidere classem: et 313. 'Troja per undosum peteretur classibus æquor.' Et sæpe ap. eumd. aliis locis. Sed et *classem* de una navi dici observat Servius in I. Æn. 39. VI. Æn. 1. et 334. ubi est, 'Lyciæ ductorem classis Orontem.' Et sic 'classes' pro navibus Flor. III. 6. 8. Pro *littori* e Duisb. et Edd. V. et J. quibus alibi Ald. accedit, scripsi *litori*; ut in monumentis vetustis et Pandectis Florent. Vid. Ald. Orthogr. et Drakenb. ad Sil. It. I. 25. *Inde* ab Jord. quoque abest. Videri possit ortum esse e seq. 'vident.' Sed v. inf. ad n. 25.

Emicant] Vid. Freinsh. in Ind. Barth. ad Claud. in 1. Cons. Stilic. vs. 315. Taubman. ad Virg. Æn. v. 319. et Rupert ad h. l.

Qui autem, aut unde, Romani] Correctores, si quid unquam et stulte atque impune fecerunt, stultissime et felicissime in hoc loco contemerando versati sunt. Scr. om. et vett. edd. vocem, *norant*, non norunt, et pro *qui autem*, habent *qui enim.* His notatis, facile nobis, quid verum fuerit, perspicere. Indubitanter corrigimus: *quum adremigantem litori Romanam classem inde vident, atque hostem rati, emicant: sine discrimine insultant. Qui enim aut unde Romani? Nec satis. Advat sine mora querelam ferens legatio. Hanc quoque fœde per obscœnam turpemque dictu contumeliam violant.* Integrum locum adposui, ne de nostra emendatione dubitaretur, quod neminem paulo humaniorem facturum putamus. *Sal.* Secutus sum certissimam Salmasii correctionem, etiam Grutero probatam: hactenus edebant, *qui autem et unde Romani, nec satis norant:* cum illud *norant*, non norint om. Pall. Similiter Ov. Ep. Phyllidis vs. 106. 'Hei mihi, si quæ sim Phyllis, et unde, rogas!' *Fr.* Ryck. Voss. 3. *Qui enim aut unde Romani nec satis norant*, alii omnes, Jord. et v. e. ita, ut volebat Salm. In Voss. 2. tamen adscriptum est *compertum*, et a Reg. Q abest *enim.* Voss. 3. et Fran. *qui autem aut:* ceteri *qui enim aut.* Formula 'quis, aut unde?' interdum est contemnentis, interdum ignotum compellantis. Contemnentis h. l. et aliis apud Rupert. et Freinsh. quem etiam vid. in Ind. et Græv. ad Cic. II. Philip. 30. Ad ignotos et peregrinos pertinent hæc Livii XXIII. 34 'Quam quæreret, qui, et unde, et quo tenderent cursum?' Ovid. IV.

ex P. 5. 11. 'Si quis, ut in populo, qui sitis, et unde, requiret.' Et Petron. CXXIV. 'Incidimus in turbam heredipetarum sciscitantium, quod genus hominum, aut unde veniremus?' Scheff. in Advers. Cap. 25. (Vol. IX. Obs. Miscel. p. 317.) scribit Salmasium auctorem esse lectionis, *qui enim aut*, et Edd. Flori ante Freinsh. habere, *qui autem et;* ac deinde conjicit, *insultant (qui autem et unde?) Romanis.* Nihil opus est hac conjectura. Salm. ex Mss. *enim* posuit pro *autem*.

§. 5 *Hanc quoque*] Legationis jus ut ex gentium moribus originem traxit, ita violatores ejus semper infames invisique fuere, maximisque pœnis affecti. De qua re tractare professos lege Paschalium, cap. 26. Gentilem, lib. 2. c. 14. Freder. de Marselaer, Diss. 13. &c. exempla præter hoc sunt in Nostro, 2. 5, 3. et 2. 16, 3. Adde Tac. H. 3. 80, 5, et 6. Zonar. tom. 3. p. 69. *Fr.*

Obscœnam turpemque dictu contumeliam] Non tempero mihi, quin insignem multis de caussis historiam ex Dionysio Excerpt. Legat. IV. adscribam. 'Cum Posthumius legatus ad Tarentinos missus esset, et quædam apud eos exponeret; Tarentini non modo non attenderunt animos; verum etiam si quid ab eo diceretur, quod non exactissimum Græci sermonis characterem referret, observabant ac ridebant, et barbarum vocitabant, ac tandem e theatro ejiciebant. Cumque abirent, unus ex iis qui in transitu adstabant Tarentinis, nomine Philonides, homo scurrilis, qui a vinolentia, cui per totam vitam deditus fuerat, appellabatur Cotyla, hesterna ebrietate etiamnum distentus, ut appropinquarunt legati, sublato amiculo, et corpore ad obscœnissimum habitum composito, sordes nominatu indecoras sacro legati vestimento adspersit, ubi cum totum theatrum in risum erupisset, et petulantissimi quique manibus complosissent, Posthumius Philonidem intuitus: Accipiemus, inquit, omen, o scurra; quia datis nobis etiam ea, quæ non petimus. Deinde ad multitudinem conversus, vestem contumelia affectam ostendit, cumque adhuc majorem ex omnibus risum oriri cerneret, et voces quorundam illætantium petulantiamque laudantium audiret: Ridete, inquit, Tarentini, ridete dum licet; nam post hæc diu flebitis. Ad quas minas cum nonnulli exasperarentur: Et ut magis, inquit, stomachemini, etiam hoc vobis dicimus, vos hanc vestem multo sanguine eluturos.' Fateor non convenire instituto, tales narrationes inserere, sed cum ad explicandum auctoris locum præcipue faciat, nec alibi idem admiserimus, veniam merebimur. Facit cum Dionys. Val. M. 2. 2, 5. Polyb. 1. 7. non exprimit genus contumeliæ, sed ἀσέλγειαν vocat. Quanta vero ea injuria fuerit, et quam justo quoque bello Romani propterea Tarentinos persecuti sint, exinde apparet, quod etiam in privatis hominibus, apud quos respectus iste juris gentium cessat, pro atroci contumelia acceperint fimo corrupto perfundi: l. 1. §. 1. D. de extraordin. crimin. juncta l. 9. de injur. Livius Epit. 12. pulsatos scribit. *Fr.*

Ex hinc bellum] Supra legend. hic docuimus: *et hinc bellum.* Nec sententiam mutamus. Hoc eod. libro: 'Ferocius agunt: et inde certamen.' *Sal.* Vid. supr. ad 13. 6. *Et hinc* est in Naz. Flor. Voss. 3. Jord. et Ald. Idque magis placet. Ryck. *ex' hinc.* Videtur librarius indicare voluisse varietatem scripturæ: de quo more librariorum Salm. ib. ad n. 3.

§. 6 *Semigræcam*] Ita ap. Liv. 7. 19, 9. 'Cæritem pop. misericordia consanguinitatis Tarquiniensibus adjunctum, fama ferebat.' Pyrrhi verba leguntur ap. Diodor. 22. 1. qui etiam, lib. 16. cap. 66. similia refert de Ti-

moleonte. Adde infra 3. 1, 15. *Fr.* Erat Græca ratione conditorum, sed situ Italica.

Cum totius] Reg. Q *cum totius Epiri, Thessaliæ, Macedoniæ opibus.* Florus more suo rem exaggerat. Nam Pyrrhus a Lysimacho Macedonia ejectus tum solam Epirum tenebat, et non multo plus quam 25. M. militum secum in Italiam duxit, quorum pars naufragio periit. Plutarch. in Pyrrho. Mithridates ap. Justin. XXXVIII. 4. eum non amplius quam 5. M. Macedonum instructum fuisse dicit.

Incognitisque ad id tempus elephantis] Epit. Liv. Auctor lib. XIII. 'Valerius Lævinus consul parum prospere adversus Pyrrhum pugnavit, elephantorum maxime invisitata facie territis militibus.' Ita ibi legend. pro *inusitata.* Quæ vox infinitis variorum Latinitatis Auctorum locis pro illa *invisitata* vitio correctorum visitur. *Sal.* Add. Plin. 8. 6. Veget. 3. 24. Varr. lib. 6. de Ling. Lat. Solin. cap. 25. Frontin. Strateg. 7. 4, 13. Justin. 18. 1, 6. Maximum autem hoc fuit belli momentum. Ita, cum Fidenates facibus armati erumperent, 'forma inusitatæ pugnæ Romanos milites terruit,' Livius, 4. 33, 2. et a Britannis 'novo genere pugnæ' perterriti sunt Cæsareani, Cæs. de B. Gall. 5. 15. 'Subita' enim 'conterrent hostes, usitata vilescunt,' Veget. 3. 26. Liv. 10. 28, 9. Inde 'vanis et inanibus militem magis quam justis formidinis causis moveri' dicit Curt. 4. 13, 5. *Fr.* Romani elephantos tum 'boves Lucas' vocarunt, quod eos primum in Lucania viderant, nec aliam quadrupedem bove majorem noverant, cujus nomen iis possent imponere. Vid. Virdung. ap. Rupert. Turneb. XXX. Adv. 9. Salm. ad Solin. p. 218. et ad Flor. I. 19. Gatak. Advers. Post. c. XXXV. et Bochart. Hieroz. Part. I. lib. II. c. 23. De elephantis primum a Pyrrho in Italiam adductis etiam Pausan. Atticor. XII.

Viris, equis, armis] Hæc sæpe dicuntur pro totis viribus, omni conatu et contentione. Vid. Victor. ad Cic. IX. Ep. Fam. 7. Ferrar. ad Cic. VIII. Philip. 7. Lang. ad eumd. III. de Off. 33. et H. Steph. ad Erasm. Proverb. *velis equisque*, qui plurima Livii, Cic. et aliorum loca congesserunt, in quibus vel 'armis, equis, viris,' vel 'equis, viris' conjunguntur: quamquam in his interdum nulla metaphora est. Add. Liv. XXI. 27. XXVI. 5. et Flor. II. 7. 8.

§. 7 *Apud Heracleam, et Campaniæ fluvium Lirim*] Insignis allucinatio Annæi nostri. Ἡράκλεια in Campania nulla, aut, si ulla, indicta sane vett. omnibus fuit. *Herculaneum*, vel, ut in scriptis habetur, *Herculanium*, in Campania collocatur, quod Græcis Ἡρακλεῖον. At longe aliud Ἡρακλεῖον et Ἡράκλεια. Vir doctiss. et summus antiquitatis vindex, annotat, viginti tres numerari Stephano Heracleas, quarum una Campaniæ. Stephanum ante annum recensuimus et castigavimus; Heracleæ in Campania nusquam meminit, sed inter viginti tres Ἡρακλείας, unam Italiæ recenset: nec ideo magis possumus intelligere, illam esse Campaniæ, quam Tusciæ aut Calabriæ. Procul dubio Steph. Heracleam intelligit, quæ prope Metapontum est. Non enim alia fuit in Italia Heraclea, juxta Sirim fluvium. Liris in Campania fluvius, Siris ἐν τῇ Βρεττιανίᾳ, ut Græci loquuntur. Florum igitur decepit error 'Liris' et 'Siris,' et 'Lirim' pro 'Siri' accepit, et, cum Liris sit fluvius Campaniæ, etiam Heracleam in Campaniam traducere, sine architectis, et sine mœnibus, debuit. Auctores omnes consentiunt, pugnam primam adversus Pyrrhum habitam fuisse juxta Heracleam et Sirim. Plutarchus, ἐν πεδίῳ τῷ μεταξὺ Πανδοσίας πόλεως καὶ Ἡρακλείας. At Πανδοσία non est Campaniæ. Qui ad veterum errores connivere consueverunt, etiam hic Florum

defendant, et illis duobus locis, de quibus infra disputamus; ut omittam quos jam supra notavimus. *Sal.* *Heracleam, et Campaniæ fluvium Lirim*] Similiter Orosius 4. 1. Jordanes, Gotefr. Viterbiensis Chronic. lib. 9. Constat autem inter omnes Heracleam illam non in Campania, nec ad Lirim sitam fuisse; sed in Lucania inter Sirin et Acirin. Plin. 11. Strabo lib. 6. p. 182. Plutarch. Pyrrho cap. 24. Liv. Epit. 13. 1. Steph. de Urbibus. Frontinus 4. 1, 24. Ideoque Bongars. ad Justin. 18. 1, 4. in Oros. 4. 1. et hoc nostro legi vult: *Heracleam et Pandosiam urbem, fluviumque Sirin.* Salm. ad Solin. p. 58. D. 1. *Heracleam et fluvium Sirim.* Cluver. Italiæ Antiquæ p. 510. et 1279. *Lucaniæ fluvium:* omnia ex historia. Sed cum nostri consilii haud sit historias ex integro condere, sed ut a Floro conscriptæ sunt, proponere; rectius videtur accedere alteri ejusdem Salmasii opinioni, qua peccatum auctoris esse censet. *Fr.* Salm. sibi non satis constat. Hic Florum omnino errasse putat. Ad Solin. emendationem proponit, qua culpa in librarios confertur; sed tamen magis videtur inclinare in priorem sententiam. Emendationem Salmasii probarat N. Heinsius ad oram libri sui, Simson. in Chronico ad A. M. 3725. et Perizon. in marg. exemplaris sui Florum errasse credunt. Idque verius videtur. Vid. inf. hoc cap. n. 24.

Lævino] Sigon. ad Liv. Epit. XIII. et Pigh. in Annal. ad A.U. 473. e Fast. Capit. ostendunt scribendum esse *Lævinus.* Græcis Λαιβῖνος, ut recte in Plutarch. Pyrrh. H. Steph. edidit, pro eo, quod ante vitiose legebatur Ἀλβῖνος.

Ferentana turmæ præfectus Obsidius] *Ferentanea* et *Opsidius* veteres. Vetus Inscriptio 'Obsidius.' *Sal.* Frentanum natione, turmæque præfectum, nomine Oplacum, Plutarchus, Pyrrho, cap. 26. vocat: ut dubium esset, an de Frentanorum auxiliariorum præfecto loqueretur, nisi testaretur Fr. Fabricius, Vir doctiss. habere se Mss. librum, in quo nomen huic præfecto *Obsidium* sit adscriptum, quod Plutarchi sententiam in Pyrrho quoque confirmaret. *Stad.* *Ferentanæ* Fran. et Voss. *Ferentaneæ* Duisb. et Edd. præter Ald. *Ferrantaneæ* Ryck. *Frentanæ* Toll. et Regg. quod rectum est. Plutarcho, et aliis Græcis Φρεντανοί. V. Sigon. de Ant. Jur. Ital. I. 14. et Dionys. Voss. ad Cæs. I. Civil. 23. Quæ sint illæ Inscriptiones Salmasio laudatæ, in quibus legatur gentile *Ferentaneus,* non scio. 'Obsidius' quoque, non 'Opsidius,' est ap. Grut. LXXII. 9. Nec aliter scripti Flori. Sed Fran. *Ossidius.* Add. Fabric. ad Oros. IV. 1. De Præfectis turmarum socialium Schel. ad Hygin.

Projectis insignibus] Nempe ne, per ea monstratus hostibus, periculosius fugeret. Similia Plutarch. Lucullo, cap. 55. Cæsare cap. 67. Curt. 3. 11, 21. Frontin. 2. 1, 24. Zonaras, lib. 3. de Magnentio. Adde notam Casaub. et Bernec. ad Suet. Aug. 10. 9. a. Sic Antonius consularem vestem abjecit inter cædem Cæsaris. Dio, lib. 44. p. 283. Ita Nicanor describitur *deposita veste gloriæ per mediterranea fugiens,* Maccab. 2. 8. Asinius Pollio, ap. Dionem, lib. 45. Trajan. ap. Xiphilin. p. 254. Add. Tac. Hist. 1. 81, 4. Hist. Miscell. 6. 8. Cæs. de B. Civil. 3. 96. *Fr.*

§. 8 *Actum erat*] Ita Jord. et e scriptis Florent. et Voss. 3. Ceteri et edd. om. *factum erat.* Haud dubie rectius est *actum:* v. Ind. et Brisson. VIII. Form. Nec dubito, quin ita in Naz. et Pall. fuerit: nam Salm. in exemplari suo, in quo est *actum,* nihil ex iis adnotaverat, nec Grut. quidquam de varietate scripturæ monuit.

Conversi in spectaculum belli] His verbis, si animum advertas, nulla sententia subest. Deletæ essent Pyrrhi copiæ, inquit, nisi procurrissent, sive

in primam aciem producti essent elephanti conversi in spectaculum belli. Ad quodnam bellum spectandum convertebantur elephanti, et quidnam ad victoriam Romanis extorquendam conferebant elephanti bellum seu pugnam intuentes? Nam hoc est 'converti in spectaculum' alicujus rei, se convertere ad aliquid spectandum. Nullus alius sensus ex his verbis potest colligi. Dudum Gronovio, ut erat emunctæ naris vir, suboluit hunc locum esse mendosum, et, qua erat mira in depravatis restituendis sollertia, sic emendandum: *Actum erat, nisi elephanti, converso in spectaculum bello, procurrissent:* hoc est: Vicissent Romani, nisi elephanti procurrissent, et Romanos magnitudine sua sic perculissent, ut bellum seu prælium converteretur in spectaculum, ut immemores pugnæ spectatores essent invisarum antea sibi belluarum tam monstrosarum. Interea dum bellum in spectaculum convertitur, Romani ab Epirotis cæduntur. Hoc non Gronovii, sed ipsius Pythii est responsum. *Græv.* Ita Gronovius II. Obs. 25. e Jord. opinor, ap. quem est, *nisi elephanti converso in spectaculo procurrissent bello.* Et sic Ald. contra om. sc. et alias edd. Certum est, *converti ad spectaculum* a Latinis ea significatione dici, quam hic adnotat Grævius. Liv. XXVI. 5. 'Sublatum alte signum converterat ad spectaculum cives hostesque.' Id. XXXV. 51. 'Ad spectacula templi lucique versi.' Et eadem significatione voce *spectaculum* adjunguntur alia verba. Petron. cap. CXI. 'Ut vicinarum quoque gentium fœminas ad sui spectaculum evocaret.' Et Justin. XXXIV. 2. 'Conjuges liberosque suos ad spectaculum certaminis in montibus posuerunt.' Et facit pro interpretatione Gronovii locus Justini XVIII. 1. de hoc prælio: 'Romanos vincentes jam inusitata ante elephantorum forma stupere, primo, mox cedere prælio coëgit.' Tamen nonnihil dubito, an Florus 'spectaculum belli' dixerit pro prælio. Ita certe loquutus est supr. c. II. 'Ea denique atrocitas prælii fuit, ut interfuisse spectaculo Deos fama tradiderit:' ubi *spectaculum* nihil aliud potest esse, quam prælium. Neque enim Castores ibi otiosi spectatores fuerunt; sed, ut plerique veterum narrant, hastis ora hostium fodientes eos in fugam verterunt. 'Spectaculum prælii' autem quid sit, intelligi potest e Sall. Jug. CI. 'Tum spectaculum horribile in campis patentibus, sequi, fugere, occidi, capi, equi atque viri adflicti....postremo omnia, qua visus erat, constrata telis, armis, cadaveribus, et inter ea humus infecta sanguine.' Similis est locus Tac. Agr. XXXVII. quem et ad Sall. adnotat Wass. 'Tum vero patentibus locis grande et atrox spectaculum: sequi, vulnerare, capere, atque eosdem oblatis aliis trucidare.' Ita 'conversi in spectaculum belli' esset, conversi in prælium, cujus atrocitas horribile præbebat spectaculum. Et fortassis Florus 'spectaculum belli' dixerit pro prælio, ut Horatius bella et prælia *ludum Martis* vocat I. Carm. 2. 37. 'Heu nimis longo satiate ludo;' et de iis, qui in prælio cadunt I. Carm. 28. 17. 'Dant alios Furiæ torvo spectacula Marti.' Præterea hoc quoque obstare videtur conjecturæ Gronovii, quod, si legas *converso in spectaculum bello,* Florus dicit elephantos tum demum procurrisse, postquam Romani ad eorum spectaculum jam conversi erant. Sed hoc fieri non potuit: nam prius procurrere debuerunt elephanti, quam Romani ad eos spectandos converti potuerint. Si hæc fuisset mens Flori, debuisset scribere, *nisi elephantis procurrentibus bellum in spectaculum conversum fuisset.* Conjectura Tollii Fortuit. c. XXVI. *Nisi conversæ in primam aciem belluæ procurrissent,* vix digna est, quæ memoretur.

Novo odore] Liv. 30. 18, 6. 'Ad

quorum stridorem odoremque et aspectum territi equi, vanum equestre prælium fecerunt.' Idem de elephantis, locis aliis multis idem Livius. *Vin.* Livium imitatur Ammian. 25. 3: 'Ad quorum stridorem odoremque et insuetum aspectum magis equi terrebantur.' Add. Plutarch. Pyrrho, cap. 37. *Fr.* Item Rupert. ad h. l. et Liv. XLIV. 5.

Dederunt] Virg. III. G. 246. 'Nec funera vulgo Tam multa informes ursi stragemque dederunt Per silvas.' Et rursus Ibid. vs. 556. et Æn. XII. 453. Sic 'dare timorem,' 'admirationem,' 'terrorem,' Justin. III. 5. et IV. 1.

§. 9 *Asculum*] Oppidum hoc in Picentibus locat Plin. 3. 13. et Noster, prox. cap. Ea propter Camers proxime præcedentia verba, 'In Apulia,' delenda censuit. Vinetus ita subvenire tentat: *In Apulia, deinde apud Asculum:* ut innuat, duobus istis locis pugnatum esse. Vegetius, 3. 24. quæ hic narrantur, in Lucania accidisse scribit. *Fr.* Plutarch. in Pyrrh. et Frontin. II. 3, 21. prælium apud Asculum factum tradunt; ubi id situm fuerit, non addunt. Rupert. ad h. l. et Cellar. II. Geog. Ant. 9. duas hoc nomine urbes in Italia fuisse ostendunt, alteram in Piceno, alteram in Apulia, quæ hodieque *Ascoli* dicatur. De hac igitur hæc verba accipienda sunt, non de Asculo Piceno.

Curio Fabricioque] Manifestus hic est error. Curio enim nunquam in consulatu collegam fuisse Fabricium, Annales Coss. testantur. Scribend. itaque, *Fabricio et Æmilio Coss.* quibus ad Asculum cum Lucanis, Bruttiis, Tarentinis, et Samnitibus, pugnatum esse, Triumphorum tabulæ recensent. Observo namque, Pyrrhum tunc spe occupandæ Siciliæ evocatum fuisse, victum tamen paulo ante Fabricii virtute, utpote qui medicum Timocharem, contra regis sui caput spe præmii venenum deferentem, ad dominum suum reduci curaverit: ita fere Eutrop. 2. 18. Epit. 13. Livii, Val. Maximus, Tabulæ Capit. Contra Florus, et Scriptor de Viris Ill. Frontin. Plutarch. recensent, cum Pyrrho bis ad Asculum esse pugnatum, priore die prælium ob noctem fuisse diremtum; altero die Pyrrhum, circa humeros pilo læsum, ex acie decessisse, victoriam penes Fabricium fuisse. Pyrrhum deinde a Syracusanis in Siciliam, qui a Carthaginensibus obsidebantur, evocatum, Plutarchus et Pausan. lib. 1. auctores sunt. Nonnulli scribunt, dubio Marte, Sulpicio et Decio Coss. cum Pyrrho pugnatum esse, sed anno superiore. Pyrrhum fuisse vulneratum, sed Decium Cos. hoc in prælio cecidisse, Cic. in Tusc. 1. 37. auctor est. *Stad.* Forte diversos annos intelligit Auctor, ut supra, 1. 16, 8. 'Per Fabios et Papirios patres, eorumque liberos.' *Fr.* Qui sententiam Freinshemii defendere volet, ei primum ostendendum erit, non Fabricio tantum, sed etiam Curio Cos. i. e. non tantum A. U. 475. sed etiam 478. ad Asculum pugnatum esse: quod semel tantum Fabricio, non Curio Cos. factum tradunt Veteres. Deinde, quum duorum Consulum nomina ita, ut hic, conjunguntur, id etiam accipi posse de iis, qui non eodem anno Coss. fuerunt. Est omnino peccatum sive librariorum, ut putat Pigh. ad A. U. 475. sive ipsius Flori, ut Sigon. ad eumd. annum, Schott. ad Aur. Vict. c. XXXV. et Perizon. ad h. l. quibus potius adsentior. Similis est error cap. præced. de Fabio et Decio Coss. Quæ Stadius hic e Fastis Triumph. refert, ea ibi non leguntur: sed tantum Fabricium de Lucanis, Bruttiis, Tarentinis, et Samnitibus triumphasse. Asculi in Fastis nulla est mentio.

Belluarum] Freinshemius in Ind. notat, 'belluas' hic poni pro elephantis; quod prima fronte puerile ac protritum videri posset: sed adeo non est, ut illud Arnobii lib. VII. mire

torserit viros doctos: 'Camelos, belluas, leones.' Medicinam enim crediderunt adhibendam, quum non intelligerent elephantos κατ' ἐξοχὴν dici 'belluas.' Simili modo 'bestias' Cic. lib. VI. Ep. 9. dixit. *Rup.* Add. Græv. ad Flor. II. 6. 49. Terent. Eun. III. 1. 25. In vet. lib. Vineti, Flor. Magl. et Voss. *Numicius.*

Hastatus] Centurionem facit Veget. 3, 24. Lipsius de Mil. Rom. lib. 2. cap. 8. de primo hastato exponit. *Fr.* Lipsius ex Oros. qui IV. 1. 'quartæ legionis primum hastatum' vocat, recte exponit primum Centurionem hastatorum. Sic 'Princeps' absolute, pro primo Centurione Principum, ap. Liv. XXV. 14. Sed frequentius *primus princeps*, *primus hastatus*. Vid. Lips. l. d. Livius XXVI. 6. 'Primi principis signum.' Ibid. c. 5. 'Secundi hastati signum.' Et XXVII. 14. 'Signum primi hastati.' Add. Ald. Manut. Quæsit. per Epist. II. 3. Paullo ante Berol. Magl. et Duisb. *exoluerat*, quo etiam tendit Ryck. in quo est *exuoluerat*. *Beluarum*, et paulo ante, ac deinde *beluas* Duisb. Fran. et v. e.

Unius proboscide abscissa] Græcum quidem est, προβοσκίς. Sed Latini veteres, solenni mutatione B in M, pro eo magis dixerunt 'promoscidem' vel 'promuscidem.' Et sic veteres legunt. Hanc tamen eos mutationem ab Æolibus suis potius mutuatos crediderim, quibus frequens fuit aliorum Græcorum βῆτα in μῦ vertere et contra. Sic igitur illis προμοσκὶς dicta, quæ aliis προβοσκίς. Inde Latinorum 'promuscis.' *Sal.* Quod jam ante usurpaverant Macedones bello Pori Indico. Vide Curt. 8, 14. Aliam unius militis adversus elephantem pugnam describit Hirtius de Bell. Afric. cap. 84. et aliam Plin. 8, 7. aliam Joseph. Antiq. 12, 14. *Fr.* Ryck. Berol. Magl. Duisb. Fran. Voss. 1. Ed. V. B. P. et 8. *promoscide*. Flor. Voss. 3. et Frec. *promuscide*. Vid. Vinetum in Ind. et Voss. Etymol. 'Manum' in hac historia dicit Orosius. Et sic sæpe alii, quorum loca congessit Freinsh. in Ind. Curt. v. *Manus*. *Abscisa* est in Berol. Magl. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et om. ed. ut infr. II. 2. 2. in plerisque. *Abcisa* Naz.

Mori posse] Eoque magis Asdrubal ap. Liv. 27, 51, 2. *Fr.*

§. 10 *Ardentib. ruinis operuere*] Idem genus loquendi est ap. Stat. et Sil. It. Vid. Gron. Diatrib. Stat. c. XXIII.

Nec ante cladi finis fuit] Vetus editio, ut summi viri annotarunt: *nec alius cladi finis fuit*. Quod cohærere cum seqq. non posse testantur. Scripti omnes id retinent. Sed verum est, legendum esse: *nec alias cladi finis fuit, quam nox dirimeret*. Omnia jam cohærent. Sic supra iidem veteres habebant: *rerum alius decus*, pro *rerum alias decus*. Sal. *Nec ante cladi*] Ita Pal. 3. Naz. autem et v. e. *nec alius*, unde Salm. *nec alias*. Verum impressorum lectio satis constat; si vero sollicitanda sit, ita forte legi posset: *nec alius cladi finis fuit, quam ut nox*, &c. Fr. Vetus Edit. non habet *alius*, ut scribit Salm. verum *an* pro *ante*; et sic adnotarat ex ea Grut. in Edit. Commel. nam deinde certissimo errore idem scripsit, quod hic Salmasius. *Nec ante* Berol. Magl. et Duisb. *nec ante alius finis* Voss. 3. ceteri *nec alius*. Reg. F, Berol. Duisb. et v. e. *cladis: dirimeret* deest in Voss. 2. Hoc probat, et etiam ab alio Leidensi Ms. abesse testatur cl. Oudend. ad Lucan. IX. 282. De exitu hujus pugnæ varie traditum est. Vid. Plutarch. in Pyrrh. et Liv. Epit. XII.

Saucius, in armis suis referretur] Nescio an verum dicat Nazarianus, qui legit: *sine armis suis referretur*. Aliquid simile factum ex Plutarcho colligas, cujus, eamdem hanc pugnam describentis, hæc verba sunt: Ἄπαξ δὲ μέχρι δυσμῶν ἡλίου μαχεσαμένων μόλις ἀπαλλαγῆναι, τοῦ Πύῤῥου τρωθέντος

τὴν βραχίονα, καὶ τὴν ἀποσκευὴν ἅμα Σαυνιτῶν διαρπασάντων. Sed ἀποσκευὴ impedimenta et sarcinas significat, potius quam arma. Deinde, cui verisimile fiat, de magno duce ac tanto bellatore, armis eum exutum fuisse? Vera igitur sine dubio lectio: *humero saucius in armis refertur*. Hoc est, super armis suis, ut moris erat saucios plerumque e prælio referri. 'Arma' autem hic scutum proprie notant vel clypeum. Sic 'arma ancilia' scuta erant. Sic supra de Samnitibus, quos aureis et argenteis armis ornatos fuisse dicit, de scutis accipiendum. Nam Livius eamdem rem narrans, scuta habuisse perhibet auro et argento cælata. Notum porro illud ἀπόφθεγμα Lacænæ mulieris ad filium, cui arma tradebat in bellum ituro, ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τὰν, subaudiendum ἀσπίδα. Aut hanc referas salvus ad penates, aut super hanc saucius mortuusve referaris. Sed lectionem ne sollicitemus, quæ est in editis: nam proba et vera est. In altero etiam Pal. legi: *in castris suis referretur*. An pro *in castra sua referretur?* Sed uni stemus vulgatæ censeo. Nam et alter Pal. perperam: *inermis suis referretur*. Sal. In Naz. ultima litera e 'saucius' in capite sequentis vocis repetita, atque inde *sine* ortum esse videtur. De more saucios et occisos scutis clypeisve impositos ex acie efferendi Curt. vi. 1. Virg. Æn. x. 506. et 841. 'At Lausum socii exanimem super arma ferebant.' Bernart. ad Stat. viii. Th. 732. et ad utrumque locum Virgilii Cerda. Dictum Lacænæ mulieris, de quo Salmasius, est ap. Plutarch. in Apophth. Lac. et Suid. ἢ τὰν et Λυκοῦργος. Sed pro ἐπὶ τὰν, quod apud hunc est, Kusterus legit ἐπὶ τᾶς, vel τᾷ. Utrumque rectius, et ἐπὶ τᾶς Plutarchus.

§. 11 *Lucaniæ*] Phil. Cluverius, Italiæ antiquæ lib. 4. erroris arcessit Auctorem, quod 'Lucaniæ' scripserit, cum 'Samnii' debuisset: verum ab hac nota facile tueatur eum Strabo, qui cum ex professo hoc agat, fatetur, gentium harum situm vix certis finibus distingui posse. *Fr.* 'Lucaniæ,' pro, in Lucania, ut Sall. Jug. xxxiii. 'Romæ Numidiæque facinora ejus memorat.' Virg. Æn. iii. 162. 'Cretæ jussit considere Apollo,' et alia ap. Sanct. iv. Min. 9. in ellipsi v. *Urbs*. Nimis disjecta erit oratio, si ita ordines: sub Arusinis campis Lucaniæ.

Sub Arusinis, quos vocant, campis] Frustra sunt Viri docti, qui *Taurasinos campos* hic comminiscuntur. En testem locupletem Jul. Frontinum, qui Arusinos campos nominat, lib. iv. Stratagem. cap. 1. 'Romani deinde, victo eo [Pyrrhum intelligit] in Arusinis campis circa Statuentum, castris ejus potiti, et ordinatione notata, paulatim ad hanc usque metationem, quæ nunc effecta est, pervenerunt.' Pro *Statuentum*, vel *Fatuentum*, reponunt *Beneventum*: sed cum Noster Lucaniæ esse campos scribat, quomodo iidem potuerint esse circa Beneventum, non video. Stephanus nescio quam Beneventum in Campania ponit, quam scribi per δ perhibet Βενέβενδον, cujus ἐθνικὸν Βενεβενδεὺς, et aliud esse a Βενέβεντον. Ridicule. Nam, Βενεβεντὸς et Βενεβενδὸς plane idem. Ut Βρεντήσιον, et Βρενδήσιον, dupliciter scribebant, et in veteri Inscript. 'Badaus' pro 'Bataus,' aut 'Batavus:' καὶ ταῦτα μετὰ τοιαῦτα. *Suberri* mendosissime appellantur hi campi ap. Jord. in edd.; nec dubium, quin sit ex Auctore nostro emendandus, cum scripti habeant: *Subaros in his, quos vocant, campis*. Vel puer videat legendum esse: *sub Arosinis, quos vocant, campis*. 'Arosini,' et 'Arusini,' idem. Eamdem mendi indolem nobis exhibuerat optimus Codd. Naz. paulo superius, ad hunc modum: *cum tot populi perturent in his consurgerent*, pro *Tarentinis*. Sic, *de his*, pro *deis*, aut *diis*. Beneventum

autem Samnii fuit, non Lucaniæ. *Sal.* Claverius tamen citato modo loco *Taurasinis* reponit in omnibus auctoribus, ad quem remissum te volo. *Fr.* Sed vid. quæ adv. Cluv. disputat Cellar. II. Geog. Ant. 9. 'Sub campis' pro, in campis, ut dicit Frontin. Sic 'Sub templis' Virg. Æn. I. 453. 'Sub Albunea' Æn. VII. 82. pro, in templis, in Albunea, Serv. Add. Gron. II. Obs. 15. Ov. Tr. I. 3. 19. 'Nata procul Libycis aberat diversa sub oris.' Flor. IV. 12. 10. 'Dalmatæ plerumque sub silvis agunt.'

Ducibus iisdem, qui superius] Rectius: *quibus superius.* Sal. *Qui superius*] Videntur hæ duæ voces a mala manu: certe supervacaneas res ipsa clamat. *Grut.* *Ducibus iisdem, qui superius*] Hæc non solum falsa sunt, et adversantur idoneis scriptoribus aliis, ut recte notavit puella elegantissimi ingenii Fabri filia, sed et supposititia sunt et ab homine imperito inserta, ingratiis Flori, qui illa, si sua posset recognoscere, deturbaret de loco, quem male invaserunt, et ejiceret, meo quidem judicio. *Græv.* Pyrrhum tum Manio Curio Duce victum esse certum est. Sed et aliis locis, et in hoc ipso capite non leviora sunt errata Flori: qui quum in duabus superioribus pugnis nominaverit Duces Romanos, hic videtur idem voluisse facere. *Quibus* quod malebat Salm. est in Jord. et Frec. pro quo Tollius conjecerat *quis*.

Sed tunc ad totam victoriam exitum] Piget aliquando istas λεπτολογίας persequi, nec immerito levem hanc opellam multi carpunt; sed quorundam voto satisfacimus, et nihil tam tenue est et sordidum in his literis, quod indignum labore nostro putare debeamus, modo bonum auctorem faciat meliorem. Quod etiam hæc minuta præstant. Ut hoc loco pro *ad totam victoriam* optimus Naz. liber cum altero pariter antiquissimo Jordaneo habet: *Sed tunc tota victoria.* Distinguendum igitur: *Sed tunc tota victoria. Exitum, quem datura virtus fuit, casus dedit.* Stilum hæc omnino sapiunt brevem et argutum Flori. Sic enim supra loquutus est: 'Speculatus omnia refert. Tum iter.' Nihil verius. Nec dissimulavero tamen in altero Jord. scribi: *Sed tum totam victoriam.* Ex cujus scripturæ vestigiis legendum foret: *Sed tum in totam victoriam exitum, quem datura virtus fuit, casus dedit.* Quomodo plane exhibet et Pal. 2. Sed verior antiqui Naz. lectio. *Salm.* *Sed tunc ad totam*] Ita Pal. 2. nam 3. *sed tunc in totam victoriam:* non placet: melius enim Pal. 1. *sed tunc tota victoria. Exitum quem, &c.* tunc, inquit, vicit Romanus, sed sine Marte ambiguo, sine cruore multo. *Grut.* Non video quid sibi velit *ad totam victoriam exitum casus dedit.* Nec hic quicquam subsidii est in Ryck. membranis, quæ non abeunt a vulgatis, nisi quod post 'sed' male inserant *et.* Salmasius legit ex Naz. et Jorn. *Sed tunc tota victoria. Exitum, quem datura virtus fuit, casus dedit.* Forte *exitum* est interpretatio quæ margini fuit adscripta, qua lector aut magister significavit, hoc prælium dedisse exitum belli. Si hanc vocem deleveris, commode repones: *Sed tunc totam victoriam, quam datura virtus fuit, casus dedit.* Græv. Non solum Ryck. sed etiam alii scripti et V. E. habent vulgatum. Alii olim editi *et tunc tota victoria. Exitum.* Amst. *sed tunc tota victoria:* quod rectum esse puto. 'Via,' 'iter,' 'aditus ad victoriam,' proba sunt: Sed 'exitus ad victoriam' quam bene dicatur, non scio. Certe nusquam alibi inveni. Retinui tamen, quod erat in Freinsh. Græv. et aliorum Edd. propter consensum librorum. Plantiniana cont. omnes habet, *et tunc toti victoriæ exitum,* quod etiam in Voss. 2., sed *totius* pro *toti* est. Begerus conjecturam Grævii in contextum recepit. Malo ex-

emplo: etsi ea, meo quidem judicio, Grævio non indigna est. Tollius pro *totam* legebat *plenam*. Sine ratione. 'Tota victoria' est, plena, non dubia, quam mox 'sine controversia victoriam' dicit. Justin. v. 2. 'Ne aut victoriam totam daret, aut necessitatem deponendi belli imponeret.' *Et* a scriptore libri Ryck. forte additum est ad indicandam varietatem scripturæ. Nam pro *sed tunc* Regg. et plerique editi habent *et tunc*. *Quam datura v. f.* Fran.

§. 12 *Per stragem suorum percurrens*] Reponendum: *recurrens*. *Qui cum per stragem suorum recurrens*. Salm. Merito hæc suspecta sunt Viris doctis, qui correxerunt *recurrens*. Nemo enim Latine doctus 'per stragem percurrere' quid sit intelliget. Legendum autem puto *per stragem suorum procurrens*. Relictus erat pullus, qui in aciem quærens matrem per stragem suorum procurrit, multos obterens, et ordines turbans: paullo ante: 'Nisi elephanti, converso in spectaculum bello, procurrissent.' *Græv.* Etiam N. Heinsius in libro suo emendaverat *recurrens*. Nec tamen id in ullo scripto vel edito inveni. Nam Naz. Pall. Regg. Flor. Ber. Fran. Voss. Duisb. et om. ed. habent *percurrens*, Ryck. *p'currens*, i. e. *præcurrens*, Magl. *procurrens*. V. E. omittit *per* ante 'stragem.' Retinui quod erat in plerisque libris. Nec ausim damnare *percurrere per stragem*, ut minus Latine dictum. Nam sic Cic. III. Verr. 42. 'Per omnes civitates, quæ decumas debent, percurrit oratio mea.' Et cur minus ita liceat dicere, quam quod Liv. XXXVIII. 41. et Cæs. VI. B. G. 40. dicunt, 'Per medios hostes perrumpere,' et rursus Cæs. IV. B. G. 33. 'Per omnes partes perequitare,' et VII. 66. 'Per hostium agmen perequitare'? Tollius Fortuit. c. XXVI. itidem probat *recurrens*, et sequentia sic emendat, *stridore quæreret matrem, agnovit ea, et quo se vindicaret, exiluit*. Non quærebat matrem pullus, sed vulnere accepto ab ea fugiebat, et per suos recurrens stragem eorum faciebat, ac dolorem e vulnere stridore significabat: quod *stridore queri* dicit Florus. Nam 'queri' et 'querelæ' de vocibus omnium animalium dicuntur. Porphyr. ad Horat. II. Epod. 26.

Et quasi vindicatura exiluit] Ita maluerunt correctores. Nam hanc lectionem ab illis esse, possit fidem facere vetus editio, quæ, ut eruditissimorum virorum testimonio scimus, habet, *vindicaret*. Scripti omnes cum ea faciunt, quos vidimus. Hanc tu, sine ullo correctorum odio, restituas licet: *mater agnovit, et, quasi vindicaret, exiluit*. Cujus argutiam non percepere. Jord. libri: *et, quasi vindicare, exiluit*. *Vindicare* male scriptum pro *vindicaret*. In edd. Jord. operam suam cessare non passi sunt iidem optimi correctores, et pro illis, *et quasi vindicare exiluit*, substituerunt, *seque quasi vindicare vellet*. Homines egregios, qui tam εὐστόχως καὶ εὐτυχῶς ludunt! *Salm.* *Vindicaret*] Ita et Pall. tres et v. e. recentiores, *vindicatura*: non male, si quoque firmaret scriptorum codicum auctoritas. *Grut.* Scriptura librorum Salm. et Gruteri ac v. e. etiam in aliis scriptis, et ed. J. est. *Vindicaret* est, vindicare vellet, ut supr. 10. 1. 'Porsena Tarquinios manu reducebat,' et infr. II. 18. 12. 'Ut destinata morte in prælium ruerent.' Multa hujusmodi in optimis scriptoribus reperiuntur. Suet. Cæs. XXIX. 'Cum adversariis autem pepigit.' Id. Oth. IX. 'Ne victis quidem adeo afflictis, ut non in ultionem ignominiæ quidvis discriminis ultro, et vel solæ subirent.' Liv. XXXVII. 53. 'Filiam suam in matrimonium mihi dabat, restituebat extemplo civitates, quæ defecerant a nobis.' Et XL. 58. 'Quali tempestate Gallos spoliantes Delphos fama est peremtos esse.' Vid. Passerat.

ad Propert. I. 4. 2. Casaub. ad Suet. Cæs. XXIX. Gron. ad Liv. XXXIV. 1. XXXVII. 17. et ad Liv. Epit. XLIX. cl. Nood. II. Probab. 6. 3. et III. 11. Scheff. l. d. conjicit, *quo sibi vindicaret*, i. e. pullum suum ex imminente periculo, quod ex stridore cognoverat, liberaret, sibique redderet tutum. Mihi pleræque conjecturæ viri doctissimi in Floro ejusmodi esse videntur, ut non necesse sit iis refellendis immorari. Satis erit eas verbo retulisse, et aliorum judicio reliquisse.

Gravi timore permiscuit] Occupavit hunc locum menda plane similis illi, quæ alium locum lib. II. cap. 11. contaminarat: 'Ut quatenus nec more jungi, nec pontibus posset:' *more* pro *mole*. Hic quoque Nazarianus: *gravi more*, pro *gravi mole*. Cave aliter legi debere censeas, et confirmat Jord. *Salm.* Editio princeps, *gravi mole*, quomodo item Pal. 2. ac 3. sed non etiam 1. in quo, *tum omnia circa quasi host. circa more permisc.* sic inquam Naz. exemplar. nisi quod statim eadem manu prius illud *circa*, mutatum iverit in *circum*. Illud *mole* ineptum est: haud tamen me expedio ex Naz. nisi si forte restituendum, *cæca amore, permiscuit:* quod lepidum fuerit: proximos enim hominibus sapientia elephantos, omnibus obvium est: Itaque si homines excæcat amor, quid mirum si belluam alioquin prudentissimam. Hæc Gruterus, acute et forteasse vere: posset tamen etiam non absurde ita legi, *cæco timore*. Fr. Naz. *gravi more*, unde recte Salm. *gravi mole:* et sic clare Regius codex: scilicet sui corporis. Proprie 'moles' dicitur de elephantis. Vide notas ad lib. II. cap. 6. *Græv.* *Mole* etiam alii om. sc. excepto Voss. 3. in quo vulgatum *timore* est. Sen. de Brevit. vit. c. XIII. de elephantis: 'Ingenti mole animalium exterantur.' Hoc consentientibus tot scriptis post Amst. et Begerum recipere potui. Scheff. legit *gravi motu*. 'Omnia circa,' ut ap. Liv. IX. 28. 'Circa omnia defecerunt:' XXIV. 3. 'Templum sanctum omnibus circa populis,' et eod. lib. c. 41. 'Cum expeditis clam profectus ad loca circa visenda.' Plura Gron. ad Liv. IX. 2. Græv. ad Flor. III. 19. 12. et IV. 12. 60.

§. 13 *At sic*] Similes eventus in historiis passim (vide Polyb. in Excerpt. Vales. pag. 78.) ex quibus Hirtius de African. cap. 27. hanc extruxit regulam: 'Elephanti, multorum annorum doctrina usuque vetusto vix edocti, tamen communi periculo in aciem producuntur.' Alexander quin etiam, ap. Curt. 9. 2. 21. 'Plus suis,' ait, 'quam hostibus periculi inferre.' Quod multo magis necesse fuit fieri, cum alias feras quæ nunquam bona fide mansuescunt, leones, apros, &c. in aciem producerent, de qua re Lucret. Rer. Natural. lib. 5. et exemplum extat in Plutarch. Bruto cap. 18. *Fr.* Add. Bochart. Hieroz. I. 2. 25. Freinsh. ad Curt. VIII. 14. 15. et Rupert. ad h. l.

Sine controversia] Freinsh. in Ind. incruentam, impulveream. Rectius Perizon. ad oram exemplaris sui, haud dubiam. Cic. III. de Off. 2. 'Panætius, qui sine controversia de officiis accuratissime disputavit.' Et I. de Orator. 55. 'Etenim sine controversia et magna est [ars] et late patet.'

§. 14 *Intra urbem*] A Reg. Q abest *domi*. Majorem speciem glossæ possunt habere verbo *intra urbem:* nam Florus fere semper dicit 'domi' pro, in urbe, sine alio additamento, ut I, 7, 4. I, 11, 1. I, 26, 9. et mox hoc cap. n. 16. Sed usitatissimum ei est conjungere duo idem significantia: vid. Ind. v. *Statim*. Sic I. 11. 5. I. 12. 9. II. 12. 1. et alibi.

Post primam victoriam] Ideoque dixit, 'alteri sibi pari victoria haud esse opus:' nimirum optumum quemque e suo exercitu occubuisse cernebat. Hoc ipsum etiam Annibal, cæ-

sis ad Cannas Romanis, usurpasse fertur, ap. Appian. de Bel. Annib. p. 328. Ludovicus XII. Histoire de France. 'Cadmea victoria' vocatur hæc a Diodoro, 22, 4. *Fr.*

Desperavit armis] Eadem constructione Cic. ad Att. 5, 18. 'Speramus manu.' *Id.* Sed potest etiam esse casus tertius. Cic. pro Cluent. XXV. 'Saluti desperare vetuit.' Et sic Idem alibi, et Cæsar quibusdam locis, quæ leguntur in Lexicis.

Seque ad dolos contulit] Nempe; 'Ubi non sufficit leoninæ pellis; adsuenda est vulpina.' Plutarch. in Lacon. cap. 94. *Fr.*

§. 15 *Cremavit*] Ad captandam gratiam Romanorum: quamquam hostes etiam interdum id faciebant per humanitatem. Kirchm. de Funer. Append. c. III. et seqq.

Captivosque] Sicut prius Alexander (cujus dicta factaque æmulus hic erat) Scythis hostibus 'captivos omnes sine pretio remiserat, ut fidem faceret, sibi cum ferocissimis gentium de fortitudine, non de ira, fuisse certamen:' auctor Curt. 7. 9, 18. Sic Sultanus Liparitem, ap. Zonar. in Constantino Monomacho. Astutus ille Annibal socios tantum Romanos dimisit, sed alio fine. *Fr.* Pro his Romani ei parem numerum de Samnitibus et Tarentinis captorum reddiderunt, Plutarch. in Pyrrh. suos receptos ignominia notaverunt, Val. M. II. 7, 15. Frontin. IV. 1, 17. et Eutrop. II. 7. Severissimam sententiam ab App. Claudio Cæco in eos dictam scribit Ulpian. l. 1. §. 5. D. de postul.

Missisque deinde legatis] Hujus legationis præter ceteros meminerunt Plin. 7. 24. Solin. cap. 7. Cic. Tusc. Q. 1. *Cam.* Naz. Cod. *dein.* Idem paullo post duabus vocibus auctior est, quam editus: *omni modo annisus est, ut facto fœdere in amicitiam reciperetur.* Quæ supervacaneæ et otiosæ non sunt. Has, ne quis non genuinas putet, retinet Jord. et reliqui libri absorunt. *Salm.*

Annixus est, ut in amicitiam reciperetur] Sic omnino Pal. 2. nam 1. *admisus est, ut facto fœdere in amic. r. &c.* quod genuinum videri posset, nisi et alia adnecteret Pal. 3. in quo, *amissus est, ut facto fœdere in amic. populi Rom. recip.* Grut. Et hic audiri debuit Salm. qui monuit ex Naz. Jorn. et veteribus reponendum esse: *adnisus est, ut facto fœdere in amicitiam reciperetur.* Iisdem litteris exarata est hæc περικοπὴ in Ryck. Paullo post idem: *se approbavit* cum Pall. *Græv.* *Facto fœdere* addunt Florent. Voss. 2. et Ald. Freculphus, *facto fœdere, quamvis vinceret, in amicitiam recipi voluit.* *Annixus* Pal. 2. Flor. Magl. et Voss. 2. In Epit. Liv. XIII. scriptum est, Pyrrhum post primum prælium legato ad Senatum misso petiisse, ut componendæ pacis causa in Urbem reciperetur. Et sic Pompon. l. 2. §. 36. de O. J. Alii hoc non memorant, Regemque nihil aliud, quam amicitiam et fœdus per legatos petiisse scribunt.

§. 16 *Foris et domi*] Sic cap. ult. hujus libri. Ap. alios frequentius 'belli domique.' Vid. N. Heins. ad Ov. XII. Met. 185.

Omnem in partem] Omnibus rebus, omni genere. Cic. pro Sext. c. IX. 'Alter multos plane in omnes partes fefellit.' Et III. de Off. 6. 'Ab homine ad nullam partem utili.' Manut. ad Cic. IV. Ep. Fam. 10.

Romana virtus tum se probavit] *Se adprobavit*, N. *Salm.* Melius hoc, quam vulgatum hactenus, *probavit*: eratque alterum in tribus Pall. *Grut.* Et in aliis om. sc. exceptis Fran. et Voss. 2. et v. e. Quid sit 'adprobare se,' vel 'aliud quid alicui,' docent Interp. Phædri ad IV. f. 24. Sed idem etiam recte 'probare' dicitur. Vid. Fabric. ad Cic. pro Ligar. I. et Hotom. ad eumd. pro Rabir. Post. XV. Mox omnes scripti præter Florent. et

Voss. 3. omnesque Edd. præter Ald. nec *alias magis*. An hoc suspicabimur corruptum esse pro *alia res?* an potius aliquid in seqq. vitiatum, et pro *Populi Romani* legendum *Populus Romanus*, pro *Ducum*, *Duces?* Mihi quidem non de nihilo videtur, quod libri ita consentiunt in vocem *alias*. Et solet ita loqui Florus supr. c. 13. 8. 'Tum igitur, aut nunquam alias apparuit vera illa Romana virtus.' Et III. 22. 3. 'Nec alias magis apparuit Hispani militis vigor, quam Romano duce.'

§. 17 *Quinam illi fuerunt*] Ex conjectura emendo: *qui enim illi fuerunt?* Quod sequentia ostendunt: 'Qui autem ille senatus fuit?' et, 'Qui porro ipsi duces vel in castris.' Quæ quam recte cohæreant, et sibi invicem respondeant, vides. *Quinam* surrepsit pro *qui enim*, ex consuetudine scribendi, *qui n.* quod est, *qui enim*. Salm.

Omnium vulnera in pectore] Quæ 'honesta' sunt 'vulnera.' Vide Tac. H. 3. 84, 7. Ov. F. 2. 211. Cf. cum his, quæ notant Grut. ad Ammian. 31. 26. et Bernecc. ad Justin. 9. 3, 10. Non absimile est illud Sidonii, Carm. 5. vs. 252. 'Mors obruit illos, Non timor, invicti perstant, animoque supersunt Jam prope post animam.' *Freinsh.* Add. Muret. ad Tac. 1. A. 49.

Relicta in vultibus mina] Sil. 12. 732. 'Cui frons nec morte remissa Irarum servat rabiem.' *Fr.* Vid. in Ind. v. Ira.

§. 18 *O quam facile*] Lege: *quam facile*, et dele τὸ *O*, auctoribus libris melioribus. *Salm.* *O quam facile*] Sic nullo apice minus Pall. tres: omnes, inquam, agnoscunt primam literam O. vet edit. addebat a fine: *mihi cum Romanis*, sed non addicunt ei Mss. nostri, neque opus erat tali voce. *Grut.* *O quam facile erat orbis imperium, aut mihi Romanis militibus, aut me Rege Romanis*] Non abludit ab hoc dicto, quod Demades Rhetor ad Chæroneam captus Philippo inter pocula jactanti, et quærenti, ubi nunc est nobilitas Atheniensium, respondit; cognosceres, inquit, Rex, si Philippus Atheniensibus, Chares autem Macedonibus imperaret. *Græv.* *O* est in om. sc. et ed. Salm. in exemplari suo scripserat *O* deesse in Naz. Contra Gruterus. *Aut mihi cum Romanis militibus* etiam Berol. ap. Beger. Duisb. et v. e.

Me Rege Romanis] Camers addit *dato*, sed rejecit Vinet. nec sane ullus ejus usus est. *Fr.* Vid. Perizon. ad Sanct. Min. IV. 4. 28.

§. 19 *Quæ autem eorum*] Frequentia talis constantiæ exempla, etiam Annibali confessionem hanc extorserunt, ut diceret: 'Cum eo nimirum hoste res est, qui nec bonam nec malam fortunam ferre potest: seu vicit, ferociter instat victis; seu victus est, instaurat cum victoribus certamen:' Livius, 27. 16. Et iterum in Oratione ad Antiochum, ap. Justin. 31. 6, 5. 'Cum Romano, seu occupaveris prior aliqua, seu viceris, tum etiam cum victo et jacente luctandum.' Simile Pontii testimonium ap. Liv. 9. 3, 13. 'Ea est gens Romana, quæ victa quiescere nesciat,' &c. Adde Horat. 4. Od. 4. *Fr.*

Quum Pyrrhus, video me, inquit] Lectionem non damnamus, et quis merito damnaret? sed cum in Naz. legerim, *Cum Pyrrhus idem omne inquit*, optime emendo, et verissime: *Cum Pyrrhus idem, O me, inquit, plane Herculis sidere procreatum.* Ideo dixit, *Cum Pyrrhus idem*, quod tribus lineis ante scripserat, 'Quod adeo Pyrrhus miratus est.' Recte hic ergo: *Cum Pyrrhus idem.* Salm. Et probat Gruterus. *Fr.*

Herculis sidere] De quarta Luna singulare hoc legitur, quod, ex Genethliacorum doctrina et præceptis, illa nati laboriosam acturi sint vitam, quemadmodum de Hercule prodit

Eustathius. Tales apud Suidam τετραδισταὶ vocantur, qui quarta Luna editi, laboribus periculisque adsiduis, ut alteri Hercules, involvuntur. 'Herculis sidus' apud Florum, nihil aliud quam quarta Luna. Adagium, ἐν τετράδι γεγενῆσθαι, ab aliis explicatur. Hæc excellentissimus compluribus disciplinis Paulus Merula, Cosmogr. 1. 22, 7. Adde Erasmum, Adag. 1. 1, 74. et Gilbertum Cognatum, adagio 49. Alio sensu est 'sidus Herculis' ap. Plin. 2. 8. et Apuleium de Mundo. *Fr.*

§. 20 *Quis autem*] *Qui autem.* Ita Naz. *Salm.* *Qui autem*] Sic Pall. tres. editi *quis* adjecta litera. *Grut.* *Qui* est in om. sc. præter Voss. 1. et ed. Videtur mutatum ab iis, qui putabant *qui* non convenire interrogationi. Cic. II. Phil. 13. 'Qui locus est aut tam desertus, aut tam inhumanus?' Catul. Carm. LXIII. vs. 19. 'Hespere, qui cœlo fertur crudelior ignis?' Vid. Charis. I. Inst. Gramm. p. 70. Similiter extra interrogationem. Cic. IV. Ep. Fam. 2. 'Perspicis, qui cursus rerum, qui exitus futurus sit:' et Catul. XVII. 22. Et *si qui:* Cic. III. Ep. 8. 'Quod si qui me astutiorem fingit.' Item *nisi qui.* Idem XVI. Ep. 12. 'Nisi qui Deus, vel casus aliquis subvenerit.' Et 'aliqui' pro, aliquis. Id. VII. Ep. 1. Et Cœlius ad Cic. VIII. Ep. 7. Adi de his Pier. ad Virg. III. Æn. 608. Fabric. ad Cic. III. de Off. 4. Gifan. Ind. Lucret. in *qui*, et Gron. ad Liv. XXIV. 15. Vid. supr. c. 13. §. 14.

Quum, perorante Appio Cæco] Ad hæc et seqq. imprimis faciunt, quæ notant Bongarsius et Berneccer. ad Justin. lib. 18. cap. 2. Sententiæ Claudii non absimilis est, quam de Cleomene recenset Plutarch. Apophth. Lac. 76. *Fr.*

Pulsi cum muneribus] Pro repulsis, aut non receptis per elationem, aut certe amplificationem dixisse videtur. *Stad.* Plutarch. in Pyrrh. Ἔλαβεν οὐδείς. Val. M. IV. 3. 14. 'Nulla cuiquam dono janua patuit.' Justin. XVIII. 2. 'Cineas neminem, cujus domus muneribus pateret, invenit.' Liv. quoque XXXIV. 4. et Varro ap. Non. ibi a Sigon. laudatus, nihil aliud, quam simpliciter, neminem munera voluisse accipere, dicunt. An alii similem sententiam hujusmodi verbis, quibus hic utitur Florus, expresserint, non scio.

Quid] Al. ni fallor, *qui;* quod rectum est, pro, quomodo. *Fr.* Quod Freinsh. rectum esse dicit, id nusquam inveni. Multo usitatius est, 'quid de hac re sentis?' quam 'qui?'

Urbem templum] Varie referunt Veteres, Plutarch. in Pyrrh. Justin. XVIII. 2. Eutrop. II. 7. et Amm. Mar. XVI. 10. Solus, ni fallor, Florus legatos dixisse 'Urbem templum' sibi visam. Cur autem 'templum' vocat Urbem? An, ut Cassiod. IV. Var. 6. 'Roma virtutum omnium latissimum templum?' An, quod magis puto, ob multitudinem templorum, et eximium cultum Deorum? Sic supr. 13. 18. Urbem destinatam 'domicilio Deorum' dicit. Et Amm. M. XVII. 4. ob eamdem causam *templum mundi totius* vocat: 'Nihil,' inquit, 'committere in religione, recte existimans, si ablatum uno templo miraculum Romæ sacraret, id est, in templo mundi totius.' Vid. Barth. ad Claud. Cons. Olyb. et Prob. vs. 130. et de Bel. Get. vs. 507.

Senatum regum esse confiterentur] Suspicionem meam non frustra cecidisse gaudeo, qua semper suspicatus sum, aliquid huic loco deesse. Cum enim hoc legatorum responsum ita Plutarchus expresserit, ὡς ἡ σύγκλητος αὐτῷ βασιλέων πολλῶν συνέδριον, vere mihi persuadebam desiderari hic vocem aliquam ἰσόῤῥοπον illi συνέδριον. Nec secus fuit. Nam in Naz. exemplari fidelissimo lego: *Senatum regnum Deum esse.* Unde statim faciebam: *Senatum regum sedem esse.* Nec

aliter ferme Livius; quamvis pars ejus historiæ, qua gesta Pyrrhi cum Romanis descripsit, vulgo deperdita sit. Libro tamen IX. ad illud dictum legatorum Pyrrhi alludens, ita scribit: 'Ne singulos nominem, Senatus ille, quem qui ex regibus constare dixit, unus veram speciem Romani senatus cepit.' Qui senatum igitur Romanum, regum esse consessum dixit, ex regibus eum constare intellexit. Ita enim Plutarchus expressit, *βασιλέων εἶναι συνέδριον*. Floro senatus *regum sedes* dicitur, si scripturam Naz. emendamus, quæ diserte et clare exhibet: *Senatum regnum Deum esse*. Quod cur sollicitemus, fortasse causa non est. Aliud certe sequutus videtur noster Annæus. Cum enim, hoc dictum referens, urbem templum visam esse legatis memoret, nihil minus de senatu pronuntiare debuit, quam ejusdem templi veluti deos esse. Dixerit ergo, urbem Romæ templum esse, *senatum regnum Deum*. Senatores nempe quasi Deos in illo templo regnare. Sic Galli, cum urbem intrarunt a se captam, senatores in curulibus sedentes, quasi genios quosdam venerati sunt. *Salm*. *Senatum Regum consessum*] Laudat responsum hoc Liv. 9. 17, 12. pro *consessum*, *concilium* legendum suspicatur Stad. Sed ex Mss. Jureti nostram lectionem esse testatur Gruterus. Felippe del Consejo 16. 4. ridicule locum hunc exponit de coronis triumphalium. *Fr*. Naz. *Senatum regnum Deum esse*. Unde N. Heinsius colligit Florum scripsisse *Senatum regum ideam esse*. *S* i enim frequenter omitti in illo codice, et *a* in *u* degenerare passim, testari ipsum Salmasium. Liv. lib. IX. 17. 'veram speciem' dixerit; hoc Florum Græco vocabulo usum dixisse *regum ideam*. Sed hic ego cum Grut. ex Jureti libris recepi *regum consessum esse:* quod et confirmat Regius, in quo *consessum* scribitur. Sed Gudianus *regnum esse confictur*. Græv. Magna est hoc loco varietas librorum. Pal. 1. ap. Grut. *Senatum regnum esse confessum*. Ryck. Reg. Q, Berol. Duisb. et Ald. *Senatum Regum esse*. Reg. F, Voss. Fran. (sed hic omisso *esse*) et V. E. cum aliis quatuor olim impressis *Senatum regnum esse*. Magl. *Senatum regnum esse consessum*. Flor. *Senatum Regum consessum esse*, plane ut Regius Grævii, et alii, quos se vidisse testatur Juretus ad Symm. I. Ep. 46. Et hoc cum Grut. Freinsh. et Grævio sequendum putavi, quod etiam omnino convenit cum Plutarchi verbis Græcis. Nec tamen pro certo adfirmare velim ita scripsisse Florum. Varietas scripturæ satis indicat hic aliquid corruptum esse. Et propemodum mihi persuadeo, ignotius atque insolentius aliquod verbum, quam est *consessum*, in quo non facile videntur potuisse aberrare librarii, scriptum fuisse, quod, quum non intelligerent, præterierint. De magnificis adpellationibus ac titulis Senatus Romani multa Juret. l. d. Plutarch. in Romul. p. 44. senatores etiam sua ætate ab exteris *ἄνδρας ἡγεμόνας* vocatos scribit, ubi pro *τοὺς ἐν συγκλήτῳ τελοῦντας* non pejus legatur *εἰς σύγκλητον*.

§. 21 *Quum medicum*] Placet vetus lectio: *quod medicum*. Mox lege: *venale caput regis offerentem*, non *afferentem*. Salm. Pall. om. et v. e. *quod*, et probat Salm. *Fr*. Sic etiam Regg. et Voss. 1. 3. Retinui *quum*. Nam nulla est ratio, cur hic aliter loqui voluerit Florus, ac paullo ante, 'Quum perorante Appio,' et mox, 'Quum Curius,' ut bene Begerus. Et sic habent alii libri.

Medicum] Hanc historiam præter ceteros lege ap. Val. M. 6. 5, 1. et latius ap. Agell. 3. 8. Dictus autem est medicus hic Timochares. Multa Cic. Off. 3. 22. *Cam*. Niciam vocat Quadrigarius ap. Gell. l. d. Vid. Interpp. Æliani ad XII. V. H. 33.

Offerentem] Sic edidit ex Pal. 2. et Gruterus. Alibi est *afferentem*, inepte.

Fr. *Offerentem* etiam Flor. Regg. et Ald. alii *afferentem*. Illud prætuli, quod etiam Heins. probabat. Justin. xxv. 1. 'Qui pacem ei venalem offerrent.'

Curius remisit] De re non ambigitur, circumstantiæ variant: ab utroque Cos. remissum cl. Quadrigarius ap. Agell. 3. 8. auctor est: a toto senatu Valerius Antias, quem alter Valerius sequitur. Alii Fabricio tribuunt: Cic. cit. l. Plutarch. in Apophth. ejus: Frontin. 4. 4, 2. Claud. de Bel. Gild. vs. 270. Livius, 39. 51, 11. indistincte, 'horum patres Pyrrho regi, hosti armato, exercitum in Italia habenti, ut a veneno caveret, prædixerunt.' Æmulatus autem est factum hoc Tiberius Cæsar, referente Tac. 2. A. 88. 3. Vide Piccarti Obs. Historicopoliticas, Dec. 10. cap. 2. adde infra, 2. 17, 17. *Fr.*

§. 22 *Fictilia sua*] Hanc historiam scribunt passim omnes. Lege Val. M. 4. 3, 5. Agell. 1. 44. Plin. 33. 12. Augustin. Civ. 5. 18. Plura in annotationibus Claudiani, ex Juv. Virg. ceteris. *Cam.* Samniticum aurum a Curio contemptum fuisse, Ciceronis quoque Cato adfirmat, et Scriptor de Vir. Ill. maximaque pars scriptorum. Alii eam continentiæ laudem Fabricio adscribunt: sed iterum in eo dissident, quod nonnulli munera Pyrrhi regis a Fabricio contempta fuisse, alii Samnitium liberalitatem a Curio non fuisse receptam referunt. *Fr.*

Rufinum] Historia habetur Epit. Liv. 14. Val. M. 2. 9, 4. Agell. 4. 8. Dicit autem idem Agell. cap. ult. lib. 17. hunc Rufinum fuisse bis consulem, atque antea dictatorem. *Cam.* Ab hoc Rufino ortum Syllæ deducit Plutarch. princ. vitæ. Cujus avaritiam idem Fabricius eleganti dicto taxavit, ap. Cic. de Orat. 2. 66. et Agell. 4. 8. fin. Loquitur de hac censoria nota etiam Ov. F. 1. 208. 'Et levis argenti lamina crimen erat.' Itemque Sen. de Vita Beata cap. 21. 'Sæculum illud, in quo censorium crimen erant paucæ argenti lamellæ:' scripsi autem *erant* pro *erat*, ob rationem, quam promo ad 4. 23, 88. Sic Plin. 18. 6. 'Qui triumphali denas argenti libras in supellectile crimini dabant:' et 33. 11. 'Propter quinque pondo notatum a Censoribus triumphalem senem,' ubi fortassis pro *V.* scribendum sit *X.* Cæterum in cit. Agell. l. vulgo legitur 'quod decem pondo argenti factitaret,' cum legendum sit *facti haberet*. *Facti*, inquam, hoc est, elaborati et in vasa conversi, quale infecto opponitur l. 19. de aur. argent. &c. hoc est, rudi materiæ, l. 87. §. 4. de leg. 3. Alia censoriæ gravitatis exempla lege ap. Plin. 18. 3. et 6. Agell. 4. 20. Liv. 41. 27, 2. Velleium 1. 10, 6. et 2. 10, 1. *Fr.* 'Argentum' pro argento facto sæpe dicunt Jcti et alii. Vid. Salm. Obs. ad Jus Attic. et Rom. c. xxiii. Val. M. ii. 9, 4. 'Decem pondo vasa argentea' dicit. Salm. l. d. ibi pro vulgato, 'quod decem pondo vasa argentea comparasset,' jubet legi, *quod ultra decem pondo v. a. c.* Rejicit ejus emendationem Gron. i. de Pecun. Vet. 7. Idemque ad Gell. iv. 1. receptam lectionem Senecæ tuetur cont. Freinsh.: sed ejusdem emendationem loci Gelliani iv. 8. probat. De partic. 'circa' vid. ad cap. 10. n. 5.

§. 23 *Virtute, militia*] Hic sine dubio corrigendum: *Quis ergo miretur his moribus, virtute militum, victorem populum Romanum fuisse?* Ex omnibus libris. *Salm.* V. e. *virtute militum*; sicut et Pal. 3. Quam lectionem restitutam vult Salmasius: Pal. 2. a vulgata stat. Mihi duæ voces istæ glossam sapiunt, et explicationem verborum *his moribus*. Fr. *Virtute militum*] Sic etiam Ryck. subaudiend. autem *hac*: *his* moribus civium ab omni luxu abhorrentium, et *hac* virtute militum. Gravis error librariorum culpa in contextum hic irrepsit, qui, ut vides, est emendandus. N. Heinsius existimat *hac* reponendum esse, scriben-

dumque *his moribus, hac virtute militum*. Græv. *Militum* etiam Berol. Duisb. Voss. 3. et om. ed. *his moribus militia* Fran. Conjectura Tollii Fortuit. VII. *his moribus ducum, hac virtute militum*, nullius libri auctoritate confirmatur.

Intra quadriennium] Sexennium fuisse adnotat Stadius. Verum est, inter adventum Pyrrhi in Italiam et reditum in Græciam sexennium interfuisse. Sed Florus videtur tantum rationem habere illius temporis, quo Pyrrhus in Italia fuit, et bellum adversus Romanos gessit, qui quatuor anni sunt. Et sic rursus inf. III. 5, 2. Nam circiter biennium in Sicilia egit a Siculis adversus Pœnos evocatus. Bellum Romanorum cum Tarentinis in decimum annum tractum est. Sed Tarentinos aliosque eorum socios in nullo numero habet Florus, ac solum Pyrrhum memorat, qui hoc bello præcipue gravis et timendus Romanis hostis fuit. Quo anno U. C. Pyrrhus in Italiam venerit, rursusque ex ea excesserit, disquirit Dodwell. de Cycl. Diss. X. §. 60. et seqq.

In ditionem redegisse] Alii partim *deditionem*, partim *dedicationem*: nostra lectio restat in Naz. 2. in Pal. 2. ac 3. *Grut.* Consentiunt cum Pal. 2. ac 3. Ryck. Magl. Duisb. Fran. et om. ed. Etiam in aliis Scriptoribus obvius est error *deditio* scribentium pro *ditio*. Vid. Gron. ad Liv. XXVI. 21. et 43. XXIX. 38. et XXX. 7.

§. 24 *Aut*] Melius, mea sententia, *At*. Fr.

Principia belli] Sic ap. Tac. 2. 3, 1. Artabanus 'primo congressu fusus, reparat vires, regnoque potitur.' *Id.*

Totam trementem Campaniam, Lirim, Fregellasque populatus] Si totam Campaniam populatus erat, ergo et Fregellas, et Lirim absque dubio. Satis itaque dictum esset: *totam Campaniam populatus*. Sed omnino legend. *Victor primo prælio Pyrrhus, tota tremente Campania, Lirim Fregellasque populatus*. Salm. Sic Naz. melius quam ut editi, *totam trementem Campaniam*. Grut. Ryck. *Tota tremente Italia Campaniam, Lirim, Fregellasque populatus*. Tota Italia tremebat, cum Campaniam, et in illa Lirim et Fregellas, popularetur Pyrrhus, verita ne illico progrederetur et reliquas Italiæ regiones eodem impetu diriperet et vastaret. Non frustra *Campaniam* legitur in omnibus vett. libris. Cum *Italia* scriptorum vitio fuisset amissum, *tota* quoque et *tremente*, ut sensum quendam efficerent, in *totam* et *trementem* fuerunt mutata: sic enim edd. vetustiores: *totam trementem Campaniam*, quod et Naz. præ se fert, et Gud. 3. Sed primus *totam trementem Italiam, Campaniam*. Nullus dubito veram esse lectionem Ryck. libri, quam et ex conjectura viderat Salm. Paullo inferius legend. ex Ryck. et Naz. *et tanta de opulentissimis tot gentibus spolia:* ut monuerunt jam alii: vulgo male: *sed tanta adeo de opulentissimis tot gentibus spolia*. Quid hic quod agat habet *τὸ adeo?* Exgungatur volentibus Musis, et Musarum operis libris vetustis. *Græv.* Quæ hic Viri docti de scriptura libri Naz. dicunt, parum inter se conveniunt. Nam Salm. in libro suo scripserat, *tota tremente Campania*. Ita Naz. Cod. Et melius: neque aliter legendum est. *Totam trementem Campaniam* est in Pall. Regg. Flor. Magl. Duisb. Voss. et v. e. *totam trementem Italiam Campaniam* in Fran. *tota tremente Campania* Berol. Sed sequutus sum lectionem Ryck. etiam Perizonio probatam, et ab Amst. ac Beger. receptam. Et sic in exemplari Plant. in quo, ut et aliis olim excusis, et Camertis Edd. est, *totam trementem Italiam, Campaniam, Lirim*, emendaverat Auditor Lipsii, haud dubie e magni illius Viri sententia. Nec verosimile est vocem *Italiam* temere ab aliquo sine ulla auctoritate librorum scriptorum huc intrusam. 'Lirim'

Freinsh. in Ind. pro urbe accipit, quam et Mela II. 4. fin. in Campania memorat. Potest etiam accipi pro regione circa Lirim fluvium: ut infr. II. 16, 3. 'Toto cecidit Alpheo:' III. 4, 5. 'Minucius toto vastavit Hebro,' et IV. 12, 9. 'Cæsi sunt in utrisque fluminibus.' Sic 'Sinus Ænianus,' 'Maliacus,' pro terris circa Pontum. Vid. Gron. ad Liv. XXVIII. 5. et XXXVII. 6. Perizon. ad Ælian. II. Var. Hist. 25.

A vicesimo lapide] Numerus rotundus. In Itinerario Antonini spatium inter Romam et Præneste definitur 26. M. passuum, i. e. 26. lapidibus. Strabo lib. V. p. 238. Præneste 200. stadiis a Roma abesse scribit, quæ sunt 25. miliaria. Sed Eutrop. II. 7. de Pyrrho: 'Ad Præneste venit, miliario ab Urbe octavo decimo.' 'Arcem Prænestinam' dicit, opinor, pro montibus Prænestinis, ut sæpe alii, in primis Poëtæ, 'arces' pro jugis montium, et collibus. Nam Præneste a Pyrrho captum fuisse nusquam proditum invenio.

§. 25 *Bis exuto castris*] Secundo et tertio prælio. Sed auget more suo rem in majus. Nam hoc de secundo prælio nemo, quod sciam, prodidit.

Et tanta adeo] Omnes scripti cum prisca editione, quam in consilium adhibuit Gruterus noster, legunt: *et tanta de opulentissimis tot gentibus spolia*. Absque illa dictione, *adeo*. Quam per me tollas licet. *Salm.* *Sed tanta de op.*] Sic iterum plane Naz. codex. *Grut.* Malim tamen cum aliis, *et tanta*. Fr. Salm. in marg. libri sui scripserat, quidam *sed tanta*. Ita est in Naz. teste Grut. et in Regg. Ceteri sc. et ed. om. *et tanta*. *Adeo* quoque abest a Naz. et Pall., si Grutero credimus; nam Salm. in exemplari suo adnotarat, *adeo* abesse a vet. Naz. et vet. Pal. 1. unde intelligitur in Pal. 2. fuisse. Sed neque ulli alii scripti, neque v. e. id agnoscunt, et delendum esse in margine adnotaverat N. Heinsius. Sed habent illud aliæ omnes antiquæ, item Camertis, Vin. et Plant. Edd. Non possum mihi persuadere Beroaldum et alios, qui olim hunc Scriptorem ediderunt, id in scriptis suis non invenisse. Nam quid de suo infercire voluissent vocem, quæ addita nihil ad sententiam planius meliusque exprimendam facere videbatur? Omnino credo *adeo* in vetustis exemplaribus, quibus illi usi sunt, lectum fuisse. Quod si quis quærat, unde ergo illud ortum sit, conjectura adferri potest a librariis post ultimam literam vocis 'tanta' temere repetitas fuisse quatuor literas, quæ efficiunt *adeo*. Sed cogitent acutiores, utrum verisimilius sit, librarios, quum invenissent scriptum *tant*ADEO*opulentissimis*, existimasse *adeo* repetendum; an, quum scriptum esset *tant*AADEODEO*opulentissimis*, id rejiciendum esse. Multa sunt hujus generis, in quibus sæpe accusantur librarii, ut qui temere geminaverint ea, quæ tantum semel scribenda erant: sed fortassis interdum immerito. Nam si hoc plerumque erroribus scribarum tribuendum est, non facile dici potest, qui tamen fiat, ut literæ ita repetitæ verba efficiant, quæ si sententiam clariorem non reddunt, tamen neque turbant, ut, mea quidem sententia, hoc loco. Magis credo librarios, homines plerumque imperitos, nec aliud quam ductus literarum sequi doctos, sæpius peccasse omittendis literis, quas bis scriptas videbant, quod eas per errorem repetitas, et supervacuas arbitrarentur; quam iis, quæ semel tantum expressæ erant, geminandis. *Adeo* hic quidem sine detrimento sententiæ abesse potuerat; sed tamen sic quoque ponitur infr. IV. 7. 10. quem locum etiam Perizonius hic adnotaverat, et sæpe apud alios Scriptores, ut vel abundare, vel aliarum quarumdam particularum vim habere videatur. Vid. Serv. ad Virg. G. I. 24. Boecler. Chrestom. Terent.

Schult. ad Sen. Controv. IX. et Interpp. Phædri ad I. F. 4.

§. 26 *Nec enim temere ullus pulcrior*] Sed nec temere rejiciendum quod in iisdem scriptis habetur: *Nec enim temere alius pulcrior in urbem aut speciosior triumphus intravit*. Salm. *Alius* etiam Jord. et Frec. Et placet Tollio Fortuit. XXVI. Sed *ullus* est in om. sc. et ed.

§. 27 *Nihil nisi pecora Volscorum*] Vocula una auctior Naz. Cod. *nihil nisi quasi pecora Volscorum*. Sed illa nihil habet heic quod agat, si quid recte judico. Jord. habet: *nihil præter pecora Volscorum*. Sic ille pro *nisi* maluit *præter*. Salm. Naz. *nihil nisi quasi pecora*. Et sane non videtur incommodi sensus, si tantum leviter trajiciatur: ita: *nihil quasi, nisi pecora*: ita *quasi* valeat, fere, propemodum, ut in Suet. Cal. 58. 1. 'Hora quasi septima:' et Tac. 14. 52, 2. 'Magnificentia quasi Principem supergrederetur.' *Fr.* Ex Naz. qui præ se fert *nihil nisi quasi pecora*, N. Heins. colligit Florum scripsisse, *nihil nisi si qua pecora*, ut in procemio l. II. 'Si qua juventus.' *Græv.* Heins. conjecturæ suæ confirmandæ adscripserat loca Liv. VIII. 39. 'Nihil earum rerum præter captivos, ac si qua cognita ex præda sunt, acceptum:' XXII. 52. ex Mss. 'Præda ingens parta est, et præter equos virosque, et si quid argenti.' Et XXXIII. 10. 'Ibi substitit ad excipiendos, si qui prælio superessent.' Schefferus l. d. legit *nihil nisi quæsita pecora*. *Vulscorum* Naz. Duisb. Fran. et v. e. V. I. 11. 11.

Si pompas, aurum, purpura, signa] Melior fortasse lectio librorum: *si pompam*. Una siquidem triumphi pompa fuit, qua illa omnia traducta. *Salm.* *Si pompas*] Salm. in marg. scripserat, *si pompam*, sine nota libri: quod fortassis est e Jordaneis. Florus *pompas* videtur dixisse, vel quod plures triumphi de Tarentinis eorumque sociis acti sunt; vel quod unus de his triumphus longe opulentior, et varietate rerum, quæ in eo præferebantur ac ducebantur, multis superioribus magis conspicuus erat. Hoc probabilius est, eo quod paullo ante tantum unum triumphum memoravit.

Tarentinæque deliciæ] 'Deliciarum' nomine continentur et ea, quæ memoravit, aurum, purpura, signa, tabulæ, et omnia alia, quæ in cultu vitæ magis ad luxum et ostentationem, quam ad usum habentur; inter quæ et supellex magnifica est, in qua delicias ponit Cic. I. Parad. 3. 'Quæro, num ullam cogitationem habuisse videantur aut supellectilis ad delicias, aut epularum ad voluptates.' Lucil. Sat. VI. ap. Non. in *amphitapæ*: 'Pluma, atque amphitapæ, et si aliud quid deliciarum.' Vid. Interpr. Phædr. VI. F. 4. 26. Tarentini autem luxu infames erant. Unde 'Molle Tarentum,' Horat. II. S. 4. 34. 'Coronatum et petulans madidumque Tarentum,' Juv. VI. S. 297. et 'Famosum Œbalii luxum Tarenti,' Claud. Cons. Mall. Theod. v. 158. ubi plura Barth. et Jo. Juvenis de Antiquitate, et Varia Tarentinorum Fortuna lib. IV. c. 3.

§. 28 *Quas timuerat*] Lepidius Naz. *quas ita timuerat*. Grut.

Cum turribus suis] Vide God. Stewechii notam ad Veget. 3. 24. Hoc autem anno, nimirum 479. primum ducti sunt in triumpho elephanti, ut Plin. 8. 6. et Sen. de Brev. Vit. c. 13. *Fr.*

Non sine sensu captivitatis] 'Sensus' hic non ita ut solet accipitur, sed pro intellectu; sicut in illis Plinii, 9. 42. 'Miror, quosdam existimasse aquatilibus nullum inesse sensum.' Et ap. Sen. de Brev. Vit. cap. 13. 'Ille otiosus est, cui otii sui sensus est: hic vero semivivus, cui ad intelligendos corporis sui habitus indice opus est.' Hac notione dicuntur animalia sensu carere, in §. 2. Inst. si quadr. paup. fec. dic. Sic Curt. 6. 2, 25. de Bucephalo: et Agell. 5. 2. Apulei. lib. 3.

'Pro Lucio jumentum, sensum tamen retinebam humanum.' Ov. F. 3, 221. 'Et quasi sentirent, blando clamore nepotes Tendebant ad avos brachia parva suos.' Sentiunt autem etiam animalia κατὰ τὴν ψυχὴν, Aristot. Top. 1. 15, 9. *Id.* Adde huc, quæ de elephantis congessit Lips. 1. Centur. Misc. Ep. 50. et de equis Idem III. Centur. ad Belg. Ep. 56. et Cerd. in Virg. XI. Æn. 90.

CAP. 19 Quæ hoc capite scribit Florus, habentur Epit. Liv. 15. Eutrop. 2. 9, 2. Signanter Oros. 4. 4. Vide Front. 1. 12. 3. *Cam.*

Bellum Picenum] Hic titulus hujus capitis in vulgatis. Sed Picenum non alias temere legi, nisi pro nomine ipsius Provinciæ. Nam Picenum Suburbicarium dici cœpit, ubi in duas provincias ea regio divisa est sub ultimis imperatoribus. 'Picenum' igitur est provinciæ nomen. 'Εθνικὸν inde esset 'Picenicus.' Sed 'Picens,' pro eo, ac 'Picentinus,' dicitur veteribus. Et recte heic optimus Nazarian. scribit: *Bellum Picens.* Sic Plauto 'Campans genus,' pro Campano. Sic vetustissimis 'Lucans,' pro Lucano. Atque inde 'Lucas,' pro eodem, et 'Luca.' Hinc 'Bos Lucans,' vel 'Lucas,' Elephantus dictus priscis Romanis, quod in Lucania primum visus esset. Ex eo per corruptionem appellari cœpit 'Bos Luca,' qui prius appellaretur 'Bos Lucans,' vel 'Lucas.' *Salm.* *Bellum Picens,* ut 'Bellum Gallum,' 'Bellum Illyricum,' 'Bellum Dacum,' et alia hujusmodi, de quibus Salm. ad Spart. Hadr. c. III. qui et rursus ad Solin. p. 218. contendit h. l. legendum esse *bellum Picens,* non *Picenum,* item Græv. ad Cic. de Sen. c. IV. Ryck. tamen *Picenum.* Veteres Edd. præter primam, *Picēnte,* et sic adscriptum erat in marg. libri Duisb. Sed tituli capitum non sunt a Floro. In Duisb. recentior manus eos ad marginem libri adposuit: in V. E. autem plane nulli sunt. Vid. supr. ad c. 8.

§. 1 *Qui enim post Tarentum auderent*] Et alia lectio est: *Quid enim post Tarentum auderent.* Sed excusa melior. *Salm.* Nempe ubi fortior et potentior victus est, alii debiliores victorem lacessere metuunt. Ex eod. fonte est, quod inf. 2. 7, 1. dicit: 'Post Carthaginem vinci neminem puduit.' Et illud alterum, 3. 4, 1. ubi quasi mirabundus: 'Post Macedonas, si Diis placet, Thraces rebellabant, ipsi quondam tributarii Macedonum.' Sic inf. 4. 2, 29. *Fr.*

Socios hostium] Nam duobus potissimum modis ex obliquo pax læditur; cum aut nostri socii infestantur, aut hostes adjuvantur. Quod alicubi ap. Liv. 34. 32, 13. Nabidi Quintius objicit. Ipseque Senatus legatis Philippi, ap. eund. Auct. 30. 42, 7. Ita ap. Thucyd. 1. 6, 7. Corcyrenses Cyllenen, ubi erant navalia Eleensium, incenderunt, quod naves pecuniasque Corinthiis præbuissent. *Fr.*

§. 2 *Picentes*] Hi populi quintam Italiæ regionem occupabant: quondam uberrimæ multitudinis, ut 360,000. Picentium in P. R. potestatem aliquando venerint, si verus est Plinius; habitantque inter Rubiconem et Aufidum fluvios ad littora maris Adriatici. Sunt et 'Picentini' Italiæ populi, qui ab ortu Lucanos et Silarim fluvium, a tergo Ausones et Sarnum habent, a latere mare Tyrrhenum. Suntque Picentium coloni, teste Strabone, quorum isti 'Picentes,' illi 'Picentini,' frequentius dicuntur. De Picentibus triumphatum esse ab utroque Consule, Sempron. Sopho, et App. Claudio, Triumphorum series prodit An. U. C. 485. *Stad.* Sueyro in versione Velleii, Picentes interpretatur *los del Principato, segun Collenucio: o, segun otros, de la costa de Amalfi.* Id.

Asculum] Oppidum Picentium Apulorum, situm erat loco natura munitissimo, muro etiam et montibus vix

ulli exercitui penetrabilibus inclusum, teste Strab. lib. vi. hodie *Ascoli* dicitur. *Stad.*

Tremente inter prælium campo] Si credimus Obsequenti, cap. 26. legendum hic est *ante prælium:* ap. eund. fine dicti cap. 'Romani, quorum pauci evaserunt, vicerunt,' videtur excidisse vox *Picentes*, aut *hostes*, aut similis aliqua: ita, *Romani Picentes, quorum, &c.* Vide Oros. 4. 4. quem eodem modo corrigendum putabam. *Fr.* Hæc non sunt in Obsequente, sed in supplementis Lycosthenis; quæ et inf. c. 21. tamquam ab Obsequ. profecta memorat Freinshemius.

Tellurem Deam] Vetustissimus Græcorum Melisseus, Jovis nutritor, Tellurem, Urani uxorem, colere instituit. Lege Lactant. 1. 22. De ejus in Urbe Rom. æde, Plin. 34. 6. Val. M. 6. 3, 1. Multa Augustin. Civ. 4. et Ov. F. 4. Plura Macrob. Saturn. 1. *Cam.* Terram matrem etiam Persæ coluere, Herodot. in Clio: et Scythæ, Idem in Melpomene: et sub nomine 'Herthi' etiam Germani, teste Tac. Germ. 40. 3. *Fr.* De æde Telluris Donat. de Urb. Rom. iii. 6. et Nardin. Rom. Vet. iii. 14.

Cap. 20 Hoc bellum scribunt, Epit. Liv. 15. Auctor de Vir. Ill. cap. 4. Eutrop. 2. 9. *Cam.* Meminit ejus etiam Zonaras. *Fr.* *Salentini* in quibusdam veteribus: scripserat in libro suo Salm. Ita Duisb. Fran. Ryck. et Edd. V. B. S. et P. Strabo quoque lib. vi. p. 282. Σαλεντίνους vocat. Et sic scribendum esset, si certa esset origo hujus nominis, quam lib. ii. Rer. humanar. prodidit Varro ap. Prob. in Virg. Ecl. vi. 31. Sed vid. cl. Drakenb. ad Liv. Epit. xv.

§. 1 *Brundusium cum inclyto portu*] Lege: *Brundusium inclyto portu.* Nam illud *cum* a sciolis insertum est, cum veteres eo careant. Inf. 'Piræeus portus, sex et amplius muris.' *Salm.* Ennius lib. 6. Annal. 'Brundisium pulcro præcinctum præpete portu.' Porro tam de urbe hac, quam tota regione remitto te ad exactissimam sæpius nominati nominandique Merulæ Cosmographiam, 2. 4, 32. *Fr.* *Brundisium* Naz. Voss. 1. Jord. et V. E. Ita semper in vetustiss. quibusque exemplaribus scribi adnotat Torrent. ad Suet. Cæs. xxxiv. Et sic ap. Justin. iii. 4. et xii. 2. omnes Mss. Bongarsii, et Codex Duisburg. Add. N. Heins. ad Sil. vii. 576. In Pandect. Florentin. tamen l. i. §. 12. de Exercitor. act. l. 3. §. ult. de Act. emt. *Brundesium*, et l. 122. §. 1. de Verb. obl. *Brentesium*, e Græcis Βρενδέσιον, et Βρεντέσιον. *Cum* abest a Naz. Pal. 2. Voss. 1. 2. Flor. Berol. et Edd. B. S. P. et. J. et delendum esse adscripserat Heins. add. Salm. ad iii. 5. 10. Paullo ante Naz. Pal. 2. Duisb. et V. E. *caputque regionibus*, Jord. *caputque his regionibus:* quod non displicet. Sic supr. c. 1. 'Alba tunc erat Latio caput.' Liv. xxiii. 10. 'Brevi caput Italiæ omni Capuam fore.' Virg. viii. Æn. 65. 'Hic mihi magna domus, celsis caput urbibus, exit.' Add. Gron. ad Liv. xxiii. 10.

Marco Atilio] Nazarian. *Masilio.* Corrupte pro *M. Asilio; Asilio* pro *Atilio*, ut *Bisuisus* pro *Bituitus.* Multum variant reliqui libri. Alii *Artilio*, alii *Attilio*, Jordanis denique, *Vatilio.* Mendose omnes. *Salm.* *Marco Atilio* rectum est.

§. 2 *Victoriæ pretium*] 'Pretium' pro præmio, ut supr. c. i. n. 12. Vid. Græv. ad Justin. ix. 2.

Pales] De 'Pale' Dea abunde omnes. Lege tamen Ov. F. 4. 719. Plura Serv. Georg. 3. in pr. et Solinus circa princ. *Cam.* Add. Scalig. ad Virg. Cul. vs. 20. et Broekh. ad Tibul. i. 1, 14. In Fragm. Petron. 'Palemque Pastorum gaudere manu.'

Cap. 21 Quod hic scribit Florus, lege ap. Val. M. 9. 1. Auct. de Vir. Ill. cap. 36. Oros. 4. 5. *Cam.* Adde Plin. 34. 7, 2. *Fr.* Item Joan. Antiochen.

in Excerpt. Peiresc. p. 788. et Saris-beriens. VIII. Polycrat. 6. cujus locum observarat Tollius.

Bellum Volsinense] Scribendum: *bellum Volsiniense*, et post *Volsinii*; male in vulgatis *Vossini*, quod et N. Heinsius vidit. *Græv.* Nomen urbis in Liv. VII. 3. et X. 37. et *Volsinii*: gentile V. 32. et IX. 41. *Volsiniensis.* At rursus XXVII. 23. et Epit. XVI. *Vulsinii*, quemadmodum etiam superioribus locis e Mss. et Fastis Capit. scribendum putabat Sigonius. Sed utrumque rectum esse ostendit Cellar. II. Geogr. Ant. 9. Naz. *bellum Volsiniense*, Pall. *Vulsinense*; deinde Fran. *Vulsinii*, Duisb. et om. ed. præter Ald. *Vulsini*, quemadmodum et scriptus Aurelii Vict. c. 36. Vid. hic Vinetum.

§. 1. *In fide mansere*] At quando victi aut adeo amici Romanis? nihil certius est, quam sequendum Jordanem Bibliothecæ, *in fidem venere*, pro quo hactenus vulgatæ, *in fidei munere*: corrupte quidem, sed propius a vero, quam Annæana. *Grut.* Livius tamen, lib. 5. et 10. et Zonar. Ann. tom. 2. (ubi tamen Οὐλσινίους legitur, pro Οὐολσινίους) bellorum cum iis et fœderis meminerunt. Quo tamen non obstante, Gruteri judicium sequor: ideo, quod 'in fidem venire,' idem est, quod 'in ditionem,' 'potestatem;' nec de iis, qui fœdere tantum juncti sunt, apte dicitur, sicut 'in fidem accipere.' Præterea putida foret oratio, *Postremi in fide mansere*; significaret enim, omnes Italos descivisse a Romanis ante Volsinios. *Fr.* Nihil certius quam ex Jorn. rescribendum esse, ut primus animadvertit Gruterus, et multis asseruit doctiss. Freinsh. *in fidem venere.* Nam in Jorn. edd. est *in fidei munere*, in Mss. *in fide munere*: vides *m* ex *fidem* proximo vocabulo adhæsisse, inde *e* ex *munere* intercidisse, indeque monstrosam hanc lectionem natam: cum vero nec in illa quicquam esset sanæ sententiæ *munere* in *mansere* refinxerunt, et τὸ *in* infarserunt homines male feriati. Verum est *in fidem venere*, ut ap. Liv. VIII. 2. 'Campanorum aliam conditionem, qui non fœdere, sed per deditionem in fidem venissent:' et sæpius aliis in locis. *Græv.* Freculphus quoque IV, 28. *In fidem pervenerunt.* Et Auditor Lipsii exemplari suo adscripserat *in fidem venere.* Vulgata scriptura est in om. sc. et ed. Ex ea Scheff. facit *infidi manere.* Fingit nimirum, Volsinienses post impetratam contra servos suos opem a Romanis, immemores beneficii arma adversus eos cepisse, ac diutissime retinuisse, et hoc esse, quod Florus dicit eos 'pœnas dedisse.'

§. 2 *Libertatem a dominis datam, &c. erexerant*] Forte non absurde legeretur, *exercuerunt.* Exercere iram, victoriam, &c. Latine dicitur. Inf. 2. 16, 3. 'Critolaus libertate, a Romanis data, adversus ipsos usus est.' *Fr.* Legendum censet N. Heinsius: *qui libertatem a dominis datam in ipsos exercebant.* Val. M. VI. 2. 'L. Philippus adversus eundem ordinem libertatem exercere non dubitavit.' Sic et Liv. XXIII. 2. 'maxime tamen inter corrupta omnia licentia plebis sine modo libertatem exercentis.' Sane *erigere in aliquem libertatem* Latinis nihil est: et vidit olim doctiss. Freinsh. qui itidem conjecit: *in ipsos exercuerunt.* Græv. Heinsio etiam in mentem venerat *exeruerant.* Nam adscripserat e Plin. VIII. Ep. 7. 'Exeramque in librum tuum jus, quod dedisti;' et remiserat ad Turnebi Adversaria, qui XIV. Adv. 17. tuetur lectionem veterum librorum Suet. Tib. XXXIII. 'Paullatim deinde Principem exeruit,' contra vulgatam *exercuit. Exercuerant* confirmari e Liv., *exeruerant* e Quint. XIII. Decl. 6. 'Exerite libertatem fortibus verbis.' Sed ibi quoque in Ms. Leid. esse *exercete* adnotat cl. Burm. ad Quint. IX. Decl. 3. Frec. l. d. *libertate a do-*

minis data contra ipsos se erexerunt. Et hoc melius, quam quod vulgatur in Floro. *Se* facile absorberi potuit a postrema litera vocis præcedentis et prima sequentis. Præfero tamen *excreuerunt.* Viri doctiss. Marklandus in Epist. Crit. ad Franc. Hare pag. 132. et Wopkens. in Adversar. Crit. in Minuc. Fel. Tom. x. Obs. Misc. receptam scripturam tuentur loco Minucii in Octav. c. XXXVII. de Christiano, qui erecto, forti, et constanti animo adversus minas, tormenta, ac supplicia est, *cum libertatem suam adversus reges et principes erigit.* Facile adsentior Marklando adv. Græv. disputanti *libertatem in* vel *adversus aliquem erigere* aliquid esse, sed Minucio, cujus sermonem tamen hic non reprehendo, non aliis Scriptoribus Latinis. Neque enim scio ulli alii eorum, qui quidem idonei auctores Latinitatis habentur, vel in argumento non dissimili de libertate et constantia Sapientis, vel in alio versanti hoc aliquid esse, hoc est, quemquam ita loqui; quod eum ostendisse vellem. Crederem etiam Wopkensio Minucium hic imitatum fuisse sermonem Flori, si e pluribus illius locis constaret eum lectione Flori delectatum fuisse, et eum sibi imitandum proposuisse. Hæc mihi videntur dubitationem aliquam posse injicere, an ex verbis Minucii satis certa ratione efficiatur in Floro retinendum esse, quod in om. sc. et ed. est: quam hoc quoque nonnihil auget, quod, si ita credimus, hoc genus loquendi utique alio sensu in Floro, alio in Minucio accipiendum est.

Translataque in se Rep.] Quod fere accidere solet, ubi diversi ordinis, aut nationis, aut religionis adeo, viri, magistratus irrepunt. Sensim enim alios aliosque suæ factionis adlegendo, cum vires adquisivere, oppressis diversa sentientibus, suæ potestatis Remp. faciunt. *Fr.*

§. 3 *Duce Fabio Gurgite*] Ducem belli Vulsiniensis Fabium Gurgitem fuisse, præterquam apud Florum, nusquam me legere memini; nam Fabium etiam, quem sine cognomine Zonaras prodit, in oppugnatione urbis Vulsiniorum occisum esse refert. Consulem deinde, qui Vulsiniensium mancipia expugnata in potestatem redegit, non nominat; eum verisimile est fuisse M. Fulvium, qui consul de Vulsiniensibus triumphum egit, A. U. C. 489. Scriptor de Vir. Ill. cap. 36. imperatorem hujus belli Decium Murem vocat. prælio victos, inde obsessos, expugnatos, et summo cruciatu enecatos esse, urbemque eversam, idem Zonaras prodidit. *Stad.* 'Fabium Gurgitem' vocat etiam Obsequens, cap. 27. qui tamen mendosus in voce *Volsiniensium*, pro qua male ibi *Volsciensium.* Id. Non Obsequens, sed Lycosthenes Fabium Gurgitem vocat, qui haud dubie e Floro cognomen addidit. Zonaras quidem VIII. 7. Fabium Cos. sine cognomine Ducem hujus belli memorat: sed Sigonius et Pighius in Commentar. ad A. U. 488. probabiliter disputant, eum Fabium Gurgitem et hoc anno III. Consulem fuisse. Add. hic Vinet. et Schot. ad Aur. Vic. c. XXXVI.

CAP. 22. §. 1 *Exarsit ac ferbuit*] Editi a Vin. *ferbuit:* Quod idem est. Naz. *exarsit et acferbuit: acferbuit* pro *adferbuit.* Legend. igitur: *exarsit et adferbuit:* 'adferbescere' contrarium τῷ 'deferbescere,' quod est ap. Comicum, 'defervescere adolescentiam.' Basileæ editi, quorum editioni præfuit ventosus atque ampullosus corrector, præferunt *ac fremuit,* ineptissime. Videri tamen non nemini posset, Naz. Cod. scripturam eo inclinare, ut potius legatur: *exarsit ac ferbuit.* Sane antiquarium illius exemplaris sæpe observavimus duas lectiones ponere solitum, cum variantiam in libro unde describebat, reperisset. Sic h. l. cum quidam libri haberent, *et ferbuit,* alii *ac ferbuit,* utramque ad-

posuit γραφὴν, *et ac ferbuit.* Profecto fervorem hunc adolescentiæ idem Florus *fretum* appellavit in fine hujus libri: 'Talis pace belloque populus Romanus, fretum illud adolescentiæ, id est, secundam imperii ætatem habuit.' Palam est, 'fretum' heic ab eo nova notione usurpari pro fervore. At 'fretum,' etiam cum pro mari accipitur, Grammatici quoque a fervendo deducunt. *Sal.* V. e. *ac viruit*, perperam: nam id præcesserat, restatque alterum in Pal. 2. ac 3. nam 1. *et ac ferbuit:* factumque statim, *adferbuit*, maluissem *ecferbuit* ut notaret *efferbuit*. Grut. Malebat N. Heins. *quodam flore virtutis exarsit ac efferbuit:* 'effervere' enim Virgil. aliisque non semel usitatum esse. *Græv.* Berol. et Duisb. itidem ut V. E. *ac viruit. Fremuit*, quod Salmasius videtur existimasse Basileæ primum ortum esse, jam ante legebatur in aliis omnibus Vett. Edd. *Et fremuit* Fran. *ac fervit* Voss. 2. Scheff. putat legendum, *qua maxime vicit quodam flore virtutis, et exarsit ac efferbuit.* Nam quærit qua ratione flos dicatur excandescere et effervescere. Non intelligo quid velit. Florus non 'florem,' sed 'populum Rom. flore' quodam virtutis exarsisse ac ferbuisse dicit.

Ita quæ inerat] Pertinet huc Licinius, tit. de stupratoribus; ex emendatione Bongarsii ad Justin. I. 10, 1. 'Agreste illud a priscis conditoribus robur.' Ceterum, quod auctor seditionum harum causam facit, agrestes populi novi mores, nec satis adhuc subactos et mites; refutant illæ, quæ florentissimis temporibus accidere, nec pauciores istis, et asperiores multo: quarum ipse Florus inf. 3, 14. &c. meminit: et Val. M. lib. 9. toto cap. 7. *Fr.* Salebrosa et perplexa est oratio, nec satis apparet, quomodo particula *ita* hanc periodum connectat cum superiore. Omnia planiora essent, si legeretur, *qua ut maxime viruit...ac ferbuit; ita quæ...* sed non juvant hanc conjecturam libri veteres. Om. sc. et ed. habent *itaque*, Hoc referri potest ad vocem præced. 'adolescentia,' ut dicat Florus, etsi in ea flore quodam virtutis exarsit, tamen adhuc agreste quiddam et indomitum spiravit. Verum ita quoque imperfecta est sententia, nec cohæret oratio: nam desideratur *quæ*, ac dicendum fuerat, *quæ quiddam spirabat indomitum.* In Edd. Vineti et Commelin. Gruteri locus ita distinguitur: *Itaque inerat quædam adhuc ex pastoribus feritas: quiddam spirabat indomitum.* Sed hoc valde abruptum est. Camertis, et aliæ vett. Edd. omn. præter primam, omisso *inerat*, habent: *Itaque quædam adhuc ex pastoribus feritas quiddam spirabat indomitum.* Hoc quidem intelligi potest, sed adversatur omnibus scriptis. In Plant. primum invenio *ita, quæ inerat, quædam*, quod deinde Freinsh. et alii secuti sunt. Non dubito, quin locus sit corruptus. Fran. *Itaque inerat quædam ex pastoribus feritas, quæ quiddam.*

§. 2 *Postumium*] Vide Liv. 4. 50. Idem postea accidit Q. Pompeio: testes Val. M. citato l. Velleius, 2, 20, 2. Liv. Epit. 77, 4, et fere Catoni, ap. Dion. in Excerpt. Vales. pag. 641. *Fr.* Add. hic Rupertum.

Lapidavit] Sylvius ad Cic. pro Sull. c. v. putat non dici 'lapidare aliquem,' pro, lapidibus obruere, lapides in aliquem conjicere. Hoc ei concedi potest, si de optimis illis, quos aureæ ætatis Scriptores vulgo vocant, loquitur. Nam Liv. 'lapidavit,' et 'lapidatum est' semper dicit pro, lapidibus pluit. Sed non est dubium deinde *lapidare* cœpisse dici ea significatione, qua id non dici putabat Sylvius. Suet. Cal. c. v. 'Quo defunctus est die, lapidata sunt templa.' Add. Petron. c. XCIV. et CXIV. et Voss. Lib. VII. de Vit. Serm. Quin et jam Scriptor de Bel. Hispan. c.

XXII. 'Concursu facto eum, qui legatos jugulasset, lapidare, et ei manus intentare cœperunt.'

Noluit vincere] Immo 'non vincere tantum noluit, ut Fabianus exercitus, [Liv. 2. 43, 9.] sed vinci voluit,' Livius, 2, 59, 2. Adde Dionys. 9, 60. et Val. M. 9, 3, 5. *Fr.*

Quod, duce Volerone] Libri om. scriptum habent: *Valerio Nerone.* Haud scio utrum ab Antiquario, an ab Auctore, hic error. Potuit sane in hoc nomine aliter concipiendo memoria labi Auctor, ut sæpe in aliis lapsum deprehendi. Volero autem Publilius hic tribunus plebis vocabatur. Sed Florum absolvit, et culpam in librarium transmovet, quod moris ei non est, pluribus aliquem appellare nominibus. Aliquando solo nomine utitur, interdum vel prænomine, ut in hoc Volerone, et inf. cum 'Spurium' tantum nominat, ex solo prænomine, qui Spurius Mælius erat. *Sal.* Restituit locum, teste Camerte, Cuspinianus, cum antea mendosus esset. Historiam habet Liv. 2, 55, 5. seqq. Dionys. 9. 47. Sed hoc etiam postea accidit, cum jam longe abesset a pastoribus; nam et Pisonis Cos. fasces fracti sunt, Dio lib. 36. et Bibuli, Appian. de Bel. Civ. 2. *Fr.* Conspirant in vitiosam scripturam om. sc. etiam Vineti, et edd. præter Ald., in qua est *Volerone.* Et sic emendandum etiam Pighius monuerat in Annal. ad A. U. 354. Nam homini nomen erat 'Volero Publilius.' Vid. Pigh. ibid. et Sigon. ad Liv. II. 55. Salmasius non satis caute Tribunum pl. vocat, qui tum privatus erat, sed sequentibus comitiis Trib. pl. factus fuit. Liv. II. 55. et 56.

Detrectantibus] De hac voce Budæus ad l. 7. D. Ad Legem Jul. de adulter. Freinshemius in Ind. etiam ap. Liv. III. 49. pro eo, quod vulgo editur, 'nunc retractantem arripi,' legendum censet *detrectantem.* Sed intercedit Gron. ad Liv. prolatis locis Livii, Colum. et Cic. in quibus est 'retractare' pro, detrectare. Idem ostendit Salm. ad Spart. Hadrian. c. XII. et Get. c. IV. Et sic *retractare* pro, recusare, non velle præstare, quæ dicta ac pacta sunt, ap. Virg. Æn. XII. 11. 'Nihil est, quod dicta retractent Ignavi' Æneadæ, nec, quæ pepigere, recusent.' Dubito tamen an etiam alicubi *retractare* per errorem potuerit scribi, pro *detractare*, quemadmodum veteres hanc vocem scripsisse observant Pier. ad Virg. III. G. 57. et Broekh. ad Propert. II. 2, 11. et ad Tibul. I. 7. 44. Et sic h. l. Ryck. Voss. 3. ed. B. S. et P. *detractantibus:* add. infr. III. 5. 3. III. 6. 12. et IV. 2. 9. Nam *d* et *r* sæpe permutantur, ut infr. III. 19. 7. *detrahi* et *retrahi*, in Suet. Tib. XXI. *edit* et *erit*, et in eod. Vitel. XII. et in Justin. XXXVIII. 9. *deprehendere* et *reprehendere.* Et 'retractare' alioqui fere est, de integro ac diligentius tractare. Vid. Berneg. ad Tac. Germ. c. XXII. Mox *quod adversarentur* Ryck. Fran. Voss. et om. ed. *qui advers.* Reg. 2. *Exulatio*, quo mox utitur Florus pro exsilio, nondum usquam alibi inveni; et non videtur optimæ notæ esse, etsi se analogia tueri potest. *Multavit* hic et alibi semper est in plerisque scriptis. *Multavit* et *mulitavit* et *mulctavit* inconstanter in Duisb. Fran. et v. e. In Pand. Flor. ubique scribitur *multa* et *multare*, quam scripturam vulgo probant Viri docti. Sed vid. Gron. ad Plaut. Stich. III. 1. 19.

§. 3 *Coriolanum*] Quem Themistocli comparat Cicero Bruto, cap. 10. Plutarch., in Parall. Alcibiadi. *Fr.*

Colere agros jubentem] Nescio unde alterius Pal. Cod. orta lectio, quæ habet: *colere ortos jubentem.* Nisi quod manifesto falsam pronuntiare licet. Opinor, hoc illum velle. Per secessionem plebis, agri inculti man-

serant. Inde annonæ caritas. Cujus levandæ gratia frumentum primo ex Etruria venit, quo plebs sustentata est. Deinde et ex Sicilia magna vis frumenti advecta. Quo tempore agitatum in senatu dicitur, quanti plebi daretur frumentum. Hoc faciebant ad plebem premendam, ut, hac injuria coacta, jus pristinum patribus redderet, quod secessione extorserant, conditione oblata laxandi annonam. Tum plebis inimicus Coriolanus, in oratione, quam habuit in senatu, inter alia, hæc verba fecit: 'Audeo dicere, hoc malo domitos ipsos potius cultores agrorum fore, quam ut armati per secessionem coli prohibeant.' Inde Noster hoc loco posuit: *Coriolanum, colere agros jubentem*. Salm. *Colere agros jubentem*] Quod per seditiones primo, (Liv. 2, 34; 2.) mox frumentarias largitiones, omittebatur. Cui posteriori causam neglectæ agriculturæ Tacitus etiam, 12, 43. imputat: et Augustus ap. Suet. in Vita, cap. 42. *Fr.*

Nec minus] Male fecisse Coriolanum judicat Cic. Nam, 'ut parentum sævitia, sic patriæ, ferendo ac patiendo lenienda est.' Historiam lege ap. Liv. 2, 39, &c. Dionys. 8, 12, &c. Val. M. 5, 4. 1. Ad hujus forte exemplum, 'Populus Muciam, Sex. Pompeii matrem, minis adegit, ut legationem ad eum susciperet:' Appian. de Bel. Civ. lib. 5. *Fr.*

Nisi quod] Pro, sed tamen, veruntamen, ut infr. IV. 8. 3. Sal. Jug. XCV. 'Otio luxurioso esse; tamen ab negotiis nunquam voluptas remorata, nisi quod de uxore potuit honestius consuli.' Vid. Riv. ad Jugurth. LXVII. et Stewech. de Partic. Ling. Lat. 'Exarmare' proprie, armis spoliare: translate, adimere omnia, quæ vim nocendi habent, infirmum ac debilem reddere; quod variis modis fieri potest. Vid. Bud. ad l. 2. D. de Leg. Rhod. de jact. et Barth. ad Claud. de Laud. Stilic. III. 353. Sic *exarmatos* Vell. II. 17. opponit *integris* ex emendatione N. Heinsii, quam rectam esse puto: 'Romani victis adflictisque ipsi exarmati, quam integri universis civitatem dare maluerunt.' Hinc etiam sæpe pro mitigare, placare, exorare. Petron. c. CV. 'Jam Giton mirabili forma exarmaverat nautas.' Ubi vid. cl. Burm.

§. 4 *Sed hic melior, obsessis in capta urbe consuluit*] Correctores sapit hæc lectio. Nec aliud sane datur augurari, quam ab eorum commento esse. Aliter quippe scriptum exhibent omnia exemplaria, in quibus, ut in veteri editione, legere est: *Hic melior in capta urbe consenuit*. Quid illis in mentem fuerit, qui sic mutaverunt, non video. Nam nihil absurdius aut ineptius. Non consuluit obsessis Camillus, sed cum jam auro recessum suum venditassent Barbari, jamque Romani obsidione liberati essent ex pacto, quod cum Gallis pepigerant, supervenit Camillus aurum adpendentibus, et statim occasione data in Barbaros irruit, eosque urbe expulit. Sed demus, eum obsessos aliquatenus adjuvisse, quid illis fiet, aut quo referentur, quæ sequuntur: 'Et mox supplices de hoste Gallo vindicavit?' Quomodo hæc exponemus? Quid igitur vult scripta lectione Auctor? Hoc; nisi fallor. Dixit, principes clarissimos aliquot, qui adversati erant voluntati plebis, exilio multatos esse. Duos recenset nominatim, Coriolanum et Camillum, qui id passi sint. Et Coriolanum quidem, ut injuriam vindicaret, arma patriæ intulisse, quem vix mater lacrymis suis exarmaverit. At Camillum meliorem, consenuisse in capta a se urbe, Veiis nempe, quo exulatum concesserat, et unde postea tamen ultor suis civibus advenit, quos de hoste Gallo vindicavit. Ceterum quod ait, Camillum in capta urbe consenuisse, non ad moram aut longum tempus exulationis referendum est, sed mœstitiam,

tædium, languoremque et iners otium, quæ senio afficiebant hunc virum. Homines amantes, ut ait ille, *καὶ ἐν ἤματι γηράσκουσι.* Præterea hoc sumptum e Liv. qui lib. v. de Camillo exule, cum audisset, Romanos intra Capitolium a Gallis compulsos, ita scribit: 'Qui mœstior ibi fortuna publica quam sua, cum Diis hominibusque accusandis senesceret, indignando mirandoque ubi illi viri essent, qui secum Veios Faleriosque cepissent.' Inde igitur sumpsit Annæus, quod hic ait, Camillum in urbe capta consenuisse, mœrore nempe ac tædio et indignatione, non ætatis exactæ vitio. Hinc 'senium' sæpe Latini pro re ingrata et odiosa dicunt. Fatendum tamen est, non idem dicere Florum, etsi idem fortasse dicere voluit. Nam cum dicat, Camillum in capta urbe consenuisse, quis non intelligat, ibi extremum ætatis tempus consumpsisse ac senectutem exegisse? Atqui falsum est, tantum temporis in exilii loco contrivisse Camillum, ut dici queat ibidem consenuisse. At recte Livius, cum inquit, ibi Camillus mœrore ac tædio, Diis hominibusque accusandis ob res patriæ afflictas, senesceret. Senescebat, inquam, ibi Camillus, cum illa pateretur, quæ homines ante diem senio mature afficiunt, aut, ut Græci Poëtæ loquuntur, *ὠμῷ γῆραϊ διδόασι.* At non consenuit. *Sal.* *In capta urbe consenuit*] Lectio hæc trium Pall. itemque v. e. quam etiam Salmasius probat; quapropter recipiendam non dubitavi. *Fr.* *Sed hic melior obsessis in capta urbe consenuit*] Secutus sum codicem Ryckianum in quo non legitur *obsessis,* nec in Regio et altero Gudii: quod ex Naz. pridem notavit etiam Salmasius, cui hic obtemperari verum erat. Non enim obsessis Romanis melior erat, sed Coriolano, qui injuriam patriæ vindicaturus erat armis. Camillus vero magno tulit animo exilium, et reipublicæ, cum illius tempora desiderarent ejus operam et consilium, non defuit. *Consenuit* vero est h. l. quod et Salm. vidit, exilium plenum senii et tædii egit in illa urbe: sic et *γηράσκειν* ap. Hesiod. et 'esse senio' ap. Comicos. *Græv.* Toll. Duisb. et Voss. plane ut libri Salmasii, Grut. et v. e. omissa voce *obsessis.* Reg. F *sed hic melior in capta urbe consuluit.* Reg. Q *Sed hic melior obsessis in captam urbem consenuit.* Fran. *sed hic melior in capta urbe consuevit.* Vulgata scriptura videtur defendi posse ex eo, quod Plutarch. in Camil. et Liv. v. 43. scribunt, Camillum partem exercitus Gallorum obsidione Capitolii relicta per finitimos populos prædantem auxilio Ardeatium magna clade adfecisse. Nam ea re potest dici consuluisse obsessis, quod ita vires hostium minuebantur. Sed non dandus est locus quæsitis interpretationibus contra libros scriptos. Et tamen ne horum quidem scriptura difficultate caret. Nemo ignorat 'senium' sæpe dici pro mœrore, tædio, ac squallore, et 'senescere' et 'consenescere' pro, mœrore ac tædio consumi, idque docuerunt etiam Casaub. ad Pers. I. S. 26. et VI. S. 16. Gron. ad Liv. XXIX. 33. et Schult. ad Sen. Controv. XI. Verum non æque apertum est, in qua *urbe capta* exsilium plenum mœroris egerit Camillus. Nam quod Salm. 'captam urbem' exponit Veios, id refellitur e Plut. in Camil. Liv. v. 43. et 46. Aur. Vic. c. XXIII. et App. in Excerpt. Peiresc. p. 549. qui omnes Camillum non Veiis, sed Ardeæ exsulasse tradunt. Veniebat in mentem, 'captam urbem' de Roma posse accipi, hac sententia: Camillus melior fuit Coriolano: nam quum hic Urbem capere et hostibus tradere voluerit, Camillus contra eam captam hostibus eripuit, et in ea deinde consenuit, quum Coriolanus in illam non redierit. Sed hanc interpretationem non patiuntur sequentia. Nam Camillus primum dicitur in ur-

be capta consenuisse, ac deinde cives suos de hoste vindicasse. Hoc quum videret Rupertus, locum ita emendandum putavit: *Sed hic melior supplices de hoste Gallo vindicavit, et mox abscessuros in captam urbem continuit.* Existimat enim Florum eo respicere, quod refert Liv. in fin. Lib. v. Camillum urbe liberata prohibuisse, ne Pop. Rom. Veios migraret. At hoc est secare nodum, non solvere. Non video, quomodo *consenescere*, quod omnes prope Mss. habent, hic aliter exponi possit, quam ex sententia Salm. et Grævii; aut quomodo 'capta urbs' de alia, quam Veiis accipi possit. Si erravit in eo Florus, quod Camillum Veiis exsulasse putavit: socium, et fortassis auctorem erroris habet Lucanum, qui v. 27. idem scribit: 'Tarpeia sede perusta Gallorum facibus, Veiosque habitante Camillo, Illic Roma fuit.' Liberari posset ea culpa, si deleta præpositione *in* liceret scribi *melior obsessis capta urbe* (nempe Roma) *consenuit.* Sed eam habent omnes libri.

De hoste vindicavit] Sic III. 21. 19. Quint. Decl. VII. 'Nisi de te vindicor.' Vetustiores magis dicunt 'ab aliquo vindicare.'

§. 5 *Cum Senatu quoque*] Hanc historiam scribunt Livius, in fine quinti: et Auctor de Vir. Ill. cap. 23. Trita sunt, quæ scribunt Eutrop. et Oros. *Cam.*

Vehementius æquo bonoque] Sic editio Vineti, nec aliter v. e. aut Pall. tres: quomodo etiam invenerat in Ms. suo amicus noster Lips. uti videre est libro ejus II. cap. 19. Elect. *Grut.* Nec tamen absurda videtur impress. lectio, *vehementius de æquo.* 'Siquidem,' inquit Auctor inf. cap. 26. num. 5. 'nunc libertatem, nunc pudicitiam, tum natalium dignitatem, honorum decora, et insignia, vindicavit' plebs Romana, eaque omnia, postrema certe, certamina de æquo et bono erant. Quo respectu Florus inf. 3. 14. 3. de Graccho: 'Sive æquo et bono motus, ne,' &c. *Fr.* Frustra Freinsh. defendere conatur lectionem Vett. Edd. Scripti om. et v. e. omittunt *de:* neque id intrudendum est in h. l. Recte Lips. interpretatur, acrius, quam æquum bonumque esset. Est formula vulgo obvia. Terent. Adelph. I. 1. 39. 'Nimium ipse est durus præter æquumque et bonum.' Et Phorm. IV. 3. 32. 'Si tu aliquam partem æqui bonique dixeris:' quæ sumta videtur ab JCtis, apud quos 'æquum' et 'bonum' summo, sive stricto, juri opponitur. Cic. pro Cæcin. c. XXIII. Bud. ad l. I. D. de Justit. et Jure, et Panciroll. Thesaur. Var. Lect. II. 1. Ryck. liber sine copula *vehementius æquo bono,* ut Plaut. Menæch. IV. 2. 10. et non semel Cicero, qui etiam 'æqui boni facere' dicit. Vid. Bud. l. d. Et sic in formula: 'Quantum æquius melius,' de qua Briss. Lib. v. Form. p. 372.

CAP. 23 Hæc discordia accidit Olymp. 71. Auctor Eusebius, Lib. Temp. De qua Liv. 2. 32. &c. Dionys. 6. 37. &c. Val. M. 8. 9, 1. Auctor de Vir. Ill. cap. 18. Eutrop. 1. 11. Oros. 2, 6. Augustin. Civ. 2. 18. et 3. 17. Appian. de Bel. Civ. lib. 1. Plura Pompon. l. 2. de O. J. Fenestella, tit. 25. Lege Ov. F. 3. 663. *Cam.* Cic. ap. Priscian. lib. 6. 'decimo sexto' post Reges exactos anno hæc accidisse auctor est. Isidorus, 9. 4. 'sexto.' *Fr.* Isidorus, si non corruptus est, errat. Sed illud potius puto: v. Comment. Fastor. ad A. U. 260.

§. 1 *Fœneratorum*] 'Fœneratores' Latinis dicuntur homines pecuniosi, qui aliis pecunias sub usuris legitimis et civilibus credunt. Is quæstus uti per se non inhonestus est, ita nec nomen fœneratoris. Sed hoc propter avaritiam multorum, modum lege positum in fœnerando excedentium, et acerbitatem in exigenda pecunia credita,

etiam in malam partem sumitur, et odiosum est. Unde Cic. I. de Off. 42. inter quæstus, 'qui in odia hominum incurrunt,' numerat 'quæstum fœneratorum.' Et socii Catilinæ ap. Sall. Cat. XXXIII. de violentia, crudelitate, et sævitia fœneratorum queruntur. Vid. Salm. de Usur. p. 542. Gron. IV. Obs. XXIV. et Græv. ad Cic. l. d. et ad V. Epist. Fam. 6. Eo tempore autem, de quo hic agit Florus, fœnus ex libidine locupletum agitabatur. Tac. VI. A. 16. et Sigon. II. de Ant. Jur. Civ. Rom. II. quem et de sævitia fœneratorum in terga civium, et Legibus ad eos coërcendos latis, lege Lib. I. cap. 6. ejusdem operis. Liber Ryck. *ab impotentiā*, et mox *plebe*, fortassis pro *ab impotentia*, et *plebes*. Nam et hoc veteres dicebant pro *plebs*. Infr. c. 25. et 26.

Sacrum montem] Quoniam Jovi fuerat consecratus. Auctores Festus, Appian. Augustin. Civ. 2. 18. ubi plur. *Cam.* Adde l. 2. §. 20. de O. J. Alterius sacri montis meminit Justinus, 12. 7, 7. et alterius iterum, 44. 3, 6. alterius item Antigonus, Hist. Mirab. 144. Sed isti nihil ad hunc nostrum. *Fr.* Plebs restituta concordia ab hoc monte discedens eum Jovi consecravit: unde postea 'Sacer' dictus est. Festus in *Sacer mons*. Est ergo prolepsis, quum plebs in Sacrum montem secessisse dicitur, ut Diomed. de Art. Gramm. Lib. II. p. 439. Piso ap. Liv. II. 32. hanc secessionem in Aventinum factam prodit; quem sequitur Sall. Jug. XXXI. ubi vid. Ciaccon. et Ursin.

Tribunos] De his vide Polletum Historia Fori, lib. 3. cap. 5. *Fr.* Et Lips. aliosque, qui de Magistratibus Roman. scripserunt.

Menenii Agrippæ] Naz. Cod. scribit, *Mænenii*. Sed primam in 'Menenius' breviant Poëtæ Latini. *Sal.*

§. 2 *Fabula*] Hanc narrant Val. M. 8. 9, 1. et Auctor. de Vir Ill. c. 18. Liv. ubi supra. Val. autem M. vocat hunc 'Valerium,' non 'Menenium,' 'Agrippam.' Meminit Agell. 17. 21. *Cam.* Huc etiam respexisse videtur Antoninus Imp., de vita sua, 'ut unus alterum juvaret in suo opere, eo nati sumus, ut manus, ut pedes,' &c. *Fr.*

Opere fungentibus] Perperam alter Pal. *opera fugientibus*. Sal. Alter Pal. *opera fugientibus;* possit fieri, *opera fungentibus*, quomodo dicitur 'fungi munera,' ap. Tac. 3. 2, 1. et Suet. Aug. 35. 4. item 'fungi officia,' ap. eund. Tac. 4. 38, 1. &c. *Fr.* Ryck. *opera fungentibus*. *Immunem* recte opponit *opere fungentibus*. Nam 'immunis' est, ut Festus, et Non. 'qui munus non præstat.'

A sejunctione rediisse] Idem optimum exemplar legit; *sevinctione*. Quam vocem et alibi hoc sensu offendi, pro separatione ac segregatione, cui contrarium vinctio et vinculum. *Sal.* Non multum abit, quod est in Ryck. *scuinttione:* quamquam hoc etiam potest esse *sejunctione*. Vox *sevinctio* quam auctoritatem habeat, non scio: quæ, si qua est, tamen non tanta esse potest, ut insolens verbum hic locum habere debeat. Et magis putem in Naz. *seuinctione* scriptum fuisse pro *seiunctione*. Nam *vinctus* et *junctus* infinitis locis permutari dudum a multis observatum est. Vid. quæ eruditiss. Collega noster Arnold. Drakenb. adnotavit ad Sil. VIII. 497. *Moribundus a sejunctione* dicit, ut Cic. XV. Fam. 17. 'Mortuus a latronibus,' 'a cruditate.' Mox libri Salmasii, Ryck. Berol. Magl. Duisb. Fran. et om. ed. *redisse:* v. ad cap. 3. fin.

Quando sensissent, quod....irrigarentur] Si Sanctio, aliisque Viris doctiss. credimus, dicendum fuerat, *quando sensissent se irrigari*. Sed adsentior Perizonio ad Sanct. Min. III. 14. 16. et aliis, quos laudavi ad Opusc. de Latinit. JCtorum p. 352.

Cap. 24 Secunda discordia accidit A. 302. ab U.C. Lege Solin. cap. 2. Euseb. Lib. Temp. Eutrop. 1. 12. Dionys. dicit, Olymp. 82. hoc est, annis ab A.U. 300. expletis. Lege ipsum, 11. 31., &c. Liv. 3. 44., &c. Val. M. 6. 1, 3. Auct. de Vir. Ill. cap. 21. Oros. 7. 13. Augustin. Civ. 3. 17. *Cam.*

§. 1 *Duodecim tab.*] De Duodec. Tab. quando, et a quo editæ, Dionys. ubi supr. Agell. lib. 17. cap. ult. et lib. 20. cap. 1. Sæpissime habetur earum mentio in libris Digestorum, signanter tit. de O. J. Plura Fenestella: tit. 29. Scriptæ autem fuerunt ab Hermodoro Ephesio, cujus statua fuit Romæ in Comitio. Auctor Plin. 34. 5. *Id.* Reliquiæ Legum XII. Tabul. a multis congestæ, et commentariis illustratæ sunt. Sed unus instar omnium esse potest Vir summus, et literarum humaniorum, ac Juris peritiss. Jac. Gothofredus, in aureolo libello, cui Titulum fecit 'Fontes quatuor Juris civilis in unum collecti.'

Regio quodam furore] 'Furorem' de malis civibus, discordiarum ac bellorum civilium auctoribus, sæpe dicunt Latini. Vid. ad III. 12, 7. Decemvirorum furorem 'regium' vocat, quia id agebant, ut Regum instar perpetuam sibi dominationem retinerent. 'Decemvirale regnum' vocat Claudius Imp. ap. Gruter. Inscr. 502. Horat. ap. Liv. III. 39. 'Decem Tarquinios.'

§. 2 *Juris quod ipse composuerat*] Ita Pompeius ap. Tac. 3. 28, 1. 'suarum legum auctor idem ac subversor:' vid. Liv. 3. 5, 5. 'Leve est sua consulta ac decreta tollere,' &c. inspice totum locum. Contra consilium Lævini ap. Liv. 26. 36, 2. 'Si quid injungere inferiori velis, id prius in te ac tuos si ipse juris statueris, facilius omnes obedientes habeas:' et monitum Claudiani: 'In commune jubes si quid, censesve tenendum, Primus jussa subi,' &c. Verum oppido pauci sunt, quibus vel aliorum consensus, (ut Lycurgo ap. Justin. 3. 2, 8.) vel ipsorum conscientia testimonio sit, (ut Cæcinnæ, ap. Tac. 3. 33, 2.) 'se, quæ in publicum statuerent, domi servavisse.' Adde Val. M. 6. 18. Tac. 3. 55, 8. 3. 33, 2. item Agric. 19. 2. *Fr.* Verba Flori pertinent ad caput Legis XII. Tab. quo cautum erat, ut, si de libertate alicujus controversia esset, vindiciæ secundum libertatem darentur, non secundum servitutem, i. e. ut possessio illius, de cujus libertate agebatur, usque ad exitum judicii penes eum maneret, qui in libertatem vindicabat, non, qui in servitutem. Vid. Sigon. I. de Judic. 21. et Jac. Gothofr. ad Tab. VI. Leg. XII. Tab. Contra hoc caput Appius vindicias dederat secundum servitutem; cujus decreti causam exponunt Liv. III. 44. et seqq. Dionys. XI. 31. Pompon. l. 2. §. 24. D. de Or. Jur.

§. 3 *Ab Aventino*] Obscurus est nimia brevitate. Nam verba hanc sententiam habere possunt, Decemviros se in Aventinum recepisse, atque inde a plebe detractos esse. Et sic videtur accepisse Ampelius, qui, 'Virginius,' inquit, 'Appium et totam ejus factionem in Aventino circumvenit, effecitque ut abdicato Magistratu accusati, atque damnati variis suppliciis punirentur.' Sed Florus fortassis hoc voluit dicere: plebem occupato Aventino ab eo, tamquam arce quadam, in Decemviros conversam vi armisque adhibitis eos in ordinem redegisse. Verum sic quoque non recte rem exponit. Nam plebs primum Aventinum insedit, et quum nihil proficeret, inde se in montem Sacrum contulit, atque ita demum Decemviri coacti fuerunt se Magistratu abdicare. Et ex iis soli Appius et Oppius in carcerem conjecti, reliqui in exsilium acti sunt. Liv. III. 56. et seqq. *Fr.*

Cap. 25 De hac tertia discordia late Liv. lib. 4. Meminit Augustinus, Civ. 3. 17. ubi plura annotavimus. *Cam.* De connubiis inter patricios et

plebem Sigon. I. de Ant. Jur. Civ. Rom. 9.

§. 1 *Ut plebeii cum patriciis*] Repone vet. lect. *ut plebes cum patriciis jungerentur*. Ita Nazarian. Recentiores: *plebs*. Id. Naz. *Tertiam seditionem excitavit*, pro *incitavit*. Seq. cap. *Ut plebes quoque magistratus crearentur*, legitur in eod. Naz. et verum est. *Sal.* Reg. *ut de plebe cum patriciis*. Græv. *Incitavit* est in Voss. 2. et 3. in ed. Vineti et Commelin. Gruteri, ac deinde recentiorib. quibusdam.

In monte Janiculo] In Janiculo, connubiorum promiscuorum caussa, tumultum fuisse Canuleio duce, auctorem, præter Florum, haud facile invenias. Certatum quidem eam ob causam seditiose inter patricios et Trib. pl. contentionibus variis ex Liv. constat: secessisse autem plebem in Janiculum propter æs alienum, post graves et longas seditiones, A. U. C. 467. invenio, atque a Q. Hortensio dictatore inde deductam, eumque legem tulisse in Esculeto, ut quod plebs jussisset, omnes Quirites teneret, nec aliam tertiæ secessionis causam auctores recensent. *Stad.* Janiculum montem in hac historia nominat etiam L. Ampelius. *Fr.* Sed is cum Floro errat. Schefferus putat hæc glossatoris esse, ac deleri posse, cum præsertim non conveniant historiæ ceterorum. Si quid judicio illius tribuendum est, idem dici debet de loco Ampelii. Sed probabilius mihi videtur, quod dixi.

Cap. 26 Hanc quartam discordiam lege ap. Liv. versus fin. 6. et Val. M. 8. 6, 3. et Auct. de Vir. Ill. cap. 20. *Cam.* Queritur etiam de ea aliisque Tribunorum facinoribus, Q. Tull. ep. Fratr. de Leg. 3. 8. *Fr.*

§. 1 *Plebeii*] V. e. *plebis*, ut forte scribendum sit, *plebes*, pro, plebs; mutaverintque, qui nolebant conjungi singularem numerum cum voce 'crearentur:' et vero *plebes* clare extat in Pal. 1. ac 2. *Grut.* Idemque monuit Salm. *Fr.* Vid. ad cap. præc. Regg. Voss. 2. et Magl. hic quoque *plebes*. Berol. et Duisb. *plebis*. Ryck. *plebei*. Voss. 3. *plebi*. Fran. *de plebe*. Non solum 'plebs,' sed etiam 'plebes,' et 'plebis' in nominat. singul. dicitur. Vid. Tanaq. Fabr. et Gud. ad Phædr. IV. F. 5.

§. 2 *Sulpicio patricii sanguinis dederat*] Ryck. *Sulpitio patricii sanguinis declarat;* forte, *elocarat*. Græv. Nisi tamen potius scriptum fuerat *declerat*, pro *dederat*, atque inde *declarat*. Nam *d* in libris veteribus sæpe distrahitur in *cl*.

Alteram plebeio Stoloni. Hæc quodam tempore] In Naz. est: *alteram plebeio Stolo. Quodam tempore quod lictoriæ virgæ sonum, &c.* In altero etiam Pal. habetur: *alteram plebeio Stoloni quodam tempore*. Nec agnoscunt pronomen *hæc*. Non dubito reponere: *alteram plebeio Stoloni, quæ quodam tempore, quod lictoriæ virgæ sonum*. Sal. *Stoloni. Hæc*] Camers ex vetusto codice corrigit: *Stoloni, qui quodam tempore, quod ejus uxor lictoriæ, &c.* non male, si ex vetusto codice. Ampelius male confundit duos hos Fabii generos in unum 'Sulpicium Stolonem.' *Fr.* Perizonius non improbabat emendationem Salmasii, sed tamen malebat *Stoloni: qua*. Verum ita in fine hujus periodi aliquid supplendum relinquetur, puta, *Stolo*, vel *maritus ejus:* quod satis durum est, et adversatur Livio, e cujus narratione VI. 34. liquet, verba Flori, 'injuriam non tulit,' non ad Stolonem, sed uxorem ejus referenda esse. Idem opponi potest scripturæ, quam ex vetusto Cod. profert Camers. Eam quidem recepit Begerus; sed mihi non posse ferri videtur. Nam quid hoc est, *qui quodam tempore....injuriam non tulit?* Saltem dicendum fuerat, *qui, quod quodam tempore....injuriam non tulit*. Deinde etiam in seqq. hiulca et ἀσύνδετος est oratio: nam certe requirebatur, *et a sorore satis insolenter*

irrisa fuerat. Nondum video, cur a scriptura librorum, qui vulgatum exhibent, recedendum sit.

§. 3 *Lictoriæ virgæ sonum*] Tangit morem hunc Plin. 7. 30. *Fr.* De hoc more Lips. 1. Elector. 23. Petron. c. LXV. quum lictor triclinium intrans ad comissationem valvas illius percussisset, 'Ego,' inquit, 'majestate conterritus Prætorem putabam venisse.'

§. 4 *Itaque nactus tribunatum, honorum*] Vere putat N. Heins. hic excidisse voculam aliquam, et scripsisse Florum: *Itaque nactus tribunatum maritus, honorum et magistratuum consortium.* Græv. Perizon. conjecturam adscripserat: *Itaque nactus St.* i. e. *Stolo, tribunatum.* Suspicatus scilicet fuit, *Stolo* duabus literis scriptum fuisse, et has inter easdem duas excidisse.

§. 5 *In his ipsis seditionibus*] M. Antonius in causa Norbani ostendit, sæpe populum fuisse concitatum justis de causis. Cic. vide de Orat. 2. 48. *Fr.*

Nunc pudicitiam] Vera est altera Camertis explicatio, de Virginia hoc accipiendum. Nam ad pœnam Vestalium quod attinet, eam propter nulla unquam seditio fuit. *Fr.* De duplici significatione vocis 'vindicare' est supr. ad c. 9. n. 1. Salm. e Pal. 1. adnotarat *nunc natalium.* Sed aliter Grut. *Nunc* præferebat Perizon. quod si placeret, Gruterus etiam quarto iterandum putabat, *nunc honorum decora, &c.*

§. 6 *Nullius*] Pro, nullius alterius rei. Vid. ad III. 10. 13. et Freinsh. in Ind.

In pretium ejus] Id est, quæ pretium libertatis esset; qua, tamquam pretio, libertatem venderet. Buchner. de Commut. Rat. Dic. I. 22. ubi plura hujusmodi. Flor. II. 18, 4. 'In legitimi fœderis pretium jussi arma deponere.' Justin. XI. 12. 'Sed Alexander in pretium captivarum regnum omne, non pecuniam petit.' Sed ibi Gron. e Ms. Bongars. putat expellendum *in.* Is locus in scripto Duisburgensi ita legitur: *Sed Alexander aliis remissis epistolis omne regnum, non pecuniam petit.*

Ut in magno] Liv. 45. 24, 8. 'Nulla est civitas, quæ non et improbos cives aliquando et imperitam multitudinem semper habeat.' Sall. Cat. 51. 30. 'In magna civitate multa et varia ingenia sunt,' &c. Porro recte se habet hujus loci lectio; nec adsentio Camerti, qui corrigebat, *jam in magno.* Vide, si lubet, Indicem voce *Ut.* Fr. 'Interim' pro, interdum. Tac. 1. A. 4. 'Qui Rempubl. interim premant, quandoque distrahant.' Mela III. 6. 14. 'Septem minimum, interim plures messes ferunt.' Hæc Perizon. ad oram libri sui. Add. Freinsh. in Ind. et Pric. ad Apul. IX. Met. p. 194. Voss. idem judicat de hoc usu vocis 'interim' quod de 'subinde' pro, identidem, de quo vid. infr. ad II. 10.

§. 7 *Spurium Cassium agraria lege; Mælium largitione*] Ita scripsit non Florus ipse, sed rescripsere correctores. Indicium facit primum vetus omnis lectio, quæ aliter habet. Deinde mos perpetuus Flori, homines unico nomine appellantis. Sic igitur ex libris optimus habet Naz. *Largitione Cassium, agraria lege suspectum regiæ dominationis, præsenti morte multavit.* Nec aliter exhibet Pal. 2. At in 1. scribitur: *Sp. Cassium agraria lege suspectum regiæ dominationis.* Quam spripturam corruptissimam esse liquet ac mancam. Altera illa minus vitiosa. Non tamen in ea comparet Mælii nomen, quod heic locum habere debet. Jam illud certum est, Florum heic distinguere Cassium a Spurio. Sic enim paulo post infert: 'Ac de Spurio quidem supplicium pater ipsius sumpsit.' Ergo Spurius illi proprie dicitur, qui Spurius Mælius prænomine ac nomine dictus. Atqui non de hoc supplicium pater suus sumpsit, sed de

Cassio, cui Spurio etiam prænomen fuit. Male itaque Florus noster, cum uterque Spurii prænomen habuerit, alterum tantum hac nota significat. Quod ad lectionem quidem ejus integrandam attinet, ordo quo usus est, et priscæ lectionis vestigium, ita eum scripsisse ostendunt: *Spurium largitione, Cassium agraria lege, suspectum regiæ dominationis, præsenti morte multavit. Ac de Spurio quidem supplicium pater ipsius sumpsit. Hunc, Quintii dictatoris imperio, in medio foro magister equitum Servilius Ahala confodit.* Nihil verius hac lectione. In qua tamen duplex hallucinatio Flori notanda est. Prima, quod unum ex his Spurii prænomine insignem proprie appellat, cum uterque sic vocatus sit. Altera, quod Mælio tribuit, quod Cassio competebat. Non enim de Mælio, sed de Cassio supplicium patrem sumpsisse memoratum est. *Sal.* Loci hujus emendatiorem scripturam a se esse, ait Camers. *Fr.* Nec hic deflectit ab optimo Naz. Ryckianus. Uterque: *largitione Cassium agraria lege suspectum dominationis regiæ præsenti morte multavit.* Nullus dubito vere Salmasium emendasse: *Spurium largitione, Cassium agraria lege suspectum regiæ dominationis.* Græv. Vulgatam primum in Ald. inveni. Non possum adquiescere in emendatione et sententia Salmasii. Vocem 'largitione' ante 'Cassium' e plurimis et optimis Mss. ponendam esse, facile illi largior. Sed non video causam cur eidem 'Spurium' præponi, et hoc nomen de Mælio intelligi velit. Nam quod dicit, Florum distinguere 'Cassium' a 'Spurio,' quum mox infert, 'Ac de Spurio quidem supplicium pater ipsius sumsit,' eumque errasse, qui Mælio tribuat, quod in Cassium conveniebat, id nullam rationem habet. Cur enim hæc verba non ita potius interpretabimur, ut Floro cum aliorum omnium narratione conveniat? Non potest negari multos esse Flori errores in historia: sed quum certum sit hunc locum esse mutilum, non potest ex eo tam gravis sententia, qualis est Salmasii, in illum ferri. Et propemodum incredibile est, eum in tam nota ac celebri historia ita potuisse aberrare, ut Mælium a patre supplicio adfectum scriberet, quod omnes alii de Cassio prodiderunt. Confirmat quidem Salmasii sententiam de errore Flori V. E. in qua paullo post ita legitur, *ac de Mellio supplicium pater ipsius sumpsit.* Sed hoc parvi pendo, ac suspicor *Mellio* ibi e margine in contextum translatum occupasse locum vocis *Spurio.* Cujus suspicionis hoc argumentum habeo, quod Begerus adnotat, in Berol. Cod. verbis *ac de Spurio* in margine adscriptum fuisse *Mellio:* quod ab homine historiæ imperito profectum fuisse palam est. Omnino malo existimare hic excidisse aliquid ante vocem 'largitione,' quam cum Salmasio Florum tam turpis erroris insimulare. Quid autem illud sit, non facile dictu est; nisi quod ex Ampelio, qui Florum sæpe describit, suspicari possumus scriptum fuisse, *Mælium largitione, Spurium Cassium agraria lege.* Sic enim ille: 'Marcus Mælius frumentaria largitione cum uteretur (ita recte Freinshemius pro videretur) jussu Quintii Cincinnati Dictatoris a Magistro equitum in Rostris occisus est. Spurius, cum agrariis legibus factione dominationem pararet.' Nam quod dicit Salmasius, 'Spurium' ideo pertinere ad Mælium, quod perpetuus mos Flori sit homines unico nomine appellare, id nihil est, et e multis locis Flori refelli potest. Sic vel huj. Lib. cap. 11. 'Cn. Marcius Coriolanus,' 'Lucius Quintius,' 'Marcus Minucius:' c. 19. 'Lucius Valerius:' c. 16. 'Caius Minucius,' et c. 20. 'Marcus Atilius.' Et eodem modo sæpe alibi. Illud fortassis aliquem movere queat, quod si legatur *Mælium largitione, Spurium*

Cassium agraria lege, pronomen 'hunc' in his, quæ proxime sequuntur, non recte videatur referri ad Mælium, cujus nomen in illa conjectura priore loco ponitur: quum potius dicendum fuisset 'illum.' Sed dudum observarunt docti, quum de duobus sermo est, 'hic' etiam ad remotius, et 'ille' ad propius pertinere, de quo monuerunt Budæus in Comment. Ling. Græc. Gron. III. Obs. 16. et Stewech. de Partic. Ling. Lat. Non est quidem hic in priore membro 'de illo,' sed 'de Spurio.' Verum id parum referre arbitror, et non minus recte vel sic 'hunc' de Mælio posse accipi, quam si scriptum fuisset 'de illo.' Nec dubito quin etiam apud alios bonos auctores inveniantur exempla nominis proprii pro altero horum pronominum positi. Ita sane Liv. XXXII. 5. 'Philippum....nunc sociorum, nunc etiam popularium animos' timentem, 'ne et illi ad spem amicitiæ Romanorum deficerent, et Macedonas ipsos cupido novandi res caperet.' Pro *suspectum* etiam existimo legendum *suspectos*. *Suspectum* ortum videtur e libris, in quibus solus Spurius Cassius et Lex Agraria memoratur.

Agraria lege] Livius, 22, 38, 6. legem hanc numerat inter 'faces novantibus res, ad plebem in optimates accendendam.' *Fr.* De Legibus Agrariis Sigon. II. de Ant. Jur. Ital. 2.

Largitione] L. Ampelius: 'Frumentaria largitione cum videretur' (leg. *uteretur*) quo loco duos Mælios agnoscit. *Fr.* Immo agnoscit unum tantum M. Mælium, cui Livius Spurio prænomen facit; alterum Spurium, qui non Mælius, sed Cassius est. Mire quoque Ampelii locum non corrigit, sed corrumpit, Rupertus ad Pompon. I. de Orig. Jur. 5.

Præsenti morte] Vid. Græv. ad III. 1. 6.

Ac de Spurio quidem supplicium pater ipsius sumpsit] Pro vero adfirmat, de quo adeo dubitatum est, ut alteram opinionem certiorem adstruat Livius. Postquam enim meminit, auctorem ejus supplicii fuisse patrem, statim addit, invenisse apud quosdam, idque propius fidem esse, a quæstoribus Fabio et Valerio diem illi dictam perduellionis, et judicio potius publico populi, quam patris privato, damnatum. *Sal.* Variant tamen Auctores. Vide Liv. 2. 41, 10. et Dionys. 8. 91. Florum autem verum dicere, aut veri certe simile, credam, nota patriæ potestatis severitate, quam etiam Brutus, supr. 1. 9, 8, 10. Torquatus, 1. 14, 2. Aul. Fulvius, ap. Sall. Cat. 39. 5. aliique, de quibus Val. M. toto cap. 8. lib. 5. in filios exercuere. Sed et alias tali ex causa, 'si filius patrem, aut pater filium occidisset, sine scelere, etiam præmio adficiendum omnes constituerunt:' ait JCtus in l. 35. de Religios. Nimirum altissime insederat animis eorum, quod Justinus, 41. 5, 10. ait; 'Patriæ potius, quam liberis,' aut parentibus, 'consulendum.' *Fr.* Animadversio Salmasii non congruit cum iis, quæ superiore adnotatione posuit. Ibi dicit Florum hæc scripsisse de Mælio: hic de eo, de cujus supplicio variare Auctores prodit Livius. At is non Mælius, sed Cassius est. Beger. ex Ald. edidit *ac de Cassio quidem* contra om. sc. et al. edd.

Quinctii Dictatoris imperio] Vide Liv. 4. 14. Valerius M. 6. 3, 1. Cic. pro Domo, cap. 38. addunt, etiam domum ejus dirutam, areamque 'Æquimelii' appellationem traxisse. *Fr.* Imperio Dictatoris occisum etiam est in Epit. Liv. IV. et Ampelio. Ex ipso Liv. IV. 14. id non apparet.

Servilius Ahala] Quem pro præmio liberatæ Reip. exilium ab ingratis civibus tulisse scribit Val. M. 5. 3. *Fr.* Ryck. *Ala* Voss. 3. et quædam Edd. vett. *Hala*. Xylander quidem ad Plutarchi Brutum, ubi Ἅλας dicitur, defendit *Ala*. Sed rectum esse *Ahala* e Fastis, Nummis, et veteribus

libris Livii ostendit Sigon. ad Liv. Epit. IV.

§. 8 *Incivilius*] Quid sit 'civilis' et 'incivilis' exponunt Freinsh. in Ind. Torrent. ad Suet. Cæs. LXXV. Casaub. ad ejusd. Aug. LI. et N. Heins. ad Vell. II. 81.

Ab illa, quam def. arce dejecit] Damnati enim de Tarpeio monte præcipitabantur. Acron. 6. 1. Serm. Horatii. *Cam.* Agellius tamen 17. 21. Nepotem laudat, qui Manlium verberando necatum scripserit. Adjectas mortuo notas, Liv. 6. 20, 12. Sex. Pomp. Herodes Atticus ap. Agell. 9. 2. auctores sunt: 'alteram publicam, quod cum domus ejus ex populi jussu ob defensum Capitolium in arce fuisset, ubi postea ædes atque officina Monetæ, latum ad populum est, ne quis patricius in arce aut Capitolio habitaret,' domusque ejus diruta est, bona publicata. 'Gentiliciam alteram, ne quis ex ea gente Marci prænomine vocaretur,' ita ut vocabulum quoque illud cum ipso deformatum atque sepultum videretur. Nam quod ille, qui de Viris Ill. Plinii Secundi titulo circumfertur, scripsit, gentilitatem Manlii ejurasse, ne quis postea cognomine 'Capitolino' uteretur, ἀνιστορησία est: constat enim ex Coss. Annalibus, Capitolinorum cognomina in Manliani gente deinceps frequentissima fuisse. *Stad.* De notis his Spanh. de Numism. Diss. X. De dejectione de saxo P. Faber 1. Semestr. 8.

§. 9 *Fretum illud adolescentiæ*] Nova hic notione 'fretum' pro fervore posuit. Sic enim supr. dixit: 'Hæc est secunda ætas populi Romani, et quasi adolescentia, qua maxime viruit, et quodam flore virtutis exarsit ac ferbuit.' Idem hoc loco repetens, 'fretum adolescentiæ' vocat, et secundam imperii ætatem. Fretum itaque a fervendo. *Sal.* Adolescentes concito mari comparat, 'quorum,' ut ait Lactantius, 'cum sit ætas lubrica, frenari ac regi debet.' 'Tempus' enim a Bruto Collatinoque Coss. in App. Claudium Q. Fulv. Coss. 'viris armisque incitatissimum,' in libri exordio adolescentiæ comparavit. Et ista quidem *Cam.* Mihi vero semper suspecta fuit ista lectio: nec enim qui cohæreat apte, video, nec qui bonus exinde sensus enasci possit. Si liceret mutare: *Tale domi ac foris, tale pace belloque, P. R. fatum illud Adolescentiæ habuit;* jam commodior sensus est: Tali fortuna, dum adolescit, P. R. domi militiæque usus est. Vitatur præterea duriuscula illa repetitio τοῦ *fretum;* et illa, non nimis apta huic loco comparatio, quam Camers affert. Cur enim fretum Adolescentiæ Romanæ conferre libeat, quæ non ita, ut singulorum hominum, vitiis obnoxia fuit? nec eo respexit Auctor, cum istam comparationem institueret; sed ad illud tantum, quod ista ætate hominis robur et corporis firmitas convalescit, et animus insuper rerum gerendarum cupientissimus est. *Fretum* autem si comparare potuisset voluissetve Florus, rectius Infantiæ Pop. Rom. tribuisset. Sic M. Philosophus apud Herodian. 1. 8. 'Videtis filium,' &c. 'primas nunc adolescentiæ metas ingredientem,' καὶ δεόμενον ὥσπερ ἐν χειμῶνι καὶ ζάλῃ τῶν κυβερνησόντων. *Fr.* Fretorum æstum maximum esse scimus ex iis, qui de freto Gaditano, Siculo, et aliis scripsere. Igitur dubito, an non hic Auctor repetat mentem suam cap. 22. §. 1. supra: 'Quasi adolescentia, qua quodam flore virtutis exarsit ac ferbuit.' Sane agnosco hic comparationis elegantiam. *Rup.* Etiam Dionys. Vossio in mentem venerat fortassis *fatum* legendum esse, pro *fretum.* Sed libri nihil variant in hac voce, et satis commodæ sunt interpretationes Camertis, Salm. et Ruperti. Est quidem metaphora paullo durior et insolentior; sed tamen etiam Lucretius *freta ætatis* dixit, pro fervore adolescentiæ, lib.

IV. vs. 1024. 'Tum quibus ætatis freta primitus insinuantur, Semen ubi ipsa dies membris matura creavit.' Vid. Turneb. XXVI. Advers. 18. Et sic *fervor* et *fervidus* de illa ætate. Horat. I. Carm. 16. 22. 'Me quoque pectoris Tentavit in dulci juventa Fervor.' Idem IV. Carm. 13. 26. 'Juvenes fervidi.' Et Art. P. 115. 'An adhuc florente juventa Fervidus.' Terent. Adel. I. 2. 72. 'Sperabam jam defervisse adolescentiam.' Et Cic. pro Cœl. XVIII. 'Quorum quum adolescentiæ cupiditates defervissent.' Freinshemii conjecturam *tale* adjuvat nonnihil liber Ryck. in quo est *tali domi ac foris, tali bello paceque*. Sed nihil tentandum arbitror. Florus *talis* videtur dicere de ingenio ac moribus Populi Rom. secunda hac ætate. Schefferi conjecturas *talis p. b. P. Romanus fere tum, illud a. habuit*, et *P. Romanus fere totum illud a. h.*, examinent, quibus lubet.

Totam inter Alpes] Parum vere: nam etiam plus centum annos post hæc tempora, atque etiam post bellum Punicum primum, cum Gallis, Liguribus, aliisque populis in Italia bellatum est. Romani hac ætate eam partem Italiæ subegerunt, quæ peculiari appellatione Italia dicebatur. Vid. supr. cap. 18. n. 1. 'Fretum' κατ' ἐξοχὴν pro freto Siculo dici hic adnotaverat Ryckius, ut infr. II. 2. Sic Cæs. I. Civ. 29. et Cic. II. ad Att. 1. ubi Corrad. et Græv.

LIBER II.

CAP. 1 Pro notitia hujus primi capitis, quod locum procemii obtinet, lege Appian. in operis prologo, qui, post enumerationem terrarum, quas Romani subegerunt, sic inquit: 'Harum tantarum innumerarumque nationum, quum tanta sit magnitudo, Italiam tamen magno labore, ac vix quingentis annis stabilem sibi reddidere,' &c. Ibidem præterea enumerat fere nationes omnes, quæ Rom. paruerunt. Lege Dionys. in princ. Prim. Antiq. Rom. *Cam.*

§. 1 *Bona fide*] Hoc sæpe dicitur pro, vere, serio, exacte, sine controversia. Freinsh. in Ind. Jurisconsulti 'bonam fidem' opponunt fraudi, dolo, malitiæ, et simulationi. Hinc videtur sumtum, ut omnia, quæ vere, serio, accurate, et sine ulla simulatione fiunt, 'bona fide' fieri dicantur. Vid. Bud. ad l. II. §. 12. D. de Act. emt. Interpp. Petronii ad c. XI. et Schult. ad Sen. præf. Lib. V. Controv.

Si qua juventa] In vetustiss. et optimo Naz. lego, *Juventas*. Quomodo scripsisse Florum non dubitem. Veteres Glossæ: 'Juventas, ἥβη.' *Sal.* Ryck. Reg. F, Florent. Magl. Voss. 1. et Ed. Beroal. *juventas*. Reg. Q et Fran. *juventus*. Berol. Duisb. Voss. 2. 3. et v. e. *juventa*. Similiter variant libri in Procem. Lib. I. n. 7. Vid. ad I. 7. 8.

§. 2 *Itaque* (*mirum et incredibile dictu*)] Omnes libri, Nazarianus, et duo Pal. *Ita, mirum et incredibile dictu, qui prope quingentis annis domi luctatus est.* Sal. Nec mirum, nec incredibile: 'semper enim facilius crescit dignitas' aut potentia, 'quam incipit,' &c. Seneca, Epist. 10. ex P. Syro. 'Prima enim dominandi spes in arduo: ubi

ingressus fueris, adsunt studia et ministri;' Tac. 4. 7, 4. Hoc etiam, ubi privatis artibus imperia moliuntur; multo magis cum manu agi cœptum est, ubi 'prima victoria' solet 'instrumentum' esse 'sequentis,' ut bene Justin. 1. 1, 8. Ita Catilina, in Orat. ad suos satellites, ap. Sall. 20. 7. 'Tantummodo incepto opus est; cetera res expediet.' Pertinet huc, quod ap. Plut. An seni sit ger. Resp. cap. 13. 'Lampis navicularius interrogatus, quomodo divitias consecutus esset? respondit: Magnas non difficulter, parvas cum ærumna et tarde,' et quæ ibi sequuntur. Verbis istis, 'mirum atque incredibile,' utitur etiam Sulp. Severus Hist. Sacr. lib. 2. p. 161. fortassis hinc mutuo sumptis, ut solet. *Fr.*

Qui prope quingentis annis] Legitur in cod. Naz. *qui prope quingentis annis qui sequuntur, Africam, Europam, totum denique orbem terrarum bellis victoriisque peragravit.* Quæ mutila sunt. Nam integra et vera aliorum Codd. editionumque scriptura: *qui prope quingentis annis domi luctatus est, adeo difficile fuerat dare Italiæ caput, his ducentis annis, qui sequuntur.* Hanc juventam et robustam populi Romani ætatem hoc loco ducentis annis determinat, ad Cæsarem usque Augustum. At in prologo operis huic robustæ imperii maturitati ducentos quinquaginta annos assignat: 'Hinc ad Cæsarem,' inquit, 'Augustum ducenti quinquaginta anni, quibus totum orbem pacavit.' Et certe a Romulo ad Cæsarem Augustum septingentos annos numerat. Ex his ducentos quinquaginta annos ætati dat, quæ sub regibus, quam infantiam imperii ponit. Deinde a primis consulibus, usque ad App. Claudium et Quint. Fulvium, consules, ejusdem adolescentiam per ducentos annos patere facit. Sic anni quadringenti et quinquaginta exeunt. Restant ducenti quinquaginta usque ad Augustum, quibus totum orbem pacasse dicit, ut septingenti fiant. Nec scio cur heic ducentos tantum assignet. Quod tamen etiam infra repetit in Anacephalæosi libri tertii, ubi tertiam hanc ætatem populi Romani transmarinam, qua Italia progressus arma toto orbe circumtulit, ducentis annis rotundis definit. Horum quippe superiores centum, sanctos, pios, et aureos, sine scelere et flagitio fuisse dicit. Postremos alteros centum in Cæsarem et Pompeium, sequutumque hos Augustum, ut claritate rerum bellicarum magnificos, ita domesticis cladibus miseros et erubescendos. Ita parum sibi constat Noster. Certe idem utrobique dicere debuit. Simile porro est quod heic perhibet, quingentis prope annis domi luctatum esse populum Romanum. At in prologo dixerat, prope ducentos quinquaginta per annos circa ipsam matrem cum finitimis luctatum fuisse. Hoc est, domi. Nam tota Italia, quam intra illos quingentos annos subegerunt Romani, non ipsorum proprie domus fuit. Non mirabitur lector, si ἀκρίβειαν aliquando majorem in hoc Auctore nos requirere fateamur. *Sal.* Vid. ad Prooem. Lib. I. n. 7. Scribæ Cod. Naz. eadem fuit causa erroris, quæ Ryck. I. 7, 7. *dictu quippe quing. a.* Ryck. Fran.

His ducentis annis] Immo annis LIII. et ne iis quidem totis. *Fr.* Ita Polyb. I. 1. ubi vid. Casaub.

Peragravit] Hæc vox habet significationem celeritatis. Liv. XXX. 17. 'Numidiam omnem egregia victoria peragratam.' Et XXXII. 13. 'Obvias urbes raptim peragravit.' Vid. Manut. ad Cic. pro Marcell. c. II.

CAP. 2 Punicum bellum 1. inceptum est anno 3. 128. Olymp. Dionys. 1. 8. Manifestus error in omnibus Solini codicibus impressis hucusque, quibus asseritur, Punicum bellum 1. fuisse anno 389. ab U. C. Melius

Agell. cap. ult. lib. 17. 'Anno,' inquit, 'post Romam conditam CD. ferme et XC. Coss. Appio Claudio, cui cognomentum Caudex, Appii illius Cæci fratre, et M. Fulvio Flacco, bellum adversus Pœnos primum cœptum.' Oros. 4. 8. Liv. in princ. tricesimi primi, dicit, bellum 1. inceptum anno 488. ab U. C. Plin. 33. 3. 'Argentum,' inquit, 'signatum est anno Urbis CCCXXCV,' &c. 'Q. Fabio Cos. quinque annis ante primum bellum Punicum.' De hoc bello 1. Punico Epit. Livii, 16. et seqq. Eutrop. 2. 3. Oros. 4. 8. Augustin. Civ. 3. 18. Auct. de Vir. Ill. cap. 37. et seqq. Appian. in Libyco. Meminit sæpe Val. M. ut suis locis citabitur. *Cam.* Præcipue legendus Polyb. lib. 1. et ex Poëtis Silius, lib. 6. *Fr.* Quo anno Urbis hoc bellum inchoatum sit, vid. ap. Pigh. et alios in Comment. Fastor. ad A. U. 489.

§. 1 *Incendio*] De incendiis silvarum Casaub. ad Suet. Tib. VI. Fran. *pplatus*, fort. pro *perpopulatus*.

§. 2 *Opulentissimam in proximo prædam, quodammodo Italiæ suæ abscisam ac revulsam*] Hæc præda Sicilia est, quam Italiæ abscisam mari ac revulsam, cum olim continens illi terra esset, inter omnes convenit. Nescio quomodo tamen haud satis concoquo, prædam eam dici abscisam ac revulsam Italiæ, cum aut Siciliam nominari, aut terram, magis conveniret, quæ revulsa et abrupta diceretur Italiæ suæ. Sed talium cacozeliarum plenus iste, qui, dum elegantias affectat, sæpe in hoc vitium incidit. *Sal.*

Abscisam] Q. I. *abscissam*, quod aptius videtur; violentius enim quid loquitur Florus, ut ex seqq., 'et quasi revulsam,' apparet. *Fr.* *Abscindere* et *abscidere*, *abscissus* et *abscisus* ubique in libris vetustis permutantur. Vid. Burm. ad Vell. II. 66. Gron. ad Sen. de Constant. Sap. c. I. et Pareum in Lex. Crit. 'Abscisus' recte dicitur ab 'abscidere,' quod est ab 'abs' et 'cædo,' idque ostendit Pareus ex hoc Martialis III. 66: 'Abscidit vultus ensis uterque sacros:' quod propter secundam syllabam longam non potest esse ab 'abscindo.' Et sic in Epigram. quod C. Jul. Cæsari tribuitur, 'Abscidit tenerum lubrica testa caput.' Et *abscidere caput* Mss. Brandeburg. Valerii M. ut Vorstius adnotat ad Val. M. IX. 4. 3. et IX. 13. 2. *Abscisam* hic habent Berol. Duisb. Fran. Voss. et v. e. Nec aliter in Naz. et Pall. fuisse puto: nam Salmasius ex iis nihil monuerat ad Edit. Commel. in qua est *abscisam*; nec Grut. qui deinde quoque sic edidit, ullam varietatem scripturæ memoravit. Sed mihi magis placet *abscissam* quod est in aliis. Nam antiquos in hac re potius usos verbo 'abscindo' intelligi potest e poëtis, qui *abscidit* secunda brevi dicunt. Virg. Æn. III. 418. 'Hesperium Siculo latus abscidit, arvaque et urbes.' Horat. I. Carm. 3. 21. 'Nequidquam Deus abscidit Prudens Oceano dissociabili Terras.' Nec aliter Ov. et Val. Flaccus, quorum loca ad Horatium laudat Vir summæ eruditionis Ric. Bentleius. Nam ille I. M. 22. 'Nam cœlo terras, et terris abscidit undas:' hic II. 615. 'Has etiam terras, consertaque gentibus arva, Sic, pelago pulsante, reor, Neptunia quondam Cuspis, et adversi longus labor abscidit ævi, Ut Siculum Libycumque latus.' Mela II. 7. 120. 'Sicilia, ut ferunt, aliquando continens, et agro Brutio annexa, post freto Maris Siculi abscissa est.' Itaque videndum est, an etiam ap. Stat. et Val. Flaccum de eadem re loquentes retinenda sit vetus lectio *abscissum*, pro *abscisum*, quod reponendum censet Heins. ad V. Flacc. I. 827. In Statio quidem III. Silv. 2. 61. *abscissum* retinet Bentl. l. d. Ceterum de re ipsa, quam tangit Florus, plura possunt legi apud eos, quorum loca adferunt Interpp.

Virgilii in Æn. III. 414. et Justini ad IV. 1. Tan. Faber I. Epist. 14. observat Eustathium ad Dionys. Perieg. v. 476. avulsionem Siciliæ ab Italia conferre in ætatem Acasti, quem Jocastum alii vocant, Fil. Æoli. Æolus autem Hellenis Fil. Deucalionis Nep. non multo minus 800. annis ante excidium Trojæ vixisse traditur.

Ut quatenus nec mole jungi] Ita doctiss. viri correxerunt. Omnino recte. *More* pro *mole* vitiose scriptum erat. Inde illud *more* in *mare* mutarunt imperiti scribæ. Sic infra libro tertio, *gravi mole*, pro *gravi more*, reposuimus, quo loco habebant editi *gravi timore*. In vita Probi ubi legitur: 'Dejectis in altum navibus,' *naribus* aut *maribus* habent membranæ. Ex quo etiam fecimus, *molibus*. Vereor tamen ne adhuc aliquid requirendum sit ad sanitatem loci plenius reducendam. Certe Naz. cod. aliud quid tentandum suadet, dum sic legit: *Ut quatenus nec mare, et nec mole jungi nec pontibus possit, armis belloque jungendum et ad continentem suam revocandum bello videretur*. Fallor utique aut scripsit Auctor: *Ut, quatenus mare nec mole jungi, nec pontibus posset, armis belloque jungendum, et ad continentem suam bello revocandum videretur*. Mare discidium fecit ac divortium inter Siciliam ac Italiam, continentemque terram interrupit. Quatenus ergo nec mole jungi nec pontibus poterat illud mare, bello armisque jungendum, et ad continentem suam revocandum, Romano visum est. Melius etiam fortasse legeretur: *Ut, quatenus mare nec mole jungi, nec pontibus posset, armis belloque jungenda et ad continentem suam revocanda bello videretur*. Non enim recte dicatur 'mare ad continentem suam revocari.' At belle hoc dicas de ipsa Sicilia, quæ olim mari abrupta et continenti suæ revulsa, mox in continentem suam, unde abscisa olim fuit, revocanda bello et armis, quatenus mare, quod intervenerat, ponte aut mole jungi nequiret. Certe alii Codd. hanc correctionem firmare videntur, qui habent: *jungendam* et *revocandam*. Salm. *Mole*] Retinui conjecturam Viri ingeniosiss. Simeonis Bosii; etsi Mss. Vin. et libri cusi, *mare;* quod hic minus convenit; quamvis restet idem in Pal. 2. ac 3. nam 1. servat *mare et nec mole*. Grut. *Ut quatenus nec mole jungi*] Venuste ex vestigiis Naz. Cod. qui scribit, *ut quatenus nec mare et nec mole jungi* N. Heins. hunc locum sanavit, dum sic legendum esse docuit: *ut quatenus nec mari injecta mole jungi*. Vell. II. 33. 'Lucullum ob injectas mari moles Xerxem togatum vocare assueverat:' et sic alii passim. Sane cod. 1. reg. *nec mari jungi*. 2. vero, *nec mari mergi*. Græv. Pall. libri Vineti, et Voss. 1. 2. *nec mare jungi;* sed in altero e Voss. correctum *mari;* quod est in aliis scriptis, e. v. et J. Heins. adscripserat multa loca veterum, in quibus est 'jacere moles,' Cæs. I. Civ. 25. Horat. III. Carm. I. Curt. IV. 2. 8. et 4. et Amm. Marcell. XXI. 41. Bosii conjectura, quam memorat Gruterus, est ap. Vin. ad h. l. *Gravi timore* non est in libro III. Flori, ut Salm. scribit, sed I. 18, 12. *Quatinus* Ryck. et Fran. vid. I. 5, 2. Scheff. legit *nec mole mare jungi posset, nec pontibus*, et deinde *jungendum* et *revocandum*. Hoc ferri posset, si etiam ostendisset recte dici 'mare ad continentem suum revocari,' quod negat Salm. Nec magni momenti ad mutandam receptam lectionem est, quod putat non Latine dici 'prædam jungere:' nam Floro 'prædam' esse Siciliam apertum est.

Armis belloque] Similis cupido Alexandrum stimulabat, ap. Curt. 7. 7, 14. 'Quæ tam longo intervallo natura videtur diremisse, una victoria subito committere.' *Fr.*

Jungenda] Naz. habet, *jungendum;* et mox, *revocandum:* alter Pal. *jun-*

gendam, et *revocandam:* quam veram lectionem puto, ut referatur ad 'prædam,' præsertim cum præcesserit, 'adeo cupiditate ejus (prædæ) exarsit,' necessario igitur sequentia de eadem re interpretanda. *Fr.* Ryck. quoque et Voss. 2. *jungendam* et *revocandam*. Præferenda puto usitata singularibus.

Ad continentem suam] Hanc lectionem magis probavit Grut. noster. Aliud mihi videtur, et magis placet quod habent nostri: *continentem suam*. Nam, continens cum dicitur, semper intelligitur terra. Mela et Plin. integre expressere, et 'continentem terram' dixere. De quo nos alibi. *Salm.* *Continentem suum*] Ita malui cum Vin. Mss. et v. e. quam quod ipse edidit, aliique ante eum, *suam:* visitur id quidem etiam in Pal. 3. sed superscripta statim est altera lectio quæ restat et in 1. ac 2. *Grut.* Om. sc. et ed. præter Ald. *suum*. Non potest negari 'continens' hac significatione fere semper in fœminino poni, per ellipsin substantivi 'terra,' vel 'regio:' nam et sæpe juncta invenias 'continens terra,' vel 'regio.' Itaque Heins. ad Vellei. I. 3. non solum h. l. probat *suam*, sed etiam in Curt. IV. 2. princ. legit, 'Habebatque Rex castra in continenti, a qua urbem angustum fretum dirimit,' pro vulgato *a quo*. Sed Freinsh. in Ind. Curtii, et Burm. ad Vell. l. d. putant etiam suppleri posse *solum*. Et recte quidem. Nam cur minus liceat dicere 'continens solum,' quam 'continens imperium,' 'agmen,' 'scriptum,' et 'continentia tecta?' quæ sunt ap. Liv. et Cic. Sed in Floro accusativus 'continentem' non patitur suppleri substantivum neutrius generis. Unde vel, agrum, vel, si quid aptius excogitari potest, supplendum est. *Suam* invitis omnibus libris admitti non potest. Salmasius quidem paullo ante ad verba, 'ut quatenus,' tamquam e Naz. posuit *suam:* sed in chirographo ejus erat *suum*. Et ita in eo legi constat e Grut. De loco Livii XLIV. 28. 'Qui propiores continenti litori erant,' vid. ibi Gron. et Periz. ad Sanct. Min. IV. 4. 55.

Bello] Non dubito quin ex superiori linea hoc verbi hæserit, præsertim cum nec in Naz. quem Salm. citat, compareat. Expungas igitur, per me licet. *Fr.* *Bello* et in Naz. est, ut intelligi potest ex iis, quæ Salmasius paullo ante adnotavit, et in exemplari suo scripsit, et in aliis om. sc. et ed. Sed tamen adsentior Freinshemio.

§. 3 *Sed ecce, ultro ipsis viam pandentibus fatis*] Libri nostri meliores: *Et ecce se ultro viam pandentibus fatis.* Probo quidem illud *et*, pro *sed*. At syllabæ *se*, locum non invenio. Nisi forte legendum *eccere*, quod pro *ecce* usurpasse quosdam notat vetus Glossarium: 'Eccere, ἰδού.' *Salm.* *Sed ecce ultro*] Pal. 2. ac 3. nec non rejectitim edd.: *Sed ecce se ultro ipsis viam, &c.* Naz. vero exemplar: *Et ecce se ultro, &c.* ut putem restaurandum: *Et ecce, ceu ultro ipsis viam pandentibus fatis, nec occasio defuit:* nihil enim vulgatius, quam unam literam semel exprimi, bis tamen legi. *Grut.* Nec dubito de correctione; nam solet ita Florus, quamvis frequentius voce 'quasi' utatur. Vide Indicem in *Quasi*. Fr. *Sed* etiam habent alii om. sc. et ed. Nec tamen huic orationi bene convenit. *Se* abest a Ryck. Florent. Fran. Voss. 2. et Edd. Junt. et Ald. Præfero Gruteri conjecturam Salmasianæ. Nam quum Florus sæpe alibi dicat 'ecce,' non facile credi potest, eum hic voluisse uti obsoleto et rancido vocabulo comico *eccere*. Sed fortassis supervacuum est *se*, et ortum a scriba, qui alio dictante pro *ecce* scripserat *ecse;* e quo deinde conlatis aliis exemplaribus potuit fieri *ecce se*. Schefferus, *Sed hæc sese ultro*, (scil. offerebant, præbebant) *ipsis viam pandentibus fatis.* *Nec o. d.*

Foederata] Ita etiam Scipio apud *Liv.* XXX. 31. Polybius lib. I. c. 10. et 11. nihil hujusmodi memorat, et III. 26. non obscure reprehendit Romanos, qui Mamertinis, scelestis hominibus, auxilium tulerint. Vid. Casaub. ad Polyb. I. 10. et 11. *De Pœnorum potentia* Voss. 3. et Ryck. vid. I. 23. 1.

Affectabat enim] Melius ex iisdem libris: *Affectabat autem ut Romanus, ita Pœnus, Siciliam.* Salm.

Et eodem tempore] 'In libris veteribus memoria extat, quod par fuit quondam vigor et acritudo amplitudoque Pop. Romani atque Pœni: neque immerito existimatum. Nam cum aliis quidem populis de unius cujusque Republica, cum Pœnis autem, de omnium terrarum imperio decertatum est:' Agell. 10. 27. *Fr.*

§. 4 *Specie quidem*] Vide supra, 1. 11. 1. *Id.*

Sollicitante præda] Diodor. 23. 2. *Idem.*

Tanta tamen in virtute fiducia est] Camertis ed. *(quanquam territaret novitas rei, tanta t. i. v. f. est):* vetustiores totam periodum nulla parenthesi secant, unde certius apparet, voculam istam *tamen* ab inepti glossatoris manu accessisse, qui, cum vox 'quanquam' præcessisset, necessario hanc subjiciendam putaverit. Similia glossemata infr. etiam, 2. 14, 4. et 4. 3, 4. extrivimus. Siquidem igitur me audis, ita scribe; *(tanta in virtute fiducia est!)* et nimio elegantior erit sententia. Talem autem fiduciam se quoque in militum suorum virtute habere Alexander testatur, ap. Curt. 9. 2, 25. 'Vestram virtutem, rerum quas gesturus sum, vadem prædemque habeo. Quamdiu vobiscum in acie stabo, nec meos nec hostium exercitus numeravero.' *Fr.* *Tamen* est in om. sc. et ed. Si quid mutandum sit, malim trajectis vocibus legere *tamen (tanta in virtute fiducia est) ille.*

Vereque terrester] Τῷ ὄντι ἠπειρώτης, et ex illis populis Homericis, *οἳ οὐκ ἴσασι θάλασσαν.* Sic terrestrem heic maritimo opponit. Ita 'terrestre iter' dicitur, quod terra fit, non mari. Ille rudis, ille pastorius populus, ac vere terrester. Alias terrester etiam γηγενῆ notat et terra natum, quales se haberi volebant rudes et casci populi illi, quorum ignorabatur origo. *Salm.*

§. 5 *Appio Claudio*] Qui 'Caudex' inde appellatus. Vide Sen. de Brev. Vit. cap. 13. et ibi Lips. Meminit ejus Suet. Tib. 2. 3. Diod. 23. 2. *Fr.* Add. Casaub. ad Polyb. I. 11.

Primum fretum ingressus est] Naz. cum veteri editione: *Primum fretum tum ingressus est.* Illum *tum* παρέλκειν non est dubium, si distinguimus, ut est in editis: *Appio Claudio Consule primum fretum tum ingressus est.* Sed mutanda omnino cum hac lectione distinctio, ac legendum: *Ille rudis, ille pastorius populus vereque terrester, ostendit nihil interesse virtutis, equis an navibus, terra an mari dimicaretur, Appio Claudio Consule. Primum fretum tum ingressus est.* Appio, inquit, Claudio Consule ostendit ille, antea terrester tantum populus, nihil interesse virtutis, terra an mari dimicaretur. Tum primum fretum quippe ingressus est. Appii Claudii consulatum, quasi principium firmatæ ætatis ac robustæ maturitatis in populo Romano, notavit, quo Italia progredi ausus, et e terra sua exire, maritimus repente factus, transmarinis provinciis domandis toto orbe arma circumferre cœpit. *Salm.* Flor. et Fran. *fretum tunc i. e.* Ceteri om. sc. et ed. *fretum tum i. e.* Sed libri Vin. non videntur habuisse *tum:* et vix dubitari potest, quin temere repetitum sit ab ultima syllaba vocis præcedentis. Haud scio, an Salm. hæc perperam distinguat. In vett. Codd. hic nova periodus, et quasi sectio quædam videtur inchoata fuisse a verbis 'Appio Claudio.' Hoc ex eo colligo, quod Jordanes post

narratum bellum cum servis Vulsiniensium historiam hujus belli ita orditur, et cum superioribus connectit: *Domita subactaque Italia populus Rom. Appio Claudio Consule primum fretum ingressus est.* Item ex eo, quod in Reg. Q verba 'Appio Claudio' plane separabantur a superioribus, quæ quasi præfationis loco posuerat scriba, et post 'dimicaretur' scriptum erat, *Primum caput de bello Punico.*

Fabulosis infame monstris] Veteres Jordanei libri: *fabulosis famæ monstris æstuque violentum.* Τὰ πάλαι μυθολογούμενα καὶ φημιζόμενα intelligeret. Sed omnino recta est librorum Flori scriptura. Scyllam porro et Charybdim designat, Siculi maris fabulosa monstra. *Salm.* Scyllam intelligit et Charybdim, omnibus notas. Videri tamen possit Justinus lib. 4. cap. 1. Liv. Ep. 16. *Fr.* Apud Liv. XXIX. 17. Locrensium legati: 'Pestis, ac bellua immanis, quales fretum quondam, quo ab Sicilia dividimur, ad perniciem navigantium circumsedisse fabulæ ferunt.' 'Fabulosum' dici non quod totum falsum et commenticium est, sed in quo veri aliquid inest fabulis mixtum ostendit Tan. Faber ad Justin. II. 6.

Illam ipsam ruentis æstus violentiam] Huic quoque loco salutiferam attulit opem N. Heinsius, non tolerandum censens *ruentis æstus*, tanquam Latio inusitatum loquendi genus, sed *furentis æstus* legendum esse, ut ap. Virg. 'Furit æstus arenis,' nec aliter Curtius lib. IV. cap. 2. 'Exæstuare semper fretum, quoque arctius volutatur inter insulam et continentem, hoc acrius furere.' Hæc Vir excellentiss. prioribus in litteris ad me datis. In posterioribus vero sic de hoc loco disputat. Nunc minimum abest, quin præferam alteram, quæ postea in mentem venit, conjecturam, arbitrerque additis duabus litteris *ferventis æstus* reponendum esse. Ita enim passim de freti Siculi æstu scriptores. Justinus initio libri IV. 'Fremitum ferventis æstus' dixit de hoc ipso mari. Naso Met. XIV. 'Rhegion ingreditur ferventes æstibus undas.' 'Æstu fervet pelagus' ap. Cic. III. de oratore, sic et 'Fervor maris' apud eundem de provinc. Consular. et 'Æstus ferventissimus' Plinio H. N. XXXI. 3. *Furere* et *fervere* conjunxit Sil. lib. XIV. v. 144. 'Euboici non per scopulos illisa Caphareo Euripi magis unda furit, pontumque sonantem Ejicit angusto violentior ore Propontis, Nec fervet majore fretum, rapiturque tumultu Quod ferit Herculeas extremo sole columnas.' Mea sententia *ferventis* omnino reponendum est. *Græv.* Heinsius pro priore conjectura adscripserat e Justin. XLIV. 4. 'Inter furentes æstus, ac reciprocantes undas.' *Ferventis* probabat cum Grævio Tollius, et edidit Begerus. Et sic etiam Plin. II. H. N. 97. 'Utpote quum plura exempla sint in tranquillo mari, nulloque velorum impulsu, tertio die ex Italia provectorum Uticam æstu fervente.' Neque tamen omnino negare velim Latine dici posse 'æstum ruere.' Nam Virg. in descriptione æstus dicit *pontum ruere ad terras*, Æn. XI. 624. 'Qualis ubi alterno procurrens gurgite pontus Nunc ruit ad terras, scopulosque superjacit undam.'

Pro munere amplecteretur] Explicat, et addit Jordanes, 'Quod velocitas navium mari juvaretur.' Quæ Flori si quis verba esse credit, profecto fallitur. *Sal.*

§. 6 *Hieronem*] Polyb. 1, 11. *Fr.* Hoc varie traditum est. Vid. Casaub. ad Polyb. l. d. *Syracusanum Regem* dicit, ut C. Nep. Hann. c. X. 'Pergamenus Rex Eumenes,' Liv. XXVIII. 43. 'Agathocles Syracusanus Rex,' Virg. Æn. III. 51. 'Threicius Rex,' et alii similia ap. Muncker. ad Hygin. Fab. CXCI. *Syracusarum regem* Pal. 1.

§. 7 *Duillio*] Varie scribunt *Duil-*

lius, *Duellius*, *Duilius*, *Bilius*. Vid. Ciaccon. ad Columm. Rostrat. Pigh. in Annal. ad A. U. 493. et Schott. ad Aur. Vict. c. xxxviii.

Tum quidem ipsa velocitas] Non negabit, verius esse, *cum quidem velocitas*, qui Flori imbiberit genium, et ejus loquelæ assueverit. Ab omnibus Flori libris vox abest *victoriæ*. Jordanis scripti Codd. *et victoriæ*, scriptum habent. Et sane vocem *victoriæ* recte abesse nullus negem. Nec præter solitum levis Jordanes, qui illam adtexuit. Pro *auspicium*, etiam *auspicio* legerim: *cum quidem ipsa velocitas classis comparatæ, auspicio fuit.* Etsi *auspicium* rectum esse non nesciam. Ait Florus rem auspicatam illam fuisse Romanis, et bene ominatam, quod tam velociter classem comparaverint; ipsi antea τῶν ναυτικῶν ἄπειροι. Qui mihi igitur assentiendum putabit, *victoriæ* statim deleverit. *Salm.* Auctoribus Gruteri libris, et Salmasio, vocem *victoriæ*, quam I. q. habent, omisi. *Fr.* *Tum quidem ipsa velocitas*] Ryck. *cum quidem ipsa velocitas*, uti legendum esse monuit Salm. Sed distinctio est etiam mutanda: *Duillio Cornelioque Consulibus etiam mari congredi ausus est, cum quidem ipsa velocitas classis comparata victoriæ auspicium fuit.* Deest *victoriæ* in Ryck. quoque, ut in aliis omnibus Mss. In Jornandis tamen libris non frustra reperitur, nec tam a Jornande adtexta, quam ex ipsius Flori, qui tum extiterunt, codicibus hausta, sensu illam vocem exigente. Classis tam celeriter comparata fuit omen victoriæ. Sic cap. 6. huj. lib. ‘Omenque Africanæ victoriæ fuit, quod tam facile victa est Hispana Carthago.’ Celeritatem hanc miratur quoque Plinius et similia subjicit exempla lib. xvi, 39. ‘Mirum apud antiquos primo Punico bello classem Duillii Imperatoris ab arbore excisa lx. die navigasse. Contra vero Hieronem Regem ccxx. naves effectas diebus xlv. tradit L. Piso. Secundo quoque Punico bello Scipionis classis xl. die a securi navigavit. Tantum tempestivitas etiam in rapida celeritate pollet.’ *Græv.* *Cum quidem* etiam est in Naz. Pall. Toll. Duisb. Voss. et om. ed. præter Ald. Fran. *cui* pro *cum*. *Victoriæ* in solis Regg. et Ald. e Jordane. Non temere est, quod plerique libri ita consentiunt in omittenda hac voce. ‘Augurium,’ ‘auspicium,’ ‘omen,’ ‘præsagium’ frequentissime ponuntur addito aliquo adjectivo, ut ‘triste,’ ‘lætum,’ vel genitivo, v. g. ‘victoriæ,’ ‘mali,’ ‘cladis.’ Itaque et hic facile addi potuit *victoriæ* ab aliquo, qui videbat eam vocem sententiæ hujus loci convenire. Et tamen id non omnino necessarium erat, quum ex argumento et serie narrationis satis intelligi possit, Florum loqui de auspicio victoriæ. Nam et alibi hæc absolute dicuntur. Virg. Æn. iii. 537. ‘Quatuor hic primum omen equos in gramine vidi.’ Et Æn. xii. 854. ‘Inque omen Juturnæ occurrere jussit.’ Val. M. i. 5, 4. ‘Omen ipsa fecit.’ Suet. Aug. c. ‘Id quoque magis præsagium, quam mentis diminutio fuit.’ Et Vesp. v. ‘Nunciabantur et ex Urbe præsagia.’ Begerus et Amst. hic quidem receperant *victoriæ*; sed id mihi ex auctoritate plurimorum librorum, et aliorum Doctorum post Ed. Grævii, excludendum visum fuit. Distinctio, quam ponit Grævius, etiam in Duisb. et quibusdam Edd. est. Scheffero placet *auspicium fecit*.

Sexagesimum diem quam] Non minus admirabilis Scipionis celeritas, in eadem re, qui ‘ita instituit operi, ut die quadragesimo quinto, quam ex silvis detracta materia erat, naves instructæ ornatæque in aquam deductæ’ sint: Liv. 28, 45, 19. *Fr.* Est elliptica locutio, etiam Livio et aliis usitata. Vid. Jac. Gron. ad Liv. xxviii. 16. et Perizon. ad Liv. xli. 16. qui subtiliter rationem hujus

ellipseos exsequitur ad Sanct. Min. II. 9. 5.

In anchoris] Liv. XXXII. 32. 'In proram navis in anchoris stantis.' Cæs. III. B. C. 28. 'Nostræ naves contra Lissum in anchoris constiterunt.' Et *ad anchoram stare* Liv. XXV. 26. 'Qua, propter vim tempestatis, stare ad anchoram in salo Romana classis non posset.'

Conversæ in naves] Alludit ad ἑτεροιώσεις et μεταμορφώσεις Poëtarum. *Rup.* Sed hoc Declamatoris est, nec ferendum in Historico.

§. 8 *Prælii fama mirabilis*] Libri Flori: *fama.* Jordanei: *forma:* et melius. Nec aliter scriptum reliquit Florus, et ita recte jam obtinere voluerunt Viri docti. *Salm.* *Forma*] Secutus sum Lipsii conjecturam, quam prodit lib. 2. Elect. cap. 19. ante editi, *fama*, a qua scriptura non abeunt tres Pal. *Grut.* Lipsianam quoque Jordanes exhibet; et, ni fallor, Livius, 9. 11, 4. ita loquitur, quamvis apud eum vulgo: 'Ea vero fortuna, iis locis, quæ ante pacis mentionem habuimus, geramus bellum.' Nam sensus inibi aptior: *Ea vero forma.* Sic idem, 4, 38, 2. 'Forma insolitæ pugnæ Rom. parumper exterruit.' *Fr.* *Forma* est in Magl. Regg. et Voss. 3. in aliis om. sc. et ed. *fama.* Hæc etiam alibi permutantur. Vid. Heins. et Burm. ad Val. Flac. I. 100. Recte Viri Docti hic reposuerunt *forma*. Curt. IX. 4. 'Nova forma pugnæ erat.' Livii vulgatam scripturam, quam hic mutatum it Freinsh., tuetur J. Fr. Gronov.

Longe illis nauticæ artes] Sic Pall. om. sic Vin. Mss. et miror, cur eis ipsemet non auscultaverit. Lipsius certe id arripuit, d. capite 19. indicio Ms. sui: nec aliter ed. v. Aliæ: *Longe illis plus nauticæ artis*, male. sic Virg. Æn. 12, 52. 'Longe illi Dea mater erit,' &c. Imo sic Noster inf. 2, 6, 34. *Grut.* Vide, si lubet, Indicem. *Fr.* Cum Pall. et Vin. libris consentiunt omnes alii sc. et ed. Illustrarunt hoc genus loquendi Salm. ad Flor. II. 6. 34. Interpp. Cæs. ad I. B. G. 36. Broekh. ad Tibul. I. 5. 2. et alii ap. Drakenb. ad Sil. Ital. XVII. 80. Paullo alia forma Cæsar I. B. C. 79. 'Nam tantum ab equitum suorum auxiliis aberant, quorum numerum habebant magnum, ut eos superioribus perterritos præliis in medium reciperent agmen, ultroque eos tuerentur.'

Detorquere remos] Audio doctissimum Virum rescribentem *detergere.* Sed cum renitantur omnes libri, cum veteres excusi, tum calamo exarati, fortasse nihil mutandum. Jordanis scripti: *remos detorqueri.* Nec aliter videtur scriptum reperisse in Flori exemplaribus, quibus usus est. Græci in eadem re verbo παρασύρειν utuntur, quod convenit cum verbo *detorquere.* Posset tamen vitium videri vetus, *detorguere* pro *deterguere;* ut 'voster,' 'revolsus,' et similia: inde literulæ mutatione *detorquere* factum: et hoc verius puto. *Salm.* *Detorquere*] Ita Pall. om. et v. e. Lipsius rescribit *detergere*, quod non improbat Gruterus, Salmasius etiam sua conjectura juvat; dum enim veterem lectionem adducit, subjungit: 'Posset tamen vitium videri vetus, *detorguere*, pro *deterguere*, ut 'voster,' 'revolsus,' et 'similia:' quod non acutius magis quam verisimilius mihi videtur; quapropter vix temperavi mihi, quin illud *detergere* in textum reciperem, præsertim cum proprium rei sit verbum, quo et alii optimi auctores utuntur, quos in Indice retulimus. *Fr.* *Longe illis nauticæ artes, detorquere remos*] Nihil certius emendatione Lipsii scribentis: *detergere remos:* Nihil, inquit, proderant Carthaginiensibus artes nauticæ, quas optime callebant; quæ artes illæ nauticæ fuerint subtexit, *detergere remos, ludificari fuga rostra.* Est proprium loquendi genus 'detergere re-

mea,' cum nimirum in prætermavigando hostilis navis remos frangerent, ac navem hac ratione inutilem prælio redderent, ut pridem observarunt docti Viri. 'Ludificari rostra fuga' est, eludere levi flexu impetum navis hostilis, quæ in latus adversarii rostro fertur. Has artes tam brevi tempore didicerunt postea Romani, ut Carthaginienses ipsos antecellerent, si fides Floro, quem vide in fine hujus capitis. *Græv.* Retinuissem *detorquere*, quod in om. sc. et ed. inveni, nisi constaret Latinos in ea re semper uti verbo 'detergere,' ut ostenderunt Freinshem. in Ind. et ii, quos laudat Drakenburg. ad Sil. Ital. XIV. 382. *Ludificari hostem* veteres in descriptione pugnarum sæpe dicunt de his, qui non conserunt stabilem pugnam, sed modo incurrendo, modo se recipiendo hostem fatigant: v. Wass. ad Sallust. Jug. LIV. Hoc genere pugnandi maxime utebantur equites. Liv. XXIII. 47. 'Infestis hastis concitarunt equos: dein libero spatio inter se ludificantes sine vulnere pugnam extrahebant.' Silius VII. 644. 'Varie nunc lævus in orbem, Nunc dexter levibus flexo per devia gyris Ludificatus equo.' Eadem erat ratio præliorum navalium, quæ equestribus comparat Florus in fin. hujus cap. ubi vid. Freinsh. et in Ind. v. *Navis*.

§. 9 *Ferreæ manus*] 'Ii manus ferreas atque harpagones paraverant:' Cæsar. de Bell. Civ. 1. 57. 'Asseres ferreo unco præfixi, harpagones vocant milites:' Livius, 30, 10, 13. 'Ferreæ manus, harpagonas vocant:' Curt. 4, 2, 12. Manifesta autem est utriusque appellationis ratio, 'manus' a prehendendo, 'harpagones' a rapiendo, attrahendo; quo nomine etiam appellatur uncus, quo e puteo quid extrahitur: qua de re loqui autumo l. 12. §. 21. de Instr. Leg. ubi tamen *arpagones* et *amas* legitur, male, pro, *harpagones* et *hamos*. Græcis ἁρπάγη, Hesychius. *Fr.* De his, et aliis machinis navalibus Scheffer. de Milit. Nav. II. 7.

Machinæque aliæ] Jordanis libri veteres: *machinæque validæ*. Quod minus rectum est. *Salm.* His verbis circumscribit corvos, quos depingit Polyb. 1, 22. Non enim ferreæ manus et corvi idem sunt, quod vel ex Curtio intelligere liceret, citato modo loco, 4, 2, 12. 'Ferreæ manus, corvique, et alia tuendis urbibus excogitata:' iterum, 4, 3, 24. 'Corvos et ferreas manus.' Et 4, 3, 26. 'Corvi vero et ferreæ manus.' Machinarum autem talium inventionem Tyriis videtur tribuere Curtius citatis locis. Plinius tamen harpagonas Periclis inventum esse scribit, 7, 56. *f.* Inconsideranter Appianus, de Bell. Civ. lib. 5. pag. 789. Agrippam inventorem facit. *Fr.*

Ante certamen multum ab hoste derisæ] Ita, cum Annibal omne serpentium genus in fictiles lagenas conjici, easque in hostiles Eumenis naves mitti jussisset, ridicula ea res hostibus visa, fictilibus dimicari: sed mox senserunt, quam sine causa riserint. Vide Justin. 32, 4. Eo modo perhibentur etiam Americani risisse armaturam Hispanorum, cum sclopeta non nisi cominus usui esse crederent. *Fr.* Eodem modo apud Cæsarem lib. 2. Gall. 'Ubi vineis actis, aggere exstructo, turrim procul constitui viderunt, primum irridere ex muro, atque increpitare vocibus, quo tanta machinatio ab tanto spatio instrueretur? quibusnam manibus, aut quibus viribus, præsertim homines tantulæ staturæ,' &c. 'tanti oneris turrim in muros se collocare confiderent? Ubi vero moveri et appropinquare mœnibus viderunt, nova atque inusitata specie commoti, legatos ad Cæsarem de pace miserunt.' Sic suo malo irridebant Annibalem fictilibus pugnantem: vide Justin. XXXII. 4. *Græv.* Vid. Polyb. I. 23.

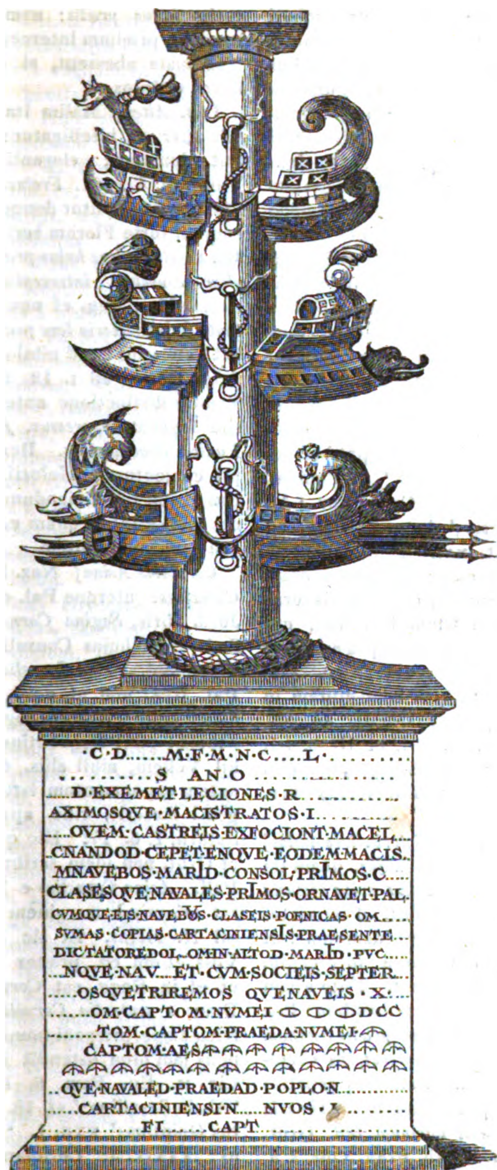
Liparas] Bochartus I. Chan. 27. e Stephano, Strabone, Obsequente c. LXXXIX. et hoc loco Flori, et Vinetus hic e Liv. XXI. 49. observarunt, insulam unam e Liparæis, quæ frequentius in singulari 'Lipara' dicitur, interdum a Græcis et Latinis numero plurali dici 'Liparas.' Addit Doctiss. Oudendorpius ad Obseq. l. d. Ampelium, Capite de Ducibus et Regibus Carthaginiens. 'Cornelium Consulem apud Liparas ceperunt,' et Oros. VI. 18. 'Agrippa inter Mylas et Liparas adversus Democharem et Pompeium navale prælium gessit.' Tamen nonnihil dubito, an Florus 'Liparas' nove dixerit pro omnibus insulis Liparæorum, non pro una earum 'Lipara.' Non exacte definitum invenio locum pugnæ; sed e Polybio I. 23. colligitur, eam factam inter Mylas et has insulas. Et sic Ampelius Cap. de tribus Punicis Bellis, *Liparas insulas* numero multitudinis dicit, non *insulam*: 'Duillius Consul apud Liparas insulas.' In Orosio quoque hæc vox fortassis eodem modo est accipienda. Nam Pompeium inter Mylas et Naulochum victum esse scribit Suet. Aug. XVI. Mylæ autem haud procul aberant ab insulis Liparæorum.

Mersa et fugata] *Mersa aut fugata*, iidem libri: et magis probem. *Salm.*

§. 10 *Duillius Imperator*] Memoriam hujus victoriæ Duillianæ consecravit Populus Romanus posita columna, rostris captarum navium ornata, in foro, de qua Plin. XXXIV. 5. Quintil. Inst. I. 13. Sil. Ital. VI. 664. Basis ejus eruta fuit Romæ, superioribus hujus sæculi annis, quam hic damus. Est hoc omnium Latinæ linguæ monumentorum antiquissimum, ex quo videre licet, quænam illius ætatis fuerit loquendi scribendique ratio. Expositionem ejus vide apud Ciacconium; qui singulari libello hunc titulum illustravit, quamvis et alii eruditi in illa exponenda desudarint. *Græv.* Brevem ejus explicationem, vide infra, post finem Libri Quarti.

Unius diei triumpho] Optimæ membranæ: *unius die triumpho: ἀρχαϊκῶς.* 'Libra die somnique pares. . . . .' Vide Gell. 9, 14. *Salm.* Plura de hujusmodi genitivis legi possunt ap. Serv. et Pier. ad Virg. I. G. 208. Riv. et Manut. ad Sall. Ju. LII. et XCVII. Torrent. ad Horat. III. Carm. 7. 4. et Voss. II. de Anal. 19. Et sic vetus scriptura Pandectarum Florent. in l. 4. §. 2. de in diem addict. dissimilem esse hanc speciem partus specie. Ubi, non scio quam bene, jam olim emendatum erat *speciei*.

Per vitam omnem] Cato ap. Cic. de Sen. cap. 13. 'C. Duillium M. F. qui Pœnos primus classe devicerat redeuntem a cœna senem sæpe vidi puer; delectabatur crebro' (sive, ut Lipsius mallet, *cereo*) 'funali, et tibicine, quæ sibi, nullo exemplo, privatus sumpserat,' &c. vide etiam Ammian. 26. 3. Val. M. 3. 6. 4. Plin. 34. 5. Tac. 2. 49. 4. Hieron. lib. I. adversus Jovinianum. Porro de vocabulo *jussit*, quo Florus hoc loco utitur, est, qui dubitat, Vir non obscurus, putatque legendum, *sensit*: sed vulgata lectio satis firmatur citato Ciceronis loco. Præterea novum non est, ut qui præclare quid gesserat, aliquem honorem suo arbitrio sibi sumeret; ita 'Cornificius tantum sibi ob servatos a se milites tribuit, ut Romæ, quoties foris deinde cœnaret, elephanto domum revectus sit:' Auctor Dio, lib. 49. paullo post princ. *Fr.* 'Hæc ideo triumphum referebant, quia faces et funalia in eo usurpata, itemque tibicines ad sacra in Capitolio peragenda, et qui cum aliis ejus generis præibant.' Ita Lips. Centur. IV. Misc. Epist. 3. Scio usitatum fuisse veteribus in lætitia publica accensis adpensisque luminibus gaudium testari; nec facile in his dissentiendum est a Lipsio,

·C·D......M·F·M·N·C....L·........
..........S AN·O ....
....D·EXEMET·LECIONES·R............
AXIMOSQVE·MACISTRATOS·I..........
.....OVEM·CASTREIS·EXFOCIONT·MACEL....
.CNANDOD·CEPET·ENQVE·EODEM·MACIS..
MNAVEBOS·MARID·CONSOL·PRIMOS·C.....
CLASESQVE·NAVALES·PRIMOS·ORNAVET·PAL.
CVMQVE·EIS·NAVEBOS·CLASEIS·POENICAS·OM.....
SVMAS·COPIAS·CARTACINIENSIS·PRAESENTE...
DICTATOREDOL...OMIN·ALTOD·MARID·PVC.....
...NQVE·NAV....ET·CVM·SOCIEIS·SEPTER...
.....OSQVE·TRIREMOS QVE·NAVEIS·X:...
.......OM·CAPTOM·NVMEI ↀ ↀ ↀ DCC
........TOM·CAPTOM·PRAEDA·NVMEI·ↈ
CAPTOM·AES ↈ ↈ ↈ ↈ ↈ ↈ ↈ ↈ
ↈ ↈ ↈ ↈ ↈ ↈ ↈ ↈ ↈ ↈ ↈ ↈ ↈ
..QVE·NAVALED·PRAEDAD·POPLO·N............
.....CARTACINIENSI·N......NVOS·.........
..........FI.......CAPT...................

totius antiquitatis peritissimo. Sed tamen nondum scio ullius probati Scriptoris testimonio demonstratum esse, vulgo omnibus triumphantibus prælata fuisse funalia. Suet. quidem Cæs. xxxvii. scribit, Cæsarem triumphantem adscendisse Capitolium 'ad lumina, quadraginta elephantis dextra atque sinistra lychnuchos gestantibus.' Sed suspicor in triumpho Cæsaris ideo lumina adhibita fuisse, quod fortassis axis currus, quo vehebatur, diffractus, adscensum in Capitolium moratus, vel quod pompa propter multitudinem rerum, quæ transvehebantur, in serum diei et post occasum solis producta fuerat, antequam Capitolium adscendere posset Cæsar, ita ut necessario accendendæ fuerint faces prælucendi causa. Nam hoc est 'ad lumina,' ut rursum Suetonius Calig. xlv. 'Ad lumina reversus,' de quo Græv. ad Suet. Domit. xvi. Duillius autem sibi ob eam causam hunc honorem videtur usurpasse, quod moris erat peracto epulo triumphali eos, qui triumphaverant, facibus præeuntibus domum deducere: vid. Dion. Lib. xliii. p. 224. Lipsii conjecturam in Cicerone rejiciunt Dausq. ad Sil. Ital. vi. 668. p. 284. et Gron. iii. Obs. 6. Vir non obscurus, de quo hic Freinsh. est Barthius xxxiv. Adv. 9.

§. 11 *Præ tanta victoria leve hujus*] Leviter trajecta vox *hujus*, quam ita restituimus: *Præ tanta hujus victoria leve prælii damnum fuit.* Præ victoria hujus Duillii, leve damnum fuit prælii, altero Consule intercepto. Hoc omnino verum est. Puto etiam distinctione mutata scribendum: *Præ tanta hujus victoria leve prælii damnum fuit, alter consulum interceptus Cornelius Asina.* Salm. Pall. tres repetito pronomine, *præ tanta hujus victoria leve hujus prælii damnum fuit.* Grut. Et sic Ryck. Duisb. Fran. Voss. 2. 3. edd. vett. præter Ald. Perizonius adscripserat, fortassis delenda esse verba *hujus prælii:* nam Cornelius jam ante prælium interceptus fuerat. Non male abessent, si liceret per libros scriptos.

Fuit. Alter] Malim ita distingui: *fuit alter*, ut intelligatur: ipse Cos. fuit damnum; elegantiore sensu. Vide infr. 4, 2, 81. *Freinsh.* Quia τὸ 'fuit' post sequitur denuo, N. Heins. conjicit forte Florum scripsisse: *Præ tanta victoria leve hujus prælii damnum, alter consulum interceptus Cornelius Asina.* Mss. Reg. et unus Gudii *præ tanta hujus victoria leve prælii*, ut volebat Salmasius: sed nihil muto. *Græv.* Add. Græv. ad i. 12. 2. Mox Is. Vossius distinctione ante 'fuit' posita legebat, *oppressus, fuit perfidiæ Punicæ documentum.* Begerus recepit conjecturam Heinsii, quod mihi non visum fuit faciendum contra omnes tam scriptos, quam editos libros; etsi eam non improbo.

Cornelius Asina] Naz. liber: *Asina Cornelius:* uterque Pal. cum vetustis Jord. libris, *Sagina Cornelius*, habet. Sed verum hujus Consulis cognomen *Asina*. Sal. *Asina Cornelius*] Sic bene Pal. tres, non ut editi, *Corn. As.;* amant enim scriptores cognomen præponere; nihil frequentius Tacito, nihil Velleio, nihil aliis. *Grut.* Unde autem cognomentum istud Corneliæ genti hæserit, vide apud Macrob. Saturn. 1. 6. *Fr.* Hic quoque Salm. et Grut. non idem scribunt de libris Pall. *Asina Cornelius* e Naz. probarat etiam ad marginem exemplaris sui N. Heins. Et sic Ryck. Toll. Voss. et om. ed. præter Ald. in qua, ut et in Regg. est *Cornelius Asina.* Fran. *a sententia Cornelius.* Cognomina sæpe præponi nominibus gentiliciis jam olim ostendit Manutius ad Cic. ii. Ep. Fam. 8. Liv. iv. 14. 'Ahala Servilius;' vi. 18. 'Cincinnatus Quintius:' xxx. 1. 'Pætus Ælius:' xxxiv. 5. 'Coriolanus Marcius.' C. Nep. Att. xviii. 'Marcellus Clau-

dius,' et 'Scipio Cornelius.' Perizon. Animadv. Hist. c. III. p. 133. putat, Scriptores vetustiores Liv. Cic. et C. Nep. tum fere cognomina præponere nominibus gentis, quum omittunt prænomen. Huic observationi obstant loca quædam veterum, ut Sall. Jug. XXVII. 'L. Bestia Calpurnius.' C. Nep. Hann. IV. 'L. Paullus Æmilius:' et Script. de Bel. Afr. 'C. Crispus Sallustius' ap. Manut. ad Cic. VI. Ep. Fam. 8. Sed tamen in Sallustio et Nepote variat scriptura, et cognomina a quibusdam exemplaribus absunt. In Scriptore de Bell. Afric. fortassis edd. vett. habent *C. Crispus Sallustius.* Sed in omnibus, quas vidi, est *C. Sallustius Crispus*, c. VIII. et XXXIV. Nomina gentilicia itidem prænominibus interdum præponi adnotavit Gronov. ad Liv. III. 1. XXIX. 21. et XXX. 1. Et ad L. Sen. Epist. XL. De cognomine nomini gentilicio præposito idem ad M. Sen. Suasor. VI. in fin.

Qui, &c. fuit] Gruterus mallet abjici voces istas, tanquam a glossa: optimum judicium. *Fr.*

Simulato colloquio] Qua ratione plures etiam decepti. Ariarathes Cappadox, ap. Justin. 38, 1, 9. Artavasdes Armenus, ap. Plutarch. Anton. 67. Tyranni Athenienses, ap. eund. Justin. 5, 10, 9. Kanutus, quem inter sanctos postea retulerunt, ap. Krantzium, Sueciæ lib. 5. cap. 17. quod propemodum etiam Manlio usuvenisset, ap. Liv. 38, 25. et Cæsari, ap. ipsum de Bell. Gall. 1. 46. et Hadingo Danorum regi, ap. Saxonem Sialandum, Hist. Dan. lib. 1. p. 16. m. Adde inf. 3, 11, 9. et Liv. 32, 32, 10. Cornelium quod attinet, Polybius, 1, 21. aliter rem narrat, quamvis alii cum Nostro consentiant, ut Appian. in Libycis. Val. M. 6, 6, 2. &c. *Id.* Add. Polyæn. VI. 16. 5.

Perfidiæ] Quæ in proverbium abiit; quod recenset Erasmus, 1, 8, 28. et Gilbertus Cognatus in append. adagio 35. Simile ei est 'Græca fides,' de quo Erasmus, 1, 8, 27. *Fr.*

§. 12 *Dictatore*] Temere hic a Floro adscribitur dictaturæ A. Atilii Calatini, quod consulatui ipsius tribuendum erat A. U. C. 494. Dictator enim ipse Calatinus suffectus est, in locum M. Claudii Gliciæ, (sive potius Ilyciæ, ut hodie apud Sueton. Tib. 2, 8. legitur) qui scriba fuerat, coactusque abdicaverat, A. U. C. 505. atque in ipsius dictatura nihil memorabile gestum invenio, etsi primus dictator fuerit, qui extra Italiam imperium habuerit. *Stad.* Possit aliquis suspicari scribendum *ducatore:* de qua voce vide Stewech. in Veget. 1, 13. et in Frontin. 2, 1, 4. (quo tamen loco *dictatores* retineam); item Bulengerum de Imp. Romano, titulo de proximis. *Fr.* Non possum probare hanc rationem defendendi errorem Flori. Non potest ostendi vocem 'Ducator' a paullo vetustioribus scriptoribus usurpatam. Nam Tertullianum et eo posteriores nihil moror. vid. quæ adnotavi ad Opusc. de Latinit. Veter. JCtorum. Stewechium, qui eam vocem in Frontinum contra omnes libros intruserat, merito reprehendunt Tennulius et Keuchen.

Agrigento] De locis his omnibus ceterisque Siciliæ, vide descriptionem Siciliæ, quam Phil. Cluver. edidit. *Fr.* Agrigentum captum est a L. Postumio, Q. Mamilio Coss. quatuor annis ante primum consulatum Calatini. Polyb. I. 17. seqq.

Drepanis] Ita v. e. et scripti, præter Reg. Q, in quo est, *Drepane*, pro *Drepano*, quod aliæ Edd. habent. Græci τὸ Δρέπανον, et τὰ Δρέπανα dicunt. Et sic interdum Latini. Servius in Virg. III. Æn. 707. 'Cato pluraliter hæc 'Drepana' dicit.' Et Mss. Livii XXVIII. 41. 'ab Drepanis.' Calatinum in primo Consulatu cum Sulpicio Collega Hippanam, Mytistratum, Camarinam et Ennam, in se-

cundo Panormum cepisse auctor est Polyb. I. 24. et 38. Dictaturam illius non memorat, credo, quod nihil in ea memorabile gessit, ut Zonaras VIII. 15. et Dio Lib. XXXVI. p. 16. scribunt. Aurelius Victor de Calatino c. XXXIX. 'Enna, Drepano, Lilybæo hostilia præsidia dejecit, Panormum cepit.' Sed verosimile est propter continuos trium Atiliorum Consulatus, et victorias, res ab iis gestas confundi. Vid. Pighium ad A. U. 496. Cognomen hujus Atilii in Zonara l. d. et cap. 14. perperam editur Κολλατῖνος, et cap. 11. Λατῖνος, pro Καλατῖνος.

Panormo, Eryce] In Nazariano *Eryco:* In Pal. 2. *Eryca*, et fortasse verum est. Ἐρύκη, urbs Siciliæ. Latine *Eryca*. Nos *Eryco* tamen retinemus. 'Erycus' pro, Eryx. *Sal.* Ryck. liber æque ut Nazar. *Erico*. Græv. *Eryco* hic, et ad II. 12. 5. non placebat Nic. Heinsio, et recte, ni fallor. Begerus tamen putavit sibi licere ita edere. *Panhor mericeli Lybeo* Voss. 2. Ἐρύκη, quam hic memorat Salmasius, est quidem urbs Siciliæ; sed non ea, de qua hic agit Florus, cui Ἔρυξ nomen est. Vid. Holsten. ad Steph. in Ἐρύκη et Ἔρυξ.

Detraxit] Liv. XXVIII. 41. 'Ab Drepanis atque Eryce detraxisse Amilcarem, quam Italia expulisse Pœnos atque Annibalem, malis?' et XXX. 20. 'Hæc accusans, querensque, ex diutina possessione Italiæ est detractus.'

§. 13 *Circa Camerinensium*] Naz. Pall. Ryck. Regg. Duisb. Fran. Voss. 2. et v. e. *circa Merinensium saltum*. Voss. 3. *circa Metinensium*. Vid. Salm. ad I. 13. 17.

Calpurnii Flammæ] De hoc Plin. 22, 6. Liv. 22, 60. 10. et ejus Epit. 17. L. Ampelius: 'Trecenti sub Calpurnio Flamma contra Pœnos: qui in Siciliensi saltu mortuo exercitu,' &c. legerim, *moritur*. M. Cato, ap. Agell. 3, 7. 'Q. Cæditium' vocat; cl. Quadrigarius 'Laberium.' Caute igitur Frontin. Strateg. 4, 5, 10. 'Is, cujus varie tradidere nomen.' Dissentiunt etiam in militum numero. Ceterum ante hunc, salvis etiam militibus suis, exercitum Rom. Decius liberavit, Liv. 7, 34. &c. Plin. 22, 5. *Fr.*

Infestum et insessum ab hostibus tumulum] In mentem aliquando venerat, *infestum* hoc loco ex variante lectione natum. Hujus mentis mihi auctor Jord. qui ita hunc locum ex Floro retulit: *Qui lecta trecentorum manu insessum hostibus tumulum occupavit*. Nunc agnosco nihil ex Flori verbis esse tollendum. Non tantum insessus ab hostibus ille tumulus, sed etiam infestus et iniquus fuit Romano. Epit. Liv. Auctor lib. XVII. eamdem hanc rem narrans: 'Attilius Calatinus consul, cum in locum iniquum a Pœnis circumsessum temere duxisset exercitum, M. Calpurnii tribuni militum virtute et opera evasit.' Notandum porro, non insessum ab hostibus dicere illum tumulum, sed circumsessum, in medio quippe hostium situs, ad quem, eruptione per medios hostes facta, capiendum contendit Calpurnius, ut Pœnos in se converteret, et spatium daret cetero exercitui evadendi. Quod non solum ex illo Epitomes loco noscimus, sed etiam ex altero Livii, lib. XXII. ex oratione Manlii Torquati, ubi hæc verba: 'Sicut nobis adolescentibus priore Punico bello Calpurnius Flamma trecentis voluntariis, cum ad tumulum eos capiendum, situm inter medios hostes, duceret, dixit, Moriamur, milites, et morte nostra eripiamus ex obsidione circumventas legiones.' Non igitur insessus ab hostibus ille tumulus, ut heic vult Florus, sed circumsessus, nec deturbandi hostes ex eo loco fuere, quem non occupaverunt, sed his perruptis vacuus fuit capiendus. Ideo infestum et iniquum dixit illum tumulum, quia eum hostes circumsedebant. *Sal.* *Infestum* a var.

lectione esse putat. Vir doctus in Obs. Misc. Vol. III. p. 134.

§. 14 *Ac sic*] Videntur esse a glossa hæ duæ voces. *Fr.*

Superfuit] [Agell. 3, 7. ex Catone; 'Eum inter mortuos defatigatum vulneribus atque spirantem, quod sanguen defluxerat, cognovere; eum sustulere, isque convaluit, sæpeque post illam operam Reip. fortem atque strenuam perhibuit.' Ubi tamen, pro *post illam*, rescribendum putem, *post illa*, hoc est, postea; nisi quis ita malit; *sæpeque post illam operam, &c.* ut sit sensus: Exhibuisse sæpe Reip. utilem operam, post illam, nempe de qua sermo erat. *Id.* *Superfuit et supervixit*] Alterutrum redundare merito censet N. Heins. et forte *superfuit* eradendum. Dein idem Vir illustris non longe post scribendum censet *serpente latius bello Sardiniam eique annexam Corsicam invasit:* quia τὸ *in* non extet in codice omnium optimo Naz. *Græv.* Lipsii auditor in Edit. Plantin. cancellaverat *supervixit.* In Gellio jam ante H. Stephanus ediderat *post illa.* Hoc adeo non impune ignoravit optimus ac doctissimus Freinshemius, ut Vir celeberr. Jac. Gronov. sibi temperare non potuerit, quo minus ad Gell. l. d. curam ejus vanam vocaret, et non sine indignatione exclamaret; 'Hoc scilicet ignorabant illi proceres literarum, qui Anno 1632. ævum agitabant.' Sed possem profecto, si opus esset, non paucos enumerare, qui suas emendationes vel ab aliis præceptas, vel dudum in vetustis exemplaribus lectas fuisse nesciverunt, et tamen merito inter principes literatorum suæ ætatis habiti sunt, et semper habebuntur. *Hoc ille illustrior noster* Reg. Q. *Hoc illustrior videtur quod* Ryck. Forte *nr*; unde deinde *vr*, pro *videtur*, oriri potuit.

Licet nihil scripserit sanguine] Hallucinatio Flori, qui Leonidæ imprudens attribuit quod erat Othryadis. Nihil enim sanguine scripsit Leonides, cujus saltem restet memoria in veterum scriptis. Sed ab omnibus id de Othryade proditum, Poëtis et πεζογράφοις. Anthologiæ tertio: Ἄρσενι δ' Ὀθρυάδαο φόνῳ κεκαλυμμένον ὅπλον Καρύσσει, θυρέα Ζεῦ Λακεδαιμονίων. Idem in aliis epigrammatis legimus. *Licet nihil inscripserit sanguine*, scriptura est Jord. Codd. Vulgo *scripserit* in Floro legitur, ut Florus scripsit. *Salm.* *Licet nihil scripserit sanguine*] Camers et Stadius putant Leonidæ tribui, quod Othryadis proprium erat. *Grut.* De Othryade Pausaniam vide 157, 10. Aliter ap. Sen. Consol. ad Marciam 1, 1, 4. 'Cordus libros suos sanguine scripsit.' Me quod attinet, nunquam adduci possum, ut credam ab Auctore potius esse quatuor illa verba, quam ab insulso glossatore. Demus enim potuisse errare in historia Florum, demus etiam voluisse, ut supra 1, 10, 8. ubi Aruntem Tarquinium videtur adulterum facere, ut melius quadret istud: 'quasi adulterum ad inferos usque sequeretur;' at largiri nunquam potero, adeo insulsam sententiam fuisse subjecturum: egregium enim acumen illud et dignum propter quod mutetur in historia aliquid, *licet nihil scripserit sanguine!* quasi hoc novum esset aut insolens, supervivere expeditioni hominem, qui sanguine nihil scripserit. *Freinsh.* Probat sententiam Salmasii, Camertis, et Stadii Grævius in Præfatione, atque insuper addit, importune hic inculcari Leonidam, et stulte cum illo conferri Calpurnium Flammam. Sed hoc quoque sibi defendendum suscepit magnus ille Flori Patronus Begerus, et ita quidem, ut non solum Florum ab omni culpa eximat, sed eam omnem in reprehensores illius conferat. 'Emoriar,' inquit, 'si locum intellexit Grævius.' Adde, quod consequens est, et ante Grævium, Camers, Stadius, Salm. et Freinshe-

mius. 'Florus Calpurnium Flammam hic non tantum Leonidæ comparat; sed et Othryadi: illi, quod occupato colle hostem sustinuerit; nam hoc et Leonidas fecerat: huic, quod expeditioni supervixit, non minus ac Othryades. Ut autem non similitudo tantum cum Leonida et Othryade pateret, addit, Calpurnium Flammam Leonida multo illustriorem fuisse, quod supervixerit, scilicet ut Othryades: ab Othryade autem eo distare, quod nihil scripserit sanguine.' Non est operæ pretium his refellendis diu immorari, quæ adeo inepta sunt, ut vel recitasse ea, sit refutasse. Numquam suis argutiis effecerit hic homo, ut quisquam, cui sanum est sinciput, credat verba Flori, 'quod superfuit, ac supervixit,' de Othryade accipienda esse, de quo in superioribus nulla erat facta mentio. Si quis nunc vel Latino vel alio quocumque sermone scribens ita loquatur, ut Florum loquutum vult Begerus, non dubium est, quin eum pro stipite et mortalium omnium insulsissimo, qui nec quid dicat, nec quid dicendum sit, ipse sciat, habituri sint non docti modo, sed etiam omnes, qui vel communi sensu præditi sunt. Equidem nondum sciebam Begerum tam Lynceum fuisse, ut solus ea, quæ omnium aliorum oculos effugerant, et nusquam erant, tamquam in clarissima luce posita videre potuerit. Sed si in Nummis et Marmoribus suis ita omnia vidit, ut in Floro Othryaden, vereor, ne multa in iis viderit, quæ neque ibi, neque usquam alibi sunt. Nec recte instituit comparationem inter Calpurnium et Othryaden. Nam Calpurnius vulneribus curatis post illa sæpe Reipubl. utilem operam præstitit: Othryades autem supervixit ille quidem pugnæ, sed mox post erectum, et sanguine suo inscriptum tropæum, vel e vulneribus, vel sua manu obiit: vid. Herod. I. 82. Stob. Serm. VII. et Suid. in Ὀθρυάδης. Quod autem scribit Begerus, 'se emoriturum, si Grævius locum Flori intellexerit,' de eo nihil habeo, quod dicam; nisi nec rem literariam, nec famam Begeri multum detrimenti capturam fuisse, si ante emortuus fuisset, quam ei in mentem venerat, hæc et alia hujusmodi ad Florum scribere. Florum non posse absolvi erroris, si hæc ita scripsit, vidit etiam Vir nunquam sine laude memorandus, et Begero multo oculatior, J. Fr. Gronovius, qui in Diatribe ad Statium c. XLII. hanc emendationem proposuit, *hoc illustrior noster, quod expeditioni tantæ superfuit, licet nonnihil scripserit sanguine.* Nempe ostendit *scribere* sæpe poni pro, pingere, ut apud Stat. III. Silv. I. 95. 'Scripto viventes lumine ceras,' et Theb. XI. 514. 'Arvaque sanguineo scribit rutilantia gyro:' aliosque, quorum loca ibi laudantur. Itaque existimat, si legatur, *licet nonnihil scripserit sanguine,* his verbis idem indicari, quod Cato dicit ap. Gell. III. 7. 'Calpurnium vulneribus defatigatum atque spirantem, quod sanguen defluxerat, cognitum.' 'Scribere' dici pro, pingere, etiam Barthius observavit ad Statium. Sed tamen mihi non satis liquet, an ex eo, quod Statius, Plinius, aliique dicunt, 'arva sanguine scribere,' et 'imagines scribere,' recte confici possit, eum, qui multis vulneribus acceptis sanguine perfusus est, itidem posse dici 'aliquid sanguine scribere.' Judicabunt acutiores. Ego prope eo inclino, ut cum Freinshemio putem, hæc verba a quocumque alio, quam a Floro esse: nam incredibile mihi videtur eum potuisse ignorare celeberrimam historiam Leonidæ, quæ, non minus quam Othryadæ, inter præcipua argumenta Declamatorum erat, ut Lucianus auctor est in Rhetor. Præcept. ac nescivisse Leonidam neque tropæum posuisse, neque id sanguine suo inscripsisse. Quod autem Cal-

parnium cum Leonida comparat, id non magnopere reprehenderim. Nam et hoc ante fecerat Cato ap. Gell. l. d. Clar. Withofius Encænior. Criticor. lib. I. cap. 1. culpam omnem a Floro in Interpretes illius transfert, qui non senserint nomen *Othryadæ* excidisse ob similitudinem præcedentium literarum in nomine 'Leonidæ,' et Florum scripsisse dicit, *Thermopylarum et Leonidæ, ac Othryadæ famam adæquavit....licet nihil scripserit sanguine. Licet scripserit sanguine* Pal. 1. et in marg. *sumpserit* eadem manu.

§. 15 *L. Cornelio Scipione*] Effossa Romæ ad portam Capenam est inscriptio, A. Ch. 1616. huc pertinens: Honc, oino ploirume. cet. Vid. infra. Quæ explicantur in vita Peiresk. quam scripsit Gassendus. *Freinsh.*

Serpente latius bello, in Sardiniam] *In* abest omnibus libris. Jordanes etiam legit: *Sardiniam eique annexam Corsicam transit.* Quidam libri: *Cossuram.* Sed *Corsicam* verum est. Sequitur: *ubi et sic Caralæ urbis excidio incolas terruit.* Infruniti correctores *Caralam* hic, et urbem quam nescio sibi somniarunt. Sed illos homines missos faciamus, quorum nobis οὐ λόγος οὐτ' ἀριθμός. Optimæ et vetustissimæ Divi Nazarii membranæ, hac etiam in parte corruptæ leviter sunt, sed ita, ut non arduum sit ex illis conjicere veram lectionem. Habent autem: *Olbiæ hic Baleriæ urbis.* Unde verissimam conjecturam eruo: *Olbiæ hic, ibi Aleriæ urbis excidio incolas terruit.* Hic, in Sardinia nimirum, Olbiam urbem expugnavit. Ibi, nempe in Corsica, Aleriam excidit. Ait, Romanos, serpente latius bello, ex suburbana tum provincia in Sardiniam, eique adnexam Corsicam, transisse, et in hac insula Olbiam, in illa Aleriam cepisse. Olbia Sardiniæ urbs. Stephanus varias urbes hoc nomine recensens, ἕκτη, inquit, Σαρδοῦς. At Aleria Corsicæ. In Corsica a Ptolemæo recensetur Ἀλερία κολωνία. Apparet, colonos in eam urbem a Romanis deductos, postquam a Lucio Cornelio expugnata fuit. Notat Epit. Liv. Auctor, 'L. Cornelium Consulem contra Sardos et Corsos et Hannonem Pœnorum ducem feliciter pugnasse.' Quod de hac victoria, et urbium in Sardinia Corsicaque suprascriptarum excidio intelligendum. Vide quanti sit momenti bonos et fideles libros inspexisse. Absque illo Nazariano forte æternum hic locus in mendo jacuisset. Nam ceteri omnes libri, hac parte profligatissimi, nihil fere opis dabant ad extricandam veritatem. In priore Palatino legitur: *Ubi et hic Halen et urbis.* Posterior ita scriptum præfert: *Ubi et hic Baleriæ urbis.* Vetus editio, *ubi et hic. Halenæ.* Correctores porro ex his fecerunt: *Ubi et sic Caralæ urbis.* Proclivius erat facere: *Ubi et sic Valeriæ urbis.* Nam Valeria urbs in Sardinia. Ptolemæo Οὐαλερία πόλις in ea insula ponitur. Sed omnino vera lectio, quam supra reposuimus. Flori codices etiam corrupti fuisse videntur ætate Jordanis, in cujus libris ita descriptum offendi: *Olbiam ibi Aleriæ urbis.* Verius puto, cum sanam in his lectionem reperisset, nec intellexisset, ita mutasse. *Salm.* Alii *in Sardiniam*, sed lectionem nostram om. Pall. v. e. et assensus Gruteri firmant. Nomina vero regionum, ut urbium, sæpe construi Auctoribus, notat Bernegg. ad Justin. 14. 5, 9. *Freinsh.* *In* neque scripti ulli habent, neque editi, præter Ald. et Heinsio quoque delendum videbatur. *Annexamque ei* Pal. 1. Voss. 2. 3. *adnatamque ei* Ryck. *Cossuram* Pall. Magl. Berol. Duisb. Voss. 1. (sed supra script. vel *Corsicam*) 2. et v. e.

Corsicam transit] Corsicæ Aleriæque devictæ extat monumentum, quod vetustate proxime accedit ad Duillianum, inscriptio ad portam Capenam effossa: HONC OINO PLOIRVME. COSENTIONT. R. DVONOR. OPTVMO FVISE. VIRO LVCIOM. SCIPIONE FILIOS BARBATI CONSOL. CENSOR. AIDI-

LIS. HIC FVET A HEC CEPIT CORSICA. ALERIAQVE VRBE. DEDET. TEMPESTATEBVS. AIDE MERETO. Hoc est: Hunc unum plurimi consentiunt Romæ Bonorum optimum fuisse virum, Lucium Scipionem. Filius Barbati, Consul, Ædilis hic fuit. Hic cepit Corsicam, Aleriamque urbem. Dedit tempestatibus ædem merito. Pluribus hunc lapidem veterrimum illustrarunt Jac. Sirmond. et Hieron. Aleander. *Græv.*

§. 16 *Ubi et sic*] Verissimam opinor esse lectionem Lipsii, quam ad Sen. Consol. ad Helviam, nota 84. profert: *Ibi Olbiæ et hic Valeria* (vel *Aleria*) a qua nec Salmasius ad Solin. p. 29. A. longius abit, nisi quod mavult: *Olbiæ hic: ibi Aleriæ:* sed eodem sensu exponit. *Fr.* *Olbiæ hic, ibi Aleriæ Urbis excidio*] Sic reposui ex emendatione certissima Salmasii, qui secutus vestigia veterrimorum codicum verissime hunc locum suæ restituit integritati. Sunt hujus lectionis indicia quoque in Ryck. *Ubi et hic Valeriæ urbis excidio.* Nimirum ex ignoto *Olbiæ*, cum forte intercidisset, fecerunt *ubi*. Correctores id dein interpolarunt, et perverterunt. Vetustissima inscriptio temporum istorum indubiam reddit hanc emendationem, quam ipsis Flori verbis subjeci. Sed tamen mallem: *ibi Olbiæ, et hic Aleriæ urbis excidio:* quia veteres libri et editiones: *ubi et sic Caralæ urbis.* Olbia enim est Sardiniæ oppidum, Aleria vero Corsicæ: quamvis non ignorem 'ibi' non semper respondere remotiori, ut nec 'hic' viciniori, ut sciscunt Grammatici. *Græv.* Libri Vineti, *ubi et sic Balariæ*, et *Balcariæ*. Tollius e lib. Flor. nihil adnotarat ad Edit. Græv. 1680. ita ut in eo videatur fuisse *Olbiæ hic, ibi Aleriæ:* e Berol. *ubi et hæc*, e Magl. *ubi et hic*, et adscripserat, *Aleriæ* fuerat in his Mss. Duisb. *Ubi et hic halerie.* Voss. 1. *ubi et hic Haleriæ.* Voss. 2. *Olbiæ hic Baleriæ.* Voss. 3. *hic Valeriæ.* V. E. *ubi et hic haleue.* Fran. *ubi et hic Calare.* Regg. *ubi et hic Caralæ.* Is. Vossii liber scriptus *Olbia hic baleria.* Emendationem Salmasii probat etiam Holsten. ad Stephan. in 'Ολβία. Perizonius malebat, *ibi Olbiæ, hic Aleriæ*, quemadmodum fere et Grævius. Hoc verum esse arbitror. Quum ex *Olbiæ* factum fuisset *Ubi et*, deinde *ibi* abjectum fuit, tamquam perperam scriptum pro *ubi*. *Hic* autem ponendum esse ante *Aleriæ*, liquet e libris scriptis, in quorum aliis plane ita legitur, in aliis autem pro eo est *sic*, et *hæc*. Reliqui tamen, quod ediderat Grævius ex sententia Salmasii. *Aleriæ* porro, non *Valeriæ* scribendum, recte ex Inscriptione vetusta ostendit Græv.

Mari Pœnos expugnavit] Diu est, cum suspectum habui hoc verbum, *expugnavit*. Quid enim est, *mari Pœnos expugnare?* Nec Latina est, nec proba loquutio. Nazarianus non plana via veritatem ostendit, sed digitum ad eam prorsus intendit, scribendo, *repugnavit*. Quod ego statim arripui ac scripsi, *repurgavit*. Elegans porro nec protritum loquendi genus, *Pœnos mari et terra repurgare*, cum tamen potius dicendum videretur, *mare ac terram Pœnis repurgavit*. Sic lib. IV. etsi in re dissimili ac diversa, 'aurum venis repurgare' dixit. Hæc scripseram, cum et veteres Jord. Codd. consulendos duxi, in quibus plane reperi: *adeoque omni terra et mari Pynos purgavit.* Quæ scriptura vehementer sententiam meam stabilivit. Sed *purgavit* in Jord. falsum est. Nam *repurgavit* omnino scribendum, id est, tanquam purgamenta rejecit. *Sal.* Naz. *repugnavit.* Jordanes *purgavit*, sed lectio vulgata optima est. *Grut.* Adi etiam Indicem nostrum, si lubet. *Fr.* Huic loco non tam salutares manus admovit Vir maximus, quam ei, qui modo præcesserat. *Expugnavit* non est reformandum in *repurgavit*, repugnantibus antiquis libris. Ryck. *adeoque omnes terra marique expugnavit.* Expugnari non tantum urbes

dicuntur, sed et homines, cum debellantur, et vi ejiciuntur ex locis, quæ tenuerant. Justin. III. 4. de Partheniis: 'Diu per varios casus jactati tandem in Italiam deferuntur, et occupata arce Tarentinorum, expugnatis veteribus incolis, sedes ibi constituunt:' occupata arce incolæ expugnantur, hoc est, de possessione urbis et arcis deturbantur. Id. XII. 8. 'Inde Adrestas, Gesteanos, Præsidas, Gangaridas, cæsis eorum exercitibus, expugnant.' Idem alibi: 'Post multos deinde annos expugnati.' Sic etiam hoc loco omnes Pœni terra marique sunt domiti et expulsi, terra quidem cum Sicilia, Sardinia, Corsica ejiciuntur, mari vero cum victis classibus, et amissis portubus insularum, quos tenuerant, non auderent illa maria navigare. N. Heinsius tamen e Jornandis vestigiis scribendum putat: *adeoque omnes terras maria Pœno repurgavit*. Sic 'repurgare iter' Liv. XLIV. 4. Curt. VI. 6. 'Ac primo repurgari jubet quicquid ingredi possunt.' Id. lib. IV. cap. I. 'Hortum repurgare.' In illo *terras maria*, *et* subintelligitur. Sic Liv. XLI. 3. 'Terra mari trepidatur.' Auctor Octaviæ vs. 484. 'Nutuque terras maria subjecit tuo.' Ap. ipsum Florum 'Compedibus catenis religavit:' lib. III. c. 19. et lib. IV. c. 2. ut emendabam, 'Vellet tamen auctos honores, opes.' Hæc ὁ πάνυ. *Græv.* Salmasius conjecturam suam repetit ad Tertul. de Pall. p. 172. eamque non obscure probat Gronov. ad Herod. II. 11. Sed adsentior Grævio rectum esse quod in om. sc. et ed. est, *expugnavit*. Pro *terra marique*, quod erat in Reg. Q et ed. Amst. ex aliis sc. et om. ed. vet. restitui *terra*, *mari*, quemadmodum etiam Gruterus, Freinsh. et Græv. ediderant. Liv. XLIV. 22. 'Qua terra, mari, subvehantur commeatus.'

§. 17. *M. Atilio*] Ultra ea quæ supradicti scribunt, lege Agell. 6, 3, et 4. Auctor. de Vir. Ill. cap. 40. August. Civ. 1. 15. Val. M. 1. 1, 14. et 9. 2, 1. ext. Frontin. 2. 3, 10. Lege Sil. 6. 301. et Horat. Carm. 3, 5. Cic. Off. 1. 13. et in Paradox. Plura congessimus Civitatis 1. 15. et 24. *Cam.* Hunc Regulum sæpius eximie prædicat Seneca. *Fr.* Add. Columell. I. 4. Naz. Duisb. Ed. V. et B. *Atilio*, quod admisi; nam ita hoc nomen in lapidibus et nummis scribitur. Et sic supr. I. 20.

Navigabat bellum] Sic et Cic. Vid. Freinsh. in Ind. Plin. Paneg. XII. ap. Rupertum: 'Quum Danubius ripas gelu jungit, duratusque glacie ingentia tergo bella transportat.' Stat. VII. Theb. 808. 'Bellum fluitans,' pro navali. Burm. ad Petron. CXXIII.

Qui ipso Punico maris nomine] Restituenda lectio vetus: *Punici maris nomine*. Nam male in veteri editione *Punico* legebatur. Meliores libri constanter *Punici* retinent. Jordanes: *qui in ipso Punici maris nomine*. Sal. Non esse temere N. Heinsius observavit, quod ap. Jorn. legitur: *qui in ipso Punici maris nomine deficerent*. Naso: 'Nomine in Hectoreo pallida semper eram.' Sic alibi idem aliique poëtæ. *Græv.* *Deficere* absolute pro, animum despondere, abjicere. Cæsar II. B. C. 31. 'Neque tanti timoris sum, ut ipse deficiam.' Auctor Bell. Afr. c. XI. 'Ne illi propter suorum paucitatem et hostium multitudinem metu deficerent.' Similiter Petron. c. LXXVI. et Suet. Vitel. XV. Alibi sæpe 'animo deficere.' Ita Cæs. VII. B. G. 30. I. B. C. 19. II. 43. et III. ult.

Tribuno Mannio] Nomen hujus Tribuni ita varie conceptum in scriptis libris, ut arduum sit aliquid certi ex illa varietate statuere, libris præsertim Livii deperditis, unde hæc sumpta. Nazarianus: *Naufrio*. Pal. duo; *Naurio*. Jord. libri: *Natio*. Forte *Nautio*. Nautiorum familia nobilissima. Sed otii penuria prohibet plu-

ribus hæc discutere, quod alias, si Deus faverit, facere statui. *Sal.* Libri Vin. *Nannio* et *Naurio.* Reg. F, Toll. Fran. et Duisb. *Naurio.* V. E. *Maurio.* Voss. *Nautrio.* Ryck. plane ut volebat Salmasius, *Nautio.* In his nihil certi est; sed ut supr. I. 20. libri quidam habent *Macilio* et *Matilio* pro *M. Atilio;* ita et hic *Mannio,* quod est in Reg. Q, et vulg. potuit scribi pro *M. Annio.*

Navigandi fecit audaciam] Hoc loquendi genus non est quod nonnemo admiretur, et suspectum habeat. Sic *facere dolorem* Cic. Epist. ad Octavian. 'Nulla enim remedia quæ vulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quam quæ sunt salutaria.' Idem ad Att. IX. 8. 'Sed augeo commemorando dolorem, et facio etiam tibi.' Sic 'mirationem facere:' II. de Divinat. *Græv.* Liv. XXI. 56. 'Aliis timor hostium audaciam ingrediendi flumen fecit.' Id. XXIX. 34. (quem locum adnotarat N. Heinsius,) 'Quum timoris simulatio audaciam hosti faceret.' *Districta* hic habent plerique sc. et om. ed. pro quo scribendum est *destricta,* ut in Voss. 1. et 2. auctoribus Viris doctiss. qui semper 'destringere' et 'destrictus' dicendum volunt, quum de gladiis ac telis sermo est. Ad eos, quos laudavit Drakenb. ad Sil. XVII. 164. add. Lambin. ad Cic. III. in Catil. I. et ad Horat. I. Carm. 35. vs. 39. Græv. ad Cic. II. Off. 7. et III. 31. In Pandect. contra sæpe scribitur *destringere,* pro *distringere,* i. e. distrahere: v. Brisson. de V. S.

§. 18. *Ventis remisque*] Pal. 3. ac 2. *mox de ventis remisque,* 1. *mox dein deventis:* superscriptumque *denique.* Sed fingendum potius erat *mox deinde ventis.* Grut. Ita Jordanes. Salm. quædam adscripserat, quæ non satis legi poterant; sed videbatur voluisse *mox dein ventis.* Ryck. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et om. ed. *de ventis.* 'Ventis remisque' proverbium, pro omni conatu et festinatione. Idem est 'remis velisque.' Vid. Erasm. in proverb. *Remis velisque,* et Modium Novantiq. Lection. Epist. XLI. Cic. XII. Ep. Fam. 25. 'Atque inde ventis, remis, in patriam omni festinatione properavi.' Possent ibi suspecta esse hæc, *omni festinatione,* tamquam interpretationis causa adscripta. Sed nihil tentandum arbitror contra libros vett.

§. 19 *Clypea*] Ryck. *Clupeia.* Livio, aliisque 'Clupea.' Vid. Cellar. IV. Geog. Ant. 4.

Quasi arx et specula] Quæ et tuebatur loca vicina, et prospectum in mare præbebat, utpote in colle posita. 'Specula' pro loco edito, e quo prospectari possunt omnia circumjecta, obvium est apud Florum et alios: v. Freinsh. in Ind. Cic. IV. Ep. Fam. 3. Virg. VIII. Ecl. 59. IV. Æ. 586. et Catul. Carm. LXVIII. vs. 32. *Procurrere* sic quoque Virg. V. Æ. 204. 'Infelix saxis in procurrentibus hæsit.' Mela III. 2. 'A Garumnæ exitu latus illud incipit terræ procurrentis in pelagus.' Et Min. Fel. c. IV. 'In altum procurrentibus petrarum obicibus:' ubi vid. Gronov. 'Trini laterum procursus.' Av. Festus de tribus promontoriis Siciliæ ap. N. Heins. ad Ov. XIII. Met. 724. quo loco idem *excurrere* dicit Ovidius: 'Intrant Sicaniam: tribus hæc excurrit in æquora linguis.'

§. 20 *Nec cum hominibus, sed cum monstris quoque*] Reg. Q et Jord. *Nec cum hominibus modo, sed:* quod adripuit Aldus, ac deinde secuti sunt Camers et Stad. Est a correctoribus, qui ignorabant in his sæpe desiderari 'modo,' 'solum,' 'tantum,' ut dudum docuerunt Ant. Augustin. II. Emendat. I. Cujac. IX. Obs. 17. et XIV. 11. et Scalig. ad Varr. III. de R. R. 9. Add. Gronov. ad Liv. XXVIII. 11. Idem ostendit Stewech. de Partic. Ling. Lat. e Cic. pro Sext. c. XV. pro Planc. c. II. et IV. in Verr. 61. Duo-

bus posterioribus locis variant libri. Sed in ultimo malim cum Grut. illos sequi, a quibus abest *modo*, quam cum Turnebo, Lambino, et Græv. eos, qui id agnoscunt.

Miræ magnitudinis serpens] De qua Agell. 6. 3. Val. M. 1. 8, 19. ext. Plin. 8. 14. cxx. pedum longitudinis fuisse, pellemque ejus et maxillas usque ad bellum Numantinum, hoc est, 115. annis, Romæ in templo durasse testatur, eamque balistis tormentisque, ut oppidum aliquod, expugnatam. *Stad.* Vide Liv. Epit. 18. Obsequent. cap. 29. Adonis Chronic. sub anno 4446. *Fr.*

Bagradam] Ita libri Vineti, Toll. Duisb. Regg. et v. e. Ryck. *Bargadam.* Fran. *Bragradam.* Voss. *Bragadam*, quod etiam in Naz. et Pall. videtur fuisse: nam Salmasius ad Edit. Gruteri, in qua est *Bragadam*, nihil ex iis adnotaverat. Bochart. Chanaan. I. 24. scribit, nomen hujus fluvii, quod aliis est 'Bagrada,' in Pompon. Mela, Silio, et Floro esse 'Bragada.' In Melæ plerisque Mss. se invenisse *Bragada*, in quibusdam etiam *Bagrada* adnotavit ad Melam. I. 7. Perizonius: et *Bragada* ibi fere habent Edd. veteres. Silii libri vulgati itidem *Bragada*, pro quo N. Heins. ad Sil. VI. 141. e scriptis reposuit *Bagrada*. Vid. Cellar. Geog. Ant. IV. 4.

§. 21 *Quum terrorem nominis sui*] Vetus quidam liber: *terrorem in omnes sui circumtulisset.* Quæ minime mihi arridet lectio, nec mutatam velim, aut rejectam, quæ edita est, cum et melior sit, et plures habeat fautores libros vetustissimos. *Sal.*

Aut cecidisset, aut haberet in vinculis] Jord. legit: *aut cepisset.* Cui consentiunt omnes Flori calamo scripti libri. Quam, qui volet, etiam lectionem asserat. Mihi ut non respuenda videtur, ita nec vulgata mutanda. Nam credibile est, non alios habuisse in vinculis Regulum, quam quos ceperat. Nisi dicimus, multos, quos ceperat, dimisisse, et ita locum haberet illa Jordanis et librorum veterum γραφή. Sane consensum hunc librorum parvi pendere non possum, nec dubito quin verior sit lectio, *cepisset.* Sic enim hæc procedunt: *cum magnam vim juventutis, ducesque ipsos, aut cepisset, aut haberet in vinculis.* Prius ad prius refertur, secundum secundo convenit. Ita enim accipiendum, ac si scripsisset: Cum magnam vim juventutis cepisset, ducesque ipsos haberet in vinculis. Multos ex juventute captivos abduxerat, ducesque habebat in vinculis. Solos duces in vinculis habitos significat. *Sal.* Hist. de Bell. Afr. cap. 26. 'Principes civitatum aut interfici, aut in catenis teneri.' *Fr.* Ryck. non recedit ab aliarum membranarum scriptura, quæ constanter omnes, *ducesque ipsos aut cepisset*, quod belle tuetur Salm. 'Magna vis juventutis,' sunt multi milites. 'Juvenes' sæpe milites dici olim Viri docti monuerunt. *Græv.* In vulgata scriptura non pejor, ac fortassis melior est sententia. Et potuit primo prave scribi *cedisset*, ac mox *cepisset.* Quæ Is. Vossii sententia videtur fuisse: nam scripserat *cepisset* pro *cedisset.* Sed quum in omnibus aliis scriptis, excepto Voss. 3. et Edd. V. B. S. et J. invenerim *cepisset*, id relinquendum putavi; quod et ante Begerus fecerat.

Jam ipsam belli caput Carthaginem urgebat obsidio] Ryck. *et jam ipsam caput belli Carthaginem urgebat obsidione.* Leg. *etiam ipsam caput belli Carthaginem urgebat obsidione. Obsidio* non repudiem, quod 'obsidium' aliis in locis apud Nostrum etiam occurrat. *Græv.* In Ryck. est *etiam jam ipsam*, in Voss. 3. *et ipsam*, in aliis scriptis, in Jord. et v. e. *jam ipsam*, in reliquis olim impressis *etiam ipsam.* Et sic ediderunt Amst. de quo non magnopere contenderim: nam prima syllaba ex *etiam* potuit absorberi ab

ultima vocis præcedentis. *Caput belli* transpositis vocibus habent etiam Regg. Flor. Fran. et Magl. et ex editis B. S. et J. *Obsidione* etiam e Pall. scripserat Salmasius. In ceteris scriptis et ed. vet. est *obsidio*, qua voce non recentiores modo Scriptores, verum etiam Ennius, Cælius, Varro, et Sallust. usi sunt. Vid. Merul. ad Enn. p. 614. *Obsidione urgere* autem hic non tam est, munitionibus circumdatis urbem claudere, quam occupatis locis vicinis, et præsidiis dispositis, commeatu privare, et ita includere, ut non facile quidquam eo importari, vel quisquam ingredi egredive possit. Nam Regulus non cum exercitu ad urbem obsidendam accesserat, sed Tuneta occupaverat, unde Carthago conspici, et terra marique infestari poterat, ut Polyb. I. 30. Sic C. Nep. Alcib. IV. 'Deceliam in Attica munierunt, præsidioque perpetuo ibi posito in obsidione Athenas tenuerunt.' Et 'obsidio' pro custodia ap. Justin. II. 12. XV. 1. et XXXIX. 1. quemadmodum et *obsidere* in Suet. Calig. XLVIII. 'Quod et patrem suum Germanicum ducem, et se infantem tunc obsedissent,' i. e. quasi in custodia habuissent. Naz. et alter Pal. *urguebat*. Hanc antiquam rationem scribendi esse dudum ostenderunt viri docti. Vid. cl. Oudendorp. ad Lucan. I. 147. add. Muret. ad Cic. III. Philip. 13. In Pandect. Flor. l. 2. §. 8. Si quis cautionib. in judic. 'nulla necessitate urguente:' l. 15. de Recept. 'Profectio urguens:' l. 12. §. 14. Mand. 'nec urgueret debitorem suum.' Et plerisque aliis locis in illo libro.

§. 22 *Circumacta*] Mutata, conversa, Freinsh. in Ind. Liv. XXXVII. 16. 'Circumagente se vento.' Respicit fortassis ad effigiem Fortunæ, quam rotæ insistentem pingebant Romani. Vid. Broekh. ad hoc Tibulli I. 6. 34. 'Versatur celeri Fors levis orbe rotæ.' Plin. VIII. H. N. 9. 'Circumactus rotarum.' Liv. XLII. 42. 'Circumagetur hic orbis.' *Paulum* Ryck. Toll. Voss. Duisb. et edd. vett. excepta prima.

Insignia] Non sunt quæ supr. I. 10. 'monstra virtutum,' ut Freinsh. in Ind. Sed documenta, et argumenta, ut 'insignia morbi' apud Horat. II. S. 3. 254. Nam 'insignia' proprie sunt signa et indicia, quibus aliquid noscitur, et ab aliis discernitur.

Cujus fere magnitudo] Vide supra, 1, 13, 8. inf. 3, 18, 13. *Fr.*

§. 23 *Xanthippum*] Orosius, 4, 9. Xanthippum hunc, regem Laced. cum auxiliis accitum scribit: quod verum esse, præterquam quod Auctores non adsentiunt, ideo etiam non puto, quod non ita solebant Spartani. Ap. Justin. 4, 4, 6. 'Syracusani auxilium a Lacedæmoniis petiverunt. Mittitur ab his Gylippus, solus quidem.' Sic Archidamus Tarentinis missus; sic aliis alii. Qua vero ratione Regulum Xanthippus vicerit, memorat Frontin. 2, 2. 11. ubi vide. Item Diod. 22, 12. *Id.* Appianus in princ. Punicor. Carthaginienses a Lacedæmoniis ducem petivisse, et ab his Xanthippum missum tradit. Nec multo aliter in Epit. Liv. XVIII. Contra Polybius I. 32. nihil aliud, quam unum e mercenariis in Græcia conductis, Lacedæmoniumque et Laconica disciplina imbutum fuisse, ac rei militaris mediocrem usum habuisse auctor est. Et Aur. Vict. c. XL. mercenarium militem vocat. Scio, quid adnotaverint Stewech. ad Veget. III. pr. et Jac. Gron. ad Polyb. l. d. nec lubet quærere, utrum verba Polybii de mediocri usu, an summa peritia rei militaris sint accipienda. Sed ex tota narratione Polybii, cui ego in his magis credo, quam recentioribus, liquet, Xanthippum neque imperii causa a Carthaginiensibus arcessitum fuisse, neque imperium ullum, quum Carthaginem venit, habuisse. Cic. III. de Off. 26. et Val. M. I. 1. 14. scribunt,

Regulum ex insidiis captum fuisse. Polybius nullam insidiarum mentionem facit.

Tum fœda clades] Ita Ryck. Toll. Duisb. Fran. Voss. et v. e. idque etiam Vin. in suis, et Grut. in Pall. videntur invenisse. Nam uterque edidit *clades*. Jord. quoque legit *clades*, sed locum ita incrustavit: *fœdaque clades, Romanisque usu incognita. Nam victus*. In aliis olim editis est, *vincimur cum fœda clade, Romanisque usu incognita. Victus:* quos sequuti sunt Camers et Stad. *Tum fœda clade, R. u. incognita, victus* maluerunt Freinsh. et Græv. Et ita Regg. Probo sententiam Tollii ad Auson. IX. Epist. vs. 38. ita distinguentis, *Tum (fœda clades, Romanisque usu incognita) victus*. Est enim perpetuus mos Floro, ita per exclamationem orationi quædam interponere, ut ostendit Toll. Et sic quoque voluisse Perizonium, ex eo intellexi, quod adscripserat locum Flori e III, 19. 7. Retinui tamen distinctionem, quam inveni in Ryck. Duisb. et v. e.

Par tantæ calamitatis] Ita Jord. et Naz. libri. Uterque autem Pal. *calamitati*. Nec aliter legendum, quamvis aliter visum sit Grut. nostro. Ridiculum enim censeo, componi Regulum cum calamitate quasi gladiatorem. Par fuit illi calamitati, quem non infregit illa calamitas. *Sal. Calamitatis*] Ita v. e. quod cur non probem? cum accedat Ms. Vin. et Pal. 1. ac 2. nec non Jordanes. Vulgatur passim, *calamitati:* quod quidem et in Pal. 2. at alterum componit Regulum calamitati, tanquam athletam, aut gladiatorem. *Grut. Calamitatis* etiam Ryck. Toll. Voss. 2. 3. et Duisb. ceteri s. et edd. *calamitati*. Sed Heinsius, Ryck. et Periz. malebant cum Salmasio *calamitati*, nempe ferendæ: quod et usitatius est. Nam non facile 'par' hac significatione cum genitivo invenias. Gruteri interpretationem probat Freinshemius in Ind. sed ea longe quæsita est. Paullo post Fran. et edd. vett. præter primam, *carcere fractus est*.

§. 24 *Diversa*] I. e. contraria, Freinsh. in Ind. Ita sæpe etiam ap. alios. Vid. G. Canter. I. Novat. var. Lect. 10. et Gron. ad Sen. II. de Ira 23.

Ne pax fieret, ne commutatione captivorum reciperetur] Melius quod est in Naz. et Jordaneis: *Ne pax fieret, nec commutatione captivorum reciperetur*. Lege etiam: *commutatio*. Sal. *Ne pax fieret*] Liv. 22. 23. 5. *Fr*. Aut legendum cum Salmasio *commutatio*, aut *in commutationem*, ipse nimirum Regulus, *reciperetur*. Sic ille ap. Sil. lib. VI. vs. 475. Hæc est N. Heinsii de hoc loco sententia. *Græv. Nec*, quod pro *ne* repositum vult Salm., neque in scripto ullo nisi in Fran. neque in edito ante Vin. et Stad. invenio. Sed receperunt etiam Grævius, Beger. et Amst. Nec male convenit huic loco, et postrema litera propter eamdem sequentem facile potuit omitti. *Commutatio* e scriptis Florent. et Voss. 1. habent, et edd. antiquæ post primam omnes, etiam Camertis et Stadii, item Begeri et Amst. Reliqui scripti, E. V. Vineti, Grut. Freinsh. et Grævii *commutatione*. Hoc retinendum censebat Periz. et potest ferri. Nam Carthaginienses Regulum Romam miserant ea conditione, ut, si sibi captivi quidam nobiles adolescentes, et boni duces redditi fuissent, Regulo manere Romæ liceret. At hic Reipublicæ non utile esse putavit, ut pro his omnibus ipse unus, et jam senio confectus commutatione facta reciperetur. Ita Cic. III. Off. 26. 27. et Val. M. I. 1. 14. Alii a Carthaginiensibus omnium captivorum commutationem petitam tradunt. Sed vel sic satis recte exponi potest scriptura vulgata.

§. 25 *Voluntario ad hostes suos reditu*] Stupenda sane constantia, et prope sine exemplo, tradere se libidini

eorum quos læseris, cum possis domi securus et honoratus agere! Sed nimirum sensit Regulus, quod Socratem dixisse Epictetus fine Enchiridii significat; 'Occidere me possunt, lædere non possunt.' Quam vocem cum factis imitatus est Thrasea ap. Xiphilin. 'Nero me occidere potest, perdere non potest.' In hac doctrina totus est Seneca de Constantia Sapientis, et de Tranquillitate Animi. *Fr.*

Crucis supplicio] Vide Appian. de Bell. Punic. in Orat. P. Lentul. Item Livii Epit. 18. Simile quiddam huic historiæ legas in Elmacino, p. 148. *Id.* 'Crucem' dicit Florus cum Sen. de Provident. c. III. et Epist. XCVIII. et Silio II. 344. J. Fr. Gronov. existimat, ab his 'crucem' vocari arcam illam clavis ferreis acutis præfixam, in quam Regulum impositum, atque ita enecatum tradunt plerique. Nam 'crux' etiam pro omni gravi supplicio et cruciatu dicitur. Lege illum ad Sen. de Provid. III. Schult. ad Sen. Controv. III. et ad Calp. Flacc. Decl. V. et Drakenb. ad Sil. VI. 539. De genere supplicii, quo a Carthaginiensibus adfectus fuerit Regulus, non idem prodiderunt veteres: sed diris cruciatibus sublatum omnes consentiunt. Hanc omnium consensu receptam opinionem primus oppugnare adgressus est Jacobus Palmerius Grentemesnilius in Exercitat. ad Appiani Punica princ., idque rationibus, ut mihi quidem videtur, non contemnendis, quas, quum liber in omnium manibus sit, huc non transcribendas duxi.

De fortuna triumphavit] Sen. V. de Benef. 3. 'Nemo trecentos Fabios victos dicit, sed occisos. Et Regulus captus est a Pœnis, non victus; et quisquis alius sævientis fortunæ vi ac pondere oppressus non submittit animum.'

§. 27 *Metello Consule*] Sic etiam Eutrop. II. 13. et ex eo Oros. IV. 9. At Polyb. I. 40, confert in annum sequentem, quo Metellus in Sicilia bellum gerebat pro Consule.

Spirantibus altius] Superbis et elatioribus ab re bene gesta. *Altus* sæpe dicitur de superbis. Senec. Epist. CXV. 'Omnes, quos altius incedere vides.' Et Controv. II. 'Altius quiddam superbiusque vultu ipso præferentem.' Flor. I. 26. et IV. 9. *Spirare* et *spiritus* itidem de ferocia et superbia. C. Nep. Dion. V. 'Regios spiritus repressit:' vid. ibi Gebhard. et N. Heins. ad Ov. M. V. 248. Sed utrumque etiam in bonam partem sumitur. Gronov. ad Sen. de Tranq. Anim. c. 1. Schult. ad Sen. Controv. II. et Broekh. ad Propert. II, 12. 53.

Ut nec amplius eam insulam concitarent] Lege primum: *ut ne amplius.* Sic enim legunt optimi libri. Pro *concitarent* divinarat doctiss. Lips. *cogitarent*, optima sane cogitatione. Sic enim etiam supra legerim: *Affectabat autem ut Romanus, ita Pœnus, Siciliam, et eodem tempore paribus uterque votis ac viribus imperium orbis cogitabat.* Conjecturæ Lipsii plane suffragatur optimus ille Divi Naz. liber, qui plane *cocitarent* exhibet: *c* pro *g*: ut in eodem, *cessit* pro *gessit*, *recirare* pro *regirare*, et similia eodem modo scripta, ut multis locis observavimus. Nec aliter olim lectum fuisse in Flori libris ex Jord. colligi potest, apud quem scribitur: *adgredi cogitarent.* Quis non videt illud *adgredi*, additum ab ipso Jord. qui non capiebat usitatum veteribus hoc loquendi genus? *Sal.* *Ut nec amplius eam insulam concitarent*] Ita edidit diligentiss. Vinetus: nec aliter v. e. ant manuscript. Lipsii, qui rectum censebat dict. cap. 19. *cogitarent*, admodum verisimiliter: proletariæ edd. *ut ne amplius ea insula concitaretur.* Pall. stant a vulgata, nisi quod Naz. habeat, *ut ne amplius eam insulam concitarent*, superscriptumque *ve.* tan-

quam voluisset legi *vocitarent*. Grut. Lipsii lectionem etiam Salmasius probat et stabilit lectione Naz. et Jordanis. *Fr.* Hunc locum, qui corruptus etiam est in Ryck. optime constituerunt ex Jorn. et libris melioribus Lips. et Salmasius, reponentes: *ut ne amplius eam insulam cogitarent:* quos non sequi hoc in loco, cum id sensus desideret et ratio, piaculum sit. *Græv.* Salm. in exemplari suo scripserat in Naz. quoque esse *concitarent,* sed supra *con* scriptum *co.* Reg. Q *ut nec amplius ea in insula concitaretur.* Et sic Edd. B. P. J. et A. nisi quod pro *nec* habent *ne.* Vulgata est in aliis om. sc. et edd. V. et S. sed in Flor. et edit. Sab. *ne.* Eadem varietas est I. 15. 3. et III. 17. 2. Non video maximam causam cur pro *nec* ponendum sit *ne*, quod in uno tantum Florent. erat. Nam 'nec' Florus etiam alibi ponit pro, ne quidem. Vid. ad II. 8. 12. De scriptura vocis *concitarent* in Naz. rursus dissentiunt Salmasius et Grut. Sed non dubitavi cum Græv. et qui post eum Florum ediderunt, recipere *cogitarent:* quod etiam legebatur in Edit. Zevecotii. Flor. III. 10. 16. 'Quasi hic Romanis orbis non sufficeret, alium cogitavit.' Scriptor Bell. Alexand. c. XXXII. 'Quin hostes eo prælio audito nihil jam de bello essent cogitaturi.' Cic. II. in Catil. 9. 'Desinant furere, ac proscriptiones et Dictaturas cogitare.'

§. 28 *Centum circiter elephantorum*] Præter citatos de hac re lege Frontin. 1, 7, 1. Plin. 7. 43. De numero varie scribunt. Plin. 8. 6. dicit fuisse 142. Oros. 4. 8. (et Adonis Chronic. sub anno 4446.) 104. Hoc autem factum est anno 502. ab U. C. Plin. 8. 6. *Cam.* Epit. Liv. 19. item Sen. de Brev. Vit. cap. 14. et Zonar. tomo secundo, 120. captos scribunt: Eutrop. 130. Dionys. 138. Egregiam multitudinem fuisse, quamvis non indicato numero, significat Sidon. Carm. 2, 374. *Freinsh.*

Sic quoque magna præda, si gregem illum, non bello] Scribendum ex veteri ed. et libris chirographis: *sic quoque magna præda, ac si gregem illum, &c.* Id firmat Jordanes, qui, more suo, subtile et breve loquendi genus adtextis suis pannis amplians, scribit: *sic quoque magnas prædas agit, ut si gregem illum, &c.* Sal. V. e. præponit, *ac si gregem:* quod idem in Pal. 2. ac 3. item a manu secunda in 1. sed ea scriptura recepta, perit omnis vis, omnis gratia sententiæ. *Grut.* Ryck. *sic quoque magna præda, ac si gregem illum:* quod ex Naz. probat Salm. sed hic non possum ei suffragari: τοῦ *ac* nullus hic locus est. Sensus enim est: Satis magna præda fuisset, si hos centum elephantes in venatione, ubi complures sæpe capiuntur, non in prælio cepisset. *Græv.* Idem censebat Perizonius. Recte Viri docti ejiciunt *ac*, sententia ipsa postulante: quod et a Magl. Voss. 3. et ab Edd. B. et P. aberat. Et sic Florus aliique utuntur hac quasi formula 'sic quoque,' pro, vel sic, etiam sic. Vid. Ind. et Flor. I. 17. 1. IV. 6. 5. IV. 12. 56. Suet. Cæs. LXX. Aug. XXXIV. et LXXVIII. et Tib. LXV. Scheffero pro *ac si* videtur legi posse *etsi.* Non audio illum. 'Præda' et 'prædari' non solum belli, sed etiam venationis vocabula sunt. Burm. ad Phædr. II. F. 1.

§. 29 *Publio Claudio*] Jord. et omnes libri: *Appio Claudio.* Ita in suis legerat Vinetus. Aliis tamen scriptoribus dicitur 'Publius.' *Sal.* Sic omnes omnium membranæ, sic edd. veter. quippe recentiores *P. Claudio.* Grut. *Appio* est in om. sc. excepto Voss. 3. et e. v. In Ald. *Claudius Pulcher Consul.* In reliquis *Publio.* Etiam in aliis Scriptoribus huic Claudio 'Appius,' non 'Publius' prænomen tribui adnotat Pigh. ad A. U. 504. et librariorum errori adsignat, quibus celebre prænomen 'Appii' in

gente Claudia notius erat, quam 'Publii.'

Ibi statim classe demersa, ubi] Liv. 19, 2. Plin. 2, 21, 5. De auspiciis contemptis vide etiam Tac. H. 1, 89, 4. Inter cetera, quæ de vindicta Deorum observarunt veteres, annotarunt etiam, locum sceleris et pœnæ eundem sæpe fuisse, ut certius appareat, non casu tales evenisse clades, sed in ultionem delictorum. Exempla sunt compluria, quæ tamen omnia intelligas ex uno isto ap. Joseph. 12, 19. ubi sanguis Aristobuli fortuito effunditur loco eodem, qui fraterno cruore rubebat. Etiam nobile est Achabi et Nabothi. Plura vide ap. Lactant. 2, 8. Leunclav. Annal. Turc. p. 74. Val. M. 1, 1, 19. Dion. lib. 51. pag. 513. Pausan. p. 102. pr. *Fr.* De facto Claudii Suet. Tib. II. Cic. II. de N. D. 3. et Val. M. I. 4. 3. Simile quiddam ex Liv. refert Serv. in Æn. VI. 198. quod mihi suspectum est, tamquam ex hac historia fictum, vel male descriptum.

§. 30 *Apud Ægimurum*] Vide Diodor. 22, 12. Liv. Ep. 118. Polyb. 1, 37, 39. *Fr.* Observat hic Stadius neminem præter Florum prodidisse A. U. 508., quo Cos. fuit Fabius Buteo, a Romanis classem in Africam missam, marique cum Pœnis pugnatum fuisse. Hoc verum videtur. Et Romanos tum ne classem quidem habuisse cognosci potest e Polyb. I. 55. et 59. Nam quod Pighius ad illum annum putat, verba Flori de classe privatorum, de qua ad A. 506. scribit, accipienda esse, id non magnam veri speciem habet: nec probabile est, Consulem Pop. Rom. classi privatorum præfuisse, et Polybium, qui omnes pugnas navales, et naufragia classium Romanarum adcurate recenset, hanc victoriam et naufragium classis eorum præteriturum fuisse. Vix dubito, quin hoc quoque inter errores historicos Flori referendum sit.

§. 31 *Opulenta præda classis*] Ut Virg. dixit, Æn. I, 451. templum Junonis, 'Donis opulentum et numine Divæ.' Vid. Liv. XXXV. 1. 'Opulentum prædæ exercitum:' ubi plura Gronov.

Omnium imperia gentium, insularum littora implevit] *Imperia* hic locum non habet si attendas: nam *præda implevit omnia imperia gentium*, est, ditavit omnium gentium imperia. Sed hoc stulte diceretur: præterea præcedens copula in verbis 'Africam et Syrtes' hic aliam postulat copulam, si Latine velimus loqui. Videtur igitur Florum scripsisse, *Africam, et Syrtes, et omnium ripas gentium, et insularum littora implevit:* ut in IV, 11. *ripam* quoque pro littore posuit, in ejusdem fere sententiæ loco: 'Mille aliarum gentium spolia in ripam assidue mota ventis maria removebant.' *Græv.* Tollius pro *imperia* conjecerat *promontoria*, vel *promontoriorum;* credo, quia paullo post dicit Florus 'omnibus promontoriis;' vel denique *in circa.* In scriptis nihil est subsidii; sed *imperia* omnino corruptum videtur. In margine Ed. Plant. adscripta erat conjectura sub nomine Lipsii: *omnia imperitia regentium insularum litora.* Non tam conjectura, quam audacia reprehensione digna est, quod id in contextum intulit. Lucretius II. 560. in descriptione naufragii, 'Per terrarum omneis oras fluitantia aplustra' memorat. Si hic indulgere vellem conjecturis, quales sæpe proferri video, unde prima syllaba in *imperia* oriri potuerit, et quid ex eo, quod illa sublata superest, fieri possit, fortassis viderer alicui reperisse non, quod pueri se in faba clamitant, et facerem exemplo virorum bene de re literaria meritorum, in quorum commentariis in Justinum vix ulla pagina est, in qua non hujus generis aliquid legatur. Sed abstineo; nec credo ita curari posse hunc locum. Eruditiss. Marklandus in Epist. Crit. ad Fr.

Hare p. 38. desperatum hunc locum egregia conjectura emendat: *Africam et Syrtes, et omnium in eo mari jacentium insularum l. i.* Mihi quoque in mentem venerat *mari;* sed quum cetera non æque expedire possem, tacere malui.

§. 32 *Interceptam tempestate victoriam*] Sic Vinetus, sic v. e. et recte: vult enim eo tolerabilius damnum, quod a vi majore provenisset, non ab hostibus. Ante eusi, *intercepta temp. victoria,* quod solum hæret in Naz. *Grut. Interceptam t. victoriam* est in om. sc. 'Triumphum' dicit pro spoliis victoria partis, et in triumpho ferendis. Vid. Freinsh. in Ind. et I. 18. 25. *Perisse* Flor. Berol. Ryck. Duisb. Fran. et v. e. Shefferus merito dissentit a Freinsh. qui ad n. 33. probat *intercepta victoria.*

Insulisque frustrarentur] Leve est, sed tamen monitu dignum, scribi debere, *frustarentur*, non *frustrarentur.* Aliud est 'frustrari,' aliud 'frustari.' Hoc a 'frustum,' illud a 'frustra.' 'Frustarentur' autem est, frustatim discerperentur et lacerarentur. *Frustratim* perperam in Nonio legitur, pro *frustatim;* eodem errore, quem hoc loco castigamus. *Salm. Frustrarentur*] Ita v. e. ita Pal. 2. ac 3. nam 1. *frustarentur:* quod non nemini placebit; imo plerisque, imo omnibus, nisi quibus nullus acutorum gustus: hactenus vulgati non habuerunt illud *frustrarentur,* sive malis *frustarentur,* in quibusdam vero erat ejus loco *allisa.* Grut. Illud *frustarentur* etiam Salmasius et Lindenbrog. in Marcellin. malunt. *Fr.* Bene Salm. hunc locum sanavit, rescribens *frustarentur.* Sine sensu legitur in omnibus editis et scriptis *frustrarentur.* Triumphi ille speciosus apparatus periit quidem mari tempestate, sed tamen cum magna populi Romani dignitate, quia præda hæc frustatim ad omnia promontoria et insulas appelleretur, et passim in littora ejiceretur, ut incolis esset argumento, quantam prædæ vim Romani ex Africa deportarint. Non aliter scripsit Florus. Quid est *frustrantur prædæ promontoriis et insulis et fluitant?* At 'frustari' præda in promontoriis dicitur, cum præda frustatim in promontoria a mari evomitur. 'Frustari' est vox μονήρης, quales apud omnes scriptores antiquos reperiuntur. Sed N. Heinsius repudiat et rejicit hanc vocem, et Florum scripsisse censet: *insulisque eructarentur et fluitarent.* Sic lib. IV. cap. 11. 'Mille aliarum gentium spolia in ripam assidue mota ventis maria revomebant.' De h. l. copiosius in Adversariis acturum se promittit. Reposui etiam ex Ms. Gud. et vet. Ed. *et sic triumphavit.* Græv. Lindebrog. ad hæc verba Am. Marcell. XXXI. 2. 'Tunica... non ante deponitur aut mutatur, quam diuturna carie in pannulos defluxerit defrustata,' adnotat ex ejusd. Ammiani XX. 2. 'Defrustandæ Mesopotamiæ opitulari,' e Gloss. Vett. '*Concisus,* frustatus,' et e Sidonio IX. Ep. 9. 'Maxima ex magnis capita defrustans.' Et sic se jam olim hunc locum Flori restituisse dicit, quum ante Gallicanam Ed. legeretur *frustrarentur.* Potuit ei eodem tempore in mentem venire hic emendandum esse *frustarentur,* quo Grut. et Salmasio: nam Ammianus illius eod. anno 1609. prodiit, quo horum Florus. Sed Gallicanam Ed. Flori, in qua legatur *frustarentur,* non vidi. Libri scripti et v. e. habent *omnibus promontoriis insulisque frustrarentur et fluitarent.* Sed a Voss. 2. absunt verba *et fluitarent,* a Regg. tantum *et.* Jord. Junt. et Ald. *o. p. insulisque fluitarent.* Beroald. Sab. et Parv. *omnibus insulisque fluitarent.* Camers porro ita corrupit *omnibus insulisque fluitarent.* Et Stadius *o. p. insulisque allisæ fluitarent.* Is. Vossius adnotaverat: 'Vide, num melius *flustrarentur,* i. e. flustris jactarentur:

nam tempestates desinunt in flustra.' Sed 'flustrari' multo etiam insolentius est, quam 'frustari,' et fortassis nusquam legitur. Sed et sicubi legatur, non videtur id significare, quod vult Vossius: nam 'flustra' dici, 'quum in mari fluctus non moventur, quam Græci μαλακίαν vocant,' scribit Festus. *Frustrarentur* autem, quum hic nullum sensum habeat, nihil melius est, quam, quod pro eo Docti reposuerunt, *frustarentur*, idque etiam Daumio placet de Caus. amissar. Ling. Lat. Radicum cap. xx. et Demstero ad Rosin. v. 32. *Eructarentur* multis confirmat N. Heins. Lib. III. Adversarior. Cap. 11. quæ non ita pridem cura cl. P. Burmanni Jun. lucem viderunt. Pro *promontoriis* Fran. *promunctoriis*, Duisb. et V. E. *promuntoriis*. Et sic omnino scribendam esse hanc vocem volunt Turneb. XIII. Adv. 18. Is. Voss. ad Pomp. Melam I. 13. Idemque et Jac. Gronov. ita semper in Mela ediderunt, et J. Fr. Gronov. in Liv. XXI. 35. quem etiam vid. ad Liv. XXVIII. 5. Eadem scriptura est in Salmasii Ms. Suet. Aug. XVII. In Notis Tironis Fol. XI. col. 1. et XVII. 7. *Promunctorium*. Dausqueius in Orthograph. 'Promuntorium per u quum præcipit Turnebus ludos se facit.' Non fecit se ludos Gronoviis, Is. Vossio, et Cellario, nulla re Dausqueio inferioribus.

Populus Romanus triumphavit] Vetus excusum, ut scimus indicio magni Viri, nam illam editionem non vidimus, voculas adjicit: *et sic triumphavit*. Scripserim: *at sic triumphavit:* ita in Jord. legitur, qui Florum verbatim descripsit. Nec aliter optimus Nazarianus habet. *Sal.* *P. R. et sic triumphavit*] Eleganter; sciasque esse a primogenia editione, quam firmavit majestas cod. Naz. Hactenus defuit libris vulgatis *et sic:* cui tamen non levis inest vis ac gratia. *Grut.* Porro quæ mea de toto hoc loco sit sententia, non verebor subjungere: nam ita scribendus videtur: *Magna clades, sed non sine aliqua principis populi dignitate, intercepta tempestate victoria, et triumphum periisse naufragio, et tamen cum Punica præda omnibus promontoriis insulisque frustarentur et fluitarent, Populum Romanum et sic triumphasse.* Fr.

§. 33 *Lutatio*] Ita recte Toll. Duisb. Regg. Voss. Jord. et v. e. Et sic duo nummi ap. Beger. ad h. l. et Inscriptiones vetustæ. Vid. Sigon. ad Liv. XXI. 18. et XXX. 19. Pigh. ad A. U. 511. et Drakenb. ad Sil. VI. 687. *Luctatio* perperam Ryck. et alii impressi.

§. 34 *Propugnaculis*] De propugnaculis navium Stewech. ad Veget. v. 14. et Scheffer. de Milit. Nav. II. 5.

Quod ipsum exitio fuit] Adde Liv. 22, 14, 15. Polyb. 1, 60. Ceterum classem expeditam, levem, promtam, utiliorem esse, quam quæ armis, commeatu, exercitu, propugnaculisve nimis onusta est, notat Stewechius ad Veget. 5, 7. Sic inf. 2, 8, 25. Antiochi apparatus præpeditus magnitudine sua: et 4, 11. 5. Antonianis navibus 'ipsa moles exitio fuit.' Adde Berneccer. ad Suet. Aug. 17, 7. *Fr.*

§. 35 *Quodam genere castrensis*] Paucis et circumcisis sarcinis, quemadmodum solent esse milites in castris. *Ryck.* Sen. ad Helv. c. XII. 'Militantes quotam partem rerum suarum secum habent? cum omnem apparatum castrensis disciplina submoveat.'

Ad similitudinem pugnæ equestris] Homerus naves vocat *eques marinos*, ἁλὸς ἵππους, Odyss. Δ. vs. 708. In pugna ad Actium 'erant Cæsariani equitibus similes, modo inruentibus, modo se recipientibus,' &c. Dio lib. 50. in fin. Hoc autem est 'ad similitudinem equestris pugnæ,' ut Noster loquitur, nempe 'sumptis tergis ut

redditis,' quod est in Sallust. Fragment. quibus adde Arrian. pag. 62. d. Eustath. ap. Rader. in Curt. pag. 112. f. Nautam *aurigam* vocat Auctor veteris versus ap. Charisium: 'Typhin aurigam celeris fecere carinæ.' Sic Varro Marcipore: 'Hic in ambivio navem conscendimus palustrem, quam nautici equisones per viam conducerent loco.' Ov. Tr. I, 3, 117. 'Aurigam video vela dedisse rati.' *Fr.* Vid. supr. ad n. 8. Poëtæ multa a re equestri et vehicularia transferunt ad navalem. Sic navem vocant 'equum ligneum,' 'currum,' 'vehiculum,' 'plaustrum;' et 'frænare navem,' et 'habenas immittere navi' dicunt. Adi Muret. I. Var. Lect. 11. Stat. et Voss. ad Catull. Carm. LXV. vs. 9. Sciopp. Verisim. II. 12. Gatak. Adv. Misc. II. 17. et Gron. ad Sen. Med. v. 2. Sed apud Historicos non temere talia reperias. Et hic sufficiebat, pugnam navium Romanarum similem fuisse equestri, quod etiam Dio de classe Augusti dicit, sed omittens declamatoria et turgida illa, quæ hic adpingit Florus.

§. 37 *Excindendis hostium manibus*] Malebat N. Heins. *excidendis hostium manibus*. Græv. Recte Heins. Et sic Ryck. Toll. Duisb. Voss. Fran. Jord. et om. ed. etiam Camertis, Stadii, et Vineti. Grut. unde acceperit *excindendis*, quod etiam Freinshemio placuit, non scio; nisi fortassis e Pall. nam Salmasius e solo Naz. adnotarat *excidendis*. Regg. *exscindendis*. Et sic Edd. Grævii et Amst. Sed verum est *excidendis*. Virg. II. Æn. 637. 'Abnegat excisa vitam producere Troja.' Et XII. 762. 'Excisurum urbem minitans.' Vellei. I. 12. 'Statuit Senatus Carthaginem excidere.' Justin. XX. 'Exciso Ilio.' In Virgil. quidem II. Æn. 637. Germanus et Cerda maluerunt *exscissa*. Sed Pierius nullam varietatem scripturæ adnotavit e libris suis. *Excidendis* hic bene revocarat Begerus. 'Exscindere urbem' recte quidem dicitur. Sed non est recedendum a libris sine causa.

Carthago] Vide supra, I, 1, 9. *Fr.*

CAP. 3 Quæ hoc capite continentur, scribunt Epit. Liv. 20. Eutrop. 3, 1. Oros. 4, 11, et 12. August. Civ. 3, 9. *Cam.*

Bellum Ligusticum] Optimæ Nazarii membranæ habent: *Bellum Ligurium*. Sic sane et 'Ligurius' lapis a Liguribus dictus, apud quos inveniebatur, Theophrasto teste. Λιγύριον Græci vocant, quod aliis Λυγκούριον, quasi sit Lyncis urina. Josepho et aliis vetustissimis auctoribus vocatur Λιγύριον, a Liguribus populis. Potest et legi: *Bellum Ligurum*. Nam et 'Liguros' infra dixit pro Liguribus. *Sal.* Naz. *Bellum Ligurium*. Ms. Gudii *Bellum Liguricum*. Græv. *Liguricum* etiam Reg. F. *Ligoricum* Voss. 1. *de bello Ligurico* Pall. 'Ager Ligusticus' apud Plinium et alios: 'Ligustinus' in Liv. XXXI. 10. et XXXII. 31. 'Ligusc us' in scriptis exemplaribus Varronis I. de R. R. 18. et III. 9. et 'Ligustus' II. 5. Vid. Victor. et Scal. ad Varr. I. de R. R. 18. Et sic omnibus his locis erat in scripto, quem contulerat Politianus, cujus variantes lectiones ab Eruditissimo Brencmanno ex Italia ante aliquot annos adlatas, ante, quam in Germaniam mitterentur, ubi tandem post longas moras publicatæ sunt, vidi. De titulis capitum vid. supr. ad I. 8. et 19.

§. 1 *Porta Jani*] T. Manlium Torquatum, C. Atilium Coss. nominat Cassiodorus; Torquatum et Bulbum, tabulæ Græcæ. Qui posterior in Orosio perperam Bubulcus, ut in Entropio Balbus, appellatur. Ambo enim adducunt hos Coss. veluti etiam Plutarchus Numa cap. 35. et libro de fortuna pop. Romani cap. 16. scribunt enim, his Coss. templum Jani Romæ clausum fuisse; id quod post Numæ tempora non contigerat. Adstipulantur Livius 1, 19, 3. Vel-

leius 2, 38, 4. et D. Augustin. Civ. 3, 9. annotantes etiam, quam brevis illa a bello quies et pausa malorum fuerit. Hæc ex Annal. Vinandi Pighii sub Anno Urb. 518. Vide infra 4, 12, 64. Emendandus hac in re Varro de L. Lat. lib. 4. p. 40. f. 'Tertia est Janualis dicta, ab Jano, et ideo ibi positum Jani signum, et jus institutum a Numa Pompilio, ut scribit in annalibus L. Piso, ut sit clausa (vet. cod. *aperta)* semper nisi cum bellum sit. Nusquam traditum est memoriæ,' &c. Turnebus rejicit lectionem vet. cod. quam ego genuinam puto, et sic legendum et distinguendum: *ut sit aperta semper, nisi cum bellum est nusquam. Traditum est mem.* Fr. *Clausa porta Jani fuit*] Ita Naz. quem nunc sequutus sum post Freinsh. et Græv. Ryck. Duisb. Fran. et v. e. *clausa Jani porta fuit*. Utrumque concinnius, quam quod in Voss. et al. edd. est, *fuit porta Jani*, et in Toll. ac Regg. *porta fuit Jani*. *Jam* quod in Regg. ante 'porta' erat, puto e vario situ vocis 'Jani' in Mss. ortum esse.

2 *Ligures*] Non cum his solum, verum etiam cum Sardis, Corsis, Istris, et Illyriis bellatum est inter primum et secundum bellum Punicum. Liv. XXI. 16. Vid. Pigh. in Annal.

Sic de sub Alpibus] Legendum unica voce: *desub Alpibus, id est, desub ipsis Italiæ faucibus gentes*. Non alium memini antiquiorem hoc Floro auctorem, in quo 'desub' reperiatur compositum pro simplici, sub. Frequens hujus præpositionis sic compositæ mentio occurrit in fragmentis Agrimensorum veterum: 'Desub monte,' 'Desub lapide,' et similia. Sic 'desuper' dixerunt pro, super. *Sal.* In Auctoribus Rei Agrar. p. 224. 'Habet de sub se campum extensum,' et p. 226. 'De sub rivo.' Fulgentius Mythol. III. 6. 'Lucernam de sub modio ejecit:' vid. ibi Muncker. et Salm. ad Capitol. Macrin. c. XI.

Ne rubiginem] Liv. 39, 1, 1. de Liguribus: 'Is hostis velut natus ad continendam inter magnorum intervalla bellorum Romanis militarem disciplinam erat: nec alia provincia militem magis ad virtutem acuebat,' &c. Add. Justin. 7, 2, 6. *Fr.* Tibull. I. 11. 50. 'Militis in tenebris occupat arma situs:' et alii ibi ap. Brœkh.

§. 3 *Denique ita quotidiani hostes*] Scripsimus reponendum esse, in notis, *denique utrique quotidiani hostes*: idque recte scripsimus: sed cum tres hic gentes enumeret Alpium incolas, Ligures, Insubres Gallos, et Illyrios, et tria seorsum bella tribus capitibus ex illis constituat, Ligusticum nempe, Gallicum, et Illyricum, miror quare dicat, *utrique hostes:* scio, nos olim, Ligures et Insubres Gallos conjunxisse, et per *utrosque*, Ligures sive Insubres Gallos, et Illyrios, intellexisse: nunc aliter censemus: *utrique* igitur sunt Ligures et Insubres, qui quotidiani hostes erant Romanorum, et quasi ἐπὶ θυρῶν adstabant Romanis. Illyrii, ut paulo remotiores, non ita assidui et quotidiani. Stephanus noster, ut alii nonnulli, Gallos Insubres, modo Κελτικὸν ἔθνος appellat, modo Ἰταλικόν. Idem de Liguribus. Hoc nobis olim imposuerat. *Sal.* *Denique utrique*] Ita Pall. tres, et e. v. quam scripturam Salm. etiam probat. *Fr.* *Denique quotidiani* Reg. F. *denique utrique quotidiani* alii om. sc. E. V. et Junt. At Beroald. et Parv. *denique itaque quotidiani*. *Denique ita quotidiani* videtur esse a Sabellico, quem sequuti sunt Aldus, Cam. Stad. Vin. Grut. et nuper Amst. Credo eo offensos esse, quod putabant non recte dici *utrique*, quum paullo ante tres populi memorati fuerint. Sed hanc difficultatem tollit interpretatio Salmasii, quam probabat Perizonius. Et hoc verius puto, quam quod alii Viri docti existimarunt Florum *utrique* de tribus dicere, quorum sententiam etiam adoptarat

Tollius. Loca Flori II. 11. 5. et IV. 12. 9. nihil eos juvant: nam in priore 'utrique' dicitur de duobus: posterior autem haud dubie corruptus est.

Tirocinia militum] Liv. IX. 43. mutata forma orationis, 'Malo tirocinio imbuendum Samnitem.'

Nec aliter utraque gente, quam quasi cote quadam] Optimi libri, omissa voce *quam*, habent tantum: *quasi cote quadam*. Unde legerim: *nec aliter utraque gente quam si cote quadam*. Atque ita in Palatinis. *Sal.* Ryck. prorsus ut Salm. ex Naz. conjecit: *nec aliter utraque gente, quam si cote quadam*: sed *quam* alii libri non agnoscunt. *Græv.* Non intelligo quæ sit sententia in eo, quod vult Salm. quod etiam in Toll. Duisb. Regg. Fran. et v. e. est, *nec aliter u. g. quam si cote quadam*. 'Non aliter quam si' satis usitatum est; sed hic habere locum non potest. Nam semper adjunctum habet verbum aliquod subsequente alio verbo in subjunctivo: ut ap. Ov. I. Tr. 3. 73. 'Dividor haud aliter, quam si mea membra relinquam.' Similiter 'non secus quam si.' Vid. Stewech. de Partic. Ling. Lat. Nec animadverto, quid vitii sit in vulgato, *non aliter quam quasi cote quadam*. 'Non aliter quam cote quadam' Latina oratio est: eam autem non vitiat adjecta particula 'quasi,' quæ durioris et audacioris metaphoræ molliendæ causa addi solet, et idem significat, ac quod aliter effertur 'ut ita dicam.' Vid. Manut. ad Cic. III. Ep. Fam. 2. Naz. non habet, quod scribit Græv. sed *nec aliter u. g. quasi cote quadam*. Et sic etiam aliæ Edd. vett. quod et ipsum ferri potest. Vid. inf. ad c. 13. n. 18. hujus lib. *Quasi* desideratur in Voss. 1. *jam si* Voss. 2. et correctum *sicut*: *quam quasi* Voss. 3. et Vineti, Grut. et aliorum post eos edd. quos sequutus sum. Causam omittendo τῷ *quam* potuerunt præbere non multum dissimilia compendia notarum, quibus scribuntur *quam* et *quasi*, quæ etiam in Ryck. Duisb. et V. E. exstant. Quæ in nota Grævii post verba 'cote quadam' leguntur, ex Amst. ed. sunt, pro quibus in aliis legebatur, 'sed vulgata non est movenda.'

Quasi cote quadam] Scilicet, ne per otium torpesceret manus aut animus. *Fr.* Hic quoque Begerus arrogantiæ ac temeritatis accusat Grævium, qui in Præf. ausus fuerit notare hoc genus loquendi Flori, 'acuere ferrum virtutis,' tamquam intolerabile. Dixerat Græv. 'Hoc non sani esse hominis non sanus juret Orestes.' Begerus contra: 'Sed sani esse, juret sanus.' Oportet ergo alterutrum illorum dubiæ sanitatis fuisse, quum ita scribebant. Sed audiamus Begerum: 'Ferrum,' inquit, 'hoc loco non pro rudi *metallo*, sed pro *gladio* sumi, ut communiter, idemque proinde significare ac, *aciem virtutis*, quis non videt? Virtutem *fortitudinem* significare, nemo opinor, negabit. Quidni igitur, instrumentum fortitudinis fortitudini jungere licuerit, ut allegoria sibi constaret, cotique ferrum responderet?' Hæc quam sana sint, existimabunt alii. Ego nondum video in iis ullam vim ad evertendum judicium Grævii inesse. Primum dicit ferrum esse aciem, nec animadvertit minime adcuratum esse 'acuere aciem:' neque enim acies ipsa acuitur; sed ferrum ut aciem accipiat, et acutum fiat. Deinde, quam frigidum et hoc est, 'instrumentum fortitudinis licere jungi fortitudini,' et ob id recte dici 'ferrum virtutis?' Hoc enim perinde est, ac si quis lapides, stipites, sudes, sagittas, hastas, et alia instrumenta pugnarum et fortitudinis fortitudini ac virtuti jungat, et 'lapides,' 'stipites,' 'sudes virtutis' ac 'fortitudinis' dicat: quæ neque usquam leguntur, neque, ut opinor, dici potuerunt. Vidit quidem Begerus insolentiam hujus phraseos; sed nihil hac re motus

eam objecturis ita occurrit. 'Sed insolitum hoc est. Insolitum; sed tamen Floro Scriptori Romano usurpatum: qui proinde, quod eo tempore viveret, quo Latina lingua adhuc vigebat, nescio an a nobis, qui Romanorum in his discipuli sumus, sine arrogantiæ et temeritatis nota possit culpari.' Ac denique, ut etiam facetus videatur, hanc disputationem dicto Germanorum claudens interrogat, 'an ovum sapientius velit esse gallina?' In his, ut sine circuitione dicam, ne mica quidem salis est. Nam quid absurdius esse potest, quam existimare omnes, qui florente aliqua lingua scribunt, semper adcurate et cum judicio loqui? Multi ante Florum, quum adhuc purior et simplicior erat sermo Latinus, nec tam corruptum judicium scribentium, Latino sermone scripserunt, et tamen a Cicerone, Quintiliano, aliisque reprehensi sunt, quod alia vix Latine, alia pueriliter, inepte, ac turgide scripserant. Nunc quidem non habemus eam notitiam sermonis Latini, ut omnia, quæ usus illius tulerit, sciamus, aut de iis tamquam e tripode respondere possimus. Sed qui sibi diligenti lectione optimorum Scriptorum aliquem usum illius compararunt, et mediocri facultate judicii præditi sunt, non difficulter intelligunt, illa, quæ ipsa natura rerum copulari non patitur, quæque a communi consuetudine loquendi abhorrent, non magis Latino sermone recte potuisse dici, quam eadem nunc a quoquam, sermone patrio sibique vernaculo scribente, sine reprehensione dici scribive possunt. In Floro autem esse quædam hujusmodi, et orationem ejus, contra quam stilo historico convenit, sæpe plus quam poëtico tumore turgere, dudum judicarunt Scaliger, Voss. Salm. et quidquid ubique fuit Doctorum. Quæ omnia si quis tamquam cum judicio scripta defendere, aut sermonem Flori pro norma bene loquendi proponere velit, is quidem genuinus est pullus Flori, id est, ex eorum genere, quos infelicibus ovis natos dicit Juvenalis. Ego malim discipulus esse Livii, cui eamdem rem scribenti insana illa metaphora Flori uti non placuit. Vid. verba illius ad n. 2.

§. 4 *Ligures*] Hos trans Alpes ad Rhodanum usque occupasse olim Galliam Narbonensem, itidem ut a Varo, qui Galliæ et Italiæ terminus erat, ad Arnum Italiam constat: quare impedite admodum noster et obscure de bello Ligustino tradidit, dum scribit, bellatum cum Liguribus, qui in Italia inter Varum et Macram flumen habitant, quo loco Ingauni et Intemelii ab aliis censentur; utpote qui maritima a Nicæa ad vada Sabatia habitarunt; quando paullo post, dum enumerat Ligustinos bello subactos, eos quoque cum istis confundit, qui trans Alpes ultra Varum partim mediterranea, partim maritima, in Gallia Narbonensi habebant; 'Deceates' enim ad Vari ostia, 'Oxybii' istis orientales, ad oram Gallici maris habitabant, estque ibidem portus 'Oxybius,' a vicina ejusdem nominis gente dictus Straboni, lib. 4. 'Euburiates' autem Plinius citra Alpes in Liguria numerat: nam quod 'Salyes,' sive 'Salvios,' hic etiam aliquot exemplaria recensent, mendum esse credibile est: Salvios, enim bello Allobrogico, et primos trans Alpes arma Romanorum expertos, et tunc primum in ditionem a C. Sextio Calvino redactos, Florus, 3, 2, 3. Strabo, lib. 4. p. 140. testantur. Epitoma Livii, 61. addit, victa Salviorum gente C. Sextium coloniam 'Aquas Sextias' condidisse; triumphasse autem constat de Salviis, anno 631. *Stad.*

Imis Alpium jugis] Ryck. *Ligures in viis Alpium jugis adhærentes*: leg. *Ligures inviis Alpium jugis adhærentes*, quod et excerpta veteris alius libri confirmant. Invia juga Alpium, in

quibus degebant Ligures, dicuntur, quia habitabant in dumetis, et montibus sylvis inviis obsitis, sive quas nulli transierant exercitus et transire difficulter poterant. Hinc statim dicit majorem fuisse laborem illos invenire, quam vincere, et illos tutos fuisse locis, quæ incognitas latebras appellat: sic n. Mss. pro vulgato *Ingenui tandem Fulvius latebras*. Sed N. Heinsius censet, si quid mutandum sit, rescribi rectius, *Ligures primis Alpium jugis adhærentes*. A Varo enim flumine Alpium statuere initium Florum, ut alios scriptores, finem ad Arsiam flumen: quare et inf. cap. v. 'Liburni sub extremis Alpium radicibus agunt inter Arsiam Titiumque flumen.' Vides Liguribus prima Alpium juga assignari, Liburnis extrema. Sic et Plin. lib. III. cap. 19. de Alpibus. Alii scriptores a mari infero ad superum eos extendunt, ut Mela. *Græv.* *Primis* malebat etiam Burm. ad Ov. xv. M. 548. Freinshemius in Ind. *ima juga Alpium* interpretatur, non ita excelsa, si comparentur cum aliis. Quæro auctoritatem aliorum, qui sic dixerint *ima juga montium*. Perizonio placebat scriptura libri Ryck. quam Tollius pessimam esse adscripserat, eo quod Florus paullo ante dixerat, Ligures habitare 'de sub Alpibus.' Sed hoc leve est, et levius etiam, quod adferebat e Floro IV. 12. 6. Liber Ryck. hic non est contemnendus. Nam et Livius sæpe memorat *saltus invios* ac *devios*, in quibus latitarent Ligures: XL. 27. 'Qui hos ipsos Ligures aliquoties pecorum modo fugientes per saltus invios consectati ceciderunt.' Ibid. 'Quem, scrutantes antea devios saltus, abditum ac latentem vix inveniebamus:' et cap. 53. 'Q. Fulvius Cos. profectus in Ligures per invios montes vallesque saltus cum exercitu transgressus.'

Adhærentes] Propert. II. 23. 17. 'Illic adspicias scopulis hærere sorores.' Vid. ibi Passerat. et supr. ad I. 13. 15. adnotata.

Invenire] Infra, 3, 8, 6. de Balearibus: 'Dilapsi in proximos tumulos, quærendi erant ut vincerentur.' Adde, 3, 10, 14, et 15. et Tac. Agr. 34, 3. *Fr.*

Tutum locis] *Tuti locis* est vetus et vera lectio. Ita etiam distinguimus: *Tuti locis et fuga, durum atque velox genus, ex occasione latrocinia magis quam bella faciebat.* In Jord. legas: *tuti siquidem locis*. Illud *siquidem* est ipsius Jordanis. *Sal.* *Tuti*] Sic Pall. tres, editioque vetus, non *tutum*, ut postea editi. *Grut.* Vellei. de Rhætis et Vindelicis: 'Gentes locis tutissimas,' &c. *Fr.* *Tuti* etiam Regg. Toll. et Duisb. Recte: vid. Gron. ad Liv. XXIII. 26.

Durum atque velox genus] *Durus* pro eo, qui duro generi vitæ adsuetus, qui malorum ac laborum patiens est. Virg. III. Æn. 94. 'Dardanidæ duri:' v. Æn. 730. 'Gens dura atque aspera cultu:' IX. Æn. 468. 'Æneadæ duri,' i. e. ut ibi Donatus, durantes in labore. Sic de Scythis Justin. II. 1. quibus etiam IX. 2. virtutem animi, et 'duritiam corporis' tribuit. De Liguribus quoque Virg. II. G. 168. 'Adsuetumque malo Ligurem.' Tac. II. H. 13. 'Nec capi poterant, pernix genus, et gnari locorum.' Et Liv. XXVII. 48. 'Durum in armis genus.' 'Genus' pro gente, ut ap. Liv. et Tac. Vid. Ind. Græv. ad Lucian. Macrob. p. 467. et Gron. II. Obs. 3.

Magis latrocinia quam bella] Hæc sæpe opponuntur. Vid. Ind. et Wass. ad Sall. Jug. CII. Add. Liv. XXXVIII. 32. et Vellei. II. 81. Liv. II. 48. 'Ex eo tempore neque pax, neque bellum cum Veientibus fuit; res proxime formam latrocinii venerat. Legionibus Romanis cedebant in urbem: ubi abductas senserant legiones, agros incursabant; bellum quiete, quietem bello invicem eludentes:' et de Liguribus XL. 27. 'Ab Liguribus latro-

nibus verius, quam hostibus justis.' In Naz. Ryck. Toll. Duisb. Fran. et v. e. *latrocinia magis quam bella.* Et ea positura verborum fere semper Livius. Recte quoque Begerus e Cod. Berol. *faciebant.* Et sic Florent. et Jord.

§. 5 *Diu multumque*] Strabo lib. 4. p. 140. 'Romani bello per xxc. annos tracto, vix obtinuerunt, ut xii. stadiorum amplitudine publica via pateret,' &c. *Fr.*

Multumque eluderent Salyi] Reperio *eluderet*, in omnibus veteribus. Iidem, *saltus* non *Salyi.* Facilis mutatio τοῦ 'Salyus' in 'saltus.' Mihi constat numero singulorum hanc periodum concepisse Florum. Itaque scripserim: *Itaque cum diu multumque eluderet Salyus, Deciates, Oxybius, Euburiates, Ingaunus, tandem Fulvius latebras eorum, &c.* In optimo libro, *Euburiatas* pro *Euburiates* legitur: et *Incognitas* pro *Ingaunus. A* pro *u* perpetuum in illis membranis, ut in aliis quas vidimus: scripserat Florus, *Ingaunitas* vel *Ingonitas*, hoc est Ἰγγαυνίτης: ut *Euburiatas*, Εὐβουριάτης: aliis dicuntur 'Ingauni,' non 'Ingaunitæ.' *Deciates* est Δεκιάτης. Alias *Deciata* scribendum fuisset. Ita de ceteris. Stephanus noster: Δεκίητον, πόλις Ἰταλίας, τὸ ἐθνικὸν Δεκιῆται, ὡς Ἀρτεμίδωρος ἐν α' γεωγραφουμένων. Galliam vocarunt veteres, et Græci præcipue, totum illum Ligurum tractum, ut et ipsi Ligures, Insubres Galli dicti. Italiam tamen etiam appellarunt Cisalpinam illam Galliam Romanorum. Qui Σάλυες Græcis, hi sunt 'Salyi' vel 'Salui' Latinis. Jordani in vetustis membranis, *Saluvii*; ut 'Saus,' 'Savus,' 'Draus,' 'Dravus,' sic 'Saluus,' 'Saluvus,' et 'Saluvius.' Jordanes corruptissimus est in vulgatis editionibus hoc loco, quem liceat emendare ex iis, quæ heic diximus. Stephanus in voce Σάλυες, Σάλυες, inquit, ἔθνος δυτικὸν, πολεμῆσαν Ῥωμαίοις, ὡς Χάραξ ἐν δεκάτῳ χρονικῶν. Potuit ita scribere Stephanus. Nam illæ nationes, ut et tota Italia plane δυτικὴ est. Sed omnino corrigendum Λιγυστικόν. Nos de istis alibi pluribus. Scripti Jord. Codd. nulla littera minus hunc locum sic præferunt: *cum diu multumque eluderent Saluvii, Decilates, Oxunii, Buriates, Ingauni.* Numero multitudinis horum nomina populorum extulit, quos Florus singulariter expressit. Ingaunorum Ligurum non rara mentio ap. Liv. occurrit; qui et Apuanorum Ligurum et Intemeliorum insuper meminit, qui heic non nominantur. *Sal.* Repræsentare libuit lectionem Vineti: variantes lectiones Mss. videantur in castigationibus ejus: v. e. servat: *eluderet saltus detrate: buriates sexule: incognitas tandem, &c.* quæ examinare non est istius temporis, non magis quam Pall. differentias, quorum præcipuus habet: *eluderet saltus, deciate sexubile buriatas incognitas tandem.* Grut. His ex lectionibus (*eluderet*, et *saltus*, unde facilis in *Salyus* mutatio) constare sibi Salmasius ait numero singulorum hanc periodum concepisse Florum: itaque scribere se; *eluderet Salyus, Deciates, &c.* De Salyis vide inf. 3, 2, 4. *Fr.* Ryck. *Eluderet saltus, Oxubiles, Buriates, Soxulæ incognitas tandem Fulvius.* Pleraque sic etiam in aliis Mss. reperiuntur. Sed vulgata saniora sunt. In hoc vero erravit Florus, quod *Salyos, Deciatas, Oxybios* adscripserit Liguriæ Cisalpinæ, cum coluerint Galliam Transalpinam. *Græv.* Libri scripti fere omnes discrepant. Salm. ita scripserat: *eluderet saltus deciates oxubile buriatas incognitas tandem.*

Fulvius] Æque impeditum hoc est de Fulvio, atque præcedentia: neq enim satis liquet, quisnam Fulviorum, de quo loquitur, fuerit; varii enim Fulvii cum Liguribus bella gesserunt. Propior est conjectura (est enim divinandum, quia rerum cum Ligustinis gestarum historia apud nostrum

Florum impeditissima est, et ab aliis scriptoribus diversa) Q. Fulvium Flaccum fuisse de quo loquitur, qui anno 574. Cos. de Liguribus triumphaverit, etiamsi magis gratiæ, quam rerum gestarum magnitudini datum fuisse Livius, 40, 59, 1. testetur: tamen ipsum per devios saltus, per invios montes, impeditas valles, cum exercitu transgressum: acie hostem vicisse, castris exsuisse, ex collibus in campestrem agrum deduxisse, præsidiaque montibus imposuisse, Livius, lib. 40. 53. testatur. Apuanos etiam Ligures, qui ad Macran flumen habitabant, in deditionem acceptos ad 7000. hominum in naves imposita præter oram Etrusci maris Neapolim transmisit: indeque agrum ipsis inter populares in Samnio dedit. Victos etiam fuisse a Fulvio Nobiliore Ligures Alpinos et Veliates in Capitolinis triumphis extat. Veliates autem inter Cisalpinos Ligures numerat Plin. 3, 5, et 15. *Stad.* In Fast. Triumphal. 'Eleates' vocantur. Vid. Pigh. ad A. U. 695. De bellis cum Liguribus Sigon. I. de Ant. Jur. Ital. 23. et Noris ad Cenotaph. Pis. Dissert. I.

Ignibus sepsit] Jord. *igni sepsit*. Sal. Vide infra, 3, 10, 6. *Fr.*

Bæbius] Cn. et M. Bæbios Tamphilos (aut Pamphilos) fratres cum Liguribus rem gessisse in Consulatu, quorum iste collegam Corn. Cethegum anno 573. ille anno superiore Æmilium Paullum habuerit, ex priscorum monumentis colligo; et M. de Liguribus triumphasse. Apuanos autem Ligures Cornelius et M. Bæbius victos et in deditionem acceptos, e montibus in campestres agros cogunt; traductique sunt ex Liguria in Samnium (eo consilio ne latebras et invios saltus repeterent ad rebellionem) 40000. liberorum capitum cum feminis puerisque publico sumptu, in agrum Taurasinorum, quem de Samnitibus Romani ceperant, vocatique sunt a ducibus isti Ligures Bæbiani et Corneliani, qui in hoc Samnitium tractu a Plinio recensentur; quare de hoc Bæbio loqui Florum verisimile est. Cn. namque Bæbium ad comitia Romam reversum, cum L. Æmilius interea cum Liguribus Ingaunis prospere dimicaverit, testatur Liv. 40, 17, 8. et 40, 38. et Æmilium de iisdem triumphasse Capitolinæ tabulæ produnt, anno 572. *Stad.*

In plana deduxit] Add. inf. 3, 5, 28. *Fr.* Varro Lib. IV. de L. Lat. c. 8. Ed. Gothofr. 'Hi post Cœlii obitum, quod nimis munita loca tenerent, neque sine suspicione essent, deducti dicuntur in planum.'

Posthumius] Collegam intelligit Calpurnii Pisonis, qui vitricus fuit Fulvio Flacco: quique Pisoni in magistratu mortuo successit, anno 583. etsi tres fuerunt Coss. L. A. Sp. Posthumii qui bellum Ligustinum sortiti fuerint; tamen Livius, 40, 41, 3. de isto diserte refert, quæ ad Flori relationem conveniunt, cum ita inquit; 'Ab A. Posthumio Montanorum Ligurum vineæ cæsæ sunt, frumenta densta; donec cladibus omnibus belli coacti ad deditionem venerunt, armaque tradiderunt.' *Stad.* *Posthumius* recte erat in Ryck. Duisb. Fran. et v. e. vid. ad I. 11.

Ut vix reliquerit ferrum] Inter cetera continendis gentibus inventa, hoc etiam fuit: ut ferro privarentur, nisi quantum agrorum cultus posceret. Ita Philistiim cura effectum est, 'ut non inveniretur ensis et lancea in manu totius populi, qui erat cum Saule et Jonatha, excepto Saule et Jonatha,' 1. Samuel. 13, 22. Etiam inter conditiones pacis cum Porsena hanc fuisse ex Plin. 34, 14. supra, 1, 10, 2. notatum est. Vide etiam inf. 2, 18, 6. *Fr.*

CAP. 4 De hoc bello scribunt Epit. Liv. 20. Eutrop. 3, 2. Oros. 4, 13. Auctor de Vir. Ill. c. 45. Euseb. Lib. Temp. Plura Plut. Marcello, cap. 7.

&c. Sane in hoc bello P. R. sociorum Latinique nominis 300000. armatorum habuisse dicitur. Epit. Liv. 20. Plin. 3. 20. dicit, equitum 80000. peditum 700000. sine externis ullis auxiliis, atque etiam sine Transpadanis. *Cam.* Lege Polyb. 2. 24. *Freinsh.*

§. 1 *Sed experimento deprehensum est, quippe sicut primus eis impetus*] Hæc invicem non cohærent. Et turbant hoc loco verba ista, *Sed experimento deprehensum est.* Quæ nec cum præcedentibus, nec cum sequentibus, conveniente sensu necti possunt. Gallis, inquit, Insubribus et his Alpium accolis, animi ferarum, corpora plus quam humana erant, hoc est, ultra staturam hominum enormia. Addit statim: *Sed experimento deprehensum est, quippe sicut primus impetus eis major quam virorum est, ita sequens minor quam feminarum.* Hoc nempe experimento deprehensum est, eos primum impetum habere majorem virili, secundum minorem muliebri. Sic sane intelligendum. Sed ipsa constructio satis sana non est. Hac re motus Vir eruditus, quatuor illa verba turbantia tollebat: *Sed experimento deprehensum est.* Quod si feceris, verba tum cohærebunt, sententia ipsa discrepabit. Gallis, inquit, corpora plus quam humana, animi vero ferarum. Causam deinde subjunget: *Quippe primus impetus eis major quam virorum, sequens minor quam feminarum.* Hoc nihil jam ad bestias, cum ejusmodi feris non solum primi impetus ferocissimi sint, sed etiam sequentes, sed etiam ultimi. Immo multæ ex his in ferrum sponte sua ruunt, nec ante ferociam animorum deponunt aut impetus ardorem, quam exspiraverint. Non propterea igitur hoc illis accidit, ut post primos impetus elanguescant, quod animos ferarum habeant. Nam pleræque feræ tales non sunt. Ceterum placebat etiam eidem Viro docto, verba hæc quatuor retinenti, scribere: *Id experimento deprehensum est.* Sed res eodem recideret. Hic nempe sensus esset: Gallis animos ferarum esse. Idque experientia comprobatum. Quippe primum impetum eis esse majorem virili, sequentem minorem femineo. Inde semper concluderetur, tales feris animos esse. Quod non de omnibus verum est, immo falsum in plurimis. Putem ego potius una syllaba addita, quæ exolevit ob similitudinem præcedentis, scribendum: *Sed id experimento deprehensum est: quippe sicut primus impetus eis major quam virorum est, ita sequens minor quam feminarum.* Sequens periodus non reddit causam ejus rei, quæ in præcedente continetur, sed eam potius corrigit ab experientiæ documento. Gallis dixerat animos ferarum esse ac corpora majora humanis. Mox se corrigens, experimento deprehensum esse dicit, ex bellis plurimis, quæ cum eis Romani gessere, primos quidem impetus habere belluarum, et majores quam virorum, sequentes vero minores quam feminarum. Hic igitur non habuere ferarum, quæ ad extremum spiritum eumdem servant ferociæ et immanitatis tenorem, haud minus concitatæ secundo impetu quam primo. *Salm.* *Sed experimento deprehensum est*] Si ulla velificaretur aura libri Ms. pronuntiarem quadrigam istam verborum spuriam; quod appareret magis, si *sed* mutaretur in *scilicet:* possunt tamen aliquid habere sensus, si vox prior transformetur in *id*, *&c.* Grut. Mihi sequentia potius supposititia videntur; ipsissima enim verba sunt Livii 10, 28, 4. quæ studioso cuidam, ut fieri solet, promptum fuit in marginem adlinere: quomodocunque enim, retentis istis, mutemus aut interpremur reliqua, nullus sequetur sensus commodus. Itaque quibus ista sententia probatur, ita scribent: *Sed experimento deprehensum est, Alpina corpora*

humenti cælo educata, habere quiddam simile nivibus suis, quia, &c. nisi cui forte placeat Camertis emendatio, *quod*, pro, *quippe* rescribentis. *Fr.* Est locus turbidus et valde contaminatus. Sententia non cohæret, quocunque te vertas, ut pluribus ostendit ingeniorum princeps Salmasius. Nolo in aliorum emendationibus et interpretationibus longus esse. Mihi videntur posse ad integritatem pristinam hæc verba revocari, si duas vocales in sedem suam, qua exciderunt librariorum culpa, reponas, et sic interpungas: *Sed, experimento deprehensum est, sicut primus impetus eis major quam virorum est, ita sequens minor quam fœminarum: quippe Alpina corpora humenti cælo educata habent quiddam simile nivibus suis.* Vides nunc omnia liquida esse. Galli, inquit, habent animos et impetum ferarum. Sed, quod experimenta docuerunt, sicut primus impetus est plus quam virorum, sic mox, si perduretur in prælio, remittitur et tantopere languescit, ut videantur esse fœminæ. Nam Alpina corpora facile solvuntur et diffluunt. Rationem nimirum naturalem subjungit, cur tam celeriter impetus ille plusquam humanus languescat. Retinui cum Freinsh. ex Naz. *simile nivibus suis*, quod et Gudianus confirmat repudiata vulgatarum editionum lectione: *simile cum nivibus*, quod ipsa lingua Latina repudiat. Nam Solini locus, quo Salm. utitur, vitiosus est, ut facile legenti constabit, et licet sanus esset et inviolatus, auctoritas tamen Solini non est tanta, ut possit impurum loquendi genus civitate donare. Non magis Latine dicitur 'simile est hoc cum illo,' quam tritum vulgo 'sic comparatum est cum illo,' quod merito doctissimus Vorstius explosit. Ceterum N. Heinsio sic potius hic locus videtur constituendus esse: *Sed experimento deprehensum (quippe sicut primus impetus eis major quam virorum est, ita sequens minor quam fœminarum) Alpina corpora humenti cælo educata habere quiddam simile nivibus suis.* Græv. Tractavit etiam hunc locum Is. Vossius ad Catull. pag. 175. et præfatus Florum, si non adfectet, saltem uti obsoletis et inusitatis vocibus, hæc ita reformari jubet: *Sed experimento deprehensum est, quod impes sicut primus eis major quam virorum est.* Addit, se non dubitare, quin etiam inf. IV. 2. 66. ubi vulgo legitur, 'Nisi quod amplior, eoque acrior Cæsarianorum impetus, fuit,' reducendum sit vocabulum *impes*, eo quod optimus liber ibi habeat *impos*. Nescio quem optimum librum dicat. Ego nullum librum scriptum laudari vidi, qui ibi habeat *impes*. Sed etsi ibi in omnibus non modo *impos*, verum etiam *impes* scriptum esset, tamen inde non confici posset, hic quoque ita legendum esse. Nam quæ ratio esse potest, cur in hunc locum magis intrudi debeat illa vox, quam in alia loca Flori, ubi itidem atque hic, in omnibus libris legitur *impetus? Impes* pro, impetus, est in nonnullis Mss. Flori IV. 12. 54. Sed ex eo non sequitur et hic ad eamdem formam emendandam esse vocem *impetus*. In Grævii animadversione, ubi Heinsii sententiam de hoc loco exponit, credo *est* ante 'quippe' per negligentiam typographorum omissum esse: nam Heinsius id in exemplari suo, in quo hanc distinctionem posuerat, non deleverat. Perizonius plane eodem modo in libro suo distinxerat; et pro *habent* e Freinsh. adscripserat *habere*. Grævii conjectura, in qua verba *experimento deprehensum est* accipienda sunt, quasi per parenthesin posita, non adspernanda est; nec tamen ullius Ms. auctoritate firmatur. Camertis, Grut. Salm. et Freinsh. emendationes partim violentæ sunt, partim contortum et perplexum aliquid in oratione et sententia relinquunt. Mihi locus sine ope meliorum codicum non posse

restitui videtur. In Jord. eadem, quæ hic, scriptura est, a qua in hoc solo abeunt Auctor Hist. Misc. III. 3. Urspergensis in Chronico, et (qui auctorem horum verborum falso laudant Eutropium) Bergomensis ad A. M. 4967. et Nauclerus Generat. LIX. quod pro *quippe* habent *quod*. Sed hoc nusquam ante Plant. Editionem Stadii, quam deinde aliæ quædam sequutæ sunt, inveni; nec valde hic placet, etsi Florus I. 23. 2. eo etiam ita usus est. In his, quæ sequuntur, Auctor Hist. Misc. habet *Alpina enim corpora*, et pro *humenti*, *humecto;* Urspergensis, *causa autem hæc est, quod Alpina corpora.* Hæc bene conveniunt sententiæ hujus loci: nam causa, cur secundi impetus Gallorum, quamquam iis corpora plus quam humana, animi ferarum erant, tamen minores, quam fœminarum essent, vere hæc erat, quod vasta illa corpora post effusum primum impetum statim in sudorem ibant, quem lassitudo et impatientia laboris sequi solet; quod de Gallis alii quoque testantur: vid. ad Liv. XXXIV. 47. Non male igitur Auctor Hist. Misc. sive de suo, sive quod ita scriptum invenerat, post 'Alpina' addidit *enim*. Nam oratio vel hanc, vel aliam conjunctionem causalem postulat, ut hæc periodus præcedenti apte nectatur, nec plane abrupta sit: quam Grævio quoque causam fuisse puto τοῦ 'quippe' loco movendi, et ante 'Alpina' transferendi. Aliter post omnes Editores Flori tractavit hunc locum cl. Withofius in Specimine Guntheriano pag. 76. Ex illius sententia hic omnia sana sunt, si pauca quædam, quæ exciderunt, et negligentia describentium omissa sunt, suppleantur. Ea autem affirmat esse duo verba *vinci potuisse*, et his in sedem suam restitutis legi jubet, *sed experimento deprehensum est,* VINCI POTUISSE....*Quippe sicut primus impetus....* Confirmat deinde conjecturam ex ipso Floro II. 6. 54. II. 17. 17. et ex multis aliis scriptoribus, e quibus ostendit loquutionem hanc 'vinci posse,' 'vinci potuisse,' velut ex formula adhiberi. Hoc mihi satis acute et ingeniose excogitatum videtur; sed, quod pace eruditissimi mihique amicissimi Viri dictum volo, nondum video cur conjectura Grævii, qua una modo voce, quam tamen libri scripti habent, in alium locum translata omnia plana fiunt, postponenda sit huic, quæ nec auctoritate ulla Mstorum adjuvatur, nec mentem Flori, quam recte perspexit Grævius, apertius explicat.

Primus impetus eis major, quam virorum est] Hoc habet ex Liv. lib. X. qui non de Gallis Insubribus id dictum memorat, sed de Senonibus. De his enim ibi loquitur: 'Prima eorum prælia plusquam virorum, postrema minus quam feminarum esse.' Item ibid. 'Gallos primo impetu feroces esse, quos sustineri satis sit.' In eamd. sententiam lib. v. de Gallis in universum pronuntiat, 'Naturam eis animos et corpora magna magis dedisse, quam firma.' *Sal.*

§. 2 *Alpina corpora*] Docent Philosophi locatum consequi locorum conditiones. Hinc ait Porphyrius, locum esse generationis principium, quemadmodum et patrem. Lege Cic. lib. de Fato, cap. 4. Plin. 8. 58. Serv. Æn. 6. 724. Propert. 2. 3. Virg. G. 1. 57. *Cam.* Multa hoc genus congessit Cresollius, Vacat. Autumn. lib. 1. cap. 3. ubi vide. *Fr.* Add. inf. II. 11, 4. et III. 2. 2.

Quiddam simile cum nivibus suis] Melius, ut opinor, in Naz. legitur ac vetustiss. Jordaneis: *quiddam simile nivibus suis.* Sal. *Simile nivibus*] Sic recte Pal. 1. non, *simile cum nivibus,* ut antea cusi. *Grut.* Salm. tamen in Solin. p. 87. e. tueri videtur illud alterum. Certe ita habent Mss. *Fr.* *Cum* est in libris Vineti, Ryck. Toll. Duisb. Fran. Voss. 2. et v. c. Voss. 1.

quiddam nivibus s. Regg. et Voss. 3. *q. simile nivibus s.* Freinsh. in Ind. e princ. Institution. de publ. judic. adnotat, 'neque omnino quidquam simile habent cum ceteris judiciis.' Est satis inusitatum genus loquendi, etsi non valde dissimilia sunt hæc Sallustii Ju. XIV. 'Uti, quem tu parem cum liberis tuis regnique participem fecisti, is potissimum stirpis tuæ exstinctor sit:' et Cic. I. Phil. 14. 'Illa erat vita, illa secunda fortuna, libertate parem esse cum ceteris, principem dignitate.' Sed hæc non placent Viris doctis. In Sallustio quidem nihil variant libri; sed Gruterus tamen ejiciendum censet *cum*; et Muretus et Græv. ad Cic. adnotant, in Ms. Vat. non esse *cum*, nec Latine dici *parem esse cum ceteris aliqua re.* In Cic. malim sequi scripturam Cod. Vat. Et præpositionem hic omittunt etiam Hist. Misc. Urspergensis et Bergomensis. Sed pro eo, quod Jord. habet, *cum mox caluere pugnæ*, in illo est, *cum calore primæ pugnæ;* in hoc, *cum mox calore pugnæ;* in Hist. Misc. *cum mox calore exarserint pugnæ.* Sed tamen quæri potest, cur omnino non liceat dicere 'sum hac re par cum aliis,' quum recte dicatur 'hæc res mihi par est cum aliis,' ut ap. Cic. in Bruto LIX.

Ut caluere pugna, statim in sudorem eunt] Sic Liv. lib. XXXIV. 'Mollia et fluida Gallorum corpora esse' dicit, eoque æstus ac laboris intolerantissima. Id. lib. X. 'Gallorum corpora, intolerantissima laboris atque æstus, fluere.' Quod Florus heic interpretatur, 'in sudorem ire,' hoc est, sudore diffluere. Nam fluida et mollia corpora levi labore atque æstu facile in sudorem eunt. 'In sudorem ire,' ut apud Melam, *in maciem ire*, hoc est, macescere: 'Priusquam in maciem eant.' Apuleius de Deo Socratis: 'Ibit in senectutem,' id est, senescet. Sic ibi legendum nos alio loco docemus. *Sal.* *In sudorem eunt*] Qualia corpora 'fluxa' appellantur Tac. H. 2, 32, 4. Liv. 10. 28, 4. 'Gallorum corpora intolerantissima laboris atque æstus, fluere.' *Fr.* Melæ locus est III. 7, 46. e quo exscripsit Solinus. Vid. Salm. ad Solin. p. 706. 'In tabem ire,' Sen. ad Marciam c. XI. 'Virtus itura in obscurum,' Id. de Provid. IV. 'Donicum in semen videris ire' asparagum, Cato de R. R. CLXII. 'Ire in lacrymas,' Virg. Æ. IV. 413. Pro *quæ mox* Perizonius scripserat conjecturam Freinshemii *quia mox.*

Laxantur] Diffluunt ac dissolvuntur, ut sole nives: nam 'laxare' est, aperire, adstricta, vel densata solvere. Virg. I. G. 418. 'Ubi Jupiter uvidus austris Densat, erant quæ rara modo, et, quæ densa, relaxat.' Vid. Burm. ad Petron. CXXII. In Fragm. Petronii: 'Quum tepidus laxo manavit corpore sudor.'

§. 3 *Hi sæpe et alias*] Perizonius adscripserat, *tentarunt aliquid*, vel talia. Videtur Florus hoc voluisse, Gallos sæpe quidem etiam aliis temporibus magno terrori fuisse Romanis; sed tum præcipue, quum id, quod dicit, juraverant. Nam et Boii et Insubres se conjunxerant, et magnam vim militum e Transalpinis arcessiverant; quorum tantus terror fuit, ut Romani 800. M. hominum adversus eos armaverint, Polyb. II. 21. et seqq. et Plin. III. 20. Sed verba nimia brevitate ita obscura sunt, ut hanc, vel aliam bonam sententiam ex iis elicere vix queas. In Jord. est: *Hi sæpe et alias, et Britomaro Duce;* quasi Galli non tum modo, sed et sæpe alias idem jurassent. Auctor Hist. Misc. Bergomensis et Naucleras hæc omiserunt, quia non intelligebant scilicet. Cl. Withofius l. d. p. 78. emendat, *Hi sæpe et alia, sed*....nempe, sæpe alia ejusmodi vota fecerant, sed tunc tale. In Jord. literam *s*, quæ erat prima vocis sequentis *sed*, fini præcedentis 'alia'

adhæsisse, et inde in eo *et* pro *sed* factum fuisse putat. Hoc satis probabile videtur.

Britomaro Duce] *Britamaro* quidam antiqui codd. Hoc ego nomen ap. Polyb. legere non memini, sed alios istorum Gallorum Reges 'Concolitanum,' et 'Aneroestum,' a L. Æmilio victos. *Vin.* *Birto marco*, et in marg. *Britamaro* Duisb.

Non prius soluturos e baltea] Usitatum veteribus, ubi quid efficiendum suscepissent, obstringere se tali voto, quo tanquam assiduo monitore urgerentur ad maturandam rem, quam proposuerant. Germani veteres 'crinem barbamque submittebant,' ut ex Tac. H. 4, 61, 1. et G. 31, 1. liquet: contrarium Argivorum votum, comam non alere, ap. Herod. I. 82. Similia sunt, 'indusium non mutare,' &c. Tale quidpiam est in Act. Apost. 23, 12. &c. Claudian. de Bel. Get. vs. 81. 'Patrii nomen juraverat Istri, Non nisi calcatis loricam ponere Rostris.' *Fr.* Add. ibi Barth.

Factum est] Simile quiddam accidit Amilcari Pœno, Syracusas obsidenti, ap. Diod. 20, 29. et Cic. de Divin. 1, 24. et Val. M. 1, 7, 8. *Fr.*

In Capitolio discinxit] Lege historiæ veritatem ap. Polyb. 2. 34. Multa namque poëtica hic homo interserit et miscet. *Vin.* Stat tamen a Nostro Zonaras, tomo 2. p. 68. 'Æmilius, Boiis superatis triumphans, captivorum principes armatos in Capitolium perduxit: insolentiam eorum irridens, quod se thoraces non prius exuturos jurassent, quam in Capitolium venissent.' *Id.* Sic *discingere* ap. Martial. IX. 104. 'Peltatam Scythico discinxit Amazona nodo;' quod Auson. Idyll. XIX. 'Threiciam spoliavit Amazona balteo.'

§. 4 *Arioviato*] Recepi nomen in quod plurima exemplaria consentiunt: nam alias *Ariobisto* scriptum est, indicante Grutero: v. e. habet *Arioiusto*, quod et in Pal. Naz. *Ariovito*. Pal. 2. *Arnevito*. Vineti Mss. *Ariovicum*. Jord. *Ariobistum*: hactenus impressi, *Astrienico*. 'Aneroestum' quidem Polyb. 2, 22. habet. Utrumque certe Celticum est nomen; immo unum idemque, si Cluverio credimus, Germ. Antiq. lib. 1. cap. 6. in fin. *Fr.* *Arcovisto* Reg. Q. *Ariovito* Voss. 1. 2. et Reg. F.

Marti suo] Docet Cæsar de Bell. Gall. 6. 17. Gallos quinque potissimum Deos coluisse, 'Mercurium, Apollinem, Jovem, Martem,' atque 'Minervam.' Causam lege ibidem. *Cam.*

Intercepit] Non passus est ad Martem pervenire, quod ei voverant Galli, sed avertit, et sibi vindicavit: id enim est 'intercipere.' Vid. Gron. III. Obs. 9. et Periz. ad Sanct. Min. III. 3. 78.

Torquibus] 'Gallos cum auro' (quod in torquibus habebant) 'pugnare solitos, Torquatus indicio est.' Plin. 33, 1. Idque tangit Varro, citatus a Nonio in *Torques*. Ita prælio, quo Marcellus, qui A. U. 554. Cos. fuit, Gallos cecidit, inter alia etiam 'aureos torques multos' captos Valerius Antias scribit, ap. Liv. 33. 22, 9. et ap. eund. 36. 40, 9. Cornelius Cos. in triumpho de Boiis, 'aureos torques transtulit mille quadringentos septuaginta.' Nam, auctore Polyb. 2, 17. 'opes singulorum erant in pecore, vel auro.' Ut nemini mirum videri debeat, 'aureum trophæum' ex torquibus eorum statui potuisse. *Fr.* Add. Scheffer. de Torquib. c. XII.

Trophæum] Cujus quidem imaginem ac memoriam expressam pulcre videmus in argenteis nummis, ab uno latere repræsentantibus in corona laurea caput Jovis Triumphatoris, laurea item obvinctum, et ab altero Victoriam alatam cum palmæ ramo in sinistra, quæ coronam extendit supra trophæum, arboris trunco suspensum,

quod galea pinnata, clipeo rotundo, gladio et sago Gallico vestitum et adornatum est, cui adscriptus est titulus: C. FLAMINI. C. F. ROMA. Nummi picturam habes in Fast. Goltzianis. Pighius in Annal. ad A. U. 530. Simile trophæum, devictis itidem Gallis, erexisse postea Marium, ex Plutarchi Cæsare, cap. 9. Rycquius commentario de Capitolio Romano notat. *Fr.*

Flaminius] Temerarius ille, quem ad Trasimenum cecidit Annibal. Et qui, sicut ὁ στρατηγὸς τὴν δόκησιν ἄρ-ξων, idque sæpe immerito, triumphum consecutus est industria tribunorum, cum imperitia sua victoriam pene prodidisset. Aucter Polyb. 2. 31. *Id.*

§. 5 *Viridomaro*] De hoc nomine Celtico, vide Cluver. Germ. Antiq. lib. 1. cap. 6. Ubi tamen iterum Nostrum perstringit, sed nullo jure. *Id.* In Fastis Triumph. et Propert. IV. 10. 41. 'Virdumarus' dicitur: vid. hic Vinet. et Sigon. ad Liv. Epit. XX.

Romana arma Vulcano promiserant] Romanis id usitatum ex Liv. 8, 30, 9. 38, 23, 11. 41, 12, 4. 45, 33, 1. itemque Nostro, 4. 12, 9. patet. De Barbaris tale votum mihi nunquam lectum, sævius ap. Tac. 13. 57, 3. ubi 'victores diversam aciem Marti ac Mercurio sacravere, quo voto, equi, viri, cuncta viva occidioni dantur.' Scripsi locum, uti volebant Danesius et Lipsius; alias enim non dubito scribendum *cuncta victa*: nam et vestes, et arma, quin aurum etiam argentumque perdebatur. Vide Hist. Misc. 5, 1. *Fr.* Huc pertinent, quæ leguntur in P. Fabri Semestr. II. 3. in fin. et ap. Voss. ad Cæsar. VI. B. G. 17. De Romanis præterea Liv. I. 37. XXIII. 46. et XXX. 6. Appian. in Punic. p. 26. et Serv. in Virg. Æn. VIII. 562. ubi Poëta ex Evandri persona: 'Scutorumque incendi victor acervos.' Nec Vulcano solum, verum etiam aliis Diis arma hostium vovebant Romani. Luæ Matri, Liv. VIII. 1. Jovi Victori, Id. X. 29. Marti, et Minervæ, Appian. ibid. p. 63. Marti, Minervæ, Luæ Matri, et ceteris Diis, quibus spolia hostium dicare jus fasque est, Liv. XLV. 33. e quo, et ex Appiano intelligi potest, qui ritus in ea re adhibiti fuerint. Ap. Gallos non idem mos erat. De his enim Cæsar l. d. 'Huic [Marti] quum prælio dimicare constituerunt, ea, quæ bello ceperunt, plerumque devovent: quæ superaverint, animalia capta immolant; reliquas res in unum locum conferunt. Multis in civitatibus harum rerum exstructos tumulos locis consecratis conspicari licet.' Et ad hunc morem Gallorum spolia in unum locum conferendi referendum puto, quod scribit Liv. V. 39. Galli 'cæsorum spolia legere, armorumque cumulos, ut mos eis est, coacervare.' E quo loco aliisque, in quibus 'acervi armorum' memorantur, forsitan melius apud Cæsarem legatur *cumulos*, quam *tumulos*. Et *cumulos* est in Edit. Paris. 1528. quod et in aliis vetustis Edd. fuisse adparet e verbis, quæ animadversioni Rhellicani ad eum locum præscripta sunt, et e Bruti libello Var. Lect. Græcus Interpres quoque πολλοὺς σωροὺς vertit, quod est *cumulos*. *Tumuli*, qui remanserant e conjectis olim cumulis earum rerum, quod viris doctis placet, quam recte dicantur 'exstructi,' non scio.

Tertia post Romulum] Ita Virg. Æn. 6. 869. 'Tertiaque arma patri suspendet capta Quirino.' Nam prima Romulus, secunda Cossus suspenderant; de quibus exacte Livius, I. 10. 4, 20. et Epit. 20. Vide etiam supr. 1. 1, 10. Apparet hinc Obsequentem, cap. 30. falsum in hac historia, aut corruptum esse; legitur enim apud eum, 'capto Viridomaro rege,' cum scribendum fuisset, *cæso*. *Fr.*

ursus Lycosthenem emendat Freinshemius, non Obsequentem. 'Tertia post Romulum,' sic dicit, ut Justin. XVIII. 4. et Hirtius de Bell. Alex. LXVI. 'Secundus a Rege.' Reg. Q *tertius*, alii omnes *tertia*, ut Virgil. l. d. Ceterum errasse Virgilium, qui Marcellum spolia opima Quirino suspendisse scribat, multis disputat Perizon. in Animadv. Hist. c. VII. *Suspendere* propria vox est de spoliis, donariisque, quæ Diis consecrata in templis aliisque locis figebantur. Vid. Heins. ad Val. Fl. VII. 29. Sen. Ep. CXV. 'Colitur non taurorum opimis corporibus contrucidatis, nec auro argentoque suspenso.'

CAP. 5 De hoc bello, et aliis cum Illyriis gestis, extat liber Appiani, qui 'Illyrius' inscribitur. Lege Liv. Epit. 20. Eutrop. 3. 1. Oros. 4. 13. *Cam.* Vide etiam Polyb. 2, 8., &c. et Zonar. tom. 2. p. 67. Quod autem hoc bellum, post illud Gallicum Ariovisti describat Auctor, cum tamen prius gestum sit; facit, ne rerum Gallicarum seriem interrumpat, sicut perpetuo solet. Vide inf. 2. 19, 5. *Fr.*

§. 1 *Illyrii*] Ryck. Regg. Toll. Frau. Duisb. Jord. et v. e. *Illyrici;* ut in vulgatis ap. Liv. X. 2. Mela quoque II. 3, 115. 'Deinde sunt, quos proprie Illyricos vocant. Tum Pyræi, et Liburni, et Istria.' Sed Plin. III. H. N. 22. 'Proprieque dicti Illyrii, et Taulantii, et Pyræi.' Recte: nam incolas Illyrici Latini 'Illyres' et 'Illyrios' vocant: vid. Salm. inf. ad II. 13. et Cellar. Geog. Ant. II. 8. Et ita videtur fuisse in Naz. et Pall. nam Salm. ad Edit. Gruteri Commel., in qua est *Illyrii*, nihil adnotarat. Pro *radicibus* in Flor. est *jugis*, ut cap. 3. 'Imis Alpium jugis.'

Titium] Antiqui libri *Ticinum* appellabant, ut Galliæ fluvium, apud quem cæsi primum ab Annibale Romani. Ptolemæi Græca Τίτιον vocant, id est, 'Titum.' Plinius in extr. libro tertio: 'Arsiæ, gens Liburnorum, jungitur usque ad flumen Titium.' *Vin.*

Adriani] Ita vetustiss. exemplaria, quomodo id mare etiam M. Cicero legitur alicubi appellasse. *Vin.* Locus Ciceronis est Epist. ad Att. 10. 7. *Fr.* *Adriatici* Reg. Q et Flor. sed in hoc emendatum *Adriani*. Et ita cum libris Vineti ceteri s. et edd. V. B. S. et P. Vid. Salm. ad I. 18, 3. et Malasp. ad Cic. l. d. qui sic quoque ap. Cic. in Pison. XXXVIII. et Horat. I. Carm. 16. esse observat. In monumento Ancyrano ex Edit. Gronov. in fin. 'Provincias omnes, quæ trans Adrianum mare vergunt.' Add. inf. IV. 2. 31.

§. 2 *Teutana*] Scriptura hæc est Pall. om. veterisque ed. itemque Bongarsii Mss. et Jord. *Fr.* Nec non aliorum scriptorum, præter Reg. Q, in quo est *Tantana*, Fran. qui *Teucana*, et Voss. 3. qui *Theutona* habent. In Polyb. II. 5. et seqq. et Justin. Prol. XXVIII. est 'Teuta:' in Plin. XXXIV. 6. 'Teuca,' ubi Hermolaus scribit etiam in antiquis exemplaribus Flori ita legi, quod et Bongarsius adnotat ad Justin.

Muliere] Videtur abundare vox ista, præsertim cum statim repetatur, 'idque mulier imperabat.' Nisi forte ideo expressit Auctor, ut innueret 'in tantum non modo a libertate, sed etiam a servitute degenerasse,' quod de populis femineo dominatui subjectis Tacitus, G. 45, 11. ait. Quamvis et olim et hodie potentissimi fortissimique populi muliebrem in imperiis successionem admittant. *Fr.*

§. 3 *Legatos*] Quam sanctum consensu gentium jus legationis sit, quæque violatores ejus pœnæ consequantur, vide ap. Auctores, quos supra, ad 1, 13, 5. citavimus, et Sall. Jug. 35. 6. Porro legatorum istorum nomina variant ap. Scriptores. 'Caium et

Lucium Coruncanios' Polyb. 2. 8. vocat: 'Publium Junium et Titum Coruncanium' Plin. 34. 6. Appianus, Illyrico, unius 'Coruncanii' meminit. Porro et de numero interfectorum controversia est; Plinio duos illos, quorum nomen adnotavimus, occisos adserente; aliis autem absolute legatos interfectos dicentibus, numero non addito, quos inter Livius, Epit. 20. Oros. 4, 13. Eutrop. 3, 1. Polybius minorem natu Coruncanium occisum ait, quod liberius locutus esset. Appianus, Coruncanio cæso, ceteros sibi manus intulisse, idque vivo etiamnum Agrone Teutanæ marito factum. *Id.*

Jure agentes] Jure gentium querentes de injuriis illatis, Freinsh. in Ind. Add. Jac. Gron. ad Liv. XXI. 10.

Nec gladio quidem] Pal. 1. ac 2. *ne glad. quid.* (quam lectionem Salmasius præfert) 3. cum vulgatis sentit. *Grut.* 'Nec quidem' apud quamplurimos Scriptores legitur. Flor. II. 17. 3. Cic. pro Arch. V. et III. Off. 29. Justin. VII. 5. et XXXVIII. 4. In Fragm. Catonis ex Orat. in Thermum de virtutib. suis. Terent. Eun. IV. 4. 14. Cæs. I. B. G. 32. Val. M. III. 2. ext. 6. Liv. XXVII. 18. XXVIII. 27. XXIX. 12. et XXXI. 31. Colum. II. 18. et ap. Curt. et Suet. sæpe: sed Gronov. ad Suet. Tib. XV. ad Liv. ll. dd. et Justin. XXXVIII. 4. omnibus locis Suet. Liv. Flor. et Justini legendum censet *ne quidem*. Nec dubito, quin idem senserit de omnium aliorum Scriptorum locis, in quibus est *nec quidem*, vel *neque quidem*, pro *ne quidem*. Valde confirmat sententiam illius, quod in plerisque libris variat scriptura. Ita in Suetonii scripto Salm. ubique *ne quidem* legi, pro *nec quidem*, testatur Græv. ad l. d. Suet. Similiter variant libri Curtii fere omnibus locis, quæ vid. in Ind. Freinsh. v. *Ne*, et in Cic. III. Off. 29. In Cæsaris plerisque Edd. vett. itidem esse *ne quidem* adnotavit Brutus in Libello Var. Lect. Et sic ibi est in Edd. Paris. An. 1525. et 1574. In Val. M. quoque Edit. Argent. An. 1524. et Basil. An. 1533. habent *ne quidem*, et sic in Terentio liber scriptus Bibliothecæ Trajectensis. Similiter pro *nec quidem*, quod in recentioribus Edd. Celsi in præfat. Lib. I. aliquoties legitur, veteres habent *ne quidem*. Itaque cum in h. l. Flori etiam Ryck. Reg. F, Flor. Magl. Fran. et Jord. habeant *ne quidem*, non dubitavi id reponere, pro *nec quidem*. Add. ad III. 19. 12. et IV. 2. 4.

Sed ut victimas, securi percutiunt] Ignominioso mortis genere. Tangit id Liv. 7. 15, 10. 'CCCVII. milites Romanos captos Tarquinienses immolarunt: qua fœditate supplicii aliquanto ignominia populi Rom. insignitior fuit.' Plura Casaub. ad Suet. Aug. 15, 2. 'Hostiarum more mactatos:' quo tamen non pertinet illud ex Liv. 25, 16, 15. citatum. Victimas porro securi percuti solitas, multis exemplis demonstrat Brissonius, formularum libro primo, et post eum Taubmannus, ad Virg. Æn. 2, 224. Fœditatem autem hujus supplicii in causa fuisse, ut in militem, qui Papinianum mori jussum, non gladio, sed securi percusserat, animadverti jusserit Caracallus, ap. Spartian. cap. 4. et Xiphilin. consentiunt Brisson. in Lexico, Gothofred. ad l. 8. §. 1. de pœn. Casaub. d. loc. et Lipsius ad Tac. 15, 67, 7. *Fr.* Ignominiosius supplicii genus fuisse securi percutere, quam gladio ferire, etiam P. Faber ostendit I. Semestr. 4. Sed quia eo tempore, de quo hic agit Florus, adhuc usitatum erat in Republ. Rom. nocentes securi percutere, idque pro atroci supplicio non habebatur, Vir eruditiss. Jo. Schult. ad Quintil. Decl. I. 10. existimat Florum loqui ex more sui sæculi. Nam pœna gladii demum sub Principibus Romanis in usum venit, eaque levior, nec tam ignominiosa fuit habita, quam supplicium securis. Perizonius quo-

que hic adnotaverat, Florum ex sui temporis more scribere.

Idque, quo indignius foret, mulier imperabat] Xiphilinus in Nerone, de clade Roman. in Britannia: 'Quæ clades a muliere illata est pop. Rom. ut majore ignominia afficeretur:' feminarum enim jussa pati, ignominiosum est. vide Tac. 12. 40, 7. Ne quis autem miretur asperitatem imperii, audiat eund. Tac. 3, 33, 8. notantem, mulierum jussa, 'pervicacia magis et impotentia' esse. *Fr.* Ryck. Fran. et Voss. *quod indignius.* Et sic liber Sigonii in Liv. XXXI. 31. Sed enim non sine ratione sprevit Gronovius, ediditque: *Syracusanis oppressis ab externis tyrannis, quo indignius esset, quum tulissemus opem.*

§. 4 *Cn. Fulvio Centimalo*] Et collega ejus Posthumio Albino, secundum citatos Auctores. *Fr.* 'Centumalus' cognomen Fulviæ gentis est in Liv. XXIV. 43. et XXXV. 10. in Fast. Capitol. Nummis, et Eutrop. III. 1. de quo hic Vinetus, et Sigon. ad Livium. 'Centumalus' etiam Claudiorum cognomen est ap. Cic. III. Off. 16. et Val. M. VIII. 2. 1. quod et Doctis quibusdam videtur reponendum in Pompon. l. 2. §. 36. D. de Orig. Jur. ubi memoratur 'Claudius Centemmanus.'

§. 5 *Manibus*] Gentiles credebant dolere manes interfectorum, nisi vindicta levarentur. (Vide, si lubet, quæ dicemus inf. 4, 6, 2.) Ideoque hac quoque in causa principes Illyrios eadem ignominiosa morte confecerunt. Liv. 3, 58, 12. 'Manes Virginiæ, mortuæ quam vivæ felicioris, (apparet sic legendum, non *feliciores*), per tot domos ad petendas pœnas vagati, nullo relicto sonte, tandem quieverunt.' *Fr.* 'Litare manibus' est, eos placare, pœna et ultione iis satisfacere, ut III. 18. fin. Vid. Gron. ad Sen. Trag. Agam. vs. 577. Aliquanto insolentius est, quod ibi adnotat e Scriptore de Bell. Hispan. c. XXIV. 'Ita pridie duorum centurionum interitio hac adversariorum pœna est litata.' Pro *principum* Ryck. *principium.* Quod non infrequens esse in libris scriptis ostendunt Bongars. ad Justin. I. 10. et Gron. ad Liv. XXIX. 3. Vid. inf. III. 21. 13.

CAP. 6 Bellum secundum Punicum scribunt fere omnes, tam Latini, quam Græci. Livius tota decade tertia. Plutarchus in vitis Fabii, Scipionis, Marcelli, Hannibalis, Flaminii. Appianus in Libyco. (Probus in Hannibale.) Auctor de Vir. Ill. cap. 42, 43, 45, 48, 49, 50. Polybius et Eutropius in tertio. Orosius in quarto. Augustinus sæpe, maxime tamen 3, 19. Civit. Silius Italicus per totum. Quæ sparsim scribuntur ab aliis, suis locis adducentur. *Cam.*

§. 1 *Post primum Punicum bellum, vix quadriennii requies*] Vult quattuor tantum annorum spatium intercessisse inter Punicum bellum primum et secundum. Hoc falsissimum. Unde hunc errorem hauserit Noster, nescio, in historia tam clara certaque. Forte an ex his Livii verbis: 'His anxius curis, ita se Africo bello, quod fuit sub recentem Romanorum pacem, per quinque annos, ita deinde novem annis in Hispania augendo Punico imperio, gessit, ut appareret, majus eum, quam quod gereret, agitare in animo bellum.' De Amilcare hæc dicuntur, Annibalis patre, (non de Annibale,) qui, sub recentem pacem cum Romanis factam, per quinque annos bellum Africum gessit, deinde Hispanicum per alios annos novem. Hi sunt anni quattuordecim. Mortuo Amilcare Asdrubal, Amilcaris gener, octo annos imperium obtinuit, quod puer esset Annibal. Annos jam habemus viginti tres a fine Punici primi belli, quo pax facta est, usque ad initium imperii Annibalis. Quin et cum hoc Asdrubale, dum in imperio fuit, fœdus renovarunt Romani. At ubi dux declaratus est Annibal, quasi si

mandatum sibi esset bellum cum Romanis, statim ad id se comparavit, ac Saguntum in causam belli arripuit. Fortasse Noster quinque illos annos Africi belli somniabundus accepit pro intervallo, quod fuit inter primum ac secundum Punicum bellum. Quid enim hæc aliud sibi volunt? 'Post primum Punicum bellum vix quadriennii requies, ecce alterum bellum.' Certe post Africum bellum, quod sub recentem pacem Romanorum ab illo susceptum est, et quinque annos gestum est, Hispaniense bellum adgressus est. Sed non cum Romanis istud, verum in ea Hispaniæ parte gestum, quæ sub ditione Romanorum non erat. *Sal.* Recte satis putat, quatuor fere annos quievisse Romanum, a tempore scilicet quo Jani porta secundum clausa est, Manlio Torquato et Atilio Bulbo Coss. anno 519. etsi interea cum Sardis et Corsis sit bellatum; alioqui, si supputemus a primo usque ad secundum Punicum bellum, erunt anni intermedii viginti tres. *Stad.* Sive potius 'duodeviginti,' ut Cato computat, Orig. 4. hoc est, viginti duo. Nonius in *Duodevicesimo*. Nam antiqui hoc sensu usurpabant; postea duodeviginti dicebantur viginti detractis duobus, hoc est, octodecim: quomodo sæpe Livius, Tacitus, alii. Hinc corrigendum puto Frontinum de limitibus in princ. et scribendum: *Quare Decumanus non a decem potius, quam a duobus, vocatur; cum omnis ager eo fine in duas dividatur partes? sed ut Dupondium et Duodeviginti, quod dicebant antiqui, nunc dicitur Dupondium et Deviginti; sic et Duodecumanus factus est Decumanus.* Fr. Vinetus quoque existimat, hoc ita posse accipi, ut Florus significet, Romanos toto illo tempore, quod inter bellum Punicum primum et secundum fuit, vix quatuor annis a bellis quievisse. Sed ne sic quidem recte loquetur: nam certum est, Janum inter illa duo bella tantum paucis mensibus clausum fuisse. Rupertus putat Florum initium belli secundi Punici ab eo tempore repetere, quo Romani Pœnis Sardiniam extorserunt, et tributum auxerunt, quod quarto fere anno post finitum bellum primum factum colligit e Polyb. I. 88. Has enim novorum odiorum atque adeo secundi belli causas fuisse: ideoque Florum scribere ab hoc tempore surrexisse bellum, quo nova surrexerat belli causa. Mihi hac ratione non melius videtur defendi Florus. Nam si 'bellum' dicit pro causis odiorum et bellorum, minime adcurate loquitur. Sed hæc non esse exponenda ea sententia, quam in his esse putat Rupertus, verba ipsa satis ostendunt. Dicit Florus post quadriennii requiem statim ortum fuisse alterum bellum. Si hoc accipiendum esset de causis odiorum et alterius belli, ut vult Rupertus, ineptissime diceret hoc bellum durasse annos 18. Nam odia illa, quæ diu occulta ac tecta fuerant, tandem eruperunt in bellum, quod Annibale Duce Carthaginienses per 18. annos gesserunt adversus Rom. De hoc igitur accipienda sunt verba hæc 'alterum bellum;' non de causis odiorum, quæ diu ante bellum exortæ fuerant. Camers conatus est subvenire Floro, emendando *vix* 24. *annorum requies*. Sed hunc numerum nulli libri habent. Et Rupertus recte animadvertit huic conjecturæ obstare particulas 'vix,' et 'ecce.' Nam illa indicat brevitatem temporis, quod interfuit inter hæc bella; hæc est quasi admirantis illam brevitatem. Non invenio, quomodo defendi possit Florus.

Alterum bellum] Quod initum est anno 535. Solin. cap. 2. Idem fere sentit Orosius, 4, 14. *Cam.* *Bellum* ultimo loco positum expungendum est, quia modo præcessit, si Nic. Heinsio adstipulamur. *Græv.* Similis observatio Freinshemii ad II. 2. 2.

Decem et octo annos habet] Inf. 3,

5, 2. et Orosius, 4, 20. dicit 17. Eutropius in fine tertii ait, hoc bellum finem accepisse, post annum 18. quam cœperat. Appianus dicit 16. fere. *Cam.* Spatium tot annos habere quam Latine dicatur, viderint, qui probant hanc scripturam. Mihi certum est peccasse librarios, aut rudes et imperitos correctores; Florum vero scripsisse: *decem et octo annos patet*, id est, complectitur: ut superius in præfat. lib. I. 'Sequens a Bruto Collatinoque Consulibus in Appium Claudium, Quinctum Fulvium consules, ducentos quinquaginta annos patet.' Sic et apud Pomp. Melam *habet* corrupte legitur pro *patet*. Translata est hæc vox a spatio locorum, ubi propria ejus sedes, ad spatium temporis; ut ap. Sen. 'Ætas bene disponenti multum patet.' *Græv.* Etiamsi concedatur non dici Latine *spatium habet tot annos;* tamen non plane necessaria est emendatio. Nam *habet* referri potest ad vocem 'bellum.' Ita recte Begerus. 'Decem et octo' dicendum est auctore Prisciano, non 'octodecim.' In Ryck. pro eo est *X. et VIII.* in Edd. B. P. et J. *XVIII.* Hoc quoque confirmat sententiam eorum, qui putant librarios fere numeros notis scriptos integris vocibus, prout ipsis videbatur, scripsisse. Vid. Voss. IV. de Analog. 9. et IX. de Vit. Serm. 15. Cellar. Cur. Posteriorib. in *Octodecim*. *Adeo gladii atrocitate* Regg. Fran. Voss. 1. 2.

Similior victo sit populus, qui vicit] Livii simia hoc etiam ab illo mutuatus et imitatus est. Sic enim ille, initio lib. XXI. de hoc ipso bello Punico: 'Et adeo varia belli fortuna, ancepsque Mars fuit, ut propius periculo fuerint qui vicere.' *Sal.* *Similior victo sit populus, qui vicit*] Idem dicit Livius 21, 1, 3. Silius 1, 77. &c. 'Propiusque fuere periclo, Queis superare datum.' Augustin. 3, 19. Civitatis. *Cam.* Pal. 2. Berol. Duisb. et v. e. *similior victo sit victor populus, qui vicit*. Gruterus alterum horum pro glossa habet. Mihi *victor* insiticium videtur. Augustinus, qui interdum ipsa verba Flori describit, III. de C. D. 19. 'Ita ut, his quoque fatentibus, qui non tam narrare bella Romana, quam Romanum imperium laudare instituerunt, similior victo fuerit ille, qui vicit.' His verbis manifeste Florum tangit.

§. 2 *Pudebat nobilem populum*] Si ita loquatur Florus, ut loquentem eum fecere correctores, vix Latino cœlo natum putem. An, quæso, hoc est Latine loqui, *Pudebat nobilem populum ablatum mare?* Dicerem ego, 'pudefaciebat,' 'in pudorem dabat, nobilem populum ablatum mare.' Aut, 'pudebat nobilem populum ablati maris, captarum insularum,' &c. Veram lectionem dabimus ex scriptura Naz. quæ habet: *uberat* Legimus et distinguimus: *Urebat nobilem populum ablatum mare, captæ insulæ, dare tributa, quæ jubere consueverat*. Omnia jam recta sunt, quæ prius claudicabant. Si hoc non verum est quod posuimus, quid vèrum sit, nescio. *Urebat nobilem populum, ablatum mare, captæ insulæ, dare tributa.* Et heic Livium imitatur, sed ad populum Carthaginiensem transtulit, quod ille de Annibalis patre Amilçare dixit: 'Angebant ingentis spiritus virum Sicilia Sardiniaque amissæ. Nam Sicilia nimis celeri desperatione rerum concessa, et Sardinia inter motum Africæ fraude Romanorum, stipendio etiam superimposito, intercepta.' Hic habes omnia quæ expressit Florus, ablatum mare, insulas captas, tributum impositum. Scripti autem libri Flori et Jord. hoc loco legunt, *raptæ insulæ*, non ut est in vulgatis, *captæ*. De Sicilia et Sardinia intelligit, quarum alteram concessam dicit ab ipsis Carthaginiensibus, alteram interceptam fraude Romanorum. Utraque certe erepta Carthaginiensibus. *Sal.* *Urebat*] Sic Vin. edidit, ex

Mss. haud dubie, sic Jord. scripsit, et ex Naz. rescripsit Salm. elegantius utique quam illud alterum *pudebat*, quocunque modo exponatur. Frisingens. 2, 36. videtur legisse *urgebat:* potius tamen ille hinc corrigendus est. *Fr.* Gruterus scribit in Naz. *urebat* a manu emendatrice esse. *Pudebat* est in Ryck. Toll. Duisb. Pall. Fran. Voss. et o. e. E Regg. nihil adnotatum erat ad Edit. Grævii, quæ habet *urebat*. Sed ea, quæ hic adnotant Salm. et Freinsh. non relinquunt locum dubitandi, quin præferendum sit *urebat*, quod et Pighius in Annal. ad A. U. 585. se in vetusto Cod. Flori invenisse testatur, et habet Frec. ac Viri doctiss. Heinsius et Perizonius suis exemplaribus adscripserant. Nec infirma est conjectura Freinshemii ex Ottone Frising. Est enim solenne librariis, ut confundant *urgere*, et *urere*. De quo Heins. ad Ov. IX. M. 623. et Bentl. ad Horat. I. Ep. 13. 6. 'Urere' porro dici omnia, quæ molesta et acerba sunt, notius est, quam ut multis ostendi debeat, et disci potest e Jureto ad Symmach. v. Epist. 64. Florus exprimere voluit ea, quæ scribit Liv. in princ. Lib. XXI. Livius autem Polybium, qui III. 13. ita: *Καρχηδόνιοι γὰρ βαρέως μὲν ἔφερον καὶ τὴν ὑπὲρ Σικελίας ἧτταν· συνεπέτεινε δ' αὐτῶν τὴν ὀργὴν τὰ κατὰ Σαρδόνα*, et seqq. e quibus itidem adparet hic non esse locum verbo *pudebat*. Begerus tamen retinuit *pudebat*, et e conjectura Stadii locum ita edidit: *pudebat nobilem populum ablato mari, raptis insulis, dare tributa*. Illud ferri potest; hoc nequaquam: non enim sunt intrudendæ conjecturæ contra scripturam omnium librorum, quæ commodam interpretationem recipere potest. Offendit eum scilicet, quod non videbat quomodo hæc conjungi possint, *urebat populum raptæ insulæ*, et quærit, quæ in his constructio, quum dicendum esset *urebant*. Hoc non quæsivisset, si legisset, quæ ad Sanctii Minervam III. 8. 2. tradidit Perizonius. Possunt fortassis recte explicari nummi et marmora antiqua sine cognitione sermonis Latini, ejusque causarum, et earum rerum, quæ ad Grammaticam pertinent, etsi tamen est, cur de eo dubitem; sed scriptores Latini non possunt.

Ablatum mare] Hoc ad leges pacis, a Romanis primo bello Punico datas, referendum est: quas ita fere Polyb. 1. 62. refert: 'Pœni Sicilia et omnibus insulis, quæ inter Italiam et Africam sunt, excedunto; MCC. talenta in annos XX. pendunto:' Liv. itidem, lib. 21. 'Pœni, navali ad Ægates clade accepta, Sicilia et Sardinia cessere, et se vectigales ac stipendiarios fieri passi sunt.' *Stad.* In v. e. non est *ablato mare*, ut scribit Grut. sed *ablatum mare:* ut in o. s. et e.

Captæ insulæ] Ryck. Reg. et alter Gud. *raptæ insulæ*, hoc est, celeriter occupatæ. Inferius II, 17. 'Rapta impetu Hispania,' et III. 5. 'Primus impetus belli Bithyniam rapuit.' Mox idem Ryck. *Hinc in ultionem puer Annibal.* Et sic etiam Naz. unde N. Heins. conjicit: *Quin ultionem puer Hannibal:* lib. III. cap. 20. ex Mss. 'Quin jam vindicari volebant.' *Græv.* *Captæ* primum in Gruteri Edit. Commeliniana Flori inveni, e Pall. ut ex nota illius ad verba præcedentia apparet, cum quibus consentiunt Voss. *Raptæ* est etiam in Toll. Regg. Duisb. Fran. et o. e. Et sic quoque Jord. et Freculphus. Nec video cur non sit recipiendum, quum et Salmasius id in Mss. esse adnotarit, et Camers et Vinet. ita ediderint. *Raptas* autem potius accipio vi ereptas, quam celeriter occupatas; ut inf. III. 5. 13. 'Quia amiserat, quasi raptam belli jure repetebat:' et in Justin. XXXVIII. 5. 'Raptam tamen sibi esse victoriam.' Pighii liber *raptas insulas*. Hoc quidem defendi potest per ellipsin infinitivi, esse vel fuisse. Sed reti-

nec aliorum librorum scripturam.

Dare tributa, quæ jubere consueverat] Eo pertinet illud Diviconis responsum, ap. Cæs. de B. Gall. I. 14. 'Ita Helvetios a majoribus suis institutos esse, uti obsides accipere, non dare consueverint.' *Fr.* 'Jubere tributa,' nempe, dari; eadem ellipsi qua 'jubere provinciam,' vel 'imperium' dicitur, de qua Burm. ad Petron. c. LXXI.

Hinc ultionem puer Annibal] Istud *Hinc* hic tantundem facit, quantum aurum in sacris: quod liquido jurem extusum esse cerebro correctorum. Vetus liber Nazarii unica voce legit: *inultionem*. Nos duas facimus, et scribimus: *In ultionem puer Hannibal ad aram patri juraverat*. 'In ultionem jurare' non satis Latine dici putarunt egregii sufflatores. 'Ultionem' quidem 'jurare' scio Latinum esse, nec minus ideo Latinum èst, 'in ultionem jurare,' ut 'in verba jurare,' et hujusmodi. Ita igitur hoc loco scribendum: nec quod sibi persuaserunt insani correctores, hoc statim, ut bene sanum, recipiendum est. *Sal.* Salmasius a correctoribus ait esse vocem *Hinc*, corruptam ex veterum scriptura *inultionem*, quæ dividenda fuerat ita, *in ultionem*. Fr. In Naz. et Pal. 2. ap. Grut. est *hinc in ultionem*: et ita Ryck. Berol. Duisb. Voss. 3. liber Pighii, et o. e. Vulgatam, quam in hac varietate retinendam censui, quum Begerus conjecturam Heinsii, Amstelodamenses Salmasii recepissent, habent Pal. 1. Flor. Magl. Regg. Fran. Voss. 1. 2. Jord. et Frec. Et ita ediderant Vinetus, Stad. et Grut. ac deinde alii. 'In ultionem jurare' tamen non minus recte dicitur, quam ap. Justin. XIII. 2. 'Confestimque in tutorum obsequia jurant:' et rursus ap. eumd. XXII. 2.

Ad aram patri juraverat] Jord. Cod. *Ad aram patris*. Falsum est. Patri enim juravit, non ad aram patris. Vivebat enim adhuc pater, et annorum erat ferme novem ipse Annibal. *Sal.* Narrat hoc juramentum Silius, I, 77, &c. *Cam.* De hujus gestis brevem synopsin, et verum judicium, lege ap. Juv. 10. ubi tamen vs. 150. pro *Rursus*, scribendum aio *Prorsus*. Fr. De ritu jurandi tactis aris Briss. VIII. Form. p. 712. Interpp. Virg. XII. Æ. 201. Justin. XXII. 2. et XXIV. 2. et C. Nep. Annib. II.

Nec remorabatur] Melius nostri libri, et in his optimus Naz. *Nec morabatur*. Puer Annibal novennis adhuc patri blandiens, altaribus admotus, tactis sacris juraverat, se, cum primum posset, hostem fore populo Romano. *Nec morabatur*. Nec in mora erat Annibal. Obscura tamen hæc brevitas, qualis ferme compendiorum esse solet. Puer Annibal, novem annos natus, juraverat ultionem patriæ suæ et bellum in Romanos. *Nec morabatur*, inquit. Atqui ab illo jurejurando Annibalis, ad illum diem, quo imperium accepit, et dux declaratus est, anni ferme cucurrerant septemdecim. Dicere sane debuit Florus, ex quo die imperium et ducatum exercitus obtinuit Annibal, nullam moram interposuisse, quin bellum Saguntinis inferret, et per hujus caussam Romanis. Sic enim recte Livius, quem et heic adumbrare voluit Annæus noster, sed vitio brevitatis male expressit: 'Cæterum ex quo die dux est declaratus, velut Italia ei provincia decreta, bellumque Romanum mandatum esset, nihil prolatandum ratus, ne se quoque, ut patrem Amilcarem, deinde Asdrubalem, cunctantem casus aliquis opprimeret, Saguntinis inferre bellum statuit, quibus oppugnandis haud dubie Romana arma movebantur.' Non dubium est quin hæc inspexerit Florus, cum ita hoc loco scripsit: *In ultionem puer Annibal juraverat: nec morabatur. Igitur in caussam belli Saguntus delecta est.* Sic historiæ luci ple-

rumque caliginem offundunt ista compendia, quibus nimia brevitas captatur. *Sal.*

§. 8 *In causa belli Saguntus delecta est*] Verum est, *delecta*, non *deleta*: et, *in causam*, non *in causa*. Delegit Saguntum Annibal, cujus eversio causam belli præberet inter se et Romanos. Nihil verius hac lectione. Libro tertio de Tribunis: 'Scaurum et Philippum reos delegit.' Sequitur: *vetus Hispaniæ civitas*. Ap. Jord. legitur: *velut Hispaniæ civitas*. Tale quid procul dubio in Flori libris legerat. Vetustissimus omnium, quos nunc extare censeamus, Naz. ita habet: *Saguntus delecta est ue Hispaniæ civitas*. *S* pro *t* in illo optimo libro crebro exaratum notavimus. Igitur ex eo legendum: *Saguntus delecta est, ut Hispaniæ civitas et opulenta*. *Ut* in *velut* mutavit Jord. more suo, ut planius esset. Quantum illa habeant momenti, *ut Hispaniæ civitas*, non ignorabunt, qui aliquid in libris aliquando legerunt, quique hanc historiam tenent. Quia tamen id obscurum est ex narratione Flori, dilucidius explanandum. Ultimo fœdere cautum fuerat, ut Iberus disterminaret ditionem Romanorum et Carthaginiensium. Saguntus ultra Iberum quidem, fœdere tamen cum Romanis juncta, et ideo excepta, ne quid in eam liceret Carthaginiensium armis, utque libera maneret inter utriusque populi imperia. Annibal, cui propositum erat bellum movere Romanis, ne fœdifragus palam videretur, non Saguntinis arma aperte nec statim intulit, sed in Olcadum fines, quæ gens ultra Iberum amnem, in ea parte quam Romani non exceperant, exercitum induxit, ut non recta petisse Saguntinos, sed rerum serie ducente, finitimis perdomitis, continentia jungendo, ad oppidum ejusdem regionis ultra Iberum sitæ oppugnandum quasi tractus videri posset. Ut Hispaniæ ergo urbem Saguntum in belli causam delegit, id est, ejus Hispaniæ, quæ ultra finem esset imperii Romani, hoc est, ultra Iberum amnem. Quod non tacere debuit Florus, rem sane tanti momenti, ut sine ea vix intelligi queat, quare dixerit *Saguntum Annibali delectam in causam belli, ut Hispaniæ urbem*. Non admodum autem veterem fuisse urbem Saguntum, ex Liv. colligere est, qui scribit lib. XXI. oriundos quidem a Zacyntho insula ejus incolas, mistis ab Ardea Rutulis, brevique in eas opes crevisse, quantæ tum fuerunt, cum eos expugnare adortus est Annibal. *Sal.* *In causa belli*] Quid si ejiceretur illud *in?* Stadius habet *in causam*, sed alterum restat in tribus Pall. quorum primus habet *delecta est*. Sed tamen cum statim sequatur: 'quam Annibal caussas novorum motuum quærens,' &c. neque soleat Auctor eandem rem iterare; suspicer locum ita legendum abjectis intermediis: *nec morabatur*. *Igitur Saguntos delecta est, vetus Hispaniæ civitas, &c.* Porro illud *vetus* non est mutandum, sed potius Jornandis *velut* reformandum in *vetus:* frequentissime enim illa vox alterius vices subit, negligentia librariorum. *Grut.* Illud *velut* etiam propter sequentia, 'fideique erga Romanos,' &c. locum tueri non potest. *Fr.* *In causam belli Saguntus delecta est*] Hæc est lectio Naz. et Ryck. quam merito probat ὁ πάνυ, et Anna politissima. Nam si *deleta* legamus, quod in vulgatis omnibus, præterquam novissima Parisiensi editione, circumfertur, bis idem dixit Florus. Sequitur enim statim, 'quam in libertatem communi fœdere exceptam Annibal, caussas novorum motuum quærens, et suis et ipsorum manibus evertit.' Quærebat caussam belli Hannibal. Hanc urbem delegit ut causam inveniret. *Græv.* *Causa belli*, quod Grut. placebat, est in Voss. 3. *In causam* habent Flor. Reg. Q, Pigh. Jord. et Frec. In

Ryck. per compendium scriptum est *ca*, nec in Naz. erat *causam*, quod scribit Grævius: *delecta* cum Naz. et Ryck. etiam Magl. et Voss. 1. 2. quod in Frec. est *electa*. Jac. Gron. ad Macrob. Somn. Scip. I. 4. e Naz. retinendum censet *in causa*. Contra Buchnerus de Commut. Rat. Dic. I. 22. præfert *in causam*, cui adsentior. Nam usitatissimum est, ut præpositioni *in* addatur accusativus ad finem causamque rei denotandam. Flor. IV. 7. 13. 'Speculator in id missus.' Sen. IV. de Benef. 1. 'Inveniuntur, qui honesta in mercedem colant, quibusque non placeat virtus gratuita.' Plura ap. Buchn. l. d. Muncker. ad Hygin. Fab. XL. et Scheff. ad Phædr. prol. Lib. v. Augustin. III. de C. D. 20. aliis verbis, sed eadem sententia, qua Florus: 'Hinc enim Annibal fracto fœdere Romanorum causas quæsivit, quibus eos irritaret ad bellum.' *Deleta* Buchnerus dicit communem lectionem librorum, et non sollicitandam esse. Sed existimavi præferendum esse *delecta*, ob causas, quæ ap. Salm. et Græv. leguntur, præsertim accedente auctoritate nonnullorum Mss. et Freculphi, qui quod *electa* habet, id certe indicio est, in illius exemplaribus non fuisse *deleta*. Et utramque lectionem *in causam* et *delecta* Heinsius et Perizon. libris suis adscripserant. Scheff. verba *causa belli* ex marginali glossa in textum transsumta dicit, et legit: *Igitur in Saguntinis deleta est. Vetus H. c. Deleta est*, ait, nimirum ultio in Saguntinis. Hic mihi Œdipo opus est.

Saguntus] Urbs Hispaniæ Tarraconensis, a Zacynthiis condita, distabat a mari Balearico septem stadiis, ut Polyb. 3, 17. et Liv. 21. 7, 2. numerant. *Stad.* Hodie putatur oppidum, quod *Moruedre* vocatur. *Fr.*

Vetus Hispaniæ civitas] Quippe 200 ante excidium Trojæ annis condita: auctor Plin. 16, 40. alii *vetus* illud in *velut* mutant: de qua re dictum proxime præcedente nota. *Fr. Ut*, quod Salm. pro *velut* legendum putat, non placebat Heinsio.

§. 4 *In libertatem*] Naz. Ryck. Voss. Reg. F, Flor. et Edd. præter primam, *in libertate*. Unde occasio interpolandi nata, adjecto *positam*, ut in Pigh. in quo est *in libertate positam communi f. e.*

Communi fœdere] Res ita habet. Legibus pacis inter Romanos et Carthaginienses convenerat, ut utriusque populi socii ab utroque tuti essent: de Saguntinis nihil nominatim cautum fuerat. Deinde inter Romanos et Asdrubalem generum Amilcaris facta erat pactio, qua nominatim comprehendebantur Saguntini. Sed Pœni se hac pactione teneri negabant, quod ea sine auctoritate jussuque S. P. Q. Carthaginiensis facta fuisset. Saguntinos autem ideo legibus pacis non comprehendi dicebant, quod demum post pacem factam in societatem Romanorum venissent. Polyb. III. 21. 27. et Liv. XXI. 18. Videri possunt, quæ de jure utriusque partis disputat Grotius II. de Jur. Bell. et Pac. 16.

Et suis et ipsorum manibus evertit] Hæc non intelligebat Jord. cum rescriberet: *suis et suorum manibus*. Tam enim suis, quam Hannibalis manibus eversi sunt Saguntini, qui se suaque omnia in pyram conjecerunt, nec arbitrium victoris expectarunt. Hoc voluit Florus, nec intellexit Jordanes. *Sal.* Pigh. perperam *machinis* pro *manibus*.

§. 5 *Summa fœderum Romanis religio est*] Sextus Cæcil. JCtus ap. Agell. 20. 1. 'Populus Romanus e parva origine ad tantæ amplitudinis instar emicuit: sed maxime atque præcipue fidem coluit, sanctamque habuit, tam privatim quam publice.' *Fr.*

Procurrunt] Hanc vocem e Ms. Gud. delendam censet Jac. Gronov. ad Liv. XXV. 37. Non inusitata sunt

Floro hujusmodi elliptica genera loquendi: vid. ad III. 6. 12. Sed hic nihil contra alios scriptos et Edd. tentandum reor. Florent. Reg. Q, Fran. et Magl. *concurrunt.* Hoc magis dicitur de repentino motu et consternatione. Nec tamen 'procurrere ad arma' valde frequens est.

More legitimo] Hunc morem lege ap. Fenestellam, titulo decimo, ubi plures citavimus. *Cam.* Add. supr. I. 13. I. 18. et II. 5.

§. 6 *Interim jam novem mensibus fessi fame, machinis, ferro*] Aliquid deest, inquit N. Heinsius, Saguntini nempe, de quibus actum. Sic ὁ πάνυ. *Græv.*

Novem mensibus] 'Octavo mense quam cœptum oppugnari, captum Saguntum,' ait Liv. 21. 15, 2. Polyb. 3, 17. *Stad.*

Ferro et igne] Si absque damno chartæ possem, has duas voces, *et igne*, statim ignibus darem. Has igitur, quantum possum, abesse jubemus, consentientibus omnibus libris. Nec enim ignem Hannibal illum admovit, quo cremata est Saguntus, sed ipsi suis manibus rogum exstruxerunt, ut statim sequitur: 'et desuper seque suosque imposuerunt.' Illæ voces, *et igne*, ex seqq. repetitæ: 'se suosque, cum omnibus opibus suis, ferro et igni corrumpunt.' Hinc igitur sunt tollendæ. *Sal.* *Ferro, versa denique*] Sic v. e. sic tres Pall. absque *et igne*, quod in vulgatis post vocem 'ferro.' *Grut.* Pighii liber *fessi fame Saguntini versa denique i. r. f.*

Tum desuper se] Saguntinorum cladem præter citatos scribit Augustinus, 3. 20. Civ. Val. M. 6. 6, 1. ext. Signanter Silius, libro 1. *Cam.* Exempla similia complura congessimus inf. 2. 18, 15. *Fr.* Est brachylogia, pro, se suosque cum opibus suis super eum rogum injiciunt, et corrumpunt. *Igni corrumpere* Sall. Jug. LXXVI. 'Domum et semet igni corrumpunt.' Liv. XXV. 11. 'Alia [opera] disjecerunt, alia igni corruperunt.'

§. 7 *Auctor Annibal*] Pigh. cum adsuto panno, *auctor per legatos Annibal.*

Dux legationis] Hi autem legati fuerunt Fabius Pamphilus et Valerius Publicola. Lege Liv. 21. 18. Eleganter hanc legationem canit Silius, in principio secundi. *Cam.* Hæc negligenter e Liv. descripsit Camers: adi locum.

Tergiversantibus Pœnis dux legationis; Quæ, inquit, mora est, Fabius] Sic quidem omnes libri: sed vereor ne ex interpretatione magistri in contextum irrepserit vox *Fabius*, qui hunc locum exponens discipulos docuit, ducem legationis fuisse Fabium, cujus nomen οἱ φοιτῶντες margini adscripserint, ex qua postea a descriptoribus in contextum fuit translata. Aut si a Flori manu est, loco, quem Florus ei assignaverat, excidit, et in alium fuit parum apte transscripta. Cur enim postponeretur intempestive his verbis, *Quæ, inquit, mora est*, et interrumperet continuum sermonem legati? Nisi vox *Fabius* sit delenda, ita saltem scripsisse Florum puto: *Tergiversantibus Pœnis dux legationis Fabius: Quæ, inquit, mora est? In hoc ego sinu bellum pacemque porto. Utrum eligitis?* Quin si Mss. annuerent, expungerem quoque voculam *inquit*, quæ cum *Fabius* videtur infarta ab ignaris brevitatis Flori. Rotundior sane erit oratio et Scriptoris ingenio convenientior. Et sæpe hæc vocabula *inquit*, *ait*, et similia, inculcata esse multis scriptorum locis perquam importune plurimis posset exemplis ostendi, nisi doctorum curæ hac nos opera pridem levassent. *Græv.*

In hoc ego sinu bellum pacemque porto] Sic omnes nostri. Et sic Livius, unde hæc sumpta: 'Tum Romanus, sinu ex toga facto, Hic, inquit, vobis

bellum pacemque portamus.' Notandum in his Livii verbis, quod ait, 'sinu ex toga facto.' Antiquæ et illorum temporum togæ sinus non habebant, qui postea duplices facti. Qui igitur sinum tunc ex toga facere vellet, aut lacinia ejus in humerum rejicienda, aut brachio subjicienda fuit, aut quoquo alio modo replicanda? Diserte profecto Quintilianus observat, antiquiorum Romanorum togas sinus non habuisse. Ideo Livius de toga illorum temporum dixit, 'sinu ex toga facto.' Quod non opus habuisset dicere de suæ ætatis togis, ut nec Florus quidquam tale innuit. Nam sinum illæ duplicem habuerunt, de quibus nos affatim in Notis ad Tertulliani librum de Pallio. Quod ait mox Livius, 'et, cum is, iterum effuso sinu, bellum dare dixisset,' per sinum effusum dimissam ac laxatam togæ laciniam intelligit, quam in sinum contraxerat. At Florus, temporum suorum togas respiciens, pro eo 'excussum in media curia togæ gremium' dixit. Id est, excusso sinu, qui togis tunc temporis adhærens et artificio factus, quomodo pera aut marsupium excutitur, cum evolvitur quod intus est repositum. Alicui tamen placere posset, ut per 'effusum sinum' accipiamus, quasi excussam illam sinus, quem ex toga formaverat, capacitatem, ut effunderet bellum, quod in eo Fabius se attulisse simulaverat. Ita sane accepit et interpretatus est hoc loco Florus his verbis: 'excusso in media curia togæ gremio, non sine horrore, quasi plane sinu bellum ferret, effudit.' Melius quod prius. *Salm.* 'Sinum' hic, et ap. Juv. IX. S. 33. pro gremio poni docet Ruben. II. de Re Vest. 12. Et 'sinum' pro gremio dici e Petron. et Ovid. contra Voss. ostendit Borrich. in Cogitat. de Ling. Lat. Ita 'in sinu sedere' ap. Lactant. I. 20. quod Ciceroni II. de Divin. 41. est 'in gremio sedere.' Et quod Ovid. ap. Borrich. et Lactantius I. 11. dicunt Jovem imbrem aureum 'in sinum' Danaës effudisse, id Terent. Eun. III. 5. 37. 'in gremium.'

Bellum pacemque porto] Ita restituo hunc locum, suadente et persuadente, non tam mea vet. ed., etsi et ea quoque, quam ipso Jordane, et Ms. Vineti, et Membranis Palatinis: pluribus eam confirmavi in Suspicionibus. *Grut.* Ejusdem autem sententiæ est epistola Q. Fabii, ap. Agell. 10, 27. similes quoque Q. Mucii tesseræ, ap. Pompon. in l. 2. §. 37. vers. *deinde:* de O. J. quem quidam 'Fabium' pro 'Mucio' appellant, et eundem ducem hujus legationis Romanæ esse putant: sed nihil temere mutandum censet Andreas Alciatus Parergon 4. 17. *Vin.* Simile quid refert Herburtus, Hist. Pol. 4. 4. *Freinsh.*

Succlamantibus bellum] Diversus hic abit a Livio suo. Non enim, ut bellum daret, succlamasse Carthaginienses dicit, sed utrum vellet: 'Sub hanc vocem haud minus ferociter, daret utrum vellet, succlamatum est. Et, cum is, iterum sinu effuso, bellum dare dixisset, accipere se omnes responderunt.' Nihil tamen in Floro mutandum, ut putavit Lipsius. Nam omnes scripti ejus codd. stant pro vulgata. *Salm.* Hic locus in nonnullis libris a correctoribus interpolatus est. Florent. et scriptus Lipsii II. Elect. 19. *utrum eligitis? cumque succlamatum esset, bellum.* Fran. *pacemque porto ut placet sumite, cumque subclamatum esset utrum vellet dare bellum, bellum igitur i. a.* Pigh. *utrum eligitis? utrum placet? sumite. Cumque succlamatum esset, utrum vellet daret: bellum igitur i. a.* Et sic Edd. Beroald. Sab. Parv. et Junt. Hinc intelligi potest, quam verum sit, quod scribit Pighius, tam correctum esse suum codicem, ut quævis exemplaria ex eo corrigi possint. Urspergensis jam ante aliquot sæcula hunc locum non aliter legit, quam nunc editur,

hoc uno excepto, quod cum Voss. 3. semel tantum ponit vocem 'Bellum.' Et sic etiam Auctor. Hist. Misc. Naz. *elegitia.*

Excusso in mediam curiam gremio] Jord. ac ceteri libri Flori meliores: *in media curia.* Salm. Pal. 1. *media curia.* Sed et alteri scripturæ suum robur est, servatque eam Pal. 2. ac 3. *Grut.* Florent. Pigh. Voss. 3. Edd. post primam, Hist. Misc. et Ursperg. itidem ut Naz. *in media curia.* Alii scripti, et v. e. ut Pall.

Et, &c. effudit] Duas istas voces spurias pronuntio. *Freinsh.* Et omisit Begerus.

Quasi plane sinu bellum ferret, effudit] Melius vetus Vinandi Pighii liber: *quasi plane sinu ferret, bellum effudit.* Mallet tamen Pighius: *quasi pleno sinu ferret*, cui sine libris hic non-subscribo. *Græv.* In Pighii libro non erat *plane*, sed *pleno:* de quo ille speciatim judicium suum non interponit: sed *pleno* conjecerat etiam Is. Voss. Et sic Nauclerus. V. E. *plano.* Ordinem verborum ex uno Pighii libro immutandum non existimavi. Reliqui autem eum, qui erat in Ryck. Toll. Duisb. Voss. Fran. Hist. Misc. Ursperg. et o. e. ante Græviam, quem sequuti sunt Amstelod. In Regg. *plane quasi bellum sinu ferret.* Non sperno *plane quasi:* nam sic ubique Florus. Tamen 'quasi plane' etiam Suet. dicit Cæs. LII.

§. 8 *Nam quasi has inferias*] Non leve momentum habere putabantur pereuntium imprecationes, adversus eos, qui salutem eorum, aut impugnaverant injuste, aut cum possent deberentque, opem ferre neglexerant. Ita et Saguntinis, cum a Pœnis quidem eversi, a Romanis autem destituti essent; hinc Italiæ vastatione, illinc Africæ captivitate, satisfactum est. Similia exempla Drusi ap. Tac. 6. 24, 5, et 6. Peraitæ Nigri ap. Joseph. de Bell. Jud. 5. 1. Epimenidis Cretensis ap. Jamblichum lib. 1. cap. 32. p. 186. Sic Eumenes ab exercitu proditus infit, ap. Justin. 14. 4, 12. 'Ultima nunc ego perfidorum victima, has vobis diras atque inferias dico; ut inopes extorresque omne ævum in hoc castrensi exilio agatis,' &c. Dum in Justino sumus, absonum forte non est, monere, in hac ipsa oratione legi: 'Ipsum denique Alexandrum, si fas fuisset eum mortali manu cadere, interempturi, quod maximum erat, seditionibus agitastis.' Nemo, opinor, negabit concinnius rescribi: *quod proximum erat, sedit. agitastis.* Sic ap. Liv. 38. 15, 1. 'Ad rebellandum neque vires neque ducem habebant: proximum bello quod erat, in latrocinium versi,' &c. Idem vitium commissum in concil. legum Nicolai de Passeribus, p. 339. p. edit. Colon. ubi lin. 1. habetur 'Non potuit dolo carere, aut culpa dolo maxima,' pro *proxima.* Freinsh.

§. 9 *Igitur ubi semel se in Hispania movit*] Ryck. *igitur ubi semel in Hispania movit illa gravis et luctuosa Punici belli vis atque tempestas.* Sic Florum scripsisse facile mihi assentientur, qui non ignorant sæpius apud veteres hoc verbum 'movere' poni, ut multa alia, omisso casu per ellipsin, qui ad id pertinebat: quod qui ignorarunt *se* intruserunt. Vide quæ notavi ad lib. 1. c. 13. *Græv.* Non major videtur esse causa, cur hic tollatur *se*, etsi etiam a Voss. 1. abest, quam cur paullo ante *et* post 'ducum' e Magl. deinde *belli* e Ryck. *Romanis* e libris Vineti, Pal. 1. Ryck. Regg. et Magl., ac denique *in* ante 'Italiam' e Fran. ejici debeant.

Tempestas] Eadem similitudo supra, 1. 17, 5. *Freinsh.* Pleraque quibus hic utitur Florus, etiam apud alios, in primis poëtas, a tempestatibus transferuntur ad bella, 'tempestas,' 'procella,' 'fulmen,' 'fulminare,' 'turbo,' 'tonare,' 'detonare,' 'desævire.' Vid. Virg. IV. Ge. 560. VII. Æn. 222. et X. 569. Justin. XXIX.

3. Liv. XXIX. 2. et Amm. Marcell. XVIII. 10. Add. Barth. ad Claud. tert. Consul. Honorii vs. 63. et Freinsh. in Ind. Flori. Sed hunc quoque locum reprehenderat in Præfatione Grævius, tamquam immodico et inani tumore turgescentem. At Begerus contra Florum 'eleganti omnino allegoria usum' dicit, 'ut ostenderet Annibalem, cum Romanis bellum destinaret, excisa Sagunto illius causas quæsivisse.' Et ut intelligamus quam lepide hæ lexeis sint compostæ, ut tesserulæ omnes, quamque apte et ad amussim hic translata omnia propriis respondeant, ex intima philosophia sua, nam summum Philosophum fuisse etiam ex iis cognosci potest, quæ paullo post ad n. 14. scribit, docet, 'tempestatibus excuti fulmina,' et 'fulminum potissimam substantiam esse ignem,' ob eamque causam nihil mirum esse, 'si fulmina et tempestatibus et igni dicantur conflari.' Sed hæc omnia, et quæ plura de generatione fulminum addit, nihil faciunt ad orationem Flori vitio inanis tumoris, quo eam laborare judicat Grævius, purgandam. Generentur fulmina ita, ut vult Begerus: sed ex eo non ostenditur, eum, qui velit dicere, bellum, quo Romanis gravissimæ clades inlatæ sunt, ex incendio et excidio Sagunti ortum est, hanc sententiam ita recte efferre, 'belli tempestas destinatum Romanis fulmen Saguntino igne conflavit.' Qui ita loquitur, plus quam tragice, et non humane loquitur; et qui ea probare potest, non intelligit, quomodo homines non inepti loquantur. In omnibus utriusque linguæ scriptoribus obviæ sunt metaphoræ a tempestatibus ad bella. Sed non modo nulli prosæ scriptori, verum ne cuiquam quidem poëtæ in mentem venisse arbitror, ut in ea re tam insana allegoria uteretur. Defendat, quantum lubet, hoc, et alia ejusdem notæ in Floro Begerus. Alios, qui id operam dant, ut simplicem et rectam viam dicendi teneant, quique cupiant intelligere, quomodo vitia et virtutes orationis discernendæ sint, numquam pœnitebit memores esse eorum, quæ Longinus c. III. de Sublim. et alii veteres Magistri eloquentiæ de vitando vitio, in quod Florum hic delapsum vere judicat Grævius, præceperunt.

Medias perfregit Alpes] Transitum Annibalis per Alpes describit Silius lib. 3. Virg. Æn. 10. 13. Juv. Sat. 10. 147. Lege Augustin. Serv. Livium, Plut. in vita Annibalis. *Cam.* Sic post natum Servatorem anno 1477. 'Turci per abrupta et invia Alpium non sine admiratione eorum, qui postea illius itineris vestigia observarunt, in Germaniam irrupere:' Sabellicus Ennead. 10. lib. 7. Et per easdem Franciscus I. Gallorum Rex, 'inusitatum iter curulibus tormentis aperuit.' Jovius in Leone X. quo etiam nuper usus Ludovicus ille Justus Galliæ Rex. Eleganter autem utitur Auctor voce 'perfregit;' nam aceto maceratas rupes et igni domitas demum ferramentis amolitus est: priore modo (aceto) quidam proditores Eleutheram Cretæ urbem Metello expugnabilem reddiderunt, ap. Dion. lib. 36. p. 9. *Freinsh.*

Fabulosæ] Livius tamen XXI. 32. 'nives prope cœlo immixtas,' et alii 'juga Alpium cœlo vicina' sæpe memorant ap. Rupertum: sed vid. ad II. 2. 5.

§. 10 *Nisi protectum patrem*] Egregio huic facto versum istum Virgilius, Æn. 10. 800. composuisse videri possit: 'Dum genitor nati parma protectus abiret.' Porro fallitur forsan memoria Plinius, 16. 4. qui 'apud Trebiam' hoc accidisse scribit: nam pro nostro Auctore est et Livius, 21. 39, 10. et seqq. capp. Polyb. 3. 64. &c. Silius, 17. 318. Variat tamen idem Polyb. 10. 3. ubi 'ad Padum' ait hæc esse gesta. L. Am-

pelius 'apud Listernum:' an est reponendum *Ticinum?* Freinsh. Errorem Plinii notavit etiam Lipsius ad Sen. III. de Benef. 33. Paullo ante e Ryck. Toll. Duisb. Fran. et v. e. *venisset* rejeci post *hostium*.

Prætextatus admodum filius a morte rapuisset] Quasi 'prætextatus' nomen sit ætatis, ita dicit, 'admodum prætextatum,' sicut aliquis dicitur, 'admodum puer,' 'admodum adolescens,' Hoc sensu 'admodum prætextatus' idem significaret quod, admodum puer. Prætextatior quippe is intelligitur, qui ab hoc habitu deponendo per ætatem longius distat. Ut 'puer admodum' is capiendus est, qui longius abest ab egressu pueritiæ. At Livius hunc Scipionem, qui patrem a morte servavit, tum primum pubertatis annos attigisse ostendit, quo tempore toga virilis sumebatur, deposita prætexta. Verba Livii: 'Auxitque pavorem, consulis vulnus; periculumque intercursu tum primum pubescentis filii propulsatum.' Si tum primum pubescebat, in exitu utique erat prætextatæ ætatis, ac proinde non tam prætextatus videri potuit, quam si ingressus tum esset ætatem, qua prætexta sumitur. Nec illud sine nota prætereundum est, quod huic Auctori in historia ita familiare est, ut sit perpetuum. Ubi duæ incidunt diversæ opiniones, alterius fere semper meminit tantum, eamque sequitur, quæ minus certa est. Ut hoc loco de servato consule duplex fama ferebatur. Una a filio ereptum neci ferebat; altera, a servo. Quæ decus in servum transtulit, eam magis vulgatam fuisse Livius testatur his verbis, quæ sic ex vetustissimo codice legenda sunt: 'Malim equidem de servo verum esse, quod et plures tradidere auctores, sed fama obtinuit servum.' *Salm.* Vid. Gronov. ad Liv. XXI. 46.

Prætextatus admodum] Hoc est, admodum puer. Livius 'juvenem' vocat, et certe tum primum pubescebat, qui finis est prætextatæ ætatis. Nec admodum prætextatum fuisse oportet, qui tum militabat in contubernio patris. *Salm.* Recte animadvertit Salmasius *admodum* hic frigere. Est quidem apud Justin. 'Bimus admodum,' hoc est, circiter, præter propter bimus, et 'Menses admodum septem.' Sed hæc nihil huc faciunt. Vir summus J. F. Gronovius conjiciebat *prætextatus modo*, id est, qui vix prætextam exuerat, et prima nunc tirocinii rudimenta deponebat in castris patris: quod perplacet. Prætextati enim non facile in castra ducebantur, multo minus in aciem. *Græv.* *Admodum* hic vix Latine poni nemo negabit. Habent tamen id omnia exemplaria, tam scripta, quam edita, etiam Jord. Freculphus, Hist. Misc. et Ursperg.; nisi quod soli Begero placuit illud ejicere. Hæc est nova, et nondum ab aliis tradita regula artis criticæ, ut, si quid corruptum vel obscurum in vetustis Scriptoribus occurrat, id sine ulla hæsitatione, exturbari liceat. Immo est infrunita et impudens audacia, quam non poterunt non condemnare omnes, qui intelligunt, quanta per eam fenestra ad corrumpendos Scriptores veteres aperiatur. Sed videamus tamen, qua ratione ductus non probet conjecturam Gronovii et Grævii. Huic placebat ideo legendum *modo*, quod prætextati non facile in castra ducebantur, multo minus in aciem. Quid ad hæc Begerus? 'Cui tamen,' inquit, 'exemplum Lepidi contradicit, ejus, qui vel numismate teste prætextatus hostem occidit, civem servavit: adeo ut vocem *admodum* hic tuto omittere liceat.' Historia est in Val. Max. III. 1. et nummus apud Ursinum in gente Æmilia. Potuerat etiam addere exemplum filii Tarquinii Prisci, relatum a Macrobio I. Sat. 6. Sed hæc nihil eum juvant. Nam sub Tarquinio Prisco nondum defini-

tus erat annus ætatis militaris, cujus rei auctor fuit Servius Tullius. At eo tempore, de quo hic agitur, prætextati non modo militare non solebant, sed ne quidem minoribus 17. annis licebat dare nomina militiæ, et si dedissent, stipendia iis non procedebant. Hoc lege cautum fuisse indicat Livius xxv. 5. in A. U. 540. quam, quum deinde in desuetudinem abiisset, a Graccho relatam fuisse docet Plutarch. in Gracch. vid. Lips. I. de Mil. Rom. 2. Dodwell. Prælect. Camden. v. 10. et Perizon. ad Ælian. vi. Var. Hist. 3. Non recte igitur Begerus ad infirmandam sententiam Grævii utitur argumento nummi veteris, et exemplo M. Lepidi. Nam quum is aliquanto posterior fuerit Scipione, est enim ex Ursini et aliorum sententia idem qui A. U. 566. et iterum 578. Cos. et Pont. Max. fuit, Grævius bene pronunciavit de tempore, quo pugna ad Ticinum facta est, i. e. A. U. 535. prætextatos tum non facile in castra et aciem ductos fuisse. Sed hoc probabili ratione e nummo illo colligitur, post A. U. 540. quum propter inopiam juniorum lata fuisset lex, quam memorat Liv. l. d. 'ut, qui minores xvii. annis sacramento dixissent, iis perinde stipendia procederent, ac si xvii. annorum, aut majores, milites facti essent,' paullatim invaluisse morem non modo minores 17. annis, sed etiam prætextatos, in militiam legendi. Scipionem autem tum non prætextatum fuisse potuerat Begerus discere e Polyb. x. 3. qui eum tum circiter 'xvii. annos natum' fuisse auctor est, et e Servio in Virg. x. Æn. 800. scribente 'vix xvii. annorum fuisse.' Et idem numerus colligi potest e Livio. Is enim xxvi. 18. prodit Scipionem A. U. 542. annos ferme 24. natum fuisse; ad Ticinum autem pugnatum est A. U. 535. Add. Ryck. ad Tac. xii. Ann. 41. Et hoc est, quod Val. Max. v. 4. dicit, eum 'vixdum annos puerilitatis egressum fuisse.' Seneca quidem iii. de Benef. 33. de hac re agens Scipionem 'prætextatum' vocat, Sil. Ital. iv. 117. et 130. 'puerum,' et Liv. xxi. 46. 'primum pubescentem,' quod e Suet. Tib. vi. exponi posset 'adhuc prætextatum.' Sed hæc non magnum pondus habent ad definiendam illius ætatem. Nam Scriptores veteres nominibus ætatis, 'puer,' 'adolescens,' 'juvenis,' et similibus, sæpe indiscrete utuntur, et 'puerum' pro adolescente, 'adolescentem' pro puero, et contra, dicunt, quod ostenderunt Manutii, Paulus ad Cic. ii. Epist. Fam. i. et Aldus ad Sall. Cat. xlix. Quin et eumdem modo 'puerum,' modo 'adolescentem,' modo 'juvenem' vocant: ut Liv. xxiv. 4. et 5. Hieronymum, Hieronis nepotem, tunc ferme quindecim annorum; qui etiam ibid. c. 25. 'puer, ac vixdum pubescens' dicitur. Sic idem xxi. 3. Annibalem 'vixdum puberem' ab Asdrubale in Hispaniam arcessitum scribit, quem tamen ex his, quæ ibid. c. 4. et quæ C. Nep. Ann. iii. scribit, tum fere 22. annorum fuisse observat ad Liv. Sigonius. Sed ut ad Florum redeamus; si is putavit Scipionem tum ea ætate fuisse, qua revera fuit, certum est, eum non recte potuisse dicere *admodum prætextatus*, nec quidquam melius video conjectura Gronovii. Sin autem vere adhuc prætextatum fuisse existimavit, ne sic quidem bene dixit *admodum prætextatus*, quod, si modo Latine dicitur, non alium denotare potest, quam qui longe adhuc abest a fine pueritiæ. Rectius, ut opinor, hoc dixisset *prætextatus adhuc tum*, vel, *prætextatus etiam tum*. Cic. pro Arch. cap. iii. et Suet. Calig. x. 'Prætextatus etiam tum.' Sen. de Brev. Vit. vi. 'Et pupillus adhuc et prætextatus.' Sueton. Calig. xxiv. 'Prætextatus adhuc.'

§. 11 *Hic erit Scipio, qui in exitium*

Africæ crescit] Livium imitatur, ne quis censeat ab alio Auctore hæc accepisse, aut, dum in his scribendis erat, alium consuluisse. Sic enim ille: eadem re memorata: 'Hic erit juvenis, penes quem perfecti hujusce belli laus est, Africanus ob egregiam victoriam de Annibale et de Pœnis appellatus.' Ita enim ibi scribendum ex auctoritate vetustissimi codicis. Nam vulgo est: *Hic erat juvenis.* Sal. Legendum ex Ryck. *Hic erat Scipio, qui in exitium Africæ crescit.* Non futurus erat Scipio qui in exitium Africæ tum crescebat. Sed ille modo prætextatus, qui patri vitam servabat, erat ille Scipio, qui tum adolescebat in perniciem Africæ. Ap. Liv. aliter se res habet, ubi *erit* legendum, is enim dicit puerum tum primum pubescentem, qui propulsaverat periculum, futurum esse juvenem, penes quem confecti belli laus sit futura. *Græv.* *Erit* est in Regg. Berol. Magl. Duisb. Voss. 1. Fran. Jord. et o. e. et sic in Flor. correctum fuerat ex *erat*, quod est in Voss. 2. et 3. Nec dubito, quin etiam ita in Vineti et Grut. libris fuerit: eo quod et hi ediderunt *erit*, quod probat etiam Gronov. ad Liv. XXI. 46. Tollius Fortuit. c. XXI. putat, si legatur *erit*, mox scribendum esse *crescet*. Et sic Ed. Parv. *Erat* et *crescat* mavult Schefferus.

§. 12 *Quum se ignibus*] Heins. vide in Dedicat. Clem. Alexandrini, ubi de Mosco. *Freinsh.* Exclamatio 'horribile dictu,' hic satis frigida videtur. Nam quid in eo horribile est, si quis membra oleo et igni contra frigus foveat, aut incolæ regionum frigidiorum ab iis, qui a meridie veniunt, vincantur? Sed Florus ita crebro illa utitur, ut ei quasi in deliciis fuisse videatur.

§. 13 *Trasimenus lacus*] Veteres scribunt, 'Trasumenius,' aut 'Trasymenius:' ita ap. Quintil. legendum alibi docebimus, lib. I. cap. V. 'Et Tarsumenium pro Trasumenio multi auctores, etiamsi in eo est transmutatio, vindicaverunt.' Vel *Tarsumenum* pro *Trasumeno*. Hunc lacum intelligit. Perperam vulgo legitur *Thrasomenum* pro *Thrasumeno*. Salm. Lege præter citatos supra Cic. de Divin. 1, 35. Val. Max. 1, 6, 6. Advertendum quidem, Flaminium ab Annibale superatum 9. Cal. Jul. Ovid. Fast. 6, 765. *Camers.* Begerus e Berolinensi libro probat *Trasimenius* quemadmodum etiam Duisb. Fran. et v. e. habent, sed edidit *Transimenius*. Videndum est, an hæc terminatio apud alios inveniatur. Nam in editis exemplaribus Quintiliani nomen hoc exit in *us*, non in *ius*. Et e Poëtis quorum loca sunt ap. Cellar. II. Geog. Ant. 9. adparet *Trasimenus* dici, non *Trasimenius*. In Polyb. III. 82. Θρασυμένη λίμνη, in Strab. V. p. 226. Τρασυμένα. Sed hoc a Xylandro et Casaub. factum est e corrupto γῆ πασουμένα. Plutarchus tamen videtur confirmare terminationem in *ius*: nam apud eum H. Steph. et Wechel. in princip. Vitæ Fabii ediderunt Θρασυνίαν λίμνην, quod videtur corruptum esse pro Θρασυμενίαν. Sed verum esse Θρασυμένην, quod ibi in aliis libris legitur, recte monent viri docti in Londin. Edit. Vitarum Plutarchi.

Palustribusque virgultis tectus eques] Hæc ars Punicæ fraudis, qua palustribus virgultis tectus eques terga subito pugnantium invasit, non est adhibita ab Annibale in hoc prælio ad Thrasumenium lacum, sed in altero ad Trebiam flumen. In ea quippe pugna, quæ ad Thrasumenum pugnata est, nihil aliud fraudis commentus est Pœnus, nec aliud curavit, quam ut clausum lacu et montibus, copiisque suis circumfusum haberet hostem. Eumque sic circumclusum militi suo ad satietatem præbuit cædendum. Vide Liv. cujus historiam qui cognovit, vix huic ignoverit. At ad Trebiam Magonem fratrem cum

equitibus in insidiis locavit, inter vepres ac virgulta, qui in ardore media pugnæ subito exorti terga præliantium ceciderunt. 'Erat,' inquit, 'in medio rivus peraltis utrimque clausus ripis, et circa obsitus palustribus herbis, et, quibus inculta ferme vestiuntur, virgultis vepribusque.' Hæ palustres fortasse herbæ fecerunt, ut ad lacum Thrasumenium pugnam transferret noster. Idem Liv. paulo post: 'Et Mago Numidæque, simul latebras eorum improvida præterlata acies est, exorti a tergo ingentem tumultum ac terrorem fecere.' Nihil tale tentatum ad Thrasumenum memorat. *Salm.*

§. 14 *Nec de Diis possumus queri*] Sic inf. 3, 11, 1. 'Nec de fortuna possumus queri, caret solatio clades.' Tac. 2, 71, 2. 'Justus mihi dolor, etiam adversus Deos, esset.' *Freinsh.* Est frequens formula: vid. cl. Burm. ad Vell. II. 130.

Insidentia signis examina] Duplex prodigium cladem eam, quæ consule Flaminio accepta est, præcessisse ac prænuntiasse vult, examen apum signis insidens, et aquilas prodire nolentes. Duplici quoque prodigio prædictam eam cladem temerario duci prodit Livius, sed pro examine apum aliud habet, consulis nempe casum, supra cespitantis equi caput evoluti, cum in eum insiluisset. At examen apum pro malo omine fuit Scipioni in eo prælio, quod commissum est inter Padum et Ticinum. Liv. lib. XXI. 'Nam et lupus intraverat castra, laniatisque obviis ipse intactus evaserat; et examen apum in arbore prætorio imminente consederat.' Sed hæc magni momenti non sunt, et habere potuit Auctorem Noster, qui sic prodiderit. Et examen istud apum signis ipsis insedisse hoc loco dicit. Quod aliud est. *Salm.* Add. inf. 4, 2, 45. *Freinsh.* Cicero I. de Divin. 35. eod. modo, quo Liv.

Et aquilæ prodire nolentes] Qui Romani ac militaris moris rudis esset, et hospes in lectione Auctorum, præcipue historicorum, quamlibet alias sagax et acutus, vix divinando assequi posset, quomodo hoc prodigium factum sit, ut aquilæ prodire noluerint, adeo impropriis, et alio rem ducentibus, verbis hoc expressit Florus. Conti, quibus aquilæ sustinebantur et alia militaria signa, in imo ferrati acuminatam habebant cuspidem: Græci in pilis οὐριαχὸν et σαυρωτῆρα appellant. Ea cuspide in terram defigebantur eo loco castrorum, ubi signa reponi solebant. Cum castra movebantur, aut alias e castris educebantur in aciem signa, convelli ea necesse erat, ut refigerentur. Inter evellendum ab humo, si sponte sequerentur, et facile extraherentur, bonum omen habebatur. Si tenacius hærerent, et vis major esset adhibenda, ut evelli possent, pro tristi omine res accipi solita. Flaminio pugnam ad Thrasymenum capessere paranti hoc prodigium objectum. Livius rem sic narrat: 'Territis omnibus, qui circa erant, velut fœdo omine incipiendæ rei, insuper nuntiatur signum omni vi moliente signifero convelli nequire.' At consul, non turbatus nec territus hoc prodigio, signum jussit effodi, si convelli nequiret. Quæ convelluntur, solo nisu vehementius agitata et concussa extrahuntur, ut pali validius in terram impacti aut defixi. Arbores vero et virgulta, quæ radice viva humo tenentur, convelli non possunt, ideo effodi oportet. Quod mirum non est, si prodigii instar obtineat in conti cuspide in terram defixa, quæ effodienda est ut evellatur. Sic prodire nolentes aquilæ Flori nostri explicandæ fuerunt, non ut fecit Gallicus interpres, qui etiam pictas in tela aquilas illas imaginatus est. *Salm.* Mali res ominis, quasi Diis expeditionem aspernantibus. Vide Suet. Claud. 13, 5. *Freinsh.* Multa de hac re habet

Gevartius I. Elect. 2. qui putat hæc fuisse auspicia ex acuminibus, quæ in re militari olim observata fuisse scribunt Cic. II. de N. D. 3. et II. de Divin. 36. et Arnob. Lib. II. p. 91. Nam si signa facile humo evellerentur, id pro fausto omine habitum fuisse; contra, si difficulter, pro infausto. Sed nondum ita sublatus est omnis scrupulus. Etenim auctor est Cicero, auspicia ex acuminibus jamdudum ante suam ætatem desiisse observari. At vero si signa velli non potuissent, id non modo ætate Ciceronis, verum etiam diu post eam, manifestum omen cladis habitum fuisse, apertum est ex iis, quæ ipse Gevartius e Dione et Val. M. adfert, et quæ Suet. scribit Claud. XIII. Unde et contra credi par est, si vellentem facile sequerentur, id iis temporibus, de quibus loquuntur hi scriptores, non minus boni ominis fuisse, quam olim: e quo porro consequitur, auspicia ex acuminibus tum adhuc fuisse observata, contra quam proditum est a Cic. Alii, qui in Thesauro Fabri v. *Acumen* citantur, alia de his commenti sunt. Mihi non magis liquet, quæ fuerint 'auspicia ex acuminibus,' quam Sigonio II. de Ant. Jur. Prov. 6. et Theod. Cantero ad Arnob.

Ingens terræ tremor] Quippe 'qui multarum urbium Italiæ magnas partes prostravit, avertitque cursu rapido amnes, mare fluminibus invexit, montes lapsu ingenti proruit:' Liv. 22, 5, 10. Eum tamen neminem pugnantium sensisse, testatur Idem citato loco, et Plin. 2, 84. *Fr.*

Nisi illum horrorem soli, equitum virorumque discursus] Terræ tremorem, qui contigit cum acies Romana et Punica ad Thrasymenum pugnaret, ex equitum virorumque discursu et motis vehementius armis factum sibi videri ostendit his verbis Annæus. Quam ineptissimam ausim dicere animo ejus incidisse suspicionem. Nullus enim tam horribilis motus ac discursus in superficie terræ fieri potest, qui ipsam a fundamentis concutiat ac tremefaciat. Præterea tremor ille terræ non in eo tantum loco factus ubi pugnatum est, sed multas etiam Italiæ urbes magna parte diruit, et cursum fluviorum pluribus locis retro abegit. Liv. lib. XXII. de hac pugna: 'Tantusque fuit ardor animorum, adeo intentus pugnæ animus, ut eum terræ motum, qui multarum Italiæ urbium magnas partes prostravit, avertitque cursu rapido amnes, mare fluminibus invexit, montes lapsu ingenti proruit, nemo pugnantium senserit.' An verisimile est, tantum terræ motum, et qui tanta terrarum spatia concussit, ex discursu militum ad Thrasymenum pugnantium, et armorum vibratione validiore, causam et ortum habuisse? Nonne multo credibilius, mentis emotæ fuisse tum Florum, cum hæc scripsit? Ne in verbis quidem satis sanus. 'Horror' medicis in febri recte vocatur, quo totum corpus fere concutitur, frigore sub cutem ac per omnes venas didito; unde horror ille gignitur, qui proprie in pilis corporis erigentibus se ac capillis horrentibus perspicitur. Φρίκην Græci appellant. Sed et 'horrent comæ' poëtis, quas magnus pavor et subitus erigit, ne solum censeas febrile frigus, aut brumale, id facere. Quod φρίσσειν Græci appellant: unde et φρίκη pro frigore, et antiquum φρῖκος, unde Latinum 'frigus.' Quin et 'horrere seges' eleganter Poëtis dicitur, cum vento impulsa nutantibus tremit cacuminibus. Φρίττειν λήϊον Græci Poëtæ similiter dicunt. At *horrorem soli* pro tremore terræ, aut *horrere terram* cum movetur, qui dixerit, neminem adhuc opinor inventum, qui idoneus haberi possit Latinitatis auctor. *Salm.* Ryck. *illum terrorem soli.* Græv.

Voss. 2. *errorem*. Hanc sententiam post Salmasium etiam Grævius in Præf. reprehenderat. Sed hic quoque, ut consuetudinem suam in tuendo patrocinio servet, pro Floro causam dicit Begerus; sed paullo minus diserte, quam solebat is, ad quem id, quod posui, scribit Vatinius. Nimirum dicit, si quis dicat 'ingentem fuisse terræ motum,' responderi posse, etiam 'ingentem fuisse equorum virorumque in prælio discursum, ideoque etsi ultra fidem forsan, tamen non ultra modum esse hyperbolen Flori.' Hoc nihilo melius est, quam id quod dicit Florus. Non quæritur, quam magnus discursus pugnantium, aut quam gravis tremor terræ fuerit, sed an illo discursu equorum virorumque, et vehementiore motu armorum, tam gravis terræ motus, qualem hunc fuisse scribunt Livius, et Cicero I. de Divin. 35. excitari potuerit; quod vel suspicari vere omnem stultitiam exsuperat, et a communi sensu alienum est. Poëtæ quidem tam Græci, quam Latini, descriptiones pugnarum ita exornant, ut dicant 'terram,' in qua pugnatur, 'gemere,' 'tremere,' et 'resonare pulsu pedum et motu armorum,' quemadmodum in his, quæ hic adfert Begerus, et apud multos alios, quorum loca congessit Cerda ad Virg. XII. Æn. 334. Sed nemo eorum tam stolidus fuit, ut dixerit gravem aliquem terræ motum, qui urbes ac montes prostraverit, quod de hoc proditum est, e discursu pugnantium fuisse ortum. Existimat porro Begerus 'horrorem soli' non minus recte posse dici de motu terræ, quam 'horror corporum febricitantium' dicitur. Sed hoc est, quod Salmasius negat ex ullo idoneo Auctore Linguæ Latinæ posse ostendi. Itaque non sufficit hoc Begeri, 'nec 'horror terræ' pro terræ tremore ineleganter dici videtur :' sed hoc idoneis auctoritatibus demonstrandum fuerat. Nam alioqui eadem ratione omnia, quæ moventur et concutiuntur, eleganter possent dici 'horrere,' quod quam absurdum sit, nemo non intelligit. Sed tamen id peculiari ratione de terræ tremore posse dici putat: esse enim 'metaphoram a microcosmo in febribus translatam ad macrocosmum. 'Horror,'' inquit, 'Medicis, ut ipse Salmasius agnoscit, in febri recte dicitur, quo corpus concutitur. Quidni ergo dici possit et de terra? Nonne eodem sensu Catullus (Carm. LXV. vs. 205.) de æquoribus? Quo nunc et tellus atque horrida contremuerunt Æquora.' Hoc tam acutum atque ingeniosum est, ut nihil magis possit. Habent hic quod adhuc, ut opinor, ignoratum discant Philosophi, terræ motum esse quasi accessionem febris terræ, et terram, quum movetur, quasi febricitare. Sed quum febris fere incipiat ab horrore, cui deinde succedit calor, ut Celsus scribit III. de Medic. 3. atque adeo horror initium febris sit; velim equidem scire, quid in terræ motu finito illo horrore in locum ejus veniat: nam et hoc dicendum est, si comparationem terræ motus cum febri constare et adcuratam esse putat. Plane credo Begeri microcosmum febricitasse, quum hæc scribebat; adeo omnia, quæ loquitur, nihil nisi febricitantis somnia sunt. Locus Catulli nihil ad rem facit. 'Horrescere mare' dicit Virgil. 3. Ge. 199. quum ventis impulsum fluctus attollit. Sic 'horrida æquora' Catullo sunt fluctibus agitata, quæ et 'sæva' dicuntur, et 'aspera' Virgil. VI. Æn. 351. Hæc autem non magis transferri possunt ad omnia alia, quæ agitantur et concutiuntur, quam 'horror.' Ceterum in Flori verbis hoc quoque animadvertendum est, eum non recte videri hunc motum terræ recensere inter omina imminentis cladis. Nam si is

demum sequutus est commissam aciem, non potuit eo Flaminius deterreri a committendo prælio, quemadmodum aliis prodigiis, quæ id præcesserant.

§. 15 *Quartum*] Cannensem cladem scribunt late Liv. 22, 45. &c. Polyb. 5, 114, &c. Val. M. 1, 1, 16. 3, 4, 4. 1, 5, 2. 7, 4, 2. ext. 7, 6, 1. Plin. 15, 18. Lactant. 2, 17. Plura Augustinus, ubi supra. Silius in toto nono. Frontin. 2, 2, 7. *Cam.*

Id est, pæne ultimum vulnus imperii] Quatuor has populi Romani bello Annibalis acceptas clades variis nominibus insignit. Quin et totum illud Punicum bellum gravem ac luctuosam tempestatem fuisse dicit. Hujus primi impetus turbinem inter Padum ac Ticinum valido fragore detonuisse scribit. Inde secundam belli Punici procellam ad Trebiam desæviisse. Mox Thrasymenum lacum tertium fuisse Annibalis fulmen. Non habuit quartum nomen, quo in eadem metaphora perstans cladem exaggerare posset, ideo cœptam omisit tralationem, et ad aliam transiit, quæ, cum rem augere deberet, plane diminuit. 'Quartum,' inquit 'imperii vulnus Cannæ.' Voluit tamen jacentem figuram extollere addendo, 'id est, pæne ultimum.' Atqui Cannensis hæc clades, si cum præcedentibus comparetur, nullam relinquit hyperbolen. Hic enim quadraginta hominum millia cæsa. Cui parem stragem ne tria quidem reliqua prælia, quæ præcesserunt, dedere. Quæ singula tamen turbinibus, procellis, ac fulminibus comparavit; hoc postremum, quod omnium fuit gravissimum, vulneris nomine satis habuit amplificare. Nec satis est quod 'pæne ultimum' dixit. Nam majora omnia verba sunt, quæ extollendis aliis ante consumpsit. Potuisset sane dicere, reliqua imperii vulnera non ad mortem fuisse, hoc ultimum, ad Cannas acceptum, pæne mortiferum. *Salm.* Gud. *quartum, et pæne ultimum vulnus imperii:* non male. *Græv.*

Cannæ, ignobilis Apuliæ vicus] Vicus hic juxta Aufidum amnem. 'Cannam' etiam ibi amnem fuisse ex carmine Marcii vatis, quod Livius recitat lib. xxv. colligitur, idemque ex verbis ipsius Livii discitur. In carmine sic habetur: 'Amnem Trojugena Cannam Romane fuge, ne te alienigenæ cogant in campo Diomedis conserere manum.' Subjicit post totum carmen recitatum Livius: 'Et Diomedis Argivi campos et Cannam flumen, qui militaverant in iis locis juxta atque ipsam cladem agnoscebant.' Ubi tamen Cannensem pugnam idem Auctor describit Cannæ fluminis nullus meminit. Forte ab illo amne nomen vico positum. Nec dubia res est. Cannas quasdam prope Carthaginem collocat Stephanus: Εἰσὶ καὶ Κάνναι διὰ δύο ν πλησίον Καρχηδόνος, τὸ ἐθνικὸν καὶ Κανναῖος. Nescio an has Cannas designare voluerit, et per errorem ex Apulia in Africam transtulerit. *Salm.*

Ignobilis vicus] Sic inf. 3, 19. 8. de Euno, 'Magnitudo cladium facit ut meminerimus.' *Freinsh.*

Et quadraginta millium cæde] Haud paulo elegantius, mea quidem sententia, quod in optimo habetur Naz. Cod. *et quadraginta millium cæde facta nobilitas.* Nobilis ille factus vicus quadraginta millium cæde. Sic loquitur et Liv. lib. xxv. 'Sed ad Capuam oppugnandam nobilem se consulatum tam opulentæ urbis excidio rati facturos.' Profecto, nisi vetus illam lectionem prodidisset, controversiam vulgatæ non movissem. Liv. 'Majoris partis sententia ad nobilitandas clade Romana Cannas profecti sunt. Quadraginta millium cæde.' Peditum tantum, eorumque Romani nominis. Nam equitum præterea duo millia cæsa, et septingenti. Sociorum vero æquata cædes. Liv. 'Quadraginta millia peditum, duo

millia septingenti equites, et tanta prope civium sociorumque pars cæsi dicuntur.' Significat, ex sociis et civibus æquam partem cecidisse. Romani tum exercitus ex civibus ac sociis constabant. Auxilia ex sociis proprie dicebantur. Legiones Romanorum civium. Exercitus sociorum plerunque numero æquabat legiones Romanas. Liv. lib. xxv. 'Data pro quinque octo millia militum, pars dimidia cives, pars socii.' Utrum igitur verbis illis, quæ supra posuimus, quadraginta millia civium cæsa, et totidem sociorum, significat Livius, an ex quadraginta millibus, quæ feruntur occisa, æquam partem civium et sociorum interemptam innuit? Hoc verius. *Salm.* De numero Rom. interfectorum non omnes idem sentiunt. Lege Plutarch. in Annib. *Cam.* *Sexaginta millia* sunt ap. Jord. sed de incertis istis numeris monuimus in Eutropium. *Vin.* N. Heins. malebat: *cæde ei parta nobilitas.* Græv. Livius xxv. 6. ad Cannas plus quinquaginta millia hominum cecidisse scribit. *Emergere in claritatem nominis* dicit Sen. III. de Benef. 29. 'Nec' potuissem 'in hanc emergere nominis claritatem, quam civili ac militari industria merui.' Juv. III. Sat. 164. 'Haud facile emergunt.' Begerus rejicit sententiam Salmasii, qui putabat elegantius esse *facta nobilitas*, quam *parta.* 'Aliud est,' inquit, "parta nobilitas,' aliud 'facta nobilitas.' 'Parta nobilitas' eum supponit, cui parta est, secus autem 'facta nobilitas.'' Hæc mihi sunt folia Sibyllæ.

Tota denique] Salm. in Edit. Commel. monuit *denique* non legi in optimis libris scriptis, neque in Vet. Ed. nec in Jord. Desideratur non solum in Naz. et Pall. sed etiam in Ryck. Regg. Duisb. et Voss. 2. 3.

§. 16 *Simulatis transfugis*] Simile Strategema reperies ap. Leunclav. Annal. Turcic. 148. *Freinsh.*

Observato loci ingenio] 'Bonum ducem convenit nosse, magnam partem victoriæ, ipsum locum, in quo dimicandum est, possidere.' Vegetius, 3, 13. Idque multis exemplis comprobat Frontinus, toto cap. 2. lib. 2. Inde est quod Darius ait: 'Quod mearum fuit partium, &c. locum, in quo acies explicari posset, elegi:' ap. Curt. 4, 14, 12. et ap. Tac. H. 5. 17, 3. Civilis: 'Quæ provideri astu ducis oportuerit, providisse: campos madentes, et ipsis gnaros, paludes hostibus noxias.' *Idem.* Ad ea, quæ Freinsh. in Ind. adnotat de phrasi 'ingenium loci,' add. Interpp. Justin. ad II. 2. et Petron. cap. CXXVI.

Quod et sol ibi acerrimus] Imitatus hoc postea Marius, insignem ex Cimbris victoriam retulit inf. 3, 3, 27. et ap. Plut. in Vita, cap. 43. Hinc est Vegetii, 3, 14. præceptum, 'Ordinaturus aciem tria debet ante prospicere, solem, pulverem, ventum.' Venti adminiculo etiam Bactrianos vicit Artaxerxes, in excerpt. Pers. Ctesiæ, cap. 31. et Saraceni Banem et Basiliscum, Constantinopolitanos duces, in Saracenicis, quæ Sylburgius edidit, pag. 72. *Freinsh.* 'Sol acerrimus' est ardentissimus, quem etiam 'acutum' dicunt Latini, ὀξὺν Græci. Vid. Græv. Hesiod. Lect. c. IX. Virg. I. G. 92. 'Rapidique potentia solis Acrior.' Columell. XI. 2. 'Priusquam sol acrior exurat terram.'

Et Eurus ab Oriente semper quasi ad constitutum] Is Volturnus Livio dicitur, qui ab incolis ejus regionis, ubi tum pugnatum est, ita vocari prodit. Ab amne Volturno qui veniebat ventus, quod ab Oriente his flaret, sic appellarunt indigenæ. Hoc quoque nomine notus scriptoribus Romanis fuit. De sole quod ait Noster, contrarium Romanis fuisse, id negat Livius qui utrique parti æquum fuisse tradit, ex obliquo ambobus accidentem. 'Sol,' inquit, 'seu de industria ita locatis, seu forte ita stan-

do peropportune, utrique parti obliquus erat, Romanis in meridiem, Pœnis in septentrionem versis.' Luce prima acies instructas utrimque idem affirmat. Ita igitur versis Romanis in meridiem, Pœnis in septentrionem, sol ab oriente accidens utrisque obliquus erat, et e transverso ingruebat. Atqui indidem quoque Eurus spirans, neutri parti poterat contrarius esse, utpote ab eadem parte, qua sol ipsis illatus ex æquo favebat aut nocebat his et illis. Livius tamen, qui solem ambobus æquum dicit, Romanis iniquum Volturnum fuisse ibidem refert: 'Ventus, quem Volturnum incolæ regionis vocant, adversus Romanos coortus multo pulvere in ipsa ora volvendo prospectum ademit.' At Romanis in meridiem spectantibus, ita enim locatos in acie pugnasse testatur, haud alius ex adverso ventus flare potuit, et in ora pulverem ferre, quam qui ab ipso meridie incideret, aut certe ab ea parte, quæ inter meridiem et orientem, quem Græci Euronotum nominant. Qui tamen ventus non recta pulverem in oculos Romanorum importasset, sed ex obliquo. Aut igitur de Volturno falsa veterum Grammaticorum notatio, qui Eurum Græcorum esse affirmarunt, aut ipse Livius falsus in notanda locatione utriusque aciei. *Salm.*

Ut, Romanis adversus hæc omnia obversis] In Nazariano et Palatinis duobus constanter et plane habetur: *adversis*. Atque ita legendum. Indicat, Romanos soli et vento adversos fuisse, Pœnos aversos. De vento verum est, dum Volturnus non sit Eurus, et ab Oriente flans. De sole falsum esse ostendimus. Livius: 'Prope eum vicum,' Cannas intelligit, 'Annibal castra posuerat aversa a Volturno vento, qui, campis torridis siccitate, nubes pulveris vehit. Id cum ipsis castris percommodum fuit, tum salutare præcipue futurum erat, cum aciem dirigerent, ipsi aversi, terga tantum afflante vento, in occæcatum pulvere effuso hostem pugnaturi.' Idem situs castrorum Annibalis, eademque locatio militum ab eo in acie instructorum. Ut illa aversa a Volturno vento, ita ab anteriore castrorum parte prodeuntes, sic ordinati sunt ac locati ad pugnandum, ut ventus Volturnus his terga afflaret. Atqui frontem ejus aciei directam in Septentrionem idem Livius paulo post asserit, cum Pœnos pugnantes in Septentrionem versos ait. Necesse est itaque, sic Septentrioni adversis, et a vento Volturno ita aversis, ut terga eorum afflaret, in ora vero Romanis ingrueret, ab ipsa Meridiei plaga ventum illum eis adspirasse. Inde pronuntiandum fidenter succurrit, Volturnum non eumdem cum Euro fuisse ventum, sed ipsissimum Notum, aut ab latere proximo Noti flantem. Legebam porro hic aliquando: *Ut, Romanis adversis, ac Pœnis aversis, quasi secundum cœlum tenens, vento, pulvere, sole pugnaret.* Nunc non sollicito scriptam fideliorum Codd. lectionem: *Romanis adversus hæc omnia adversis.* Id est, adversus solem, ventum, et pulverem. *Idem.* Recepi lectionem Ryck. Reg. et alterius Gud. a Naz. et Salm. quoque probatam: *adversus hæc omnia adversis.* Sed N. Heinsius jubet expungi *adversis*, durum enim esse concursum *adversus obversis*, aut *adversis:* posse autem putat abesse *adversus* elegantiæ caussa, ut ap. Colum. lib. VIII. 3. 'Ornithonis tres continuæ extruuntur cellæ, perpetua frons orientem sit obversa.' Ita optimum et antiquissimum librum S. Germani habere, vulgo *soli obversa* circumferri: hæc Vir Nobilissimus. In præcedentibus verbis, 'Eurus ab oriente semper ad constitutum,' non pertinet 'semper' ad 'Eurum ab oriente,' sed ad 'quasi ad constitutum:' Eurus, inquit, ab Oriente flans illum tractum certo diei tempore semper quasi ex

compacto infestabat. 'Quasi ad constitutum' est quasi ita constituisset cum illo agro, sive pepigisset. 'Constituere' est, pacisci, convenire cum aliquo ut ad certum locum certo tempore veniat. Juv. 'Hic ubi nocturnæ Numa constituebat amicæ.' 'Semper ad constitutum venire' est, quotidie certa et dicta hora esse præsto. *Græv.* De Euro et Vulturno multa disputat Salmasius ad Solinum, et plus semel adfirmat Latinis Vulturnum esse, qui Græcis est Eurus. Livium in notanda locatione utriusque aciei falsum, non credo. Nam et Polyb. III. 114. auctor est, Romanam aciem meridiem spectasse, Carthaginiensem septemtrionem. Sed in appellationibus ventorum multum perplexi est. Illud non intelligo, quod Colum. v. de R. R. 5. scribit, 'Eurum' ab incolis Bæticæ in Hispania 'Vulturnum' appellari: nisi incolæ Bæticæ ei sunt, qui eo in colonias missi vocem illam ex Italia in Hispaniam intulerint. De Sole quod dicit Florus, satis defendi potest. Nam etsi is primo utrique parti obliquus erat, et neutros magnopere offendebat, quum primum exoriebatur, quod etiam Polyb. l. d. scribit; tamen quo magis procedente die ad meridiem adscendebat, eo magis terga eorum, qui in septemtrionem versi erant, et vultus eorum, qui in meridiem, feriebant radii. In conjectura Heinsii constructionem laborare dicit Begerus. Non percepit illius mentem. Nam Heinsius hoc vult, ideo omitti posse *adversus*, quod satis Latine dicatur 'obversus omnia,' ut ap. Colum. in Ms. 'frons orientem obversa,' quod etiam in suis libris invenerat Politianus. Scriptura librorum Flori, quos hic laudant Salm. et Grævius, etiam est in Toll. Duisb. Fran. Voss. I. 2. et om. ed. In Regg. et Jord. *obversis*, quod minus durum videtur, quam *adversus hæc omnia adversis*. Voss. 3. *Romanis hæc omnia adversis.* Verba 'quasi ad constitutum' non recte exponit Freinsh. in Ind., quasi ad scopum. Melius Grævius et Gronov. I. Obs. 1.

Quasi secundum cœlum tenens] Hæc scriptura est omnium nostrorum codd. longe optima, præ illa quam Vinet. prætulit: *Quasi secum cœlum tenens.* Eam etiam adstruit vetus editio. Non protrita autem nec vulgaris notæ hæc loquutio. Quasi secundum cœlum tenebat Annibal, qui secundo sole, juxta hunc Nostrum, ac secundo vento, pugnabat. Secundus porro ventus, qui a tergo spirat euntis navis; ut adversus, qui contrarius. Ita secundo amne navigat, qui sequitur amnis cursum, nec contra, quam rapit ille ac defluit. Sic secundo sole ventum flare Nigidius olim dixit, qui non contra solem flat, sed ab ea regione unde sol. Quod non intellexit Agellius, ut pluribus ad Solinum dixi. *Salm.* *Quasi secundum cœlum*] Ita v. e. nam Vineti, *quasi secum cœlum;* etsi non neget alterum fuisse in Mss. suis: nec aliter quoque Jornandes, nisi quod ille omisit particulam, *quasi:* quæ tamen requiritur maxime, comparetque item in Pall. tribus: dixit autem 'secundum cœlum,' ut inf. 3. 20, 1. de servis: 'Quasi secundum genus hominum.' *Grut.* Sed hoc longe aliud est: vid. ibi Græv. De loco Nigidii ap. Gell. II. 22. Salmas. ad Solin. p. 890.

§. 17 *Donec Annibal diceret militi suo, Parce ferro*] Nihil tale Livius. Nec vero de Annibale verisimile est. Quinimo, ut res fuit, et ridiculum est. Tempestive sane Annibal militem suum parcere ferro jussisset, internecione deleto jam exercitu Romano, post quadraginta millium cædem, ad satietatem non magis, quam ad lassitudinem usque, cæsorum, cum alterum consulem, qui superfuit, quinquaginta fere milites fugientem sequuti sint! Ubi igitur aut quando in illa pugna locum habuit illud Anni-

balis ad militem suum, 'Parce ferro?' Strages ipsa satis illustre documentum dedit, an pepercerint ferro. *Salm.* Idem recitat Augustinus, ubi supra. *Cam.* Lucan. 7. 729. 'Parcendum ferro.' *Freinsh.*

Dubium uter majore animo] Cf. Frontin. 4. 5, 5, 6. et disputat. Cleomenis ap. Plutarch. *Id.*

Paulum puduit, Varro non desperavit] Disputat, ac dubitandum proponit, uter ducum majore animo fecerit, qui superesse militibus suis noluit, an qui fugit ex acie. Animi, hujus qui fugit, magnitudinem ex eo probare nititur, quod de Republica non desperavit. Certe gratiæ illi hoc nomine a civitate actæ, quod de republica non desperasset. Et magno animo hoc fecisse civitatem Livius interpretatur. 'Quo quidem,' inquit, 'in tempore ipso adeo magno animo civitas fuit, ut consuli ex tanta clade, cujus ipso magna causa fuisset, redeunti et obviam itum frequenter ab omnibus ordinibus sit, et gratiæ actæ, quod de Republica non desperasset. Cui, si Carthaginiensium ductor fuisset, nihil recusandum supplicii foret.' Magni certe animi hoc factum fuisse civitatis lubens assentior. At ipsum Varronem, eo ipso, quod fugerit, magni animi specimen dedisse, nunquam mihi persuadebit Florus. Nemo fugacium in bello non sic laudari poterit, teste Græco proverbio: 'Qui fugit, iterum pugnabit.' Immo, qui semel fugit, iterum fugiet atque iterum. Quasi Paulus, cum vitam suam servare sategit ex ea clade, qua tot civium suorum fortiter pugnantes cæsi sunt, hoc cogitarit, idque eo animo fecerit, quod de Republica desperandum non esset. *Salm.* Hic aliquid excidisse judicat N. Heinsius. Si tres, inquit, ultimæ litteræ τοῦ 'Puduit' repetantur habebis *vit*, unde *vitæ* facio. *Paulum puduit vitæ.* De Lentulo Sil. Ital. x. 265., qui vulneratus, cum se reciperet e prælio Cannensi, in Paullum incidit graviter saucium: 'Mens abiit, puduitque fugæ.' Sed et scribendum: *Varro de rep. non desperavit.* In *desperavit* habes omnes litteras a me insertas *de rep.* Sic de Varrone et alii scriptores. Instar omnium unus Livius bis pari modo lib. XXII. cap. ult. et lib. XXV. cap. 6. *Græv.* *Paullus*, tam proprium, quam commune, in Inscriptionibus et Nummis geminato *l* legi, hic e Pierio in Virg. IV. Æn. 649. adnotat Vinetus; quod etiam Sigonius observat ad Liv. x. 8. Et Victor. ad Cic. XII. Fam. 12. in Mediceo Cod. Epistolarum Cic. *l* in his duplicari scribit. Turnebus tamen XXX. Adversar. 28. scripturam, quæ non geminat *l*, defendit auctoritate Prisciani lib. III. p. 614. Eadem est sententia Velii Longi in fine Libri de Orthographia. Turnebus quidem dicit, Priscianum in Grammaticis locupletiorem testem esse, quam ullus sculptor sit. Sed mihi potior est auctoritas Inscriptionum et Nummorum Grammaticis illis multo vetustiorum; quo tempore non quæri, nec ignorari poterat, quomodo hoc nomen scribendum esset. In fine notæ Salm. *Quasi Paulus* error festinantis fuit, pro *Quasi Varro.*

§. 18 *Pons de cadaveribus, jussu ducis, factus in torrente Vergelli*] Nihil de hoc quoque apud Livium. Et profecto ineptum est, documentum magnæ cladis ex ea re arcessere, quod vel minima strages potest implere. Quadraginta millia peditum cæsa sunt Cannensi acie. Fac octavam tantum partem, fac adhuc minorem cecidisse, non erit difficile ex cadaveribus pontem in torrente vel exiguo aliquo amne facere. Vel centum, aut ad summum ducenta cadavera id præstabunt. Pone, mille opus esse. At ex quadraginta millibus cadaverum non pontem feceris, sed acervum, sed cumulum pæne præ altitudine insuperabilem. 'Documenta,' inquit,

'cladis, cruentus aliquandiu Aufidus; pons de cadaveribus, jussu ducis, factus in torrente Vergelli; modii duo anulorum Carthaginem missi.' Nequaquam par documentum ad indicandam cladis magnitudinem pons de cadaveribus in aliquo torrente factus, cum duobus modiis anulorum Carthaginem missis, et cum eo quod dicit, aliquamdiu cruentum fluxisse Aufidum. *Salm.* Vide Val. M. 9. 2, 2. Hinc Idem ap. Lucian. in Dial. Mort. Dial. 12. inquit, 'se uno die tot Roman. occidisse, ut ex cadaveribus eorum pontes fluviis fecerit.' Cornelius etiam Lentulus, ap. Appian. Carthaginiensibus objicit; quod captivos Romanos in fossas fluviosque conjecissent, ut usum pontium præberent. *Stad.* Sic in Mundæ urbis obsidio, 'congestis undique cadaveribus agger effectus est, quæ pilis jaculisque confixa inter se tenebantur, fœdum etiam inter barbaros;' inf. 4. 2, 84. De Annibale, Liv. 23. 5, 9. 'Pontibus ac molibus ex humanorum corporum strue faciendis.' *Freinsh.*

In torrente Vergelli] Hujus torrentis in illa pugna describenda nulla in Livio mentio. Ab alio igitur hanc habet historiam de ponte facto in torrente Vergelli, ingestis et accumulatis cadaveribus. Extat porro ap. Val. M. lib. IX. cap. 2. *Salm.*

Torrente Vergelli] Libri omnes nostri heic habent, *torrente Vergelli*. Pro quo Jord. maluit, communiore et usitatiore phrasi, *in torrente Vergello*. Nec causa erat, cur Pighio magis placeret lectio Jordanis, quam librorum Flori. *Torrens Vergelli*, ut 'urbs Romæ,' 'herba lapathi,' et Græcis Poëtis, πόλις Ὀρχομένοιο. Nec probe etiam Viri docti sententiam pro *Vercello* reponentis *Cerballo* apud utrumque, quod amnis Apuliæ nomen Plinio. Ego Plinium potius, si res esset mei arbitrii, ex his duobus auctoribus corrigerem. Nec difficilis transpositio, ut pro *Vercello* degenerarit in scribarum manu, *Cervellus*, aut *Cerballus* amnis. *Id.* Adde eund. in Solin. p. 373. b. 1. Sic 'Fons Arethusæ' hoc ipso cap. num. 34. *Freinsh.* Cerda in Virg. v. Æn. 504. putat, solis Poëtis concedendum ita loqui. Est quidem hoc frequentius Poëtis; nec tamen hoc genus loquendi refugerunt prosæ Scriptores. Vid. Interpret. Velleii ad II. 130. Justini ad XXXVI. 2. et 3. Salm. ad Capitol. Anton. Philos. c. XXVI. Sanct. Min. II. 3. et ibi Perizon. n. 14. Is. Vossius ad Catull. p. 211. scribit, quum dicitur 'flumen Rheni,' 'Nili,' et similia, id non simpliciter intelligendum esse de ipsis fluminibus; sed de Numinibus, quorum tutelæ ea consecrata sunt. Mihi eadem ratio in his omnibus esse videtur, nec aliter dici 'flumen Rheni,' quam 'Urbs Patavii,' ap. Virg. I. Æn. 247. 'Mons Synæ,' Justin. XXXVI. 2. 'Arbor abietis,' Liv. XXIV. 3.

Modii duo anulorum] Abit heic diversus a suo Livio. Tantum acervum anulorum fuisse dicit, ut metientibus dimidium supra tres modios explesse quidam auctores fuerint. Addit tamen ibidem, famam tenuisse, quæ propior vero est, haud plus fuisse modio. Inter utrumque visum secat ea fama, quæ duos modios posuit. Quam hic Florus sequitur, nec hujus meminit Livius. *Salm.* Val. M. 7. 2, 13. extern. August. 3. 19. Civit. Plin. 33. 1. (et Oros. 4. 16.) asserunt, fuisse modios tres. Livius, 23. 12. 1. recenset varias scriptorum sententias. *Cam.* Ideoque ap. Lucian. in Dial. Mort. Dial. 12. idem jactat, 'se uno die tot Romanos interfecisse, ut eorum anulos modiis metitus sit.' *Freinsh.*

Dignitasque equestris] Figurate, pro anulis quibus equites utebantur. Vide supra, 1. 5, 6. *Idem.* Nempe pro insignibus dignitatis, ut I. 13, 10. 'Ut in sua dignitate morerentur.'

§. 19. *Dubium deinde non erat*] Lege: *non erit.* Ita in Jord. legimus,

ita in vett. Flori libris. Lib. III. 'Et quam ille non evaserit, certum erit, eam non esse perituram.' Supra: 'Hic erit, qui crescit in excidium Carthaginis.' Postulat hic locus idem plane tempus. *Salm.*

Deinde] An *denique? Erit* legit Salm. ex Jord. et vett. Flori. *Freinsh.* Sic quoque Florent. Magl. Voss. 1. 2. Fran. et Duisb. Non video satis causæ, cur recedendum sit a vulgata, quam habent ceteri scripti, et o. e. Salmasius *erit* e solo Naz. adnotarat.

Dixisse Adherbalem Bomilcaris ferunt] Quantum est librorum Flori, qui modo melioris sint notæ, habent *Adarbalem.* Nec aliter exhibuere scriptum sui Vineto. Jordanes, cum hæc e Floro transcriberet, *Maharbalem* rescripsit ex Livio, qui ita vocat. Non propterea tamen Floro reddendus fuit Maharbal pro Adarbale. De Maharbale noluisse intelligi Florum, quinimo Adarbali attribuisse, quod Livius Maharbali dictum dat, vel illud indicio est, quod hunc Adarbalem Bomilcaris filium facit. At ille Maharbal Livii, quem hæc de Annibale in os ipsius Annibalis dixisse refert, Himilconis erat filius. Hoc cum videret Jordanes, Maharbalem, quem in Floro reponebat, non posse dici Bomilcaris filium, lectionem etiam hac parte mutavit ac correxit: *Quod Parum illum dixisse Maharbalem Bomilcari ferunt.* Quasi id Maharbal iste Bomilcari dixerit quod sequitur, non Bomilcaris filius fuerit. Fortasse etiam genus istud loquendi non intellexit, 'Adarbal Bomilcaris,' ubi subintelligitur filius. At sic Livius passim in nominibus Punicis usurpat. Ut, lib. XXVI. 'Asdrubal Amilcaris ad lapides atros castra habebat in Ausetanis:' et lib. eod. 'Asdrubal Gisconis usque ad Oceanum et Gades.' Ap. eund. Liv. lib. XXVIII. mentio fit Aderbalis hoc secundo bello Punico, qui prætor fuit Carthaginiensium, qui ad Gades cum Lælio classe certavit. Nec meminit Livius, cujus patris filius esset hic Aderbal, quod alias facere solitum non puto, nisi ubi eadem tempestate duo ejusdem nominis clari Viri extarent. Eos, ut discernat invicem, a patribus cognominare fere solet. Sic cum 'Asdrubalem Amilcaris' vocavit, apposito hoc signo distinguere voluit ab altero Asdrubale, qui filius fuit Gisconis, quem et propterea Asdrubalem Gisconis appellat. Sic idem, lib. XXI. cum 'Maharbalem Himilconis filium' nominavit, eo ipso indicavit, alium per ea tempora extitisse Maharbalem, qui forte hic est Maharbal Bomilcaris, quem 'Aderbalem' vocare Floro nostro libuit, nescio quem alium Auctorem sequuto. Sane, quæ heic de illo afferuntur, a Maharbale dicta ad Annibalem testatur Livius, lib. XXII. pæne iisdem verbis, cum a Cannensi pugna consilium ei daret, ut statim Romam pergeret: 'Immo ut, quid hac pugna sit actum, scias, die quinto, inquit, victor in Capitolio epulaberis.' Et, cum hoc consilium respuisset Annibal, 'non omnia nimirum eidem Dii dederunt: vincere scis, Annibal, victoria uti nescis.' Libri porro omnes *Adarbal* heic legunt. Quod est אדיר־בעל ut Maharbal מהר־בעל. *Salm.* *Adherbalem*] Ita Mss. meliores, et v. e. alii editi *Maharbalem*: sequuti judicium Camertis, quod nescio an probari debeat: nam etsi ita vocet Livius, at non ideo sequitur Auctorem nostrum eosdem sequutum Scriptores: certe Maharbal ille dicitur filius Himilconis, non Bomilcaris, ut heic. *Grut.* Plutarchus in Fabio Maximo 'Barcam' appellat: qui illa dixerit. Cato in Orig. rem ita refert; 'Igitur Dictatorem Carthaginiensium magister equitum monuit: Mitte mecum Romam equitatum, die quinto in Capitolio tibi cœna

cocta erit.' Eadem fere Cælius ap. Agell. 10. 24. *Stad.* *Adarbalem Bomilcaris*] Ryck. *Maarbalem Bolmicaris* corrupte pro *Bomilcaris*: sic etiam nominari a Liv. Jorn. et aliis bene Viri doctissimi monuerunt, qui perperam tamen affirmant in omnibus Flori libris legi, *Adarbalem*, ut vides. Nam optimus Ryckianus plane *Maarbalem* præ se fert. Idem mox æque ac Naz. *Hannibal si quemadmodum sciret vincere, sic uti victoria scisset*: vide Salm. Ceterum N. Heins. legendum existimat in præcedente loco, *quod Pœnum in illum dixisse Adherbalem Bomilcaris*: quia τὸ *illum* illustrius aliquod nomen requirat. *Græv.* *Adherbalem* est in Regg. Voss. 1. et vett. edd. præter Ald. in qua *Maharbalem*, quod etiam habet Florent. et geminato *l* *Maharballem* Voss. 3. *Adharbalem* Berol. et Duisb. et detracta adspirata *Adarbalem* Magl. Voss. 2. Fran. et sic supra alia manu *Macharbalem*. *Maarabalem* Ryck. Ex hujus Libri auctoritate Begerus edidit *Maarbalem*; quum tamen ipse fateatur Maharbalem illum, de quo hoc scribit Livius, ab eo vocari Himilconis fil. Debuerat itaque potius retinere scripturam vulgatam, quæ cur non sit mutanda bene ostenderunt Gruterus et Salm. *Illum*, pro quo Heins. malebat *in illum*, est in omnibus libris. Nec videtur quidquam mutandum. *Illum*, i. e. prudentem et clarum illum, ut infinitis locis ap. alios Scriptores, et ipsum Florum: v. Indic. Non enim erat ille, sive Adherbal, sive Maharbal, unus e plebe; sed satis honoratus, et clarus inter Pœnos, utpote Præfectus equitum, Liv. XXII. 51. Begerus contra fidem omnium librorum edidit *illi*, quia scil. id historia requirit, ut dicit. Pessime. Nec melius Idem mox omisit *Annibal* tamquam supervacuum. De ellipsi vocis 'filius,' quæ est in his 'Adherbal Bomilcaris,' plura Gronov. ad Liv. XXVIII. 12. et Sanct. Min. IV. 4. in ellipsi v. *Filius*. Adnotat ibi Perizonius, Latinos vix ita loquutos fuisse in designanda 'Filia,' et nomini mulieris adponentes nomen Viri in genitivo intellexisse ejus 'Uxorem,' non 'Filiam:' ut 'Terentia Ciceronis,' et alia hujusmodi. Non desunt tamen exempla de Filia, ut Virg. I. Georg. 138. 'Lycaonis Arcton:' et VI. Æn. 36. 'Deiphobe Glauci,' quæ observavit Gronov. l. d. In Fran. post *Bomilcaris* est glossa *filium*. Pro *Bomilcaris* in Voss. 3. *Hamilcaris*.

Si (quod Pœnum illum dixisse Adherbalem Bomilcaris ferunt)] Duplex *si* in hac eadem periodo agnoscit vetus Nazarianus, qui ad hunc modum legit: *si, quod Pœnum illum dixisse Adarbalem Bomilcaris ferunt, Annibal si, quemadmodum sciret vincere, sic uti victoria sciret.* Nec putandum, alterum *si* ex vitiosa librariorum irrepsisse manu. Sic antiqui Auctores plurimi loquuti, a recentioribus criticis semper male correcti. Ex Jurisconsultis nostris aliquot exempla, quæ ad manum sunt, proferam. L. XVI. D. Qui testamentum facere possunt, in Pandectis Florentinis ita scribitur: 'Nam etiam compotibus mentis personales actiones, etiam ignorantibus acquiruntur.' Ubi alterum 'etiam' abundat. Sic ap. Ulpian. de Peculio, particula an otiose repetitur, in his verbis: 'Quæsitum est, ait Ulpianus, an, licet quis paternæ hereditatis nihil attingat, aliquid tamen propter voluntatem patris aut faciat, aut habeat, an creditoribus paternis cogatur respondere.' Similiter et apud Pomponium, de Verborum Obligatione, eadem particula bis ponitur, quæ semel satis esset: 'An etiam si me non prohibeas, uxorem autem meam prohiberes, vel contra uxore mea stipulata, me prohibeas, an committatur stipulatio.' Sic ap. Ulpian. de Extraordinariis Cognitionibus, iteratur istud idem *si*, et, quod magis mirum est in

brevi periodo: 'Si imprecatus est, si, ut vulgari verbo impostorum utar, si exorcizavit.' Idem etiam observavi sæpe apud alios Auctores, quos aliquando cum scriptis codicibus contuli, qui frequentius hoc faciunt in longioris spiritus periodis, aut hyperbato aliquo implexioribus. Quid mirum autem, particulam *si* in hac periodo præter necessitatem iterari, cum et nomen Annibalis bis in ea positum sit, ubi semel ad sententiam sufficeret? *Dubium deinde non erit, quin ultimum illum diem habitura fuerit Roma, quintumque intra diem epulari Annibal in Capitolio potuerit, si, quod Pœnum illum dixisse Adherbalem Bomilcaris ferunt, Annibal, si quemadmodum sciret vincere, sic uti victoria scisset.* Non opus erat repetito illo *Annibal*, quod secundo loco positum est. *Salm.* *Si* post 'Annibal' etiam repetitur in Berol. Duisb. et v. e. sed in iis paullo ante pro *si quod Pœnum*, est *siquidem Pœnum*. Tollius Fortuit. c. XXI. e Sarisberiensi ita laudat: *si (quod Pœnum illum dixisse Adarbalem Bomilcaris ferunt) si Annibal quemadmodum vincere, sic et uti victoria scisset.* Nec male, si et aliorum librorum auctoritas accederet. Sed imponit lectori Tollius: nam ap. Sarisber. III. 10. hæc ita leguntur: *essetque procul dubio tunc Roma diem ultimum habitura, si Hannibal, quemadmodum vincere, sic et victoria uti sciret.* Non dubito, quin vera sit scriptura, quæ geminat *si*: est enim idem, ac si post interjectam parenthesin dixisset, *si, inquam, quemadmodum*... Sunt et alibi exempla hujusmodi geminationum. *Si* interpositis quibusdam repetit Livius III. 19. 9. 'Si quis vobis humillimus homo de plebe vestra.... si quis ex his.' 'An' sic repetitur in l. 52. pr. D. de Pecul. quoque l. 38. §. 4. D. de Usur. et 'ut' sæpiss. ap. Liv. XXXIV. 3. et 56. XLII. 28. et aliis locis ap. eumd. quæ adnotat J. Fr. Gronov. ad Liv. XXVIII. 9. Sic in l. 5. D. Quod fals. tutor. et l. 7. §. 10. D. de SCto Macedon. 'Tamen' interposita parenthesi iterari observat Ræward. v. Var. 9. Add. Wopkens. Lection. Tullian. Lib. I. Cap. VI. Idem parelcon pronominis *se* Scaliger putat esse in Catull. Carm. XXXVII. 'Et hoc pessima se puella vidit Joco se et lepide vovere Divis.' Sed de eo aliter sentit Scriverius ad Macrob. I. Sat. 7.

Uti victoria] Simile dictum Cæsaris de Pompeio ap. Suet. in Vita, 36. 3. *Freinsh.*

§. 20 *Tum quidem illum, ut dici vulgo solet*] Quid est, quod vulgo dici solitum ait? Nempe Annibalem a Roma, statim post pugnam Cannensem, adoriunda avertisse vel fatum urbis, vel ipsius malam mentem. Invertit quod ab ipso Annibale dictum Livius adfirmat, non quidem tunc, cum devicisset pugna Cannensi Romanos; sed aliquamdiu post, cum, Capua a Romanis obsessa, ut eam liberaret obsidione, contendit et ipse ad Romam obsidio premendam. Quo quidem tempore, cum, castris ad tertium lapidem positis, bis instructa acie decertare parasset, tempestate immani desubito exorta, semper diremptum est prælium. 'Quæ res,' inquit Livius, 'in religionem apud Pœnos versa est, auditaque vox Annibalis fertur, potiundæ sibi urbis Romæ modo mentem non dari, modo fortunam.' Mentem tum sibi non datam fuisse significat, cum, post Cannensem pugnam, consilium danti Maharbali recta Romam adire et adoriri, non auscultavit, et in alia ipse mente fuit: fortunam vero tunc ejus rei sibi denegatam innuit, cum Romam expugnare aggresso non respondit eventus, tempestate quasi cœlitus missa semper eadem prælium cœptum dirimente. Quæ diversorum fuere temporum Florus hic junxit, et utrumque ad illud tempus, quod proxime fuit post Cannensem cladem,

transtulit. Atqui tunc sola mens defuit Annibali. Nam fortuna in ipsius erat manu. Fortunam tamen aliter interpretatus est, pro fato ejus urbis quæ imperare debebat, quod fatum Annibalem tum dementavit. *Salm.* *Ut dici vulgo solet*] Hoc est, quod vulgo jactatur de Hannibalis peccato. Hic sensus est hujus loci, qui immerito suspectus est doctis hominibus. *Græv.* Lipsium pro glossa habuisse adnotarat Auditor ejus.

Aut ipsius mens mala] Alio sensu heic dicitur 'mala mens,' alio ap. Comicum, cum dixit, 'Mala mens, malus animus.' Ibi enim 'Mala mens' pro, improba; heic ap. Florum 'mala mens' opponitur bonæ menti, quæ in illo esse dicitur, qui suæ mentis est compos. Ut ap. Propert. 'Mens bona, si qua Dea es, tua me in sacraria dono.' Qui mentem hanc bonam habet, utique et suæ mentis est. Qui ea caret, is demens vel dementatus. At qui malæ mentis est, is quidem mentis suæ potens, sed malæ et improbæ. Atqui defectus potius mentis, quam malus ejus affectus, prohibuit Annibalem a Roma potiunda. Mala mens adversus Romam illi non deerat, immo etiam supererat, sed mentem ad hoc versam non habuit, cum occasio in manu fuit. Mens, inquam, defuit illi tunc, cum fortuna adfuit: at fortuna defuit, cum mens adfuit. Hic sensus illius dicti, Annibalis, et Livii, fuit, quem alio detorsit et male etiam expressit Florus. *Salm.* Salmasius argutatur in verbis apertis et simplici sententia. *Mens mala* est, non sana, stulta, expers consilii. Catull. Carm. xv. 'Quod si te mala mens, furorque vecors, In tantam impulerit, scelestè, culpam.' Et c. xli. 'Quænam te mala mens, misselle Ravide, Agit præcipitem in meos iambos?' Tibull. ii. 5. 104. 'Et se jurabit mente fuisse mala:' ubi vid. Dous. in Præcidan. c. viii. 'Mentem lævam' dicit Virg. Ecl. i. 16. Contra *bona mens.* Liv. xxx. 30. 'Quod si in secundis rebus bonam quoque mentem darent Dii.' Et ibid. 42. 'Raro simul hominibus bonam fortunam bonamque mentem dari.' Add. Interpr. Petron. c. lxi. 'Aversi Dii' sunt irati, non propitii, non faventes. Serv. et al. in Virg. Æn. i. 482. et ii. 170. et Heins. ad Ov. Ep. Didon. vs. 4. Sic 'Aversis auribus animisque' sæpe ap. Liv. vid. Gron. ad Liv. xxiv. 26. 'In diversum abstulerunt,' i. e. ut Freinsh. in Ind. aliud persuaserunt, alio impulèrunt. 'Auferri' dicuntur, quibus mens et consilium eripitur, ut magis impetum quemdam et adfectum animi sequantur, quam quod ratio suadet, velut qui impetu amnis, aut alia aliqua vi majore, trahuntur, atque auferuntur. Virg. Ecl. viii. 41. 'Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error!' Ov. Ep. Hypsip. 131. 'O demens, Colchisque ablate venenis.' Quintil. viii. Inst. Orat. 3. 'Plerumque ipsa delectatione capiuntur, nonnumquam admiratione auferuntur.' Vid. Gron. ad Liv. xxxv. 11. et Heins. ad Ov. Ep. Sapph. vs. 140.

§. 21 *Quum victoria posset uti, frui maluit*] Nec acumen hujus Flori sententiæ capio. Acutius sane dictum, quam verius. Quo enim tendit hæc argutia? Dixerat de Annibale Maharbal, vincere quidem illum scire, sed victoria uti nescire. Nempe quod occasionem et fortunam majoris rei, Romæ nimirum, potiundæ, quam illi hæc victoria obtulerat, de manibus amitteret, nec ea uti vellet. At quid sibi vult iste, dum ait, Annibalem victoria cum posset uti, frui maluisse? Immo vel fructum hujus victoriæ amplissimum tulisset, si Romam cepisset, quod illi fortuna tum videbatur quasi in manum dare, si ea usus esset. Scio quidem aliarum rerum usum esse, aliarum, immo et in eadem re potiunda et usurpanda, usum a fructu plerumque distingui.

Ceterum nihil heic tale fingi aut accommodari potest. Aliquid esset, si Annibal, post hanc victoriam Cannensem, ab armis ac bello in totum cessasset, atque otio desidiæque, ut victoriæ bonis frueretur, sese dedisset. Tum sane dici posset, victoria illum frui maluisse, quam uti. Quod enim relicta Roma in Campaniam flexit, non eo id fecit animo ac proposito, ut deliciis Campaniæ frueretur, sed voto ac spe nobilissimæ urbis capiundæ Capuæ, quæ duarum tum toto orbe maximarum, Romæ et Carthaginis, erat æmula. Sed robur ejus exercitus luxuria Capuana enervatum est. Quid tum? Hoc noluerat Annibal, et magno redemptum vellet, non accidisse. Certe cum a victoria Cannensi Romam capere posset, rem tantam statim animo concipere non potuit. Sic victoria uti nesciit. 'Mora ejus diei,' ut Livius tradit, 'satis creditur saluti fuisse urbi atque imperio.' *Salm.* Quæ hic Begerus pro Floro adfert, non intelligo. Dicit, debuisse quidem Annibalem victoria uti ad occupandam Romam: eo quippe facto tutissime postea omni Italia potiturum fuisse, et ea tamquam præda frui potuisse: 'quod,' inquit, 'cum inverso ordine fecerit, nescio an adeo male Florus scripserit, 'victoria eum frui, quam uti maluisse.'' Si Annibal non potuit frui victoria, nisi Roma expugnata, non admodum bene sic defenditur Florus. Sed non puto hæc ita accipienda, aut verba Flori ad summam illam ἀκρίβειαν exigenda esse. Annibal non eo proposito sprevit consilium Adherbalis, quod cupiebat frui deliciis Campaniæ, iisque milites suos enervari. Sed quum potuisset ac debuisset uti victoria ad occupandam Romam, contentus fuit Campania in ditionem redigenda, non solum ut ibi se et exercitum tot laboribus fessum aliquantum reficeret; verum etiam ut in potestate haberet regionem illam ad oram maris sitam, quæ ei et ob copiam commeatuum, et propter frequentiam commodorum portuum, multas magnasque utilitates præbere poterat; unde et jam ante illius occupandæ consilium agitaverat, ut scribit Polyb. III. 91. Itaque eum satis amplum victoriæ suæ fructum, et victoria Cannensi satis actum esse putavit, quod per eam potitus fuit Campania. Quod autem exercitus ejus ibi deinde luxuria et deliciis Campaniæ corruptus fuit, id ex accidenti, ut vulgo dicunt, et præter consilium illius factum est.

Ubi mox et ipse, et exercitus ardor, elanguit] De Annibale ipso hoc nemo prodidit, ardorem ejus elanguisse Capuanis hibernis. Exercitum ejus ea res plane perdidit. In Annibale autem duo præcipue notata ac reprehensa ducis magni peccata a peritis artium militarium. Quod ex Cannensi acie non recta Romam duxisset. Et quod in hiberna Capuam militem misisset. Ac posterius quidem hoc peccatum majus illis visum priore. Nam mora, et cunctatione, tum peccasse tantum videri potuit, quæ solam victoriæ dilationem attulerit. Hic secundus error inhabilem ad vincendum prorsus reddidit, viresque ademit. *Salm.* Vide Strab. lib. 5. p. 173. et quæ notamus supra, 1. 16, 4. Sic ap. Curt. 5. 1, 39. de Babylone: 'Inter hæc flagitia exercitus ille domitor Asiæ per XXXIV. dies saginatus, ad ea quæ sequebantur discrimina haud dubie debilior futurus fuit, si hostem habuisset:' licet etiam Cimbros ex Italiæ fuisse delitiis domitos Dio refert in Excerpt. Vales. Adde Diod. Sic. 26, 8. et ap. Vales. p. 297. Liv. 7, 38, 4. *Fr.* Malebat N. Heinsius *ipsi et exercitui ardor elanguit.* Græv. Ryck. Regg. Fran. et Magl. *ubi mox et ipse exercitus:* ad quam scripturam propius accedit *ipsius exercitus*, quam *ipsi et exercitui.* Jord. *ubi mox et ipse, et ipsius exercitus ardor elanguit*, quod

non temere rejecerim; nam in vulgata utique supplendum est *ipsius*, et vox illa propter præcedens *ipse* præteriri potuit. Sed forsitan melius fuerit *et ipsius et exercitus*. Nam *ipse* non optime congruit cum sequentibus *exercitus ardor*. Tamen nihil muto, et satis tolerari potest, quod editur. Annibalem ipsum deliciis his emollitum fuisse, Polyb. Liv. aliique Historici quidem non produnt: sed tamen probabile est. Et Alexander de eo ap. Lucian. in Dial. Mort. *Ἐκλελῆσθαί μοι δοκεῖ, οἷα ἐποίει ἐν Καπύῃ, ἑταίραις συνὼν, καὶ τοὺς τοῦ πολέμου καιροὺς καθηδυπαθῶν.* Regg. *ardor languit.* Begerus e Cod. Berol. edidit, *ubi mox et ipse et exercitus ardore languit.* Ut ille exsultasset, si scivisset etiam in Ryck. Magl. Duisb. Fran. Voss. 3. et v. e. esse *ardore languit.* Sed ut non solum unius libri auctoritate, verum etiam ratione niti videatur, addit, quod Florus hic dicit, Annibalem et exercitum ejus ardore languisse, id esse, quod mox dicitur, 'Campaniæ soles et tepentes fontibus Baiæ subegerunt.' Non potuit quidquam inscitius dici. Nam quid in Campania ardore languerent Afri, qui a meridie et sole, ut paullo ante Florus, et multo calidiore atque æstuosiore regione venerant? Nec minus absurdum est, quod 'soles Campaniæ' interpretatur ardores solis. Nemo ignorat *soles* interdum dici pro sole ardente, nimioque et intenso calore, ut quum Horat. Epod. II. 41. dicit, 'Perusta solibus Pernicis uxor Appuli.' Sed Campaniam non peruri ardoribus solis, verum naturali quadam ac perpetua apricitate aëris gaudere, eoque nomine commendari, discere potuerat ex ipso Floro I. 16. et aliis, quorum testimonia ibi adnotata sunt. Et sic 'Baianos soles' laudat Martial. VI. 43. et alii *soles* de modico ac temperato calore solis, qualis apricantibus aptus est, dicunt, quemadmodum Horat. I. Ep. 20. 24. 'Se solibus aptum' esse scribens. Nec rectius 'teporem fontium et balnearum' Baianarum 'ardorem' dici posse putat. Quis enim umquam audivit 'teporem' idem esse, quod 'ardorem,' aut thermis Baianis 'ardorem' tribui? quas non 'ardentes,' sed 'tepidas' et 'calidas' dicunt omnes. Nisi forte existimavit, veteres, quum thermis apud Baias utebantur, aqua fervente perfusos, aut in eam immersos fuisse; quomodo nonnulli olim in balneis occisi traduntur. Palam est in libris, qui habent *ardore languit*, literam *e* per errorem et imperitiam scribentium a capite posterioris vocis avulsam fini prioris adhæsisse. Omnino rectum est, *exercitus ardor elanguit*, ut inf. III. 3. 13. 'Soli cælique clementia robur elanguit.' Aur. Vict. c. XLII. 'Cumque urbem capere posset, in Campaniam devertit, cujus deliciis elanguit.' Cæs. II. B. G. 15. Nervios 'nihil pati vini, reliquarumque rerum ad luxuriam pertinentium inferri; quod his rebus relanguescere animos, eorumque remitti virtutem existimarent:' quod Id. IV. B. G. 2. 'ea re ad laborem ferendum remollescere homines, atque effeminari,' dicit. Ov. II. Am. 9. 27. 'Animoque relanguit ardor.' Sed pecco fortassis, qui tempus et chartam his tam futilibus refellendis perdam.

Adeo, ut verum dictum sit] It. Flori libri. At in optimis Jord. scriptis: *Adeo, ut vere dictum sit.* Sequitur in antiquiss. Nazariano: *Capuam Annibali Cannam fuisse.* Supra notabamus, *Cannam* etiam de fluvio dici, ad quem pugna Cannensi victi sunt Romani. Liv. lib. XXV. 'Et Diomedis Argivi campos, et Cannam flumen, qui in illis locis militaverant, agnoscebant.' Præterea scimus, quam frequens sit enallage numerorum apud Auctores in urbium nominibus significandis. Hoc dictum porro, cui veritas fidem adstruxit: *Capuam Annibali Cannas*

fuisse, sumptum ex oratione Marcelli ad milites, quæ ap. Liv. est, lib. XXIII. 'Reliquias illorum virorum, vix arma membraque sustinentes, pugnare. Capuam Annibali Cannas fuisse. Ibi virtutem bellicam, ibi militarem disciplinam, ibi præteriti temporis famam, ibi spem futuri extinctam.' Vide reliqua. *Sal.* Verba sunt Marcelli ap. Liv. 23, 45, 5. *Freinsh.* *Vere* etiam Reg. Q. Nec displicebat Heins. et Perizonio. Et ita Beger. edidit. Nihil muto. Terent. Heaut. IV. 5. 47. 'Verum illud, Chreme, Dicunt, jus summum sæpe summa est malitia.' Liv. XXXV. 19. 'Id me verum dicere, pater Hamilcar et Dii testes sunt.'

§. 22 *Campaniæ (quis crederet?) soles, et tepentes fontibus Baiæ, subegerunt*] Hæc Poëtica potius elegantia, quam historica fide dicuntur. Intra muros ac tecta Capuæ urbis hibernavit exercitus Annibalis. Ibi maximam hiemis partem in vino, epulis, balneis, scortis, transegerunt. Hæ res eum perdiderunt, non Campaniæ soles, aut tepentes fontibus Baiæ, quæ in Campania quidem, sed satis longe a Capua. Liv. lib. XXIII. 'In hiberna Capuam concessit. Ibi partem majorem hiemis exercitum in tectis habuit.' Et paulo post: 'Somnus enim, et vinum, et epulæ, et scorta, balneaque, et otium consuetudine in dies blandius, ita ea enervarunt corpora animosque, ut magis deinde præteritæ eos victoriæ, quam præsentes tutarentur vires.' Eadem ferme habentur in oratione Marcelli, cum militi suo, ad Nolam, degenerem prioribus factis et animis Pœnum militem inculcaret: 'Non omnes esse in acie, prædantes vagari in agro, sed, qui pugnant, marcere Campana luxuria, vino, scortis, omnibusque lustris per totam hiemem confectos.' Soles Campaniæ Floro et tepentes Baiæ pro lustris illis sunt, et scortis, et vinis, et balneis, somnoque, quibus totam hiemem intra tecta Capuana traduxere milites Annibalis. Sic sola naturalia cœli solique bona corrumpendo Pœno militi reliquit, soles amœnos ac molles Campaniæ, tepidosque soli fontes. Quam bene, aliorum esto judicium. *Salm.* Non intellexit interpres Gallicus, qui vertit *par les soleils*. Cum 'soles Campaniæ' significent apricitatem Campaniæ, cœlum illud molle ac delicatum Campaniæ. Ov. II. F. 'Solibus et campis corpora nuda dabant.' *Græv.*

§. 23 *Ab inferis emergere*] Vid. Freinsh. in Ind. et Herald. ad Arnob. p. 112.

Arma non erant; detracta sunt templis] Exequitur heic quædam ultimæ necessitatis tela, ad quæ confugerunt Romani, Cannensis cladis vi subacti. Sed nonnulla ex his refert, quæ longe post Cannensem cladem usurpata sunt. Arma ut templis detraherentur, et servitia ad delectum empta publice armarentur, necessitas et inopia armorum ac liberorum capitum ex Cannensi coorta strage fecit. Reliqua, quæ post enumerantur, aliorum sunt temporum. Liv. lib. XXII. 'Et vetera hostium spolia detrahunt templis porticibusque. Et aliam formam novi delectus inopia liberorum capitum ac necessitas dedit. Octo millia juvenum validorum ex servitiis, prius sciscitantes singulos, vellentne militare, empta publice armaverunt.' Quod non alii autem sumpti, quam qui militare se velle respondissent, inde 'volones' appellati: ἐθελουσίους Græci dicerent. Sic eos perpetuo deinde vocat idem Livius. Ita autem 'volones' a volo, ut 'colones' a colo Sallustio, pro clientibus, qui magnates colunt. Ut 'accendones' Tertulliano lanistæ, qui pugnæ ardorem accendunt inter gladiatores. Diversi autem hi 'volones' a 'voluntariis' militibus, quorum etiam frequens ap. Liv. mentio. Ita vocati

qui emeritis stipendiis erant, quive per ætatem militare cogi non poterant, hi, si voluntate sua militiæ nomen dederant, 'voluntarii' dicebantur. Præter servorum delectum non debuit etiam omittere Florus ultimum desperatæ reipublicæ auxilium, ad quod tum descendere coacti sunt Romani, cum dictator ita pronuntiavit et edixit: 'Qui capitalem fraudem ausi, quique pecuniæ judicati in vinculis essent, qui eorum apud se milites fierent, eos noxa pecuniaque se exsolvi jussurum.' Vide Liv. lib. XXIII. *Salm.* Sic Argivorum feminas Cleomenem rejecisse, *τὰ ἀπὸ τῶν ἱερῶν καθελοῦσας ὅπλα*, legimus ap. Plutarch. in Apophtb. Lac. cap. 73. *Fr.* De more veterum armis hostium captis templa ornandi multa Rupert. ad h. l. et Perizon. Animadv. Hist. c. VII.

In sacramentum militiæ liberata servitia] Non vero liberata ad delectum, sed publice empta, diuque in ea conditione retenta, donec, post fortem fidelemque in bello navatam operam, meruere libertatem. Qua de re videndus Liv. lib. XXIV. *Salm.* Liv. 22. 57, 11. Exemplum inf. n. 30. Nam meliori rerum statu ne libertinos quidem militare sinebant; sed, ubi necessitas ingruit, speciosa cedunt utilibus. Ita post Trasimeni quidem cladem libertinos sacramento adegerunt, ut Macrob. 1. 11. Saturn. auctor est; post Cannensem autem cladem etiam servis uti coacti sunt, nisi perire maluissent. Fecerant hoc idem antea Lacedæmonii: et post ipsos Agathocles ap. Justin. 3. 5, 6. et 22. 4, 5. Item Miltiades ante pugnam Marathoniam: et ejus exemplo Diæus, ap. Pausan. in Achaicis: sunt etiam hujus generis exempla ap. Diodor. item ap. Natal. Comitem in Histor. p. 557. Adde inf. 2. 6, 30. *Freinsh.* 'In sacramentum,' i. e. sacramenti causa; ut sacramento adigi possent. Vid. Buchner. de Commut. Rat. Dic. I. 22.

§. 24 *Egebat ærarium; opes suas libens senatus in medium protulit*] Non hoc eos facere adegit Cannensis calamitatis necessitas, nec statim post eam ad id venerunt, sed diu post, cum jam Capua recepta esset, ac Sicilia tota, captis Syracusis, in potestatem venisset, Marcello et Lævino consulibus. In eorum, inquam, consulatu, cum ornanda classis esset, ac de remigum supplemento in senatu ageretur, nec ad eam rem pecunia in ærario foret, unde homines pararentur, et stipendium his constitueretur, decreverunt consules, ut privati ex censu et ordinibus remiges darent, cum stipendio cibariisque dierum triginta. Cum ex eo edicto tanta indignatio plebis insequuta esset, ut ad seditionem haud dubiam tenderet animus, utpote oneri tanto injuncto ferendo impar, in ea difficultate hærentes patres explicuit Lævinus consul, qui senatui auctor fuit, ut ipsi exemplum plebi monstrarent, et aurum, argentum, æsque signatum omnes senatores in medium preferrent. Sic edictum, sic factum. Quo de negotio Livius consulendus, lib. XXVI. *Salm.* Optimo exemplo, eoque tam privatim quam publice utilissimo. Quod imitati sæpius, Romanorum qua licet æmuli, Veneti, ap. Egnatium, 4, 8. 8, 10. Bembum, Hist. Venet. lib. 7. et 10. Justinian. Hist. Ven. lib. 6. Zwing. Theatr. p. 1790. p. 2. *Freinsh.*

In bullis singulisque anulis] Emendatio est a tribus Pall. ut et a veterrima edit. sequentes enim falso, *quod in bullis, cingulis, atque anulis erat*: unde conjecerat Lips. d. cap. XIX. *singulis atque anulis*; ut fuerit loco corrumpendo copulæ transpositio: sed nostra lectio, ut est simplicior, ita et melior; quasi nihil sibi reliquerint Patres præter anulum signatorium. *Grut.* Salm. mallet *nec præter quod in bullis, singulis, atque anulis erat*, pro

nec præter quod singulis, in bullis atque anulis erat. Lips. tamen lib. 3. de Mil. Rom. in analect. ad Dial. tertium, eo, quo scripsimus, modo locum hunc citat. Pro *singulis*, conjiciebat *sigillis* Krapfius Vangio. *Freinsh.* Lipsius putat elegantiam esse in transpositione copulæ, quod merito rejicit J. Fr. Gron. ad Gell. I. 2. Barth. XXXIV. Adv. 9. laudat, *in bullis, cingulis, anulisque*, contra omnes s. et e. vett: in quibus est *singulisque anulis*. Et confirmat hanc scripturam Augustin. III. de C.D. 19. apud quem paucis immutatis ita legitur: 'Ut præter singulos anulos aureos, singulasque bullas . . . nihil sibi auri . . . reliquerent.' Quod de bullis dicit Florus, Lipsius et Barthius non minus de bullis cingulorum, quam puerorum accipi posse existimant. Non venerat illis in mentem locus Livii XXVI. 36. hic a Ruperto adnotatus: 'Aurum, argentum . . . . in publicum conferamus: ita ut anulos sibi quisque, et conjugi, et liberis, et filio bullam . . . relinquant.' Salmasii conjectura ap. Freinsh. est e primis illius curis. *Præter quod*, pro, præterquam quod. Cæs. I. B. G. 5. 'Frumentum omne, præter quod secum portaturi erant, comburunt.' Justin. XIII. 5. 'Epistolas in Græciam scripserat, quibus omnium civitatium exules, præter cædis damnati, restituebantur.' Vid ibi Græv. *Reliquerunt*, an *reliquere* scribas, non multum interessè credo. Hoc habent Voss. I. 2. et o. e. v. illud ceteri s. Sic mox *petiverunt* plerique s. et v. e. *petivere* Voss. 1. et al. edd. vett.

§. 25 *Eques secutus exemplum, imitataeque equitem tribus*] Hoc quippe proficit dominantium exemplum, ut subjecti non gravate subsequantur. Ita cum ad stipendium militare conferenda esset pecunia, 'quum senatus summa fide ex censu contulisset, certamen conferendi est ortum,' ap. Liv. 4. 60, 9. Contra ubi superiores publicas necessitates subditorum tantum opibus propellunt, suas inde eximunt, aut, quod iniquius est, fieri tamen alibi solet, augent: quo putemus animo, tolerari aut conferri sumptus istos? Tac. H. 2. 84, 5. de Muciano, vide. *Freinsh.* Augustin. l. d. 'Ut . . . nihil sibi auri Senatus ipse, quanto magis ceteri ordines tribusque relinquerent.' Livius post Senatum et Equites plebem memorat XXVI. 36. 'Hunc consensum Senatus Equester ordo est, sequutus: Equestris ordinis plebes.' Sed Florus 'tribus' pro plebe, sive infimo ordine civium Rom. dicit, ut Statius, Martial. aliique ejus ætatis Scriptores, quorum loca adnotarunt Turneb. VII. Adv. 11. et XXVIII. 33. et Casaub. ad Suet. Aug. CI. An Vetustiores sic quoque loquantur, mihi nondum constat: sed tamen non omnino novum esse hujus vocabuli usum ea significatione, inde colligi potest, quod jam olim, ut observat Turnebus, 'tributa comitia' sunt dicta, ad quæ sola plebs vocabatur, exclusis Patriciis, et quod Horatius 'tribulem' dicit, pro homine de plebe. Auctor Hist. Misc. de hac re: 'Itaque equester ordo, ita plebs trepida, oblita studiorum, in commune consuluit.' Interdum autem nomine 'tribuum' apud eosdem posteriores Scriptores designatur infima et vilissima pars plebis, quæ congiaria, aliasque liberalitates publicas accipiebat, ad quas honestiores non accedebant. Casaub. l. d. Gron. ad Stat. c. XXXVIII. et Græv. in Proleg. ad Tom. I. Antiquit. Rom. p. 16. Paullo post Ryck. Reg. F, Flor. et Magl. *in publicum transferrentur.* Livius XXVI. 36. et XXVIII. 26. 'in publicum conferre' dicit: idque usitatius est.

Tabulæ, vix scribarum manus] Referebatur enim in tabulas quantum quisque contulisset, ut meliori Reip. statu redderetur, quod etiam finito hoc bello tribus æquis portionibus factum est. *Stad.* Ex Liv. 24. 18, 14. Si-

milis in Cic. locutio Philip. 2. 7. 'Quis nomen non dedit? quamquam nec scribæ sufficere, nec tabulæ nomina illorum capere potuerunt.' *Freinsh.*

§. 26 *Quid autem in deligendis magistratibus*] Unde pendet *Quid autem?* Novi 'quid enim' eleganter interponi nonnunquam. Sed huic loco non potest convenire. Vide quam plana sint omnia, si deleas τὸ *Quid*, et scribas: *In deligendis autem magistratibus quæ centuriarum sapientia, cum juniores a senioribus consilium de creandis consulibus petivere!* Græv. *Quid autem* hic videtur habere vim connectendi et transeundi ad aliud, ut 'jam vero:' quasi dicat: Quid autem commemorem, quæ ...? Donat. ad hoc Terent. Phorm. I. 2, 97. 'Quid? senem quoad exspectatis vestrum?' 'Animadvertite,' inquit, '"Quid' secundum morem quotidianum tum dici, quum fit transitus a mentione alterius rei ad alteram.' In interrogatione autem 'Quid' sæpissime absolute ita ponitur, ut aliquid supplendum sit; quod interdum etiam integra oratione effertur, 'Jam quid ego commemorem,' vel 'dicam?' Add. inf. ad III. 12. 10.

In deligendis magistratibus] Tribus prærogativa, Veturia juniorum, Cos. T. Manlium Torquatum, anno 544. declarabat; qui vitio oculorum sese excusavit, et ut meminissent, bellum Punicum in Italia, hostiumque ducem Annibalem esse. Tanti Viri auctoritate mota juniorum centuria, petit, Veturiam seniorum a Cos. citari; quos postquam in Ovili, (erat is locus septus in comitiis, in quem transibant per pontem, qui suffragii sui tabellam in cistas demisissent,) consuluissent; M. Claudium Marcellum et M. Valerium Lævinum, ut bello clarissimos, neque petentes tamen, Coss. renuntiarunt; auctoritatemque prærogativæ omnes centuriæ secutæ sunt. Ante etiam, anno 539. prærogativa juniorum Coss. rei gerendæ imperitos designaverat, sed revocata Fabii Max. auctoritate, mutavit sententiam, creavitque Coss. M. Marcellum III. Q. Fab. Max. IV. *Stad.* ex Liv. 24, 9. et 26, 22. *Freinsh.* *Deligendis* primum invenio in Edd. Freinshemii. Retinendum putavi *eligendis*, quod etiam libri scripti habent, et Beger. edidit.

Adversus hostem totiens victorem, tam callidum] Vide rationes Auctoris, tum etiam, quam conveniant, videbis. Post pugnam Cannensem dicit eam fuisse centuriarum in eligendis magistratibus prudentiam, ut juniores consilium a senioribus petierint, cuinam potissimum mandandus esset tum summus honos. Rationem addit: 'Quippe adversus hostem totiens victorem, tam callidum, non virtute tantum, sed suis etiam pugnare consiliis oportebat.' Eos igitur tum electos ac creatos consules oportuit, qui non solum bellicosi essent, et virtute militari pollerent, sed etiam qui astutia et consiliorum calliditate prævalerent, ut suismet ipsius artibus Annibalem premerent. Hoc sane voluit. Atque illis ipsis comitiis, quibus seniores a junioribus consulti sunt, consules creatos esse constat Marcellum et Lævinum. Cujus electionis ipsam propemodum plebem paulo post pœnituit, non ob aliam causam, nisi quod nimium acres et feroces essent Viri creati, ut memorat Livius, lib. XXVI. 26. Ad Lævinum quidem quod attinet, ei statim decreta Sicilia provincia, nihilque callide calideque cum Annibale egit. Marcellus aliquot præliis, imperii, quod ei prorogatum est, tempore, cum Annibale commissis, partim male pugnavit, partim prospere quidem, non tamen ulla insidiarum fallacia aut fraude, quibus artibus summus erat Annibal. Quin et accusatus a Tribuno plebis eodem tempore Marcellus, quod bis cæsus exercitus ejus foret, et quod æstiva Venusiæ sub

tectis egisset. Ad quam deprecandam ignominiam cum Romam venire coactus esset, ita se purgavit, ut summo consensu consul crearetur. Quo in consulatu adeo nulla astutiæ aut calliditatis laude claruit, ut etiam insidiis ab Annibale circumventus, in quas improvide præcipitaverat, et occisus sit. De Fabio quidem, quem primam imperii reviviscentis spem fuisse mox dicit, certum est, Annibalem aliquando dixisse, ab eo duce suis se artibus premi. Sed ille Fabius in imperio fuit, et hæc omnia prudentiæ et calliditatis exempla edidit, ante Cannensem pugnam. *Salm.* Breviter, opus erat, ut ' et Romani suum Annibalem haberent,' quod postea in Fab. Max. assecuti sunt, ipso Annibale confitente, ut Liv. scribit, 27. 16. 9. *Freinsh.*

Non virtute tantum, sed suis etiam pugnare consiliis oportebat] Non hoc tunc allegatum est, creandos esse consules, qui Annibalem suis artibus et consiliis petere ac premere possent; sed cum consulem declarasset Veturia Juniorum, quæ sorte prærogativa erat, Manlium Torquatum, cui ab oculis male erat, et is, valetudinem excusans, redire in suffragium eam centuriam juberet, cogitandum ipsis esse dixit, bellum Punicum in Italia, et hostium ducem Annibalem esse. Imprudentem enim et gubernatorem et imperatorem esse, postulantem sibi credi capita et fortunas omnium, cui alienis oculis omnia agenda sint. Auctoritate tanti Viri mota Veturia Juniorum, velle se colloqui cum senioribus dixit, et ab his consilium petere, quos consules facere deberent. Citata seniorum Veturia respondit, de tribus consulendum esse, duobus jam magistratu perfunctis, Q. Fabio et M. Marcello, et tertio M. Valerio Lævino, qui adversus Philippum Regem terra marique res egregie gesserat, si novum aliquem vellent adversus Annibalem creari consulem. Tum Juniorum Veturia, ex consilio Veturiæ seniorum, Marcellum honorum veterem, et novum Lævinum, consules pronuntiavit. Auctoritatem prærogativæ ceteræ centuriæ sequutæ sunt. Ceterum adeo certum est, Lævinum et Marcellum hac seniorum consultatione ita consulatum adeptos, non ad hoc creatos fuisse, ut dolis cum Annibale certarent, et fraudes ejus paribus fraudibus repellerent, ut post mortem Marcelli consulis, per dolum Annibalis interempti, ea prima cura patres populumque incesserit, eos potissimum consules deligendi, quorum virtus tuta esse posset a fraude Punica. Verba eorum ita refert Liv. ' Cum toto eo bello damnosa, præpropera, ac fervida ingenia imperatorum fuisse, tum eo ipso anno consules nimia cupiditate conserendi cum hoste manum in nec opinatam fraudem lapsos esse.' De Marcello intelligit, et collega ejus Crispino. Hæc fuere enucleatius explicanda; ut constet, veritatem historiæ ab hujusmodi compendiorum scriptoribus non esse semper exigendam, concinnitatis magis studiosis, quam fidei, quæ requiritur in causis rerum exponendis, et ordine, quo quæque gesta sunt, memorando. *Salm.* Libri scripti et v. e. mutato ordine *consiliis pugnare* quod reducendum visum fuit cum Begero. De usu reciproci ' suus ' in h. l. vid. Perizon. ad Sanct. Min. II. 12, 1.

§. 27 *Reviviscentis imperii spes fuit*] Præpostere res Fabii gestas, cunctationisque ejus artem, qua Annibalis fervorem ludificatus est, et impetus ejus tardavit, in id tempus confert, quod sequutum est Cannensem cladem; cum nihil eorum ille gesserit, nisi ante Cannense prælium, nec post id omnino. Quæ sequuntur, post Cannensem pugnam omnia acta sunt. Pæne ultimum vulnus fuisse imperii Cannas, supra dixerat. Quid fecerint Romani postea, ut inde emerge-

rent, narrare instituit, quibusque ducibus præcipue ad res perditas restituendas usi sint. Arma detracta templis, liberata servitia ad militiæ delectum post illam pugnam narrat. Ducem autem Fabium primam imperii reviviscentis, et quasi ab inferis redeuntis, spem fuisse, cunctando ac ludificando. Marcellum etiam primum cominus congredi ausum. Ausum etiam Sempronium Gracchum per Lucaniam sequi et premere terga cedentis. *Salm.* Claud. de Bell. Get. vs. 138. 'Primus fulmineum lento luctamine Pœnum Compressit Fabius.' *Freinsh.* Etiam Cornelius Nepos Annib. v. scribens Fabium se Annibali ab Urbe Roma discedenti objecisse, eumque locorum angustiis clausisse, confundit ordinem rerum gestarum: quod ibi observavit Lambinus.

Nolle pugnare] Eadem illi ratio quæ Pompeio inf. 4. 2, 61. 'Simul ut hostem interclusum undique inopia commeatuum tereret, utque ardentissimi ducis consenesceret impetus.' Adde inf. 3. 3, 5. Istud *nolle pugn.* est ex vet. nostra ed. aliæ servant *non pugnare*. De Fabii consilio vide etiam Polyb. fragmentum ap. Suid. in ἠλίκον. *Freinsh.* Freinshemium sequuti sunt Grævius et Amst. Nusquam inveni *nolle* nisi in Ed. P. *non velle* habent Ald. Camert. et Stad. Reliquæ omnes Edd. vet. etiam Vineti et Grut. ad quam nullam varietatem e Naz. et Pall. adnotarat Salm. *non pugnare*. Et sic o. s. et Jord. In Ryck. tamen perperam erat *non repugnare*. *Non* recte revocavit Beger.

Cognomen novum] Fabio huic quatuor fuere cognomina; 'Maximus,' 'Ovicula,' 'Verrucosus,' 'Cunctator.' Auctor de Vir. Ill. cap. 43. Plut. in Vita cap. 1. *Cam.* Ryck. *Hinc illi cognomen verum et reip. salutare:* cognomen verum est, quod merito ei propter salutarem cunctationem fuit impositum, quod conveniebat ejus moribus, et rebus gestis. Sed pro *Cunctator* N. Heinsius malebat *Cunctatori*, quia sic Latini scriptores amant loqui, quod et ipse ostendi ad Justin. Mox idem Ryck. *per Falernos Garganosque saltus:* Male: Garganus enim mons est ad mare Hadriaticum in Apulia, longe a Campania. *Græv.* Tollius Fortuit. c. XXI. jubet legi *cognomen pravum, at Reip. salutare.* Nam initio datum fuisse in contumeliam; sed quia Reip. salutare deprehensum erat, postea vertisse in gloriam. Non credo ei. 'Cunctari' proprie non ponitur in vitio; sed est, secum deliberare, exigere, cogitare, ut apud Sueton. Cæs. XXXII. LXXX. LXXXI. et Domit. XVII. vid. Gron. I. Obs. 18. Sic *cunctans* pro eo, qui deliberat, et rem adcurate æstimat ac perpendit, et *cunctatio* pro deliberatione. Suet. Cæs. LX. 'Nec nisi tempore extremo cunctantior ad dimicandum factus est: quo sæpius vicisset, hoc minus experiendos casus opinans.' Juv. VI. 221. 'Nulla unquam de morte hominis cunctatio longa est.' Similiter *cunctator* pro cauto, circumspecto, qui non nisi deliberato consilio rem aliquam adgreditur, et qui, ut Augustus dicebat ap. Suet. XXV. βραδέως σπεῦδε. Livius XXII. 12. Minucius Fabium 'pro cunctatore segnem, et cauto timidum, adfingens vicina virtutibus vitia compellabat.' Add. Liv. XXX. 26. Tac. II. Hist. 25. Amm. Marcell. XVI. ap. Rupert. et Salm. ad Spart. Adrian. c. XIV. Eadem omnia tamen etiam de his dicuntur, qui tardi segnesque sunt, ac plus justo cunctantur: eo quod nimia deliberatione occasio rei gerendæ sæpe elabitur. *Cunctatori* præferrem, si auctoritatem librorum haberet: nam ita fere loquuntur antiqui. Vid. Gron. ad Liv. I. 1. et 3. et Græv. ad Justin. XXIX. 1. quos hic adscripserat N. Heinsius, ac simul remiserat ad suas Adnotationes in Tac. v. A. de quibus quum mihi antea nihil compertum fuisset, deinde partem earum ad I. et II. Annal. in Obs.

Miscell. Vol. IX. publicatam vidi.

Imperii scutum] Sicut contra Marcellus, 'ensis,' quod ex Posidonio recenset Plut. in Vita Fabii, cap. 26. Alia de causa (ob crudelitatem nempe) 'gladium' appellatum fuisse Ochum, idem Auctor scribit de Iside, cap. 1. 3. *Freinsh.*

§. 28 *Per Falernos Gauranosque saltus*] Hoc falsum. Gaurus fuit mons non longe Puteolis, sed Falernus fuit pars Massici, quem tenuit Fabius, qui est ad Sinuessam. Liv. 'Per juga Massici montis Fabio ducente.' Error inde natus est, quod uterque mons præstantissimum vinum ferat, inde a Floro pro uno eodemque monte habetur, ut doctissimus Camillus Peregrinus observavit in Campania Felice. *Græv.*

Mora comminueretur] Tac. H. 2, 32, 4. 'Multa bella impetu valida, per tædia et moras evanuisse.' *Freinsh.* Add. Flor. IV. 2. 42. 43.

§. 29 *Ausus est. Cominus venit*] Ryckius adnotarat Gronovium delere *est*. *Cominus ire* et *venire* est, manum conserere, congredi, Flor. III. 8. 6. 'Postquam cominus ventum est, expertique rostra et pila.' Et III. 22. 7. 'Ipsi duces cominus invicem experti.' Propert. II. 19. (Ed. Broekh. 15.) 21. 'Non tamen ut vastos ausim tentare leones, Aut celer agrestes cominus ire sues.' Et III. 1. 26. 'Fluminaque Æmonio cominus isse viro.' Vid. Passerat. ad hæc loca Propertii. 'Cominus tendere' pro, propius accedere. Suet. Cæs. LXIII.

Cominus venit, et pepulit e Campania sua] Mirum, non animadversum hujus vitium lectionis a tot ante correctoribus. Ut Marcellus Annibalem e Campania sua pepulerit? Atqui Capuam, Campaniæ caput, non eo anno amisit Annibal, nec opera Marcelli Campaniæ possessione cessit, sed obsidione tantum Nolæ urbis excussus est. Solus ex nostris vett. libris Nazarianus Codex sinceram retinuit lectionem, qui habet: *Cominus venit, et pepulit in Campania sua*. Suam jam pæne totam fecerat Campaniam Annibal. Nam et Capuam sedem, et domum, et patriam alteram Annibalis fuisse, noster Annæus paulo post dicit. Quo magis mirum est, in ea provincia, in qua tantum poterat, pulsum a Marcello esse. Sic proverbii vicem 'in castris suis' aliquis 'cædi' dicitur. Nola autem Campaniæ urbs. Eamque Livius, ut et Neapolim, inter Campaniæ urbes recenset. Scripsisse olim Virgil. volunt Grammatici: 'vicina Vesevo Nola jugo.' Mox iratum Nolanis id mutavisse, et rescripsisse *Ora* pro *Nola*. Vesevus porro Campaniæ mons. Alii Piceno Nolam vindicant. Si ex illis fuit Noster, scripserit: *repulit in Campaniam suam, et ab obsidione Nolæ urbis excussit*. Sic inf. lib. III. cap. 4. 'Didius vagos, et libera populatione diffusos, intra suam repulit Thraciam.' Sed priorem cum lectionem, tum expositionem magis amplector. Et Nola omnino Campaniæ. Bis autem ad Nolam cum Annibale congressus est Marcellus, semel tamen tantum ab Annibale Nola obsessa. Nam prima vice spes illi hujus urbis potiundæ affulserat proditione plebis. Ad eam spem votumque propius urbem castra appulerat, a qua repulsus est eruptione Marcelli ex urbe. Anno sequente eamdem urbem legitima obsidione cinxit et corona circumdedit, acieque justa etiam cum eodem Marcello pugnavit, ac victus est, quod hibernis Capuanis militum ejus ardor et robur omne elanguisset. De hoc secundo prælio hic Florus accipiendus, cum ait, Marcellum cominus ausum congredi cum Annibale, et ab obsidione Nolæ urbis eum excussisse. Tertio quoque eam item rem tentasse Annibalem scribit Livius, lib. XXIV. cap. XVII. et cum eodem Marcello acie pugnasse, victumque esse: et exinde spem in posterum omisisse Nolæ po-

tiundæ. *Salm.* Marcellus ad Nolam ter pugnavit cum Annibale: primum non multo post prælium Cannense. Liv. XXIII. 16. deinde anno sequenti Ibid. 44. et seqq. Postremo A. 539. Idem. XXIV. 17.

Pepulit e Campania sua] *In Campania sua;* ita præfert Nazarianus: nec scio tamen, quid velit alter Pal. *a Campania:* optimum factu censeo nihil mutare: verum posset illius optimi Cod. γραφὴ sic defendi, *pepulit in Campania sua*, eodem modo quo dicimus, 'in castris suis aliquem cædere.' Sic Marcellus in Campania sua cecidit Annibalem pepulitque, quem ab obsidio Nolæ urbis excussit: sed hac lectione legeretur melius, *perculit in Campania sua.* Nos eo tandem redimus, ut NIHIL MUTANDUM pronuntiemus. *Salm.* *Pepulit in Campania sua*] Libuit arripere scripturam Pal. pr. Jordanis: codd. scripti, *perpulit in Camp. sua.* Grut. Salmasius nihil mutandum censet in vulgatis, ubi est *e Camp. sua.* Freinsh. *Pepulit in Campania sua*] Ryck. et Pal. *pepulit a Campania sua:* rectius editi: *pepulit e Campania sua.* Paullo post leg. cum Freinsh. *libertate donata.* Aut forte scripsit Florus *libertate donatos fecerat de servitiis Romanos.* *Servitia* pro servis, ut 'matrimonium' pro uxore, et sexcenta talia passim. *De servitute*, vel *servo*, *Romanus*, est ut 'De consule Rhetor.' Sed N. Heinsius conjicit Florum scripsisse: *fecerant se de servis virtute Romanos.* Non, addit, debuit dubitare Salmasius. *Græv.* Edd. Beroald. Sab. Parv. et Camert. *et pepulit, et Campania sua, et ab obsidione Nolæ urbis excussit.* Nazariani libri scripturam expresserunt Elzevirii in Edit. Lugd. 1657. Anna Fabri, et Grævius, quod Lipsio quoque placuisse adscripserat Auditor ejus, pro quo Amstelodamenses revocarunt *e Campania.* Salmasius infra ad n. 51. sententia mutata vult legi *in Campaniam suam.* Begerus recepit *a Campania.* Forsitan ita scripserit Florus; sed ratio, qua Begerus inductus ita potissimum legendum putavit, nulla est. Vulgatam scripturam *e Campania*, eo rejicit, quod Annibal Nolam obsidens non jam amplius in Campania, verum in Picentinis fuerit. Si hæc ratio firma est, etiam valere debet contra scripturam illam, quam Begerus probat. Deinde, pro confesso ponit, Nolam in Picentinis fuisse, quam tamen plerique Veterum in Campania locant, Livius multis locis, Strabo lib. V. p. 249. Plin. III. H. N. 5. Suet. Tib. XL. et, ut videtur, etiam ipse Florus III. 20. 5. aliique. *A Campania* ideo retinendum dicit, quod quamvis eam adhuc præsidiis suis obtineret, tamen ab ea pulsus per Lucaniam Romanis insequentibus cedere coactus fuerit. Sed primum, si quid firmi est in hac ratione, id etiam potest facere ad tuendam lectionem *e Campania* a Begero improbatam. Deinde, velim scire, unde hoc cognoverit, Annibalem a Marcello Nola depulsum coactum fuisse per Lucaniam fugere, de quo nec Livius, nec alii, quod quidem sciam, quidquam tradiderunt. Si existimavit Annibalem, ad Nolam a Marcello victum, deinde Graccho premente per Lucaniam fugisse, ut prodit Florus, omnino erravit. Nam hoc falsum esse ostendit Salmasius e Liv. XXIV. 14. e quo etiam intelligi potest, pugnam Gracchi cum Pœnis ante postremam cladem Annibalis ad Nolam factam fuisse. Marcellus quidem Annibalem cedentem per Lucaniam secutus est, et in Apuliam abire coëgit, ut Liv. XXVII. 2. sed demum A. U. 543. et aliquot annis post ultimam pugnam ad Nolam. Quamquam autem præfero scripturam Cod. Naz. tamen mihi propter consensum aliorum librorum retinendum visum fuit *a Campania:* idque eo referri potest, quod Livius XXIV. 17. scribit, Annibalem postremo prælio ad Nolam

victum relicta Campania Tarentum profectum fuisse. Nam hoc quoque, ut pleraque alia, fortassis in majus extulit Florus, et Annibalem Campania pulsum dixit, qui quum magnam partem illius obtineret, nemine impediente in ea manere potuerat, sed spe Tarentinæ urbis potiundæ sponte illa excesserat. *Sua* deest in Berol. Duisb. et v. e. Si Begero credimus, etiam in altero Pal. Non scio unde hoc habeat: nam Grut. et Salm. tacent.

Ab obsidione Nolæ urbis] Nam Annibal, sicut ap. Liv. 30, 20, 7. ipse queritur, cum 'cruentum ab Cannensi victoria militem Romam ducere' debuisset, 'circa Casilinum, Cumas, Nolamque consenuit:' et interea Romanis ex tanta clade respirandi tempus concessit; suorum autem ardorem popinis et comessationibus et Campana luxuria deteri passus est: itaque cum Nolam obsideret, pulsus est a Marcello, et, quamvis obstinate propositum urgeret, infecta re discessit. Vide Liv. 23, 14. et deinceps. *Freinsh.* 'Excutere' pro depellere, ejicere, expellere, rursus infr. n. 42. Cic. II. Phil. 22. 'Consules ex Italia excussos.' Virg. VII. Æn. 299. 'Patria excussos,' et IX. Æn. 68. 'Excutiat Teucros vallo.' Begerus hic quoque solita sibi audacia grassatus exclusit *ab:* quod ne quis putaret errore operarum typographicarum factum, etiam verbis, quæ adnotationi Freinshemii præscribebantur, particulam illam detraxit.

§. 30 *Ausus et Sempronio Gracche duce per Lucaniam sequi*] Nusquam id legi, Sempronium Gracchum per Lucaniam institisse fugienti Annibali, et cedentis terga pressisse, præsertim cum id dicat eum fecisse, cum servili manu. Volones Livii intelligit, hoc est, servos publice redemptos, qui voluntate sua sacramento dixerant, octo millium numero. His militibus Gracchus ad Beneventum prælio decertavit cum Hannone, eumque devicit, ut narrat Liv. lib. XXIV. At, cum Annibale ipso eum pugnasse, non leges. Multo minus, ut vestigiis ejus fugientis institerit, aut terga cedentis presserit. De Marcello id memorat idem Liv. lib. XXVII. Is per Lucaniam cedentem Annibalem insequutus est, et aliquoties cum eo conflixit, interim vincentis fato, interim victi fortuna. Epitome illius libri, de Numistrone Lucaniæ oppido, ad quam incerta victoria pugnatum est ab Annibale et Marcello: 'Inde Annibal noctu recessit, et subinde cedentem pressit, donec effugeret.' Sempronio igitur Graccho dat Noster, quod Marcellus fecit. Cui porro verisimile fiat, Sempronium cum servili ac parva manu coëgisse ad fugam Annibalem, ac cedentem subinde pressisse? *Salm.* Ryck. *Gracho*, Duisb. Fran. V. Ed. Ald. et Sab. *Gracco*. Vid. ad II. 17. 9.

O pudor] Fuerint enim tum 'necessaria gloriosis præposita,' ut ap. Vellei. 2, 110. 3. et, 2, 113, 3. 'Utilia speciosis præferens.' *Freinsh.* Tollius ad Auson. Ep. IX. vs. 23. et Fortuit. c. VII. ejiciendum censet *o*. Sed habent illud o. s. et e.

Manu servili] Liv. 22, 57, 11. 'Aliam formam novi delectus inopia liberorum capitum, ac necessitas, dedit; octo millia juvenum validorum ex servitiis, prius sciscitantes singulos, vellentne militare, empta publice, armaverunt.' Quos tamen 'dominis ultro donantibus' collectos, Appianus in Annibalico scribit. De hujusmodi delectibus vide ap. Pausan. p. 425. Polyb. ap. Vales. p. 181. et notata supr. 2, 6, 23. *Freinsh.*

Quamvis tunc (o pudor!) manu servili pugnaret] De his ipsis supra dixerat, in sacramentum militiæ liberata servitia. Si liberati priusquam militarent, ergo liberi tum fuere, cum pugnaverunt duce Sempronio Graccho. Verum quidem, etiam tum servos fuisse, cum eorum opera usus est

Gracchus in debellando Hannone. Ita falsum, quod supra scripsit Annæus, liberatos illos servos ad militiæ sacramentum. Addit statim: *Sed libertate donati fecerant de servitute Romanos.* Obscura omnimodo hæc verba. Genus ipsum loquendi non satis assequor: *Libertate donati fecerant de servitute Romanos.* Quis hæc intelligit? Servi illi nempe, donati libertate, Romanos fecerunt de servitute. Quid est, *Romanos de servitute facere?* Mitto elegantiam, solam quæro Latinitatem. Sed fac Latina esse, jam ego de historia inquisierim. Quid vult sibi? Si servi tum pugnarunt, quando, aut quomodo libertate donati sunt? Hoc debuit dicere. In re ita est. Gracchus, cum Pœnis et eorum duce Hannone pugnaturus, istis servorum copiis, qui, jam alterum annum servi militantes, libertatem taciti suspirabant, cum arbitrio ejus reliquisset senatus quid de illis faceret, priusquam cum Pœnis manum consereret, pronuntiavit, eum se extemplo liberum esse jussurum, qui caput hostis retulisset. Cum strenue pugnassent, virtutem eorum libertate remuneratus est. Sic ergo virtute de servis liberi facti. Hoc opinor dicere voluisse Florum, atque etiam dixisse, si verba ejus integra haberemus; quæ ad hanc faciem, ut ab Auctore concepta sunt, restituenda censeo: *Sed libertate donati. Fecerat de servis virtus Romanos.* Vel, quomodo fortasse mallet aliquis: *Fecerunt se de servis virtute Romanos.* Libertatem virtute meruerunt. Ita fecerunt se de servis Romanos ac liberos propria virtute. Perperam coaluerant istæ duæ voces in unam, ob soni affinitatem: *De servitute*, pro, *de servis virtute.* Priorem tamen malo lectionem, ut genio Flori convenientiorem: *Fecerat de servis virtus Romanos.* Cum vitio librariorum scriptum esset *servitus*, pro *de servis virtus*, correctores præsto fuerunt, ac *de servitute* fecerunt, ut solœcismum tollerent. Nihil certius nostra correctione.' *Salm.*

Nam hucusque tot mala compulerant: sed libertate donati, fecerant de servitute Romanos] Duodecim istas voces adulterinum quid et barbarum sapere, diximus in Suspicionibus; neque nunc aliter sapit palatum: sane horum omnium, nec velum nec vestigium extare in Pal. 2. jam testor. *Grut.* Si tamen retinere libeat, ita commodius sonent; *sed libertate donata fecerant de servitute Romanos.* Quomodo Justinus, 7, 2, 11. 'Captivum de Rege facturi:' et Noster mox: 'Mediamque de Italia Africam facerent.' *Freinsh.* Heinsius conjecturam suam repetit ad Vellei. II. 26. vel aliter legi posse censet, *fecerant de servis sua se virtute Romanos.* Tollius ad Auson. Ep. IX. vs. 22. et Fortuit. c. VII. *sed libertate donati fecerunt se virtute Romanos.* Vulgata scriptura est in Naz. Pal. 2. Toll. Duisb. Fran. Voss. et omnibus Edd. tam vetustis, quam recentioribus; a quibus Ryck. in hoc uno abit, quod pro *fecerant* habet *fuerant*; Regg. *data*, pro *donati.* Jord. *sed libertate donatos de servitute Romanos fecerunt.* In tanta varietate scripturæ veteris, et conjecturarum, difficile est judicare, quid præferendum sit. E libro Ryck. conjectura nasci possit, *libertate donati fuerunt de servitute Romani:* nam ultima vox per compendium unius vel paucarum literarum scribi potuit. Sed magis puto *fuerant*, quod in illo legitur, esse a scriba errante, pro *fecerant.* Freinshemii emendatio quam minimum quidem discedit ab aliis scriptis, et firmatur a Regiis, in quibus est *data:* eamque præter Grævium etiam Gerh. Vossius et Ryck. probarant. Nec ausim damnare cum Salm. *facere de servitute Romanos*, quasi non Latine dictum: quod nec Is. Vossio damnandum videbatur. Et tamen res ipsa videtur postulare, ut fiat mentio *virtutis*, qua libertatem sibi

pepererunt, qui ante pugnam adhuc servi fuerant. Itaque potius locum dandum censeo conjecturæ Salmasii ab Heinsio probatæ. Begerus hic adnotat: Si conjecturis agendum, quidni ad historiæ filum *fecit de servis Romanos?* Nec eo contentus, etiam insigni temeritate id, et *donata* in τὸ κείμενον intulit. Amst. mutata distinctione ediderunt: *Sed libertate donati. Fecerant de servitute Romanos.* Ego, ut in loco corrupto, credidi relinquendum esse, quod ante edebatur.

§. 31 *O horribilem*] De Agathocle Justinus, 22, 4, 2. 'Mira prorsus audacia, ut quibus in solo urbis suæ par non erat, eorum urbi bellum inferret; et qui sua tueri non poterat, impugnaret aliena; victusque victoribus insultaret.' Consule etiam notam Bernecceri ad Justin. Similis locus est Eutropii, 3. 12. Huic autem animo Romanorum prioris etiam belli Punici victoriam acceptam refert Polyb. 1. 59. *Freinsh.*

Tam arctis afflictisque rebus] Tac. III. H. 69. 'Qui circumsideri ipsos, et, ni subveniretur, artas res nunciaret.' Sil. It. VII. 310. 'Quoniam res artæ.' Colum. I. R. R. 5. 'Spes arctior.' 'Angustas res' dicit Horat. II. Carm. 10. 21. Duisb. Fran. et V. E. *artis*, ut fere optimi quique libri scripti. Vid. Rittersh. ad Phædr. IV. Fab. 5. et Drakenb. ad Sil. It. VII. 280.

Ausus est tamen in diversa respicere] Claud. de Laud. Stilicon. 3, 145. 'Post Cannas major *(Pop. Rom.)* Trebiamque fremebat, Et cum jam premerent flammæ, murumque feriret Hostis, in extremos aciem mittebat Iberos.' Adde Frontin. 3, 18. *Freinsh.* 'In diversa respicere' dic.t, pro, de aliis, iisque longinquis provinciis, exercitibusque in eas mittendis, cogitare: ut III. 10. 16. 'Respexit Oceanum.' Liv. XXVI. 24. 'Philippum satis implicatum bello finitimo, ne Italiam, Pœnosque, et pacta cum Annibale posset respicere.'

§. 32 *Hostes*] Cum statim sequatur *eodem tempore, et hunc sustinuit*, [*sustinebat*,] maluerim cum Jordaneis: *eumque hostis, &c.* Grut. Scripturam hanc Jordanis sequutus est Beger.

Mediamque jam de Italia Africam facerent] *Jam* non habetur in Nazariano, et potest vel haberi, vel abesse, sine magno, ut quidem puto, sententiæ detrimento. *Salm.* Ita Naz. nam alii *mediamque jam de Ital. &c.* eodem quidem sensu, sed asperiore vocum positu. *Freinsh.* N. Heinsio videtur aliquid deesse, et forte scripsisse Florum: *in jugulo reip. per Campaniam Apuliamque volitarent, mediaque de Italia Africam facerent.* In Naz. abest *jam*. Græv. *Jam* est in Pall. et Voss. 3. in editis id nusquam inveni, nisi in Camertis, Stad. Grut. et recentioribus quibusdam Edd. Heinsii conjecturam recepit Beger.

Divisa per terrarum orbem] Ita v. e. et confirmavi eam loquutionem in Suspicionum libellis: vulgatur passim *diversa*, quod nec malum tamen: immo malum; cum alteri scripturæ adhæreant Pall. o. et Jord. *Grut.* Et alii scripti.

§. 33 *Sicilia mandata Marcello*] Scribuntur hæc a Liv. 25, 23, &c. Sil. lib. 14. in princip. *Cam.*

Nec diu restitit] Immo diu. Nec aliter dicat, qui historiam oppugnationis Syracusanæ ap. Liv. legerit. Quot labores, quot pericula circa mœnia Syracusana Marcellus exhauserit, non uno libro pertexuit. Sed nec in una urbe superata Sicilia est. Nam successori suo Lævino consuli, quod in ea ageret, reliquit. Agrigentum adhuc tenebatur valido Carthaginiensium præsidio, quod ille expulit; et sic quod reliquum erat belli in Sicilia perfecit. *Salm.* Sicilia restitit ab A. U. 539. quo Marcellus in eam missus est, usque ad A. U. 543. quo M. Valerius Lævinus, Agrigento aliisque oppidis

captis, Pœnos tota insula expulit. Liv. xxvi. 40.

In una urbe superata est] Liv. xxvi. 43. 'In una urbe universam ceperitis Hispaniam.' Justin. xii. 9. 'Si possint in uno capite orbis bella finire.' Et xxxii. 1. 'Velut in illo omne bellum confecissent.' Florus quoque eodem modo alibi. Vid. Ind.

Syracusæ] De nobilissima hac urbe scitu dignissima collegit e monumentis veterum doctiss. Cluver. Siciliæ Antiquæ 1, 12. Vide etiam Cic. in Verr. 4, 53. *Freinsh.*

Quamvis Archimedis ingenio defenderentur] Archimedis ingenium nihil contra proditionem valuit, qua captæ sunt Syracusæ. Eo sane usque processerat ingenio suo et machinis Archimedes, ut non solum navalem oppugnationis maritimæ apparatum Marcelli eluserit, sed etiam terrestrem iisdem artibus impedierit, et ab oppugnatione eum in totum absistere coëgerit. Nec hic debuit tacere, proditione potissimum captas fuisse Syracusas. *Salm.* *Archimedis*] De quo Claudian. in Epigram. ibique Camers. Item Liv. 24. 34, 1. Plut. in Vita Marcelli, cap. 20. &c. Silius 14, 343. *Freinsh.*

Aliquando cesserunt] Ryck. *tamen aliquando cesserunt:* non male. *Græv.* Sic quoque Florent. et Fran. sed in hoc t̄n alia manu adscriptum. Dubito an intrusum sit ab iis, qui putabant particulis 'quamvis,' 'etsi,' et similibus, semper subjiciendum esse 'tamen;' quod sæpissime post eas desideratur. Vid. Cic. i. Off. 22. Liv. xxvii. 39. Gron. ad Liv. xxii. 20. et xxv. 35. et quæ vir doctus adnotavit in Obs. Misc. Vol. vii. p. 141.

§. 34 *Longe illi triplex murus, totidemque arces*] Nusquam reperio, triplici fuisse muro cinctam Syracusarum urbem. Interpretatione itaque sublevandus vanus ac nugax Scriptor. Amplissimam quidem civitatem fuisse Syracusas constat, ac lato ambitu diffusam, sed vastam ac spatiis dissipatam, et in plures divisam partes, quæ singulæ fere instar urbium fuere. Eæ partes muro etiam invicem disclusæ et interseptæ. Tres præcipuas videtur facere Noster, qui et totidem arces quasi singularum urbium agnoscit. Hoc modo et triplicem murum habuisse intellexerit. Cum enim unaquæque harum arcium ac partium urbis Syracusanæ proprio muro ab altera fuerit separata, trinus murus illi fuit superandus, qui totis Syracusis potiri in animum induxerit. Livius urbem et partem eam, quæ proprie 'Insula' vocabatur, distinctam fuisse docet. Νᾶσον incolæ vocabant. Atque ita legendum ap. Liv. ubi edd. ejus ubique *Nasson* cum duplici *ss* scribunt: Lib. xxiv. 'Epicydes ab insula, quam ipsi Nason vocant, citato profectus agmine.' Ea insula muro peculiari ab cetera urbe, quasi intersepimento, disjuncta. Idem Livius: 'Murique ea pars, quæ ab cetera urbe nimis firmo munimento intersepiebat insulam.' Jam ceteræ urbis, quæ ab insula, sive Naso proprie dicta, separabatur, variæ quoque partes, et ipsæ urbium instar. Neapolim, et Tycham, inter has nominat Livius his verbis: 'Marcellus, ut Euryalum neque tradi neque capi vidit posse, inter Neapolim et Tycham, nomina partium urbis, et instar urbium sunt, posuit castra.' Meminit Hexapyli, urbis partis non modicæ, a numero portarum sic dictæ. Ex Livio tamen colligo, nomen portæ potius fuisse. Sic enim scribit, lib. xxiv. cap. xxi. 'Hexapylo Theodotus ac Sosis post solis occasum, jam obscura luce, invecti, transvecti per Tycham.' Item lib. xxv. cap. 24. 'Prope Hexapylon est portula. Ea magna vi refringi cœpta.' Et paulo post: 'Sub luce Hexapylo effracto, Marcellus omnibus copiis urbem ingressus.' Apparet igitur ex his, portam fuisse, a nu-

mero portarum, vel portularum, sic appellatam. At Achradina, portio urbis longe maxima ac munitissima, ad mare posita, cujus frequens in oppugnatione Syracusarum ap. eund. Liv. mentio. Sic quatuor urbis partes, quas instar urbium idem fuisse dicit, Nasos, Achradina, Neapolis, et Tycha. Arces trinas fuisse hic Annæus vult. At Livius duas tantum commemorat. Unius arcis primum habet mentionem, quæ in insula erat. Horrea ibi fuere publica. 'In insula,' inquit, 'inter cetera Andronodorus præsidiis firmat horrea publica. Locus saxo quadrato septus, atque arcis in modum emunitus, capitur a juventute, quæ præsidio ejus loci attributa erat.' Ea est arx, de qua ibidem paulo ante loquutus est: 'Itaque Andronodorus et insulam, et arcem, et alia quæ poterat, quæque opportuna erant, præsidiis firmat.' Hæc arx insulæ fuit. Altera porro arx, in extrema parte urbis, a mari versa, et viæ imminens, quæ in agros ferebat et mediterranea loca, Euryalus vocabatur. 'Ad Euryalum signa referri jussit. Tumulus est in extrema parte urbis versus a mari, viæque imminens ferenti in agros mediterraneaque insulæ, percommodus ad commeatus excipiendos.' Præter has duas arces alterius non meminit Auctor ille, cum diligentissime exsequatur obsidionem Syracusarum. Noster vero triplicem murum, totidemque arces, Syracusis tribuit, non solum obscure, sed etiam parum scienter loquutus. *Salm.* De partibus Syracusarum add. Cic. IV. Verr. 52. et 53.

Portus ille marmoreus, et fons celebratus Arethusæ] Non video quam magni momenti instar efficere potuerit ad defensionem Syracusarum, portus, marmoreus potius, quam ex alio lapide factus, et fons Arethusæ Poëtis decantatus. Facile quidem patiar dici, nihil profuisse urbi quæ capta sit, triplicem murum, totidemque arces. Sed quid urbi prodesse tali in tempore quibat, magnifica portus substructio, et celebris fontis amœnitas? Portus majoris meminit ad Syracusas Livius. Ergo et minorem alterum habuerit. Is portus in Achradina. Ibidem et Arethusæ fons. Hic portum cum Arethusa jungit. Similiter et Livius, ubi memorat, Achradinam sub tribus præfectis fuisse, quorum unus Mœrichus Hispanus, qui Achradinam tradidit Romanis. Cum Achradinæ partes inter tres præfectos divisæ essent, et suam quisque tuendam partem suscepit, Mœricho obtigisse regionem dicit Livius ab Arethusa fonte ad ostium magni portus: 'Ipsi regio evenit ab Arethusa fonte usque ad ostium magni portus. Id ut scirent Romani, fecit.' Hæc cum ap. Liv. legisset Noster, fortasse inde arripuit, ut diceret, nihil illi profuisse, quominus caperetur, portum marmoreum, et fontem Arethusam. Nempe eam partem obtinuit præfectus ille, qui Achradinam prodidit Marcello, et milites ejus recepti per eam portam, quæ prope Arethusam erat. Qua proditione non solum capta Achradina, sed etiam eadem opera et Nasos sive insula. Urbs ipsa ante in ditionem venerat Marcelli cum arce Euryalo. Magnum autem portum fortasse pro magnifico vel magnifice extructo accepit Florus. Nusquam enim prodidit Livius, ex marmore fuisse. Utut sit, ineptum est, quod Florus portum heic marmoreum, fontemque Arethusam, cum triplicis muri et trinæ arcis munimentis jungit, quasi et in illis satis præsidii esse debuerit, ne urbs caperetur; quod tamen parum valuerit: 'Longe illi triplex murus, totidemque arces, portus ille marmoreus, et fons celebratus Arethusæ.' Sic supr. cum vellet dicere, parum valuisse artes nauticas Carthaginiensibus: 'Longe illis nauticæ artes, detergere remos, et ludi-

ficari fuga nostra.' Ceterum, ut 'adesse' alicui dicitur, qui eum defendit ac protegit, ita 'abesse,' et 'longe esse,' a quo non potest præsens auxilium sperari. Virg. in Æn. XII. 'Longe illi Dea mater erit.' Longinquum auxilium ei, cui præsens periculum, pro nullo putandum est. Ideo vicinos auxiliatores præferebat Hesiodus longe habitantibus, si forte cognatis: Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί. Vicinus, in qualicunque habitu deprehensus, etiam seminudus, etiam discinctus, ex proximo potest accurrere. Cognatus, qui longe incolat, præter moram itineris, id etiam temporis moratur, quod in vestiendo se, ac cingendo, sumere cogitur. Quia nudus ex longinquo per mediam urbem discinctus venire non possit. Ut serum igitur auxilium idem fere quod nullum, ita, qui longe alicui sunt vel absunt, in præsenti periculo constitutis parum idonei defensores. Inde illa loquutio, e medio vulgi sermone sumpta. 'Longe esse aliquid' vel 'aliquem,' qui parum prodest, vel non defendit. Cæsar de Bell. Gall. 'Longe illis abfuturum nomen populi Romani.' Ubi etiam emendari potest *longe illis futurum*. Etsi nec improbem *abfuturum*. Sic 'adsistere,' quod adesse ac præsentem esse significat, recens Latinitas pro, adjuvare posuit. Et ita nos quoque nunc Francoceltæ in idiomate nostro Romanensi usurpamus. *Salm.*

Nisi quod hactenus] Ita tres Pall. et e. v. *Grut.* Ita recte Grut. noster restituit ex veteri sua ed. cum reliquæ recentiores haberent: *Quid nisi hactenus profuere?* cum interrogatione. Veteribus editis nostri codices scripti suffragantur. Portum marmoreum, et fontem Arethusæ, hactenus Syracusis profuisse, ut victæ urbi parceretur, Flori somnium est. Pulcritudo urbis ac vetusta gloria, omnium ferme illa tempestate clarissimæ ac pulcerrimæ, memoria præterea beneficiorum Hieronis, socii regis, potius effecerunt ut ne deleretur. *Salm.* Hanc sententiam Flori post Salm. etiam improbat Grævius in Præf. Begerus hic quoque Florum ab eorum reprehensione defendit; sed, ut mihi videtur, parum feliciter. Dicit Flori mentem hanc esse, 'Nec pulchritudinem nec celebritatem locorum valere adversus vim aut proditionem; sed ad hoc forte, ut victori commiserationem moveant, ne perdantur: adeoque Romanos nec munitionum robore, nec venustatis respectu manus ab oppugnatione cohibuisse: sed utrisque postea motos fuisse, ut captæ Urbi parcerent.' Hoc nihil aliud est, quam verba Flori quæsitis ratiunculis in alienam sententiam detorquere. Apertum est, quæ sit mens Flori. Conjungit ille uno tenore muros, arces, portum marmoreum, et fontem Arethusæ, quasi ea omnia peræque potuissent prodesse adversus vim Romanorum: quod eum non debuisse facere, sed muros et arces, quæ sola valebant adversus vim hostium, a portu marmoreo, et fonte Arethusæ, quæ nihil faciebant ad defensionem Urbis, separare, recte disputant Salmasius et Grævius. Sed nec munimenta urbis ei profuerunt, quo minus a Romanis capta deleretur, ut putat Begerus. Pulchritudo fortassis ei ad hoc prodesse poterat: quamquam ne illa quidem præcipua causa fuit, cur ei parcendum existimaverint Romani. Rectius Florum defendere potuisset Begerus, si posita distinctione maxima ante vocem 'Portus,' arripuisset lectionem Edd. quas memorat Gruterus: *Portus ille marmoreus, et fons celebratus Arethusa, quid, nisi hactenus, profuere?* Sed ea destituitur auctoritate librorum veterum, et excogitata videtur ab iis, qui intelligebant hæc non recte conjungi.

§. 35 *Sardiniam*] De hac insula

quoad ejus fieri potuit, accuratissime scribit modo laudatus Cluverius, in Sardinia sua antiqua: quo lectorem remissum volumus. *Freinsh.*

Gracchus] Tib. Sempronio Graccho quicquam hoc Punico bello in Sardinia imperii fuisse, haud facile invenias, cum neque prætura functus sit, et prætores hoc fere tempore solum in eam provinciam (erat enim in provinciæ formam ante hoc bellum annis quatuordecim redacta, per M. Mathonem Cos.) mittebantur: nam hunc Gracchum in ædilitate magistrum equitum a M. Junio Pera dictatore dictum fuisse, Liv. 22, 57, 9. testatur; inde mox Cos. designatum anno 538. iterumque post biennium, et semper illi bellum cum Annibale in Italia, idque in Lucania, mandatum fuisse, quousque procos. ipse anno 541. hospitis Lucani sui fraude, insidiis circumventus a Magone Pœno interfectus est. Sed Consularis facta est, propter belli magnitudinem, Sardinia anno 576. hoc est annis 41. post hujus belli initium, eamque tunc sortitus est Sempronius Gracchus Cos. hujus, de quo diximus, nepos: deque iis procos. Gracchum triumphasse testantur triumphi Capitolini, tantumque captivorum Romam deportasse, ut in proverbium abierit, 'Sardi venales.' Quod si rem tanto intervallo gestam cum hoc Punico bello confundit, intolerabilis est *ἀνιστορησία*. Verum isto, quo cum Annibale bellatum est tempore, rem bene gestam adversus Pœnos et Sardos in Sardinia a T. Manlio prætore, qui Q. Mucio Scævolæ valetudinario successor datus est, Liv. 23, 40. testatur: ut qui captos a Manlio Asdrubalem, Magonem, Annonem Pœnorum: Harsicoram et Hiostum Sardorum duces cæsos esse scripserit. 'Insanorum' etiam 'montium' Liv. 30, 39, 2. meminit: Ptolem. *Μαινόμενα ὄρη* lib. 2. Geogr. vocat. *Stad.* Rupertus 'Insanos montes' sic dictos suspicatur ab immanitate: nam veteres 'insanum' pro magno dicebant. Sed e Claud. de Bell. Gild. in fin. intelligi potest, eos hoc nomen accepisse a nautis, quod ibi mare sævum ac scopulosum esset. Et infesta ac periculosa navigantibus fuisse ea loca etiam Liv. indicat xxx. 39.

Sardiniam Gracchus arripuit] In Sardinia tum quidquam egisse Gracchum, non reperio. Sardiniam a Graccho perdomitam post captas Syracusas, ordo rerum, prout hic narrantur, postulat. Atqui nihil in Sardinia gestum eo anno, quo expugnatæ Syracusæ. Tribus aut quatuor annis ante domita fuit Sardinia per T. Manlium prætorem, qui triginta millia Sardorum uno prælio cecidit, duce Hiosto filio Hamsicoris. Qui etiam altera acie Sardos cum Pœnis devicit, quibus præerat imperator Asdrubal, Cornumque urbem totius gentis primam cepit. His perpetratis, ac debellata insula, Manlius Romam navigavit, perdomitamque Sardiniam patribus nuntiavit. Vide Liv. lib. xxiii. Non potest de alia subactione Sardiniæ Florus intelligi, nec ipse potuit intelligere. Sed perperam Graccho tribuit, quod a Manlio gestum est. Sempronius Gracchus, tum Consul, Campanos cecidit: Epit. Liv. 'Sempronius Gracchus Consul Campanos cecidit. Præterea in Sardinia feliciter, T. Manlio prætore, adversus Pœnos Sardosque res gestas continet, a quo Asdrubal dux, et Mago, et Hanno, capti.' Multa igitur heic a Floro peccata. Primum, quod subactam Sardiniam a Graccho facit, quam Manlius subegit. Deinde, quod post captas Syracusas id actum memorat, quo tempore constat nondum obsessas fuisse. At tres annos integros in obsidione Syracusarum contrivit Marcellus. Postremo, quod in Caralim urbem sævitum ait, quæ Romanorum tunc fuit, et sedes erat belli Romano imperatori. Ducem

Sardorum Livius in editis *Harsicoram* vocat. Sed vetustiss. liber Bibliothecæ Puteanorum modo *Hamsicoram* appellat, modo *Hapsicoram;* Græcis 'Αψικόρας. *Pellidos Sardos* ibidem commemorat, qui debent esse *pelliti*, a pellibus, quas gerebant pro veste. Sic *pelliti Scythæ*. Livius, *Hapsicora tum forte profectus erat in pellitos Sardos*. Ita scribendum. Pellitos fuisse Sardos aliquos vel 'mastruga' vestis indicio est, quam a Sardis acceptam Auctores scribunt, et pelliceam esse volunt. *Salm.* Ad ea, quæ de 'pellitis Sardis' scribit Salm. add. Gron. ad Liv. XXIII. 40. et Interpp. Cic. ad Oration. de Provinc. Consul. c. VII. Carales tum in potestate Romanorum fuisse ostendit Liv. l. d.

Nihil illi gentium feritas] Hunc etiam locum in mendo cubare N. Heinsius affirmat, quia Sardinia plures populos, unam tantum gentem complecti potuit. Liv. XLI. 17. 'Omnes Sardorum populi, qui defecerant, in ditionem redacti.' Scribebat igitur *nihil illa gentis feritas*, ut in lib. III. cap. 3. 'Donec invicta illa rabies et impetus.' *Græv.* Sic de Sardinia Plin. III. H. N. 7. 'Celeberrimi in ea populorum Ilienses, Balari, Corsi.' Et Mela II. 7. 'In ea antiquissimi populorum sunt Ilienses.' Idem de Britannia III. 6. 'Fert populos, regesque populorum.' De discrimine 'gentis' et 'populi' Gron. ad Liv. V. 34. quem locum etiam Heinsius adscripserat. Nec tamen hic quidquam mutandum puto: vid. quæ adnotata sunt ad Liv. XXIII. 41. 1.

Nihil illi gentium feritas, insanorumque immanitas montium profuere] De Syracusis idem dixerat alio modo: 'Longe illi triplex murus, totidemque arces.' Hoc est: Nihil illi triplex murus profuit, totidemque arces. Frigida porro et absurda Flori hæc conceptio de Insanis montibus, qui nihil Sardiniæ profuere quo minus subigeretur. Quasi Insani illi montes tam ardui, atque ascensu difficiles fuerint, ut prohibere potuerint insulam adiri, vel domari. Ad mare illi montes, ac cognomine horrendi magis, quam re ipsa. Meminit eorum Liv. lib. XXX. Ea inde accepit Noster, quamvis ibi de alia re mentio fiat, quam de Sardinia a Manlio subacta. 'Ilvam insulam, et ab Ilva Corsicam, a Corsica in Sardiniam trajecit. Ibi superantem Insanos montes multo et sævior, et infestioribus locis, tempestas adorta disjecit classem.' Ex eo loco arripuit Insanos istos montes, quorum immanitatem heic nihil profuisse dicit Sardiniæ, cum a Graccho perdomaretur. Quæ de re nihil ibi Livius, cum Sardiniam redactam in ditionem memorat. Et sane ineptum est. Nullum enim impedimentum aut moram objecisse armis Romanis montes illos historia ipsa perhibet, haud sane magis, quam fons Arethusæ. *Salm.* Historia quidem non tradit montes hos impedimentum adtulisse Romanis in subigenda Sardinia: sed tamen montes rectius referuntur inter ea, quæ valent ad defendendam regionem, quam fontes: nam montes sunt naturalia munimenta regionum. Itaque hoc speciosius defendit Begerus, quam quod de portu marmoreo, et fonte Arethusæ dixerat Florus.

Urbemque urbium] 'Caput urbium' supr. I. 16, 6. Eodem modo IV. 12, 13. 'Mysi barbari barbarorum.' Plura hujusmodi vid. ap. Spanh. Diss. VIII. de Præstant. et Us. Numism.

Gens contumax, vilisque mortis] Verius legerim, *vilisque morti; vilem morti*, eleganter vocat facilem ad mortem excipiendam, et mortem nihili facientem. *Salm.* *Vilisque morti*] Sic quidem Pall. tres; non, ut editur, *mortis*. Grut. Sic 'Vilis sibi juventus,' ap. Lucan. 4. 276. *Freinsh.* Cum Pall. consentiunt o. s. et v. e. *Viles morti* dicit eos, qui projiciunt vitam, et nihili faciunt mortem, ut

Lucan. IV. 506. de Opiterginis, 'Morti faciles animas.' Vid. Burmann. ad Quintil. Declam. 377. 'Vilitatem sui' sæpe etiam alii de hoc habitu animi dicunt. Freinsh. in Ind. Curt.

§. 36 *Cn. et P. Scipiones*] Historiam hanc scribunt Liv. lib. 23, 24, 25. Appian. Libyco. Plut. in Vità Scip. Val. M. 1. 6, 2. 3. 7, 1. Sil. 13, 381. et 15, 3. Serv. Æn. 6, 843. Eutrop. Oros. 4. 17. *Cam.* Adde inf. 2. 17, 6. *Freinsh.*

Rursus amiserunt] *Amiserant*, Jord. *amiserunt* probamus. *Salm.* Pall. et Voss. *amiserunt*. Naz. in exemplari Salmasii, et ceteri s. et o. e. *amiserunt:* sed *eripuerunt* Berol. Duisb. et v. e. Vinetus edidit *amiserunt*, e libris suis, ut puto. Idque sententiæ magis convenire videtur. Adnotat hic Beger. e Grut. in quibusdam Edd. esse *spem pæne totam;* sed in Berol. *spem totam.* Idem est in Duisb. Fran. Voss. 2. Ed. V. B. S. et P. ac deinde Camertis et Stadii. Facile adparet hoc ortum esse ex ultima litera vocis præcedentis, et sequente voce *pene:* quod jam monuit Grut.

Sed Punicæ insidiæ] Lipsium omnia, quæ sunt inter *eripuerant*, et hæc verba, pro glossis habere adscripserat illius Auditor. Sane non admodum elegans est iteratio illa eorumdem prope verborum, *sed insidiis Punicæ fraudis oppressi*, et *sed Punicæ insidiæ alterum....oppresserunt*, in primisque particulæ *sed*, cujus repetitio plane ingrata est. Et omnino mihi persuadeo hic aliquid vitii latere. Nam et Jord. ea, quæ Lipsio suspecta erant, omittit, ap. quem hic locus ita legitur: *pæne totam Romanis eripuerant provinciam. Sed insidentes Punicæ fraudis insidiæ alterum ferro*, et reliqua, ut in Floro. Nec tamen credo illa omnia tollenda esse, quæ ejiciebat Lipsius. Nam videtur genuina phrasis Flori esse, *magnis illi præliis quum Punicas opes cecidissent.* Sic II. 17. 6. de Scipionibus: 'Præliisque ingentibus Annonem et Asdrubalem ceciderunt:' IV. 2. 75. 'Oceanus utramque classem naufragio cecidit.' Et alibi.

In turrim] Dubitat tamen Liv. 25. 36, 11. *Freinsh.*

§. 37 *Scipio*] Quæ hic scribuntur de Scipione superiori, habentur late a Liv. lib. 26. et seqq. Plut. in Vita Scip. Val. M. 3, 7, 4. 3, 9, 8. et sæpe alibi. Plura Gell. 4, 18, 6. 8, 12, 8. (Nam reliqua quæ ex hoc Auctore citat Camers, ad Æmilianum attinent) Plin. 7, 9, 7. 30, 16, 4. August. 3, 21. Civ. Silius, lib. 18. usque ad finem operis. Virg. Æn. 6. 842. Claudianus. *Cam.*

§. 38 *Bellatricem*] De bellica veterum Hispanorum gloria, pleni scriptorum libri, quos hic concervare fastidio sit. Occurrent aliqua inf. cap. 17. et 18. huj. lib. *Idem.* Add. Liv. XXVIII. 12. et Barth. XXV. Adv. 12.

Seminarium] Ita recte per appositionem: q. l. *seminariam*, quod vix probo. Sic Appuleius, in Apolog. Herenn. Rufinum vocat 'omnium malorum seminarium.' *Freinsh.* Liv. VI. 12. 'Quæ' loca 'nunc vix seminario exiguo militum relicto, servitia Romana ab solitudine vindicant:' vid. Ind.

Totam a Pyren. montibus] Nam hi sunt utrinque ejus termini. Justin. 44, 1, 3. 'Hispania, inter Africam et Galliam posita, Oceani freto, et Pyrenæis montibus, clauditur.' *Fr.* Scipio eam præcipue partem Hispaniæ subegit, quæ est ad mare mediterraneum a Pyrenæo ad Anam fluvium: Lusitaniam, Callæciam, Asturiam, Cantabriam, et alias quasdam partes Hispaniæ non attigit. Patet e Liv. Add. Sigon. I. de Ant. Jur. Prov. 5.

Nescias citius, an facilius] Quod cito fit, etiam fieri facile puto. Scribendum igitur *felicius*, ex veteri ed. et optimo Nazariano, utroque Pal. et Jord. ipso denique. Sic lib. III. cap.

6. 'Quid prius in hac mirere victoria, velocitatem, quod quadragesimo die parta est; an felicitatem, quod ne una quidem navis amissa est?' Sic inf. lege *feliciter* pro *facile*. Salm. *Felicius*] Sequenda erat turba, Mss. Pall. confirmata insuper editionibus antiquitatis. Ceterum paullo post, retinui *quam facile:* suadente majestate codicis Naz. neque enim *felicitas* heic aliud quam *facilitas:* itaque, ut supra dixerat, 'citius,' ac postea tamen iterat 'velociter;' ita et *felicitatem* mox mutat *facilitate*. Interim non ideo concesserim, quod 'cito' fit, etiam 'facile' fieri: immo fere est, ut arbitrer potius, heic convenire, *an facilius*. Grut. Similis omnino locus inf. 3, 6, 15. *Freinsh.* Idem quod in Pall. etiam in Berol. Magl. Duisb. Voss. V. E. et Junt. erat. In ceteris a. et e. *facilius*. Paullo post plerique libri habebant *facile*, Berol. Duisb. et V. Ed. *feliciter*. Et ita quidem etiam Lipsius emendarat, et paullo ante *felicius*, quod Perizonio quoque et Toll. placebat, et edidit Beger. Mihi antea cum Grut. turba sequenda, et *an felicius*, et *quam facile* relinquendum videbatur; cum propter numerum librorum, tum quod etiam Freinsh. et Græv. ea retinuerant, etsi paullo ante ediderant *felicius*. Nunc Lipsii, Salm. Toll. et Perizon. sententiam præferendam putavi, accedente præsertim auctoritate duorum Mss. et v. e. Quemadmodum 'velociter' respondet præcedenti 'citius,' sic præcedenti *felicius* respondere debet *feliciter*. Qui hic non probant *feliciter*, nec ibi, quidquid dicat Grut. retinere possunt *felicius;* sed sequi debent scriptos illos et olim editos, qui habent *facilius* et *facile:* quorum scripturam non confirmant sequentia, 'quod tam facile victa est Hispana Carthago;' nam voce 'facile' ibi tam velocitas, quam felicitas comprehenditur. *Facilis* et *felix* autem, item *facilitas* et *felicitas* in Mss. sæpe permutantur. Vid. cl. Burm. ad Vell. II. 58. Dion. Voss. ad Cæs. III. Civ. 73. et ad Liv. XXXI. 26. 7. adnotata. Sic inf. II. 8. 17. in vulgatis *mira facilitate*, pro *felicitate*.

§. 39 *Fatentur*] V. ad IV. 12. 62.

Eodem quippe die] Vide Liv. 26, 42. &c. Eutrop. 3, 15. Oros. 4, 18. Polyb. 10, 9. Sil. 15, 220. Auctor. de Vir. Illustr. cap. 39. Plut. Scipione (si modo is auctor) Plin. 26, 4. Appian. Hispan. et Nostrum, inf. 2, 17, 7. *Freinsh.*

Eodem quippe, quo obsessa est die, capta est, omenque Africanæ victoriæ fuit] Ter quaterque τὸ *est* iteratur tam hic, quam in proximis: prorsus inconcinne. Forte: *quo obsessa est die capta omen Africanæ fuit, quod tam facile victa esset Hispana Carthago.* Deleto *victoriæ*, ut subintelligatur ex sequentibus, vincendæ Carthaginis. Ipsa scribendi ratio succinctum in Floro dicendi genus requirit, cum epitomen nobis dederit. Omen Africanæ non difficulter vincendæ Carthaginis fuit, quod tam facile victa est Hispana Carthago. Val. M. IV. 3. 'Scipio cum in Hispania Carthagine oppressa majoris Carthaginis capiendæ sumsisset auspicia.' Hæc. N. Heinsius. *Græv.* Heins. in ora libri sui pro *victoriæ* etiam adscripserat *victori*, mutata, ut videtur sententia, quum prius delendum censuisset *victoriæ*. Non credo locum indigere mutatione. *Hispana Carthago*, ut 'Hispani agri' ap. Liv. XXVIII. 25. et alia hujus generis ap. Heins. ad Ov. V. F. 580. mox Florus II. 42. 'Pœnus Dux.' Ov. IV. Tr. 6. 5. 'Pœni leones.' Ryck. Fran. et ed. Sab. *Hispania Carthago*. Aldus, Camers, et Plantinus *Hispanica:* non recte.

§. 40 *Ad profligandam*] Vid. Ind. et ad II. 15. 'Sanctitatem' Freinsh. in Ind. interpretatur integritatem, et abstinentiam. 'Sanctitas' quidem interdum hæc significat, quum de his

dicitur, qui in imperiis magistratibusque sunt, et opponitur avaritiæ, rapacitati, et crudelitati, ut in C. Nep. Lys. IV. Verum hic non tam de illis virtutibus agitur, quam de continentia morum, et abstinentia a libidine Venerea. Nam et hæc 'sanctitas' dicitur. Cic. III. Phil. 6. 'Quis hoc adolescenté castior? quis modestior? quod in juventute habemus illustrius exemplum veteris sanctitatis?' Liv. XXXIV. 6. 'Pudor sanctitasque fœminarum.' Et 'sanctus' et 'sancte' eadem significatione ap. Phædr. III. Fab. 10. et Curt. III. 12. Sed hæc in universum etiam de vita moribusque, qui incorrupti, et sine reprehensione sunt, dicuntur. Sic Liv. XXVII. 8. 'sanctitatem vitæ' opponit negligenti, dissolutæ, et luxuriosæ vitæ.

Captivos pueros puellasque] Historiam hanc habet Livius, 26. 49. et 50. Eutrop. 3. 5. Plut. in Vita: Auctor de Vir. Ill. cap. 49. Notanter Sil. 15. 268. Val. M. 4. 3, 1. *Cam.* Quantæ autem ad conciliandos hostium animos efficaciæ sit ista continentia et humanitas, patet exemplo Alexandri et Darii ap. Curt. 4. 10, 34. et Plut. Orat. de virtute Alex. cap. 14. Itemque Val. M. 5. 1. toto capite. *Freinsh.* Valerium Antiatem aliter de hac re adversus omnes alios Scriptores sensisse, prodit Gell. VI. 8.

Saltem oculis videretur] Legebatur prius, *saltem vel oculis.* Inepte: alterutrum enim tantum probum est, alterum ejiciendum: in Flori libris certe omnibus, *vel oculis videretur*, scriptum extat. *Salm.* *Saltem oculis*] Alii: *saltem vel oculis*, sed istud *vel* non habet Jordanes: quod et glossarium esse suspicor. *Saltem* namque hujus *vel* significationem habet tam h. l. quam inf. 3, 8, 2. ubi 'vel' nullis subjiciunt exemplaria. *Vin.* Sed exemplar Ms. ut et editi ante, *saltem vel oculis*, quod etiam totidem literis in Pall. tribus. *Grut.* Et in Ryck. Toll. Duisb. Fran. Voss. et o. e. ante Vinetum. In Voss. itidem est *vel;* sed excerpta non satis clare indicabant, utrum in iis *delibasse vel oculis*, an *delibasse saltem vel oculis* esset. Begerus edidit, *delibasse vel oculis.* Mihi quoque verosimilius videtur *saltem*, ut notius, pro interpretatione τοῦ *vel* adscriptum fuisse. Sed retinui *delibasse saltem oculis*, quod post Vin. Gruterus, Freinsh. Græv. et alii ediderunt: et ita Regg. Paullo ante Regg. Toll. Duisb. Fran. Voss. 3. et v. e. *nec in conspectum quidem suum.* Ryck. Voss. 1. 2. Jord. et al. e. v. *ne in c. q. s.* de quo vid. supr. ad cap. 5.

§. 41 *Inter diversa terrarum*] Tollius malebat *per diversa*, ut III. 19, 2. Et sic rursus Florus III. 5, 27. et III. 6, 1. Nihil mutandum puto. *Inter* sæpe est idem, quod, in, vel, per, et de loco, tempore, et re dicitur. Terent. Eun. IV. 2. 'Cœpi egomet mecum inter vias cogitare.' Suet. Aug. XLV. 'Inter angustias vicorum pugnantes.' Liv. I. 10. 'Inter tot annos,' ubi vid. Gronov. Suet. Cæs. IV. 'Supplicio, quod illis sæpe minatus inter jocum fuerat.' Et Galb. V. 'Inter conventum matronarum.' Ita ibi est in Edd. vett. pro quo Torrent. Græv. et Jac. Gronov. e libris suis prætulerunt *in conventu.* Sed hoc pro glossa habet Sciopp. v. Suspect. Lect. 19. Et causa est, cur suspectum esse possit. Certe in eod. Suet. Cæs. IV. minime sequendos arbitror libros scriptos Casaubono memoratos, qui habebant *per jocum.*

Visceribus inhærentem] Hoc sæpe dicunt veteres de malis, quæ pertinaciter urgent, et vix ulla vi depelli possunt, tamquam intestina et inveterata quædam ulcera. Cic. IV. Tusc. 11. 'Permanat in venas, et inhæret in visceribus illud malum.' Liv. XXXIII. 44. 'Hærere et aliud in visceribus Græciæ ingens malum.' Id. XXXIV. 48. Tyrannum 'hærentem

visceribus nobilissimæ civitatis.' Et XXXII. 21. 'Quod (bellum) per XVI. annos velut intra viscera Italiæ toleraverant.' Alia significatione Cic. I. Phil. 15. 'In medullis Pop. Rom. ac visceribus hærebant;' de summo amore.

Contra Romanos Italicis quoque viribus utebatur] Nimirum hoc etiam inter cetera habet commodi bellum in hostili solo. 'Quippe' (verbis Agathoclis ap. Justin. 22. 5, 4.) verum est, 'aliter domi, aliter foris, bella tractari: domi ea sola auxilia esse, quæ patriæ vires subministrent; foris hostem etiam suis viribus vinci, deficientibus sociis, et odio diuturni imperii externa auxilia circumspicientibus,' &c. Suadet hoc idem Antiocho expertus Annibal, ap. Liv. 34, 59. Vide Aristidem, Orat. 13. p. 263. *Freinsh.*

§. 42 *Tarentus ad nos redierat*] In vett. Nazarii membranis scribitur: *Idem Tarentius.* Facilis emendatio: *Pridem Tarentinus ad nos redierat.* Sic fere semper loquitur Florus. 'Tarentinus' pro, Tarentini, 'Romanus' pro, Romani, 'Germanus' pro, Germani, et talia passim obvia sunt multa hunc Auctorem pervolventibus. *Sal.* Ryck. *Idem Tarentinus ad nos redierat.* Sic et Nazar. Probo Salmasii conjecturam: *Pridem Tarentinus ad nos redierat.* Mox pro vulgato, *ut inde totis viribus Romam converteretur*, non inepte idem, *ut ille totis viribus Romam converteretur.* Græv. Voss. *idem Tarentinus.* Regg. *Id est Tarentus.* Tollius Fortuitor. c. XXI. legit *Jam Tarentus. Tarentinus*, quod probant Salmas. et Græv. est in Edd. Beroald. Sab. et Parv. Et ita e Naz. descripsit Gruterus, et Salm. ipse in exemplari suo, non *Tarentius.* Begerus e Ryck. et Berol. recepit, *ut ille.* Et sic habent etiam plerique alii scripti, et edd. vett.

Ad nos redierat] Qua arte Tarentum a Fabio recuperatum, docet Liv. 27, 17. August. 1, 6. Civ. Eleganter Sil. 15, 320. *Cam.* De hac re extat pulcer jocus Fabii ap. Plut. Apophth. cap. 5. 'Cum M. Livius, qui Tarentinam arcem præsidio tutabatur, sua opera eum Tarento potitum diceret: aliis ridentibus, vera, inquit Fabius, dicis: nisi enim tu urbem amisisses, nunquam ego recepissem.' *Freinsh.*

Jam Capua sedes et domus et patria altera Annibalis] Hallucinatur Florus, cum harum urbium recuperationem iter Hannibalis ad urbem præcessisse scribit. Nam cum Capua obsideretur a Consule Romano, non aliter urbi obsessæ ferri opem posse putabat, quam si Romam obsideret. Vide Liv. 26, 7. Appian. in Hannib. *Græv.* Sententia Flori est, quum jam in eo esset, ut caperetur Capua, Annibalem, ut Romanos ab ea abstraheret, et impediret amissionem Capuæ, Romam petivisse. Nam Capuam tum nondum captam fuisse, quum Hannibal Romam proficiscebatur, mox ipse ostendit. Nec tamen satis aperte, et adcurate expressit hanc sententiam. Observat etiam Fabrettus in Apolog. advers. Jac. Gronovium p. III. Florum præpostere narrare de Tarento. Nam hoc receptum est A. U. 544. biennio post Capuam captam. Liv. XXVII. 15.

Patria altera Annibalis] Silius, XI. 425. 'Altera jam patria, atque æquo sub honore vocatur, Altera Carthago Capua.' Cic. in Verr. 4. 8. 'Tua te altera patria, quemadmodum dicere solebas, Messana circumvenit.' *Fr.* Annibal Capuam Carthagini æquare solitus erat. Liv. XXV. 15.

§. 43 *Populum dignum orbis imperio*] Ob virtutem et constantiam. Pertinet huc, quod supr. 1. 13, 3. dixit: 'Ea certe fuit vis calamitatis, ut in experimentum illatam putem divinitus, scire volentibus immortalibus Diis, an Romana virtus imperium orbis mereretur.' *Freinsh.*

Dignum omnium favore] Dele *om-*

nium, et lege: *dignum favore et admiratione hominum ac deorum*. Sal. *Dignum omnium favore*] Ita dudum editio accuratissima Vineti, quomodo postea legendum monuit, ex veteri suo cod. Lipsius d. cap. 19. nec aliter sane aut Pall. aut vett. edd. aliæ *et administratione:* ridicule. Ceterum sciat lector, illa quæ præcedunt, *dignum orbis imperio*, omissa in vet. ed. cui ansam dedit repetitio vocis *dignum*. Grut. V. E. *omni*, quod probabant Gerard. Vossius, et Heins. Beger. ex sententia Salmasii exclusit *omnium*, contra *o. s.* et e. Salmasii conjectura hac ratione niti videtur, quod satis erat 'hominum ac Deorum,' etiam non addito illo *omnium*, ut inf. III. 21, 12. et in Sall. Cat. XV. 'Diis hominibusque infestus.' Liv. X. 7. 'Cui Deorum hominumve indignum videri potest?' Et XXVIII. 21. 'Nec alium Deorum hominumve, quam Martem se judicem habituros esse.' Sed non minus sæpe in hac formula additur *omnis*. Liv. VII. 5. et IX. 26. 'Ut omnes Dii homines que scirent.' Petron. c. LXXXVIII. 'Quum omnibus Diis hominibusque formosior videatur massa auri.' Et c. CXXXII. 'Quid dicis omnium hominum Deorumque pudor?' Sed tamen hoc loco præfero *omni*, quod etiam probabat Perizonius. Salmasius adnotarat in quibusdam Mss. non haberi *omnium*. Non usus est aliis, quam Palatinis; et in his tamen *omnium* fuisse testatur Gruterus.

Compulsus ad ultimos metus] Quid videbitur, si legamus *ad ultimas metas?* Ita sane elegantius multo censeam legi juxta scripturam Nazariani libri. 'Ad ultimas metas compelli,' parœmiæ vicem obtinet, et simile est illi, 'ad incitas redigi.' Cyrus Prodromus, lib. V. Amorum Rhodanthes et Dosiclis, ἔσχατον πέταυρον eleganter dicit pro eodem. Senecæ 'extrema tegula.' Notum illud Poëtæ: 'His ego nec metas rerum.' *Salm.* Naz. a manu correctrice habet, *ultimas metas*, metaphora non inepta. Sed vulgatum propugnant ceteræ membranæ, item Jord. codd. Mss. *Grut.* Et alii o. s. et e. Amm. Marcell. ap. Rupert. 'Quibus visis compulsus ad ultimos metus.'

Appio Consule] Immo Proconsule. Liv. XXVI. 1. et 8. Iterum Deos Annibali tum restitisse dicit, quod hi jam ante quoque a Carthagine aversi ei eripuerant mentem statim post pugnam ad Cannas Romam proficiscendi supr. n. 20.

§. 44 *Nec fateri pudebit*] Adjicit hoc ideo, quod probrosum videretur viris fortibus, Deorum potius favore, quam sua virtute victoriam consequi. Quo respicit Ajax Sophocleus, vs. 765. qui patri monenti: Τέκνον, δορὶ βούλου κρατεῖν μὲν, ξὺν Θεῷ δ' ἀεὶ κρατεῖν: satis ferociter respondet: Πάτερ, Θεοῖς μὲν, κἂν ὁ μηδὲν ὢν, ὁμοῦ Κράτος κατακτήσαιτ'. ἐγὼ δὲ καὶ δίχα Κείνων πέποιθα τοῦτ' ἐπισπάσειν κλέος. Sic ille 'contemptor Superum Mezentius' ap. Poëtam 10, 773. 'Dextra mihi Deus, et telum quod missile libro, Nunc adsint:' quem locum imitatur, ut solet Statius in Capaneo, Theb. 9. 547. 'Ades o mihi dextera tantum, Tu præsens bellis, et inevitabile numen: Te voco, te solam, superum contemptor adoro.' Eadem mens erat Augusto, cum classibus tempestate perditis, exclamaret: 'Etiam invito Neptuno victoriam se adepturum.' Suet. in Vit. 16, 5. *Freinsh.*

§. 45 *Non a cælo, sed ab urbis ipsius mœnibus*] Non dubitem ita concinnatam et deproperatam hanc esse lectionem manibus et ingenio correctorum, retentis quæ volebant, quæ nolebant rejectis. Vetus editio, ut nos docuit Vir doctiss. qui ea usus est, habet: *nec cælo, sed ab urbis ipsius mœnibus in Capitolio ferri videretur*. Vide facinus correctorum. *Ferri* sustulerunt, in quo cardo erat sententiæ. *Nec* in *non* perverterunt, et alia, quæ

omitto, commiserunt. Totum hunc locum ita ex veteri ed. et libris scriptis emendamus: *Tanta enim ad singulos illius motus vis imbrium effusa est; tanta ventorum violentia coorta, ut divinitus hostem summoveri, nec cœlo, sed ab urbis ipsius mœnibus et Capitolio, ferri videretur.* Hoc sensu: Tanta imbrium et ventorum vis coorta, ut divinitus hostem summoveri putares, nec illam vim imbrium cœlo ferri, sed ab ipsis mœnibus urbis et Capitolio, diceres. Quid planius? An hæc pervertenda erant, ut intelligi possent? Isne autem erat Hannibal, quem mœnia urbis Romæ fugarent et summoverent? Quod illa lectio omnino innuit. Satis et nobis et illis hæc diximus. *Salm.* *Neque cœlo*] Reduxi lectionem Pall. utcumque firmatam ab editione primaria. *Grut.* Respexit huc Claudianus de Bel. Get. vs. 508. cum caneret: 'Hanc urbem insano nullus qui Marte petivit, Lætatus violasse redit: nec numina sedem Destituunt, jactata procul dicuntur in hostem Fulmina, divinique volant pro mœnibus ignes, Seu cœlum, seu Roma tonat.' *Freinsh.* Hunc locum pulchre Salm. restituit. Firmat cod. Ryck. hanc emendationem, nisi quod rotundius et elegantius: *ab urbe* (corrupte pro *urbis*) *ipsius mœnibus et Capitolii ferri videretur.* Nam Capitolina quoque arx fuit munita, quod nec tyrones ignorant. *Græv.* *Non a cœlo* est in Ald. et recentioribus quibusdam Editt. quæ, ut et Voss. 2. 3. omittunt *ferri*. Regg. *nec a cœlo, sed....ferri videretur:* reliqui s. et vett. edd. *nec cœlo, sed.... ferri videretur:* quo etiam tendunt Vossiani, in quibus est *ne cœlo, sed:* et sic emendaverat Auditor Lipsii: quod haud dubie verum est, et recte defenditur a Reinesio in Epistolis ad Bosium Ep. LXXXII. adversus eos, qui pro *ferri* legebant *feriri*. N. Heinsius pro *hostem* in ora libri sui scripserat, fort. *hostis*. Et Tollius adnotaverat, vel legendum esse *summovere*, vel, si id retineatur, *neque in cœlo....videretur*. Nempe Viris doctis dura visa est hæc oratio, *ut summoveri hostem videretur*. Et certe mollius esset *hostis summoveri*, vel *hostem summovere videretur*, scil. illa violentia, quæ est glossa in Voss. 1. adscripta verbis *Capitolio ferri*. Nec tamen alterum illud sine exemplo est. Varro v. de Ling. Lat. p. 62. 'Ubi ei videbatur horam esse tertiam.' Liv. XXXVI. 13. 'Quia videbatur et Limnæam eodem tempore oppugnari posse.' Paulus in l. 8. D. Quod cum eo, qui in al. pot. est. 'Nec videtur hoc dominum mandasse.' Ita liber Florent. ubi alii mutarunt, *Nec videri hoc d. m.* Sic 'traditur' sequente infinitivo cum accusativo, Sen. Controv. XXXIV. in fin. et Val. M. VI. 9, 6. Rom. et 'creditur,' Liv. XL. 29. et Tac. I. H. 50. Nec alia ratio est in eo, quod sæpe legitur ap. Liv. 'quem,' vel 'quos ei videretur, mitteret,' lib. XXIII. c. 34. XXXIX. 20. et XXXI. 8. Nam quod doctiss. Wopkens. in Adversar. ad Dictyn Tom. II. Obs. Misc. Nov. p. 83. negat hanc formam quidquam adfine habere cum forma Flori, non satis intelligo; nam utique hoc adfine habet, quod in ea quartus casus est, quum primus adhiberi potuisset. Plura hujus generis habent Heins. ad Ov. Fast. IV. 507. Gronov. ad Arrian. I. 1. et Perizon. ad Sanct. Min. III. 1. 2. Suetonius quoque in eadem periodo variat Oth. VII. 'Dicitur ea nocte per quietem pavefactus....repertusque....postridie quoque in augurando tempestate orta graviter prolapsum.' Torrentius corrigit *prolapsus*. Sed Suet. rursus eod. modo ib. XII. 'Fuisse enim traditur et modicæ staturæ, et male pedatus, scambusque....quin et faciem quotidie rasitare, ac pane madido linere consuetum.' Et Scriptor Bel. Afr. c. XXVIII. 'Petiisse dicitur major Titus a centurionibus, uti se priorem, quam fratrem, interficerent: idque ab eis fa-

cile impetrasse, atque ita esse interfectos.' Ceterum quod dicit Florus, imbres illos ventosque ab Urbis ipsius mœnibus et Capitolio ferri visos, id ποιητικώτερον est; nam sic Claudian. ap. Freinsh. et Silius XII. 609. Livius XXVI. 11. in hac re exponenda simplici narratione defungitur. Sed et Justinus XXIV. 8. in historia templi Delphici a Gallis oppugnati tempestatem, et grandinem memorans, qua Galli a templo submoti sunt, ampullis illis abstinet.

§. 46 *Fugit*] Celerrimo, et fugæ simili itinere ab urbe discessit in Brattios, ita ut ibi repentino adventu Romanos prope incautos oppresserit. Liv. XXVI. 12. Nam hoc interdum significant 'fugere,' et 'fuga.' Serv. ad Virg. Georg. I. 286. Æn. I. 406. et IX. 15. Cerd. in Georg. III. 201. et Gron. ad Sen. Thyest. 629.

In ultimum Italiæ sinum] In Bruttios. Liv. l. d. 'Ultimum Italiæ angulum' vocat n. 51. hic 'sinum,' i. e. ultimam partem, et quasi extremam laciniam, ut Virgil. cujus locum hic adnotarunt alii, Georg. II. 122. 'Aut quos Oceano propior gerit India lucos Extremi sinus orbis.' Vid. Gron. I. Obs. 4. Tac. Germ. c. 1. 'Cetera Oceanus ambit, latos sinus et insularum immensa spatia complectens;' 'sinus' videtur dicere pro promontoriis et pæninsulis in extremum Oceanum Septemtrionalem procurrentibus.

Adoratam] Cum fateretur Vinetus, ita lectionem concipi in omnib. Mss., eam quoque ausus sum revocare; rationibus iis motus, quas posui in Suspicionum Libellis. Vulgo erat *adortam;* quod et in Pal. 3. nam reliqui, ut et membranæ Jord. stabiliunt scripturam primam. *Grut.* Idem in Paneg. 587. p. *Freinsh.* Hoc est: Cum tantum ideo videatur venisse, ut urbem videret, et mox se cum exercitu, cum illam non posset capere, converteret et abiret, quasi adorasset. Nam hic erat mos adorantium. Plin. XXVIII. 2. 'In adorando dextram ad osculum referimus, totum corpus circumagimus.' Suet. Vitel. 2. 'Idem miri in adulando ingenii, primus C. Cæsarem adorari ut Deum instituit, cum reversus ex Syria non aliter adire ausus esset, quam capite velato, circumvertensque se, deinde procumbens.' Liv. V. 21. de Camillo preces fundente: 'Convertentem se inter hanc venerationem traditur memoriæ prolapsum cecidisse.' Sic 'adorare citharam' ap. Suet. Ner. 21, 'adorare vulgum' ap. Tac. In hoc adorationis ritu vertitur acumen hujus argutiæ Flori. *Græv.* Ryck. *adortam*, pro *adoratam*, quod est in aliis o. s. et e. v. et recte tuetur rursus Gruterus ad Orat. Eumenii pro Restaur. Scholis c. XI. De ritu adorandi, quem hic exponit Grævius, plura Briss. I. Form. p. 36. et Interpp. Suetonii ad Vitel. II. In Ryck. perperam omissum erat *non*. Apud alios quoque sæpe corruptam esse hanc particulam ostendunt Gron. ad Liv. IV. 2. et Græv. ad Suet. Vespas. V. Sic Fran. hoc loco *tamen non*. Vid. inf. III. 21, 21.

§. 47 *Parva res dictu*] Formula de rebus, quæ vix merentur memorari. Vid. Turneb. XXII. Adv. ult.

Ager quem Annibal castris insederat] Refert hoc præter ceteros Frontin. 3. 18, 2. et Plut. in Vita Annibalis. *Cam.* Item Val. M. 3. 7, 10. et Zonaras. *Freinsh.* Zonaras IX. 6. scribit, agrum publicum fuisse. Frontinus privati cujusdam fuisse indicat. Hoc si verum est, confirmat sententiam Ant. Matthæi in libro de Auctionib. etiam in privatis auctionibus hastam positam fuisse existimantis. Non volo hic in eam rem inquirere. Sed locus C. Nepotis Attic. VI. non juvat Matthæum; nam ibi agitur de hasta censoria. *Obsidebantur* Naz. Reg. Q. Voss. 1. 2. et edd. B. S. et P. deinde Naz. *insideat*, pro *insiderat*,

ut in quibusdam libris Vineti, Ryck. Regg. et iisdem edd. atque insuper Ald. et Junt. Vid. ad IV. 7, 6.

§. 48 *Subjecitque argentarias*] Potest repeti e superioribus 'hastæ.' Nec tamen necessarium est addi. Nam et *subjici* absolute dicitur, quod usitatius 'hastæ,' vel 'præconi subjici.' Suet. Tit. VIII. 'Delatores, mandatoresque ... partim subjici in servos, ac venire imperavit.' Emendant ibi Viri doctiss. *hastæ partim subjici*, eo quod 'subjicere' pro, vendere, nisi addatur 'præconi' aut 'hastæ,' Romanis ignotum sit. Et tamen sic rursus Suet. Calig. XXXVIII. 'Auctione proposita reliquias omnium spectaculorum subjecit, et venditavit.' Sed alterum frequentius est. Vid. quæ collegit Briss. VI. Form. p. 510. 511. De tabernis argentariis Budæus ad l. 7. D. Depos. Sigon. II. de Ant. Jur. Civ. Rom. 11. et Briss. II. Antiquit. ex Jur. Civ. 12.

Etiam præsagia fatis fuisse] In duobus Pal. *et præsagia satis fuisse:* editam retinemus. *Salm.* Interpretor, fata, quæ mansura erant utrumque (pop. Romanum et Annibalem), his velut ominibus esse significata. *Fr.* Id est: Ea fiducia privatorum, vel diffidentia, fuit velut præsagium felicitatis Romanæ, et infortunii Carthaginis. *Rupert.* Ex adnotatione Salmasii liquet in Naz. fuisse *fatis*. Ita etiam Voss. et omnes edd., excepta prima, quas vidi, ante Freinsh. et Grævianam, quæ habent *satis*, ut ceteri s. et v. e. pro quo in Ryck. est *sat'*. Begerus corrupit notam Salmasii: nam in verbis, quæ ei præscribuntur, edidit *satis*, ac deinde in iis, quæ Salm. e Pall. descripsit, *fatis*. Perizonius et Toll. malebant *fati*, ut n. 53. 'Non sine præsagio fati imminentis.' Cic. IX. Phil. 4. 'Mecum ita loquutus est, ut ejus oratio omen fati videretur.' Potest tamen ita dici, 'Hæc fuerunt præsagia fatis utriusque populi,' ut ap. Plaut. prol. Amphitr. vs. 44. 'Quis benefactis meus pater architectus omnibus,' et alia apud alios, in quibus secundus et tertius casus promiscue ponuntur. Vid. Dous. Plautin. Explanat. I. 1.

§. 49 *Asdrubal frater Annibalis*] Auctores historiæ sunt Livius, 27, 38. &c. Val. M. 3, 7, 4. 7, 4, 4. Frontinus, 2, 3, 8. Eleganter Sil. 15, 494. Idem scribunt citati superius. *Cam.* Ryck. *siquidem ab Hispania Hasdrubal Hannibalis frater:* quod non est contemnendum, si plures libri adstipulentur. Ceterum sequentia etiam verba *cum exercitu novo, novis viribus, nova belli mole veniebat*, multis ulceribus scatere N. Heinsius existimat. Nec enim ait se videre quid intersit inter *novum exercitum, novas vires, novam belli molem*. Itaque, pergit, aut vitiosam esse orationem et inaniter loquacem fateamur necesse est, cum Florus tamen brevitati in aliis mire studeat, aut locum esse interpolatum. Cujus invidia reprehensionis ut liberemus scriptorem politum, non magna mutatione locum omnem sic refingi posse sum opinatus: *cum exercitu novo, novis liburnis, nova belluæ mole veniebat*, ut nova supplementa exercitus, nova classis, et elephanti novi designentur. Historiam primo videamus, quam Silius Italicus fuse persequitur præ aliis lib. XI. belli Punici. Post prælium Cannense Hannibal Magonem fratrem victoriæ nuncium misit Carthaginem, qui eadem opera a senatu nova auxilia flagitaret, hoc est, militem, classem, elephantos inter alia præcipue, quæ et impetravit, etsi obnitente Hannone, qui exaggerat hoc modo postulata Magonis ap. Sil. lib. XI. vs. 566. 'Tela, viros, aurum, classes, alimenta precatur Belligeramque feram: victus non plura dedissem.' Ubi *victis* malim, vel certe *victus non plura petisset:* vides viros, classem, et feram belligeram. Mox idem Hanno magis ad rem vs. 567. 'Scilicet e gremio matrum rapiamus

in hostem Nondum portandis habiles gravioribus armis, Æratas jussi texamus mille carinas, Atque omnis Libyæ quæratur bellua terris.' Ubi hæc tria denuo habes, supplementa militis, classem, elephantos. Sed et de elephantis requisitis Mago jam ante vs. 543. 'Desit jam bellua castris Ausoniis terror.' Ubi perperam libri habent editi ac scripti *belluæ tristis*. Certe Liv. XL. elephantos impetratos scribit. Sed de classe prius videamus, sive *novis liburnis*, quo vocabulo idem Flor. lib. III. cap. 9. usus est, ubi agit de expeditione Cypria Catonis, 'Cyprias opes liburnis per Tiberinum ostium invexit.' Plutarchus in Catonis Vita ait hanc ejus classem a triremibus ad hexeres crevisse. Idem testantur scriptores de Actiaca Cæsaris Augusti classe, quam e navibus liburnis constitisse Plutarchus testis est: Eutropius primo Punico bello a Romanis pugnatum liburnis asseverat, quæ Polybio sunt 'quinqueremes.' Liburnicæ igitur sunt naves bellicæ majores, etsi idem vocabulum de navibus onerariis quandoque in usu fuisse non ignoro. De majoribus quoque illa Horatiana capienda: 'Ibis liburnis inter alta navium, Amice, propugnacula.' Vides 'alta propugnacula.' Solito minores liburnas biremes fuisse Lucanus satis innuit, cum ait: 'Ordine contentæ gemino crevisse liburnæ.' Plinius lib. VI. Ep. 16. *Liburnicæ quadriremis* meminit de avunculo suo. 'Jubet liburnicam aptari,' et mox, 'Deductam quadriremem ascendit,' ita enim malo, vel certe, *deducta quadriremi*, quam quod illic nunc circumfertur *deducit quadriremes:* videndus et Vegetius lib. VI. cap. 32. atque ibi Stewechius. Et hæc de liburnis. 'Belluam' pro belluis poni non magis mirum, quam 'Romanum' pro Romanis, 'militem' pro militibus, et mille talia: nec novum 'belluam' dici elephantum; ut alios omittam, Noster lib. I. cap. 18. 'Mori posse belluas ostenderat.' Ap. Curt. quoque 'belluæ' pro elephantis passim occurrunt. Porro quod *novam belluæ molem* dixit, hic quoque proprie locutus est, pro novis belluis. Ipse Florus lib. I. cap. 18. de elephanto: 'Omnia circa quasi hostilia gravi mole permiscuit:' ita enim illic jam recte restitutum pro *timore:* et firmat Ryckianus. *Turritas moles*, elephantes Sil. appellat lib. IX. 'Turritæ moles, et propugnacula dorso Bellua nigranti gestans.' Ita enim scripsi, non *Turritas moles*. Lib. III. Dixit idem: 'Feræ turrigeræ molem.' Eod. lib. vs. 464. 'At gregis illapsu fremebundo territus acres Expavit moles Rhodanus.' Ubi *atras moles* scribe. Et lib. IX. idem: 'Nec ferro sævire sat est: appellitur atra Mole fera, et monstris componitur Itala pubes.' Et in Catalect. Pithœan. de elephanto: 'Horret mole nigra, dente micat niveo.' Claudian. de iisdem lib. III. in Laud. Stilic. 'Insedit nigra cervice gementum, Et fixum Dea quassat ebur.' De mole eorundem Sid. Apollinaris descriptione triumphi: 'Grex niger albentes tegeret cum mole jugales:' Plin. lib. VIII. cap. 1. de iisdem: 'Visi sunt fessi ægritudine, quando et illas moles morbi infestant.' Curt. lib. IX. de his ipsis: 'Ubi nec stare nec fugere potuerint inhabiles vastorum corporum moles.' 'Tantæ molis bellua' Livio; sic et Seneca aliique. Colum. III. de R. Rust. 8. 'India perhibetur molibus ferarum mirabilis. Pari tamen in hac terra vastitate belluas progenerari quis neget? cum intra mœnia nostra natos animadvertamus elephantos.' Vide et Liv. XXVII. 19. ubi itidem 'moles' et 'belluas' conjungit de elephantis, et Curtium VIII. 12. IX. 2. *Græv.* Etiam Florent. Magl. Fran. Voss. 1. et edd. vett. excepta 1. habent *siquidem ab Hispania Asdrubal*. Atque id quidem probo. In reliquis nihil mutandum censeo; nec

puto resecari, vel mutari debere omnia, quæ scriptores veteres sæpe per synonymiam ponunt. De liburnis quod dicunt Viri doctiss. id nihil ad rem pertinet. Nam Asdrubalem non mari, sed terrestri itinere per Pyrenæum, Galliamque, et Alpes in Italiam venisse, constat e Livio XXVII. 20. 36. et 39. Præterea, etsi 'bellua' et 'moles' de elephantis recte dicuntur; tamen 'nova belluæ moles,' pro novo agmine elephantorum, est genus loquendi plane insolens: 'nova belli moles' contra usitatissimum.

§. 50 *Si vir ille se cum fratre junxisset*] Sex. Ampelius: 'Qui sese cum Annibali junxisset, dubitari non potest, paria eis præstaturum non fuisse.' Quæ corrupta sunt; et leg. *qui, si se cum Annibale junxisset, dubitari non potest, parem eis P. R.* (i. e. *populum Romanum*) *futurum non fuisse.* Freinsh.

§. 51 *Nero in ultimos Italiæ angulos*] Optimus Nazarianus, *ultimo Italiæ angulo:* corrupte sane: nam, *ultimos Italiæ angulos*, rectum est; sic supra, 'Et pepulit in Campania sua,' pro, in Campaniam suam: ad quem locum annotationem nostram delere debes, et pro nulla putare; nam vera lectio illius loci, *pepulit in Campaniam suam, et ab obsidione urbis Nolæ excussit*, quod tunc non videramus: tantum enim abest, ut Hannibalem a Campania pepulerit Marcellus, ut vel ad ultimas metas redactus, Capuam tamen, quæ caput est Campaniæ, non omiserit. Nola urbs est Piceni, cujus obsidionem relinquere coactus est Hannibal, et in Campaniam suam refugere: vides ut perpetuo nobis cor non recte saliat. *Salm.* *In ultimo Italiæ angulo*] Ita omnino tres Pall. et vet. edd. male Vinetus, qui substituit *in ultimos Italiæ angulos*. Grut. Infra 3. 20, 13. est 'Bruttius angulus.' *Freinsh.* *In ultimos Italiæ angulos summovebat Annibalem*] Naz. et Ryck. *in ultimo Italiæ angulo summovebat Annibalem*, quam scripturam recte se habere censeo. Nam 'summovere' hostem est arcere. Superius I. 10. 'Postquam undique instantes solus submovere non poterat.' Submovebant itaque et arcebant ibi ab aliis Italiæ regionibus invadendis Hannibalem Romani in illo angulo Bruttio. Verum lectionem etiam a Salmasio constitutam possumus tueri. Nam et hujus sententia probari potest, cum ap. Liv. legamus 'In ultimam aciem submovent.' Sed consensus optimorum codicum me movet, et quod illud, quod recentiores edd. occupat, profectum sit ex conjectura magni Viri, non ex libris. Accedit et ratio hæc, quod Nero non submoverit Hannibalis exercitum in Bruttios, sed quod Hannibalem, cum se jam ante recepisset illuc, retineret et arceret a reliqua Italia, et impediret, ne cum Asdrubalis jungeret exercitu suas copias. *Græv.* *In ultimos I. angulos* habent Voss. 2. et 3. ceteri s. et o. e. ante Vinetum et Gruterum *in ultimo I. angulo:* quod cur non sit mutandum satis exposuit Grævius. Vult autem Florus, Annibalem tum in Bruttiis a Nerone observatum fuisse: nam hi sunt 'ultimus,' vel 'extremus angulus Italiæ,' ut paullo ante n. 46. et III. 20. 13. 'Circa Bruttium angulum clusi,' ubi vid. Freinsh. Liv. XXVI. 41. et XXVIII. 42. 'Extremus angulus agri Bruttii.' Sed Liv. XXVII. 40. et seqq. et ult. ostendit, Annibalem, antequam Nero in provinciam veniret, in Bruttiis fuisse, inde in Lucaniam se contulisse, ibique a Nerone victum ad Canusium in Apulia consedisse, ac denique post acceptum nuncium de clade fratris Bruttios repetiisse. Itaque tum quum Nero inscio Annibale egressus est castris, utrique stativa habebant in Apulia: quod etiam disertis verbis prodit Liv. XXVIII. 9.

In diversissimam partem et in ipsas nascentis Italiæ fauces] Lego ex libris: *id est, in ipsas nascentis Italiæ fauces*

Paulo ante dixerat, 'ultimos Italiæ angulos.' Nunc diversissimam partem opponit, id est, 'nascentis Italiæ fauces.' Nec dubium quin hæc sit vera scriptura: cujus nisi auctores essent fidei non culpandæ libri, nec eam preponerem, nedum tueri vellem. Sic infra memini correxisse: *Senatus, id est, Pompeius.* Ubi vulgo: *Senatus, et Pompeius.* Salm. *Id est, in ipsas*] Ita recte Stadius, et probant Pall. tres: q. l. *et in ipsas:* perperam. *Grut.* Florus rem aliquantum exaggerat, quum mox scribit, 'omni, qua longissima Italia, solo interjacente.' Nam Livius quidem missus fuerat ad Asdrubalem ab Alpibus descendentem retinendum: sed hic omnium opinione citius in Italiam venerat, et jam in Umbriam usque processerat, ubi ei ad Senam castra opposita habebat Livius. Tamen non multo aliter ap. Liv. XXVIII. 9. vulgus in laudibus Neronis: 'Illum sex dierum spatio transcurrisse longitudinem Italiæ.'

§. 52 *Castra conjunxerint*] Vide præter modo citatos egregie restitutum a Stewechio Frontinum, 1, 2. exemplo ultimo. *Freinsh.*

Conjunxerint] Uterque Pal. *conjunxerunt.* Sequitur: *inopinantemque hostem.* Optimæ membranæ: *inopinanterque.* Si verum licet dicere, *inopinantem* vix Latinum censeo. Jord. veteres libri: *inopinatumque.* Glossæ, 'Inopinanter: ἀπροσδοκήτως.' Certe aut *inopinatum* scribendum, aut *inopinanter.* Salm. Salmasii sententiam firmat Gruterus auctoritate Palatinorum. *Freinsh.* *Inopinanterque* habent libri Vineti, Toll. Ryck. Fran. Duisb. et o. e. v. *Inopinantemque* Regg. et Voss. idque præferebat Tollius. 'Inopinans' quidem non ejiciendum est civitate Romana cum Salmasio: nam est apud Cæs. VI. B. G. 30. Liv. XXVII. 48. Justin. I. 10. II. 4. et alibi. Sed non est, cur recedatur a plerisque scriptis, et vett. edd. Idem Tollius mox pro *compresserint* substituebat *oppresserint*, quod etiam in exemplari suo scripserat N. Heinsius. Sed hoc nusquam scriptum, aut editum inveni. Et hæc interdum sine discrimine videntur poni. Phædr. IV. Fab. 1. 'Mus compressus occubuit neci.' Justin. V. 10. 'Ad quod bellum 'comprimendum.' Sall. Jug. LXXII. 'Iram oppresserat.' Suet. Calig. XII. 'Fauces manu sua oppressit.' In his non minus recte adhiberi potuisset *comprimere*; ut in illis *opprimere.*

Difficile dictu est] Ryck. ignorat τὸ *est:* paullo ante idem codex *inopinanter*, non *inopinantem* quod vetustiores edd. tenent, tuetur. *Græv.*

§. 53 *Agnosco infelicitatem Carthaginis*] Liv. XXVII. fin. 'Agnoscere se fortunam Carthaginis fertur dixisse:' quod idem est, ac si dixisset, se intelligere, quid fata decrevissent de Carthagine: quemadmodum ap. Justin. XII. 15. 'Alexander indubitatam mortem sentiens, agnoscere se fatum domus majorum suorum ait: nam plerosque Æacidarum intra XXX. annum defunctos:' in quo simul consolatio quædam videtur inesse.

§. 54 *Magni æstimabat*] I. e. plurimum momenti ad debellandos hostes in eo futurum putabat, si bellum in Africam transferretur. Paullo aliter utitur phrasi 'magni æstimare,' quam vulgo Latini. Nam alioqui æque magni æstimandum erat, sive in Italia, sive in Africa hostis debellari, et ad pacem petendam adigi potuisset.

§. 55 *In Africam vindicare*] Ita o. s. ed. v. et Junt. Alii olim impressi, Camers, Stadius, et plerique recentiores, *in Africa*, quod etiam Græv. et Amst. sequuti sunt. Justin. XXXVII. 3. 'Facinus in auctores vindicavit.'

§. 56 *Dii boni*] 'Dii magni,' 'Dii boni,' et simpliciter 'Dii,' ubique obviæ sunt exclamationes admirantium et obtestantium. Terent. And. III.

2. 1. et Eun. II. 1, 19. Ach. Stat. ad Catull. Carm. LXII. et Heins. ad Ov. Ep. Leand. v. 102. De rebus, quas hic Florus tantum verbo tangit, copiosius agit Livius XXX. 5. 8. 11. et seqq.

Non a tertio lapide] Comparat Annibalis factum, idque longe postponit huic Corneliano. Ille enim Romam non propius, quam a tertio lapide, vidit (quamvis Plinius, 34, 6. 'intra muros' urbis 'hastam emisisse' dicat): hic autem 'ipsis' Carthaginis 'portis inhærebat,' ut de Regulo dixit Auctor, 2, 2, 21. qui locus me movet, ut præ illo quod sequitur, *portas obsidione quatiebat*, mihi placeat, *portas obsidio quatiebat:* quamvis nihil intersit quoad sensum. *Freinsh.*

§. 57 *Sic factum est*] Adde Frontin. 1, 3, 8. de Langaro, supplem. Curt. 1, 12, 14. de Agathocle, Justin. 22, 6. Vide Scipionis Orationem ap. Liv. 28, 43. *Idem.*

Incubantem Italiæ] Ryck. *incombentem Italiæ*, pro *incumbentem*. Græv. *Incubantem* dicit, pro, tam pertinaciter inhærentem, ut vix ulla vi inde abstrahi et avelli posset: translatione sumta ab avibus ova foventibus, Turneb. XXIV. Adv. 24. Livius XXX. 20. hoc dicit: 'Ex diutina possessione Italiæ est detractus.' Sæpe de his dicitur, qui per vim et injuriam res alienas tenent. Unde 'incubator' pro malæ fidei possessore, ac tyranno. Turneb. l. d. Serv. in Virg. I. Æn. 89. Jac. Gothofr. ad l. I. C. Th. de Fructib. et lit. exp. et Burm. ad Petron. c. LXXX. *Incumbentem* habent etiam Berol. apud Begerum, qui et sic edidit, Duisb. et v. e. Hæc etiam alibi sæpe permutantur. Vid. cl. Burm. ad Petron. c. LXXX. Similiter Tribonianum in l. 2. C. de Fructib. et lit. exp. pro eo, quod in d. l. I. C. Th. est, 'Qui post conventionem rei incubavit alienæ,' posuisse *incumbit* adnotat J. Gothofr. l. d.

§. 58 *Major dies*] I. e. nullo umquam die res major gesta est. 'Dies' pro rebus, quæ aliquo die fiunt. Vid. Gron. ad Justin. IX. 3. Vell. II. 86. de pugna Actiaca: 'Quid ille dies terrarum orbi præstiterit.'

Ducum maximi] Naz. Ryck. Reg. Q, Voss. et Jord. *ducum maximi duces.* Pall. Reg. F, Berol. Duisb. Fran. et v. e. *ducum clarissimi duces.* Flor. et Magl. *ducum clarissimi.* Utrum alterum horum e glossa sit, an Florus utrumque conjunxerit, non facile dictu est. Vir doctiss. in Animadv. ad Apul. Met. vol. IV. Obs. Misc. p. 139. utrumque pro glossa habet. Sed non temere rejecerim *duces:* quod retinendum etiam Idem, quem dixi, censet Vir doct. Liv. XXX. 30. ita: 'Non suæ modo ætatis maximi duces; sed omnis ante se memoriæ omnium gentium cuilibet regum imperatorumve pares.'

§. 59 *Steterunt diu*] Quæ hic scribuntur, lege ap. Liv. 30, 30. Plut. Scipione, Silium, lib. 17. *Cam.* Liv. l. d. 'Paullisper alter alterius conspectu admiratione mutua prope attoniti conticuere.' *Defigere* et *defigi* frequenter legas de his, qui admiratione, pavore, aliove quodam animi adfectu stupentes nihil proloqui possunt. Liv. III. 47. 'Primo stupor omnes cum admiratione rei tam atrocis defixit: silentium inde, aliquamdiu tenuit.' Idem. v. 39. 'Pavore defixi primum steterunt velut ignari quid accidisset:' VI. 40. 'Quum præ indignitate rerum stupor, silentiumque inde ceteros Patrum defixisset.' Et VII. 10. 'Defixerat pavor cum admiratione Gallos.' Add. Val. Flac. IV. 226. VI. 534. et Sen. I. de Clem. 9. De ira Val. Flac. VII. 82. 'Et mœsta stabat defixus in ira.' De mœrore Liv. I. 29. 'Silentium triste, ac tacita mœstitia ita defixit omnium animos.' Val. Flac. VIII. 360. 'Visu mœret defixus acerbo.' Vid. Barth. ad Claudian. VI. Consul. Honorii vs.

237. Freinsh. in Ind. et Voss. vi. Inst. Orat. ii. 3.

Signa canere] Manut. ad Sall. Jug. xcix. putat, quum 'signa' dicuntur 'canere,' vocem 'signa' et nominandi et accusandi casu posse accipi. Illo modo, 'signa' esse tubas; quia tubæ militibus signa dant, et sic 'signa canunt,' idem esse, quod tubæ canunt. Nam tubæ, buccinæ, et alia hujus generis instrumenta etiam 'canere' et 'cantare' dicuntur. Hoc modo, 'Signa canunt' esse, Tubicines tubarum clangore spiritum excitant. Certum quidem est, in hoc genere loquendi 'signa' esse accusativum: idque patet e Sall. l. d. 'Tubicines simul omnes signa canere' jubet: hoc enim idem est, ac si dicatur: Jubet tubicines cantu dare signa. Idem casus est in Liv. iv. 31. 'Signum aliis dari receptui, aliis cani jubentibus.' Et in Cæs. iii. Civ. 82. 'Classicumque apud eum cani jubet.' Eodemque modo, quum dicitur 'canere bellicum,' vel 'receptui,' supplendus est accusativus 'signum,' ut sit, canendo dare signum. An hæc ut accusandi, sic etiam nominandi casu accipi possint, mihi non plane liquet. Nam temere negare non velim. Vid. doctiss. Wopkens. in Obss. in Sall. Vol. vi. Tom. i. p. 311. Obss. Misc. cujus sententiam maxime juvat locus Statii xi. Theb. 409. 'Signa tacent.'

§. 60 *Nec melius instrui aciem*] Pugnam hanc, et aciei ultro citroque instructionem, præter Liv. Plutarch. Sil. lege ap. Frontin. 2, 3, 16. Latius Appian. in libro, qui Libycus inscribitur. *Cam.*

Hoc Scipio de Annibale] Si licet a Viro magno dissentire, dicam equidem, nec ista, nec ultima hujus capitis verba, supposititia videri. Nam (hæc postrema præsertim) optime cohærent seqq. 'Post Carthaginem vinci neminem puduit.' *Freinsh.* Gruterum designat, qui putabat post 'pugnari' tantum genuina esse 'Sed tamen A. c. p. v. A. fuit.'

§. 61 *Cessit, præmiumque victoriæ*] V. E. *cessit: præmium victoriæ.* Non abhorret a genio Flori, et Perizonius putabat non desiderari copulam *que:* 'Cessit' est, victus est, victus discessit. Flor. i. 14. 'Quo tempore quis cessisse hostem mirabitur:' ii. 2. 25. 'Quia Carthago non cesserat.' Et hoc cap. n. 33. 'Syracusæ aliquando cesserunt.' Nam non sequor Freinshemium, qui in Ind. 'cedere' in his exponit, obvenire. Et sic sæpe alii 'cedere' dicunt pro, vinci, victas manus dare, et inferiorem se fateri. Vid. supr. i. 14. 2.

Cap. 7 Ea quæ hoc capite continentur, scribunt Liv. libris 31, 32, 33, 34. Val. M. 4, 8, 5. et 5, 2, 6. Justin. lib. 29, et 30. Eutrop. 4. 1. Oros. 4, 20. Plut. Flaminio, cap. 3. &c. Sil. 15, 286. Gestum autem est bellum hoc, anno 551. ab urbe condita, secundum Eutropium. Orosius dicit anno 555. *Cam.*

§. 2 *Sed primi omnium Macedones*] Num ex *sed* sit faciendum *sic*, videamus: ita mihi videtur, adstipulante veteri scriptura, et postulante sententia: duabus enim ante lineis scribit, Africam statim Macedones sequutos esse. Recte igitur nunc, quasi repetens, ait, *sic primi omnium Macedones,* scilicet, cum quibus bellum, Africa devicta, aut pacata, Romani gesserint. Sequitur, *affectator quondam imperii populus: quondam* retineo, nec otiosum arbitror, imo maxime ἐνεργές hoc loco: respicit ad tempora Philippi et Alexandri Macedonis, post quos, reges nulla imperia inveniuntur affectasse, ut qui multum a viribus et virtute majorum excidissent. *Salm.* *Quondam*] Hoc firmant Pall. o. vetus tamen ed. Gruteri vocem istam omittit: in cujus favorem allegari possit, quod infra, 2, 12, 2. hos ipsos Macedonas 'fortissimum populum' vocat. Justino quin etiam teste 29,

2, 8. 'Philippus (hic) studio Alexandri æmulationis incensus (erat), promptusque in bella et industrius.' Pro priori tamen opinione faciunt sequentia. *Freinsh.* Probo sententiam Salmasii et Freinsh. Plin. IV. H. N. 10. 'Macedonia inclita quondam terrarum imperio.' Liv. XXXI. 1. de hoc bello: 'Magnitudine imperii, quo multam quondam Europæ, majorem partem Asiæ obtinuerant armis, prope nobilius' Punico. 'Imperium' dicit pro summo orbis terrarum imperio, Monarchiam vulgo vocant. C. Nep. Eum. III. 'Semper habiti sunt fortissimi, qui summam imperii potirentur.' Flor. II. 17. 3. 'Imperium experiri.' Et II. 6. 20. de Roma, 'Urbs imperatura.' De imperio Macedonum Liv. XLV. 9.

Itaque quamvis] Explicationem hujus loci pete ex Grutero, Discursuum in Tac. septimo §. 4. *Freinsh.* Justin. XXIX. 3. 'Terrebat eos et vetus Macedonum virtus, et devicti Orientis gloria, et Philippus studio Alexandri æmulationis incensus, quem promtum in bella, industriumque cognoverant.'

§. 3 *Nomine amplius, quam exspectatione*] Hanc pridem vocem explodendam judicaveram, substituta meliore, quam extare in veteri editione, indicante magno Viro, cognoveram: nempe, *spectatione: exspectatione*, ut vulgo legitur, quid heic sonat? 'spectatio' est, consideratio, et respectus, ut dicat, amplius illud bellum nomine fuisse, propter nomen et memoriam olim virtutis Macedonum, quam consideratione, et respectu ipsius gentis, quæ illo tempore non multum laudata erat. *Exspectare*, pro *spectare*, scriptum, millies in veteribus libris animadverti. *Salm.* *Spectatione*] Ita scripsi volentibus trib. Pall. atque editis vetuste: nam seqq. *exspectatione:* alterum ipsum Latinum esse, ostendi alibi ad Senecæ Animadversiones. *Grut.* Ita ap. Plin. 37. 9. de pæderote gemma; 'Est et suum genus exspectatione sua dignum:' ubi Mss. *spectatione*. Freinsh. *Nomine amplius quam spectatione gentis fuit*] Egregie hunc locum restituit Salmasius, suffragante Ryckiano et Regio. Fama Macedonici belli major erat, quam rebus ipsis Macedones ostendebant ac experimentis. *Spectatio* est experimentum. Cic. Act. II. in Verr. 'Ex omni pecunia, quam aratoribus solvere debuisti, certis nominibus deductiones fieri solebant, primum pro spectatione et collybo:' hoc est, probatione nummorum, essentne idonei et justi ponderis. Sic et 'spectatus' est, probatus: 'spectata virtus' multis documentis probata. Terent. And. 'Satis spectata erga te est amicitia mea.' *Græv.* *Spectatione* etiam Toll. Duisb. Regg. Fran. Voss. 1. 2. et o. e. Add. rursus Salmasium ad Solin. p. 399. ubi emendatur locus Plinii, de quo hic Freinshemius. *Exspectare* et *spectare* sæpe permutari ostendunt Interpp. Justini ad XIII. 1. et Munkerus ad Hygin. Poët. Astron. I. 6. Sic, ut ex Brencmanno nostro intellexi, quod in libro Florent. l. 38. D. de Contrah. emt. legitur, 'Primum expecari oportet, quid acti sit,' et in aliis scriptis *exspectari*, id in Edd. est *spectari*: et recte. Munckerus ad Hygin. l. *d.* etiam adnotat, esse, qui *exspectare* pro *spectare* Latio vindicare velint, interque eos Grut. et Freinshemium ad Flor. II. 7. quam recte autem, ipsis videndum esse. Non recte eos inspexit Munckerus: nam nihil dicunt, e quo intelligi possit hanc esse illorum sententiam. Ad ea, quæ Grævius scribit de spectatione pecuniæ, add. Bud. ad l. ult. D. de Pigner. act. et Hotom. ad Cic. III. in Verr. 78.

§. 4 *Causa cœpit*] Ryck. Reg. F, Toll. Duisb. Fran. Voss. 2. et v. e. *Causa belli cœpit*. De re vid. Liv. XXIII. 33. Florus confuse narrat his-

toriam hujus belli: adcuratius Stadius e Livio l. d. XXIV. 40. et XXIX. 12.

Athenis] Hoc fuit secundum bellum cum Philippo. Primum, quum decem ferme annos gestum fuisset, pace facta finitum fuerat A. U. 548. Liv. XXIX. 12. et XXXI. 1. Deinde finito bello Punico secundo, de integro bellum adversus Philippum susceptum est A. U. 553. quod contra leges pacis Carthaginiensibus adversus Scipionem milites et pecuniam in Africam miserat, et Atheniensium, aliorumque sociorum Romanorum agros vastaverat. Liv. XXX. 26. et XXXI. 1.

Ultra jus victoriæ, in templa] Consule scriptores juris bellici, Grotium, 3, 12, 6, et 7. et Gentilem, 2, 24. *Freinsh.* Add. orationem legatorum Atheniensium in concilio Ætolorum ap. Liv. XXXI. 30. Sed Florus non recte ita narrat, quasi Romani hac sævitia et crudelitate Philippi erga Athenienses impulsi bellum ei intulerint. Nam Philippus demum post bellum inchoatum, quum jam Consul Rom. cum exercitu in Græciam venisset, hanc vastitatem agro Attico intulit. Liv. XXXI. 25. et seq.

Tantis ferre supplicibus] Tam nobili populo supplicanti. Sen. Troad. vs. 313. 'Supplices nostri patris Hostesque eosdem novimus:' et 732. 'Jacet ante pedes non minor illo Supplice supplex.' *Ryck.*

§. 5 *Quippe jam gentium reges*] Clare testantur hoc Rhodii ap. Liv. 37, 54, 11. 'Omne genus humanum vestrum nomen (an *numen?*) imperiumque, juxta ac Deos immortales, jam pridem intuetur.' *Freinsh.* Cic. II. Off. 8. 'Regum, populorum, nationum portus erat et refugium Senatus.' Conjungit rursus in Orat. pro Domo XXXIII. 'Speciem dignitatemque P. R. quam Reges, quam nationes, quam gentes ultimæ pertimescunt.' Et Sall. in Epist. Mithrid. IV. Hist. 'Romanis cum nationibus, populis, Regibus cunctis una et ea vetus causa bellandi est.'

§. 6 *Lævino Consule*] Legend. videtur, *Læv. prætore*, ex Liv. 31, 3, 2. (et 24, 40.) Justin. 29, 4, 4. Item ex Floro hoc ipso cap. 'Manifestam,' inquit, 'victoriam nata in prætoria puppe laurus pollicebatur.' Hujus historiæ meminit Claud. Bel. Get. vs. 386. *Cam.* Claudianus tamen eo loco consulem vocat Lævinum. *Freinsh.* Quæ Florus hic scribit, ea pertinent ad primum bellum cum Philippo, quo Romani cognito fœdere Philippi et Annibalis A. U. 539. primum M. Valerium Lævinum, tum Proprætorem, cum classe Brundusium miserunt ad tuendam oram maritimam, et observandos motus Philippi, Liv. XXIV. 10. Unde deinde ab Epirotis adversus Philippum auxilio vocatus in Epirum trajecit, et per aliquot annos eamdem provinciam prorogato imperio habuit, Liv. ib. c. 40. et 44. XXV. 3. et XXVI. 1. usque ad A. U. 543. quo Consul factus Siciliam obtinuit, et deinceps sequentibus aliquot annis Proconsul in ea fuit, Idem XXVI. 22. 29. et 40. Itaque Lævinus neque 'Consul,' ut Florus dicit, neque 'Prætor,' ut Camers, rem adversus Philippum gessit: etsi qui pro Prætore rem gerit, recte 'Prætor' dici potest, quemadmodum etiam a Livio Lævinus vocatur.

Classe peragravit] Sic improprie de navibus etiam alii. Et Cato *naves ambulare* dicit c. I. de R. R. 'Aut mare, aut amnis, qua naves ambulent:' vid. Gell. X. 26. Popm. ad Caton. l. d. Barth. XVII. Adv. 9. XXIII. 2. et Heins. ad Petron. c. CXIX.

§. 7 *Africæ*] Annibal tamen adhuc in Italia erat, Africa nondum spoliata, et debellata, quum Lævinus illa gerebat. *Vinet.* Satis apparet, Florum existimasse, Lævinum finito bello Punico in Græciam adversus Phi-

lippum missum fuisse; quod omnino falsum est. Confundit et miscet res primo et secundo bello Macedonico gestas. 'Spolia præferebat' dicit, quia paullo ante classem triumphantem memoraverat. Nam 'præferre' est vox triumphorum, in quibus præda et spolia ab hostibus capta *ferri* et *præferri* dicuntur. Liv. XXXI. 49. 'Neque captivi ulli ante currum ducti, neque spolia prælata.' Idem XXXVII. 46. 'Prælata sunt in triumpho signa militaria CCXXX.' 'Manifesta' dici, quæ tam certa sunt, ut de iis dubitari non possit, ostendit cl. Burm. ad Petron. c. CXIV.

In prætoria puppe laurus] T. Livius paulo aliter refert, 32, 1, 7. Prætoriam puppem non intellige cum Camerte, præced. nota qua prætor vehitur, sed eam quam Græci ναυαρχίδα, hodie vocant 'Admiralem,' hoc est, qua dux vehitur, quisquis ille sit, et quemcunque magistratum gerat, ut 'prætorium' dicitur tabernaculum ducis, quod de regum etiam tabernaculis dicunt Curt. 5, 2, 7. et Justin. 2, 11, 15. Sic postea sub imperatoribus 'prætoriani milites,' et 'præfecti prætorio,' dicti: sed hoc satis liquet. De sinceritate scripturæ paullulum addubito, magisque propendeo, ut pronuntiem scribendum *prætoria* (scilicet navis) *puppe:* ut non modo navis, sed et locus ejus annotetur: et vero in puppi navis enatam laurum etiam Livius prodit. Laurum autem victoriæ gloriæque omen fuisse, quis ignorat? quale etiam Cæsari obtigit: 'Trallibus in templo Victoriæ sub Cæsaris statua palma enata,' ut referunt, Cæsar ipse de B. C. 3. 105. Dio, lib. 41. p. 205. et Obsequens, cap. 125. et quidem, ut hic addit (penes ipsum fides sit,) 'magnitudine matura.' Sic enim ibi legendum puto, non *mature*, ut editur; nam et sic Val. M. 1, 6, 12. 'justæ magnitudinis.' Adde Suet. Aug. 92, 3. Narrat etiam Plutarch. in Sympos. 5, 3. in prætoriæ Antigoni navis puppi sponte enatum esse apium, quo victores Isthmiorum solebant coronari. *Freinsh.* Livius refert in A. U. 554. Sulpicio bellum adversus Philippum gerente. Camertem recte refellit Freinshemius. Sic rursus 'Prætoria navis' infr. IV. 8. 5. add. Perizon. de Prætor. p. 29. Nec inelegans est *prætoria*, quod placet Freinshemio. Sed Florus fortassis more poëtarum 'puppem' pro navi ponit.

§. 8 *Rhodii nauticus populus*] Scribit Eusebius, Lib. Temporum, Rhodios sæpe maris imperium obtinuisse. Faciunt ad hoc, quæ scribit Gell. 7. 3. *Cam.* De Rhodiorum imperio maris vid. Selden. Mar. claus. I. 10. et Jac. Gothofred. in Dissert. de Imper. maris c. VIII. Ceterum Pighius ad Val. M. IV. 8. adnotans 'solatia' pro subsidiis dici, id confirmat auctoritate Flori; cujus verba, quia in vulgatis libris non habentur, hæc adjungit: *Aderant Rhodii, nauticus populus. Nam Rhodos opinatissima insula, et totius Asiæ insularum metropolis, cum pæne omnibus Cycladibus arma pertimescens Romano jam dudum se fœderatam populo illi conjunxerat, et navali bello solatia condonabat.* Adnotavit hoc etiam e libello Colomesii lingua Francica scripto, cui Titulus est, Bibliotheque choisie, Begerus, et omnia in contextum quasi genuina recepit. Colomesius quoque de hoc fragmento ita loquitur, ac si hæc a Floro scripta putet: et doctiss. Wass. ad Fragm. Hist. Veter. p. 248. item Thysius et Oiselius ad Gell. II. 3. in explicanda voce 'opinatus,' ita ea laudant, ut qui et ipsi hæc pro genuinis habeant. Mihi contra videntur profecta ab homine ne quidem Linguæ Latinæ satis perito. Nihil dicam de voce 'opinatus,' de qua Salm. ad Trebell. Poll. Trig. Tyr. c. VI. et Savaro ad Sidon. I. Ep. 5. nisi falli Barthium XX. Adv. 17. scribentem, Alciatum observasse

eam ap. Ennium legi pae celebri, laudatoque. Nam Alciatus ita e conjectura emendabat verba Ennii ap. Gell. xi. 4. et lege metri, ut putabat, postulante pro *opulenti*, reponebat *opinati*. Vid. Columna. ad Enn. Fragm. Hecub. p. 382. et Jac. Gron. ad Gell. l. d. Nec quæram, quæ sit sententia in his, *Romano se jam dudum fœderatam populo illi conjunxerat*. Hoc unum mihi ostendi velim, quis umquam vel mediocris auctoritatis Scriptor Latinus dixerit, 'solatia condonare bello,' pro, auxilium et subsidium ferre. Sed, ne diutius morer Lectorem, est hic cento libro Pighii adsutus e Jord. de Reg. Success. p. 84. Ed. Vulcan. Jordanes ibi agens de regno Attali Romanis testamento relicto ita scribit: 'Quod pæne non ante Rom. Pop. adiit, nisi et suo labore vicina loca cepisset, id est, Lydiam, Cariam, Hellespontum, utramque Phrygiam.' Hinc subdit verba quæ tamquam Flori e libro suo refert Pighius; ac deinde addit: 'Cum quibus Servilius Proconsul directus, quasi piratico bello, obtinuit tamen Pamphyliam, Lyciam, Pisidiamque devicit, fecitque provincias.' Expellantur igitur hinc illa tam insulsa, et auctori suo relinquantur. In Jordane porro pro *Asiæ* perperam legitur *Adriæ*, pro *Romano* autem rectius *Romana*.

Quibus a mari Consul, a terris omnia equis] Pravissima hujus loci distinctio, quam jam pridem non meliorem factam miror: omnino distinguendum, *aderant Rhodii, nauticus populus, quibus a mari, consul a terris omnia equis virisque quatiebat*: aliquid tamen subintelligendum: quibus a mari omnia infestantibus et quatientibus, Consul a terris equis et viris omnia quatiebat et infestabat: qui Florum leget, videbit illum sæpe ita loqui. *Salm.* *Qui navibus a mari*] Puto licere subvenire bonis Auctoribus, etiam sine libris; quapropter hanc lectionem ausus sum restituere: naves enim viris equisque opponit, ut Consulem Rhodiis, terram mari: similis antithesis supra 2, 2, 4. Nec rarum est, duas voces in unam coalescere, extritis mediis literis. Et sunt eadem verba ap. Liv. 38, 32, 2. Adde eund. 29, 35, 6. *Freinsh.* *Qui navibus a mari*] Hæc lectio debetur ingenio Freinshemii, qui *navibus* sine librorum ope in contextum Flori intrusit, quod nimis temerarium est. Elegantius perplexum hunc locum sic constituit N. Heinsius: *aderant Rhodii nauticus populus: quibus a mari, consule a terris omnia equis virisque quatiente, bis victus rex, bis fugatus.* Omnes Mss. et ed. ante Freinshemianam: *quibus a mari*. Græv. Receperunt conjecturam Freinshemii Anna Fabri, et Grævius in Edit. an. 1680. Ea etsi non absurda est, tamen neque scripti neque editi ullius libri auctoritate confirmatur. Itaque vulgatam lectionem et distinctionem Salmasii retinendam putavi. Anna quidem scribit, ellipsin, quam Salmasius statuit, durissimam, et fortassis sine exemplo esse. Sed Is. Vossius tamen et distinctionem Salmasii, et eamdem ellipsin probabat: nam ita adnotaverat: '*quibus a mari, Consul a terris*. Sic distingue, et tum demum omnia plana: quibus a mari omnia quatientibus.' Nec durior est hæc ellipsis, quam in his Phædri iii. Fab. 12. 'Ego .... Nec tibi prodesse, nec mihi quidquam potes.' Et Liv. xxx. 30. 'Quem modo castris inter Anienem atque Urbem vestram positis, ac jam prope scandentem mœnia Romæ, hic cernis .... ante mœnia prope obsessæ patriæ, quibus terrui vestram Urbem, ea pro mea deprecantem.' Ubi correctores post vocem 'Romæ' de suo addiderant *videras*; quod intelligi poterat ex sequente 'cernis.' Vid. ibi Gronov. Nec tantum eadem verba omittuntur, quæ ex sententia sequentium vel antecedentium suppleri possunt; sed

etiam plane diversa; ut in illo Livii xxxvi. 17. 'Condidit se intra rupes; ne ante fauces quidem saltus, ut quondam Lacedæmonios fama est, sed intra penitus retractis castris.' Ubi in priore parte supplendum est, positis: nam *retractis* ibi locum non habet. Similis est locus Suet. Aug. LVII. 'Omnes ordines in lacum Curtii quotannis ex voto pro salute ejus stipem jaciebant: item Kalendis Januariis strenam in Capitolio etiam absenti,' scil. conferebant, ut in Inscriptionibus ibi a Casaub. et Torrentio laudatis: nam 'strenam absenti jaciebant' dici non potest. Ejusdem generis ex sententia Servii sunt hæc Virgilii III. Æn. 260. 'Cecidere animi, nec jam amplius armis, Sed votis precibusque jubent exposcere pacem.' Et XII. Æn. 435. 'Disce puer virtutem ex me verumque laborem, Fortunam ex aliis.' Amstelodami hic locus ita corruptus erat: *qui a mari navibus Consul, a terris o. s. v. q.*

§. 9 *Bis victus*] Ap. Polybium quoque XVII. 11. Legati Græcorum in Senatu dicunt, Philippum ante postremam pugnam cum Quintio bis, terra et mari, victum. Navale prælium memorat Id. XVI. 1. Terrestre illud designari arbitror, quum Flamininus Regem ad Aoum amnem angustiis, quas insederat, expulit, de quo Liv. XXXII. 11. et 12. Quæ sequuntur apud Florum de magnitudine vulnerum, ea ad velitationes inter Romanos et Macedonas primo anno belli factas pertinere apparet e Liv. XXXI. 33. et seqq. Interim rem suo more auget, dum Regem ante adventum Flaminini bis castris exutum scribit; quem solus Valerius Antias a P. Villio, cui Flamininus successit, semel victum et castris exutum prodidit. Liv. XXXII. 6.

Nec ullo Græculo ferro] Ita in omnibus ferme libris: et haud dubie rectum est: verum in quodam Jordanis antiquissimo Codice, *gracili* legitur pro *Græculo*: sed perperam, ut arbitror. Græci levioribus et brevioribus utebantur armis et telis: contra Macedones vastis clipeis et longis sarissis. Inde *Græculum ferrum* dicit, per contumeliam: nam et Græcos 'Græculos' ignominiose vocabant. *Salm.* Add. Burm. ad Petron. c. XLVI.

Ingentibus pilis] Vide omnino Lipsium de Mil. Romana, lib. 3. Dialogo 4. *Freinsh.* Liv. XXXI. 34. Macedones, 'qui hastis sagittisque, et rara lanceis vulnera facta vidissent, cum Græcis Illyriisque pugnare adsueti, posteaquam gladio Hispaniensi detruncata corpora brachiis abscisis, aut tota cervice desecta, divisa a corpore capita, patentiaque viscera, et fœditatem aliam vulnerum viderunt; adversus quæ tela, quosque viros pugnandum esset, pavidi vulgo cernebant.' Sed hæc ille de pugna inter duas alas equitum utrimque exploratum missas scribit, e qua Florus justum prælium inter totos exercitus facit: unde et pila, quæ proprium peditum telum erant, memorat, de quibus nihil est ap. Liv. Quod autem 'gladios non minores pilis' dicit, id de totius pili longitudine intelligi non potest: nam hoc paullo minus septem pedes longum erat; lamina gladii Hispaniensis, quo utebantur Romani, duos: sed vel cum Lipsio de latitudine laminæ, vel de longitudine ferri, quod in pilo duos circiter pedes ex hastili eminebat, accipiendum est.

Ultra mortem] Ita malui, quam ut edidit Vinetus, Jordanis libros sequutus, *morem;* tum quod illud *mortem* et defendant aliæ edd. (quæ tamen perperam *potebat*) et Pall. membranæ omnes, et imprimis ratio: de ea loquutionis elegantia, nos alibi in Opinionibus nostris. *Grut.* Lege quæ notavit iste doctorum, etiam doctissimorum confessione, princeps Ca-

sambenus, ad Pers. 6, 41. Cf. cum h. l. Livium, 31, 34, 4. *Freinsh.* Id est, majora erant, quam necesse esset ad mortem inferendam. *Ryck.* Sententia est, tanta fuisse vulnera, ut, etiamsi multo leviora fuissent, tamen ea mors fuisset secutura. *Ultra* sæpe de his dicitur, quæ majora sunt quam convenit, vel necesse est. Vell. II. 68. 'Ultra fortem temerarius.' Claud. I. in Eutrop. 262. 'Verbis ultra nequitiam fractis.' Quint. Decl. VII. 'Animus ultra hominem,' pro majore, aut patientiore, quam fert conditio naturæ humanæ. Contra *citra* de his, quæ minora sunt. Quintil. Declam. CCXLVI. 'Sæpe in scelere virtutis est nosse veneni modum . . . . ut stetur citra mortem,' i. e. ut eo dato mors non consequatur, ut minor illius vis sit, quam ut eo homo pereat. Vid. ibi Burm. et ad Ov. XIII. Met. 587. et Gron. ad Sen. Œd. 951. *Ultra mortem* recte habent o. s. et e. v. etsi Lipsius quoque III. de Mil. Rom. 4. malebat *ultra morem.* Ryck. Duisb. Fran. V. Ed. et Sab. perperam *petebant.* *Patere* de vulneribus Liv. XXXVIII. 21. 'Fœdiores patebant plagæ.' Et, 'Non tam patentibus plagis moventur.'

§. 10 *Flaminino*] *Flaminio* est in o. s. et e. idque retinuerant Freinsh. Græv. Beger. et Amst. Mihi nulla religio fuit post Edit. Plantin. Stadii, et Ann. Fabri verum nomen reducere. Idem vitium in plerisque aliis Scriptoribus dudum emendarunt Viri docti. Vid. Pigh. ad A. U. 555. Bongars. ad Justin. XXX. 3. Sigon. ad Liv. XXII. 33. et Schott. ad Aur. Vict. c. LI.

Chaonum montes, Aoumque amnem] Egregie nomen hujus amnis restitutum ab optimo et doctiss. Vineto, cum prius in omnibus editis corruptum haberetur. *Aum* vetus lectio in optimo Nazariano, postea facili mutatione *a* in *d* mutavit: ex eo alter Palatinus *dum amnem* exhibet: ex quo postea *indum*, et *pindum*, et alia quæ nescio, fecere correctores. Jordanes *savum* in editis; in scriptis *saum:* sed male *s* adhæsit ex præcedentis vocis ultima syllaba. 'Αῷος etiam fluvius Cypri, et mons Aous apud Isidorum: perperam, si recte memini, scriptum est *Alous*, aut alio modo etiam corruptius. *Salm.* *Aoum*] Sicut Philip. Beroaldus repererat, ita scriptum hic reliquit, *Indum:* ceterum quisquis locum istum fœdius postea corrupit, Indum, puto, nullum in Europa esse audierat, sed in illo Europæ tractu, montem, fluvium, urbem, 'Pindum.' *Aoum* autem, non *Indum*, neque *Pindum*, existimavimus legendum. Primum enim T. Livius 32, 5, 10. et 32, 10, 1. unde hæc fuerunt excerpta, ita fluvium appellat, non procul Apollonia in mare Ionium exeuntem: ad quem Flaminio res primum cum Macedone fuit, non 'Pindum,' nec 'Indum.' Denique Jornandes, qui hæc transcripsit, uti monuimus, *Savum* hic habet. Cujus vocabuli primam literam *s* video ex fine præcedentis vocis, 'montes,' huc esse adjectam, ut *molientibus sedem* fuit supr. 1, 7, 8. pro *molientibus ædem*, posteaque *o* in *u* negligentia imperitiaque simili mutatam: ut *Aous*, *Savus* scilicet omnino esset: qui inf. 4, 2, 8. memorabitur. Quod autem Plutarchus in Flaminio cap. 4, et 5. 'Apsum' nuncupare videtur, quem Livius 'Aoum'. ('Apsi' etiam meminit idem Livius 31, 27, 1. sed in rebus Sulpicii Galbæ, prioris anni consulis) item Georg. Agricola de Natura eorum quæ effluunt ex terra p. 129. hoc quid sit, ex Polybio, puto, cognosci posset, si extaret integer. Utriusque fluminis mentionem facit Strabo lib. 7. p. 219. facit et Ptolemæus lib. 4. Geogr. sed apud quem, sicut et in Strabonis Epitome, Λῷος sit, pro 'Αῷος, Λ pro Α. *Vin.* Sic igitur etiam scribendum ap. Liv. lib. 33. nuper reperto, ubi c. 4. 'Accep-

tæ ad Aovum fluvium in angustiis cladi,' pro *ad Aoum fluvium*. Nominat etiam Polyb. apud Vales. τὸν Λαὸν ποταμὸν in rebus Persei: ubi in Ms. Λαττὸν ubi forsan etiam hic fluvius intelligitur. *Freinsh.* Libri scripti et editi omnes in hac voce corrupti sunt: nam in iis varie legitur *Indum*, *Indium*, *Pindum*, *Nidum*, *Inoum*. Voss. 1. *Aum omnem*. Voss. 2. *dumque omnem*, ut Naz. Voss. 3. *Indum amnem*. Primus Vinetus, ni fallor, edidit *Aoum*, et sic emendarat Auditor Lipsii. In loco Polybii ap. Freinsh. qui est in Excerpt. Peiresc. p. 130. etiam Palmerius in Exercitationibus emendavit Ἀῷον. Idemque in Polyb. v. 110. pro Αἰῷον, et in Plutarch. Flamin. pro Ἄψον, restituit Ἀῷον, et in Pausan. Messen. c. xxxiv. pro Λάφ, Ἀάφ. Ap. Cononem Narrat. xxx. itidem male Αῷος pro Ἀῷος scribi observavit ibi Th. Gale. In Livio l. d. liber scriptus habebat *Aunum*, non *Aovum*. *Aoum* autem rursus vocat Liv. xxxii. 21. 'Cur excessit faucibus Epiri claustrisque illis inexpugnabilibus super Aoum amnem?' Et xxxviii. 49. 'Philippum non eodem modo super Aoum amnem juga tenentem montium T. Quintius dejecit?' Pro *Chaonum* quidam s. et v. e. *Achaonum*, alii *Acchaónum*, et *Athaonum*. In his *a* ab ultima litera vocis præcedentis ortum, ac deinde in quibusdam libris *ante* scriptum fuisse, indicio est, quod in Flor. legitur *ante*.

Per abrupta vadentem] Forte *cadentem*. Propert. 'Et cadit in patulos lympha Aniena spec us.' 'Vadere' de fluvio poëtis ægre concesserim: quibus tamen *ire* fluvii dicuntur, nedum historicis. Melius Ryck. et Reg. *per abrupta vagantem:* paullo ante id. cod. pro *Chaonum montes* scribit *Acarnanum montem*. Non longe a fine capitis perperam omissa sunt a librariis hæc verba: *quo certavere plausu*. Græv. *Vagantem* etiam Florent. Et ita adscripserat Auditor Lipsii. *Ire* fluvios non soli poëtæ dicunt. Mela I. 9. de Nilo: 'Iterum iterumque divisus ad Deltæ acumen it.' Et I. 12. 'Amnesque inter eas eunt Lycos, et Paltos, et Orontes.' Add. Brœkh. ad Tibull. I. 10. 36. Et sic Græci etiam in prosa fluvios dicunt ἔρχεσθαι et χωρεῖν. 'In mare evadere' fluvios quidem dicunt Mela II. 2. et Curt. III. 4. 9. Sed et fluvios *vadere*, quod poëtis vix concedit Grævius, dicit Seneca IV. de Benef. 5. 'Flumina hæc amœnissimis flexibus campos cingentia, illa præbitura commerciis viam, vasto et navigabili cursu vadentia.' Nec dubito, quin etiam alii sic loquantur. Sed propter illa 'per abrupta' hoc loco tamen præferam *cadentem:* quod etiam cl. Burm. ad Val. Flac. III. 594. videtur probasse.

Id est, ipsa] Sic ausus sum reponere, ex ingenio quidem, sed juvantibus aliis locis doctorum virorum Mss. quæ pares corruptiones eadem medicina sanant. Vide supr. 2, 6, 51. et inf. 4, 2, 15. sed nemo, puto, dubitabit; nam planissima est sententia. Similis locus inf. 3, 3, 6. *Freinsh.* Add. Græv. ad II. 6. 15. Conjecturam Freinshemii receperunt Anna Fabri, Græv. Beger. et Amst. Non improbo eam; sed non volui discedere a libris, quorum in nullo sive scripto, sive edito, inveni *id est*. Aliis locis plerique scripti ita habent, ubi id cum ratione præferri potuit. 'Claustra' hac significatione sæpe dicit Florus: vid. Ind. Et Liv. xxxii. 21. xlii. 67. xliv. 7. xlv. 11. aliique quamplurimi. Adi Heins. ad Vell. I. 3. et Brœkh. ad Propert. III. 7. 55.

§. 11 *Introisse victoria fuit*] Conf. quæ notamus inf. 4, 2, 63. vet. ed. nostra, *victoriæ:* non ita bene, nec male tamen. *Fr.*

Quos Cynocephalas vocant] Scribendum contendo, *Cynoscephalas:* Græce

enim Κυνὸς κεφαλαὶ illi tumuli vocantur. Stephanus meus, Κυνὸς κεφαλαὶ, λόφος τῆς Θεσσαλίας: erat et locus Thebis hoc nomine, unde quidam illum Lyrices principem ortum volunt. Stephanus, Ἦν δὲ καὶ χωρίον Θηβῶν, ἀφ' οὗ Πίνδαρος Δαϊφάντου παῖς Βοιώτιος ἐκ Κυνὸς κεφαλῶν μελῶν ποιητής: quem locum Vir doctiss. et diligentiss. Lilius Giraldus, in Vita Pindari vertens, male scribit, 'vicum Cynocephalorum:' non enim Κυνοκέφαλοι, sed Κυνὸς κεφαλαὶ, vicus ille appellabatur: debuit igitur dicere, 'vico Cynoscephalis.' Quinam populi sint, qui dicuntur κυνοκέφαλοι, notissimum est: quos ita describit Apollonius his versibus, qui, quia corruptissimi vulgo leguntur, et emendari debent, obiter ponam: Ἡμικύνων τ' ἐνόησα γένος περιώσιον ἀνδρῶν, Τοῖς ὦμων καθύπερθεν ἐϋστρεφέων κίνιος κρὰς Τέτραφε γαμφηλῇσι περικρατέεσσιν ἐρυμνὸς, Τῶν μέν θ' ὥστε κυνῶν ὑλακὴ πέλει, οὐδέ τι τοίγε Ἄλλων ἀγνώσσουσι βροτῶν ἐνομάκλυτον αὐδήν. Elegantissimi hi versus, nec satis scio, ex quo Apollonii opere sumpti sint: nunc ad ordinem redeo. *Salm.* Vide Liv. 33, 1, 7. *Fr.* Omnes scripti (excepto Voss. 3. qui habet *Cenocephalas*,) et editi *Cynocephalas*. 'Cynoscephalæ' est in Liv. XXXIII. 7. 10. 16. et 17. quod hic sequutus sum cum Grævio. Giraldum in errorem inductum credo a Thoma Magistro, qui in Vita Pindari scribit, eum fuisse ἀπὸ κώμης Κυνοκεφάλων. Salmasius ad Solin. p. 707. rursus Apollonium facit auctorem horum versuum Græcorum de Cynoscephalis. Sed Interpretes Stephani ad v. Ἡμικύνες e Tzetze Chil. VII. c. 144. ostendunt auctorem eorum esse Simmiam Rhodium in Carmine, cui Titulus erat Ἀπόλλων.

Uno, ac ne hoc quidem justo, prælio] Eleganter in hunc sensum inf. 4, 2, 68. 'Uno (et ut sic dixerim) non toto prælio.' *Fr.* 'Non justum prælium' ideo, ut puto, dicit, quod quum neuter ducum eo die decrevisset dimicare, neque exercitus e castris educti, nec acies instructæ fuissent, primo certamen inter paucos contractum, ac deinde subsidiis utrimque missis paullatim auctum fuerat, ita ut ad extremum omnibus copiis dimicaretur. Polyb. XVII. 17. et Liv. XXXIII. 7. Mox Quintium 'Consulem' vocat Florus, qui Procos. erat, Liv. XXXII. 28. De rebus tum in Bœotia gestis Polyb. Excerpt. Legat. cap. VIII. Liv. XXXIII. 1. 27. et seqq. et in Eubœa Id. XXXII. 16, 17.

§. 12 *Lacedæmoniam*] Historiam habes ex Liv. 34, 26. &c. Justino 31, 3, 1. Eutrop. et Orosio, ubi supra. *Cam.* Non damno *Lacedæmoniam*, sed Florum scripsisse dico *Lacedæmona*, præeuntibus libris. Sic 2. 23. cap. 'Cum Xanthippum illis ducem Lacedæmon misisset.' *Salm.* *Lacedæmona*] Restitui quod erat in binis Pall. nec abibat tert. quam quod is, *Lacedæmonia*: editi *Lacedæmoniam*. Grut. *Lacedæmona* etiam Ryck. Regg. Flor. Magl. Voss. 1. 3. et edd. vett. excepta prima. *Lacedæmonia* Voss. 2. *Lacedæmoniam* ceteri s. et v. e. Dictys Cret. I. 5. 'Eademque, qua apud Lacedæmoniam, cupiditate.' Adnotat ibi Barthius, *Lacedæmoniam* esse ipsam urbem Spartam, seque nescire, an ullus Latinus Scriptor ita usurparit. Vindingius *Lacedæmonam* legit, et pro regione sumi dicit, ut eod. lib. c. 12. et 17. Sed omnibus his locis vulgo aliter editur, nec satis apertum est *Lacedæmonam*, ut Vindingius vocat, in iisdem semper poni pro Laconica. Certe c. 5. et c. 12. de urbe potius agitur, quam de regione. Vid. Wopkens. Adv. in Dictyn in Obs. Misc. Nov. Tom. II. p. 4. Pro *sub Nabide suo* Naz. Berol. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et v. e. prave *summa vi de suo*. Reg. Q, etiam corruptius, *summa vi servo*. Ryck. *sub Onabile suo*.

§. 13 *Græciæ veterem statum reddidit*] Quantum prosit ista victoribus clementia, prolixe ostendit Gruterus

Disc. ad Tac. 27. Grotius de J. P. et B. 3. 15. *Freinsh.* De libertate Græciæ reddita Polyb. in Exc. Legat. c. IX. et Liv. XXXIII. 32. Nescio unde in Amst. editionem venerit turpis error, *ne legibus viveret suis.*

§. 14 *Quæ gaudia*] Nec immerito: vide supr. 1, 9, 3. *Freinsh.*

Nemea] 'Nemea' silva, locus, urbs, ludi. Quatuor Græciæ certamina sacra fuerunt, quos illi ἀγῶνας dictitabant: *Nemea, Pythia, Isthmia, Olympia.* Quod ergo Auctor hic dicit factum in Nemeis, Livius, 33, 18. et 34, 40. et Plut. Flaminino, cap. 17. id dicunt factum in Isthmiis primum, deinde in Nemeis, et magis etiam in Isthmiis. *Vin.* Petavius in Rat. Temp. IV. 8. hic duplicem Flori errorem notat, primum, quod Græcis libertatem in Nemeis pronunciatam dicit: nam in his eam solis Argivis a Nabide oppressis pronunciatam fuisse; Isthmiis autem Græciæ: alterum, quod Nemea quinquennalia facit. Verum est Nemeis solis Argivis libertatem redditam fuisse, Isthmiis autem reliquis Græcis: ita enim de illis Liv. XXXIV. 41. de his XXXIII. 32. Polyb. l. d. Plut. in Flamin. et Appian. in Exc. Legation. c. XXIV. Sed Nemeæ agonem etiam Ausonius una cum aliis sacris certaminibus Græcorum quinquennalem facit in fine Eclogarii, quemadmodum Isthmium Plinius IV. H. N. 5. et Solin. c. XIII. Verum et Nemea et Isthmia triennalia fuisse docent Scaliger ad Euseb. Chron. p. 91. et 139. in Proleg. de Emend. Temp. p. 4. et Lib. I. p. 53. Schmidius in Proleg. ad Pindari Nem. Vinetus ad Auson. et Dodwellus de Cyclis Dissert. VI. et VII. 'Cecinisse' præconem in theatro dicit, pro, modulata voce tamquam canentem decretum hoc Senatus pronunciasse; quemadmodum comœdi, tragœdi, et declamatores pronunciantes dicuntur 'canere.' Vid. Græv. ad Cic. Off. I. 42.

Quid florum in consulem profuderunt] Vide omnino Polyb. Exc. Legat. 9, 5. et Appian. Hoc autem fieri solitum, honoris atque benevolentiæ causa, Diis hominibusque bene meritis. Diis, ut apud Capitolinum M. Antonino cap. 4. 'Coronas omnibus in pulvinar ex more jacientibus.' Hominibus, aut vivis et videntibus, ut h. l. et ap. Pausan. Messen. 'Aristomenem Andaniam reversum acceperunt matronæ, tænias in eum quacunque incederet, et ut anni ferebat tempestivitas, flores et fructus jacientes.' Adde Arrian. 3, 2, 28. et eund. de Reb. Ind. 6, 15. 7, 12. sic ap. Herodian. 4, 15. Alexandrini 'florum sparsionibus imperatorem [Caracallam] honorabant:' aut mortuis, idque in feretro, dum efferrentur, ut ap. Plin. 21, 3. cujus locum aliquanto meliorem quam accepi reddam: 'Florum quidem Pop. Rom. honorem Scipioni tantum habuit. Serapio cognominabatur, propter similitudinem suarii cujusdam negotiatoris. Obierat (male lectum hactenus *Ob id erat*) in Tribunatu plebei admodum gratus, dignusque Africanorum familia. Nec erat in bonis funeris impensa. Asses ergo contulit populus, ac funus elocavit, quaque proferebatur, flores e prospectu omni sparsit:' vel in sepulcris, quem ritum indicant plurimi omnium fere Poëtarum loci: quomodo et Augustus 'corpus Alexandri floribus aspersis veneratus est.' Suet. Aug. 18, 1. Sed ista luculenter explicat Kirchm. de funeribus Romanorum. Denique etiam imagines floribus sparsas legimus ap. Tac. 14, 61, 1. et H. 2. 55, 3. *Freinsh.* Add. Lips. ad Tac. XIV. A. 61. Casaub. ad Suet. Ner. XXV. et Freinsh. ad Curt. V. 1. 20.

§. 15 *Repetere illam vocem*] Ita Polybius, Plutarch. et Liv. l. d. 'Achaiam' nunc vocat, quam paullo ante 'Græciam.' Quomodo veteres his nominibus utantur ostendunt Manut.

ad Cic. IV. Ep. Fam. 12. et Salm. ad Solin. p. 100. et 568.

CAP. 8 Bellum adversus Antiochum Regem a Romanis gestum, scribunt Liv. lib. 34. et seqq. Justin. lib. 31. Appian. Syriaco. Val. M. 2, 5, 1. 3, 5, 1. 4, 1, 9. ext. 7, 3, 4. 8, 1, 1. in damnat. 9, 1, 4. ext. Gellius, 5, 5. Plutarchus, Scipione (et Cat. maj. cap. 22.) Auctor de Vir. Ill. cap. 34. Eutrop. 4. 1. Oros. 4, 20. Frontinus, 4, 7, 30. Quo gestum sit tempore, docet Eusebius Lib. Temp. *Cam.*

§. 1 *Macedoniam statim*] Videtur inserenda vox; *Mac. statim Syria,* &c. nam regnum regno, regem opponit regi. *Freinsh.*

Philippum Antiochus] L. Ampelius: *Per Paulum Consulem, Persen in Syria vicit regem Antiochum. Per Scipionem Æmil.* Legas *Per Paul. Consulem, Persen; in Syria vicit regem Antiochum per Scipionem. Per Æmil. &c.* Id.

Quodam casu, quasi industria] Nescio quomodo minus placet: an aliunde quid accessit, et Florus tantum scripsit, *quadam quasi industria:* supr. 1, 8, 1. 'Quadam fatorum industria;' inf. 4, 2, 61. 'Plane quasi de industria captante fortuna,' &c. Similis observatio in Justino, 11, 15, 2. Curt. 6, 1, 10. 8, 10, 42. Tac. H. 2, 1, 1. Adde Acidal. ad Curt. 9, 7, 2. *Id.* Non immerito doctiss. Freinshemio et ante eum Lipsio, cujus Auditor deleverat verba *quòdam casu,* suspecta fuit hæc scriptura, in qua non multum bonæ sententiæ inest. Eam Magnus ille Joh. Fred. Gronov. egregia conjectura ita emendat ad Liv. XXX. 30. *quadam casum quasi industria sic adgubernante fortunæ.* Nam 'casum' veteres considerabant tamquam effectum fortunæ, quæ 'casus dare,' 'edere,' et 'adferre' dicitur. *Industriam fortunæ* autem sic dicit, ut 1, 8. 'Industriam fatorum.' Adi ipsum Gronov. ad l. d. ad Tac. I. A. 12. et ad Justin. XXVII. 1. Schefferus putat meliorem reddi locum sublata distinctione post *excepit.*

Ultro se suggerentibus caussis] Hoc etiam felicitatis magnæ est, acquirere regna aliena justo titulo, et absque nostra invidia. Eadem sententia supra, 2, 2, 3. 'Sed ecce, ceu ultro ipsis viam pandentibus fatis, nec occasio defuit.' Senserunt hoc Romani, quantum interesset famæ, et per hanc potentiæ, iniqua bella non gerere. Quapropter etiam, quos invisissimos habebant, bello non petebant, nisi caussa oblata. Claret hoc loco Justini, 30, 3, 1. 'Grata legatio' (Alexandrinorum de Philippo querentium) 'Romanis fuit causam belli adversus Philippum quærentibus.' *Freinsh.*

Cum terrarum orbis situ] Hunc ordinem in describendo situ terrarum etiam Dionysius in Periegesi princ. sequitur; quod eum amore patriæ facere, Strabonem autem primam Europam, postremam Africam ponere, scribit Eustathius. Et sic Plin. proœm. L. III. H. N. Sallust. Jug. XVII. 'In divisione Orbis terræ plerique in parte tertia Africam posuere.' Herodotus IV. 36. seqq. et Timæus ap. Polyb. in Exc. Peiresc. p. 59. Asiam primam, Africam secundam, Europam tertiam videntur fecisse. Non est operæ pretium adnotare, quæ hic conatur Schef. in Obs. Misc. Vol. IX. p. 322.

§. 2 *Non aliud formidolosius fama bellum fuit*] Cf. hæc cum superiori cap. n. 3. &c. *Freinsh.*

Xerxem] De terribili hujus apparatu lege Justinum, 2, 10. et seqq. Ceterum tria ista verba, *Xerxem atque Darium,* non injuria suspecta habeas glossæ. *Id.* Vulgata scriptura est in omnibus libris, nisi quod Ryck. habet *Xerxemque Darium.* Nullam satis probabilem causam invenio, cur tollendum sit *Xerxem:* reliqua ideo suspecta esse possunt, quod ea, quæ mox de montibus perfossis, et mari velis operto dicit, ad solum Xerxem pertinent. De adparatu Xerxis add.

Claudian. II. in Rufin. 119. seqq. et ibi Barth.

Perfossi] Autores historiæ sunt Solin. c. 14. Mela lib. 2. Herod. lib. VII. Cic. 2. de Finib. Virg. in Culice, ubi, 'Non perfossus Athos.' Juv. S. X. 'Velificatus Athos.' Justin. lib. 2. *Cam.*

§. 3 *Ad hoc cœlestes minæ*] *Ut hoc* ex Naz. libro: *ut* pro *in*, ut multis locis scriptum in illo Cod. deprehendi: libro IV. 'Totus ut monstrum illud desciscebat,' pro, in monstrum illud: sic hoc loco, *in hoc cœlestes minæ:* nihil moverim tamen: *at* pro *ad:* deinde *a* in *u:* ita corruptum *ut* pro *ad.* Salm. *Ut hoc* etiam Voss. 3. et Edd. B. S. P. *ad hæc* Berol. Duisb. Pal. 1. et v. e. vid. Burm. ad Ov. Met. VI. 459. inf. c. 18. n. 10.

Cœlestes minæ] Prodigia. Livius II. 42. 'Accessere ad ægras jam omnium mentes prodigia cœlestia, prope quotidianas in urbe agrisque ostentantia minas.' 'Dii minantes,' i. e. prodigiis adversa denuntiantes, Sen. Thyest. 704. Et 'Exta' et 'Signa minacia' sæpe apud alios. Vid. Briss. I. Form. p. 22.

Quum humore continuo Cumanus Apollo sudaret] Quod hic scribit Florus lege ap. Div. August. Civ. 3. 11. Cicero autem de Divin. lib. 2. docet hujus rei causam: sed locum assignasse sufficiat. Advertendum simile prodigium sæpe visum, ut ibidem August. annotat. Lege Euseb. in Præp. Evang. *Cam.* Meminit hujus prodigii Cicero de Divin. 1, 43. f. Aliis etiam temporibus sudasse simulacra annotatum est, ut ejusdem Apollinis Bello Sociali. Obsequens cap. 114. apud eum enim pro *Cujus in arce*, non dubitem legere *Cumis in arce*. Antonii, Albæ, ante bellum Actiacum, per multos dies, nec, cum abstergeretur, sudore cessante. Plut. Anton. cap. 78. Calypsus, sive alterius cujusdam heroinæ, Cumis, bello Augusti cum Sex. Pompeio. Dio lib. 48. prope a fine: qui naturali caussæ videtur id tribuere, quod etiam facit Plutarch. Coriolano cap. 57. Dei cujusdam Siculi, Adrani, sub adventum Timoleontis. Plut. Timol. cap. 17. Deorum aut heroum quorumcunque, ante Marsicum. Sisenna secundo Histor. Item Thebis, sub adventum Alexandr. Diod. 17, 10. Averni. Philargyrus ad Virg. G. 2, 162. Elisæ Carthagine. Silius 1, 98. Herculis Lacedæmone, ante Leuctricam calamitatem. Cic. de Divin. 1, 34. Martis Romæ, irrumpente Italiam Pœno. Liv. 22, 1, 12. iterum C. Antonio Cos. Obsequens cap. 122. Mercurii, Arretii, C. Valerio M. Herennio Coss. idem Obsequens cap. 111. Orphei ap. Libethra. Plutarch. Alexandro cap. 23. Victoriæ Capuæ. Cic. de Divin. 1, 43. 'Adferunt præterea, sæpe simulacra sudasse, aliquando gemitus edidisse, visaque etiam advertisse, et nictata esse.' Plut. Camillo c. 10. Sic etiam ante mortem Africani Minoris flevit Apollo per triduum continuum: si fides Dioni in Exc. Vales. p. 625. Sic apud nostratia simulacra ante duo tria secula adeo hæc omnia in consuetudinem venerant, ut prope sæpius quam homines flerent, riderent, loquerentur etiam et ambularent, aliaque peragerent opera, quæ nostri homines vix credere possunt. Idem Apollo Cumanus etiam lacrumasse legitur ap. Liv. 43, 13, 4. idque triduum ac tres noctes. *Freinsh.* De simulacris lacrymantibus Sen. Thyest. 702. 'Flevit in templis ebur,' et Virg. G. I. 480. Add. Bulenger. de Prodig. c. IV. et Brockh. ad Tibul. II. 5. 77.

Asiæ suæ] Quid sibi velit hic Florus intelligas ex Obsequente, cap. 87. 'Apollinis simulacrum lacrumavit per quatriduum: vates portenderunt, Græciæ fore exitium, unde deductum esset.' *Freinsh.* Grævius in Præf. frigidam esse hanc sententiam judi-

caverat. Respondet Begerus, Deos dici amare suos, iisdemque timere. 'Cum' igitur 'Apollo sudasset imminente Asiæ tanta bellorum mole, quidni [Florus] Ethnicus potuerit credere et scribere, eum Asiæ suæ timuisse?' Florus non solum Apollinem Asiæ suæ timuisse scribit; sed ex eo timore sudorem illius statuæ ortum esse. Hoc omnino frigide et inepte scripsit, et, si credidit, stulte credidit; nec ullum alium prosæ scriptorem non ineptum ita loquutum credo. Saniora aliquanto sunt, quæ de simili prodigio vates, quamquam insanum genus hominum, respondent ap. Obsequent. l. d. et Augustin. III. de C. D. 11. 'Simulacri Apollinis fletum ideo prosperum esse Romanis, quoniam Cumæ colonia Græca esset, suisque terris, unde accitus esset, id est, ipsi Græciæ luctum et cladem Apollinem significasse plorantem.'

§. 4 *Sed in manus tam ignavi regis*] Quantum momenti sit in bono duce, testatur Noster inf. 2, 18, 11. ubi vide. De Antiochi vero moribus et indole vide judicium Polybii in Exc. Vales. p. 66. *Freinsh.*

Nihil speciosius, quam quod a Romanis victus est] Nam (quod alibi vetus Comicus Accius ait) 'trophæum ferre me a forti viro pulcrum est. Sin autem et vincar, vinci a tali nullum est probrum.' Eodem redit istud Livii præf. 4. 'Si in tanta scriptorum turba mea fama in obscuro sit; nobilitate ac magnitudine eorum, qui nomini officient meo, me consoler.' Hinc illud ap. Poëtas. Virg. 10. 829. 'Hoc tamen, infelix, miseram solabere mortem; Æneæ magni dextra cadis.' Ov. Met. 12, 80. 'Quisquis es, o juvenis, dixit, solamen habeto Mortis, ab Æmonio quod sis jugulatus Achille.' Stat. Th. 9, 556. 'Non inficiamur honorem Mortis, ait, refer huc oculos, ego vulneris auctor: Lætus abi multumque aliis jactantior umbris.' Adde Justin. 5, 12, 8. *Freinsh.*

§. 5 *Inhonoratam*] De querelis Ætolorum, et Thoante Liv. l. XXXIII. c. 11. et seqq. c. 35. et 49. l. XXXV. c. 12. et Polyb. in Exc. Legat. c. VI. et IX. et de Annibale Liv. XXXIII. 45, et seqq. Pro *Macedones* reposui *Macedonas*, ut *Samnitas* I. 16. 1.

§. 6 *Consiliis ejus*] C. Nep. Annib. c. VIII.

Satis habuit bellum movere] Tac. H. 4, 69, 1. 'Sumi bellum etiam ab ignavis, strenuissimi cujusque periculo geri.' *Freinsh.* Reg. Q, *Satis habuit sine Annibale bellum movere.* Nec displicet. Nam Florus iis, quæ Antiochus facere debuerat, opponit ea, quæ fecit. Debuerat uti consiliis Annibalis, eique vires tanti regni, et summam belli committere. Hoc non fecit, sed suis opibus, et nomine regio fretus, quasi ea satis valerent adversus Romanos, sine Annibale ejusque consiliis bellum movit. Cur autem suis potius, quam Annibalis consiliis bellum gesserit, exponunt Liv. XXXV, 42. et Justin. XXXI. 6.

§. 7 *Ad Romanos pertinebat*] Perizonius adscripserat: *Improbat Vorst. de Latin. merito susp.* c. XVI. Vorstius notat eos, qui 'pertinere' dicunt pro, possidere; ut, 'Hoc ad me pertinet,' pro, hoc meum est. Sed quum Florus deinde multa bella a Romanis in Europa diu post hoc tempus gesta memoret, per quæ magna pars Europæ in potestatem illorum venit, vox 'pertinere' hic ita accipi non potest. Videtur igitur hoc velle, Romanos, utpote tota Europa potentissimos, et qui civitates Græcas a Regibus aliisque oppressas in libertatem vindicare vellent, ut quidem præ se ferebant, jure potuisse 'curare' et 'animadvertere,' ut Manlius ap. Liv. XXXVIII. 48. loquitur, quid Reges populique in Europa agerent, et utrum jure, an injuria sibi in ea aliquid vindicarent, atque adeo res Europæ ad curam

illorum pertinuisse. Sic 'pertinere' h. l. eadem significatione dicetur, qua ab aliis probatis Scriptoribus, qui *pertinere ad aliquem* dicunt, quod illius aliquam in partem interest, in quo versatur officium illius, et in quo propterea curam aliquam ponit. Liv. XXXIII. 39. 'Adventus *Antiochi in Asiam* nihil ad *Romanos* pertinens:' et c. 40. 'Asiam nihil ad Romanos pertinere.' Cæs. III. B. C. 107. 'Controversias Regum ad populum Romanum, et ad se, quod esset Consul, pertinere existimans.' Utrum autem ad Romanos jure hæc cura rerum Europæ pertinuerit, an opum suarum augendarum causa specioso prætextu civitates Græcas in libertatem vindicandi, sibi arbitrium controversiarum inter Reges et Civitates nihil ad ipsos pertinens adrogaverint, ea alia quæstio est.

. *Positam a majoribus suis, &c. repetebat*] Quam ineptus hic sit belli titulus, tetigimus supra, 1, 2, 4. et latius exsequitur Gentilis, de Jure Belli, 1, 22. *Fr.* . Lysimachiam a Lysimacho, qui inter Alexandri M. Duces fuit, conditam scribunt Steph. de Urbib. Pausan. Attic. 9. Justin. XVII. 1. et alii. Deinde Seleucus, Antiochi proavus, Lysimacho in acie cæso, Chersonesum Thraciam, in qua erat Lysimachia, occupaverat. Liv. XXXIII. 40. et XXXIV. 58. An autem Lysimachus inter majores Antiochi fuerit, non scio. Sed Antiochum illo titulo in repetenda possessione usum fuisse non invenio.

. *Hereditario jure reposcebat*] *Repetebat*, in aliis. *Sal.* Est in Naz. Reg. Q, Voss. et edd. vett. præter primam. Florus non satis adcurate hæc narrat. Seleuco paullo post occupatam Chersonesum occiso, posteri illius Chersonesum neglexerant, et possessionem ejus amiserant: deinde Antiochus existimans ea, quæ jure belli Seleuci facta fuerant, suæ ditionis esse, trajectis in Europam copiis eam recuperaverat, et Lysimachiam dirutam instauraverat. Sed Romani eum nec in Europa quidquam possidere, nec urbes Græcas Asiæ in potestate habere volebant. Ita Liv. XXXIII. 38. et seq. XXXIV. 58. et XXXV. 16.

§. 8 *Hoc velut sidere*] I. e. hæc controversia concitavit bellum Asiaticum, ejusque causa fuit, quemadmodum tempestates ortu, vel occasu siderum quorundam, ut Arcturi, Hyadum, Pleiadum moventur. Vid. Schult. ad Sen. Suas. III. qui hoc rectius ad alia sidera refert, quam Freinshem. in Ind. ad Solem. Cic. pro Muren. XVII. 'Nam ut tempestates sæpe certo aliquo cœli signo commoventur .... sic in hac comitiorum tempestate populari sæpe intelligas, quo signo commota sit.' Add. infr. III. 21. 3.

Et maximus] Malim, *Sed maximus*. Fr.

Contentus fortiter indixisse bellum] Reduxi scripturam v. e., quomodo pridem etiam legendum conjecerat Lipsius, d. c. XIX. (Lib. II. Elector.) cum offendisset in Ms. suo, *conventus fortiter indixisse, &c.* Grut. Cf. cum hoc loco Tac. H. 4, 60. 1. *Freinsh.* Vitiosa scriptura *conventus* etiam in Naz. Pall. Ryck. Fran. Regg. et non nullis vett. edd. est. Ald. Junt. et Vinet. quoque vitiosius, *conventus. Fortiter indicto bello quum*. De indictione belli nihil legitur ap. Liv. XXXV. fin. et XXXVI. princ. Paullo post Perizonius adscripserat conjecturam, *otia et lusus*. Sed omnes libri habent *luxus*, nec mutandum videtur.

§. 9 *Continenti adhærentem, &c. Euripus abscidit*] Inde Plin. 4, 12. 'Eubœa et ipsa avulsa Bœotiæ, tam modico interfluente Euripo, ut ponte jungatur.' Talis Sicilia, de qua multa Justin. lib. 4. *Fr.*

Reciprocantibus aquis] 'Quorundam [æstuum] privata natura est, velut Taurominitani Euripi sæpius, et in Eubœa septies die ac nocte recipro-

cautia.' Plin. 2, 97. *Idem*. Idem quod Plin. etiam Strabo et alii veteres de Euripo prodiderunt. Aliter Liv. XXVIII. 6. Vid. Tan. Fab. I. Ep. 14. et Wheler. in Itinerario.

Per hiemem rosis] Lucian. Nigrino, p. 42. Τοὺς μέσου χειμῶνος ἐμπεπλησμένους ῥόδων, καὶ τὸ σπάνιον αὐτῶν καὶ παράκαιρον ἀγαπῶντας. *Fr.* Romanorum in hac re luxum sæpe memorant Veteres, Martial. IV. 29. VI. 80. XIII. 127. Macrob. VII. Sat. 5. et alii ap. Torrent. ad Horat. I. Carm. 38. et ap. Livinei. ad Mamertini Paneg. Juliani c. XI.

Ne non aliquo ducem genere agere videretur] Simile dicterium huic est illud in Augustum, ap. Suet. cap. 70, 7. 'Postquam bis classe victus naves perdidit, Ut aliquando vincat, ludit assidue aleam.' *Fr.* Lipsius malebat: *ne non aliquo dux genere videretur.* Non aspernarer, si libri addicerent. Videtur enim ex 'genere' natum *agere*, librariorum culpa, ingratiis Flori: non quod *ducem agere* non sit Latinissimum, sed quod durus admodum sit et auribus valde gravis istarum vocum duarum concursus *genere agere*. Forte transpositæ sunt voces, ut Florus scripserit, *ne non aliquo genere ducem agere videretur*: sic sane vitabitur κακοφωνία. *Græv.* Tollius Fortuit. c. X. legit, *ne non aliqua ducem agere videretur*: ut ap. Virg. III. Ecl. 15. 'Et, si non aliqua nocuisses, mortuus esses.' Begerus edidit quod placebat Lipsio. Ego nihil muto invitis libris. 'Aliquo genere' est, aliqua ratione, aliquo modo. Vid. I. 13. 4. Quæ hic scribit Florus, pertinent ad nuptias Antiochi cum virgine Chalcidensi, post quas omissa omnium rerum cura tempus in conviviis ac luxu traduxit. Appian. in Syriac. p. 96. Liv. XXXVI. 11. *Aliquo ducem genere* Naz. Ryck. Voss. 2. et Edd. B. S. P. eædemque *ne cum aliquo*. Deinde Naz. et Voss. 1. *dilectus*.

§. 10 *In insula aggressus*] Hæc non cohærent cum seqq. nam si Antiochus ad primum nuncium adventus Romanorum ab insula fugit, quo modo populus Rom. eum in insula adgressus est? Livius XXXVI. 15. et Appian. l. d. scribunt, Regem cum cognovisset urbes Thessaliæ ab Acilio receptas, Eubœa relicta Thermopylas occupasse. A Magl. absunt verba, *ab insula*. Ingrata est in tam paucis verbis iteratio vocis *insula*: sed historiæ magis convenit, ut tollantur præcedentia *in insula*. Pro *Acilio* liber Ryck. male *Attilio*. Est obvius error in libris veteribus. Vid. Jac. Gronov. ad Liv. XXX. 43. et Bongars. ad Justin. XXXI. 6.

§. 11 *Tam præcipitem*] Non dubito scribere, *Tum præcipitem*: ipsa postulante ratione et sententia. *Salm.* Ita v. e. et Pall. tres. *Grut.* Et alii libri scripti.

Apud Thermopylas] In hac narratione mendosus est Eutrop. 4, 3. 'Habuisse fertur armatorum sexaginta millia, e quibus quadraginta millia cæsa, plusquam quinque millia fugisse referuntur.' Non dubito excidisse vocem, et aliam mutatam esse, restituendumque: *plusquam quinque millia capta fuisse referuntur*: quis enim non videt, excerpta hæc ex Liv. 36, 19, 13. et quam absurda sit recepta lectio? *Fr.*

Ne ibi quidem fiducia loci] Sic de Critolao Pausanias in Achaicis, p. 424. 40. *Idem.* Et hic Florus abit a Livio et aliis. Nam Livius XXXVI. 17. et seqq. auctor est, Antiochum in Thermopylis vel maxime fiducia loci restitisse Romanis, sed magno prælio ab Acilio victum fuisse. Nec aliter Appian. in Syriac. p. 97. et Plutarch. in Cat. maj. Et memorat prælium Acilii cum Antiocho ad Thermopylas etiam Cic. de Senect. c. X. Errat igitur haud dubie Florus. Aliter errat Eusebius, cum Antiocho hoc bello unum tantum prælium, idque ad Thermopylas, factum putans. Vid. Scalig. ad Euseb. Chron. num. 1825.

Mox Noster in his, quæ de classe Regis et navali victoria Romanorum scribit, multa confundit non eodem tempore et a diversis gesta: quæ distinctius Liv. XXXVI. 41. et seqq. et XXXVII. 23. seqq.

Statim e vestigio itur in Syriam] Hoc bello Romanus exercitus non ingressus est Syriam; sed aut memoria Florum fefellit, aut scripsit, *Statim e vestigio itur in Asiam*, ut Lipsio visum. *Græv.* Et sic Ed. Plant. Recte quidem ex historia: sed de ea Florus sæpe parum sollicitus est. Itaque non ausim cum Begero in τὸ κείμενον inferre *in Asiam* contra omnes libros. Copula *et* abest a Berol. et Magl. iidemque, ut et Naz. Reg. F, Duisb. Fran. Voss. 1. 2. quidam libri Vineti, et v. e. habent *ex vestigio*.

§. 12 *Polyxenidæ*] *Polyxenidas* hic dicitur, ut 'Leonidas,' 'Palladas:' ita recte igitur *Polyxenidæ*, dandi casu. Nazarianus tamen *Polyxenidi*: cujus rectus casus esset Græcis, Πολυξενίδης, ut Λεωνίδης, Σιμωνίδης. Vide Priscian. lib. 3. Σιμωνίδα fere semper scribitur pro Σιμωνίδου. Sic Maro dixerat 'Belida Palamedis,' pro, Belidæ; ut annotat Carisius. *Salm.* *Polyxenidi* etiam Ryck. Berol. Duisb. et o. e. *Polyxeni* Regg. *In Syriam nam rex* Fran. omissis mediis.

Nec spectare poterat] Præ metu scilicet. Sed hoc vanum est: nam Antiochus tum Colophonem terra oppugnabat, ac demum victa classe sua obsidione illius abscessit. Liv. XXXVII. 26. et 31. Cuperus Exerc. I. de Elephantis cap. VII. Florum tuetur; sed magis conjecturis, quam firmis rationibus. 'Nec spectare,' pro, ne quidem spectare. Justin. III. 4. 'Itaque nec salutatis matribus proficiscuntur.' Et sic rursum XII. 16. et XXXVIII. 7. Et Florus I. 15. 3. et IV. 12. 15. Sic Is. Vossius etiam accipit hoc Catulli c. XLIV. 'Salve nec minimo puella naso.' Alii aliter, et rectius puto.

A remigantibus Rhodiis] Ex duabus vocibus unam faciendam censeo, *adremigantibus*: et distinguendum: *Igitur, duce Æmilio Regillo, adremigantibus Rhodiis, tota laceratur.* Libro primo: *adremigantem littori Romanorum videt classem.* Sic 'adgubernare' alibi dixit. *Salm.* *Adremigantibus*] Sic reposui, sequutus fidem codicis Naz. utique cum et Pal. 3. haberet divisis vocibus *ad remigantibus*. Grut. *Adremigantibus* etiam Toll. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. Reg. Q, E. V. et P. *arremigantibus* Reg. F. Florus rursum III. 9. In Ryck. post verba 'duce Æmilio' omnia intermedia usque ad 'Alcibiadem æquavimus' deerant: eodem errore scribentis, quem supra aliquoties animadverti.

§. 13 *Ne sibi placeant*] Ryckius adscripserat: 'Tumor poëticus.' Hæc merito non placuerunt Viro Doctissimo. Nam Florus certe componit multum inter se diversa. 'Placere sibi' dici eos, qui de se ac rebus suis magnifice sentiunt, iisque se efferunt atque insolescunt, docent interp. Juv. X. 42. et Petron. c. LXIV.

Themistoclem] V. e., immo et Pall. tres, *Alcibiadem*: non valet animus perpendere, utra melior lectio; nisi quod cæco appareat, *Themistoclem* magis proprie opponi Persarum regi Xerxi, quam *Alcibiadem*. Grut. In Voss. 1. et 2. puto esse *Themistoclem*; nam ex iis ad Ed. Flori, in qua hoc legitur, e. tert. adnotatum erat *Alcibiadem*, quod in o. aliis scr. et e. est.

Ephesiis Salamina pensavimus] Legend. *Epheso Salamina pensavimus*: hoc est: Pugna ad Ephesum æquavimus prælium Salaminium, sive laudem, quam in Salaminio prælio Græci sunt adepti. Non enim cum Ephesiis confiixerunt Romani, sed non longe ab Epheso ad Myonesum cum Antiochi classe. *Græv.* Tollius adnotarat, sic quoque in cod. suo emendasse virum doctum, sed ignotum, e Lipsio. Et ita in exemplari suo emen-

daverat Auditor Lipsii. Probo conjecturam, quam confirmat Voss. 2. in quo est in *Epheso*; sed non volui cum Begero mutare scripturam receptam. 'Pensarè' recte èt ex usu Scriptorum veterum interpretatur Grævius. Vid. Freinsh. in Ind. et Gronov. IV. Obs. 13. et ad Justin. V. 2.

§. 14 *Voluntaria legatione*] Amore fratris, utque ei provincia ista extra sortem daretur, ut refert Livius, 37, 1, 10. imitatus hac in re Fab. Maximum, Gurgitis patrem, qui eodem modo obtinuit, ne filius, qui male adversus Samnites pugnaverat, ab exercitu removeretur: ap. Epitomatorem Livii, libro 11. *Freinsh.* Forte melius distinguatur, *frater*, *ille modo victor Carthaginis*, *Africanus*.

§. 15 *Mæandrum ad amnem montemque Sipylum*] Fallitur Florus cum ad Mæandrum posuisse castra tradit Romanos: posuerunt illa ad Magnesiam, quæ ad Sipylum est, teste Liv. XXXVII. 37. Fraudi fuit Nostro, quod alia Magnesia fuerit ad Mæandrum, alia sub Sipylo, quas perperam pro una eademque urbe habuit. Hoc erudite cl. Virdungus observavit. Utraque Magnesia nota est tam in Geographorum veterum libris, quam ipsorum mappis. *Græv.*

Montemque Sipylum] Divi Nazarii liber: *montemque Sipylum et Spilum.* In quo frustra quis se torqueret? *Spilum* enim varia lectio est, sed mendosa, quam adposuit antiquarius more suo, ut nos aliis locis notavimus. *Salm.* *Considerat* Voss. 1. 2. sic in Liv. IX. 37. 7. ubi vid. cl. Drakenb.

§. 16 *Equitum, falcatorumque curruum, non minor numerus*] Cave intelligas ista verba, 'non minor numerus,' juxta proportionem, ut loquuntur, Arithmeticam; quæ enim hæc absurditas? sed ut ita capias, non minorem equitum curruumque vim adfuisse, quam multitudo pedestrium copiarum requireret. *Freinsh.* Appian. in Syriac. p. 107. scribit Regem habuisse 70. M. militum: Liv. XXXVII. 37. 70. M. peditum, equitum plus 12. M. Lipsium suspicatum fuisse numerum equitum excidisse, adnotatum erat ad Edit. Plant. 'Elephantos immensæ magnitudinis' designat Indicos, quos Rex habebat numero 54. quibus et magnitudine corporum et animorum longe inferiores sunt Africi. Africos autem 16. habebat Scipio. Liv. XXXVII. 39. et Appian. l. d.

§. 17 *Sed hæc omnia præpedita magnitudine sua*] Scilicet omnibus in rebus suus esse debet modus. Et bene Tiberius exercitum suum, 'cum eum majorem, quam ut temperari posset, neque habilem gubernaculis cerneret, dimittere statuit,' ut loquitur Vellei. 2, 113, 4. Sed et legimus, Panegyrico dicto Constantino, Constantii filio, cap. 5. 'Magnus Alexander, cum præter Macedonas suos, cunctæ Græciæ, universo Illyrico, innumerabilem dilectum posset indicere; nunquam majores quadraginta millium copias duxit; inhabile regenti ratus, quicquid excederet, et turbam potius, quam exercitum.' Verum de hisce talibus, plura disseruimus ad illa Taciti, 14, 36. 3. 'Etiam in multis legionibus, paucos esse, qui prælia profligarent.' *Grut.* Adde supr. 2, 2, 34. *Freinsh.*

Ad hoc imbre, qui subito superfusus] Nihil videtur turbidi esse in h. l. nisi animum advertas. Sed non pertinent hæc ad præcedentia, quo vulgo referuntur. Non enim omnia præpedita sunt imbre, ut magnitudine, sed imber tantum arcus corruperat cum manus consererent. Vide an non Flori ingenio melius omnia respondeant, si legas: *Sed hæc omnia præpedita magnitudine sua. Ad hoc imber, qui subito superfusus, mira felicitate Persicos arcus corruperat.* Levis autem est mutatio, duæ tantum litteræ transponuntur. *Græv.* Sed si ita legatur ac distinguatur, non cohærebit oratio. Certe pronomen *qui* tum locum habere non

potest. Begerus tamen conjecturam hanc recepit.

Mira facilitate Persicos arcus] Lego; *felicitate*. Non enim mirum, si imber subito superfusus arcum facile potuit corrumpere. Magis mirum deberet videri, si arcus ab imbre et madore vitiati non essent. Sed mira profecto felicitas illa Romanorum, pro quorum partibus cœlum stare videbatur, cum effusus imber hostium arcus inutiles reddidit. Libri sane veteres, Nazarianus, et Palatinus *felicitate* retinent. *Salm.* *Felicitate*] Sic omnes Mss. et nostri, et aliorum, nam editi *facilitate*: similia exempla ubi humor arcus fundasque et jaculorum amenta emolliit, victoriamque tradidit adversariis, posuimus libro Livii 36. cap. 41. *Grut.* Vide etiam Frontin. 4, 7, 30. et Eutrop. 4, 32. Item Leonis Tactica c. 18, 115. &c. 20, 115. *Freinsh.* *Facilitate* nusquam inveni nisi in e. v. et Beroald. Pro *Persicos arcus* Reg. Q habet *Parthicos*. Hoc quidem defendi potest: sed non est cur vulgatum mutetur.

§. 18 *Eo libentius, quod tam facile cessisset*] Ap. Justin. etiam, 1, 7, 6. 'Quanto bellum minoris periculi, tanto et mitior victoria fuit.' Liv. 28, 20, 10. 'Mitior ea victoria fuit; nec tantumdem noxæ admissum erat, et aliquantum iræ lenierat voluntaria deditio.' Add. Polyb. ap. Vales. p. 189. Liv. 45, 27, 2. Suppl. Curt. 1. 3, 14. Item Suet. in Vita Tiberii, ubi de Batone. *Freinsh.* Adempta est Antiocho Asia cis Taurum. Liv. XXXVII. 45. et 55. Appian. in Syriac. p. 112. Cic. pro Deiot. c. XIII.

Cap. 9 Hoc bellum describunt, Liv. lib. 38. Justin. lib. 32. Appian. Syriaco: Eutrop. 4, 1. Auctor de Vir. Ill. cap. 52. De Ætolia Plin. 4, 2. Strabo, lib. 10. *Cam.*

§. 1 *Syriaco bello*] Non temere reperi aliam veterem cod. in quo non frequentius *Syriaticum*, quam *Syriacum* scriptum occurreret. Ita scribi in Solini vetustis exemplaribus, ita in Isidori, ita denique in Flori libris semper visus sum animadvertere. Ut hoc loco, *Syriatico bello*, non *Syriaco*, legebatur. 'Εθνικὰ τοῦ Σύρος, Σύριος, Συριάτης. Inde Συριατικός. Nec horum tamen mentio in ἐθνικῶν Scriptore, ap. quem Θεοῦ διδόντος, περὶ τοῦ τῶν ἐθνικῶν ἤτοι τοπικῶν τύπου multis disputabimus. Sic 'Asiaticus' dicitur, ut 'Syriaticus.' *Salm.* *Syriaco bello successit, ut debebat, Ætolicum*] Reposui ex Ryck. et aliis veteribus libris, ut reponendum etiam vidit Salmasius: *Syriatico successit, ut debebat, Ætolicum*: pro *ut debebat* eædem membranæ, *et debebat*, quod et ipsum Salmasius in aliis reperit, nec rejiciendum putat. *Græv.* *Syriatico* etiam alii Mss. et e. v. et B. Ulpianus l. 15. D. de Testam. tut. 'Si tamen tutor detur rei Africanæ, vel rei Syriaticæ.' Similiter capitis superioris inscriptionem in quibusdam vett. libris esse, *de bello Syriatico*, ibi scripserat Salm. Add. Cap. II. n. 1.

Ut debebat] *Et debebat*, veteres quidam, non male. *Salm.*

Faces] Hoc est, auctores, de quibus supra, 2, 8, 5. Adde sup. 1, 19, 1. *Freinsh.* Vid. Indicem. Liv. XXI. 10. de Annibale: 'Furiam facemque hujus belli.'

§. 2 *Fulvio*] Cujus victoriam Q. Ennius, amicus ejus, insigni laude celebravit. *Cam.*

Caput gentis] Quanti momenti sit, initio belli, si fieri possit, occupare caput hostium, abunde docet Grut. ad Tac. Discurs. 8. §. 1. *Freinsh.* Ambracia proprie non erat Ætolorum, sed Urbs Epiri ad Arethontem fluvium, et sinum maris, qui ab ea Ambracius dicitur. Itaque et olim Pyrrhi, Regis Epiri, regia fuerat. Sed tum ipsa se corpori Ætolorum contribuerat. Liv. XXXVIII. 3.

Regiam Pyrrhi] Sic etiam vocatur a Polyb. in Excerpt. Legat. 28. 2. f. Διὰ τὸ γεγονέναι βασίλειον Πύῤῥου τὴν

'Αμβρακίαν. *Fr.* Et a Liv. XXXVIII. 9.

§. 3 *Memineramus*] Quod rarum. Tac. vide, H. 4, 3, 3. *Freinsh.*

Auxilii] Contra Philippum præstiti, cui tantum tribuit Annibal, ap. Liv. 36, 7, 7. et ipse Livius, lib. 33. recens invento, ut ei victoriam Romanorum imputet. Sed et Julianus, de Cæsaribus, extollit Ætolos, eosque 'non sine ingenti discrimine' victos a Romanis asserit. *Idem.*

§. 4 *Omnemque late Cephaleniam, Zacynthon, et quicquid*] Contendo scribendum: *Serpsit tamen latius in proximos bellum: omnisque late Cephalenia, Zacynthos, et quicquid, &c.* Mentio horum est, en el Viaie de la tierra Santa, del Ceverio, cap. 5. *Passamos poi la Isla de Chefalonia, y fuimos a dar fondo a la Isla del Zante, que fue la antigua Zazinto del sagas Ulisses, muy fertil de azeyte, y vino, y esterie de pan y carne.* Freinsh. Non laudo Begerum, qui conjecturam Freinshemii in contextum admisit, quæ quidem non aspernanda est, quum manifestum sit hæc non cohærere, sed tamen non adjuvatur a libris. Quidam Editores distinctionem majorem posuerunt post 'Zacynthon:' sed ne sic quidem recte fluit oratio, nisi copula eidem voci præponatur. Schefferus improbat conjecturam Freinshemii, ut nimis abeuntem a scriptura vulgata. Ipse legit *fuerat*, et ordinem verborum facit: *scripsit bellum in Cephaleniam, et quicquid fuerat accessio.* Hæc neque mens Flori, nec ordo verborum est. Salmasius hic adnotarat *Cephallaniam* Pal.; sed *Cephaleniam* habent omnes libri Flori uno I. Et sic Mela et Plin. ap. Cellar. II. Geogr. Ant. 14. Sed Græci veteres semper geminata liquida scribebant Κεφαλληνία, et Κεφαλλὴν, gentile, teste Eustath. ad Dionys. Perieg. v. 431. Cujus rei Idem in Homerum hanc rationem adfert, ut gentile Κεφαλλὴν distingui possit a κεφαλὴν, accusativo appellativi κεφαλή· quum alioqui nomen insulæ sit a Κέφαλος. Et sic in Liv. semper edidit Gronov. XXXVII. 13. 'Ad fretum Cephalleniæ tuendum,' et, 'Cum juventute Cephallenum.' Ibid. 50. 'In Cephalleniam insulam.' Et rursus XXXVIII. 9. et 28. ubi et Sigonium vide. Eamque scripturam e libris vetustis, et consuetudine Græcorum probat Manut. in Orthogr. Ryck. et Fran. in tertia syllaba habent e.

CAP. 10 Istris, quia maritimos populi Romani agros latrociniis infestassent, bellum indictum est anno 575. quo A. Manlius Vulso sine SCto profectus, ad lacum Timavi fontis castris, incursu Istrorum, magna cum militum trepidatione, exutus est. Istri, cum in Quæstorio omnium rerum apparatum viderent expositum, sese magna securitate ad epulandum convertunt: interim Romanus miles ex fuga collectus, vino epulisque sopitos invadit; ad 8. M. Istrorum in castris sunt cæsa. Æpulo rex raptim a suis in equum impositus, Nesactium fuga elapsus est, quem insecuti Manlius et Junius Coss. oppidum vi capiunt: Rex, ne vivus in hostium potestatem veniret, sese gladio trajecit. Istria inde duorum adhuc oppidorum excidio pacata est: ita fere Livius, libro 41. ita ut, antequam C. Claudius Pulcer Cos. in provinciam cum imperio legitimo venisset, bellum ab istis Coss. confectum fuerit. Capitolini tamen triumphi cum Floro consentiunt, utpote qui C. Claudium Pulcrum de Istris triumphasse testentur, anno 576. Istria a Carnis, sive Occidente, oppido Tergeste; ab Ortu, Arsia amne; a Septemtrione, Alpibus, et Japudibus populis; Meridiem claudit Adriaticus sinus. Istam provinciam fuisse factam, anno 625. C. Sempronio Tuditano Cos., et cum Illyrico conjunctam, quousque Augustus illam, in decima regione rela-

tam, Italiæ cum Carnis et Venetis, testibus Strabone, lib. 5. p. 149. et lib. 7. p. 217. et Plinio, 3, 1. conjunxerit, observo. *Stad.* Variant in scriptura hujus vocis libri scripti et editi, *Histri*, *Istri*, *Hystri*, et Ryck. *HVstri*. Retinui quod in plerisque et hic, et l. 18. 3. erat. Quod autem Florus scribit Ætolos ab Histris adjutos fuisse, id quærendum est, quo auctore dicat. Mihi non valde probabile videtur, eo quod nec Livius quidquam de ea re memorat, et quod hoc bellum decimo anno post Ætolicum gestum, et ab A. Manlio, cui Gallia provincia erat, Histris sine S. P. Q. R. jussu illatum est. Liv. XLI. princ.

§. 2 *Initia pugnæ prospera*] Addit particulam *et* Nazarianus, *et initia pugnæ:* quod etiam aliæ edd. retinebant: malim, *sed initia pugnæ prospera hosti fuerunt:* errori causam præbuit *set* veteri consuetudine scriptum, pro *sed*. Salm.

Initia pugnæ prospera, eademque exitii causa] Nam, verbis Livii, 21, 61, 2. 'ferme fit, ut secundæ res negligentiam creent.' Ideoque sæpius accidit aliis, quod hic Istris, ut ap. Tac. H. 2, 15. Inde consilium Neoptolemi, ap. Justinum, 13, 8, 5. 'Læto ex victoria, et securo fuga sua, Eumeni superveniant.' Quapropter non imprudenter disputat Appianus, Civil. 2. 'Clade Dyrrachina nihil accidisse rebus Cæsaris opportunius; propter eam enim,' inquit, 'inflati Pompeiani, contra suum imperatorem pervicaces sunt redditi, et sine arte ad certamen ferebantur.' Sic Plut. in Crasso, cap. 21. 'Hæc victoria, quod nimios spiritus fecisset fugitivis, perdidit Spartacum.' *Freinsh.*

Gnæi Manlii] 'Mallii,' an aliis? Græci Romanorum 'Manlium,' Μάλλιον fere solent scribere. *Salm.* Hunc ita appellant etiam Julius Obsequens et Cassiodorus. 'Aulum' pro 'Cnæo' Livius l. XL. et XLI. veteraque marmora. *Vin.* Et horum auctoritate potius standum esse, recte censet Pighius in Annalib. ad A. U. 575.

Prædæ] Vid. Homer. Il. 15, 346. *Freinsh.* Justin. XXIV. 7. 'Galli vino, velut prædæ, incubantes.' In Naz. Reg. F, Berol. Duisb. Voss. et v. e. *optimæque prædæ*. Sine dubio male.

Ubi essent, præ poculis nescientes] Hoc modo Scythæ etiam perierunt, ap. Justin. 1, 8, 7. et temporibus Longobardicis Franci, qui Pertharitum, a Grimoaldo pulsum, restituere satagebant, ap. Sigon. lib. 2. Regni Italici. Nempe, quod Juvenal. Sat. 15, 47. ait: 'Facilis victoria de madidis et Blæsis, atque mero titubantibus.' *Freinsh.* Sen. Ep. LXXXIII. 'Non est animus in sua potestate ebrietate devinctus.' Et mox: 'Adjice illam ignorationem sui.' Polyphemus ap. Lucian. in Dial. Cyclopis et Neptuni: Καὶ οὐκ ἔτι ὅλως ἐν ἐμαυτῷ ἤμην. Sic de homine metu perturbato Terent. Phorm. v. 8. 3. 'Hiccine ut tibi respondeat? Qui hercle ubi sit nescit.'

Appius Pulcher] Errat haud dubie. Manlius cernens Histros neque Romanum exercitum persequi, neque stationem pro castris habere, ratus eos, id quod erat, præda occupatos esse, mox suis e fuga collectis castra recepit, Histrorum plerisque vino ac somno gravatis. Liv. XLI. 3. et 4. Deinde Anno seq. 576. C. Claudius Pulcher Cos. oppidis aliquot Histrorum captis eos in deditionem accepit, et de iis triumphavit. Liv. ibid. c. 11. et 13. Ita recte hic adnotarat Vinetus. Sed et qui Floro 'Appius Pulcher,' is in Fastis, et ap. Livium 'C. Claudius Pulcher, App. F.' dicitur. Vinetus perperam conjuncto utroque prænomine *Caium Appium Claudium Pulchrum* vocat.

§. 3 *Revomuere victoriam*] Sumsit e loco Virgilii, quem in Ind. retulit

Freinshemius. Et tamen sermo poëtæ simplicior est. Histri quoque non tam male pepererant victoriam et prædam, quam male utraque usi e-rant.

Ipse rex Apulo equo impositus] Dubitant docti, regis sit istud nomen, an mutari in aliud quid debeat. Lipsius *ab epulo* emendabat. Fuit quando putarem, Apulum equum dici, ex Apulia. De quibus Lucillius ap. Fest. 'Apulidæ pedibus stlembi.' Nunc vix ausim dubitare, quin *Apulo* sit Reguli illius nomen. Apulonis mentio in veteri inscriptione: CAMURIUS APULONI FECIT. *Apulo* igitur nomen proprium Reguli hujus, et sic malim scribere, quam 'Æpulo,' ut ap. Liv. legitur, ubi sic vocatur, lib. XLI. *Salm.* *Apulo*] Ita v. e. al. *Æpulo.* Lipsius d. cap. XIX. (Elector. Lib. II.) non vult hic ullum regis nomen positum a Floro, sed scripsisse, *ab epulo*, quod scilicet Claudius eum epulantem invasisset: defendi ego illud *Apulo* in Suspicionibus meis, quæ videantur, si cui tanti: certe illud *Apulo* constanter remanet in Pall. tribus, nisi quod tert. *Appulo.* Grut. Vet. ed. habet *Appulo.* Et sic etiam Reg. Q, Berol. et Duisb. In Inscriptione, quam e Grut. 864. 2. profert Salmasius, *Apuloni* pro *Apoloni*, i. e. Apollini, poni docet Reines. I. Var. Lect. 25. et hic retinendum putat *Æpulo*, quo nomine hunc Regulum Histrorum vocat Liv. XLI. 11. 'Apolo' pro, Apollo etiam est in Inscriptione ap. Vignol. p. 339. post Commentarium in Columnam Antonini Pii.

Quum subinde crapula, et capitis errore, lapsaret] Κραιπαλῶν, καὶ ἀλύων, καὶ γυῖα σαλευόμενος. Liber Naz. verbum *jactaret* interserit, in hunc modum; *quum subinde crapula, et capitis jactaret errore lapsaret.* Nec, qui possit retineri aut emendari, video, nisi legimus: *quum subinde crapula caput jactaret, et errore lapsaret:* vel, *et capitis jactatus errore lapsaret.* Proprium eorum qui crapula laborant, caput jactare et motare. Cui convenienter Grammatici veteres, κραιπάλην dictam aiunt, ἀπὸ τοῦ κάρα πάλλειν τοὺς μεθύοντας. Illa conjectura non leviter mihi placet. *Salm.* Locus vitiosus: nam Pal. 1. habuit a manu priore, *et capitis et jactaret, errore lapsaret*, superscriptumque deinde, *et capitis jactatus errore lapsaret:* an fuit? *cum subinde, e crapula, capitis jactatus errore lapsaret.* Grut. Salm. conjicit legend. *cum subinde crapula caput jactaret, et errore lapsaret:* proprium enim esse eorum, qui crapula laborant, caput jactare et motare: cui convenienter Grammatici veteres, κραιπάλην dictam aiunt ἀπὸ τοῦ κάρα πάλλειν τοὺς μεθύοντας. *Freinsh.* *Et capitis errore lapsaret*] Naz. *et capitis jactaret errore lapsaret.* 'Capitis error' quid sit Latinis nemo facile dixerit. Assentior N. Heinsii pulcherrimæ et certissimæ emendationi, qui legit secutus ductum vetustissimi codicis: *et capitis jactati fervore lapsaret.* Jactatum caput equitationis motu regem ebriosum reddebat, ut fit, magis ebrium. Tertia et secunda ante ultimam litteræ in *jactaret*, ex subsequenti *errore* natæ, sunt eradendæ, ut relinquatur *jactat*, cui *i* littera si subnectatur, quæ sæpe in Naz. solet omitti, habebis *jactati:* et hoc proprie dictum. Liv. XXI. cap. 48. 'Scipio nec vexationem vulneris in via jactati ultra patiens, et collegam ratus exspectandum:' sic lego e vestigiis Puteanei codicis, non *jactantis*, aut *jactanti.* Plura illic ad rem Gronovius, quæ videantur. Naso: 'Fessaque jactati corporis ossa dolent.' Lucan. 'Jactando membra fatigat.' Sicut 'jactari,' sic et 'fervor capitis' est proprium hac in re vocabulum. Horat. l. II. Sat. 1. v. 24. 'Saltat Milonius, ut semel icto Accessit fervor capiti, numerusque lucernis.' Agit de homine ebrio. Nam quemadmo-

dum mare dicitur fervere cum æstuat, et nova musta cum fæcem exsudant, homines denique iracundi cum concitantur, nec satis sunt sui compotes, sic et qui se vino liberalius ingurgitarunt. Ov. ‘ Et fervet multo linguaque corque mero.’ Quomodo in frequenter. Juv. ‘ Cum stomachus domini fervet vinoque ciboque.’ Hæc debes patri elegantiarum Nicolao Heinsio. *Græv.* Alii scripti nihil mutant. In Voss. 3. tantum est *laxaret*, pro *lapsaret;* ut ap. Suet. Aug. LXXXVIII. *ixi* a legato consulari scriptum pro *ipsi*. Præfero aliorum conjecturis Heinsianam, etsi eam cum Begero recipiendam non existimavi. Ebriorum quidem est ‘jactare caput;’ sed non scio eam jactationem ‘ errorem capitis’ dici, quemadmodum ‘ errantes pedes,’ vel ‘gradus’ ebriorum sæpe dicuntur. Quod Keuchenius ad Seren. Samonic. p. 193. scribit *errorem* de morbo ac dolore dici, idque hoc loco Flori confirmat, plane ἀπροσδιόνυσον est. ‘Subinde’ pro, crebro, identidem, inter ea, quæ decrescente puritate Latini sermonis in usu esse cœperunt, refert Vossius Partit. Orator. IV. 1. 46. Nam ap. vetustiores id idem esse, quod ‘ deinde.’ Aliter Gifanius in Obs. in Ling. Lat. Livium et eo recentiores ‘subinde’ dicere pro, paullo post, mox: sed eam notionem Ciceroni et antiquioribus inusitatam videri. Certum est ‘ subinde’ tam antiquioribus, quam junioribus scriptoribus esse ‘mox,’ ‘deinde;’ vid. Liv. V. 35. VIII. 27. XXX. 7. Recentiorum loca sunt in Lexicis, quibus add. Suet. Galb. X. ubi Bulengerus cap. I. de Prodig., et eo auctore Pitiscus, pro *subinde* perperam substituunt *sub id*. Hos eo quoque non minus sæpe uti pro, crebro, identidem, ostendunt Lexica e Velleio, Suet. et Tac. et e Sen. H. Stephanus II. Proodop. ad Sen. Lection. 9. Sed Vossius hunc usum non recte ad tempus decrescentis puritatis linguæ Latinæ rejicit. Duo loca Livii X. 17. et 27. in quibus manifesta est hæc significatio, observarunt Viri docti, qui librum Tursellini de Particulis ling. Lat. multis accessionibus egregie locupletarunt. Add. his tertium XXXV. 21. ‘ Prædæ minus inventum est, quod subinde spolia agrorum capta domos mittebant.’

Vix et ægre] Similia legas in Hist. Scot. Buchanani, p. 211. f. edit. in 8vo. *Freinsh.* Macrob. I. Saturn. 7. ‘ Horum alterum vix ægreque a vobis admissum audio.’ Vid. ibi Jac. Gronov. Hæc aliter a Liv. XLI. 4. et 11. referri præter Stadium etiam Vinetus adnotat, et Florum fortassis alios Auctores sequutum putat.

CAP. 11 Hoc bellum late scribit Liv. lib. 38. meminit Justin. lib. 28. Auctor de Vir. Ill. cap. 56. Val. M. 6, 1, 2. ext. Oros. 4, 20. Pauca Euseb. Lib. Temp. De origine, moribus, &c. Gallo-græcorum, lege Dionys. in 6. Faciunt huc, quæ scribit Justinus, lib. 24, et 25. *Cam.*

§. 1 *Syriaci belli ruina*] Et hoc loco *Syriatici* veteres agnoscunt. Vide quæ supra notamus. *Salm.* Ad cap. 9. hujus lib. Vid. et inf. ad cap. 12. n. 1.

Gallogræciam Syriaci belli ruina convolvit] Modus loquendi, inquit N. Heinsius, alias mihi non observatus, *ruina convolvit*, pro *involvit*. Excidit, ni fallor, vocabulum: cujus duas priores syllabas vox ‘ belli,’ utpote sibi cognatas, abstulit, tertiam *co* in *convolvit*. Legendum igitur ei videtur: *Syriaci belli ruina illico involvit*. Reddendum Curtio quoque idem vocabulum libri IX. cap. 1. *in colloquium convocaverunt;* sic codex Modii, reliqui omnes constanter *conlocaverunt*. Opinor, *illico vocaverunt*. Paterculo a me restituta est, Tacito etiam Livioque non semel. Livii locus ille nunc succurrit lib. III. cap. 61. ‘ Quin illico congrederentur acie, inclinandamque

rum semel fortunæ darent.' Pessime illi hactenus circumfertur, sed et e proxime subsequenti 'congrederentur' duæ litteræ priores sunt iterandæ, prorsus ut peccabatur apud Florum. *Græv.* Repetit Heinsius conjecturam suam ad Vell. II. 28. Reg. Q, *involvit*, quod recte probant Viri doctiss. nam, quod vulgatur, plane insolens est. Obloquitur tamen Begerus, et *convolvit* efficacius esse dicit, quam *involvit*: nam 'quod ruina involvit, id non statim ea convolvi.' Significari igitur 'Gallogræciam belli Syriatici ruinam non tantum bello in se translato sensisse, sed et simul ruisse.' Hæc frivola sunt et inania. Etenim quum Florus I. 18. 1. scribit, bellum Tarentinum 'Campanos, Apulos, Lucanos, et Tarentinos una veluti ruina pariter involvit,' et III. 5. 21. Mithridates 'totum pæne Orientem ac Septemtrionem ruina sua involvit,' an hoc idem est, ac populi illi tantum senserunt bellum, neutiquam vero a Romanis victi ac subacti sunt, sed statum pristinæ libertatis obtinuerunt? Aut quum Virg. XII. Æn. 684. e quo loco intelligitur, unde sumta sit metaphora, quæ est in phrasi 'ruina involvi,' dicit: 'Montis saxum de vertice præceps, Quum ruit avolsum,....Silvas, armenta, virosque Involvens secum;' an quisquam putabit hoc esse: Homines, et pecora, in quæ saxum incidit, ruina illa non opprimuntur, sed tantum leviter eam sentiunt? Si ex aliis probatis Scriptoribus ostendi possit Latine dici, quod hic legitur, sententiam mutabo. Nam Virgilii locum Æn. II. 474. de serpente, 'Lubrica convolvit sublato pectore terga,' absurde huc trahit Begerus.

Fuerant inter auxilia] Ita nulla litera minus v. e. et Pal. 3. nisi quod distinctiones eis aliæ: et hanc puto verissimam scripturam: ut velit eis illatum bellum fuisse, quod auxilia tulissent Antiocho. Illud tamen, inquit Auctor, an prætextus fuerit tantum, an veritàs ipsa, ambigitur: verum de eo loco nos quoque certiora in Suspicionibus. Pal. 1. expressit: *fuerant inter aux. regis Ant. an fuisset cupidus triumphi Manlius, an eos visos simulaverit:* nec aliter Pal. 2. nisi quod is *cupidior*. Lipsius d. cap. XIX. alia distinctione et correctione sententiam ait expedire: *Fuerint inter auxilia regis Antiochi, an fuisse, cupidus triumphi Manlius, ac eos visos simulaverit, dubium.* Grut. Lipsii emendatio valde probabilis mihi videtur. De ejusmodi vincendi cupiditate vide inf. 3, 7, 1. *Freinsh.*

§. 2 *An fuissent, an visos eos simulaverit*] De sinceritate hujus lectionis nolim dubitare, quia tamen ab ea paulo in diversum abeunt veteris scripturæ vestigia, dubium excitabimus in re satis dubia. Hæc est lectio veterum, et inter eos Nazariani vetustissimi: *an fuisset cupidus triumphi Manlius, an eos visos simularit, dubium est:* quæ stare non potest, si sententiam spectes. Nihil consultius mihi visum est, quam si scribas, pro *an eos visos*, *ac eos visos*, et ita legas, *an fuisset cupidus triumphi Manlius, ac eos visos simulaverit:* optima nunc sententiæ ratio est: præcedit, 'fuerant inter auxilia regis.' Hoc in dubium revocat, iis quæ sequuntur: An, inquit, triumphi cupiditas eo Manlium impulerit, ut ils attribueret quod fuissent in auxiliis Regis Antiochi, ac eos visos simulaverit, dubium: video quid possit opponi: nos veterem scripturam, qua licet, et qua possumus, tueri, satis tutum putamus: Pal. 2. *an fuisset cupidior triumphi Manlius.* Salm. Certissima est Justi Lipsii emendatio, quam non dubitavi Floro tanquam veram scripturam reddere. Pro *an cupidus* legendum quoque cum Salmasio *ac cupidus.* Sic igitur hic locus est constitutus: *Fuerint inter auxilia Regis Antiochi, an fuisse, ac cupidus triumphi*

Manlius eos visos simulaverit, dubium est. Sententia hæc plana est et indubia. Perperam omiserunt operæ τὸ *ac* in editione mea. *Græv.* Salmasius et Lips. *ac* ponunt ante 'eos,' non ante 'cupidus,' ut scribit Grævius, et incaute ediderunt Begerus et Amst. E Salmasii exemplari liquet Pall. in sola voce *cupidus* discrepasse a Naz. Hujus scriptura etiam est in Ryck. Flor. (sed in hoc *cupidus fuisset*) Voss. 2. et vett. edd. excepta 1. Ab iis in hoc tantum abeunt Magl. Voss. 1. 3. et Fran. quod in illo est *an fuisse cupidus*, in his *an fuissent cupidus*. Berol. Duisb. et v. e. habent, quod hic editum est. E Regiis nihil adnotatum erat ad Edit. Grævii, in qua sola, quod quidem sciam, legitur: *Fuerint inter auxilia regis Antiochi, an fuisse cupidus t. Manlius eos visos s.* N. Heinsius in ora libri sui scripserat, *Fuerint*, *fuisse*, et *invisos*. Videtur voluisse *Fuerint inter auxilia Regis Antiochi, an fuisse cupidus triumphi Manlius eos invisos simulaverit.* Sed *invisos* nusquam, nisi in Edd. Camertis, invenio. Tollius Fortuit. c. XXI. totum locum ita constituit: *Fuerant inter auxilia Regis Antiochi* (i. e. Ea belli causa prætexebatur: sicut præcedentibus quoque duobus capp. causa belli expressa est): *Fuerintne, an cupidus triumphi Manlius eos simulaverit:* quæ non possunt probari, utpote nimis ab omnibus libris recedentia. Lipsii conjecturam non immerito laudant Freinsh. et Grævius. Et sic etiam Is. Vossius emendarat, et Perizonius adscripserat recte ita emendasse Lipsium. Si quis tamen retinendum censeat *fuerant*, quod placet Salmasio, et est in omnibus scriptis editisque, quos memoravi, ea sententia, quam exponit Tollius, non magnopere refragabor. Conjecturam Lipsii post Grævium receperunt Beger. et Amst. nisi quod male, ut dixi, posuerunt *ac cupidus.* Mihi in tanta varietate visum fuit relinquere quod Gruterus et Freinsh. ediderunt, quod deinde etiam alii sequuti sunt.

Manlius] Adscribere libet optimi et clariss. Viri Jac. Bongarsii notam ad Justini Prol. 32. Miror, inquit, in Historia Miscella Pauli Diaconi, 4, 5. Fulvio hoc tribui, cum Fulvius, qui collega erat Manlii, pæne iisdem diebus cum Ætolis bellum gesserit, quibus Manlius cum Gallis. Plutarchus, de Virtut. Mul. cap. 43. Γναῖον vocat, quod Manlii prænomen est: Interpres nostras de Cnæo Scipione Plutarchum loqui arbitratus est. Hactenus Bongarsius. *Freinsh.*

Negatus est victori triumphus] Immo decretus, non tamen sine controversia; Liv. 38, 50. Negatus igitur est: non pernegatus. Quamquam sane Florum hoc sensisse, sequentia sunt indicio. *Id.* Senatus Manlio non ob eam causam videbatur negaturus triumphum, quod dubitaretur an Galli inter auxilia Antiochi fuissent; nam hoc diserte produnt Appian. in Syriac. p. 107. et Liv. XXXVII. 40. apud quem etiam Manlius XXXVIII. 48. testes ejus rei appellat Scipiones: sed quod iis injussu S. P. Q. R. bellum intulerat. Liv. ibid.

Non approbavit] Ita rursus v. e. sine dictione sequenti, *non approbavit Senatus:* approbat enim et is, qui causam ita aliis probat, ut eidem acquiescant, et ratam habeant: et vero illud *Senatus* in nullo visitur Palatinorum. *Grut.* Ryck. *causam belli non approbavit Senatus*, sic et vett. edd. ante Gruterianam. Primus tamen Gruterus ex ed. perantiqua et codd. Palatinis *senatus* expunxit, cum vero id retineat optimus cod. Ryckianus, qui raro recedit a scriptione omnium antiquissimi Nazariani, et ratio quoque stabiliat, nam Senatus probabat caussas bellorum et triumphorum, aut improbabat, non video cur sit ea vox delenda. *Græv.* Tollius adnotarat, si quid mutandum, vel addendum sit, potius legendum esse *Senatui:*

sed melius subintelligi. Et hoc Perizonius prius in libro suo scripserat, additis locis Phædri IV. Fab. 24. 'Opus adprobavit.' Suet. Aug. XII. 'Quo magis pœnitentiam prioris sectæ adprobaret.' Et Flor. I. 18. 16. Deinde adposuerat; sed omittit V. E. et, ut videtur, etiam Naz. Omittit non solum Naz. verum etiam alii Pall. ut e Grut. et chirographo Salmasii constat, et ceteri omnes scripti, præter unum Ryck. cujus auctoritas non debet valere contra tot alios. Begerus et Amst. ex sententia Grævii et aliis Vett. Edd. revocaverant vocem *Senatus*, quæ mihi ex auctoritate librorum scriptorum et e. v. rursus removenda visa fuit. Est autem potius supplendum *Senatui*, ut similiter tertius casus ap. Phæd. et Suet. quam nominativus *Senatus*. Vid. Interpp. Phædri l. d. Rursus Suet. Aug. VIII. 'Adprobata cito etiam morum indole.'

§. 3 *Mixta, et adulteratæ reliquiæ*] Placet ut ita scribamus: *Ceterum, gens Gallogræcorum, sicut nomen indicio est, mixta et adulterata est: reliquiæ Gallorum, qui Brenno duce vastaverant Græciam:* mixtam et adulteratam gentem Gallogræcorum, et reliquias esse Gallorum, qui Brenno duce in Græciam venerant, dicit, plana sententia et lectione; nec neminem mihi assensurum spero. *Salm.* *Mixta, et adulteratæ reliquiæ*] Et hoc a veteri editione nostra; aliæ enim *mixta, et adulterata est: reliquiæ, &c.* quibus quidem accedit Pal. 1. at enim 2. ac 3. alteram tuentur; cujus bonitas magis appareret, si abjiceretur particula *et*. Grut. *Mixtæ et adulteratæ reliquiæ Gallorum*] Nolim hunc locum sollicitari a Viro summo: nihil edita lectione purius est et emendatius. Gallogræci, inquit, sunt reliquiæ Gallorum, qui sub Brenni ductu infestarunt et vastarunt Græciam, sed sunt reliquiæ mixtæ et adulteratæ, quibus multi Græci et Asiatici accesserunt, inde dicuntur Gallogræci. Non inficias tamen eo in Ryckiano scribi: *gens Gallogræcorum, sicut ipsum nomen indicio est, mixta et adulterata: reliquiæ Gallorum, qui Brenno duce.* Sed vulgata non est damnanda: et eam probat etiam N. Heinsius. *Græv.* Non est hæc vulgata lectio, quam dicit Grævius. Nam omnes edd. vett. præter primam, item Stadii, Cam. et Vin. habent scripturam Nazariani, quæ etiam in Voss. 3. est, *mixta et adulterata est, reliquiæ Gallorum.* Primus Gruterus ex e. v. et duobus Pall. dedit, *mixtæ et adulteratæ reliquiæ*, quem mox Freinshemius, et alii sequuti sunt. Et ita Reg. F, Berol. Flor. Voss. 1. 2. Fran. et Duisb. Solus Magl. *mixtæ et adulteratæ reliquiæ*. Reg. Q, *mixta est et adulteratæ reliquiæ:* quod non displicet. Nec tamen in lectione Nazariani, quidquam est, quod magnopere improbari possit. Sed propter turbam librorum expressi quod Gruterus et Freinsh. probarant: etsi oratio mihi videtur postulare addi *est*.

Qui Brenno] Non aliter v. e. Sequentes, *quibus Brenno, &c.* quomodo et Pal. 2. Sed tert. stat a nostra scriptura. Naz. heic deficit, et annectit alia ex cap. 18. scribit, inquam, *reliquiæ Gallorum. Non temere, si fateri, &c.* quæ jactura sane dolenda est. *Grut.* De Brenno vero quod hic legitur, contra Justinum est, qui scribit, omnes Gallos, qui cum eo fuissent, internecione cæsos esse. Vide etiam Athenæum, 6, 6. in fine. *Fr.* Regg. *qui sub Brenno*, at I. 1. 'Sub Ænea, sub Euandro duce.' Fran. quoque, *quibus Brenno*, fort. transpositis literis *bus* pro *sub*.

Mox Orientem sequuti] In altero Pal. *in Orientem sequuti*, perperam. *Salm.* Sic quoque Ryck. Berol. Duisb. et Fran. fortassis pro *inde*, ut *proin*, *perin*, pro *proinde*, *perinde*, alibi in iisdem libris scribitur. *In* etiam voluerunt scribæ Voss. 1. et 2. quo-

rum in illo est *morientem*, in hoc *moriente*. Potuit etiam conjunxisse Florus *mox inde*. *Sequi* pro, petere, proficisci, obvium est in veteribus. Virg. IV. Æn. 361. 'Italiam non sponte sequor.' Et ib. vs. 381. 'I, sequere Italiam ventis, pete regna per undas.' Vid. Gron. ad Sen. Ep. LXXVI. Græv. ad Cic. X. ad Att. ult. et Heins. ad Val. Flac. I. 66.

Sederunt] Tollius Fortuit. c. XXI. mavult *in media Asia consederunt;* ut in illo Virg. Æn. X. 780. 'Atque Itala consederat urbe.' *Consederant* habet etiam Reg. Q. Nec male; nam et usitatius est. Reliqua sine probabili causa mutantur.

§. 4 *Itaque, ut frugum semina*] De generatione seminum mutato solo notanter Livius, 38, 17, 11. Lege dictum Cyri, Persarum regis, apud Plut. in Apophth. cap. 3. (itemque Herod. in Calliope, et Xenophontem.) Lege quæ posui supra, 2, 4. 3. *Cam.* Plura in hunc sensum ne adjiciamus, vetat clariss. Gruteri Discurs. 45. in Tac. ubi pulcerrime more suo docet, 'Tales esse hominum mores, qualis est locorum situs, ubi degunt.' Adde supr. 2, 4, 2. *Freinsh.*

Asiatica amœnitate mollita est] Ryck. *in Asiatica amœnitate mollita est;* hoc est, in illis Asiæ regionibus amœnissimis: potest hæc lectio ferri. *Græv.* Liv. XXXVIII. 49. Hostem 'degenerem et emollitum amœnitate Asiæ.' Sall. Cat. XI. de Asia: 'Loca amœna, voluptaria, facile in otio feroces militum animos molliverant.' Add. Liv. XXXVIII. 17.

§. 5 *Sub adventu*] Sic III. 6. 6. 'Sub ipso hostis recessu.' Liv. XXV. 24. 'Sub luce Hexapylo effracto urbem ingressus.' Et XLV. 10. 'Excesserunt urbe sub adventu Romanorum quidam.' Vid. Salm. ad Spart. Sever. c. XXIII. Perizon. ad Sanct. Min. IV. 6. 6. et Burm. ad Vellei. II. 24.

Quos Tolostobogi, Tectosagique jam insederant] Multa habentur in edd. de quibus alias dubitare ineptum esset, nisi discrepantiam ostenderent antiqui libri. Ut hoc loco scripti omnes cum veteri editione concorditer scribunt: *Tolostobogiorum Tectosagi jam insederant.* Tres sane partes, sive μοίρας τοῦ Γαλατικοῦ ἔθνους, facere auctores scio, et unam partem, qui Τολοστοβώγιοι dicuntur, alteram Τεκτοσάγας, tertiam Τρόκμους, obtinere. At ex hac lectione videretur Florus Τεκτοσάγας inter Τολοστοβώγους reponere, ita ut in his comprehenderentur. An ita Auctor scripserit, et hoc, ut alia nonnulla, peccarit, nescio. Sed juvat potius inclinare in favorem antiqui Auctoris, eumque menda simul et culpa absolvere, scriptam lectionem ad hunc modum, quem ipsa præmonstrat, reformando: *Tolistobogi, Trocmi, Tectosagæ, jam insederant.* Pro *Tolistobogi, Trocmi,* imperiti librarii fecerunt, *Tolistobogiorum.* Salm. Mire hic turbant libri, quorum varietatem vide suo loco. Jordanei quidem, quorum lectionem Gruterus exhibuit, propius a vero sunt, illi enim: *Colesob egit Olympum tectos agimagubu insederant.* Totum locum ita constituo: *receperant. Tolostobogii Olympum, Tectosagi Magaba insederant: utrimque. Magaba* enim sive *Magava,* quod idem est, literis istis sæpissime invicem mutantibus, nomen montis quem insederunt Tectosagi. Vide Livium 38, 19, 1. ubi male recentius impressi *Magana.* Freinsh. Scriptura V. E. hæc est, *solo stologiorum tecto sagatiani insederant,* non ea, quam dicit Salmasius. Nec multo aliter reliqui scripti et Edd. vett. quorum omnium varietatem referre non est operæ pretium. Vulgata lectio, si recte vidit Tollius, in Florent. et Magl. videtur fuisse. Sed suspicor illum hic dormitasse. Nam et omiserat adnotare *quos* abesse a Cod. Berol. et ex eo scripserat *Tolostobogiorum,* quum in hoc quoque, teste Begero, sit *Solostobogiorum,* et

quos itidem ut in Pall. ap. Salm. et Grut. in Ryck. Duisb. Fran. et Edd. Vett. præter Ald. desideretur. Jordaneorum librorum scripturam hanc exhibuit Vulcanius: *colonos abegit. Olympum tecti sago et magaba insederant.* Gruterus: *Colosobegit Olympum Tectosagi Magabæ insederant.* Freinshemii emendationem laudat, et divinam vocat J. Fr. Gronovius ad Liv. l. d. Eadem jam ante in mentem venerat Lipsio: nam plane sic quoque Auditor illius emendaverat, nisi quod pro *Magaba* posuerat *Maguna.* Sed hoc ignoravit haud dubie Freinshemius. Vulgatam primum ab Aldo profectam arbitror, qui multa in hoc scriptore pessime corrupit. Cur *Trocmos* tertium populum Gallorum non memoret Florus, de quo hic quærit Salmasius, probabilem hanc rationem e Liv. XXXVIII. 19. reddit Begerus, quod hi conjugibus ac liberis ap. Tectosagas depositis Tolistoboiis auxiliatum iverant. Sed tamen hoc tantum decrevisse Trocmos dicit Livius: e quo eos ap. Tectosagas mansisse intelligitur ex eod. lib. cap. 26.

Utrique fundis sagittisque acti] Lipsius conjiciebat: *utrimque fundis et sagittis detracti.* Ex Jornande pro *acti* reponit *detracti.* Sed N. Heinsius malebat: *Utique fundis sagittisque adacti:* et id verum videtur. *Græv.* Heinsii conjecturam expressit Begerus. Sed *acti* est in o. s. et e. et defendi potest. Virg. Æn. I. 190. 'Tum vulgus, et omnem Miscet agens telis nemora inter frondea turbam.' Et Æn. IV. 70. 'Quam procul incautam nemora inter Cresia fixit Pastor agens telis.' Liv. XXXVIII. 46. de his pugnis ita: 'Fundis sagittisque in fugam consternati sunt.'

§. 6 *Alligati*] *Adligare* sæpe pro simplici ligare, vel obligare, poni ostendit Gron. ad Liv. V. 27. VII. 24. et ad Sen. Ep. XCIV. Colum. I. de R. R. 8. 'Num villicus aut alligaverit quempiam domino nesciente, aut revinxerit.'

Miraculo quodam fuere] Admirationi fuerunt, Schult. ad Sen. Controv. II. qui putat permutari casus, ut I. 1. 7. 'Assuetæ sanguine et præda aves.' Tollius adscripserat: Lege *quondam*, vel *quidem*, vel *quodammodo.* Sed Sall. Cat. II. 'aliquo negotio intentus,' pro, alicui. Lipsii auditor *quidam.* Apertum est cur existimaverint, vitiosum esse *quodam.* Vavassor tamen de Vi et Usu quorumd. Verbor. duo observat loca Ciceronis, in quibus verbo substantivo hoc modo posito ablativus adjungitur; v. Ep. ad Att. 1. 'Multa prætereo, quæ tum mihi majore stomacho, quam ipsi Quinto, fuerunt:' et X. ad Att. ult. 'Me mirifice tranquillitates adhuc tenuerunt, atque majore impedimento fuerunt, quam custodiæ, quibus adservor.' Et sic in Manutii, Car. Stephani, et Plantini Edd. utroque loco legi dicit. Sed Malaspina ad priorem locum adnotat in veteribus libris esse *majori;* idque etiam ibi Gruterus, Græv. et Gron. at posteriore loco *majore*, ediderunt. Si vel uno loco ita recte scriptum est, etiam hic *quodam* ferri debet. Tamen magis placet conjectura Lipsii; ut non de omnibus in universum, sed de quibusdam ferocioribus hoc dicat Florus.

Quum catenas morsibus et ore tentassent] De feritate Gallorum, plenæ omnes historiæ, quæ res originem dedit proverbio, quo Plutarchus de Stoïcor. Repugn. cap. 52. utitur, ut 'facta Galatica' dicantur pro sævis et barbaris. *Freinsh.* 'Catenas morsu tentare' rursus inf. IV. 12. 17. Virg. II. G. 247. 'Et ora Tristia tentantum sensu torquebit amaror.' Phædr. IV. Fab. 7. 'Hæc quum tentaret, si qua res esset cibi, Limam momordit.'

Offocandas] Ryck. antiqua ratione scribendi *obfocandas.* Pal. 1. Voss. 2. et Ed. Parv. *effocandas.* Hoc fortassis

est a correctore, qui in Sen. de Brev. Vit. c. 11. legerat, *bonis suis effocantur:* pro quo Hermol. Barbarus in Glossem. Plin. v. *Præfocatio* videtur legisse *effocantur*, ut in h. l. Flori. Sed Borrich. Cogitat. de var. ling. Lat. Ætat. vulgatum ibi retinet. *Offocare* rara vox est. Sed et alia non minus rara e præp. *ob* et verbis composita reperiuntur, quorum nonnulla adnotavit Heins. ad Prudent. Peri Steph. Hymn. in Laurent. vs. 191. et Psychomach. 411.

§. 7 *Orgiagontis uxor*] Male scriptum, pro *Ortiagontis:* et hoc ex prisca scriptura, *Orciagontis*, *c* pro *t:* deinde etiam *c* in *g*, ut alias, degenerante. *Salm.* Historiæ meminerunt Val. M. 6, 1, 2. ext. Auctor de Vir. Ill. cap. 55. Livius autem, 38, 24. dicit, non evasisse custodiam, sed a centurione eductam ad duos necessarios mulieris, qui ad flumen eam spectabant: a quibus duobus centurio, aurum pensans, interfectus est. Idem sentit Valerius. (Ego autem eos Auctores a Nostro discrepare non puto, nam istis verbis, 'custodiam evasit,' non dicit, eam evasisse inscio custode, sed hanc ipsam technam, quam, tanquam notam, longius recensere noluit, præsupponit. *Freinsh.*) Hæc ex Galatia oriunda fuit, Chiomara nomine, auctor Plutarchus de Virtut. Mul. cap. 43. *Cam.* *Ortiagontis* hic habebat sola Ald. quod rectum esse ostendunt Vinet. ad h. l. et Sigon. ad Liv. XXXVIII. 19. 'Ορτιάγων quoque Excerpt. Peiresc. e Polyb. p. 114. ubi Vales. etiam in Justini Prolog. L. XXXII. 'Ortiagontem' dici observat. Pro *nam* in Ed. Plant. e Lipsii sententia, puto, scriptum erat *jam*. Sed Vid. supr. ad Præfat. Lib. I. n. 2. et Schult. ad Sen. II. Controv.

Cap. 12 Bellum Macedonicum secundum scribunt passim omnes. Livius, lib. 40. et seqq. Justin. lib. 33. Plut. Paullo Æmilio. Auctor de Vir. Ill. cap. 56. Appian. Mithridatico. Euseb. Lib. Temp. Val. M. 2, 1. 2, 2, 1. 4, 3, 8. 5, 1, 8. Eutrop. 4, 1. Oros. 4, 20. Meminit Plinius, 33, 3. et Gell. 7, 3. *Cam.*

§. 1 *Syriaci belli*] *Syriatici belli;* supra de hoc diximus. *Salm.* Sic quoque hoc loco plerique scripti, et V. E.

§. 2 *Suæ nobilitatis*] De vetustate et nobilitate Macedonum Solinus, cap. 14. Justin. lib. 7. Euseb. Lib. Temp. Dionys. lib. I. ab init. *Cam.* Quos autem spiritus faciat populis avita nobilitas, disce a Grut. quem citavimus sup. 2, 7, 14. et a Nostro supr. 2, 6, 3. *Freinsh.*

Et successerat] Copulam *et*, quæ abest ab Edd. Ald. Græv. et Amst. habent Pall. Ryck. Toll. Duisb. Fran. Voss. et aliæ Edd. *Perses* idem et 'Perseus' ap. alios, et in Voss. I. et 'Persa.' Vid. Gron. ad Liv. XLII. 25. et Heins. ad Vellei. I. 9.

Semel in perpetuum] Sic rursus III. 6, 7. 'Ille dispersam toto mari pestem semel et in perpetuum volens exstinguere.' Hoc fortassis referendum est ad Synonymiam, cujus exempla et alibi ap. Florum sunt. I. 11. 5. 'Assidue et sine intermissione.' II. 2. 6. 'Statim ac sine mora.' II. 3. 12. 'Statim et e vestigio.' Sed cl. Burmanno ad Quintil. I. Inst. Orat. 2. suspecta sunt illa *in perpetuum*, tamquam a mala manu. Et poterant omitti, ut ap. alios probatos Scriptores.

§. 3 *In vires suas*] Justin. III. 2. 'Lacedæmonii communia quondam civitatium auxilia ad vires suas trahebant.'

Industriam Macedonum, &c.] Ita et Vineti editio, et nostra, quomodo et monuerat ex Ms. suo Lipsius, d. cap. XIX. Inepte recentiores: *industria Macedonum, viribus Thracum, disciplinam Macedonum temperavere:* neque

multo melius Pal. 3. retinet tamen lectionem meliorem Pal. 2. De simili re dixerat Auctor et supra, 1, 8, 4. 'Quid ille militiæ artifex Tullus, bellatoribus viris quam necessarius? ut acueret ratione virtutem:' de hac mixtura artis ac virtutis, multa diximus in libris Livii. *Grut.*

Ferociam Thracum] 'Illud in confesso est,' (verba sunt Justiniani, in pr. Novellæ xxvi.) 'quod si quis Thracum regionem nominet, statim una cum dicto virilitas quædam animum, et militarium copiarum, bellorum ac pugnæ cogitatio subeat. Sunt enim ista ingenita, et quasi patrio quodam jure huic regioni attributa.' *Freinsh.*

Disciplina Macedonum, temperavorunt] Naz. liber, *disciplinam Macedonicam:* lege, *disciplina Macedonica temperarunt.* Salm. Idem ad Dedicat. Statuæ Regillæ v. 35. in Naz. ita scriptum esse prodit: *industria Macedonum, viribus Thracum, ferociam Thracum, disciplinam Macedonicam temperaverunt.* Et probat eam scripturam non tantum ibi, sed etiam in Adnotationibus Mss. ad hunc locum; ut tertium colon primo, et quartum secundo respondeat. Fran. habet viliosam scripturam olim vulgatarum Edd. Ryck. quoque et Voss. 2. et 3. *industria,* et Voss. 2. *disciplinam;* sed altera est in aliis scriptis et v. e. Nec video, cur mutari debeat, in qua recte inter se respondent opposita. Vid. ad i. 8. Reg. Q, *temperaverant.* Ryck. *industria Macedonum tentaverunt,* omissis mediis: *tentaverunt* etiam Voss. 3. et *Macedoniam.* Ed. B. *temptaverunt.* Hinc apparet unde ortum sit *tentaverunt.*

§. 4 *Summo speculatus Hæmo*] Hæmus mons qui Thraciam a Mysia dividit, tantæ altitudinis esse putatur, ut ex ejus summo vertice Adria versus occasum, Euxinus versus ortum cernatur: ita enim Pomp. Mela lib. 2. et ap. Strabonem lib. 7. Polybius testatur: quod ideo non posse fieri Strabo contendit, quia ingens terræ tractus et montosus visum abrumpit: bene quidem et recte Strabo: quum namque per Mædicam Thraciæ Philippus cum Perseo ad Hæmum contenderit, ut ex conspectis locis de bello consultaret, quod Livius lib. 40, 22. narrat, non potuit longus esse prospectus: obstant enim versus Adriam Rhodope, Orbelus, Scardus, montes altissimi et perpetui. At ut nihil sit, quod visum impediat, cum Hæmus centum Germanicis milliaribus ab Adriatico in ortum distet, non attollitur ejus perpendiculum ad eam altitudinem, quæ devexitatem terreni globi tanto intervallo tribus milliaribus Germanis cum sextante intumescentem, despiceret: siquidem Plinius 4, 11. Hæmi altitudinem 6. M. passuum supputat: at in tanta specula opus erat 18. M. passuum altitudine. Ista paullo latius sum hoc loco prosecutus, ut lector benignus intelligeret, multam veritatis lucem, apud veteres ex tradentium auctoritate esse obscuratam, quæ Geometriæ beneficio illustretur: ita eadem erroris labe Aristoteles in Meteoris lib. i. cap. 13. de Caucaso contaminatur, et Plinius de Cassio Monte, et alii aliter. Quod ad hunc locum attinet, bene Florus consilium ab ipso Perseo institutum narrat, ut aditus obstrueret commodius Romanis, propter invios saltus et præruptos montes. *Stad.* Vid. quæ disputat Is. Vossius ad Pomp. Mel. ii. 2.

Nisi a cœlo venturis] In eadem opinione erat Arimazes, qui altitudine petræ, quam occupaverat, fretus, interrogavit, 'an Alexander volare posset?' Curt. 7, 11, 5. *Freinsh.* Idem ad Curt. l. d. hic delendam censet præpositionem *a.* Non magnopere requirerem eam, si abesset a vett. libris.

§. 5 *Nam Marcio Philippo Consule*] Videtur N. Heinsio scribendum: *Te-*

men Marcio Philippo Consule. Græv. Probabat etiam Perizonius: et Begerus recepit, sed contra omnes libros.

Marcio] Male ap. L. Ampelium, 'Marco.' *Freinsh.*

Per Astrudem paludem] Hæc Astrudis palus, sive Astruda sit, ut alii volunt, mihi inaudita est, et omnibus Scriptoribus, si bene scio, indicta. *Astimidam, Astiundam, Astomdam:* his tot modis variatum habent libri: quarum scripturarum varietate bene perpensa, corrigendum putavi, *Bistonidam paludem*, vel *Bistonidem*, quod idem est. Hac lectione non longo intervallo relinquimus antiquæ vestigia. 'Bistonis palus' in illis tractibus notissima ex Scriptoribus. *Bistonidam* autem, ut, 'Elidam,' 'Persidam,' 'Leucadam,' 'Chalcidam,' et alia, quæ supr. notavimus. *Salm.* Livius 44, 2, et 3. 'Ascuridem:' quam Ortelius putat fuisse 'Lychnitum' lacum: hodie *Lago di Lochrida.* A qua sententia non abhorret iter Cos. sicut a Livio describitur, cum tabulis Geographicis collatum. Salmasius *Bistonidem* legi vult hoc loco, paludem in illis tractibus notissimam ex scriptoribus; cum præsertim ista lectio non longe discedat a libris. Valde dissentit L. Ampelius, qui 'Scyriam paludem' præfert. *Freinsh.* Corrupta sunt in hac voce omnia exemplaria. Salmasius e Nazar. cum quo consentiunt Berol. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et v. e., adnotarat *Astundam*, e Pal. 1. *Astimidiam*, e 2. *Astimidam.* In Ryck. est *Abstundeam*, in Voss. 3. *Astudeam*, Reg. F *Astimedem.* Flor. *Astmudam.* Reg. Q et Magl. *Astrudem.* Omnino legendum est *Ascurida*, quod etiam Heinsius libro suo adscripserat, additis locis Livii e Lib. XLIV. c. 2. et 3. vel cum Dionys. et Is. Vossiis *Ascuridem*, quæ terminatio est ap. Liv. l. d. Hinc, quum male scriptæ fuissent literæ *c, r, i*, *Astundam*, et *Astrudem* factum, et mox alia monstra lectionum enata sunt. Pro *per* Heinsius quoque malebat *propter*, vel *præter*, ut Liv. XLIV. 2. 'Præter Ascuridem paludem,' et ibid. 6. 'Præter Dium.'

Per acerbos dubiosque tumulos] De hoc quoque loco non possum non tecum communicare sententiam summi Viri et amici N. Heinsii. *Tumulos* istos *acerbos*, inquit, non concoquo, nec *tumulos dubios*. 'Ancipites montes' legisse memini, 'dubios' nunquam. Nimirum B et V in vetustiss. membranis frequenter confunduntur: id duplici errori caussam præbuit hic loci. Nam *debios* exaratum quum esset, fecerunt inde post *dubios*, cum *devios montes* debuissent. In altero vocabulo si transponis litteras habebis *abercos*, sive *abersos*, hoc est *aversos.* 'Aversi tumuli' a solita via aversi ac remoti, deviique, ut suis verbis Florum interpretemur. Sic 'aversam castrorum partem' non modo portam quæstoriam, quæ prætoriæ respectu erat aversa, et ab altera castrorum parte posita, ut Viri eruditi volunt, dixere veteres, sed etiam eam in castris partem, unde exitus non dabatur. Velleius II. 63. 'Per aversa castrorum proruto vallo.' Nam si porta illic erat quæstoria, quid opus erat 'prorui vallum,' ut exitus daretur? Aliud itaque 'aversi montes,' aliud 'adversi.' 'Aversi montes' ut dicebam, devii et a solito itinere remoti, 'adversi,' qui in via occurrunt transeundi, quasi oppositos dicas. Sic ap. Nasonem Amor. I. El. 9. 'Ibit in adversos montes duplicataque nimbo Flumina.' Dubitavi aliquando an et hic *aversi montes* essent revocandi; sed membranæ stant constanter pro scriptura vulgata, ut et in illis ap. Juv. Sat. v. 'Per montem adversum gelidasque cucurri Esquilias.' Esquilinus nimirum mons multa cum difficultate transcendendus erat Juvenali amicum suum aditure. Sed in illo Nasonis loco M. XIV. ubi Æneas cum

Sibylla ex inferis revertuntur, codd. nonnulli ex his, quibus usus sum, veram lectionem præferunt: 'Inde ferens lassos averso tramite passus.' Non *adverso*, etsi locum curis prioribus intactum prætermisi. Ubi *aversus* trames est aut via redux, aut infrequens, nec solita calcari, cum rari e vivis inferos accedant; quod posterius placuisse video Gronovio quondam nostro, qui adeundus ad Liv. XXII. 7. Noster III. 10. 'Per invios ad id tempus montium tumulos,' ut recte Salmasius: lib. II. 7. 'Invios Chaonum montes penetravimus:' Liv. XXIX. 7. 'Devii agri.' Et hæc quidem de loco pessime adfecto. Sequentia etiam fœde depravata sunt. Quo enim illa repetitio ejusdem verbi, *accessit his consilium ducis*, et dein *invia*, cum *devii tumuli* paullo ante præcesserint? Deinde Mss. *Astinidam*, *Astiundam*, *Asterudam*, quo designatur Græca inflexione paludem hanc esse enuntiandam *Ascurida*, sive tu cum Salmasio *Bistonida* malis. Sic supra 'Lacedæmona.' Nec aliter in Græcis solent Livius, Tac. alii ex historicis præstantioribus. Sic lib. IV. cum veteres libri habeant *ad gubernatorem amiclatem*, Salmasius *amiclantem* velit legi. Sed Florus si hoc nomen insertum voluisset historiæ suæ *Amyclas* nobis dedisset. At vero non dedit. Irrepsit enim id glossema e Lucano, qui de suo finxit id nomen, quod historicos posteriorum temporum decepit, ut verum et genuinum nomen esse crederent. Sic *Elide* lib. II. 16. idem Florus, quod non magis a Salmasio debuit tentari, quam in iis Nasonianis est tentandum Met. XIV. 'Nec adhuc spectasse per annos Quinquennem poterat Graia quater Elide pugnam.' Nec in lib. eod. cap. 2. *Eryce* manus a Salm. sunt admovendæ. Et lib. IV. 11. non *Leucadem* ferendum est, sed *Leucada* dixit Florus: nec in Græcia tantum, sed in Latinis quoque interdum id licere sibi voluerunt, ut meliores scripti in lib. I. 16. *Samnitas*. Sed ad rem: *Ascurida* ex Liv. XLIV. 3. legendum. Nam *Bistonidam* Salmasii longius abit a scriptis exemplaribus. Sed et *propter* vel *præter Ascurida* legendum, non enim per paludem, sed præter eam ductæ sunt copiæ. Totus locus sic in ordinem redigendus esse videtur: *Tamen Marcio Philippo Consule eam provinciam ingressus populus Romanus, exploratis diligenter accessibus, propter Ascurida paludem, per aversos devioseque tumulos, illa quæ volucribus quoque videbatur inaccessa, regem securum et nihil tale metuentem subita belli irruptione terruit.* Græv. Tollius Fortuit. c. X. conatus est defendere scripturam vulgatam. Scribit *acerbos tumulos* sic dici, ut 'acerbum vulnus,' 'acerbus ictus.' Non addit, quomodo intelligi velit ap. Florum *acerbos tumulos*; sed satis patet eum accepisse pro montibus, qui non nisi summo cum labore, molestia, ac difficultate superari possunt. Hæc mihi non placent. Notum est, de quibus proprie dicatur 'acerbus,' et ad quæ ea vox a propria significatione transferatur. Sed in his adtendendum est ad usum et consuetudinem Latine loquentium, id est, probatorum Scriptorum, qui hanc vocem numquam transtulerunt ad omnia, quæ quocumque modo molesta sunt. Certe 'acerbos tumulos,' vel 'montes,' ea significatione, quam hic statuit Tollius, usquam ap. eos, qui Latine loquuti sunt, inveniri non scio. Itaque hoc non sine causa suspectum fuit Heinsio et Grævio. Neque tamen illorum emendationem hic amplecti possum. Nam huic primum obstat, quod *aversi tumuli* iidem videntur esse, qui *devii*. Deinde, quod Florus potissimum vult indicare difficultatem ac periculum in superandis illis montibus: id enim ex eo intelligitur, quod loca illa 'etiam volucribus invia' fuisse dicit. Hoc autem non

declaratur eo, si dicat illos ab hoste *eversos* fuisse. Non enim si ab hoste *eversi* fuerunt, inde quoque omnino sequitur, summum periculum ac difficultatem in iis superandis fuisse. Pro *acerbos* conjeceram *asperos*. Liv. XLIV. 3. in hac historia: 'Adeo ardua, et aspera, et confragosa via fuit;' et c. 5. 'Quos et ipsos locorum asperitas hostiliter vexavit.' Idem XXV. 36. 'Nudus tumulus et asperi soli.' Et XXXVI. 25. 'In asperis locis silex sæpe impenetrabilis ferro occurrebat.' Sall. Cat. LIX. 'Rupes aspera,' et Jug. XCIV. 'Ubi paullo asperior adscensus erat.' Justin. XII. 7. 'Saxum miræ asperitatis et altitudinis.' Suet. Tib. LIX. 'Quod is a tergo insulæ per aspera ac devia erepsisset ad se.' Confirmatus sum in ea sententia, quod deinde vidi Perizonium ad vocem *acerbos* adscripsisse, *aspera*, e Liv. XLIV. 3. *Dubios tumulos* melius defendit Tollius e Propert. IV. 4. 81. 'Mons erat adscensu dubius,' et Sall. Jug. XCIV. 'Quæ dubia nisui videbantur, potissimum tentare:' in quibus *dubius* dicitur pro difficili ac periculoso; qualis est adscensus descensusque ruplum, saxis, quæ manibus adprehenduntur, in hos, qui ea prehenderant, recidentibus, vel pede imposito vestigium fallentibus; cujusmodi loca 'non stabilia ad insistendum' recte dicas e Liv. XLIV. 5. Sed horum tamen paullo alia ratio est. Nam quum 'mons adscensu dubius,' et 'loca,' vel 'saxa dubia nisui' dicuntur, ex iis, quæ adponuntur voci 'dubius,' facile intelligitur, quæ sit sententia. At hoc loco, quum ea vox sola ponatur, nulla alia adjecta, qua illius significatio quodammodo definiatur, non perinde facile quisquam intelligat, qui sint *dubii tumuli*. Præfero igitur emendationem Heinsii *devios tumulos*, quam adscriptis compluribus e Livio locis confirmaverat. Lib. XXII. c. 14. et XXXV. 30. 'Deviæ calles:' XXXIV. 16. 'Devii montani:' XXXIX. 30. 'Devia et silvestris gens:' et XL. 17. 'Devii saltus.' Add. his Liv. XXV. 32. 'Avii saltus montesque:' XXXIII. 37. 'Deviæ silvæ.' Curt. V. 6. et VI. 11. 'Devii montes,' et Suet. l. d. Clar. Withofius in Specim. Gunther. p. 79. veram scripturam Flori esse contendit *per aërios dubiosque tumulos: aërios tumulos* epitheto Poëtis, ac proinde Flori genio, congruente, esse adeo altos ac sublimes, ut volucribus prope invii essent: et ex eo, quod Florus junctim dicit *aërios dubiosque tumulos*, facile videri notionem vocis *dubios* hoc loco; scilicet ut similiter ad altitudinem, et visum oculorum inde caligantium referatur. Hanc emendationem tam certam esse sibi persuadet V. C., ut, qui de ea dubitet, quam longissime a vera mente Flori aberret. Fortassis ab ea aberro dubitando, sed tamen duas præcipue causas dubitandi mihi habere videor: primam, quod in hac emendatione non liquido ostenditur, 'dubios' ap. Lucan. et alios esse, altus, et ad visum oculorum ex altitudine caligantium referri; montes enim, etsi non admodum alti, tamen etiam possunt dici 'dubii:' vid. cl. Burm. ad Lucan. III. 7. et quos ibi laudat: secundam, quod in ea altitudo horum tumulorum tribus idem significantibus adjunctis describitur; nam 'aërii, dubii, et volucribus quoque invii tumuli' ex mente V. C. in re nihil aliud sunt, quam alti et sublimes. Sed quum altitudo illorum ex hoc solo satis intelligi possit, quod tertio loco ponit Florus, eos 'volucribus' quoque 'invios' fuisse, non valde probabile est, eum ter aliis atque aliis verbis idem voluisse dicere. Veteres in narratione simili non tantum altitudinem montium memorant, sed sæpe quoque eos 'asperos,' 'invios,' ac 'devios' fuisse dicunt. Florus ipse III. 10. 22. 'Per invios ad id tempus montium tumulos.'

Volucribus invia] Similem de altis ac præruptis locis loquendi modum Græcis fuisse, testimonio est Ἄορνος petra, quam Alexander cepit, ap. Arrian. fin. lib. 4. Curt. 8, 11. Nicephori dictum ap. Cedren. pag. 396. 'Nemo nostrum perniciem evitabit, ne si volucres quidem fiamus.' Julian. Epist. ad Maximum philos. p. 277. f. 'Vicentio est ut in mari rupes excelsa, propemodum ipsis avibus inaccessa.' *Freinsh.* Hæc quoque suspecta erant N. Heinsio, quem offendebat iteratio verborum *accessit* n. 4. et mox *accessibus*, et *accessit*. Sed non satis adsequi potui scripturam illius, e qua tamen pleraque expressit Grævius. Tollius l. d. legit, *illa, qua volucribus quoque videbatur invia, accessit: illa*, et *qua*, nempe parte, vel via. Non dubito, quin aliquid corruptum sit. Pal. 2. ap. Salm. Ryck. et Regg. item Edd. Ber. et Junt. multæque recentiores, plane habent *videbatur*, quod restituebat Tollius. Insuper Pal. 2. Regg. Flor. et Magl. *invia via*. Ex his ita hunc locum constitui posse puto: *illa, qua volucribus quoque videbatur invia via, accessit. Illa*, et *qua* ex sententia Tollii; et *invia via*, ut ap. Ov. xiv. M. 113. 'Invia virtuti nulla est via.' *Quæ* autem et alibi male scribitur pro *qua*. Vid. Græv. ad iv. 12. 50. Et sic Tollius in Sall. i. Hist. pro eo, quod ibi editur, 'Omni Gallia cis Rhenum inter mare nostrum atque Oceanum, nisi quæ a paludibus invia fuit, perdomita,' emendat, *nisi qua paludibus*. Recte quidem; sed potuerat e Carrione ad eum locum scire dudum ita in Nonio v. Cis lectum fuisse. *Quæ videbatur*, quomodo in emendatione Grævii accipiendum sit, non perspicio. Begerus totum locum, ita ut volebat Grævius, edidit; sed pro *videbatur* posuit *videbantur*.

Subita belli irruptione] Quidam, *eruptione: irruptione* retinendum. *Salm.* Designat Salmasius Nazarianum et Pal. 1. et sic quoque perperam Duisb. Reg. Q, Voss. 1. 2. et o. e. v. In Ryck. mox *temuit* ut *tīit*. Credo dubitasse scribam *tenuit* scriptum esset, an *terruit*; quod indicio est Latinæ linguæ imperitum fuisse.

§. 6 *Cujus tanta trepidatio fuit*] Liv. 44, 10. 'Perseus tandem a pavore eo, quo attonitus fuerat, recepto animo, malle imperiis suis non obtemperatum esse: quum trepidans gazam in mare dejici Pellæ, Thessalonicæ navalia jusserat incendi. Andronicus Thessalonicam missus traxerat tempus, id ipsum quod accidit, pænitentiæ relinquens locum: incautior Nicias Pellæ, projiciendo pecuniæ partem, quod fuerat nactus:' ubi tamen malim, *quod fugerat, nactus*, indignationem nempe regis, quem jam pœnitebat consilii. Quamquam etiam ista lectio possit ferri, præsertim, si expuncta voce *partem*, ita legas: *projiciendo pecuniæ quod fuerat nactus*. Atque sic mihi scripsisse videtur ipse Livius. De trepidatione vero Regis confer etiam Excerpta Diodori, ap. Vales. p. 310. et Appiani, ib. p. 561. *Freinsh.*

Pecuniam mergi, ne periret; classem cremari, ne incenderetur] Videtur allusum ad illa Martialis 2, 80. 'Hostem cum fugeret, se Fannius ipse peremit. Dic rogo, non furor est, ne moriare, mori?' Sen. Epist. 24. 'Tantam hominum imprudentiam esse, imo dementiam, ut quidam timore mortis cogantur ad mortem.' Vide eund. Ep. 70. et ibi Lips. not. 4. Saxo lib. 16. de Sclavo quodam, qui suspendio se necaverat ne hostium potiretur, loquens; 'Sclavi cujusdam ridicula formido,' &c. *Idem.*

§. 7 *Crebra*] Malim *crebriora*. Idem.

Macedonia deprensa est] Alter Pal. *depressa*, perperam, et recte *deprensa* substituit Vir summus J. Gruterus, cum edd. aliæ *depressa* legerent. *Salm.* Hæc vera est lectio, nec aliter v. e. nam aliæ *depressa*: de voce de-

prehensa est dictum quoque nobis in Suspicionibus, exstatque alioquin etiam in Pal. 3. *Grut.* Sic et Tac. Agr. 34. 4. *Freinsh.* *Deprensa* est in Flor. Berol. Voss. et Duisb. In reliquis alterum illud corruptum.

Quum alia minatus, alia irrepsisset] Scribe: *alias eminatus, alias irrepsisset.* Libri etiam, *eminatus* legunt, quibus compar est editio vetus. Plautus utitur hoc verbo 'eminari.' In simili autem re designanda paulo aliter loquitur Frontinus, lib. I. Strategem. 'Reliquit suos paucos, qui speciem remanentis exercitus præberent, et ipse cum cetera manu, qua non expectabatur aditus, intravit.' Hæc postrema varie emendant docti. Ego vocem *aditus* delendam censeo omnibus modis, et legendum: *qua non exspectabatur, intravit.* Sic supr. de Scipione: 'Qua non exspectabatur, irrupit. Pontes jungunt, instrumentaque moliuntur:' nihil cohæret. *Salm.* Naz. *alia eminatus.* Ryck. melius *cum alia ei minatus, alia irrepsisset.* Vir maximus scribendum censet *cum alias eminatus, alias irrepsisset:* a quo hic, quamvis invitus, non possum non dissentire. Pro *irrepsisset*, vet. cod. *irrepisset*, unde Lipsius conjiciebat scribendum esse *irrupisset.* Sed verior et elegantior est vulgata, significans clam quasi et insciis Macedonibus in illorum regionem alia via venisse, quam qua simulaverat se venturum. Similis translatio in *adrepere* ap. Tac. 'Nec quicquam grave ac serium ex eo metuas, qui suorum ipse flagitiorum proditor, non virorum animis, sed muliercularum adrepit:' hoc est, illarum gratiam aucupatur. Et I. Ann. 74. 'Cum occultis libellis sævitiæ Principis adrepit;' est, secretis delationibus Principis gratiam captat. *Alia minatus* est, alia via minatus. Ista ellipsis Græcis et Latinis non infrequens: intelligitur, via. Liv. XLIV. 'Alii alia in civitates suas dilapsi sunt:' plura exempla passim occurrunt. Tuetur vulgatam etiam Heinsius, et subintelligi putat, parte: addit, in Frontini loco, quem producat Salmasius et tentet, malle se, *quo non exspectabatur aditu.* Flori loco non dissimilem esse illum Val. Flacci lib. IV. vs. 289. 'Emicat, hic dextramque (leg. *levamque*) parat, dextramque minatur Tyndarides, redit huc oculis et pondere Bebryx Sic ratus, (leg. *Irritus*,) ille autem celeri rapit ora sinistra.' *Græv.* Non intelligo, quomodo *alias* hic locum habere possit, pro quo jamdudum in Vineti, Stadii, et Gruteri edd. erat *alia*, pro, alia via, ut sæpe apud veteres. Vid. Burm. ad Quintil. Decl. XVII. 5. Id hic in *alias* mutatum videtur e superioribus 'per alias vias.' *Eminatus* quoque non placebat Heinsio, nec ex eo, quod Plautus semel dixit 'eminor' Capt. IV. 2. 11. sequitur, Florum quoque ea voce uti voluisse. Is. Vossius conjecerat, *quum alia se minatus*, nempe irrepturum, *alia irrepsisset.* Hanc conjecturam confirmat Voss. 2. nec omnino improbabilis est. Quum prima litera vocis *se* adhæsisset fini præcedentis, secunda facile ad caput sequentis transferri, et pro *alia se minatus* scribi potuit *alias eminatus.* Vir doctus in Obs. Misc. Vol. VI. p. 286. lectionem Salmasio probatam pro genuina et a Flori manu profecta habet. Non satis capio vim argumenti, quo in eam rem utitur. Pro *irrepsisset* Ryck. *irripisset*, Duisb. Voss. 1. et ex editis Beroald. *irrepisset*, Naz. ap. Salm. *inrepisset*, qui adscripserat: 'Repi' pro, repsi, ἀρχαϊκῶς. Hoc ergo eodem modo dicatur, quo 'clepi' pro, clepsi ap. Cic. de quo Voss. III. de Anal. 30. Fran. *irrupisset*, ut volebat Lipsius.

§. 9 *Samothraces*] De cerimoniis, et religione hujus insulæ, vide latius Diodor. 5, 47. et deinceps. Colligas etiam quædam ex Liv. 45, 5. Sex. Ampelius: 'Gemini, qui Samothraces nominantur, esse, quorum argumen-

tum nefas est pronuntiare, præter eos qui in his præsto sunt.' *Freinsh.*

Celebri religione] *Celebri* abesse a Pal. 1. adnotaverat Salmasius. Nec placet Tollio Fort. c. x. Sed locus tam vitiose editus est, ut non adpareat, quid pro eo substituendum putaverit. Tamen ex iis, quæ deinde adjicit, intelligo ei placuisse scribendum *delubri religione:* ut ap. Vell. I. 9. 'In insulam Samothraciam profugit, templique se religioni supplicem credidit.' Et Justin. XXXIX. 1. 'Cum Tyrum religione templi se defensurus petisset.' Et hoc postulare putat antithesin, quæ sequitur, 'templa et aræ,' &c. Potuisset conjecturam suam etiam e Liv. confirmare XLV. 4. 'Supplex fani religione, non viribus suis, tutus;' et ex his, quæ paullo post scribit Florus, 'Ab illo, quo confugerat, templo.' Nec tamen quidquam mutandum arbitror. *Celebris religio* Samothraces Floro est, quæ Livio XLV. 5. 'Credita sanctitas.' Nam Samothraces sanctitas non tantum unius delubri religione censebatur, sed tota insula sacra, et augusti atque inviolati soli habebatur, Liv. ibid. Et Perseus non statim in templum confugit, sed primum hospitio privato usus, deinde prope jam ab omnibus desertus demum in templum se recepit, Ibid. c. 6.

§. 10 *Supplex cum scriberet*] Ita Maroboduus 'scripsit Tiberio, non ut profugus aut supplex, sed ex memoria prioris fortunæ.' Tacitus, 2, 63, 2. Quomodo autem exceptæ fuerint eæ literæ a Cos. lege ap. Liv. 45, 4, 2. *Freinsh.*

Ab illo quo confugerat templo] Idem liber, *ac illo*, forte, *de illo*. Salm. Designat librum Naz.

Nomenque epistolæ notaret suum] Ryck. *nomenque epistolæ suum*. Sed præstat cum Anna erudita delere *epistolæ*, quia Latinæ linguæ genius eam vocem hic respuit. Sed N. Heinsius scribendum putat, *nomenque epistola denotaret suum*, ni malimus *prænotaret*, in ipso initio epistolæ, ut solebant. Glossæ Labbei: 'Prænoto; προσημειοῦμαι:' sed altera scriptura tutior. *Græv.* 'Prænotare' pro, titulum præscribere, etiam Apuleius aliique recentiores dicunt, quorum loca prostant in Lexicis. Sed libri hic nihil variant. Conjecturam Annæ recepit Begerus, quem mihi sequendum non putavi, etsi eam vulgatæ scripturæ præfero. Freinshemius in Ind. v. *Epistola*, 'notare nomen' exponit, subscribere. Sed Florus loquitur de inscriptione epistolæ a Rege ad Paulum missæ, 'Rex Perseus Consuli Paullo Salutem.' Liv. XLV. 4. Mox pro *captæ majestatis* mallem, si per libros liceret, *capti*. Vulgatum forsitan defendi potest: sed tamen insolens videtur 'capere majestatem,' vel 'capta majestas.'

§. 11 *In templum recepit, et conviviis adhibuit*] Unius voculæ depravatio, sed in qua tota sententia, ut in cardine suo, verteretur, satis exercuit hujus ætatis doctissimos Viros. Viderunt omnes, mendum tegere vocem hanc *templum*, sed potuit adhuc nemo id detegere. Si de templo illo Samothraces, ad quod confugerat Rex Perses, et ex quo ad Paulum deductus fuit, aliquis intelligit, is, ut verbo dicam, nugatur; longe enim Samothracia distat ab eo loco, in quo tunc constiterat Paulus. Sed verum videamus; suspicor vitiosa illa et veteri scribendi forma scriptum fuisse, *in temptum recepit*, pro *tentum;* ut *tempto*, pro *tento*, et *contemptus*, pro *contentus*, non semel in antiquis libris repperi: ex illo *temptum*, imperiti γραφεῖς *templum* posuerunt, errore facili. *Tentum*, ut diximus, vera et sana lectio: si quis ignorat, quid sit 'tentum,' docemus illum, esse tabernaculum vel tentorium. 'Tendere' est σκηνὴν πήξασθαι, 'tentum' est σκηνή. Recentiores Latini genus mutarunt, et pro eo 'tenta' dixerunt, et corrup-

tiae 'tenda:' sic veteribus 'strata viarum' dicebantur, ac recentibus 'stratæ.' Apud Suidam, in voce Σκηνή· Καὶ σκηνὴν ἐπήξατο, τουτέστι τένδαν, κατὰ γλῶσσαν. Alibi idem: Τένδα, παρ' ἡμῖν οἰκία ἐκ λίνου. Glossæ Latinæ, quæ penes me sunt: '*Tentum*, tabernaculum.' Hanc vocem, ut videtur, vetustam usurpat Florus, quæ nescio an apud alium temere occurrat: sed et alias voces, quæ alibi leguntur nusquam, in hoc Auctore suscitavimus, ope præstantissimorum codd. ut sunt, *inmodum*, pro *admodum*, *insemel*, *impos*, *insimul*, *intermenia*, et alia, quæ non succurrunt, et hoc loco *tentum*. Tentum aliud est in illo versu Tibulli: 'Hunc tu sed tento, scis, puto, quod sequitur.' Obscœnum enim est. Narrat igitur Florus, tanta humanitate sese præditum ostendisse circa regem captivum, ut tabernaculo suo receperit, et conviviis adhibuerit. Non multo aliter ap. Plutarch. sed aliter tamen: quem vide, et dissensum inter scriptores solennem agnosce: nemo certe negarit, nisi iniquus aut imperitus, quin nos ita recte reposuerimus. *Salm.* Non dubito verissimam esse Salmasii emendationem, cujus verba leges supra. Quem juvant etiam Imp. Leonis Tactica, in quibus tabernaculum est Τέντα, ut cap. 10. 12. Gruterus quidem autumat, retinendam esse vocem *templum*, et capiendam pro loco ubi aquilæ essent, ubi signa; allegatque locum ex Tac. 15, 29, 4. et quæ ad eum notaverit. *Freinsh.* Merito *templum* tuentur Gruterus, Rupert. Gronov. 'Templum' autem aut vocatur ipsum prætorium seu Imperatoris tabernaculum, ut Lipsius censet lib. v. de Milit. Rom. Dial. 2. aut tribunal in principiis castrorum, quia loca omnia excelsiora, et quæ supra alia eminent, unde late prospici potest, 'templa' vocantur. Festus: '*Contemplari* dictum est a *templo*, id est, loco, qui ab omni parte adspici, vel ex quo omnis pars videri potest, quem antiqui 'templum' nominabant.' Livius lib. I. 'Palatinum Romulus, Remus Aventinum, ad inaugurandum, templa capiunt:' quamvis in his proprie significet locum augurii aut auspicii caussa verbis conceptis finitum: vide et Varronem lib. VI. de Lat. Ling. ubi prolixe de vi hujus vocis disputat. Nec hunc locum intactum prætermisit in suis ad me litteris plenis officii, amoris, et doctrinæ magnus noster amicus N. Heinsius. Salmasianum *tentum*, inquit, pro tentorio non fero. Forte dederit Florus *in tabernaculum*, quo imperitus librarius, qui 'tabernaculi' vocem in sacris litteris frequenter meminerat occurrere, *templum* credidit designari, idque vocabulum, quod modo præcesserat, huc importune inculcavit. 'Tabernaculi' vox Livio familiaris. Possis et *tentorium*. Post videtur excidisse τὸ *ac*; legendum *attonitum adhuc, ac tanquam subito malo stupentem*. *Græv.* Begerus hic quoque spreto consensu librorum e conjectura Heinsii edidit *tentorium*. Livius XLV. 7. in hac re narranda 'prætorium' et 'tabernaculum' dicit, et Valer. M. v. 1. 8. itidem 'tabernaculum.' Hoc cur *templum* dicere potuerit Florus, Rupertus e Lipsio l. d. has rationes adfert, quod prætorium et formam templi haberet, ideoque ab Josepho ναῷ παραπλήσιον fuisse dicatur, et templi instar in mediis castris emineret, quasi templum aliquod in urbe. Potuerat ex eodem Lipsio et tertiam causam addidisse, quod ibi erat religio, et pars sacrorum, atque augurale, auspicandi causa; unde etiam ipsum prætorium interdum augurale vocatur: de quo Schel. ad Tac. 2. A. 13. et Burm. ad Quintil. VIII. Inst. Orat. 2. *Tentum*, quod placebat Salmasio et Perizonio, non puto apud ullum veterem scriptorem inveniri pro tentorio. Nam quod Freinsh. in Ind. ex Horat. Epod. XII. 12. adfert, *tenta cu-*

bilia, id hac non pertinet. Lipsius II. Elect. 19. e Ms. suo, in quo erat *recceperat*, conjicit: *Cum in conspectum venisset hostis (nam templo recceperat) et in conviviis adhibuit;* hac sententia: Consul Persen, qui ante in templum confugerat, inde ab Octavio eductum, et ad se in prætorium perductum, convivio adhibuit. Tollius d. c. x. legit: *Cum in conspectum venisset, et hospitaliter eum recepit, et convivio adhibuit.* De his quisque sentiat, quod lubet: mihi neque hoc, neque illud probatur. Ryck. Reg. F, Voss. 3. et pleræque edd. vett. *in conspectu*. Hoc quidem ferri potest, ut ap. Phædr. v. Fab. 1. 'Quinam cinædus ille in conspectu meo Audet venire?' ubi plura hujus generis congesserunt Interpp. et doctiss. Schraderus Animadv. ad Musæum cap. xv. vs. 181. Sed non est, cur hic a trita via, et scriptura aliorum librorum recedatur.

Liberosque admonuit suos, ut fortunam] Elegantem in hanc sententiam locum vide ap. Polyb. 2, 4. *Freinsh.* Non solum liberos suos, verum etiam alios admonuit. Vid. Liv. XLV. 8.

§. 12 *Inter pulcerrimos hunc quoque, &c. triumphum*] Triumphus Paulli 'tantum priores excessit, vel magnitudine regis Persei, vel specie simulacrorum, vel modo pecuniæ, ut bis millies centies HS. ærario contulerit, et omnium anteactorum comparationem amplitudine vicerit.' Velleius, 1, 9, 4. Effigiem istius triumphi exhibet nobis Onuphrius Panvinius. *Freinsh.*

Cujus spectaculo triduum impleverit] Nolim hic quicquam mutari. Ovid. Met. VII. 662. 'Talibus atque aliis longum sermonibus illi Implevere diem.' *Græv.* Idem Met. XIII. 675. 'Talibus atque aliis postquam convivia dictis Implerunt.' Et Trist. II. 161. 'Livia sic tecum sociales compleat annos.' Plin. IV. Ep. 9. 'Obsecrabat implerem meum tempus.' Add. infr. IV. 12. 63.

§. 13 *Attonitum*] *Attonitus* et *stupens* sæpe conjunguntur. Vid. Serv. in Virg. Æn. III. 172. et Interpr. Petron. c. CI. Gell. v. 1. 'Consiluisse universos dicit, quasi attonitos et obstupidos.' Ovid. Tr. I. 3. 11. 'Non aliter stupui, quam qui Jovis ignibus ictus Vivit, et est vitæ nescius ipse suæ.'

§. 14 *Perceperat*] Ita Pal. 3. Nam 2. et ed. Vineti, *præceperat*: male, ut opinor; primo, quod illud, *prius præcipere*, pleonasmum sapiat; inde etiam, quia comparatio instituitur, verbum adhibendum fuerit, quod utrique serviret, et famæ, et epistolis Paulli: quo tamen *præcipere* non quadrat. *Freinsh.* Salmasius e Pall. adnotarat *perceperat*, e Nazar. *præceperat*, idque probabat. Et sic Fran. et in exemplari Tollii Berol. Potest retineri *perceperat;* sed prior ratio Freinshemii ad impugnandam alteram scripturam non admodum valida est. Nam pleonasmus in his satis frequens est. Liv. XXI. 32. 'Quanquam fama prius præcepta res erat.' Ita ibi e scriptis edidit Gronov. pro vulgato *percepta*. Virg. Æn. IV. 24. 'Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat, Ante, pudor, quam te violo.' Cic. VI. Philip. 3. 'Testificor, denuntio, ante prædico.' Tollius l. d. corrigit: *Sed multo prius gaudium victoriæ rumore, quam epistolis victoris P. R. acceperat.* Putat scriptum fuisse per notas *P. R. acceperat*, atque inde natum *præceperat*. Sed nec verba *populus Romanus*, quæ notis *P. R.* scripta fuisse suspicatur, ante *præceperat* ponuntur, nec vocis *rumore* ullum vestigium in libris est.

Eodem die] Vide Liv. 45, 1. Cic. de Nat. D. 2. 2. Plutarchum Æmilio. Plura ejusmodi exempla collegit Zwingerus Theatri volum. 5. lib. 6. p. 1330. quibus adde prælium ad Sagram. Strab. lib. 6. p. 180. Plinium 7. 22. Victoria Christianorum, in Africa, eodem die in Italia nunciata,

circa annum Christi 1088. Chronic. Casinense 3, 70. Sic eodem die quo Silvanus Agrippinæ diadema sumsit, innotuit illud factum Mediolani: recenset nescio unde Sigonius lib. 6. Imp. Occid. male intellexit, si ex Ammiano 15. 11. Ita cum Carolus electus esset Imp. Francofurti, dicitur uno die nuntius istius rei Barchinonem venisse. Sleidan. lib. 1. Adde inf. 3, 3, 20. Hi sunt qui 'præcipites nuncii' vocantur Tac. H. 2, 6, 1. *Freinsh.* Tollius reprehendit Florum, qui dicat, 'eodem die,' quo Perseus victus est, id Romæ cognitum esse; quum Liv. XLV. 1. scribat, quarto die, postquam cum Rege pugnatum fuerat, quum in Circo ludi fierent, incerto auctore rumorem de victoria Paulli fuisse ortum. Sed Livius et Plutarchus aliter hanc rem narrant, nec ullam hujus miraculi mentionem faciunt. Non debebat igitur reprehendi Florus, quum alios Auctores sequutus sit; a quibus tamen in eo abit, quod dicit, eodem die, 'quo victus' est Perses, quod alii de die, 'quo captus' est, prodiderunt. Vid. Cic. II. de N. D. 2. et Val. M. I. 8. 1. In quo fortassis erraverit. Sed gravior est error Lactantii, Castorem et Pollucem nunciasse Persen 'eo die victum atque captum,' quod nemo scripsit, nec fieri potuit; nam inter Persen victum et captum aliquot dies intercesserunt. Vid. Liv. XLIV. in fin. et XLV. pr. et Plutarch. Æmil.

Quo victus Perses in Macedonia] Ryck. *quo victus est Perses in Macedonia.* Græv. Sic quoque Naz. Toll. Duisb. Fran. et o. edd. vett. etiam Camert. et Stad. Vinetus primus, ni fallor, omisit *est*, et sic deinde Gruterus aliique. Begerus recte id restituerat.

§. 15 *Duo juvenes*] Hujus dæmoniaci miraculi meminerunt Lactantius, 2, 8. Val. M. 1, 8. 2. Plutarchus, Æmilio. Lege quæ notavi, 1, 11. 4. n. *Camers.* Adde Plin. 7, 20. Suetonius, Ner. in pr. 'L. Domitio rure quondam revertenti, juvenes gemini augustiore forma ex occursu imperasse traduntur, nuntiaret senatui ac populo victoriam, de qua incertum adhuc erat: atque, in fidem majestatis, adeo permulsisse malas, ut e nigro rutilum ærique assimilem capillum redderent,' &c. Vide etiam inf. 3, 3, 20. *Freinsh.*

Candidis equis] Habitum Castorum disce ex Pausaniæ lib. 4. ubi de Panormo et Gonippo, Dioscuros mentitis. *Idem.*

Juturnæ lacum] De hoc Merula, Cosmograph. 2, 4. 12. *Idem.* Vid. Serv. ad Virg. XII. Æn. 139.

Pulverem et cruorem] Observat Rittershus. ad Phædr. IV. 24. Castores sæpe induci ut pulvere sparsos, et sudore vel cruore madentes. Add. Latin. Pacat. Paneg. Theodos. cap. XXXIX. 'Pulverem cruoremque Thessalicum aquis Tiberis abluentes.' Minuc. Fel. c. VII. 'Anheli spumantibus equis atque fumantibus.'

§. 16 *Interfuisse bello*] Supra, 1, 11, 4. 'Ea denique atrocitas fuit prælii, ut interfuisse spectaculo Deos fama tradiderit, duos in candidis equis; Castorem atque Pollucem nemo dubitavit. Itaque et imperator veneratus est, pactusque victoriam templa promisit; et reddidit sane quasi commilitonibus Diis stipendium.' *Freinsh.*

Quod adhuc anhelarent] Hoc notat Grævius in Præfat. tamquam insulse dictum. Primum, quia ex anhelitu quidem potest colligi aliquem magna festinatione in itinere faciendo usum fuisse, neutiquam autem, unde veniat. Deinde, quia Dii non fatigantur laboribus viæ, ut ex iis anheleant. Eadem est sententia Broekhusii ad Propert. III. 21. 26. qui hominem acutum vocat Florum, qui, unde quis veniat, tam acute conjectet ex solo anhelitu. Begerus ad primam reprehensionem respondet, potuisse 'vulgo credi eos a Macedonia venire, quod victoriam

Macedonicam nunciabant.' Eadem ratione Florum defendit Tollius, qui ad Præf. Grævii hæc adscripserat: 'Nunciaverant victoriam Pauli, et hinc creditum eos a Macedonia mox a prælio venire, quod adhuc anhelarent.' Hoc speciem aliquam habet. Sed tamen hoc totum de Diis anhelantibus rectius omitti potuisset. Nam ex eo solo, quod victoriam Macedonicam nunciabant, et adhuc perfusi erant cruore, satis credi poterat, eos a bello, quod in Macedonia gerebatur, et prælio ibi paullo ante facto venire. Si hæc non satis valebant ad fidem faciendam eos a Macedonia venire, anhelitus certe id multo minus persuasurus erat. Secundæ reprehensioni Grævii ita occurrit Begerus: 'Diis, quum formam hominum adsumsisse dicuntur, etiam humanam imbecillitatem posse tribui.' Hoc ferri potest. Nam et sudor fere e fatigatione, aliisque laboribus corporis oritur. Itaque si sudarunt, non video, cur non etiam anhelasse dici possint.

CAP. 13 Bellum hoc, et ejus causam, describit Appianus, Illyric. Item Plutarch. Æmilio. Meminit Epit. Liv. 43, et 44. (et ipse Livius) Eutrop. 4, 1. Val. M. 3, 3, 2. Advertendum Gentium, Illyricorum regem, contra quem hoc bellum gestum est, Gentianam herbam invenisse, et ex suo nomine 'Gentianam' dixisse. Auctor Plin. 25, 7. *Camers.* An de eo Ælian. Hist. Var. 2, 41, 17. ut pro Γενναῖος legatur Γέντιος? *Freinsh.*

§. 1 *Traxit*] Liv. x. 18. 'Tusci fere omnes consciverant bellum. Traxerat contagio proximos Umbriæ populos.' Sic loquuntur de bello, tamquam de morbo paullatim serpente. Ovid. Met. I. 190. quem locum adscripserat Perizonius, 'Immedicabile vulnus Ense recidendum, ne pars sincera trahatur.' Sen. c. VII. de Tranq. An. 'In pestilentia curandum est, ne corruptis jam corporibus et morbo flagrantibus assideamus: quia pericula trahemus, afflatuque ipso laborabimus.'

§. 1 *Illyrios*] Optimæ schedæ, *Illyrros.* Ἴλλυρες Græcis, et Ἴλλυροι. Sic etiam Latinis 'Illyres' et 'Illyri.' Plauto: 'Illyribus, et Megaribus:' sic 'Ligures,' et 'Liguri,' 'Baleares,' et 'Baleari.' Sall. Jug. cap. 105. 'Funditorum Balearorum.' *Balearorum* pro *Balearium:* vulgo legitur *Baleariorum:* scripti codices, ut annotant Viri docti, scribunt, *Baleatorum:* nos *Balearorum* fecimus. *Salm.* *Illyros* Voss. 1. 2. et ita Salmasius e Naz. adnotarat, non *Illyrros.* Ryck. Magl. Duisb. Fran. et omnes edd. vett. perperam *Illyricos:* vid. ad II. 5.

Distringerent] Liv. XXXV. 18. 'Annibalem mittendum in Africam esse ad distringendos Romanos.' XLIV. 35. 'Populatione maritimæ oræ distringere copias regias.' Phædr. IV. F. 25. 'Distringit quem multarum rerum varietas.' Add. Freinsh. in Ind. *Militaverant* Reg. Q: *militaverunt* Ryck. Reg. F, Flor. Magl. Duisb. Fran. et v. e. Credo rectum esse *militaverant.*

Sine mora] Intra XXX. nimirum dies. Livius, 44, 32, 3. *Freinsh.*

§. 2 *Scordam caput gentis*] Forte *Scodram* melius scriberetur. Σκόδραν Ptolemæus inter Liburniæ μεσογείους ponit: alia est Σκύδρα ap. Stephanum meum, qui scribit, Σκύδραν esse Μακεδονικὴν πόλιν. Posset tamen eadem esse, Σκύδρα, et Σκόδρα, ut iidem sunt Σόλκοι et Σύλκοι, Σκοποὶ et Σκυποί. Sed alias hac de re plura. *Salm.* *Scordam*] Ita membranæ Vineti: forte *Scodram* melius scriberetur, (quomodo legitur ap. Liv. lib. 43, 44, 45.) Σκόδραν, &c. Vid. Salm. Libenter autem accedo Barletio dicenti *Scodram* hanc esse, cujus expugnationem tribus libris nec ineleganter certe conscripsit. *Freinsh.* Σκόρδα etiam ap. Polyb. Ed. Gronov. in Excerpt. Legat. LXXVI. et Appian. v. Civil. p. 709. In Liv. semper est 'Scodra,'

a quo, item e Ptolemæo et Plinio III. H. N. 22. ita ubique scribendum consentiunt Docti. Vid. Ursin. et Jac. Gron. ad Polyb. l. d. Cellarius II. Geogr. 8. ex Holstenio ad Steph. de Urb. etiam nummum e Collectione Pyrrhi Ligorii laudat, cum Inscriptione COL. CLAUDIA AUGUSTA SCODRA. Memorat eumdem Spanh. Diss. XIII. p. 603. de Præstant. et Usu Numism. sed addens, 'modo Ligorio fides constet.' Tamen ap. Grut. 163. 3. Inscriptio ad eam urbem reperta REIP. SCODR. Ryck. *dedisse sufficit*. An *obsedisse?* neque enim deleri, antequam obsideretur, potuit. Sed deditio potest accipi de deditione totius gentis, post deletam Scodram. Nec tamen eam hoc bello deletam fuisse usquam proditum scio. Vid. Liv. XLIV. 31. 32.

Hoc bellum ante finitum est] Liv. 44, 32, 4. 'Hoc unum bellum prius perpetratum, quam cœptum Romæ auditum est.' *Freinsh.*

CAP. 14 De hoc bello scribunt Epit. Liv. 50. Val. M. 7, 5, 4. Auctor de Vir. Ill. cap. 61. Eutrop. 4, 3. Euseb. Lib. Temp. *Cam.* Adde Vell. Paterc. 1, 11. *Freinsh.*

§. 2 *Gravior, dum contemnitur*] Scribit de Marsorum vipera Solinus, cap. 8. 'Brevior hæc ceteris: ac propterea, dum despicitur, facilius nocet,' quod et privatim publiceque quis sibi quoque haud temere accommodaverit: quippe 'citius periculum quod contemnitur.' Monitumque Alexandri M. ap. Curt. 6, 3, 11. 'Parva sæpe scintilla magnum excitavit incendium. Nil tuto in hoste despicitur: quem spreveris, valentiorem negligentia facies.' Sed et effatur Hannibal ap. Liv. 21, 43, 13. 'Sæpe contemptus hostis cruentum certamen edidit, et incliti populi regesque perlevi momento victi sunt,' &c. *Grut.*

§. 3 *Ultimæ sortis*] De eodem Liv. Ep. XLIX. 'Ultimæ sortis homo,' et Vell. I. 11. 'Qui se Philippum, regiæque stirpis ferebat, quum esset ultimæ.' Justin. XXXV. 1. 'Balam quemdam sortis extremæ juvenem.' Curt. IX. 2. 'Non modo ignobilem esse, sed etiam ultimæ sortis.' Sic *ultimus* pro contemtissimo, vilissimo, ac pessimo. Sen. de Brev. Vit. XIV. 'Ultimo mancipio transfodiendum se præbuit.' Virg. Æn. IV. 537. 'Ultima Teucrum jussa.' Vid. ibi Serv. et Burm. ad Quintil. Decl. XII. 25.

Invaserat] Regno per vim ac fraudem occupato bellum concitarat et capessiverat. *Invadere pugnam* Virgilius dicit eos, qui cupiditate pugnæ flagrantes certamen adgrediuntur, et in hostem ruunt, Æn. IX. 186. 'Aut pugnam, aut aliquod jam dudum invadere magnum, Mens agitat mihi.' Et Æn. XII. 711. 'Procursu rapido, conjectis eminus hastis, Invadunt Martem clipeis atque ære sonoro.'

Dubium liber an servus, mercenarius certe] Legerim: *dubium an servus*. Cf. Porphyrii locum ap. Euseb. p. 229. *Freinsh.* Pluribus hanc conjecturam confirmat in Ind. v. *Dubium*. Largior illi, Latinos, quum duo contraria eloqui volunt, quorum uno posito alterum per se intelligi potest, sæpe vocibus 'dubium' et 'incertum' sic uti, ut tantum alterum exprimant. Nec tamen puto vitiose loqui eos, qui utrumque conjungunt. Suet. Aug. XIX. 'Circa cubiculum ejus lixa quidam noctu deprehensus est cultro venatorio cinctus, imposne mentis, an simulata dementia incertum.' Satis fuerat dixisse 'incertum an simulata dementia:' nam eo expresso alterum facile intelligi poterat. Curt. IV. 15. 'Amyntas præfectus equitum Alexandri cum paucis turmis opem impedimentis laturus advenerat, incertum suone consilio, an Regis imperio.' Et, si licet dicere, 'dubito hoc æquum, an iniquum sit,' etiam recte dici potest, 'dubito ille liber, an servus sit.' Sed illud Latine dici idoneus auctor est Cicero I. Off. 9. 'Bene præcipiunt, qui vetant quidquam agere, quod dubites æquum sit, an ini-

quum.' Quæ ergo ratio esse potest, cur non æque liceat dicere 'dubium,' vel 'incertum est ille liber, an servus sit?' Vulgatam scripturam Suetonii Aug. xxviii. quam eadem ratione emendandam censet Freinsh. in Ind. recte tuetur Gronov. ii. Obs. 24. Gell. vi. 8. 'Verone, an falso, incertum.'

Pseudophilippus] Tac. 12, 62, 2. 'Cui, ut degeneri' (h. e. supposititio) 'Pseudophilippi nomen impositum.' Marcellin. fin. lib. 14. vocat 'Adramitenum Andriscum, in fullonio natum.' Hujusmodi subjectitiorum principum exempla aliquam multa lege apud Lipsium, monit. et exempl. Polit. 2, 5. Zwing. Theatr. Histor. Vol. 7. Berneccerum in Justinum, 31, 5, 6. Quales fuerunt Pseudo-Agrippa, Tac. 2, 39. Pseudo-Nero, Tac. H. 2, 8, 2. Pseudo-Balduinus, Zwingeri Theatr. 517. in 1. Adde Chronicon Hirsaug. Trithemii in Anno 1140. Hujus 'Pseudophilippi' meminit et Appianus, fine Punicorum; et alterius cujusdam Epit. Liv. 53. *Freinsh.* Fullonem fuisse hunc Pseudophilippum etiam Lucianus scribit in lib. ad Indoctum et multos libros ementem p. 389. In libris vett. hic locus varie legitur. Naz. ap. Salm. Ryck. et Voss. 3. *Sed quia vulgo Philippus ex similitudine Philippi Pseudophilippus vocabatur.* Et sic Berol. Duisb. et v. e. nisi quod in his *ex* ante *vulgo* ponitur. Reg. Q: *sed quia vulgo ex similitudine oris Philippus Pseudophilippus vocabatur.* Ab eo in hoc solo discedit Ed. Plantin. Stadii, quod habet *vulgo Philipus ex.* Vinetus, Gruterus, et post eos alii ediderunt, quod hic legitur, et est in Reg. F, Flor. Magl.·Fran. et Voss. 1. 2. Edd. Beroald. Sab. Parv. et Ald. *Sed quia vulgo Philippus ex* (in Sab. Parv. et Ald. *et*) *similitudine Pseudophilippus vocabatur.* Hæc indicio sunt aliquid corruptum esse. Beger. putat legendum: *sed quia vulgo Philippus ex similitudine Philippi Pseudophilippus vocabatur.* Mihi *Pseudophilippus* suspectum est, tamquam ab aliquo ad marginem adscriptum. Quum Philippo similis esset vultu, et ob id vulgo Philippus vocaretur, regiaque forma corporis præditus esset, etiam animos regios sumsit, non ideo, quod vulgo Pseudophilippus vocabatur. Romani eum Pseudophilippum dixerunt, postquam simulare cœpit se stirpe Philippi natum. A Macedonibus, qui partes illius sequuti sunt, sic adpellatum, aut pro Pseudophilippo habitum fuisse, non est credibile. Puto legendum, *sed quia vulgo Philippus ex similitudine Philippi vocabatur.* Liv. Ep. xlix. 'Andriscus quidam, ultimæ sortis homo, Persei Regis se filium ferens, et mutato nomine Philippus vocatus... multis ad falsam ejus fabulam, velut ad veram, coëuntibus, totam Macedoniam aut voluntante incolentium, aut armis occupavit.'

Animo] Certa et clara lectio: quanquam Vir quidam Eruditus substitueret *mimo*, h. e. habitu, sermone, gestu. *Freinsh.* Valde blanditur mihi conjectura magni Gronovii, quamvis a Freinsh. repudiata, qui Obs. in Eccles. Script. cap. 25. legit: *regium nomen mimo quoque regio implevit*, sed Gronovius per mimum non intelligit habitum, sermonem, gestum, ut Freinshemius ait, sed brevem et fucatam simulatæ originis et regalis pompæ turbæque imaginem. Mimum enim docet significare quamvis actionem fictam et simulatam. Proxime ad hunc locum accedit ille Plinii, lib. vii. H. N. cap. 12. 'Antiocho regi Syriæ e plebe nomine Artemon in tantum similis fuit, ut Laodice conjux regia, necato jam Antiocho, mimum per eum commendationis regnique successionis peregerit.' Suet. in Oth. 'Ne pœna acrior mimum omnem divulgaret.' Hanc emendationem duabus rationibus firmat, et quod Florus paucis versibus post hunc Pseudo-Philippum vocet regem 'ima-

ginarium et scenicum,' hoc est mimicum, et quod dicat regem 'implere,' quod loquendi genus ex scena sumtum idem significat quam, *personam regis in ludo bene gerere, agere:* proprie enim 'partes implere' dicuntur mimi, histriones aliique Dionysiaci artifices, cum personam sibi impositam agunt; vid. locum laudatum. Nihil mihi certius videtur clariusque hac emendatione. *Græv.* Emendationem Gronovii rursus probat Grævius ad Suet. Aug. LXX. et Tollius ad h. l. Est ea, ut omnes sagacissimi illius Viri, elegans et acuta, et vocem *mimus* sæpe etiam apud alios corruptam et in alias vicinas mutatam esse, ostenderunt Pithœus et G. Canterus ap. Schott. I. Obs. 18. Juretus ad Symmach. VI. Epist. 79. Carrio II. Ant. Lect. 7. et Guilielmius Quæst. Plaut. in Epidic. c. IV. In Suet. quoque Tib. XXIV. pro eo, quod vulgo legitur, 'Principatum, quamvis neque occupare confestim, neque agere dubitasset, diu tamen recusavit impudentissimo animo,' recte emendavit Gronovius *impudentissimo mimo.* Sed Ryck. et Perizonius ad h. l. dubitabant an hic potius retinendum esset *animo.* Cl. Burmannus quoque ad Quintil. Decl. CCLXXIX. vulgatum tuetur, hoc sensu: Etiamsi ultimæ sortis, et in sordibus educatus esset, tamen mores regios habuisse, ac si in purpura esset natus. Nec male animadvertit Begerus, jam in eo fuisse mimum regium, quod formam regiam habebat, et nomen Regis adsumserat. Hæc igitur *implevit animo regio,* i. e. ostendit ac præstitit animum, qui conveniebat regiæ formæ et nomini, quique plane Regem decebat. Nam et sic sumitur *implere.* Auctor Consol. ad Liviam vs. 285. 'Quam parvo numeros implevit Principis ævo!' Et alii ap. Burm. ad Petron. XCIV. et ad Quintil. l. d.

§. 4 *Juventio Prætore*] Eutrop. 4. 3. nominat prætorem non 'Juventium,' sed 'P. Panetium.' *Cam.*

Tentavit] Sall. Jug. L. 'Numidæ alii postremos cædere; pars a sinistra ac dextra tentare.' Et ib. LV. 'Postremos in agmine tentare.'

Invictusque a veris reg., ab illo] Neminem tam iniquum fore confido scriptori tam terso et florido, ut ægro animo ferat, attextas operi glossas ejici: ideoque confidenter ita repositum ivimus: fuerat: *invictusque, non a veris regibus, sed ab illo, &c. non* et *sed* sciolus aliquis inseruit textui; absunt commode; immo incommodissime adsunt. Certe enim invictus non vincitur: aut qui vinci potest, invictus non est: ergo etiam ap. Rutil. Itin. I, 64. malo cum Vet. *Profuit injustis te dominante capi:* quam cum Castal. et Sizmanno *invictis.* *Freinsh.* Hujus loci sanitas debetur Freinshemio, qui primus illum insertis vocibus repurgavit, quamvis codex Ryckianus etiam stet pro vulgata. Lipsius tamen jam olim quoque hoc vitium est subodoratus, qui legendum monuit: *invictusque modo a veris regibus, ab illo imaginario et scenico rege superatur:* non male quia τὸ *non* omnes retinent Mss. quod in *modo* refingit. Ov. XII. M. 'Quod juvenis corpus nullo penetrabile telo Invictumque a vulnere erat:' multi tamen ibi Mss. *invictumque ad vulnera.* Græv. Vid. Heins. ad Ov. l. d. vs. 167. Sall. Jug. XXXI. 'Invicti ab hostibus.' Pro vulgata lectione hujus loci stant etiam alii libri s. et e. excepto uno Magl. in quo plane ita scriptum est, ut emendabat Freinshemius, cujus emendationem merito sequuti sunt, qui deinde Florum ediderunt. Et sic in suo libro scripserat Perizonius.

Imaginario et scenico] Vid. Freinsh. in Ind. 'Veris Regibus' opponit 'imaginarium et scenicum.' Nam *imaginarium* est, in quo tantum imago et species rei est, non ipsa res; ut 'Imaginaria militia' ap. Suet. Claud. XXV. et 'Imaginariæ venditiones' ap.

Jetos; de quibus Interpretes Institution. ad §. 6. *Quib. mod. jus patr. pot. solv.* ad l. 16. D. de R. J. et Briss. de V. S. Supra I. 1. 9. 'Imaginem urbis magis, quam urbem fecerat.'

§. 5 *Consule Metello*] Aut prætore, si Velleio, I, 11, 2. credimus. Consulem facit et Pausan. p. 421. *Freinsh.* Locus est Achaic. c. XIII. Florus sæpe 'Consules' pro Proconsulibus et Prætoribus dicit, II. 2. 7. II. 7. 6. et 12. et alibi. Metellus, qui Andriscum vicit, adeo tum Consul non erat, ut etiam deinde consulatum petens repulsam tulerit. Val. M. VII. 5, 4.

Cum legione] Minuit nonnihil cladem. In Epit. Liv. L. est, cæsum eum exercitu Prætorem. Eutrop. IV. 6. internecionem exercitus Romani memorat, et Oros. IV. 22. maximam cladem totius Rom. exercitus.

Servitute mulctavit] Victo enim Perse, libera relicta fuerat, legibusque optimis, quas Paullus præscripserat, utebatur: vid. Liv. 45, 29. *Freinsh.* Errorem Auctoris Epit. Liv. XLV. Macedoniam a Paullo Æmilio in formam provinciæ redactam scribentis, notarunt ad eum locum Gronovius, et Perizon. Animadv. Hist. c. IX. p. 374. et ante eos Sigon. I. de Ant. Jur. Prov. 8. 'Multare servitute' dicit Florus, ut sæpe alii 'exsilio,' 'morte,' 'vinculis,' de pœna, quæ imponitur. Interdum additur ablativus rei, quæ adimitur, 'multare bonis,' 'libertate.' Schulting. ad Calp. Flacc. Decl. XVII.

Hoc quoque illi in malis indulgente fortuna] Ryck. *hoc quoque illi in malis suis indulgente fortuna.* Græv.

Ut de eo pop. Rom., &c. triumpharet] Egregium vero solatium, quale Antiocho etiam contigit, supra, 2, 8, 4. 'Quod a Rom. victus est.' Iis porro, 'quasi de vero rege,' simile exemplum, inf. 3, 20, 14. de Spartaco: 'Quasi imperator occisus est.' *Freinsh.*

CAP. 15 Bellum Punicum tertium scribunt fere omnes. Epit. Liv. 48, et 49. Appian. Libyco. Augustin. Civ. 3, 21. Plut. Catone, Eutrop. 4. 3. Oros. 4, 22, et 23. Auctor de Vir. Ill. cap. 58. *Cam.* Vide omnino Strab. lib. 17. p. 573. Meminit et Themistius, Orat. 10. de Pace ad Valentem: et Zonaras, Annal. tom. 2. *Freinsh.*

§. 1 *Exiguum*] Ita v. e. sine verbo *fuit*: quod sequebatur in postea vulgatis: neque alioqui comparet in Pal. *Grut.* Neque in aliis scriptis, præterquam in Ryck. et Fran.

Patratum] V. E. *peractum*, quod Gruterus pro interpretamento alterius vocis habebat. Ita tamen etiam Pal. 1. Magl. Berol. et Duisb. et recepit Begerus. Pal. 2. *paratum.* Flor. *pretractum*, Ryck. *paractum.* Fran. *patum.* 'Peragere bellum' sæpe quidem dicunt Florus et alii. Sed malo hic sequi Gruterum et Voss. 'Patrare bellum' usitatum est optimis quibusque scriptoribus, Livio, Sall. Velleio, Suet. et aliis. Vid. Ciaccon. ad Sall. Jug. XIX. et *patratum* hic habent aliæ omnes Edd. Vett., idque etiam Vin. e libris suis, ut puto, edidit. Ap. Justin. quoque II. 6. hæc permutantur, et in Eutrop. II. 10. pro vulgato, 'Tertio anno in Sicilia contra Hieronem bellum paratum est,' Glarean. ad Eutrop. et Wass. ad Sall. Jug. XXIV. probabiliter substituunt *patratum.*

In comparatione priorum] Lege, *in comparationem priorum*: sic alibi loquitur, ut lib. IV. cap. 10. 'Nihil acciderat in comparationem cladis, quæ in posterum diem imminebat.' *Salm.* *In comparatione* habent omnes libri. Curt. III. 11. 'Strata erant itinera vilioribus sarcinis, quas in comparatione meliorum avaritia contempserat.' Justin. III. 7. 'Prorsus ut in comparatione damnorum longe pluris fuerit ultio, quam injuria.' Quintil. Decl. VII. 2. 'Felices illos in mei comparatione patres.' Si omissa fuisset præpositio *in*, nemo dubitaret recte dictum in ablativo 'comparatione pri-

orum,' ut ap. Hirt. viii. B. G. 8. 'Quæ (*legio*) octavo jam stipendio functa, tamen collatione reliquarum nondum eandem vetustatis ceperat opinionem.' Itaque non minus rectum est 'in comparatione:' quum in his præpositio omissa semper explenda sit.

Labore: non enim] Ita distinxi, suadente sententia, et volentibus chirographis Pal. *Grut.* Cf. inf. 4, 2, 6. *Freinsh.*

Maximum eventu] Hausi e v. e. id etiam adprobantibus iisdem Palat., sententia prorsus volente, ut fuerit scilicet bellum tempore quidem exiguum laboreque; sed tamen maximum eventu: editi, *maximo eventu*. *Grut.*

Finita est] Deleta, eversa. Homines sæpe dicuntur *finiri*, pro, exstingui, interire. Sen. ad Marc. iii. 'Ætati tuæ, quod non præcipitet te quamprimum, et finiat, infestissima eris.' Plin. i. Epist. 12. 'In illis, qui morbo finiuntur, magnum ex ipsa necessitate solatium est.' Plura Grævius et alii ad Justin. xxvii. 3. Hoc Florus ad urbes transfert: nam de his, tamquam de hominibus loquuntur veteres, easque nasci et mori, et cadavera urbium prostratarum dicunt. Vid. P. Fabr. i. Semestr. 8. et 9. et Freinsh. supr. ad i. 12. 11.

§. 2 *Atque si quis*] Quidam, *At si quis*: nihil muto. *Salm.* Ryck. ut nonnulli alii, *At si quis*. Græv. *At* erat in Pal. 1. *Atque* in Naz. et Pal. 2. cum quibus consentiunt etiam alii s. et edd. excepta Ald. Tollius Fortuit. c. xxvi. mavult, *Itaque si quis*. Wopkens. ii. Lection. Tullian. 6. recte probat *Atque*.

Trium temporum momenta] Freinshem. in Ind. 'momenta' exponit 'puncta:' non satis aperte. *Momentum*, metaphora a lance petita, sæpe dicitur id, quo accedente res in alteram partem inclinatur. Liv. xxvii. 45. 'Eo ipsos, quantumcumque virium momentum addiderint, rem omnem inclinaturos.' Cic. v. Phil. 10. 'Minimis momentis maximæ inclinationes temporum fiunt, cum in omni casu Reip. tum in bello.' Justin. xvii. 2. 'Pyrrhus ingens momentum futurus utri parti socius accessisset.' Dicit ergo Florus: Si quis consideret, quid tribus temporibus perfectum sit, quibus veluti gradibus bellum processerit, quæque per singulos gradus inclinatio rerum facta fuerit. Ita fere Quintil. v. Inst. Orat. 10. 'Ut sunt autem tria tempora, ita ordo rerum tribus momentis consertus est. Habent enim omnia initium, incrementum, summam: ut jurgium, deinde cædes, et strages.' Vid. etiam cl. Burm. ad Vellei. ii. 78.

Commissum] Eod. modo Liv. xxi. 40. ap. Freinsh. in Ind. v. *profligare*, distinguit *committere*, *profligare*, et *conficere bellum*: 'Ita,' inquit, 'forsitan decuit cum fœderum ruptore Duce ac populo Deos ipsos, sine ulla humana ope, committere ac profligare bellum: nos autem, qui secundum Deos violati sumus, commissum ac profligatum conficere.' Et Augustus in monumento Ancyrano 'cœpta, profligata, ac perfecta opera.' Est autem *profligare bellum* prope ad exitum adducere, pæne conficere. Cic. xii. Ep. Fam. 30. 'Qui profligato bello, ac pæne sublato, renovatum bellum gerere conamur.' Add. Liv. xxxv. 6. Justin. xv. 4. et xxxi. 7. Tac. ii. Hist. 4. et alibi. Et sic etiam aliæ res 'profligari' dicuntur; quod multis Scriptorum veterum testimoniis contra Gellium et Nonium ostenderunt Muret. et Lips. ad Sen. de Vit. Beat. i. Lips. ad Tac. ii. H. 4. Manut. ad Cic. viii. Ep. Fam. 9. Græv. ad Justin. xxii. 8. et Freinsh. in Ind. Flori v. *Profligare*.

§. 3 *Causa belli*] In Epit. Liv. xlix. quatuor referuntur hujus belli causæ, sed non omnes æque justæ. Vid. Appian. in Punic. Velleii de justitia belli tertii Punici hoc judicium est i. 12. 'Sub idem tempus magis, quia

volebant Romani, quidquid de Carthaginiensibus diceretur, credere, quam quia credenda adferebantur, statuit Senatus Carthaginem excidere.'

Territabat] Sic Pall., et editio vetus: nam alii, *territarent;* ex quo quidam, *tentarent:* quod certe non probo. De re vide Appian. et Epit. Livii. Causam autem belli quod attinet, veriorem eam, meo quidem animo, fatetur Velleius, 1, 12, 5. 'invidiam' nimirum 'imperii.' *Freinsh.* Tollius l. d. legit, *tertio vero confectum esse dicet. Causa belli, quod ... frequens autem Masinissæ fines attrectaret:* ut III. 5. 2. 'Attrectari terminos suos a Nicomede.' Videtur quidem paullo insolentius esse *territare fines* alicujus; sed non tutum est aliquid novare contra libros. Nec tamen puto ex eo, quod Statius IV. Silv. 6. 99. scribit Herculem 'Iliacas ac Geticas domos, et Stymphalum atque Erymanthum terruisse,' cujusmodi et alia ap. antiquiores Statio leguntur, effici, hanc phrasin usitatam esse; quod videtur velle doctiss. Schraderus Animadv. ad Musæum cap. XVIII. Quin etiam nunc propemodum credo *territabat* corruptum esse. Quum enim Carthaginensibus objectum fuerit eos Masinissæ arma intulisse, Liv. Epit. XLIX. *territabat* lenius, quam pro ea re, verbum est: nam fines alicujus etiam non inlatis armis territari possunt. Et haud scio an Florus scripserit *tentabat*, id est, aggrediebatur, invadebat: supr. II. 14. 4. 'Virum temere tentavit.' Suet. Claud. XVII. 'Britanniam neque tentatam ulli post D. Julium.' In quibus suppleri potest, bello. Sall. Cat. VI. 'Reges populique finitimi bello tentare.' *Territaret* est in quibusdam editis, ut scil. convenirent *parasset* et *territaret*. Nec tamen alterum est sine exemplo. Vid. Terent. And. IV. 1. 25. ibique Donat. et Virg. Æn. III. 267. Salm. e Naz. adnotarat *se parasset classem*, ex eoque conjecerat *reparasset*. *Separasset* habet etiam Voss. 2. In Ryck. est, *quod contra fœderis legem quippe semel parasset classem. Masinissa* nomen varie scribitur in omnibus libris vett. *Massanissa, Massinissa, Masinissa.* Vid. Sigon. ad Liv. XXIV. 49. Gron. ad XXV. 34. et Schott. ad Aur. Vict. XLIX. In fragmento Legis Thoriæ ap. Fulv. Ursin. ad Cic. c. X. de Senect. 'Massinissa.' Unde recte conficit cl. Drakenb. ad Sil. It. XVI. 117. veteres in secunda syllaba scripsisse *i*. Eadem scriptura, quæ in illo fragmento, hic est in Duisb. et v. e. In Polyb. Plutarch. Appian. Suida, aliisque Græcis itidem varie editur, sed fere cum *α* in secunda syllaba. Ap. Lucian. Macrob. p. 471. *Μασσανάσσης.*

§. 4 *Sed huic bono socioque regi favebatur*] N. Heinsius scribit: *Et huic bono socioque regi favebatur:* quia 'sed' præcesserat. *Græv.*

Quum bellum sederet] Eleganter et venuste *bellum sedere* diceret, quod plane depositum et finitum non erat, sed intermissum et pro tempore cessatum: quidam tamen heic legunt, *cum bellum sedaret*, quos minime sequendos puto: contra enim accipiendum est, ac illi putant: *cum bellum sederet*, exponendum, cum bellum decretum esset: ut dicimus, 'sententiam sedere;' sic 'bellum sedere,' eadem imagine: et ita accipi postulat sententia; nisi enim bellum decretum fuisset, quam ineptum erat dicere, de fine belli tractatum est? Acumen est Annæi, fiduciam virium Romanarum respicientis: Cum, inquit, vix bellum suscipiendum esse decrevissent, jam de fine belli tractabant: tota igitur errarunt via, qui, *sedaret*, heic legebant, nec mentem horum verborum attenderunt. Nazarianus, *bello sederet:* perperam. *Salm.* Naz. *cum bello cederet*. Inde N. Heinsius: *Cum de bello sederet, de belli fine tractatum est*. Cum de bello gerendo deliberatum esset. *Græv.* Perizonius

adscripserat a Salmasio notari Acidalium ad Vellei. I. 8. qui e vetusta editione, nescio qua, legit *sedaret*, pro, sedatum esset, sive quiesceret, quod male adripuit Bernegger. ad Justin. XXXVI. 2. *Sedaret* nusquam inveni nisi in Ed. Parv. Voss. 2. et 3. *cum bello sederet:* ut Naz. sed *bellum* non mutandum arbitror. *Bellum sedet* pro decretum, certum est, sic dicitur, ut alibi apud Florum 'Consilium,' et 'Sententia sedet.' Vid. Freinsh. in Ind. et Perizon. ad Sanct. Min. IV. 4. 114. Virg. Æn. V. 418. 'Idque pio sedet Æneæ:' et Æn. VII. 611. 'Ubi certa sedet Patribus sententia pugnæ.'

Cato] Appianus, Libyco, pag. 38. 'Fertur, Catonem nunquam non pro sententia dixisse, delendam Carthaginem: ei Scipionem Nasicam contra dixisse, imo sinendam Carthaginem, ut ejus metu disciplina a majoribus tradita, jam labascens, retineatur.' Vide Cic. de Senect. 6. 8. Qua autem maxime ratione patres moverit Cato, narrat Plinius, 15, 18. et Plutarch. in Vita. Eadem hæc pulcre referuntur a Diodoro, in Excerpt. Vales. p. 382. cf. etiam L. Ampelium. Perspexit hoc Lucanus, 6, 788. 'Major Carthaginis hostis Non servituri mœret Cato fata nepotis.' *Freinsh.*

Et quum de alio consuleretur] 'Erat quippe frequens senatoribus, si quid e rep. crederent, loco sententiæ promere.' Tac. 2, 33, 3. et 13, 49, 3. Observavit hoc etiam, ut alia pleraque, celeberrimus merito suo Brisson. lib. 2. Form. p. 185. et post eum Rosinus, antiquitatum 7, 7. *Idem.* Cato nimirum quacumque de re sententiam dixisset, addebat: 'Insuper censeo delendam esse Carthaginem.' Plutarch. in Cat. maj. Hoc dicebatur, ut hic Perizonius, egredi relationem. Vid. Gron. I. Obs. 22.

§. 5 *Ne metu ablato æmulæ urbis*] Hoc *urbis*, quia mox repetitur, hic omitti poterat. In re ipsa remittimus lectorem ad eos, qui prius hac de re egerunt: videatur Amiratus Dissert. Polit. 14, 1. et Gruterus ad Liv. 2, 21, 6. Quibus addatur Cleomenis dictum apud Plut. Apophth. Lacon. 76. qui, 'dicenti, Cur Argivos devictos, qui sæpe bellum contra vos susceperunt, non delevistis? Nequaquam delendi nobis, respondit, ne desint, qui juvenes nostros exerceant.' Eod. lib. c. 4. 'Cum Lacedæmonii urbem quandam vi cepissent, Ephori dixerunt, Periit palæstra juvenum non habiturorum concertatores. Aliam urbem, quæ sæpe negotium exhibuerat Spartanis, rege ipsorum pollicente, se funditus deleturum, non permiserunt, inquientes: Noli abolere aut delere cotem juventutis.' Adde Ælian. H. V. 14, 25, 2. Sic Epaminondæ 'morte etiam Atheniensium virtus intercidit. Siquidem amisso, cui æmulari consueverant, in segnitiam torporemque resoluti,' &c. Justinus 6, 9, 1. Porro in scriptura etiam hujus loci est quod desiderem: nam vox ista *urbis*, cum statim sequatur convenientiori sede, aures hic inamœno sonore ferit: igitur abjiciendam putem, præsertim cum nihil juvet sensum, sed inquinet. *Freinsh.* Optime Ryckianus: *luxuriari felicitas inciperet:* perperam *urbis* repetitur hic, id quod et Freinshemius, et ante Freinshemium Lipsius pridem animadvertit. Paullo post idem codex Ryck. *spe pacis ingesta:* dein idem: *in armorum officinas.* Græv. Tollius l. d. potius tollendum censet, *urbis* post 'æmulæ,' idque ibi in exemplaribus suis deleverant Heins. et Perizonius. Et sic edidit Beger. at Amat. id, quod est in Ryck. Non dubito quin alterutro loco recte tollatur *urbis:* etsi aliter sentire video bene doctum Græcis et Latinis literis Schraderum in Animadv. ad Musæum cap. XIII. Sed nec conjecturas Virorum doctorum, nec unius libri scripturam, quam in priore edi-

tione operæ typographicæ ex edit. Amst. me invito dederant, exprimere debui. Nec laudo, quod Begerus e Ryck. recepit *ingesta*, quum nulla auctoritate veterum confirmaverit ita recte dici: quod etiamsi potuisset, tamen relinquendum fuerat *injecta*.

Loco moveretur] Situ enim maxime opportuno erat Carthago, unde præcipua illi opum initia et incrementa; quod etiam tangit Censorinus, in Orat. ad Carthaginienses, ap. Appian. in Punicis. Hac de caussa Corinthum, alterum oræ maritimæ ocellum, sustulerunt Romani, 'opportunitatem loci maxime sequuti, ne posset aliquando ad bellum faciendum locus ipse adhortari.' Cicero de Off. 1, 11, 4. *Freinsh.* Hic quoque Tollius delet vocem *urbs*, addita ratione, quia civitas, quæ non muris, sed civibus continetur, loco moveri potest, non urbs. Vanum est acumen Tollii. Justin. XVIII. 5. de Carthagine: 'Propter quod in alium locum urbs translata.' Græci quoque eodem modo dicunt μεταθεῖναι et μεταστῆσαι πόλιν εἰς ἕτερον τόπον, quemadmodum de Sybari Strabo Lib. VI. p. 263. et Diod. Sic. Lib. XII. p. 295.

§. 7 *Manilio Censorinoque Coss.*] De nominibus horum Coss. non omnes conveniunt. Eutrop. habet, 'L. Mallio Censorino, M. Mallio, Coss.' Oros. 'L. Censorino, M. Manlio, Coss.' Liv. 49. 'L. Martio, M. Manlio, Coss.' *Cam.* Utcunque se res habeat, in nomine vel prænomine vitium sit oportet, hoc argumento, quod Manlio Capitolino post necem illatam hæc quoque 'gentilitia nota' addita est; 'gentis' enim 'Manliæ, decreto cautum est, ne quis deinde M. Manlius vocaretur:' ap. Liv. 6, 20, 12. Vinetus, in somnium Scipionis, ostendit, horum Coss. nomina fuisse, 'L. Marcius Censorinus,' et 'Manius Manilius.' *Freinsh.* Recte Vinetus. Adi Pigh. ad A. U. 604.

Sub ore] Idem, quod alii sæpe dicunt 'in ore.' Vellei. II. 79. 'Gravis sub ipsius Cæsaris oculis accepta clades.' Et Justin. I. 4. Flor. IV. 2. 52. Vid. Burm. ad Vell. II. 21.

§. 8 *Ut migrarent finibus*] Eandem conditionem Saguntinis etiam obtulit Annibal, quam ipsi non magis acceperunt, quam h. l. Carthaginienses. Vide Liv. 21, 13, 6, De Carthagine cf. Excerptum Polybii ap. Vales. p. 177. *Freinsh.* Tollius ib. *ut migrarent imperatum*, vel, *ut migrarent sedibus imperatum*. Nam *finibus* esse contra historiæ fidem. Non credo. Consules ex SCto imperaverunt Carthaginiensibus, ut relicta urbe aliam, quocumque loco vellent, in sua terra conderent, sed minimum 10. M. passuum a mari remotam. Appian. Punic. p. 46. et Oros. IV. 22. Hoc Florus recte potuit dicere iis imperatum, *ut migrarent finibus* suis, i. e. ut puto, finibus agri Carthaginiensis, non finibus omnium terrarum, quas in Africa tenebant.

Comploratum] Liv. XXX. 44. 'Tamquam in publico funere comploratis.' Et XXXVII. 7. 'Complorantes inutili lamentatione fortunam gentis.' Vid. Freinsh. Ind. et de re Appian. in Pun.

Ad arma] Vox in repentino tumultu ad arma capienda hortantium. Multa de hac Briss. IV. Form. p. 344. Zinzerling. Promuls. Crit. c. LI. et Heinsius ad Ov. XI. M. 377. 'Rebellandum,' est repugnandum: vid. ad Liv. XL. 47.

§. 10 *In usum*] Liv. XXX. 10. 'Naves in onerariarum usum versæ.' Tac. XV. A. 44. 'Ut in usum nocturni luminis urerentur.' Appian. Punic. p. 75. scribit, naves e vetere materia, quæ suppetebat, factas.

Aurum et argentum] Idem refert Adonis Chronic. anno 4614. *Freinsh.* *In officinas*, quod Grævius paullo ante adnotabat e Ryck. etiam Nazar. uterque Pal. Regg. Flor. Berol. Duisb. Fran. Voss. et v. e. Si hæc scriptura

recta est, non potest aliter intelligi, quam aliis locis massas auri et argenti conflatas, et deinde in officinas armorum delatas. Sed vitiosam credo.

Matronæ crines suos contulerunt] Hæc omnia latius videre est ap. Appian. Crinium hac in re usum quod attinet, sæpius experti sunt veteres. Vide Veget. 4, 9. et quos ibi citat Stewechius, ut Capitolin. in Maximinis (sive Maximo et Balbino, cap. 11, et 16.): Vitruv. 10, 17. Dion. in Severo: Cæsar. B. C. 3, 9. Appian. de Bell. Punic. quibus add. Frontin. 1. 7, 3, et 4. Polyæn. de Thasiis, lib. 8. c. 67. *Freinsh.* Casaub. ad Capitolin. Maximin. Junior. VII. et Lips. III. Poliorcet. 3. 'In vincula,' ut Terent. Andr. II. 2. 32. 'Olera et pisciculos minutos in cœnam.' Vid. ad I. 26.

§. 11 *Mancino deinde Cos.*] L. Hostilium Mancinum hoc bello non fuisse Cos. satis certum est, sed proximo anno post devictam Carthaginem, Annales Coss., et Plinius, 35. 4. testantur; quia L. Mancinus primum cum exercitu Carthaginem irrupit, et pictam Carthaginem, prœliaque facta, in foro proposuit; proximis comitiis Cos. creatus est: quare hic, aut *legato*, aut *classis præfecto*, scribendum est: legatus enim pro collega Sp. Postumio Albino datus est Calpurnio Pisoni Cos.; et classis præfectus fuit, quousque eum Scipio Aimilianus Romam remisit. *Stad.* Hic est ille Mancinus, qui, sicut Africanus prior, utero matris excisus est: ita enim videtur legendum ap. Plin. 7, 9. non, ut vulgatur: *Manlius*: et ibidem, 'Auspicatius enecta parente gignuntur,' malim legi *execta*: eadem forma, qua 'Exciso utero edere' dixit Ulpianus, l. 141. de V. S. *Freinsh.*

Operis portus nudatus] Magnum illud Belgicæ decus J. Lipsius olim Lugduni Batavorum præcepit hunc locum sic esse legendum et distinguendum: *Mancino deinde legato terra marique fervebat obsidio, operis partitis. Nudatus primus, et sequens et jam tertius murus.* Ingeniose fateor; cui subscriberem, si 'nudari' simpliciter poni, non addita re, qua quid nudatur, pro, nudari defensoribus, constaret. Nam ap. Tac. IV. H. 33. nudasse latera legionum dicuntur Nervii, quæ scilicet texerant, ut solebant alæ in acie sociorum latera tegere Romanorum, quæ si non essent munita, dicebantur apertum latus habere. Cæs. II. B. G. 'Quorum pars aperto latere legiones circumvenire.' Et lib. VII. 'Veriti ne ab latere aperto, et superioribus castris circumvenirentur.' Freinshemius existimavit *operis* pro *operibus* poni, aut rescribendum esse *operibus*. Sed non est ut contra codicum omnium fidem hic quicquam innovemus. *Operis portus nudatus* est, operariis privatus et vacuefactus. Operæ sunt operarii. Suet. Vesp. I. 'Petronii patrem e regione Transpadana fuisse mancipem operarum, quæ ex Umbria in Sabinos ad culturam agrorum quotannis commeare solebant.' Horat. lib. II. Sat. 7. 'Accedes opera agro nona Sabino.' Operarii autem hic sunt et qui custodiunt ac tuentur portum et muros, et qui navant operam defensoribus in apportandis necessariis rebus et sarciendis labefactis operibus vi hostili. Dicitur autem murus et portus operis nudari, ut ap. Cæs. de B. G. II, 6. 'Nudari defensoribus murus.' Si Lipsii emendationem et distinctionem sequaris, nihil erit, quo nudatum portum et murum significet Florus. Si Freinshemio assentias, sententia erit absurda, *operibus* nudatum esse murum. Ipse enim murus erat opus. Quid enim 'opus' nisi munimentum loci? Hinc Liv. 'Urbs magni operis,' aut 'magnis operibus munita,' est egregiis munitionibus firmata. Non est ergo ut a

lectione priscorum librorum recedamus: etsi 'operæ' in hac notione, qui operam præstat defendendæ urbi, alibi non occurrat. Ceterum *Manilio* pro *Mancino* legato scribendum esse ait Vir consultissimus et doctiss. Florentius Pittenius JC. quia M. Manilius hoc bellum primum ut Consul, dein prorogato imperio gesserit pro Consule per biennium, uti bene observavit Sigonius ad Livii Epit. L. Cui adstipulatur Appianus in Libycis p. 57. *Οἱ δ' ὕπατοι διελόμενοι τὸ ἔργον ᾔεσαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, Μανίλιος μὲν ἀπὸ τῆς ἠπείρου κατὰ τὸν αὐχένα*: *Consules partitis operis hostem aggressi sunt, Manilius per cervicem a continente.* Græv. Emendatio *Manilio Legato* pro *Mancino Cos.* mihi non probabilis videtur. Primum, quia existimo Florum velle indicare quibus Ducibus obsidio Carthaginis inchoata, continuata, et ad finem perducta fuerit, qui, ut ex Appiano intelligitur, Coss. fuerunt, et Procoss., non legati. Nam primo loco memorat Manilium et Censorinum Coss. a quibus ea est inchoata, tertio Scipionem itidem Cos. ac deinde Procos. a quo confecta. Cur ergo his secundo loco medium interponat Legatum? Deinde, quod ea adversatur narrationi Appiani, qui p. 59. et 66. auctor est, Censorino eodem anno, quo in Africam venerat, Romam ad habenda comitia reverso, Manilium in Africa Procos. non Legatum rem gessisse, donec ei anno sequente U. 605. ineunte vere successor venit Piso Cos. Itaque, si quid mutandum esset, potius emendandum fuerat *Manilio Proconsule*, quemadmodum eum vocat Val. M. v. 2. ext. 4. Nam quod dici possit, Manilium forsitan deinde Pisoni Legatum fuisse, id quum nulla nitatur auctoritate, et in sola conjectura positum sit, nihil valere potest ad superstruendam tam infirmo fundamento conjecturam. Magis probo sententiam Stadii, Florum errasse, et Mancinum *Consulem* facere, qui tum 'Præfectus classis' cum Pisone in Africam venerat, ut Appian., qui etiam 'Legatus' dicitur in Epit. Liv. LI. Errori causam præbere potuit, quod Mancinus, Pisone ad oppida mediterranea oppugnanda profecto, cum classe in statione ad Carthaginem relictus, interim in Urbem irrupit, Appian. Punic. p. 68. ac deinde Romæ Carthaginem pictam proposuit. Nec locus Appiani apud Grævium quidquam facit ad fulciendam conjecturam Pittenii. Nam Florus hic de secundo anno obsidionis agit; Appianus autem de primo, et narrat, qua ratione Manilius et Censorinus Coss. oppugnationem inter se partiti fuerint. Pighius ad A. U. 606. putat, Mancinum hic errore scribarum *Consulem* dici, qui 'Proprætor' fuerit. Sigonius ad Epit. Liv. L. scribit Manilium prorogato imperio bellum per biennium in Africa gessisse pro consule, eique deinde anno tertio obsidionis Scipionem Cos. successisse. Itaque etiam ex ejus sententia legendum esset *Manilio Procos.* Sed non satis considerate Sigonius. Nam certum est ex Appian. et Zonara IX. 29. Pisonem Cos. A. U. 605. qui erat secundus annus obsidionis, Manilio successorem in Africam venisse, et quidem ineunte vere ejus anni; post cujus adventum cum nemo deinde a Manilio quidquam rei in Africa gestum prodat, ex eo colligi debet, eum tradita successori provincia statim Romam reversum fuisse. Libri veteres hic nihil variant. Sola V. E. pro *Mancino* habet *Lucio Manlio*. Hæc de conjectura Pittenii. Non magis possum probare Grævii interpretationem verborum *operis portus sudatus*. 'Operas' dici pro iis, qui operas præstant, in confesso est. Sed non credo usquam sic appellari defensores murorum. Nec video, cur Florus hos insolita voce maluerit vocare *operas*, quam, ut alii in tali re, 'defen-

seres.' Hi enim potissimum sunt, qui repugnant, et repellunt hostes, non operarii. Tollius Fortuit. XXVI. legit: *Per partes nudatus et primus, et sequens, jam et tertius murus.* Huic conjecturæ idem obstat, quod Lipsianæ, et quod longius etiam a scriptura librorum recedit. Conjectura Freinshemii in Ind. legentis *operibus* pro *operis*, omnibus aliorum sententiis tolerabilior videtur. 'Opera' portus sunt omnes munitiones ad portum tuendum exstructæ. Hoc quidem non æque bene referri potest ad muros, qui et ipsi sunt 'opera:' sed tamen etiam turres murorum, propugnacula ante muros posita, et omne aliud genus munimentorum a muris ipsis diversum, *operum* nomine adpellari possunt; ut quum Tac. v. H. 11. de Hierosolymis dicit: 'Urbem arduam situ opera molesque firmaverant, quîs vel plana satis munirentur.' Qualia autem fuerint opera portus et murorum multis describit Appian. Punic. 56. 76. 77. Idemque auctor est, Urbem ab ea parte, qua arx erat, triplici muro munitam fuisse p. 57. *Portus nudatus, nudatus et primus* Voss. 1. Schefferus suspicatur *operis paratu nudatus*, ut *paratu operis* sit, *apparatu operis*.

Byrsa, quod nomen arci fuit] Carthaginis situm Appianus, Libycis; et Strabo, lib. 17. (nam ap. Liv. lib. 26. desideratur), describit: sitam esse in peninsula, cujus cervix in meridiem continenti Africæ trium fere millium latitudine adhæreat, in qua Byrsa et murus ille triplex. *Stad.* Vide et Justin. 18, 5. *Freinsh.* Fabulam, quæ ap. Virg. I. Æn. 367. et alios de origine hujus adpellationis legitur, exploserunt Scaliger in Not. ad Fragm. Vet. Græc. post libros de Emend. Temp. p. 30. Bochart. Chanaan. I. 24. et Reines. Diss. de Ling. Punic. c. VIII.

§. 12 *Profligato*] Immo vix quidquam profligatum erat, quo tempore Scipio cum imperio in Africam venit. Vid. Appian.

Fatale Africæ nomen Scipionum] Idque secutis etiam temporibus creditum: Suetonius, Cæs. 59. 4. Cic. de Harusp. Resp. c. 4. pr. Videtur huc alludere Virg. Æn. 1, 401. [f. 1, 23.] *Fr.*

Reposcebat] Compositum pro simplici. Virg. XII. Æn. 2. 'Sua nunc promissa reposci.' Suet. Aug. XLII. 'Populo promissum congiarium reposcenti.' Inf. III. 17. fin.

Hunc Paullo Macedonico procreatum] 'Paullus Æmilius, ex quatuor filiis formæ insignis, egregiæ indolis, duos jure adoptionis in Corneliam Fabiamque gentem translatos, sibi ipse denegavit,' &c. Val. M. 5, 10, 2. Lege Plut. in Æmilio, cap. 7. (et Livium, 45, 41, 10.) in fœdum errorem Appianus, Syriac. p. 105. c. prolapsus est, qui hunc Scipionem Æmilianum eum fuisse opinatus est, qui ab Antiocho puer captus fuit, et P. Scipioni patri restitutus. Sed ejus oppositum Latini omnes asserunt. Lege Val. 3, 5. *Camers.* Appiani errorem observavit etiam Bongarsius, ad Justin. 31. 7, 4. *Freinsh.*

Africani illius magni] Africanum superiorem Latini Scriptores interdum 'Magnum' vocant, et Græci sæpe Μέγαν. Hoc Henr. Valesius, Rupert. et Spanh. non pro cognomine illius habendum, sed idem esse censent, quod, 'Majorem,' 'Superiorem,' Πρεσβύτερον, et hunc sic dictum ad distinctionem alterius Africani, qui 'Minor,' 'Posterior,' Νέος, et Νεώτερος dicitur. Contra Perizonius in Animadv. Hist. c. 1. in fin. Africano superiori cognomen fuisse *Magno* disputat. Bene, mea quidem sententia, respondet illius argumentis Spanhemius in nupera Editione Operis de Præstant. et Usu Numism. Dissert. X. p. 67, cujus sententiæ etiam hoc aliquid ponderis addit, quod Plutarch. in Cat. Maj. p. 331. Ed. Steph. Scipioni τῷ μεγάλῳ diserte

oppōsuit Scipionem τὸν νέον: 'Cum graviter,' inquit, 'Scipioni τῷ μεγάλῳ adversatus fuisset in Rep. vitam produxit usque ad Scipionem τὸν νέον.' Ap. Florum epitheton *magni* eod. modo accipio, quo id sæpe aliis excellentibus et præclaris viris tribuitur. Ita 'Amphitryoniades magnus' Virg. VIII. Æn. 103. 'Amilcar magnus' Liv. XXIV. 41. et *Scipio magnus* Ov. Art. Am. 409. 'Ennius emeruit Calabris in montibus ortus Contiguus poni, Scipio magne, tibi.'

In decus gentis assumpserat] I. e. non, ut esset decus gentis; sed ut frueretur decore, honore, gloria hujus familiæ. *Freinsh.* in Ind. Nihilo deterius est alterum. Quum ipse liberos non haberet, adoptavit eum ad propagandum decus et gloriam familiæ Scipionum. *Adsumere filium* pro adoptare, Plin. Paneg. VIII. 'Te filium sibi, hoc est, unicum auxilium fessis rebus adsumpsit.'

Concusserat] Liv. XXVIII. 44. 'Concusso jam et pæne fracto Annibale.' C. Nepos Epam. VI. 'Ut non minus illa oratione opes eorum concusserit, quam Leuctrica pugna.' Vid. Perizon. ad Liv. XXXIII. 19. Cicero de Harusp. Resp. IV. 'P. ille Scipio natus mihi videtur ad interitum exitiumque Carthaginis, qui illam a multis Imperatoribus obsessam, oppugnatam, labefactatam, pæne captam aliquando, quasi fatali eventu, solus evertit.'

§. 13 *Sed ut quam maxime mortiferi*] 'In gladiatoribus quoque conditio dura victoris est, cum moriente pugnantis. Nullum magis adversarium timeas, quam qui vivere non potest, occidere potest. Concitatissima est rabies in desperatione, et morte ultima in furorem animus impellitur.' Sen. Controv. Epit. 9. 6. *Freinsh.* *Sed ut quam maxime mortiferi*] Omnes Mss. omnes edd. ante Freinshemianam ignorant *ut*, quod, ut loco sententia constaret, intruserunt. Lipsius conjiciebat: *sed quomodo maxime mortiferi esse morsus solent.* Non male. *Græv.* Admisi quidem conjecturam Freinshemii, sequutus omnes, qui post eum hunc Scriptorem ediderunt, præter Begerum, qui maluit *quomodo*; sed præfero conjecturam Lipsii, ut propius accedentem ad scripturam librorum veterum. Et 'quomodo' sequente 'sic,' vel 'ita,' non semel ap. Cic. aliosque legi ostendunt Stewech. et Tursell. de Partic. Ling. Lat. Veniebat in mentem etiam legi posse *sed quasi maxime.* Nam et *quasi* in comparationibus sequente *sic*, vel *ita* usitatum est. Plaut. Mercat. IV. 2. 5. 'Sed coquos, quasi in mari solet hortator remiges hortarier, ita hortabatur.' Cic. de Senect. XIX. 'Et quasi poma ex arboribus, cruda si sint, vi avelluntur; si matura et cocta, decidunt: sic vitam adolescentibus vis aufert, senibus maturitas.' Hæc et plura Iidem l. d. et Gifan. in Ind. Lucret. v. *Quasi.* Error inde oriri potuit, quod *quasi* et *quam* in Mss. sæpe non omnibus literis, sed notis quibusdam compendiariis, non multum inter se dissimilibus scribuntur. Magl. *sed quia maxime*, et Berol. Duisb. et v. e. mox *soleant.* Doctiss. Wopkens. in Adversar. in Dictyn L. V. C. I. scripturam tuetur omnium librorum e Virg. V. Æn. 459. 'Quam multa grandine nimbi Culminibus crepitant, sic densis ictibus heros Creber utraque manu pulsat versatque Dareta.' Videndum tamen puto, cur 'Quam' ibi magis accipi debeat pro Sicut, Quemadmodum, quæ debet esse significatio hujus vocis in scriptis Flori, quam II. Georg. 103. 'Quam multæ species,' et VI. Æn. 309. 'Quam multa folia.' Nam sententia loci illius verba poëtæ etiam ita exponi patitur, *quam multa grandine tam densis ictibus.* Sed sive hoc, sive illo modo accipias, credo esse genus loquendi satis rarum. 'Non ita quam' et 'Non sic

quam' dixit Propert. II. 4. 11. et II. 7. 71. quæ quidem confirmant conjecturam Viri docti in Dicty, sed ad defendendam lectionem Flori non multum faciunt.

Cum semiruta Carthagine] Voce, 'semirutum,' Annæum hunc solum usum esse volunt, nec præterea uspiam reperiri: sed falluntur: bis enim aut ter legisse apud alios certo memini. Schedæ meæ mihi non jam ad manum, ex quibus exempla profer. extare in Velleio puto, nisi me deficit memoria: optimæ glossæ apud me, '*Semiruta*, leviter emendata,' quam diversa significatione: censeo legendum, '*Semierrata*, leviter emendata:' at de illarum glossarum bonitate alias dicemus: aliæ glossæ: 'Semirutum, ἡμίχωστον.' *Sal.* Adi Indicem.

§. 14 *Portum quoque maris Romanus obsederat*] Quis iste portus maris? An portum maris αὐτόκτιστον καὶ αὐτοφυῆ ὅρμον, ut Græci dicunt, vocat? ut opponatur fossitio portui: sequitur enim, 'Illi alterum ibi portum ab alia urbis parte foderunt:' legebam aliquando, *portum quoque Mars Romanus obsederat.* Sed adhuc hæreo: cur non ita loquutus est, *portum quoque Romanus obsederat*, ut sexcentis aliis in locis loquitur? nihil tamen video melius illa lectione, quam etiam confirmant veteres libri. *Salm.* Merito Salmasius quærit, quis sit portus maris? legendumque conjicit: *portum quoque Mars Romanus obsederat.* Sed hoc poëticum nimis, et alienum a ratione, quia jam ante portum obsessum fuisse a Romanis dixit, quippe qui operis sit nudatus ab oppugnantibus. Malim igitur cum Gronovio legere: *portum quoque mari Romanus obsederat*, hoc est, classe: obsederat ante terra portum Romanus, sed nunc classe quoque obsidet; aut cum Pitteuio *obstruxerat*, præfato Romanorum naves, quæ ante portum in statione fuerint, necessitatem alterius portus fodiendi Carthaginiensibus adferre non potuisse, nec eruptionem classis hostilis impedire, cum ne onerarias quidem naves, et annonæ illationem possent impedire. Qua re motum Scipionem exitum *portus maris* (ita forte ad distinctionem interioris portus, de quo Appianus in Libyc. p. 57.) aggeribus molibusque obstruxisse, quod et ipse postea Cæsar ad Brundusium tentarit, et nostra memoria Richelius Cardinalis ad Rupellam præstiterit. *Grav.* Tota hæc periodus est contaminatissima. *Mars Romanus*, quod Salmasius in exemplari suo e Naz. et Pall. adnotarat, etiam Voss. habent. Tollius retinebat *maris*, e Floro III. 6. 11. 'Per omnes æquoris portus, sinus, latebras.' Sed illius paullo alia ratio est: nam ut recte dicas v. g. 'piratæ per omnes illius maris portus sunt inclusi,' ita non eodem modo bene dici videtur 'portum maris obsidere.' Heinsius eumdem locum Flori adscripserat, sed pro *maris* posuerat conjecturam *armis*, cum loco Cic. e VII. Philip. 5. 'Armis obsedit Senatum' Antonius. Et sic Florus I. 24. 8. 'Totam eam dominationem obsessam armis.' Scheffero idem, quod Gronovio, in mentem venerat. Perizonius totum locum ita constituebat: *Cum pulsis in unam arcem hostibus, portum quoque mari Romanus obsideret, illi alterum sibi portum ab a. u. p. foderunt.* Eligat quisque quod lubet, vel meliora excogitet. Mihi *maris* non videtur ferri posse. Sed e conjecturis, quæ ad emendationem hujus loci adferuntur, maxime probo Perizonianam. Tollius quoque legebat *obstruxerat* e Liv. Epit. LI. 'Carthaginienses porta novo, quia vetus obstructus erat a Scipione, facto.' Et convenit cum narratione Appiani, qui tradit, Scipionem, quum classis Romana, quæ stationem ante portum habebat, eum non ita posset claudere, quin furtim ingrederentur naves commeatum por-

tantes, aggere mari injecto os portus obstruxisse, ac tum demum obsessos in alia parte portum fodisse. Sed non ideo satis tutum est mutare scripturam omnium librorum. Nam Florus etiam putasse potuit portum ita clausum et obsessum fuisse a classe Romana, ut Carthaginienses ea re ad novum portum fodiendum adacti fuerint.

Illi alterum ibi portum] Lege: *Illi alterum sibi portum ab alia urbis parte foderunt.* Hoc et Lipsio placuisse, et N. Heinsio in mentem venisse postea didici. Nam *ibi* et *ab alia urbis parte* parum congruunt. *Græv.* Sic quoque Perizon. et Tollius. Schefferus suspicatur verba *ibi portum* ex glossa esse.

Sed quia nemo illos hac evadere posse credebat] Scripti omnes *nec* pro *hac* retinent: ita igitur hunc locum emendamus: *Illi alterum ibi portum ab alia urbis parte foderunt, nec ut fugerent, sed qua nemo illos nec evadere posse credebat:* manifesta sententia. *Salm.* Ryck. *sed qua nemo illos nec evadere posse credebat:* hoc est: Portum in alia urbis parte foderant, non ut per illum fugerent, sed ut ostenderent, se ibi portum posse facere, per quem possent effugere, si vellent, ubi nemo unquam non modo portum posse fieri, sed ne terra quidem evadere, si fugam adornarent, posse cogitasset. Sed friget hujus loci sententia, utcunque legas, et acumen ejus est valde hebes. Melior tamen est lectio scripti codicis, quam videtur Lipsius in suo quoque codice invenisse. *Græv.* In conferendo Cod. Ryckiano me fugerat in eo legi *qua* pro *quia*. Salmasius *qua* adnotarat e Naz. cujus scripturam Vossiani quoque habent. In aliis omnibus scriptis et editis est *quia*, præterquam in Ed. Plantin. et Amst. quæ exhibent *qua*. Præcedentia, 'non [*nec*] ut fugerent,' et tota oratio, ut bene animadvertit Begerus, requirant *quia*. Non ob eam causam foderunt portum, ut fugerent, sed quia...*Hac evadere* Magl. et ex Edd. Vinet. et Grut. Reliqui scripti et edd. vett. etiam Camertis et Stadii, *nec evadere*. A Pal. 2. et Florent. utrumque abest: nam habent *quia nemo illos evadere posse credebat*. Fran. *quia n. i. hec e. p. c.* in quo *h* pro *n*, ut sæpe alibi, scriptum puto. Ex nulla harum lectionum satis bona sententia effici potest.

Quasi enata subito classis] Non absimilis Curtii, 9, 8, 12. locus: Alexander 'validissimam' Sabi 'regis urbem cuniculo cepit. Barbaris simile monstri visum est, rudibus militarium operum: quippe in media ferme urbe e terra existebant, nullo suffossi specus ante vestigio facto.' Cui loco particulam *id*, post verbum 'cepit,' excidisse, monendum duxi: aliter enim oratio esset sine calce arena. *Fr.* Perizonius conjecerat *renata*. Nam hoc putabat melius convenire iis, quæ supra scripserat Florus, classem sub ipso ore urbis 'incensam' fuisse a Romanis. Nihil mutandum videtur: *enata* est quasi illo loco nata, tamquam res subita et inexspectata, non facta. Vid. Indic.

§. 15 *Subita de cineribus flamma*] Ryck. *subita in cineribus flamma:* paullo ante idem cum plerisque edd. *Tum interim jam diebus.* Græv.

§. 16 *Quod minus credas*] Aeidalius ad Velleium, 2, 117, 1. mallet *quoque:* posset etiam legi *quodque*, sed puto retineri posse vulgatam. *Fr.*

§. 17 *Quanto fortius femina*] Hanc historiam, ut alios sileam, lege ap. Val. M. 3, 2, 8. extern. Appianus, circa fin. Libyci, recitat hujus mulieris ad Scipionem et Hasdrubalem verba. *Cam.* *Quanto fortius femina*] Alter Palatinus, *quanto fortior femina: fortius* magis placet: et retinent melioris notæ libri. *Salm.*

Femina et uxor Ducis] Illa verba videntur irreptitia: qualis enim antithesis? quæ sublatis illis bellissima

est: præterquam quod Flori genium non sapit hæc verbosa narratio, *femina et uxor ducis:* videtur adscriptum fuisse, *id est, uxor ducis,* a studioso quodam. *Fr.* Begerus dicit, si quid tollendum sit, se potius sublaturum vocem *fœmina* cum copula *et:* eo quod uxor supponat fœminam, non fœmina uxorem. Neque illi adsentior, neque Freinshemio. *Uxor ducis* bene addidit Florus, ut intelligeretur liberos, quos mox memorat, fuisse communes illius et Asdrubalis liberos: *fœmina* autem, ad vituperandam ignaviam, mollemque et fractum animum Asdrubalis, quo multo fortiorem et animosiorem dicit fuisse fœminam: cum alioqui mulieres timidiores et imbecilliores, quam viri, esse soleant. Sic 'mulierem' 'viro' opponunt Cic. v. Ep. F. 16. Justin. I. 3. alii. Copula si abesset a libris, eam non advocarem. Nec tamen est sine emphasi. Vid. Burm. ad Ov. XIV. Ep. Heroid. 55. et Wopk. Advers. Critic. in Vell. Paterc. II. 60. Vol. VIII. Obs. Misc. p. 68.

§. 18 *Ignium mora*] Nam Carthago incensa est. Horat. Carm. 4, 8, 17. 'Incendia Carthaginis impiæ.' Et Epod. 7. 5. 'Non ut superbas invidæ Carthaginis Romanus arces ureret.' Velleius, 1, 12, 6. 'dirutam' ait. Modestinus, in Leg. 21. quib. modis ususfr. amitt. 'aratrum passam.' *Fr.*

Per continuos decem et septem dies] Quamdiu Romæ incendium duraverit sub Nerone, vid. Tac. 15, 40, 1. *Idem.* Ryck. *per continuos x et septem dies:* puto *x* irrepsisse. Nam Appianus septem tantum dies arsisse Carthaginem auctor est. *Græv.* In numero o. s. et e. consentiunt.

Sponte hostes immiserant] Alia similis desperationis exempla notavimus inf. 2, 18, 15. *Fr.* Appianus nihil hujusmodi ab obsessis, quum Urbs caperetur, factum prodit. Suspicor Florum, id, quod Appianus de templo Æsculapii, in quod se receperant transfugæ, ab his, ne in potestatem Romanorum venirent, incenso scribit, ad totam urbem transtulisse.

Triumphus] Ita Vineti editio, nec aliter vetus; quomodo et fuisse in Ms. suo prodidit lectissimi ingenii Lipsius, Elect. 2, 19. in Pall. duobus Gruterus: et in vetere Florentino Acidalius, ad Velleium, 2, 68, 4. cui tamen in voce 'quatenus' nondum omnino adsentior. Vide nostrum Indicem. Similis locutio supr. 2, 2, 32. 'Triumphum periisse naufragio.' *Fr.* Adnotatio Freinshemii pertinet ad refellendam scripturam, quæ est in Beroald. Ald. et aliis quibusdam edd. *triumphis.*

Cap. 16 Hoc bellum scribunt Epit. Liv. 51, et 52. Justin. 34, 1, et 2. Val. M. 7, 5, 4. Auctor de Vir. Ill. cap. 60. Eutrop. 4. 3. Oros. 5, 3. Cic. pro M. Manil. cap. 5. et Off. 1. 11. Plin. 35, 12. Capta autem Corinthus est, Olympiadis 156. anno 3, A. U. C. 608. Plin. 34. 2. *Cam.* Vide etiam Strab. lib. VIII. Vellei. 1, 13. Zonar. tom. 2. Pausan. princ. Corinth.; latius in Achaicis. Item Polyb. ap. Vales. p. 181. *Fr.*

§. 1 *Eversionis urbium curreret*] Forte, *Quasi seculum illud eversionibus urbium curreret.* Salm. *Eversionibus urbium*] Recte: ad eam formam, sicut Claudianus, Epigr. de Sene Veronensi: 'Frugibus alternis, non consule, computat annum.' Alii prave, *eversionis urbium.* Simile est quod dicit inf. 3, 9, 1. 'Aderat fatum insularum.' *Fr.* *Eversionibus* emendarat etiam Perizonius. Sententia est: Quasi ita in fatis esset, ut hoc sæculum non aliter procederet, quam eversionibus urbium.

Corinthus] De hac urbe vide Strabonem, lib. 8. p. 260. *Fr.* Add. Ald. Manut. ad Cic. I. de Off. 11. Ryck. Reg. F, Flor. Berol. et Duisb. *Corinthos.* Vid. inf. cap. 17. 1.

Inter duo maria] Inde 'bimaris,' ἀμφιθάλασσος, dicta Poëtis: Horatio,

I. Carm. 7. Ovid. Epist. 12, 27. Prudent. contra Symmach. 2, 352. Sidonio, Carm. 2, 476. et Epist. 9, 13. *Fr.* Cf. Passerat. ad Propert. III. 21. Cic. II. Agrar. 32. 'Erat posita in faucibus Græciæ, sic ut terra claustra locorum teneret, et duo maria maxime navigationi diversa pæne conjungeret, cum pertenui discrimine separentur.' Muretum, qui I. Var. Lect. 7. scribit, Horatium, Corinthum appellantem 'bimarem,' voluisse exprimere Græcam vocem *ἀμφιθάλαττος*, reprehendit Lambinus in Epist. Claror. Viror. ab Joh. Mich. Bruto editis Lib. III. p. 417. nam *ἀμφιθάλασσος* significare dicit locum *undique mari cinctum*, *διθάλασσος bimarem*. Sed observavit Torrentius ad Horat. I. Carm. 7. 2. Corinthum *ἀμφιθάλασσον* vocari a Polluce IX. 4. 17. ubi et Jungermann. add.

Quasi spectaculo exposita] Hoc loquendi genus offendit Nic. Heinsium: itaque malebat *speculatui exposita*, vel *speculatrix posita*. Loca enim editiora spectare potius dicuntur circumjacentem tractum, quam spectari: et *speculæ* vocabulum hoc significatu Nostro non est ignotum. Sic Clupeam 'Africæ speculam' dixit cap. 2. hujus libri. 'Ultima Septentrionis' specula, lib. III. 5. sed illum locum vix sanum esse opinor: quomodo et Columellæ lib. VII. cap. 3. 'Celsissima oculorum specula.' Phædrus F. XXXVI. 'Cæsar Tiberius cum petens Neapolim In Misenensem villam venisset suam, Quæ monte summo posita Luculli manu Prospectat Siculum et respicit Tuscum mare.' Ita opinor, ut recte Gronovius, vel *despicit*; neque enim ab anteriore parte ea villa bina maria potuit prospexisse; respexisse potuit, ut ap. Nasonem in F. 'Respicit a tergo summum brevis area Circum.' Si *speculatrix posita* legas, confirmabit hanc conjecturam Papinius lib. II. Silv. 2. 'Celsa Dicarchæi speculatrix villa profundi.' Et Val. M. IX. 8. 'Angusti atque æstuosi maris alto e tumulo speculatrix statua memoriæ Pelori collocatum indicium est:' ubi teste Vorstio codex unus Brandeburgicus *expositum indicium est*, ut legendum sit *exposita*, quomodo apud Florum, vel *collocata indicium est*, statua nimirum. Ceterum Florus cum hæc scriberet in animo habebat Acrocorinthum arcem loco editissimo positam, de qua cum alii, tum Strabo lib. VIII. Plin. Hist. et Liv. XLV. cap. 28. Mela lib. II. c. 3. 'Ex summa arce, quam Acrocorinthon appellant, maria utraque contuens:' mox *atque projectum est*, tolle *τὸ est*, et continua cum sequentibus. *Græv.* Plinius quoque IV. 4. eodem modo, quo Mela: 'Corinthus e summa sua arce, quæ vocatur Acrocorinthus, diversa duo maria prospectans.' Amplecterer conjecturam Heinsii, si verba nullam aliam commodam interpretationem reciperent. Sed in vulgata nihil vitii aut obscuritatis animadverto: nam quemadmodum Corinthus prospectabat utraque maria, ita vicissim spectaculo erat, seque ostendebat iis, qui illa navigabant; sicut de Agrigento dicit Virg. III. Æn. 703. 'Arduus inde Acragas ostentat maxima longe Mœnia.' Et *spectaculo exposita* sic potest dici, ut ap. Ov. *exponere videndum* III. Pont. I. 40. 'Exposuit mea me populo fortuna videndum.'

Facinus indignum] *O facinus indignum!* Salm. Ryck. *o facinus indignum!* sic et inferius idem codex *o fata rerum!* sed sæpe omittitur apud Nostrum ista exclamandi particula. *Græv.* In Naz. et Voss. 1. 2. non est *o* post 'hæc,' sed est in aliis scriptis et v. e. quod recte recepit Begerus. Ceterum non intelligo quid sit, quod dicit Florus, Corinthum deletam, antequam in numerum certorum hostium referretur. Nam quum Achæis indictum est bellum, utique etiam Corinthus, quæ corpori Achæorum

tum conjuncta erat, in numerum hostium relata est: quum præsertim legati Romani Corinthi, et ab ipsis maxime Corinthiis, violati fuissent. Vid. Epit. Liv. LI. LII. Pausan. Achaic. c. XIV. Strab. L. VIII. p. 381. et Vellei. I. 12.

§. 2 *Critolaus caussa belli*] Cic. de N. D. 3, 38. 'Critolaus evertit Corinthum: Carthaginem Asdrubal. Hi duos illos oculos oræ maritimæ effoderunt.' *Fr.* De Critolao Polyb. Excerpt. legat. c. CXLIV. et Pausan. Achaic. l. d.

Libertate a Rom. data] Supr. I. 21, 2. 'Volsiniensium servi libertatem a dominis datam in ipsos erexerant.' Cic. Fam. II. 12. 'Omnino est hoc populi, maximeque nostri, in eo potissimum abuti libertate, per quem eam consecutus sit.' *Fr.*

Legatos violavit] De eorum, qui legatos violant, pœna, vide scriptores, quos supr. I. 18, 5. citavimus. *Idem.*

Dubium an et manu] Venustior et rotundior erit hæc περικοπὴ si *et* deleas, auctoritatem secutus Ryckiani codicis. *Græv.* *Et* est in aliis o. s. et e. De re varie traditum est a veteribus. Vid. Polyb. et Strab. l. d. Epit. Liv. LI. et Boecler. ad Vell. I. 12.

§. 3 *Ordinanti tum maxime Macedoniam*] Ita Pal. tert. et o. e. ante Vinetum. Zinzerling. Promuls. Crit. juven. (cap. 22.) legit *cum maxime*, quod cur non omnino probem dicam in Ind. voce *Maxime.* Fr. Probo Zinzerlingii emendationem, qui in Promulside corrigit *ordinanti cum maxime Macedoniam.* Nam 'cum maxime' Latinis est in præsenti, hoc tempore, uti multis exemplis cum Zinzerlingius, tum ipse ad Suet. et Tullium ostendi. *Græv.* Præter Zinzerling. l. d. etiam Rhenan. ad Tac. I. Hist. 29. Ryck. ad Tac. III. Hist. 4. et Græv. ad Suet. Domit. X. ad Cic. II. Off. 7. et I. Ep. Fam. 9. rejiciunt *tum maxime*, pro, in præsentia, hoc tempore, et pro eo partim e libris scriptis, partim e conjectura, ubique substituunt *cum maxime.* Quam recte, mihi nondum liquet: quum non animadvertam rationem sermonis Latini repugnare, quo minus etiam possit dici *tum maxime*, pro, tum, vel eo potissimum tempore. *Maxime* sæpe ita ponitur, ut prope idem sit, quod fere, potissimum. Liv. VII. 29. 'Legati maxime in hanc sententiam loquuti sunt.' Id. XXXIV. 13. 'In hunc modum maxime adhortatus pronunciat.' Curt. III. 2. 'Levibusque scutis cetræ maxime speciem reddentibus.' Jam etsi facile credo quibusdam locis male scribi *tum maxime*, pro *cum maxime*, tamen quæro, cur numquam liceat huic adverbio præponi 'tum,' ac dici 'tum maxime' pro, fere, potissimum, præcipue eo tempore? Etenim si recte dicitur 'eo maxime tempore,' cur non etiam Latine dici potest 'tum maxime?' neque enim quisquam, opinor, negabit 'tum' idem esse, quod 'eo tempore.' At isto modo loquitur Liv. XXXI. 14. 'Neque enim ipse Rex Athenas obsidebat: eo maxime tempore Abydum oppugnabat.' Quid ergo causæ est, cur pro eo non possit dici 'tum maxime Abydum oppugnabat?' Equidem nihil video, et Livius ipse non dubitavit hæc permutare. Nam quod hic *eo maxime tempore*, id paullo post *tum maxime* dicit c. 18. 'Questus Attalo Rhodiisque arma illata, et quod tum maxime Abydum oppugnaret.' Omnino sentio cum Freinshemio, nec ubique huic particulæ manus admovendas puto. *Cum maxime* pro, in præsenti, hoc tempore, nunc, plane recte dicitur; *tum maxime* quare vitiosum sit, pro, tunc, eo tempore, nondum possum intelligere. Quin etiam nonnumquam male *cum maxime* substitui credo, pro *tum maxime*, ut in hoc Terent. Phorm. 2. 1. 'Quamobrem omnes, cum secundæ res sunt maxume, tum maxume

meditari secum oportet, quo pacto adversam ærumnam ferant;' ubi Zinzerlingus legit *cum maxume meditari.* In Suet. Tib. XIV. quoque nihil mutandum arbitror, etsi codex Salm. habet, ' Thrasyllum quoque Mathematicum cum maxime expertus est,' pro vulgato *tunc maxime.* Est enim sententia: Tiberium et sæpe quidem ante, sed tum maxime, expertum fuisse veram certamque esse Thrasylli artem: vel, (quemadmodum etiam boni Scriptores loquuntur,) si umquam alias, tum maxime. Nec Grævius ibi improbat *tum maxime,* atque etiam Tacitum sic loqui ostendit IV. A. 27. ' Cœptantem tum maxime seditionem disjecit,' et Florum male a nonnullis sollicitari scribit. Sed in Tacito Rhenanus, Muretus, et Ryckius itidem legunt *cum maxime.* Florum male sollicitari mihi omnino persuadeo; ob eamque causam hic reliqui, quod in plerisque scriptis et v. e. erat. Nam nullam varietatem scripturæ inveni, nisi quod in Naz. erat, *ordinato cu maxime,* in Reg. Q, *ordinanti tum Maced.* et in Voss. 2. *cum maxime.* Quod Zinz. scribit, in Vineti Edit. esse *ordinanti cui tum maxime,* sed ab aliis omnibus abesse *cui,* in eo fallitur. Nam Edd. B. S. P. J. A. et Camertis idem habent. Ceterum non ubique invitis libris scriptis pro *tum maxime* substituendum esse *cum maxime,* mecum sentit, et in Livio compluribus locis legi *tum maxime,* ostendit cl. Drakenb. ad Liv. XXVII. 4. 2.

§. 3 *Igitur Metello ordinanti, tum maxime Macedoniæ mandata est ultio*] Hæc quomodo possint consistere, ignoro; distinctione, non minus, quam lectione, falsa. Corinthii superbius appellaverant Legatos Romanos: mandata ultio Metello, qui tunc Macedoniam pro prætore regebat: non autem Macedoniæ ultio illi mandata est, quæ nihil peccaverat, quod verum esset, si Corinthus in media Macedonia sit; lege, *Igitur Metello, ordinanti tum maxime Macedoniam, mandata est ultio.* Salm. Ita Pal. pr. Toll. Duisb. Fran. et v. e. *Macedoniæ* Naz. et alii, *Macedonio* Voss. 3. perperam.

Consul] Aut ' prætor,' vide supr. 2, 14, 5. *Freinsh.* Metellus hoc bellum Proprætor gessit. Pigh. ad A. U. 606. In his sæpe minus adcuratus est Florus.

Per patentes Elidis campos] Vetus, *Elide:* est *Elidæ:* sic alibi *Leucadam* dixit, ut pluribus ibi disputamus. *Salm.* Cur Elidem et Alpheum conjungat, intelligas ex Pausan. pr. tit. 8. Τῆς δὲ γῆς τῆς Ἠλείας κατὰ μὲν Ὀλυμπίαν καὶ τοῦ Ἀλφειοῦ τὰς ἐκβολὰς πρὸς τὴν Μεσσηνίαν εἰσὶν ὅροι. τὰ δὲ πρὸς Ἀχαΐαν Δυμαίων εἰσὶν ὅροι. Meminit Eleorum hoc in negotio etiam Polyb. ap. Vales. *Freinsh.* Naz. Flor. et Voss. *Elidis.* Pal. 1. Berol. Duisb. Edd. V. B. S. et P. *Elide.* Pal. 2. Regg. Magl. et Fran. *Elidos.* Ryck. *Elideos.* Hoc refero ad morem scribarum conjungendi varietatem lectionis; de quo sæpe supra. A Salm. hic, ad II. 15. 5. et IV. 11. 4. legente *Elidæ* dissentit Heins. ad II. 12. 5. *Patentis* Naz. Ryck. Voss. 3. et Edd. B. S. et P.

Toto Alpheo] Vid. I. 18. 24.

§. 4 *Uno prælio*] Metellum cum Achæis Bœotisque duobus præliis congressum, primo ad Thermopylas, altero in Phocæis vicisse, auctores habeo Pausan. in Achaicis, et Oros. 5. 3. *Stad.* Flori locus similis est hic ap. Tac. H. 2, 38, 5. ' Singulis velut ictibus transacta sunt bella.' *Freinsh.*

Fata rerum] Tollius adscripserat, se ita correxisse ad Auson. IX. Epist. vs. 24. quum ante legeretur *fato.* Sed *fata* dudum fuerat in Ed. V. B. et J. Pall. ap. Grut. Ryck. Regg. Toll. Fran. Duisb. quoque cum Ed. V. et J. *o fata rerum.* Hoc etiam displicet Tollio l. d. qui particulas illas admirationis apud Florum ubique tolli

jubet. Mihi aliter videtur. N. Heinsius in exemplari suo scripserat, *fata o rerum*. Voss. 1. etiam *fata*, 2. *facta*, 3. *fato*. Sed ab omnibus abest *o*. Salm. nihil adnotarat ad Edit. Gruteri, in qua est *fato*.

Quum Met. dimicasset, ad victoriam Mumm. venit] Minime novum esse, ut intervertantur præmia, alterius consilio periculoque parta, victoriaque jam parata e manibus eripiatur successoris novi superventu, non exili suggestu exemplorum probatum nobis ad Tac. H. 4, 85. 5. *Grut*. Unde sæpius invidia decedentium, et rerum gerendarum impedimenta. Vide supr. ad. I. 9, 2. item Polyb. ap. Vales. p. 178. Sallust. Jug. cap. 83. et Val. 9, 3, 7. De Mummio vid. etiam Plin. 35, 12, 1. et Pausan. lib. 5. p. 336. pr. *Freinsh.*

§. 5 *Diæi late*] Hactenus omnes, *dignitate:* absurde. Emendatio est eruditissimi Pighii, quam ob evidentiam suam textui inseruimus. Hoc enim nomen Achaici Imperatoris, etiam ap. Polyb. in Excerpt. Valesianis. Vide latius ipsum Pigh. in Annal. Rom. A. U. C. 607. *Id.* Catanæum quoque suspicatum fuisse hic legendum *Diæi*, vel ita in veteribus libris invenisse, intelligi potest ex iis, quæ ad Plin. III. Ep. 1. adnotat, ubi magnam partem hujus Capitis describit. 'Late vincere,' 'fundere,' 'domare' in deliciis sunt Floro. Vid. Ind. Nemo se neque scriptum, neque editum librum Flori vidisse testatus est, in quo non legeretur *dignitate*. E Regg. et Toll. quidem hic nihil adnotatum erat ad Ed. Grævii, in qua est *Diæi late*. Sed vix credo in iis ita scriptum esse. Si ita legeretur in Cod. Berol. Begerum id non præteriturum fuisse mihi persuadeo.

Tandem] Ita Magl. In Naz. Ryck. Toll. Duisb. Fran. Voss. Ed. V. P. et J. *tum:* quod non deterius puto illo altero, et Begerus e Berol. recepit. Beroald. *tamen*. Varietas orta videtur e notis compendiariis.

Civitas, &c. deleta est] Justinus, 32, 2, 6. 'Urbs ipsa Corinthus diruitur: populus omnis sub corona venditur: ut hoc exemplo ceteris civitatibus metus novarum rerum imponeretur.' Cui consentit Zonaras, tomo 2. *Freinsh.*

Tuba præcinente] Nescio quid antiqui moris hoc verbo Florus tangit, quod forte (dum certiorem hujus loci explicationem comminisci, aut velint alii, aut nos possimus) non inepte referretur ad veterem illum in cives animadvertendi ritum, quem ad Tac. 2, 32, 8. Lipsius explanat: ut quemadmodum illo casu, sic hoc nostro, tuba cecinerit, quo omnibus innotesceret, auctoritate jussuque publico negotium istud peragi. Sive potius eo factum, ut eodem modo destrueretur, quo condi solebant urbes; nisi quod ibi tibiæ adhibitæ. Vide Pausan. Messen. p. 268. quemadmodum etiam Atheniensium muros diruit Lysander, Plut. in Vita, cap. 28. et Xenoph. Adde Tzetzen, Chil. 7, 7, 139. Serv. ad ista Virgil. in lib. 2. 'Exoritur clamorque virum, clangorque tubarum.' Liv. lib. 1. ubi de Alba diruta: Suppl. Curt. 1, 14, 7. *Id.*

§. 6 *Incensum atque projectum*] A militibus nempe, pretium eorum non æstimantibus, sub duce nihilo rerum istarum prudentiore. 'Mummius enim, ut traditur, magnanimitatis, quam artificiorum, studiosior:' Strabo lib. 8. p. 263. 'Et tam rudis fuit, ut cum maximorum artificum perfectas manibus tabulas, ac statuas, in Italiam portandas locaret, juberet prædici conducentibus, si eas perdidissent, novas eos reddituros:' Velleius 1, 13, 6. *Id.* *Projectum*, i. e. vilissimo pretio venditum a militibus, pretium rerum a præstantissimis artificibus factarum ignorantibus. Græv. ad hæc Cic. XIV. Ep. Fam. 2. 'Etiamne reliquias tuas miseras proji-

cies?' Pro eo alii, ut Id. observat, frequentius dicunt 'abjicere,' de quo vid. Interp. Phædri ad IV. F. 4. 42. Quintiliano Decl. v. 4. est *perdere*. 'Rus, servulos, penates, et omnia utiliora properanti festinatione perdentis addixi.' Freinshemius simpliciter videtur accepisse pro, abjectum, vel contemtum, tamquam vile et nullius pretii. Et sic etiam *projicere* et *projectus* dicunt Latini. Sen. VII. de Benef. 28. 'Quædam' beneficia 'perdidimus, quædam projecimus,' i. e. ut Lipsius, ultro adspernati sumus. Tac. I. A. 42. 'Quibus tam projecta Senatus auctoritas.' Sen. Controv. XXIV. 'Rhetor ex Asianis non projecti nominis.' Strabo de hac re Lib. VIII. p. 381. 'Polybius, quæ in excidio Corinthi evenerunt narrando, deplorans militarem contemtum artificiorum ac donariorum inter alia commemorat. Ait enim se præsentem vidisse tabulas in solum projectas, ac milites super iis talis ludentes.' Pal. pr. Toll. Duisb. et v. e. *porrectum* solenni errore librariorum, quem etiam in Horatio observavit celeb. Bentl. III. Carm. 10. 3. Epod. x. 22. et II. Sat. 3. 112.

Quantas opes] Corinthus antiquitus opulentissima, qua de causa Homerus, Il. 2, 570. Ἀφνειόν τε Κόρινθον. *Freinsh.*

Corinthii æris] Toto orbe celeberrimi. Cujus memoria pleni scriptorum libri. Vide præcipue Plin. 34, 2. et Muretum, Var. Lect. 3, 5. Hinc Romanis primum signa et tabulæ pictæ in pretio et admiratione; vid. Plin. 33, 11. quamvis Sall. Cat. 11, 6. videatur istud Sullæ temporibus tribuere. Hujusmodi 'Corinthia vasa' cupide corrasit etiam Verres: vide Cic. Verr. 2, 19. et quoniam mentio Verris admonuit, insignem Plinii locum ne prætereamus. Sic autem ille, 33, 8, 1. 'Signis, quæ vocant Corinthia, plerique in tantum capiuntur, ut secum circumferant; sicut Hortensius Orator Sphingem Verri reo ablatam. Propter quam Cicero illo judicio in altercatione neganti ei, se ænigmata intelligere, respondit, debere, quoniam Sphingem domi haberet.' Æs tamen Corinthium (sed non hac mixtura) multis antea ætatibus celebre fuisse, certum habemus ex Athenæo, 4, 1. Adde Philandri Vitruvium, p. 138. *Idem.* Bochartus Hieroz. Part. II. L. 6. c. 16. fabulosa putat esse, quæ de mixtura Corinthii æris hoc casu urbis inventa traduntur. Nec sine ratione. Nam æs Corinthium, quæcumque demum illius mixtura fuerit, multis ante hanc ætatem sæculis celebre fuisse constat e loco Athenæi apud Freinshemium. Vasa Corinthia, quæ in tanto pretio erant apud Romanos, non credo post eversam Corinthum e massis ex auro, argento, et ære hoc incendio mistis et conflatis facta fuisse. Verosimile mihi videtur, Corinthios auctos opibus hoc genus luxus invenisse, vel id ab aliis inventum sequutos fuisse, ut ex auro, argento, et ære inter se mistis vasa facerent, quæ a præstantissimis artificibus cælata, non solum propter novitatem materiæ, verum etiam ob præstantiam artis pretiosissima essent; et postea diruta Corintho apud Romanos primum illa, quæ incendio urbis superfuerant, vasorum Corinthiorum nomine celebrata, deinde autem, ut scribit Plin. XXXIV. H. N. 2. eam adpellationem etiam ad alia omnia signa nobilium fictorum, qui tamen sæculo ante Corinthum excisam esse desierant, productam fuisse. Add. Cic. IV. Verr. 44.

§. 7 *Notam pretiosiorem*] Genus æris nobilioris, ut ap. Cic. de Orator. LXXXIII. 'Notæ optimi vini.' *Ryck.* De notis amphorarum, quibus indicabatur ætas vinorum, omnia vulgata sunt. Hinc *nota* sæpe pro præstantia, pretio, ac dignitate. Sen. IV. Nat. Quæst. 3. 'Ex his me testibus numera secundæ notæ, qui vidisse quidem se negant, sed audisse.' Vid. Schulting. ad Sen. XX. Controv. et

Burm. ad Petron. LXXXIII.

Permixtis] Sic et Pall. et v. e. aliæ enim fere, *perustis* (vestigio veræ lectionis *permistis*:) postea Vineti ed. omiserat vocem *venæ*, quam revocavi, suasu ceterorum Impr. item Pall. *Grut.*

CAP. 17 Bella quæ post deletam Corinthum orta sunt, lege in Epit. Liv. 51, et 52. Justin. lib. 34. et inde Eutrop. 4, 3. Oros. 5, 3. Ceteri locis suis citabuntur. *Cam.*

§. 1 *Corinthus*] Ryck. Reg. Q, Toll. Duisb. Edd. B. et P. *Corinthos*, ut cap. 16. 1.

Nec deinde toto orbe quicquam intactum armis fuit post illa] Ryck. *Nec denique toto orbe quicquid intactum armis fuit post illa:* quod verum puto. Hæc enim sententia est hujus loci: Ut Carthaginis excidium Corinthi interitus, sic Corinthi eversionem secutus est finis Numantiæ, et, ut uno verbo dicam, in omnibus orbis terrarum gentibus tum bella sunt gesta a Romanis. Hoc sequentia ostendunt. Non enim post Numantiam extinctam dicit bellum unum undique fuisse, sed post deletam Carthaginem et Corinthum. *Denique* est ut supra I. 16. 'Nihil mollius cœlo, denique bis floribus vernat.' Sic et alii scriptores, ut alibi notamus. Sed τὸ *fuit* delendum esse retur N. Heinsius, cum subsequatur denuo. *Græv.* Videtur voluisse ita distinguendum hunc locum: *intactum armis fuit post illa duo clarissima urbium incendia. Late*...Et sic in Edit. Begeri. Sed tamen ita pendet quodammodo sequens periodus, nec satis apte cohæret oratio. 'Denique' et 'quidquid' nusquam alibi leguntur. Begerus recepit *denique*, non *quidquid*. Ego neutrum admittendum puto.

§. 2 *Clarissima*] Nullus dubito, Auctorem scripsisse, *clarissimarum*; nec esse puto, ut rem tam claram rationibus aut exemplis firmem. *Freinsh.*

Duo clarissima urbium incendia] Lipsius censuit emendandum: *duo clarissima urbium excidia.* Sed vulgata non est movenda. Capite sequente: 'Carthaginis incendiis ad excidia urbium imbuto.' *Græv.* *Clarissimarum* probabant Ryck. et Perizon. Et ita edidit Begerus. *Clarissima* tuetur Voss. ad Vell. II. 4. Conjecturam Lipsii expressit Begerus: 'quia,' inquit, 'vocabulum *incendia* alias nimis cito repeteretur.' Fran. *clarissima urbium incendia toto orbe viderentur.* Scribæ fraudi fuit bis, non multis interjectis, posita vox *incendia.*

Sed simul pariter quasi unum undique bellum esset] N. Heinsio non videtur ferendum *simul pariter*. Itaque totum locum rescribit: *sed una pariterque: quasi unum denique bellum fuit.* Græv. Tollius referebat ad Synonymiam: nam adscripserat, supr. II. 8. 12. 'Statim et e vestigio.' Plaut. Pseud. I. 4. 17. 'Una simul.' 'Unum bellum,' ut 'Una pax' ex sententia Grævii IV. 12. 64.

§. 3 *Numquam conferre vires suas libuit*] Lege Strab. lib. 3. pag. 109. Ea pestis et olim et hodie fortissimos florentissimosque populos perdidit. Tac. Agr. cap. 12. Britanni 'in commune non consulunt: rarus duabus tribusve civitatibus ad propulsandum commune periculum conventus: ita dum singuli pugnant, universi vincuntur.' *Freinsh.* Liv. XXVII. 39. 'Ut uterque hostem in sua provincia contineret, neque conjungi, aut conferre in unum vires pateretur.' Justin. II. 12. 'Græci adventu hostium occupati prælium collatis viribus capessunt.'

Mari Pyrenæoque vallata est] Hispaniæ situs, laus, &c. habetur ab omnibus. Lege Strab. lib. 3. Plin. 3, 1, 2, et 3. Justin. lib. 44. Solin. c. 36. plura Silius, 3, 325, &c. Claudian. de laude Serenæ: Avienus ibi: 'Hic Hispanus ager,' &c. Et paruma inf. locum depravatum sic castigavimus, 'Gens agitat (an *habitat*?) rupis vestigia Pyrenææ.' *Cam.* Solida

populorum munimenta sunt, mare et mons: de quibus utrisque infinita bonorum auctorum dicta coacervavimus, ad Tac. I, 9, 12. item, 14, 23. *Grut.* Vid. præcipue Ludovici Nonii Hispaniam, opus accuratum et multæ eruditionis. *Freinsh.*

Nec adiri quidem] Tantum abest, ut oppugnari: dictum enim est, sicut illud Livii, 44, 6, 7. 'Sunt enim Tempe saltus, etiamsi bello non fiat infestus, transitu difficilis.' Similia passim ap. Auctores. *Id.* Ryck. Toll. Duisb. Fran. Voss. et, ut puto, etiam Naz. et Pall. e quibus nihil adnotarat Salmasius ad ed. Gruteri, quæ habet *nec*, item o. e. *nec adiri quidem:* vid. II. 5. *Ne* primum in Ed. Plantin. inveni. Et sic edidit Grævius judicium Gronovii ad Suet. Tib. XV. sequutus.

§. 4 *Obsessa est*] Tollius adnotaverat: Gronov. *possessa:* leg. *oppressa.* Non scio ubi Gronovius ita legendum præceperit. *Oppressa* etiam primum conjecerat Perizonius. Sed deinde videbatur mutasse sententiam. Freinshemius in Ind. recte exponit, occupata, insessa. Virg. Æn. VII. 333. 'Neu connubiis ambire Latinum Æneadæ possint, Italosve obsidere fines.' Liv. III. 50. 'Quid sibi vellent, qui armati Aventinum obsedissent?' Et XXVIII. 41. 'Quum Annibal hostis incolumi exercitu quartumdecimum annum Italiam obsideat:' ubi male Sigonius *possideat.* Vid. Gronov.

Quum se ipsa cognosceret] Bene igitur Noster, 1, 8, 6. censum Servii commendat eo, quod effecerit, 'ut ipsa se nosset resp.' Pertinet huc adagium nostratium, quo dicunt, equum, si vires suas nosset, homini, quippe debiliori, non ita patienter pariturum. Eaque de causa, 'sententia in senatu dicta, ut servos a liberis cultus distingueret,' improbata est, cum appareret periculum, 'si servi dominos numerare,' et inde suam multitudinem viresque æstimare, 'cœpissent.' Sen. de Clement. 1, 24. *Freinsh.*

Sola omnium, postquam victa est] *Et sola omnium, postquam victa est.* Ita libri. *Salm.* Ita Naz. et Pall. ap. Salm. cum quibus consentiunt Ryck. et Florent. et ex edd. B. S. P. et J. Nimirum copula absorpta erat a duabus postremis literis vocis præcedentis. Begerus tamen eam removit auctoritate libri Berol.

§. 5 *Prope ducentos per annos*] Consentiunt Liv. 28, 12, 10. Vell. 2, 90, 3. Strab. lib. 3, p. 109. *Freinsh.* Voss. et edd. B. et P. *in primum Cæsarem Aug.* Salmasius in libro suo post 'cohærenter' scripserat *primum* sine nota libri.

Inde contagio et series caussaque bellorum] Melius Ryck. *inde contagio et series caussæque bellorum.* Græv. Et ita Begero visum fuit edendum.

§. 6 *Per Pyrenæum*] Et hoc inter errores Flori refero. Nam primum Cn. Scipio, primo anno belli Punici, ab ostio Rhodani profectus, et Pyrenæos circumvectus, classem Emporiis adpulit. Liv. XXI. 26. 32. et 60. Deinde frater ejus Publius, prorogato post Consulatum imperio, cum classe triginta navium longarum Tarraconem venit, anno sequente, Id. XXII. 22. Ita Liv. e Polyb. III. 41. 49. 56. 76. et 97.

Scipiones] Vide supra, 2, 6, 36. *Freinsh.*

Raptaque erat impetu Hispania] Loquitur de regione, tamquam de urbe castrisque, quæ quum corona vel alioqui vi oppugnando capiuntur *impetu capi* et *rapi* dicuntur. Gronov. ad Liv. I. 57. Et utraque vox habet significationem celeritatis et violentiæ. Liv. VI. 23. 'Qui advenienis castra urbesque primo impetu rapere sit solitus:' ubi rurs. Gronov. Scipiones tamen in sextum annum bellum adversus Pœnos gesserunt in Hispania. Liv. XXV. 32.

§. 7 *Scipio*] Pro his, quæ hic de Scipione superiore narrantur, lege quæ supr. 2, 6, 37. sunt annotata: quibus adde quæ scribit Plut. in Apophth. *Cam.*

Statim capta Carthagine] Ita conjungo; innuit enim, eodem die oppugnatam captamque. Vide supr. 2, 6, 39. *Freinsh.*

Provinciam fecit; omnem] V. e. *urbem:* neque secus Pal. 3. ut suspicer, locum hunc coinquinatum glossis librariorum: nam statim sequentia, *omnem citra ultraque Iberum subjecit imperio,* non satis cohærent prædictis: poterat quidem fingi, *et omnia citra ultraque, &c.* sed quis adstruet ei fidem? *Grut.* Salmasius *omne* legendum ait, idque probat ad Solin. p. 1191. *Freinsh.* *Urbem* etiam Pal. 1. in libro Salmasii, Berol. et Duisb. pro *provinciam.* Tollius putabat utrumque e glossa esse, cui propemodum adsentior; etsi scio Velleium quoque dixisse *stipendiariam provinciam:* II. 97. ‘Sic perdomuit eam (*Germaniam*) ut in formam pæne stipendiariæ redigeret provinciæ.’

Omnem citra ultraque Iberum subjecit imperio] An *omnem provinciam?* durum est: legendum, *omne citra ultraque Iberum subjecit imperio.* Id est, quidquid ultra citraque Iberum esset. Sic inf. ‘Quatuordecim annos omnia citra ultraque Iberum et Tagum ferro et igne populatus.’ *Salm.* *Omnem citra ultraque Iberum subjecit imperio*] Hanc lectionem ferri non posse viderunt olim viri eruditi. Ineptum enim esset, omnem provinciam citra ultraque Iberum subjecit imperio. Nam si provincia fuit, jam subjecta erat imperio. Scribendum fuisset *omnem citra ultra Iberum terram*, aut *regionem*. Sed quomodo Florus scripserit docet Ryckianus, in quo recte legitur: *omnia citra ultraque Iberum subjecit imperio.* Verba sequentia in eodem codice novam inchoant periodum, omissa copula: *Primus Romanorum ducum victor ad Gades et Oceani ora pervenit.* *Græv.* Salmasius etiam inf. n. 15. legebat *omne*, non *omnia*. Sed emendatio illius neque ullius libri scripti auctoritate confirmatur, et phrasis ‘omne citra ultraque Iberum’ paullo insolentior est. Præfero quidem *omnia* e Ryck. cujus scripturam confirmat Fran. in quo est *omn*$^{ia}_{em}$. Et tamen *omnem* tolerari, et orationem ita connecti posse puto: Hispaniam (nam nihil vetat eam vocem repeti) quasi novam integramque provinciam invasit, et stipendiariam nobis fecit: omnem citra ultraque Iberum subjecit imperio: primusque....in quo ἐξεργασίας quædam species est. Nec ἀσύνδετον orationis magnopere me offendit: quum mox sequatur copula *que* post ‘primus,’ quam ibi habent omnes alii Mss. Ed. V. S. et J. Eadem erat sententia Perizonii, qui in schedis, in quibus nonnulla ad Florum adnotarat, ita scripserat: in V. E. est *urbem* quomodo et Pal. 3. Unde suspicor utrumvis esse ex glossa. Nam sane commodissime potest deesse: hac ipsa enim in periodo præcessit ‘provinciam.’ Sequentia vero sic commode cohærebunt cum præcedentibus, *omnem* scil. Hispaniam. Ratio, qua Grævius impugnat receptam lectionem, non minus valet contra scripturam Cod. Ryck. Nam si jam erat provincia facta, etiam jam omnia citra ultraque Iberum imperio subjecta erant.

Oceani ora] Ita recte libri Vineti, aliique scripti, et v. e. Correctores mutarunt in *oram*, quod est in aliis vett. edd. atque etiam Camertis et Stadii. In Thesauro Fabri scribit, nescio quis, *ora* hic accipi posse pro oris, et Vorst. ad Val. M. IX. 1. 1. pro litoribus. Atqui apertum est *ora Oceani* hic poni pro freto Gaditano, ut inf. IV. 2. 75. quæ Cic. pro Leg. Manil. XII. vocat ‘ostium Oceani.’ Add. infr. III. 6. 8. et

Burm. ad Vell. II. 101.

§. 8 *Plus est provinciam retinere, quam facere*] Eadem sententia, 4, 12, 20. Similis ap. Liv. 37, 35, 5. 'Parari singula adquirendo facilius possunt, quam universa teneri.' Curt. 2, 11, 9. 'Facilius est quædam vincere, quam tueri.' Quod ipsum quam difficilem, aut debilem, faciat universalis monarchiæ constitutionem, feliciter ostendit ille, breviter dicam, literis et armis egregius, Marcus a Rechlingen. in Dissertatione sua, de Monarchia Universali. Caussam hujus difficultatis tangit etiam Ov. de Arte, 2, 13. noto carmine: 'Non minor est virtus, quam quærere, parta tueri: Casus inest illis; hic erit artis opus.' Pertinet huc consilium Augusti ap. Tac. et Dionem, 'de coërcendis intra terminos imperii finibus.' Adrianus, ap. Spartian. cap. 5. 'Omnia trans Euphratem ac Tigrim reliquit, exemplo, ut dicebat, Catonis, qui Macedonas liberos pronuntiavit, quia teneri non poterant.' *Freinsh.*

Ad id temporis liberas gentes, ideo impatientes jugi] Malebat N. Heinsius *ideoque impatientes jugi*, vel *atque ideo impatientes jugi*. Græv. *Ideoque* est in Ryck. Begerus ex auctoritate Cod. Berol. exclusit *ideo*, quæ vox etiam a Duisb. et v. e. abest. Sed non est sine emphasi.

Ideo impatientes jugi] Tac. H. 4. 17, 8. 'Servirent Syria Asiaque: et suetus regibus Oriens: multos adhuc in Gallia vivere ante tributa genitos.' *Freinsh.*

Servire docuerunt] Claudian. de Bel. Get. vs. 140. 'Campo post ausus aperto Marcellus vinci docuit.' *Id.*

§. 9 *Cato*] Gesta hujus Catonis contra Celtiberos, scribit Plut. in Vita, et in Apophth. Val. M. 4, 3, 11. Auctor de Vir. Ill. cap. 47. Frontin. 1, 1, 1. et 4, 7, 31. Multa Cicero, in Cat. maj. Plin. 14, 13. 'Cato,' inquit, 'cum in Hispaniam navigaret, unde cum triumpho rediit, Non aliud, inquit, vinum bibi, quam remiges.' Idem Frontin. 4, 3, 1. Lege quæ scribit Gell. 13, 18. *Cam.* Sed Cato provinciam habuit Hispaniam citeriorem, quæ tum prope omnis defecerat, eamque rursus subegit. Ulteriori, in qua Celtiberi, eodem tempore præerat P. Manlius, a quo Cato auxilio vocatus nihil ibi memorabile gessit, et mox in suam provinciam rediit. Ita Liv. XXXIV. 19. Plutarchus in Cat. maj. etiam Celtiberorum auxiliis adversus alios Hispanos usum scribit.

Gracchus] Quod hic dicitur de Graccho patre, habetur c. 57. Auctoris de Vir. Ill. De isto Graccho Val. M. 4, 6, 1. Plin. 7, 13. Cic. de Divin. 1, 18. et alibi. *Cam.* Add. Liv. 41, 6, 3. Diod. ap. Vales. 305: *Freinsh.* Duisb. Fran. edd. V. et S. *Graccus* et *Graccorum*, antiqua ratione scribendi, quæ et in multis libris veteribus et in nummis hujus familiæ apud Ursinum est. Vid. supr. ad II. 6. 30. Juret. ad Prudent. I. cont. Symmach. et Drakenb. ad Sil. IV. 497. Begerus tamen hic e Goltzio ad A. U. 538. profert nummum, in quo est 'Gracchus.' Et sic rursus ap. eundem ad A. U. 577. in alio nummo est 'Ti. Sempronius Gracchus.' At contra ad A. U. 744. 'Graccus.' Mihi non verosimile videtur hoc nomen tam varie in nummis veteribus legi. Ap. Mediobarbum quidem semper sine adspiratione in iisdem scribitur. Unde et *Graccuris* urbs Hispaniæ, quæ male *Gracchuris* in Epit. Liv. et Plinio, urbs Hispaniæ ab hoc Graccho constituta, apud Vaillant. in Numism. Coloniar. et Harduin. in Numm. antiq. Populor. et Urb. Insigne hujus Gracchi elogium exstat ap. Cic. II. de Off. 12.

CL. urbium eversione] Liv. 40, 49, 1. 'CIII. oppida intra paucos dies in deditionem accepit.' Polybius auctor est, evertisse Gracchum 300. urbes Celtibericas: quod tamen comice ex-

agitat Posidonius, ap. Strab. lib. 3. p. 111. in Gracchi gratiam, inquiens, ab eo turribus urbium nomen inditum: quod nostro quidem seculo non semel vidimus, cum effigies ducum passim circumferrentur, adjunctis imaginibus locorum quæ cepissent, inter quæ sæpius ignobiles vici, aut modica oppidula, sub ingenti titulo conspiciebantur. *Freinsh.*

§. 10 *Metellus*] Metelli gesta in Hispania lege in Epit. Liv. 53. Val. M. 7, 4, 5. et Auct. de Vir. Ill. cap. 61. Frontin. 1, 1, 12. *Camers.* Adde Appian. de bello Numant. et Vellei. 2, 5, 2. *Freinsh.*

Metellus ille, qui ex Macedonia cognomen] Locus hic non satis planus, et mendo, nisi fallor, non vacat: ita ut credam, facit scripturarum varietas, quæ fere mendosi non dubium est argumentum. In altero Pal. *Metellus ille, qui ex Macedonia cognomen meruerat, et Celtiberius fieri:* et ita olim conjecerat præstantissimus Gruterus: sed ne sic quidem omnia erunt sana: et hæc loquutio, *Celtiberius fieri*, nescio quomodo minus placet, et genium Flori non resipit. Locum hunc sic legere et distinguere non dubitem: *Metellus ille, qui ex Macedonia cognomen meruerat et ex Celtiberia ferre, qui et Contrebiam et Nertobriges memorabili cepisset exemplo, majori gloria pepercit:* vel hoc modo: *Metellus ille, qui ex Macedonia cognomen meruerat et ex Celtiberia ferre: quum Contrebiam et Nertobriges memorabili cepisset exemplo, majori gloria pepercit.* Metellus, inquit, ille qui tulerat ex Macedonia cognomen, meruerat et ex Celtiberia ferre, cum duas urbes in Celtiberia cepisset, victis pepercit, nec eorum urbes evertit, et ita abstinuit Celtiberici cognomine, quod ad æternam gentis maculam et opprobrium retinuisset, sed majorem laudem adeptus est ob humanitatem et clementiam, qua erga victos usus est, quam si ex victoria cognomen tulisset. Pro *Contrebiam et Nertobriges*, unus de Pal. habet, *cum Celtiberiam memorabili cepisset exemplo:* nec longe abit veteris editionis scriptura, *Cetebriam:* hæc Contrebia nescio an illa sit, quæ ap. Ptolemæum Contrebita, qui juxta eam *Nertobrigam* ponit: sed de his alibi erit videndum. *Salm.* *Qui ex Macedonia*] Hæc est ed. Vineti; neque ea tamen longe integrior quam aliarum, in quibus: *cui ex Macedonia cognomen, meruerat Celtibericus fieri, cum et Contrebiam memorabili cepisset exemplo, et Nertobrigis, &c.* Et vero Pall. duo magis accedunt huic scripturæ, quam priori: quippe est in 2. *qui ex Macedonia cognomen meruerat, et Celtibericus fieri, cum et Trebiam mem. cep. ex. et Nersobriis, &c.* ac tert. habet; *qui ex Maced. cog. mer. et Celtiberius filius: cum et Contreb. mem. cep. ex. et Hersobrigis, &c.* Ego his me non expedio: suspicabar tamen legi posse voce una bis posita: *qui ex Macedonia nomen meruerat, meruerat et Celtibericus fieri: cum et Contreb. mem. cep. ex. et Nertobrigibus majore gloria pepercisset.* Certe omnino mihi persuadeo, illa *maj. glor. pepercit*, minime accommodanda cognomini: sed urbi uni cui pepercerat, cum alteram vi captam diripuisset. *Grut.* De cognomine si accipias, juvet locus alius inf. 4, 12, 41. 'Potuit et ille redire Marmaricus, sed modestior in æstimanda victoria fuit.' Forte nec absurde legeretur hoc modo: *cui ex Macedonia cognomen meruerat et Celtibericus fieri, cum et Contr. mem. cep. ex. et Nertobrig. maj. glor. pepercisset:* et ne quem offendat ista dictio, *Celtibericus fieri*, ea usus est iterum Noster inf. 3, 3, 1. Appian. de Bellis Hispan. pag. 281. 'Nergobrigas' appellat. Val. Max. 5, 1, 5. 'Centobricenses.' Vide Ambrosio de Morales lib. 7. cap. 51. *Freinsh.* *Metellus ille, qui ex Macedonia cognomen meruit, cum et Contrebiam memorabili cepisset exemplo*] Ryck.

Metellus ille qui ex Macedonia cognomen meruerat et Celtibericus fieri, cum Trebiam cepisset, ex Persobrigis majore gloria pepercit. Sic fere etiam Palatinus secundus. *Celtibericus fieri* habetur etiam in pristinis editionibus. Ex quorum vestigiis sic locum hunc restitui: *Metellus ille, cui ex Macedonia cognomen, meruerat et Celtibericus fieri, cum Contrebiam memorabili cepisset exemplo et Nertrobriges, majori gloria pepercit.* Non recessi hic a veteribus libris, nisi quod *qui* in *cui* mutaverim, quod et Grutero succurrit. Posses etiam in fine, quia in Mss. extat, *Nertrobrigis* legitur, scribere: *cum Contrebiam memorabili cepisset exemplo, et Nertrobriges, iis majori gloria pepercit.* Alioquin hiulca erit hæc periodus. Jusseram edi *Metellus ille, cui ex Macedonia cognomen, meruerat et Celtiberius fieri*, sed operæ graviter hallucinatæ sunt cum ediderunt: *Metellus ille, cui ex Macedonia nomen erat, et Celtiberius fieri meruit*, quod lector benignus emendabit. Nertrobrigibus Metellus conditiones lenissimas tulit, non sponte, sed quod audiret Luculli adventum appropinquare, ideoque vellet omnia transigere, ne gloria in Lucullum derivaretur: teste Appian. in Hispanicis. Verum Nic. Rubenius, Serenissimo Suecicæ Regi a bibliotheca, qui nuper bonis dolentibus obiit, legebat: *Metellus, cui ex Macedonia cognomen, meruit et Celtiberius fieri, cum Contrebiam memorabili cepisset exemplo, Nertobrigæ majore gloria pepercit.* Græv. In Ryck. est, *cum Trebiam cepisset ex*, i. e. exemplo, *Varsobrigis....* Alii scripti fere consentiunt cum Pal. 2. apud Grut. his exceptis. Berol. Voss. *meruit.* Magl. *Celtiberinus fieri.* Berol. Duisb. et v. e. *Celtiberius filius.* Voss. *nec Celtibericus fieri.* Fran. *Celtiberius fieri:* deinde Reg. Q *cum et Trebeam.* Magl. et Voss. 1. *cum et Contrebiam.* Voss. 2. *cum Trebiam*, et in marg. *Celtiberiam.* Flor. et Berol. *cum Contrebiam.* Duisb. et v. e. *cum Cetrebiam.* Pro *Nersobriis*, quod ex eodem Pal. habet Gruterus, Naz. *Narseorigis.* Ryck. edd. B. S. et P. *Versobrigis.* Regg. *Vertobrigis.* Flor. et Voss. 3. *Nersobrigis.* Berol. Duisb. Fran. Voss. 1. et v. e. *Nersobriges*, Magl. *Nertobriges.* Voss. 2. *Nesobrigis.* In Vineti libro vetustissimo, erat *cognomen meruit, quum et Contrebiam.* Et ita post Vinetum ediderunt Gruterus, Freinsh. Anna Fabri, aliique. Nec improbarem, si et alii libri adstipularentur. Est locus vexatus, quem varie tentarunt Viri Docti. Is. Vossius eodem fere modo legebat, quo Grævius; sed *pepercit* interpretabatur, abstinuit a titulo Celtiberici. Sic etiam Freinshemius ad IV. 12. 41. Mihi *pepercit* potius referendum videtur ad Hispanos, de quibus sermo est, quam ad Metellum. Nam verba *majore gloria pepercit* opponi videntur iis, quæ de Gracchο dixerat, 'CL. urbium eversione multavit.' Est enim major gloria parcere urbibus captis, quam eas evertere. Vid. IV. 12. 57. Rupertus ad h. l. *Metellus ille, cui ex Macedonia cognomen, meruit et Celtibericus fieri, cum C. m. c. e. et Segobrigæ majori gloria pepercisset.* In hac conjectura, quæ Begero in contextum admittenda visa fuit, cum alia repugnant libris scriptis, tum quod *Segobrigam* intrudit: quum sciret Vinetum hic observasse, in Itinerario Antonini 'Nertobrigam' urbem memorari, quomodo etiam in Plin. III. H. N. 1. pro *Vertobriga* legendum censet Salmas. ad Solin. p. 197. et duas hujus nominis urbes in Hispania, ex iisque alteram in Celtiberis, a Ptolemæo, ac denique 'Nertobrigas' in iisdem Celtiberis, vel eorum finibus, ab Appiano in Hispan. p. 281. et 283. locari. Et miror Rupertum putasse hanc emendationem confirmari e Strabone, qui Lib. III. p. 162. auctor est, Metellum et Sertorium bellum gessisse ad ur-

bes Celtiberorum 'Segobridam' et Bilbilim. Nam vel cæco adpareat ea non pertinere ad bellum Metelli Macedonici cum Celtiberis, sed Metelli Pii cum Sertorio diu post hoc tempus gestum, de quo inf. III. 22. Et hoc ipse Rupertus satis vidit. Aliter Tollius Fort. c. XXVI. *Metellus (ille, cui ex Macedonia cognomen: erat enim Celtiberici vilius*, vel, *nam Celtiberici sprevit) cum C. m. c. e. Segobrigæ majore gloria peperit.* Idem quod de Ruperti emendatione, etiam de hac sentio. Salmasius in exemplari suo post adnotatas var. lect. e Pall. ita scripserat: *Metellus ille, cui ex Macedonia cognomen, meruerat et Celtibericus fieri. Cum Contrebitam* (pro *Contrebiam*) &c. Hoc deinde rejecit; etsi non omnino contemnendum videtur. In tanta varietate scripturæ veteris et conjecturarum existimavi totum locum ita edendum esse, ut eum edi voluerat Grævius, qui a plerisque scriptis non longe recedit. Sed pro *Celtiberius* ex iisdem et v. e. posui *Celtibericus*. A 'Celtiberia' enim est 'Celtibericus,' non 'Celtiberius,' ut ab 'Iberia' 'Ibericus.' *Cui* pro *qui* jam ante ediderat Stadius, idque probarant Rupertus, Voss. Heins. Ryck. et Perizon. Et facilis est horum permutatio. Quia tamen adhuc scabra est oratio, nec optime cohæret, verba *meruerat et Celtibericus fieri*, parenthesi includenda existimo; qua ratione paullo apertior erit sententia. Pro *Nertobriges* quoque si quis malit *Nertobrigam*, non repugnabo. Schefferus itidem legit *cui*, deinde omnia post *cognomen* usque ad *majori* parenthesi includit, et post *Nertobriges* addit *eis*, quod excidisse putat ob præcedentes literas *es*, et refert ad superiora de Catone, *Celtiberos fregit:* et de Graccho, *eosdem multavit*. Quæ Grævius hic de lenissimis conditionibus Nertobrigibus a Metello latis scribit, ea Appianus in Hispan. p. 292. de Marcello narrat, qui A. U. 601. decem annis ante Metellum Cos. fuit. Marcello autem successit Lucullus.

§. 11 *Lucullus*] Luculli gesta in Hispania scribit Val. M. 3, 2. Epit. Liv. 48. Auctor de Vir. Illustr. cap. 58. Ab his eisdem habetur, quod hic de Scipione Æmiliano. *Camera.* Erat enim Scipio corpore valido. Dio ap. Vales. p. 614. Similia de Marcello refert in ejus Vita Plutarchus, cap. 2. Scipionis autem pugnæ meminit etiam Plutarch. in Præcept. Reip. gerendæ, cap. 21. Item Plinius, 37, 1, 8. adversarium ejus Intercatiensem fuisse scribens: et accedit L. Ampelius. *Freinsh.* Quærit Tollius: ubi verbum? an, servire docuit, e n. 8.? Potest etiam e superioribus suppleri, fregit: quamquam id non convenit omnibus, quæ mox sequuntur.

Cum a rege fuisset provocatus] Ita Viri docti emendarunt, cum in omnibus libris constans scriptura esset, *cum rex fuisset provocatus*. Sed hac supersedere poterant: vera est enim et proba hæc lectio, *cum rex provocatus fuisset:* hoc est, cum rex provocasset: *provocari*, pro, provocare, h. l. activam habet significationem: vide Priscianum, lib. 8. qui plura ejusdem modi ex optimis et vetustis auctoribus recenset: ap. Solin. similiter 'honoratus est,' pro, honoravit: vulgo locus ille corruptissimus, ubi de Dionysio loquitur, Siciliæ Tyranno, cum Platonem accitum ad se exciperet. Sed in nostris lectionibus plura dicturi sumus. *Salm.* *Rex fuisset provocatus*] Ita Pall. duo, et e. v. et probavit olim Salmasius: ad eam formam Varro ap. Diomed. lib. 1. 'Affectatus est regnum' dixit, Liv. 4, 24, 2. 'Communicati sunt.' Ov. de Ponto 1, 2. 'Hanc probat, et primis dilectam semper ab annis Est inter comites Marcia censa suas.' Suet. Aug. 21, 9. 'Multatus est rebellantes.' Apulei. 297, 17. 'Passita sum funestum nuptiarum mearum prædo-

nem:' sicut Cic. pro Mil. cap. 13. 'Penitus es inimicum.' Nam ap. Val. M. 5, 1, 3. ext. malim legere 'Quodam Tarentinorum in convivio parum honoratum de se sermonem habitum.' Ne vero quid dissimulem, videtur mihi Florus aliter scripsisse: quis enim iste rex, cujus nec Livii Epit. nec Velleius 1, 12, 4. nec Appian. 284. e. meminerunt? non omissuri puto, si quid ejus rei fuisset. Quid ergo si literas istas *Rex* ita scriberem, *cum R. ex. fuisset provocatus:* h. e. *Rom. exercitus?* quod aperte Appianus: nec obstat illud *opima*, quo abusum opinor Auctorem, et hoc nomine decorasse insignia, celebria spolia: quod et hoc evincit, quod Scipio tum non imp. erat, sed Trib. tantum militum; deinde quod Plut. scribit Rom. cap. 27. et Marcello cap. 10. tria tantum ad sua usque tempora opima spolia fuisse. Proprie opima quæ sint, notum ex Liv. 4, 20, 7. quamvis Varro ap. Fest. in *Opima spolia* ea etiam sic vocari dicat, quæ miles detraxerit, dummodo duci hostium: quod ita non observatum fuisse, et Livius indicio est, et hoc ipsum Scipionis, parque Licinii Crassi certamen, qui similiter ducem hostium in Thracia, sed imperatore Augusto, confecit, nec idcirco spolia opima more majorum retulerunt. Vide Val. M. 3, 2, 6. ubi leg. 'Quia sub alienis auspiciis rem gesserant.' Eandem scripturam *rex* pro *Rom. exerc.* extare in libris Livii notavit Beatus Rhenanus, ad Liv. 1, 25, 7. *Freinsh.* *Cum rex fuisset provocatus*] Sic Ryck. cum aliis libris omnibus, quibus invitis in edd. nunc circumfertur: *cum a rege fuisset provocatus.* Mentem quidem Flori editores assecutos esse puto, sed non verba, quæ ὁ πάνυ Gronovius, qua erat sollertia, feliciter in lucem revocavit, cum scribi jussit: *cum rex fuisset provocator:* facile *or* transiit in *us* oscitantia librariorum. Sed Jac. Perizonius in Animadv. Hist. cap. 7. cum Regis nullius ceteri historici meminerint, putat *Rex* a sciolo intrusum esse, delendumque. Provocatus enim fuit a barbaro quodam ad singulare certamen Romanorum aliquis: idque subiit Scipio. *Græv.* Conspirant in scripturam Naz. Pall. et Ryck. omnes alii Mss. et v. e. excepto Voss. 3. qui habet *a rege*, et Reg. Q, in quo est *rex fuisset*, omissa particula *cum*. Begerus expressit conjecturam Freinshemii, quæ hic locum habere non potest. Non enim 'Romanus exercitus,' sed unus e Romanis, quicumque vellet, ab Intercatiensi quodam provocatus fuerat. Et ita Appianum in Hisp. p. 284. scribere, observat Perizon. Animadv. Hist. p. 267. non, quod Freinshemius dicit, exercitum Rom. provocatum fuisse: quod quomodo unus homo facere potuerit, ne quidem intelligi potest. Salmasius interpretationem suam verborum 'provocatus esset,' repetit ad Lamprid. Commod. c. XI. multaque ibi, et ad ejusdem Diadum. C. VII. ad Solin. p. 38. et 78. profert eadem forma, ut putat, dicta: quæ tamen non omnia ab aliis probata sunt. Multa hujus generis congesserunt et alii ap. cl. Burm. ad Vell. II. 97. et ad Quintil. IX. Inst. Orat. 3. quibus add. Lang. ad Cic. I. Off. 25. et Lips. ad Tac. I. A. 5. Mihi maxime adridet sententia Perizonii, quam pluribus rationibus confirmat l. d. Freinshemius quoque non recte ex sententia Lipsii accepit illud Ovidii 'censa est:' cujus aliam significationem esse ostendunt Gronov. in Add. L. IV. Obs. p. 427. et Perizon. ad Sanct. Min. III. 3. 3.

Opima retulerat] Quomodo opima, cum Scipio et alienis auspiciis rem gereret, nec esset ipse Imperator, nec in ipsa acie detraxisset barbaro spolia, nec barbarus ille fuisset dux hostilis exercitus imperator? Hæc enim requiri volunt ad opima spolia Jovi Feretrio ferenda et consecran-

da. Laxe igitur hæc vox hic accipitur, non proprie, pro spoliis amplissimis, et quæ pene opimis fuerint paria, ut censet ingeniosissimus Perizonius, in elegantissima Dissertatione de Spoliis Opimis, quæ reperitur in Animadv. Hist. cap. septimo, p. 250. *Græv.* Hoc ita exponendum esse etiam Freinshemius vidit: sed non adsignat veram causam cur hæc proprie 'opima' dici non potuerint. Nam 'opima spolia' quoque dicta fuisse, quæ manipularis miles Duci hostium detraxisset, certis quibusdam conditionibus accedentibus, docet cont. Liv. Perizon. l. d. p. 253. Earum autem conditionum hic nulla aderat.

§. 12 *Decimus Brutus*] Quæ de Decimo Bruto dicit Florus, sumpta sunt ex Epit. Liv. 55. et 56. meminit Val. M. 6, 15. si tamen non est alius. *Camers.* *Decimus* autem scribendum, non *Decius;* hoc enim proprium nomen est, alterum gentilitium. Appian. 'Sextum' appellat. Vellei. 2, 5, 1. 'Aulum.' *Decimum* autem, præter Nostrum, Livii Epit. 59, 11. Plutarchus, Quæst. Rom. cap. 34. Tabulæ Capit. consulares et triumphales; Cassiodorus; ac Panvinius; quin et nummus quidam argenteus, denarius, qui D. CALLAIC. habet; quem penes se esse dicit Franciscus Fernandius de Cordona, in Didascalia Sua multiplici, p. 45. Ap. Plin. 36, 5, 21. sine prænomine est, 'Brutus Callaicus.' L. Ampelius semper 'Decimum;' semel atque iterum 'Calæcium' pro 'Callaico' vocat. *Freinsh.* De prænomine Bruti Interpp. ad Vellei. II. 5. Salm. in exemplari suo e Pal. pro *Celticos* scripserat *Celtiberos.* Ita etiam Perizonius conjecerat; maxime, quia in seq. de his tribus populis 'Celtiberis,' 'Lusitanis,' et 'Callaicis' agit Florus. Mihi nihil mutandum videtur. Vicini Callaicis erant Celtici, quorum sedes ad promontorium Celticum fuisse scribit Strabo. Vlitius ad Grat. Cyneget. vs. 514. et ad Nemesian. vs. 253. Dausq. in Orthogr. et Heins. ad Sil. III. 345. volunt scribendum esse *Callæciæ.* Hæc fortassis est vetus scriptura: nam deinde etiam cœpisse scribi 'Gallæcia' liquet ex Inscriptionibus Gruteri, Gudii, et Donii. Cellarius II. Geogr. Ant. 1. scribit in Gruterianis utrumque legi. Ita est: sed in iis, quas citat, prima litera est C. *Omnes* malui e Regg. Flor. Berol. Duisb. et v. e. quam *omnis*, quod erat in Magl. et aliis vett. edd. ad vitandam amphiboliam.

Formidatum militibus] Chronicon Hispanum Floriani de Ocanpo 3, 37. cum dissensum Celticorum et Turdulorum narrasset, addit: exinde persuasionem fuisse apud gentes, eos qui tangerent aquas istas, sui suorumque commodorum oblivisci, sed verba Auctoris sic se habent: *Siguiose junto con esto, que las gentes comarcanas, y todos los otros espannoles, quantos del tuvieron noticia, rehusavan despues desto muchos siglos adelante de tocar en sus aguas, creyendo ser de tal propiedad, que si lo hiziessen, perderian la memoria de si mesmos y de sus provechos, con oluido perpetuo, de quanto les cumpliesse, como tanbien avian hechos los Galos sobredichos quando le passaron, la qual superstition duro por alli casi todos los tiempo dela gentilidad, hasta que sus naturales y vezinos recibieron nuestra santa fè Catholica:* quod equidem ex parte confirmat Epit. Liv. 55. *Freinsh.*

Flumen oblivionis] 'Ferunt, inter Celticos et Turdulos, cum fecissent expeditionem eo, Limæo flumine transito, ortam seditionem; ad quam cum accessisset ducis obitus, mansisse illos ibi dispersos, indeque Oblivioni fluvio factum nomen.' Strabo, lib. 3. p. 106. Florianus nescio quem Julianum Lucam diaconum citat, qui prælium inter eas gentes commissum, et Celticum ducem occubuisse, nar-

rat. Alium fluvium Lethen constituit idem Chronicon, 2, 34. quod refellitur a Cordoua dicto loco. Alius item est hoc nomine, qui circa Syrtes delabitur: sed de eo non est sermo h. l. *Idem*. Mela III. 1. 'Et, cui Oblivionis cognomen est, Limia.' Add. Bochart. Chanaan. I. 34. et Cellar. II. Geogr. Ant. I. Ceterum accusativus 'flumen' non habet, unde pendeat. Non enim, ut in supp. ita hic queque potest suppleri, fregit, vel, subegit. Ex Epit. Liv. LV. intelligitur desiderari, *transiit*. Non rarum est, ut pluribus nominibus unum verbum adponatur, quod tantum uni eorum nominum respondeat: cujus generis multa habent Sanctius in Min. IV. 8. ibique Perizon. n. 5. et Græv. ad Flor. III. 21. 26. nonnulla etiam adnotata sunt supr. ad II. 7. 8. Sed hoc omnino insolens est et durum, ut in eadem periodo duorum verborum ellipsis sit. Nam aliter explenda sunt illa, 'Celticos, Lusitanosque, et Gallæciæ populos,' aliter 'flumen Oblivionis.' *Victor* non est in Fran. De Juliano Luca vid. Notas Ramiresii ad Luitprand. Adversaria n. 36.

Cadentem in maria solem] Poëtico more, sed et ex opinione communi: vide quæ notat Lipsius ad Tac. Germ. 45, 2. 'Sonum emergentis [solis] audiri:' et Paneg. Vet. 2, 2. Strab. p. 95. *Freinsh*. Add. Stat. II. Silv. 7. 27. et Delr. ad Sen. Thyest. vs. 819. Sed in Tac. l. d. Lipsius legit *se mergentis*, probantibus cum aliis, tum uno instar omnium N. Heinsio ad Vell. I. 17. Nam vett. hoc non de sole oriente, sed occidente tradiderunt. 'Cadere' propria est de hac re vox Poëtis. Vid. Turneb. VI. Advers. 21. et Broekh. ad Propert. I. 16. 23.

Non sine quodam sacrilegii metu] Divinus ille Scaliger, ad Euseb. p. 134. putida hæc censet et κακόζηλα, et videntur sane: nisi forte Florum tueatur Tacitus, Germ. 34. 7. ubi dicit, 'Sanctius ac reverentius visum, de actis deorum credere, quam scire:' ideo sacrilegium pæne fuisse ait Florus, prægrande illud mysterium coram deprehendere. Quo etiam allusisse videtur exquisitissimus adulator L. Vitellius, qui Caio percontanti, 'Vidissetne se cum Luna congredi? oculis in terram demissis, tremens, velut attonitus, exigua voce: Solis, respondit, Domine, vobis diis licet invicem videre.' Dio, lib. 59. fin. *Freinsh*. Post Scalig. ita de hoc loco judicat Vossius VI. Inst. Orat. 4. 3. Florum, quum simpliciter potuisset dicere, quod Sex. Ruffus, 'Hispanias per D. Brutum obtinuimus, et usque ad Gades et Oceanum pervenimus,' τερατολογίᾳ poëtica rem amplificare. Hos sequitur Grævius in Præfat. et merito quidem. Begerus tamen, ut plus sapere videatur, Florum eadem ratione defendit, qua usus fuerat Freinshemius. Sed ea neque personæ Bruti convenit, qui milites invitos coëgit transire flumen Oblivionis, et peragrare litora Oceani; nec efficit, ut Historico liceat hujusmodi portenta ac prodigia loqui. Tollius quoque ad Præfation. Grævii adscripserat, Lipsium ad Tac. l. d. excusare, vel tueri Florum exemplo Hieronymi et aliorum. Verum Lipsius ibi nihil pronunciat de oratione Flori, nec vitium illius a Scaligero notatum tueri conatur: sed postquam ostenderat, etiam alios memorare stridorem solis in Oceanum cadentis, addit, Hieronymum in eodem errore aut sermone esse in Eccles. c. 1. 'Sol ipse postquam ardentem rotam Oceano tinxerit, per incognitas nobis vias ad locum, unde exierat, regreditur.' Hæc non magis pertinent ad defendendum vitium κακοζηλίας et τερατολογίας in oratione Flori, quam quod Bochartus, cujus locum itidem adscripserat Tollius, Phaleg. III. 7. dicit, multas nugas de solis occasu, et stridore occidentis a Græcis et Latinis, in iisque etiam a Floro, referri. Viro docto

locus Taciti videtur sufficere ad defendendum Florum. Vid. Obs. Misc. Vol. x. Tom. 2. p. 174.

Horrore] Suet. Aug. cap. 6. de loco ubi natus fuit Aug. 'concepta opinione veteri, quasi temere adeuntibus horror quidam et metus objiciatur.' *Freinsh.*

§. 13 *Duces*] 'Tanti esse exercitum, quanti imperatorem, vere proditum est:' Noster inf. 2, 18, 15. ubi vide. *Idem.*

Si res cessisset] Sequimur lectionem optimi et doctiss. Vineti, *si res cessisset*. Salm. Sic emendat Vinetus adprobantibus viris doctis. Ita mox, 'si fortuna cessisset:' et inf. 3, 1, 2. *Freinsh.* Libri scripti, et Edd. Vett. *recessisset*. Voss. 2. *si recensisset*. Voss. 3. *nisi decessisset*. Ald. tamen *res cessisset*, idque etiam videtur fuisse in Reg. Q: nam ex eo ad Edit. Grævii, quæ hoc habet, nihil adnotatum erat, e Reg. F *recessisset*. Recte Servius ad hoc Virg. xii. Æn. 148. 'Cedere res Latio,' i. e. feliciter cuncta procedere. Petron. xxxi. 'Vota mihi cedunt.' Vid. ibi Burm. et ad Ovid. Fast. ii. 380. Dicitur autem absolute *cedere* in utramque partem. Suet. Calig. liii. 'Prout stilus cesserat.' Liv. xxiii. 43. 'Nolle ominari, quæ captæ Urbi cessura forent.' Sed frequentius addito aliquo adverbio 'bene,' 'male,' 'prospere,' vel simili. Multa hujus generis Heins. ad Ovid. Fast. ii. 380. et Bentl. ad Horat. Sat. ii. 1. 31. Sed non satis capio, quomodo verba, *si res cessisset*, conveniant cum præcedd. 'summus vir astu et audacia.' Erat enim, ut eum describit Florus, summus astu et audacia, etiam si res non successit. Perizon. explicabat: summus futurus, si res cessisset, ut erat astu et audacia. Hoc forsitan non omnes probabunt. Possent hæc verba videri loco mota, et opportuniore post vocem 'Celtiberis' collocanda. Sed vereor, ne hic aliquid adpictum sit e seqq. 'si fortuna cessisset.'

Salondicus] Vinetus e suis *Solendicus*. Et ita Naz. Berol. Fran. Duisb. et v. e. *Solundicus* Voss. 2. Verosimile est esse eum, qui in Epit. Liv. xliii. dicitur 'Olonicus.' Vid. hic Vinet. Gron. ad Liv. l. d. et Pigh. ad A. U. 583.

§. 14 *Velut cælo missam, vaticinanti similis*] Ejusmodi superstitio quantum roboris habeat in animis imperitæ plebis, præter hoc exemplum, etiam testimonio sunt, Eunus ap. Nostr. inf. 3, 19. 4. ubi plura dicemus; Sertorius, qui cervam, quam mansuefecerat, Dianæ mandata ad se perferre simulabat, ap. Plut. in Vita, cap. 16. Maricus Boius, ap. Tac. H. 2, 61. Munzerus, Bello Rustico; Anabaptistæ Monasterienses, &c. *Freinsh.* De Euno inf. iii. 19. 'Fanatico furore simulato.'

Juxta tentorium ipsum] Lipsius vult Florum scripsisse *juxta tentorium ipsius*. In Ryckiano mox est *cecidisset*, et *fixisset*, ut et in editis. *Græv.*

§. 15 *Viriatus*] Historiæ hujus auctores sunt, Epit. Liv. 52. et 54. Cic. de Off. 2, 11. Val. M. 6. 4, 4. Auctor de Vir. Ill. cap. 71. Oros. 5, 4. Eutrop, 4, 16. Sil. 3. 354. Victi autem sunt a Viriato M. Vetilius prætor, C. Plancius prætor, Claudius Unimanus. Auctores qui supra. *Camers.* Frontin. 2, 5, 7. 'Celtiberorum ducem' facit; falso, ut credo. Adde Constantin. Porphyrogen. 55. *Freinsh.* Item Suet. Galb. iii. Ap. Appian. in Hispan. Strabon. L. iii. et vi. et alios Græcos in Excerpt. Peiresc. ultima syllaba hujus nominis semper est *θος*. Latine quoque *Viriathus* scribi jubent Docti, non *Viriatus*. Vid. Drakenb. ad Sil. x. 220.

Ex venatore latro] Sic Antonius Ciceroni, Philip. 3, 22. dicitur 'ex mirmillone dux, ex gladiatore imperator.' Simile inf. de Spartaco, 3, 20, 8. add. Ammian. 23, 16. Dio ap. Vales. 614. Tac. 2, 52. 1. *Freinsh.*

Epit. Liv. LII. 'Ex pastore venator, e venatore latro, mox justi quoque exercitus Dux.'

Si fortuna cessisset] Ryck. *cepisset*. Reg. Q, et Fran. *gessisset*, eodem errore, quem in Nas. I. 1. 3. notavit Salmasius, et in Ovid. et Horatii libris Heinsius et Bentl. locis ad n. 13. laudatis.

Hispaniæ Romulus] H. e. fundator et conditor imperii Hispani, sicut Romani fuerat Romulus. Λωτῆρα vocat Diod. ap. Vales. p. 346. *Freinsh.*

Per XIV. annos] Qui plurimum numerarunt, annos fecerunt 14. belli Viriatini: ut Livii Epit. 54. et Florus. At Appianus p. 297. 'annis' duntaxat 'octo id bellum gestum' aperte scribit. Aperte inquam, atque etiam exacte. Nam ille numerat ab anno 606. quo proprie id cœpit: Liv. et Florus anno 601. quo Lusitani rebellarunt, non tamen Viriato duce: sed quia connexa bella fuerunt, confundunt. Quorsum hæc? ut prælargum falsumque esse Velleianum numerum constet, et parte altera truncandum: 'Contumelioso X. annorum bello' legito: et Justinum 44, 2, 7. auctorem habeto. Hæc Lipsius ad Vellei. 2, 90. 4. *Idem.* 'Undecim' annos Viriathum Lusitanis præfuisse est in Excerpt. Peiresc. Diodori p. 361. ubi Justini, aut Diodori sententiam veriorem esse putat Valesius. Vid. tamen Voss. ad Veil. l. d.

Omnia citra ultraque Iberum] Salmasius ad Spartian. Adrian. c. XI. et Heins. ad Ovid. Ep. Med. vs. 27. hæc verba ita laudant, *Omne intra Iberum et Tagum flumen depopulatus.* Nempe *omne*, pro *omnia*, hic quoque volebat Salmasius, ut supr. n. 9. Hoc fortassis sine vitio dici potest, ut in iis quæ habet Broekh. ad Propert. IV. 8. 30. Sed non sine causa abeundum est a scriptura librorum, in qua nihil reprehendi potest.

§. 16 *Castra etiam Prætorum et Præsidum aggressus*] *Prætorum præsidium*, in altero Pal. alter vero, *prætoriorum præsidium*, uterque male. *Salm.* *Prætoriorum præsidium* etiam Naz. ap. Salm. item Ryck. Duisb. Fran. et v. e. *Prætoriorum et præsidium* Flor. Edd. B. P. et J. *Prætorum et præsidium* Berol. Magl. et Ald. *Prætoriorum præsidum* Voss. sed 2. perperam *prætoriarum*. Fortassis ita scripserit Florus, ut III. 19. 7. 'Prætorios duces profuges prælio ipsi sequebantur.' Et omnes quos a Viriatho gravibus cladibus adfectos tradunt Veteres, Prætores fuerunt, Vetilius, Claudius, et Plautius. Vid. Epit. Liv. LII. Oros. v. 4. et Aur. Vict. c. LXXI. 'Præsides' pro Præfectis provinciarum Florum e more sui temporis dicere observat Schulting. ad Sen. Controv. XXV. Hoc bene animadversum arbitror: nec enim scio Cic. Liv. aliosque vetustiorum ita loqui.

Claudium Unimanum] De hoc Livius nullam facit mentionem, sed Auctor de Vir. Ill. Orosius, Eutropius, idem cum Floro dicunt. *Camers.* 'Vitellium' nominat Diodor. lib. 32. Claudiorum alias cognomen fuit 'Centimanus,' l. 2. §. 36. de O. J. *Freinsh.* *Claudium inhumanum* Voss. 3.

Pæne ad internec. cecidit, et, &c. fixit] Hactenus omnes, *cecidisset*, *et*, *&c. fixisset*: nullo sensu: quod etiam Vinetus animadvertit, et propterea particulam *quum* inserendam putavit. Sed hac nostra emendatione, quam et Berneggerus pro verissima habet, res expedita est. Cecidit enim prætorem et trophæa illa fixit sine dubio: sic Auctor de Vir. Ill. Oros. et Eutrop. supra citati. Item Adonis Chronic. sub anno 4681. Corrupit locum particula 'pæne,' quæ correctoribus videbatur aliam constructionem requirere: quapropter verborum subsequentium casum mutarunt, cum ea vox cum sequentibus conjungenda fuerit. Simile corruptionis exemplum ostendemus in Liv. 4, 31, 8. Loqui-

tur de Mamerco Æmilio, quem ob imminutam censoriam potestatem, notatum et ærarium factum, urgentibus bellis dictatorem dixerant: legitur itaque: 'Adeo, simul fortuna civitatis virtute vera eguit, ut nihil censoria animadversio effecerit, quo minus regimen rerum ex notata indigne domo peteretur.' Hic particula 'Adeo' idem operata est, quod in Nostro illa altera: scripsit enim Livius *eguit, nihil censoria animadversio effecit, &c.* præterea non intellexerunt correctores vim vocis 'simul,' quæ valet, simulatque, quam primum: ita Sall. Cat. 7. 3. 'Juventus, simul' (sic vetustiores edd. non *simul ac*) 'belli patiens erat, in castris per laborem usu militiam discebant.' *Freinsh.*

Cecidit et] Duæ voces in unam coaluerant, librariorumque opera factum erat *cecidisset:* male. Simile mendum in Justino 10, 3, 3. annotavimus, in voce *processisset*, pro qua rescribendum: *processit et.* Item in l. II. de Feriis ubi legitur, *Cessantes, excusationes allegentur*, pro *Cess. exc. allegent, ut, &c.* Similiter corrigendus Obsequens cap. 122. *Cum in agro Pistoriensi Catilinam devicisset laureatos, &c.* Putem legend. *C. Ant. in a. P. Cat. devicit, et laur. &c.* Sicut apud Paul. Diac. lib. 15. pr. *Attila dum cum fratre Bleda, &c. devastaret, &c. peremit, &c. compulit:* lego: *Attila d. c. f. Bl. devastat, &c. perimit: &c. compellit.* Idem. *Cecidisset* et *fixisset*, fere omnes libri scripti et editi. E Regg. adnotatum est *cecidit insignia.* Iidem tamen habent *fixisset*, ut alii. Vinetus recte animadvertit ita non consistere orationem, nisi inserto *quum:* Qui quum cecidisset Unimanum, et tropæa fixisset, tandem eum Fabius ....Sed hoc propemodum intolerabile hyperbaton foret. Itaque malui sequi Freinshemium, cujus conjecturam etiam Grævius et alii receperunt, etsi non velim præstare ita scripsisse Florum. *Internicionem* hic erat in libris Vineti, in Pal. 2. ap. Salm. Ryck. Regg. Toll. et o. e. v. item Gruteri, Freinsh. et Grævii. In Cicerone quoque multis locis ita e vett. libb. ediderunt Gruterus et Gronovius. *Internecio* tamen e Prisciano præfert Voss. in Etymol. In Pal. 1. hic et cap. seq. n. 6. *ad interemptionem:* ut in nonnullis libris Ciceronis pro Leg. Manil. c. XI. pro Sull. XI. et pro Dom. XXIV. Vid. Græv. ad ea loca.

Insignia] Sic Pal. et I. Vetus tamen editio, *insignita:* sed illud alterum præplacet: dictum enim est sicut illud Virg. Æn. 7. 612. 'Quirinali trabea, cultuque Gabino Insignis.' *Freinsh.* *Insignita* etiam Berol. et Duisb. Recte Naz. Regg. Voss. Flor. Fran. et Magl. *insignia*, pro quo perperam Ryck. *insigna.* Reg. Q *insignia cladis ex fascibus nostris et trabeis.* Frec. I. 6. 3. 'Trabeas, fasces, ceteraque insignia Romana in montibus suis trophæa præfixit.' Ex his Tollius Fort. XXVI. facit, *ceteraque insignia imperii in montibus suis tropæa fixit.* Ego antiquo. 'Trabeas' hic pro paludamentis Imperatorum poni adnotarat Ryckius. Et ad hoc pertinere ostendit vox 'fascibus.' Sic I. 13. 10. 'trabeas' pro amplissimo vestitu dicit. Nam alioqui trabea non erat propria vestis Imperatorum.

In montibus suis trophæa fixit] Servius ad Æn. 11, 6. 'Trophæa non figebantur nisi in eminentioribus locis. Sallust. de Pompeio (Incert. 5, 7.) 'Devictis Hispanis, trophæa in Pyrenæis jugis constituit.' Ex quo more trophæa arcubus exædificatis in urbibus figuntur.' Sc. ut magis sint conspicua. Sic inf. 3, 2, 9. 'Domitius Ænobarbus et Fabius Maximus ipsis quibus dimicaverant locis, saxeas erexere turres, et desuper exornata armis hostilibus trophæa fixere:' ap. Tac. 2, 18, 4. 'Miles [Germanici] struxit aggerem, et in modum trophæorum, arma, subscriptis victarum gentium nominibus, imposuit:' ap. Sil. 15, 482. 'Pyrenes tumulo clipeum cum carmine signat, Hasdrubalis spo-

lium, Gradivo, Scipio victor.' De trophæis Pompeii etiam Dio lib. 41. p. 185. Et Plin. 37, 2, 3. 'Imago, quam Pyrenæis montibus imposuisti.' *Freinsh.*

§. 17 *Etiam*] Ita v. e. et codd. quidam scripti Vineti: ut et Pall. alii editi, *eum*. Idem. *Etiam* omnes scripti et Ed. V. B. S. et P. *Eum* Junt. et Ald. Et hoc in quibusdam suis invenisse videtur Vinetus. Nam ita scribit: 'Vetusti quidam libri scribunt *etiam* pro *eum*.' Non video, quam sententiam habeat *etiam*, putoque, locum ita distinguendum: *tropæa fixit. Tandem eum Fabius*....ut in Edd. Camertis et Stadii. Et sic videbatur Perizonio. Mox V. E. *oppressit*. Retineo vulgatum. Vid. ad IV. 2. 19.

Pompilio] Diodoro, lib. 32. est Σκηπίων. Forte leg. Κηπίων, et apud Florum, *Servilio*, pro *Pompilio*. Freinsh. Hic quoque aut turpiter errasse Florum, aut fœde fuisse interpolatum erudite docet ingeniosiss. Perizonius Animadversionum Historicarum cap. 10. testatus, Q. Servilium Cæpionem Consulem anni 613. Fabio Maximo Serviliano successisse, et ab hoc fraude sublatum Viriathum, quod constet ex Appian. Liv. Vell. et Val. M. Neque verum esse Viriathum a Fabio fuisse oppressum, cum contra Viriathus Fabium ad pacem secum æquis conditionibus faciendam adegerit, teste Appiano, qui ista pace labem rebus prospere ceteroquin a se gestis in Hispania imposuerit, idque Epitomen Livii docere. Præterea nullos tum fuisse Romæ Pompilios, sed Florum scripsisse *Popilio*. Fuisse autem M. Popilium anno post Cæpionem Consulem, et ex Hispania quoque tenuisse provinciam alteram. Sed eum non contra Viriathum, sed contra Numantinos bellum gessisse, neque id illum confecisse, sed fusum fugatumque cum ignominia successori hoc bellum tradidisse. Posse autem tot erroribus Florum liberari, si pro *successore Pompilio* scribamus *successore Cæpione Servilio*, quod facile potuisse fieri pluribus in loco laudato ostendit Perizonius. Nec improbo sollertiam Viri et amici eximii, vero similius tamen mihi videtur Florum hic ut innumeris aliis in locis dormitasse. Cæpionem oppressisse Viriathum præter laudatos a Perizonio scriptores clarissime docet Aur. Victor c. 71. 'Pacem a Pop. Rom.' (sic recte ex Mss. Schottus, cum perperam legatur in vulgatis *Popilio*) 'maluit integer petere, quam victus: et cum alia dedisset, et arma retinerentur, bellum renovavit. Cæpio cum vincere eum aliter non posset, duos satellites pecunia corrupit, qui Viriathum humi depositum peremerunt. Quæ victoria quia emta erat, a senatu non probata.' *Græv.* Quinque libri Vineti Magl. Fran. edd. B. S. P. et J. *Pompilio*. Naz. Pal. 2. Flor. Berol. Duisb. Voss. et v. e. *Popilio*. Ryck. *populo*. Florum, si *Popilio*, vel *Popillio*, ita enim est in Fastis, scripsit, errasse certissimum est. Sed nondum pro certo adfirmari potest hoc ab ipso Floro profectum esse. Nam in Regg. diserte scriptum est *Serv. Cæpione*, et in Pal. 1. ap. Salm. quem Gruterus tertium vocat, *Cæpione*, Ald. Camert. et Stad. Edd. *Servilio*, quod Gruterus a Criticis intrusum dicit. Beger. edidit *Cæpione Servilio*. Recte quidem ex Historia. Sed non debuerat sine ullo præsidio librorum conjecturam Perizonii admittere, qui, quod miror, ne ipse quidem ad scripturam Pal. 1. in quo est *Cæpione*, provocat. Magis inclino ad Florum culpa liberandum, quam condemnandum. Sed reliqui, quod plerique scripti, Ed. vet. ac recentiores habebant.

Violata victoria] Inf. 2, 20, appellat: 'Violare arma Romana.' *Freinsh.*

Qui conficiendæ rei cupidus] Cur ejecerint τὸ *quippe* caussam nullam video. In Ryck. enim et omnibus editis an-

tiquioribus legitur, *quippe qui conficiendæ rei cupidus*. Græv. 'Quippe qui' rursus bis cap. seq.

Extrema deditionis] Agitantem de deditione, quod extremum est in bello: Rursus IV. 5. 'Compulitque ad extrema deditionis.'

Domesticos percussores] Amicos Viriati, quos pro pace consequenda miserat: vide Appian. p. 296. m. quod item Metellus imitatus est, ap. Sall. Jug. 46, 4, et 61, 3. vergentibus jam populi Romani moribus. Prius enim minime Romana ars putabatur, fraus ac dolus. Hinc cum Q. Marcius gloriaretur decepto per inducias et spem pacis Perse, 'veteres, et moris antiqui memores, negabant, se in ea legatione Romanas agnoscere artes.' Liv. 1, 53, 4. et 42, 47, 5. Quamvis ne hoc quidem Servilii factum probatum, præter ceteros etiam Val. M. 9, 6, 4. indicat. Vid. quæ notavimus supra 1, 18, 21. Insidias hujusmodi 'degeneres' vocat Tac. 11, 19, 4. *Freinsh.*

Hanc hosti gloriam dedit, ut videretur aliter vinci non potuisse] Plutarch. de Sertorio, simili fraude cæso, in Eumene, c. 37. 'Neque vero Sertorii vitam dehonestavit exitus, cui quæsitum est ab sociis, quod hostium inferre potuisset nullus.' Quo Lucianus respexerit, cum in Jove Tragœdo dixit, 'adversarium ante pugnam sublatum, invictum mori.' *Idem.*

Cap. 18 Bellum Numantinum scribunt Epit. Liv. 57, et seqq. Auctor de Vir. Ill. cap. 58, et 59. Val. M. 2, 7, 1. 3, 2, 7. ext. 7, 6, 2. ext. August. Civ. 3, 21. Eutrop. 4, 3. Oros. 5, 6. *Camers.* Adde Strab. lib. 3. p. 122. Vellei. 2, 4, 3. Appian. in Hispanicis: Frontin. 4, 1, 1. Plut. Mario, cap. 3. Veget. 3, 10. Diodor. in Excerpt. Vales. p. 381. *Freinsh.*

§. 1 *Ita virtutis nomine*] Quæro exempla probatorum Scriptorum, apud quos, præcedente adverbio 'quantum,' 'ita' fungatur vice redditivi 'tantum.' Tentavit hunc locum Tollius Fort. c. XXI. Sed admodum obscura sunt, quæ scribit, culpa, credo, typographorum. Primum putat legendum, *Numantia, quam Carthagini, Capuæ, et Corintho opibus inferior; ita* ....Deinde dicit, se pro *ita* repositurum fuisse *in tantum*, nisi scivisset ista ætate *quantum* usurpatum pro, quemadmodum: ut in Suet. Vesp. IV. 'Id de Imperatore Romano, quantum eventu postea paruit, prædictum Judæi ad se trahentes rebellarunt.' Hinc adparet eum in Floro voluisse retineri *quantum*, et pro eo operas male dedisse *quam*. Verum *quantum* non Suetonii modo, sed etiam Terentii et Ciceronis ætate ita usurpatur. Terent. Andr. 1. 2. 2. 'Quantum modo intellexi senis sententiam.' Cic. III. Ep. Fam. 8. 'Etsi, quantum ex tuis literis intelligere potui, videbam.' Ac neque 'quantum' in his plane idem est, quod quemadmodum, neque particulam redditivam, quam Grammatici vocant, post se habet. Suspicor *quemadmodum* fuisse scriptum compendio literarum, et ex eo deinde ortum *quantum*. 'Quemadmodum' obvium est in Cic. et aliis, 'ita' vel 'sic' sequentibus. Ipse Flor. II, 6. 19. et II. 8. 1. 'quemadmodum....sic.' Vid. Stewech. de Particul. Ling. Lat. Doctiss. Wopkens, ut probet hunc locum non fuisse tentandum, in Adversar. in Dictyn profert locum Venantii Fortunati lib. III. 495. (est in Poëtis Christianis Fabricii p. 705.) 'Quantum nocte dies distat, sol lampade lunæ, Factori cedunt sic tua facta suo.' Si Florus esset scriptor medii sæculi sexti, ipse quoque hic nihil tentandum putarem.

§. 2 *Sine muro*] 'Nec enim est magnus murorum usus urbibus cum viris vincendi gnaris.' Plut. Symp. 2, 5. Sic ad hoc quoque caput pertineat, quod Strabo, lib. 3. pag. 106. ait: 'Quosdam eorum, qui ad Durium amnem accolunt, Laconica uti vita

ratione.' Nam Sparta sine muris, ad Antigonum usque, si credimus Justino, 14, 5, 6. *Freinsh.* Strabo lib. III. p. 162. et Appian. in Hispan. p. 281. et 307. tamen memorant muros et munitiones Numantiæ, et Oros. v. 7. arcem. Vid. Cellar. II. Geog. Ant. 1.

Apud flumen Durium sita] Sic quidem recenter editi, aut *situata:* at noster antiquus tantum habet, *apud flumen sublata:* et vere: Mss. Vineti aberat etiam vox *Durium*, eratque in plerisque, *apud flumen silata.* Pal. 2. præfert, *apud flumen Sytata:* tert. *apud flumen situata.* Grut. Sueyro, in versione Velleii: *La Numancia ciudad puesta segun Morales en el fin septentrional de los Celtiberas, en los pueblos llamados Areuacos, poco mas de una legua mas arriba, de donde ahora esta la ciudad de Soria, a la pouente que llaman de Guaray, hunte el rio Duero.* Freinsh. *Apud flumen Durium sita*] In Ryck. ut et in aliis libris, docente Grutero, desideratur *Durium.* Græv. *Durium* nec Vineti, nec alii scripti, excepto Reg. F, nec vett. editt. habent. Sequens vox varie scribitur. Naz. Vineti quidam, Reg. F, Magl. Voss. 1. et 3. *silata.* Pal. 2. ap. Salm. *Sylata.* Voss. 2. *Siladam.* Pal. 1. Flor. Edd. B. S. et P. *situata.* Berol. Duisb. et v. e. *sublata*, quod edidit Begerus. In Fran. scriba conjunxerat duas varias lectiones *apud flumen silata, vel sita.* Et ita etiam in quibusdam libris Vineti erat. Viderint acutiores, si ex his aliquid ad hunc locum emendandum possint exsculpere. Mihi nomen fluvii vix videtur posse abesse. *Situatas* barbarum esse recte pronunciat ad h. l. Vinetus. Nec dubito, quin pro eo legendum sit *sita:* ut in Ryck. Reg. Q et nonnullis Vineti.

Quatuor millibus] Variat Strabo dicto libro. *Freinsh.* Numantinorum numerum alii majorem, et contra Romanorum minorem faciunt. Vid. hic Vinet. Interpp. Velleii II. 1. et Perizon. Animadv. Hist. c. VI. p. 208. Mox *millium* non legebatur in duobus Pall. Duisb. Fran. et edd. V. S. et P. In Ryck. $\frac{m}{XL}$ unde error oriri potuit. In sec. Pal. et Regg. male *exercituum*, et in Reg. Q pejus *quadraginta millium exercituum per annos* XIV. *sola vires sustinuit.*

Per annos quatuordecim] Strabo lib. III. p. 162. bellum Celtibericum, quo etiam Numantinum comprehendit, viginti annos durasse scribit. Et Numantinos jam inde ab initio hoc bello implicatos fuisse, et jam A. U. 600. i. e. 20. annis ante excidium urbis eorum, cum Rom. pugnasse, constat ex Appian. Hispan. p. 280. 281. Sed cum sola Numantia ne quidem per 14. annos bellum gestum est. Petavius IV. Rat. Temp. II. hoc numero etiam bellum cum Viriatho comprehendi censet. Sed ita Florus etiam 20. annos ponere potuerat.

Sævius aliquanto perculit] Lipsio rectius videbatur: *sæpius aliquando perculit:* non laudo. Sævius perculit Romanos Numantia, quam Carthago, aut Corinthus. Mox pro edito *pudendisque fœderibus affecit*, Ryck. *p. vulneribus af.* hoc est, cladibus, ut sæpe loquuntur auctores. 'Affici clade,' aut 'vulnere,' nemo nescit quam bene dicatur, sed quam bene dicatur *affici fœdere* viderint alii. *Græv.* Perizonius *fœderibus* defenderat, adscripto loco Flori III. 21. 18. Vellei. II. 1. 'Pompeium ad turpissima deduxit fœdera, nec minus turpia ac detestabilia Mancinum.' Et potest Florus videri præcipue respicere ad turpia illa fœdera, quæ mox memorat. Sed est tamen inauditum genus loquendi *fœderibus aliquem adficere.* Itaque *vulneribus* recte prætulit Grævius vulgato *fœderibus*, quod habent alii o. s. et e. *Vulnus* pro clade notissimum. Et *pudenda vulnera*, ut 'pudendæ clades' ap. Liv. XXV. 6. 'Vul-

nere adficere,' Tac. IV. A. 45. 'Pisonem uno vulnere in mortem adfecit.' Et Scriptor de Bell. Hisp. c. XII. 'Compluresque vulneribus adfecerunt.' 'Clade adficere' Curt. X. 6. Et sic forsitan melius legatur in Vell. II. 30. ubi de bello gladiatorio scriptum est: 'Gravibus variisque casibus adfecere Italiam.' Nam *casibus aliquem adficere* non memini me usquam alibi legere. Suet. Cæs. XXV. 'Germanos maximis adfecit cladibus.' Curt. X. 6. 6. 'Clades, qua adfecti sumus.' Si tamen 'casibus' videbitur retinendum ex Sulp. Severo, quem in vita B. Martini cap. XXI. ita loquutum ostendit Wopkens. in Adversar. in Velleium, per me licet maneat cum aliis singularibus Velleii, quæ Sulpicium imitatum esse dicit. Begerus hic *vulneribus* in contextum intulit, quod non fecerat Grævius, contentus sententiam in Animadv. dixisse.

§. 3 *Si fateri licet*] Apud aures insuetas audire vera. Simili præfatione utitur inf. 3, 7, 1. *Freinsh.*

Sedigenses socios] Omnino verum est, *Segidenses:* quod cum alii jam vidissent, mirum eos retinuisse: tres scripti Codd. *Segidenses* scribunt. *Salm.* *Segulenses*] Sic Pall. tres: nam nunc iterum in scenam redit ille Naz. *Grut.* Hoc autem ipsum cum, Thebis dirutis, Athenienses fecissent, 'ita graviter tulit Alexander, ut secunda legatione bellum deprecantibus, ita demum remiserit, ut oratores et duces, quorum fiducia toties rebellent, sibi dedantur.' Justin. 11, 4, 10. ut ita non adeo injusta belli caussa videatur, receptatores hostium invadere. *Freinsh.* Hic quoque de scriptura Codd. Pall. in diversa eunt Salmasius et Gruterus. *Segidenses* Toll. Regg. Voss. Fran. Duisb. et Edd. vett. sed Ald. *Segedenses.* Ryck. *Sedigentes.* 'Segida' urbs Celtiberiæ est ap. Steph. Eam non longe abfuisse Numantia intelligitur e Strab. lib. III. p. 162. et App. in Hispan. p. 279. Sed huic et Plinio III. H. N. est 'Segeda.' Vid. hic Vinet. et Rupert.

§. 4 *Deprecatio*] De hac nihil scribit Appianus, sed Numantinos una cum Segidensibus adversus Rom. pugnasse auctor est, in Hispan. p. 279.

Hoc sic a barbaris acceptum] De Hispanis in genere Justinus, 44, 2, 5. 'Plurimis militares equi et arma sanguine ipsorum cariora,' ubi notam Bernecceri vide: et quæ notamus sup. 1, 10, 2. et 2, 3, 5. Item Dionys. ap. Vales. 529. et supp. Curt. 1, 14, 6. *Freinsh.* Liv. lib. 34. c. 17. ostendit omnes Hispanos hoc ingenio fuisse, plerosque manus sibi attulisse ob ademta arma: 'Ferox gens,' inquit, 'nullam vitam rati sine armis esse.' *Græv.* Naz. Fran. Toll. Duisb. Voss. 1. 2. et v. e. *absciderentur* ab 'abscido:' quod probabat Tollius.

Megara viro fortissimo duce] Illud *viro* mihi suspectum est; nec temere: satis fuisset dicere, *Megara fortissimo duce.* Hoc leve tamen argumentum: illud fortius, quod omnes libri *victo,* non *viro,* scribunt: an legendum, *Megara invicto et fortissimo duce?* an potius *Megaravicto,* aut *Megaravisto,* ut *Megaravistus* sit nomen proprium illius ducis? Quibus otium est, verum quærere non omittent, nos ad sequentia pergimus. *Salm.* *Megara viro*] Videtur restituendum, *Megaravicto:* nam sic sane Pall. tres: nisi quod fere duabus vocibus exararint, *Megari victo.* Grut. Ryck. etiam *Megara victo fortissimo duce.* Videntur Salm. et Gruterus non absurde conjecisse *Megaravisto fortissimo duce.* Græv.

Conversi, Pompeium] 'Ασύνδετον cum hac distinctione non magnopere placet. Malim cum Perizon. *conversi. Pompeium prælio aggressi fœdus t. m.* De Pompeii rebus gestis adversus

Numantinos Pigh. ad A. U. 618. Add. Cic. III. de Off. 30. De Mancini Pigh. ad A. U. 616. Ap. Appian. in Hispan. p. 300. male 'Atilius Mancinus.'

§. 5 *Ne oculos quidem*] Scio quidem, a Viris doctiss. exponi hæc de ardore vultus et oculorum, de quo sup. 1, 16, 12. quædam notavimus: sed h. l. videntur simplicius intelligenda, ut dicat Auctor, non ausos appropinquare Numantinis. *Sie haben ihnen nicht getrauet under die augen zu tretten.* Freinsh. Tantum terrorem offundunt animis clades. Similia de Masæsylis Liv. narrat lib. 30. 'Tum vero Masæsyli, non modo primum impetum, sed ne conspectum quidem signorum atque armorum tulerunt. Tantum seu memoria priorum cladium, seu præsens terror valuit.' *Græv.* Recte Freinsh. et Grævius. Est enim hic extremus gradus timoris. C. Nep. Epam. VIII. 'Quod eos coëgit apud Leuctra superare Lacedæmonios, quos ante se Imperatorem nemo Bœotiorum ausus fuit adspicere in acie.' Vid. ibi Gebhard. Herald. II. Advers. 4. Rupert. ad h. l. et Bentl. ad Horat. I. Carm. 3. 18.

§. 6 *Armorum manubiis*] Non intelligo quæ sint *armorum manubiæ*, nec quisquam Interpretum id exposuit. Sententia verborum vix alia esse potest, quam Romanos a Numantinis coactos fuisse arma tradere: nam sic *armorum manubiæ* dicerentur, ut Livio in XXXI. 37. 'Spolia armorum.' Sed hoc nemo prodidit. Appian. p. 300. scribit Mancinum a Numantinis loco iniquo circumventum pacem cum iis æquis conditionibus fecisse. Plutarchus in Ti. Graccho addit, Numantinis omnia, quæ in castris erant, in prædam concessa fuisse. Dubito ergo an Florus scripserit *armatorum manubiis;* ad augendam ignominiam Romanorum, qui quum arma haberent, tamen hosti omnia sua diripienda dare coacti fuerint, quæ ferro defendere debuerant.

Ad internecionem] Epist. Liv. 55, 5. 'Quum spes nulla servandi exercitus esset.' *Freinsh.* *Cum ad internecionem sævire potuissent*] Ryck. *cum ad internecionem delere potuissent:* hoc est, occidere, ut alii loquuntur. *Græv.* Sic quoque Voss. 3. *Internicionem* rursus Ryck. Toll. Duisb. et o. e. *interemptionem* Pal. pr. Vid. Cap. præced. n. 16.

§. 7 *Deditione Mancini*] Adde Vellei. 2, 90, 5. et quæ notamus supr. 1, 16, 12. *Freinsh.* De deditione Mancini Appian. et Plutarch. l. d. Cic. III. de Off. 30. Flor. III. 14.

§. 8 *Carthaginis incendiis ad excidia urbium imbuto*] Nimirum, 'Iter est, quacunque dat prior vestigium:' ut loquitur P. Syrus: et vere Paterc. 2, 3, 5. 'Non ibi consistunt exempla, unde cœperunt: sed quamlibet in tenuem recepta tramitem, latissime evagandi sibi viam faciunt:' de qua re luculentiora promsimus, ad Tac. 13, 16, 5. *Grut.*

§. 9 *Acrius in castris*] Hunc locum Begerus, si ei credimus, restituit e Cod. Berol. At ego neque in scripto ullo libro, neque in edito aliter inveni; præterquam in quibusdam Edd. Elzeviriorum, et iis, quas curavit Schrevelius, in quibus negligentia operarum editum erat 'acrius in castris, quam cum Numantino.'

§. 10 *Quippe*] Disciplina militaris quibus artibus revocari possit, hoc ipso, aliorumque ducum exemplis, docent, Veget. 3, 11. Frontin. 4, 1. Val. M. 2, 7. *Freinsh.*

Injustis] Hoc contra nescio quos, qui malebant *insuetis*, recte tuetur Anna ex illo Virg. III. G. 346. 'Haud secus ac patriis acer Romanus in armis Injusto sub fasce viam dum carpit:' quæ in eamd. sententiam laudat Veget. I., de Re Milit. 19. Nempe ut 'justum' dicitur pro eo, cui modus inest; ita 'injustum' pro

immodice et nimie. Add. Gron. ad Quintil. Decl. III. 16.

Servilibus maxime operibus] Imitatus hæc est Sylla. Vide Plutarch. in Vita. *Freinsh.* Hæc se non æquis oculis legere scribit Lips. v. de Milit. Rom. 6. Nam milites Rom. ipsos omnia opera castrorum fecisse, numquam servos, nisi semel aut iterum, ob causas: quamquam iidem interdum adjuverint, milites ipsos omnia onera sua portasse, nec iis ab Imperatoribus disciplinæ studiosis permissum fuisse servum aut jumentum ad eam rem habere, docet Ib. Dial. II. Sed Florus hæc nunc ideo 'servilia opera' vocat, quia sub Ducibus disciplinæ militaris negligentibus, quales fuerant, qui ante Scipionem bellum cum Numantinis gesserant, lixæ et calones semper magno numero in castris erant, et opera castrorum faciebant. Ita Salm. ad Spartian. Adrian. XIII.

Ferre plenius vallum] I. e. plures vallos, quam pro more, gestare. Vallos secum ferebant milites, ut statim se vallare ac munire possent, si castra subito locanda, aut alia necessitas esset. Lips. v. de Mil. Rom. 11. Liv. XXXIII. 6. 'Quintius postridie, vallum secum ferente milite, ut paratus omni loco castris ponendis esset, progressus.' Serv. in Virg. VI. Æn. 1. 'Consuetudo erat militis Romani, ut ipse sibi arma portaret, et vallum.' Ferebant autem singuli plerumque ternos vel quaternos vallos in unum fascem compositos. Polyb. XVII. 14. Pro his Scipio eos coëgit septenos ferre. Epit. Liv. LVII. vid. Lips. l. d. 'Plenus' pro copioso et abundante obvium est. Sed non scio, quis præterea 'hoc vallum' dixerit pro, hic vallus. Munitio tota castrorum et alia munimenta sine discrimine *vallum* et *vallus* dicuntur. Scriptor Bell. Alex. c. II. 'Omnibus viis atque angiportis triplicem vallum obduxerant; erat autem quadrato exstructus saxo.' Gron. III. Obs. 18. Vid. quæ adnotantur ad Liv. VIII. 38. 7.

Scorta] Polyb. ap. Vales. 206. Ὅτι Σκιπίων ἑταίρας καὶ θύτας καὶ μάντεις ἐξήλασε τοῦ στρατοπέδου. *Freinsh.* Epit. Liv. LVII. 'Duo millia scortorum castris ejecit.' Lipsius v. de Milit. Rom. 18. exponit mulierosos. Sic Quintil. Decl. III. 8. 'Inter Romanarum legionum manipulos scorta deligere, et ad stuprum trahere sacramento rogatos.' Et ib. II. 'Itane tandem scorta tua stipendium merentur, et sub signis exoletos trahis?' Et *scortum* hac significatione sæpe ap. Latinos. Curt. 10. 1. 'Amicos Regis non scorta se colere: nec moris esse Persis mares ducere, qui stupro effeminarentur.' Liv. XXXIX. 42. 'Philippum Pœnum, carum ac nobile scortum.' Vid. Ald. ad Cic. de Senect. XII. Torrent. ad Suet. Vitell. III. et Burm. ad Quintil. l. d. Appianus tamen, nam in eo leguntur, quæ habet Suidas in ἑταῖραι, fortassis e Polyb. cui Valesius et Freinsh. hæc tribuunt, p. 303. a Scipione ἑταίρας, meretrices, castris ejectas dicit. Sed præfero sententiam Lipsii: nam femineus sexus plane removebatur a castris Romanis. Et hæc causa nefandæ libidinis cum maribus in castris. Nec movet me auctoritas Appiani; nam hic vocem Latinam 'scorta,' quæ de utroque sexu dicitur, tantum de sequiore dici putare potuit. Add. annotata ad Liv. Epit. LVII. A Græca militia quoque non abfuisse eam fœditatem, argumento est Cinædopolis, insula parva Ceramici sinus, ita dicta, quod in ea Alexander M. probrosos ex exercitu suo reliquit. Plin. v. H. N. 31. *Ad hæc scorta* Ryck. Flor. Berol. Duisb. Fran. Voss. 2. Supr. c. 8. §. 3.

Necessariæ] Naz. Florent. Berol. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et v. e. *necessaria*: quod Salmasio melius vide-

batur. Nihil muto: ne quis ad omnia praecedentia referat.

Amputantur] Tolluntur, adimuntur: XXIV. 7. 'Amputari moras jubent.' Cic. Somn. Scip. VI. 'Quibus amputatis, cernis profecto, quantis in angustiis vestra gloria se dilatari velit.' *Circumcidere* dicit Cels. IV. 20. 'Circumcidendum vinum est in totum annum.' Et VI. 9. 'Vinum ex toto circumcidendum est.'

§. 11 *Tanti esse exercitum*] Hinc Liv. 2, 39, 1. 'Rem Romanam, ducibus quam exercitu, fortiorem:' et 5, 28, 5. 'Multitudinem semper ferme regenti esse similem.' Antigonus Gonatas, fine literarum ad Zenonem, quae ap. Laërtium leguntur: 'Qualis princeps fuerit, tales quoque illos, qui ejus imperio parent, plerumque evadere verisimile est.' Claudian. in Eutrop. 2. 415: 'Cum duce mutatae vires:' et ita plane Liv. 5, 19, 3. Vide omnino Grut. ad Tac. Discursum sextum, et decimum. Adde supr. 2, 17, 13. Plutarch. Lucullo, cap. 30. Sen. Ep. 104, 40. Justin. 4. 4, 7. et 6, 8, 2. Tac. H. 2, 68. H. 2. 78, 2. Claudian. de Laud. Stilic. 1, 168. Sall. Jug. 32. Ecclesiast. 10, 2. Proverb. 29, 12. *Freinsh.*

§. 12 *Viris*] Vid Ind. et Graev. ad III. 3. 8. Postulabant sibi aequa imperari, quo nomine libertatem intelligebant, ut qui nullius imperio parere didicissent. Appian. in Hispan. p. 269.

Verum et sine exceptione victoriam] Sic legati fatentur; 'Jugurtham sine ulla pactione, sese regnumque suum in illius fidem tradere.' Sall. Jug. 62, 4. de qua deditionis specie abunde diximus ad Liv. 42, 8. *Grut.* Hodie vocant *sich auf gnad und ungnad ergeben.* Freinsh. 'Sine exceptione,' i. e. sine conditione, pactione ulla. Sen. IV. de Benef. 34. 'Ad omnia cum exceptione veniet, si nihil inciderit, quod impediat.' Petron. c. LXXXVI. 'Cum hac tamen exceptione, si ille consenserit.' Plin. I. Epist. 2. 'Nec est, quod putes, me sub hac exceptione veniam postulare.' Suet. Caes. LXXVIII. 'Nec destiterit per continuos dies quidquam cuiquam, nisi sub exceptione, polliceri, si tamen per Pontium Aquilam licuerit.' 'Excipere' in venditionibus aliisque pactionibus proprie dicuntur, qui sibi aliquid retinent, vel conditionem aliquam adponunt. Unde 'exceptio' pro conditione et pactione. Vid. Raevard. II. Varior. 12. Brisson. de V. S. Torrent. ad Horat. II. Sat. 3. 285. et Gron. ad Sen. Epist. XXX. et ad Controv. II. Ita supr. II. 6. 3. 'Saguntus foedere in libertatem excepta.'

Primum] Ea vox non ab Auctore; nec ulli rei videtur esse. *Freinsh.* Sane non magnae rei est; et omisit eam Begerus, sed tamen contra omnes libros. Et potest ita accipi, eos primum voluisse pugnantes mori: deinde, ubi hoc non concedebatur, alia inivisse consilia, quae mox referuntur. Apertior esset sententia, si paullo post scriptum fuisset, *deinde, quum fossa*....Sed 'primum' etiam ap. alios saepe solum ponitur, non sequentibus particulis 'deinde,' 'postea,' aut similibus. Vid. Manut. ad Cic. II. Ep. Fam. 9. et VII. 22. Fabric. ad Cic. I. Off. 14. et Stewech. de Partic. Sed tamen non bene fluit oratio.

Destinata morte] Justin. XX. 3. 'Omissa spe victoriae in destinatam mortem conspirant.'

Epulis, quasi inferiis] Passim animadvertas hunc morem ap. Nostr. 4, 2, 69. 4, 12, 50. et Tac. 2, 31. Appian. I. Civil. p. 379. Oros. 5, 18. et alios. Rationem reddit Salomon ille sapientiss. Proverb. 31, 6. et Liv. 26, 14, 3. 'Ut alienentur mentes ab imminentis sensu mali.' Hodie Turcis in praelium profecturis familiare est, ex albo papavere confecti opii esu munire pectus adversus incerta eventuum,

quod *Massae* vocant, referente Bauhino, in Pinace suo Medico. Adde Casaub. ad Baron. 16, 80. *Freinsh.* Item Rupert. ad h. l. et Cuper. ad Auctor. de Mortib. Persecut. c. XLIX. Sen. I. de Ira 13. 'Multi meliores ad ferrum fuere male sobrii.'

Celiæ] Cerevisiæ, ut fere vocatur, genus. Vide late de hac re Hadrianum Junium, Animadv. 2, 12. et Lindenbrogium, ad Ammian. 26, 22. Quibus adde lepidum Epigramma Juliani, ab Erasmo versum hoc modo: 'Bacche quis? unde venis? verum tibi dejero Bacchum, Te haud novi, tantum est cognitus ille Jovis. Is nectar redolet, hircum tu: dic, age, num te E spicis finxit Gallia vitis inops? Non igitur Bacchum te dixero, sed Cerealem, Et frumentigenam, nec Bromium, imo Bromum.' Item Plin. 14, 22. in fine. *Freinsh.* De 'celia' est Epistola Boxhornii ad Biancardum in Epistolis Boxhornii, et Crenii Analect. p. 215.

Sic vocant indigenæ ex frumento potionem] Hoc sequor: sed habetur in libris optimis: *Sic vocant indigenam ex frumento potionem.* Indigenam potionem, ἐπιχώριον πόμα, et fortean ita scripserit Florus: quod temere non affirmarim. *Salm.* Naz. *indegenam.* Pall., quidam libri Vineti, Fran. Magl. Berol. Duisb. Voss. 1. et v. e. *indigenam.* Hoc prius probaverat Salm. Et recte quidem. Plin. XIV. H. N. 6. 'De indigena vino.' Sidon. XXII. Carm. 27. 'Indigenam fulminis ignem.' Gell. II. 24. 'Neque vino alienigena, sed patrio usuros.' Val. M. I. 5. 'Extera, id est, alienigena exempla.' *Vocat indigena* nonnulli libri Vin. et Voss. 2.

Ex frumento] Tac. in Germ. 23. 1. 'Potui humor, ex hordeo et frumento, in quandam similitudinem vini corruptus.' *Freinsh.* Etiam aliæ gentes potione et tritico, hordeo, pane, vel milio utebantur. Vid. Vinet. et Rupert. ad h. l. et Pichen. ad Tac. l. d. Add. huc, quæ ad l. 9. D. de tritic. vin. ol. leg. scribit Cujac. XXIV. Obs. 30.

§. 13 *Non est permissa pugna morituris*] Prudenter; cum desperatis enim pugnare, nihilo sanioris sit: quapropter id sedulo caverunt maximi duces. Agesilaus pugnare ob hanc causam noluit cum Messeniis, ap. Polyæn. lib. 2. Frontin. 2, 1, 10. et cum Thebanis, ap. Diodor. 15, 33. Emperamus Spartanus cum Messeniis, ap. Pausan. Messen. p. 257. Pelopidas cum Phocensibus ap. eund. Polyæn. dicto libro. Omnesque ii quos recenset Frontinus 2, 6. quibus add. Aribæum ap. Polyæn. lib. 7. Syracusanos ap. Thucyd. 7, 15, 19. Locris certe a Crotoniatis pugnare coactis, 'non alia causa victoriæ fuit, quam quod desperaverant.' Justin. 20, 3, 6. Marius 'forti desperatione viam spei fecit.' Oros. 5, 15. Adde inf. 3, 3, 8. Adde Tac. H. 3, 60, 5. Latron. Declam. in Catilin. 3, 8. Tac. 12, 31, 8. Justin. 1, 6, 12. Cronic. del Peru 2, 213. Xenoph. p. 643. ubi Epaminondam Spartæ imminentem a paucis oppidanis pulsum refert; addens ὡς τοὺς ἀπονενοημένους οὐδεὶς ἂν ὑποσταίη. Insigne rei hujus exemplum ap. Fulgos. 6. 11. de Gandavensibus. Ii enim a Ludovico Flandriæ Comite obsidio pressi, cum dedere se vellent, si toleranda viris imperarentur: ille autem, pedibus nudis, abjectis exterioribus indumentis, aperto capite, fune in collum accepto, veniam petere juberet: indignitate rei ad desperationem acti, cum quinque millibus eruptione facta, hostilem exercitum 30000. ceciderunt. *Freinsh.*

Lorica] Adde inf. 3, 10, 25. Plura in Ind. *Freinsh.* 'Loricam' hic et III. 10, 25. pro toto aggere ponit. Vid. Lips. in Ind. et Schel. ad Hygin.

Quatuorque castris] Appian. in His-

pan. p. 306. tradit, a Scipione gemina castra ad Numantiam facta, et eorum alteris ipsum, alteris Fabium fratrem ejus præfuisse. 'Quatuor castris' dicit, pro quaternis, et IV. 12. 54. 'Tria castra' pro ternis, contra canonem Grammaticorum, qui singulari carentibus distributiva jungenda dictant. Servius ad Virg. VIII. Æn. 168. 'Cicero per epistolam culpat filium, dicens male eum dixisse: 'Direxi literas duas.'' Sed hoc non est perpetuum. Tac. 2. A. 71. 'Numerate sex liberos.' Suet. Cæs. L. 'Post tres liberos.' Sic 'Jus trium liberorum' ex Lege Jul. de Maritand. Ordin. ap. Plin. et alios. Et 'tres,' 'quatuor,' 'quinque liberi' in libris JCtorum sæpe.

Fames] Vide sup. 1, 10, 2. et inf. 3, 22, 9. *Freinsh.*

Ab duce orantes prælium] Scripta lectio, *orante.* Lege, *orant:* sequitur enim in iisdem scriptis, *et ubi hoc non impetrabant:* quod magis placet. *Salm.*

Tanquam viros] Nam ille alter pereundi modus, vilissimos fortissimosque non distinguit. Senserunt hoc Alexandri milites cum 'quererentur clarissimum regem non in acie saltem, non ab hoste dejectum, sed abluentem aqua corpus ereptum esse.' Curt. 3, 5, 5. Non pigebit subjicere verba Heinsii: quem literarum hac tempestate principes inter, consensus doctorum numerat: ea sunt autem in laudatione funebri Principis Mauritii, de obsidione Bredana: 'Hosti nova hæc obsidionis ratio placere cœpit, qua de fame ac egestate militis, non de virtute, triumphatur, qui nihil gravius indigniusque tulit, quam quod præliis ab hoste interclusus, ad ignaviam redigeretur, expugnatus antequam oppugnaretur.' *Freinsh.*

Ubi non impetrabant] Ryck. *sed ubi hoc non impetrabant:* quod vulgatæ præfero. *Græv.* In Ryck. *hoc* legi non videram. Salmasius e Naz. adnotarat *ubi hoc n.* e Pal. 1. *sed ubi hoc n.* e Pal. 2. *et hoc ubi n.* quod etiam in Fran. et Magl. est: *et hinc ubi* Voss. 2. *sed ubi non* Regg. Berol. Duisb. Voss. 3. et v. e. *ubi non* Flor. et Voss. 1. Sed hæc levia sunt. *Orantes* non video quomodo retineri possit: nam non cohæret oratio hæc, *ab duce orantes prælium placuit eruptio.* Perizon. pro eo quoque scripserat *orant.* Videtur scribend. ac distinguend. *ab Duce orant prælium, ut t. v. occideret: ubi non impetrabant, p. e.* Nescio tamen an *orantes* relinqui, et hoc totum ita accipi possit: Ubi ab Duce prælium orantes non impetrabant, placuit eruptio. Hoc placet Wopkensio II. Tullian. Lect. 15. ut suppleatur *iis*, quod ego quoque excludi non volebam. Non dissimile est hoc Livii III. 70. 'Unde quum eadem reverti posset ad suos...terga impugnare hostium satius visum est.' Begerus *orant prælium...et ubi non i.*

§. 14 *Inde*] Hoc est, ex cadaveribus occisorum: meminit Val. M. 7, 6, 2. ext.: 'Capta jam urbe complures inventos, artus et membra trucidatorum corporum sinu suo gestantes.' Idem Petronius, fine Satyrici: utrobique similia invenies exempla: quibus accenseas et illud Persarum sub Cambyse, ap. Sen. de Ira, 3, 20. Adde quod ex Olympiod. narrat Photius, Biblioth. cod. 80. 'Dum Vandali Hispanias vastarent, qui in muratas se urbes Romani receperant, eo inedia adacti sunt, ut invicem se laniando edere cogerentur. Ibi mulier una, quatuor liberorum mater, omnes devoravit.' Nota sunt quæ acciderunt Hierosolymorum obsidio. Add. Reg. 4. 6, 15. et Tac. Agr. 28, 3. de Usipiis. *Freinsh.*

Ruptis equorum cingulis] Nempe, quibus stragula et ephippia adligabantur; de quibus Ov. R. A. vs. 238. Apulei. de Deo Socr. pag. 54. Ed. Elmenh. Claudian. Epig. XX. XXI. et XXIV. ubi etiam 'zonas' et 'balteos'

vocat. Non scio unde hoc acceperit Florus. Sed mihi valde suspectum est. Nam primum plerique veterum ita periti erant equitandi, ut nullo negotio etiam sine stragulis et ephippiis equis vehi possent. Vid. Lips. III. de Mil. Rom. 7. Deinde, non facile credi potest, Numantinos tam arcta obsidione pressos, qualem describit Appianus, consilium per munitiones hostium cum equis erumpendi capere, vel de ejus successu quidquam sperare potuisse. Denique, si jam tanta fames in urbe erat, ut ne humanis quidem cadaveribus abstinerent obsessi, quod etiam alii prodiderunt, nequaquam credibile est, iis equos ad fugam superfuisse. Appian. quidem in Hispan. p. 309. eos nec pecudem nec herbam amplius, qua vescerentur, habuisse scribit.

§. 15 *Itaque etiam deplorato exitu*] Illud *etiam* non agnoscit optimus librorum Naz. et isto auctore expungere debes: adde, si vis, et veterem editionem, quæ cum Naz. convenit, ut ita pluribus auctoribus expungas. *Salm.* Adde Nazarian. et veteri editioni Ryckianum, qui *etiam* æque ut illi ignorat. *Græv.* Ignorant et alii scripti. E Voss. quidem adnotatum erat; sed suspicor ibi aliquid erroris esse: nam *etiam* erat in Ed. quæ cum Voss. collata erat.

Hoc genere] Theogenem quendam hujus facinoris auctorem facit Val. M. 3, 2, 7. ext. Vide et Sen. de Ira, 1, 11. Simili ratione, vel furore potius, a victorum potestate se suaque vindicarunt, Abydeni, ap. Polyb. 16, 16. Astapenses, Liv. 28, 22. Axiothea Nicoclis, ap. Polyæn. lib. 8. Butes Persa, Plut. Cimone, cap. 13. quam Borgen vocat Polyæn. lib. 7. Cantabri, inf. 4, 12, 50. Cappadoces, Justin. 13, 6, 2. Carthaginienses, Florus, 2, 15, 17. Val. M. 3, 2, 8. ext.: Cimbricæ feminæ, inf. 3, 3, 29. Gallica quædam gens, Oros. 5, 14. Adonis Chronic. sub anno 4690. Isaurenses, Diodor. 18, 22. Istri, Liv. 41, 11. Judæi, Joseph. de Bell. Jud. 6, 28. et 7, 18. Magdeburgenses, si vera est quorundam narratio, nuper: Marmarenses, Diodor. 17, 25. Metulii, Appian. Illyrico: Saguntini, supr. 2, 6, 4. Scapula, Hirtius de B. H. cap. 33. Sidonii, Diodor. 16, 45. Sobii, Curt. 9, 4, 6. Taochori, Xenoph. de Exped. Cyri, lib. 4. Thalenses, Sall. Jug. 76, 6. Theoxena, Liv. 40, 4. Turci, in expugnatione Naupacti, Jovi. Hist. lib. 31. Vaccæi, Liv. Epit. 53. Xanthii, Plut. Bruto, cap. 74. Quibus adscribam quæ in citato opere de nautis Belgicis, ab hostibus oppressis, prædicat Heins. 'Navibus accensis, pulvere icti, et cum hoste in aërem elisi, quia non vincuntur, ex opinione sua vincunt.' *Freinsh.* Aliter nonnihil de Numantinorum exitu narrant Appian. p. 310. Val. M. l. d. et Oros. 5. 5.

§. 16 *Macte fortissimam*] Ita quidem edendum curavi; si cui minus placeat, non impedio quin rescribat antiquam lectionem, quam in variis inveniet: *macte fortissimam civitatem*, videtur dixisse, sicut dicitur, 'Bene me,' 'Bene te,' 'Bene nos,' &c. ap. Plaut. sic Tibull. lib. 2. 'Sed bene Messallam sua quisque ad pocula dicat:' hinc 'benedicere aliquem:' nam illud, 'asseruit,' ad seqq. pertinet, 'cum fide socios:' asseruit socios cum fide, h. e. fideliter, *bona* fide: ita loquuntur Auctores: sicut 'Cum summo studio,' Sall. Cat. 51, 33. 'Cum cura,' Liv. 3, 4, 4. 'Cum bona fide et gratia:' qualia loca multa notavi in Ind. Taciti. Ceterum, hunc μακαρισμὸν Florus, non ut Rom., sed ut Hispanus, aut Hispaniensis, addit. *Freinsh.* Magl. *macte fortissimam.* Ryck. *macteque etiam fortissimam.* Ceteri scripti, et o. e. v. *macte esse fortissimam.* Credo *esse* illud partim ortum a prava distinctione, quæ est in Duisb. Fran. et v. e. in quibus 'asseruit' conjungitur cum superio-

ribus; partim ex eo, quod non satis intelligerent rationem et usum vocis 'macte.' Est quidem supplendum *esse*, ut integra oratio sit, 'Macte esse jubeo fortissimam civitatem,' quemadmodum ap. Liv. II. 12. 'Juberem te macte virtute esse:' sed non necesse est addi. De formulis 'macte,' 'macte esto,' 'macte esse jubeo,' multa Scal. I. Epist. 20. Catan. ad Plin. Panegyr. XLVI. et Noris. Cenotaph. Pisan. Diss. III. c. 5.

§. 17 *Unus enim vir*] Dissentit Strabo, lib. 3. et Appian. p. 311. sed a Nostro stat Veget. 3, 10. ubi vulgatum alteri præfero; nec enim tam absurdus inde enascitur sensus, ut videbatur Viro docto, sed germanus omnino et probus: 'Scipio,' ait, 'Africanus sub aliis imperatoribus Hispanienses exercitus frequenter victos accepit: hos disciplinæ regula custodita, &c. cum ipsis denique Numantinos capta civitate sic concremavit [alii, *superavit*] ut nullus evaderet: cum ipsis,' subaudi *exercitibus*. Sic Tac. 1, 25, 5. 'Præcipuam ipsi fortissimarum legionum curam, quibuscum tot bella toleravisset.' De triumpho Scipionis Plin. 33, 11. *Freinsh.* Hæc verba *Unus enim vir* Grutero videntur irrepsisse ex glossa. *Græv.* Sed sunt in omnibus libris. Salmasius adscripserat, 'Unus non fuit, οὐδὲ εἷς, more Græcorum scilicet.'

Cap. 19 Quæ hoc capite continentur, patent ex ante habitis, et post habendis capitibus. Unde Romam vitia irrepserunt, docet August. Civ. 2, 21. et 3, 21. sic ad idem: 'Tunc primum,' inquit, 'per Cn. Manlium Procos. de Gallogræcis triumphantem, Asiatica luxuria Romam omni hoste pejor irrepsit. Tunc enim primum lecti ærati, et pretiosa stragula visa perhibentur: tunc inductæ in convivia psaltriæ, et alia licentiosa nequitia.' Plura Liv. 39, 6. Plin. 33, 11. Notanter Justin. 36, 4, 12. (ubi Berneccerus.) Lege Juv. 8. 3, 58. &c. et 6, 298. &c. *Camers.* Cf. cum h. cap. inf. 3, 12. *Freinsh.*

§. 1 *Reliqua secula ut grandia æque*] Grande sane vitium hujus lectionis; quod minimo tamen labore potest tolli. An ab hoc tempore tot secula fluxerunt usque ad Cæsaris et Pompeii furores civiles? Vix profecto triginta anni, plus aut minus, interjacent, ab hac Numantiæ eversione usque ad illa bella civilia. Scribend. itaque: *reliqua seculi, ut grandia æque, ita vel magis turbida et fœda.* Salm. *Seculi*] Sic Pall. o. hactenus editi, *secula:* nihilo forte pejus, nisi obstarent tot membranæ. *Grut.* *Reliqua seculi*] Firmat Ryckianus hanc scripturam a doctis redditam Floro. N. Heinsius tamen malebat *Reliqua secuta, ut grandia æque, ita vel magis turbida et fœda.* Paullo post idem codex: *quæ etsi juncta inter se sunt omnia atque confusa.* Cum et in aliis codicibus sic legatur, merito pridem probarunt eruditi editores. *Græv.* *Seculi* etiam Magl. Duisb. Berol. et vett. edd. Fran. *secundi*, quo ipso tamen confirmatur id, quod probant Viri docti. Vulgata scriptura sequentium verborum est in Naz. Berol. Duisb. Voss. 1. et 2. (nisi quod hic pro *æque* habet *atque*) et o. v. e. In ceteris valde variat.

Crescentibus cum ipsa magnitudine imperii vitiis] Ea mente Tac. H. 2, 38, 1. 'Vetus ac jam pridem insita mortalibus potentiæ cupido, cum imperii magnitudine adolevit,' &c. Adde inf. 3, 12, 11. *Freinsh.*

§. 2 *Quam ducentorum annorum fecimus*] Supra Prolog. n. 8. unde magis apparet, ipsius Auctoris esse lectionem, quam ibi reposuimus. *Idem.*

Aureos] De aurea ætate, et aliis, et cur sic dicta, notavi multa, primo in Ruffin. in Annotationibus Claudiani. *Camers.*

§. 3 *Centum sequentes*] Ryck. Regg. Flor. Berol. Duisb. Fran. et v. e. *c. vero s.* Magl. *c. quoque s.*

Quippe qui Jugurthinis] Tollius Fort. XXIX. *Quippe quis Jugurthinis...immiscuerit.* Nam putat hæc referenda esse ad Populum Rom. de quo paullo ante dixerat, ‘quibus Africam, M. S. H. domuit;’ non ad annos. Vulgata satis ferri potest: nam ‘tempus’ sæpe ponitur pro hominibus. Vid. ad Præf. Lib. I. n. 6. Cic. pro Sext. VI. ‘Fuerat ille annus in Reipubl. magno motu et multorum timore, tanquam intentus arcus in me unum.’ Paullo post Duisb. Fran. et v. e. *Graccanas.*

Ne quid turpitudini desit] Nam hæc etiam turpiora erant, quam Servilia. Inf. III. 20. 1.

§. 4 *In se ipse conversus*] Justin. 44, 2, 2. de Hispanis: ‘Si extraneus deest, domi hostem quærunt.’ Ubi vid. not. Bernec. *Freinsh.*

Cæsaris manibus] *Manibus* desideratur in Berol. Duisb. et v. e. probantibus Tollio et Beger. qui id ab Edit. sua exclusit. Poterat abesse, et e superioribus repeti *bellis.* Sed metaphora a furentibus, qui manus in viscera sua convertunt, postulat ut retineatur.

Et nefas] Non displicet sententia Acidalii, qui, ad Vellei. 2, 59. 1. *hei nefas* rescribendum arbitratur, quamvis etiam abjici possit istud *et*, ut legatur *(nefas!)* sicut inf. 2, 20, 7. et 4, 2, 14. et alibi. *Freinsh.* Posterius placebat Tollio, Ryck. et Perizon. *Nefas* ita positum est abominantium et aversantium rem aliquam. Inf. III. 21. 1. Virg. VII. Æn. 73. ‘Visa (nefas) longis comprendere crinibus ignem.’ Et VIII. 687. ‘Sequiturque (nefas) Ægyptia conjux.’ Catull. Carm. LXIX. 89. ‘Troja (nefas) commune sepulcrum Europæ Asiæque.’ Add. Toll. ad Auson. Epist. IX.

Semet ipse laceravit] More furentium suos ipse artus et sua membra cædens, quod de Macedonibus dixit Justin. 13, 6. 17. Quomodo Sidon. Carm. 5, 511. ‘Pharsalica Cæsar Arva petens, subitas ferro compescuit iras. Sed sua membra secans.’ *Freinsh.*

§. 5 *Quæ etsi involuta inter se*] Quis hujus lectionis auctor fuerit, ignoro Nam prima ed. et libri calamo exarati habent, *quæ etsi juncta inter se sunt omnia, atque confusa.* Atque ita reponend. censeo. *Salm.* Sic v. e. ac fere Pall. nam Naz. habet *quæ si juncta.* Grut. Acidalius tamen ad Vell. 2. 99. 4. *si* retinet, et per, etsi explicat. *Freinsh.* Acidalius laudat Edit. Flor. quæ est, opinor, Juntina, in qua *si* legitur, ut et in Ed. B. S. P. et A. Gronovius quoque IV. de Pec. Vet. 4. scribit in Naz. *si* esse, et audiri debuisse doctos, qui id probarunt. Grut. quidem e Naz. profert *si*, sed Salm. ex eo adnotaverat *etsi.* Et hoc etiam alii scripti habent. ‘Si’ infinitis locis veteres dicunt pro, etsi. Sed ideo non statim pro *etsi* contra libros vett. substituendum est *si. Involuta* habet Voss. 3. et al. edd. vett. fortassis etiam quidam libri Vineti, qui ita edidit; *juncta* ceteri s. et v. e.

Quo melius appareant] Recte, nec sine exemplis optimorum scriptorum. Vide Curt. 5, 1. 1, et 2. Tac. 12, 40, 11. et 13, 9, 7. Vell. 1, 14, 1. Sic Appianus bellum Viriathicum seorsim congerit, et, si quid eodem tempore in Hispania gestum est, in alium locum rejicit. Adde inf. 3, 12, 14, et Suet. Aug. 9, 1. Eod. consilio Ov. F. 1, 61. ‘Hæc mihi dicta semel, totis hærentia fastis, Ne seriem rerum scindere cogar, erunt.’ Aliter tamen Sisenna, ap. Non. verbo *Saltuatim.* Freinsh. Similis locus in Suet. Ner. XIX.

Virtutibus obstrepant] Anna Fabri παραφράζει, ne scelera sint impedi-

mento virtutibus. Potius, ne, si scelera cum virtutibus misceantur, et simul commemorentur, ea re virtutes minus adpareant, et minus conspici atque intelligi possint. Est sermo ab auribus ad mentem translatus: nam 'obstrepere' proprie est, strepitu facto turbare et impedire.

§. 6 *Justa et pia bella*] Eodem modo III. 12. 14. 'domesticos motus' opponit 'externis et justis bellis.' Briss. IV. Form. p. 344. frequens illud apud veteres epitheton 'justi piique belli' ex solenni apud Romanos sciscendi, decernendi, et indicendi belli ritu ortum putat. Hæc fortassis olim causa illius adpellationis fuerit. Sed Florum eo respicere non arbitror. Nam is inter pia et justa bella etiam bella Cæsaris cum Germanis et Gallis, Pompeii cum Tigrane, et Crassi cum Parthis ponit, quibus bellum publice jussum et indictum fuisse non facile probari poterit. 'Justa ac pia bella' Floro, ut ipse satis ostendit, sunt omnia, quæ geruntur adversus gentes exteras; quas illi, teste Sall. in Orat. I. de Ord. Rep. natura hostes putabant: ut Græci alienigenas et barbaros, quod dicit legatus Philippi in concilio Ætolorum ap. Liv. XXXI. 29. add. Demosth. et Schol. illius in Mid. p. 331. Ed. Lamb. Contra *impia*, quæ geruntur adversus patriam, ut Virg. VI. Æn. 612. 'Quique arma sequuti Impia.' Quæ adversus tyrannos suscipiuntur, itidem 'justa ac pia' sunt: nam hi hostes sunt patriæ. Vid. Suet. Galb. c. X.

CAP. 20 Vetus e. orditur hinc librum tertium: neque aliter Pal. 3. non male: (immo optime:) retinui tamen vulgatam distinctionem, ob hujus superiorisque sæculi Viros, qui in scriptis suis capitum numerum alterum producunt allegantque: tanto quidem magis, quod caput istud superioribus adnectant Pal. 1. ac 2. *Grut.* Quæ hic de Attali regis testamento dicuntur, habentur a Plin. 33, 11. Val. M. 5, 2, 3. ext. Epit. Liv. (58, et) 59. Justin. 36, 4, 5. Strab. lib. (13. p. 429. et) lib. 14. p. 441. Euseb. Lib. Temp. August. Civit. 12, 11. Appian. Mithridat. Eutrop. 4, 3. Oros. 5, 8. Advertendum, Asiam bello captam, Attalo regi muneris loco possidendam pop. Rom. tribuisse &c. Lege Val. M. 4, 8, 4. Attalus enim contra Philippum Maced. regem, et contra Antiochum pro Rom. pugnaverat. Acron Carm. 2, 18, 5. vult ex Horatii sententia, Romanos non jure factos Attali heredes. *Cam.* Adde Vell. 2, 4. et Sext. Ruffum. *Freinsh.*

§. 1 *Victa ad occasum*] Alter Palatinus ab hoc capite exorditur librum tertium hujus operis: alii libri tantum a sequenti, ut hactenus omnes editi. *Salm.* In libro Duisb. quoque huic capiti præscribitur: *Incipit Liber tertius;* eamque divisionem non sine ratione probant Voss. ad Vell. II. 51. et Ryck. et Perizon. ad h. l.

Pacem agebat] Sic sæpe veteres: et contra, 'bellum agere.' Vid. Gron. II. Obs. 3. et Heins. ad Ov. II. Tr. 230. Reg. Q *ab oriente*.

Et tota insimul regna] Naz. *insemel:* et fortasse melius, de qua voce in librum primum diximus. *Salm.* *Insemel* etiam Magl. et Voss. 1. *in semet* Fran. *in semu* Voss. 2. vid. ad Præf. lib. I. n. 3. Tollius pro *veniebant* malebat *obveniebant*. Si id esset in libris Flori, nihil mutandum foret. Nam et ita Justin. XXXVIII. 5. Plin. VII. Ep. 11. et Cic. ipse, aliique optimi Scriptores. Sed non minus rectum est *venire*. Cic. II. Verr. 14. 'Huic hereditas facile ad HS. tricies venit testamento propinqui sui.' Et rursus ib. c. 18. et 22. Id. II. Phil. 16. 'Hereditates mihi negasti venire.' Add. Græv. ad Lucian. Dial. Zenophant. et Callidem. et ad Justin. XIII. 4. Hæc autem potissimum dicuntur de

hereditatibus testamento relictis; 'redire' de legitimis. Vid. Briss. de V. S.

§. 2 *Regis Eumenis filius*] Ita quidem Strabo etiam, et Oros. 5, 8. sed Justin. 36, 4, 1. patruum ei facit Eumenem. *Freinsh.* Justinum errasse consentiunt Docti. Consulendi sunt Bongars. ad l. d. Reines. III. Var. Lect. 2. Rupert. ad Besold. c. XII. et Spanh. de Præstant. et Usu Numism. Diss. VIII. c. 6.

In bonis regis hæc fuerant] Larga quidem et liberali interpretatione Romanorum: nam aliter secus videri possit; ut privatum tantum instrumentum intellexerit Attalus. Regna enim, nisi quæ aliquis acquisiverit armis, regum ita non esse videntur, ut in externos transmitti possint, absque consensu populi. Eodem tamen modo postea Romanis legata dicuntur regna; Ægypti, ap. Cic. de L. Agrar. 1, 1. et 2, 16. Bithyniæ, Epit. Liv. 93. Vell. 2, 4, 1. Cic. de Agrar. 2, 15. Eutrop. 6, 4. Sex. Ruff. Cappadociæ, Jordan. de Success. Regn. cap. 55. Cyrenarum, Epit. Liv. 70. Appian. fine Mithrid. Justin. 39, 5, 2. Ammianus, ext. lib. 22. quod male confundunt, ad dicta Ciceronis loca, cum Alexandrino, interpretes. Paphlagoniæ, Jordan. dict. loc. Thraciæ, Dio 47, 4, 9. *Freinsh.* Virdung. ap. Rupert. existimabat hic nonnulla excidisse. Perizonius contra hæc verba suspecta habebat, tamquam e glossa. Non multum bonæ sententiæ in illis invenire possum. Sed sunt in omnibus libris.

Hæc fuerant] Melius, *in bonis regis hæc fuerunt.* Salm. *Fuerant*] Ryck. *fuerunt*, ut Salm. legend. vidit, ex libris, an conjuctura incertum. *Græv.* Salmasius ita legi volebat e Naz. et Pall. cum quibus præter Voss. 1. consentiunt omnes alii scripti, et vett. edd.

Retinebat] I. e. tenebat, compositum pro simplici. Voss. ad Vell. II. 51. Liv. XXI. 45. 'Agnum læva manu, dextra silicem retinens.' Catull. Carm. LXV. vs. 8. 'Diva...retinens in summis urbibus arces.' Vid. ibi Statium. Sic alibi 'reddere' et 'recipere,' pro, dare et capere.

§. 4 *Amiserit, an recuperaverit*] Sic v. e. nam seqq. interserunt, *amiserit pop. Rom. an rec.* non necessario: cum proxime eadem voces præcesserint: restat tamen ultimum quoque in Pal. 1. sed non item in 2. aut 3. *Grut.* Est etiam in Ryck. et edd. vett. excepta prima.

Regii sanguinis] Quippe filius Eumenis: testes Liv. 45, 19, 10. Justin. 36, 4, 6. Eutrop. 4, 25. alii: nisi quod Vellei. 2, 4, 1. 'mentitum' ait 'regiæ stirpis originem,' quo forsan etiam referas hæc Diod. ex lib. 34. ap. Vales. Ἀριστονίκου μὲν ἀντιποιησαμένου τῆς μὴ προσηκούσης βασιλείας. Mithridates, ap. Sall. H. 4, 2, 10. Attali filium facit, siquidem vulgatæ lectioni credimus, quam tamen corrigendam putaverim, hoc modo: 'Attalum ex rege miserrimum servorum effecere: simulatoque impio testamento, filium Eumenis Aristonicum, quia patrium regnum petiverat,' &c. hactenus enim legebatur, *filium ejus Aristonicum.* Freinsh. De Aristonico Ep. Liv. LIX. 'Aristonicus regis Eumenis filius.' Strabo lib. XIV. p. 646. ambigue: Δοκῶν τοῦ γένους εἶναι τοῦ τῶν βασιλέων. Tollius Fort. c. XXIX. addita copula legit, *regii sanguinis, et ferox juvenis.* Sed sine auctoritate librorum.

Urbes regibus parere consuetas, partim facile sollicitat] Tac. H. 4, 17, 8. 'Suetus regibus Oriens.' Mirum autem non est, urbes istas facile præposuisse regium dominatum Romano, cum eum etiam libertati postea antehabuerint Cappadoces, ut referunt Strabo, lib. 12. p. 373. et Justin. 38, 2, 8. Nempe verum est illud Mith-

ridatis ap. Sall. H. 4, 2, 26. 'Pauci libertatem, pars magna justos dominos volunt.' Plut. Anton. cap. 113. Orientales vocat, 'homines servire assuetos, et regnari quærentes.' *Fr.*

Myndum] De his Strabo, ubi supra. Plin. 2, 28. *Cam.*

Paucas resistentes Myndum, Samon, Colophona vi recipit] Ryck. una voce auctior est, *paucas resistentes invenit, Myndon, Samon, Colophona vi recipit:* sed editam non sollicito: dein idem Ryck. *Crassi quoque prætoris excidit exercitum.* Latet aliquid sub hac scriptura, quæ in aliis etiam libris est vitiosa, quod eruendum acutioribus committo. Post ex hoc libro sæpius laudato scribo, *custodem suum:* vulgati male *custodem sui.* Græv. Voss. 3. *resistentes invenat.* 'Samon' Græca terminatione habent o. s. et e. *Myndon* Ryck. Regg. Toll. Duisb. Fran. et v. e. *Colophona* iidem et Voss. 1. 2. sed ille *Calefona,* hic et Fran. *Colefona.* Pro *recepit* Pal. 1. et Flor. *cepit,* Ryck. *recipit.* Ita volebat Tollius: et rectum puto.

§. 5 *Crassi quoque Prætoris*] Hujus tria nomina ap. Liv. Epit. 59, 2. et Eutrop. 4, 25. 'P. Licinius Crassus:' quartum 'Mucianus,' ap. Vell. 2, 4, 2. et A. Gell. 1, 13. Hunc omnes esse putant Crassum, quem in Chronicis consulem invenies scriptum, A. U. C. 623. Appellat tamen hic Auctor 'prætorem,' et Velleius 'procos.,' quem Strabo, lib. 14. p. 445. Liv. Epit. 59. (Cic. Philip. 11, 8. Frontin. 4, 5, 16.) Justin. 36, 4, 7. et Oros. 5, 10. 'consulem.' Crassus ille, qui in Asiam consul venerat, fortasse insequenti anno, qui M. Perpernam habuit consulem, non jam amplius consul, sed procos., aut prætor, cæsus fuit, ante quam Perperna cos. in Asiam pervenisset, ei in illa provincia successurus. Velleius enim quando hunc Crassum procos. cæsum dicit, addit decedentem ex Asia. *Vin.* Eruditiss. Norisius Cenotaph. Pisan. Dissert. II. cap. 11. Florum erroris ex eo arguit, quod Prætores demum post hoc tempus, Asia jam pacata, in eam missi fuerint; tum autem, quum adhuc bellum in ea gerebatur, Procoss. ut post Crassum, Perperna et Aquilius. At Vossius ad Vell. II. 4. putat Crassum a Floro 'Prætorem' dici, quia 'Proconsulis' et 'Prætoris' adpellatio promiscue sumatur. Hoc verum est; atque etiam sæpe omnem Præfectum exercitus, et provinciæ 'Prætorem' vocari. Haud scio tamen, an rectius sentiat Norisius. Nam Florus in his parum adcuratus est, et hic eod. errore 'Prætorem' vocare potuit, qui 'Procos.' erat, quo supra sæpe 'Consules' eos, qui 'Procoss.' 'Prætores,' et 'Proprætores' erant. Vid. II. 2. 27. II. 7. 6. II. 15. 11, et II. 16. 3. Nec tamen satis caute Norisius Crassum ex consulatu Asiam sortitum scribit, quam ei in consulatu a populo tributis comitiis datam esse auctor est Cic. XI. Philip. 8.

Cecidit exercitum, ipsumque cepit] Nazariani, et vet. editionis lectio, *Crassi quoque prætoris cæde exercitum ipsumque cepit:* ex qua nihil eliciam; forte tamen, *cædit exercitum.* Salm. *Cædit,* quod conjiciebat Salm. est in Edd. B. S. P. et J. Et sic legebat Toll. et mox *capit.*

Ipsumque cepit] Idem Val. M. 3, 2, 12. et Frontin. 4, 5, 16. Strabo, ubi supr. occisum scribit fortiter prælïantem. Vide et Adonis Chronic. sub anno 4655. *Freinsh.*

Familiæ] Non tam adoptivæ, quam agnatæ, Muciæ nimirum, unde 'Mucianus' appellatus est; solebant enim Romani adoptantis quidem adsumere nomen, sed et suæ familiæ retinere, quamvis aliquantum deflexum: quod et Appianus notavit de Bell. Civ. lib. 3. p. 582. cujus verba ita reddiderim: 'Moris enim est apud Romanos, ut adoptivi adoptantis nomen adjiciant suo: hic autem non adjecit suo, (sed

solum usurpavit), quin suum nomen patrisque penitus immutavit, pro Octavio Octavii filio, Cæsar Cæsaris (Divi) filius in posterum appellatus:' ita Crassus Mucianus est Crassus ex familia Mucia, sicut Scipio Æmilianus, Fabius Æmilianus, Cotta Messallinus, Nero Domitianus, &c. Hinc Pomponius JCtus in l. 2. §. 40. de O. J. ' Lucius Crassus, frater P. Mucii, qui Mucianus dictus est.' Ubi tamen, pro *Lucius*, omnino rescribendum *Licinius;* cum prænomen ejus non *Lucium*, sed *Publium*, fuisse, inter omnes constet. Vide Cic. Bruto, cap. 26. In Indice quoque JCtorum Digestis præfixo, pro Μαυκιάνου videtur leg. Μουκιάνου. *Idem.* Rupertus ad Pompon. l. d. emendat *Publius Crassus.* Contra Perizonius Animadv. Hist. c. IX. contendit, ibi retinendum esse *Lucius Crassus*, et Pomponium per errorem *Lucio Crasso* tribuisse, quod debebat *Publio.* Add. quæ de loco Pomponii scribit Guil. Grotius de Vitis JCtor. I. 6. 9. Posterior conjectura nollem excidisset doctiss. Freinshemio. Nam, ut alia taceam, vel ex eo solo, quod *Mæcianus* ibi dicitur scripsisse libros 16. Fideicommissorum, liquet non posse cogitari de substituendo in ejus locum *Muciano;* quum certum sit e §. 1. Instit. de Fideicomm. hered. Crassi Muciani ætate Fideicommissa eorumque jura nondum cognita fuisse.

In exitium sui, quod volebat, ita concitat] Legebam, *ira concitat:* nunc nihil muto: præpositio *in* abest Nazariano, non male: hoc modo: *exitium sui, quod volebat, ita concitat:* editum tamen prætulerim. *Salm.* Lips. conjicit: *Barbarum virgula excæcat: inque exitium sui, quod volebat, ira concitat.* N. Heins. autem: *Barbarum virgula excæcatum in exitium sui, quod volebat, ita concitat.* Græv. *Excæcat, et in e. sui, q. v. ira c.* Reg. Q. Hoc Tollius non male tuetur e Freculpho, qui I. 6. 5. de barbaro illo: ' Cum ira,' inquit, ' et dolore exarsisset. Et sic Oros. vs. 10. e quo, ut multa alia, descripsit Freculphus. Val. M. III. 2. 12. Rom. Barbarus ' vi doloris accensus.' Et Frontin. IV. 5. ' Ab eo per dolorem concitato transverberatur.' Nec Perizonio displicebat *ira;* idemque legebat *custodem barbarum*, omisso pronomine *sui*, pro quo Grævius e Ryck. mavult *suum: sui* defendi potest e Virg. Æn. IV. 654. ' Et nunc magna mei sub terras ibit imago.' Et ex Ov. M. I. 30. ' Et pressa est gravitate sui:' aliisque ap. Sanct. Min. II. 13.

§. 6 *Perperna*] Marco prænomine, ut appellavimus. Istos autem *Perpennas*, PERPERNAS, R pro priori N, invenisse scriptos in vetustis marmoribus, tradunt antiquarii, et in libris Varronis de lingua Latina. *Vin.* Meminit hujus Perpernæ Val. M. 3, 4, 5. et Tac. 3, 62, 6. Vide Ὀλυμπιάδων ἀναγραφὴν, Eusebio subjunctam. *Freinsh.* *Perperna* Cod. Flor. *Perpena* Naz. ceteri *Perpenna*, ut in Plutarch. Sertorio, et Appian. I. Civil. Rectum esse *Perperna* e Fastis et Nummis vett. docent Pigh. ad A. U. 608. et Sigon. ad Liv. XLIV. 27. Add. Interpr. Justin. XXXVI. 4. et cl. Burm. ad Vell. II. 4.

§. 7 *Aquilius*] In Fastis et Nummis ' Aquillius.' Et ita hoc nomen scribendum esse censet Sigon. ad Liv. II. 4. Turnebus XXX. Advers. 28. contra *Aquilius.* In Inscriptionibus est ' Aquilius ' et ' Aquillius.' Græci quoque varie Ἀκύλιος, Ἀκυίλλιος, et Ἀκύλλιος.

Mixtis (nefas!) veneno fontibus] ' Clisthenes Sicyonius ductum aquarum in oppidum Criseorum ferentem rupit: mox affectis siti restituit aquam elleboro corruptam, qua usos profluvio ventris decipiens, cepit.' Frontin. 3, 7, 6. cujus lectionem uno loco tueor, altero sollicito. *Criseorum* enim vera scriptio est; nec opus mutatione, nam eadem urbs ' Cirra' et

'Crissa.' Vide Pausan. in Phocicis p. 684. Stephanus Crisam vocat. Inde bellum Criseum in Justini Prologo tertio. Sed quod in fine exempli Frontiniani *decipiens* scribitur, corruptionis manifestum est: substitui forte possit, *deficientes*. Quo verbo utitur idem Auctor 3, 8, 2. De hoc Clisthene scribit etiam Pausan. p. 99, 10. Adde Zwing. Theatr. 506. f. 1. Buchanan. Hist. Scot. p. 211. in 8. Galfrid. Hist. Brit. 8, 24. Hodie quidam retulerunt tot sæculis inauditum scelus, ut vinum infuso pharmaco corrumperent: sed non impune tulerunt. Quod enim Baldus 2. Cons. 188. hostem veneno occidere, non illicitum putat, jam dudum meliorum gentium consensus abhorret. *Freinsh.* *Mixtis nefas veneno fontibus*] Ryck. *inistis nephas veneno phontibus*: forte; *infectis nefas veneno fontibus.* Græv. Magis puto esse errorem scribæ pro *mistis*, ut sunt infiniti hujusmodi in omnibus libris. In eadem, qua Baldus, sententia fuit Auctor primæ Vitæ Clementis VI. in Baluzii vitis Paparum Avenionens. p. 251. de Carolo IV. Imp. scribens: 'Carolus dicitur procurasse, quod dictus suus adversarius (Guntherus Swartzemb.) satis cito mortuus est; an autem toxico, sive alio modo, varii varia sunt locuti, sed qualitercunque fuerit, non est sibi ad culpam imputandum, juxta illud dictum vulgare: Non refert an armis habeatur palma dolisve.' Sed vid. Grot. III. de J. B. ac P. 4. 15.

Contra fas Deum] Perizonius hic scripserat: '*Fas* est a, fari, et videtur esse jus, quod Magistratus dicit. Unde et 'dies fasti,' et 'nefasti.' Sed tamen majorem habet significationis emphasin, quam *jus*.' Omnino majorem emphasin habet. Servius in Virg. I. G. 269. 'Quippe etiam festis quædam exercere diebus Fas et jura sinunt:' 'fas' interpretatur, jura divina; 'jura,' humana: et 'fas' ad religionem, 'jura' ad homines pertinere dicit. Livius quoque XXVII. 17. hæc eodem modo videtur distinguere. Nam quod primo 'fas ac jus,' id deinde 'divinum et humanum' vocat. Ita 'contra fas Deum' est, contra jus divinum. Grotius de J. B. et P. III. 4. 16. putat Florum sic loqui, quia Jus gentium, quod talibus factis violatur, Diis auctoribus adscribitur: ejusque sententiam probat Schulting. ad Dial. de Oratorib. c. XXXVI. Rupertus ad h. l. refert ad superstitionem Veterum, qui lacus, fluvios, et fontes Diis sacros putabant. Sed credo gentes cultiores hujusmodi flagitia improbasse sine respectu ad numina fluviorum et fontium. Et fortassis quoque non omnes ea superstitione tenebantur. *Morem* et *fas* etiam Tacitus conjungit I. A. 19. 'Cur contra morem obsequii, contra fas disciplinæ vim meditentur?'

In id tempus sacrosancta Rom. arma] Hoc est, nullis flagitiis conscelerata. Supr. tamen, 2, 17, 17. ipse tale quid de Cæpione retulit, ubi notata nostra vide. *Freinsh.* Sen. II. de Ira 8. 'Violatos fontes venenis.'

LIBER III.

CAP. 1 De bello contra Jugurtham gesto, extat liber integer Salustii. Epit. Liv. 62, et seqq. Auctor de Vir. Ill. c. 62. 67, et 75. Plutarch., Mario, et Sylla, cap. 3. Frontin. 1, 8, 9. 2, 1, 23. Eutrop. 4, 3. Oros. 5, 15. Meminit Eusebius Libro Temporum. *Camers.*

§. 1 *Quis speraret*] 'Ανέλπιστως, dicit in Ind. Freinshemius: ut in illo Virg. Æn. IV. 419. 'Hunc ego si potui tantum sperare dolorem.' Videtur accepisse pro, timere, ut vulgo in Virgil. exponunt. Sed et ibi, et hic, et multis aliis locis *sperare* est existimare, exspectare, credere: ut ap. eund. Poëtam II. Æn. 657. 'Mene efferre pedem, genitor, te posse relicto Sperasti?' Et *spes* pro quacumque exspectatione rei alicujus, sive bonæ, sive malæ. Liv. XXI. 6. 'Omnium spe celerius Saguntum oppugnari allatum est.' Stat. IX. Th. 129. 'Spes necis.' Sic apud Græcos ἐλπὶς et ἐλπίζειν. Hoc dudum docuerunt Casaub. ad Suet. Cæs. LX. Schott. II. Obs. 36. Voss. Inst. Orat. IV. 12. 3. et Gron. Obs. in Script. Eccles. c. XIV. Add. Wass. ad Sall. Cat. XLI. et Reitz. in Ambiguis.

§. 2 *Se Numidia concussit*] Commota, concitata est ad bellum. Freinsh. in Ind. Petron. c. CXXIV. 'Tu concute plebem Curio.' Juv. X. 327. 'Et se concussere ambæ.'

Citra spem omnium] I. e. præter spem. *Citra* sæpe pro, extra, præter, etiam apud alios invenias. Gell. II. 3. 'Citra morem gentium Græciæ ceterarum:' quod Terentio Andr. V. 3. 8. est 'Præter morem.' Suet. Aug. XLIII. 'Solebat etiam citra spectaculorum dies, si quando quid inusitatum dignumque cognitu advectum esset, id extra ordinem quolibet loco publicare.' Hoc ibi quidam inepte, ne quid gravius dicam, interpretatus est ante dies. Sed sunt in illo Commentario infinita non modo ἀκυρολογίας, sed etiam inscitiæ hujus Magistri argumenta. In Fran. et quibusdam libris Vineti pro *citra* est *contra*. Pro *cessit* Regg. Berol. Magl. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et v. e. *gessit*, ut supra aliquoties. N. Heins. pro *et* legebat *sed:* bene, mea sententia: nec male Scheff. *at*.

Rex fraude præcipuus] Vid. inf. n. 10. *Freinsh.*

§. 3 *Interficere fratres statuisset, agitatus cupidine regni*] Vide quæ notavimus supra, 1, 3, 9. Vide Tac. Indicem: 'Nisi cupido dominandi quovis affectu flagrantior.' *Idem.*

In fide et clientela] Hæc sæpe conjunguntur tamquam synonyma. Terent. Eun. V. 9. 9. 'Thais patri se commendavit in clientelam et fidem.' Cic. pro Rosc. Amer. XXXIII. et XXXVII. Liv. XXVI. 32. et XXXVII. 54. Gell. V. 13. 'Clientes, qui se in fidem patrociniumque nostrum dediderunt.' Quid autem sit 'in fidem et clientelam alicujus venire,' 'se dare,' 'conferre' exponunt Bud. ad l. 63. D. de Evictiou. et H. Steph. IV. Schediasm. 9. et 10.

Scelus mandat insidiis] Per insidias exsequi statuit, et iis quasi peragendum committit scelus. Sic Justin. V. 2. verbo *mandare* a personis ad res translato: 'Quum interficiendum insidiis mandassent.' Vid. Schulting. ad Sen. Controv. XVI.

§. 4 *Isque Romam profugisset*] Claudian. de B. Gild. 408. 'Si mœstus squalore comas, lacrymisque Senatum In Numidas pulsus solio commo-

vit Adherbal.' *Camers.* Qui tamen non advertit latens in priori versu vitium; legendum enim: *Si mœsta squalore coma, lacrymisque, &c.* Habitum enim supplicantium exprimit, quo senatum moverit: de quo vide Justin. 4, 4, 1. Liv. 27, 36, 4. et quæ notavit ad Justin. 36, 4, 2. Berneccerus. *Freinsh.* Ryck. *cum se in Adherbalemque dividerent,* omissis omnibus intermediis. Similis error supr. Cap. XVII. §. 2. et alibi in illo libro.

§. 5 *In Scauro*] Similiter II. 8. 18. 'In Antiocho vicimus Xerxem.' Petron. c. CXIX. 'In uno victa potestas, Romanumque decus:' add. supr. II. 6. 33. Sed rem ipsam non recte narrat Florus. Nam Scaurus non fuit inter legatos regni inter Adherbalem et Jugurtham dividendi causa in Africam missos; sed inter eos, qui deinde, Jugurtha Adherbalem in urbe Cirta obsidente, a Senatu missi sunt. Ac ne tum quidem pecuniam ab Jugurtha accepit; sed postea demum, quum decreto adversus Jugurtham bello cum Calpurnio Cos. legatus in Africam venit. Sall. Jug. XVI. XXV. et XXIX. Et Jugurthæ non tam ob legationem corruptam, quam propter scelus occisi Adherbalis bellum inlatum est. Ibid. c. XXVII.

Ipsos Rom. imperii mores] Quia Scaurus omnium videbatur gravissimus et abstinentissimus. Simili ferme figura Nic. Damasc. ap. Vales. pag. 458. *Συναπόλλυται Κροίσῳ πᾶσα ἀνθρώπων εὐσέβεια. Freinsh.* De moribus Scauri aliter sentit Cicero pro Font. VII, aliter Sall. Jug. XXV.

§. 6 *Diis non latent scelera*] Quamquam sollicite tegantur. Senecam vide, Epist. 97, 12, &c. *Freinsh.*

§. 7 *Peritus*] Reduxi in possessionem antiquam v. e. lectionem, eo magis, quod et illam invenisset in membranis suis Vinetus. Vulgabatur antea, *præmonitus,* quod hic non consistit, cum expertus esset ipsemet, quid posset aurum; notet ergo Criticus, *peritum* etiam poni pro experto, pro eo qui didicit, qui periculum fecit: nam et Noster inf. 3, 5, 18. 'Rex callidus, Romanæque avaritiæ peritus.' *Grut.* 'Se peritum et hostium et regionis,' Liv. 25, 18, 9. *Freinsh. Peritus* est in uno Vineti et ceteris o. s. et Ed. v. ac J. Liv. XXV. 33. 'Peritus omnis barbaricæ perfidiæ.' Paullo ante *in Numidia* Magl. Berol. Duisb. et v. e. ceteræ, et cum his Græviana, *in Numidam,* quod in nullo scripto inveni. *Consul immittitur* Naz. Pall. et alii o. s. præter Fran. *Immittitur* etiam e. o. ante Vinet. et Gruterum, quod post eos revocarunt Freinsh. et Grævius, quos nunc sequi malui, etsi *mittitur* usitatius puto, si retineatur *Numidiam.*

§. 8 *Interveniente fide publica*] Sall. Jug. XXXII. 'Interposita fide publica.' 'Salvum conductum' vulgo barbare vocari adnotant Bud. ad l. I. D. ad L. Jul. Maj. et Cellar. in Cur. poster.

Confecit] Inf. III. 7. 5. 'Ut veneno se plerique conficerent.' Tac. I. A. 6. 'Quem centurio ægre confecit.' Liv. XXV. 18. 'Ut pedes jacentem conficeret.' Est proprium gladiatorum et bestiariorum. Donat. ad Eun. V. 4. 6. De Massivæ nece Sall. Jug. XXXV. Perizonius suspicabatur excidisse *nepotem,* ut esset, *Masinissæ nepotem Massivam.* Videtur existimasse Florum non debuisse præterire titulum, quo Massiva regnum Masinissæ petiit. Hoc non caret ratione: sed nullum vestigium illius vocis est in libris.

§. 9 *Igitur sequens ultio mandatur Albino*] Hæc suspecta sunt N. Heinsio eaque interpolata putat a sciolo nescio quo: subnectit dein: *Præsens ultio* dicitur Latine scribentibus, quæ maturatur, et sic Florum hic loci dedisse arbitror. Nec aliter Liv. XL. 7. 'Omnes se ire conclamarunt, præter eos, qui speculatoris abs se pulsati præsentem ultionem metuebant.' Sil.

XIV. 220. 'Et qui præsenti domitant perjura Palici Pectora supplicio.' Pari modo 'Pœnam præsentem' habes ap. Cic. lib. II. de Divinat. 'Præsens periculum' passim scriptoribus, et 'Præsens mors:' ita Curt. lib. IX. 1. Maro Æn. I. Florus ipse sub finem libri primi. Unde fit ut et libro III, 14. ap. Flor. eund. malim 'Adeoque præsentis metu mortis exterruit' quam *præsenti:* non enim recordor alibi *metum præsentem* me legisse. *Græv.* Non valde probo hoc genus loquendi Flori: nec tamen quidquam mutandum puto. *Sequens ultio* est, opinor, ultio sequentis, sive secundi sceleris. Sic prima ultio fuit mandata Calpurnio, sequens Albino. Etiam præcedens vox 'altera' videtur confirmare lectionem receptam.

In pretium salutis, quod prius emerat] Nemo facile dixerit, quid sit *emere pretium salutis:* itaque legam, *addito turpi fœdere in pretium salutis, quem prius emerat, exercitum dimisit.* Emerat exercitum Albini Jugurtha, quem corruperat pecunia, ut facili victoria potiretur. Hæc lectio est alterius Palatini bonæ notæ. Naz. autem habet, *quod prius emerat:* hoc etiam explicemus licet. Primus Jugurtha salutem suam pretio redemerat, corrupto Albini exercitu; ne scilicet vinceretur a Romanis: post illi ipsi Romani, cum voluntariam fugam fecissent, turpi fœdere in pretium salutis sancito, a Jugurtha dimissi sunt: et ita salutem etiam redemerunt, quod prius fecerat Jugurtha: *quod* igitur retinendum censemus. *Primus,* an *prius? Prius* malo. *Salm. Quod prius emerat*] Ita v. e. et Vineti: mihi quidem cum Salmasio, magis placeret Pal. 2. lectio, *quem prius emerat.* Ita Val. M. 9, 6, 4. 'Emere victoriam.' Tac. 11, 14, 2. 'Missis corruptoribus hostes ad exuendam fidem emercari.' Adde Tac. 12, 45, 6. *Freinsh. Quem prius emerat*] Hoc est, exercitum corruperat. Recepi hanc lectionem cum Anna doctissima, ex Pal. 2. Vulgo male: *quod primus emerat. Græv.* Uterque Reg. Edd. vett. quæ primam proxime sequutæ sunt, ac deinde Camertis et Stadii, *quem quod prius emerat,* quod puto pertinere ad morem scribarum duas variantes lectiones conjungendi: de quo supra aliquoties monitum est: ceteri libri et v. e. *quod prius emerat.* Salmasius in exemplari suo scripserat, se non videre quo referri possit illud *quod,* quam ad 'pretium:' hic aliter illud interpretatur; sed ita, ut non possim probare illius sententiam: nam non intelligo, quomodo verba, *quod prius emerat,* possint exponi, quod Jugurtha prius fecerat; quem tum salutem redemisse corrupto exercitu Romano, cui frater Albini Cos. præerat, non constat. Dederat ille tum multis ex exercitu Rom. pecunias, partim, ut transfugerent, partim, ut signo dato locum desererent, non salutis ab iis redimendæ causa: quod si vel maxime fecisset, tamen verba, *quod prius emerat,* non admitterent interpretationem Salmasii, quod Jugurtha prius fecerat. *Quod* referri potest ad 'fœdere,' hoc sensu: Quum potitus fuisset castris Romanorum, exercitum eorum quidem dimisit, sed non nisi addito turpi fœdere in pretium salutis, quod fœdus tamen prius emerat, multis in exercitu Romano corruptis, qui, quod pecunias ab eo acceperant, sponte turpes illas conditiones acceperunt. Tamen cum Freinsh. et Grævio præfero *quem,* in quo hæc sententia est: Rex castris Rom. potitus iis turpe fœdus imposuit, quo salutem redimerent, atque ita dimisit exercitum, quem prius emerat, corruptis centurionibus, ducibusque turmarum, et aliis. Sall. Jug. XXXVIII. Sed sive *quem* legas, sive *quod,* tamen præterea aspera et scabra est oratio, et periodus, quæ inchoatur ab *addito,* non optime cohæret cum superiore. Perizonius adnotaverat: alii codd.

habent *quod*, alii *quem*. Fort. *quo* (scil. fœdere) *quem prius emerat, dimisit exercitum*, vel, *salutis, quam prius emerat*, *d. e.* Schefferus retinet *quod*, idque interpretatur, quam rem, id est, salutem.

§. 10 *Eodem tempore*] Puto legend. *Eo demum temp.* h. e. tum demum: sero quidem, at tandem. *Freinsh.* Non male. Idem vitium in Liv. xxxii. 14. animadvertit Perizon. Animadv. c. ii. p. 65.

Pudoris] I. e. existimationis, quam læsam, vel amissam pudor consequitur. Inf. iii. 20. 12. 'Pudorem Romanum Crassus asseruit.' Plin. ii. Ep. 4. 'Debes famam defuncti pudoremque suscipere.'

Callidissime] Malim *callidissimum*; hoc enim et ordini elegantiæque verborum magis convenit, et Floro; quippe qui ita etiam loquitur supr. 2, 6, 12, et 16. *Freinsh.* Flor. et Magl. *callidissimum*; idque præferendum videtur.

Jam quasi vera fuga] *Jamque quasi vera*, alter Pal. *Salm.* *Jam simulata, jam quasi vera fuga*] Repræsentavi editionem Vineti, quam firmant duo Pall. meliores, ad quam proxime adit v. e. nihil enim demutat, nisi quod, pro *jam quasi*, præferat, *jamque*: quod et in Pal. 3. reliqui editi, *jam quasi simulata vera fuga*: aut, *jam simulata quasi vera fuga*. Grut. Etiam Berol. et Duisb. *jamque vera fuga*. Hoc e vett. ed. probabat Perizonius addito loco Liv. ii. 50. 'Sæpius simulato, quam vero, pavore refugerunt.' Nec magis intelligo quid *quasi vera fuga* differat a *simulata*, quam Perizonius, qui putabat *quasi veram fugam* nihil aliud esse, quam *simulatam*.

Artibus suis aggressus est] Hæc ex Sall. Jug. 48, 1. Centenius Penula, ap. Liv. 25, 19, 9. petito a patribus milite promisit, se, 'quibus artibus ad id locorum Romani et duces et exercitus capti forent, iis adversus inventorem usurum:' eund. 27, 18, 9. Annibal: 'Eadem qua ceperamus arte, Tarentum amisimus.' Vocula ap. Tac. H. 4, 56, 6. 'Optimum ratus' est, mutua dissimulatione, et iisdem quibus petebatur, artibus grassari.' Add. inf. 3, 4, 7. *Freinsh.*

§. 11 *Vicorum populatione non contentus*] Omissa negatio in veteribus excusis, et scriptis libris. In Naz. libro, *populatione contemptus*: forte, *virorum et vicorum populatione contempta, in ipsa Numidiæ capita impetum fecit*. Salm. V. e. omisit negativam, *non*; quam neque agnoscunt Pall. sed 1. habet *contemptus*, quod heic non male conveniat. *Grut.* Forte ex Naz. scriptura fieri possit, *contemptis*, populatione nimirum agrorum, et populatione vicorum. *Freinsh.* Solus inter libros scriptos Ryck. habet negationem, cui omittendæ occasionem præbere potuit præcedens syllaba 'ne,' vel sequens 'con.' Freinshemii conjecturam tamen considerandam puto.

Diu voluit] N. Heins. pro *voluit* scripserat *volvit*. Sic quoque Freinsh. in Ind. v. *Volvo* accepit, et exponit, tentavit oppugnando. Scio recte dici 'volvere aliquid,' 'volvere aliquid animo,' et 'volvere cogitationes,' pro, agitare animo: sed vix credo Latinos scriptores *volvere urbem* hac significatione dixisse. Potius puto supplendum esse verbum conveniens sententiæ, puta, *capere, occupare*, vel simile quiddam: ut ap. Terent. Eun. i. 2. 27. 'Eunuchum porro dixti velle te.' Liv. xxi. 18. 'Daret utrum vellet.' Martial. ix. 33. 'Hanc volo.' Schefferus legit *frustra tradi voluit*. Sed hoc repugnat narrationi Sallustii Jug. Cap. lvi. et seqq.

Gravem armis thesauroque regis] Nihil est, quod hanc lectionem improbemus: sed nec respuenda vetus, *Thalam gravem armis, thesauroque regis diripuit*: quam libenter prætulerim vulgatæ. *Salm.* Pall. tres, *thesaurosque*: prætulerim prius. *Grut.*

Quæ autem *Zona* ap. Dion. lib. 48. p. 423; an et ibi *Zama* scribendum? Cujus etiam meminit Vitruv. 8, 4. *Freinsh.* Nec hic Ryck. recedit a Naz. in quo scribitur: *Thalam gravem armis thesaurosque regis.* Græv. *Thesaurosque* etiam Toll. Duisb. Fran. Voss. et v. e. Nec dubitavi post Amst. scripturam tot librorum fide subnixam admittere: etsi vulgata, quam habent Regg. satis defendi potest.

§. 12 *Regnique fugitivum*] Val. M. II. 7. 12. 'Tanquam patriæ fugitivos crucibus affixit.' Plin. IX. Ep. 28. 'Futurum te fugitivum rei familiaris, statimque ad nos evolaturum.' Sic 'exsul' et 'profugus' cum genitivo. Vid. cl. Burm. ad Petron. LV. *Jam* non est in Magl. et Ryck. *Gætulia*, si Græcorum rationem scribendi sequimur, diphthongum in prima syllaba habere debet: de quo hic Vinet. et Pier. ad Virg. Æn. IV. 40. In Inscriptionibus promiscue est *æ* et *e*.

§. 13 *Auctis admodum copiis*] *Auctis inmodum copiis*, germanam Flori scripturam esse putamus, auctoribus libris. 'Inmodum' idem quod 'Admodum,' quæ est Annæana χρῆσις. Sic 'In tempus' pro, Ad tempus: de quibus supra diximus. *Salm.* Hoc ex uno tantum Pal. post. adnotarat Salmasius, cum quo consentit Magl. Retineo vulgatum, quod est in aliis. Vid. inf. 5. 14. et 10. 18.

Pro obscuritate generis sui] Solus Vell. II. 11. contra omnes alios scribit, Marium equestri loco natum fuisse. Eum locum varie tentant doctiss. Interp. Perizon. ad Ælian. XII. V. H. 6. nihil mutandum censet.

Capite censos] Sall. Jug. 86, 2. Val. M. 2, 3, 1. Agell. 16, 10. Videtur hac de re loqui Cassius Hemina, ap. Non. in voce *Proletarii*. *Tunc Marcus præco primum proletarios armavit.* Videtur, inquam, legend. *Tum C. Marius, PR. CO.* (hoc est, *primum Cos.* aut *primo consulatu*) *primum proletarios armavit*, qui autem fuerint proletarii isti, explicat idem Nonius in *Proletarii cives.* Eo usque enim proletarii et capite censi, quos in unam classem congesserant, ex instituto Servii Tullii, sicut aliorum onerum et honorum, ita militiæ, expertes erant. Vide Dionys. 4, 22. et Agell. 16, 10. *Freinsh.* Add. Lips. I. de Milit. Rom. 2. Quod Florus dicit, Marium hos pro obscuritate generis sui sacramento adegisse, id interpretationem capit e Sall. l. d. De loco Cassii Heminæ aliter sentiunt alii. Vid. quæ adnotantur ad Fragm. Historicorum Vet. in Sall. Wass. p. 238.

Fusum] Omnino melius dixisset, an dixit? *fessum.* Ita Tacit. frequenter, ut H. 5, 16, 5. 'Fessi bello.' Adde Claud. de B. Get. vers. 129. *Freinsh.* Confirmat hanc conjecturam multis testimoniis aliorum in Ind. v. *Fessus.* Sed *fusum* est in omnibus libris. 'Saucius' pro fracto ac debilitato, ut 'vulnus' pro clade Inf. III. 23. 4. 'Ægra sanciaque Respubl.' Justin. XXVII. 3. 'Nec difficile saucios adhuc ex superiore congressione integer ipse viribus superat.'

Non facilius tamen vicit] Supr. 2, 15, 13. 'Quomodo maxime mortiferi morsus esse solent morientium bestiarum; sic plus negotii fuit cum semiruta Carthagine, quam cum integra.' *Freinsh.*

Quam integrum et recentem] Probamus magis veterem, *quam si integrum et recentem.* Jam, inquit, fusum et saucium regem adortus, non facilius tamen vicit, quam si integrum et recentem: hoc est, adortus esset. Marius nunquam vicerat Jugurtham integrum et recentem, ut ex comparatione dici posset, tam facile de eo victoriam obtinuisse, cum integer et recens esset, quam cum saucium et fusum multoties ab aliis Imperatoribus adortus est. *Salm.* *Si* est in Naz. Ryck. Reg. F, Magl. et omnibus Edd. vett. præter primam. Altera scrip-

tura tamen ita exponi potest, quam integrum et recentem victurus fuisset.

§. 14 *Hic et urbem*] *Qui et urbem* Toll. Regg. Duisb. Fran. et v. e. *Hic et urbem* Naz. Pall. Ryck. Voss. et aliæ omnes Edd. veteres ac recentiores ante Freinshemium. In Freinshemiana primum invenio *Hic urbem*, excluso *et*, contra o. s. et e. quod Grævius et Amst. sequuti sunt. *Hic* melius convenit orationi, quam *Qui*. Cur *et* sustulerint, non scio. Capsam ab Hercule Libye conditam auctor est Sall. Jug. LXXXIX. Vid. Bochart. Chanaan. I. 24. et Cellar. Geog. Ant. IV. 4. 5. et 8.

Anguibus arenisque vallatam] Ita est; solitudo munimenti locum obtinet, dum hostis ejus asperitatem superare non posse præsumitur. Inde Mithridates, ap. Justin. 3, 7, 4. 'Scythiæ, præter arma virtutemque animi, locorum quoque solitudinibus, vel frigoribus, instructæ.' Verum de his naturæ propugnaculis alibi plura. *Grut.* Operæ pretium est addere, quæ ad Justini locum notavit Berneccerus. Plin. Paneg. c. 14. Germaniam veterem 'prope infinita vastitate interjacentis soli muniri dirimique' dicit. Herodian. lib. 2. scribit, Imp. Augustum munivisse imperium, cum aliis rationibus, tum ἐρήμῳ γῇ καὶ δυσβάτῳ, *terra deserta et ægre pervia*. Freinsh. Capsam inter ingentes solitudines sitam, et loca circa vasta, inculta, egentia aquæ, et infesta serpentibus fuisse scribit Sall. l. d. Hoc Florus tumide 'anguibus arenisque vallatam' fuisse dicit.

Saxeo inditam monti] Quidam libri, *editam:* esset legend. *saxeo editam monte:* sed non placet. *Salm.* *Editam* Pal. 1. Berol. Duisb. et v. e. et hæc insuper *saxam saxeo*. 'Saxeus mons' pro rupe ap. Sall. Jug. XCII. et Front. III. 9. 3.

Mulucham] Fluvius est 'Mulucha' ap. Sall. Jug. 92, 6. Melam, 1, 5. Plin. 5, 2. Priscian. lib. 6. qui Straboni, lib. 17. p. 569. et Ptolemæo dicitur barbare, Μολοχὰθ, id est, *Molochath*. 'Molochat' etiam urbs apud eundem Ptolemæum, quæ, non satis mihi liquet, an sit hujus Auctoris 'Mulucha.' Quem autem locum Marius Liguris opera cepisse bello Jugurthino, cap. 93. legitur, eum Sallustius non 'Mulucham,' sed castellum appellat, non longe a flumine 'Mulucha' in monte saxeo situm. *Vinet.*

§. 15 *Jure sanguinis*] Etenim et adfinitatis jure obtineri auxilia, jus et fas suadet. Justin. 11, 3, 1. 'In transitu hortatus Thessalos fuerat, beneficiorumque Philippi patris, maternæque suæ cum his sub Æacidarum gente necessitatis admonuerat, cupide hæc Thessalis audientibus.' Hinc intelligenda illa Suetonii, Julio, 1, 1. 'Corneliam, Cinnæ IV. Cos, filiam, duxit uxorem; ex qua illi mox Julia nata est: neque, ut repudiaret illam, compelli a dictatore Sulla ullo modo potuit: quare et sacerdotio, et uxoris dote, et gentilitiis hereditatibus multatus, diversarum partium habebatur.' Scilicet quià Cæsar adfinis erat Cinnæ, adversario olim Sullæ, putabatur item alienus futurus ab eodem Sulla. Sed de hoc vinculo necessitudinis, uberiora promsimus ad Liv. 24, 41. *Grut.* Add. supr. 1, 18, 6. *Freinsh.*

Numidiam] An *Numidam?* Idem. Confirmant conjecturam Freinshemii, Ryck. Flor. Berol. Duisb. Voss. 1. 2. et v. e. In Pall. idem videtur fuisse. Nam Salmasius ad librum suum, in quo erat *Numidam*, nihil ex illis adnotaverat. Itaque illud cum Amstelod. recepi: quod et jam ante in Vineti, Stadii, et Gruteri Edd. erat.

§. 16 *Alienæ cladis accessio fieri timet*] Ita prorsus v. e. Pall. o. egregia et clara sententia. *Grut.* Ita plane Minutius Felix, Octavio: 'Dum

fieri malunt alieni erroris accessio, quam sibi credere.' *Freinsh.* Reg. Q, Ald. et Camers *accessionem fieri timet.* Vineti Ed. *accessionem timet.* Plant. Stadii *accessio ne fieret, timet.* Ita variis modis hoc corruperunt. Rectum est *accessio fieri timet*, quod habent alii o. s. et vett. edd. Multis inlustrant hoc genus loquendi Gronov. ad Liv. XLV. 7. et Heins. ad Vell. II. 26. Sunt autem 'accedere' et 'accessio' verba juris, de rebus quæ in contractibus adpendicis et additamenti loco principali adjiciuntur. Vid. Hermol. Barb. ad Plin. XXXIII. H. N. prooem. Popm. ad Caton. de R. R. CXLV. et Brisson. de V. S.

Pretium] Liv. XXIV. 15. 'Capita hostium pretia libertati facta.' Add. Græv. ad Justin. I. 7.

§. 17 *Fraudulentissimus regum fraude soceri sui in insidias deductus est*] Justo Dei judicio quandoque evenit, ut vulpes istæ suis dolis capiantur. Exemplo sit famosissimus ille Pontifex Alexander Borgia, ejusque dignus tali patre filius: quorum alterum ferunt nunquam dicere solitum quæ facturus esset: alterum nunquam facere, quæ dixisset: utrumque vero in idem illud consensisse; nemini fidem non dare, nemini datam non fallere. Pater enim veneno, quod in amicorum necem confecerat, extinctus est: filius eadem fraude, qua hostes consueverat, a Consalvo circumventus. Vid. Bodin. de Republ. 5, 6. Alia caussa Datamis ap. C. Nep. qui tamen et ipse 'tam callidus vir extremo tempore captus est.' *Freinsh.*

Soceri sui] *Generi* scribendum est, quia Bocchus, cui Jugurthæ filia nupserat (ut Sall. cap. 80. testatur), gener erat Jugurthæ: atque is a Boccho proditus est L. Sullæ, tunc Quæstori Marii consulis. *Stad.* Quid ergo? damnabimus Auctorem oscitantiæ tam supinæ, aut, si qua possumus, subveniemus? Extat certe in Jug. Sall. 80, 6. 'Jugurthæ filia Boccho nupserat.' Sed ea verba corruptioni satis opportuna sunt, nostri Auctoris non item. Potest ergo legisse Florus in Sall. immo potest ita legendum esse: *Jugurthæ filia Bocchi nupserat.* Præterquam enim quod credibilius est, majorem annis inter duos fuisse socerum, etiam Plut. Mario, cap. 12. expresse Bocchum Jugurthæ socerum facit. Βόκχος ὁ τῶν ἄνω βαρβάρων βασιλεὺς, ἦν πενθερὸς Ἰουγούρθα. Perperam enim interpres ibi; *gener erat Jugurthæ:* πενθερὸν enim Plutarcho socerum esse, ejusdem ipsius locus documento est, Quæst. Rom. cap. 8. ubi πενθερὸν et γαμβρὸν, ut socerum et generum, diserte opponit: quomodo etiam vertendum erat in Vita Catonis Maj. cap. 39. unde mihi suboritur suspicio, alterum etiam ejusdem Plutarchi locum, Sulla, c. 3. Ὁ δὲ Βόκχος ἐτύγχανε μὲν ἔτι γε πάλαι γαμβρὸν ὄντα μισῶν καὶ φοβούμενος τὸν Ἰουγούρθαν, exponendum esse: Bocchus jampridem 'generi' Jugurthæ odio et metu laborabat. Sed interpp. in errorem induxerat Sallustiani nominis auctoritas. *Freinsh.* Libri Sallustii variant. Sed in eo legendum esse *Bocchi* suadet auctoritas Plutarchi et Flori, quo etiam inclinat Spanh. de Præst. et Usu Numism. Diss. VIII. p. 539. et X. p. 226. Vid. Wass. ad Sall.

§. 18 *Sed ille quoque*] Non bene perspicio, quæ sit horum verborum sententia. Si hæc est: Quemadmodum populus Rom. Jugurtham, ita ille quoque Urbem Romam vidit: (nec video aliam esse posse:) ea mihi aliquantulum frigere videtur.

Vidit urbem] Legitur in optimis Nazarii membranis, *ut vidit urbem quamvis vinctus, et victus.* Facile conjicio legendum *at vidit urbem*, *u* pro *a*: quarum invicem literarum crebra mutatio est. *Salm.*

Venalem] Istam Jugurthæ vocem annotarunt etiam Sall. Jug. 35, 13.

Epit. Liv. 46. Oros. 5, 15. et Adonis Chron. sub anno 4690. Non valde absimiliter Tiberius, ap. Tac. 3, 65, 3. 'Quoties curia egrederetur, Græcis verbis in hunc modum eloqui solitus est: O homines ad servitutem paratos!' Jugurthæ dictum credo in animo fuisse Sidonio, cum scriberet, Epist. 7. 5. 'Rem jamdudum in nundinam mitti auctionemque potuisse, si quam paratus invenitur emptor, venditor tam desperatus inveniretur.' *Freinsh.*

Tamen ut venalis fuisset] Hæc pro spuriis habent Viri eruditione præstantissimi: pace licet eorum dicere, aliter censeo: si mendas sustuleris, quæ totam periodum inquinarunt, hanc γνησίην ἐν ταῖς μάλιστα præstabo. *Tamen ut venalis fuisset:* Nazarii optimus liber, *jam ut venalis fuisset:* optime: sic igitur lege: *jam, ut venalis fuisset, habuit emptorem, et quum ille non evaserit, certum erat, eam non esse perituram:* vulgo perperam legebatur, *certum erit.* Hoc sensu: Jugurtha venalem et quandoque perituram, si emptorem nacta esset, Romam prædixerat: sed frustra: etiamsi, inquit, venalis fuisset Roma, emptorem habuit, Jugurtham: sed cum ille emptor victus sit et captus, certum erat, eam non esse perituram (quod frustra cecinerat Jugurtha) sublato emptore de medio. *Salm.* Gruterus tamen persistit in ea sententia spuriam esse hanc periodum, inque Suspicionibus suis id demonstratum sibi ait. *Freinsh.* Optime Naz. *Jam ut venalis fuisset.* Solent enim hac particula uti in connexionibus, ut ad Justin. ostendi. *Græv.* Etiam libri Vineti, Pal. 2. Regg. Magl. Voss. 1. 2. et Fran. *jam ut.* Pal. 1. Berol. Duisb. et v. e. *nam ut.* Ryck. Flor. Voss. 3. et ceteræ edd. vett. *tamen ut.* Anna Fabri putabat legend. esse *nam ut:* quia reddatur ratio horum verborum, 'frustra cecinerat.' Accedo ad illius sententiam. Scheff. volebat *nam et, ut ven. f.* Et Perizon. inter alias conjecturas etiam adscripserat, *nam utut.* *Erat,* quod Salm. e conj. ut puto, legit, habet Voss. 3.

Cap. 2 De hoc bello Liv. Epit. 61. Oros. 5, 13, et 14. Vell. 2, 10, 3. Strab. lib. 4. p. 132. Val. M. 9, 6, 3. Suet. Ner. cap. 2. Cæs. B. G. 1, 45. *Freinsh.*

§. 1 *Et multipliciter magis, et a Septentrione, sævitum*] Particula *et,* leviter trajecta, tu scribe, *et multipliciter, et magis a Septentrione, sævitum.* Salm. Pall. o. *et mult. et magis a sept.* qui ordo Grutero non placet. Putem ego abjiciendum alterum *et,* ut legatur; *et multipliciter magis,* clara sententia ex seqq. 'Omni igitur tractu.' *Freinsh.* Pall. et Ryck. *Multo atrocius, et multipliciter, et magis a septentrione.* Merito probat Salm. Nam aut sic legendum, aut in vulgatis copula ultimo loco posita delenda, ante τὸ 'magis.' N. Heinsius aliter castigandum arbitratur hunc locum, nimirum, *Multo atrocius et multipliciter magis, ut a septentrione, sævitum.* Ita enim subjicit solere, qui eleganter loquantur. Curt. lib. XII. 3. 'Hyrcani egregii, ut inter illas gentes:' lib. IX. c. 1. 'Ad magnam deinde, ut in illa regione, urbem pervenit.' Flor. III. 17. 'Drusum matura, ut in tali discrimine, mors abstulit.' Sic ille crebro. Phrenetici enim septentrionis filii aliis gentibus sæviores barbarique magis habiti. *Græv.* Reg. Q, *et multipliciter magis,* ut volebant Freinsh. et Perizon. Ryck. Reg. F, Toll. Duisb. Fran. Voss., nisi quod tert. habet *in Sept.*, et Edd. vett. cum Pall. consentiunt, præter solam Junt. quæ habet scripturam vulgatam. Grut. adnotat in Pall. pro *sævitum* fuisse *venientem.* Idem est in Ryck. Regg. Voss. et edd. B. et S. *sævientem* in ed. P. *Veniente* in Duisb. Fran. et v. e. Tollius totum locum intactum præteriit. Nec tamen credo in omnibus illius libris fuisse *sævitum.* Nam cod.

Berol. in plerisque cum Duisb. et v. e. convenit. Is. Voss. ad Catull. p. 175. præfatus multa sine discrimine in 'es' et 'or' exire, ut 'turges' et 'turgor,' 'squalles' et 'squallor,' inter ea etiam refert 'terres' et 'terror;' ac proinde h. l. ita legit: *multo atrocius et multiplici terre magis a septentrione veniente*. Et similiter inf. IV. 9. 2. 'Tandem etiam terre seculum liberavit,' pro *terrore sui*. Habuit fortassis Vossius auctoritatem Veterum, qui 'terres' pro, terror dixerint. Si ea destitutus fuit, quod credo, quum nullam proferat, non potest ex illius conjectura recipi vox Latinis Scriptoribus incognita. Non dubito tamen, quin hic aliquid vitii lateat. Sed hoc acutioribus indagandum relinquo.

§. 2 *Perinde ingenio*] In aliis edd. erat, *pervicaci ingenio*. *Perinde* ex prima editione vidit summus Vir, J. Gruterus, quem honoris causa nomino: nondum tamen ex toto menda vacat: emendo, *atrox cœlum, perinde ingenia;* vel *perinde ingenium:* omnino aut *ingenium*, aut *ingenia*, scribendum. *Salm*. *Perinde ingenia*] V. e. *perinde ingenio:* nuperæ enim *pervicaci ingenio:* scias non percepisse vim vocis *perinde*, quæ item comparet in Pall. o. quorum primus habet etiam a manu secunda, *perinde ingenium*. Grut. Simile est illud Senecæ ad Helv. cap. 6. 'Hominum ingenia ad similitudinem cœli sui rigentia.' Tac. G. 29, 4. 'Mattiaci ipso terræ suæ solo et cœlo acrius animantur.' Liv. 5, 33, 12. 'Rhætos loca ipsa efferarunt.' Alludit autem Florus ad illud, quod ait Curt. 8, 9, 20. 'Ubique locorum situs ingenia hominum format:' relege notata supra 2, 11, 4. *Freinsh*. Add. hic Rupert. et Casaub. ad Theophr. Charact. c. 1. *Perinde* (Fran. perperam *peruidere*) *ingenio* habent etiam alii omnes scripti: *perinde atroci ingenio* Voss. 2. Vid. ad I. 13. 4. et Salm. ad Solin. p. 175.

A dextris] Videtur intelligere eos populos septentrionalis plagæ, qui versus ortum sunt Italiæ respectu, ut Thracas, Dacas, Getas, Pannonios, Illyrios, &c. Hæc Virdungus. *Rup*.

Atque lævis] Hic vero designat Gallos et Germanos, aliosque ad septentrionem vergentes; ut opinatur Idem. *Idem*.

§. 3 *Prima*] Pigh. ad A. U. 631. non male conjicit *Primi*.

Salyi] Salyi hoc loco, et supra, 2, 3, 5. etiam *Salvii*, et *Saluvii*, perperam scripti nonnunquam ap. Liv. et alios, Græcis Σάλυες appellantur, gens Galliæ Narbonensis, cujus urbes aliquot, quas Strabo, Ptolemæus, aliique memorarunt, adhuc manserunt, vetus suum vocabulum retinentes: atque in iis clarissimæ, Aquæ Sextiæ, et Arelatæ, non procul Massilia. Hi igitur primi Gallorum Transalpinorum fuere, qui senserint arma Romana: primusque Roman. M. Fulvius Flaccus Transalpinos Ligures bello domuit, ut habet Epit. Liv. 60. et Salyos Gallos (sic enim ibi legendum arbitror, *Salyos*, sive *Salvios*, pro *Falanios*) missus in auxilium Massiliensibus. De quibus populis triumphasse procos. A. U. C. 630. scribitur in antiquis marmoribus. *Vin*. Miror Vinetum existimare corrupte dici *Saluvios* ap. Liv. et alios, eamque sententiam recepisse Freinshemium. In Regio exemplari Ammiani XV. 11. nominantur *Saluvii*, teste Valesio ad d. l. Nec abit fragmentum marmoreum triumphorum Romanorum: SALLUVEISQ.....VI.....DE LIGURIBUS. VOCONTIEIS. SALLUVEISQ.... *Rupert*. Libri scripti varie *Salvi*, *Salri*, *Salvii*, *Salini:* ut supr. II. 3. Vetus lib. Pighii *Saluyi*. Vid. ejus Annales ad A. U. 630. et 631. *Sentire* sæpe habet significationem damni ac mali. Horat. III. Carm. 23. 5. 'Nec pestilentem sentiet Africum Fœcunda vitis:' et IV. 6. 1. 'Dive, quem proles Niobæ magnæ Vindicem linguæ, Tityosque

raptor Sensit.' Plura Passerat. ad Propert. II. 10. et IV. 7. et Burm. ad Petron. CXL.

De incursionibus eorum] Vicini quippe erant, et, præter solita inter accolas odia, antiquitus hostes: vid. Liv. 5, 34, 8. Talibus autem de causis Romani pluries bella sumpserunt: vid. inf. 3, 10, 10. et 14. *Freinsh.*

Massilia] De hac urbe lege exactiss. Merulam, Cosmog. 2, 3, 39. *Idem.*

§. 4 *Arverni*] Corrigend. leviter in hac voce Plin. 7, 50. ' Q. Fabius Maximus Cos. apud flumen Isaram prælio commisso, adversus Allobrogum Avernorumque gentes, ad VI. Idus Augustas CXXX. M. perduellium cæsis, febri quartana liberatus est in acie.' Scribend. enim est *Arvernorum*, sicut omnibus, et ipsi Plinio, vocantur. *Idem.* In scriptis *Arvenni*, *Alverni*, et *Averni*. Ryck. et Voss. 1. 2. recte *Arverni*, ut in Fast. Triumph. aliisque Inscriptionibus. Hi autem victi sunt A. U. 632. a Cn. Domitio Ahenobarbo Procos. non ab ejus patre, ut perperam scribit Suet. Ner. II. cujus errorem ibi Casaubonus, et Pigh. in Annal. ad A. U. 633. notarunt.

Varus victoriæ testis] Cum scripti libri, tum vett. excusi, *Varusque victoriæ testis*: forte, *Varus quoque victoriæ testis*: mox lego, *Isara et Vindelicus amnes*: ex fide librorum. *Salm.* *Varusque*] Ita rescripsi volentibus membranis, et ordine melius cohærente: ita enim v. e. et Pal. 3. alluduntque ceteri. *Freinsh.* Pal. 2. *Varus quoque*. Libri Vineti aliique, Edd. V. B. S. et P. habent *que*, sed nomen fluviorum varie in iis scribitur, *Varus*, *Varius*, *Isaura*, *Isauria*, et *Isata*. Ryck. et Voss. 3. *utriusque*. Junt. Ald. et recentiores *Varus victoriæ testis Isaraque*. Nec inconcinne: nam non est opportunus locus copulæ in principio. Heins. ad Vell. I. 8. legit, *Varusque victoriæ testis*, *Isaraque*, et locum a Salm. non debuisse tentari dicit. Sed hic non multa tentavit contra Mss. quorum nullus copulam *que* post *Isara* habet. Non est mihi nunc otium quærere, an hoc bello ad Varum prælium factum fuerit. Ad Isaram pugnatum fuisse Fabio, ad Sulgam Domitio, et ante adversus Salyos ad Aquas Sextias C. Sextio Calvino ducibus constat. Itaque diligentius cogitandum censeo de scriptura libri Ryckiani, et Voss. 3. Nam Florum præcipue respicere ad victorias Fabii et Domitii indicio sunt, quæ mox scribit n. 6. Si cui probanda videbitur hæc scriptura, ei etiam legendum putem *testes*; quod in vetustioribus quibusdam libris fuisse ex eo suspicor, quod in Naz. ap. Salm. et Fran. est *testis est*. Interim exprimendum putavi id, quod alii libri habent, etsi mihi valde suspectum est.

Vindelicus] Hodie *Sorga*; Straboni 'Sulgas.' Florus appellavit eum ab urbe propinqua Vindelio, ut Joseph. Scaliger ad Auson. 1. Lection. c. 30. Merula in Cosmog. Welser. in Rebus Vindelicis, ext. lib. 1. docent. *Freinsh.* Cellar. II. Geog. Ant. 2. putat legend. *Vindalicus* ab oppido *Vindalo*, vel *Vindalio*: ita enim illud vocant Veteres, non *Vindelium*.

Impiger fluminum Rhodanus] Lucan. 1, 433. ' Qua Rhodanus raptum velocibus undis In mare fert Ararim.' Plin. 3, 4, et 20. Strab. lib. 4. Cæsar B. G. 1, 1, 2, &c. Varro in tribus primis Europæ fluminibus Rhodanum ponit. Gell. 10, 7. *Camers.* ' Impiger fluminum' litotes poëtica pro, rapidissimus. De rapiditate Rhodani multa habet Barth. ad Claud. II. in Rufin. 111.

§. 5 *Elephanti*] Usus enim elephantis hoc bello Domitius: unde intelligas illa Suetonii, Ner. cap. 2. ' Allobrogibus Arvernisque superatis, elephanto per provinciam invectus est: turba militum, quasi inter solemnia triumphi, persequente.' Quando au-

tem primum elephantis usi Romani, notat Liv. 31, 36, 3. *Freinsh.* *Elephantes* Magl. Fran.

Rex ipse Bituitus] *Bisuisus*, quod obtinuerat in plerisque editionibus, ex verbi scriptura manavit, *Bisuisus* pro *Bituitus*: *s*, pro *t*, frequens erat in illis optimis membranis, quibus usi sumus, ut *positus* pro *potitus*, *ulsus* pro *ultus*, et similia: reliqui libri corruptissime aut *bis victus* duabus vocibus, aut *bis visus*, præferunt. Hic 'Rex Betultus' dicitur in veteri inscriptione. *Salm.* Adonis Chronic. sub anno 4690. 'Bitoitum' vocat: exemplaria Floriana varie. Vetus Inscript. ap. Gruter. 298. 3, *Betultum.* Athenæus, 4, 13, Βιτύιτον. Vide Scalig. ad Euseb. p. 156. Appian. Fragment. II. (ap. Voss. de Idol. p. 1058.) 'Bitultus.' Adde Pigh. Annal. II. 633. *Freinsh.* Stadius primus, quod quidem sciam, edidit *Bituitus*: qua auctoritate non prodidit: quod se mirari dicit Pigh. ad A. U. 633. Sed credibile est eum sequutum auctoritatem Epitomes Liv. Val. M. et aliorum, quos hic laudat Vinetus. Pighius verum hujus Regis nomen putat esse, quod legitur in Fast. Triumph. 'Betultus,' a voce Celtica *Betultich*, i. e. patiens, vel modestus. Contra Scaliger ad Euseb. n. 1890. lapicidam, vel descriptorem lapidis, errasse, et scribendum esse *Betuitus*. Sed Pontanus in Append. Itinerarii Galliæ Narbon. p. 44. in arcu triumphali ap. Arausionenses, quem non Marii, ut vulgo, sed Fabii Max. esse credit, qua in sententia etiam Peirescium fuisse in vita illius prodit Gassendus, hoc nomen BVDVACVS scribi auctor est. Idque nomen gentis Arvernæ esse ostendit ex aliis Inscriptionibus, in quibus ex eadem gente memorantur BODVACII. Quod Florus scribit Bituitum in triumpho ductum fuisse, non omnino certum est: vid. adnotata ad Liv. Epit. LXI.

Carpento] Tale pugnæ genus Britannis inprimis familiare fuit: vide quæ dicemus inf. 3, 10, 17. *Freinsh.* Carpenta Gallorum in præliis sæpe memorat Livius, X. 30. XXXI. 21. XXXII. 30. et alibi: add. Flor. supr. I. 18. 27. Esseda Britannorum Cæs. IV. Gall. 33. et Cic. VII. Ep. Fam. 6. et 10. e quibus pugnandi modum describit Broekh. ad Propert. IV. 10, 42. Antiquissimum morem fuisse, ut Reges Ducesque e curribus pugnarent, intelligi potest e sacris literis, et aliis vetustis Scriptoribus.

Qualis pugnaverat] Quid, si, *argenteo carpento, quali pugnaverat?* Sed nihil mutamus: vetus: *o qualis pugnaverat!* inepte. *Salm.*

§. 6 *Ænobarbus*] De quo Suet. Ner. 2, 1. *Freinsh.* 'Ahenobarbus' est in Nummis et Inscriptionibus. Græcis 'Αηνόβαρβος. Vid. hic Vinet. Sigon. ad Liv. XXXIII. 42. et Ursin. in Nummis gentis Domitiæ. Fabius Max. ab hac victoria Allobrogicus dictus, Scipionis Æmiliani fratris Fil. fuit. Nam Plinius, et alii veterum, qui Æmiliani fratrem fuisse dicunt, haud dubie errant. Vid. Perizon. Anim. Hist. c. II. p

Saxeas extruxere turres] Scripti *erexere.* Salm. Vide quæ notavimus supr. 2, 17, 16. Plutarchus autem, Quæst. Rom. 37. 'Parum laudis adeptos,' ait, 'qui primi lapidea aut ænea statuerunt trophæa.' Cui adde locum Diodori, 13, 24. *Freinsh.* Extat etiam nunc pars talis turris in Principatu Arausionensi, in qua belli hujus historia et facies est expressa. Militum Allobrogicorum scutis inscriptum est nomen 'Bituiti,' eorum ducis. Vere autem censuit magnus ille Peirescius fuisse arcum triumphalem Fabii, non Marii, ut vulgus credebat. *Græv.*

Trophæa] Ita appellantur spolia fixa in stipitibus, teste Nonio: inde etiam monumenta victoriæ erigi cœpta ex marmore saxoque, in jugis montium et editioribus locis: eadem

cum Floro scribit Strabo, lib. 4. p. 128. erectaque hæc trophæa juxta Cemmenum montem ad confluentem Isaræ et Rhodani. *Stad.* Add. Casaub. ad Strab. l. d.

Numquam enim P. R. hostibus dom. victoriam suam exprobravit] Similis et Macedonibus moderatio, Pausania teste in Bœoticis, fine libri. Nescio quid Livius, 8, 30, 10. senserit, cum scriberet, Fabium arma Samnitium cremasse, metu, 'ne suæ gloriæ fructum dictator (Papirius) caperet, nomenque ibi scriberet:' quod equidem de trophæo intelligendum, erigentium exempla docent: iis enim nomina sua inscribere moris erat: quod deinde sub Cæsaribus factum. Tac. An. 2, 22, 1. *Freinsh.* Locus Livii forsitan accipiendus est de spoliis post triumphum in templis Deorum cum solenni Inscriptione fixis. Nam Romanos alioqui iis locis, quibus victi fuerant hostes, non solitos fuisse tropæa ponere more Græcorum, indicio est silentium Scriptorum Latinorum de ea re: quum in Græcis nihil frequentius sit, quam ut, post relatam alterius partis cladem, de victoribus dicant τρόπαιον ἔστησαν. Romulum quidem spolia Acronis ad quercum in modum tropæi truncatam suspendisse dicunt Veteres, et Flaminium Jovi aureum tropæum de torquibus Gallorum posuisse etiam Florus II. 4. 4. Sed hæc alia sunt. Nam Florus, ut recte animadvertit Rupertus, hic de tropæis ac monumentis in hostico excitatis loquitur: illa superiora autem Romæ posita fuerant. Nec satis causæ esse puto, cur ob id, quod de Romulo proditum est, Vir eruditiss. Benedictus Averanius Diss. XXIV. in Liv. scribat, falsum esse, quod hic tradidit Florus.

Cap. 3 De bello Cimbrico Epit. Liv. 67, et 68. Plut. Mario, cap. 36, &c. et Parall. cap. 20. Appian. Celtico. Val. M. 5, 8, 4. Auctor de Vir. Ill. c. 67. Plin. 7, 22. 16, 33. 17, 1. 36, 1. Frontin. 1, 3, 6. 1, 5, 3. 2, 2, 8. Eutrop. 5, 1. Oros. 5, 16. Euseb. Lib. Temp. *Cam.* Lege Vell. 2, 12. Cæs. B. G. 1. 33, et 40. 7, 77. Veget. 3, 10. fin. Val. M. 6, 9, 14. et præcipue Pontanum, princ. Hist. Danicæ, qui totam hanc historiam accuratius et copiosius ex scriptoribus probatis congessit. De Cimbrorum origine vid. Dresser. Millen. 1. p. 85. *Freinsh.*

§. 1 *Theutoni*] Horum mentionem facit Pytheas, ap. Plin. 37, 2, 21. *Idem.* Ryck. et Fran. *Teutoni:* v. §. 7.

Galliæ] *Germaniæ* legend. docet Cluver. Germ. Antiq. 1, 10. 2, 4. et 3, 22. qui hac de re copiosissime. *Galliæ* retinet et explicat B. Rhenanus, Rer. Germ. lib. 1. p. 19. f. *Idem.*

Ab extremis Galliæ profugi] Verum est de Tigurinis, non de Cimbris, et Teutonis. Sed Florus videtur etiam Germaniam dixisse Galliam, quod antiquissimi Galliæ incolæ fuerunt Germani; sicuti Græci Celtas dixerunt Germanos et Gallos, cum proprie Hispani sint Celtæ. *Græv.* Non video, quomodo hæc ratio procedat. Si antiquissimi Germaniæ incolæ fuissent Galli, adpellatione Galliæ etiam Germania comprehendi posset. Verum quum Germanos priscis temporibus Galliam habitasse dicat Grævius, utique convenientius erat, nomine Germaniæ etiam Galliam contineri. Cimbros et Teutonos non e Gallia, sed ab extremis Germaniæ oris venisse certum est. Nec tamen ideo audiendum esse Cluverium hic emendantem *Germaniæ,* ostendit Vossius ad Vellei. II. 19. Nam veteres, quibus regiones populique ad Septemtrionem non satis cogniti erant, sæpe nomina et fines Gallorum et Germanorum confundunt, et Septemtrionales, etiam Cimbros ac Teutonos, communi nomine Celtarum, Galatarum et Gallorum adpellant. Vid. Interp. Velleii l. d. et II. 12. Lips. ad Plin. Panegyr. c. XIV. et Perizon. ad Ælian. XII. V. H. 23.

De Cimbris ac Teutonis Quintil. Decl. III. ‘ Ex ultimo litore Oceani, et dirempta frigoribus plaga, gens a rerum natura pæne relegata....Italiam inundavit.’ Et Claud. de B. Get. in fin. ‘ Oceani stagnis excita supremis Cimbrica tempestas.’

Quum terras eorum inundasset Oceanus] Absurdam esse hanc rationem scribit hic Rupertus. Nam non credibile esse Cimbros tam stolidos fuisse, ut non animadvertere potuerint, æstum maris naturalem esse, et statis in dies horis recurrere, nec cuiquam nocere. Et ita judicare dicit Valesium ad Amm. Marc. XV. 9. Sed Valesius illa non disputat adversus Florum, sed alios quosdam vetustos Scriptores, qui Cimbros æstu maris perterritos patriam reliquisse tradiderant; quos a Posidonio jure reprehensos scribit Strabo Lib. VII. p. 293. Florus autem non de æstu, sed inundatione Oceani loquitur: qua etiam Ambrones, qui deinde Cimbris Teutonisque se conjunxerunt, sedibus expulsos fuisse auctor est Festus in *Ambrones*. De vetustis sedibus et erroribus Cimbrorum, antequam in Italiam iter intenderunt, Strabo l. d. et Plutarch. in Mario. Homines vagos ac prædones fuisse dicit Posidonius ap. Strab., et Plutarchus iis nomen ‘ Cimbrorum’ datum, quod Germani latrones vocarent ‘ Cimbros,’ quod Festus in *Cimbri* de lingua Gallicia dicit. Probabilior est sententia Scaligeri ad Fest., quia Cimbri fuerunt prædones, inde ab eorum nomine sic dictos fuisse, qui itidem tales erant.

§. 2 *Quum in Italiam remigrarent*] Eod. modo corruptum hoc verbum inf. lib. IV. emendamus; nam hic similiter *regyrarent* corrigendum: nec *remigarent* placet: vide quæ de hac voce ‘ regyrare’ alibi dicemus: cujus ignorantia fecit, ut bis corrupte legeretur in optimo Auctore. *Salm. Remigarent*] Sic Pall. o. et v. e. Salmasius malebat, *regirarent*: posset etiam legi, *demigrarent*. Freinsh. *Quum in Italiam remigrarent*] Qui poterant remigrare in Italiam, in qua nunquam fuerant? Remigramus sive redimus in regionem, ex qua sumus ante profecti. Vitiosa hæc esse verba, quæ in omnibus leguntur tam editis quam exaratis manu, dudum deprehenderunt homines elegantes. Nec dubito quin recte restituerit hunc locum magnus Salmasius, qui scribendum censet *regyrarent*, hoc est, reflecterent iter suum ex Hispania per Galliam in Italiam. Invaserant primo Galliam, et per eam petebant Hispaniam, sed cum aditus eis in illam non pateret, convertebant iter sua vestigia relegentes, et per easdem terras, quas peragrarant, contendebant in Italiam, hoc est, regyrare per Galliam in Italiam. Idem vocabulum reposuit ὁ πάνυ in lib. IV. cap. 2. ‘ Postremo in Hispaniam regyravit,’ hoc est, bellum iterum conversum est. Dixerat enim in Italia bellum commissum esse, deinde se in Galliam Hispaniamque deflexisse, cum subjecisset de Epiro, Thessalia, Ægypto, Asia, Africa; tandem addit ‘ Postremo in Hispaniam regyravit,’ ubi itidem male legitur in editis plerisque *remigravit*; sed *regyravit* ex emendatione Salmasii dudum reposuit doctiss. Freinsh. Quod et Ryckianus liber firmat, in quo scribitur *Postremo in Hispaniam regiravit*. Vidit olim Lipsius quoque, cum Lugduni hunc scriptorem explicaret pro Academica Concione, legend. *regyravit*. Hæc tacitus præteriissem, nisi viros χαριεστάτους nondum a Salm. potuisse persuaderi vidissem, ut ejus subscriberent emendationi, quam eis studui reddere probabiliorem. Idem Lips. censuit alio loco, pro *remigravit*, legend. *demigravit*. Græv. Amst. receperunt *regyrarent*. Non magnopere improbo conjecturam Virorum doctiss. nec tamen

recipere debui. Et *remigrarent* mihi eodem modo videtur posse accipi, quo *regyrarent* exponit Grævius; videlicet, quum ex Hispania remigrarent in Galliam, ea mente, ut inde Italiam peterent.

In castra Silani] 'Mallium,' sive 'Manlium,' appellat Dionis fragment. ap. Vales. p. 633. *Freinsh.* Dio ibi agit de Cn. Manlio, qui Consul A. U. 648. cum Cæpione Procos. a Cimbris victus est. Hic est M. Junius Silanus Cos. A. U. 644.

§. 3 *Quas daret terras*] Ammianus, 25, 31. observat, 'nunquam, ab urbis ortu' ad Jovian. Imp. usque, 'inveniri posse, annalibus replicatis, terrarum partes ullas nostrarum ab Imp. vel cos. hosti concessas:' quem tamen arguit Casaub. ad Spartiani Hadrianum, cap. 5. Frisios quidem eod. modo terram petentes, quam jam occupaverant, 'Nero decedere agris jussit:' ap. Tac. 13, 54. ubi plura in hanc rem. *Freinsh.* *Quas daret terras populus Romanus, agrariis legibus intra se dimicaturus?*] Jam diu ante dimicarant Romani de divisione agrorum, nimirum A. U. C. 619. duce Sempron. Gracchio et A. U. C. 629. auctore C. Gracchio, cum hoc bellum contra Cimbros gereretur A. U. C. 647. et sequente. Vides ergo Florum, ut sententiolam frigidam adspergeret historiæ suæ, maluisse impingere in temporum rationem. *Græv.* *Intra* Ryck. Regg. Voss. quod etiam in Naz. et Pall. fuisse puto: nam Salmasius ad exemplar suum, in quo est *intra*, nullam varietatem adnotaverat, Flor. III. 21. 1. 'Ut jam ipse intra se parricidale bellum stringeret.' Toll. Duisb. Fran. et v. e. *inter*, quod itidem defendi potest. Pighius ad A. U. 644. scribit in vulgatis deesse *mox*, legitque *mox inter se dimicaturus*, e Cod. S. Amandi, opinor, quem sæpe laudat.

Quod nequiverant precibus] Ita Carthaginiensium milites in urbem mandant; 'quod precibus nequeant, armis se consecuturos.' Justin. 18, 7, 3. ubi notata Berneccero vide: et Tac. 4, 46, 12. *Freinsh.* *Quod nequiverunt precibus*] Melius Ryck. *quod nequierant precibus.* Mox idem: *et tanta erat capiundæ urbis fiducia.* Græv. Nusquam inveni *nequiverunt*, quod est in Ed. Grævii et Amst. Scripti *nequiverant* et *nequierant*. Edd. omnes *nequiverant*.

§. 4 *Silanus*] Omittit ergo cladem Carbonianam, quæ prior Silaniana accidit; item Cassianam. Liv. Epit. 63. Vell. 2, 12, 2. alii. Tac. G. 37, 8. 'Germani, Carbone, et Cassio, et Scauro Aurelio, et Servilio Cæpione, M. quoque Manlio, fusis vel captis, quinque simul consulares exercitus pop. Rom. abstulerunt.' Cæsar etiam B. G. 1, 7, et 12. ait: 'L. Cassium Cos. occisum, exercitumque ejus ab Helvetiis,' et nominatim Tigurinis; 'pulsum, et sub jugum missum.' Pugnant igitur inter se Cæsar, et Tacitus: nisi forte ideo Germanis contribuit Helvetios Tacitus, quod terram Germanam incolerent. *Fr.* Occurrit huic difficultati Pighius ad A. U. 646. Add. Davis. ad Cæs. 1. B. G. 12. Heins. pro *nec* scripserat *ne*. Vid. ad 11. 4. *Quidem* abest a Voss. 1. 3. et Edd. B. S. P. et A.

Nec secundum Manlius] *Manilius* scripti omnes. *Salm.* In prænomine quoque plurimum variant scriptores: Pighius, in A. U. C. 648. Cn. fuisse ostendit, Liv. Epit. 67, 2. 'Caium' appellat. Illud certum est, sicut supra, 2, 15, 7. monuimus, 'Marci' prænomen alienum hic esse; quod alterius cujusdam loci me admonet ap. Zosim. lib. 2. Histor. in pr. ubi Ludi Seculares celebrati dicuntur L. Censorino, M. Manlio Coss. cum tamen constet, eo anno, qui fuit U. C. 604. L. Marcio Censorino collegam fuisse Manilium. Vid. etiam Cæs. B. G. 3, 20. *Freinsh.* *Manilius* etiam plerique alii scripti et edd.

vett. *Manlius* Flor. Magl. Regg. et Voss. 3. In Fast. et Inscriptionibus est 'Cn. Mallius.' Vid. Pigh. ad A. U. 648. et Sigon. ad Liv. Epit. LXVII. Μάλλιος quoque in Excerpt. Peiresc. p. 633. Sed Græci *Manlius* plerumque scribunt Μάλλιος.

Cæpio] Quantum hoc duce cladis acceptum sit, vel inde colligi possit, quod inter nefastos ille dies habitus sit, ut patet ex Plutarch. Lucull. cap. 50. Add. Sidon. Carm. 2, 227. *Freinsh.*

§. 5 *Nisi Marius*] *Nisi M. Marius* in altero Pal. *Salm.* Sall. fine Jugurthini: 'Marius cos. absens factus est, et ei decreta provincia Gallia, &c. ex ea tempestate spes atque opes civitatis in illo sitæ.' Cic. pro l. Manil. cap. 20. *Freinsh.*

Non ausus congredi] Vid. Plut. Mario, cap. 22. *Id.*

Donec invicta illa rabies] Prudens consilium, quod imitaturus erat Pompeius, si licuisset, inf. 4, 2, 42. Adde supr. 2, 6, 82. *Id.*

Habent] Hoc est, non habent veram virtutem, sed illius loco rabiem istam; quod moneo, ne quis 'habere' pro, putare vel æstimare capiat, ut fieri video. *Id.* Sen. I. de Ira 11. 'Quid Cimbrorum Theutonorumque tot millia superfusa Alpibus ita sustulit...nisi quod erat illis ira pro virtute?' Et I. de Benef. 13. de Alexandro M. 'Cui pro virtute erat felix temeritas.'

§. 6 *Consulentes*] I. e. interrogantes, quærentes. Freinsh. in Ind. Suet. Aug. XVIII. 'Consultusque num et Ptolemæum inspicere vellet.' Et rursus ib. c. XCIX. 'Si quid,' pro, num quid. Liv. XXIX. 25. 'Primum ab iis quæsivit, si.' Ov. Ep. Hypsip. vs. 37. 'Iterum, si vivat Jason, Quærimus.' Cic. IX. Ep. Fam. 26. 'Quum ille, si quis quidquam quæreret, dixisset.' Val. M. I. 8. 10. ext. 'Interpellatus ab eo, si quid aut mandaret, aut dicere vellet.' Ita melius liber P. Danielis, quam alii *sequid*, obnitente licet Vorstio. In Gell. quoque I. 19. Ms. Reg. 'Et, si reliquos eodem pretio emere vellet, Regem interrogavit:' pro vulgato, *et sequid reliquos:* ubi aliter, quam ad Valerium Vorstius, judicat J. Fr. Gronovius, adnotans notum esse 'si' pro, an, imitatione Græcorum dici. Plura hujus generis vid. ap. Græv. ad Cic. III. Ep. Fam. 9. et Perizon. Anim. Hist. c. VII. p. 279. *Mandare aliquid alicui*, vel *ad aliquem*, sæpe est, vel literis vel nuncio misso significare et jubere nunciari. Liv. XXXI. 11. 'Hæc ad Carthaginienses mandata.' Suet. Calig. XXV. 'Adhibitum cœnæ nuptiali mandasse ad Pisonem contra accumbentem: Noli uxorem meam premere.' Just. XXIV. 2. 'Non credenti mandat, velle se cum filiis ejus regni consortium jungere.' Add. Freinsh. in Ind. et Broekh. ad Propert. III. 22. 11.

Nec segnius, quam minati fuerant] Sic Justin. 2, 3, 13. 'Nec dicta res morata.' Liv. 30, 15, 5. 'Nec locuta est ferocius, quam fecit.' Saxo Sialandicus, lib. 4. p. 55. 'Nec animosius locutum eum, quam præliatum, expertus est.' *Freinsh.* *Nec sequius* Voss. 1. et 2.

§. 7 *Compendiis*] Ov. III. M. 234. 'Sed per compendia montis Anticipata via est.'

Sub ipsis Alpium radicibus] Perizon. hic adscripserat: *adhuc in Gallia.* Videtur existimasse hoc non convenire cum eo, quod paullo ante dixit Florus, 'per Alpes ferebantur.' Sed 'ferebantur' ibi accipio, ut supr. I. 10. 1. 'Reducebant,' et I. 18. 12. 'Vindicaret.'

In locum, quem Aquas Sextias vocant, quo, fidem numinum, prælio oppressit] Hunc etiam locum purgavit maximus virorum, Claudius Salmasius, et pridem doctis fidem fecit emendationis suæ, ut in emendatioribus edd. jam diu refulgeat. Sed nondum tamen est perpurgatus: fœdum etiam nunc

mendum ei insidet. Quis enim ferat, *Teutones in locum oppressit?* Ephebi sane norunt dicendum esse: *Teutones in loco, quem Aquas Sextias vocant, quo, fidem numinum! prælio oppressit.* Et sic legend. esse præter rationem linguæ Latinæ auctor mihi est vetus Ryckianus, in quo sic legitur, omissa tamen præpositione: *Prioresque Teutonas, sub ipsis Alpium radicibus assecutus, loco, quem Aquas Sextias vocant, quo, fidem numinum! prælio oppressit.* Quod et ipsum non improbandum. Sæpe enim 'loco' ponitur ellipsi pervulgata pro, in loco. Sed quoniam alii libri præpositionem retinent, non sustinui illam unius libri auctoritate delere. *Teutonas* quoque scribi vides in hoc libro pro vulgato *Teutones* aut *Teutones.* Græv. *In loco* Flor. Berol. Duisb. Fran. et v. e. Vinetus tamen in suis, et Grut. in Pall. videntur invenisse id quod ediderant, *in locum.* Et sic Magl. et Voss. Mihi in mentem veniebat: *sub ipsis Alpium radicibus adsecutus (locum aquas Sextias vocant) quo...*Pronomina 'is,' et 'qui' non raro omittuntur, in primis in his, quæ per parenthesin posita ad personas, vel res, de quibus sermo est, referuntur. Et ea multis locis contra libros veteres intrusa esse ostenderunt Gronovii, Pater ad Liv. I. 1. et XXXIV. 56. et Filius ad Liv. XXII. 46. Sic in Liv. XXVIII. 3. 'Ad oppugnandam opulentissimam in iis locis urbem, Oringin barbari appellabant, mittit;' itidem intrusum erat *quam.* *Teutonas* hic etiam Naz. Toll. Duisb. Fran. Voss. et edd. vett. excepta Ald. sed cum adspiratione in prima syllaba. Sed in Fast. Triumph. et Inscriptione ap. Grut. 436. 3. et Pigh. ad A. U. 652. 'Teutoni' dicuntur. Et ita hic Regg. *Theutones* non inveni ante Ald. deinde in Vineti, Freinsh. et Grævii Edd.

Aquas Sextias] Urbem C. Sextio sitam, bello, quod superiori cap. describitur. Epit. Liv. 61. Strabo, lib. 4. p. 124. f. De hac Sidon. Carm. 23, 13. 'Phocida, Sextiasque Baias, Illustres titulisque præliisque Urbes, per duo consulum tropæa: Nam Martem tulit ista Julianum, Et Bruto duce, nauticum furorem: Ast hæc, Teutonicas cruenta pugnas, Erectum et Marium, cadente Cimbro.' *Freinsh.*

Qua fide numinum, prælio oppressit] Hic locus et varie vexatus a doctis, et varie ipsos vexavit: me non multum, si verum licet dicere, exercuit: optimus liber, *quasi de numinum prælio:* mendosissime: sed ne nugas agam, aut frustra tempus teram, legend. aio, *quo, fidem numinum! prælio oppressit? qua* corruptum pro *quo,* ut libro quarto, *qua posset ascendere;* ubi reposuimus, *quo posset ascendere:* et contra *a* in *o* degeneraverat, ut *ingenio* pro *ingenia:* locum hunc tetigimus, notis in librum primum, in quo simile vitium inhæserat: *fide numinum,* pro *fidem numinum:* itaque vide quæ ibi scripsimus. *Salm.* *Quo, fidem numinum, prælio*] Salmasii correctio ista, quam in textum recipere cunctatus non sum, ob evidentiam, sicut et supra 1, 11, 15. fecimus: alii aliter, ut in variis retulimus. *Freinsh.* In aliis omnibus scriptis et v. edd. est, *qua fide numinum prælio oppressit.*

§. 8 *Errorem in consilium verterit*] Liv. 28. 44, 14. 'Oblata casu flectenda ad consilium.' Vid. inf. 4, 2, 34. *Freinsh.* Doctiss. Wass. ad Sall. Jug. XCIX. mavult *error.* Non dubium est, quin sæpe ita loquantur veteres. Congeriem exemplorum vid. ap. Manut. ad Sall. Catil. VI. Riv. ibid. LII. et Wass. LVI. Add. Heins. ad Claud. I. in Eutrop. 251. et II. de Cons. Stilic. 118. Sed hic nihil mutandum puto. Utrumque verbum 'egerit,' et 'verterit' pendet a nominativo 'Imperator.' Et ita frequenter alii. Tac. II. A. LI. quem locum ipse Wass. laudat: 'Pergerent, properarent culpam in decus vertere.' Idem I. A. XXVIII. 'Quæ casus obtulerat in sa-

pientiam vertenda ratus.'. Et Agr. xxxvii. 'Ita consilium Britannorum in ipsos versum.' Phædr. i. F. ult. 'Consilium raptor vertit ad falláciam.' Justin. ii. 13. 'Timens ne interclusi hostes desperationem in consilium verterent.' Add. Vorst. ad Justin. iii. 3.¶

Necessitate aucta virtus] Vid. quæ notamus supr. 2, 18, 13. *Freinsh.*

§. 9 *Viri, inquit, estis*] Si per alios liceret, interrogationis notam istis apponerem, hoc modo: *Viri, inquit, estis?* Grut. Add. Frontin. 2, 7, 12. *Freinsh.* Gruter. malebat, *viri, inquit, estis?* Sed N. Heins. *si viri, inquit, estis.* Liv. ii. c. 38. 'Bellum nobis indictum est magno illorum malo, si viri estis.' xxv. 18. 'Si vir esset, congrederetur.' i. c. 41. 'Tuum est, Servi, si vir es, regnum,' quod Naso F. vi. in eadem historia respexit: 'Si vir es, i, dictas exige dotis opes.' Ubi male circumfertur *indictas.* Idem. Liv. i. 58. 'Sextus Tarquinius mihi sibique, si vos viri estis, pestiferam attulit vim.' Sic et alii frequenter. *Græv.* Add. Pric. ad Apul. ii. M. p. 32.

§. 10 *Theutobochus*] Sine aspiratione in vett. *Teutobocus.* Salm. Anno Chr. 1612. monstrabantur ossa quædam portentosæ magnitudinis, quæ Teutobochi hujus vulgo credebantur, donec doctorum hominum scriptis error iste detegeretur. *Mercurius Gallicus.* Vide Scalig. in Euseb. p. 138. p. 1. Item Gassend. in Vita Peirescii, p. 250. *Freinsh.* Duisb. Voss. 1. 2. et v. e. *Teutobocus.* Ryck. quoque et Fran. sine adspiratione: sed ille *Teutolocus,* hic *Tendobocus.* In Eutropii libris v. 1. *Teutobodus* et *Teutomodus.* Oros. v. 16. 'Teutobodus.' Sic etiam scribit Freinshemius in supplem. Liv. lxviii. et muneris potius, quam hominis nomen fuisse, nec quidquam aliud quam Teutonorum Imperatorem significare putat. Plura de eo Rupert. ad h. l.

Quaternos senosque equos transilire] Luculentam hujus loci explicationem pete ex Salm. ad Vopisci Carinum, cap. 19. p. 505, et seq. Vid. Liv. 23. 29, 5. *Freinsh.* Liv. ibi de Numidis equitibus: 'Quibus desultorum in morem binos trahentibus equos inter acerrimam sæpe pugnam in recentem equum ex fesso armatis transultare mos erat.' Add. Lips. de Mil. Rom. iii. 8.

Proceritatis eximiæ] Vide Pontan. lib. 1. Hist. Danicæ, p. 55. *Freinsh.*

Super trophæa ipsa eminebat] *Super trophæa sua,* ex fide Nazariani et alterius Palatini rescribe. *Trophæa sua,* eleganter, quæ de ipso victo et suis spoliis instructa erant: minus recte et concinne *ipsa* vulgo editum est. *Salm.* *Super tropæa sua eminebat*] Sic reposui ex Ryck. et aliis codd. quos et Salmasius sequi præcepit, quem vide. Fuisse autem hunc Theutobochum altum pedes decem duodecimve Gallicos vulgares, cujusmodi fuerint tropæa, quæ in triumphis circumferebantur, erudite docuit Nobiliss. Peirescius: vide vitam ejus a Gassendo descriptam lib. ii. ubi refellit impostorum nugas, qui disseminarant non longe a Confluente Rhodani et Isaræ sepulchrum lateritium inventum fuisse, triginta longum pedes, latum duodecim, altum octo, cui impositus fuerit lapis cum titulo THEUTOBOCHUS REX, in quo cadaver humanum inventum sit longum pedes viginti quinque cum semisse, latum ad scapulas decem. Sed quæ de inscriptione et sepulchro jactent, mendacia esse; ossa vero non hominis fuisse, sed elephanti, ostendit Peirescius: vide Vitæ ejus librum iii, ad ann. 1613. *Græv.* *Ipsa* nusquam est, nisi in Edd. post primam.

§. 11 *Per hyemem, quæ altius Alpes levat*] Inf. 3, 10, 22. 'Hyeme creverant Alpes.' *Freinsh.* Id verissimum. Nam nix nivi offunditur, quam in saxum verti scribunt. Inde Panegy-

rista, 'nivium densitatem duriorem saxis' dicit. *Græv.*

Tridentinis jugis in Italiam provoluti ruina descenderant] Plutarchus ad verbum in ead. Hist. Εἶτα ἀφέντες αὐτοὺς κατὰ κρημνῶν, ὀλισθήματα καὶ λισσάδας ἀχανεῖς ἐχόντων. Perperam in meo libro, ut hoc obiter moneam, scribitur, καὶ λυσσάδας, et in uno aut altero ejusdem Plutarchi locis, λυσσάδες vitiose legitur: sed puto emendatum in recentioribus editionibus: verum nescimus tamen: nam eas ad manum non habemus. *Salm.* Plut. Mario cap. 26. Cimbri 'per glaciem altamque nivem ad juga Alpium contenderunt. Inde subjicientes corporibus lata scuta, ex summo se confragosarum rupium, in immensum abruptarum, fastigio demiserunt.' Sen. de Ira, 3, 2, 1. 'Barbari, qua dolor traxit, ruinæ modo regionibus incidunt.' Cf. Liv. 44, 5, 4. ubi de Elephantis, et vers. 6. de ipsis militibus. *Freinsh.*

§. 12 *Atesim flumen non ponte*] *Ad hostesim flumen*, quod nobis exhibet Naz. scriptura, non facile inveni quid esset. *Atisonem*, vel *Natisonem* transpositione posset esse, qui fluvius in illis tractibus reperitur: Plutarchus sane 'Atisonem' nominat, cum eandem rem tractat: at qui putant, 'Atesim,' et 'Atisonem,' eundem esse, falluntur. Plutarchus Ἀτισῶνα vocat, Ptolemæus Νατισῶνα. Sed redeamus ad veterem scripturam nostram: *hostesim* pro *Atesim* mendose exaratum: *o* loco *a*, deinde aspiratio: *s* pro *t*, aliquando simul posita: itaque *hostesim* est *Atesim:* sed quid faciemus illo *ad?* sic censeo: *ad flumen adgredi*, ἀρχαϊσμὸς, ut 'ad aliquem adire,' et similia: videndus Gellius. 'Adgredi' igitur 'ad Atesim flumen,' proba et antiqua loquutio est, quales multas in hoc Auctore restituimus: aliud dicimus: *ad* pro *ac* videri posset corruptum: libro quarto; 'Imaque valles earum, ad quasi claustra quædam custodiebant,' ibi docemus legendum, *ac quasi claustra quædam:* idem accidere potuit hoc loco: videamus igitur, num ita legi et distingui debeant: *Tridentinis jugis in Italiam provoluti ruina descenderant, ac Atesim flumen non ponte, nec navibus, &c.* et hanc in partem inclinamus magis. *Salm.* Salm. ex scriptura membranarum effingit *ad Atesim* ἀρχαϊκῶς, aut *ac Atesim.* Idem autem etiam *Atisonem* hic legendum putat, quam opinionem tuetur quoque Merula Cosmog. 2, 4, 11. *Freinsh.* E vestigiis Nazariani N. Heinsius putat scribendum *in Italiam provoluti veluti ruina descenderant ad Athesin: flumen non ponte, nec navibus, sed quadam stoliditate barbarica primum corporibus aggressi. Postquam*.....Dictys Cret. lib. II. 'Cum super alium alius ruinæ modo præcipitarentur.' Id. lib. III. 'Effusi ruinæ modo clamorem tollunt:' lib. VI. 'Clamore ingenti ruinæ in modum erumpunt.' Curt. III, 11. 'Tum vero similis ruinæ strages erat.' *Græv.* *Ad hostes in flumen* etiam Pal. 1. Duisb. Fran. et v. e. Tollius e suis nihil monuerat. Mihi verosimile videtur, quum in prima syllaba vocis *Athesim ad* scriptum fuisset pro *at*, ut sæpe solet, *hes* pro compendio τοῦ *hostes* acceptum, atque inde *ad hostes in* natum fuisse, pro *Athesin*, vel *Athesim.* Nam Pal. 2. Regg. et Voss. 1. 2. habent, *at hostes in flumen.* Amstelodamenses e conjectura Heinsii ediderunt *descenderant ad Atesim. Flumen*....Ego retinendam putavi scripturam vulgatam, quam habent Ryck. et aliæ Edd. vett. a quibus non multum abit Voss. 3. in quo est *Thesim fl.* Sed ex iisdem *Athesim* scripsi cum adspiratione, ut in Virg. IX. Æn. 680. Sil. VIII. 597. et Epit. Liv. LXVIII. cujus vestigia sunt in corrupta scriptura librorum vett.

Quadam stoliditate barbarica] Idem fere Germanis adfingit Ælian. V. H.

12, 23. sed libet tamen potius adscribere imperitiæ; quod nimirum putarent, flumina Italiæ suis similia: ita sane eosdem excusat Herodian. 8, 4. qui consulatur. *Grut.* Hæc inepte Florus, quasi nulla unquam vidissent flumina Cimbri. Si fecerunt, imperitia potius fecerunt, quam stultitia, quia crediderunt Italiæ fluvios suis esse similes, uti ap. Herodian. qui lib. VIII. narrat, cum neque ponte neque navigiis transire exercitus potuisset, substitisse incertum consilii; Germanos vero aliquot ignaros quam rapido abruptoque impetu Italiæ flumina deferantur, credidisse sensim eos influere campos, quemadmodum et apud ipsos soleant, unde etiam, quia minimum se concitent, perfacile congelescant, ausos se equosque natandi peritos alveo credere, vi fluminis ablatos periisse. Quam vero Celtæ contemnant mortem vide ap. Ælian. V. H. XII, 23. *Græv.*

Ingesta obrutum silva] Quemadmodum flumina, quæ majora sunt, transeantur, docet Vegetius, 3, 7. et ad eum Stewechius. *Freinsh.* Naz. geminato *s transsiluere*, et paullo ante *transsilire.* Regg. Toll. Duisb. et v. e. *transiliere:* vid. inf. 6. 6. et cl. Cannegiet. ad Avian. XXV. 6.

§. 13 *Discrimen esset*] Pro, fuisset: ut inf. III. 21. 12. 'Nisi naturam suam sævitia corrumperet,' et III. 23. 2. 'Si tamen posset.' Plura hujus generis vid. ap. Gron. ad Liv. XXXIV. 11. et Perizon. ad Sanct. Min. I. 13. 5. Mox *petissent* Naz. Ryck. Toll. Duisb. Fran. et o e. v.

Ipsa soli cœlique clementia] Vide omnino Gruterum, ad Tac. discursu 33. Add. supr. 2, 6, 22. Et in hac historia Dionis excerptum ap. Vales. p. 634. *Freinsh.* Lucan. VIII. 366. 'Emollit gentes clementia cœli.'

Panis usu] Non intelligo, quid hoc sit. Nam etiamsi iis in patria, et aliquanto post, ignotus fuisset usus panis; tamen illum saltem in Gallia et Hispania, quarum incolas pane usos fuisse non dubito, potuissent discere. Nec usu panis vires animi corporisque enervari a quoquam proditum scio. Dio in Excerpt. Peiresc. p. 635. scribit, eos ante sub dio agere, frigida lavari, et crudis carnibus vesci solitos; in Italia autem sub tectis agitasse, et balneis calidis, condimentisque et scitamentis illius regionis uti cœpisse, et vino præter morem indulsisse, iisque rebus omne animorum et corporum eorum robur elanguisse. Et Oros. v. 16. rigidum genus in Italia blandioribus auris, poculis, cibis, ac lavacris emollitum fuisse. Si Florus 'panem' vocat, quæ Dio καρυκείας et ἡδύσματα, plane improprie et obscure loquitur. Sed fortassis aliquid de 'balneis' dicere voluit, quibus etiam Annibalis exercitus robur fractum fuisse tradiderunt veteres. *Ad hæc* Flor. Berol. Duisb. vid. II. 8. 3.

§. 14 *Jam diem pugnæ a nostro Imperatore*] Ante hæc verba deesse aliquid, si qui antea non adverterunt, nunc cogentur saltem fateri: statim post 'aggressus est,' sequitur in illo laudatissimo et inculpatissimo libro, *venere illi quam et in barbaris nulla vestigia, diem pugnæ a nostro Imperatore petierunt:* quæ scribæ imperiti, ut corruptissima, abscindere maluerunt, quam infelices conatus in corrigendo prodere. Verum quid ex illis, quæ posuimus, possit elici, parum me scire, ingenue fateor: nec enim ausim dicere, me ipsa verba Flori ponere, si ita legam: *venere illi: quam metus in barbaris nulla vestigia! diem pugnæ ab Imperatore nostro petierunt:* non, inquam, ausim affirmare, αὐτοτελῶς sic scripsisse Florum; puto tamen, ab ea sententia, quam olim reliquit, hac lectione me minimum abesse. *Salm.* Eodem modo, quo Salmasius, sed sine ulla illius mentione, hunc locum constituit Tollius ad Auson. IX. Ep. 24. ac præterea pro sic

legit *hic*, quod etiam Perizonius conjecerat.

Et sic proximum dedit] Plutarchus, τὴν ἀπ' ἐκείνης τρίτην. *Salm.* 'Dare diem' est, constituere. Plutarch. de hac re in Mario, ἔθεντο, *constituerunt*. Liv. XXXIII. 13. 'Tempe (is datus erat locus colloquio) venit.' Gronovius ibi mavult *dictus*, ut sæpe alibi. Mihi nihil mutand. videtur. Cic. XI. Phil. 10. 'Ante provinciam sibi decretam audiet, quam potuerit tempus ei rei datum suspicari.' Et ap. eumd. I. ad Att. 10. 'Tulliola tibi diem dat;' Grævius exponit, constituit. Pacuvius ap. Non. v. *Diem:* 'Gnatam despondit, nuptiis hanc dat diem.' C. Nep. Pelop. II. 'A quo et tempus et dies erat datus.' Oros. V. 16. 'Die ad pugnam et campo dato.' Paulus l. 12. D. de Usur. 'Si die data usuræ non solverentur.'

Campo, quem Raudium vocant] 'Raudium' quidem 'campum' Plutarch. non nominat, sed tantum χώραν τε καὶ πεδίον τὸ περὶ Βερκέλλας. Alter Pal. *Kandium* legit, cui non assentior. Mox non *procurrere*, sed *concurrere*, optimi habent libri; et melius: nam *procurrere* nescio an legerim pro *concurrere*. Salm. Magna varietas in hujus campi nomine. Pighius, in Hercule Prodicio, p. 291. *Raudium* retinendum censet; 'raudos' enim locos antiqua voce vocari rudes et asperos, quales isti campi. Merula, Cosmog. 2, 4, 7. in fin., *Caudium* legit, quod hodieque, campus quidam iis locis 'Caudia' dicatur: sed quis in re tam incerta certi quid pronuntiet? *Freinsh.* In Pal. 2. supra *K* scriptum erat *R*. *Raudium* habent libri Vineti et alii. Duisb. Fran. et v. e. levi errore *Randium:* et Voss. 3. *Radium:* in aliis scriptis recte *Raudium*. Vid. Interpp. Velleii ad II. 12. et Cellar. Geogr. Ant. II. 9. qui circa Vercellas, non ad Veronam et Athesim, fuisse e Plutarcho docet contra Schottum ad Aur. Vict. c. LXVII.

Procurrere] Ita Pall. o. et L. q. al. *concurrere*. Freinsh. 'Procurrere' pro, confligere nusquam leges. Sed 'concurrere' in hac notione frequens est et tritum. Et sic Ryckianus et optimi quique, ut pridem notavit Salm. *Græv.* Quod de scriptura Pall, dicit Freinsh. non scio unde acceperit. Nam Salm. in exemplari suo adnotarat in Naz. et Pall. esse *concurrere*, quod de iisdem testatur Gruterus. Et hoc est in Toll. Duisb. Fran. Regg. Voss. 1. 2. v. e. et aliis libris vett. ap. Sigon. ad Liv. Epit. LXVIII. *Procurrere* habet solus Voss. 3. N. Heinsius tamen ad Sil. VII. 566. hoc loco *procurrere* defendit e multis Scriptoribus, et Salmasium e membranis pessime dicit emendare *concurrere*. Verum est *procurrere* etiam dici de præliantibus. Cæs. III. B. C. XCI. Crastinus 'primus ex dextro cornu procurrit.' Et ib. XCIII. 'Sed nostri milites dato signo quum infestis pilis procucurrissent.' Item 'Equites a sinistro cornu Pompeii universi procucurrerunt.' Flor. I. 18. 'Nisi elephanti conversi in spectaculum belli procurrissent.' Et sic alii ap. Heins. l. d. Sed in his omnibus fere alia ratione dicitur 'procurrere;' nimirum de impetu, qui, acie instructa ac directa, ab uno, paucisque, vel parte exercitus in aciem adversam fit: non simpliciter pro, pugnare, sive confligere; quod hic locus postulat. Sic Flor. III. 21. 1. 'Et in urbe media ac foro cives cum civibus suis gladiatorio more concurrerent.' Ib. n. 19. 'Primum apud Capuam sub amne Vulturno signa concurrunt:' IV. 2. 74. 'Nusquam atrocius, nec tam ancipiti Marte concursum est.' Et infinitis locis ap. alios, in quibus *procurrere* et *concurrere* permutari non possunt. Plane nulla ratio est, cur hic a scriptis discedamus.

Millia inde ad sexaginta] Male hæc adfecta sunt: quæ nemo adhuc sanare quitus est. Prava non minus

distinctione laborant, quam prava lectione: utramque, puto, corrigemus: 'hinc,' 'inde,' perperam intellecta. 'Inde,' est ex parte Barbarorum; 'hinc,' ex parte Romanorum: non aliter loqui solet Annæus: sexaginta millia ex Barbaris ceciderunt in ipso conflictu, ex Romanis vix trecenti: locus sic debet castigari: *Inde sexaginta millia ceciderunt. Hinc trecentis minus: per omnem diem conciditur Barbarus.* Plutarchi rationes huic numero conveniunt: qui scripsit, Barbarorum sex myriadas in ardore prælii absumptas: quæ, ut nemo nescit, efficiunt sexaginta millia; sed immaniorem longe numerum eorum fuisse, qui interfecti sunt finito prælio, hinc et inde variis locis dispersi. Ideo etiam Florus dicit, *per omnem diem conciditur barbarus:* hoc est, post prælium usque ad noctem, quo spatio temporis infinita barbarorum multitudo cæsa est. Quod autem, pro *tertio*, *trecentis* scripsimus, hoc recte fecimus; error enim ex notis numerorum natus. *Hinc III. minus*, pro *Hinc CCC. minus.* Salm. *Hinc trecentis minus*] Recepi lectionem Pal. 3. et v. e. quam Salmasius sequitur: præsertim cum absurda sit aliarum lectionum sententia, hæc bona imprimis et vera: idem enim Eutrop. 5. 3. prodidit: 'Romani milites ex utroque exercitu trecenti periere:' quamvis in reliquo numero discrepent Auctores, quos tamen optime conciliat Nostro Salmasius, eum numerum prælio cæsorum esse, quod supersit, comprehendi Floro verbis seqq. *per totum diem conciditur Barbarus.* Ex Cimbrorum ossibus sepes tum esse factas a Massiliensibus ad vinearum suarum custodiam, scribit Nicetas fin. lib. 1. de Manuele Comneno. *Fr.* Potuissem delere *ad* auctoritate Naz. Pall. omniumque aliorum scriptorum, et v. e. nisi id in libris suis fuisse testaretur Vinetus. In iisdem erat *tertio minus*, ut et in Naz. Pall. Ryck. Fran. Voss. 1. 2. et libro Sigonii ad Epit. Liv. LXVIII. Sed Pal. 2. super *tertio* adpictum habebat CCC. Duisb. et v. e. *trecenti minus*, i. e. minus quam trecenti, ut adscripserat Perizonius. Tollius e suis nihil adnotaverat ad Ed. Grævii, in qua, ut et in Freinshemianis, est *trecentis*. Et sic quoque Regg. et Voss. 3.

Per omnem diem] 'Vincentium ira virtusque desæviit.' Marcellin. 17, 30. *Fr.* Uterque Pal. Toll. Duisb. Fran. et v. e. *per totum diem*. Parum interest. Vid. Serv. ad. Virg. I. Æn. 185. et IV. 122.

§. 15 *Istic quoque*] Salmasius in suis videtur invenisse *isti*, nam nullam varietatem adnotaverat in exemplari suo, in quo ita legitur.

Artem Cannarum] De qua supr. 2, 6, 16. Frontin. 2, 2, 7, et 8. Nonnulla autem huc facientia lege ap. Grut. in Tac. Discursu 13, §. 6. *Freinsh.*

Inopinatus] Apertius hoc exponit Oros. v. 16. Marium, Gallis minime putantibus, in nebula matutina instruxisse aciem, atque ita inopinantibus occurrisse. Regg. Toll. Duisb. Fran. et o. e. *in oculos oraque.*

§. 16 *Nec minor cum uxoribus eorum pugna*] Feminæ Germanorum antiquitus adsuetæ aciebus et pugnis, in quas viros patrio more comitabantur, Tac. G. cap. 7. ut ita mirum non fuerit, audacius restitisse, præterea rabie et desperatione armatas. Quin et inter viros præliis se miscuisse leguntur variarum nationum feminæ; quod de Romanis tamen me legere non memini; nam quod tit. Cod. de Uxor. milit. huc trahunt JCti quidam, non de talibus viraginibus, quæ et ipsæ pugnare, et cum Ariostiana illa Marfisa dicere possint: *Sò scudo et lancia adoperare anch'io:* sed quæ vergente disciplina maritos suos, ut hodiernis bellis solet, sequebantur. *Fr.*

Objectis undique plaustris atque carpentis] Germanorum aliorumque more, quem vide ap. Cæsar. B. G. Veget.

3, 10. 'Omnes barbari, carris suis in orbem connexis ad similitudinem castrorum, securas a supervenientibus noctes exigunt.' Id genus munimenti appellabant carraginem. Ammian. 31, 20. *Idem.* De Germanis et Gallis hoc narrat Cæs. I. B. G. 26. et 51. de aliis barbaris Trebell. Poll. Gall. XIII. et Vopisc. Aurel. XI. Vid. Casaub. ad Trebell. l. d. Lindebrog. ad Amm. Marcel. XXXI. 7. et Heins. ad Claud. IV. Cons. Honor. 466.

Altæ desuper quasi e turribus] N. Heins. mavult, *elatæ desuper quasi e turribus.* Græv. Diphthongum in *altæ* habent Magl. Ed. Junt. Vinet. Stad. et Grut. ad quam Salmasius nihil adscripsit e Pall. Ceteri scripti et edd. vett. *alte.* Sed in iis ubique fere est *e* pro *æ*: *altæ* Tollius hic confirmabat e Virg. XII. Æn. 294. 'Teloque orantem multa trabali Desuper altus equo graviter ferit.'

§. 17 *Nam cum missa*] Præter citatos in h. cap. lege Val. Max. 6. 1. in fin. *Cam.* Non cupiebant privatum aliquod, nec aliis sacerdotibus commune, collegium componere, ut hic putat Anna Fabri: sed petebant a Mario, ut donarentur Vestalibus. Val. M. l. d.

Elisisque] Freinshem. in Ind. exponit, enectis. Florus conjungit duo synonyma, ut sæpe: nam 'elidere' hic est, premendo comprimere, et constringere. Virg. VIII. Æ. 288. 'Ut prima novercæ Monstra manu geminosque premens eliserit angues.' Sic 'elidere collum,' 'fauces,' 'guttura,' de quibus Heins. ad Ov. IV. F. 371. et Bentl. ad Horat. III. Carm. 27. 60. et 'oblidere,' Heins. ad Ov. XIV. M. 208.

Vinculo e crinibus] De hoc nihil habent Plutarch. et Orosius, qui funibus se suspendisse dicunt. Et quomodo in tanta copia plaustrorum ac jumentorum funes iis deesse poterant, ut e crinibus vincula facere cogerentur? Addit Plutarch. quum arbores non sufficerent, viros colla cornibus boum adligasse, atque ita raptatos periisse. Hoc est, puto, quod de jugis plaustrorum hic nobis narrat Florus.

§. 18 *Beleus rex*] Corrupte *Beleus*: optimæ membranæ, *Baleris*: verius esset *Bæoris*, vel *Baerix*. Nam ita Plutarcho vocatur hic rex Barbarus, in Mario: Βοιῶριξ δὲ ὁ τῶν Κιμβρῶν βασιλεὺς ὀλιγοστὸς προσιππεύσας τῷ στρατοπέδῳ, προὐκαλεῖτο τὸν Μάριον ἡμέραν ὁρίσαντα καὶ τόπον, &c. quid, si in Plutarcho Βολῆριξ legimus? habebimus nostrum *Baleris*; nam *Baleris* pro *Balerix*: sic inf. cap. X. *Vercingetoris* scripti libri pro *Vercingetorix*: sed ineptum est disputare de his nominibus barbaricis, quæ aliter atque aliter ap. alios atque alios enuntiantur. *Salm.* *Boiorix*] Secutus sum judicium summi Viri Gruteri, nixum auctoritate Plutarch. Mario cap. 40. Eutropii 5, 3. Oros. 5, 16. addo etiam Livii Epit. 67. nam quod ibi scribitur *a Bolo rege*, nullus dubito corruptum esse, et legend. *a Boiorige*. Est alius hoc nomine ap. Liv. lib. 34. c. 46. Simile mendum est in Adonis Chronico sub anno 4754. ibi enim pro *Orgetorix* male scriptum est *Orgeta rex*. Sic in Itiner. Antonini *Bolodurum* est pro *Boioduro*. Fr. Ryck. *Beleris rex*. Hujus loci restitutio debetur Grutero, qui primus ex vestigiis veterum librorum et Plutarcho verum Regi huic nomen restituit, cum male legeretur hic *Beleus Rex*. Mox id. cod. perinde ut Naz. *quasi in subsidio Noricos insederat tumulos.* Græv. Freinshemii emendationem Epit. Liv. probat ibi Gronov. Nec Plutarchus est emendandus e Floro, sed hic ex illo.

Nec inultus] Liv. de Siccio, 3, 43, 4. 'Haud inultum interfecere.' Magnum id morientis solamen, inultum non mori; hinc illæ adhortationes, miserationes, querelæ, &c. Virg. Æ. 2,670. 'Nunquam omnes hodie moriemur inulti.' Ov. M. 9, 131. 'Ne-

que enim moriemur inulti.' Liv. 25, 16, 15. 'Id referre, utrum præsenti tempore pecorum modo inulti trucidentur.' Curt. 5, 3, 19. 'Miserrimum fortibus viris erat, quod inulti ferarum ritu, velut in fovea deprehensi, cæderentur.' Virg. iterum, Æn. 4. 659. 'Moriemur inultæ?' Veget. 1, 21. 'Considentes sine castris more animalium inulti cadunt.' (Sic emendavit Stewechius: optime.) Marcellin. 14, 6. de Isauris: 'Nec exertare lacertos, nec crispare permissi tela, quæ vehunt bina vel terna, pecorum ritu inertium trucidantur.' Affectum hunc se ulciscendi expressit graphice in persona Tydei Statius. *Fr.*

Quasi subsidio Noricos insederat] Nazarii schedæ, *quasi in subsidio*: quid, si *in subsidium?* Salm. Cum Naz. consentiunt duo Pall. unus Vineti, aliique o. s. et e. Probo sententiam Salmasii. Voss. 1. et 2. *insiderat*.

In diversa lapsi] Vinet. monet, notandum esse: 'tertia manus in diversa lapsi evanuit.' Credo voluisse significare, usitatius dici, evanuerunt. Nam ita plerumque veteres, præcedente collectivo, et sequente masculino plurali. Liv. xxiii. 44. 'Itaque, quamquam utraque pars avidi certaminis erant, eo die tenuerunt sese tamen munimentis.' Id. xxvi. 18. 'Mœsta itaque civitas prope inops consilii comitiorum die tamen in campum descendit, atque in Magistratus versi circumspectant ora principum.' Ib. 21. 'Exercitus Rom. iratus, partim quod cum Imperatore non devectus ex provincia esset, partim quod in oppidis hibernare vetiti erant, segni fungebantur militia:' et 35. 'Hæc ingens turba circumfusi fremebant.' *In diversa labi* sic quoque dicit Justin. xxxviii. 8. 6. 'Populus in diversa labitur, patriamque metu mortis exul relinquit.' Hoc Liv. et C. Nepos fere uno verbo 'dilabi' dicunt.

§. 19 *Ut solebat*] Atqui non tam insolens erat, si Floro aliisque credimus, victoriam Romæ a Diis nunciari. Vid. supr. ii. 12. 14. et ibi Freinsh. Mihi frigere videntur hæc verba.

§. 20 *Eodem die*] Justin. 20, 3, 9. de prælio ad Sagram: 'Eadem die, qua in Italia pugnatum est, et Corintho, et Athenis, et Lacedæmone, nuntiata est victoria.' Vide supr. 2, 12, 14. Sed et arte juvari potest adeo famæ celeritas, ut miraculo similis sit, exempli ergo, per continuos cursores, quam rem Cyrus primum instituisse legitur ap. Xenoph. lib. 8. p. 232. clamore ab aliis excepto, sicut Galli, Cæsar B. G. 7, 3. avibus, Plinius, 10, 24. quod hodieque non insolens nec inauditum est: aliisque multis modis. Inprimis autem fidem excedit, quod Herodoto, et Cleomedi, in libro de Contemplatione Orbium Cœlestium, memoratur, Xerxem, cum in Græcia bellum gereret, a Susis Athenas usque dispositas habuisse stationes, per quas excepta voce, aliisque tradita, quadraginta octo horarum spatio in Persia sciri potuerit, quid in Græcia Xerxes gereret. Alterius cujusdam modi, per faces incensas, meminit Apulei. de Mundo, p. 70. Ad quem locum adscriptam ab Elmenhorstio Casauboni Epist. leg. Adde similia ap. Agostino de Carate, in Hist. del Peru 2, 6. Item Cron. del Peru 2, 1, 14. de Barros, p. 78. b. Appian. Bel. Hisp. p. 307. f. Ælian. H. V. 9, 2, 2. Zonar. in Michaële Theophili F. Pausan. p. 130, 40. *Fr.* Add. et alia ap. Rupert. ad h. l. Fuit autem dies iii. Kalend. Sextil. Plut. in Mario.

Pro æde Castoris et Pollucis] Veteres, *Pollucis et Castoris*, omnes retinent. *Salm.* In Voss. est vulgatus ordo: in ceteris scriptis et v. e. idem, qui in libris Salmasii.

Laurenti] Divinabam aliquando *laureatus*: sed nunc non pertendo, cum non juvent Mss. ita tamen concinniorem esse periodi sonum, neque a more Romano abiri, omnes vident. *Grut.* Prætorem intellige urbanum. Is enim

interdum κατ' ἐξοχὴν *Prætor* dicitur, ut ap. Liv. XXVII. 11. 'C. Hostilius Prætor;' et absentibus Coss. consulare munus sustinebat more majorum, Cic. X. Fam. 12. Itaque ad eum etiam literæ publice scriptæ deferebantur. Liv. XXVII. 5. XXXIII. 21. et Plutarch. in Fabio. Aberat autem tum ab Urbe etiam alter Cos. M' Aquilius in Sicilia, ubi bellum adversus servos gerebat.

Victoriæ Cimbricæ feliciter] Distinxerim; *victoriæ Cimbricæ feliciter*, ut videlicet tria ista verba in theatro sonuerint. *Grut.* Ita certe ap. Suet. Claud. cap. 7. 'Feliciter patruo imperatoris, feliciter Germanici fratri,' et Domitian. cap. 13. 'Domino et dominæ feliciter:' quapropter ita distinxi, ut Grut. voluit. *Fr.* Hæc ead. distinctione leguntur in Lips. II. Elect. 10. Potius conjunxerim *rumor victoriæ Cimbricæ*, quemadmodum ap. Briss. VIII. Form. p. 719. ut *victoriæ* sit casus secundus. Nam hoc dicit Florus, quamquam aliquanto insolentiore genere loquendi, vulgato per spectaculum rumore victoriæ Cimbricæ spectatores frequentes adclamasse *Feliciter:* qua formula etiam absolute nullo addito casu utebantur: vid. ad Phædr. V. Fab. 1. 'Feliciter subclamant.' Nec loca Suetonii multum juvant Gruterum et Freinsh. Nam in his, et ap. Petron. Cap. L. et LX. adclamationi huic additur dativus personæ, quod est optantium ut ei feliciter eveniat, quod agit, vel quod ei accidit: qua ratione recte quidem dici potest, 'Feliciter populo Romano,' vel 'Reipublicæ;' non item 'Feliciter victoriæ Cimbricæ.' Idem Scheffero visum fuit.

§. 21 *Quidque insignius*] *Quid insignius*, iidem. *Salm.* *Que* ignorant etiam alii libri, et edd. V. B. et J.

Elata montibus suis Roma] Sic Cic. 'Mihi ipsa Roma, prope sedibus suis convulsa, obviam procedere visa est.' In Pison. cap. 22. Sic D. Hieron. Epist. ad Lætam: 'Movetur urbs sedibus suis, et inundans populus ante delubra semiruta, currit ad martyrum tumulos.' *Fr.*

In gladiatorio munere] Respicit ad studia spectatorum in muneribus gladiatoriis, in quibus alii alii generi gladiatorum favebant, et vincentibus his, quorum studium præ se ferebant, adplaudebant. Vid. Lips. II. Saturn. 24.

Cum in acie Cimbri succumberent] Præfero Ryck. cod. in quo scribitur, *cum in acie Cimbri occumberent*. *Græv.* Sic quoque Voss. 3. et vett. edd. quæ post primam prodierunt, nec non Camertis et Stadii. Retineo *succumberent*, quod est in aliis scriptis, et v. c. ut de gladiatoribus Suet. Calig. XXX. 'Retiarii tunicati quinque numero gregatim dimicantes sine certamine ullo totidem secutoribus succubuerant.'

CAP. 4. Hujus belli meminerunt, Epit. Liv. 63. Eutrop. [4, 38, 75, 12, et] 6, 2. notanter. Plura Sex. Ruffus, de Reg. Potest. Meminit Euseb. Lib. Temp. Aliqua Appianus in Illyrico. *Cam.* *Bellum Thracum* Naz. *de bello Traco* Pall.

§. 1 *Si Diis placet*] Vetustæ edd. etiam nostra, *sic Diis;* sed male: quamvis sic quoque Pal. 3. stant enim duo alii a nostra, quam et tuetur ipsa ratio. *Grut.* Indignantis enim hæc vox est, et aspernantis. Appius ap. Liv. 6, 40, 6. 'Perpetuos, si Diis placet, tribunos.' Ap. eund. 34, 2, 12. Cato: 'Nos, si Diis placet, jam remp. etiam capessere eas (feminas) patimur:' et 34, 32, 14. 'Non societatem modo, sed, si Diis placet, affinitatem etiam.' Simile porro est quod supr. 3. 1, 1. 'Quis speraret post Carthaginem aliquod in Africa bellum?' *Fr.* Fran. *sicut diis*, ceteri s. *sic diis*. *Si diis* etiam Magl. Reg. F, Voss. et ed. Junt. Sic passim Plautus et Terentius. Livius XXXVIII. 47. XXXIX. 29. et 36. XL. 13. XLI. 23. Add. Indic. et Donat. ad Terent. Eun. v. 3. 10.

Mare usque venerunt] N. Heins. mavult: *mare usque irruerunt*. Græv.

Eoque fine contenti] Si hoc fine contenti erant, cur indignantes Adriaticum telis petebant? Vides istam sententiam aliud postulare verbum, nisi velit ineptiarum redargui. Nihil autem hic subsidii in veteribus libris. Forte scripsit Florus: *eoque fine retenti*. Cum illos Adriaticum non sineret ulterius progredi, excandescentes iram suam testabantur jaculis in ipsum mare, quo retinebantur, barbara quadam stultitia missis. Si cui tamen magis arrideat Gronovii conjectura, qui legendum olim censebat: *eoque fine non contenti*, ei non repugnabo, nam et inferius in cap. 6. huj. lib. eadem macula obsidet editiones, quam abstersi ope veteris libri. Sic et Heinsium conjecisse postea ex ejus litteris cognovi. Firmat autem hanc opinionem duobus Flori locis. Alter est in cap. 1. hujus libri; 'Agrorum et vicorum populatione non contentus.' Alter est in cap. 6. 'Sed nec mari submovisse contentus.' *Idem*. Etiam aliis multis locis sic loquitur Florus. Sed ea non multum faciunt ad confirmandam conjecturam Gronovii. Nam alibi omittit negationem, ut et sæpe alii. Ita, ut hoc unum proferam, Ov. II. M. 131. 'Zonarumque trium contentus fine.' Itaque de hoc non tam ex conlatione plurium locorum, quam ex sententia singulorum statui potest, quæ hic videtur postulare, ut addatur negatio; quam et Pighius addidit ad A. U. 639. Nec Perizonio placebat vulgatum: pro *contenti* enim adscripserat, An *cohibiti*? Et rursus: Fort. *retenti*. Vir eruditiss. Joh. Schultingius ad Sen. Suasor. IV. *contenti* accipit pro, retenti. Hanc significationem interdum habet *continere*. Virg. I. G. 259. 'Frigidus agricolam si quando continet imber;' ubi Servius, detinet et impedit. Et X. Æn. 685. 'Ter conatus utramque viam: ter maxima Juno Continuit, juvenemque animi miserata repressit:' in quibus 'Continuit' et 'repressit' junguntur tamquam synonyma. Sed tamen in his 'continere' notat vim aliquam majorem et extrinsecus advenientem, qua quis detinetur, et prohibetur progredi: quomodo etiam 'contineri' dicuntur, qui undique clausi et constricti tenentur, ut expedire se non possint; veluti quum Cic. XIII. Phil. 3. dicit, 'Quibus enim septis tam immanes belluas continebimus?' Et Justin. V. 6. 'Quos vincula, non castra, continuerant.' *Non* hic facile intercidere potuit, vel propter ultimam syllabam vocis præcedentis, vel propter primam sequentis, vel denique, quod scriptum fuerat, n̄, ut sæpe, pro *non*.

Interveniente natura] Ita supr. 2, 2, 1. *Freinsh.*

§. 2 *Crudelitatis*] Qua nota infames olim Thraces fuisse, vel inde liquet, quod Alexandrum regem suum, 'Thracidam' cognominavere Judæi, propter crudelitatem, auctor Josephus Antiquit. 13, 23. Add. Thucyd. 7, 4, 16. *Idem*.

Litare diis sanguinem humanum] Rem multis nationibus, ipsisque adeo Romanis, usitatam, ut potuisset tacere de aliis Auctor, quod in suam civitatem retorqueri posset. Tertullian. in Scorp. cap. 7. 'Scytharum Dianam, aut Gallorum Mercurium, aut Afrorum Saturnum, hominum victima placari, apud seculum liquet. Et Latio in hodiernum Jovi, media in urbe humanus sanguis ingustatur.' Adde supr. 1, 16, 7. et Notas ad Justin. 18, 6, 12. *Idem*. Ryck. *litare diis sanguine humano*. Sed litare pro, sacrificare aut offerre ap. scriptores temporum meliorum, qui usi sunt oratione pedibus soluta, inveniri non puto. *Litare* enim, ut recte notavit Macrobius lib. III. c. 5. 'significat, sacrificio facto placasse numen.' Plaut. Pœn. II, 1. 'Nam ego hodie infelix Diis meis iratissimis Sex immolavi

agnos, nec potui tamen Propitiam Venerem facere uti esset mihi. Quoniam litare nequeo, abii illinc illico Iratus.' Et non longe post: 'Si hercle istud unquam factum est, tum me Juppiter Faciat, ut semper sacrificem, neque unquam litem.' Suet. Jul. 'Dein pluribus hostiis cæsis cum litare non posset.' Hinc et Servius ad illa IV. Æn. 'Tu modo posce Deos veniam, sacrisque litatis, Indulge hospitio, caussasque innecte morandi,' notavit: 'Diis litatis, debuit dicere. Non enim sacra, sed Deos sacris litamus: hoc est, placamus.' Poëtæ tamen nonnunquam sic loquuntur, ut Sen. Med. 'Plura non habui, dolor, Quæ tibi litarem.' Sed apud scriptores probatiores, qui non poëtice loquuntur, hostiæ dicuntur litare. Nam quod ap. Suet. legitur in Oth. cap. 8. 'Victimam Diti patri cæsam litavit,' ostendimus in notis ad illum locum, corruptum esse, et ex vetustissimo Memmiano et Roberti Stephani optima editione reposuimus: *Victima Diti patri cæsa litavit*. Mallem itaque, quod Gronovio quoque placebat, *libare Diis sanguinem humanum*. Tacitus XV. ann. 'Libare se liquorem illum Jovi Liberatori.' Liv. XXIII. 'Idque sacrum vas iis erat, quo solemnibus libarent.' Virg. Æn. V. 77. 'Hic duo rite mero libans carchesia Baccho.' Nunc nihil mutandum censeo. Florum enim aliosque hujus ætatis scriptores *litare* pro, sacrificare, offerre, posuisse certum est. Inferius III. 18. 'Non prius finem cædium fecit, quam Asculi eversione manibus tot exercituum consularium, direptarumque urbium, Diis litaretur:' et IV. 12. 'Concepere votum, ut cæsorum extis ducum et litarent et vescerentur.' Tac. Germ. 9. 'Cui [Mercurio] certis diebus humanis quoque hostiis litare fas habent.' Paullo inferius Ryck. *Mæotis* maluit quam *Mæotim*. Græv. Adnotat Sciopp. ad Priap. Carm. LXXI. 'litare' pro, sacrificare non temere alibi, quam ibi inveniri. Et in Ind. plane damnat 'litare' pro, sacrificare, tamquam non Latinum. Fallitur. Recte et Latine dici *litare Diis hostias* contra Servium etiam Salmasius docuit ad Solin. p. 9. e Propert. IV. 1. 24. 'Pastor et ad calamos exta litabat ovis:' et e Justin. XX. 2. 'Litatis hostiis:' quibus add. quæ habent Broekhus. ad Propert. l. d. et Heins. ad Ov. VI. F. 629. Sed quum inter ea, quæ ad refellendum Servium adferuntur, nullum sit testimonium probatorum Scriptorum prosæ ex optima illa et aurea ætate Latini sermonis, non videtur ratione carere observatio cl. Grævii. Et tamen eos, qui ante illam soluto sermone scripserunt, *litare* dixisse pro, sacrificare, cognosci potest e fragmento Valerii Antiatis ap. Gell. I. 7. 'Si hæ res divinæ factæ, riteque perlitatæ essent.'

Bibere in ossibus capitum] Eo refero verba hæc, ut intelligantur Thraces ex craniis interfectorum fecisse sibi pocula more barbarico: quem et Livius exponit, 23, 24, 15. Boii 'purgato capite' Posthumii, 'ut mos iis est, calicem auro cælavere: idque sacrum vas iis erat, quo solennibus libarent, poculumque idem sacerdoti esse' (quæ vox forte rectius omitteretur) 'ac templi antistitibus:' et Sil. 13, 481. 'At Celtæ vacui capitis circumdare gaudent Ossa (nefas) auro, et mensis ea pocula servant:' de simili re, et forte eadem Posthumii historia, Gellius, lib. 30. ap. Priscian. lib. 7. p. 239. Seneca Tragœdus, Thyeste, vs. 453. 'Venenum in auro bibitur.' (Maccab. 1, 11, 50.) Virgilius sine præpositione: 'Ut gemma bibat.' *Freinsh.* Vid. Ind. et interpp. Phædri I. 24. Ἐν χρυσῷ, ἢ ἀργύρῳ πίνειν Lucian. de Merced. cond. p. 468.

Et hujuscemodi ludibrio] Optimus liber, *cujusque modi ludibrio*, eximie.

Hoc est, omni ludibrii genere. *Salm.*

Cujuscemodi ludibrio] Ita Pal. 1. nec recedunt reliqui, nisi quod ipsi aut *cujusmodi*, aut *ejusmodi*. Grut. Sensus autem verborum videtur, non contentos simplici morte, fœdasse etiam insuper suppliciis, aliosque igni, fumo alios, necasse. Sicut Nero sævilt ludibriis in Christianos, ap. Tacit. 15, 44. *Freinsh.* Magl. *cujusquemodi;* Voss. *cujuscemodi;* ceteri *ejusmodi*, et, quod e Pall. adnotarat Salmasius, *ejuscemodi;* sed fere omnes demta copula *et*. *Cujusquemodi* pro, cujuscumquemodi est ap. Cic. pro Flacc. XVII. 'Cum tabulæ illæ ipsæ, cujusquemodi sunt, proferuntur.' Item ap. Lucret. Sall. et alios. Vid. Gifan. Ind. Lucret. Mercer. ad Dict. Cret. II. 18. et Wass. ad Sall. Catil. XL.

Tam igni, quam fumo] Idem doctiss. Wass. l. d. legit, *tam igni, quam ferro*. Nam putat Florum his verbis respicere ad præcedentia 'litare Diis sanguinem humanum,' et 'bibere in ossibus capitum;' et 'igni' referri ad hostias humanas, *ferro* ad capitum excavationem. Mihi verius videtur, hæc recenseri tamquam nova exempla crudelitatis Thracum, eo sensu, quo exponit Freinshemius. Nam fumum quoque inter genera cruciatus et suppliciorum fuisse, constat e Cic. I. Verr. 17. e Vulcat. Gall. Avid. Cass. IV. et aliis, quos ibi laudant Casaub. et Salmasius. Nec quidquam impedit, quo minus credamus Thracas quoque hoc genere crudelitatis in captivos fuisse usos. Adfert quidem Vir eruditiss. ad firmandam conjecturam suam ea, quæ leguntur in fine hujus cap. Thracas 'suis moribus' domitos, et in captivos 'igne ferroque' sævitum esse: nam ait, si hic legatur *fumo*, Florum etiam deinde dicere debuisse, in captivos *igne fumoque*, non *ferro*, sævitum esse. Verum hoc non procedit. Etenim si, quod in postremis verbis hujus cap. de ferro dicitur, id ita, ut supra ex illius sententia, accipiendum esset, consequens foret, Romanos etiam crania hostium exemto cerebro purgasse, et ad usum poculorum adhibuisse.

Partus quoque gravidarum] Ita Berol. et Voss. 1. sed Naz. Pall. et alii omnes scripti, item v. e. *gravidarum mulierum*. 'Tormenta' accipio funes circum ventrem tenses et ligatos. 'Tormento tensior' Priap. Carm. v. Vid. ibi Scalig. Colv. et Scip. Gentil. ad Apul. Apol. non longe a princ. Quamquam etiam aliis modis compresso ventre partus extorqueri potest.

§. 3 *Scordisci*] Gens originis Gallicæ, Epit. Liv. 63. Justin. 32, 3, 5. De ea, quæ supra de Thracibus in commune dicuntur, recenset Marcellin. 28, 7. et alii qui addunt, 'in ossibus capitum humanorum sanguinem bibere solitos.' Meminit hujus gentis Dio, p. 622. B. Sueyro, in versione Velleii, facit eos, *Pueblos de la Pannonia inferior, Castaldo* (addit) *los atribus la Rascia; llamanse, segun Dominico Negro, Bosnachi, en Tudesco Bosen.* Freinsh. Add. Ammian. Marc. XXVII. 4. Gronov. ad Liv. XXXIII. 12. et Cellar. Geog. Ant. II. 8.

Calliditas quoque ad robur accesserat] Ita supra 1, 3, 4. Horatius solus tres Curiatios vicit, 'addito ad virtutem dolo:' inf. 3, 11, 3. Parthi 'præter armorum fiduciam simulant trepidationem, et in campos fugam.' *Freinsh.*

§. 4 *Silvarum et montium situs cum ingenio consentiebant*] Supr. 3, 2, 2. 'Atrox cœlum, perinde ingenia.' *Idem.* Excidisse propter affinitatem litterarum vocabulum *gentis* existimat N. Heinsius, legique jubet: *Silvarum et montium situs cum ingenio gentis consentiebat.* Græv. *Consentiebat* Ryck. et Flor. Nihil mutandum arbitror. Flor. procem. l. I. 'Qui terrarum situs pingunt.' Sueton. Cæs. LVIII. 'Perspeculatus locorum situs.'

Modo] Puto ab aliena manu esse:

nec enim juvat sensum; sed aperte turbat. *Freinsh.* Non intelligo, cur hoc offenderit Freinshemium. Non videtur ei in mentem venisse, 'sed' hic dici pro, sed etiam, ut sæpe præcedentibus *non modo, non solum,* et *non tantum.* Liv. XXIII. 7. 'Id non obedienter modo, sed enixe factum est.' Et XXVII. 46. 'Nero non suadere modo, sed summa ope orare instititit.' Pompon. l. 48. §. 6. D. de Ædil. Ed. 'Non solum de mancipiis, sed de omni animali hæ actiones competunt.' Et Cic. I. de Sen. et II. Phil. 14. Vid. Ant. Augustin. II. Emend. 1. et Stewech. de Partic. Ling. Lat. Magis suspecta est mihi particula *aut*, eo quod hæc in obvio hoc genere loquendi conjunctione copulativa jungi video. Fort. *ac fugatus.* Vell. II. 82. 'Prædonesque fudit ac fugavit.' Flor. supr. II. 11. 5. et omnes alii. Solet autem priore loco poni 'fundere,' id est, pellere, (ut e Cæs. I. Gall. 52. 6. Auct. Bell. Afr. XXVIII. 2. et Flor. I. 1. 11. intelligitur; vel, si quis hoc mavult, 'dissipare,' 'dispergere.' Curt. VIII. 2. 22. 'Quos ubi dispersos fugavit:') posteriore *fugare.* Sed hunc ordinem Velleius præter suum et aliorum morem mutavit: II. 46. 'Ut transgressos in eam Parthos felici rerum eventu fugaret ac funderet.' Et Auctor Bell. Afr. XXXI. 8. 'Sæpe a se fugatis, pulsis, perterritisque.'

Simile prodigio] Sic editio Stadiana, quemadmodum ante eam visam legendum conjecerat Gruterus. *Freinsh.* Solus Flor. habet *simile.* Et sic Pigh. ad A. U. 629. alii *s.* et *e. simili.* Cic. pro Ligar. IV. 'Hæc non modo mirabilia sunt, sed prodigio simile est, quod dicam.' Terent. Eun. II. 2. 42. 'Monstri simile.' Vid. Freinsh. in Ind. Toll. ad Auson. Ep. IX. 24. actum agit.

Interceptus] Tac. Agr. V. 'Trucidati veterani, incensæ coloniæ, intercepti exercitus.' C. Nep. Iphicr. II. 'Moram Lacedæmoniorum intercepit.' Ubi frustra Gebhard. *interfecit.*

Cato] Vid. Epit. Liv. 63. et Eutrop. 4, 29. Hujus aliorumque impp. qui cum Thracibus bellarunt, meminit Ammianus, 27, 8. Dio in Excerpt. Vales. p. 628. *Freinsh.* Cato ipse tamen evasit: nam deinde repetundarum damnatus est e Macedonia. Vell. II. 8. et Cic. III. Verr. 80. et IV. 10.

§. 5 *Didius*] Vid. Ruffum, cap. 9. Triumphum inde consecutum esse patet ex Cic. in Pison. c. 25. *Freinsh.* De Didio Pigh. ad A. U. 639. et 641. *L. Didius* Fran. 'Titum Didium' vocat Cicero in Pison. XXV. Vid. Pigh. ll. dd. et ad A. U. 655. et 660.

Drusus] Epit. Liv. 63. Ruffus ubi supra. Dio ap. Vales. p. 628. Ad hunc pertinet hæc perioche ex Ὀλυμπ. ἀναγρ. ad Ol. 167. Μάρκος Δρούσος τοὺς Σκορδίσκους ἐνίκησε. *Freinsh.* Pigh. ad A. U. 641. et 643. Quod Florus dicit, 'vetuit transire Danubium,' non intelligo: nam sic loquitur quasi Danubius fuerit inter Thraciam et Macedoniam, aliasque provincias Romanas, quas Thraces incursabant: quod manifesto falsum est. Danubius enim Thraciam a Dacia dividit, et non minus ipsi Thraciæ, quam Macedoniæ aliisque provinciis Rom. a Septemtrione est; nec opus erat Thracibus eo trajecto, ut in Macedoniam, quam Drusus A. U. 641. provinciam habuit, venire possent.

Minucius] Epit. Liv. 65. Eutrop. 4, 83. Ruffus, Frontinus, 2, 4, 3. *Freinsh.* *Minucius toto vastavit Hebro*] Mirum loquendi genus pro, omnes gentes ad Hebrum sitas vastavit. Lipsius conjiciebat, *toto vallavit Hebro.* Non probo. Nam et adversatur historiæ et Latinæ linguæ. 'Vallari Hebro' possent forte Thraces dici ab hoste, si ab illo cogerentur non trajicere Hebrum, sed intra illius ripas se continere, quamvis et hoc valde dure, et improprie: sed 'toto

Hebro vallari' quid sit, nemo facile explicarit. Non est, ut omnium librorum scriptura convellatur. Virg. 'Totis Usque adeo turbatur agris.' Simile tamen loquendi genus occurrit superius lib. II, 16. 'Critolai manum per patentes Elidis campos toto cecidit Alpheo.' *Græv.* Vid. ad I. 18. 24. De Minucio Vell. II. 8. et Pigh. ad A. U. 644. et sequentem.

Dum perfidum glacie flumen equitatur] 'Flumen equitare,' aut 'campum equitare,' pro, per campum aut flumen equitare, nescio an Latinum sit: nemo sane ita loquitur. Scribimus, *dum per perfidum glacie flumen equitatur:* præpositionem *per* absorpserat prima syllaba dictionis *perfidum:* id in aliis locis factum quam multis, alibi ostendimus: *per perstrictum glacie flumen* ediderat optimus Vinetus, ex opinione sua, ut suspicor; nam in libris non extat: *perfidum glacie flumen* vocat, quod Minucius, dum flumini congelato exercitum suum fideret, multos amiserit, propter glaciei nondum satis firmatæ fragile et lubricum. Hoc si pensitasset Vir doctissimus, nihil temere mutasset. *Salm.* *Per perfidum glacie flumen*] Ita Naz. alii *perfidum gl. fl. equitatur:* quod esset dictum ut illud Horat. 4. Od. 4. 'Eurus Per Siculas equitavit undas.' Claudiani B. Get. v. 194. 'Equitataque summi Culmina Taygeti.' Et illud Virg. Æn. I, 71. 'Tyrrhenum navigat æquor.' Nec absimiliter Gallus I, 82. 'Innabam gelidas Tiberini fluminis undas.' Et Sidon. Epist. 8, 12. 'Si nunc etiam tuæ naves stagna Nilotidis aquæ per indigenas formidata crocodilos transfretarent:' idem Carm. 3, 6. 'Nam famæ pelagus sidere curro suo:' et Carm. 9, 13. 'Non nos currimus aggerem vetustum.' Verum enimvero nec hoc nec illud satis placet, sed omnino scriptum fuisse videtur; *per infidum glacie flumen equitatur:* sic Plin. 36, 15. 'Sedere auso tam infida instabilique sede.' Nisi quid obstat Marcellinus, qui et ipse 'Perfidas glacie valles' dixit 15, 25. *Freinsh.* *Perfidum glacie flumen equitatur*] Salmasius dubitat situe Latinum *equitare flumen*. Atqui Claudianus: 'Equitataque summi Culmina Taygeti.' Curt. IV. 9. 'Equitabiles campos' dixit, et lib. VIII. 14. 'Inequitabiles:' post insere τὸ *et; quam quod abscisis manibus relicti vivere, et superstites pœnæ suæ jubebantur*. Sic Latini scriptores solent. Hæc N. Heinsius. *Per perfidum* non est in Naz. sed est conjectura Salmasii. *Græv.* Immo Salmasius exemplari suo et Grut. in Notis auctioribus scripserat ita esse in Nazar. E Regg. nulla varietas ad Ed. Grævii, quæ *per* habet, adscripta erat: in aliis scriptis, et e. v. id non inveni. Sed est in omnibus aliis Edd. ante Grut. qui primus, ut puto, omisit. Potuit Florus hic quoque illud addidisse, ut supr. I. 10. 'Per patrium flumen equitat.' Sed de eo nihil definiri potest, cum utrumque recte dicatur. Voss. 3. *dum p. g. f. equitavit.* Conjecturæ Freinshemii omnino obstat locus Ammiani. *Perfidum glacie flumen* est, cujus glacies, quæ satis firma videbatur, fracta inequitantes fefellit: ut Virg. XII. Æ. 731. 'Perfidus ensis,' qui ex ictu in galeam fractus fuerat. Add. cl. Burm. ad Petron. c. CXXIII.

§. 6 *Piso*] Quis iste sit, quærunt Viri docti; quidam eum esse putant qui sub Augusto Thraces vicit. De quo Dio, 624. B. Sed nimis discordat temporum ratio: crediderim, fuisse eum, in quem acerrima Ciceronis extat. Qui imperatorem eum appellatum ait, prælio legatorum suorum, cum ipse longe abesset. c. 25. Orat. in Pison. Etiam Julius Obsequens, cap. 103. prodigiis ejus anni, quo hic Piso Macedoniam obtinuit, subnectit: 'In Macedonia Thraces subacti.' *Freinsh.* Refellit Freinshemium Rupertus, eo quod Obsequens

Thraces C. Mario, et C. Flacco *(L. Flacco* legit Rupertus, alii *C. Flavio)* Coss. subactos dicit, i. e. plus 40. annis ante, quam Piso, inimicus Ciceronis, Macedoniæ præfuit. Nec eum designari a Floro etiam hoc argumento esse potest, quod in aliorum rebus referendis fere sequutus est ordinem temporis a Catone ad Lucullum usque, qui 15. annis ante Pisonem, de quo agi putat Freinshemius, Cos. fuit. Nam quod Curionem post Appium ponit, levis, et tantum unius anni metachronismus est. Pighius putat Thraces a Pisone Prætore A. U. 650. victos esse: sed nullo satis certo argumento. Mihi non magis liquet, quis hic Piso fuerit, quam Stadio et Vineto, qui se de illo nihil certi posse tradere fatentur.

Rhodopen Caucasumque penetravit] Lipsius censebat emendandum esse *a Rhodope ad Caucasum penetravit:* sed non intellexit vim verbi. Nam 'penetrare' est, transire. Inferius III. 10. 'Nec semel Rhenus, sed iterum quoque et quidem ponte facto, penetratus est,' hoc est trajectus. Suet. Cæs. 'Eadem nave thalamego pæne Æthiopia tenus Ægyptum penetravit:' hoc est, transiit Ægyptum. Vell. II, 40. 'Penetratæ cum victoria Media, Albania, Iberia.' *Græv.* Add. Bentl. ad Horat. I. Carm. 37. 24.

Curio] Pertinet huc fragmentum illud Sall. H. 2, 1, 14. 'Eodem anno in Macedonia C. Curio, principio veris cum exercitu profectus in Dardaniam:' et forte illud alterum, H. 3, 5, 14. 'Atque eum Curio laudatum accensumque præmiorum spe, quibuscum optavisset, ire jubet.' Videndi sunt Epit. Liv. 92, et 95. Front. 4, 1, 43. Eutrop. 6, 2. Jordan. de Regn. Success. cap. 50. Ruffus, cap. 7. Cicero, in Pison. c. 19. etiam hunc triumphasse refert. Videtur autem hic postponendus Appio, nam ei successit. *Freinsh.* In Annalibus Pighii ad A. U. 678. perperam scriptum est Curionem ex prætura Macedoniam sortitum, pro, ex Consulatu. Nec recte ad A. U. 682. 'C. Servilius Curio' vocatur, qui erat 'C. Scribonius Curio.'

Curio Dacia tenus venit] Tollo τὸ *venit*, inquit N. Heinsius, et paullo ante scribe: *multis ibidem amissis*, non *quidem*. Græv.

Appius] De quo Eutrop. 6, 2. *Freinsh.* Et Liv. Epit. XCI. Oros. V. 23. et Sex. Ruffus. Add. Petav. XII. de Doctr. Temp. 38.

In Sarmatas] De his vide Dresser. Millen. 1. p. 88. *Freinsh.*

Lucullus] De hoc Cic. d. cap. 19. Pædianus, Ruffus, Eutrop., Oros. *Idem.*

Terminum gentium Tanaim] Non intelligit, ultra Tanaim nullas gentes colere; sed Thraces omnem eum tractum habitare ad usque Tanaim: Tanais enim 'Europam et Asiam medius interfluit.' Curt. 6, 2, 14. *Idem.*

§. 7 *Suis moribus*] Adde supr. 3, 1, 17. *Idem.*

Quod abscisis manibus, &c. jubebantur] Ita Vineti ed. et placet præ aliorum *videbantur*, quod extat quidem in Pal. 3. non etiam in 1. ac 2. De re ipsa sic quoque Zeno, in Serm. 'Incidantur ab articulis manus, a cruribus pedes: vivum se cadaver inspiciat.' *Grut.* Istud autem pœnæ genus ap. Persas olim usitatum fuisse, liquet ex Curt. 5, 5, 6. Eodem Fabius Æmilianus latrones Hispanos affecit ap. Appian. in Hispan. p. 292. et Josephus Clitum quendam tumultuantem, B. Jud. 2, 26. Alia exempla vide ap. Tac. 12, 14, 8. Marcellin. 29, 26. f. Zonar. tom. 2, p. 85. Possent vero Thracibus istis applicari verba Lamachi, ap. Apulei. lib. 4. 'Cur enim manui, quæ rapere et jugulare sola posset, fortem latronem supervivere?' In eod. Apuleii loco mendum est, quod eadem opera tollemus. Legitur; *Vix enim Thebas Heptapylos ac-*

cessimus, quod est huic disciplinæ primarium studium: sed dum sedulo fortunas inquirebamus populareis, nec nos denique latuit Chryseros quidam, &c. ridicule: quasi summa latronum ars esset Thebas accedere: malim; *Vix enim Th. Hept. accessimus, quum (quod est huic disciplinæ primarium studium) sedulo fortunas inquirebamus populareis: nec nos denique latuit Chryseros quidam, &c.* ubi adverte, vocabulum 'denique' eodem etiam modo usurpatum, ut notavimus in Ind. *Freinsh.* *Abscisis* in veteribus esse scripserat hic Salmasius. Ita Berol. Duisb. Fran. et v. e.

Vivere superstites] Vide Sen. in Controv. 'Vir fortis non habens manus.' *Freinsh.*

CAP. 5 Hoc bellum scripsit Livius, a lib. 76. usque ad 102. sed temporis injuria non extant nisi eorum argumenta. Late de hoc bello Appianus. Plura Plut. in Vitis Sullæ, L. Luculli, Cn. Pompeii. Multa Auctor de Vir. Ill., quatuor ultimis capp. Val. M. 4, 6, 2. ext. 8, 7, 16. ext. 9, 2, 3. ext. Front. 2, 1, 12, et 14. et 2, 2, 4. Aug. Civit. 3, 22. Plin. 2, 97. 7, 24. 25, 2. 33, 3. et 12. Plura Cic. pro L. Manil. Justinus, lib. 37, et 38. Eutrop. 5, 2. Oros. 5, 19. &c. *Camers.* Lege Dionis quæ restant: meminit et Athenæus, 5, 13. *Freinsh.*

§. 1 *Ponticæ gentes ad septentrionem in mare sinistrum jacent*] Sana hæc esse nemo, qui attendit, et non rudis est artium bonarum, sibi poterit persuadere. Quis enim in animum inducat non plane infantem scribere: *gentes in mare sinistrum jacent a mari Pontico cognominatæ*, cum illud ipsum mare sinistrum sit Ponticum, a quo sunt cognominatæ, ne dicam de ejusdem vocis inepta et insulsa repetitione? Non hoc fugit Lipsium, qui conjecit delendum esse τὸ *mare*, et scribendum: *Ponticæ gentes ad septentrionem in sinistrum jacent, a Pontico cognominatæ mari:* quod et mihi arridet, nisi forte scripsit Florus, *in sinistro jacent*. Ponticæ gentes sunt Septentrionales, et quidem ad sinistrum latus, si qui ex oriente versus occasum proficiscantur, aut a Septentrione respiciant Austrum; nomen habuerunt a Pontico, quod accolunt, mari: si quis vero ex Europa per Asiam minorem in illum terrarum tractum contendat, aut ex terris occidentalibus, ad dextram hæ gentes Ponticæ in Asia septentrionali jacent, unde et dicuntur dextra Ponti incolere aliis scriptoribus. Sic eleganter de situ Europæ Mela II. 1. 'Per eundem amnem [Tanaim] in Mæotida remeantibus ad dextram Europa est, modo sinistro latere innavigantium apposita.' Ubi scribendum *sinistro lateri:* dixit *modo sinistro lateri innavigantium apposita*, quia paullo ante in lib. I. cap. 5. scripserat: 'Hinc [ex *Oceano Atlantico*] in nostrum mare pergentibus læva Hispania, Mauritania dextra est.' *Græv.* Non adsequor omnia, quæ hic disputat Grævius de situ regionum Ponticarum. Id puto me scire, Pontum Euxinum et gentes, quæ hoc mare adjacent, ab Europa in Asiam venientibus ad sinistram, et contra ex Asia in Europam tendentibus ad dextram esse. Quod Ponticæ gentes dicuntur incolere dextra Ponti eo fit, quod pars illa Asiæ, quam tenent, est ad dextrum latus Ponti, ut opposita Europæ ad sinistrum. Unde Vell. II. 40. dicit Colchos, et alios iis vicinos 'dextra Ponti' incolere. Et Ov. II. Tr. 197. IV. 1. 60. IV. 10. 97. et alibi partem oppositam Europæ, in qua exsulabat, 'sinistra' et 'læva Ponti' vocat. Si recta est scriptura recepta, quam omnes libri habent, non video quis alius sensus horum verborum esse possit, quam: Ponticæ gentes jacent ad mare Ponticum, quod ex Europa in Asiam venientibus ad sinistram est: vel potius, ut Anna Fabri et alii: Pontum Euxinum a sinistra ha-

bent respectu Orientis. Sed nondum apud alios inveni hoc genus loquendi, 'regio,' vel 'gens in mare jacet,' eo sensu, quem hic habere debet. Flor. *a Septentrione*.

Rex antiquissimus Atheas] Scytharum rex quidam, ap. Frontinum, 'Atheas,' qui hic non est, nisi vehementer fallimur. *Ateas* sine aspiratione scribendum: nam ille Scytharum Rex 'Anteas,' vel 'Antias,' a Plutarcho vocatur: optimæ membranæ hoc loco legunt *ætas:* nimirum est *Æetas*, vetus ille Rex Ponti, Medeæ pater Αἰήτης, nam 'Æetes' et 'Æetas' extulerunt Latini. Ovidio etiam 'Ætas,' 'Pater Æta relictus.' Quin de *Æete* accipiendum sit, nolim dubitare, qui fuit antiquissimus Rex Ponticarum regionum: vulgo *Atheas* vel *Ethas:* male. *Salm.* *Æetas*] Ita videbatur rescribendum eruditissimis Viris, non immerito; nec enim præter hujus regis ætatem, (Medeæ autem patrem aiunt,) ulla gentium istarum mentio occurrit. *Freinsh.* *Æetas*] Sic recte hunc locum correxisse doctos viros auctor etiam est liber Ryckianus, in quo scribitur *Oetas* corrupte quidem, sed proxime verum. Vulgati *Atheas*. Græv. *Oetas* etiam Reg. Q et Voss. 3. ut quidam libri ap. Val. Flac. I. 43. Reg. F et Voss. 2. *Etas*. Pall., libri Vineti, Duisb. Fran. Voss. 1. et v. e. *Ethas*. Tollius nihil adnotarat. *Æta* est in vulgatis Ov. Epist. Med. vs. 29. et VII. Met. 170. quod ibi, et ad Epist. Hypsip. vs. 108. e Mss. emendat Heinsius. In Varr. II. de R. R. 1. ante Rob. Stephan. edebatur *Œta* pro *Æeta;* quod in Ms. Politiani erat *Æata*.

A septem Persis oriundus] Adde Polyb. 5, 43. Joseph. undecimo Orig. Judaic. et Auctor. de Vir. Ill. cap. 76. *Vin.* Iis nimirum, qui cum Dario ad recipiendum a Magis regnum conjuravere, de quibus vide Bongars. et Bernecceer. ad Justin. 1, 9, 9. Item Diodor. lib. 31. Justinus recidit hanc partem ex lib. 37. Trogi, ut Prologus arguit. *Freinsh.* Eodem modo Curt. IV. 12. 'Orsines a septem Persis oriundus.' Vid. ibi Freinshem. Quem Florus hic 'Artabazem' vocat, et Ampelius, auctore, ut dicit, Sallustio, 'Artabanem,' is aliis est 'Mithridates,' conditor regni Pontici. Is enim erat e stirpe regia Persarum, et genus referebat ad unum e septem illis Principibus, qui adversus Magos conjuraverant. Appian. Mithrid. p. 176. et Diodor. Sic. lib. XIX. p. 692. Add. Rupert. ad h. l. et Spanh. de Usu et Præst. Numism. Diss. VIII. §. 4. ubi et alia leguntur huc pertinentia. Seriem generis Mithridatis hic exhibet Rupert. Palmerius in Exercitat. p. 160. et Reines. ad Rupert. Epist. XXI. et XXIII.

§. 2 *Mithridates*] Quem 'Magnum' vocat Sueton. Cæs. XXXV. In Nummis Græcis 'Mithradates;' de quo rursum Spanh. dict. oper. Diss. II. §. 3. et Bongars. ad Justin. XXXVII. 1. Duisb. et v. e. *sertis P. o.*

Decem et septem anni Annibali] Vide supr. 1. 2, 6, 1. *Freinsh.* Hunc numerum habent Flor. Magl. et Voss. 3. alii *quatuordecim*. In Flor. quoque desideratur *anni*, et potest abesse.

Quadraginta annos] Adonis Chronic. sub anno 4718. 'Quod triginta annis, vel, sicut aliqui scribunt, quadraginta, gestum est.' Vide Bongars. ad Justin. 37, 1, 7. et Plin. 7, 26, 5. *Freinsh.* Add. Petav. IV. Rat. Temp. 16.

Felicitate] Respicit ad cognomina Syllæ et Pompeii. In Lucullo, quia is nihil sibi proprium habebat, coactus fuit confugere ad generale nomen virtutis.

§. 3 *Attrectari*] Carpi, minui, aliquid ex his detrahi. Nam *attrectare* non modo est, simpliciter contingere, sed etiam animo rem alienam sibi habendi, et vindicandi. Liv. XXVIII. 24. 'Insignia etiam summi imperii, fasces securesque, attrectare ausi.'

Idem XXXIV. 4. 'Et jam in Græciam Asiamque transcendimus, et regias etiam attrectamus gazas.' Solin. c. II. 'Dum etiam ea attrectare auderet, quæ concesserant in Arcadum jura.' Ita vulgo ibi legitur pro quo Pier. in Virg. Æn. VIII. 206. habet, *Dum tractat etiam ea.* Sic 'Contrectare' ap. JCtos, et furtum 'contrectatio fraudulosa lucri faciendi gratia.' Magl. *atractari*, pro *attractari*, vel *adtractari*, ut scribebant veteres. Vid. supr. ad I. 22. 2. et Pier. ad Virg. Æn. II. 719. *Illius belli parce prætenderat* Voss. 2.

§. 4 *Spem ac fiduciam dabant nostra vitia*] 'Civilis, non minus vitiis hostium, quam virtute suorum, fretus.' Tac. H. 4, 34, 10. et Agr. 32, 2. ubi Galgacus de Rom.: 'Nostris illi dissessionibus (al. *dissensionibus*) clari, vitia hostium in gloriam exercitus sui vertunt:' h. e. suæ virtuti imputant victos hostes, cum ipsorum dissensionibus debuissent. Sic inf. 4, 2, 62. hujus Mithrid. filius magis discordiæ Romanæ 'fiducia, quam suæ virtutis,' bellum cœpit. Inde Plin. 7, 27. 'Bello civili, quod omnia externa conciebat.' Liv. 3, 38, 4. 'Sabini spem in discordia Romana ponentes.' Adde inf. 4, 12, 1. *Freinsh.*

Invitabat occasio] Terent. Eun. 3, 5, 57. 'An ego occasionem Mihi ostentatam, tam brevem, tam optatam, tam insperatam, Amitterem?' Pertinet huc quod Aristot. Rhet. 2. refert, προφάσεως δεῖται μόνον ἡ πονηρία. Suet. Cæs. 35, 4. 'Occasione temporum bellantem.' Vid. cap. seq. in pr. *Idem.* Cic. X. Fam. 4. 'Ne inter aliena vitia hæ gentes nostra mala suam putent occasionem.' Sed Mithridates jam ante discordiam Syllæ ac Marii arma adversus Romanos moverat. Nam belli civilis hæc causa et origo fuit, quod Marius bellum Mithridaticum, et provinciam Syllæ decretam ei eripere conabatur. Bellum Sertorianum autem demum aliquot post annis exortum fuit, Mithridate jam dudum a Sylla victo. Itaque hæc Mithridatem non ad bellum primum adversus Romanos suscipiendum invitarunt. Pro *disjungeremur* Perizonius malebat *distringeremur*, ut mox, *in lassos simul atque districtos.*

Nudum imperii latus] Non munitum præsidiis militum, qui bellis civilibus inde abstracti alibi detinebantur, ut putat Florus. Lucan. VIII. 424. 'Arctoum Dacis Rhenique catervis Imperii nudare latus.' Metaph. a gladiatoribus, qui 'latus,' et 'latus nudum dare,' vel 'præbere,' dicuntur, quum id ad ictus patet: cui contrarium est 'tectum latus.' Vid. Lips. II. Saturn. 20. et Broekh. ad Tibull. I. 4. 46.

Ostentabant] Naz. *ostendebant*, et alter Pal. quod plurimæ editiones erant sequutæ, simplicius et melius arbitror. *Salm.* Sic quoque Ryck. Flor. Magl. Regg. et Voss. 1. 2. Nihil interest: nam hæc inter se permutantur. Vid. Heins. ad Ov. I. A. A. 627. Drakenb. ad Liv. XXVIII. 3. 11. *Ostendere* pro, ostentare dici docet cl. Burm. ad Phædr. I. F. 12. Et sic *ostentare* pro, ostendere. Suet. Aug. LXXXVII. 'Quotidiano sermone quædam frequentius et notabiliter usurpasse eum, literæ ipsius autographæ ostentant.' Cic. IV. Ep. Fam. 14. 'Cædem ex altera parte belli exitus ostentat, ex altera servitutem.' Terent. Eun. III. 5. 57. 'Occasionem mihi ostentatam.' Flor. III. 21. 19. 'Ostentata spe pacis:' pro quo 'ostendere spem' dicunt Terent. Phorm. V. 4. 7. et Suet. Aug. XXV.

§. 5 *Captato*] Sic o. s. et e. præter Voss. 1. in quo est *capto*, et Ryck. qui *capro* habet, pro *capto*. J. Fr. Gronovius ad Liv. XXVI. 12. et XXXV. 19. multis locis Livii, in quibus legitur 'captatum tempus,' et 'captato tempore,' partim e Mss. partim e conjectura emendat *captum* et *capto*, et Florum hic quoque scripsisse putat

capto tempore. Certum est veteres sæpe ita loqui, et sic 'capta occasione' dicunt Auct. Bell. Afr. LVI. et Bell. Hisp. XXVI. Sed non existimo ubique emendationem tentandam. Ov. III. ex Pont. 1. 129. 'Eligito tempus captatum sæpe rogandi.' Cic. c. XXV. de Arusp. Resp. 'Captatur occasio.' Sen. Ep. XLVII. in fin. 'Occasionem nocendi captant.' Suet. Vesp. XXI. 'Eaque momenta domestici ad aliquid petendum magnopere captabant.' Add. adnotata ad Liv. XXXV. 2.

Ab ultima veluti specula Septentrionis] Hæc non satis sana videntur Grævio ad II. 16. 1. Non video, cur cuiquam suspecta esse possint. Notum est omnia loca alta dici 'speculas.' Vid. supr. ad II. 2. 19. Septemtrionales regiones autem omnibus terris editiores esse putabant veteres, ibique altissimos montes Riphæos ponebant. Virg. I. G. 240. 'Mundus ut ad Scythiam Riphæasque arduus arces Consurgit; premitur Libyæ devexus in Austros.' Justin. II. 1. 'Scythiam adeo editiorem esse omnibus terris, ut....' Plin. VI. H. N. 5. 'Subjicitur Ponto regio Colchica, in qua juga Caucasi ad Riphæos montes torquentur.' Paullo post Naz. *Asia inde;* nihilo deterius, ait Gruterus: sic etiam Voss.

§. 6 *Aderat*] Hæc vox adest quidem editt. quamplurimis, sed non extat in vetustissima: male, agnoscuntque Pall. o. *Grut.* Et alii o. s. et e. Sall. Jug. L. 'Numidæ alii postremos cædere: pars a sinistra ac dextra tentare: infensi adesse atque instare.'

Sævitia, quasi virtute] Sic de Sylla Dio, ap. Vales. p. 658. Ὥσπερ τινὰ ἀρετὴν οὖσαν, τὸ μηδὲ ἐν ταῖς μιαιφονίαις τινὸς ἡττᾶσθαι. C. Cassius, in Cic. Fam. 15, 19. 'Scis, Cnæus quam sit fatuus: scis, quomodo crudelitatem virtutem putet.' *Freinsh.*

§. 7 *Edicto, quum omnes*] Idem liber, *ut quum omnes:* legerim, *ut quo omnes: quid atrocius uno ejus edicto? ut quo omnes, qui in Asia forent, Romanæ civitatis homines, interfici jussit:* nec malum esset, *uno ejus edicto, quo omnes,* &c. assentientibus quibusdam libris. *Salm.* Edictum Mithridatis hujusmodi erat, ut ad tricesimam diem observationis omnes pariter Romanos, qui apud eos essent, et Italos, eorumque mulieres cum pueris et liberis, qui Romani sanguinis esse censerentur, interficerent. Auctor Appianus. Interfecta autem sunt hominum 150000. auctore Plut. Sulla cap. 48. Val. autem M. 9, 2, 3. ext. dicit 80000. civium Rom. August. ubi supra. *Cam.* Idque eadem die atque hora. Vell. 2, 18, 2. D. Hieron. de Errorib. Orig. 'Quasi ad Mithridatis literas, omnis veritas uno die de voluminibus ejus raderetur.' Adde Dion. ap. Vales. 657. Eo tempore Coi cives Rom. templo Æsculapii inductos salvos præstiterunt. Tac. 4, 14, 3. Simile huic edictum fuit, quod Haman adversus Judæos procuraverat. Esther. 3, 13. Joseph. Antiqu. 11, 6. Imitatus videtur Mithridatem Julius magister militiæ trans Taurum, qui Gothos per Thracias dispersos 'datis tectioribus literis ad rectores civitatum et castrorum Romanos, omnes uno eodemque die mandavit occidi.' Marcellin. fine Historiar. Dioclet. uno die destruxit Ecclesias. Theodorit. Hist. Eccles. 5, 38. Hunerichus omnes Africæ Ecclesias uno die clausit. Victor. Uticens. lib. 3. Cato multas Hispaniæ urbes uno die muris nudavit. Zwing. 65. m. 2. ex Liv. 34. et Frontino. Pertinent etiam huc Vesperæ Siculæ, nuptiæ Parisienses, &c. *Freinsh.* *Quum omnes* est constans lectio librorum, præter Naz. e quo Salmasius adnotarat *ut omnes:* nam eum male vidisse, quum in Notis ex eo descripsit *ut quum omnes,* dicit Gruterus. N. Heinsius ad marginem libri sui etiam scripserat *ut quo,* et mox

Jussi. Edictum Mithridatis dicit epistolas illius Asia occupata ad Satrapas et Magistratus urbium missas, ut post trigesimum diem, quam eæ literæ scriptæ erant, omnes cives Romani et Italici cum conjugibus et liberis interficerentur. Ita ii, quos laudat Camers, quem non intelligo. De numero occisorum Voss. ad Vell. II. 18.

Templa] Vid. Appian. Mithrid. p. 185. *Freinsh.*

§. 8 *Aperiebat*] Vid. Ind. Liv. XLII. 52. 'Qui transgressi in Asiam incognitum famæ aperuerint armis orbem terrarum.' Et XLIV. 4. 'Attalum et Misagenem præsidio esse saltum aperientibus jubet.'

Firmius stetit ceteris] *Excepta Rhodo, quæ pro nobis stetit, ceterum Cyclades, Delos, Eubœa, et ipsum Græciæ decus Athenæ tenebantur:* addicentibus omnibus scriptis exemplaribus, sic legimus. *Salm.* Rhodum eo nomine magnopere commendat Velleius, 2, 18, 3. *Freinsh.* *Excepta Rhodo, quæ pro nobis stetit, ceterum Cyclades, Delos, Eubœa*] Hæc sic emendavit ex vetustis codd. Salmasius, quod amplexæ sunt recentiores edd. In antiquioribus editis legitur: *quæ pro nobis firmius stetit ceteris.* In Ryck. *firmius* etiam reperitur. Sane *ceterum* hic poni non apte videtur. Veterum igitur editionum lectio non est explodenda. *Græv.* Salmasius non adnotarat a Naz. et Pall. abesse *firmius.* Itaque suspicor eam vocem, quæ in aliis o. s. et e. est, in Animadversionibus ejus vel typographorum vel ipsius culpa excidisse. Nec ulla causa est, cur rejici debeat. Liv. XXII. 61. 'Qui sociorum ad eam diem firmi steterant, tum labare cœperunt.' *Constantius stare* dicit Cic. Brut. LXXIX. 'Ut nemo contra civium perditorum popularem turbulentamque dementiam a Senatu et bonorum causa steterit constantius.' *Ceterum* non apte hic poni, recte, mea sententia, judicat Grævius. Habent tamen illud omnes Mss. præter Voss. 1. et 2. et Edd. vett. excepta Ald. in qua ut in Voss. 2. est *ceteris:* quod deinde ediderunt Camers, Stad. et alii.

Athenæ] Liv. Epit. 78. Hinc Piso: 'Hos esse Mithridatis adversus Sullam socios:' ap. Tac. 2, 55, 2. Quos tamen defendit Vell. 2, 23, 5. Multa quæ huc faciunt, petere possis ex eruditissimo tractatu Joan. Meursii, de Fortuna Atheniensium. *Fr.*

§. 9 *Afflabat*] Freinshemius in Ind. exponit de propinquitate, quasi qui tam propinquus Italiæ esset, ut etiam spiritu contingere eam posset. Ov. M. I. 542. 'Imminet, et crinem sparsum cervicibus adflat.' Videtur etiam ita posse accipi: Terror Regis jam Italiam et Romam ipsam percellebat, et attonitam reddebat: quemadmodum qui fulmine tacti sunt, 'adflari' dicuntur. Vid. Barth. ad Claud. I. de Rapt. Proserp. 1.

Vir armis optimus] Idemque pace pessimus. Inde Val. M. 9, 2, 1. 'L. Sylla, quem neque laudare, neque vituperare quisquam satis digne potest, quia dum quærit victorias, Scipionem se populo Rom., dum exercet, Annibalem repræsentavit.' Simile Marii elogium, in Ep. Liv. 80. 'Haud facile est dictu, utrum bello melior, an pace perniciosior fuerit:' et Antonii primi, ap. Tac. H. 2, 86, 5. 'Pace pessimus, bello non spernendus.' *Syllæ* autem cognomentum unde transierit in Cornelios, disce ex Macrob. Saturn. 1, 17. *Freinsh.*

Quasi manu] I. e. facile, nullo negotio. Infr. IV. 2. 49.

§. 10 *Frugum parentem*] Ita loquitur propter fruges Atheniensibus primitus inventas aut invectas: vide Diodor. 5, 69. *Freinsh.* Hæc inepte dici videntur: quasi scilicet fieri non potuerit, vel debuerit, ut, quia in Attica primum inventa fertur ratio frumenti serendi, ibi unquam illius esset inopia: quum notum sit, eam regionem propter exilitatem et maciem

soli etiam in pace sæpe laborasse penuria annonæ. Vid. Spanh. ad Julian. Orat. I. p. 78. Appian. Mithridat. p. 195. scribit, tantam famem fuisse, ut quidam non abstinuerint cadaveribus. Hi Floro sunt 'humani cibi,' ut Ov. IX. Heroid. 68. et ibi 429. quæ loca indicavit Reitz. in Ambiguis, 'humanæ dapes,' pro carnibus humanis. 'Humanorum corporum dapes' Val. Max. VII. 6. ext. 2. Aliter 'humani cibi,' 'humanus victus,' 'humanæ dapes' dicuntur, quibus homines a ferino victu cultuque ad mitiorem et mansuetiorem vitam traducti vesci didicerunt: vid. Fragm. e Cic. Œconom. ap. Columell. Prœm. lib. XII. de R. R. Plin. XVII. H. N. 9.

Subruto] Suffosso, Liv. XXI. 11. 'Afros cum dolabris ad subruendum ab imo murum mittit.' Vel, muris ariete eversis. Idem XXXI. 46. 'Muri quoque pars ariete incusso subruta multis jam locis prociderat.' Utroque genere oppugnationis usus est Sylla. App. ib. p. 193. et seqq.

Sex quoque et amplius muris] Quidam scripti addunt, *munitum*, eo ipso pejores: eleganter, *Piræeus sex et amplius muris:* sic alibi dixit, 'Brundusium inclito portu:' quo loco etiam de suo, *cum inclito portu*, correctores imperiti addiderunt. *Salm.* V. e. auctior, *muris munitum, postquam:* nec aliter Pall. Porro primus hic luxatus est, quippe qui ei, quod præcessit, 'mox subruto Piræei portu,' adjecerit statim illa quæ habemus post medium capitis, *mox subruto Piræei portu Colchis tenus, &c.* ceterum intermedia persequitur ante medium capitis sexti. *Grut.* Ryck. *Subruto quoque Piræei portu, sex quoque et amplius muris munito.* Sed merito codicum aliorum scriptionem asseruerunt Viri docti. Qui sunt illi sex muri qui subruti sunt a Mithridate? Longo tantum muro portum illum fuisse firmatum, (qui triplex erat borealis et meridianus, altus quadraginta cubitos, longus totidem stadia, tam latus ut duo currus sibi obvii in illo sine noxa et alterutrius periculo decurrere possent; Justino dicantur muri brachia Piræeum urbi jungentia, Græcis σκέλη; his accedebat tertius, qui medius erat inter urbem et portum, et hinc dicebatur διὰ μέσου, de quo vide Harpocrat. διὰ μέσου) ex priscorum monumentis constat. Beda tamen de Nom. Locorum in Act. Apost. septemplicem murum hunc portum habuisse contendit. 'Athenæ,' inquit, 'civitas in Achaia Philosophiæ dicata studiis, &c. cujus Piræeus portus septemplici quondam muro communitus fuisse dicitur.' Hæc Beda hausit ex Floro, apud quem cum legisset Piræeum sex et amplius muros habuisse, tradidit septemplicem ejus murum fuisse. Sed per sex muros credo Florum intellexisse muros interiores transversos, aut potius munitiones intus excitatas, quibus intra muros illos longos dissepserant illud spatium, quod brachia muri longi complectebantur, ut una parte capta, alteri, quæ novo opere erat munita, expugnandæ vires et tempus impendere cogerentur obsessores. Nostri hodie vocant *afsnydingen*. Hæc vera esse clare docet Appianus Alex. de Bello Mithridat. Nam cum narrasset Sullam partem muri Piræei subruisse, Ἀρχέλαος αὐτίκα νυκτὸς τὰ πεπτωκότα τοῦ τείχους ᾠκοδόμει, μηνοειδῆ αὐτοῖς πολλὰ περιβαλὼν ἔνδοθεν. *Archelaus statim noctu muros collapsos erexit, multis operibus lunatis intus eos muniens:* μηνοειδῆ videntur opera fuisse, quorum forma non dissimilis fuit illis, quæ hodie vocantur *Halve manen:* at sequitur statim: Οἷς ἔτι νεοικοδομήτοις ὁ Σύλλας αὐθις ἐπεχείρει παντὶ τῷ στρατῷ, νομίσας ἀσθενῆ καὶ ὑγρὰ ἔτι ὄντα ῥᾳδίως καθαιρήσειν· κάμνων δὲ ὡς ἐν στενῷ, καὶ βαλλόμενος ἄνωθεν ἔκ τε μετώπου καὶ τῶν κεράτων, ὡς ἐν μηνοειδέσι χωρίοις, τοῦ μὲν ἐπιχειρεῖν ἔτι τῷ Πειραιεῖ κάμνων ἀπεῖχε τῇ γνώμῃ. *Has tanquam recenter exstructas oppug-*

navit Sulla omnibus copiis; ratus infirmas adhuc et humidas eas esse, et facile posse everti. Cum vero frustra laborasset tanquam in angustiis, et a fronte pariter et a lateribus infestaretur telis, tanquam ex lunatis munimentis, ab oppugnatione omnino destitit: χωρίον est castellum. Et inferius urbe capta cum rursus Piræum tentaret Sulla: *Κατήρειψέ τι τοῦ μηνοειδοῦς, ὑγροτέρου καὶ ἀσθενεστέρου ἔτι ὄντος, ἅτε νεοδμήτου. ὑπιδομένου δὲ πρότερον τοῦτο Ἀρχελάου, καὶ προσοικοδομήσαντος ἔνδοθεν ὅμοια πολλὰ, τὸ μὲν ἔργον ἦν τῷ Σύλλᾳ διηνεκὲς, ἐμπίπτοντι εἰς ἕτερον ὅμοιον ἐξ ἑτέρου. Subruit aliquid illius operis lunati, quod erat humidum et infirmum; quippe nuper positum erat: cum vero Archelaus hoc ante providisset, interius multis similibus aliis operibus factis, nullum laboris finem inveniebat Sulla, incidens in aliud aliudque simile opus:* paullo post vocat τείχη. *Τοιῶνδε τειχῶν κρατῆσαι φιλοτιμούμενοι. Hos muros superare nitentes.* Et statim dicitur Archelaus, cum videret se non posse sustinere impetum Romanorum, et hæc opera tueri, *ἐκλιπεῖν αὐτοῖς τὰ τείχη, deseruisse hos muros*, et in munitissimum Piræei locum, qui undique mari cingebatur, se contulisse. Vides variis operibus fuisse munitum intus Piræeum, non semper, sed tempore illo, quo obsidebatur: quod si aliter sensit Florus et Beda, passi sunt aliquid humani. Cogitavi quidem aliquando per sex illos muros Florum fortasse intellexisse duo illa muri longi brachia seu latera, Australe et Septentrionale, nec non illum murum quo Munychia cingebatur, nam et ille portus erat muro firmatus, qui tamen dnectebatur muris Piræei, et tres septos illos portus, sive stationes navium quæ in Piræeo erant, de quibus Scylax Caryandensis in Periplo, seu quicunque antiquus illius Peripli auctor est: Πειραιεὺς λιμένας ἔχει γ΄. *Piræeus portus habet tres;* et Hesych. Ἔχει δ' ὁ Πειραιεὺς λιμένας τρεῖς κλειστούς. *Habet Piræeus tres portus clausos*, hoc est, ut existimo, munitos. Ab his portibus Piræeum triplicem dici olim monuit Vir incomparabilis, Isaacus Vossius, ad hunc Periplum, ostendens alterum portum in Piræeo Κανθάρου, alterum Ζέαν, appellari. Eodem modo autem hic sex muris munitum esse Piræeum scribi a Floro, ut superius II, 6. scripsit Syracusis fuisse triplicem murum, quia tres erant Syracusarum partes, Insula, Tyche, Acradina, singulæ suis muris cinctæ, quamvis alii recte quartam addant, Neapolin nimirum. Sed prior sententia verior est. *Græv. Munitum* etiam Toll. Duisb. et Fran. *munitam* Reg. Q, *munito* Voss. 2. A Naz. Reg. F, Voss. 1. 2. Edd. B. S. P. A. et recentioribus, hæc vox abest; quam additam suspicor a correctoribus, qui putarint Florum voluisse dicere, Piræeum sex, et amplius, muris munitum fuisse: quemadmodum etiam accepit Oros. VI. 2. 'Piræeum septemplici muro communitum diu obsedit.' Nec video quomodo aliter, quam ex sententia Grævii, exponi possit, quod de 'sex, et amplius, muris' scribit Florus, quas 'multiplices Piræei munitiones' vocat Vell. II. 23. Sed magis puto supplendum esse, subrutis, quam hæc verba ita ut Salmasio placet accipienda.

In honorem mortuorum] Majorum nempe, rebus pace belloque gestis, adhæc artium multarum inventione cultuque, nobilissimorum. Ob eamdem causam postea etiam Cæsar his pepercit. Appian. Bell. Civil. lib. 2. p. 482. 'Atheniensibus quoque supplicibus dedit veniam, his verbis: Quoties tandem vos, vestrapte culpa pereuntes, servabit majorum vestrorum gloria?' Idem Cæsar de Massiliensibus in Comm. Bell. Civil. 2, 22. 'Cæsar eos magis pro nomine et vetustate, quam pro meritis in se civitatis, conservans.' Porro majorum celebritatem delinquentibus sæpius præsidio esse notavit Berneccerus ad

Suet. August. 5, 2. m. Ceterum Athenienses excusat Vellei. 2, 23, 5. *Freinsh.* Excusat quidem, sed non persuadet omnibus. Vid. ibi Interpretes.

Donavit] Veniam iis dedit, et pepercit ob sacra et pristinam majorum gloriam. Sen. II. de Ira 21. 'Causæ suæ, et prioribus factis, et bonis in futurum promissis donetur.' Justin. XXXVIII. 6. 'Ut ne victum quidem (Jugurtham) memoriæ patris donarent.' Cic. XIII. Ep. Fam. 73. 'Peto, ut ejus filios, qui in tua potestate sunt, mihi potissimum condones.' Add. Freinsh. in Ind. et Græv. ad Cic. v. Ep. Fam. 7. Sic *dare* ap. Liv. VII. 20. 'Cære sacrarium populi Rom. hospitio Vestalium cultisque Diis darent:' χαρίζεσθαι dicit in hac re narranda Plut. in Syll. Ἐγκώμιόν τι τῶν παλαιῶν Ἀθηναίων εἰπών, ἔφη χαρίζεσθαι πολλοὺς μὲν ὀλίγοις, ζῶντας δὲ τεθνηκόσι. 'Sacra' hic non tantum Eleusinia intelligo, ut quidam, sed et alia. Erant enim Athenienses, ut scribit Pausan. Attic. XVII. et XXIV. religiosissimi, cultuque Deorum et studio religionis omnes Græcos superabant. Unde Athenæ ἱερὰ et ἱερωτάτη πόλις ap. Aristoph. Equit. vs. 579. et 1034. et Pac. 1036. Quod autem Syllam Atheniensibus pepercisse dicit Florus, id de urbe verius est, quam de civibus; nam in hos primum satis crudeliter victoriam exercuit. Vid. Plut. in Syll. et App. Mithrid. p. 195.

§. 11 *Mox eum*] Vide Vell. 2, 23, 4. *Freinsh.*

Cum Eubœa atque Bœotia præsidia Regis dispulisset] Longe verius Ryckianus: *c. E. a. B. præsidia Regis depulisset.* Græv. Hoc recipiendum putavi: quod vulgatum non Latine dici credo. Idem Codex, libri Salmasii, Berol. Duisb. Fran. et v. e. *Chæroniam.*

Ipsum opprimit] Nazarianus: *ipsum opprimit:* et mox, *et debellata foret:* ut de Asia intelligatur; sed præstat vulgatam servare, et de ipso Mithridate accipere. *Salm.* Vulgata est in omnibus aliis libris. Sed Mithridatem in Asia a Sylla victum fuisse Floro non credo. Nam Sylla in Asiam transgressus est invitatus a Rege pacis faciendæ causa. Plut. et App.

Cito, quam vere] Hic quoque idem accidit Floro, quod supr. III. 3. 3. in eo notavit Grævius. Nam Sylla non nisi post aliquot annos confecto jam bello civili de Mithridate triumphavit. Nec triumphi cupiditate pacem cum Mithridate fecit; sed ut adversus factionem Marianam in Italia dominantem arma converteret, quum se utrisque parem non esse intelligeret. Plutarch. in Syll. et App. Mithrid. p. 204. et seqq.

§. 12 *Recepit Bithyniam a rege Nicomede*] Hoc manifesto mendosum, ut aliis jam observatum est. Aberrantia paululum hæc vestigia sequutus, colligo legendum: *recepit Bithyniam Regi Nicomedi, Ariobarzani Cappadociam.* Vitiosa scribendi ratio *rege* pro *regi.* Deinde imperitiores correctores præpositiones adjecerunt. *Salm.* Lipsius bene emendat, Electorum 2, 19. *Nicomedes, Ariobarzanes Cappadociam.* Grut. Vir doctus legit *Bithyniam Regi Nicomedi, Ariobarzani Cappadociam.* Freinsh. Conspirant in hac fœdissima macula, dudum a doctis animadversa, omnes libri adhuc visi. Justus Lipsius rem acu tetigit, et minima mutatione huic loco suum nitorem reddidit, scribendum præcipiens: *recipit Bithyniam a Rege Nicomedes, Ariobarzanes Cappadociam.* Alii longius abeunt. Idem etiam visum fuit politissimo, et, cum superesset, mihi amicissimo viro Tanaquillo Fabro. *Græv.* Item Ryckio, Perizonio, et Tollio. Nec scripti nec editi libri variant, nisi quod in Ed. P. non est *ab.*

Ut sæperat] Sunt a glossa hæc duo verba, meo quidem animo. *Freinsh.*

§. 13 *Quippe Rex Asiæ et Europæ quodammodo inescatus*] Si sic scripsit Florus, inepte scripsit. Verum *et Europæ* a sciolo insertum esse puto. Nam Asiam repetebat, ut ostendunt sequentia, tanquam immerito sibi ereptam, non vero Europam. Itaque censeo hunc inutilem centonem exscindendum esse. Hæc etiam sententia fuit Annæ χαριεστάτης. *Græv.* Mihi nondum liquet de veritate hujus emendationis. Sequentia quidem non ostendunt eum repetivisse Europam, sed Florus tamen recte dicere potuit eum *Europa* quoque *inescatum fuisse*. Nam superiore bello non tantum Asiam, verum etiam Europæ partem occupaverat. In eam, nisi Asia prius occupata, transire non poterat: quod facturum, et Europam quoque repetiturum fuisse, quam jam plane fractis viribus invadere voluit, n. 25. credibile est, si ei in repetenda Asia fortuna favisset.

Sed quia amiserat, quasi raptam belli jure repetebat] Ea nimirum humani ingenii consuetudo est, quæ semel possederunt, jure sive injuria, putare pro suis. Cebetis Tabula, pag. 58. Quadrat huc Livii locus, 33, 32, 12. ubi de principibus Carthaginiensibus, qui, Remp. aliquamdiu peculati, industria Annibalis eo compendio exciderant: 'Tum vero isti, quos paverat per aliquot annos publicus peculatus, velut bonis ereptis, non furto eorum manibus extorto, infensi et irati,' &c. Simile est illud Cic. Verr. 4, 18. 'Quia non potuerat argentum eripere, ipse a Diodoro erepta sibi vasa optime facta dicebat.' Liv. 34, 35, 7. 'Qui exulum conjuges in matrimonio habebant, aut ex bonis eorum aliquid possederant, tanquam amissuri, non reddituri, indignabantur.' Meurissus, de Ep. Metens. p. 308. 'Veluti de paternis reditibus.' Hieron. Ep. 2, 17. 'Quicquid non tulerint, sibi ablatum putant.' *Freinsh.* Lipsius malebat: *sed quia captam amiserat, quasi belli jure repetebat*. Nulla necessitas hic omnibus codicibus obstrependi. Quia cogebatur Asiam reddere quam occupaverat, ac si vi ei et injuste esset erepta, vi et armis illam sibi denuo vindicabat. In hoc cap. superius: 'Primus impetus belli rapuit Bithyniam.' N. Heinsius censet concinnius esse, si scribatur, *quasi sibi raptam*. Græv. Quidam olim editi *captam*. Scripti et v. e. *raptam*, i. e. ereptam. Vid. II. 6. 2.

§. 14 *Extincta parum fideliter incendia*] Eodem simili, de incendio, utitur Auctor supr. 2, 15, 15. et inf. 4, 2, 53. Eodem Curtius, 6, 3, 11. 'Parva sæpe scintilla contempta, magnum excitavit incendium.' *Freinsh.* *Parum fideliter*] Alibi 'mala,' et 'non bona fide.' Vid. II. 1. 1. Ovid. Rem. Am. vs. 649. 'Sed meliore fide paullatim exstinguitur ignis, Quam subito.' *Reviviscere* de flamma, Idem Met. VII. 77. 'Exstinctaque flamma revixit.' Vid. ibi Heins.

Majorem in modum] Suspicor illud *majorem* adjectum a librariis, qui non intelligerent vim vocis *inmodum*: quod et positum supra. *Freinsh.* Hoc merito rejicit Rupertus. 'Majorem in modum' quamplurimis locis dicit Cicero, quibus omnibus, siquidem hæc ratio valeret, detrahendum esset *majorem*. *Inmodum* nulli libri habent; et velim doceri an ea vox ap. probatos Scriptores inveniatur pro *admodum*. Vid. ad III. 1. 13.

Tota denique regni sui mole] Ita loquitur Tac. 6, 36, 1. 'Mox Artabanus tota mole regni ultum iit.' *Freinsh.*

Mari terra fluminibusque veniebat] Hic quoque, ut supra, *veniebat* nimis leve putat verbum esse N. Heinsius, scribendumque *irruebat*. Græv.

§. 15 *Cyzicum*] Quæ hic dicuntur, præter alios lege Frontin. 2, 1. et 4, 5, 21. Cic. ubi supra, Plin. 5, 32. et 36, 15. Plura ad hanc historiam scribit Strabo, lib. 12, pag. 396. *Camers.* Meminit et Tacitus, 4, 36, 3. et Obse-

quens, cap. 121. *Freinsh.* Hæc gesta sunt tertio bello adversus Mithridatem, quod is aliquot annis post pacem cum Sylla factam, atque etiam post hujus mortem, præcipue a Sertorio impulsus susceperat sub A. U. 678. *Portu* non est in Regg. Toll. Duisb. Fran. et v. a. Non videtur debuisse omitti. Nam Strabo lib. xii. p. 575. inter alia, quibus Cyzicum nobilem fuisse dicit, duos portus, et navalia plus quam ducenta memorat.

Tota invaserat bello] Tota mole belli: ii. 6. 55. 'In ipsam Africam tota mole conversus:' iii. 10. 24. 'Circa Gergoviam tota belli moles fuit:' iv. 8. 3. 'Tanta mole belli.'

§. 16 *Lucullum*] Quem inter summos imperatores merito suo numerat Justin. 37, 1, 8. cujusque ingentes, sed veræ laudes, ap. Cic. Q. Acad. 4, 1. *Freinsh.*

Horribile dictu] Hoc reprehendit Grævius in Præf. tamquam tragœdiam in re parva. Respondet Begerus, veteres dicere 'horribilem metum,' et utique horribile fuisse natare inter fluctus et medias naves hostium, cum duplici metu mortis. Prius nihil ad rem, de qua quæritur, pertinet. Nam ex eo non consequitur hic opportune adhiberi illum ecphonesin. In posteriore paullo plus ponderis est ad Florum defendendum. Sed qui perspectum habet genium et rationem scribendi hujus Declamatoris, facile sibi persuadebit, eum hic exclamatione illa non tam ideo usum quod ea præcipue huic loco conveniret, aut quasi res, quam narrat, tam horribilis fuerit; quam consuetudine sua, qua eam etiam alibi, tamquam splendidum aliquod emblema satis frigide et intempestive orationi infercire solet, quo illa quasi gemmula quadam ei distingui videbatur. Vid. supr. i. 16. 12. et ii. 6. 12. Certe nemo veterum Scriptorum in ea re narranda, quæ tum notissima et usitatissima erat, quidquam addit, unde intelligi possit, id iis tam horribile visum fuisse. Keuchenius ad Frontin. scribens Florum hoc non nuncio Luculli, sed ipsi Lucullo tribuere, mentem alibi habuit: quo nomine ei non leviter insultat Tennulius.

Utre suspensus] Suet. de Cæs. 57, 4. 'Si flumina morarentur, nando trajiciens, vel innixus inflatis utribus, persæpe nuntios de se prævenit:' ubi Casaubonum vide. Historiam recitant etiam Sall. H. 3, 3, 7. Frontin. 3, 13, 6. Sidon. Carm. 22, 167. *Freinsh.* Multa hujus rei exempla congesta vid. ap. Lips. ii. Poliorc. ult. et Stewech. ad Veget. iii. 7.

Et pedibus iter adgubernans] Frontinus: 'Et pedibus velut gubernantis dimissis.' Lego: *demissis.* Sequitur, 'velut marina pistrix.' Pistores, seu pistrices, an mare habeat, nescio. Legendum *pristrix.* In optimo libro *istris, pistris,* pro *pristis,* et melius est. 'Pristicem' tamen dixerunt veteres, et 'pristim.' 'Pristis' et 'pristrix,' pro quo corrupte semper scribitur *pistrix.* Actius *pristices* etiam dixerat. Nostræ Glossæ: '*Pristrix,* bellua maris. Actius *pristices* dixit.' Paulus, mutilator Festi: 'Balenam, belluam marinam, ipsam dicunt esse pristicem, et cetum.' Locum illum ita legimus. Nec mirum debet videri, si 'pristix' Latini dixerunt: πρίστις 'pristix,' ut Αἴας 'Ajax.' In veteri inscriptione 'Tigrix.' Vide Indicem Inscriptionum Gruterianarum. Apud Suidam πρίστις pro bellua marina. Unde et πρίστιδες νῆες, quæ et πρίστεις apud Polybium. Latini 'pristes,' quæ etiam dicebantur 'Cetenæ' a Ceti magnitudine. Hesych. Κητήνη, εἶδος πλοίου. *Salm.* *Pistrix*] Sic et Pall. duo. Idem esse quod *pristis,* dudum monuit Sylburgius: est in Naz. *Istris,* quod esse poterat *histrix.* Grut. Ryck. Voss. 1. 2. edd. B. S. et P. *pistris.* Flor. Magl. Duisb. Voss. 3. Fran. et v. e. *pistrix,* quod mihi post Camertis, Stadii, et

alias recentiores Editt. revocandum visum fuit, pro *pristix*, quemadmodum Grævius et Amst. ediderant, et habent Regg. In libris Plinii plerumque esse 'pristis' aliquot locis adnotavit Hermolaus. In Virgilio est 'pistrix' et 'pristis.' Vid. Hadr. Jun II. Animadv. 13. cui eadem sunt *pistrix* et *pristis*, et Gronovio I. Obs. 17. *pistris*, *pistrix*, et *pristis*. Add. Voss. Etymol. *Pristrix* rursus Salm. ad Solin. p. 200. et 227.

§. 17 *Clade conversa*] Hoc Rupertus e Memnone cap. XLI. Histor. Heracleæ Ponticæ ap. Photium, accipit de clade, qua Romani duce Cotta, qui ante Luculli adventum bellum cum Mithridate gesserat, a Ponticis adfecti fuerant. Ryckius quoque adscripserat, clade a Romanis conversa in Mithridatem. Sed quum Florus hanc cladem Cottæ non memoret, dubito an hoc potius dicat de damnis ac malis, quæ Cyziceni arctissima obsidione clausi patiebantur, inter quæ fames et morbi fere prima sunt.

Et ex fame pestilentia, urgeret] Particula *et* non adest melioribus libris: manifesto vox excidit, sine qua sensus non potest esse integer. Suspicor deesse verbum *fames*: verba Flori: *Mox clade conversa, quum ex mora obsidentem regem fames, ex fame pestilentia, urgeret*: vocem *fames*, ut arbitror, recte supplevimus; ut vulgo hactenus lectum est, nihil cohærere facile animadverti. *Salm.* *Obsidentem regem fames, et ex fame pestilentia*] Correctio est a Salm. proba, nisi me fallunt omnia: prius legebatur: *regem, et ex fame pest.* male: ut enim duas pestis caussas simul proponere voluisset Florus: ita certe locutus non esset; dixisset potius, *ex mora et fame*. Sic ferme ap. Curt. 9, 10, 13. 'Famem deinde pestilentia sequuta est.' Pertinent huc versus Sid. Apollinaris Carm. 2, 513. 'Segnis ad insignem sedit cum Cyzicon hostis, Qui cogente fame, cognata cadavera mandens Vixit morte sua.' Et 22, 165. 'Compulsusque famis discrimina summa subire Invidet obsesso miles Mithridaticus hosti.' *Fr.* Debetur laus loci hujus restituti non libris, sed ingenio maximi Salmasii. Nam Ryck. et alii omnes: *cum ex mora obsidentem regem fames, * ex fame pestilentia urgeret*. Cum nulla esset horum verborum sententia editores *et* intruserunt. Sed verum vidit ὁ πάνυ, cui merito applauserunt recentiores editores. N. Heins. tamen conjicit scripsisse Florum: *Mox clade conversa, cum exorta obsidentem regem e fame pestilentia urgeret*: εὑρήχως hercule! Mox contra eosdem libros doctiss. Freinsh. bene quoque correxit: *apparatuque belli gravem*. Dein *Pompeio suo* firmat etiam Ryckian. *Græv.* *Fames* non solum in Naz. et Pall. verum etiam in Ryck. Regg. Duisb. Fran. Voss. 1. 3. et o. e. desideratur. Itaque tollenda est hæc vox, * quæ in solo Voss. 2. est, e verbis Flori in animadversione Grævii. Tollius e suis nihil adnotaverat, quod negligentiæ tribuo. Copula *et*, quam deletam vult Salmasius e Naz. abest etiam a Ryck. et Berol., sed est in Pall. ap. Grut. ceterisque scriptis, et o. e. Conjectura Salmasii inserentis *fames* confirmatur e Curt. ap. Freinsh. 'Macedones primo inopiam, deinde famem sentire cœperunt,' et interjectis nonnullis, 'Famem deinde pestilentia sequuta est.' Et Justin. II. 13. 'Quotidiano labori etiam fames accesserat: multorum deinde dierum inopia contraxit et pestem.' Ac denique Mamert. in Paneg. Maxim. v. 'Ire passus es in profundam famem, et ex fame in pestilentiam.' Quæ duo loca doctiss. Davies. ad Cæsar. III. B. C. 84. simili cuidam suæ conjecturæ in Appiano stabiliendæ caussa adfert. *Mora*, quod conjectura Heinsii contra o. s. et e. mutat, retinendum esse suadent verba Mithridatis in Epist. ad Arsacen ap. Sall. IV. Hist. 'Apud Cyzicum magno cum

exercitu in obsidione moranti frumentum defuit.'

Et Æsapus amnes] *Esæpus, stopus, esepus, Æsepus*: tot modis corruptum hujus fluvii nomen in antiquis libris. *Salm.* Hic quoque nihil erat e Toll. *Asopus* Ryck. *Æsapus* alii o. s. et e. Græcis Αἴσηπος. Qui perperam in Eclogis Memnonis c. XLII. Αἴσιππος dicitur. Plinio v. H. N. 32. est 'Æsepus,' qui aliis 'Æsapus:' nam Latini η Græcum sæpe in α mutant.

§. 18 *Romanæ avaritiæ*] Add. supr. 3, 1, 13. Idem crimen Romanis Galgacus objicit, ap. Tac. Agr. 30, 10. 'Si locuples hostis est, avari sunt Romani.' *Freinsh.* Florus parum sollicitus est de ordine rerum gestarum. Nam Rex navibus a Cyzico avectus prælio, quo Lucullus copias ejus ad Æsapum delevit, non interfuit. Quod hic narrat, postea factum est, quum Mithridates post solutam obsidionem Cyzici reparato exercitu castra in Cabiris posuisset. Appian. in Mithrid. p. 222. et 226. Pro *quæ* N. Heinsius scripserat *quo*. Idem in mentem venerat Perizonio Anim. Hist. c. x. p. 441. Et sic erat in Naz. In Flor. et Magl. *quas sequentes*, et in Pall. Duisb. Berol. et v. e. *morarentur*. Unde Perizonius ad hunc locum putabat etiam legi posse, *quæ sequentes morarentur*.

Spargi a fugientibus] Idem Tryphon, Syriæ rex, fecisse dicitur, qui victus per totum iter fugiens pecuniam sparsit, eaque insectanda Antiochi equites moratus, effugit. Frontin. 2, 13, 2. Idem fecit Alaricus, Gothorum rex, a Stilicone victus. Lege Claud. de sexto Cons. Honorii. Item de B. Get. vs. 610. ubi plura dictavimus. *Camers.* Tribuit hoc etiam Mithridati satrapæ Polyænus, lib. 7. et Frothoni suo Saxo Sialand. primo Hist. Dan. p. 23. Pertinet eo Syrorum exemplum in sacris literis, 4 Reg. 7, 7. Adde Polyb. 18, 5. Willermum Tyrens. 18, 9. *Freinsh.*

Nec felicior in mari, quam in terra fuga] Τὸ *fuga* delendum merito censet ingeniosiss. Perizonius Animadv. Hist. cap. 10. quia nullam in mari fugam Mithridatis narret deinceps Florus, sed classem ejus tempestate disjectam ac laceratam, non fugatam ab hoste, quem illa ne quidem vidisset, ut ex verbis sequentibus statim pateat. *Græv.* Mihi nondum plane persuadent rationes Perizonii *fuga* esse e mala manu. Apertum est Florum existimasse Mithridatem interfuisse prælio ad Æsapum, eoque victum navibus fugisse. Hoc postquam semel dixit, nihil erat, cur deinceps alia, quam quæ de naufragio classis regiæ memorat, de fuga illius in mari narraret. Deinde, ex eo, quod classis Regis non ab hoste fugata, sed tempestate lacerata est, non consequitur vocem *fuga* huic loco non convenire. Nam 'fuga' et 'fugere' etiam de omni festinato ac præcipiti discessu, quamquam nemine insequente, dicuntur. Ita Virg. Æn. II. 176. discessum Græcorum a Troja *fugam* dicit: 'Extemplo tentanda fuga canit æquora Calchas.' Et Florus supr. II. 6. 46. Hannibalem ab Urbe Roma 'fugisse' dicit, pro, præcipiti itinere discessisse. Vid. quæ ibi adnotavi. Nec video, cur Florus discessum Mithridatis a Cyzico minus potuerit adpellare *fugam*, quam Appianus et Plutarchus, qui quum, æque ac Florus, Regem Pontum classe petentem non ab hoste fugatum, sed magnam partem navium tempestate amisisse, scribant, tamen in ea re 'fugæ' vocabulo utuntur, et 'fugisse' eum dicunt. Appian. Mithrid. p. 222. Δρασμὸν ὁ Μιθριδάτης ἐβούλευε, καὶ ἔφευγε νυκτὸς, αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῶν νεῶν ἐς Πάριον. Et Plut. in Luc. p. 911. Ἐκ τούτου Μιθριδάτης μὲν ἔφυγεν ἐπὶ θάλασσαν. Magis me movet tertia ratio Perizonii, a Grævio prætermissa, non posse infelicem dici fugam Regis in terra, utpote in qua clusis

strategemate persequentibus feliciter evaserit. Hoc confirmari potuisset e Liv. qui XXVIII. 8. 4. 'felicem' dicit 'fugam' eorum, qui e manibus hostium elabantur. Sed responderi potest, Florum non tam respicere ad solius Regis personam, quam ad calamitatem, quæ exercitui ejus in hac fuga accidit. Mithridates relicta obsidione cum exercitu ad Æsapum fugit, ex sententia Flori. Ibi eum adsequutus Lucullus copias ejus prope ad internecionem delevit, et ipse vix fuga elapsus est. Qui ita fugit, etsi ipse manus hostium evadit, tamen non admodum feliciter fugisse dici potest; certe non magis, quam Xerxes, cujus fugam e Græcia, et reditum in Asiam, Hellesponto navicula piscatoria trajecto, 'non felix iter' vocat Justinus II. 13. 11. Præterea, si ideo quod Rex e manibus hostium elapsus est, fuga illius in terra felix fuit, eadem neque in mari infelix dici potest: quamquam enim in ea circiter 10. millia hominum, et 60. naves amisit, et ipse navi, qua vehebatur, fatiscente in maximum periculum venit, tamen, ut Appianus et Plutarchus tradunt, conscenso myoparone piratico evasit.

Apparatumque] Non dubito legendum *apparatuque:* nam vox 'gravis' commodius ad classem, quam apparatum, referatur. Nec exempla desunt: supr. 2, 2, 24. 'Commeatibus, exercitu, propugnaculis, armis gravis hostium classis:' et 3, 1, 11. 'Thalam gravem armis thesauroque regis.' *Freinsh.* Probabat etiam Perizonius. Hoc quidem præfero vulgato, atque etiam melius esse credo *apparatu*, detracta copula. Nec tamen quidquam in contextu mutandum censeo. Antea quoque e libris scriptis et edd. ante Græv. volueram edi *apparatumque*, sed operæ sequutæ fuerant Edit. Amst. quæ Grævianam expresserat.

§. 19 *Quodam cum fluctibus procellisque commercio*] Ad hanc formam Claudian. 'O nimium dilecte Deo, tibi militat æther, Et conjurati veniunt ad classica venti.' *Freinsh.* In his Rupertus adulationem, vel pompam, Ryckius tumorem poëticum agnoscit. Grævius in Præf. ventosa, ultra modum hyperbolica, et κακόζηλα esse pronunciat. Begerus notam κακοζηλίας vocabulis 'quasi,' et 'videretur,' præcaveri dicit; 'fluctusque et procellas tunc secundum Luculli vota operantes idem effectui dedisse, quod ipsius jussu potuisset magnus exercitus;' ac denique, 'eadem ratione loqui Claudianum' ad Theodos. III. Cons. Honor. vs. 97. Hæc non probant nullam in his esse κακοζηλίαν. Nam de hujusmodi commercio ne cogitare quidem, multo minus suspicionem, aut mentionem ullam injicere debet Historicus. Nec ignorabat Grævius illa Claudiani, quæ ei opponit Begerus, ob eamque causam in poëtis talia tolerabilia esse dicit; sed tamen et hanc hyperbolen modum excedere. Et hoc verum est. Nam nec Claudianus, nec alii poëtæ ibi a Barthio laudati, qui similibus figuris carmina sua ornarunt, ullum commercium hominum cum cœlo ac mari, aut imperium in ea memorant: hoc enim omnem modum fingendi excedit. Schefferus tollit *videretur*, et legit *tradidisset regem ventis.* Nam, dicit, *si visus* est tradidisse, non *quasi visus* est. Est inanis argutiola: *quasi tradidisse videretur*, idem est, ac *quasi tradidisset.*

§. 20 *Animus malis augebatur*] *Magis* Palatinus, perperam. *Salm.* Vide supr. 1, 16, 7. *Freinsh.* *Magis* etiam Berol. Duisb. et v. e. Salm. hic scripserat, Naz. *agebatur.* Sic supr. *acta* pro *aucta.* Hoc pertinet ad III. 3. 8. 'Necessitate aucta virtus.'

§. 21 *Et utræque sollicitabantur Armeniæ*] *Sollicitantur*, Naz. Paulo post legend. *per quæ omnia decus et nomen et titulos Pompeio suo fortuna quærebat.* *Pompeio suo*, eleganter: quod con-

jectura primum scripseram; postea assenserunt aliquot scripti. *Salm.* Admisi *sollicitantur* e Naz. Pall. plerisque a. et v. e. *Sollicitabantur* Voss. 3. et Toll. si hic quoque non desumtavit Tollius. Nec novum est, præsens pro imperfecto vel perfecto poni. Videntur mutasse, qui putabant omnino debere convenire cum sequenti 'quærebat.' *Per quæ* Naz. Ryck. Magl. Et Fran. divisis vocibus *per que*, pro *quæ:* vulg. *perque omnia.* Deinde Ryck. et edd. vett. præter primam, *et decus. Suo* o. s. et v. e. Utrumque merito placebat Heinsio et Perizon.

Pompeio sua fortuna] Pall. *Pompeio suo fortuna:* sequerer, nisi illud *suus* heic usurparetur, ut ap. Curt. 3, 2, 17. 'Nisi suam naturam plerumque fortuna corrumperet.' *Grut.* Idem pluribus hoc demonstrare satagit ad Liv. 5, 21, 13. Mihi videbatur leg. *suo.* Sic enim et Lucan. 8, 730. cui ut plurimum eadem cum Nostro verba: 'Pompeius, fortuna, tuus.' De Pompeio scripsit etiam L. Ampel. si sic legatur: 'Per Lucullum item eosdem Ponticos et Mithridatem: per Pompeium item eosdem Ponticos et Mithridatem, item Cilicos piratas.' *Freinsh.* Imitationem Lucani observat etiam Gronov. Diatr. in Stat. c. XLVIII.

§. 22 *Aliosque ex aliis*] Vid. Ind. Cic. IX. Ep. Fam. 19. 'Me quotidie aliud ex alio impedit.' Senec. de Tranq. An. c. 11. 'Aliud ex alio iter suscipitur.' Terent. Eun. IV. 2. 'Cœpi aliam rem ex alia cogitare.' 'Robora gentium,' ut 'Robora Germanorum' Tac. I. A. 24. et alibi similia.

Statim ponte navibus facto] N. Heinsius ait scribend. *statim ponte e navibus facto:* inferius idem Vir magnus his verbis expungendum censet *voluit*, et cum reliquis jungi: *Campaniam nostram subito adventu terrere, Colchis tenus jungere Bosporum.* Græv.

Primus transit Euphratem] Hic quoque fallitur Florus. Nam Euphratem primus Romanorum transiit Lucullus, cum hunc ipsum Mithridatem insequeretur, qui fugerat ad Tigranem in Armeniam, ut pluribus exponit Plutarchus in Vita Luculli. *Idem.* Item Appian. in Mithrid. p. 221. et Memnon ap. Photium c. LVIII. *Ante se* supervacaneum videri potest: nam sufficiebat 'omnium primus.' Sed apud alios etiam hujusmodi quædam invenies. Liv. XXX. 30. 'Omnis ante se memoriæ omnium gentium cuilibet Regum Imperatorumque pares.' Vell. II. 40. 'Longeque majorem omni ante se inlata pecunia in ærarium ....intulit.' Nam hic quoque abesse potuerat 'se,' et ap. Liv. 'ante se.' Similem perissologiam statuit Servius in hoc Virg. II. Æn. 40. 'Primus ibi ante omnes.' Nec abhorret ab hoc genere loquendi, quod legitur in monumento Adulitano: Πάντα δὲ ταῦτα ἔθνη πρῶτος καὶ μόνος βασιλέων, τῶν πρὸ ἐμοῦ, ὑπέταξα.

§. 23 *Quanta felicitas viri*] Uterque Pal. *quantas felicitates viri.* Salm. Eod. modo Flor. 'Confecit' idem est ac, debellavit, ut mox Florus. Vid. Gebhard. ad C. Nep. Lys. I.

Nocturna ea dimicatio] A qua abhorruisse Parthos scribit Plut. in Crasso, cap. 57. Contra Βασιλεῖς, vel ut legit Vales., Μασυλιεῖς Λίβυες ὅταν πολεμῶσι, τὰς μὲν νύκτας μάχονται, τὰς δ' ἡμέρας εἰρήνην ἄγουσι. Nic. Damasc. ap. Vales. p. 518. *Freinsh.*

A tergo hostibus, a facie Romanis] Ita Pall. o.; ut videatur ita scripsisse Auctor, cujus equidem sententiam firmet Plutarchus, Nicia, cap. 44. 'Habebant lunam a tergo, unde semet ipsi inumbrantes multitudinem suorum et fulgorem involvebant armorum. Hostes vero clipei, objecta refulgentes luna, multo plures repræsentabant et validiores.' Plures tamen, immo fere omnes, corrigendum censent, *a facie hostibus, a terg.*

Romanis: et si non ita scripserit Auctor, debuisse scribere, quod et Plutarch. Pomp. cap. 53. Frontin. 2, 1, 12. de hac ipsa historia: et de simili Tac. H. 3, 22, 6. ubi Lipsii notam vide. *Idem.* Lipsii emendationem probat Simsonius in Chronico ad A. M. 3939. In libris Flori nulla est varietas. Verum et aliorum Scriptorum auctoritas, et ratio ipsa juvat emendationem Lipsii. Nec tamen pro certo statui potest Florum ita scripsisse. Nam potuit, quum hæc scribebat, animo parum adtento, nec memori eorum, quæ apud alios legerat, fuisse. Heinsius ad 'cadentes' e Virg. I. Ecl. 84. adscripserat: 'Majoresque cadunt altis de montibus umbræ:' et e Tibull. II. 5. 96. 'Arboris antiquæ qua levis umbra cadit.'

Umbras suas] *Suas* expungit Lipsius citato loco. *Freinsh.*

§. 24 *Omnia expertus*] Quod magnopere laudat, et imitandum bellatoribus censet Gruterus, ad Tac. Discursu nono. Ex ead. schola est illud Britannorum, ap. Tac. Agr. 15, 8. 'Virtutes majorum suorum æmularentur, neve prælii unius aut alterius eventu pavescerent.' De Romanis vide sup. 1, 18, 19. *Freinsh.* In libris Salmasii, Berol. Duisb. et v. e. *postremo.*

§. 25 *Siciliæ quoque littora et Campaniam*] Camillus Peregrinus Vir doctiss. in pereruditis suis Dissertationibus de Felice Campania seu Capua Antiqua, hunc locum corruptissimum esse putat, maleque hic, cum fugere cœpisset Rex, mentionem fieri Siciliæ et Campaniæ, cum paullo post rectius, et suo loco dicat illum cogitasse Italiam inopinantem invadere. Legendum itaque censet, *Quippe cum effugisset hostem, per Colchos, Scythiæ quoque littora et claustra, nostra subito adventu terrere.* Hanc emendationem auctoritate Appiani, et Epit. Liv. tuetur. Hæc lib. 101. docet Mithridatem 'per Colchos intendisse fugam.' Ille narrat Regem ad Euphratis fontes properasse Colchos petiturum, et perlustrata in circuitu ora Pontica, Scythisque maris ejus accolis et paludis Mœotidis, pervadere in Bosporum, pulsoque Machare ingrato filio, rursus apertum cum Romanis bellum gerere, et ex Europa impugnare Asiam diremptam freto modico. Idem dicit, Mithridatem tot feras gentes et quæ vocantur claustra Scythiæ, nulli antea permeata, transisse. Florum autem 'nostra' dixisse pro, nostri juris et ditionis provincias, seu Romanas. *Græv.*

Mox subruto Piræei portu] Recte feceris, si mihi expungas hæc quatuor verba: quæ ex superioribus illis irrepsere: *mox subruto Piræei portu sex quoque et amplius maris, &c.* quis vero aut qui ea in hunc locum transtulerit, non possum scire: lego igitur, et distinguo, illis ejectis quæ diximus: *Quippe cum effugisset hostem Colchos, Siciliæ quoque litora, et Campaniam nostram subito adventu terrere voluit, Colchis tenus jungere Bosphorum, inde per Thraciam, Macedoniam, et Græciam, transsilire, sic Italiam nec opinatus invadere tantum cogitavit:* in Palatinis; *tamen cogitavit.* Salm. Salmasio Gruteroque monentibus omisi ista verba, *mox subruto Piræei portu,* quæ inferciunt Impr. errore cod. Naz. qui notatus est supra, n. 10. *Freinsh.*

Colchis tenus jungere Bosporon] In omnibus vett. edd., excepta prima, post 'terrere voluit' leguntur hæc verba, *mox subruto Piræei portu Colchis tenus jungere Bosphorum,* e quibus quatuor priora e superioribus n. 10. temere repetita esse omnes consentiunt. Eorum, quæ deinde sequuntur, sententiam sola ex Interpp. Anna Fabri explanare tentavit, quæ ita exponit: Bosphori ripas ponte ex navibus committere, ut pedibus a Colchis Thraciam transiliret, a Thracia Macedoniam, a Macedonia Græciam, Epirum scilicet, et ab Epiro

pontes Calabriam nec opinantem invaderet. Appianus in Mithrid. p. 240. de consilio Mithridatis ita scribit: Eum in animo habuisse perlustrata ora Pontica, Scythisque ad Pontum, et Mæoti palude, in Bosporon pervadere, pulsoque Machare filio, rursus apertum cum Rom. bellum gerere, et ex Europa Asiam impugnare. Et mox: Eum ingressum regiones Mæoticas multis regulis subditas, eos in societatem pertraxisse, et miram expeditionem agitantem per Thraciam in Macedoniam, indeque in Pannoniam penetrare, et superatis Alpibus Italiam petere cogitasse. Hæc intelligi possunt: Flori verba obscuritate non exigua laborant. Si cum Anna 'jungere Bosporon,' exponas pontem facere in Bosporo, non facile dictu est, quid sibi velint hæc *Colchis tenus.* Nam quid hoc est, *usque ad Colchos ponte jungere Bosporon?* Deinde, neque hoc facile erat pontem in Bosporo facere, neque Appianus de hoc consilio Regis quidquam scribit. Mihi Florus nihil aliud videtur voluisse significare, quam quod Appianus dicit, Mithridatem in animo habuisse sibi adjungere gentes inter Colchos et Bosporon interjectas, earumque auxilio bellum in Europam transferre. Sed hanc sententiam non satis aperte expressit his verbis *Colchis tenus jungere Bosporon.* Nec eam multo planiorem facit emendatio Tollii Fort. c. XXIX. *Colchis etenim jungere Bosporon,* i. e. ut ipse exponit, e Colchis in Tauricam transire Chersonesum. In libris Vineti, Pall. omnibusque aliis scriptis (excerptorum e Voss. scripturam adsequi non potui) præterquam Naz. et Ryck. item in v. e. desiderantur non modo, illa, *mox subruto Piræi portu,* verum etiam hæc, *Colchis tenus jungere Bosporon.* Sed Florum hujusmodi aliquid scripsisse, indicio est particula 'inde,' quæ sublatis intermediis illis nullum sensum habet. In Naz. porro recte erat *Bosporon,* non *Bosphoron,* quod habebat Ryck. Nam Græcis est Βόσποροι. Vid. Lamb. et Torr. ad Horat. II. Carm. 13. 14. et Tan. Fab. ad Justin. XXXVIII. 7.

Italiam nec opinatus invadere] Antea invitatus ab Italis. Diodor. in Excerpt. lib. 37. *Fr.*

Tantum] Pall. *tamen:* quod forte verum. 'Tamen' enim quandoque pro, tantum sumitur: ut ap. Liv. 29, 35, 12. Vell. 2, 26, 5. Frontin. 1, 1, 4. *Idem.* Hæc facile permutantur propter compendia scribendi *tm̄* et *tā.* Naz. Toll. Duisb. Regg. Voss. et v. e. *tantum,* quod retineo. 'Tamen' an pro, tantum sumatur in locis a Freinshemio laudatis, item in Catull. Carm. LXII. 81. in Horat. I. Carm. 3. 23. ut placet Scaligero ad Catull. l. d. et ad eund. c. LXV. 294. mihi nondum liquet. De Velleii quidem loco aliter sentiunt doctissimi illius Interpretes.

§ 26 *Male tentatum veneno spiritum*] Hoc est, nequicquam, frustra. Insidias enim tutorum metuens, 'antidota sæpius bibit, et ita se exquisitis tutioribus (an *exquisitioribus?*) remediis stagnavit, ut ne volens quidem senex veneno mori potuerit.' Justin. 37, 2, 6. Plin. 25, 2; et 23, 8. Hinc certum antidoti genus hodieque 'Mithridaticum' appellant. *Fr.* Potuisset abstinere Florus his tam inflatis ac turgidis, e quibus ne quidem liquet utrum Mithridates ipse manus sibi intulerit, an alieno ministerio in ea re usus fuerit. Rem sine illo tumore narrat Auctor Epit. Liv. CII. 'Quum veneno sumpto parum profecisset ad mortem, a milite Gallo, nomine Bitœto, a quo, ut adjuvaret se, petierat, interfectus est.'

§. 27 *Rebelles Asiæ reliquias sequens*] Malim, *rebellis Asiæ reliquias sequens.* Salm. Pall. tres, *rebellis,* sed primus statim, ab eadem manu emendatus ad faciem alteram: et bene. *Grut.*

Rebelles etiam Ryck. *rebellis* Regg. Toll. Duisb. et edd. vett. Fran. *rebell* pro *rebellis*, ut mox *stell*. E Voss. quoque adnotatum est *rebèllis*, sed non addita nota libri. Adsentior Salmasio. Mox Naz. Pall. Ryck. Regg. Flor. Duisb. Fran. Voss. 1. 3. et o. e. *nunc sub Or.*

Captis ipso capite gentis] *In ipso capite gentis*, N. non male: sed nec mala in vulgum edita: supra, 'Nec vicorum populatione contentus, in ipsa capita Numidiæ impetum fecit.' *Salm.* Nazariani libri scripturam exhibent Pal. 2. Ryck. Reg. F, Flor. Berol. Duisb. Voss. 2. 3. et o. e. præter Junt. quam qua ratione probari posse putaverit Salmasius, non intelligo. Pompeium Artaxata cepisse nec Plutarchus nec Appianus prodiderunt. Tigranem Pompeio eam petenti obviam progressum se ac sua omnia permisisse auctor est App. Mithrid. p. 242. Add. Vell. II. 37.

Tigranem] Hunc tertio Punico bello perdomitum scribit L. Ampelius, 'Mancino Cos. et Scipione Æmiliano.' Qui error manasse videtur ex corrupta scriptura Auctoris, quem sequutus sit Ampel.' et apud eum *tertium Punicum bellum*, pro *tertio Pontico* legerit. *Freinsh.* *Jussit regnare Tigranem*] Meminit Cicero pro Sextio, et Val. M. v. 1. *Græv.*

§. 28 *Iter tanquam in mari stellis sequutus*] Proverbio Græci dicebant de iis, qui longum iter, et per desertas terras, faciebant, διὰ τῶν ἀστέρων ὑποσημαίνεσθαι τὴν ὁδόν. Cujus meminit scholiastes Æschyli in Agam. vide etiam Suidam. *Salm.*

Stellis] Ita et v. e. et Pall. tres, quomodo etiam ediderat Vinetus, al. edd. *stellas*: prius e libro suo itidem prodidit Lipsius, d. c. XIX. et nonnulla ego de ead. re, Suspicionum lib. 23. cap. 2. *Grut.* Simile est illud Luciani pr. Icaromenippi: Εἶτα, ὦ 'γαθὲ, καθάπερ οἱ Φοίνικες, ἄστροις ἐτεκμαίρου τὴν ὁδόν. Lucan. 9, 495. 'Sideribus novere vias.' Adde Plin. 5, 4, 6. Arrian. 6, 4, 31. et Ælian. H. Anim. 7, 48, 2. Simile quid videtur dicere voluisse Arrian. lib. 3. p. 53. f. quo loco vitium residere videtur in οἷς τισὶν, pro quo forte legi possit, ὥστε καὶ, et pro τεκμαίροιντο, τεκμαίρονται. *Freinsh.* Malit N. Heinsius: *At in Septentrione Scythico iter tanquam in mari stellas secutus.* Alludit ad Helicen et Cynosuram Septentrionis stellas navigantium duces: quæ Salmasius adfert nimis longe sunt quæsita. *Græv.* *Stellis* etiam omnes alii scripti. Quid sit *iter sequi tanquam in mari stellas*, non adsequor. Ferri posset *stellas*, si Florus scripsisset *itinere*. Heinsius in exemplari suo non mutaverat *stellis*: unde suspicor in adnotatione Grævii *stellas* per errorem operarum positum esse, et Heinsium voluisse legi *in Septentrione Scythico iter, t. i. mari, stellis s.* quod non contemnendum est. Ad ea, quæ hic habet Freinsh. add. quæ Idem congessit ad Curt. VII. 4. 28. Sed conjecturas illius in Arrian. III. 3. et VI. 26. rejicit Vir celeberr. Jac. Gronovius ad Arrian.

Pepercit Albanis] Quippe fratribus, Justinus, 42, 2, 4. *Freinsh.*

Orodem] 'Olthacem' vocat Appianus, p. 253. et in triumpho ductum scribit. *Idem.* Scribe: *Regemque horum Orodem*: nimirum Albanorum.' Seqq. docent: 'Orodem etiam remuneratus est, ultro ab Albania sua lectulum aureum, et alia dona, mittentem.' Appiano in Bello Mithrid. vocatur Ὀροίζης. Ὀροίζης δ' ὁ τῶν Ἀλβανῶν βασιλεύς: *Oroezes Albanorum Rex.* Sed in fine ejusdem libri vocatur Ὀρίζης Ἀλβανός: *Orizes Albanus.* Forte corrupte pro Ὀρώδης. Sicut in eod. lib. corrupte Ὀροῖκος Ἰβήρων depravate scribitur, cum tamen recte alibi ab eod. Ἀρτώκης Ἴβηρ appelletur. Colchorum sane regem, qui Othalces dicebatur, non videtur remuneratus esse Pompeius, quippe quem in tri-

umpho duxit. Orodes vero esse nomen Orientalibus populis usitatum nemo ignorat, qui Parthorum res gestas legit. *Græv.* Tollius legebat, *Olthacem*, nulla ratione. 'Orodes' etiam Oros. VI. 4. et Eutrop. VI. 11. Rex Albanorum. *Herodem* et *Horodem* hic et paullo post habebant quidam libri, ut in Oros. l. d. *Hierodem* et *Herodem*. Sic Orodes Rex Parthorum ap. Plut. in Crass. Ὑρώδης, et in Anton. Ἡρώδης. Bongars. ad Justin. XLII. 4. Mox Naz. Vinet. et Reg. F *Adarthocem*. Toll. Duisb. et v. e. *Adarthocen*. Alii paullo aliter. sed omnes addito *ad* vel *at* in capite vocis.

In plana descendere] Ne videlicet fiducia montium rebellaret: ita factum supr. 2, 3, 5. et inf. 4, 12, 59. Similia denique exempla passim in Historia Romana invenias: pertinent huc notata supr. 2, 15, 6. *Freinsh.*

Et obsides liberos dare] Putabam excidisse aliquid ante has voces: sed docuit me Berneccerus, sensum esse: Arthocen jussum non solum in plana descendere, sed etiam obsides liberos dare. *Idem.*

§. 29 *Transgressus*] Hoc non ita de urbe dici potest, ut de monte. Vid. ad II. 17. 12. 'Nemora odorata,' ut Virg. VI. Æ. 658. 'Inter odoratum lauri nemus.' De balsamo Justin. XXXVI. 3. et ibi Interpr.

Si quid imperaret] *Si quod imperaret*, N. *Salm.* *Præsto esse* et *adesse* sæpe dicuntur, qui officii, vel adjuvandi causa, vel ad mandata accipienda adsunt. Cic. pro Deiot. IX. 'Tibi victori non solum ad hospitium, sed ad periculum etiam atque ad aciem præsto fuit:' et XV. 'In primis finibus tibi se præsto fuisse dicit.' Cæs. V. B. G. 26. 'Qui quum ad fines regni sui Sabino Cottæque præsto fuissent.' Tac. II. H. 59. 'Præsto fuere Lugduni victricium victarumque partium duces.' Add. Græv. ad Cic. IV. Ep. Fam. 14.

§. 30 *Hanc quoque intravit*] Vide Tac. H. 5, 9, 1. Augustin. Civ. 18, 44. Otton. Frisingens. 2, 46. Idacium, Chronolog. 2, 29. Sulp. Severum, Hist. Sacræ lib. 2. Adonis Chronic. sub anno 1718. *Freinsh.* Tollius e Cod. Flor. legebat *huc quoque*. Ryck. Berol. Duisb. Fran. et v. e. *hoc quoque*. Voss. 1. et 2. *hæc quoque*. Fortassis scripserat Florus *Hierosolyma*, et *hæc quoque*, ut est in plerisque aliis vett. Edd. quorum quum illud mutatum fuisset in *Hierosolymam*, quæ flexio usitatissima est recentiorum temporum Scriptoribus, ex *hæc* in aliis libris factum fuit *hanc*, in aliis *hoc* e compendio scripturæ ortum pro *hæc*: nam 'hæc' et 'hoc' non multum diversis compendiis in libris manu exaratis scribuntur. Dionysius Vossius quoque adnotaverat e lib. vet. legend. esse *Hierosolyma*, et *quæ*. Idemque placebat fratri ejus Isaaco. Sed Vineti et omnes alii scripti et Edd. habent *Hierosolymam*: qua declinatione etiam Cicero, Tacitus, et Eutropius efferunt. De bello Pompeii cum Judæis Joseph. XIV. Antiq. et I. B. J.

Impiæ gentis] Cf. Tac. 15, 44. *Freinsh.* Et v. H. 5. 'Nec quidquam prius imbuuntur, quam contemnere Deos.'

Sub aureo uti cælo] Lipsius ille, *sub aureo vitem cælo*, ingeniose emendaverat: sed quam vere, adhuc nescio: antiquum mendum est, ut veteres libri monstrant; qui illud *uti* omnes agnoscunt: optimæ schedæ Divi Naz. *sub aureo uti scælo*: fallor omnino, nisi ex illis vestigiis vestigium veræ lectionis colligo, quæ est, *sub aureo vitis cælo*: et tollenda distinctio, *vidit illud grande impiæ gentis arcanum patens sub aureo vitis cælo*: cœlum aureum est οὐρανίσκος χρυσέος, sub quo illa vitis ipsa etiam aurea: ideo dicit *arcanum vitis patens sub aureo cælo*. Salm. Nihil certius hac conjectura Lipsiana, quam vide Elector. 2, 5. *Grut.* Quæ

porro de Judæis hic narrantur, recenset Josephus, 14, 5, 6. &c. Aristobulus Romæ in Capitolio auream vitem dedicavit. *Freinsh.* *Sub aureo vitem cœlo*] Hæc non est librorum vett. scriptura, sed Lipsii conjectura, quam receperunt editores nuperi. Vere tamen illam damnarunt Viri summi Salm. et Seldenus, ille in notis ad h. l. hic lib. II. cap. 8. de Jure Naturæ et Gentium secundum Hebræos: qui ostendit in templo Zorobabelico nullam fuisse vitem, sed in Herodis, sed nec illam pertinuisse ad penetrale templi sanctissimum, de quo hic Florus agat: nec vitem illam auream posse dici arcanum, quippe quæ in fronte templi in omnium oculis fuerit exposita: vitem autem Aristobuli auream, quam donarit Pompeio Aristobulus, fuisse cimelium domus Hasmonæorum, quod nunquam in templo fuerit dedicatum: quod et Rupertus et Jacobus Capellus monuerunt, ostenderuntque hanc vitem ab Aristobulo ad Pompeium dono missam fuisse antequam Hierosolyma esset ingressus. Ryck. cum reliquis omnibus, *sub aureo uti cœlo*. Cœlum Salmasius et Lipsius volunt esse *οὐρανίσκον*. Sed quis Latinorum vocabulo 'cœlum' sic usus est, uti Græcis *οὐρανίσκος* accipitur? Locus est corruptus. Qui num sanari possit, incertum est. Vides enim, ut maximos Viros exercuerit. Mihi num propitius fuerit Apollo in invenienda vera ejus lectione, tu, erudite lector, existimabis. Scripsisse autem Florum censeo: *vidit illud grande impiæ gentis arcanum patens sub aureo utique velo*. Intravit adytum templi, quod Sanctum Sanctorum vocatur, et vidit in illo nihil nisi patens spatium, seu inane, cui oppansum erat velum aureis filis pictum. 'Arcanum patens' est quod Tacitus v. H. 5. vocat 'nulla intus Deum effigie vacuam sedem et inania arcana.' Velum quod prætendebatur penetrali fuit quidem, ut non uno loco docent Josephus et Philo, hyacintho, bysso, cocco, et purpura variegatum, sed et auro fuisse exscultum ex Josepho quoque constat, qui lib. VI. Halos. c. 15. Ἦ δὲ τὸ ἔνδυμα τῷ στέρνῳ προσηλωῦσα ταινία πέντε διῃρθισμένη ζώναις πεποίκιλτο, χρυσοῦ τε καὶ πορφύρας, καὶ κόκκου, πρὸς δὲ βύσσου, καὶ ὑακίνθου, δι' ὧν ἔφαμεν καὶ τὰ τοῦ ναοῦ καταπετάσματα συνυφάνθαι: *Pectoris autem vestimentum vitta cingebat, quinque variata coloribus, hoc est auri, purpuræ, cocci, byssi, et hyacinthi: quibus etiam vela templi diximus esse contexta.* Nostra emendatio quam prope accedat ad priscorum librorum scripturam nemo non videt. Libri habent *uti cœlo: que* revulsum fuit librarii oscitantia ab *utique*, et a seq. syllaba earund. litterarum absorpta, quod vitium est frequentissimum, ex *que lo* ortum est *cœlo*. Hæc mea de hoc loco sententia. 'Arcanum patens,' seu inane adyti describit etiam Joseph. VI. 14. Ἔκειτο δὲ οὐδὲν ὅλως ἐν αὐτῷ, ἄβατον δὲ καὶ ἄχραντον καὶ ἀθέατον ἦν πᾶσιν: *Nihil prorsus in illo penetrali erat positum, inaccessum vero erat, inviolabile, et quod a nemine videri poterat.* Seldenus tuetur lectionem vett. codd. *sub aureo uti cœlo*. Grande arcanum esse putat ipsum Sanctum Sanctorum, quod a Pompeio visum patuisse sub aureo cœlo, seu se oculis introgressi Pompeii admodum splendide ac magnifice exhibuisse, sub tentorio seu concameratione aurea cœlum imitante, seu instar tentorii atriive aurei cœli nomine notissimi, quod summæ dignitatis ac magnificentiæ caussa Principibus Supremis maxime Orientis, ut hodieque aliis, sit in usu. Hæc est Seldeni sententia. Sed ap. Latinos 'cœlum,' ut ap. Græcos *οὐρανίσκος*, pro tentorio et atrio, sub quibus Principes Asiatici sedere solebant, non usurpari jam supra monuimus. Deinde 'uti' sic poni, ut hic positum est, nemo Latine sciens probaverit. Novi illa

'Fugit uti cervus,' 'Furit uti Thyas,' et similia ap. Horat. sed 'Vidit arcanum patens uti sub cælo aureo' respuunt aures Latinæ. N. Heins. conjiciebat: *sub aureo utique tholo*. Vulgatam tamen tuetur Vir summe Reverendus, et magnæ doctrinæ, Frid. F. F. Spanhem. in elegantiss. Introductione ad Geograph. sacram, ubi *arcanum patens* explicat, jam patens, cum sc. adytum templi ingressus esset Pompeius, aut, 'vacuam sedem, inane arcanum,' ut vocetur ap. Annalium Scriptorem, et Joseph. de Bell. Jud. Lib. VI. cap. VI. *sub aureo uti cælo*, veluti sub aureo cœlo, inauratis laquearibus. Non possum, quin et tecum communicem sententiam Collegæ Spanhemii, Viri itidem doctiss. et celeberr. Steph. Le Moyne, quam ad me perscripsit, cum meam de hoc loco conjecturam illi examinandam commisissem: 'In antecessum scias velim,' inquit, 'conjecturam tuam de loco Flori admodum se mihi probasse. Sola fere mihi placebat Lipsii sententia, sed tua jam mihi videtur palmam facere dubiam. *Utis* Sam. Petiti est omnium ineptiarum cumulus et fastigium. Eodem forsan vituperio onerabis nostram circa hunc locum conjecturam, neque enim in hac materia ἀσύμβολοι esse voluimus, in qua non agitur de reipublicæ aut litterarum salute. Mutabam ergo *cælo* in *cillo*, et Asininum Numen innui existimabam. Nosti illud Petronii: 'Et Cilli summas advocat auriculas,' et istud Juvenalis: 'Et Cilli numen adorat,' et 'Ancherium' Vossii, et 'Asinarios' tam Christianos quam Judæos. Intravit ergo Hierosolymam Pompeius, vidit *arcanum impiæ gentis patens sub aureo Cillo*, asino nimirum aureo, cujus cultu gens impia vicinis et aliis gentibus se deridendam prostituebat. Sic, si famæ credimus, Antiochus invadens penetralia templi Hierosolymitani incidit in asinum, vel caput aureum asini magisque est efferatus in miseram istam gentem, quæ tam fœdo cultui se adligare non erubescebat. Quod fluxisse crediderim ex Cherubinis Arcæ, qui cum vitulos referrent, sed pingui crassaque cælatura efformatos et elaboratos, asinos referre existimabant, et voluerunt ethnici, et jocosa petulantique calumnia asinorum cultum Judæis improperarunt.' Hæc est Viri eximii mihique amicissimi de loco hoc vexato sententia. Vide quoque Selden. lib. II. cap. 8. de Jure Naturæ et Gentium secundum disciplinam Hebræorum, ubi multis de hoc loco disputat, et vulgatam contra Lipsium tuetur. Cl. Bernardus mihi significavit, se in suis ad Josephum notis non longe recessurum a mea sententia. Vide etiam et Isaac. Voss. in notis ad Catulli Epithalamium Thetidis et Pelei. *Græv.* Qui Florum ad duos Codd. Reg. contulerat, hic scripserat, se et in his, et præterea quatuor aliis, invenisse *sub aureo uti cælo*. Ita quoque habent alii o. s. et e. ante Freinshemium, qui primus, ni fallor, recepit conjecturam Lipsii, quam recte rursus expulit Grævius. Præter eos autem quos Idem hic memorat, etiam alii Viri doctiss. symbolas ad hunc locum inlustrandum contulerunt; Rupertus hic, Thysius in Exerc. Misc. c. IX. Tollius Fort. XXIX. Pontanus in Epist. ad Constantinum l'Empereur, quæ est XLV. in Sylloge Epistolarum Ant. Matthæi, Clericus in Biblioth. Antiq. et Hod. Tom. V. p. 144. et Heumannus in Libro, cui titulum fecit Pœcile, Tom. I. Lib. 3. p. 423. Longum est omnium sententias recensere, de quibus ita sentio: facilius esse, quod adversus singulas dicas, invenire, quam certi aliquid constituere. Mihi maxime probatur sententia Spanhemii in Hist. Eccles. V. T. Epoch. IX. Sect. VIII. §. 1. cujus interpretatio simplicissima est. 'Arcanum patens,' i. e. apertum, vel, in quo nihil erat,

nisi patens et inane spatium; ut 'patentes' et 'apertos campos' dicunt Latini. 'Vacuæ sedes et inane arcanum' Tacito. 'Cœlum aureum' pro laqueari aureo Latine dici non dubito: nam et Vitruvius, cujus locum hic observarat Ryckius, VII. 3. 'Cælum cameratum' dicit. *Uti*, si Spanhemium sequimur, non potest habere eam significationem, quam tangit Græviua; sed idem debet esse, quod alibi *veluti*, et *quasi*, quum eæ particulæ junguntur verbis translatis, ad leniendam translationem, quæ aliquanto durior videri poterat: ut quum Florus I. 4. scribit, 'Illo veluti maritimo Urbis hospitio:' et II. 7. 1. 'Quodam quasi æstu ac torrente fortunæ:' item hoc cap. n. 5. 'Ab ultima veluti specula septemtrionis.' Ita *sub aureo uti cœlo* foret, sub aureo, ut ita dicam, cœlo. Non habeo quidem Auctores, qui sic utantur particula 'uti,' nec tamen præcise negandum putem eam usquam hac significatione inveniri. Nam et Perizonius, cui in talibus aliquid tribui potest, *uti* hic itidem, ut Spanhemius, accipiebat pro, veluti, et 'cœlum' improprie dici, ac Florum sæpe sic uti hac particula, ut et 'quasi,' adnotaverat: sic II. 8. 8. 'Hoc velut sidere Asiatici belli mota tempestas:' III. 20. 4. IV. 12. 24. et alibi. Et Liv. XXXVII. 41. 'Cuspides ab jugo exstantes velut cornua habebant.' Hæc ille. Quidquid est, omnino tolerabilius puto *uti* pro, veluti, quam, quod Grævius substituit, *utique*. Id enim huic loco non convenire, nec quidquam bonæ sententiæ, ut recte animadvertit cl. Clericus, habere potest. Utrum autem adytum templi Hierosolymitani, quod Tacito, Floro, et Freculpho I. 7. 1. 'arcanum' dicitur, revera laquear aureum habuerit, an non habuerit, de eo parum laborandum arbitror. Nam etiamsi non habuit, tamen Florus ita putasse potuit, ex more Romanorum, apud quos non solum templa, sed etiam domus privatorum, lacunaria aurea habebant. Quod Lipsii conjecturæ opponitur, vitem auream demum ab Herode, nec in adyto, sed atrio templi fuisse positam, plus valere posset, si Florus rationem temporum et historiæ haberet. Sed quum harum rerum ubique sit negligentissimus, telum hoc adversus Lipsium levius esse arbitror. Magis me in illius conjectura offendit ἀσύνδετον: nam *arcanum patens, vitem*, quomodo cohæreant non video. Si vel unus liber scriptus copulam haberet post 'patens,' conjectura hæc aliquanto probabilior videri, et hoc quoque inter errores Flori referri posset, qui haud dubie de vite aurea in templo Hierosolymitano reperta aliquid inaudiverat: et tamen vel sic ei obstaret, quod non solum *cœlum aureum*, verum etiam *vitem auream* dicere debuisset Florus.

Quia renovabat eam rem] Alter Pal. *qui renovabat eam rem*. Salm. *Renovabat*] Restitui lectionem v. e. nam seqq. *renuebat*, quod hic vix toleret Latinæ linguæ peritior; certe historiæ Judaicæ: et vere priorem firmant Pall. tres. *Grut.* *Quia renovabat eam rem, catenas dedit*] Sic quidem Pal. unus, et Ryck. et editio vetus: sed libri alii et edd. nonnullæ *quia renuebat eam rem:* quod non erat immutandum. Non quidem tam accurate narrat Florus hanc historiam, tanquam in epitome, et quidem in qua sæpe hallucinatur, ut Josephus: sed tamen sententia liquida est. Ex lectione autem quam reduxit Gruterus, et qui illum sequuntur, quam sententiam colliges bonam? Quam rem enim novavit? Num dissidium inter se et fratrem? Nunquam hoc extinctum erat et sopitum. Regnare jussit Hircanum Pompeius. Et quia renuebat eam rem Aristobulus, et nolebat Pompeio obsequi, in vincula conjectus est, et in iis Romam ductus. N. Heinsius malebat, *Aristobulo*,

quia res novabat, catenas addit. Ovid. 'Adde manus in vincla meas; meruere catenas.' Aut si hoc malis: *Aristobulum, quia res novabat, in catenas dedit.* Lib. III. c. x. 'Unum ex Regibus Cavillanis in vincula dedit.' *Græv.* *Renovabat* non tantum unius Pal. et Ryck. sed trium Pall. et omnium aliorum scriptorum, excepto Voss. 3., et v. e. lectio est. Recte tamen Grævius censet, *renuebat*, quod in aliis vett. edd. est, melius convenire sententiæ hujus loci. Nam Gruterus non Latine dici putans 'renuere rem aliquam,' fallitur. Vid. Heins. ad Ov. IX. M. 506. et ad Val. Flac. I. 529. Heinsius *in catenas dedit* confirmarat e Liv. XXII. 7. 'Romanis in vincula datis.' Sic Cic. IV. Catil. 3. 'Dare in custodiam.' Et JCti 'Dare in metallum,' 'in latomias,' 'ad opus publicum.' Gerard. Vossius malebat, *Aristobulum, quia res novas tentaret, in catenas dedit.* Isaacus, *Aristobulo, qui turbaret Nabathæam rem*, i. e. quod turbaret Nabathæam, de quo Josephus, *catenas dedit.* Tollius, *Aristobulum, quia res novabat, in catenas dedit.* Quia res conjecturis agitur, potest etiam hæc adferri, *Aristobulum catenis dedit.* Horat. I. Carm. 37. 20. 'Daret ut catenis Fatale monstrum.' Sed quia omnes libri habent *catenas*, vero similior est conjectura *Aristobulum in catenas dedit.* Nam quum *in* excidisset propter adfinitatem literæ præcedentis, *Aristobulum* mutari debuit in *Aristobulo.* Si quis tamen putabit vulgatam scripturam a Floro esse, non repugnabo: nam potuit ei hoc eleganter dictum videri.

Catenas dedit] Et in triumpho duxit. Plut. Pompeio, cap. 73. *Freinsh.* Et Appian. in Mithrid. p. 253. De fatis illius post id tempus Joseph. XIV. Antiq. 11. et 13. et I. B. J. 6. et 7.

§. 31 *Sic Pompeio duce*] Gesta Pompeii compendiose habes a Plin. 7, 26. et 37. 1. Val. M. 8, 15, 8. Auctore de Vir. Ill. cap. ult. Gesta Pompeii eleganter scribit Lucanus, 2, 576. *Camers.*

Quam extremam] Plin. 7, 26. 'Summa summarum in illo gloria fuit (ut ipse in concione dixit, cum de rebus suis dissereret), Asiam ultimam provinciarum accepisse, eandemque mediam patriæ reddidisse.' *Freinsh.* *Imperii* non est in Reg. Q.

Qui fœdus maluerunt] Primus Sylla cum Parthis amicitiam fecit. Liv. Ep. LXX. et Vell. II. 24. Eam renovavit Pompeius. Liv. Ep. C. Paullo post 'Oceanum' vocat mare mediterraneum, more poëtarum, qui Oceanum dicunt pro quocumque mari.

CAP. 6 De Piratico bello multa Cicero in Oratione, quam habuit de laudibus Magni Pompeii. Livii Epit. 99. Plura Plutarch. Pompeio, cap. 37. Auctor de Vir. Ill. cap. 77. Val. M. 8. 15. 8. *Camers.* Vide Dion. lib. 36. ubi refert, piratas istos non alias tantum Italiæ urbes, sed et ipsam Hostiam intravisse, loco tamen forte corrupto, certe male Latine facto; est ἐς αὐτὰ τὰ ὤστια ἐσέπλεον. Nisi enim Hostia, aut Ostia, pluraliter quoque capitur pro colonia Anci regis, legend. est ἐς αὐτὴν τὴν ὠστίαν. Omnino autem vertend. *ipsam etiam Hostiam*; non, uti vulgo, *ipsa etiam ostia.* Nam Ostiense incommodum est, de quo Cic. pro L. Manil. cap. 12. *Freinsh.* Locus Dionis non eget emendatione. Et Græci et Latini neutro plurali hoc nomen efferunt. Vid. Gronov. Patrem ad Liv. IX. 19. et Filium ad Liv. XXVII. 23. Strabo Lib. V. compluribus locis τὰ ὤστια dicit, et Lib. III. τὰ ὤστια τῆς 'Ρώμης ἐπίνειον, ap. Steph. Ubi frustra Holstenius et Berkelius corrigunt ἐν πέμπτῃ. Nam verba Strabonis, quæ laudat Stephanus, sunt e Lib. III. p. 145. Alius est ordo verborum Lib. V. p. 219. quem locum illi a Stephano designari putabant.

§. 1 *Dum pop. Rom. per diversa terrar. distractus est*] Occasio illa fre-

quenter causatur bella. Vide Sall. Cat. 16, 6. Flor. 3. 5, 4. Plura de hac re ad Liv. 10, 43, 8. Hæc Gruterus, ad Ammian. 15, 20. *Freinsh.*

Cilices] Sic appellati ab Auctoribus, et, ut ita loqui liceat, principalibus, cum plures populi in societate fuerint: vide Appian. Mithrid. p. 234. *Idem.* Et Plutarch. Pomp.

Rupto fœdere generis humani] Ea de causa Cic. in Verr. 4, 9. et 5, 29. appellat piratas 'communes hostes gentium nationumque omnium:' et Plin. 2, 46. 'Omnium mortalium hostes.' Adde Cic. Offic. 3, 29. de Leg. 3, 29. Buchanan. Hist. Scot. p. 150. m. *Freinsh.* Sic vocat jus gentium, quo omnes homines tenentur, et quod statuit mare debere liberum esse, et patere omnibus gentibus. 'Fœdus' hic est, jus, fas, ut ap. Sen. Herc. Fur. 'Fœdus umbrarum perit,' ut recte locum illum emendavit et exposuit magni judicii et doctrinæ Vir J. Fr. Gronov. quem vide. *Græv.* ad v. 49. Add. Grot. II. de J. B. et P. 2. 13.

Quasi tempestate præcluserant] Ryckius adnotarat hoc pertinere ad morem Romanorum, de quo Veget. v. 9. Nempe Romani hieme, qua fere gravissimæ tempestates excitantur, non navigabant, et 'mare claudi' dicebant. Id erat ex d. III. Id. Nov. usque in d. VI. Id. Mart. quo tempore 'maria aperiri' dicebantur. Vid. Bud. ad l. 16. D. de Rei vindicat. Turneb. XVIII. Adversar. 24. et Cerd. ad Virg. II. Æn. 110. Piratas 'maria claudere' etiam Cic. pro Leg. Manil. cap. XII. Liv. XXXVII. 13. et Sen. Controv. VI. dicunt.

§. 2 *Latronibus*] Hoc est commune nomen tam maritimis, quam terrestribus prædonibus. Ulpian. l. 3. §. 2. D. de Incend. ruin. naufr. 'Non enim minus in mari, quam in villa, per latrunculos inquietamur, vel infestari possumus:' add. Liv. l. d.

Mithridatis præliis Asia] Ryck. *Mithridaticis præliis.* Sed *bellis* eadem manus delevit. *Mithridaticis* edd. vetustiores omnes ostentant, quod nescio cur damnarint recentes, quamvis tanti non sit, utro modo legatur. *Græv.* Est etiam in Regg. Magl. Berol. Duisb. Fran. et v. c. quorum auctoritate recipiendum putavi, etsi ex aliis edd. in sola Plant. vidi, quæ habet *Mithradaticis*, et ubique *Mithradates*. Grævius e Ryck. voluerat scribere, *Mithridaticis bellis præliis.*

Exterique regis invidia] Similis sententia Taciti in caussa dissimili, 3, 53, 6. 'Cum recte factorum sibi quisque gratiam trahant, unius invidia ab omnibus peccatur.' *Freinsh.* Add. hic Rupert. et Bernegg. ad Justin. XXII. 8.

§. 3 *Ac primum duce Isidoro, contenti proximo mari*] Mare proximum est mare Cilicium, Pamphylium, Lycium, Carpathium: sed mare Ægæum, et omne quod inter Ægyptum, Cyrenen, et Græciam est, quomodo possit proximum mare dici non video. Legend. ex vestigiis Ryck. codicis: *ac primum duce Isidoro non contenti proximo mari.* Superius II. 5. 'Populationibus non contenti.' Sequens syllaba in 'contenti' earundem fere litterarum voculam absorpsit. Nihil certius hac emendatione. Sic et superius cap. 4. restitui 'Eoque fine non contenti:' ante Isidorum contenti fuerunt proximo mari, sed Isidoro duce alia etiam infestarunt maria. *Græv.* Recepta lectio stare non potest: nam maria, quæ memorat Florus, Ciliciæ proxima non fuerunt. Nec tamen admissa scriptura Cod. Ryck. quæ etiam in Berol. est, locus mihi videtur persanatus. Est enim perplexa oratio et sententia, quam esse putat Grævius: Ante contenti proximo mari, primum duce Isidoro non contenti proximo mari esse cœperunt. Ego 'ante' et 'primum' idem esse existimo, et ex eo quod di-

cit Florus *primum*, suspicor hinc aliquid excidisse, et fortassis scriptum fuisse, *primum duce Isidoro contenti proximo mari, mox Cretam inter*. Nam ita sæpe solet Florus: II. 8. 17. 'Hæc omnia primum trepidatio, mox fuga, dehinc triumphus fuerunt:' III. 10. 25. 'Primum fame domuit, mox audentem eruptiones in vallo gladiis sudibusque concidit.' Et rursus III. 19. 6. et IV. 2. 59. Et sic idem dicet, quod Appian. in Mithrid. p. 234. et Plutarch. Pomp. 'Mox' autem pro, deinde, postea, dici notum est: vid. ad III. 10. 8. Nec absurda suspicio est, causam omittendæ huic particulæ ortam a præcedente voce 'mari,' eamque ab imperito librario primum ita scriptam, ut inter *mox* et *mari* non multum interesset, ac deinde, quasi supervacaneam, neglectam fuisse. Forsitan etiam scripserat Florus: *Ac primum contenti p. m. mox duce Isidoro*. Sed quum harum rerum, et belli cum piratis tantum summa capita nota sint, nihil pro certo statui potest. Grævius e Ryck. recepit *non*, quem non sequutus sum, quod illius et libri Bersol. scripturam non minus vitiosam puto, quam ceterorum Mss. et o. e.

Piræeum et Achaiam] Mirum vero *Piræeum*, qui est tantum portus, et ἐπίνειον, inter provincias locum habere: nihil tamen nos adjuvant libri: puto emendandum, *Epirum et Achaiam*. *Pireum* in quibusdam libris; ex quo videre licet levicula unius literæ trajectione depravatam fuisse. Plutarchus, ubi enumerat urbes aut loca sacra ab illis ducibus eversa: Καὶ τὸ Ἰσθμοῖ καὶ Ταινάρῳ καὶ Καλαυρίᾳ τοῦ Ποσειδῶνος, τοῦ δὲ Ἀπόλλωνος, τὸν ἐν Ἀκτίῳ καὶ Λευκάδι. Ambracium igitur tenebant sinum, et ex eo Epirum infestabant latrones. Emendatione nostra nihil esse certius puto. *Salm.* Non comparet illud *Pyræeum* nisi in Pal. 3. non optimi commatis libro, et vero nihil hic habet quod agat: itaque abjiciatur licet. *Grut.* Si tamen retinenda sit ista vox, omnino certa est Salmasiana correctio, *Epirum*. *Fr.* Delendam esse vocem *Piræum* Stadius olim vidit, et Gruterus Mss. fidem secutus deleri jussit, qui affirmat in nullo vetustorum codicum, præterquam Palatino tertio eam reperiri, et ipse Flori contextus ostendit. Cur enim huic soli voci nulla præmittitur copula ut præcedenti et sequentibus? Ne dicam, quod monet Salmasius, inepte portus inter provincias memorari. Præterea Piræeus erat portus Achaiæ, tum enim Achaia dicebatur, quæ veteribus erat Hellas. Deleatur ergo in posterum ex omnibus edd. *Græv.* Salmasius scripserat *Piræeum* abesse a Naz. et Pal. poster. qui Grutero est tertius. Dubito nonnihil *Epirum*, an aliud quid sub hac voce lateat. Sed omisi eam post Græv. et Amst. suadente maxime numero librorum Mss.

Sinumque Maleum, quod] Vinetus *quod* refert ad 'mare:' *quod* scil. mare. Non valde dissimilia sunt nonnulla aliorum Scriptorum ap. Sanct. Min. IV. 4. in ellips. v. *negotium*, et IV. 10. et ap. Perizon. ad utrumque locum. Scriptor Bell. Alex. cap. LXXVIII. 'Mithridatem Pergamenum Regem Bospori constituit, quod sub imperio Pharnacis fuerat.' Ryck. tamen et vett. edd. excepta prima, *quem*. *Sinus Maleæ* etiam ap. Ov. II. Amor. 11. 20. 'Quo lateant Syrtes, quove Malea sinu:' et 16. 24. 'Nec timeam vestros, curva Malea, sinus.'

§. 4 *Missusque in eos Publius Servilius*] Ryck. *missusque Publius Servilius*, nisi quod pro *Publius* corrupte scriptum sit *populus*. Mox idem: *nec mari subvenisse:* editi, *nec mari subnovisse*, et quidem verius. *Græv.* Non editi solum, sed etiam omnes alii scripti.

Servilius] Historiam præter supradictos habent Sex. Ruffus. Val. M.

3, 5, 6. Frontin. 3, 7, 1. Claud. in Eutrop. 1, 2, 17. Eutrop. plura, 6, 1. *Cancru.* Cic. Verr. 5, 26. 'Unus plureis prædonum duces vivos cepit P. Servilius, quam omnes antea,' etiam ib. addit de ejus triumpho. Hujus filiam, an neptem, duxit Augustus; Suet. Aug. 62, 1. *Freinsh.* Suetonius scribit Augustum filiam Servilii sponsam habuisse.

Leves et fugaces] Cf. supr. 2, 2, 12. *Freinsh.* Turneb. III. Adversar. 1. 'myoparones' a 'Paro' ins. et 'Myunte' urbe dictos putat. Magis placet sententia Scaligeri ad Fest. h. v. nomen accepisse a μῦς et 'Paros' (a qua etiam navigia quædam 'parones' vocata fuere) eo quod angusti et oblongi essent, qualia sunt murium et mustelarum corpora. Add. eumd. ad Auson. Epigr. XXX. De his multa Savaro ad Sidon. VIII. Ep. 6. et Scheffer. II. de Milit. Nav. 2. 'Martia classis' est, apta et instructa ad Martis opus, i. e. ad pugnas, quum piraticæ ad prædandum, quam ad pugnandum aptiores essent. Manlius ap. Liv. XXXVIII. 17. Romanos Gallo-græcis Asiatica amœnitate mollitis opponens *Martis viros* vocat. 'Vobis, mehercule, Martis viris, cavenda ac fugienda quamprimum amœnitas est Asiæ.' Ubi fortassis non pejus legatur *Martiis.* Flor. III. 3. 2. de Romanis, 'Martius populus.'

Non incruenta victoria] Quod in caussa fuisse putat magni, nec immerito, nominis politicus, cur Pompeio bellum istud decerneretur: falso. Idem enim Pompeius Lucullo, quo nemo Roman. incruentius vicerat, successor missus est: quid autem Pompeium exciverit, memorat Auctor, seq. mox n. 6. *Freinsh.*

§. 5 *Phaselin et Olympum*] Urbes sunt Lyciæ maritimæ et maximæ, quæ piratarum et prædonum semper domicilium et receptaculum fuerunt, et ea de caussa hoc bello etiam, et a Servilio, expugnatæ et deletæ sunt. Strabo lib. 14. p. 457. Cic. Verr. 4. 10. *Stad.* Adde Cic. Verr. 1. 21. et Eustath. ad Iliad. A. Sall. Hist. 1. *Freinsh.* Et Cellar. III. Geog. Ant. 3.

Isauron] Quæ postea 'Claudiopolis,' a Claudio, qui eo coloniam deduxit. *Freinsh.* *Isaurumque* Fran. Voss. 2. et nonnulli Vineti. *Isaurasque* Voss. 3. Claudiopolin coloniam a Claudio in Isauriam deductam scribit Ammian. XIV. 8. Sed dubitari potest, an eodem loco fuerit, quo olim urbs Isaurus. Est de ea ap. Cellar. III. Geog. 6.

Arcem Ciliciæ] Florus Isauriam fortassis Ciliciæ adtribuit, ut vicinam, et, auctore Stephano, inter Ciliciam et Lycaoniam sitam: quemadmodum Auctor Epit. Liv. XCIII. P. Servilium Procos. 'in Cilicia Isauros' domuisse scribens, has regiones videtur confundere. Haud scio tamen an melius sit 'arcem Cilicum,' i. e. piratarum, qui omnes communi nomine 'Cilices' dicebantur. Horum 'arx' erat Isauros, i. e. receptaculum et quasi tutissimum perfugium, unde et facile excursiones facere, et se adversus hostes tueri poterant. Sic enim Latini utuntur voce *arx.* Liv. XXVIII. 3. 'Ea' urbs 'arx fuit Asdrubali ad excursiones circa in mediterraneos populos faciendas.' Et XXXIII. 14. 'Eam urbem pro arce habiturus Philippus adversus Græciæ civitates.' A Græcis ὁρμητήριον dici docet Casaub. ad Polyb. I. 17. Erat autem tota Isauria et tunc, et diu etiam post id tempus, domicilium et receptaculum latronum. Vid. Duaren. Disput. Annivers. II. 12. Unde in Epit. Liv. 'Isauros' quoque potius pro piratis dici, quam Ciliciam et Isauriam confundi puto.

Isaurici cognomen] Val. M. 8. 5, 6. 'Majorum suorum titulis Isaurici cognomen adjecit.' De cognomentis hujusmodi dictum aliquid supr. 1, 11, 9. p. *Freinsh.*

§. 6 *Quædam animalia*] Facit ad hoc quod scribit Plin. 9. Item in libro qui de Admirandis in Natura inscribitur, et Aristoteli falso adscribitur: est enim non Aristotelis, sed Theophrasti opus; ut ex citatione Plinii deprehendimus. Plinius enim, 9, 57. citat Theophr. in his quæ habentur, cap. 61. et seqq. in eo libro. *Camers.* Hanc autem similitudinem elegantissime usurpat Heinsius, in laudatione Mauritii, p. 26. *Freinsh.*

Aquam terramque incolendi] Ryck. *aquam terramque collendi:* leg. *colendi.* *Colere* enim veteribus sæpe idem est quod, incolere. Liv. XXIV, 49. 'Mastusii extremi prope Oceanum versus Gades colunt.' Justin. II, 1. 'Ægyptus autem nihilominus coli, nisi excluso Nilo, non potuerit:' hoc est, incoli, habitari. Plaut. Pseud. I, 2. 'Hunccine hic hominem pati colere juventutem Atticam,' hoc est, habitare hic. Sic et *cultor* pro incola Justino XLIII, 1. 'Italiæ cultores primi Aborigines fuere.' Phædrus lib. I. 'Sus nemoris cultrix,' quæ in nemoribus habitat. Recondita significatio τοῦ *colere*, quam ignorarunt aut librarii, aut editores, locum hunc corrumpendi caussa fuit, ut notius *incolendi* supponeretur. Inferius recte Ryck. *quasi portam obseravit*, quod merito tuetur Salmasius. *Græv.* Non volui, nec debui cum Amst. unius libri scripturam contra omnes alios s. et e. admittere. 'Incolere terram' nihilo deterius est, quam 'colere.' Nec tam recondita est significatio τοῦ 'colere,' ut ignotius debeat haberi τῷ 'incolere.'

In aquas suas resiluerunt] De hac gente Ammian. 14, 5. 'Atque (ut Tullius ait) ut etiam feræ monitæ plerumque ad eum locum, ubi aliquando pastæ sunt, revertuntur: ita omnes instar turbinis digressi montibus impeditis et arduis, loca petivere mari confinia.' *Freinsh.* Salmasiani, Ryck. Voss. et Reg. Q *resiluerunt:* ceteri et v. e. *resilierunt:* v. supr. 3. 12. Mox Reg. Q, addita glossa, *quam prius grassabantur.*

§. 7 *Sic ille quoque ante felix, dignus nunc victoria Pompeius visus est*] Sententia hujus loci est inficeta et insulsa, si non transposueris verba, ut a Floro fuerant posita, et postea a librariis labefactata et perversa. Inepta enim est consecutio: *ille ante quoque felix dignus nunc victoria videtur.* Si vis Flori manum videre, scribe: *Sic ille ante felix Pompeius, nunc quoque dignus victoria visus est.* N. Heinsius huic loco sanitatem redditam esse putat si scribatur: *Pompeius Dis visus est.* Liv. I, 10. 'Ita deinde Dis est visum.' Naso: 'Non ita Dis visum est.' *Græv.* Corruptum esse hunc locum indicio est varietas scripturæ veteris. Vulgata est in Magl. Edd. Junt. Cam. Stad. et recentioribus, a quibus in hoc solo abeunt Pall. quod in 1. est *scylla*, in 2. *sic illa.* Cum hoc consentiunt Ryck. Regg. Flor. Berol. Duisb. Fran. Voss. 1. 3. et v. e. Sed in Voss. 3. desideratur *nunc;* 2. habet, *Sic ille quoque ante et felix dignus victoria P. v. e.* Naz. aliquot vocibus minus *sic felix et dignus victoria Pompeius.* Et sic aliæ edd. vett. sed relicto *ille* post 'felix.' Rupertus hunc ordinem verborum constituit: *Sic ille et ante felix, et Mithridaticæ provinciæ factus accessio, dignus nunc quoque victoria Pompeius visus est.* Putat in his verbis esse aculeum in Pompeium, eumque Mithridaticæ provinciæ accessionem dici, quia Luculli gloriam ex victoria Mithridatica interceperit. Probet, qui volet. Ego ne Latine quidem hac sententia dici existimo, 'Pompeius est factus accessio provinciæ Mithridaticæ.'

Et Mithridaticæ provinciæ factus accessio] Ridiculum mendum, cujus hic sensus: Pompeium factum esse ac-

cessionem Mithridaticæ provinciæ. Hoc quale sit, nescio. Vel puer videret legendum esse: *dignus nunc victoria Pompeius visus est, et Mithridaticæ provinciæ facta est accessio.* Quod jam non explico, cum satis multi sint, qui historias norunt. *Salm.* *Mithridaticæ provinciæ factus accessio*] Ridiculum esse mendum Salmasius ὁ πάνυ ait, et vere ait. Nullam enim commodam sententiam ex his verbis efficias. Sed nec ejus ratio, qua huic loco medetur, potest probari. Rescribit, *et Mithridaticæ provinciæ facta est accessio:* quæ facta est accessio Mithridaticæ provinciæ? Num victoria qua dignus visus est Pompeius? Nemo hoc dixerit. Nam 'dignus victoria est visus' significat, dignus visus est qui vinceret. Si Florus scripsisset, expeditio in piratas Mithridaticæ provinciæ facta est accessio, nihil moveremus. Sed verba, quæ præcedunt, hanc correctionem respuunt. Præterea in omnibus libris veteribus *factus est* legitur, non *facta est.* Mihi itaque persuasit Vir summi ingenii et dignitatis, N. Heinsius, intercidisse hic voculam culpa librariorum, et forte inscitia correctorum, legendumque: *et pirata Mithridaticæ provinciæ factus est accessio:* hoc est, bellum piraticum: quod elegans loquendi genus pluribus asseruit in notis nuperrimis ad Paterculum. Præter illa exempla in castigationibus Velleianis allata, hæc quoque in epistolam ad me datam conjecit. Florus lib. IV. cap. 8. ubi de Sexto Pompeio: 'O quam diversus a patre! ille Cilicas exstinxerat: hic se pirata navalis agitare:' ita liber Naz. Salmasius, inquit, nec conjecturam suam mihi approbat, nec interpretationem de piratis navalibus. Si permittis mihi ut inseram huic loco τὸ *prædas,* a librario perperam omissum, omnia erunt expedita. *Hicce pirata prædas navalis* (pro *navales* antiquo more) *agitare.* Est autem Sallustianum 'prædas agitare,' ut nosti. Respexit et illa Lucani sui Florus, qui eodem modo de hoc ipso Sexto: 'Polluit æquoreos Siculus pirata triumphos.' *Græv.* Naz. Pall. (ap. Salmasium, nam Gruterus e pr. habet *factus est*) Ryck. Flor. Berol. Duisb. Voss. 2. et o. e. v. *et Mithridaticæ provinciæ facta accessio,* quod revocandum putavi, etsi ad explendam sententiam aliquid deesse videtur. *Factus accessio,* quod est in Regg. Magl. Voss. 1. 2. et Fran. non inveni in editis ante Cam. Vinetum et Gruterum in Ed. ann. 1609. quos sequuti sunt Amstelodamenses. Grævius edidit *facta est accessio.* Sed *est* neque in scripto, nisi forsitan in Pal. 1. neque in edito ullo ante eum comparet. Heinsius conjecturam suam rursus proponit ad Vell. II. 26. Tollius conjiciebat, *et Mithridaticæ provinciæ Cilicia facta accessio.* De illa non judico: hanc non probo: quod bellum piraticum non recte Ciliciam dici puto. Posset etiam minori mutatione fieri, *et hæc Mithridaticæ provinciæ facta accessio:* vel, *et Mithridaticæ provinciæ hæc facta accessio.* Schefferus conjiciebat *facta hæc accessio.* Wopkens. I. Lection. Tullian. 16. videtur probare conjecturam Heinsii. Sed in re ipsa errat Florus, quod bellum piraticum accessionem, et quasi adpendicem Mithridatici fuisse dicit. Nam Pompeium demum finito bello cum piratis adversus Mithridatem missum fuisse, constat e Cic. pro Leg. Manil. Plutarcho, et Appiano.

§. 8 *Pluribus legatis*] 25. numerat, nec tamen ultra 15. nominat Appian. p. 236. vide Vellei. 2, 32. 3. *Freinsh.*

Utraque Ponti et Oceani ora] Utrumque fretum, et Ponticum, sive Bosporum Thracium ('os Ponti' vocat Appian. de hac re agens, et Florus mox 'Propontidis fauces') et Ga-

ditanum; quamquam nihil vetat 'utraque Ponti ora' accipi de utroque Bosporo, Thracio et Cimmerio. Vid. ad II. 17. 7. et cl. Burm. ad Vell. II. 101.

Impositus] Vid. Ind. Sall. Jug. Cap. c. 'Consul, quasi nullo imposito, omnia providere.'

Plotius] Ita etiam Appianus hunc vocat in Mithr. p. 236. Ap. Fulv. Ursinum in Nummis Gentis Publiciæ quidam putabat, hic et in App. legendum esse *Publicius*, e denario M. Poblicii, qui in eo Pompeii Imp. legatus Proprætore fuisse dicitur. Mediobarbus quoque in Numismatib. Imperator. p. 2. ad denarium illum adnotat, de hoc Poblicio agere Florum L. III. et Appian. in Mithrid. sed errore librariorum apud eos legi *Plotius*, non *Publicius*: et de textu Flori eruditissime scribere Fulv. Ursinum in notis ad hunc denarium familiæ Poblicie. Admodum negligenter inspexit Ursinum. Nam hic ostenderat vanam esse illam amici sui conjecturam, eo, quod e nummo ipso constet, Publicium Pompeii legatum Propraet. in Hispania, non bello Piratico fuisse. Et ipse Mediobarbus eum refert ad A. U. 699. quo dudum finitum erat bellum Piraticum. De nomine *Plotii* autem ita scribit Ursinus: Si in Appiano retineatur Πλώτιος, etiam in Floro retinendum esse *Plotius*, pro *Plotinus*, quod ibi habebant Ursini exemplaria Flori. Sed omnino retinendum est *Plotius*, cujus etiam ap. Cic. et alios mentio est. Vid. Pigh. ad A. U. 677.

§. 9 *Gratilius*] J. F. Gronovius legit *P. Atilius*. Græv. Libri quidam Vineti, Berol. Duisb. et o. e. v. *Gratillius*. Ryck. *Graculus*. Salmasius hic e Pall. etiam aliquid adscripserat, sed avulsum erat ab ejus libro folium, in quod varietatem scripturæ contulerat, sola relicta litera G. Appianus mare Ligusticum et Gallicum M. Pomponio adtributum fuisse tradit: Africum cum Sardinia, Corsica, et vicinis insulis Lentulo Marcellino et Publio Atilio. Itaque forsitan *Atilius* scripsit Florus, ut volebat Gronovius. Nam nec usquam 'Gratilios' memorari invenio. Pro *Pompeius* etiam suspicor legend. *Pomponius*, ut in App.

Fretum, qua primum] Dissentit hoc loco Florus a ceteris, non voluntate sua, sed vitio librariorum. Distinctione res conveniet, si ita scribas; *fretum: qua primum maris nostri limen aperitur, Lentulus; Libycum Marcellinus; Ægyptium Pompeii juvenes; Adriaticum Varro Terentius; Ægæum, Ponticum, et Pamphylium Metellus.* Fr. Verba, 'qua primum maris nostri limen aperitur,' non sunt separanda a præcedentibus 'Gaditanum fretum.' Nam idem est 'Gaditanum fretum,' et id, 'qua maris nostri limen aperitur,' i. e. Gaditanum fretum, qua Oceanus irrumpens et intrans in mare nostrum diffunditur, ut loquitur Plin. prooem. Lib. III. H. N. Idemque rursus III. 5. et Mela I. 1. quæ loca lege ap. Wass. ad Sall. Jug. XX. Hoc *limen* maris mediterranei vulgo vocabant. Plin. dict. prooem. 'Tam modico ore tam immensa æquorum vastitas panditur. Qua de causa limen interni maris eum locum appellavere.' Appianus scribit Neronem et Torquatum columnas Herculis curare jussos: quod aliis verbis, sed eadem sententia expressit Florus: nam columnæ Herculis sunt ad fretum Gaditanum, ubi incipit mare mediterraneum, pro quo Scriptores rerum Romanarum sæpissime dicunt 'nostrum mare.' Liv. XXVI. 42. et XXVIII. 1. Cæs. v. B. G. 1. Sall. Hist. I. et plerique alii: vid. Wass. ad Sall. Jug. XX. et Grot. in Adnot. ad II. 3. 13. de J. B. et P. In sequentibus quoque non necessarias puto distinctiones Freinshemii: nam

non omnia hic ad narrationem Appiani componi possunt, a quo Florum in multis abire manifestum est. Sed quod duos facit 'Lentulum' et 'Marcellinum,' vel ipsius vel scribarum peccatum est. 'Marcellinus' enim quartum nomen Lentulorum est, et Appian. hunc recte vocat 'Lentulum Marcellinum.' Anna Fabri Florum culpa liberat, legendo *Lentulus Marcellinus Libycum et Ægyptium.*

§. 10 *Terentius Ægæum*] Ionium ei tribuit Appianus, cui sane consentit Plin. 3, 11. Ut appareat, corruptum esse hac in parte Florum; quod et Vinetus opinatur. Eidem Varroni Plinius, 7, 30. et 16, 4. navalem coronam hoc bello contigisse tradit, quod equidem nemo, quod sciam, Auctorum dicit. Vellei. etiam, 2, 81, 3. 'corona navali neminem unquam Roman.' ante Agrippam, 'donatum' expresse affirmat. Item Sen. Benef. 3, 32. hoc sensu videtur appellare coronam navalem, 'unicum inter dona militaria decus.' *Freinsh.*

Pamphylium Metellus, Asiaticum Cæpio] In omnibus ita distinctum reperi: *Varro Terentius Ægæum et Ponticum et Pamphylium, Metellus Asiaticum.* Sed non sine vitio. Nam verum est: *et Pamphylium Metellus; Asiaticum Cæpio.* Salm.

Cæpio] Duisb. et v. e. *Scipio*, solenni errore librariorum, de quo Perizon. Anim. Hist. c. x. p. 425. Mox Fran. *Propontidos*, pro quo Duisb. levi errore *Propontidas.*

Quasi portam, observavit] Ille Lips. *quasi porta obseravit.* Alii paulo aliter. Nobis verum videtur: *Sic obditis navibus, quasi portam, obseravit.* Ut obditis pessulis vel claustris portæ obserantur, sic ille obditis navibus Propontidis fauces quasi portam observavit. Non potuit uti elegantiore et congruentiore metaphora. *Salm.* *Quasi portam observavit*] Ita et v. e. nam Camertis, *portum;* Stadii, *obseravit:* quomodo et Pal. 3. nam 1. ac 2. accedunt lectioni primæ. Lipsius d. c. XIX. dicit, legere se illustri imagine, *quasi porta obseravit:* non male: vulgato tamen patrocinatus sum in Suspicionibus lib. 5. cap. 1. neque mutari debet. *Grut.* Salm. legebat *quasi portam obseravit*, navibus videl. obditis quasi pessulis. *Freinsh.* Ryck. cum Pal. 2. *quasi portam obseravit.* E Regg. et Toll. nihil ad Edit. Grævii, in qua est *obseravit*, adnotatum erat. Duisb. Fran. et Voss. *observavit.* Gruterus in Suspic. dicit, Florum alludere ad morem veterum, ap. quos pars servitii erat custodiæ ostiorum præesse, et januam observare. Itaque Catonem multitudine navium non secus illas freti angustias observasse, quam servus januam solet. Et sic inf. IV. 2. 70. rursus loqui Florum: 'Positisque apud Bagrada castris Uticam, velut altera Africæ claustra, servabat.' Eadem est hic sententia Ruperti, et Parei in Lex. Crit. qui post Grut. et Guilielmium Cap. v. Quæst. in Plauti Asinar. ostendit, 'observare fores' dici de servis custodiæ earum præpositis. Ego cum Lips. Salm. Græv. N. Heins. et Perizonio sentio, et post Græv. et Amst. admisi *obseravit.* Idque etiam præfert Freinsh. ad Curt. X. 7. 16. etsi *observavit* tolerari posse putat. Potest hoc quibusdam locis melius convenire, quam *obseravit.* Hic *obseravit* legendum esse, satis ostendunt verba *obditis navibus:* est enim translatio ab his, qui pessulo vel sera obdita fores claudunt. Terent. Heaut. II. 3. 37. 'Anus foribus obdit pessulum.' Ov. Art. II. 636. 'Et centum duris postibus obde seras:' ubi plura Heins. Ita pulchre continuat metaphoram, quum addit *obseravit.* Pro *obditis nav.* Regg. habent *obductis n.* Pro *omnes* Berol. Duisb. et o. e. ante Freinsh. *omnia.* Iidemque scripti et v. e. *promuntoria*, de quo vid. ad II.

2. 32. Reg. F, Voss. et Fran. etiam *pene insulas*, et Salmasius ad marginem libri sui scripserat, 'pene insulas vetustissimi, et ita semper.' Vid. IV. 2. 59.

§. 11 *Recessus*] Vellei. II. 32. 'Descripto in omnes recessus maris præsidio navium.' *Latebras* et *recessus* conjungit etiam Cic. pro Marcel. VII. 'Quum in animis hominum tantæ latebræ sint, tanti recessus.' Nam 'recessus' sunt loca secreta et remotiora, in quibus facile quid latere et occultari possit; cujusmodi loca etiam 'recedere' dicuntur. Vid. Cerd. ad hoc Virg. Æn. II. 300. 'Quamquam secreta parentis Anchisæ domus, arboribusque obtecta recessit.'

Quicquid piratarum fuit] Ryck. *quicquid piraticum fuit*. Mox *versus est* et hic codex ignorat, æque ut alii. *Græv.*

Quadam indagine] Eadem similitudine utitur inf. 4, 2, 32. et 4, 12, 48. *Freinsh.* Vid. Ind. 'Indaginem' esse seriem retium et plagarum, qua venantes silvas circumdant, contra Servium, qui ad Virg. Æn. IV. 121. inquisitionem ferarum exponit, ostendunt Bud. ad l. II. §. ult. D. de Act. empt. Salm. de Mod. Usur. p. 352. et Vlit. ad Nemesian. Cyneg. vs. 308. et hoc cognosci potest e verbis 'cingere,' 'claudere,' 'includere,' et 'circumdare,' quæ huic voci, sive propria sive translata significatione positæ, addi solent.

§. 12 *Ciliciam versus est*] *Versus est* ignorant vetustiss. Codd. oratio forte pendet a superioribus, et legend. *ipse Pompeius originem fontemque belli Ciliciam*, ἀπὸ κοινοῦ, obsedit, occupavit: vel retinendum, *ipse Pompeius in originem fontemque belli Ciliciam*: ut eleganter subintelligatur, vel, impetum fecit, vel aliud quid. *Salm.* Hujus generis exempla in hoc Auctore sunt infra 3, 10, 18. 4, 2, 64, et 67. sic ap. Virg. 'Ecquis erit mecum, juvenes, qui primus in hostem?' *Freinsh.* Verba *versus est* neque in ullis scriptis, excepto Voss. 3. neque in v. e. leguntur: quapropter ea tuto deleri posse existimavi. In quo etiam sequutus sum judicium Viri summi, J. Fr. Gronovii ad Sen. Troad. vs. 844. qui ibidem verba 'ire,' 'proficisci,' et alia hujusmodi sæpe omitti ostendit. Non multum dissimilia sunt exempla ellipseos a Victorio ad Cic. IV. Ep. Fam. 12. observata. Paullo post Ryck. Edd. B. S. J. et P. *detractavere*. Vid. I. 22. 2. III. 5. 3. et doctiss. Cannegieter. ad Avian. XXVIII. 9.

Non ex fiducia] Eod. sensu ap. Liv. 21, 40, 6. 'Nec nunc illi, quia audent, sed quia necesse est, pugnaturi sunt:' et Tac. Agr. 34, 4. 'Reliquus est numerus ignavorum et metuentium, quos quod tandem invenistis, non restiterunt, sed deprehensi sunt novissimi,' &c. An et in Floro legas rectius *deprensi*, quam *oppressi?* certe elegantius. *Freinsh.*

Quia oppressi erant ausi videbantur] Scribe cum N. Heins. *quia oppressi erant ausuri videbantur*. Græv. Non video, quomodo futurum conveniat huic orationi.

§. 13 *Quod supplicantium signum fuit*] *Fuit* N. Heinsius redundare putat. *Græv.* Ryck. *et* (an *id?*) *supplicantium signum fuit*.

§. 14 *Non alias tam incruenta victoria*] Legeres ex Naz. si velles, *non alia tam incruenta victoria:* nihil ego mutem. *Salm.* *Non alia* est in Voss. 2. 3. et Edd. vett. quæ post primam prodierunt. Usitata sunt Floro 'non alias,' et 'non alias magis.' Vid. I. 18. 16.

Idque prospectum] Quidam, nec pejoris notæ Codd. *idque reprospectum:* quidni Latinum posset esse verbum 'reprospicere,' sicut 'repromittere?' de quo nos alias pluribus. *Salm.* *Prospectum*] Sic Naz. recte: nam 2. *idque repertum:* tertio vero super-

scriptum *idque re perspectum.* Grut. Cum Pal. 1. consentiunt Reg. Q, Flor. Magl. et Fran. *conspectum* Ryck. *receptum* Reg. F. Tollius Fort. XXIX. verba *idque prospectum* habet pro glossemate, quod e margine in textum inrepserit, et legendum censet, *reperta gens ulla est; singulari consilio ducis.* Mihi *repertum* in quibusdam libris videtur per errorem repetitum fuisse e versu superiore, unde deinde potuit nasci *receptum*, *respectum*, et conjunctis duabus lectionibus *reprospectum.*

Singulari consilio ducis] Simile inf. 4, 12, 59. *Freinsh.* Add. Vellei. II. 32.

Maritimum genus a conspectu longe removit maris] Pulchre hujus consilii rationes reddit Plutarchus in Pompeio, qui ait, Pompeium reputasse, hominem natura neque nasci, neque esse indomitum animal, sed efferari, si vitiis se præter naturam dederit, consuetudine vero locorumque et vitæ commutatione cicurari, vel belluas usu victus mitioris eritatem et sævitiam deponere. Itaque Pompeium constituisse sapienter piratas a mari in continentem terrestrem transferre, et vita illos imbuere humaniore, si assuescerent urbes et agros colere. *Græv.*

Et mediterraneis agris quasi obligavit] Hoc 'quasi,' cujus vim ex frequente χρήσει Annæi didicimus, nescio quid amplius requirere videtur: ut libro quarto, 'Sic somno, quasi morte, soluta est:' paulo supra, 'Sic obditis navibus, quasi portam, obseravit:' sic h. l. *et mediterraneis agris, quasi aquis, obligavit:* ita quidem unus Palatinus: prima editio, cujus collatione felicissime defunctus est Vir clariss. et doctiss. J. Gruterus, *aquis* repræsentat: sed, ut verum fateamur, nobis magis placet quod in vulgum vulgatum est, ut cum Ennio loquar. *Salm.* Non intelligo, quid 'quasi' hic amplius requirat. Nam Florus hic illa particula non aliter utitur, quam alibi, quum eam verbis, quæ a propria significatione ad alienam transfert, adponit. Vid. III. 5. 30. Quæ sit horum verborum sententia satis intelligitur ex iis, quæ e Plutarcho adfert Grævius. Nempe Pompeius piratas a mari in loca mediterranea translatos, et ad genus vitæ humanioris traductos, adsuefecit urbes et agros colere; ut facultate sine rapto vivendi data, rapinis abstinerent, et novarum sedium caritate, quasi vinculo quodam, adstricti pristinam feritatem deponerent. *Mediterraneis aquis quasi obligavit* etiam Duisb. *aquis* pro *agris*, ut recte Grut. Freinshemius in Ind. *obligavit* e Plaut. Menæch. I. 1. 12. et 17. interpretatur. Si vel unius Ms. auctoritatem haberem, præferrem *adligavit*, id est, effecit, ne mare repetere possent, sed quasi glebis inhærere cogerentur, et agrorum vinculis adstricti tenerentur: quod de adscripticiis dicunt Impp. l. 15. Cod. de Agri Col. et l. 3. C. de Fugitiv. Colon.

§. 15 *Homines suos*] Quasi progeniem suam, et alumnos suos, quibus natura suam ac propriam sedem voluit esse terram, non mare. Colum. Præf. Lib. I. de R. R. 'Ut rupto naturæ fœdere, terrestre animal homo ventis et maris objectus iræ se fluctibus audeat credere.' Stat. III. Silv. 2. 61. 'Quis rude et abscissum miseris animantibus æquor Fecit iter? solidæque pios telluris alumnos Expulit in fluctus pelagoque immisit hiantes?' 'Reddidit homines terræ' sic dicit, ut Horat. III. Carm. 4. 37. 'Vos Cæsarem altum, militia simul Fessas cohortes reddidit oppidis.' Nam hoc ibi e Mss. recte restituisse puto celeberr. Bentleium, pro vulgato *abdidit*. Et sic vetus Edit. Veneta Donini Pincii Mantuani. Tac. I. A. 30. 'Relinquerent castra infausta temerataque, et soluti piaculo suis

quisque hibernis redderentur.'

Quid prius mirere] Similiter locutus Papinius, Silv. 2, 279. 'Locine Ingenium, an domini, mirer prius?' Plin. 36, 15. de theatro Curionis: 'Quid enim miretur quisque in hoc primum, inventorem, an inventum?' &c. *Freinsh.* Fran. *mireris.* Ryck. Regg. Flor. Berol. Duisb. Voss. 1. 3. et v. e. *mirer.* Non placet: nam non solet Florus ita ex sua persona loqui: I. 18. 23. 'Quis ergo miretur?' II. 6. 44. 'Quid miramur?' Paullo post c. 8. n. 2. 'Mireris,' et ibid. n. 5. 'Certos esse quis miretur ictus?'

Quadragesimo die] Ita Zonaras, secundo Annal. 'Undequinquagesimo' est ap. Cic. pro L. Manil. cap. 12. Similem in eodem celeritatem notat Plutarch. in Vita, cap. 20. 'Quadraginta diebus, annum tunc agens quartum et vigesimum, hostes oppressit, Africam subegit, regna regumque negotia composuit.' Celeritatem autem in duce quantivis pretii esse, satis indicat Curt. 5, 5, 3. 'Nullam virtutem regis istius magis, quam celeritatem, laudaverim:' et magis etiam Dio, sub fin. lib. 42. Cæsar 'in omnibus negotiis celeritate plurimum consecutus est; neque ulla alia caussa fuit, cur omnes ea tempestate duces tantum rei bellicæ gloria præcelleret.' *Freinsh.*

CAP. 7 De hoc bello Liv. Epit. 99. Euseb. Lib. Temp.: Eutrop. 6, 4. Val. M. 7, 6, 1. ext. Lege quæ de Creta insula scribunt Solinus, cap. 6. Plin. 4. 12. Diodor. 5, 64. &c. Plura Strabo, lib. 10. Virg. Æn. 3, 104. Avienus: 'Nutrix hinc Creta tonantis, Multa latus glebæque ferax,' &c. Sic enim legendum est, non *glebam.* Camers.

§. 1 *Si vera volumus noscere*] Sic duo Pall. e. v. Naz. autem, *nosce*, ut videatur fuisse, *nosse.* Verbum tamen 'noscere' eadem significatione reperiri, supra, 1, 8, 6, exemplo Taciti demonstravimus. Simile autem protulit Noster, supra 2, 18, 3. et inf. 3, 18, 1. ita ap. Curt. 6, 3, 6. 'Si verum fateri volumus:' 7, 1, 28. 'Si verum audire vis:' ita ap. Liv. 31, 18, 3. 'Insuetus audire vera' Philippus: et 34, 2, 15. 'Si vera dicere volumus:' ita, 'Si verum audire velis,' Apulei. in Apolog. 'Si discussa opinionum caligine verum volumus:' Baro und. in Hist. Belg. ubi de Hornano injuria adfecto a Granvellano. Aures quippe hominum ita plerumque formatæ sunt, ut aspera quæ vera, nihilque nisi jucundum et adulatorium accipiant. Quo pertinet illud Agathonis, quod refert Athenæus, 5, 13. Εἰ μὲν φράσω τἀληθὲς, οὐχί σ' εὐφρανῶ· Εἰ δ' εὐφρανῶ τί σ', οὐχὶ τἀληθὲς φράσω. Add. Cic. ad Brut. Epist. 15. *Freinsh.* Ryck. *si vera velimus noscere*, et mox, *favisse Mithridati videbantur.* N. Heins. malebat, *si vera volumus agnoscere*, quod sit, si vera volumus fateri. *Græv.* *Nosce* in Naz. pro *noscere*, ut I. 8. 6. in quibusdam libris *noscet*, pro *nosceret.* Hoc ex eo ortum credo, quod scribæ non animadverterunt notam, quæ sæpe in Mss. superscribitur pro *re.* Dionysio Vossio suspectum erat *noscere*, et Tollius Fort. XXIX. a mala manu esse putat: eo quod Flor. III. 18. 1. dicit, 'Si verum tamen volumus.' Non dubium est, quin abesse potuisset, ut sæpe apud alios. Vid. Gronov. ad Sen. Controv. XI. Sed non magis necessarium arbitror, si adsit, deleri, quam in iis, quæ hic ap. Freinsh. leguntur, 'fateri,' 'audire,' et 'dicere.'

Nos fecimus] Similem Roman. iniquitatem arguit infr. 3, 9, 2. *Freinsh.* Sed tamen Creta, ut Plutarch. in Pomp. scribit, receptaculum et fons alter latronum erat. *Nobilem insulam* non habebat Reg. Q.

Favisse Mithridati] Adde supr. 2, 11, 2. Bellum ut decerneretur Cretensibus, jam dudum potentes quosdam homines Romæ laborasse, intelligas ex Cic. Verr. 2, 31. *Freinsh.*

§. 2 *M. Antonius*] Cujus meminit Cicero, in Verrina quarta; et scribit Asconius, isto Cretensi bello, morbo interiisse, nihil meliorem M. Antonio triumviro, de quo lib. 4. *Vin.* Loquitur de hoc Vell. 2, 31, 3. Plut. Antonio, cap. 1. qui 'Creticum' etiam appellat; quam ob rem, nondum video. *Freinsh.* Ex vanitate: et quidem a progenie hujus Antonii, sequentibus temporibus admodum potente; quam haud dubie inflabat, tantam huic parenti suo potestatem delatam esse, quantam, præter Pompeium, libera Rep. nulli. *Rup.* Add. Voss. ad Vell. II. 31.

Plures catenas] Adde Tac. 2, 18, 2. et quæ collegit in Observat. suis Piccartus, lib. 10. cap. 6. ubi plura exempla talis vecordiæ. Vide interim Herodot. 1, 66. Arist. Orat. XIII. p. 211. f. Alex. gen. dier. p. 471. et ibi Tiraquellum. *Freinsh.*

§. 3 *Captivaque corpora religata velis ac funibus pependere*] Huc pertinere videtur fragmentum Sallustii ex Hist. IV. 'In queis notissimus quisque aut malo dependens verberabatur, aut mutilato corpore improbo patibulo eminus affigebatur.' *Græv.*

§. 4 *Cnossum*] Ryck. Magl. Berol. Duisb. Fran. et vett. edd. *Gnoson.* Regg. *Gnosum.* Ubique varie scribitur. Græcis frequentius Κνωσσὸς, interdum Κνωσὸς et Γνωσός.

Erythræam] Pal. 1. *Nerithream*, pro *Herithream*, quod est in Duisb. et v. e. abundante, ut sæpe, *h* in principio. Pal. 2. et Fran. *Terithream.* Voss. 2. *Territhream.* Ryck. *Cryteram.* Vinetus adnotat a Ptolemæo memorari Erythræum promontorium Cretæ. Sub hoc 'Erythræam' urbem sitam fuisse existimat Cellarius. Sed neque ipse, neque Meursius in Creta, ullius alterius Scriptoris testimonium de hac Urbe habuit. Dionys. Vossius conjecerat *Eleutheram.* Eam urbem Cretæ fuisse constat e Dione in princ. Lib. XXXVI. qui Metellum ea per proditionem potitum scribit. Stephanus Ἐλευθερὰς vocat.

Urbium matrem] Vid. Ind. v. *Mater*, et Spanh. de Præst. et Usu Numism. Diss. IX. p. 575.

Cydonam] *Cydona* erit pro *Cydon*, *Cydonam* pro *Cydonem*: sed *Cydon* illa urbs Græce non dicitur, nec Κυδώνη, sed Κύδων est πολίτης, urbs ipsa Κυδωνία. Stephanus, ut alios omittam, Κυδωνία πόλις Κρήτης, ἡ πρότερον Ἀπολλωνία, ἀπὸ Κύδωνος τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Ἀκακαλλίδος Μίνωος θυγατρός. Legend. igitur h. l. *Cydoniam*, non *Cydonam*: et recte vetustiss. atque optimus liber habet *Cydoneam*, pro *Cydoniam*. Salm. *Cydoneam*] Hodie *Canea*, ut testatur Petrus Bellonius, Observat. 1, 5. *Freinsh.* *Cydoniam* etiam in Plin. et Solin. restituit Salm. ad Solin. p. 118. Et sic omnes Græci et Latini Scriptores ap. Meurs. Cret. c. VIII. et Cellar. II. Geog. Ant. 14. ΚΥΔΩΝΒΑΤΑΝ tamen est in nummo ap. Harduin. et 'Cydoneus' adjectivum in Ov. I. Art. 293. Sil. IV. 261. et nonnullis scriptis Virg. X. Ecl. 59. Ceterum ad sententiam perficiendam aliquid desiderari videtur. Nam quid magnæ rei præstitisset Metellus si nihil aliud, quam urbibus Cretenses inclusisset? Fortassis excidit aliquod verbum, ut *cepit*, vel aliud sententiæ conveniens. Nam Gnossum, Lyctum, Cydoniam, et alias quamplurimas urbes Cretæ a Metello expugnatas, est in Epit. Liv. XCIX.

§. 5 *Veneno*] Sic Ptolemæus, inf. 3, 9. 3. et Cantabri, 4, 12, 50. *Freinsh.*

Deditionem suam ad Pompeium absentem mitterent] N. Heinsio hoc durius dictum videtur, putatque Florum scripsisse: *deditionem suam ad Pompeium remitterent.* Negarent se alteri, præter Pompeium, dedituros. *Græv.*

§. 6 *In Asia*] Pompeius tum gerebat bellum piraticum, de quo fortassis accipi potest, quod dicit Pompeium res gessisse in Asia. Sed du-

bito, an de bello Mithridatico senserit, cujus accessionem factum fuisse bellum cum piratis cap. v. scribit. Quo prætextu Pompeius in hac re usus fuerit, exponit Plutarch. in Pomp.

Antonium] 'Octavium' vocat Dio, lib. 36. *Freinsh.* Et Plutarch. in Pomp. Vossius ad Vell. II. 31. putat Florum more suo errare, qui 'Octavium' cum 'Antonio,' quem in principio huj. cap. memoravit, confundat. Si Florus hunc et illum Antonium pro eodem habuit, omnino erravit. Nam Antonium, qui bellum Cretensibus intulit, eo bello interiisse scribunt Ascon. ad Cic. Divin. in Verr. XVII. et II. Verr. 3. et Auctor Epit. Liv. XCVII. Sed potuit is, quem Dio et Plutarchus 'Octavium' vocant, aliis esse Antonius. In propriis enim sæpe discrepant veteres.

In aliena provincia inclitus fuit] Vineti libri, et nostri, *inritus*. Lego addita negatione: *in aliena provincia non inritus fuit*. Salm. *Inclitus*] Est a v. e. neque aliter Pal. 2. aut 3. aliæ enim, *irrisus*. Vineti, *irritus*, quod et in Naz. sed præter sententiam Auctoris, qui vult, Pompeium clarum factum in provincia non sua. *Grut.* Videatur tamen Naz. Vinetique sensum tutari Dio dicto loco, qui, non obstante Pompeii legato, Metellum bellum istud nihilominus invito eo patrasse scribit: quod etiam volunt sequentia nostri Auctoris; 'eoque infestior,' &c. *Freinsh.* Ryck. *Cum ille rex in Asia gerens, eo quoque præfectum misisset Antonium, in aliena provincia iratus fuit.* Copula *et* rectius omittitur, sed *quoque* delendum etiam est; pendet alioqui sententia et repugnat emendate loquentium consuetudini. Doctiss. Rupertus bene tuetur lectionem quam nonnulli libri præferunt: *in aliena provincia irrisus fuit.* Non enim clarus factus fuit in aliena provincia, sed ludibrio et irrisui se exposuit, ut ex Plutarcho docet. Hæc περικοπὴ igitur sic refingenda: *Cum ille res in Asia gerens eo præfectum misisset Antonium, in aliena provincia irrisui fuit;* aut potius pro *Antonium* legendum *Octavium;* sic enim a Dione vocatur, ut notavit Freinshemius, et a Plutarch. nisi ipse Florus est hallucinatus. *Grav.* Non video, cur delendum sit *et* quod habent omnes libri. Pro *eo quoque* Magl. et Fran. *eoque: quoque* abesse potest salva sententia, sed additum nihil ei officit. *Irritus* est in Voss. 1. et edd. quæ primam sequutæ sunt. *Inclitus* in aliis o. s. et v. e. Sequor numerum Msstorum. Pompeium *in aliena provincia inclitum* factum fuisse, ita potuit dicere, ut cap. 5. 21. 'Per omnia decus, et nomen, et titulos Pompeio suo fortuna quærebat.' Et Pompeius, si non omnia, quæ volebat, tamen quædam in Creta adversus Metellum effecit, et saltem partem aliquam gloriæ illius in se transtulit, non tantum opinione Cretensium, qui eum Metello prætulerant, ut Gruteri sententiam interpretatur Rupertus, sed etiam rebus ipsis: nam et captivos Duces triumpho Metelli subduxit. Vell. II. 40.

Jus victoris] Amst. *jus victoriæ*. Hoc nusquam inveni nisi in quibusdam Edd. Elz.

Lasthene et Panare, Cydonæ ducibus] Ex iis, quæ supra docuimus, *Cydoniæ* scribend. In altero Pal. *Lasthene, Panace, Cydoce.* Quasi tres essent simul duces. Male. *Salm.* Forte *Cydoneis ducibus*, inquit N. Heins. Sic 'Cydoneæ pharetræ,' 'Juvencæ Cydoneæ' Nasoni, Maroni 'Cydoneum cornu:' deinde pergit: Inconcinnum illud *victis victor rediit*, ut expungenda videantur *victor rediit*. Sic totus locus constituendus: *in hostes jus victoriæ exercuit, victis Lasthene et Panare Cydoneis ducibus, nec quicquam amplius tamen de tam famosa victoria, quam cog-*

nomen Creticum reportavit. Græv. Hos Duces Cretensium etiam Vell. II. 34. memorat.

Victor rediit] *Redit.* Salm.

Nihil amplius, quam cognomen Creticum] Tamen etiam de Creta triumphavit Vell. II. 40. Flor. IV. 2. 9. 'Cognomen Creticum' ut Liv. XXX. ult. 'Africanum cognomen militaris prius favor, an popularis aura celebraverit, parum compertum habeo.' Val. M. II. 10. 4. 'Ut superius cognomen Africanum capta (Carthago), posterius eversa, Corneliæ genti dedit.' Suet. Galb. IV. 'Mutato prænomine: nam et Lucium mox pro Servio usurpavit.' Add. Gron. ad Liv. I. 3. 'Famosum' Angel. Decembrius Polit. Literar. Lib. III. scribit tantum turpe et infame denotare. Non distinxit tempora: recentiores Scriptores 'famosum' pro celebri in utramque partem dicunt; veteres vix aliter, quam in malam, ut 'Famosa scripta,' 'Famosi libelli.' Vid. Bernart. ad Stat. I. Silv. 1. 67. Barth. ad Claud. IV. de Laud. Stilic. 285. Withof. Specim. Gunther. p. 42. et Reitz. de Ambig.

CAP. 8 De hoc bello Epit. Liv. 60. De his insulis lege quæ scribunt Plin. 3, 5. et Strabo, lib. 3. p. 115. a Græcis enim 'Baleares' dicuntur, a fundarum jactu, quibus homines isti maxime utebantur. Auctor Dionysius poëta, vs. 457. Alio nomine 'Gymnesiæ' dicuntur, quoniam earum incolæ nudi sunt: γυμνὸς enim 'nudus' appellatur. Plura scribit Diod. 5, 17, &c. *Camers.*

§. 1 *Altero ex liberis ejus*] Magna est apud Florum ἀνιστορησία, quod Balearicum faciat Cretici fratrem, et utrumque Metelli Macedonici filium: nam Balearicus fratrem habuit L. Metellum Dalmaticum, a Dalmatia devicta cognominatum: ita ut funus Macedonici patris a duobus filiis triumphalibus elatum fuerit: sed Creticum, cujus superiore bello cognomen a Creta devicta sumptum est, fuisse L. Metelli Dalmatici filium, Macedonici nepotem, ex Tab. Capitol. verisimile est: ita ut hic sexaginta annorum intervallo in tempore digerendo ex nominum confusione aberratum sit. Auctores Strabo libro tertio: Epit. Liv. 60. Oros. 5, 13. Plin. 7, 44. Vell. Val. M. Hactenus *Stadius.* Pro Floro dixerim, liberorum appellatione etiam nepotes et pronepotes, ceterosque descendentes, contineri: ut in l. 220. de V. S. *Freinsh.* Q. Metellum Creticum filium L. Metelli Dalmatici, huic autem patrem fuisse Q. Metellum Macedonicum etiam Panvinius et Sigonius in Fast. ad A. U. 636. 637. et 684. existimarunt. Eos falli ostenderunt Rupert. ad h. l. et ad Val. M. VII. 1. et Noris. Cenotaph. Pisan. Diss. I. cap. 5. e Fragmento Fastorum Triumphal. ap. Grut. 298. 3. in quo Metellus Dalmaticus L. F. vocatur, non Q. F. quod fuit Metelli Macedonici prænomen. Patrem autem Metelli Dalmatici fuisse L. Metellum Calvum, Q. Metelli Macedonici fratrem. Creticum porro non fuisse filium Macedonici in confesso est. Nepotem illius fuisse consentiunt docti: sed quisnam e quatuor filiis Macedonici ei pater adsignandus sit, ignorare se fatetur Norisius. Erravit igitur haud dubie Florus, quum Creticum filium facit Macedonici, et Balearici fratrem. Idque etiam observarunt Manut. ad Cic. I. ad Att. 19. et Perizon. Animadv. c. II. p. 72. Nec puto eum cum Vin. et Freinshemio defendi posse e l. 220. D. de V. S. Nam quod Leges certis in casibus constituerunt, ut 'filiorum' et 'liberorum' vocabulo etiam nepotes, pronepotes, ceterique descendentes contineantur, quos Lex XII. Tab. adpellatione suorum comprehendit, id non ad omnia proferri, nec ubique, certe non in

simplici et historico sermone, locum habere potest. Ferri forsitan ea interpretatio posset, si Florus Creticum et Balearicum pro nepotibus Macedonici habuisset. Sed si quis conjungat nepotem et filium, ut hic ex sententia Vin. et Freinshemii factum est, plane absurdum videtur voce 'liberorum' sic uti, ut ea uno loco nepos, altero filius designetur. Omnino verosimile est Florum Creticum et Balearicum habuisse pro fratribus, et Macedonici filiis, eo quod Balearicum, qui Macedonici filiorum natu maximus fuit, Cretico postponit, et Balearici cognomen accepisse dicit, postquam alter ex liberis Macedonici Creticus adpellatus fuerat: in quo intolerabilis est ἀνιστορησία. Nam Balearicus triumphavit de Balearibus A. U. 632. Creticus Cos. fuit A. U. 684. et post Consulatum in Cretam missus in ea, Eutropio auctore, in tertium annum bellum gessit.

§. 2 *Per idem tempus*] Mallet Lipsius: *per id tempus*. Græv. Ita Reg. Q. *Idem tempus* non potest accipi de alio, quam quo Servilius, Pompeius, et Metellus, quorum res gestas supra exposuit, bellum gesserunt cum piratis. Nec aliam interpretationem admittit *id tempus*. Hoc quidem repugnat rationi temporis. Sed Florum existimasse bellum Balearicum post illa superiora gestum esse, argumento est, quod illorum historiam prius exsequitur, et quod in hoc cap. Metellum Balearicum cognomen accepisse dicit post Creticum.

Insulæ] Vox ista non videtur genuina; sensus certe ejecta ea longe fiat venustior. *Freinsh.* Freinshemii judicium probant Perizon. ad h. l. et Toll. Fort. XXIX. Mox Salmasius e suis adnotarat *maria corruperant*. Sic etiam Ryck. Berol. Magl. Duisb. Fran. et v. e. et mollius videtur: vulgatum paullo asperius est. Tollius emendat *corripuerant*, ex I. 9. 8. et IV. 2. 3. Strabo Lib. III. p. 167. indicat non satis justam fuisse hujus belli causam. Nam quum perditi quidam e Balearibus societatem fecissent cum piratis, e paucorum scelere crimen publicum gentis factum, et Balearibus bellum inlatum fuisse.

§. 3 *Inconditas rates*] Vide Zonar. tom. 2. p. 92. *Freinsh.*

Prænavigantes] Pro, præternavigantes. Sic Sen. III. de Ira 22. Val. M. aliique. Similia sunt 'prælabi,' 'prævehi,' et alia hujus generis, de quibus vid. quos laudat clariss. Burm. ad Petron. XCIX. Ryck. *pernavigantes*. Hoc confirmat conjecturam Rutgersii c. XIV. Venusin. Lect. in Cæsare III. B. C. 26. ex eo, quod ibi in vett. libris est *pervehuntur*, legentis *prævehuntur*, pro quo in vulgatis est *prætervehuntur*. Vid. ibi cl. Oudendorp.

Inopinato impetu terruere] Ryck. *inopinato impetu terrere:* possis explicare, sed vulgata vera est. *Græv.* Deinde Scheffer. legit *Et cum venientem.*

§. 4 *Ingenti lapidum saxorumque nimbo*] Ryck. *ingenti lapidum saxorum nimbo*. Videtur *lapidum* esse interpretatio τοῦ 'saxorum,' et ex margine irrepsisse in contextum. Mox idem codex bene, *nisi quem ipsa monstrante percusserit*. Græv. *Lapides* et *saxa* jungi possunt per synonymiam, quæ figura frequens est Floro. Nam inter 'lapidem' et 'saxum' sæpe non multum interest. Tac. I. A. 27. 'Simul ingruunt, saxa jaciunt: jamque lapidis ictu cruentus.' Si discrimen, quod Grammatici quidam inter hæc statuunt, sequimur, 'lapides' possunt esse minores, 'saxa' majora. Nam Diod. Sic. Lib. V. p. 207. scribit, Baleares fundis lapides multo majores, quam ullos alios, jacere, idque tam valido ictu, ut catapulta emitti videantur. Ita quoque hæc distingui videntur in l. I. §. 17. D. de SCto Silan. 'vel saxo, vel fuste, vel lapide percussum.'

Nimbo] Vid. Ind. Liv. XXXVI. 18. 'Fundis, velut nimbum, glandes in-

ferebant.' *Grandinem* vocat XXVII. 37. de Balearibus agens: 'Tanta vis lapidum creberrimæ grandinis modo in propinquantem jam terræ classem effusa est.' Eadem metaphora 'nimbus arenæ,' 'florum,' 'verborum.' Vid. Gevart. ad Stat. I. Silv. 2. 21. et V. 3. 103.

§. 5 *Tribus fundis*] Quæ tam ad Baleares nostros, quam alias funditorum nationes, attineant, invenias ap. Lips. Poliorc. 4, 2, et 3. *Freinsh.* Longa funda usos ad ictus longius dirigendos, brevi ad propinqua feriendа, et mediocri ad mediocres missus, scribit Strabo l. d. Baleares fundarum usum reperisse tradit Serv. in Virg. I. G. 309. Verius Strabo, eos artem illam magnopere exercuisse, ex quo Phœnices insulas illas occuparunt. Vid. Bochart. I. Chanaan. 35. Quod Vir doctus ad Strab. lib. VIII. p. 357. adnotavit, Florum hic tradere fundam a Balearibus inventam esse, quomodo in h. l. invenire potuerit, non intelligo.

Certos ictus] Quales Ligusticis funditoribus tribuit Aristot. Mirab. cap. 77. *Freinsh.* Fundas olim sola arma Balearibus fuisse, deinde eos etiam aliis, sed tamen plurimum funda usos, auctor est Liv. XXVIII. 37.

Cibum puer a matre non accipit] Veget. 1, 16. Lycophr. Cass. Οὐ ['Ο in Elz. Ed. 1660.] γάρ τις αὐτῶν ψίσεται πύρνον γνάθῳ, Πρὶν ἂν κρατήσῃ ναστὸν εὐστόχῳ λίθῳ Ὑπὲρ τράφηκος σῆμα κείμενον σκοποῦ. Idem hoc Tartaris adscribit Bonfinius, Decad. 2. lib. 8. et Specula Suecorum, cap. 18. Lapponibus autem Damianus a Goës, in descriptione Lapponiæ. *Freinsh.* Idem de pueris Balearum est ap. Diod. Sic. l. d. Ryck. *percuserit*, pro *percusserit*, quod est in Reg. Q. Nec tamen illud cum Amst. contra omnes alios libros recipere volui.

§. 6 *Expertique rostra, et pila venientia*] Τὸ *venientia* corruptum videtur: an *sævientia*, aut *ingruentia*? Sic N. Heinsius. *Græv.* Etiam Ruperto suspectum erat *venientia*, qui conjiciebat *vehementia* e Liv. IX. 19. Non moveo vulgatum. Virg. Æn. VII. 498. 'Actaque multo Perque uterum sonitu, perque ilia venit arundo.' Et IX. 411. 'Hasta volans noctis diverberat umbras, Et venit adversi in tergum Sulmonis.' Add. ibi Cerd.

Dilapsique in proximos tumulos] Ryckianum cod. qui copulam omittit, hic quoque prætulerim vulgato: sed et distinguend. cum illo: *clamore sublato petierunt fuga littora. Dilapsi in proximos tumulos quærendi fuerunt ut vincerentur.* Græv.

Quærendi fuerunt ut vincerentur] Vid. supr. 2, 8, 6. *Freinsh.*

CAP. 9 Quod hoc capite continetur, habetur abunde a Plut. in Vita Catonis jun. Meminit Abbreviator Livii, lib. 104. *Cam.*

§. 1 *Aderat fatum insularum*] Eodem redit illud supr. 2, 16, 1. 'Quasi seculum illud eversionibus urbium curreret.' *Freinsh.*

Cyprus] Plerique scripti *Cypros*, ut supr. I. 18. quidam *Tarentos*, II. 6. *Saguntos*: II. 16. et 17. *Corinthos*, et III. 6. *Olympos* et *Isauros*. Sic sæpe et ap. alios. Vid. Gron. ad Sen. Herc. F. vs. 334. et Thyest. 117. Pier. ad Virg. Æn. II. 21.

§. 2 *Veteribus divitiis abundantem, et ob hoc Veneri sacram*] Non video quænam hæc assertionis ratio sit: dives est, ergo Veneri sacra; potius Junoni fuisset: apparet ergo legendum *adhoc*, id est, insuper, quo verbo et alias utitur. 'Veneri' vero 'sacram,' sicut et Camers notavit, ideo fuisse putant, quod mos esset Cypriis virgines ante nuptias prostituere, ut dotalem pecuniam quærerent. Justin. 18, 5, 4. quem ab ipsa Venere institutum Lactantius, 1, 17. asserit. Sed hic mos cum et aliis gentibus fuerit, ut citato Justini loco Berneccerus indicat; magis ideo Veneri sacra dicta fuit hæc insula, quod ibi

præcipue honore coleretur: quod præter alia notiora, etiam ex Tacito, 3, 62, 7. claret. Hinc etiam 'Cypris,' et 'Cypria,' creberrime vocatur Poëtis. Hoc enim magis crediderim, quam quod Annal. tom. 1. Insulam a Dea nominatam Zonaras prodit. *Freinsh.* Lipsius ingeniose legend. conjiciebat, quod et doctissimæ fœminarum incidit, *Insulam veteribus deliciis abundantem.* Quia hoc videtur ratio poscere, quam subnectit: *et ob hoc Veneri sacram.* Nam hæc assertio annon claudicabit? *Dives est, ideo Veneri sacra est.* Hoc etiam Freinshemius ille pereruditus animadvertit, qui conjicit legend. esse: *et adhoc Veneri sacram.* Cui assentior, non solum quia codicis Ryck. vestigia eo ducunt, in quo scribitur: *ab hoc Veneri sacram*, sed et quia quid *veteres deliciæ* sibi velint non intelligo. Si Florus voluisset delicias insulæ laudare, non addidisset *veteres*, id enim absurdum est. Nec Romani tam delicias captabant, quam divitias, qui voluptarias possessiones sociis relinquebant, utiles vero et fructuosas sibi vindicabant. De Romanorum avaritia non repeto querelas, quæ ap. ipsos Romanos scriptores passim reperiuntur, et dudum congessere belli homines. Non possum etiam Ruperti conjecturam hic præterire, qui putat verborum ordinem hujus loci librariorum vitio esse perturbatum, qui sic debeat componi: *Insulam Veneri sacram, et ob hoc veteribus divitiis abundantem, Ptolemæus regebat:* quia divitias has Cyprias pepererint anathemata et dona Regum et gentium, quod cum ex Tacito, tum aliis scriptoribus asserit. Non inepte hercle, nec invenuste. Sed quia tamen a veterum codd. scriptura longius abit hæc suspicio, Freinshemianam sententiam magis probo. Non deliciis insulæ, sed divitiis fuisse sollicitatos Romanos sequentia clamant. Ideo enim divitiarum toties meminit Florus hoc perbrevi cap. ut ostendat solas divitias caussam fuisse hujus belli. Sic enim rationem init. Quamvis Veneri esset sacra Cyprus, quamvis a Ptolemæo socio regeretur, tanta tamen erat divitiarum ejus fama, ut victor gentium populus Romanus, qui donare regna consueverat, illam invaserit sine ulla justa caussa, et propter has opes socii vivique Regis hereditatem contra jus fasque confiscarit. Inde majores opes Romanum in ærarium ex hac insula importatas esse ait, quam ullo alio triumpho. Florus hallucinatur. Verius enim Strabo lib. XIV. odio Clodii in Regem Ptolemæum hoc tribuit bellum, qui a piratis captum Clodium noluerit redimere. Quamvis faces populo ad hanc legem jubendam, qua confiscatio bonorum Ptolemæi mandabatur, subdiderit divitiarum fama et cupiditas. Ptolemæus autem iste fuit Ptolemæi Auletæ, qui et Dionysius dictus est, frater, Ptolemæi Soteris, qui et Lathurus appellabatur, filius. Solebant autem filii natu minores a Regibus Ægypti mitti in Cyprum, ut illam insulam regerent, cum natu majores Ægypto præessent. *Græv.* Si priore loco retinetur *divitiis*, vix potest locum habere *ob hoc.* Non incommode in mentem venit Freinshemio *ad hoc:* nam *ad* et *ob* facile permutari possunt, ut hoc cap. n. 4. Et probat etiam cl. Burm. ad Ov. M. VI. 459. Nec tamen contemnendam puto conjecturam Lipsii, quæ etiam confirmari potest e Val. M. qui IV. 3. 2. 'fertilissimas deliciarum tot egregias urbes' Cypri dicit; quemadmodum Flor. I. 18. 27. 'Tarentinas delicias.' Verum quidem est, Romanos non tam petivisse delicias, quam divitias aliorum. Sed dici potest Florum prioribus verbis non respicere ad cupiditatem Romanorum; sed ipsam insulam describere, ac deinde de avaritia Romanorum dicere. Idque etiam indicat particula *sed*, a qua sequens pe-

riodus inchoatur, quæ ibi non satis apte ponitur, si in superioribus relinquatur *divitiis*, pro qua, eo retento, convenientius erat *et*, quod est in Naz. Voss. 3. et vett. edd. præter primam. Nec video cur magis absurdum sit 'veteres delicias' dicere, quam 'veteres divitias.' In scriptura Cod. Ryck. quæ etiam est in Voss. 3. et Ed. Junt. non multum præsidii est conjecturæ Freinshemii, nam *a* et *o* sæpissime confunduntur, ut supr. hoc lib. c. 2. n. 2. de quo etiam Salmasius monet ad III. 3. 12. Nec sine exemplo est permutatio harum vocum in Mss. Vid. supr. ad I. 18. 27. et Burm. ad Ov. M. XIII. 831. Ptolemæum hunc patruum fuisse Cleopatræ, est ap. Strab. Lib. XIV. in fin. Patrem Cleopatræ *Dionysum* habuisse cognomen, non *Dionysium*, ut vulgo plerique scribunt, ostendit Spanh. de Usu et Præst. Numism. Tom. I. p. 435. Ryck. Duisb. Eran. et v. e. *Ptolomæus*. Id rectum putat, et ita semper in Vett. Mss. esse, scribit Bongarsius ad Justin. XXVI. 1. Sed mihi non persuadet.

§. 3 *Divitiarum tanta erat fama*] Hæc igitur haud dubie caussa fuit ejus rei, quamvis excusent alii, et in Ptolemæum Clodiumque rejiciant, ut Strabo extr. lib. 14. Vellei. 2, 45, 8. Dio, lib. 38. Sed Clodio eam privatim fuisse caussam non negem: populo Rom. quæ alia nisi divitiarum cupido? nec enim latet Rom. eo tempore avaritia, quam exprimit Galgacus, ap. Tac. Agr. 30, 10. 'Romani, si locuples hostis est, avari: si pauper, ambitiosi.' Improbant certe factum illud summopere Cicero pro Domo, cap. 8. Amm. Marcell. 14, 27. Ruffus, cap. 13. *Freinsh.* Multis exitio fuerunt nimiæ divitiæ. Philippus ap. Stobæum a Byzantiis interrogatus, cur nulla injuria affectus ipsos obsideret, respondit: Stolidos esse, et similes illis, qui formosam alterius uxorem frequentius et lascivius accedentes, cur id facerent, rogarent. *Græv.*

Victor gentium Populus] Ryck. *victor gentium populus Ro.* Idem. *Romanus* glossam esse arbitror. Nam solet hoc plerumque in hac formula omittere Florus. Vid. inf. cap. 13. n. 2. et cap. 14. n. 3. Sic mox in eod: Ryck. *Porcius Cato Uticensis:* ubi itidem postremam vocem eodem loco habeo.

Donare regna consuetus] Ejus rei non unum occurrit exemplum in Romana historia; quæ haud parca manu cumulavi ad illa Tac. 4, 5, 5. 'Mauros Juba rex acceperat, donum pop. Rom.' Quatenus autem donatio isthæc eis lucrosa fieret, prodidimus large etiam ad ejusd. Tac. Agr. 14, 2. *Grut.* Adde Manlii verba ap. Liv. 38, 47, 13. Porro videatur Auctor noster imitatus Cic. pro Sextio, cap. 26. Ille enim ita: 'Ut sedens cum purpura et sceptro, et illis insignibus regiis, præconi publico subjiceretur: et imperante pop. Romano, qui etiam bello victis regibus regna reddere consuevit, rex amicus, nulla injuria commemorata, nullis repetitis rebus, cum bonis omnibus publicaretur.' *Freinsh.*

Socii vivique regis confiscationem] Cic. pro Sext. XXVII. de hoc Rege: 'Vivus, ut aiunt, et videns cum victu ac vestitu suo publicatus.' 'Confiscationem Regis' pro, bonorum Regis dicit, ut Cic. l. d. et pro Dom. c. VIII. 'Rex est publicatus,' et Suet. Tib. XLIX. 'Syriæ et Græciæ Principes confiscatos.'

§. 4 *Ad rei famam veneno fata præcepit*] Canidium, familiarem suum, *in* Cyprum præmiserat Cato, qui Ptolemæo, ut sponte legi Clodiæ cederet, persuaderet: daturum ipsi Pop. Rom. Veneris Paphiæ sacerdotium, quod ut opulentissimum, ita præcipuæ dignitatis apud Cyprios habebatur. Rex hausto veneno ab ea contumelia sese liberavit. Stadius ex Plut. Caton.

Utic. cap. 48. &c. Vide etiam Dion. lib. 39. et Val. M. 9, 4. ext. *Freinsh.* Duisb. et v. e. perperam *ob rei famam.* Liv. XXVI. 19. 'Ad famam adventus ejus.' Flor. III. 10. 'Ad nuncium.' Add. supr. II. 6. 5. et IV. 11. 4. Pro *præcepit* v. e. etiam male *percepit:* quo modo sæpe quoque in aliis peccarunt scribæ. Vid. Heins. ad Ov. Ep. Hel. 107. ad V. Flac. IV. 341. et 751. et Broekh. ad Propert. IV. 2. 11.

§. 5 *Cyprias opes*] Confectam pecuniam 7000. talentorum scribit Plut. Cat. cap. 54. Lucanus certe inter maximas pop. Rom. opes recenset, 3, 164. 'Quod Cato longinqua vexit super æquora Cypro.' *Freinsh.* De 'liburnis' multa Grævius ad II. 6. 49. 'Liburnas' ea ætate vocatas, quæ ante triremes, quadriremes, quinqueremes dicebantur, docet Scheffer. II. de Milit. Nav. 2.

Quæ res latius ærarium populi Romani, quam ullus triumphus implevit] Pro *latius* Lips. *lætius*, perperam. Sed malit N. Heins. *cumulatius*, aut *lautius.* Noster tamen lib. IV. cap. 2. 'Ut latius vinceret Cæsar:' sed ita et 'late victor' dicitur. *Græv.* Sic ap. alios 'late possidere,' 'tenere,' 'regnare.' Vid. Ind. in *late*, et Burm. ad Petron. LXXXII.

CAP. 10 Quæ hoc capite continentur, scribit Livii Abbreviator, lib. 103. et seqq. Plutarch. Cæsare, cap. 26. &c. Suet. Cæs. cap. 25. Appian. in Celtico, Lucan. in primo, et latius Cæsar ipse, in septem libris suorum Commentariorum de Bel. Gal. Gesta Cæsaris compendiose, more suo, lege ex Plin. 7, 25. Non obscura sunt quæ Eutrop. Oros. ceteri scribunt. *Cam.*

§. 1 *Reliqua, quæ restabant*] Unus Pal. *reliquas:* alter *reliquias:* optimus omnium Naz. *reliqua.* Inviti hæc minuta persequimur, et maxime cum festinamus. *Salm.*

§. 2 *Immanissimi gentium*] Pleni hoc elogio Auctorum libri; unicum adscribam Hegesippum, 2, 9. 'Galliarum incolæ, populi natura feroces:' et mox: 'Immanes Germani, qui magnitudine corporum, et contemptu mortis, ceteris validiores.' *Freinsh.* Add. Flor. I. 13. 4. et III. 2. 5.

Et quamvis toto orbe diversa, tamen] 'Finis erat orbis ora Gallici litoris, nisi Britannia insula non qualibet amplitudine nomen pene orbis alterius mereretur.' Solin. cap. 22. Virg. Ecl. I, 67. 'Et penitus toto divisos orbe Britannos.' Claud. de Laud. Stil. 3, 149. 'Vincendos alio quæsivit in orbe Britannos.' *Cam.* Appian. in Præf. 'Brit. insula, quæ præ magnitudine videri possit alia terra continens.' Hegesippus, l. modo cit. 'Britannia extra orbem posita, sed Rom. virtute in orbem redacta. Quos ætas superior ignoravit, didicit Rom. victoria.' Ex hac ratione D. Hieron. ad Gerontiam, sub fin. 'extremos hominum' vocat 'Morinos.' Si tamen Saxoni, et Alberto Cranzio, Norvagiæ 1, 28. credimus, diu ante Romanos Britanniam irrupere Dani, aliique Septentrionales, ut Romani eam sibi primitus cognitam falso glorientur. *Freinsh.* Hæc in scriptis et vett. edd. aliter leguntur. Nazar. Ryck. et Voss. 3. *divisi*, Pal. 1. Regg. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et v. e. *divisam*, Pal. 2. *divisa:* deinde Fran. et Voss. 3. *quam vinceret*, et omnes, præter Voss. 3. *Britanniam.* Ryck. etiam *divisi Brithani t. qui v. h. Britaniam*, Tollius e suis nihil adnotarat. Edd. B. et P. *divisi* et *Britannia.* J. *divisi* et *Britaniam.* Vulgatam primum in Sab. ac deinde Ald. Camert. et Stad. inveni.

Sedes petitum] *Sedem* manuscripti cum vetusta ed. *Salm.* Ryck. cum aliis *sedem:* inferius idem quoque codex, *Edui de incursionibus eorum querebantur*, pro *Hædui*, firmans veram lectionem a Salm. revocatam. Sed ejus cod. auctoritate delevi etiam τὸ *enim.* Græv. *Sedem* Naz. Pal. 1. (ap. Salm. sed Grut. Pall.) Flor. Magl. Duisb.

Voss. 2. Regg. Fran. et v. e. *Sede* Voss. 1. *Sedes* Pal. 2. Berol. Voss. 3. et aliæ edd. vett. et sic solet Florus: vid. I. 1. 14. III. 3. 1. mox hoc cap. n. 3. et inf. cap. 18, 5. Quid sit, quod dicit 'non sufficientibus terris,' intelligi potest e Cæs. I. B. G. 2.

Manibus suis] Forte sic leg. in Petronii Carmine, de Bell. Civ. vs. 282. *Freinsh.* Sed lege cl. Burm. ad Petron. c. CXXIV. 'Mœnia' hic pro urbibus. Vid. ad I. 4. 2.

Sacramentum] Vid. Ind. Gronov. ad Quintil. Decl. CCCXXIX. et Burm. ad Decl. XVII. in fin.

§. 3 *Abstulisset fugam*] Non scio, quam *fugam* dicat. Nam Cæsar non ideo pontem Rhodani resciderat, ut Helvetiis facultatem fugiendi adimeret, sed ut eos transitu fluminis in fines Allobrogum prohiberet. Cæs. I. B. G. 7. Ryck. *ponte reciso*, Voss. 3. *resciso*. Vid. supr. I. 10. 4.

Quasi greges in stabula pastor deduxit] Eadem similitudine utitur Justin. 8, 5, 7. *Freinsh.* Præstat *reduxit*, ut sentit N. Heins. *Græv.* Et Perizonius ad h. l. qui non visa conjectura Heinsii ita emendaverat, adscriptis locis Livii XLIII. 10. 'Ad Lychnidum reliquias cladis reduxit:' XLV. 42. 'Qui obsides in Thraciam reduceret.' Et Val. M. IV. 1. ext. 4. 'Thrasybulus populum Atheniensem sedes suas relinquere coactum in patriam reduxit.' Et sic Gronovium in Liv. XXV. 7. pro *deducti* restituisse *reducti*, et XL. 41. *reduxit* pro *deduxit*. *In ædes s.* Pal. 1. *in edes s.* Voss. 2. Vid. I. 7. 9.

§. 4 *Sequens longeque cruentior*] Quidam libri novum caput hic incipiunt, *De Bello Belgarum*, et sine copula legunt, *sequens longe cruentior*. Salm. Pal. poster. hic incipit novum caput. Copula *que* est in Naz. Ryck. Regg. Voss. et Flor. Libri Vineti, reliqui scripti et v. e. eam non habent. Tellius Fort. XXIX. delet vocem *pugna*, tamquam glossam, et ex iis quæ paullo ante leguntur, 'Primus Galliæ motus ab Helvetiis cœpit,' supplet *motus*. Nihil tentandum arbitror contra libros, nec scio, quam bene dicatur 'cruentus motus.'

Belgarum] Ex verbis Flori hic positis, item Cæs. Comm. 2, 17, &c. rursus ex Val. M. 3, 2, 19. item ceteris, deprehendimus, hunc locum insigniter depravatum, ut non *Belgarum* legendum sit, sed *Nerviorum*: ait enim hic Florus: In hac pugna multa Rom. insignia fuisse, tum illud egregium ipsius ducis, quod nutante in fugam exercitu, &c. Hoc autem non in pugna cum Belgis, sed cum Nerviis, accidisse, scribit Cæsar, et Val. M. Accedit ad hoc, quoniam Belgæ facili pugna a Cæsare superati sunt. Lege Cæs. de Bel. Gal. 2, 10, &c. et Liv. lib. 104. *Cam.* Sed videtur oblitus ille, Nervios ex Belgis esse. *Vin.* *Nerviorum* est in Ald.

Nutante] Inclinante. Claud. de Bell. Get. 595. 'Totaque præciso nutassent agmina cornu.' Suet. Cæs. IV. 'Nutantes ac dubias civitates retinuit in fide.'

Rapto fugientis e manu scuto, in primam volitans aciem] Similia Cæsaris facta, ap. Val. M. 3, 2, 19. Suet. 62, 1. et Nostr. inf. 4, 2, 82. *Freinsh.* Et de Augusto Flor. IV. 12. 7. 'Manu prælium restituit,' posset exponi e Suet. l. d. 'Inclinatam aciem solus sæpe restituit, obsistens fugientibus, retinensque singulos, et contortis faucibus convertens in hostem.' Sed potius puto cum Freinsh. in Ind. Rychio, et Perizon. ad h. l. idem esse, quod pugnando; ut Florus dicat eum cominus pugnando, et militis etiam, non ducis modo, officio fungendo prælium restituisse: sic 'Manu sternere,' pro, cominus gladio ferire, Virg. Æn. IX. 702. Et 'Manu fortis,' 'Manu promtus' ap. C. Nep. et alios eadem significatione.

§. 5 *Major cum Oceano*] Sic inf. 4, 2, 75. *Freinsh.* Describit hoc bellum

Cæsar III. B. G. 8. et seqq.

Naufragæ] *Laceratæ* supr. II. 2. fin. Ov. Ep. Phyll. v. 16. 'Mersa foret cana naufraga puppis aqua.' et I. Art. 412. 'Vix tenuit laceræ naufraga membra ratis.' 'Sensissent,' ut supr. III. 2. 3. 'Arma nostra sensere Salyi.' Sed quod naves Venetorum impactis in eas Romanarum navium rostris statim fractas et solutas scribit, id aliter narrat Cæs. III. B. G. 13. Add. Dion. lib. XXXIX. p. 110. et Davies. ad Cæs.

Hærebat in vadis pugna] Naves æstu decedente in locis vadosis sedebant, qua re pugna dirimebatur ac prohibebatur. Curt. VI. 1. 'Angustiæ loci, in quo hæserat pugna, non patiebantur totis congredi viribus.' Petron. c. CIX. 'Hæc ut turbato clamore mulier effudit, hæsit paullisper acies, revocatæque ad pacem manus intermisere bellum.'

Intercedere bello] Ita supr. 3, 4, 2. *Freinsh.*

§. 6 *Aquitani, callidum genus*] Abbo, de obsidione Lutetiæ, lib. 2. 'Calliditate venis, acieque Aquitania linguæ.' *Idem.* De bello duce P. Crasso legato cum Aquitanis gesto Cæs. III. B. G. 20. seqq. Dio Lib. XXXIX. p. 112. et Oros. VI. 8. De speluncis, in quas se receperint, hi nihil dicunt. Cæs. III. B. G. 21. scribit, Sotiates, Crasso oppidum eorum obsidente, cuniculos ex urbe ad aggerem vineasque Romanor. egisse, ejusque rei peritissimos fuisse Aquitanos, quod multis locis apud eos ærariæ secturæ essent. Ea verba Cæsaris Florum hic interpretari voluisse putat Hotmanus ad Cæs. l. d. Hoc si ita est, nihil stultius Floro dici, aut cogitari poteat.

Jussit includi] Diversas in tali casu artes adhibuere diversi: supra, 2, 3, 8. 'Bæbius latebras hostium ignibus sepsit:' quemadmodum Alex. etiam eos, qui cum Satibarzane defecerant, et in præruptam rupem se receperant, ignibus et fumo expugnavit; Curt. 6, 6, 24. quæ forte historia est, quam tangit Simocatta, 9, 7. Sertorius, ap. Plut. in Vita, cap. 26, et 27. multo pulvere excitato, quem ventus in os speluncæ impingeret, latentes ad deditionem compulit. Herodes apud Joseph. 14, 27. arcis quibusdam, ubi milites incluserat, ad ostia speluncarum, alias inaccessibilia, superne demissis. Inprimis autem huic similis est Taciti locus, 14, 23. 'Barbari pro ingenio quisque, alii preces offerre, quidam deserere vicos, et in avia digredi: ac fuere, qui se speluncis ac carissima secum abderent. Igitur dux Romanus diversis artibus, misericordia adversus supplices, celeritate adversus profugos, immitis iis qui latebras insederant, ora et exitus specuum sarmentis virgultisque completos, igni exurit.' *Freinsh.*

Morini dilabebantur] Naz. *mora dilabebantur*, et supra *mora* eadem manu scriptum *nec*: et ita Pal. 1. *nec mora dilabebantur*. Tollius hunc locum præteriit. Ceteri o. s. etiam Vineti, et vett. edd. præter Voss. 3. et Ed. Ald. in quibus est *mox dil.* exhibent *mora*. Recte emendatum esse, a Vineto opinor, *Morini*, constat e Cæs. III. B. G. 28. 29. et Dione Lib. XXXIX. p. 111. Sed quod Florus dicit Cæsarem silvas eorum jussisse incendi, ap. illos non legitur.

§. 7 *Induciomarus*] In nonnullis Vineti tertia syllaba erat *ti*, quod e suis etiam adnotarat Salmasius; in aliis *cti*, cum quibus consentiunt Duisb. et v. e. *Treveros* quoque libri Vineti, Salmasii, Duisb. Fran. et v. e. In nummis et marmoribus per *e* et *i* scribi ostendit Cellar. in Geogr. Ant.

Convocavit] Malim *commovit*, aut *concitavit*. Freinsh. Si quid mutandum sit, malim *concitavit*. Cæs. v. B. G. 26. 'Induciomari nunciis compulsi suos concitaverunt.'

Conjuratione facta invenere legatos] Lipsius conjecit: *conjuratione facta*

invasere legatos. Mox pro *Dolabella* idem Vir magnus censet reponendum esse *Tito Labieno*, aut errorem ipsius Flori, quod Anna quoque monuit. Sed in loco præced. N. Heinsius malebat: *circumvenere legatos.* Græv. *Invasere* Scheffero quoque in mentem venit. Heins. conjecturam suam confirmarat ex Epit. Liv. cvi. 'Cotta et Titurius, legati Cæsaris, circumventi insidiis cum exercitu, cui præerant, cæsi sunt.' Perizonius adscripserat, *invenere* meo dici, quia Cæsar aberat. Hoc verum puto. Auctor Epit. Liv. tantum de Cotta et Sabino, qui in Eburonibus hiemabant, loquitur: Florus etiam de Labieno, qui in Treviris erat, et ab Induciomaro, ita ut illi ab Ambiorige, circumventus dici non potest. Vid. Cæs. v. B. G. in fin. 'Dolabellam' Cæsar nusquam inter legatos suos numerat. Pro eo an substituendum sit *Labieno*, quo duce hæc gesta sunt, mihi non liquet. Anna Fabri ad h. l. et Davies. ad Cæs. v. B. G. ult. putant errasse Florum, quibus propemodum adsentior. Nam et alia in hoc capite contraria iis, quæ leguntur ap. Cæs. et falsa ab eo tradi, ut quæ de navibus Venetorum, de speluncis Aquitanorum, de silvis Morinorum, et querelis Tencterorum scribit, hic observat Rupertus.

§. 8 *Aurum ablatum*] Hoc intactum prætereunt Interpp. Nec tamen facile dictu est, quodnam sit illud *aurum ablatum.* Vix dubito, quin vera sit conjectura sagacissimi Perizonii, qui pro his verbis in margine libri sui scripserat *Auruncule̜ium*. Hoc enim nomen erat Cottæ. Cæs. v. B. G. 24. et alibi. Jul. Celsus: 'Ibi Aurunculeius Cotta fortissime dimicans occiditur.'

Cottam cum Titurio] *Cottam* in Naz. verius alter Pal. *Lucium Cottam.* Salm. *Marcum Cottam* voluit scribere Salm. nam ita e Naz. et Pal. 2. adnotaverat. *Marcum* etiam libri Vineti, Regg. Magl. Duisb. Fran. Voss. et v. e. Sed is Cæsari est 'Lucius:' et ita Pal. 1. Prænomen *M.* ex ultima litera vocis præcedentis ortum puto.

Cottam cum Titurio Sabino legato ibi amisimus] Num solus Titurius fuit legatus? Nihil sane aliud hæc verba præ se ferunt. Cotta tamen æque legatus fuit ac Titurius. Itaque olim monuit Vir summus J. F. Gronovius, cujus memoria mihi semper erit sanctissima, ut omnibus esse debet, quibus interiores litteræ sunt curæ, legendum esse: *Cottam cum Titurio Sabino legatos ibi amisimus.* Idem in mentem venit N. Heinsio. Ignorarunt interpolatores venustum loquendi genus, veteribus frequens; qui Cottam cum Titurio dixerunt pro Cotta et Titurius, ut ap. Virg. Æn. i. 'Remo cum fratre Quirinus Jura dabunt,' hoc est, Remus et Quirinus jura dabunt. In Cod. Ryck. scribitur *Marcum Cottam.* Græv. *Legatos* probat Perizon. ad Sanct. Min. iv. 10. 4. Suet. Cæs. xxv. 'Titurio et Aurunculeio legatis per insidias cæsis.'

Nec ulla de rege mox ultio] Lege: *nec ulla de rege noxa ultio. Mox* non potest ferri. Nam nulla subsecuta est unquam ultio, ne sera quidem, cum 'perpetua trans Rhenum fuga latuerit,' ut statim Florus testatur. Tac. xi. A. 22. 'Interea Romæ nullis palam neque cognitis noxæ caussis Cn. Nonius (sic Medicæus liber, non *Novius)* eques Romanus ferro accinctus reperitur in cœtu salutantium principem. Nam postquam tormentis dilaniabatur de se novissime confessus conscios non edidit.' Scripsi primo *noxæ caussis* pro *mox caussis;* deinde *novissime;* perperam *Novius* iterabatur in vulgatis. *Confessus* e cod. Rodolphi Agricolæ est, cum hiatum hic aliæ membranæ ostentarent. Potest et abesse, ut 'de se novissime' referatur ad τὸ 'edidit.' Et est vocabulum 'noxæ' Tacito in frequenti usu. Hanc etiam observatio-

nem de his Flori et Taciti locis, debes Viro Perillustri N. Heinsio, quem et vid. de vocabulo 'noxa' ad Vell. lib. I. cap. 12. ubi pluribus in locis eam in *mox* degenerasse ostendit. *Græv.* Videndum tamen censeo, an *mox* hic accipi possit pro, postea, deinde. Suet. Aug. XLVII. 'In has trajicere apparantem tempestates prohibuerunt, nec mox occasio, aut causa trajiciendi fuit.' Idem Tib. XXVI. 'Nec amplius quam mox tres consulatus gessit.' Et ib. LIII. 'Nec ullo mox sermone dignatus est.' Flor. I. 1. 2. 'Nec mox fama dubitavit.' Add. Serv. ad Virg. I. G. 24. et Torrent. ad Suet. Aug. l. d. Vid. et supr. ad Cap. 5. n. 3. Julius Celsus pro *mox* dicit *in finem*: 'Inultum scelus in finem fuit.'

§. 9 *Immunis*] Liber, intactus bello. Virg. Æn. XII. 558. 'Adspicit urbem Immunem tanti belli, atque impune quietam.' Vell. II. 115. 'Per gentes integras immunesque adhuc clade belli.' Aliter Ov. II. Amor. 14. 1. 'Immunes belli puellæ.'

Receptator hostium] Receptatores enim perinde puniuntur, ac meruerunt ii, quos receperunt: l. 1. de Recept. in cujus fine leve mendum est, sed quod sensum vehementer pervertit: legitur enim: 'In pari caussa habendi sunt, quia cum adprehendere latrones possent, pecunia accepta, vel subreptorum parte, dimiserunt.' Scribendum enim: *In pari caussa habendi sunt, qui, cum, &c.* ut bimembris sit hæc lex, agatque de receptoribus primo, tum etiam de iis, qui non recipiunt quidem latronem, sed accepta pecunia, cum possent adprehendere, dimittunt. *Fr.*

§. 10 *Sed prima*] Bellum cum Ariovisto gestum est paullo post Helvetios victos, ante alia bella, quæ memoravit Florus. Cæs. I. B. G. 31. seqq.

Sequani enim de incursionibus eorum] Doctiss. Vinetus Cuspinianum reprehendit, tanquam audaculum, qui *Hædui* emendaverat, ipse potius castigandus, quod aliter emendandum censeat. Antiqua scriptura in Naz. *Hæcavi*: ex cujus vestigiis puer diceret esse faciendum *Hædui*, si tantum, quid essent 'Hædui,' sciret: ipse Vinetus *Sequani* voluit, et sic edidit. In vetustiore Pal. omnibus literis *Hedui* plane scriptum: nemo legerit primum librum commentariorum Cæsaris, quin statim huic emendationi assentiatur: itaque nihil addam amplius. *Salm.* *Hædui*] Sic Pal. 3. et alludunt ceteri. Camers ita restitutum a Cuspiniano suo scribit. Vinetus *Sequani* mallet, sed illud verum est. *Freinsh.* *Hædui* Reg. Q, et, ut videtur, Toll. nam ex iis nihil ad Ed. Grævii adnotatum erat. Ryck. et Ald. *Edui.* Voss. 1. *Hæcavi*, Pal. 2. ap. Grut. et v. e. *Heccavi*, Duisb. et Fran. *Heccani*, Vineti exemplaria *Eccani* et *Heccani*, Voss. 2. *Hæc autem*, Voss. 3. *Hæc avide;* et ita aliæ edd. vett. sed Sab. *Cecani de*, Reg. F *Sequani de.* *Enim* abest a plerisque scriptis et edd. vett. Cuspiniani emendatio nititur auctoritate Cæsaris I. B. G. 31. quamquam ex eod. c. 32. intelligitur, Sequanos quoque fuisse inter principes Gallorum, qui apud Cæsarem de Ariovisto querebantur, et Dio Lib. XXXIX. p. 81. utrosque conjungit.

§. 11 *Ariovisti superbia*] Ita v. e. aliæ amplius: *Arior. regis sup.* quod cum absit Pal. 2. ac 3. hæret tamen in Naz. *Grut.* Nec non in Ryck. Fran. Voss. et Magl. sed in hoc adscriptum: habent etiam aliæ edd. vett.

Quis est] Vid. I. 18. 4. De usu particulæ 'autem' in hac forma sermonis Burm. ad Petron. cap. LVIII. *Quis est, ait Cæsar?* Reg. Q.

Si vult, veniat] Augustin. Ep. 163. ex Val. M. 'M. Drusus cum a senatu vocaretur, senatum potius ad se venire jussit.' Vives, ad August. Civ.

3, 26. Contra centurio noluit Servatorem nostrum ingredi tectum suum; cujus dicti caussam hic vides. Simile quid notavit Polyb. in Excerpt. ap. Vales. p. 177. de Hasdrubale et Gulussa: Κατένευε (Hasdrubal nimirum) τῷ βασιλεῖ (Gulussæ) προϊέναι πρὸς αὐτὸν, καθῆκον γίνεσθαι τοὐναντίον. *Freinsh.*

Num ego me interpono Romanis] Idem responsi reddidit iis olim Antiochus, ap. Liv. 33, 26, 2. et Appian. princ. Syriaci, p. 88. itemque prætor Achæorum Lycortas, ap. eund. Liv. 39, 37, 7. *Freinsh.* Ryck. *Non ego me interpono Romanis.* Mox id. *tantus gentis terror in castris*, omisso *novæ*. Græv. Cic. II. Phil. 4. 'Quid enim me interponerem audaciæ tuæ?' Val. M. IV. 1. 6. 'Non oportere P. C. se Reip. Carthaginiensium interponere.' Liv. XXXV. 35. 'Qui cunctatus fuerit, et suum consilium meo interponet.' *Novæ* a Magl. quoque primo abfuerat, sed deinde adscriptum erat. 'Nova gens' est, cum qua nondum bellum gestum fuerat, ut alibi 'novi hostes.'

§. 12 *Testamenta passim etiam in principiis*] Expressit verba Cæsaris, B. G. I. 39. *Principia* enim h. l. pars castrorum est, non aciei, ut in Ind. latius notabitur. Porro testamentorum militarium duo reperiuntur genera: prius, ad quod hoc exemplum pertinet, quod pugnam ingressuri faciebant; quod etiam 'procinctum:' §. I. Inst. de Testam. Ord. vel 'in procinctu' (vide Festum) appellatur: alterum, quod milites in castris degentes condebant, de quo tituli Inst. D. et C. Prioris exemplum est ap. Vell. 2, 5, 2. quod sua jam tum ætate desiisse Cic. de N. D. 2, 3. queritur. Datur etiam casus, ubi in medio periculo tale testamentum fit, ut ap. Joseph. Bell. Jud. 7, 6. Simile est primo, quod ap. Justin. 3, 5, 10. de Spartanis refertur: eos prælium inituros, 'tesseras, insculptis suis et patrum nominibus, dextro brachio deligasse, ut, si omnes adversum prælium consumsisset, et temporis spatio confusa corporum lineamenta essent, ex indicio titulorum tradi sepulturæ possent.' Quamvis enim solius sepulturæ caussa fecisse Justinus putet, nullus tamen dubito, quin hereditates etiam et legata aliqui eorum eadem ratione reliquerint. Testamenta autem ea magni timoris erant indicia: nam qui se mox perituros existimabant, hoc curabant, ut Scevinus ap. Tac. 15, 54, 2. *Freinsh.* *In principiis* quum dicit, significat vel Principes castrorum, tribunos milit. præfectos, aliosque, qui in principiis tendebant, testamenta fecisse; vel etiam vulgus militum terrore captum in conspectu ipsius Imperatoris et aliorum Principum testamentis condendis timorem suum prodidisse, tamquam mox morituros. Perizon. Diss. I. de Prætor. §. 29. De principiis castrorum add. ad eos, quos in Ind. laudat Freinshemius, Lips. IV. de Mil. Rom. 4. Duisb. et v. e. *etiam principibus:* hoc ortum videtur ab iis, qui ignorabant, quid essent principia castrorum.

Eo magis gladiis] Add. Liv. 38, 22, 8. Tac. 2, 20, 4. *Freinsh.* 'Patuerunt,' est, opportuna et exposita fuerunt: vid. Scal. ad Culic. v. 195. Liv. XXXI. 39. 'In patentem vulneri equum equitemque.' Sic 'Noxæ patere' Cels. VIII. in fin. 'Occasioni fraudis' Liv. XXIV. 37. 'Casibus' Stat. II. Silv. 7. 91.

§. 13 *Calor*] 'Ardorem' dicit IV. 2. 80. Silius I. 549. 'Primos in Marte calores,' et XII. 389. 'Bellantum calor.' Paulus l. 9. pr. D. de Publican. 'calor licitantis.' Vid. Briss. de V. S.

Nullo] Pro nulla re. Sic et alii in Ind. Sen. v. Controv. et Papinian. l. 40. §. 1. D. de Pact. ap. Ernst. I. Obs. 4. Columell. II. 15. 'Nullo alio magis fructus exuberat.' Justin. V. 1. 'Initiorum sacra nullo magis, quam silentio, solennia,' ubi id non recte improbat Schefferus. Similiter 'nul-

lius,' pro, nullius rei: vid. Ind. *Nullum*, pro, nihil, in Inscriptione ap. celeberr. Montfaucon. Diar. Ital. c. VIII. ANIA L. (i. e. ex sententia Montfauconii *Annia liberta*) INGRATIUS HOMINE NULLUM EST. Sed dubito an prima vox fuerit ANIMAL. Et *aliquo*, pro, aliqua re. Ulpian. l. II. §. 2. D. Locat. 'Prospicere debet conductor, ne aliquo vel jus rei, vel corpus deterius faciat.' Ita est Florentiæ. Vulg. *in aliquo*. Haloand. *aliquod*. Salmasius ad Tertull. Pall. p. 264. scribit, *aliquo* ita sæpe occurrere in Floro. Credo eum falli.

Quum se veluti testudine] Expuncto illo *veluti*, lege: *elatis super caput scutis, quum se testudine barbarus tegeret*: *veluti* plane supervacuum: nam illa elatio et coarcuatio, ut ita dicam, scutorum super caput, testudo proprie est, non veluti testudo. *Salm.* Edit. posteriores *veluti testud.* Sed id vocis non comparet in vet. ed. aut ullo Pall. *Grut.* De testudine vid. Lips. Poliorc. 1. 5. *Freinsh.* Hæc quoque N. Heinsio suspecta sunt, qui scribendum judicat: *cum se veluti vallatum testudine barbarus tegeret*, quia revera testudo erat, qua se barbarus veluti vallaverat: non longe post idem censet excidisse *visa* in illis verbis: *Tantum pavoris incussit intra ripam subito Romana vis visa.* In libris enim *visa* non extat, absorptum a præced. vocula earund. litterarum. *Græv.*

Gladiis descendebant] Desuper gladios immittebant in jugulos. Eadem phrasis in Claud. Bell. Get. 601. 'Altius haud umquam toto descendimus ense In jugulos Scythiæ:' ubi vid. Barth. Aliter Liv. I. 41. 'Ferrum haud alte in corpus descendisse.' *Desuper vulnerare* dicit de hac re Cæs. I. B. G. 52. 'Reperti sunt complures nostri milites, qui in phalangas insilirent, et scuta manibus revellerent, et desuper vulnerarent.'

§. 14 *Iterum de Germanis Tencteri*] Vetus, *Iterum de Germanis*: et hoc magis Flori χρῶον resipit. *Salm.* Ita Pall. et pleriquc scripti et editi: *de Germanis* libri Vin. et Fran. post *Iterum* Ryck. Berol. Duisb. et v. e. addunt *vero*. *Tencteri* in plerisque libris sunt *Centeri*: in Reg. Q *Treviri*. Rem ipsam non recte narrat Florus. Vid. Cæs. IV. B. G. 1.

Ultro] Conjeceram ita legendum, et firmant Pal. 1. et 3. item ed. nostra vetus; quo minus ita reponere dubitavi. Dicit enim Florus, jam sua sponte transisse Cæsarem, non lacessentibus Germanis. Sic Tac. 13, 7, 2. 'Duosque veteres reges, Agrippam, et Iocchum, expedire copias, queis Parthorum fines ultro intrarent.' Sic etiam Noster sæpius. *Freinsh.*

Mosulam] Hoc reposuit Vinetus, cum servarent Mss. ejus, *Massiliam*, quod et in v. e. et Pall. tribus; ita tamen, ut restet a prima manu in tertio, *Mosellam*. Grut. *Mosula* flumen nusquam lectum mihi, nisi quod Guliel. Brito, lib. 10. Philippidos: 'Ut miraretur fieri se Mosula rubrum Sanguine sanctorum.' Totum autem locum ita corrigit doctiss. Cluver. Germ. Ant. 2, 4. 'Infra Mosellam navali ponte transgreditur ipsum Rhenum.' Cujus tamen rationes curatius expendere jam non vacat. *Freinsh.* Salmasius e Pal. 1. adnotarat *Mosellam*. Ryck. Reg. F, Voss. Duisb. itidem *Massiliam*, sed hic in marg. recentiore manu *Mosellam*. Fran. *Mossilam*. Reg. Q *Mosellam*. Cellarius II. Geog. Ant. 3. scribit hunc fluv. non modo ab inferioris ævi Scriptoribus, verum etiam a Floro *Mosulam* vocari. Sic enim hic emendasse Vinetum; nec esse, quod ex uno Pal. substituatur *Mosellam*, quum æque Latine per modum deminuendi dici possit 'Mosula' et 'Mosella.' Non possum adsentiri Viro eruditiss. Nam Vinetus ita emendavit sine auctoritate ullius libri scripti, quum in suis invenisset *Massiliam*. Jam vero consentaneum erat

illius conjecturæ præferri scripturam vel unius libri veteris, in quo hoc nomen ita scribitur ut in Tacito, Ausonio, Vibio Sequestre, aliisque paullo vetustioribus ex inferiore ævo. Nam qui *Mosulam* dixerit, præter Guil. Britonem, sæculi duodecimi Scriptorem, nullum protulit Cellarius. Et quum Vinetus ipse ad principium Mosellæ Ausonii scribat, Latinos cunctos hunc fluvium *Mosellam* adpellasse, non recte hic ex *Massiliam* fecit *Mosulam*. Omnino præferendum censeo *Mosellam*, quod totidem literis etiam in Reg. Q et margine Duisb. scriptum est: eoque propius, quam ad id, quod conjecit Vinetus, accedit, quod habet Jul. Celsus Flori verba exscribens, *Ossellam;* e quo Dionys. Vossius quoque hic reponebat *Mosellam*. *Mosulam* nusquam legi, nisi ap. Ald. Tollius quidem hic nullam varietatem scripturæ adnotarat ad Ed. Grævii, in qua est *Mosulam*. Sed hoc nihil me movet. Nam is et in hoc cap. et alibi negligentius in conferendis libris scriptis versatus est. An autem Cæsar Mosellam transgressus fuerit, ea alia disceptatio est.

Navali ponte] Hujus pontis structuram ut Cæsar B. G. 4, 17. elegantissime et absolutissime describit, ita eum Jocundus Veronensis corrupte depingit, Cardanus in subtilitate sua futiliter, Jo. Buteo in Geometricis diligenter et fideliter. *Stadius*. Vid. omnino Magium Miscellan. 4, 20. *Freinsh*. Et Lips. II. Poliorcet. ult. Sed Florum reprehendit Jul. Celsus, et Cæsarem non 'ponte navali,' sed 'stabili' Rhenum transiisse ostendit ex ipso Cæsare IV. B. G. 17. Cæsar quoque 'Hercynias silvas' non memorat; sed se Rheno trajecto in Sicambrorum fines venisse, eosque se cum omnibus suis in solitudinem ac silvas abdidisse scribit.

Intra ripam] Suam, sive Germanicam Rheni ripam: *citeriorem* dicit Liv. XXXIX. 31. 'Hispani postquam in citeriore ripa duo Romanorum agmina conspexerunt.' Qui locus nonnihil facit ad confirmandam conjecturam Heinsii. Sed vulgata lectio est in omnibus libris Flori et Jul. Celso.

§. 15 *Nec semel*] Jactat hoc Cæsar ap. Julian. 'Semel ille (Alexander) Istrum transiit; ego bis Rhenum.' *Freinsh*. Salm. e Naz. adnotarat *et iterum*. Sic quoque Ryck. Regg. Berol. Duisb. Fran. Voss. et o. e. v. Nihil muto. Non semel tantum, sed iterum quoque penetratum dicit.

Ponte facto] 'Nota atque instituta ratione,' ait Cæs. B. G. 6, 9. Quomodo autem Romani quam facillime fluvios transgredi consueverint, refert Suidas in voce ζεῦγμα. De historia Suet. Cæs. 25, 3. 'Germanos, qui trans Rhenum accolunt, primus Romanorum ponte fabricato aggressus, maximis cladibus affecit.' *Freinsh*. De usu verbi passivi 'penetrari,' et aliorum hujusmodi passivorum, vid. quæ disputat Perizon. ad Sanct. Min. III. 3. 102.

Et quod acerbissimum] *Sed quod* e Naz. et Pall. in exemplari suo scripserat Salm. Et ita ceteri s. et o. e. In Vineti et Stadii Edd. primum lego *et quod*. Restitui *sed*. Librarii neglexerunt repetere ultimam literam vocis præcedentis.

§. 16 *Et quasi hic Romanis orbis non sufficeret*] Melius legerim, *et quasi hic Romanus orbis non sufficeret, alterum cogitavit*. Romanorum orbem vocat τὴν οἰκουμένην, nam ita Romanos vocat 'Gentium dominos,' 'Orbis dominos.' Cæsaris ambitionem et φιλαρχίαν tangit; cui exsaturandæ non erat satis orbis terrarum, et quidquid parebat Romanis, nisi alterum orbem quæsisset. Alterum orbem Britanniam intelligit, de qua in continenti sequitur, quam novum orbem, et alterum orbem, appellabant Romani, ut notum est. *Salm*. *Romanus orbis*] Sic reposui ex cod. Ryck. qui

diserte sic scribit, ut scribendum esse vere et *εὐστόχως* conjecerat Salm. *Romanus orbis* est Romanum imperium. *Græv.* Naz. et Pal. poster. in exemplari Salmasii, et Voss. 1. *Romanus.* Et sic fuerat in Fran. a manu prima, sed deinde factum *Romanis*, cancellato altero brachio literæ *u*. *Romanus* etiam Edd. B. S. et P. E Toll. rursus nihil erat. Regg. Duisb. Voss. 2. 3. edd. V. A. et J. *Romanis.* Perizonius hic scripserat se *ἐπέχειν*. Mihi probandum videtur *Romanus.* Vid. ad n. 2. Eumenius Paneg. Constant. c. XI. ap. Rupert. ad h. l. 'Quam (Britanniam) quum Cæsar ille auctor vestri nominis intrasset, alium se orbem terrarum scripsit reperisse.' Vell. I. 2. 'In extremo nostri orbis termino insulam circumfusam Oceano Gades condidit.' Ulpian. l. 17. D. de Stat. Hom. 'In orbe Romano qui sunt.'

Britanniam transit] Sic erat in v. e. recisis reliquis: aliæ enim, *Britanniam petit, in Britanniam transit, &c.* quæ sane supervacua, quamvis item compareant in omnibus Pall. *Grut.* Porro ne quem offendat ista dictio, *Britanniam transit*, ita loquuntur optimi auctores, quos modo notavit Berneccerus, ad Justin. 14, 5, 9. Sic D. Hieron. ad Gerontiam, sub finem: 'Annibal Bithyniæ mortem veneno reperit:' pro, in Bithynia. *Freinsh.* Multa hic reciderunt Viri insignes. Ryck. et ceteri Mss. *Britanniam petit. In Britanniam transit.* Non nego hic abundare voces, sed nullas præter *in Britanniam.* Sic enim legend. et distinguend. *Classe igitur comparata Britanniam petit. Transit mira celeritate.* Huic *transit* magister adjecerat, *in Britanniam;* hoc postea irrepsit in contextum. *Græv.* Scriptura Pall. etiam est in Regg. Toll. Duisb. Voss. 1. 2. et Fran. E Cod. Ryck. adnotaram *Britaniam petit mira celeritate.* Sed potui aberrasse in eo conferendo, quum clariss. Grævius testetur, eum non abire ab aliis. Editio Parvi itidem ut prima, *Britanniam transit.* Et sic quoque Voss. 3. Itaque etsi non improbo emendationem Grævii, tamen malui relinquere scripturam Vett. Edd. quam reduxerat Gruterus, et post eum omnes retinuerant, quam cum Amst. conjecturam Grævii recipere. *Britanniam transit* Latine dici ostendunt etiam Sanct. Minerv. IV. 6. et ibi Perizon.

Quippe quum tertia vigilia] Malo, *quippe qui tertia vigilia Morino solvisset a portu, minus quam medio die insulam ingressus est;* ut vetus habet editio, et Naz. liber. *Salm.* Et plerique alii scripti et edd. vett.

Morino solvisset a portu] Apparet, hinc iter fuisse Britanniam petentibus, quo respexerit Virg. Æn. 8, 777. et ex eo D. Hieron. citato supra loco: et magis Gratius, Cynegetici vs. 174. 'Quid freta si Morini dubio refluentia ponto Veneris, atque ipsos libeat penetrare Britannos?' Ceterum hoc loco quidam pro *Morino* substituebant *Monino*, quos tamen refutant Casaub. ad Strab. p. 79. et Merula, Cosmog. 2, 3, 20. *Freinsh.* Quem hic designat Freinshemius, est Franc. Hotmanus ad Cæs. v. B. G. 8. Ejus errorem post Casaubon. notavit etiam Dionys. Vossius ad Cæs. ib. c. 12. De portu Morino varias sententias Doctorum recenset Cellar. in Geog. Ant. 'A portu,' ut apud Liv. XXII. 31. 'Classis a litoribus hostium plenis trepide soluta:' XXIX. 5. 'Naves præda onustas ab Hippone solvit.' Et XXXI. 7. 'Quinto die, quam ab Corintho solverit naves.'

§. 17 *Carpenta*] Quis ille pugnandi modus sit, luculenter describitur Cæsari, B. G. 4, 33. adde sup. 3, 2, 5. *Freinsh.* Idem in Ind. 'trepidantia' recte exponit, cum cura et metu festinantia. Nam *trepidare* sæpe est, cum pavore quodam festinare ac discurrere. Liv. I. 7. 'Concursu pastorum trepidantium circa advenam mani-

festæ reum cædis.' Id. IX. 37. 'Alios immobiles, alios semisomnos in cubilibus suis, maximam partem ad arma trepidantes, cædes oppressit.' XXIII. 7. 'In foro otiose inambulavit, trepidante tota civitate ad excipiendum Pœnum, visendumque:' Add. XXVII. 28. et XXXI. 24. Et *trepidatio* ead. significatione XXII. 19. 'Raptimque omnia præpropere agendo militum apparatu nautica ministeria impediuntur; trepidatione nautarum capere et aptare arma miles prohibetur.' Vid. Gron. ad Liv. XVII. 1. et Gud. ad Phædr. IV. fab. 5. Mox Salmasius in marg. adscripserat *isset:* et ita Duisb. Fran. et o. e. v. sed Ryck. *esset*.

Improbam classem] Freinsh. in Ind. audacem, nimis avidam. *Improbus* sæpe notat aliquid nimium, ut in noto illo Poëtæ I. Georg. 145. 'Labor omnia vicit Improbus.' Sed præcipue audaciam et temeritatem plus adpetentium et audentium, quam decet. Vid. quæ adnotantur ad Virg. l. d. et vs. 119. ibid. et ad Phædr. I. fab. 1. et 5. Gron. IV. de Pecun. Vet. 8. ad Sen. Med. 84. ad Herc. Œt. 1081. et Diatr. in Stat. c. XXIX.

Naufragio castigasset Oceanus] Eadem phrasis inf. 4, 2, 75. *Freinsh.* Lege Cæs. IV. B. G. 29.

§. 18 *Auctisque admodum copiis*] Idem liber *admodum* non habet: supra ita loquutus est, *auctis admodum copiis:* ubi admonuimus etiam legi, *inmodum*. Salm. Illud *admodum* additum a me ex v. e. et Pall. duob. aberat aliis, neque visitur in Naz. sed novum non est negligi voculam præcipitantia librarii. *Grut.* Delevi *admodum* auctoribus libris, quos Salm. vidit, quibus accedit Ryckianus: statim in hoc ipso quoque legitur *Cavelianis*. Optime Freinsh. *e regibus Cassivelauni*, aut *e regibus Cassivelaunum*. Nam quamvis ipsum Cassivelaunum non ceperit Cæsar, forte tamen intelligit Florus ducem aut regulum Cassivelauni, qui Rex regum, quendam. Aut Florus more suo hic oscitavit. *Græv.* Vossiani non habent *admodum*, et post primam Editionem omnes aliæ ante Gruterum id repudiarunt. Est tamen in Regg. Duisb. Fran. Berol. et Flor. Tollius e Magl. adnotarat *in modum*, de quo vid. III. 1. 13. et III. 5. 14. Obsequutus sum Grævio, quamquam non satis causæ video, cur hic omnino magis debeat abesse *admodum*, quam III. 1, 13. et 'majorem in modum' III. 5. 14.

In eundem rursus Oceanum] Similis locutio supra. *Freinsh.* III. 6, 12. De 'Calidoniis silvis' quod dicit Florus, non intelligo. Nam Calidoniam non tenebant Britanni, et Cæsar circa Tamesin, et in vicinis regionibus bellum cum Britannis gessit, nec in Calidoniam venit. Rupertus hic ita adnotat: 'Sicut in immensum fœcunda licentia vatum crescit, ita Flori nostri, qui Poëta fuit. Certe numquam Caledonias silvas vidit Cæsar.'

E regibus Cavelanis] *Cavelianis*, aliis libris. *Salm.* *E regibus Cavelanis*] Plurimum variant hoc loco libri: sed ad Cæsarem si revertamur, ex quo Florum hæc exscripsisse verum sit, videatur legendum *e regulis Cassivelauni*. Nam ita Cæs. B. G. 5, 22. 'Capto nobili duce Lugotorige,' qui erat inter duces Cassivelauni; quem Κασόλαυλον vocat Polyænus, lib. 8. aut ejus librarii. *Freinsh.* Vineti libri *Callidonianis*, *Carelianis*, et *Cavelianum*. Naz. Pall. Ryck. Duisb. Voss. 2. et edd. B. S. P. J. *Cavelianis*. Regg. *Cavelianum*. Fran. *Calidonianis*. Voss. 1. *Claudianis*. Berol. Magl. Voss. 3. et v. e. *Cavelanis*, Ald. *Cassivellaunum*. Eruditiss. Davies. ad Cæs. v. B. G. 22. legit *e regibus Cantianis*, et Lugotorigem, de quo hic Freinshemius, designari putat, quem nobilem ducem Cantiorum vocat Cæsar, Regem Jul. Celsus. Freinshemii conjecturam eo refellit, quod et nimis abeat a vestigiis lectionis receptæ, et mira locutio

sit, *unus e regibus Cassivellauni*, pro, e regibus, qui Cassivellauno suberant. Non sine causa offendit Virum clariss. insolitum genus loquendi, quod nec Ruperto placebat, qui conjecerat *e regibus Cassivelauni ducibus*, vel *e regibus Catuelanis;* ut Lugotorigem illum regulum Catuelanorum fuisse dicat Florus, quem Britanniæ populum nominant Dio lib. LX. p. 678. et Ptol. II. 6. Sed *Cantianis* non minus longe abit a vestigiis lectionis scriptæ, quam *Cassivellauni*, quo proxime accedit scriptura libri Flor. *Cassivelaunis*. Ego quid scripserit Florus divinandum aliis relinquo. Sed mihi omnino videtur aliquid voluisse dicere de Cassivellauno, cui Britanni communi consilio summam belli imperiique administrandi detulerant, et cujus, tamquam summi Ducis in hoc bello, frequentissima mentio est in Cæsare. Grævii suspicio, Florum fortassis per oscitantiam scripsisse *Cassivellaunum*, rationem habet. Firmant eam libri, in quibus est *Cavelianum*, et alia quamplurima exempla turpissimorum illius errorum in Historia: et sic quoque ad h. *l.* legebat Dion. Vossius. Sed quia locum corruptum esse constat, nolo ex eo graviorem sententiam in Florum pronunciare.

§. 19 *Non enim provinciæ, sed nomini, studebatur*] Justin. 1, 1, 7. de Vexore et Tanao: 'Longinqua, non finitima bella gerebant: nec imperium sibi, sed populis suis gloriam, quærebant.' *Freinsh.*.

Quasi imparem se fateretur] De hoc recte judicat in Præf. Grævius. Quod Begerus Florum defendit, 'hyperbolen molliri adjecto vocabulo *quasi*,' et 'Oceanum considerari tamquam hostem Romanorum, cum quo non semel plus dimicandum fuerit, quam cum hostibus; adeoque nihil mirum esse, si, metaphora ab hoste devicto sumpta, tranquillitate sua se imparem fassus dicatur;' id æque inane est, atque ea, quæ ad huj. lib. cap. 5. 19. adv. Græv. disputat. Non quærimus, quomodo Florus consideraverit Oceanum; sed quomodo debuerit, et an stilo historico conveniat tumor iste pæne plus quam poëticus. In Poëtis interdum quædam hujusmodi reperias, ut in Petron. c. CXXIII. in Carm. Bell. Civ. 'Modo quem ter ovantem Jupiter horruerat: quem fracto gurgite Pontus, Et veneratus erat submissa Bosporus unda:' et in aliis, quorum loca ibi adnotant Viri docti. Sed in prosa Scriptore ea ferri non possunt. Neque hoc nomine solum reprehendendus est Florus, verum etiam quod priorem et posteriorem trajectum Cæsaris e Britannia in Galliam comparans in hoc 'tranquillum magis' dicit fuisse Oceanum: unde consequitur in priore sævum ac procellosum fuisse. At de hoc nihil est ap. Cæs. qui IV. B. G. 36. scribit, se idoneam tempestatem nactum e Britannia solvisse, navesque omnes incolumes ad continentem pervenisse. Sed hæc scilicet comminisci maluit ventosus Declamator, quam enormi ac tumidæ sententiæ inculcandæ locum prætermittere.

§. 20 *Nomine etiam, quasi terrore, composito*] Pal. alter, cui veterem editionem addimus, legit, *nomine atque terrore etiam composito:* melius erit: *nomine ad terrorem quasi composito:* si cui tamen placeat nihil mutari, me non quasi invitum trahet, sed volentem ducet. *Salm.* Stadius *terrori:* [sicut corrigi voluerat Rhenan. in Thesauro Locution. Taciti p. 1. in fin.] v. e. *nomine atque terrore etiam quasi composito:* quomodo et Pal. 3. sed duo alii adhærent vulgato. *Grut.* Videbatur legend. *ad terrorem:* sicut in simili fere loco Livii quem citavimus supr. 1, 13, 4. *Freinsh.* N. Heinsius, ex cod. Pal. qui præ se fert *nomine adque terrore etiam composito*, elicit hanc emendationem: *nomine adæque in terrorem etiam composito.* Græv.

In Pal. erat *nomine adque terrore etiam quasi composito*. Et sic Berol. Duisb. et v. e. nisi quod pro *adque* habent *atque*. In ceteris est vulgatum, ut et in Jul. Celso, qui se Flori verba describere testatur. Salmasii et Freinshemii conjecturam satis juvat locus Livii XXXVIII. 17. 'Omnia de industria composita ad terrorem.' Aliquantum etiam Flor. IV. 2. 50. 'Vox ad jactationem composita,' et Tac. III. A. 1. 'Cunctis ad tristitiam compositis.' Nec tamen eam in contextum admittendam existimavi, quod primi fecerunt Amstelodamenses. *Quasi*, quod excludit Heins. est in omnibus libris. Nomen Ducis Gallici in scriptis est *Vergincetoris*, *Vergigentoris*, *Vergugecoris*, *Vergingetorix*, *Vergingetorrix*: in Ryck. *Bergentorix*. De his Vinetus: 'Vercingetorix, Avaricum, Alexia, Gergovia, sicut in Cæsaris Commentariis, ita hic vulgo imprimuntur. Sed quis scit, an ita recte barbarica vocabula?'

§. 21 *Ille festis diebus, et comitialibus*] Ἴχνια φωρὸς φὼρ ἔμαθεν, ut Græci dicunt: sic ego novi correctorum vestigia: *concilialibus* erat in veteri scriptura, quam in *comitialibus* perverterunt: omnino cum festi dies præcessissent, comitiales sequi debere, sibi persuaserunt: quod falsissimum est. Vercingetorix, et ejusd. factionis homines, dies tantum festos, quibus sua conciliabula indicerent, eligebant: ut melius latere possent: quod comitialibus diebus non ita facile illis factum fuisset. Cæsar eadem de re loquens, 'Indictis inter se principes Galliæ conciliis, sylvestribus ac remotis locis:' *conciliabulis* igitur verum est. Festus: 'Conciliabula sunt loca ubi in concilium convenitur.' Cæsar 'concilia' vocat. *Salm.* V. e. *et conciliabulis*; quod etiam in Pal. 1. ac 3. nam 2. *et concilialibus*; quod ultimum non displiceret; placeret etiam, si fulciretur plurium librorum auctoritate. *Grut.* Et videtur certe requiri vocem, quæ præcedenti 'diebus' applicari possit. Quod tamen etiam possunt *comitiales*, quos sic dixisse videtur Florus more Rom. ap. quos 'comitiales dies' erant, quibus comitiorum caussa populus conveniebat. Vide Rosin. Antiquit. R. 7. 6. *Freinsh.* *Conciliabulis*] Recepi hanc lectionem, quam Ryck. et omnes melioris notæ codd. tuentur cum Salm. rejecto correctorum *comitialibus* substituentium commento. Sed pro *frequentissimos* legend. *frequentissima*. Aut si *comitialibus* retineas, videtur scribend. *cum frequentissimos in lucis ageret*. Nam 'agere diem festum' frequens, non vero 'habere diem festum.' Sic 'agere conventum' inferius lib. IV. 12. *Græv.* *Concilialibus* etiam Reg. Q, Fran. Voss. 1. et 2. *consiliabilibus* Reg. F. *conciliabulis* Duisb. Voss. 3. et Junt. In Toll. quid fuerît ignoro: nam Tollius hunc quoque locum prætererat. Perizonius adscripserat, sibi videri præferendum *comitialibus*: idque etiam probasse videtur Gron. ad Tac. III. Ann. 40. Sed ut jam concedamus Florum potuisse dicere dies *comitiales* Gallorum, more Romanorum, ut putat Freinshemius, tamen prius videndum est, quid sit in libris scriptis, quorum quum nullus habeat *comitialibus*, non infirma suspicio est, eam vocem a correctoribus ortam esse. *Conciliabulis* autem, quod cum Græv. recepi, non solum aliquot MSSorum, sed etiam vett. edd. auctoritate nititur, ut manifesta illius vestigia sunt in corrupta scriptura aliorum librorum. Adde quod etiam alii, quum de conjurationibus loquuntur, *concilia* et *conciliabula* memorant. Cæs. V. B. G. 53. 'Nocturnaque in locis desertis concilia habebant,' et VII. B. G. 1. in adnotatione Salmasii. Liv. XXXIV. 56. 'Ligurum viginti millia armatorum, conjuratione per omnia conciliabula universæ gentis facta, Lunensem agrum depopulatos.' Et

Tac. III. Ann. 40. 'Per conciliabula et cœtus seditiose disserebant.' In lucis porro concilia populorum olim haberi solita notum est e Liv. I. 50. VI. 20. VII. 25. et 41. Obstat tamen huic lectioni, quod viderunt Freinsh. et Grævius, *frequentissimos.* Sed hoc Perizonius, quamquam retinebat *comitialibus*, non ad dies, verum ad homines referebat, hac sententia: Quum frequentissimi et maximo numero convenissent ad dies festos et in lucos. Nec displicet tamen conjectura Grævii *frequentissima*. *Concilialibus*, quo Grut. inclinat, quodque etiam ad h. l. probabat Is. Vossius, ferri posset, si ea vox Latina esset, de quo mihi non constat.

§. 22 *Hieme creverant Alpes*] Supra 3, 3, 11. 'Per hiemem, quæ altius Alpes levat.' *Freinsh.* De 'Alpibus' dicit, quod Cæsar VII. B. G. 8. de 'Cebenna' monte inter Arvernos et Helvios. Davies. ad Cæs. VII. B. G. 1.

Sed ille qualis erat ad nuntium rei felicissimæ temeritati] Hic locus nobis paulo perturbatior apparet; mendosum non audeo dicere. Pal. alteri, et bonitate priori, non adest vox *temeritatis*, et *felicissime* legit: si alii accederent, censerem ita legend. *Sed ille qualis erat ad nuntium rei felicissime per invios ad id tempus montium tumulos, per intactas vias et nives expedita manu emensus occupat Galliam.* *Qualis erat*, ὡς εἶχεν. Eod. sensu, eademque servata distinctione, scribi posset, *felicissima temeritate*: et valde placet: vulgatum sane non possum concoquere cum illis interrogationis notis. *Salm.* Belle quidem Salmasius locum scribit et explicat: *qualis erat, ad nuncium rei felicissime per invios, &c.* cum ita legatur in optimo Pall. *Qualis erat: ὡς εἶχεν*, quomodo loquitur Appian. Bell. Civ. 3. p. 568. a. sive, felicissima temeritate. Videtur tamen aliud sentire Florus, et tribuere Cæsari, quod Alexandro Seneca de Benef. 1, 13, 3. 'felicem temeritatem:' ut ita scribendum sit; *qualis erat felicissimæ temeritatis ad nuncium rei*; hoc est, ut erat fel. temer. Fateor quidem non succurrere, vocem *qualis* uspiam hoc modo usurpatam: sed nec isto altero sensu legisse me memini (nam etiam ap. Papin. Theb. 10, 199. aliter explicari potest) verum semper *ut*, vel *sicut*. Liv. 27, 53, 11. 'Vinctos, ut erant.' Ov. Amor. 2, 5. 'Sicut erant, et erant compti, laniare capillos, Et fuit in teneras impetus ire genas.' Id. in Epist. Paridis vs. 119. 'Et soror effusis, ut erat, Cassandra capillis, Quo ruis? exclamat.' Curt. 8, 3, 10. 'Sicut erat, cruenta veste.' Suet. Oth. 8, 5. 'Sicut erant cruenti.' Xen. ed. Steph. p. 63. C. ὥσπερ εἶχεν, et p. 511. A. Suet. Ner. 28, 1. Thucyd. 8, 7, 11, et 13. Herod. 6, 17. Porro ne quid desideret lector, etiam Gruteri conjecturas subnectam: arbitrabatur autem legi posse: *Sed ille, qualis erat, ad nuncium rei (felicissimæ temeritati par) invios ad id tempus montium tumulos, intactas vias emensus &c.* ut *per* secundum natum fuerit a priori *par*, postea degenerante in *per*: sane 'emetiri per tumulos,' 'per vias,' insolens locutio. Aut si istud displiceret, forte fuisse: *Sed ille, qualis erat, ad nuncium rei felicissimæ temeritatis, per invios ad id tempus tumulos, per intactas vias emersus:* sicque plane exhibet Pal. sec. *Freinsh.* Hujus etiam loci restitutio verissima debetur magno doctori nostro Gronovio, qui pulchre vidit legendum esse: *Sed ille qualis erat ad nuncium, (rem felicissimæ temeritatis!) per invios ad id tempus montium tumulos.* *Qualis erat ad nuncium*, est, quo in habitu erat cum nuncius conjurationis Gallorum ad se perferretur. *Qualis erat* eod. sensu ponitur ac illud 'Sicut erat,' 'Ut erat.' Sed *rem felicissimæ temeritatis!* interposuit Florus admirans, ut sæpe solet in admiratione, omissis tamen exclamandi

particulis, proh! o! Inferius cap. 21. 'Nam Sulmonem vetus oppidum socium atque amicum (facinus indignum!) nondum expugnatum.' Et cap. 8. 'Quo (fidem numinum!) prælio oppressit.' Et I, 11. 'Sic expeditione finita rediit ad boves rursus triumphalis agricola, (fidem numinum!) qua velocitate?' Exempla plura legenti hunc scriptorem occurrent passim. N. Heinsius præterea in sequentibus *vias* delend. vidit, et legend. *per invios montium tumulos; intactas nives expedita manu emensus: vias* natum censet ex 'invios' præced. 'Intactæ nives' ubique ap. poëtas occurrere. Mart. 'Et toga non tactas vincere jussa nives.' Sic Heins. et recte. Nam 'emetiri terras,' 'montes' Latine scientes dicunt, *emetiri per loca* quid sit nemo intelligit. Recte Pal. 2. *per intactas nives expedita manu emersus*, quod probat et pluribus vindicat Freinsh. quem vide. *Grav.* Aliis conjecturis hunc locum tentat Salm. Epist. CXXII. Ryck. *Sed ille erat quasi ad nuncium rei felicissimæ temeritatis.* Ceteri scripti non abeunt a vulgata. Gronovii emendatio est in illius lib. II. Obs. c. 25. Sed pro *rem* ibi est *res*. Perizonius malebat cum Salm. *felicissima temeritate.* Et sic Heins. in libro suo fecerat e vulgato, atque insuper *quali.* Nec Ruperto displicet *felicissima temeritate:* sed præfert tamen conjecturam Gronovii, in qua certe est genius dictionis Flori. *Qualis erat* eod. modo dici, quo 'Ut,' et 'Sicut erat,' Freinshemius deinde observavit in Ind. e Tibull. I. 3. 91. 'Tunc mihi, qualis eris, longos turbata capillos Obvia nudato, Delia, curre pede.' Et Gevart. e Stat. ad II. Silv. 1. 157. et IV. Theb. 314. Quamquam autem valde adridet conjectura Gronovii, tamen eam cum Amst. recipiendam non magis existimavi, quam quod placebat aliis Doctis.

Per invios montium tumulos] Scripsimus, *invios:* et recte, ut arbitror: nam *invitos* vitio non carebat. *Salm.* *Invios* est in o. s. et v. edd.

Emersus] Ita Pal. 2. recte, ut puto: argumento est vox *per*, quæ illi *emensus*, quod alii præferunt, minus congruit. Similis prope locus ap. Cic. pro Sextio, cap. 5. 'Cum e pruina Apennini atque e nivibus illis emersisset.' Ib. cap. 9. 'Emersum subito ex tenebris.' Idem de Divin. 2, 68. 'Subito sum visus emersus ex flumine.' Marcellin. 19, 18. 'Terrigenas illos non sinibus terræ emersos.' Val. M. 1, 4. 1. ext. 'Ingens avium multitudo proximo lacu emersa.' Utitur hac voce Liv. 1, 13, 4. et 8, 7, 22. et Tac. 1, 65, 3. 'Paludibus emersum' dixit. Forsitan et ap. eund. Liv. 38, 17, 10. legendum sit: 'Per asperrimam Illyrici oram, Pæoniam inde et Thraciam, pugnando cum ferocissimis gentibus emersi:' pro quo vulgo legitur, *emensi.* Sic ap. Frontin. 3, 1, 2. et ap. Sen. Nat. Quæst. 5, 13. 'eruptus.' *Freinsh.* Gruterus e Pal. 2. non adnotavit *per intactas nives emersus*, quod ad verba, *Sed ille qualis erat*, tradit Grævius, sed *per intactas vias emersus.* Salmasius in exemplari suo nihil de his monuerat: tantum pro *emensus* scripserat *emensas*, sed e quo libro non addiderat. Itaque parum tutum putavi, hic sequi Amstelodamenses, qui omissa voce *vias* ediderunt *per intactas nives. Emensus*, quod ante Freinshemium in omnibus editis legebatur, etiam habent Ryck. Duisb. Voss. et Fran. E Regg. et Toll. nihil adnotatum erat ad Edit. Grævii, in qua est *emersus.* Et ita in aliis exemplaribus Flori scriptum fuisse certum est e Jul. Celso, ap. quem hæc leguntur: 'Juvat aliter hanc rem ipsam Flori verbis exponere. *Per invios....per intactas vias et nives expedita manu emersus occupat Galliam.*' Præpositio *per* est in omnibus libris. Ea si retinenda est, sine dubio melius est *emersus.* Nam

quod Anna scribit, Freinshemium se pessime dedisse, qui *emersus* legat, id vereor, ne magis in ipsam conveniat. 'Metiri,' et 'emetiri iter,' et interdum 'metiri' solum, quæ adfert Anna, pro, ire, dici non ignorabat Freinshemius; sed putabat non Latine dici addita præpositione 'emetiri per tumulos,' 'per vias,' et 'per nives.' Hoc adversus eum ostendere debuerat doctissima fœmina, non scribere, quæ ab re aliena sunt. *Emersus* in h. l. etiam legit, et simul Livii locum a Freinshemio hic sollicitatum tuetur J. Fr. Gronov. ad Liv. xxxviii. 17. Nec illi solum, quorum loca hic congessit Freinshemius, verum etiam alii sic usi sunt voce 'emersus' ap. Heins. ad Ovid. Fast. iii. 399. Non habeo quidem auctoritatem aliorum, qui dixerint 'emergere' cum præpositione 'per;' nisi quod ea videtur supplenda in hoc Ovid. Fast. iii. 367. 'Dum loquitur, totum jam sol emerserat orbem:' sed longe intolerabilius est 'emetiri per.' Nec puto *emensus* hic retineri posse, nisi conjecturæ indulgendo legatur, *temeritatis, iter per invios;* ut in Liv. xxi. 43. 'Tantum itineris per tot montes fluminaque, et tot armatas gentes emensos.' Verba sequentia, *occupat Galliam*, Tollius putabat e glossa esse. Sine causa, opinor. Nam sententia est: Prævenit et oppressit Gallos nondum satis paratos. Vid. Ind. v. *occupo*, et Gron. ad Sen. Thyest. 270.

Ex distantibus hibernis] *Et ex distantibus hibernis*, libri. *Salm.* Vocula *et* inserta volentibus tribus Pall. *Grut.* Poterat abesse sine detrimento sententiæ, et abest a Voss. 3. sed est in aliis scriptis et v. e.

§. 23 *Alexiam*] Meminit præter citatos auctores Polyænus, lib. 8. ubi idem hostium numerus, qui ap. Nostrum, nempe μυριάδες κέ, hoc est, ducenta quinquaginta (non ut vulgo editur, quinque) millia. *Freinsh.* *Alvaricum* et *Alesiam* libri Vineti et plerique alii. *Avaricum* Ryck. et Voss. 1. *Alesiam* rectius scribi, quam *Alexiam*, ostendunt Voss. ad Vellei. ii. 47. et Cellar. Geog. Ant. 2. 2. Et ita hic quoque plerique scripti, et Edd. vett. Pro *Gergoviam* in libris Vineti erat *Georgoviam*. Et ita Voss. 2. Sed Duisb. et v. e. *Georgoriam*. Fran. *Gergoniam*. Voss. 1. *Gorgoviam*. 'Propugnare' proprie dicuntur, qui urbibus, castris, locisve præsidio sunt. Gron. iv. Obs. 19.

§. 24 *Quum octoginta millia muro, et arce*] *Quippe cum milite, muro et arce et abruptis defenderent maximam civitatem;* si quis sequeretur optimum Cod. Naz. ita legeret; nec displicet mihi: otium tamen non est, qui illam alteram editam considerem. *Salm.* Pal. 2. ac 3. *defenderit:* at 1. *quippe cum milite, muro, et arce, et abruptis defenderent maximam civitatem*, quæ lectio non inepta. *Grut.* De Gergovia vide et jam Polyænum lib. 8. *Freinsh.* Ryck. *octuaginta milia....defenderet.* Reg. Q *defenderant.* Flor. lxxx. *millibus....defenderetur:* non absurde. Voss. 1. *millia militum.* Voss. 3. *defenderet.* Errasse Florum, qui de Gergovia scribat, quæ Cæsar de Alesia, hic animadverterunt Stadius et Anna Fabri, et Vossii, alter ad Vell. ii. 47. alter ad Cæs. vii. B. G. 89. Nam Cæsar Avarico capto Gergoviam inrito conatu obsedit: deinde ad Alesiam profectus Vercingentorigem, qui se cum 80. millibus armatorum in eam incluserat, ad deditionem adegit. Cæs. vii. B. G. 53. 71. et 77. Sed quum in Cæsare idem sit numerus militum, qui hic, ceterorum librorum Flori scriptura Naz. præferenda est.

§. 25 *Vallo, sudibus, et fossa*] De his Lips. v. de Mil. Rom. 5. De 'lorica' vid. supr. ii. 18. 13. Castella xxiii. dicit Cæsar vii. B. G. 69.

Ingentique quasi lorica circumdatam] Dele vocem *quasi*, postulantibus omnibus libris: sic supra, 'Fossa loricaque urbem circumdedit.' *Salm.* *In-*

gentique lorica] Sic Pall. tres, et v. e. aliæ enim *ingenti quasi lorica:* inepte. *Grut.* De loricis, incredibili labore per maximum spatium ductis, exempla sunt in Nostro supr. 2, 18, 13. et inf. 4, 2, 39. Vide etiam Veget. 4, 28. et ibi Stewechium. *Freinsh.* *Quasi* in nullis scriptis est, et ex edd. vett. in sola Ald. Lipsius quoque jam ante Salm. et Gruterum deleri jusserat auctoribus libris, II. Poliorc. 2.

Sudibusque concidit] Cæs. VII. B. G. 81. de Romanis castra defendentibus: 'Nostri fundis librilibus, sudibusque, quas in opere disposuerant, ac glandibus Gallos perterrent.' Livius quoque in defensione castrorum et urbium 'sudes' memorat XXIII. 37. XXVII. 28. et XXXIV. 15. Vid. Lips. Poliorcet. IV. 4.

§. 26 *Rex maximum victoriæ decus*] Ita supr. 3, 2, 5. 3, 3, 10. *Freinsh.*

Tum et phaleras] N. *cum et phaleras.* Palatini non habent. *Salm.* V. e. non habet *tum et,* ut nec Pal. 2. aut 3. nam est in 1. *cum et phal.* an fuit, *secum et phaleras?* Grut. Gronovius II. Obs. 25. non improbat conjecturam Gruteri *secum.*

Habes inquit, fortem virum vir fortissime, vicisti] Huic loco sanitatem reddidit Rupertus: qui accurate hæc verba legit, facile deprehendet, valde frigere τὸ *Habes.* Quis enim hac voce sic posita utitur, non addito quid habeat? Dein quam nullum acumen in hac sententia: Habes meas phaleras et arma. Legendum itaque ut Vir ille doctiss. præcepit: *Habet. Fortem virum vir fortissime vicisti.* Idem est *habet* τῷ victus est. Nosti illud Comici 'Habet: captus est.' Proprie dicebatur de gladiatoribus, qui vulnerati erant. Ad τὸ *Habet* enim intelligitur, vulnus, quod elegantiores non ignorant, et pluribus docet Donatus ad Terent. Transfertur deinde ad illos, qui aut ipsi fatebantur se periisse, et in grave malum incidisse, aut quibus exprobrabatur hæc calamitas ab aliis. Sen. Herc. 'Habet, peractum est, quas petis, pœnas dedit.' Virg. Æn. XII. 'At fervidus advolat hasta Messapus, teloque orantem multa trabali Desuper altus equo graviter ferit, atque ita fatur, Hoc habet, hæc melior magnis data victima Divis.' Vide ibi Servium. Prudent. 'Hoc habet, exclamat victrix Regina.' Quem locum perperam sollicitant. N. Heins. malebat: *Habe inquit,* scilicet arma projecta: ut ap. Maronem: 'Arma quibus lætatus habe tua.' *Græv.* Gronovius quoque l. d. eadem, qua Rupertus, sententia legendum censet *Habet,* et totum locum ita constitui posse putat: *quum in castra venisset, secum et phaleris et suis armis ante Cæsaris genua projectis, Habet, inquit. Fortem virum,* vel *fortes viros, vir fortissime vicisti. Habet* ea significatione dici, qua Viri doctiss. hic exponunt, etiam alii ostenderunt ap. Broekh. ad Tibull. I. 5. 2. Et potuit aliquid hujusmodi suo, i. e. Gallico, sermone dixisse Vercingentorix, quod Florus Latine expresserit *Habet.* Sed quum hoc totum in conjectura et suspicione positum sit, et in o. s. et e. legatur *Habes,* non putavi cum Amst. edendum esse *Habet. Habe,* quod Heins. conjiciebat, est in Jul. Celso, in quo hæc ita leguntur: 'Projectis insignibus regibus (recte emendant *regiis*) armisque et phaleris ante genua victoris, notissimam illam vocem edidit: Et habe, inquit, fortem virum vir fortissime vicisti. Et hoc quidem dictum hancque deditionem Florus brevis et comptus historicus ad Gergomam factam dicit.' Quod dicit, 'notissimam illam vocem edidit,' nonnihil confirmat conjecturam legentium *Habet.* Nam hoc erat vulgatum verbum eorum, qui periisse se fatebantur. Nec tamen omnino necessarium arbitror id ita accipi. Nam et hæc verborum Celsi sententia esse potest: Eam vocem, id est, omnia, quæ tum ad Cæsarem dixit

Vercingentorix, deinde celebratam fuisse, tamquam indicium magni et generosi illius animi, qui non degeneribus precibus apud Cæsarem usus fuerit, sed magnifice de se ac Cæsare senserit; et quum sibi fortitudinem tribueret, tamen hostem se fortiorem esse ingenue agnoverit. Mihi partim ex hoc Scriptore, partim e libris vett. qui non habent *tum et*, videtur legi posse: *quum in castra venisset, phaleras et sua arma ante Cæsaris genua projecit: et, Habe, inquit. Fortem virum vir fortissime vicisti. Habe*, nempe has phaleras, et hæc arma mea, quomodo Anna interpretatur vulgatum *Habes. Et* post 'projecit' sententia ipsa postulat, quocumque modo vox sequens legatur. Et facile potuit excidere propter præcedens *it* in 'projecit.' Perizonius quoque hic scripserat: 'Fort. *Habe*. Sic et Heinsius.'

CAP. 11 De hoc bello scribunt fere omnes. Epit. Liv. 106. Appianus late libro, qui Parthicus inscribitur: Plut. in M. Crassi Vita: Justin. 42, 4, 4. Eutrop. 6, 6. Oros. 6, 13. Val. M. 1, 6, 11. *Camers.* Tangit etiam Plin. 2, 5, 6. et 5, 24, 6. Lucan. passim. Propert. 4, 6, 83. *Freinsh.*

§. 2 *Nec de fortuna possumus queri*] Supr. 2, 6, 14. 'Nec de Diis possumus queri.' *Freinsh.* Magl. *Aversis diis.* Fran. et Voss. 3. *Aversis et d.* Regg. et v. e. *Adversis diis.* Hæc sæpe permutantur. Vid. cl. Oudend. ad Lucan. VI. 314. Sed hic nihil muto. Freinsh. in Ind. v. *Dii* non recte habet *Adversa.*

Cupiditas] Avaritiam exponit Freinshem. in Ind. de qua significatione hujus vocis vid. Obs. Halens. Tom. IV. 6. Scio quæ Broekh. ad Tibull. I. 1. 90. disputat adversus eos, qui 'cupidos' pro avaris, et 'cupiditatem' pro avaritia dici putant. Et facile quidem illi adsentior, avaritiam numquam sine cupiditate esse, cupiditatem autem posse esse sine avaritia. Sed quum in avaris taxatur 'cupiditas,' non omnino negandum videtur, vocem illam poni pro avaritia: ut quum hic Florus Crassi, quem avarum Cicero et Plutarchus vocant, et Suetonius Vespasiani, cujus sordes notissimæ sunt, 'cupiditatem' notat in Vit. illius c. XVI. et XIX. Et quum Suet. Galb. XIV. T. Vinium 'cupiditatis immensæ,' et Tac. I. H. 12. eumdem 'hianti cupiditate' fuisse dicunt, id de avaritia accipi recte potest. Nam quam ibi Tacitus 'cupiditatem,' eam deinde c. 37. 'avaritiam' Vinii dicit: add. inf. IV. 12. 12. Qui 'quærere ut absumant, absumta requirere certant,' quo ingenio Nero aliique, quos ibi memorat Vir clariss. fuerunt, haud dubie rectius 'cupidi,' quam 'avari' dicuntur: etsi hi quoque avari dici possunt. Cicero pro Cœl. cap. VI. de Catilina: 'Quis in rapacitate avarior? quis in largitione effusior?'

Dum Parthico inhiat auro] Plin. 33, 10. 'M. Crassus negabat divitem esse, nisi qui reditu annuo legionem [*exercitum* habet Cic. Off. I. 8. et Plut. Crasso cap. 2, ut appareat, *legiones* in Plin. rescribend.] tueri posset. In agris suis sestertium MM. possedit, Quiritium post Syllam ditissimus. Nec fuit satis, nisi totum Parthorum esurisset aurum.' *Camers.* Valde auget cladem exercitus Romani. Nam Crassus habuit in exercitu septem legiones, equitum quatuor fere millia, totidemque levis armaturæ, e quibus 20. M. cæsa, 10. M. capta sunt. Ita Plut. Crass. et Appian. in Parth.

§. 3 *Metellus*] Rescribend. *Ateius*, si Plutarcho, in Vita, cap. 29. Appiano, in Parth. p. 135. et Dioni, lib. 39. credimus. Et certe non difficilis, ex hac voce in notiorem, librariorum lapsus, cum literæ non admodum discrepent. *Freinsh.* Hic aut denuo impegit Florus, aut scribend. *Ateius*, ut Freinshemius ostendit. *Græv.* Ap. Dion. lib. XXXIX. p. 105. ei cognomen est 'Capito,' quod Ateiorum

erat, 'Metellus' Cæciliorum. Add. Cic. I. de Divin. 16. Perizonius volebat deleri *et* ante 'tribunus.' Tollerem, si liceret per libros scriptos, cum quibus consentit v. e. Ceteræ usque ad Vinet. qui *et* revocavit, habent *quod tribunus*. [Hoc pro *tribus*, quod nostra Dukeri editio exhibet, ed. 1722. exhibuerat.] Perizonius in schedis etiam aliam conjecturam scripserat, *Etenim tribunus*.

Cum Zeugma transisset] *Cum ad Zeugma transisset:* paullo post Ryck. *Massuræ Syro*. Græv. Non scio e libris, an e conjectura emendaverit .cl. Græv. *ad Zeugma*. Sed magis placet, quam vulgatum. Dio lib. XL. p. 128. Appian. in Parth. p. 136. et Plut. in Cass. κατὰ τὸ Ζεῦγμα dicunt, urbem nimirum, cui 'Zeugma' nomen. Græcis quidem Ζεῦγμα etiam 'pons' est, unde et urbs hæc dicta: sed Florus Latine scribit.

Rapta subitis signa turbinibus hausit Euphrates] Obsequens cap. 124. Multa in hac expeditione omina notarunt Cic. de Divin. 2, 40. Plin. 15, 19. quibus Plutarch. cap. 36. Appian. p. 139. Dio lib. 40. p. 128. ipsius etiam Crassi vocem addunt; qua 'se pontem ideo rescindere' militibus dixit, 'ne quis eorum reverteretur.' Quæ vox valde terruit animos Rom. Nam antiquitus ex verbis temere prolapsis captabantur omina: ut ejus rei exemplum est in Val. M. 1, 5, 4. et Tac. 15, 74, 3. Quapropter sedulo dabant operam, ne quid ominosæ vocis excideret. Sic '*abitionem* antiqui dicebant mortem.' Festus. Hinc urbium etiam immutata vocabula 'Hirpinorum colonia una Beneventum, auspicatius mutato nomine, quæ quondam appellata Maleventum.' Plin. 3, 11. add. Liv. 9, 27. 'Epidamnum colonia, propter inauspicatum nomen a Romanis Dyrrachium appellata.' Adscribam Helladium in Biblioth. Photii Cod. 279. p. 1594. 'Antiqui solliciti fuerunt, ne male ominosa dicerent, maxime vero Athenienses, ideo et δεσμωτήριον, οἴκημα appellabant; δήμιον, κοινὸν vocabant; et Ἐριννύας, Εὐμενίδας, vel Σεμνὰς Θεὰς; μύσος vocabant ἄγος; ὄξος, μέλι nominabant; χολὴν, γλυκεῖαν; βόρβορον, ὀχετὸν, &c. Cujus originem ad Solon. Plutarchus refert in Vita cap. 21. Ἃ δ' οὖν οἱ νεώτεροι τοὺς Ἀθηναίους λέγουσι τὰς τῶν πραγμάτων δυσχερείας ὀνόμασι χρηστοῖς καὶ φιλανθρώποις ἐπικαλύπτοντας ἀστείως ὑποκορίζεσθαι, τὰς μὲν πόρνας, ἑταίρας, τοὺς δὲ φόρους, συντάξεις, φυλακὰς δὲ τὰς φρουρὰς τῶν πόλεων, οἴκημα δὲ τὸ δεσμωτήριον καλοῦντας, πρῶτον Σόλωνος ἦν (ὡς ἔοικε) σόφισμα, τὴν τῶν χρεῶν ἀποκοπὴν σεισάχθειαν ὀνομάσαντος. Pertinent eodem hæc Pausaniæ ex Corinthiacis: Ναὸς Θεῶν, ἃς Ἀθηναῖοι Σεμνὰς, Σικυώνιοι δὲ Εὐμενίδας ὀνομάζουσι. Huc pertinet quod in religiosis locis dedicandis 'fausta nomina requirebantur:' vid. Tac. H. 4, 53, 3. *Freinsh.* Vir clariss. Jac. Gronov. ad Arrian. VII. 21. putat hoc accipiendum esse de repentino incremento aquarum Euphratis, quem hieme ripis contineri, æstate autem super eas effundi, et campos Assyriorum inundare scribit Arrianus. Ego sequor Dion. qui lib. XL. p. 129. magnum vexillum 'vi vehementis venti raptum, et in flumen dejectum' scribit. Et Jul. Obsequens c. CXXIV. 'in transitu Euphratis coortam tempestatem signifero signum ereptum gurgiti mersisse' auctor est. Nec probo, quod Freinshemius in Ind. 'turbines fluvii' ponit: quasi Florus de vorticibus fluvii loquatur. Vel adjectum 'subitis' indicat de vento agi. Et cur 'turbines' hic aliter intepretabimur, quam violentiam venti omnia prosternentis? ut infinitis locis aliorum Scriptorum. Virg. Æn. I. 86. 'Venti, velut agmine facto, Qua data porta ruunt, et terras turbine perflant.' Vid. Sen. VII. Nat. Q. 5. et alios ap. Beroald. ad Apul. II. Met. p. 169. Tac. I. A. 30. 'Ut vix tutari

signa possent, quæ turbine atque unda raptabantur.'

§. 4 *Et*] Malim *sed.* Freinsh.

Apud Nicephorum] Lege: *Nicephorium*, ut vidit Vinetus. Vide Plin. VI, 26. postea 'Constantina' dicta, teste Steph. de Urb. *Græv.* Scripti et olim editi omnes quidem habent *Nicephorum;* sed malui sequi Vinetum, Stad. Amsam, et Amst. qui recte *Nicephorium* ediderunt: quod est verum nomen hujus urbis apud omnes alios, et Græcos et Latinos Scriptores. Vid. Cellar. III. Geog. Ant. 15. Nomen *Orodis* hic quoque varie scriptum erat, ut supr. III. 5. 28.

Cum Pompeio Syllaque] Vid. III. 5. 31. Naz. Pal. pr. Voss. 2. 3. et Fran. *Sullanque.* Salmasius primum conjecerat *Syllanique:* deinde vulgatam retinendam putavit. Pro *regiis* Amstelodamenses e quibusdam Elz. ediderant *Regis.* Hoc est in Ryck. et Voss. 3. in ceteris scriptis et editis *regiis.* Et ita emendarat Heins. in exemplari suo.

§. 5 *Imaginario jure*] Sic Antonius inf. 4, 10, 2. 'Neque caussa, neque consilio, ac ne imaginaria quidem belli indictione, in Parthos impetum facit.' *Freinsh.* I. e. in quo vel imago ac species quædam juris esset. Sen. de Constant. c. III. 'Imaginarius honor verborum.' Liv. XLI. 8. 'Postea his quoque imaginibus juris spretis.' Vid. II. 14, 4. Toll. Fort. XXIX. legit, *nullo, ne imaginario quidem jure, Seleuciæ se responsurum esse, respondit.* Nam 'Quomodo,' inquit, 'nihil respondit, qui se Seleuciæ responsurum respondit?' Hæ sunt argutiæ. Nihil respondit, quod ad ea, quæ denunciabantur, pertineret.

Seleuciæ se responsurum] Ita Dio, Appian. Plut. 'Apud Ctesiphontem,' Sextus Ruffus. *Vinetus.* Similis superbiæ similes eventus habuere Democritus, Ætolorum prætor, qui respondit Quintio, 'Decretum responsumque brevi in Italia, castris super ripam Tiberis positis, daturum.' Liv. 35, 33, 6. postea captus. Id. 36, 25, 4. et suamet manu interfectus 'in' eadem 'ripa Tiberis.' Idem 37, 46, 5. Et Manuel Comnenus Imp. qui Sultano Turcico pacem petenti per legatos, 'Iconii se responsurum' dixerat, ab eodem postea maximis cladibus attritus, et ad extrema deductus. Auctor Choniates. *Freinsh.*

Respondit] Abesse poterat hæc vox. *Idem.*

§. 6 *Dii fæderum ultores*] Pertinet huc Cleomenis exemplum, ap. Plut. Apophth. Lacon. cap. 72. Ap. Liv. 30, 42, 17. 'Quum flecti misericordia Patres appareret, senatorum unum infestum perfidiæ Carthaginensium succlamasse ferunt: per quos Deos fœdus icturi essent, quum eos, per quos ante ictum esset, fefellissent? Per eosdem, inquit Asdrubal, qui tam infesti sunt fœdera violantibus.' *Idem.*

§. 7 *Et subvehere*] Hinc fluminum præcipua cura maximis Impp. Exemplum Germanici, ap. Tac. 2, 6. *Idem.*

Munire poterat a tergo] Ita conjunxi: prius distinguebatur: *munire poterat, a tergo relictus Euphrates,* ut sensus esset, Euphratem a tergo relictum: contra historiam, et mentem Flori; quæ est: Euphratem, nisi relictus, et in aliam partem iter versum esset, potuisse tutum præstare Rom. exercitum a tergo. *Idem.*

Cuidam Mazeræ Syro] *Mazzare Syro,* Naz.: uterque Pal. *Mazara.* Salm. 'Agbarum Arabum præfectum' Appian. Parth. p. 140. a. vocat: 'Augarum Osroënum' Dio, lib. 40. p. 145. 'Ariamnem' Plut. Crasso, cap. 37. 'Marachum' et 'Macorum' Sextus Ruffus. Constat ap. omnes, hunc transfugam, quocunque nomine fuerit, subornatum a Persis fuisse, ut Crassi credulitate in ipsius perniciem abuteretur. *Stadius,* et *Vinetus.* Et hæc quidem tuta frequensque via est fallendi hostem; qua usi Risaces Dari-

um, Æthis Lysimachum, ap. Polyæn. lib. 7. Popedius Cæpionem, ap. Appian. Bell. Civ. lib. 1. p. 377. Persa quidam Julianum, ap. Hieron. in Chron. Euseb. n. 2379. Damascium, in Bibl. Photii, Cod. 242. Jordanem, de Regn. Success. cap. 89. in loca iniqua deductos hostibus suis cædendos capiendosque præbuere. Alii urbes cepere, quos notamus supr. 1, 7, 5. Alii (ut Hannibal) per numerosiores transfugas, ipsos ad quos transfugerant, cecidere. *Freinsh.* In Vineti et aliis libris et v. e. eod. modo hoc nomen scribitur, quo in Pall. nisi quod in quibusd. tertia litera est *c*, in aliis *s*. Voss. 2. *Mazadare*, 3. *Mararo*. Pro *creditur* mallem *creditum*, ut suppleatur, est.

Undique hosti exponeretur] Sic Naz. alteri Palatino, *opponeretur*. Salm. Cur non *exponitur* scripsit Florus? Sic sane scribendum erat, sed excidit particula, quam ex Ryck. repone, ut verba hæc integrentur: *ut undique hosti exponeretur*. Sic enim scripsit Florus: *dum in mediam camporum vastitatem eodem duce ductus exercitus, ut undique hosti exponeretur*. Græv. Scripturam Cod. Ryck. quæ etiam est Voss. 3., probabat etiam Perizonius. Vulgatam tuentur alii o. s. et e. cujus hæc potest esse sententia: Creditum fuisse Mazaræ, donec ad extremum perducto in vastissimos campos exercitu Romano fraus proditoris adparuerit. Hac significatione particulæ 'dum' recte additur subjunctivus. Phædr. I. Fab. 19. 'Tempus exorans breve, Dum firmiores posset catulos ducere.' Et C. Nep. Pausan. III. 'Exspectandum, dum se ipsa res aperiret.' Pro, interim dum, ut 'Dum hæc in Italia gerantur,' cum subjunctivo positum σολοικίζειν putat Gronov. ad Liv. II. 47. et XXXV. 8. Pro, donec hic etiam accipiebat Tollius, qui adscripserat e Liv. 'Paucos morati dies, dum socii venirent.' Amstelodamenses receperunt *ut*; quod nunc non magis faciendum existimo e duobus libris, quam ante ex uno.

§. 8 *Signa auro sericeisque vexillis vibrantia*] Vir doctus ad poëtas venaticos censet alludi h. l. morem Romanum, (quos potius a Parthis id desumpsisse credibile fiat. Vide Cedren. p. 140.) at cur Parthis idem non conveniat, fateor me nescire: cum enim signa vexillaque habuisse ratio et scriptorum loca dicteat, cur eadem auro sericoque facta fuisse non potuerint? apud opulentissimam certe gentem, quæque divitias suas, ut Justinus, 41, 2, 10. auctor est, nuspiam magis quam in armis ostentavit. Hinc ap. Tac. 15, 29, 4. Parthi repræsentantur 'insignibus patriis fulgentes.' *Freinsh.* Vinetus, quum in quibusd. suis invenisset *sericeis*, ita edend. putavit, idque deinde occupavit omnes edd. Reposui *sericis*, quod erat in Naz. altero Pal. Ryck. Regg. Duisb. Fran. Voss. et o. e. ante Vin. ut supr. II. 8. 9. et ap. Horat. Propert. Martial. et Statium. Et sic in compositis 'holosericus,' et 'subsericus.' *Sériceus* tamen dixit Eucheria in Catalect. Pithœi: 'Sericeum tegmen, gemmantia texta Laconum.' 'Vibrantia' Freinshemio in Ind. sunt, nitentia, micantia. Accepit pro fulgentibus, quod vexillorum epitheton est ap. Tac. III. H. 69. *Vibro* et *vibrans* per ellipsin reciproci sæpe ponuntur pro, vibror, et, vibratus. Cic. IV. Acad. 33. 'Mare, quia a sole collucet, albescit, et vibrat.' Virg. IX. Æ. 769. 'Vibranti gladio.' Val. M. VIII. 9. 2. 'Vibrantes gladios:' et alii eod. modo ap. Heins. ad Ov. III. M. 34. Sed hæc magis motum quemdam, agitationemque, et jactationem significant, quam splendorem. Ita Serv. in Virg. II. Æ. 211. serpentum 'linguas vibrantes' de celeritate motus accipit, et mobiles exponit. Itaque 'signa vibrantia' potius esset agitata, concussa, jactata. Sed quum in tali agitatione fere sit splendens aliquid et micans, 'vibrantia' hic dictum

videtur pro, fulgentia, splendentia; et 'signa' pro exercitu, ut I. 17. 2. et III. 5. 31. Nam si de signis militaribus interpreteris, ut Freinsh. in Ind. valde obscurum et difficile intellectu est, quid sint 'signa militaria vibrantia vexillis.' Vir doctus, quem dicit Freinsh. est Barthius ad Nemes. Cyneg. vs. 84.

Equitatus] Sall. Jug. XLVI. 'Uti cum his permixti velites equitatus hostium propulsarent.' Cæs. I. B. C. 61. 'Magnos equitatus.' Add. Cic. pro Font. II. et Scriptor. Bell. Afr. XIV. Auctor Belli Hisp. c. XXXVII. etiam sic dicit *peditatus:* 'Partim peditatibus et equitatibus ad persequendum celeriter iter faciens.'

Sic miserabili strage deletus exercitus] Ryck. *Sic proh! miserabili strage deletur exercitus:* dein idem: *in Armeniam, Ciliciam, Syriam distractæ*, sine copula. *Græv.*

§. 9 *In colloquium sollicitatus*] De insidiosis hoc genus colloquiis dictum supra 2, 2, 11. *Freinsh.*

§. 10 *Filium*] Tollius putabat, hæc ponenda ante superiora illa, 'Ipse in colloquium sollicitatus.' Sed verba 'eisdem telis' indicio sunt Florum putasse in eod. colloquio, quo pater cæsus est, etiam filium interfectum fuisse, quem jam ante in prælio cecidisse tradunt Plut. et Appian.

Quo quemque rapuit fuga] Sic ap. Curt. 3, 11, 12. 'Qua cuique patebat ad fugam via, erumpunt.' *Freinsh.* Liv. XXXVIII. 27. 'Qua quemque impetus tulit, fugerunt.'

Vix nuntium cladis retulerunt] Sic olim in clade Cyri a Scythis accepta, 'etiam illud memorabile fuit, quod ne nuntius quidem tantæ cladis superfuit.' Justin. 1, 8, 12. Excerptum Velleii ex Gallica historia, quod Lazius reperit, et genuinum credidit, repugnante Welsero in Vindelicis, p. 147. 'Legionem divinam, ut ne nuntius superesset, funditus delerunt:' talia quidem passim occurrunt in auctoribus. Vide Sen. de Ira, cap. 1, 11, 4: Willerm. Tyrens. 12, 10. Quanta porro hæc fuerit clades, satis explicat Appian. Bell. Civ. 2. p. 438. a: 'Nam ex centum millibus vix decem millia refugerunt in Syriam.' Adde Hist. Misc. 4, 5. *Freinsh.* Vid. ad n. 2.

§. 11 *Caput ad Regem reportatum*] Quando fuit ablatum ut reportandum fuerit? Optime Ryck. *Caput ad Regem deportatum.* Sic 'deportare victoriam' veteres dixerunt, pro quo vulgus nunc 'reportare victoriam.' Ceterum cum hic de ludibrio capitis Crassi recisi loquatur Florus, nullus dubito quin verba, quæ paullo ante præcesserunt, *Sic quoque relatum caput ludibrio hosti fuit*, a mala manu fuerint inserta loco valde alieno, eaque sint delenda. *Græv.* Recepta lectio, mea sententia, non deterior est ea, quam habet Cod. Ryck. 'Reportari,' ut 'referri,' dicuntur etiam ea, quæ ante ablata non sunt. 'Spolia opima Feretrio Jovi reportata' dicit Flor. I. 1. 12. et I. 12. 9. Et III. 7. 6. 'Nihil amplius ex tam famosa victoria, quam cognomen Creticum reportavit.' Justin. XXXIV. 2. 'Vehicula ad spolia hostium reportanda duxerunt.' Virg. III. G. 374. de Thracibus cervos, vix summis cornibus e mole nivium exstantes, interficientibus: 'Graviterque rudentes Cædunt, et magno læti clamore reportant.' Et VII. Æ. 167. 'Nuncius ingentes ignota in veste reportat Advenisse viros.' Ubi Servius: 'Aut *re* vacat, aut *re* pro *ad* posuit, ut sit *adportat*.' Itaque non semper 'reportari' dicuntur, quæ ante ablata sunt. Nec ulla ratio est, cur præpositioni *re* in hoc verbo magis tribuenda sit hæc significatio, quam in 'refero,' 'recipio,' 'reddo,' et aliis. Ita: 'Mulier revulsum militis caput ad maritum suum retulit,' Flor. II. 11. 7. 'Relata proscriptorum capita,' Suet. Cæs. XI. At ea ante ablata

non erant. Hæc si recta sunt, ut sunt, nihil necesse est hic *deportatum* scribi, pro *reportatum*. Et sic videbatur Perizonio, qui in libro suo scripserat: *Reportatum*, ut relatum. *Reportare victoriam*, pro, deportare rursus damnat clariss. Græv. ad Cic. II. Agrar. 23. et loca veterum, quæ illam locutionem firmare videantur, corrupta esse dicit. Sequitur Mercerum, qui ad Tac. II. A. 26. scribit, 'deportari lauream' dicendum esse, non 'reportari:' quia 'deportantur, quæ portata fuerant.' Contra Sciopp. in Infam. Famian. p. 107. reprehendit Stradam, qui 'relatam victoriam' dixerit, quum Latinius potuisset 'reportatam,' ut Cic. pro Leg. Manil. III. 'Etenim adhuc ita vestri cum illo Rege contenderunt Imperatores, ut ab illo insignia victoriæ, non victoriam reportarent.' Sed hunc recte refutavit Borrich. pro Strada §. 24. Merceri rationem autem, cur non sit dicendum 'reportare lauream,' nullius momenti esse, intelligi potest ex iis, quæ dixi. Quæ leguntur in superioribus, *Sic quoque relatum caput ludibrio hosti fuit*, ibi omnino importuno loco posita sunt. Sunt tamen in o. s. præterquam in Ryck. cujus scriba post 'ducis,' quod est ante 'barbari,' transierat ad ea, quæ leguntur post *filium ducis*, omissis intermediis: quem errorem etiam alibi ab eo admissum notavi. Toll. quoque Fort. XXIX. ab elegantia Flori alienum esse putat eadem bis inculcare, ob eamque causam hæc priore loco delenda censet. Probo: non item, quod mox legit: *Sic quoque recisum cum dextera caput relatumque ad regem, ludibrio fuit*; et quod ea, quæ leguntur n. 10. 'Reliquiæ infelicis ....' in fin. cap. post 'ureretur' rejicit.

Aurum enim liquidum in rictum oris infusum est] Quod ipsum modo acciderat Aquilio, ut refert Appian. Mithrid. p. 184. et Plin. 33, 3, 13. qui bellum epiphonema addit: 'Hoc parit,' inquit, 'habendi cupido.' Simile exemplum in Gestis Dei per Francos, quæ Bongarsius edidit, part. 2. p. 238. m. Videntur autem hi reges a Scytharum Regina docti, quæ 'caput Cyri amputatum in utrem humano sanguine repletum conjici jussit, cum hac exprobratione crudelitatis, Satia te, inquit, sanguine, quem sitisti, cujusque insatiabilis semper fuisti. Justin. 1, 8, 13. Sic equites Hungari, qui Geysam et Ladislaum fratres, contra Salomonem Hungariæ regem secuti fuerant, cadaver Vidi, qui bellum id conciverat, mulctarunt. 'In patefactum' enim 'pectus pulverem objecerunt, eoque oculos opplêverunt, exclamantes: Nunquam, Vide, tui oculi honoribus ac donis satiari potuere: conjecta nunc terra avidum pectus et lumina exple.' Bonfin. Dec. 2. lib. 3. in fine. Indi sive Americani Hispanis aurum sic infuderunt. Benzoni Hist. del Mondo Nuovo lib. 1. p. 49. Item Sigismundus Imp. Piso Florentino. Bonfin. 3, 3. Exemplum avaritiæ post mortem alio modo exprobratæ est Ruffinus, cujus 'manum abscissam ubique per urbem circumgestarunt, ab occurrentibus petentes, insatiabili stipem darent,' Zosimus lib. 5. Quod venuste suo more describit Claud. in Ruffin. 2, 436. *Freinsh.* Plutarch. et Appian. nihil de hac re produnt. Dio ita a quibusd. relatum esse scribit. Non recte Servius ad Virg. VII. Æn. 606. 'Captus cum filio est, et necatus infuso in os auro, cujus amore pugnaverat.'

In rictum oris infusum est] Ryck. *in rictum oris effusum est*: forte *effusum est*. Græv.

Ureretur] Ita editio Vineti, neque secus antiquissima: intermediæ, *uteretur*. Grut.

CAP. 12 Perverterat Florus ante historiarum et temporum ordinem, cujus facti caussa supr. 2, 19, 5. et in hac Anacephalæosi rationem assig-

nat, ut scilicet hos populi Romani omnes motus domesticos, separatos ab externis justisque bellis ex ordine prosequatur. Continet autem hoc caput compendiose materiam 17. capitum immediate præcedentium, et 13. immediate sequentium. Plura ex his quæ hoc capite continentur, lege ap. D. August. Civ. 3, 26. *Camers.*

§. 2 *Pastoriæ illius sectæ integritas*] Justin. ita de Scythis, 2, 2, 15. 'Plus in illis proficit vitiorum ignoratio, quam in his (Græcis) cognitio virtutis.' Tac. G. 26, 1. 'Fœnus agitare, et in usuras extendere, ignotum: ideoque magis servatur, quam si vetitum esset.' *Freinsh.* 'Sectam' pro ratione et instituto vitæ dici, notum est. Hic 'sectam' vocat homines ipsos, sectam, i. e. vitam pastoriam et rusticam, quæ omnium maxime sincera et innoxia est, sequentes.

Pœnorum hostium imminens metus] Vide Aldum Manutium, de Quæsitis per Epist. 2, 9. cui adde Vell. 2, 1, 2. Claud. Bell. Gild. Eleganter Juv. 6, 291. 'Nunc patimur longæ pacis mala: sævior armis Luxuria incubuit, victumque ulciscitur orbem.' Elucet igitur hinc, quam prudens fuerit Nasicæ consilium, de quo supr. 2, 15, 8. Scite autem Camers explicat Auctorem dicere, mala sequentia ex otio accidisse Romanis, Appiique Claudii dictum ex Val. M. 7, 2, 2. citat: 'Negotium populo R. melius quam otium committi.' Huc igitur respexerit Catullus, Carm. LII. cum cecinit: 'Otium reges prius et beatas Perdidit urbes.' Non sunt hinc aliena quæ notavit Berneccer. ad Justin. 20, 1, 1, et 16, 4, 3. *Freinsh.* Liv. I. 19. 'Positis externorum periculorum curis, ne luxuriarentur otio animi, quos metus hostium disciplinaque militaris continuerat.' Et XXXIV. 9. Disciplinam 'inter validiores optime timor continet.' Sall. Ju. XLI. 'Ante Carthaginem deletam metus hostilis in bonis artibus civitatem retinebat.'

§. 3 *Ut claritate*] V. e. *et celeritate*, quod et in Pal. 1. secundus enim, *in claritate*. Gruter. Haud obscurum est, ex priori scriptura legendum *celebritate*. Freinsh. *Celeritate* etiam Berol. et Duisb.

§. 4 *Armenios et Britannos*] Ryck. *Armenos et Britannos*: ut a Germania Germanus, sic ab Armenia Armenus. *Græv.* Hoc receperunt postremi Editores. Etiam inf. IV. 2. 8. Ryck. et Pal. 2. *Armenos triumphos*, et IV. 12. 42. Duisb. Voss. 3. et v. e. *cum Armenis*. In Mela quoque I. 2. scripti quidam habent *Armeni*. Alii omnes tam Græci, quam Latini, 'Armenius' dicunt, non 'Armenus.' Et in Nummis REX ARMENIIS DATUS. Eruditiss. Cortius in Sall. Ju. XVIII. 4. et 9. e Mss. quibusd. edidit *Armeni* et *Armenis*: non quod dicatur 'Armenus,' sed quod Sallustius pro *i* duplici unum scribere soleat. Mox Pal. 1. *in usus*, Naz. *adquasisse*: de quo vid. ad I. 7. 2. Ryck. Magl. Fran. Edd. B. S. P. J. et A. *acquisisse*: v. e. *acquisivisse*. Sententia Flori est: Ex victis his gentibus, quarum magna et clara erant nomina, plus gloriæ existimationisque, quam utilitatis, imperio accessisse. Paullo post Salm. in exemplari suo scripserat *ac decorum*. Ita quoque alii o. s. et v. e. Deinde etiam Duisb. Fran. Voss. 1. 3. et v. e. *ac miserandum*. Pro *toto inter se Senatu* Perizon. legebat *totumque i. s. Senatum*. Quis enim, inquit, dimicavit cum senatu, nisi ipse senatus inter se?

§. 6 *Ac nescio an satius*] Vide omnino Discursuum Gruteri in Tacitum decimum octavum. *Freinsh.* Egregie in hanc sententiam ipsa Roma ap. Claud. Bell. Gild. 'Heu prospera fata! Quid mihi septenos montes, turbamque dedisti, Quæ parvo non posset ali? felicior essem Angustis opibus: mallem tolerare Sabinos, Et Veios; brevior duxi [In Erratis legitur

Et Veios brevior duri.] securius ævum. Ipsa nocet moles, utinam remeare liceret Ad veteres fines, et mœnia pauperis Anci. Sufficerent Etrusca mihi, Campanaque culta, Et Quincti Curiique seges, patriæque petenti Rusticus inferret proprias dictator aristas.' Hinc et Naz. in Paneg. *Quo major Roma, eo miserabilior*. Græv. 'Nescio an,' 'haud scio an,' 'dubito an,' speciem dubitationis, sed plerumque significationem adfirmandi habent. Liv. II. 2. 'Nescio an nimis undique libertatem minimis quoque rebus muniendo modum excesserint:' i. e. fortassis modum excesserunt, puto eos modum excessisse. Cic. III. Off. 2. 'Quod cum omnibus est faciendum, tum haud scio an nemini potius, quam tibi.' Sen. ad Helv. XII. 'Nescio an eo lætiores sint [pauperes] quo animus eorum in panciora distrahitur.' Add. Liv. XXIII. 16. Cic. pro Ligar. IX. et Quintil. XI. Inst. Orat. 1. Interdum tamen simpliciter significatione dubitandi dicuntur. Plin. VI. Ep. 21. 'Nescio an noris hominem, quamquam nosse debes.' Vid. Manut. ad Cic. IX. Ep. Fam. 9. 14. et 15. Schulting. ad Sen. Controv. II. et Vorst. de Latin. mer. Susp. c. XXVIII. Paullo post Voss. 3. et Edd. vett. post primam usque ad Vinetum *contentum fuisse:* ceteri scripti et v. e. *contento fuisse*, quod propter sequens 'dominanti' hic retinendum est. Vid. de hoc genere loquendi Voss. de Construct. c. XX. Heins. ad Ov. Ep. Hypermn. 64. et Nuc. 107. et Perizon. ad Sanct. Min. II. 6.

In Italia sua] Quidam Impr. *Italia sua*, non minus bene: nisi forte melius sit, *Italiæ suæ*. Freinsh.

Viribus suis] Horat. Epod. 16. 'Suis et ipsa Roma viribus ruit.' *Camers.* Propert. III. 11. 60. 'Frangitur ipsa suis Roma superba bonis.' Add. Augustin. XVIII. de C. D. 45. et Rupert. ad h. l.

7 *Furores civiles*] 'Furor,' 'furere,' et 'furiosus' sæpe dicuntur de perniciosis civibus, qui seditiones et bella civilia movent. Inf. III. 16. 4. 'Furor' Apuleii. IV. 2. 2. 'Furor Cæsaris et Pompeii,' et ib. II. 75. 'Furor civium.' Vid. Manut. ad Cic. X. Ep. Fam. 11. et Gronov. ad Liv. II. 34. Hi enim similes sunt furiosis, qui ipsi sua viscera laniant. Unde turbarum et bellorum civilium auctores 'in viscera sua armari' et 'converti' dicuntur. Virg. VI. Æ. 833. 'Neu patriæ validas in viscera vertite vires.' Justin. III. 2. 'Græcia omnis in duas divisa partes ab externis bellis, velut in viscera sua, arma convertit.' Add. supr. II. 19. 4. et ibi Freinsh.

Nimia felicitas] Inf. 4, 2, 8. 'Caussa tantæ calamitatis eadem quæ omnium, nimia felicitas.' Sen. Epist. 91, 14. 'Cladis caussas, si alia deficiunt, nimia sibi felicitas invenit.' *Fr.*

Syria] Vide omnino notas Bernecceri ad Justin. 31, 8, 9. et 36, 4, 12. ipsumque Justin. 2, 14, 6. et Plin. 24, 7, 2. Nec non Piccartum, Obs. Historicopol. 18, 4. *Idem.* Et Catonem ap. Liv. XXXIV. 4.

Illæ opes] Add. Curt. 3, 2, 15. Diod. lib. 36. ap. Vales. 'Ετράπησαν γὰρ οἱ νέοι μετὰ τὴν ἐκ τῶν πολέμων ἄνεσιν εἰς τρυφὴν καὶ ἀκολασίαν, χορηγὸν ἔχοντες τὸν πλοῦτον ταῖς ἐπιθυμίαις. *Freinsh.*

Mersamque vitiis suis] Petron. carm. de Bell. Civ. 'Hoc mersam cœno Romam.' *Idem.* Add. Heins. ad Vell. II. 91.

§. 8 *Quam luxus fecerat*] *Luxu* in omnibus libris calamo exaratis, et vett. excusis. *Salm.* *Quam luxu fecerat*] Sic edidi, volentibus o. Pall. et ed. vetustissima. Similis locutio in Liv. 2, 34, 12. 'Rapiant frumenta ex agris nostris, quemadmodum tertio anno rapuere: fruantur, utantur annona, quam furore suo fecere.' Ubi tamen non dubitem rescribere, quam

furto suum fecere. Sic Apul. Met. 7. pag. 223. 'Pistor ille, qui me pretio suum fecerat.' Prius erat, *quam luxus fecerat.* Adde inf. 4, 1, 1. *Freinsh.* Sic in omnibus libris calamo exaratis et omnibus excusis haberi Salm. prodit. Ryckianus tamen cum plerisque edd. *quam luxus fecerat.* Nec tamen hunc librum tot aliis obduco; sed hæc noto ut cognoscatur vulgatam lectionem non tam ex editorum ingenio profectam esse, quam ex libris nonnullis vetustis, quos tamen illis non præfero. *Græv.* *Luxu* etiam plerique alii scripti, sed Voss. 1, 2. *luxus.* Voss. 3. *luxu a luxus effecerat.* Vir doctus ad Sall. Cat. XIII. videtur putare Florum loqui de iis, qui famem non exspectabant, sed inritamentis quibusdam arcessebant ac faciebant, quos Sall. l. d. 'famem luxu antecapere' dicit. Non credo ad eos pertinere hunc locum. 'Fames' est egestas. Terent. Phorm. prol. 18. 'Ille ad famem hunc studuit rejicere.' Ad hanc populus reciderat luxu, quem semper egestas comitatur. Sic Flor. inf. IV. 1. 1. de Catilina, ubi plura in hanc sententiam ap. Camert. et Freinsh. et ap. Barth. ad Claud. I. in Rufin. 35. De loco Livii, quem hic tentat Freinsh. aliter sentit Gronov. ad Liv. Paullo ante Magl. a prima manu habebat, *Unde enim populus a Trib.* deinde adscriptum erat *Romanus.* Potest non minus hic abesse, quam aliis locis, quibus inculcatum esse ostenderunt Viri docti. Vid. III. 9. 3. et III. 14. 3.

Apuleiana] Ita Ryck. Toll. Duisb. Fran. et edd. vett. præter Beroald. usque ad Vin. et Stadium, qui geminare maluerunt *p*: quod etiam postrema Editio habet. Ap. Polyb. Dion. Plut. et Appian. semper est 'Ἀπουλήϊος.' In Fastis 'Appuleius,' e quibus ita ubique in Liv. scribit, et etiam nummorum veterum auctoritatem advocat Sigon. ad Liv. Epit. v. In aliis Inscriptionibus sine discrimine 'Apuleius' et 'Apuleius.' Infra cap. 16. iidem a. et e. rursus *Apuleius*, quod ibi Salm. quoque e suis scripserat. *Graccana* etiam Duisb. Fran. et v. e. Et sic fere ubique in iisd. ut et *Graccus.*

§. 9 *Regnare jussus a Senatu eques*] Quale hoc sit, non intelligo: quis enim ita intelligat, senatum ipsum jussisse equites regnare? Diu hic hæsissem, nisi me cito exsolvissent illæ optimæ membranæ, in quibus legi, *judiciariis legibus divulsus a senatu eques:* sed in iisdem lacuna erat statim post 'Appuleiana seditio;' quid olim fuerit, non conjicio: puto tamen nihil aliud fuisse quam 'unde,' et sensum sic haberi integrum, *Unde judiciariis legibus divulsus a senatu eques, nisi ex avaritia, &c.* cap. seq. 'Quid ad jus libertatis æquandæ magis efficax, quam ut, senatu regente provincias, ordinis equestris auctoritas saltem judiciorum regno niteretur?' *Salm.* *Regnaret*] Apposite: 'nam,' quod Memmius ait, ap. Sall. Ju. 31, 32. 'impune quælibet facere, id est, regem esse.' Jam autem tale erat 'judiciorum' hoc 'regnum,' ut iterum appellat Noster, 3, 13, 3. ut ea 'potestate subnixi, fata fortunasque principum haberent in manu:' inf. 3, 17, 3. Totum autem locum sic edidimus, ut erat in veteri quodam impresso, quem diligenter collatum fuisse bonæ notæ Mss., multis argumentis deprehendimus. *Freinsh.* Optime Freinsh. ex ed. vetere reposuit *regnaret*, cum in omnibus aliis edd. et Mss. sicut et in Ryck. pessime legeretur *regnare.* Reliqua ex vett. membranis bene constituit Salmasius, cui adstipulantur Ryckianæ. *Græv.* *Regnaret* et *divulsus* etiam Berol. si hic diligens fuit Tollius: *divulsus* quoque Ryck. et Voss. 3. *divisus* Flor. *seditio judiciariis legibus jussus* Voss. 2. ceteri scripti et v. e. *regnare*, et *jussus.* Aliæ Edd. vett. *Unde regnaret de judiciariis legibus divulsus*, et rursus aliæ *Unde ut regnaret*, interque eas

Ald. a qua etiam abest *de*. Alia huc pertinentia vid. ad cap. seq. n. 6. Perizonius retinebat *regnare*, scil. flagitaret, quod e superioribus repetendum putabat.

Judiciariis legibus] De quibus latius Liv. 70, 71, 97. Appian. Bell. Civ. lib. I. Plut. Gracchis. Ascon. in Divinationem Ciceronis. Sueton. Cæsare, 41, 5. (ubi Berneccerus) et noster mox Auctor. *Vinetus*. Adde Tac. II, 22. Plin. 33, 2, 6. Ex quibus auctoribus latius apparet, quantum e rep. petitum sit istis legibus, quantumque turbarum sæpius in urbe concitaverint. Vides etiam Sigonium de Antiquo Jure Italiæ, 2, 18. *Fr.* Add. rursus cap. seq. n. 1. et c. 17. n. 3.

Vectigalia reip.] Inf. 3, 17, 3. 'Equites Rom. interceptis vectigalibus suo jure peculabantur rempublicam.' *Freinsh.*

Promissa civitas Latio] Per Drusum inf. 3, 17, 6. *Idem.*

§. 10 *Ex abundantia familiarum*] Aliquot exempla huic rei congessit Arnisæus, de Rep. 1, 3, 29. Quibus junge notam Bernecceri ad Justin. 18, 3, 6. e. et Nostrum supra, 1, 21. Item Athenæum Casaub. p. 264, et 265. Auctori belle accommodes verba Plinii, 33, 1. 'Hoc profecere mancipiorum legiones, et in domo turba externa, ac servorum quoque caussa nomenclator adhibendus.' Juvenalis, 14, 305. vocat 'cohortes.' Seneca pater Controv. 2, 9. et Petronius, 'greges servorum,' et 'ancillarum greges' idem Sen. pater Epit. Controv. 2, 7. Filius, de Tranq. Animi, cap. 8. 'exercitus.' Tac. 12, 65, 1. 'agmina:' et 14, 44, 6. G. 38. 1. 'nationes.' Cf. Ammian. 17, 27. et Tac. 4, 27, 4. *Idem.* Addit Rupertus Lips. II. de Magnit. Rom. ult. et ad Tac. III. A. 53. Vid. etiam Reines. ad Petron. XXXVII. et Sen. de Brev. Vit. XII. Perizonius præcedentia melius, mea sententia, ita distinguebat: *Quid autem? Bella servilia unde nobis.* Et eod. modo supr. II. 6. 26. 'Quid autem? in deligendis Magistratibus quæ centuriarum sapientia?' Sic Græcos dicere Τί δέ. Ælian. VII. V. H. 14. et XII. 31. Et Terent. Adelph. III. 5. 16. et Phorm. V. 3. 5. simpliciter, 'Quid autem?' Et 'Quid?' sæpissime ita esse ap. alios, quorum multa loca adnotaverat, emendaveratque Val. M. VII. 2. 4. et VII. 4. ext. 2. signo interrogandi post 'Quid,' et quidem posteriore loco ex auctoritate Ms. Copes. et edit. Ald. posito.

Ad conciliandum plebis favorem] Vide Lips. Saturnal. 1, 9. Plebs enim Romana talibus spectaculis ad furorem usque dedita fuit; eoque nomine passim ap. scriptores vapulat, quos inter insignis cum primis locus est, quem adscribimus ex Auctore de Caussis corruptæ Eloquentiæ, 29, 4. 'Propria et peculiaria hujus urbis vitia pene (malim, *vitia, quæ pene*) in utero matris concipi mihi videntur, histrionalis favor, et gladiatorum equorumque studia.' Juv. S. 10. de pop. Romano: 'Duas tantum res anxius optat Panem et Circenses.' *Freinsh.* 'Effusas largitiones ambitus' etiam C. Nep. Attic. VI. dicit. Cic. pro Cœl. VI. 'Quis in largitione effusior?'

Indulget, supplicia quondam hostium artem facit] Scripserim, *indulget, et, &c.* Ceterum simile de coquinaria, in Liv. 39, 6, 9. 'Quod ministerium fuerat, ars haberi cœpta.' Quod 'supplicia' vocat Florus, ea tempora respicit, 'cum sontes ferro depugnabant,' ut ait Cic. Tusc. Q. 2, 17. *Freinsh.* De origine horum ludorum Lips. I. Saturn. 3. Anna Fabri hic emendat *spectaculis indulgens.* Mihi neque illius neque Freinshemii conjectura locus sanatus videtur, cujus sententiam turbat particula *quum.* Ryckius malebat, *dum spectaculis indulget, et supplicia quondam hostium artem facit.* Nec displicet: ita enim omnia planiora sunt, et hic sensus

est. Unde gladiatorii exercitus? nisi ex eo, dum ambitiosi homines frequentibus muneribus gratiam plebis captant, et id, quod olim erat supplicium hostium captorum, artem faciunt, gladiatores sub lanista doctos edentes, quum ante captivi sine arte depugnarent. Toll. Fort. xxii. legit: *nisi quod ad c. p. f. e. l. dum spectaculis indulget s. q. h., a. facit.* Non improbarem, si quis vetus liber haberet *quod*. Sed recte *dum* pro *cum* substitui arbitror. Et hæc etiam alibi permutantur. Vid. Gronov. ad Liv. xxv. 26. et Bentl. ad Horat. ii. Sat. 3. 211. Doctiss. Wopkens. in Adversar. ad Dictyn Tom. ii. Obs. Misc. Novar. p. 63. non placet rescribi *dum* pro *quum*. Cur Ryck. et Toll. ita voluerint scribi, non scio. Mihi *dum* melius videbatur convenire formæ hujus sermonis. Liv. ii. 64. 'Dum se putant vincere, vicere.' Flor. supr. ii. 2. 'Dum Parthico inhiat auro.' Et iv. 2. 84. 'Dum se putant vincere, fortius sequi cœperunt.' Add. iv. 3. 2. Horat. i. Serm. 2. 24. 'Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.' Phædr. i. 13. 'Dum vult vocem ostendere, Emisit ore caseum.' Et sic sæpe ap. alios. In iis, quæ e Terent. Eun. iv. 4. 58. et Flor. iv. 12. 42. proferuntur, 'quum' aliter dicitur. Vellem Vir doctiss. expedivisset nexum et ordinem verborum hujus loci, in quo nunc quoque nonnihil hæreo.

§. 11 *Speciosiora vitia tangamus*] Vetus illa, quam laudavi sæpius, editio, *sp. uni ea tang.* unde legerim *spec. ulcera tang.* Freinsh. Non adsentior Tollio l. d. contra omnes libros delenti *vitia*, tamquam glossam. *Speciosa vitia* sunt speciem quamdam pulchri et virtutis habentia, et specie umbraque virtutis fallentia. Sall. Cat. xi. e quo loco etiam Rupertus recte defendit scripturam vulgatam contra Freinsh. 'Sed primo magis ambitio, quam avaritia, animos hominum exercebat: quod tamen vitium propius virtutem erat.'

Ambitus honorum ab iisdem divitiis] Sall. Cat. 10. 3. 'Primo pecuniæ, dein imperii, cupido crevit: ea quasi materies omnium malorum fuere.' Nam, ut ait Tac. H. 2, 38, 2. 'rebus modicis æqualitas facile habebatur.' *Freinsh.*

Atqui] Malim, *atque*. Idem. Ita Ryck. et Magl. et mox Reg. Q et Magl. *atque hæc Cæsarem.* Nihil muto. 'Atqui' non semper est adversantis, ut hic accepit Freinshemius; sed præcedente interrogatione sæpe declarat et confirmat ea, quæ dicta sunt. Vid. Cicer. ii. de N. D. 7. et pro Milon. iv. et xv. Naz. hic *atquin inde*, et deinde *atquin hæc Cæs.* ubi Ryck. quoque *atquin h. C.* Paullo post Tollius quoque legend. putabat *atqui hæc Catilinam*, quemadmodum in antapodosi præcedentis et sequentis sententiæ. Non male.

§. 12 *Apparatus conviviorum*] Obvia ubivis exempla, quæ recensere piget. Vid. tamen Lips. Admirand. 4, 7. *Freinsh.*

Largitio] Ryckius et Perizonius adnotarant Gronovium legere *sumtuosa luxuria.* Sane *largitio*, quæ pertinet ad concilianda studia plebis, et emenda suffragia, non bene videtur conjungi cum sumtibus conviviorum privatorum, et Florus jam ante de ea dixerat. Sed *luxuria* longius abit ab omnium librorum scriptura, ad quam propius accedit *largitas*, quæ et ipsa interdum effusa et prodiga est. Terent. Adelph. v. 9. 28. 'Quod proluvium? quæ isthæc subita est largitas?' Sed fortassis nihil mutandum est: nam 'largitio' etiam de privata liberalitate dicitur. Vid. Cic. ii. Off. 15.

§. 13 *Catilinam patriæ suæ impegit*] Expunxi vocem, quæ erat in aliis ed., suasu Pall. et v. e. nam ante, *Catilinam hostem patr. s. impegit.* Grut. Nulli scripti habent *hostem*. *Patriæ impegit* Freinshem. in Ind. interpre-

tatur, contra patriam impulit. Sed Florus indicat Catilinam propter magnitudinem æris alieni in eam necessitatem compulsum, et quasi coactum, ut arma patriæ inferret: quemadmodum Cæsar ap. Suet. Cæs. XXVII. dicebat, iis, 'quos major criminum, vel inopiæ luxuriæve vis urgeret, quam ut subveniri posset a se, plane bello civili opus esse.' Nam *impingere* vim graviorem notat. Liv. XXVII. 18. 'Hostem expulerunt loco, et cum cæde magna in aciem altiori superstantem tumulo impegere.' Quintil. Decl. XIX. princ. 'Ardor ille, qui me modo impegit in filium, ipsa sui immanitate consumtus est.' Sen. Herc. F. v. 991. 'Quo se cœcus impegit furor?' Vid. ibi Gronov. et quæ Docti adnotarunt ad Sil. I. 647. Mox Toll. non sine ratione delendum censet *venit*. Sed hoc jam ante Annæ in mentem venerat.

§. 14 *Separatos ab externis justisque bellis*] Vide supr. 2, 19. *Freinsh.*

CAP. 13 Ab h. cap. incipit Liber quartus in altero Palatino: titulus capitis conceptus in vetustiss. libro, *De Legibus Gracchanis.* Salm. Hinc orditur librum quartum Pal. 3. et ed. antiquissima: nec male. *Grut.* Consentit cum his Cod. Duisb. Titulum hujus Capitis a Grævio esse opinor. In Gruteri, Freinshemii, aliisque recentioribus Edd. erat, *Seditiositas Tribuniciæ potestatis.* Non scio quis tam belli tituli auctor sit, quem in Gruteriana primum inveni. Sed non utimur liberalitate illius, quisquis ille fuit, qui nobis de suo largiri voluerit vocem Latinis, ut hic bene adscripserat Ryckius, incognitam. In Reg. Q erat *Seditiones:* in Ryck. *Causæ seditionum.* In Reg. F, Duisb. Fran. et v. e. nihil scriptum erat, quod sequutus est Vinetus. Ceteræ edd. vett. et Camertis, Stadiique habent *De Legibus Gracchanis.*

Tribunicia potestas] De tribunicia potestate lege Fenestellam, tit. 25, et quos ibi citavimus. Huc faciunt quæ supra, I. cap. 22. annotata sunt. Gracchanas leges tres fuisse constat: Frumentariam, ut scilicet semis et triente frumentum plebi daretur: Agrariam, ut nemini liceret ultra 50. [immo 500.] telluris jugera possidere: Tertiam, ut equester ordo bis tantum virium in senatu haberet, quam senatores ipsi. Statuerat enim ut 300. senatores essent, equites 600. Sic enim equestrem ordinem, cum senatu consentientem, corrumpere nitebatur. Auctores sunt, Liv. 58. et 60. et Appian. Bell. Civ. lib. I. Agraria Lex quando, et a quo, primum lata, docet Liv. 2, 14, 4. quam tandem M. Tullius penitus sustulit. Extant plures Cic. Orationes. Quæ mala ex Agraria Lege sequantur, docet idem Cic. Off. 2, 21. *Camers.* De Legibus Agrariis Sigon. II. de Ant. Jur. Civ. Rom. 18. de Frumentariis Lips. I. Elect. 8.

§. 1 *Causas*] Editio mea vetus, *causa:* unde suspicari licet ita legend. *Seditionum omnium causa tribunicia potestas:* ut illud, *excitavit*, abjiciatur: quod certe stylum Auctoris non mediocriter resipit. Sic enim Ille, 2, 6, 1. 'Post primum Punicum bellum vix quadriennii requies:' et 1, 17, 1. 'Hactenus P. R. cum singulis gentium; mox acervatim: tamen sic quoque par omnibus:' amat, inquam, Noster ellipticas istas loquendi formas. *Freinsh.* *Ed. Sab.* habet *cā*, i. e. *causa.* Perizonio non mala videbatur conjectura Freinshemii. Nec multum abest, quin eam probem. Nam hic est genius stili hujus Scriptoris. Vid. II. 14. 3. II. 15. 3. III. 21. 6. et IV. 2. 8.

Tribunicia potestas] Idem queruntur Quintius Cos. ap. Liv. 3, 19. Coss. ap. eund. 4, 2. et App. Claudius ap. eund. 5, 3. *Freinsh.* De eâ iisdem prope verbis Liv. III. 9. 'Potestatem istam ad singulorum auxilium, non ad perniciem universorum

comparatam esse.' Ceterum Sall. Cat. XXXVIII. eos, qui a Senatus partibus stabant, in eadem causa ponit, in qua Florus Tribunos pl. 'Per illa tempora,' inquit, 'quicumque Rempubl. agitavere, honestis nominibus, alii sicuti jura populi defenderent, pars, quo Senatus auctoritas maxima foret, bonum publicum simulantes, pro sua quisque potentia certabant.' Deinde Regg. et Voss. 1. 2. *populi ad favorem*, quod e suis quoque scripserat Salmasius.

§. 3 *Recipere plebem jus suum*] Quodnam erat illud jus, quod eripuerant plebi nobiles? Agri et possessiones qui jus possint dici, quamvis jure habeantur, equidem nullus video. Hoc et Frid. Gronovius plurimos ante annos recte observavit, ac censuit scribend. esse: *recipere plebem rus suum*, hoc est, suos agros. Agit enim de Legibus Agrariis. Inferius in h. cap. 'Reduci plebs in agros unde poterat sine possidentium eversione?' cap. seq. 'Quia depulsam agris suis plebem miseratus est.' N. Heinsius ejusd. est sententiæ, sed præterea recte vidit aliquid excidisse, ac forte Florum reliquisse: *rus suis possessum a patribus:* quod valde blanditur. Non enim soli patres tenebant avitas plebis possessiones, sed et equites, et multi opulenti homines plebei: et 'patribus' est, a majoribus suis. *Græv.* Toll. Fort. XXII. se vulgatam lectionem a doctiss. Virorum suspicionibus vindicare dicit, duobus locis Sallustii. Eorum alter est e Cat. XXXVIII. in superiore animadversione descriptus; alter e Jug. XXXI. 'Sed sane fuerit regni paratio, plebi sua jura restituere.' Potuerat etiam adhibuisse verba Justini V. 8. 'Se cum exercitu venturum, recepturumque a quadringentis jura populi, ni ipsi redderent.' Sed hæc ab re aliena sunt, nec *jura plebis*, quæ Tribuni defendebant adversus Patres, a quibus ea imminui criminabantur, ut contra Patres sua jura a Tribunis, ad h. l. quidquam pertinent; in quo de Legibus Agrariis, et agris plebi ereptis per eas recuperandis agitur. *Rus suum* cum Gron. et Grævio legend. esse etiam Perizonius hic scripserat; quorum et Heinsii judicio ego paullo plus, quam Tollii, tribuo. Ovidius his, qui pascua publica usurpaverant, condemnatis, populum *rem suam recepisse* dicit v. F. 283. 'Venerat in morem populi depascere saltus: Idque diu latuit, pœnaque nulla fuit.' Et mox vs. 289. 'Rem populus recipit: mulctam subiere nocentes.' Eod. errore *suum jus* scribebatur in I. 23. §. 2. C. de Agricol. 'Nemini autem liceat vel adscripticium, vel colonum alienum, scienti prudentique in suum jus suscipere:' quod Cujacius emendavit *in suum rus*. Id. Toll. delet *a patribus*, ut glossam. Possent abesse. Sed Florus *Patres*, ut puto, dicit, quod plerique possessores agrorum, nobilesque ac divites, qui vel furtim agrum publicum occupasse, vel tenuiores cives privato expulisse dicebantur, e Senatu, vel certe e factione Senatoria erant. Heinsius pro conjectura sua adposuerat e Liv. XL. 17. 'Masinissa paterni regni agrum se et recepisse, et habere jure gentium aiebat.' Et e Cic. II. Agrar. 30. 'Vobis gleba nulla de paternis atque avitis possessionibus relinquetur.'

§. 4 *Extorris aris ac focis ageret*] *Ageretur*, Pall. sed melius excusi. Hæc periodus tamen tota mihi videtur ex loco penitus exsecanda, cum paulo post iisdem verbis concepta sequatur suo et magis idoneo loco: idem senties, si ordinem et seriem verborum Flori consideres. *Quid tam justum, quam recipere plebem jus suum a patribus? Quid tam æquum, quam inopem populum vivere ex ærario suo? Quid ad jus libertatis æquandæ magis efficax*, &c. Salm. Quibus hæc periodus tota videtur exsecanda, tan-

quam quæ iisdem concipiatur verbis cap. seq., Auctoris partitionem exsecant: pertinet enim hæc sententia ad ll. agrarias; ut sequens ad frumentarias; tertia deinde ad judiciarias: quod ipsum tam clarum est, ut pudeat monere: sequenti cap. isthæc plane esse supervacua, omnia fere vociferantur. Et hæc quidem adhuc mea est opinio; eam mutare paratus, ubi rationes audivero. *Grut.*

Aris ac focis] Ita quidem scripsere, quibus nefas putabatur isthæc duo dirimi, quod alias solerent conjungi. Sed huic loco nihil cum aris: quin igitur *agris* rescribendum sit, non dubito, nec quisquam, puto, dubitabit. *Freinsh.* 'Aras ac focos' sæpe quidem conjungunt Veteres; sed alia significatione: nam per 'aras et focos' intelligunt omnia divina et humana; ut in noto illo, 'Pro aris et focis pugnare:' quæ expositio huic loco convenire non potest. Et recte animadvertit Anna, fortassis ne Latine quidem dici *extorris aris*. *Extorris agris* autem, quin bene dicatur, ut 'Extorris agro Romano' Liv. XXVII. 37. 'sedibus' Id. XXXII. 13. 'patria' Sall. Jug. XIV. 'finibus' Virg. Æn. IV. 616. nemo dubitat. Nec veteres in hac re *aras*, sed *agros* memorant. Flor. cap. seq. 'Depulsam agris suis plebem,' et IV. 5. 'Depulsos agris colonos.' Cic. II. Agrar. 31. 'Exturbari et expelli plebem ex agris.' Et Sall. Orat. II. de Republ. Ordin. 'Ubi eos (plebem) paullatim expulsos agris inertia atque inopia incertas domos habere coëgit.' Et *foci* bene junguntur *agris:* nam plebs rustica plurimum in agris habitabat. Unde Tribuni pl. ap. Liv. VI. 36. queruntur, 'plebeiis hominibus vix ad tectum necessarium, aut locum sepulturæ, suum patere agrum.' Itaque etsi omnes libri habent *aris*, tamen non dubito præferre *agris*. Et hoc jam ante Freinsh. etiam Barthio in mentem venisse intelligi potest ex ejus Lib. XXXIV. Adv. c. 10. ubi de voce 'extorris' agens verba Flori ita describit: *extorris agris ac focis.*

Ageret] Sic Pal. 1. At 2. et 3. *ageretur:* minus recte. *Grut.* Optimum judicium: non enim hic de conservanda in agris plebe, sed reducenda in eos quæritur: ut oporteat ejectam intelligi. Diversum in Suet. Aug. 12, 3. 'Nursinos extorres oppido egit.' *Freinsh.* *Ageretur* etiam Florent. et Magl. Hoc probasse videbatur N. Heinsius: adscripserat enim loca quædam Livii et Justini, in quibus est 'agere aliquem extorrem,' 'agere in exsilium,' 'in exsilium actus,' et ex Ov. 'Exsul ager.' Sequor Grut. et Freinsh. Virg. Æn. v. 51. 'Gætulis agerem si Syrtibus exsul.' Justin. III. 3. 'Proficiscitur autem Cretam, ibique perpetuum exsilium egit.'

§. 5 *Vivere ex ærario suo*] Nam ex isto depromebatur pecunia, qua coëmeretur frumentum, quod postea vilissimo pretio vendebatur plebi. Vide de tota hac re, Frumentaria Romanorum largitione, librum Vincentii Contareni. *Freinsh.* Et Lips. I. Elect. 8.

§. 6 *Judiciorum regno*] Vide supr. 3, 12, 13. *Freinsh.* Qui in Ind. docet *regnare* et *regnum* sæpe de his dici, qui in libera Republ. impotenter utuntur potestate. Liv. XXXIII. 46. 'Judicum ordo ea tempestate Carthagine dominabatur...Res, fama, vitaque ordinum in illorum potestate erat...Horum in tam impotenti regno (neque enim civiliter nimiis opibus utebantur) Prætor factus Annibal.' Id. XXXVIII. 54. 'Regnum in Senatu Scipionum.' XXXIX. 5. 'Regnum consulare.' Suet. Cæs. IX. 'Cæsarem in consulatu confirmasse regnum, de quo Ædilis cogitarat.' Add. Freinsh. III. 16. 3.

§. 7 *In exitium suum merces erat*] Acute: quomodo etiam Vell. 2, 22, 7. 'Ut sui quisque periculi merces foret.' Id. 2, 28, 4. 'Fieretque quis-

que merces mortis suæ.' Quintil. Decl. VI. p. 18. f. 'Civis Romanorum merces fio.' Sen. de Benef. 1, 9. 'Qui pretium se sui fecit.' Petron. Carm. de Bell. Civ. vs. 59. 'Roma ipsa sui merces erat.' Claud. princ. Paneg. de Cons. Mallii Theod. 'Ipsa quidem virtus pretium sibi.' Et elegantiss. Barclaius, de populo suo Siculo: 'Proditor sui et proditionis merces.' Id. plane cum Nostro dicit Val. M. 7, 6, 4. 'Quo tempore non reip. victoria quærebatur, sed præmium victoriæ res erat publica.' *Freinsh.* Cujus rei erat merces? Scribe: *in exitium suum sui merces erat*, ut Petronius de ead. re: 'Roma ipsa sui merces erat.' Ipsa respublica præda erat illorum, qui eam distrahebant. Alterum *sui* deglutierat quod præcedebat *suum*. Græv. Sic quoque Toll. Fort. XXII. Serus ad præcepta venit. Magl. *in exitium sui m. e.* In Quintil. VI. Decl. 17. Viri clariss. Schulting. et Burm. rectius legunt: 'Civis Romanus merx fio.'

§. 8 *Vectigalia*] 'Vectigal' pecunia erat, quæ vel portus, vel venditionis, vel circumvectionis nomine exigebatur. Hinc nomina Vectigalium, Portorii, Decumarum, et Scripturæ, vel Salis et Macelli, vel Vicesimæ apud scriptores obvia sunt. 'Portoria' pecuniæ erant, quæ portitoribus pendebantur, id est, iis, qui mercedes ex mercibus devehendis aut trajiciendis exigebant. 'Decumas' solvebant fructuum, qui agrum publicum arabant. 'Scriptura,' erat vectigal, quod ab iis pendebatur, qui silvis et pascuis publicis fruebantur. 'Macelli' nomine res omnes, quæ ad victum hominum pertinebant, comprehenderunt: ea vectigalia, ut civibus ditato ærario remissa sunt; ita 'Vicesima,' quæ ab iis, qui manumittebantur, exigebatur [de cujus origine Liv. 7, 16, 9.] semper remansit. At vectigalia provinciis sunt imposita, quæ aut certa erant, et 'stipendia' dicebantur: aut incerta, quæ iis, quas exposuimus, nominibus pendebantur, eaque publicani ad hastam a censoribus redimebant, idque quæstus sui caussa, ut ea a provincialibus suo periculo exigerent, et reip. datis sponsoribus repræsentarent, atque quum publicani fere equites fuerint, et ad ipsos judicia lege Gracchi translata essent, facile erat suæ societati favendo vel ludificare locationem, vel remittere, vel redemtionis parte relevare: atque tali coitione pecuniam publicam depeculari. *Stad.* Vide Excerpta Vales. ex Diod. lib. XXXIV. Porro eleganter vectigalia, 'patrimonium imperii' vocat Auctor: his enim 'Resp. sustinetur:' ut ap. Tac. 13, 51, 2. Senatores Neroni, abolitionem eorum molienti, inculcant. 'Nam' (verba Tac. H. 4, 74, 2.) 'neque quies gentium sine armis; neque arma sine stipendiis; neque stipendia sine tributis, haberi queunt.' Igitur augendi potius, quam minuendi, reditus, si tamen honeste, et absque subditorum incommodo possit fieri. Pertinet huc Augusti factum, ap. Dion. lib. 56. p. 674. Adrianus tamen Cæsar SESTERTIUM. NOVIES. MILLIES. CENTENA. MILLIA. fisco debita remisit, teste veteri inscriptione ap. Grut. p. 10. n. 6. et Spartiano in Vita, cap. 7. *Freinsh.* Arationes et vectigalia 'populi Rom. patrimonium' ap. Cic. II. Phil. 39. et II. Agrar. 1. 'Suppressa' vectigalia sunt intercepta et in privatos usus conversa. 'Supprimere pecuniam,' pro, intervertere et sibi retinere, Cic. pro Cluent. XXV. et XXXVI. Et Callistratus l. 3. §. ult. D. de Jure Fisc. 'Qui partem ad fiscum pertinentem suppresserit.' Vid. Briss. de V. S.

§. 9 *Reip. nervos*] Sic in Tac. H. 2, 84, 2. pecuniam 'esse belli civilis nervos dictitat Mucianus.' Adde Thucyd. 2, 2, 4. &c. *Freinsh.* Ead. metaphora Cic. II. Agrar. 18. 'Incidant nervos Populo Romano, adhi-

beant manus vectigalibus vestris, irrumpant in ærarium.' Et pro Leg. Manil. VII. 'Vectigalia nervos esse Reipubl. semper duximus.' Add. Cujac. VI. Obs. 19.

Ærarium] Locus erat, in quo pecunia publica in æde Saturni custodiebatur: quod triplex apud scriptores observavi. *Stad.* Vide latius Demster. ad Antiquitates Rosini, 7, 31. *Freinsh.* Paullo post Pal. 1. in exemplari Salmasii, Berol. Duisb. et v. e. *non poterat.* Hoc non displicebat Perizonio, quamquam etiam *unde* retineri posse existimabat. *Non* potest ortum esse ex ũn, quod sæpe in libris vett. est pro *unde*. Mox idem malebat *et jam relictas sibi*, ut *jam* jungatur cum τῷ 'ætate.' Si quid mutandum esset, præferrem conjecturam Freinshemii.

§. 10 *Ætate, quasi hereditario jure, possidebant*] Lips. dict. cap. XIX. dicit abesse Ms. suo dictionem *ætate*, quo duce deinceps conjicit, *hereditario jure poscebant*, tanquam Florus exponat, quod pro ejecta plebe dici posset: at ego alibi, in Suspicionibus, lib. 29. cap. 7. defendi lectionem vulgatam; subnixam nunc quoque Pall. trium auctoritate: arbitror enim, omnino propugnari a Floro possessores, utique cum plebis jus supra explicuerit, illis, 'Quid enim tam justum,' &c. *Grut.* Cujus opinio vel inde firmatur, quod hac posteriore capitis parte recenset incommoda et iniquitatem quæ sequerentur leges istas, cum prius commoda earum æquitatemque proposuisset. Hoc addo, videri voculam 'tamen' trajiciendam ita; *qui tamen ipsi pars populi erant, et relictas sibi, &c.* Porro similes in sua Rep. turbas, optimo sane modo, sed aliis non semper perinde prompto, discussit Aratus Sicyonius, ap. Cic. de Off. 2, 23. *Freinsh.* *Ætate* est in o. s. et e. id est, longo tempore: supr. II. 18. 16. 'Ætate tam longa.' Et 'ætatem' pro, diu, longo tempore, ap. Lucret. VI. 235. et Terent. Heaut. IV. 3. 38. et Eun. IV. 5. 8. ubi vid. Donat. Flori sententiam recte exponunt Gruterus et Freinsh. Nam haud dubie multi agros a majoribus acceptos bona fide possidebant, etsi fortassis ignorabant justo titulo, nec ne, ii ad majores suos pervenissent. His autem eos adimi, quorum dominium iis per longi temporis possessionem adquisitum fuerat, iniquum fuisse existimat Florus. Et sic Cic. II. Off. 22. 'Quam habet æquitatem, ut agrum multis annis, aut etiam sæculis, ante possessum, qui nullum habuit, habeat; qui autem habuit, amittat?' Vid. Grot. II. de J. B. ac P. 4.

CAP. 14 Seditionem Tib. Gracchi scribunt Liv. Epit. 58. Latius Appianus, Bell. Civ. lib. 1. Auctor de Vir. Ill. cap. 64. Plura Plut. in Vita Gracchorum. August. Civ. 3, 24. Val. M. 1, 4, 2. 3, 2, 17. 4, 7, 1. 7, 2, 6. Oros. 5, 7, et 8. *Camers.*

§. 1 *Genere, forma, eloquentia*] De Gracchis plerique auctores; sufficiat impræsentiarum breve judicium Senecæ, sed solidum: is igitur, Consol. ad Marciam cap. 16. de illis: 'Quos etiam qui bonos viros negaverit, magnos fatebitur.' Adde Plut. in Vita, cap. 27. Diod. ap. Vales. p. 373. p. *Freinsh.*

Facile princeps] Hoc est, egregius, eximius. Hoc enim verbi civiliter capiendum est, non ita stricte, quasi Florus eum omnibus aliis, ipsique fratri, præponat. Quem ei errorem Vir doctus ad Velleium impingit. Sic cum aliquem fortissimum, doctissimum, &c. dicimus, non continuo sequitur, neminem ad idem fortitudinis doctrinæve pervenisse. Sic Cicero pro Cluent. cap. 5. 'A. Cluentius, homo non solum municipii Larinatis, ex quo erat, sed etiam regionis illius, et vicinitatis, virtute, existimatione, nobilitate, facile princeps.' Idem Cic. Gracchum hunc 'summum Oratorem' fuisse dicit. Bruto, cap. 27.

Idem. 'Facile' sæpe est, haud dubie, sine controversia, sine hæsitatione. Donatus ad Terent. Andr. IV. 3. 5. interpretatur, liquido, manifesto, certo. Cic. VI. Ep. Fam. 6. 'Homo facile omnium nobilissimus.' Et II. Off. 19. 'Qui omnes superiores, quibus honore par esset, scientia facile vicisset.' Suet. Cæs. LXXX. 'Facile tempus et locum prætulerunt.'

§. 2 *Mancinianæ deditionis*] Locum hunc tibi Vell. 2, 2. explicet. *Vinet.* Porro caussas, quæ non hujus modo, sed sequentium etiam seditionum, concitores impulerint, refert Cicero, de Harusp. Resp. cap. 20. Pertinet huc locus ex Marciano Capella, lib. v. 'Remotio est, cum de facto confesso culpam in eum qui pertulit (leg. *perpulit*) refert: ut Tib. Gracchus in Mancinum, qui auctor faciendi fœderis fuit.' *Freinsh.*

§. 3 *Ne populus gentium victor*] Ryck. *ne populus Romanus gentium victor.* Inferius idem: *cum Capitolium profugisset:* et tandem in fin. cap. *quasi jure occisus est,* alii *oppressus est.* Græv. *Romanus* etiam Voss. 3. et Edd. B. S. P. et J. Vid. ad III. 9. 3.

Ne populus gentium victor] Diximus supra, non videri nobis hanc periodum ex præced. cap. translatam, sed contra: optimo libro portentose scribitur, *nemo cum gentium victor:* quam vitiosam scripturam putamus conflatam ex istis, *ne po oium gentium victor:* hoc est, *ne populus omnium gentium victor.* Salm. Non minus portentose in Voss. 3. *et populus Ro. gentium orbis victorque possessorem.*

Miseratus est] Sequebantur quædam ex præced. cap. repetita; *ne pop. gentium victor, &c.* quæ omisi, secutus judicium Gruteri, cujus ipsa verba subnectam. Miror, tot hujus Auctoris correctores, tot editores, ne suspicatos quidem, et verbulo uno indicasse, totam hanc periodum transscriptam fere verbotenus ex præced. cap. ego sane id jam nunc enuntio, obelo etiam fixurus, nisi festinatio isthæc vetaret. Conspiciuntur quidem in Pall.; sed quid tum? non hodie et heri primum nata librariorum sinistra liberalitas. Hactenus Gruterus. *Freinsh.* Verosimile est hæc alterutro loco temere repetita esse. Utrum hic, an supra, judicent alii. Freinshemius ea hinc excluserat; sed revocavit Græv. quem, quia hic quoque in o. s. et e. leguntur, sequutus sum.

Laribus ac focis suis] Nescio qua ratione ductus clariss. Græv. hic rursum ediderit *exterris aris ac focis,* quod deinde etiam Amstelodamenses amplexi sunt. Reduxi veterem scripturam omnium Edd. et Mss. exceptis forsitan Flor. et Magl. e quibus Toll. nihil adnotaverat. Sed causa est, cur eum hic quoque negligentiæ suspectum habeam. Claud. I. in Rufin. 191. 'Metuenda colonis Fertilitas: laribus pellit, detrudit avitis Finibus.' Quintil. Decl. XIII. 'Postquam proximos quosque revellendo terminos ager locupletis latius inundavit; æquatæ solo villæ, excisa patria sacra, et cum conjugibus parvisque liberis respectantes patrium larem migraverunt veteres coloni.' De plebe a potentioribus agris expulsa Appian. I. Civ. 353. Vid. Græv. ad Cic. VI. Parad. 2. ubi Crasso 'expulsiones vicinorum' objicit.

Quacumque mente rem ausus ingentem] Huic loco laboranti interpunctione vitiosa sanitatem reddidimus. *Græv.* In Gruteri et aliis quibusd. Edd. erat distinctio maxima ante 'quacumque,' quam Grævius inde sublatam post 'ingentem' posuit. Sed ne sic quidem locus satis purgatus videtur. Nam non bene fluunt hæc, *hic sive timens...sive ductus...rem ausus,* nisi addatur *est,* ut sit, *rem ingentem ausus est.* Aliæ Edd. interque eas etiam Freinsh. omnia minoribus distinctionibus separaverant, usque ad verba, 'nec deerat.' Ita omnes

nominativi præcedentes pendent a 'conscendit:' quod etiam minus placet.

Rem ingentem] Ti. Gracchus complures Leges nobilitati adversas tulit: sed Florus hic agit de Lege Agraria, ne quis plus 500. jugera agri possideret, et, quod superesset, pauperibus civibus divideretur. Lex de 500. jugeribus diu ante id tempus a Licinio Stolone lata, sed cupiditate et potentia divitum elusa, et inrita fuerunt. Eam Tiberius retulit, et alia quædam addidit. Appian. I. Civil. 355. et Sigon. II. de Ant. Jur. Ital. 2.

§. 4 *Ingenti stipatus agmine*] A. Gell. 2, 13. recitans verba Sempronii Asellionis, de Tib. Graccho: 'Gracchus,' inquit, 'domo cum proficisceretur, nunquam minus terna aut quaterna millia hominum sequebantur.' *Camers.*

Obvia manu] Toll. l. d. hæc delenda censet, quia mox sequitur *manu*, ac dein *obvia nobilium manu*, quod ei ab elegantia Flori alienum esse videtur. Non valde grata est hoc et seq. cap. eorumd. verborum repetitio; hic eorum, quibus offensus fuit Toll. et *rem ausus ingentem*, ac paullo post *ingenti agmine:* cap. seq. *comitum manu*, et *obvia Senatus manu: inde proximorum cæde*, et *inde quoque:* e quibus nonnulla corrupta esse probabile est. Sed sequendi sunt libri. Reg. Q *nec deerat obvia manus. Tota deinde nobilitas.* Voss. 3. quoque *deinde:* a Ryck. abest *inde.* 'Obvius' sæpe est, contrarius, resistens; ut 'obviam ire,' resistere. Vid. Barth. ad Claud. IV. Cons. Honor. 484. Perizonio elegantius et commodius videbatur legi posse, *Nec deerat obvia manus. Tota inde nobilitas: et Tribuni in partibus*, hoc sensu: Non defuisse, qui se illi opponerent, et habuisse adversarios omnes nobiles. Tribunos vero non omnes illi adfuisse, sed eos divisos fuisse in partes suas, et nobilitatis.

§. 5 *Cn. Octavium*] Liv. 58. et Appian. Civil. 1. p. 356. et Plut. in Vita, cap. 14. 'Marcum' pro 'Cn.' vocant hunc Octavium. Trib. pl. erat et hic, atque ita Tib. Gracchi Collega. Tribunorum autem plebis, inquit in hac historia Plut., hæc potestas erat, ut, uno intercedente, alii, etiamsi plures essent, nihil agerent. *Vinet.* Idque solum patribus adversus vim tribuniciam telum erat; 'publicis' (verba sunt Livii, 6, 35, 9.) 'privatisque consiliis nullo remedio alio, præter expertam multis jam ante certaminibus intercessionem, invento.' Intercedentium solennis vox erat, 'Veto,' ut colligitur ex eod. Livii loco, n. 12. 12. *Freinsh.* Regg. Gn. *Octav.* Duisb. et Fran. G. *Octavium.* Ryck. C. *Octavium:* v. e. *Gaium Octavium.* In Cic. Brut. XXV. et I. de N. D. 38. est 'M. Octavius.' *Gracchus* abest a Flor. Idem, Pal. Ryck. et Ed. Junt. *contra fas omne collegii.* Tollius legit *contra fas collegii, et jus potestatis*, vel, *contra sacrosanctæ jus potestatis.* Voss. 3. *jusque pot.* Vellem etiam alii scripti haberent copulam. Sed non satis intelligo, quomodo Florus *fas* et *jus* distinguat, et a Graccho hac re *fas* quidem *collegii* tribunicii, sed *jus potestatis* tribuniciæ violatum dicat. Nam quum 'fas' et 'jus' conjunguntur, 'fas' de jure divino, 'jus' de humano dicitur. Vid. supr. ad II. 20. 7. et clar. Burm. ad Petron. CVIII.

Præsenti metu mortis exterruit] Tac. H. 5, 26, 1. 'Sc. spes vitæ magnos etiam animos infringit.' *Freinsh.* N. Heins. in lib. suo scripserat *præsentia*, addito loco Flori I. 26. 7. 'Præsenti morte multavit.' Et sic Græv. supr. ad III. 1. 9. qui scribit, sibi nunquam alibi lectum 'præsens metus.' Hoc quidem est ap. Liv. XXXVI. 10. ubi vid. adnotata, item XLII. 53. et ap. Sen. in Octav. v. 761. Sed præfero tamen *præsentis*, quod et in Regg. est. In re ipsa errat Florus: nam Gracchus Octavio abrogationem Magistratus, non mortem minatus est; nec

Octavius se tribunatu abdicavit; sed Gracchus ei plebiscito magistratum abrogavit. Plut. T. Gracch. et Appian. I. Civil. p. 337. Vell. II. 2.

§. 6 *Sic triumviratus creatus*] Meliores et vetustiores libri, *sic triumvir creatus:* quod nisi verius aut melius est, jucundiorem saltem habet sonum ille vulgato. *Salm.* *Triumvir*] Sic Pall. duo meliores. Nam tert. ut et v. e. *triumviratus:* quod quamvis haud improbem, alteri tamen non præposuerim, ob antiquitatem et fidem librorum calamo exaratorum, quibus, ut jam aliquoties dixi, inferior est Pal. tert. *Grut.* Distinctionem hic loci mutavi, sensu sic exigente. *Freinsh.* *Triumviratus* etiam Ryck. Regg. Duisb. et Fran. Alii scripti et Edd. vett. *triumvir.* Freinshemius sustulerat distinctionem maximam post 'agris.' Ea deinde ibi reposita est in Edit. Grævii et Amst. Malui sequi Freinshemium: nam et in quibusdam vetustis, et Stadii, Camertis, Vinetique Edd. locus ita distinguebatur.

Imperium] Ex hoc loco Flori, et e Vell. II. 2. Gruchius cap. I. et II. Refutat. ad posteriorem Sigonii Disputat. de Lege Curiata, ostendit 'imperium' etiam dici de Tribunis plebis; quod negaverat Sigonius in Poster. Disputat. cum Gruchio, ac scripserat, de Tribunis pl. et Ædilibus numquam nisi 'potestatem' dici; de Consulibus autem et Prætoribus etiam 'imperium.' Respondet ei Sigonius III. de Ant. Jur. Provinc. 5. Major est lis de verbis, quam de re: de hac enim utrique idem sentiunt. Sed Sigonius mihi primum non satis caute videtur negasse 'imperium' umquam de Tribunis pl. dici.

Quos agris moverat] Expulerat, ejecerat. Cic. XIII. Fam. 5. 'Minimeque convenit, ex eo agro, qui Cæsaris jussu dividatur, eum moveri.' Et II. Agrar. 21. 'Moveri possessionibus.' Terent. Phorm. prol. 32. 'Quum per tumultum noster grex motus loco est.' Sic 'Senatu,' 'Tribu movere.'

§. 7 *Præbuit speciem regnum sibi et diadema poscentis*] Similem ex gestu errorem prodit Suet. Cæs. 33, 2, et 5. ubi Cæsar 'existimatur equestres census pollicitus singulis (militibus): quod accidit opinione falsa. Nam, cum in alloquendo, exhortandoque, sæpius digitum lævæ manus ostentans, affirmaret se ad satisfaciendum omnibus, per quos dignitatem suam defensurus esset, anulum quoque æquo animo detracturum sibi; extrema concio, cui facilius erat videre concionantem, quam audire, pro dicto accepit, quod visu suspicabatur, promissumque jus anulorum cum millibus quadringentis fama distulit.' *Fr.* Hæc erat calumnia Senatus. Vid. Plut. et Appian. Iidem comitia creandis novis Tribunis pl. in Capitolio habita, iisque Gracchum interfuisse, tradunt. Itaque Florus paullo ante fortassis non recte scribit, 'quum in Capitolium profugisset.'

Duce Scipione] Diod. ap. Vales. p. 382. f. Τιβ. Γράκχον τυραννεῖν ἐπιχειρήσαντα ταῖς ἰδίαις χερσὶν ἀπέκτεινε, προηγούμενος τῆς συγκλήτου. *Freinsh.*

Cap. 15 Quæ hic scribuntur, habentur latius a Liv. lib. 60. et 61. Appian. Civil. lib. 1. Plut. in Vita Gracchorum, Oros. 5, 12. Val. M. 1, 7, 6. 4, 7, 2. 6, 8, 3. 8, 10, 1. 9, 4, 3. Distingue tu historias, prudens lector, quoniam studuimus brevitati, et præcipua in citandis auctoribus nostra impræsentiarum versatur intentio. Item Agell. 11, 13. meminit Plin. 33, 2. Auctor de Vir. Ill. c. 65. August. Civ. 3, 24. lege quæ notavimus supra, 3, 13. *Camers.*

§. 1 *Vindex*] Ultor mortis, et defensor legum fratris sui. Sic 'vindicare' duplici significatione I. 9. 1.

§. 2 *Pari tumultu atque terrore*] Comparatio hic inter Gracchos est, non inter tumultum et terrorem. Vide supra, 1, 13, 14. *Freinsh.* Mox

Berol. Flor. Duisb. Fran. *accerseret.* v. e. *accersiret*: utrumque male: aliæ edd. recte *arcesseret.*

Attali hereditatem] Hoc de Tiberio, non Caio Graccho produnt Plutarch. Ep. Liv. LVIII. et Aur. Vict. c. LXIV. Ferebat autem Tiberius, ut pecuniæ regiæ inter cives agros sortitos dividerentur, quibus pararent ea, quæ ad agriculturam pertinebant. Ita Plutarch. De Tiberii Legibus Pigh. ad A. U. 620. de Caii Idem ad A. U. 630. et seq.

§. 3 *Nimius*] Ferox, impotens, intolerabilis. Vid. Ind. et Burm. ad Vell. II. 32. Anna cum patre Tanaquillo infelici conjectura, *nimium potens.*

Potens altero tribunatu, secunda plebe] N. Alter autem Pal. *altero tribunatu, comitum manu fretus*, reliquis, quæ interjacent, omissis: cui parem fuisse veterem ordinem didicimus ex Viri doctissimi notis. *Salm.* V. e. habet *altero tribunatu fretus comitum manu, &c.* exclusis intermediis, quomodo et Pal. 3. Servant tamen duo Pall. reliqui: et recte. *Gruter. Nimius et potens altero tribunatu*] Præclare N. Heins. monuit legend. esse: *jamque nimius et impotens altero tribunatu.* Vell. II. 11. de Mario: 'Immodicus gloriæ, insatiabilis, impotens, semperque inquietus.' Ap. Nostrum lib. I. 23. 'Prima discordia ob impotentiam fœneratorum.' *Grav.* A Duisb. eadem absunt, quæ a Pal. 3. et v. e. Videtur error scribæ esse, qui quum scripsisset 'tribunatu,' deinde conjecit oculos in 'tribuno,' quod fortassis *trib.* scriptum fuerat: quemadmodum cap. præced. scriba Cod. Ryck. ab 'agris,' quod est post 'dividendis,' transierat ad 'moverat;' quod ante eam vocem rursus erat 'agris,' omissis omnibus, quæ in medio erant.

Secunda plebe volitaret] 'Secundus' pro, favens, lætus, felix, obvium est. Lexica scribunt, hic pro favente, vel serviente poni, metaphora sumta a servis, qui sequuntur dominos, ut ad nutum eorum præsto sint. Cerda ad Virg. Æn. II. 617. et III. 36. rationem translatæ significationis in hac voce putat petendam a 'secundis auguriis,' quæ post prima captabantur; ut, si primum infelix esset, secundo mutaretur; si felix, confirmaretur. Hoc concedi potest, quum 'auguria,' vel 'omina secunda' dicuntur. In reliquis semper unam et eamd. rationem metaphoræ esse arbitror, a vento, flumine, vel æstu secundo: unde etiam est translata significatio contrariæ vocis 'adversus.' 'Volitare' securitatem quamdam cum arrogantia et impudentia conjunctam significare, adnotat Manut. ad Cic. pro Sext. c. I. Nempe 'volitare' dicuntur, cum illi, qui huc illuc discursantes se jactant et ostentant, tum sæpe homines turbulenti et factiosi. De illis Cic. pro Rosc. Amer. XLVI, et in Pison. IV. De his Idem pro Sext. I. XLIII. XLIV. pro Dom. XIX. et II. Catil. 3.

§. 4 *Abrogare auso legibus suis*] *Obrogare*, quidam melioris notæ. *Salm.* Hic rursus Tollius nihil ex suis adnotarat ad Ed. Grævii. In Naz. et altero Pal. videtur fuisse *obrogare.* Ceteri o. s. et edd. vett. *abrogare* habent; Vineti, Stadii, Freinshemii et Grævii edd. *obrogare.* Hæc ubique permutantur: vid. Sigon. ad Liv. IX. 34. Ferrar. ad Cic. I. Phil. 9. Pith. ad Collat. Leg. Mosaic. et Rom. Tit. IV. §. 2. Briss. de V. S. in *Abrogare*, Torrent. ad Suet. Claud. XXIII. et Schott. ad Aur. Vict. LXV. Non satis convenit inter doctos, quid quoque loco scribendum sit: nec de significatione verbi 'obrogare' idem traditum est a veteribus. 'Abrogare legem' esse, quum lex prior alia posteriore prorsus tollitur, omnes consentiunt. Sed 'obrogare legi' Festus esse scribit, 'legis prioris infirmandæ causa legem aliam ferre;' Ulpian. contra in Fragm. Tit. I. §. 2. 'mutare

aliquid ex prima lege.' Hæc non facile conciliari possunt. Est præterea et alius in hac re scrupulus. Nam si 'obrogare legi' est, ut Festus dicit, legis prioris infirmandæ causa aliam ferre, non satis liquet, quodnam potissimum discrimen sit inter 'abrogare legem,' et 'obrogare legi:' quum utriusque rei idem sit effectus, et non minus 'obrogatione' prior lex infirmata tollatur, quam 'abrogatione.' Manutius c. XLII. de Legib. Rom. hoc ita expedit: 'abrogari legem,' quum alia lege nominatim tollitur; 'obrogari legi,' quum nulla superioris legis mentione facta aliquid contrarium posteriore lege rogatur. Sed neque ulla auctoritate veterum confirmat hoc discrimen inter 'abrogare' et 'obrogare;' nec probabile videtur hoc præcipue spectatum fuisse in distinguendis rebus, quarum idem effectus eademque vis erat. Vir celeberrimus, et non minus literarum nostrarum, quam Juris civilis peritia insignis, Antonius Schultingius, Doctor meus mihi multis nominibus colendus, ad Ulpianum scribit, veteres non semper eodem modo loquutos: sed Ulpianum hæc accurate distinxisse, ut JCtum, et proprietatis verborum studiosum. Plane probo illius sententiam, atque ita puto: plerisque locis veterum, in quibus sine controversia legitur *obrogare*, eam vocem ex Ulpiani sententia interpretandam esse: ut in capite Legis tribunicize apud Cic. III. ad Att. 23. 'Quod per Legem Clodiam promulgare, abrogare, derogare, obrogare, sine fraude sua non liceat;' et in eo, quod ex ejusd. lib. III. de Republ. describit Lactantius VI. 8. 'Huic Legi nec obrogari fas est; neque derogari ex hac aliquid licet; neque tota abrogari potest.' Nam in his frustra conjungerentur 'abrogare' et 'obrogare,' si utrumque esset legem priorem totam tollere et infirmare. Idem censeo de multis aliis locis, in quibus alii Mss. habent *abrogare*, alii *obrogare*. Nec scio, quam bene Briss. aliique, quibusdam locis veterum, ubi de tota lege sublata agitur, ut in Liv. IX. 34. et Suet. Cæs. XXVIII. *obrogare* legendum contendant, pro *abrogare*. Hic quidem *obrogare legibus* Gracchi est, eas lege contraria tollere: nam Minucius ex SCto legem tulit de abrogandis nonnullis legibus C. Gracchi. Sed neque certum est Florum ita scripsisse; et, si vel maxime de eo constaret, tamen non magnam illius rationem habendam existimarem, quamdiu non proferuntur indubitata testimonia Scriptorum probatorum, qui 'obrogare legi' dixerint pro, totam legem tollere et infirmare. 'Obrogare de legibus' est inf. c. 17. sed ibi non minus scriptura variat, quam hoc loco.

Fatale familiæ suæ Capitolium] Sic supr. 1, 14, 7. 'Solemnem familiæ suæ consecrationem,' et inf. 4, 7, 6. 'Fatalis Cn. Pompeio harena.' Ap. Lucan. 7. 591. 'Fatales Philippos.' Ap. Suet. Cæs. 59. 4. 'Invictum in Africa fataliter Scipionum nomen.' Credebant enim veteres, quibusdam gentibus, familiis, hominibus, loca alia aliis feliciora esse, aut iniquiora. *Freinsh.* De Minucio vid. Pigh. in Annal. ad A. U. 632.

§. 5 *Inde*] Cum mox sequatur eadem dictio, κακοφωνίας vitandæ causa, malim hic, *Unde*. Freinsh. Vossius ad Vell. II. 6. hic retinet *Inde*, et mox pro *inde quoque* legit *undique*. Hoc non immerito probabat Perizonius.

Cæde pulsus] *Repulsus* in Naz. schedis. Pal. *depulsus*. Salm. Pal. post. et Regg. *pulsus*. Pal. pr. Toll. Ryck. Duisb. Fran. Voss. et Edd. vett. excepta Ald. quæ *pulsus* habet, *depulsus*: quod revocavi. In Naz. *r* pro *d* est, ut sæpe in Mss.

Ab Opimio consule] Gracchum ab socero suo D. Bruto Callaico et Opimio Cos. oppressum, semel atque ite-

rum ait Ampel. Sallust. Jug. 16, 2. 'L. Opimius, qui [sic forte aptius quam *quia*] Cos. C. Graccho et M. Fulvio interfectis, acerrume victoriam nobilitatis in plebem exercuerat.' Refert autem Val. M. 6, 8, 3. a servo suo interfectum, ne deveniret in hostium potestatem: cujus rei exemplum inf. 4, 7. de Cassio, et Bruto; et passim apud auctores. Auctor de Vir. Ill. cap. 65. Gracchum 'sua, vel servi manu' interfectum scribit: ut ita in medio relinquat. *Freinsh.* Varie relatum est. Vid. Plutarch. Servo cervicem præbuisse scribit Vell. II. 6.

§. 6 *Mortis reliquiis*] Eæd. schedæ *reliquis: reliqua* hic Auctor non semel usurpavit, ἀντὶ τῶν λειψάνων. *Salm.* Solus Naz. *reliquis*. Tollius hic quoque tacuerat: nec tamen mihi persuadere possum eum in tribus scriptis, quibus usus est, invenisse *reliquis*, quod sola Ed. Grævii habet; ceteræ o. e. et s. *reliquiis*. Est tamen insolens loquendi genus 'reliquiæ mortis,' pro eo, quod post mortem reliquum est, i. e. cadavere. Forsitan poëta aliquis ita loquutus fuerit: ap. probatos Scriptores prosæ inveniri vix credo.

Sacrosanctum caput Trib. pl.] Tribuni quippe plebis ἱεροὶ erant καὶ ἄσυλοι, verbis Appiani Bell. Civ. lib. I. p. 370. Hinc ap. Plin. 7, 44. cum Catinius Labeo Trib. pl. summum virum et honoratissimum, Metellum, ad Tarpeium præcipitandi caussa raperet, 'resistendi, sacroque sanctum repellendi, jus non fuit.' Sic ad Scipionem, criminis insimulatum, missi tribuni pl. ut eum 'comprehendere juberent, ac jure sacrosanctæ potestatis reducerent.' Liv. 29, 20, 10. De jure sacrum sanciendi vide Liv. 3, 55. et auctores quos notavimus supra, 3, 13. et 1, 23, 1. *Freinsh.* Add. Bud. ad l. I. D. de Justit. et Jur.

Tribuni pl.] Errat in eo Florus: jam enim tribunatu abierat Gracchus, quare abdicato magistratu sacrosanctus esse desierat. *Stad.*

Percussoribus auro pensatum est] Sicut Appian. lib. IV. ap. Vales. scripsit, Syracusanos idem pretium in capita Hippocratis et Epicydis constituisse. Plin. 33, 3. 'Septimuleius, C. Gracchi familiaris, auro repensum caput ejus excisum ad Opimium tulit; plumboque in ea addito, parricidio suo remp. etiam circumscripsit.' Diodor. ap. Vales. hæc tradit de L. Vitellio. Sed plus accredam Latinis Historiis. Extat elegans in hunc Septimuleium jocus Scævolæ, ap. Cic. de Orat. 2, 67. qui 'roganti' Septimuleio, 'ut se in Asiam præfectum duceret, Quid tibi vis,' inquit, 'insane? tanta malorum est multitudo civium, ut tibi ego confirmem, si Romæ manseris, te paucis annis ad maximas pecunias esse venturum.' Non tempero quin adscribam simile huic dicto, quod habet il Cortegiano del Castiglione, lib. 2. p. 89. *Don Giovanni di Cardona disse d'uno, che si voleva partir di Roma: Al parer mio costui pensa male, perche e tanto scelerato, che stando in Roma anchora col tempo potria esser Cardinale.* Freinsh.

Cap. 16 De Apuleiana Seditione scribunt Liv. 69. Appian. Civil. lib. 1. Plut. in Mario. Val. M. 3, 2, 18. Auctor de Vir. Ill. cap. 67, et 73. Oros. 5, 17. *Camers.*

§. 1 *Destitit. Tantum*] In his omnibus non satis expeditus est sensus, cui forsan ita quodammodo subveniri possit: *destitit. Qui (tantum an. viro Mar. dabat, nob. s. inim. cons. suo pr. confisus) occiso, &c.* Freinsh. Idem videbatur Annæ Fabri. Nec sine ratione. Nam si vulgatus ordo verborum et distinctio retineantur, omnia tribuuntur Mario, quæ Florus ab Apuleio facta voluit dicere. Ryckius malebat tolli *qui*, et distinctionem maximam poni post 'confisus.' Sed ita pendet sequens periodus.

Nobilitati inimicus] Forte scripse-

rit Auctor, *inicus*, h. e. *iniquus*. Idem enim mendum in Sall. Jug. 54, 6. 'Inimicum sibi certamen cum hostibus:' ubi patet *Iniquum* esse legendum. Sicut ap. Virg. 10, 889. 'Pugna congressus iniqua:' præterea hoc vocabulo in ea re uti amant scriptores. Varro ap. Non. in *Biceps*: 'Senatui iniquus,' ut recte citatur a Stadio, inf. 3, 17, 3. Tac. 14, 52, 4. 'Oblectamentis principis palam iniquum.' Horat. Carm. 1, 2, 51. 'Te nostris vitiis iniquum.' Sic ex diverso, *æquus* ap. Tac. 4, 14, 3. 'Drusus æquus adolescentibus, aut certe non adversus, habebatur.' Rem quod attinet, testantur id omnes fere. Val. M. 2, 2, 1. 'C. Marius, civis alioquin magnificus, sed novitatis suæ conscientia vetustati non sane propitius.' Tangit Sall. Jug. 84, 8. 'Hortandi caussa, simul et nobilitatem, uti consueverat, exagitandi, concionem populi advocavit.' *Freinsh.* *Inimicus* et *iniquus*, sæpe confundi observat Gronov. ad Liv. xxviii. 29. Hic nullam rationem video, cur *iniquus* potius legend. sit, quam *inimicus*. Emendationem loci Sallustiani occupavit Rivius.

Consulatu suo] Legend. *cons. sexto* ex Epit. Liv. nisi forte suum vocat, quod emerit, ut est ibidem: qualis jocus Cæsaris ap. Plut. in Sylla, cap. 6. in aliquem magistratum, qui quum diceret, sua se in eum potestate usurum: Recte, inquit, tuum dicis, quod emeris. Sed verius h. l. puto *sexto* legere. *Freinsh.*

Annio competitore] *Mumio* Palatinus. *Salm.* Advertendum, plurimum differre scriptores in nomine hujus. Auctor de Vir. Ill. cap. 73. vocat 'A. Mumium:' Liv. Epit. 69. 'A. Numium:' Val. M. 9, 7, 3. et Oros. 5, 17. Appian. Civil. lib. 1. p. 367. e. 'Nonium.' *Camers.* *A. Mumium* vocari etiam Gruterus mallet. *Freinsh.* *Anio* Naz. *Mumio* Pal. post. *Annonio* Reg. F, *Annio* Reg. Q, ceteri scripti et o. e. *Annio*, præter Plant. in quà est *A. Nonio*. Et ita hic et in Orosio v. 17. recte emendavit Fabricius. Nam Plutarch. et Appian. 'Nonium' vocant, et prænomen 'A.' est in Val. M. et Aur. Vict. lxxiii. ubi vid. Schott. et Pigh. ad U. 653.

C. Gracchum] 'Quinctium' quemdam, qui se Gracchorum fratrem ob oris similitudinem mentiebatur, 'Q. Metellus insiticium censu contra vim incitatæ multitudinis prohibuit:' eum Saturninus, quia populo gratum ob Gracchorum memoriam sciebat, sibi collegam, tertio quem ceperat tribunatu, cooptavit: quem primo magistratus sui die periisse in seditione invenio. Hæc ex Cic. pro Sextio, cap. 47. Val. M. 9, 7, 2. Appian. Civil. lib. 1. p. 369. *Stadius.* Val. M. cit. l. et 3, 2, 18. et 3, 8, 6. hominem 'L. Equitium' appellat: Cic. pro Sextio, cap. 38. 'Numerium,' et 'Quinctium.' *Freinsh.* Cicero de alio Graccho agit, quem diu post hoc tempus inimici P. Sextii in tribunatu illius occidere voluerant, A. U. 696. Hic in Auctore de Vir. Ill. cap. lxii. 'Quinctius' vocatur. Ex hoc Manut. ad Cic. pro Sext. cap. xxxiii. ap. Val. M. pro *Equitius* ubique legendum censet *Quinctius*; Pighius contra ad A. U. 651. illum e Val. M. emendandum. Sed Florus non recte scribit, Saturninum subditicium hunc Gracchum in locum Nonii subrogare voluisse. Nam ipsum sibi alterum tribunatum petiisse, et in Nonii occisi locum Tribunum pl. factum esse, tradunt omnes alii. Deinde Saturninus tertium Trib. pl. creatus est in annum sequentem una cum falso illo Graccho. Appian. i. Civ. p. 369.

Hominem sine tribu] Hoc est, servum, aut, ut alii scribunt, fugitivum. Libertini enim tribum habebant Esquilinam, aut quamcunque Urbanam, in qua censebantur. *Stadius.* Auct. de Vir. Ill. cap. 12. *Freinsh.*

'Hominem sine nomine' Perizon. Orig. Babyl. c. XI. exponit obscurum, ignotum. Ita hoc sæpe sumitur, ut apud eos, quorum loca ibi laudantur, et alios. Hic 'hominem sine tribu,' 'sine nomine,' interpretari possumus hominem, qui nec civis Rom., nec liber erat. Qui tribum Romæ habebat, civis erat: qui nomen Romanum, liber. Quintilianus VIII. Inst. Orat. 3. addictorum et servorum differentias recensens: 'Propria,' inquit, 'liberi, quæ nemo habet, nisi liber, nomen, cognomen, tribum; habet hæc addictus.' Gracchum hunc autem pro fugitivo habitum fuisse scribit Appian. I. Civ. p. 369. et 'ex compedibus et ergastulo' hominem vocat Cic. pro Rabir. perduell. reo c. VII.

In familiam ipse se adoptabat] Lipsius malebat: *in familiam ipse se adoptarat*. Græv. Omnes vett. edd. perperam *subito titulo*: nec melius Voss. 3. *subducto*. 'Subdito titulo' est falso, adscito, supposito nomine, ut 'Subditus filius' pro supposito, ap. Terent. Heaut. V. 3. 12. et Liv. XL. 9. Nam falso se gerebat pro filio Ti. Gracchi, et per mendacium familiæ Gracchorum inserebat. Cic. Brut. LXVIII. 'C. Stajenus, qui se ipse adoptaverat, et de Stajeno Ælium fecerat.'

§. 2 *In verba sua jurare*] *In verba jurare*, vetus editio: cui consentiunt scripti omnes: possumus igitur *sua* ejicere, tot consentientium auctoritate id jubente. *Salm.* Sic o. Pall. et e. v. Gruteri, itemque nostra: aliæ *in verba sua jurare*. Freinsh. *Sua* nusquam invenio ante Edd. Vineti et Stadii. Nec opus erat addi. Vid. Liv. III. 20. et XXII. 11. *In verba jurare* est, jurando repetere verba, quæ alius, sive suo, sive alterius nomine præit. Liv. VII. 5. 'Nisi in quæ ipse concepisset verba juraret.' Ovidio Ep. Acont. 27. est 'compositis ab alio verbis se adstringere.' Proprium militum, qui jurabant in verba, quæ Imperator, vel alius ejus nomine, præibat. Gronov. ad Tac. I. A. 7. et Schel. Dissert. I. ad Polyb. Sed Saturninus non tam in verba sua jurari volebat, quam in legem. Addiderat enim Legi Agrariæ sanctionem, ut intra quintum diem, quam plebs eam scivisset, Senatus in illam juraret: qui jurare non vellet, is Senatu moveretur, et pecunia multaretur. Plut. in Mario, et Appian. I. Civ. p. 367.

Aqua et igni] Idem scribit Aur. Victor c. LXXIII. quod tamen alii sanctione legis comprehensum fuisse non dicunt. Et Saturninus demum post discessum Metelli ab Urbe ad plebem tulit, ut ei aqua et igni interdiceretur. Plut. Appian. et Epit. Liv. LXIX. De interdictione aquæ et ignis Bud. ad l. 2. D. de Pœn. Manut. de Legib. Rom. c. XIX. Sigon. II. de Judic. 5. Briss. III. Antiquit. 5. et Interpp. Cæsaris ad VI. B. G. ult.

Unus] Metellus Numidicus. Vid. Cic. pro Sextio, cap. 16. Vell. 2, 15, 5. Val. M. 3, 8, 4. Appian. Civ. lib. I. p. 369. Auct. de Vir. ill. cap. LXXIII. *Freinsh.*

§. 3 *Perculsa*] Regg. Flor. Fran. Edd. B. S. J. et A. *percussa*. Hæc quoque sæpe commutantur. Vid. Drakenb. ad Sil. II. 213. Hic retineo *perculsa*. Sall. Jug. XXXII. 'Perculsa omni nobilitate,' et rursus ib. XLI. et LXXIII. In Suet. Cal. XXXV. 'Ptolemæum non alia de causa repente percussit,' Perizonius recte emendabat *perculit*, ut ap. eumd. Tiber. LV. et Ner. XXXV. Nam est idem atque, adflixit, quo eadem significatione utitur Suet. Aug. LXVI. Tib. LI. et LII. Add. Reitz. in Ambiguis.

Quum jam tertium annum dominaretur] Id. App. Claudius, ap. Liv. 6, 40. de tribunis sæpius refectis, 'L. illum Sextium, et C. Licinium, perpetuos (si Diis placet) tribunos, tantum licentiæ novem annis, quibus

regnant, sumsisse,' &c. *Freinsh.* Designatus quidem erat tertium Tribunus pl. in annum sequentem, sed non multo post occisus est. Plut. et App. Magl. *jam in t. a.*

§. 4 *Ut Glauciam Cos. faceret*] Eadem Appian. Civ. lib. 1. p. 369. Quod tamen non pertendit: Cic. Bruto, 62, 8. nec Florus id ait, sed de conatu tantum testatur; secus quam locum hunc intellexit Vir doctus, in Animadv. 2, 7. qui fallitur ipse, dum Florum autumat falli. *Freinsh.* Est ille Hadr. Junius.

Regem ex satellitibus suis se appellatum lætus accepit] Summum crimen in libera rep. præsertim Romana, quæ nomen hoc abominabatur: quale etiam Cæsarem afflixit; quamvis nec accepto regis nomine, sed levi quadam suspicione: quasi oblatum non satis bona fide rejiceret. Hinc Cic. Phil. 11, 19, 6. ad Antonium, qui Cæsari Lupercalibus diadema imposuerat: 'Tu, tu, Cæsarem occidisti Lupercalibus.' Suet. item, in Vita, 80, 1. huic rei necem Cæsaris maturatam adscribit: 'Quæ caussa conjuratis,' inquit, 'maturandi fuit destinata negotia.' *Freinsh.* Oros. v. 17. ab aliis 'Regem,' ab aliis 'Imperatorem' vocatum scribit. *Suis* abest a Magl. Berol. Duisb. Fran. et e. v. *Se* a Naz. Ryck. Voss. 3. et Edd. B. S. P. et J. Illud abesse potest; hoc nequaquam.

§. 5 *Conspiratione Senatus*] Vid. Appian. I. Civ. p. 369. et Cic. pro Rabir. VII. 'Conspiratio' pro consensu, in bonam partem, Freinsh. in Ind. Locus Justini ibi adnotatus est XXXIV. 1. Sic Cic. X. Fam. 10. et 11. Off. 5.

Ipso quoque jam Mario Cos., quoniam tueri non poterat, adverso] Eand. Mario culpam impingit Epit. Liv. 69. loco vulnerato, quem ita constituo: 'Quibus rebus concitato senatu (in cujus caussam et C. Marius, homo mutabilis, et varii consilii, ingeniique semper secundum fortunam, transierat, cum eum tueri minime posset): oppressus armis,' &c. de Saturnino loquitur. Reliqui non attingunt hoc ulcus, sed tantum plenis buccis prædicant, Saturninum a Mario eversum, quos inter Vell. 2, 12, 6. Val. M. 8, 6, 2. *Freinsh.*

Directa in foro acies] Ryck. *directa in foro acie.* Paullo ante: *Tum vero conspiratione Senatus.* Sic Lips. scribend. censuit deleto τῷ *jam.* Græv.

Expulsus inde, in Capitolium] *Expulsus, inde Capitolium invasit,* omnes scripti. *Salm.*

Inde Capitolium] Sic o. Pall. Gruteri, et nonnulli Mss. Vineti. Sed Impr. q. *inde in Capit.* quod si recipias, *invasit* mutandum sit in *evasit.* Observandum autem, solenne fuisse hoc refugium seditiosis et tumultuantibus. Exempla ap. Liv. 3, 15, 7. Nostrum supr. 3, 14, 7. Tac. 3, 69, 7. *Freinsh.* *In* neque in aliis scriptis, neque in editis ante Vinetum, cujus libri quidam id habebant, legitur. Cap. præced. 'Fatale familiæ suæ Capitolium invasit.'

§. 6 *Abruptis fistulis*] Cic. pro Rabirio fine Fragm. Vide Rycq. de Capitolio, cap. 37. *Freinsh.* Cic. l. d. 'C. Marius, quod fistulas, quibus aqua suppeditabatur Jovis O. M. templo, præcidi imperarat.' Pompon. l. 18. D. de Servitut. Prædior. Urb. 'Fistulas, per quas aquam ducas.' Vid. Briss. de V. S. et VI. Form. p. 552.

Per legatos] An hi vere legati fuerint, disputat Gentilis, de Legat. 2, 9. *Freinsh.*

Pœnitentiæ fidem faceret] I. e. faceret, ut Senatus crederet eum pœnitere eorum, quæ fecerat. Plin. IX. Ep. 21. 'Libertus tuus, cui succensere te dixeras, venit ad me, advolutusque pedibus meis, tamquam tuis, hæsit, flevit multum, etiam tacuit: in summa fecit mihi fidem pœnitentiæ. Vere credo emendatum, quia deliquisse se sentit.' 'Fidem facere

alicui' est, facere ut is, cujus persona in dativo exprimitur, credat ei, qui 'fidem facere' dicitur; non, quod Vir doctus putavit, facere ut credatur illi, cui aliquis 'fidem facere' dicitur. Neque enim Saturninus legatis ad Senatum missis faciebat, ut Senatui crederetur; sed ut Senatus ipsi crederet: nec libertus ille, ut Plinio crederetur; sed ut Plinius liberto crederet. Ita semper alii utuntur hoc genere loquendi. Vid. Cic. ad Att. VII. 8. Liv. XXI. 47. et XXV. 8. Cæs. IV. B. G. 11. Curt. IV. 9. Similiter 'fides alicui fieri' dicitur, quum fit, ut aliquis credat, quum alicui persuadetur. Cæs. III. B. C. 101. 'Neque multo post de prælio facto in Thessalia cognitum est: ut ipsis Pompeianis fides fieret.' Et in his sæpe omittitur dativus personæ. Flor. IV. 10. 4. 'Quum fidem ipso fecisset,' nempe, Romanis. Cæs. V. B. G. 41. et Liv. XXXIII. 31. Nec adhuc inveni quemquam aliter loquutum, quam Justinum XXXVIII. 9. 'Interjecto tempore, quum fidem illi [Demetrio] etiam suscepti liberi fecissent, eodem comite repetita fuga est:' i. e. quum liberi fecissent, ut crederetur illi, nec deinceps fugam tentaturus videretur. Sed ap. alios ea significatio hujus phraseos est, quum illi additur dativus rei. Mela I. 7. 'Faciuntque ei fabulæ aliquam fidem.' Curt. VI. 2. 'Fecerant fidem rumori temere vulgato Græci milites.' Justin. I. 7. 'Ut affirmationi suæ fidem faceret,' ubi frustra Schefferus *affirmatione sua*. Flor. I. 1. 17.

Degressus] Ita libri Vineti et pleriqne alii. Sed Pal. 1. Berol. Duisb. Fran. Voss. 2. et Edd. vett. excepta Ald. *digressus*. Male; ut sæpe ap. alios. Vid. hic Vinet. Sigonium ad Liv. V. 46. VII. 24. XXIII. 27. et XXIX. 2. Pichen. et al. ad Tac. II. H. 66. et Rittershus. ad Oppian. II. Cyneget. 80. post Commentarium. Nec recte Ciaccon. in Sall. Ju. XLIX. tuetur *monte digrediens*.

Cum ducibus factionis receptus in curiam est] V. e. *factionis in curiam aggressus est*: ut forte fuerit, *congressus est*, vel aliud quid: nam nec Pall. conspirant, quippe 2. *regressus*: stant tamen duo alii pro vulgata. *Grut.* Editio nostra præfert, *receptus in curiam est*: non absurde, præsertim cum illud *aggressus* videatur repetitum ex superiore linea, ubi fuerat *degressus*: et consentit historia. Appian. Civ. lib. 1. p. 370. 'Consul in Curiam eos [Apuleium, et socios] inclusit, velut, legitime sumpturus de eis supplicium.' *Freinsh.* Berol. et Duisb. perperam cum Pal. 2. *regressus*.

In curiam] 'Hostiliam,' ut patet ex Vell. 2, 12, 6. modo citato. De hac, aliisque curiis, vide Pompon. Lætum, in opusculo de Antiqu. Rom. 2, 26. *Fr.*

§. 7 *Ibi cum facta irruptione populus*] Appian. Civ. lib. 1. p. 370. modo citata: 'Plebs curiæ tegulas convulsas jaciebat in inclusos.' Quidam tamen nominatim in Rabirium cædem ejus conferunt, ut Epit. Liv. 69. si modo sana ejus loci lectio; nam in antiquioribus edit. est, *Bello quodam interfectus est*: ex quo Sigonius effinxit *A Rabirio quodam*, quod ceteri deinceps editores receperunt, temere fortassis; cum non a Rabirio interemptus sit, si Ciceroni, in defensione ejus, credimus, sed Scæva quodam servo: quod equidem magis credibile est, quam Rabirium immixtum fuisse isti cœtui: putem igitur potius reformandum fuisse in Epit. Liv. *Telo quodam interfectus est*. Idem. A Rabirio caput ejus per convivia circumlatum fuisse scribit Aur. Victor. c. LXXIII.

CAP. 17 Scribunt hoc idem Epit. Liv. 70. et 71. Val. Max. 9, 5, 2. Auctor de Vir. Ill. cap. 66. Oros. 5, 18. Appian. Civ. lib. 1. p. 371. *Camers.*

§. 1 *Livius Drusus*] Senecæ de hoc judicium vide, Consol. ejus ad Marciam, 16, 5. Plut. in C. Graccho, cap. 11. est ἀνὴρ οὔτε γεγονὼς τινος Ῥωμαίων,

οὔτε τεθραμμένοι χεῖρον. Similia Dio in Excerpt. ap. Vales. p. 638. De hoc Obsequens, cap. 114. 'Libius Troso, P. Tarquinius leges ferentes cum bellum Italicum consurgeret:' ubi forte legend. *Livio Druso Pl. tribuno, leges ferente.* Freinsh.

§. 2 *Ut nec prima illius*] Probo ex iisdem vett. *ut ne prima illius flamma.* Salm. Sic o. Pall. quod probat Salmasius. *Freinsh.* Sic quoque alii o. s. et vett. Edd. *Nec* a Vineto, puto, ortum deinde per alias Edd. propagatum est. Hoc quidem præferebat Tollius, et Florus etiam alibi eo usus est, pro, ne quidem. Vid. ad II. 8. 12. Sed ap. alios quoque 'ne' eadem significatione inveniri ostendit cl. Burm. ad Quintil. VI. Inst. Orat. 1. Schottus quoque IV. Nodor. Cic. 16. ex antiquis membranis Ciceronis I. Tusc. 29. adfert: 'Nec secerni, nec dividi, nec discerpi, nec distrahi potest: ne interire igitur.' Hoc alii in suis non videntur invenisse. In Liv. XLIV. 36. quem locum laudat Schottus, constanter scribitur: *neque enim ne his cunctationem aperuerat suam.* Gronov. tamen ibi mavult: *nam ne his quidem cunctationem aperuerat suam.* *Prorogaret*, quod habent Edd. B. S. et A. in nullis aliis inveni.

§. 3 *Gracchi*] Ejeci vocem, quam inculcaverant alii: nam omnes, quos vidi, retinent *Caii Gracchi:* male omnino, quo enim referas illud *diviserant?* nempe ad utrumque Gracchum, non alterutrum, multo minus etiam ad equites Romanos: totum igitur locum alio modo interpunxi. Vide Dionis Excerpta ap. Vales. p. 625. *Freinsh.* Prænomen est in Naz. Pall. Ryck. Duisb. Fran. Voss. et o. e. Nec dubito, quin etiam in Toll. ac Regg., saltem quibusdam horum, fuerit, etsi ex iis nihil adnotatum est. Colerus ad Sall. Orat. II. de Rep. Ordin. legit, *C. Gracchus diviserat*, et *fecerat.* *Fecerat* habet etiam Ryck. Sed præfero conjecturam Freinshemii. Ti. Gracchus non tulit quidem legem de judiciis a Senatu ad Equitem transferendis; sed tamen, ut auctor est Plutarchus, promiserat se legem judiciariam de judiciis inter Senatum et Equites communicandis laturum. Et Dio de eo in Excerpt. Peiresc. Καὶ τὰ δικαστήρια ἀπὸ τῆς βουλῆς ἐπὶ τοὺς ἱππέας μετῆγε, *transtulit*, i. e. transferre voluit, ut in Suet. Cæs. XV. 'Transferebat,' et ibid. XXIX. 'Pepigit.' Non enim Tiberius hoc effectum dedit, sed deinde frater ejus Caius: quod quum fortassis Magister aliquis paullo doctior sciret, potuit is hic adpingere prænomen *Caii.* Perizonius ad h. l. scripserat: Leg. *Judiciariæ leges Gracchi.* Sic supr. I. 3. 'Citavere leges nefas.' Liv. XXX. 31. 'Mamertinorum periculum et Sagunti excidium nobis pia ac justa induerunt arma.' Distinctio a Freinsh. ante 'Equites' posita est in Ryck. Fran. Edd. V. B. P. et Plant. Ceteri Editores eam rejecerant post 'Romani.'

Bicipitem ex una fecerant civitatem]. Varro ap. Non. in dictione *Biceps*, eisdem fere verbis citatur: 'Gracchus senatui iniquus, equestri ordini judicia tradidit, ac bicipitem civitatem fecit, discordiarum civilium fontem.' *Stadius.* 'Diductam civitatem' nominat Tac. 4, 17, 4. *Freinsh.* Plutarchus scribit C. Gracchum judicia inter Senatum et Equites communicasse, et 300. Senatoribus totidem ex Equestri ordine judices addidisse. Eum falli multis testimoniis veterum ostendit Manut. de Legib. Rom. cap. XV. Nam hoc Drusus fecit. C. Gracchus solos Equites judicare voluerat. Itaque forsitan etiam in eo erravit, quod de Ti. Gracchi lege judiciaria prodidit.

Fata fortunasque principum] Sic v. e. sic Pall. tres: quo quid clarius? et tamen posterius impr. intruserunt, *patrum, vitasque: fata fortunasque patrum, vitasque principum.* Grut. Hæc

res inter causas Belli Servilis in Sicilia ponitur, in Diod. lib. 34. ecl. 2. *Freinsh.* Lectio illa, quam merito damnant Viri docti, est in Regg. Edd. Ald. Camert. et Vineti. In Edd. B. S. P. et J. *fata Patrum, vitasque principum.* Ryck. Duisb. Fran. Voss. et v. e. consentiunt cum Pall. Tollius hic rursus siluerat. Amst. nescio qua auctoritate, *fata fortunasque principum, vitasque principum.*

Interceptis vectigalibus] Vide supr. 2, 12, 13. *Freinsh.*

Pecularentur suo jure remp.] Qui ordinem seriemque, quæ hunc locum nectit, videat, certo pronuntiet, scribendum esse, *peculabantur,* cui scripturæ robur addit favor optimorum librorum et veteris editionis: paulo supr. illa verba, *vitasque patrum,* foras sunt ejicienda: quæ pro certo habeo esse ab aliquo inepto adtexta: brevius et verius libri, *ut qui fata fortunasque principum:* vox *patrum,* quam intruserant, quibus rationibus permoti? nonne tunc patres, principes erant in rep.? deinde illud, *vitasque,* nonne est plane supervacaneum, cum præcesserit, 'fata?' Omnino studiosus aliquis ad oram libri adleverat hæc verba glossæ instar obtinentia: quæ postea nescientes librarii temere reconcinnata in contextum receperunt. *Salm.* *Peculabantur*] Sic rescripsi. Pall. o. itemque vet. ed. Virisque doctis volentibus. Impr. *pecularentur:* male. *Freinsh.* *Peculabantur suo jure rempublicam*] Hoc est, corripiebant et furabantur pecuniam publicam, nemine impediente. Superius lib. I, 17. 'Captisque superioribus jugis in subjectos suo jure detonuit:' ubi vide quæ notavi. *Græv.* *Pecularentur* non inveni ante Vinetum. Voss. 1. et 2. tamen *specularentur.* Fran. *speculabantur:* *s* adjectum est capiti hujus vocis e fine præcedentis. *Suo jure* perperam omissa erant in Naz.

Exilio Metelli] De quo supra, 2, 16, 3. *Freinsh.*

Damnatione Rutilii] P. Rutilius Ruffus, qui Cos. fuerat cum C. Manlio, anno 648. vir innocentissimus, lege repetundarum interrogatus, et conspiratione equitum, qui tunc judicabant, ex invidia condemnatus est: quod cum Q. Mucio Scævolæ in Asia legatus fuisset, Asiaticos a publicanorum (qui equites erant) injuriis defendisset: quare omnes civitates Asiæ legatos, secessum ejus opperientes, et ad se ut veniret invitantes, obviam miserunt: a Sulla etiam revocatus, longius, ne quid contra leges faceret, in exilium recessit. Smyrnæ eum exulasse, in Bruto scriptum est. *Stadius.* Ex Vell. 2, 13, 2. Ascon. in Divinat.: Liv. Epit. 70. Sen. de Provid. cap. 3. Val. M. 6, 4, 4. Cic. in Bruto. Egregium hujus dictum recenset Sen. de Benef. 6, 37. mortem et bona Smyrnæis relicta. Tac. 4, 43, 8. brevem, sed egregiam laudem Cicero, pro C. Rabirio Posthumo, cap. 10. de Oratore, 1, 53. et pro Fonteio, cap. 13. Meminit et Dio, in Excerpt. ap. Vales. pag. 627. *Freinsh.* Solus Ascon. in Divin. Cic. in Verr. XVII. scribit Rutilium Q. Mucii Quæstorem in Asia fuisse: de quo disputat Perizon. Animadv. c. II. p. 58.

§. 4 *Pares opibus, animis, dignitate*] Justin. 16, 3, 1. 'Inter pares assiduum discordiæ malum:' adde eund. 13, 2, 3. hinc ap. Tac. 2, 47, 7. cum in Asiam ad introspiciendas sociorum res aliquis mittendus esset, 'dilectus est M. Aletus e prætoriis, ne consulari obtinente Asiam, æmulatio inter pares, et ex eo impedimentum, oriretur.' Idem, 14, 46, 2. 'Æmulis inter se per nobilitatem, Volusio, atque Africano.' Præter has aliam discordiæ Cæpionis cum Druso caussam adfert Plinius, 33, 1, 18. cum ait, cœptam 'ex anulo in auctione venali.' Vide etiam Dionis Excerpt. Vales. pag. 628. Liv. Epit. 70, 5. *Freinsh.*

Unde et nata Livio Druso æmulatio accesserat] Mirum hoc ulcus intactum reliquisse tot eruditos editores, qui huic Scriptori tantum olei operæque impenderunt. Sane si attendissent, non potuissent non improbare genus loquendi Latinis auribus inauditum. Quis enim conjungit hæc, 'ex his rebus nata Livio Druso æmulatio accessit?' Aut quis dicit 'huic ex hac re nata accessit æmulatio?' Nullus dubito quin *accesserat* sit interpretatio τοῦ 'nata,' quæ ex margine a magistro adscripta intrusa est in contextum, ex quo, si salvum velimus Florum, ejicienda est, legendumque: *In hoc statu rerum pares opibus, animis, dignitate (unde et nata Livio Druso æmulatio) equitem Servilius Cæpio, Senatum Livius Drusus asserere.* Sæpius scioli et indocti voces quasdam interposuerunt, ut et aliis in locis ostendimus, et in hoc ipso capite non unum exemplum occurrit. N. Heinsio, quo cum de hoc loco egeram, commodius videbatur, si τὸ *accesserat* mutaremus in *exarserat* interjecto τῷ *et*, nec tamen prorsus necessarie. Legebat igitur: *unde et nata Livio Druso æmulatio exarserat.* 'Tanta exarsit ambitio' ap. Liv. III. 35. *Græv.* Tollius Fort. XXII. vel *accesserat*, tamquam glossam, ejiciendum censet, vel legendum, *et inde nata Drusum æmulatio accenderat.* Nam nomen *Livii* hic et paullo post tollendum putat. De studio Cæpionis erga ordinem Equestrem etiam Cic. Brut. LXII.

§. 5 *Signa, aquilæ, et vexilla aderant. Ceterum sic urbe in una quasi in binis castris dissidebatur*] Quid hic *ceterum?* Hac vocula utuntur cum ad aliam narrationem transeunt, non in eadem periodo, de eadem re loquentes. Si illam expunxeris, Floro sua constabit integritas. Ideo *signa, aquilæ, et vexilla aderant*, ut in urbe pugnarent æque ac in campo de principatu. Equidem *ceterum* hic alienum est. *Græv.* *Ceterum* pro, sed, sæpe Florus et alii ponunt: verum id huic loco non optime convenit.

Nobilitatis elegit] Meliora exemplaria *delegit* habent: nec veteri editioni, aut alteri Palatino, assentiendum est, *abegit* præferentibus: ubi lib. II. cap. IV. 'In causa belli Saguntbus electa est, vetus Hispaniæ civitas,' eadem loquutio. *Salm.*

Elegit] Aliæ edd. aut *eligit*, aut *egit:* vetus vero *abegit*, quod ultimum quoque in Pal. 3. Sed primo loco positum adserunt Pall. duo reliqui. *Grut.* Nimis tamen languere videatur oratio retenta hac voce: quapropter ex ductu literarum reformem, *ejecit*, eleganti sensu; multo tamen meliore illo, quem ex scriptura, quam Salmasius indicat, effingo. Veteres enim illi *delegit* habent: unde legendum aio, *dejecit:* consideretur tota loci sententia, hujusque etiam verbi proprietas: nemo negabit quin illi alteri præcellat. Vide Ascon. p. 5. Ap. Sen. etiam ad Marciam cap. 2. malim, 'Jecerat nulli cessura ponderi fundamenta,' quam *legerat*. Freinsh. Nec hoc fert Latina lingua 'reum eligere.' Rectius edd. nonnullæ: *reos egit*. Græv. Non scio, quæ sint illa meliora exemplaria ap. Salm. Nam ipse in libro suo e Naz. et Pal. post. adnotarat *elegit*, e Pal. pr. *abegit*. Nec video, quæ præcipua elegantia sit in *ejecit*, vel *dejecit*, quæ substitutum it Freinshemius. *Elegit* est in aliis o. s. et e. præterquam in Junt. et Cam. quæ habent *eligit*. *Reos egit* Latinissimum est. Ovid. Epist. Hypermn. 120. 'Quid fiet sonti, si rea laudis agar?' Idem Remed. Am. 388. Nuc. 56. et Liv. XXIV. 25. Add. Heins. ad Ov. Epist. Parid. 324. Fateor tamen me non intelligere, cur ratio linguæ Latinæ non patiatur dici, 'elegit reos principes nobilitatis,' pro, e magno numero nobilitatis duos illius principes elegit, quos reos faceret. Scaurum a Cæpione repetundarum, non ambitus, pos-

tulatum esse in Orat. Cic. pro Scauro scribit Asconius, cui tutius credi potest. Vid. cl. Wesseling. I. Obs. 11. Philippum ab eodem ambitus reum factum, quod hic prodit Florus, nondum alibi legi.

§. 6 *Gracchanis legibus, eisdem socios*] Altera lectio in uno Pal. quam tamen mendosam censeo, hæc est: *plebem ad se Gracchanis legibus evocavit, socios ad plebem spe civitatis erexit:* viderint illi, quibus gustus sapit, quid sapiat hæc lectio: nobis religioni est vulgatam sollicitare. *Salm.* In fine periodi pro *erexit*, commodius videatur *traxit*. Freinsh. Pal. et Ryck. *plebem ad se Gracchanis legibus evocavit, socios ad plebem spe civitatis erexit.* Damnat hanc lectionem maximus Virorum Salmasius, et vulgatam non esse sollicitandam præcipit. Inviti dissentimus ab eruditorum Principe. Sed lectio vulgata quid sibi vult? Quid est *ad se plebem erigere:* et *socios ad plebem erigere?* quis ita loquitur? Vidit Lipsius etiam absurditatem hujus scripturæ, qui olim in cathedra Leidensi monuit in vetere suo libro pro *eisdem* scribi *advocavit*, et pro *erexit* legendum esse conjicit *allexit*. Sed Ryckianus et Palatinus veram nobis scripturam servarunt, priorum dumtaxat verborum. *Evocare ad se plebem* est, concitare seu perpellere plebem ad arma capienda nullo habito delectu. Nam hæc proprie dicitur evocatio, ut de tumultu, cum, ut notat Donatus ad Eunuch. Terentii, ‘Dux alloquitur cives: Qui rempublicam salvam esse vultis me sequimini.’ Veterani etiam, qui sine tumultu sollicitantur a ducibus, et ex agris ad arma vocantur, non conscribuntur, evocati dicti sunt. Suet. Aug. 56. ‘Adfuit et clientibus, sicut scutario cuidam, evocato quondam suo, qui postulabatur injuriarum.’ Sed evocatos quis ignorat? Cic. pro Rab. ‘De te ipso, inquam, Labiene, quæro, cum ad arma Consules ex senatusconsulto evocassent:’ sic enim recte ibi veteres libri. Hinc et ab hominibus ad res transfertur. Cic. de Fin. ‘Probitatem præmiorum mercedibus evocatam.’ Id. x. ad Att. 8. ‘Sed super hac re nimis; ne meam ipse συμπάθειαν jam evocem.’ Totum itaque locum sic constituendum puto: *plebem ad se Gracchanis legibus evocavit, eisdem socios ad spem civitatis erexit:* cap. seq. ‘Ad quam spem eos cupidine dominationis Drusus erexerat.’ Cum excidisset in nonnullis libris vox *evocavit*, labes illa secuta est, conjunxerant tum *erexit ad se plebem*, inde necessario inserendam esse crediderunt vocem, ut posteriora verba prioribus responderent, ad quam etiam socios erigerent. Nullam autem invenerunt aptiorem ut posteriora verba prioribus responderent, quam quæ in superiore versu legebatur, *plebem*, hoc sensu, nisi fallor: Ad plebem aggregabat socios suis legibus Gracchus: sed inepte hercule, et perquam absurde. *Evocavit* probat quoque N. Heinsius, sed sequentia hoc modo refingit: *eisdem socios ad plebem additos spe civitatis erexit:* τὸ *additos* nimirum vult inseri, quod exciderit. *Græv.* Freinshemius in Ind. exponit, plebem sibi, et socios plebi reddidit faventes. Eodem modo Rupertus; adjunxit sibi plebem, et rursus plebi socios. Sed hoc recte rejecerunt Grævius, et Tollius Fort. XXII. tamquam Latinis incognitum genus loquendi. Scriptura Pal. pr. et Ryck. etiam est in Florent. vulgata in aliis scriptis, et o. e. Non possum mihi persuadere *evocavit* a Floro profectum esse. Nam quæ de ‘evocatione militum’ dicuntur, mihi ab hoc loco aliena esse videntur. Neque enim hic sermo est de militia, aut civibus ad arma sine delectu concitandis, sed de studio Drusi in conciliandis sibi plebis et sociorum animis; idque manifesté indicant illa, quæ mox de largitionibus Drusi dicuntur. Altera

pars emendationis Grævianæ non spernenda est: nam 'erigere aliquem ad spem' frequens est optimis Scriptoribus. Tollius legit *plebem ad se Gracchanis legibus, socios ad plebem spe civitatis traxit. Eisdem*, quod est in plerisque Mss. abest a libris, qui habent *evocavit*. Et potest sine detrimento sententiæ abesse: quamquam, si retineatur, nihil erraverit Florus. Nam quod Rupertus scribit, se nullam legem Gracchi de civitate Italicis danda nosse, id non cogitanti excidit, nec memori eorum, quæ in Vellei. II. 6. et Appian. I. Civ. p. 363. legerat. *Traxit* Tollius sumsit a Freinshemio. Hoc Perizonio quoque non displicebat, et habet, quo se tueatur. Liv. XLIII. 17. 'Adversus amentiam eorum, qui ad Macedonas gentem trahebant.' Add. supr. ad II. 12. 3. et Gronov. IV. Observ. 4. *Erexit* retineri non potest, nisi, quod hic adnotarat Perizonius, statuatur ellipsis unius verbi. Nam scripserat, *erexit* vel tantum respicere ultima verba, vel pro eo legendum esse *traxit*. Vid. similia supr. III. 21. 26. Sed ne sic quidem quidquam bonæ sententiæ est in verbis *ad plebem*. *Allexit*, quod malebat Lipsius, Tollius observat confirmari e Freculpho, qui I. 6. 12. dicit Latinos a Druso 'spe libertatis illectos.' Amstelodamenses ediderunt conjecturam Grævii. Ego de hoc loco nihil possum constituere, ob eamque causam scripturam veterem, quamvis corruptam, revocandam existimavi. Sed conjectura Freinshemii mihi probabilior videtur ceteris.

Exstat vox ipsius] Etiam in Auct. de Vir. Ill. cap. LXVI. *Freinsh.*

§. 7 *Aderat promulgandi dies*] Errat Florus. Non promulgandi, sed rogandi seu ferendi legem dies aderat. Promulgata jam antea lex erat. Mox merito insolentiæ accusant hoc loquendi genus *obrogare de legibus:* omnes enim scriptores idonei, et ipse Florus alibi mavult 'obrogare legibus.' Nam 'obrogare legi' est, legem priori legi contrariam ferre, ut 'obducere alicui alium.' *Græv.* Non scio, quis præter Florum dicat Legem eo die 'promulgari,' quo populus eam, postquam per trinundinum promulgata fuerat, in comitiis jubebat. Rectius supr. c. 14. dicit, 'Postquam rogationis dies aderat.' Liv. v. 30. 'Quum dies ferendæ legis venisset.' Vid. Gruch. Lib. I. de Comit. et Manut. de Legib. Rom. c. XXXIV. et seq. Add. tamen n. 9.

§. 8 *Obrogare de legibus*] Insolens loquendi forma; mihi quidem usu incognita: supra, 3, 15, 4. fuit; 'Obrogare auso legibus suis Minucio tribuno,' quomodo quin hic quoque scribatur, non video quid vetet. *Freinsh.* Pal. pr. *abrogare de lege*. Pal. post. Ryck. Magl. Voss. 1. 2. Edd. B. S. P. A. et Camert. *abrogare de legibus*. Junt. *abrogare legibus*. *Obrogare de legibus*, quod habent ceteri s. et v. e. non credo usquam alibi legi, et Ryckius ac Perizonius quoque delendum censebant *de*. Philippo collum obtortum, quod legi agrariæ resisteret, scribit Aur. Vict. LXVI. At Val. M. IX. 5. quod Drusum concionantem interfari ausus fuisset.

Sed apprehensum] Nota immanem Tribunorum potentiam, qui ad Cos. etiam summum honorem gerentem, viatorem audebant mittere. Exempla ap. Liv. 2, 56, 15. 4, 26, 9. 5, 9, 5. immo censorem in vincula ducere, ap. eund. 9, 33, 23. etiam triumphaturos vetare. Sueton. Tib. 2, 14. pertinent huc quæ notavi supr. 3, 15, 6. *Freinsh.*

Viator] Dissentit expresse Val. M. 9, 5, 2. 'Obtorta gula, et quidem non per viatorem, sed clientem suum:' locum indicavit Camers. *Idem.*

Sanguis in ora et oculos redundaret] Sic Pall. o. et v. e. Videatur tamen etiam legi non male posse, *in aures:* cur enim *in ora* potius, quam *in os,*

Auctor scripserit? Plinius, 7, 44. 'Tanquam parum esset, faucium certe intortarum, expressique per aures sanguinis, pœnam exactam esse:' hoc autem erat 'obtorto collo duci.' Auctor de Vir. ill. cap. 66. de hoc ipso facto; 'Consuli legibus agrariis resistenti, ita collum in comitio obtorsit, ut multus sanguis effiueret e naribus:' quod alii aliter efferunt. Tac. 4, 70, 2. 'Quantum obducta veste, et adstrictis faucibus niti poterat.' Cic. Verr. 4. 10. 'Quem obtorta gula de convivio in vincula atque in tenebras abripi jussit.' Vide Comment. ad Juv. 10. 88. *Idem*. Et Turneb. XXVIII. Advers. 34. *Ora* est in omnibus libris, nec video, cur mutandum sit.

§. 9 *Latæ jussæque leges*] *Latæ leges* interdum dicuntur, quæ tantum promulgatæ sunt. Liv. XXVI. 2. 'Agendum cum Tribunis pl. esse, primo quoque tempore ad plebem ferrent, quem cum imperio mitti placeret in Hispaniam. Ea res cum Tribunis acta promulgataque est.' Et ap. Liv. aliosque sæpe 'leges latæ' dicuntur, quæ numquam a Magistratibus perlatæ, nec a populo jussæ fuerunt. Interdum contra 'latæ leges' sunt perlatæ. Nam et 'ferri lex' dicitur, quum populi suffragiis committitur, et 'lata lex,' quæ a populo jussa et comprobata est: ut quum illis, vel illis Coss. legem aliquam latam legimus, quod plerumque cum effectu accipitur, pro, eam a populo jussam et acceptam esse. Nam qui rogabant populum, quod fiebat die comitiorum, quo populus in suffragia mittebatur, eodem die etiam 'ad populum ferre' dicuntur. Vid. Brisson. II. Formul. p. 131. Nec aliter potest intelligi, quum dicitur 'dies ferendæ legis.' Gruch. I. de Comit.

Statim socii flagitavere] Placet *flagitare*, ut optimæ membranæ exaratum habent. *Salm.* Ryck. ut optimæ membranæ aliæ: *socii-flagitare*. Græv.

Ægrumque rerum] I. e. ob res temere motas. Lucan. VII. 240. 'Æger quippe moræ.' Val. Fl. III. 737. ex emendatione Heinsii: 'Lea prolis ademtæ Ægra:' ubi vid. plura hujusmodi, et rursus ap. eumd. ad Vell. II. 88. Barth. ad Claud. IV. Consul. Honor. 167. et 1. in Rufin. 377. et Freinsh. in Ind.

Matura, ut in tali discrimine, mors abstulit] Simillimum illud Livii, 6, 1, 9. de Q. Fabio: 'Cui judicio eum mors, adeo opportuna, ut voluntariam magna pars crederet, subtraxit.' Idem, 22, 30, 9. de Gelone dicit: de Pisone Tac. 4, 21, 6. De ipso Druso hoc Seneca, de Brev. Vitæ, 6, 2. 'Subito vulnere per inguen accepto collapsus est: aliquo dubitante, an mors voluntaria esset; nullo, an tempestiva.' Sic Plin. Epist. 2, 1. 'Honoratum cognitioni Senatus mors opportuna subtraxit.' Ante complures annos de clarissimo quodam duumviro Vindelico similia quædam ferebantur. Ceterum de morte Drusi referunt omnes quos vidi, incerto auctore cæsum; præter Cicer. N. D. 3, 33. qui percussorem ejus nominat. 'Summo cruciatu,' inquit, 'supplicioque, Q. Varius, homo importunissimus, periit: sed, quia Drusum ferro, Metellum veneno, sustulerat, illos conservari melius fuit, quam pœnas sceleris Varium pendere:' in quibus tamen expeditior sententia fuerit, particula leviter trajecta, sic; *periit, quia Dr. fer. Met. ven. sustulerat: sed illos, &c.* Ampelius 'per insidias Philippi Coss. interfectum' scribit. *Freinsh.*

Nec ideo minus socii desierunt] Videtur dicendum fuisse, *nec ideo socii desierunt*, vel *nec ideo magis desierunt*, ut l. 17. §. 12. D. de Ædil. Edict. 'Non ideo magis fugitivus esse desinit.' Perizonius adscripserat omnino delendum esse *minus*, vel *desierunt*. Mihi placet sententia Frein-

schemii in Ind. negationes duas pro una positas esse. Hoc enim non infrequens esse ostendi ad Opusc. de Latinit. JCtor. p. 366. Add. Turn. xvi. Adv. 19. et xxx. 9. Muret. ad Catull. Carm. iv. et Schott. v. Observ. 16. idem observavit Jac. Gothofred. in l. 2. C. Th. de Veteran. l. 22. de Cohortalib. et l. 189. de Decurion. Flori phrasi non dissimilis est hæc Suetonii Ner. xliii. 'Nec eo secius quidquam ex consuetudine luxus atque desidiæ omisit, vel imminuit,' pro, eo magis. Nam *nec eo secius* est, nec eo minus. C. Nep. Milt. ii. 'Neque eo secius Atheniensibus, a quibus erat profectus, officia præstabat.' Et Attic. ii. 'Neque eo secius adolescentem Marium hostem judicatum juvit opibus suis.' Add. doctiss. Beitzium in Ambiguis, v. *Magis.*

Cap. 18 Bellum sociale scribunt Epit. Liv. 71. et seqq. Latius Appian. Civ. lib. 1. p. 373. &c. Auctor de Vir. Ill. cap. 63, et 75. Val. M. 8, 6, 4. August. Civ. 3, 17, et 26. Plin. 33, 1. Eutrop. 5, 1. Oros. 5, 18. Euseb. Lib. Temp. Solin. cap. 2. Plut. Sulla cap. 8, &c. Strabo, lib. 5. p. 166. *Cam.* Hujus belli historiam Lucullus etiam, celeberrimus ille imperator, Græce composuit. Plut. in Vita, cap. 2. Lucceius Latine. Cic. Fam. 5, 12. Adde Diod. lib. 37. *Freinsh.*

§. 1 *Sociale bellum*] Ita edd. antiquæ: nam Stadiana et Vineti præponit; *Bellum, quod adversus socios gestum est, sociale bellum, &c.* sed iis resectis, suus tamen constat Auctori sensus; neque agnoscunt illas voces Pall. codd. *Grut.* Nec ulli alii scripti, nec v. e. Est haud dubie glossa, inde orta, quod in nonnullis Vett. Edd. Titulus hujus cap. est, *Bellum quod cum sociis gestum est.* Tollius Fort. xxii. priore loco deiet *Bellum*, et mox *illud*: quia, ut dicit, 'respicit oratio Inscriptionem capitis, quæ a Floro ipso fuerat notata Bellum Sociale.' Si quid mutandum esset, potius posteriore loco tollerem *Bellum.* Sed nihil opus est mutatione. Florum ipsum auctorem Titulorum esse nemo facile ostendere poterit.

Si verum tamen volumus] De hac loquendi forma vide supra, 3, 7, 1. *Freinsh.* Aliquid deest, opinione N. Heinsii. Forte addendum *noscere*, ut superius cap. 7. *Græv.*

Corpus fecit ex membris] Supra, 1, 1, 9. 'Ex variis quasi elementis congregavit corpus unum.' *Freinsh.*

§. 2 *Flagitio*] Non satis constare sibi videtur. Nam si hoc fuit 'flagitium,' quomodo ergo mox dicit, socios 'justissime' postulasse jus civitatis, quod et alii prodiderunt? Nisi fortassis hoc vult, justam quidem fuisse sociorum causam, sed ut liberis parentum, ita illis quoque matris ac parentis suæ Urbis injuriam ferendam fuisse: nec ideo eos ad arma adversus illam debuisse ire. Vid. Boecler. ad Vell. ii. 15.

§. 3 *Itaque quum jus civitatis, quam*] Sequor ed. Stadii, manifesto et probo sensu: nescio quid sibi velint aliæ, in quibus: *Itaque quum Tusciæ civitates, quas.* Vell. iisdem prope verbis, 2, 15, 4. 'Quorum ut fortuna atrox, ita caussa fuit justissima: petebant enim eam civitatem, cujus imperium armis tuebantur.' *Freinsh.* Hæc in plerisque editionibus sic leguntur sine sensu, etiam in recentissimis Amsterodamensibus. Stadius bene restituit: *Itaque cum jus civitatis, quam viribus auxerant, socii justissime postularent*: quod merito in suam quoque recepit Freinshemius. N. Heinsius in *Tusciæ* præterea latere putat *ejus*, scribitque: *Itaque cum jus ejus civitatis, quam viribus auxerant.* Viri illustris sententiam firmat Velleius de eadem re loquens ii, 15. 'Quorum ut fortuna atrox, ita caussa fuit justissima: petebant enim eam civitatem, cujus imperium armis tuebantur.' *Græv.* *Tusciæ* est in Pal. post. et edd. o. post primam. Tollius ex suis nihil

adnotarat ad Ed. Grævii, quæ habet *jus civitatis:* ceteri scripti, excepto Reg. Q, et v. e. *Tusci civitates quas.* Syllaba prima in *civitatis* primum male voci præcedenti adglutinata, ac deinde e *jusci Tusci* factum esse videtur. Reg. Q *Tusci civitatem qua.* Hinc altera conjectura subnascitur, Florum forsitan scripsisse *quum civitatem quam,* qunmque in margine explicationis gratia adscriptum fuisset *jus,* i. e. jus civitatis, eam vocem deinde in contextum venisse, et loco corrumpendo occasionem præbuisse. Sic etiam Velleius 'Petebant eam civitatem:' et veteres frequentius dicunt 'civitatem,' quam jus civitatis; ut 'dare,' 'adimere,' 'amittere civitatem:' quamquam 'jus civitatis' non minus rectum est. *Jus ejus civitatis* etiam G. Vossius legebat. Paullo post Tollius putabat delendum *socii,* quod est ante 'justissime.' Nec male: non enim erat, cur hic repeteretur.

§. 4 *Eadem fax, quæ illum cremavit, &c. accendit*] Sic inf. 3, 23, 2. 'Fax illius motus ab ipso Syllæ rogo exarsit.' Non absimilis locutio in Justino, 11, 1, 4. 'Nonnulli facem nuptiis filiæ accensam, rogo patris subditam, dolebant.' *Freinsh.* Plura hoc genus in Ind. et apud Passerat. ad Propert. IV. 11. 46. Pro *et oppugnationem* multi s. et e. *expugnationem,* quidam etiam *et in expugn.* habent.

§. 5 *Quid hac clade tristius*] Plin. 2, 83. 'Bellum sociale, quod haud scio, an funestius ipsi Italiæ fuerit, quam civilia.' Vell. II, 15, 4. 'Id bellum amplius CCC. M. juventuti Italicæ abstulit.' *Freinsh.*

Omne Latium] Populos, qui a Rom. hoc tempore desciverunt, recenset Appianus Civil. lib. 1. p. 374. *Idem.* Non persuadet mihi Florus, totum Latium et Etruriam hoc bello a Romanis defecisse. Italiam pæne totam ad mare superum et Apenninum, et ad mare inferum a Liri fluv. usque ad mare Adriaticum arma adversus Rom. suscepisse intelligi potest ex App. I. Civ. p. 374. Diodor. Sic. in Ecl. lib. XXXVII. et Epit. Liv. LXXII. Unde et 'bellum Italicum' dictum est, a sociis Italicis scil. motum, inter quos Latini non connumerabantur. Nec usquam alibi inveni Latinos tum conjurasse cum Italicis, et in Epit. Liv. scriptum est, eos inter 'auxilia Romanorum' fuisse. Sigonius I. de Ant. Jur. Ital. 2. scribit, inter omnes Romanæ historiæ Scriptores constare, Latinos hoc bello pro Romanis contra Italicos stetisse. Ei Rupertus ad h. l. opponit auctoritatem Flori. Hæc me parum movet: quandoquidem Florus is est, cui, si solus testis sit, non multum credi possit. Nec recte Rupertus scribit, Sigonium male invehi in Val. Max. quod is Latinos bello sociali de civitate decertasse dicat. Nam nec Valerius hoc dicit, nec Sigonius eum hoc nomine reprehendit, verum ex eo, quod III. 1. 2. Poppedium 'Latinorum principem' vocat, ostendit etiam 'Italicos' interdum 'Latinorum' nomine comprehendi. Paullo plus ponderis est in eo, quod deinde adversus Sigonium disputat Rupertus, Latinos omnino miscuisse consilia cum Italicis, eo quod ad ferias Latinas, per quas Consules interficiendi consilium initum fuit, non alii, quam populi Latini veniebant. Hoc probabile est. Nec tamen ex eo consequitur, Latinos, postquam id consilium discussum est, in Italicorum partibus mansisse. Sed quia alii eos hoc bello inter socios Italicorum non numerant, inde potius colligi debet, Latinos se deinde a consiliis Italicorum removisse. An verum sit, quod de tota Etruria dicit Florus, mihi non magis liquet. Etruscos arma cum Italicis sociasse præter Florum etiam Orosius scribit. Sed Appian. I. Civ. p. 380. auctor est, quum post cladem Rutilii Cos. Etrusci et Umbri ad defectionem spectarent, Romanos sociis,

qui adhuc in fide manserant, civitatem dedisse, eoque beneficio dubios in fide retinuisse, et Etruscos, qui ante ad Italicos inclinarant, eo delenitos sententiam mutasse. Et eo fortassis pertinet, quod Sisenna in Historia hujus Belli apud Nonium in *Senati* scripsit, 'L. Calpurnium Pisonem ex SCto duas novas tribus' veteribus addidisse, et in *Ergo*, milites ex lege Calpurnia 'virtutis ergo civitate donatos.' Si quid in eo veri est, quod Latini et Etrusci socii Italicorum fuisse dicuntur, id non tam ad totam utramque gentem, quam nonnullos utriusque gentis populos pertinere crediderim. De Perusinis in Etruria quidem hujusmodi aliquid videtur indicare Sisenna ap. Non. in *Prejicere*. De Umbris vid. ad n. 6.

Contra matrem ac parentem suam urbem] Ecquod discrimen inter *matrem* ac parentem? Perinde est ac si dixisset, contra patrem et parentem suum consurrexit. Non possum in animum inducere tam ineptæ ταυτολογίας Florum reum esse, et quidem in tanta brevitate: ne dicam duram admodum ἑρμηνείαν esse: *contra matrem suam urbem*. Fallor, aut Florus scripsit: *contra matrem suarum urbium*, ut superius, hoc est, contra metropolim Italiæ, cap. 7. hujus libri: 'Urbium matrem Cydoniam.' *Græv.* Mihi Florus videtur usus synonymis, ut sæpe alibi. Sic Liv. XXXVII. 54. conjungit 'parentes' et 'conditores' urbium. Aliter Freinshem. in Ind. In Freinsh. et Grævii Edd. puto vitio operarum legi *consurgeret*.

§. 6 *Fortissimorum fidelissimorumque*] Hæc sunt solennia epitheta sociorum apud Scriptores Romanos. Interdum eos 'bonos et fideles socios,' et 'Rempubl. forti ac fideli opera eorum usam,' vel 'adjutam' dicunt. Vid. Ind. Brisson. II. Form. p. 240. et Gronov. ad Liv. XXVIII. 9.

Sub suis quosque signis] Sic rescripsi: alii omnes, quantum scio, *sub suis quisque signis*: quod ego quidem haud intelligo. Sensus est: Illa municipalia prodigia (ut vocat duces Italicos) socios adversus Romanos duxisse, *sub suis quosque signis*: ita Curtius, 3, 3, 26. 'Ultimi erant cum suis quisque ducibus, qui cogerent agmen, leviter armati.' *Freinsh.* Locus Curtii magis facit ad stabiliendam scripturam omnium librorum Flori, quam ad eam rejiciendam. Et infinita hujus generis inveniuntur per Syllepsin, quam vocant Grammatici, dicta. Cic. pro Sext. XVII. 'Duo prodigia, quos.' Idem I. Off. 41. 'Pictores, et ii, qui signa fabricantur, et vero etiam poëtæ, suum quisque opus a vulgo considerare vult.' Liv. XXI, 45. 'Tum vero omnes, velut Diis auctoribus in spem suam quisque acceptis, rati.' Ov. I. Art. 267. 'Quisquis ubique viri dociles advertite mentes.' Add. Burm. ad Vell. II. 113. 'Municipalia' ad contemtum pertinet. Vid. Turneb. III. Advers. 9. et X. 27. et Lips. ad Tac. IV. A. 3.

Popedius] 'Quintum Popedium' vocat App. p. 375. 'Pompedium' vocat Strabo, lib. 5. p. 167. in Orosio tamen, 5, 9. est 'Popedius.' 'Silonem' cognomento, Vell. 2, 16, 1. Ep. Liv. 76. Diodor. Excerpt. ex lib. 37. qui tamen 'Q. Pompædium' vocat. Plut. Mar. cap. 54. ubi tamen editur Πόπλιος, pro Ποπέδιος. Et de Fort. Roman. cap. 15. Obsequens, cap. 116. ubi 'Pompeius Sylo,' pro, Popedius Silo: quod vitium etiam in Diod. lib. 37. sub fin. excerpti reperias: est autem alius Pompeius Silo in editis Senecæ suasoriis. In Plutarchi Cat. Min. cap. 3. est Πομπαίδιος Σίλλων, ἀνὴρ πολεμικὸς, καὶ μέγιστον ἔχων ἀξίωμα. *Freinsh.* Fabricius ad Oros. V. 18. et Voss. ad Vell. II. 16. præferunt *Pompædius:* nam Græcis est Πομπαίδιος. Distinctiones in o. e. v. et nonnullis scriptis ita positæ sunt, ut paulio post adnotat Freinshemius.

Marsos] Fortissimum populum, 'de

quibus ferunt, ad id temporis nec sine Marsis, nec de Marsis, triumphum visum;' Appian. p. 378. et hinc bellum istud 'Marsicum' appellatum fuit, a præcipua gente. *Freinsh.*

Et Latinos Afranius] In al. edd. *Pop. Marsos et etiam Latinos, Afranius Umbros, &c.* Ut videantur istæ voces, *et etiam*, absorpsisse nomen alicujus ducis. *Idem.* Rupertus defendit *etiam* e Virg. Æn. I. 5. et Lamprid. Commod. I. Add. Liv. XXI. 54. et Suet. Cæs. LXXVI. Sed abest ea vox ab o. s. et e. v.

Afranius] 'Titus Afranius' est ap. Appian. p. 375. *Freinsh.*

Totus Senatus et Consules] Vellem juvissent hac in parte qui Mss. codices possident, varietatem lectionum promendo: quam sæpe magno usui esse, in Salviani locis aliquot Rittershusius admonuit. Quamvis enim non obscurum sit, Auctorem Senatum consulesque, quos instituerant Itali, dicere (qua de re Strabo, lib. 5. p. 167. et Diodorus, lib. 37.) male tamen cohærere sententiam, nemo paullum attentior non videt. Porro consilium est omnium ducum, qui memorantur, nomina subjungere, si quæ forte medela huic Auctori inde quæri possit. Sunt igitur præter jam nominatos: Herius Asinius Velleio, 2, 16, 1. et Appiano, p. 375. Eutropio, lib. 5. Hierius Asinius: ejusque interpreti Græco Ἱέριος Ἀσίνιος, pro quo Hirnus Asinius est in Epit. Liv. 73. ubi prætor Marrucinorum vocatur. Insteius, ut Vell. appellat, vel, P. Vettius, ut Appianus; Cato, qui P. Vettius Cato, et in aliis exempl. Vettius Scato est Ciceroni, Philippica 12, 11. C. Vettius ap. Sen. de Benef. 3, 23, 6. ubi prætor Marsorum dicitur: Titus Vettius, Eutropio, et ejus interpreti, Τίτιος Βέττιος. C. Pontidius, ap. Vell. Marius Egnatius, ap. Vell. Appian. et Epit. Liv. 75. Pontius Telesinus, inf. 3, 21, 22. Vell. 2, 27, 1. Plut. Sylla, cap. 57. Appian. p. 405. C. Papius, ap. Appian. cognomento Mutilius, ut Velleius, et forte Plut. de Fort. Roman. cap. 15. nam ibi Μούτιλος: vel, ut Oros. 5, 18. habet Mutilus, Samnitium dux. Ap. Diodor. Ἀπώνιος Μότυλος est: item, M. Ἀπώνιος. M. Lamponius, Appian. et Nostro inf. 3, 21, 22. quem Lucanorum ducem facit Diod. lib. 37. Plut. Sylla, cap. 57. et Appian. hic videtur pater fuisse Ventidii, qui Parthos vicit: vide Vell. 2, 66, 1. Plin. 7, 43, 2. Gutta Capuanus: Appian. p. 405. C. Judacilius, Apulorum dux: Appian. vel secundum Oros. et Eutrop. Picentium. P. Præsenteius: App. C. Apponius Motulus: Diodor. Tib. Cleptius: Diod. de quo idem, lib. 36. 'Lucanis Cleptius, vir scientia rei militaris et fortitudine clarissimus, præerat.' Agamemnon archipirata, Marsorum dux, Oros. et Eutrop. Francus, Marsorum dux, Oros. et Eutrop. Juventius, Eutrop. 5, 2. Obsidius, Oros. Titum Herennium, et Aulum Cluentium addit Eutropius. Legitur et Duillius ap. Frontin. 1, 5, 17. Hi sunt quos reperire licuit, unde si quis Auctori lucem fœnerari possit, gauderem utique; nam ego minor sum. *Freinsh.* Sic Ryck. et omnes Mss. Possis explicare: Consules et senatus ille, quem Corfinii ex suo corpore crearunt. Sed merito hunc locum mendi suspectum habuerunt Viri doctissimi, J. Freinshemius, T. Faber, et ante utrumque J. Lipsius. Faber conjecit legendum esse: *Vettius Cato Samnium:* Lipsius vero: *Titus Egnatius Etruscos.* Hic quidem proxime libros. Sed unde exsculpserit prænomen *Titi* non exputo. Nam ab aliis omnibus vocatur Marius Egnatius, qui Venafro per proditionem capto duas Romanorum cohortes delevit. Et sic forte legendum: *Marius Egnatius Etruscos.* Nobilissimum sane hostium ducem vocat Epitome Livii lib. LXXV. quem non credibile est Florum præteriisse si-

lentio, cum ignobiliorum nomina prodiderit. Etruscos tamen sunt qui civitate donata Romanorum a partibus stetisse tradant, sed aliter sensit Florus. Hinc inferius: 'Cato discutit Etruscos.' Ceterum Faber vidit 'ut' non suo loco poni in editis, recteque censuit scribendum: *ut cum regum et gentium arbiter populus ipsum se regere non posset, victrix Asiæ Europæque a Corfinio Roma peteretur.* Aliter hunc locum etiam constituit Rupertus, sed sagax hic non fuit. *Græv.* Anna dicit patrem suum in Vetusta Editione legisse *Vettius Cato Samnium.* Non scio, quæ illa editio sit; sed in margine Ed. Plantin. ita adnotatum inveni. Rupertus ad Reines. Ep. XXVIII. scribit, Freinshemio videri male cohærere sententiam, eumque putare sub his nomen Ducis cujusdam quærendum esse. Prius recte, posterius male: nam Freinshemius suspicatur nomen Ducis latere in verbis *et etiam*, quæ paullo ante leguntur. Quæ respondet Reinesius Ep. XXXI. non juvari hoc loco sententiam quorumdam de Consulibus municipalibus, nec Freinshemio laborandum fuisse de Duce in Florum reducendo, cujus nomen exciderit, nihil huc faciunt. Nam neque tollunt difficultatem, quæ in his verbis est, et Freinshemio eamdem sententiam tribuunt, in qua eum esse perperam scripserat Rupertus. Recte Freinshemius et Grævius viderunt corruptam esse hanc scripturam: nec opus est pluribus exponere, quæ in ea absurda sint. Hoc deinde in Commentario ad h. l. etiam ipse Rupertus animadvertit, et Freinshemium bene judicasse pronunciavit. Putat autem locum ita constituendum: *Afranius Umbros: Samnium Lucaniamque Telesinus; totus Senatus et Consules Corfinium.* Sed de hoc recte judicat Grævius. Est enim pro arbitrio quidlibet e quolibet facere. Nec magis ita cohæret sententia, quam in scriptura vulgata; quum non sit, quo referatur *Corfinium.* Perizonius conjiciebat, *Poppedius Marsos et Latinos, Afranius Umbros, Egnatius Samnium, Lucaniamque Telesinus.* Tollius Fort. XXII. putat verba, *Umbros totus Senatus et Consules*, ex eo in contextum venisse, quod quidam in margine libri sui ex Epit. Liv. LXXIV. ubi de Umbris et Marsis debellatis agitur, adscripserat, 'Umbros Plotius legatus.' De hac conjectura idem sentio, quod de Ruperti Grævius, et locum pro desperato habeo, nec umquam sine auxilio meliorum codicum restitutum iri arbitror. Hoc quoque dubitationem habere potest, quod Umbros cum reliquis Italicis bellum adversus Rom. gessisse prodit Florus, propter ea, quæ ad n. 5. ex Appiano relata sunt. Sigonius III. de Ant. Jur. Ital. 1. existimat, lege, qua post necem Rutilii sociis civitas data est, etiam Umbros comprehensos, eosque, quum in tanto tumultu nihil movissent, tum quoque in civitatem Rom. adscitos fuisse. Tamen non solum Florus et Orosius, verum etiam Auctor Epit. Liv. LXXIV. Umbros hoc bello adversus Rom. pugnasse prodТо. Et hoc verum videtur. Appianus quidem scribit Umbros ante necem Rutilii, i. e. primo anno Belli Socialis, nihil adversus Rom. movisse: sed eos beneficio civitatis sociis, qui ad eam diem in fide manserant, datæ usos fuisse, ex Appiano non constat. In Epit. Liviana, in rebus secundi anni hujus belli scriptum est, 'L. Plotium Legatum Umbros, et L. Porcium Prætorem Marsos, quum uterque populus defecisset, vicisse.' Unde probabile est, eos spreta civitate Romana deinde Italicis se adjunxisse. Nec tamen omnes Umbros adversus Romanos stetisse ex eo colligi potest, quod Sisenna ap. Non. in *Jusso* Tudertibus hoc bello civitatem datam fuisse scribit. In enumeratione Ducum Italicorum Freinshemius præteriit Trebatium Ducem Samnitum ap.

App. I. Civ. p. 381. Sed pro Τρεβάτιος Perizon. hic recte, ni fallor, conjecerat Ἐγνάτιος. Cluentium memorat etiam Appian. I. Civ. p. 380. et Herennium Serv. in Virg. Æn. IX. 590.

§. 7 *Se ipsum*] Observarunt Docti pronomen *ipse* aliis pronominibus adpositum, plerumque in alio casu, et fere nominativo poni. Liv. II. 19. 'Suismet ipsi corporibus dimicantes miscuere certamen.' Cic. III. Fam. 7. 'P. Lentulum, quem mihi ipse antepono.' Cornel. Nep. Paus. IV. 'Neque prius vim adhibendam putaverunt, quam se ipse indicasset.' Vid. Riv. ad Sall. Catil. XX. ad Cic. VII. Fam. I. et Gronov. ad Liv. l. d. et ad Justin. XIII. 1. Celeberr. Grævius ad Justin. XII. 8. scribit, Ciceronem aliosque optimos Scriptores semper ita loqui; sed vulgus utrumque pronomen eodem casu ponere: et rursus ad Cic. III. Off. 15. eos, qui ita loquuntur, corrupte loqui. Certum est multis locis Scriptorum veterum, quibus libri vulgati *ipse* eodem casu ponunt, quo alterum ei adjunctum pronomen, Mss. variare. Sed sunt tamen non pauca, ubi nulla varietas scripturæ adnotata est. Liv. X. 40. 'Si quid falsi nunciat, in semet ipsum religionem recipit.' Cic. I. Off. 32. 'Quarta [persona] quam nobismet ipsis judicio nostro accommodamus.' Idem I. Catil. 8. 'Qui se ipsum jam dignum custodia judicaverit.' Et sic rursum I. de Legib. 10. pro Marcell. IV. et pro Ligar. II. Add. Cæsar. VII. B. G. 20. Columell. VIII. de R. R. 8. et XI. 1. Sen. Ep. CIV. Phædr. IV. 19. Curt. VI. 5. 9. et Val. M. I. 1. 1. ext. et III. 8. 4. ext. Nec dubito, quin similia sæpe apud eosdem atque alios occurrant. Verum, si superior illa regula sine exceptione est, ea omnia, una cum hoc loco Flori, emendanda sunt. De hoc ego nihil pronuncio. Sed Manutius in Cic. VII. Famil. 1. se utramque formam loquendi probare scribit. 'Ut' non suo loco positum esse ante Fabrum viderat Rupertus. Amstelodamenses Virorum doctorum conjecturam sequuti sunt. Eam quidem rectam puto, nec tamen a scriptura omnium librorum recedere volui.

Corfinio] Urbe Peligna, quam communi consilio muniverant Itali, Italicamque vocaverant. Appian. Diodor. *Freinsh.*

§. 8 *In Albano monte*] Ubi fieri solebat Jovi Latiali feriis Latinis. Livius, 21, 63, 10. 'Ne Latinas indiceret, Jovique Latiali solenne sacrum in monte Albano faceret.' *Idem.* De feriis Latinis Sigon. I. de Ant. Jur. Ital. 3. In plerisque s. et e. perperam est *Martius.* In Duisb. Fran. Voss. 1. et v. e. recte *Marcius.*

Inter sacra et aras immolarentur] Auct. de Vir. Ill. cap. LXVI. Eosdem conceptus habuit Val. M. 9, 7, 2. de Q. Pompeii Cos. nece: 'Sacrificare incipientem adorti, in modum hostiæ necaverunt.' Adde Casaubonum in notis ad Suet. Augusto 15, 2. *Freinsh.* *Intra sacra* male Fran. Voss. 1. Edd. B. S. et recentiores quædam.

§. 9 *Discussum est*] Irritum fuit, effectum non habuit. Liv. XXIX. 37. 'Ea res consensu Patrum discussa est.' Et XXXV. 45. 'Discutere apparatum belli.' Vid. Bud. ad l. 14. §. 8. D. de Ædil. Ed. Burm. ad Petron. XLVII. et ad Quintil. Decl. XVII. 6. et Freinsh. in Ind.

Asculo furor omnis erupit] Sic etiam Appianus: sed initium belli a Picentibus ortum est, in Ep. Liv. 72. Appianus idem et Strabo Marsos defecisse primos memorant. Sed potest non magno negotio hic nodus dissolvi. Primum enim Asculum in Piceno est, auctore Plinio, 3, 13. neque ullum relinquit dubitandi locum Ep. Liv. in qua sic scriptum est: 'Italici populi defecerunt, initio belli a Picentibus orto:' hoc autem initi-

um quale fuerit narrans, hæc addit: 'Q. Servilius procos. in oppido Asculo, cum omnibus civibus Romanis, qui in oppidó erant, occisus est.' Deinde Marsi reliquis populis auctores defectionis fuere, Popedius præcipue, quem, Romanos imitati, cos. crearunt. Florus. Strabo. Diodorus. Eosdem ante alios arma sumpsisse indicare videtur Paterculus, 1, 15, 3. Has omnes ob caussas bellum Marsicum est appellatum, non Samniticum, quamvis ex ea gente alter esset cos. creatus. Hæc Vincentius Contarenus, Variar. Lect. initio. *Freinsh.* De Asculo est supr. ad I. 18. 9.

In ludorum frequentia] Idem vult Obsequens, cap. 114. 'Asculi' [sic enim malo, vel certe *a Silone*, quam quod inibi legitur *A Sylo*] 'per ludos Romani trucidati.' Appian. p. 374. 'Servilius propere oppidum ingressus, Asculanosque, solemne patrium celebrantes, minis deterrere conatus, ab eis interficitur,' &c. *Freinsh.*

Legatis] Oros. 5, 17. 'C. Servium prætorem, legatum ad se missum, apud Asculum occiderunt, statimque clausa civitate omnes cives Rom. indicta [an *indigna?*] cæde jugulaverunt.' At qualis ille legatus? qua de caussa missus? quo more? an legatus hic est pro præside? quod posterioribus seculis nomen obtinuit: videretur, nisi repugnaret veteris reip. constitutio, qua præsides propria habebant auspicia, propriam jurisdictionem ex lege, non demandatam, ut postea Cæsaribus imperantibus. Prope igitur est, ut censeam, Florum et Orosium (modo sic scripserint uterque) lapsos sui seculi consuetudine, 'legatos' appellasse qui pro consulibus, aut pro prætoribus erant. Hoc enim expresse Appianus, p. 374. cum imperio fuisse in iis regionibus; et, ne putes oscitanter hoc dixisse, addit: 'Apparet enim, tunc quoque regiones Italiæ distributas fuisse proconsulibus: quem morem imitatus Adrianus imperator, retulit post ætates aliquot.' Restat alia auctorum pugna, de nomine et honore cæsorum. Vell. enim, 2, 15, 3. 'Servium prætorem,' ut et modo citatus Orosius, vocant: Epit. Liv. 'Q. Servilium proconsulem;' cui accedit Appianus, qui Fonteium etiam, legatum ejus, cæsum refert: quod et ipsum Velleius. Post horum necem omnes, qui tum in oppido erant, Romanos promiscua cæde stratos, omnes consentiunt. *Idem.* Potuit errasse in hac re Florus. Videtur tamen, quod de legatis Rom. ab Asculanis interfectis scribit, exponi posse ex Appiano, qui I. Civ. p. 373. auctor est, Romanos cognita conspiratione Italicorum circum urbes Italiæ misisse viros, qui aptissimi visi fuerint clanculum explorandis sociorum consiliis. *Servilium* pro *Servium* in Velleio legunt Manut. et Heins. et in Orosio Fabricius. Hoc non placet Viro clariss. Jac. Gronovio ad Liv. Epit. LXXII. eo quod omnes Mss. ibi habebant *Servius*, vel *Servatus*. Ego vix dubito, quin libri illi corrupti sint. Primo, quod non credo ostendi posse Romæ tum fuisse gentem 'Serviam:' nam hoc nomen gentis esse ex eo intelligitur, quod Epit. Liviana huic prænomen facit 'Quintum,' et Orosius 'Caium.' Deinde, quod Freculphus, qui hæc ad verbum descripsit ex Orosio, I. 6. 12. habet 'Caium Servilium.' Ac denique, quia in Ms. Epitomarum Liv. inveni 'Q. Servilius.' Ceterum hæc etiam alibi permutari observat Perizon. Animadv. Hist. c. X. p. 428.

Belli sacramentum] Sic ap. Tac. H. 4, 64, 5. *Freinsh.*

§. 10 *Duce et auctore belli Popedio*] Consentiunt Epit. Liv. 76. Strabo, lib. 5. p. 167. alii. *Idem.*

§. 11 *Nec Annibalis, nec Pyrrhi, fuit tanta vastatio*] Rotundius ita: *Non Annib. non Pyrrhi tanta vastatio.* Sic supra, 1, 13, 7. 'Non Cremeræ fœdior clades.' Sic enim, ut jam monui, lu-

bentius scripserim: ad quas rationes accedit Sidonii auctoritas, quem sic etiam sensisse apparet ex Carm. 9, 239. 'Tantum dans lacrymas suis Philippis, Ut credat Cremeræ levem ruinam, Infra et censeat Alliam dolendam.' *Idem.* Conjungit hos etiam III. 5. 2. et III. 21. 22. et Liv. XLII. 3.

Reseratæ Nuceria] Nemo vel de mendo admonuit, quod tamen gravissimum super hoc loco sidit: optimus liber, *reserat Nuoeria:* in uno Palatino, *reserata:* alter, *reserata:* omnino debet nomen Italicæ urbis reponi; et, nisi fallor, scribendum *ecce Carseoli, Reate, Nuceria, &c.* Alii melius conjiciant, et viri sunto: pro *Nuceria*, quidam *Luceria:* et 'Nuceria,' et 'Luceria,' in Italia sunt. *Salm.* Ryckianus liber firmat Salmasii emendationem quam recepi. In eo enim scribitur: *ecce Carseoli, reserare Nuceriæ, Picentia:* copula etiam in hoc libro, quæ præcedit in editis τὸ *Picentia*, melius omittitur. *Græv.* Libri Vineti *res erat a Nuceria et Picentia cædibusque ferro e. i. v.* Nazar. *res erat Nuceria.* Ryck. *reseratæ.* Regg. et Fran. *reseratæ.* Florent. *Teserata.* Berol. *Teseratum.* Duisb. et Voss. 1. 2. *reserata.* Voss. 3. *resque erant.* V. ed. *Carseoli cædibus ferro et igne vastantur*, omissis intermediis et *ecce* ante 'Carseoli.' Aliæ vett. edd. *reseratæ Nuceriæ et Picentii.* Satis adparet locum corruptum esse. *Reate* receperant Grævius et Amst. quod, quia Tollius in Magl. quoque videtur invenisse, reliqui. Perizonius adscripserat *ecce Reate.* In Berol. et Duisb. verba, *ecce Fæsulæ ecce Carseoli*, posita erant inter *Picentia* et *cædibus.* Paullo ante Ryck. *Otriculum*, Duisb. *Ocricolum*, Fran. *Otricolum.* Vid. I. 7.

§. 12 *Rutilii*] Reponendum hoc nomen Obsequenti, cap. 115. loco quem *Lucilius Lupus* obsedit hactenus. *Freinsh.*

Julius Cæsar] Alios esse secutum annales Florum oportuit, qui ea de L. Julio Cæsare scribit, quæ alii de Rutilio Lupo memoriæ prodiderunt: accedit ad criminationem Flori, quod Annales Coss. hunc Julium censorem cum Licinio Crasso in proximum annum nuncupent, et Rutilium Lupum in prælio occisum testentur. *Stad.* Talia consideranti suboritur suspicio, librariis redonandum hunc Julium Cæsarem, quem forsan ex notis male intellectis effinxerant; quid enim propius, quam ex his literis *Cos.* fieri *Cæs.?* nec *Julius* et *Rutilius* scriptura multum discrepant: præterea quid ista vox *ipse?* cui bono? aut quis ita loquitur? cur ergo diffitear, videri legendum: *Nam ipse Rutilius Cos.?* Freinsh. Omnes libri habent *Julius Cæsar.* Si Florus ita scripsit, omnino erravit. Et vellem Heinsium non conjecisse ap. Ov. VI. F. 568. ex hoc loco Flori pro *Didius* forsitan reponendum esse *Julius.* Nec video, cur ibi Viros doctos offendat *Didius*, quem inter duces Rom. hoc bello recenset Vell. II. 16. et Legatum Cæsaris Cos. fuisse scribit App. I. Civ. p. 375. Hunc eodem die, quo Rutilium, sed anno interjecto, ab Italicis occisum dicit Ovidius, cui cur credere non velimus, nulla causa est. Habuit ille sine dubio auctores hujus historiæ, quibus nos dudum caremus.

Perviam fecit] Ingeniose Lipsius, dicto cap. XIX. emendabat, *permadefecit.* Pall. tres nihil abeunt a vulgato. *Grut.* Hæc est librorum veterum scriptura, nisi quod pro *funere* in Ryck. *fune*, et pro *etiam*, *et* habeatur, unde non nemo suspicetur legendum esse *fine* pro, morte. Sed nihil novandum. Ingenium Lipsii laudo, Florum tamen scripsisse puto: *miserabili funere per mediam etiam urbem viam fecit*, hoc est: Suo funere per mediam urbem semitam fecit quasi cruentam. Sanguinis in vias, per

quas deportabatur, ex cadavere delapsi vestigia, viam vocat, inepta quidem κακοζηλία, sed quæ tamen ab ingenio Flori non est aliena. Germana huic κακοζηλία est in lib. I. 14. 'In confertissima se hostium tela jaculatus, novum ad victoriam iter sanguinis sui semita aperiret.' *Græv.* In scriptis nihil est subsidii ad emendandum hunc locum. *Urbem per viam cruentus* Voss. 2. *Etiam* nōn habent Nazar. Pal. post. Reg. Q, Magl. et poterat abesse. Nec valde placet repetitio τοῦ *Urbem,* quod paucis ante verbis legitur. Gutherium I. de Jure Man. 5. scribentem Consulis, vel alterius cujuscumque, qui cum imperio esset, sive in prælio sive in castris defuncti, cadaver non potuisse in Urbem inferri, refellit eminentissimus doctrina ac dignitate Norisius Cenotaph. Pisan. Dissert. III. cap. 2.

§. 13 *Populi Romani fortuna*] J. Fr. Gronovius ad Liv. VI. 30. adnotat, Scriptores Rom. quum in magnis periculis Reipubl. insperata salus oblata est, id 'fortunæ Pop. Rom.' tribuere. Loca multa congesserunt Schott. IV. Nodor. Cicer. 14. Ciaccon. et Wass. ad Sall. Cat. XLI. Mox Tollius conjecerat *singulos singuli populos.*

Et semper in malis major] Vide supra, 2, 2, 22. *Freinsh.*

Etruscos] Etruscorum animos, dum moliuntur bellum, a Senatu Romano in amicitiam, civitatis donatione, fuisse præoccupatos alii scribunt: [Appianus, p. 379.] sed L. Porcium Catonem Cos. rebus prospere gestis, fusisque aliquoties Marsis, dum castra eorum ad Fucinum lacum expugnat, fraude C. Marii, cujus patris victoriam Cimbricam Cato dicteriis extenuaverat, in turba occisum esse, Orosius, 5, 17. scribit. *Stad.* 'Discutit,' pro, dissipat, disjicit, ut 'discutere noctem,' 'caliginem.' Vid. n. 9.

Sylla Samnites] Sisenna ap. Cic. de Divin. 1, 33. 'Cum Sylla in agro Nolano immolaret, ante prætorium, ab infima ara subito anguis emersit: cum quidam C. Posthumius haruspex oraret illum, ut in expeditionem exercitum educeret; id cum Sylla fecisset, tum ante oppidum Nolam florentissima Samnitum castra cepit.' Idem Val. M. 1, 6, 4. Plut. Sylla, c. 17. Obsequens, c. 116. *Freinsh.* Add. Strab. L. v. in fin.

§. 14 *Strabo vero Pompeius*] Vell. 2, 21, 1. 'Magni pater, cujus præclara opera, bello Marsico, præcipue circa Picenum agrum, usa erat respubl. quique Asculum ceperat, circa quam urbem cum in multis aliis regionibus exercitus dispersi forent, v. et LXX. M. civium Rom. amplius LX. M. Italicorum, una die conflixerant.' *Fr.*

Tot exercituum consularium] Melius ex libris legam: *Manibus tot exercituum, consulum, direptarumque urbium,* &c. Salm. Ryck. *Manibus tot exercituum, consulum, direptarumque urbium diis litaretur:* quod ex suis quoque libris probarant Salmasius et Lipsius, qui præterea censet primam sequentis capitis vocem huc revocandam esse, et scribendum: *direptarumque urbium Diis litaretur utcunque: ἀσύνδετον. Græv.* *Consularium* Voss. 1. 2. *Consulum* alii: o. s. et v. e. Barthius ad Stat. I. Theb. 506. ostensurus etiam 'Deos' dici 'litari,' ut vult Serv. in Virg. IV. Æn. 50. id confirmat hoc loco Flori, quem in optimis et antiquissimis membranis sic legi testatur: *quam Asculi eversione Manibus tot exercituum Consularium direptarumque Urbium dii litarentur.* Addit, sibi omni miraculo mirius esse, hoc non animadvertisse Gruterum, e cujus manibus liber ille ad se pervenerit. Mihi omni miraculo mirius videtur, Barthium non animadvertisse scripturam hujus libri corruptam esse: nam hæc non possunt simul stare, *Manibus et Dii litarentur.* Vel puer videat non posse legi *Manibus et Dii litarentur:* sed vel legendum esse *Manibus et Diis*

litaretur, vel *Manes et Dii litarentur*. Sed non est, cur Florum hic aliter loquutum putemus, quam supr. II. 5. 4.

CAP. 19 Servile Bellum, quod in Sicilia gestum est, scribunt Ep. Liv. 56. Plut. Crasso, cap. 18. Oros. 5, 8. Eutrop. 4, 8. Euseb. Lib. Temp. August. Civ. 3, 26. Animadvertendum, hoc bellum gestum ante Bellum Sociale, ut ex processu scriptorum videre licet. Eutrop. præterea dicit gestum anno 650. Sociale vero anno 662. ab U. C. auctor Solin. cap. 2. Tempore igitur Sociale Bellum posterius est, sed dignitate prius. *Camers.*

§. 1 *Utcunque etsi cum sociis, nefas! cum liberis tamen et ingenuis dimicatum est*] Ryck. *Et cunque et cum sociis.* Sed æque hæc mendosa sunt ac edita. Quis hic locus est τῷ *Utcunque?* Quid sibi vult *Utcunque dimicatum est?* Non sane utcunque, sed acerrime dimicatum est. Si scripsisset Florus, posset utcunque ferri bellum illud, quod etsi cum sociis, nefas! cum liberis tamen gestum est, non hæreremus. Sed hanc sententiam ex his verbis nullis fidiculis extorqueas. Itaque Lipsio consentio, qui hanc vocem ad finem præcedentis capitis rejicit, ut ibi notavi. *Græv.* Anna Fabri hæc ita interpretatur: Etsi nefas est cum sociis dimicare; tamen utcunque hoc se habet, cum liberis hominibus dimicatum est. Sive hoc, sive illud, quod Grævius ponit, voluit significare Florus, non bene mentem suam expressit, si hæc ita scripsit, ut in omnibus libris leguntur; et sententia verborum, *Utcunque* hic retento, semper obscura erit.

§. 2 *Primum servile bellum*] De quo Liv. 8, 15. 7. Dionysius, 10, 16. Diod. ap. Vales. p. 362. Zonaras in consulatu Posthumii Comini et T. Largii. *Freinsh.*

Inter initia Urbis] A. U. 293. Designat igitur initia Urbis liberæ post Reges exactos; ut hic Perizon. Scripti et vett. edd. excepta Ald. *Herdonio duce Sabino.* Sed in Duisb. inductum erat *Herdonio.* Si quid huc intrusum est, potius putem *Sabino* glossam esse, quam *Herdonio.* Paulo post 'mox' dicit pro, deinde, postea: nam interjecti fuerunt anni plus 300. Sic 'modo,' et 'nuper' de longiore spatio. Vid. ad I. 11. 8.

§. 3 *Terra frugum ferax*] Quo respectu 'ille M. Cato sapiens cellam penariam reip. nutricem plebis Romanæ, Siciliam nominavit.' Cic. in Verr. 2, 2. 'Benignissimam urbis nutricem.' Val. M. 7, 6, 1. 'Fiscalia horrea et vitales portas.' Salvian. lib. VI. Καὶ δὴ καὶ καλοῦσιν αὐτὴν ταμεῖον τῆς Ῥώμης: *Atque adeo penum urbis appellant:* Strabo, lib. 6. p. 188. et, si recte memini, a quodam Auctore 'Horreum pop. Rom.' vocatur: infra, 4, 2, 22. 'Annonæ pignus.' Plura de ejus fertilitate Claudian. de Raptu Proserp. lib. 1. Lucretius, lib. 1. Silius, 14, 23. Diodorus, 5, 2. Polybius, lib. 1. Solin. cap. 11. Mela, lib. 2. *Freinsh.*

Latifundiis civium Latinorum: tenebatur] Pro *Latinorum*, Lipsius ille (II. Elector. 15.) *lautiorum* legebat: ingeniose, nisi aliud suaderent libri; quorum optimus, eorum saltem quos vidimus, Nazarianus ita habet, *civium Romanorum Latinorum:* certum est duplicem in libris olim lectionem fuisse, *Romanorum*, et *Latinorum:* utramque more suo eximius ille liber conservavit: cum sequiores librarii alterutrum tantum retinendum putaverint: inde est quod alii libri, *Romanorum*, alii nonnulli, *Latinorum*, scriptum habeant. *Latinorum* ejicimus: *Romanorum* verum putamus: ita etiam habetur in utroque Palatino. *Salm.* Mss. Vineti, *late fundia*, quod et in vet. nostro: non male, ut opinor, imo optime. *Freinsh.* 'Latifundia' dicunt Val. M. VIII. 6. 1. Sen. Ep. LXXXVIII. et LXXXIX. Plin. XVIII. H. N. 6. et Petron. LXXVII. Servius

ad Virg. II. G. 412. etiam Ciceronem in Œconomicis 'prædia latifundia' laudare dicit; sed fortassis magis sententiam, quam verba Ciceronis referens. Tollius hic e libris suis nihil adnotaverat ad Ed. Grævii, in qua est *latifundiis*. Ceteri omnes s. et e. ante Camertem, Stadium, et Vinetum habent *late fundis*, quod tuto revocari posse existimavi. Reg. Q etiam *late civium Romanorum fundis tenebatur*. Vid. supr. III. 9. in fin.

Civium Romanorum] Firmat hanc lectionem Ryckianus. Mox vero Lipsius *Hinc ad cultum agri* pro vulgato *Hic ad cultum agri*: hoc est: Ideo in illa feraci terra multa habebant ergastula et mancipia Romani. Dein pro *mox jure belli* Ryck. *ex hoc jure belli*: quod non improbem. Primo collegit fanaticis illis ritibus duo millia hominum, ex illo tempore tanquam imperator exercitus jure belli refregit ergastula. Sibi arrogabat imperatoriam dignitatem ac jus belli. Est et hoc inter obtusiora Flori acumina: sed vulgata quoque ferri potest. *Græv.* *Latinorum* Voss. *Romanorum* alii s. et v. e.

Catenatique cultores] Vide Lipsium Electorum 2, 15. Excerpta Diod. ap. Vales. p. 362. et 365. *Freinsh.* Add. Brisson. II. Antiq. 9. Dabantur autem in ergastula fere noxii, vel alioqui viles et barbari, ut ostendit Lipsius. Nam durior erat conditio servorum in agris, quam in Urbe. Sen. III. de Ira 29. 'Si rusticum laborem recusat, aut non fortiter obit, a servitute urbana et feriata translatus ad durum opus.' Et ob eam caussam etiam sæpe servi, qui dominos offenderant, in agros relegabantur. Lips. l. d. et P. Fab. II. Semestr. 5.

§. 4 *Eunus*] Hujus meminit etiam Marcellinus, fine lib. 14. et fuse Diodorus, lib. 34. Eclog. 2. *Freinsh.*

Magnitudo cladium facit, ut meminerimus] Similis fere sententia supra, 2, 6, 25. 'Cannæ, ignobilis vicus, sed magnitudine cladis emersit, et XL. M. cæde parta nobilitas.' Plutarch. Sylla, cap. 72. inter eos Eunum hunc numerat, 'qui, nulla quidem virtute, nobilitati sunt tamen.' *Idem.*

Fanatico furore simulato] Simulans se numine Deorum adflatum, et habitu gestuque furiosorum, ut vates solebant, oracula edens. 'Furor' et 'furere' propria sunt vatum inspiratorum, quos et Græci *μάντεις* dixerunt ἀπὸ τῆς *μανίας*. Vid. Serv. ad Virg. III. Æn. 443. German. ad II. Æn. 345. et Justin. XLIII. 1. 'Fanaticus' JCto in l. I. §. 10. D. de Ædil. Edict. est, 'qui circa fana bacchari solet, et quasi demens responsa dat.' Nam hoc genus hominum plurimum circa fana versabatur. Vid. ibi Bud. et Herald. ad Arnob. p. 21.

Syriæ Deæ] De hac vide Salmasii Plinianas Exercitationes in Solinum, p. 574, &c. Eam attingit vetus inscriptio ap. Grut. p. 5. n. 1. JOVI O. M. ET. DEAE. SURIAE. *Freinsh.* Add. qui de Diis Syris scripserunt, et quos hic nominat Rupertus.

Comas] Passim edd. *cerimonias*: at vetus, *comas*: utrumque quomodo defendatur, habet: sed admisi illud *comas*, quod ita quoque extaret in Mss. Vineti et Palatinis. *Grut.* Pontano autem rescribendum videtur, *comos*: 'comus' enim est saltationis genus, quod tibia et fistula in comessationibus, cujusmodi erant Syriæ istius Deæ, passim agitabatur. Vide Casaub. ad Baron. 14, 9. *Freinsh.* *Comas* est in o. s. et v. e. *Comos* Pontani recte rejicit Brœkh. ad Tibull. II. 5. 66. Notissimum est fanaticos caput et comam jactare solitos. Ulpian. d. l. I. §. 9. 'Si servus inter fanaticos non semper caput jactaret, et aliqua profatus esset.' Vid. ibi Bud. Brisson. II. Antiq. 13. Casaub. ad Lamprid. Elagab. VII. Colv. ad Apul. VIII. Met. p. 106. et in Omiss. et alios ap. Rupert. ad h. l.

§. 5 *In ore abdita nuce*] Idem Dio-

dorus, ubi supra. Sic 'Barchochabas, auctor seditionis Judaicæ, stipulam in ore succensam anhelitu ventilabat, ut flammas evomere putaretur.' D. Hieronym. Apologia adversus Rufinum. Adde Lucian. de Alexandro Abonotichite, tom. 1. p. 868. &c. El Viaie de la Tierra Santa del Ceverio, cap. 13. f. *Freinsh.*

Leniter inspirans] *Leviter inspirans*, in aliis: utrumque probum est. *Salm.*

§. 6 *Hoc miraculum*] Non dubito quin scripserit Florus, *hoc miraculo*: ut sequentia, 'fecit exercitum,' referantur ad Eunum. Sic Sallustius, ap. Sen. Epist. 114. 'Exercitum argento fecit.' Auctor de Vir. Ill. cap. 67. 'Ruptis ergastulis exercitum fecit.' *Freinsh.* Non improbanda videtur hæc conjectura. Pal. pr. et Flor. *duorum milium*, ut conveniat cum sequenti 'exercitum.' Non est causa idonea mutandi scripturam vulgatam. Florus manum duorum millium non habuit pro exercitu. *Milia*, *milium*, et sic in ceteris casibus, non geminata liquida, fere ubique habent Mss. et v. e.

Jure belli] Quod igitur jus belli servis? aut porro jus belli consistit in refringendis et armandis ergastulis? nihil tamen expedio, nisi debiles conjecturas: quid, si *more belli?* nam hoc sæpius factum legimus, nullo tamen jure: nec enim continuo mos in jus transit: quid, si *vi rebelli?* quid, si *vi et bello?* aut inseramus vocem, ut solet Florus, *quasi jure belli?* elige vel corrige. *Freinsh.*

Refractis erg.] Iisdem prope verbis Auct. de Vir. Ill. cap. LXVII. *Idem.*

Sexaginta] Sic v. e. vulg. *quadraginta;* quod rejeci ob Mss. Vin. qui alterum firmabant: neque secus Pall. duo meliores, nam tert. retinet 40. *Grut.* Oros. 5,6. 70. dicit: quin 200. Diodorus, lib. 34. *Freinsh.* *Sexaginta* alii o. s. et edd. vett.

Regiisque] Insuper mutato nomine, 'Antiochum' se vocavit, alios servos sibi subditos 'Syros.' Diodorus. Sicut apud eundem alter servorum dux 'Tryphonem' se dici jussit. Nam in hac quoque re nonnihil est momenti: tangit Justinus, 10, 3, 5. 'Codomannus quidam rex a Persis constituitur, Darii nomine, ne quid regiæ majestati deesset, honoratus.' Tarquinius Collatinus pulsus est ob nomen regium. Regillianus quidam Imp. factus, nominis suffragio. Blanca præ sorore Urraca, (Gallorum regis hæ filiæ fuerunt,) regias nuptias sortita est, rebus cum omnibus, præterquam nominis elegantia, vinceretur. *Freinsh.*

Ne quid malis deesset] Pal. pr. Flor. et Voss. 3. *mali*. Non solet ita Florus. Vid. Ind. in *Ne*. Alia ratione Justin. XVI. 5. 'Ne quid mali afflictis honestissimis domibus deesset.'

Castella, oppida, vicos] Hæc sæpe conjungi, quum de vastationibus regionum agitur, observat Heins. ad Vell. II. 115.

§. 7 *Quin illud quoque (ultimum belli dedecus) capta*] Ita distinxi, quod totidem literis verba invenissem in vet. ed. *Freinsh.* 'Quin illud quoque,' sc. accidit. II. 2. 23. III. 10. 4. Dele hic parentheseos notas. Sic plane IV. 2. 81. et II. 12. 50. ubi perperam parentheseos nota. Ita Perizon. ad h. l. Heinsius quoque hic deleverat eam notam.

Castra prætorum, nec nominare ipsos pudebit, castra Manilii, Lentuli, Pisonis, Hypsæi] Non opus esse ut 'castra' posteriore loco repetatur, jureque eam vocem perperam iteratam esse adsentior N. Heinsio. *Græv.*

Nec nominare] Contra Tac. 14, 14, 8. *Freinsh.* Vinetus scribit, se hos Prætores non satis nosse, qui sint, neque quid contra servos gesserint: sed Hypsæum a servis victum, esse in Diodor. Sic Fragm. l. XXXIV. Pighius quoque nihil aliud de his apud Scriptores veteres invenit. Vid.

enm ad A. U. 616. et tres seqq. Voss. 3. non habet *nec*.

Fugitivarios] Græci eleganter *φυγαδοθήρας*. [Plut. Demosth. cap. 40.] Recentior Hellenismus *διωγμίτας*, [qui forte fuerint 'Diocmitæ' Marcellini, 17, 30.] Metaphrastes in Vita S. Athanasii; *Ζημίαν ζωῆς ὀφέξειν τοὺς διωγμίτας, εἰ μὴ τὸν Ἀθανάσιον ζῶντα παραστήσωσι.* Justinianus *ἐρευνάδας* Græce nominat illos Quæstores a se institutos, quorum officium describit, Novella 80. Hæc Casaubonus ad Suet. Cæs. 1, 2. Ibi: 'Seque ab inquisitoribus pecunia redimere.' De 'fugitivariis' porro proprie sic dictis vide Gothofredi notam ad l. 18. de præscr. verb. Quod autem ex l. 15. eod. tit. 'fugitivarios' eos etiam quidam faciunt, qui noverunt, ubi deliteat servus, eumque indicant; caussam non video: nec enim magis isti fugitivarii, quam quivis alius, qui latentem latronem aut prædonem quemcunque indicat, quod omnes facere tenentur per l. 1. de receptat. *Freinsh.* In l. I. C. Theod. 'Si vagum petat. mancip.' Tamen 'fugitivarii' sunt servorum fugitivorum occultatores; ut ibi Jac. Gothofr.

Per fugitivarios distrahi] Sic Ryck. et omnes veteres libri et editiones ante Freinshemianam. Illa prima et recte quidem, sive ex ingenio, sive ex libro quodam, nam mutationis nulla in notis mentio, *retrahi* habet. *Grav.* *Detrahi* habebant duo libri vett. Cujacii v. Obs. 8. item Pall. Reg. F, Duisb. Fran. Voss. 3. et v. e. *distrahi* Naz. Reg. Q, Voss. 1. 2. et aliæ o. e. E Toll. nihil adnotatum erat. Freinshemius recte recepit *retrahi* e Plantiniana, et ita ex h. l. Pigh. ad A. U. 616. Est enim proprium in hac re verbum. Liv. XXV. 7. 'Ab Tarracina comprehensos omnes retraxerunt.' Justin. XIV. 3. 'Eumenes cum paucis fugere tentavit: sed retractus.' Plin. II. Ep. 10. 'Enotuerunt quidam tui versus, et invito te claustra tua refregerunt. Hos nisi retrahes in corpus, quandoque, ut errones, aliquem, cujus dicantur, invenient.' Vid. Turneb. XXIV. Advers. 29. Wass. ad Sall. Catil. XL. et Tan. Fab. ad Justin. XXXVIII. 9. D. et R. autem sæpe permutari ostendunt Torrent. ad Suet. Vit. XII. Heins. ad Ov. XV. M. 526. et Gronov. Diatr. ad Sat. LII. *Retrahi* legendum esse etiam Perizonius hic scripserat, et multis testimoniis confirmaverat. In Val. M. quoque III. 2. 19. legebat, 'Ineundæ fugæ gratia jam conversum, faucibus comprehensum in contrariam partem retraxit,' pro vulgato *detraxit*. Et pro eo, quod ap. Liv. XL. 4. editur, 'Lembum armatum ad pertrahendam eam navem miserunt,' legendum conjecerat *ad retrahendam*. De 'fugitivariis' habet etiam Cujac. XXI. Observ. II. et Turneb. l. d. Pro *sequebantur* Pal. sec. *persequebantur*. Pighius l. d. malebat *insequebantur*.

§. 8 *Perperna*] Florum Romanæ historiæ callentissimum, hæc non de *M. Perperna*, qui paulo post cum Aristonico debellavit, sed de *P. Rupilio*, scripsisse mihi persuadeo, qui, omnium auctorum consensu, hoc bellum servile confecit. Ceterum in Flori vulgatis exemplaribus librariorum culpa lata perperam *Perpernæ* nomen pro *Rupilio* ibidem irrepsisse videtur: sicut etiam Sigonium, aliosque historiæ Romanæ peritos, opinari intelligo. Hæc Pighius in Annalibus Romanis sub anno 622. *Freinsh.* *Tandem Perperna imperatore supplicium de eis sumptum est*] Satis frigida periodus, inquit N. Heinsius. Aut fallor, aut Florus voluit: *supplicium, ut de reis (vel de reis) sumptum est*. Sequentia id evincunt, et sic sub finem capitis forte rescribendum putat idem, *circa deprehendendum reum multitudo contendit*. Claud. de Maximo et Eugenio tyrannis a Theodosio Magno victis: 'Damnat voce reos, petiit

quos Marte tyrannos.' *Græv.* Si hic per errorem librariorum *Perperna* legitur pro *Rupilio*, hi bis in eodem nomine erraverint oportet. Nam rursus mox n. 11. 'Aquillius Perpernæ usus exemplo.' *Perpenna* quoque hic plerique libri, ut II. 20. Pro *Ennam* quidam scripti et v. e. *Ethnam*, Ryck. *Ethenam*. *Ætna* et *Ætnæus* sæpe male scribi, pro *Enna* et *Ennæus*, dudum docuerunt Docti, quos recenset clariss. Drakenb. ad Sil. I. 93. Add. Lindebrog. ad Catalect. Vet. Poet. p. 81. Gronov. Diatr. ad Stat. LIX. Broekh. ad Propert. I. 3. 1. et omnibus antiquiorem Marinum Becichemum Scodrensem Epist. Quæstion. c. LXVII. Item Laur. Abstemium in tom. I. Fac. Gruteri p. 889. Cod. Fran. *Hennam*: recte: nam *Henna* cum adspiratione potius scribendum, quam *Enna*, ostendit Heins. ad Claud. II. de Rapt. Pros. 122. et ad Ov. IV. F. 422. aliique ap. Drakenb. l. d. Græcis semper esse *Ἕννα*, sed Latinos sæpius adspirare, adnotat etiam Harduin. in Numm. ant. Popul. et Urb.

Quum fame quasi pestilentia consumsisset] Si Florus ita scripsit, putide scripsit. Sed malunt eruditi Viri librariis hoc adsignare. Lipsius suspicatur legendum esse: *qua fame, qua pestilentia consumsisset*. Tanaquillus Faber: *quum fame, ex qua pestilentia, consumsisset:* quod minus recedit a libris veteribus. *Græv.* Potest tamen ita exponi recépta lectio: Fame, qua non minus multi interibant, quam pestilentia. Nam Diodor. Sic. scribit, eos ad tantam famem redactos fuisse, ut manu injecta alii alios interfecerint, ac devoraverint. Tollius quoque putabat, Florum tantum de fame loquutum esse, ex eo cognosci posse, quod mox dicit, Aquillium 'exemplo Perpernæ eos fame domuisse.' Nec intelligo, quid hic præcipue putidum sit. Et si jam paullo putidior esset sermo Flori, id non valde mirum videri debuisset Viris doctissimis; quum eum non raro hujus vitii accusent.

Reliquias compedibus et catenis religavit] Copulam, quam recentiores edd. interposuerant, ignorant omnes veteres libri, tam editi, quam manu scripti. Vereor ut *compedibus* sit interpretatio τοῦ *catenis*, et ex margine irrepserit in contextum. Hinc 'catenatos cultores,' superius dixit mancipia, quæ in ergastulis custodiuntur. *Græv.* *Et* e scriptis solus Voss. 3. ex editis sola ed. Junt. habet. Camers et Stad. *compedibus catenisque*. Alterutrum videtur e glossa esse.

Crucibusque punivit] Servili supplicio. Vide Lipsium, de Cruce, 1, 12. *Freinsh.*

Ovatione] Minoris triumphi genus est, quod concedebatur imperatoribus, 'cum aut bella non rite indicta, neque cum justo hoste gesta essent: aut hostium nomen humile et non idoneum est, ut servorum piratarumque: aut deditione repente facta, impulvere (ut dici solet) incruentaque victoria evenit.' Agell. 5, 6. Ovans nec curru vectus, nec trabeam, nec togam pictam indutus, pedibus urbem, exercitu præeunte, ingreditur, ut Dionysius, 5, 46. [qui *pedestrem triumphum* vocat ovationem, extremo lib. 9.] testatur: itidem Massurius Sabinus, ap. Agell. dicto loco prodidit: sequentibus eos non militibus, sed universo senatu. Myrtea coronatos fuisse, et usos, qui ovantes ingrederentur; ut, qui triumphantes veherentur, laurea, Plutarchus, Marcello, cap. 35, et 36. Plinius, 15, 29. Festus, Agell. testantur. Ovationem Plut. ab ove, quam immolabant ovantes, ut triumphantes in Capitolio taurum, dictam contendit. *Stadius.* Dionysius, 5, 46. 'a Græco [illegible] vocabulo, in obscuritatem correpto,' deducit. Symmachus, Ep. 10, 22. ovantes 'equo vectos' scribit. *Fr.* Etiam Dio et Servius. Vid. Pagvin.

de Triumph. c. IV. Buchnerus, sive quis alius est, in Thesauro Fabri scribit e Suet. Tib. IX. Tiberium adspernatum morem vetustum 'ovantem curru invectum' fuisse. Non recte percepit mentem Suetonii, quæ hæc est: Tiberium ex aliis bellis ovantem, ex aliis curru Urbem ingressum esse; quemadmodum Id. Aug. XXII. ovationem a curuli triumpho distinguit.

Contentus] Sic Aquilius, ap. Cic. de Orat. 2, 47. Crassus, ap. Plin. 15, 29. ex hac caussa ovantes urbem ingressi. *Freinsh.* De titulis in triumpho prælatis, qui acta belli continebant, Appian. Mithrid. p. 252. et Brisson. IV. Form. p. 352.

§. 9 *Quum statim a servis, et a Syro*] Lectio parum proba: corrigo, *quum statim servi, et a Syro reditur ad Cilicem.* Salm. Repræsentavi lectionem Pal. pr. et sec. itemque Mss. aliquot Vineti: hactenus impr. *quum statim a servis.* Nullo sensu. *Freinsh.* *Cum statim a servis*] Non integrum esse hunc locum observavit N. Heinsius. Nulli enim hic exprimuntur, ad quos redibatur. A Syro quidem ad Cilicem reditur, sed a servis ad quos reditum fuit? Opinatur inde vi sententiæ adactum Florum scripsisse: *cum statim a servis ad servos, et a Syro reditur ad Cilicem.* Græv. Naz. Pal. 2. Regg. Magl. Berol. Duisb. Fran. et v. e. *statim servi.* Flor. Voss. 1. 3. *statim servis.* Pal. 1. Voss. 2. et al. edd. *statim a servis.* Ryck. *statim servius.* Libri Vineti partim *statim servi,* partim *statim a servis.* Tan. Faber *servi* exponebat per ellipsin verbi, adsunt, vel alterius: sed malebat deleri *a servis,* tamquam interpretationis loco adscriptum verbis *a Syro.* Præfero prius: nam Florus et alibi hujusmodi concisa oratione utitur: ut III. 6. 12. et III. 10. 18. nec video, cur hic de solis ducibus, non etiam de militibus, dicere voluerit. 'Statim' est, post annos fere triginta. Nam Rupilius Eunum debellavit A. U. 622. hoc bellum motum est A. U. 650. V. supr. n. 2.

Athenio pastor] Nam varia servorum erant officia, quæ copiose exequuntur, Pignorius, in Tractatu de Servis; et Popma, de Operis Servorum. De hoc vide etiam Dionem ap. Vales. p. 627. *Freinsh.* De sceptris ex auro, argento, ebore, ligno, Reines. ad Rupert. Epist. XXIII.

§. 10 *Regium in morem fronte redimita*] Hoc est, diademate revincta. Diadema enim erat fascia candida, qua frontem circumligabant. Hinc illud Favonii, in Pompeium, ap. Val. M. 6, 2, 7. Vide omnino Lipsium ad Tac. 6, 37, 3. et Brissonium, de Regno Pers. lib. 1. p. 35. De hac autem historia lege Diodor. 36, 7. *Freinsh.*

Acriusque multo] Si mei res sit arbitrii (quod sine Mss. ope non licere novi), constituerem periodum hanc hoc modo: *acriusque multum, quasi et illum vindicaret, sæviit; in servos infestius, quasi transfugas.* Habes Auctoris stylum, pauculis transpositis, aliis, quæ ex superiore n. 6. attexta videbantur, eliminatis. *Idem.* Non optime cohæret oratio.

§. 11 *Ab hoc quoque*] Diodorus, lib. 36. tribuit hæc Salvio cuidam, cui Athenio, velut imperator regi, audiens fuerit. *Freinsh.*

Prætorii exercitus cæsi] *Prætoris exercitus.* N. *Salm.*

Aquilius] Quem ab egregia fortitudine laudat Diodorus, fine narrationis hujus; et Athenionem sua manu confecisse scribit. Hic est, quem mox Mithridates cepit, necavitque: de quo Athenæus, 5, 14. 'Manius Aquilius, qui consulatum gessit, et de Sicilia triumphavit.' Qui capiendus de minori triumpho, hoc est, ovatione, quod etiam Casaubonus monuit: vide supra, 2, 19, 8. *Freinsh.*

Communitasque copias armis] i. e. armis probe instructas, Freinshem. in Ind. quasi hoc dicat Florus: Servos

armis facile repulisse hostem, sed fame domitos fuisse. Si in vulgata lectione nihil vitii est, vix alia potest esse horum verborum sententia. Sed Ryck. Toll. Duisb. e. v. et Plantin. habent *comminutaque*. Idque etiam Heinsius in exemplari suo scripserat, et Anna ita legendum existimabat; quod et in Annalib. Pighii ad A. U. 663. ex hoc loco legebatur. Et sic Flor. I. 3. 3. et II. 6. 28. Cic. II. Off. 11. 'Quem [Viriathum] C. Lælius Prætor fregit, et comminuit.'

Nisi suppliciorum metui] Mors non præfertur suppliciorum metui, sed suppliciis; quibus quidem ut mortem præferamus, metus ipsorum facit: non tamen metui tantum illam præoptamus: optimæ membranæ, *nisi suppliciorum metu ac voluntariam mortem prætulissent*: addita syllaba lego, *nisi suppliciorum metu acti voluntariam mortem prætulissent*: alias legendum esset, *nisi suppliciorum metu voluntariam mortem prætulissent*. Salm. *Metu*] Sic editio nostra vetus: bene, si quid video: quod eo fidentius recepi, quod Salmasius ita legi vellet; et vero Naz. etiam habeat; nisi quod adnectit, *suppliciorum metu ac vol.* ex quo idem Salmasius *metu acti vol.* Rem etiam habes in Lib. XXXVI. Diodor. *Freinsh.* *Metu*] Sic et Ryck. quod merito probavit Freinshemius: sed quia in Nazar. *ac* interseritur, Salmasius et N. Heinsius collegerunt scriptum fuisse a Floro: *suppliciorum metu acti*. Græv. Pal. 1. Ryck. Magl. Berol. *dedissentque se*. Duisb. Fran. et v. e. *dedissent se*. Regg. et Voss. 2. *dedidissent se*. Voss. 3. *dedidissent et nisi*. Copula non necessaria est. *Metu* etiam Regg. Voss. 1. 3. et edd. vett. excepta Junt. *metui* ceteri s. et Junt. sed perperam. Mox Magl. Berol. Duisb. Fran. et v. e. male *ac nec de duce q*. Vid. II. 5. 3. et IV. 2. 4.

§. 12 *Dum circa deprehendendum eum*] Eædem membranæ, *dum circa adprehendendum*: lego, *circa adprehendendum eum*: qua lectione nihil verius. *Salm.* V. e. et aliæ, *dum circa ad deprek.* neque aliter Pall. *Deprehendendum* illud habuerim pro scribæ glossa. *Gruter*. Ryck. et alii Mss. *dum circa ad deprehendendum eum multitudo contendit*. Quod non fuit repudiandum. 'Circa deprehendendum aut capiendum contendere' Latinis ignotum est. 'Circa aliquem esse,' 'circa se habere' bene dicitur, ut et 'circa aliquem pugnare.' Sed 'circa aliquem capiendum,' 'occidendum contendere,' non admittit purior ætas Latinæ linguæ. Veterum itaque librorum scriptura retinenda est. *Circa* absolute ponitur, pro, circa eum, ad eum capiendum. Liv. IX. 'Nam et circa omnia defecerunt unde subvehi commeatus poterat.' Inferius IV. cap. 12. ex emendatione nostra, et N. Heinsii: 'Natura regionis circa omnis aurifera:' de quo loquendi genere plura notavit Vir summus in notis ad Paterculum. 'Deprehendere' vero est, subito et inopino aliquem opprimere, non capere in prælio, ut sciunt Latine docti. Legendum itaque aut cum Lipsio *adprehendendum*, aut cum T. Fabro, *prehendendum*, quod in membranis Lipsius invenerat. *Græv*. In his animadversionibus quædam ita scripta sunt, ut non facile intelligi possint. Salmasius dicit, in Naz. esse *circa adprehendendum*. Hic est error operarum: nam in libro suo adnotarat in illo Cod. una voce scribi *addeprehendendum*, in Pall. autem duabus *ad deprehendum*, et conjecerat forte legendum esse *adprehendendum*. Grævius non putat Latine dici 'circa aliquem deprehendendum,' 'occidendum,' 'capiendum contendere.' Quomodo ergo potest probare conjecturam Lipsii *circa adprehendendum eum*, vel Fabri *circa prehendendum eum?* Nisi forte et hunc ordinem verborum esse voluit, *dum multitudo circa*, i. e. quæ circa erat, *contendit eum adprehendendum*: quam ego

sententiam Flori esse non credo. Nam non poterat in tali re locus esse contentioni utrum adprehendendus esset, nec ne. Ryck. quoque Duisb. Regg. et o. e. v. usque ad Vinetum et Gruterum, qui ediderunt *circa deprehendendum eum*, habent *circa ad deprehendendum eum*. Fran. *dum circa ad comprehendendum eum*: sed supra *com* alia manu scripto *de*. Voss. *circa adprehendendum eum*. Puto Grævium recte judicasse *deprehendendum* hic locum habere non posse. Nam 'deprehendere,' est incauto, inopinanti, vel latitanti supervenire. Sed 'circa' an absolute positum sit, mihi nondum liquet: quamquam etiam Perizonius ita accipiebat, qui remiserat ad Sanct. IV. 13. 6. Si hæc esset significatio τοῦ 'circa' in hoc loco, verborum *dum adprehendendum eum multitudo contendit* sententia esset: Contentionem de illo adprehendendo fuisse ortam: quod cur probare non possim, jam dixi. Magis placet conjectura Salmasii, *dum circa adprehendendum eum multitudo contendit*: i. e. dum quilibet contendit et rixatur circa ejus adprehensionem. *Circa* sæpe occupationem in aliqua re notat. Sen. VII. de Benef. 28. 'Circa consularia occupato comitia.' Val. M. VI. 8. 7. 'Quum omnes domesticos circa rapinam et prædam occupatos videret.' Suet. Ner. XXIII. 'Circa hæc occupatum.' Quintil. Decl. VI. 'Dum nos litigamus, dum circa cadaver nostrum orbi rixamur.' Et Decl. 306. 'Legistine circa decennis belli exuvias contendisse clarissimos Reges?' Hic si Suetonius dixisset, *Circa hæc agenda occupatus*, vel Quintilianus, *Circa cadaver abjiciendum*, vel *sepeliendum, rixamur*, et, *Circa exuvias dividendas contendisse Reges*, nemo, opinor, illorum dictionem reprehenderet. Cur ergo reprehendemus 'circa aliquem adprehendendum,' 'capiendum,' 'occidendum contendere?' etsi fortassis purior ætas linguæ Latinæ hoc genus loquendi ignoravit. 'Circa' non aliter ex sententia Grævii accipi potest, quam si ex *adprehendendum* duæ voces fiant, et legatur, *dum circa ad prehendendum eum multitudo contendit*, i. e. dum multitudo, quæ circa erat, festinat eum prehendere. Amstelodamenses receperunt *circa adprehendendum eum*. Sed malui repræsentare lectionem Mss. et edd. vett. quam conjecturas quantumvis probabiles.

Inter rixantium manus præda lacerata est] Sic infra, 3, 21, 26. 'Bæbius inter manus laceratus est.' Simile in Plutarcho mihi lectum memini, de quodam formoso puero, duarum partium manibus, dum utrinque trahitur, distracto. Æteon ei nomen fuit. Vide etiam Max. Tyrium, Serm. 8. in pr. et Diod. ap. Vales. p. 229. *Freinsh.* Diod. Sic. scribit Athenionem in prælio ab Aquillio interfectum esse.

CAP. 20 De Bello contra Spartacum gesto scribunt Ep. Liv. 95. Oros. 5. 24. Eutrop. 6. 2. Front. 1, 5, 20, et 21. 1, 7, 5. [2, 5, 34.] August. Civ. 3, 26. Copiose Plut. in Crasso. Appian. Civ. lib. 1. pag. 423. Claud. de Bello Get. vs. 155. Lucanus, 2, 554. *Camers.* Meminit et l. 3. §. 10. de Acquir. Possess. Item Themist. Serm. IX. *Freinsh.* Est VII. in Edit. Harduini, ubi Petavius p. 86. quædam explicat ad historiam hujus belli pertinentia.

§. 1 *Nam et ipsi per fortunam in omnia obnoxii*] Lipsius *et ipsi* volebat expungi. T. Faber malebat: *nam etsi ipsi*; ex utriusque sententia vera scriptura conficitur. *Etsi* scribendum, ostendit quod sequitur 'tamen.' Sed offendit aures et sententiam hoc *ipsi* isto quidem in loco. Sine ullis salebris fluet oratio si scripseris: *nam etsi per fortunam in omnia obnoxii, tamen quasi secundum genus hominum sunt*. Sic Florum scripsisse puto. *Per fortunam in omnia obnoxii* non est sollicitandum: hoc enim dicit Florus: Etsi fortuna eos addixit servituti,

per quam omnia coguntur ferre, ac omnes pati injurias ac contumelias, sunt tamen homines, licet deteriores. Phædrus: 'Servitus obnoxia, Quia quæ volebat non audebat dicere, Affectus proprios in fabellas transtulit.' 'Secundum genus hominum' sunt homines inferiores, et quasi deterioris notæ. Sicut ap. Hesiodum in Ἔργοις, δεύτεροι δαίμονες, quos Seneca Ep. cx. vocat *inferioris notæ*: 'Unicuique nostrum pædagogum dari Deum, non quidem ordinarium, sed hunc inferioris notæ, ex eorum numero, quos Ovidius ait de plebe Deos.' Idem Seneca Ep. 92. hominem vocat animal pulcherrimum et 'Diis secundum:' vide quæ de hoc loquendi genere notavi in Lectionibus Hesiodeis, cap. iv. *Græv.* Add. Gronov. ad Sen. v. de Benef. 25. et Burm. ad Petron. xxxix. et xl. *Etsi ipsi* est in Junt. sed melius Grævius, cujus conjecturam probabat Perizonius. Non scio, quis sollicitaverit verba *per fortunam in omnia obnoxii*. 'Obnoxii' qui dicantur recte hic, item infr. iv. 4, 2. et Cap. ix. Lection. Hesiod. exponit Grævius: de quo etiam Freinsh. in Ind. Gronov. ad Sen. iii. de Ira 8. Interpretes Phædri iii. Fab. prol. et Wass. ad Sall. Catil. xxiv.

Quasi secundum genus hominum sunt] Sic ille ap. Juv. 6. 221. 'O demens, ita servus homo est?' Homines autem eos esse, parumque discriminis inter eos et dominos, pulcre ostendit Seneca, Epist. 47. Vide Macrob. Saturn. 1. 11. *Freinsh.*

Adoptantur] Per manumissionem in libertatem adsciscuntur, et ejus bonis una nobiscum fruuntur: sive, per manumissionem omnia bona et commoda hominum liberorum adipiscuntur. 'Adoptare' pro, adsciscere, adsumere. Plaut. Cistell. iv. 2. 78. 'Sociam te mihi adopto ad meam salutem.' Eum locum adscripserat Perizonius, et insuper, gladiatores ad libertatem non fuisse admissos. Certe multo difficilius ad eam admittebantur, quam alii servi, eratque longe deterior illorum, quam horum, conditio. Calpurn. Decl. l. 'Neque enim conditione gladiatoria quidquam est humilius in vulgo.' Vid. Lips. ii. Saturn. 22.

§. 2 *Hi pessimum*] Quid, si legas: *Illi infimæ sortis homines, hi pessimæ, nam, &c.?* et, 'auxere ludibrio calamitatem' huc facit: cum enim calamitosissimum sit servire, miserius adhuc est gladiatorem esse: cujus vita, vilisque sanguis, ludicris et spectaculis impenditur. *Freinsh.* Fatua est sententia horum verborum. Recte monuerunt Freinshemius, Virdungus, T. Faber, legendum esse *hi pessimæ, auxere ludibrio calamitatem.* Id quoque vidit olim J. Lipsius. *Græv.* Idem videbatur G. Vossio, Heins. Perizon. Ryck. et Burm. ut intelligo ex illius animadversione ad Petron. xliii. quo loco de significatione vocis 'pessimus' agit. Et sic ediderunt Amstelodamenses. Non dubito, quin hoc præferendum sit vulgato. Sed ne sic quidem locus videtur perpurgatus. Nam illa, 'auxere ludibrio calamitatem,' plane abrupta sunt, nisi cum Freinshemio addatur *nam*; nec adparet, cur verbo perfecti temporis dixerit 'auxere,' quum vellet, Ad horum calamitatem accedit ludibrium, Horum calamitas augetur ludibrio.

§. 3 *Crixus*] Libri variant. *Crissus, Chrysus*: sed meliores, *Crixus.* Salm. De ludis gladiatoriis Lips. i. Saturn. 14. et Torrent. ad Suet. Cæs. xxvi.

Cum triginta aut amplius] Ita Mss. Vineti ac Pall. ut et v. e. ideoque malui, quam quod hactenus cusi, *cum septuaginta*: etsi ita plerique scriptorum: immo adhuc illud *aut* maturim in *haud* [obsecutus sum judicio] ut neget, amplius fuisse quam 30.; quem numerum invenies quoque ap. Cic. lib. 6. Ep. ad Att. *Gruter.* Ciceronis ad Att. 6, 2. verba sunt hæc: 'Non

amplius, inquit, quinquaginta. Cum Spartaco minus multi primo fuerunt.' De numero porro isto varietatem auctorum proponere libet: LXXIIX. fuisse Plutarchus, Crasso, cap. 14. scribit: Appianus, Civ. lib. 1. p. 422. LXX. Epit. Liv. 95. Vell. 2, 30, 6. Eutrop. 6, 2. Oros. 5, 25. et Frontin. 1, 5, 21. LXXIV. Pacatus, Paneg. Theod. cap. 23. indefinite: 'Effracto Cn. Lentuli ludo mirmillonum agmen emicuit.' Idem postea accidit imperante Probo, ut, effracto ludo, 80. gladiatores turbas darent. Zosimus fine primi libri quod extat. *Freinsh.* Scripti et v. e. *triginta*, pro quo Ryck. et Duisb. *treginta* habent. *Aut*, forsitan ita defendi queat, ut dicamus, Florum voluisse significare veteres in numero dissentire. Sed probo judicium Gruteri, cujus emendationem receperunt, qui post eum hunc Scriptorem publicarunt. Nam Florus videtur velle ostendere, quam parva fuerint initia tam gravis belli, et quam exiguus numerus eorum, a quibus id ortum est. Itaque numerum definiri potius oportebat, quam in incerto relinqui. Sic C. Nep. Thrasyb. II. 'Non plus habuit secum, quam triginta de suis. Hoc initium fuit salutis Atticorum.' Et sæpe perperam *aut* pro *haud*, sive *haut*, scribi observarunt Salmas. ad Capitol. Anton. Philos. XXVIII. et Rutgers. c. XIV. Venusin. Lection. In Livio quoque XLI. 1. pro 'Tribus, aut amplius, millibus,' Sigon. et Gronov. emendant *haud amplius*. Nam Livius post numeralia sæpe ponit 'haud amplius,' ut e XXIX. 29. et XLV. ult. ostendit Sigonius. Add. supr. ad Procem. Lib. I. n. 8. Retinui tamen hic scripturam veterem, exemplo Sigonii et Gronovii in Livio. Si vel in uno libro scripto, immo vel in uno edito vetusto, invenissem *haud*, non dubitassem id recipere. E Regg. quidem nihil adnotatum erat, sed suspectus est mihi negligentiæ, qui ad eos contulit Edit. Grævii, in qua est *haud*.

Ejusdem fortunæ viris] Ἄνδρας vocat, qui potius ἀνδράποδα erant: optime vetus liber *cum ejusdem fortunæ ludis*: facilis emendatio: *ludiis* enim lego. *Ludii* vulgo sunt saltatores: Ov. 'Ludius æquatam ter pede pulsat humum:' sed *ludii* etiam sunt gladiatores, a ludo dicti, ut manifesto indicat hic locus. Trebellius Pollio, Claudio: 'At ego scio, sæpius inter gladiatores bonis propugnatoribus hoc nomen adpositum: habuit proxime tuus libellus munerarius hoc nomen in indice ludorum:' ita vulgo legitur pessime: nam scribendum, *in indice ludiorum*: ludii sunt gladiatores. Ille libellus munerarius nomina continebat gladiatorum. In eo catalogo gladiatorem nomine Aureolum conscriptum fuisse scribit Pollio: nec dissimulandum est, nos *ludiorum* reperisse in optimis membranis Palatinis, quas studiose contulimus. Glossæ veteres: 'Lanista, λουδοτρόφος, μονομαχοτρόφος, ἐπιστάτης μονομάχων.' Legendum, λουδιοτρόφος. 'Ludius' enim idem est, quod μονομάχος. Inde λουδιοτρόφος dicitur lanista, qui ludios, hoc est, μονομάχους, instituit. 'Ludii' igitur sunt gladiatores: quod nos primi nunc docemus. *Salm.* *Viris*] Ita Pal. 1. ac 3. nam 2. *ludis*: quod proclive quidem mutare in *ludiis*; sed an ideo etiam convenit? mihi non videtur Flori ævo id nomen datum gladiatoribus; etsi negare nolim potuisse invaluisse seculo sequenti. Haud eis disconvenire nomen 'virorum,' liquet ex seqq. ubi iterum, n. 4. (et 14.) iisdem tribuitur. *Grut.* Sic Plutarcho pastores, qui postea Spartaco aggregati sunt, appellantur πλῆκται καὶ ποδώκεις ἄνδρες. Sic Noster, 2, 14, 4. Andriscum appellat 'virum.' Julianus autem, in Cæsarib. refert τὸν δουλικὸν δ' ἐκεῖνον πόλεμον, οὐδὲ πρὸς ἄνδρας γενόμενον, ἀλλὰ πρὸς τοὺς χει-

ρίστους τῶν οἰκετῶν. *Freinsh.* N. Heinsio non placet *viris.* Mss. *ludis:* forte *propudiis,* quo vocabulo Plautus, Petronius, alii utuntur. Certe, addit, latet quid contumeliosæ vocis, quod ex præcedentibus satis liquet. Ne illud quidem mox ei placet: *prima velut ara viris mons Vesuvius.* Malit *ara juratis,* pro conjuratis, ut ap. Nasonem: 'Primaque juratis induis arma viris.' *Græv.* Repetit eadem de 'ludiis' Salmas. ad Trebell. Poll. Claud. v. Non quæro, an demonstraverit gladiatores, saltem Flori ætate, 'ludios' fuisse dictos; sed non possum probare illius sententiam de hoc loco Flori. Nam ex eo, quod dicit *ejusdem fortunæ viris,* intelligi potest, eos gladiatores fuisse. Quis autem ita loquatur *cum ejusdem fortunæ gladiatoribus?* Pro *eruperunt* Ryck. Toll. Duisb. Fran. et v. e. *erupere.* Fran. etiam *Capuam.* Sic Virg. Æn. I. 580. 'Erumpere nubem,' et in Suet. Aug. XIV. Ms. Torrentii: 'Qui oppidum eruperant.'

Servisque ad vexillum et ad auxilium vocatis] Eadem hunc locum corrupit ratio, de qua supra sæpius diximus: *διττογραφούμενον* in libris, *ad auxilium, ad vexillum:* quorum alterum verum, alterum falsum et expungendum: nam optimus cod. ita scriptum exhibet, *servis ad vexillum, ad auxilium vocatis: ad auxilium* depravatum erat in antiquis libris pro illis, *ad vexillum.* Antiqui scribæ religiose *καὶ ἀδιόρθωτον καὶ δεδιορθωμένην γραφὴν* adscribebant: recta scriptura est, *ad vexillum:* altera, ut diximus, depravata: legendum igitur, *servisque ad vexillum vocatis, quum statim decem amplius millia coissent hominum, &c.* Salm. *Servisque ad vexillum vocatis*] Sic omnino legendum fide Pal. 2. ac 3. *Grut.* Ryck. ut multi alii: *servisque ad vexillum et auxilium vocatis.* Unde J. F. Gronovius perquam sollerter colligebat Florum dedisse: *servisque ad vexillum et pileum vocatis,* hoc est, libertatem. Suet. Tib. 4. 'Servisque ad pileum frustra vocatis in Siciliam fugit.' *Græv.* Tollius huc nihil e suis contulerat. Reg. F, et Voss. 1. cum Pall. consentiunt. Reg. Q, Fran. Voss. 2. cum Ryck. nec aliter Voss. 3., nisi quod habet *et ad auxilium.* Duisb. et v. e. *servisque ad auxilium vocatis.* Vix dubium est, quin *ad auxilium* sit e glossa. Nam 'ad vexillum vocare,' idem est, quod, 'ad auxilium.' Vid. Serv. ad Virg. Æn. VIII. 1. In Duisb. et v. e. autem interpretatio etiam vera scriptura expulsa locum illius occupavit, quod in aliis scriptoribus quoque interdum factum observarunt Docti. Grutero quoque, quod adnotavit Schottus in Annal. Pighii ad A. U. 680. in Notis ad h. l. e Valer. M. VIII. 6. 2. in mentem venerat *ad vexillum et ad pileum.* De servis ad pileum vocatis Forner. IV. Rer. Quotidian. 8. Mox Naz. Pall. Toll. Ryck. Duisb. Fran. et edd. vett. usque ad Ald. *homines.* Aldum deinde sequutæ sunt omnes, quas vidi, Editiones. *Homines* videtur defendi posse ex iis, quæ leguntur ap. Perizon. ad Sanct. Min. IV. 8. 2. Vid. tamen Græv. ad Cic. X. Fam. 17.

Jam vindicare volebant] Hæc lectio melior non est illa altera, *jam vindicari volebant;* idque *χρῆσις* hujus Auctoris docet. Naz. liber, *quin jam vindicari volebant:* ita reponendum censeo. *Salm.* *Jam vindicari volebant*] Ita Pal. 1. ac 2. nam 3. editioque princeps, *jam vindicare vol.* sequentes, *jam vindicare etiam volebant.* Pal. 1. habebat a manu recentiori; *quin jam vind.* sed annon *quin* superfluum? *Grut.* Ceterum ex præcedd. etiam, *non modo eff. cont.* istud *modo* ejecerim: nisi forte pro, non modo non, positum est? cujus rei exempla in Ind. Justiniano notavimus. Sed isto sensu non reperi, nisi subsequentibus *sed ne,* aut aliquo simili, ut in illo Cic. in Pis.

cap. 40. 'Non modo quid gesseris, sed ne quibus in locis quidem fueris, dicere audes.' Similis est autem huic loco Livianus, 24, 29, 10. 'Nec jam libertate contentos esse, nisi etiam regnent ac dominentur.' *Freinsh.* *Vindicare* Reg. Q, et Flor. ceteri s. et e. etiam Camertis, Vineti, et Stadii, recte *vindicari*, et edd. una voce amplius quam scripti, *jam vindicari etiam volebant*. Ceterum sententia loci postulat, vel ut interseratur *non* ante 'contenti,' quemadmodum Grævius Florum emendandum censet III. 4. 1. et III. 6. 3. vel ut cum Freinsh. tollatur *modo*. Neque enim scio usquam alibi 'non modo' dici, pro, non modo non, nisi subsequentibus certis quibusdam particulis, maxime negativis, quæ hic nullæ sunt. Si ullum haberem exemplum inter eas etiam *quin* esse, amplecterer scripturam libri Naz. et *quin* acciperem pro, immo etiam, sed etiam. Nam Perizonio ad Sanct. Min. IV. 7. 5. existimanti non posse dici 'non modo,' pro, non modo non, nisi subsequente particula negativa, præter locum Varronis, quem ille non alia ratione corruptum pronunciat, quam quia sibi persuaserat suam sententiam veram esse, opponi potest locus Livii XXIV. 40. 'Tantus terror pavorque omnes occupavit, ut non modo alius quisquam arma caperet, aut castris pellere hostem conaretur: sed etiam ipse Rex, sicut somno excitus erat, prope seminudus fugiens, militi quoque, nedum Regi, vix decoro habitu ad flumen navesque perfugerit.' Fatendum quidem est, quum sequitur particula adfirmativa, non ita adparere rationem omissi in priore membro τοῦ *non*, ut in altera forma, quum sequitur negatio. Sed, quod JCti in sua disciplina dicunt, multa a majoribus constituta esse, quorum ratio reddi non possit, id cum multis aliis in rebus, tum præcipue in omnibus linguis locum habet. Add. Reitz. in Ambiguis v. *Non*.

Harena] Nemo me accusabit, opinor, si veram lectionem reddam Auctori, tametsi sine libris. Igitur ejecta *ara* harenam substitui. Quid enim cum *ara* gladiatoribus, aut quænam ista comparatio? non dubito quin ipsa veritas sit nostra conjectura. Sic idem, seq. cap. princ. et 4, 2, 18. cum cives gladiatorio more concurrisse ait, 'arenam' vocat, iisdem pene verbis, quantum enim ad gladiatores pertineat harena, vulgo notum est. *Freinsh.* Sic contra librorum omnium fidem edidit Freinshemius conjecturæ suæ plus justo tribuens. Non est codicum antiquorum et simul editorum lectio hic interpolanda. Eleganter Vesuvium, in quem servi fugitivi se receperant, vocat *aram*: solebant enim servi, cum graviter deliquissent, ad aras fugere. Plautus Rudente III. 3. 'TR. No, inquam, timete, assidete hic in ara: AM. Isthæc quid ara Prodesse nobis plus potest, &c. TR. Sedete hic modo: ego hinc vos tamen tutabor: aram habete hanc Vobis pro castris.' Crebra exempla ap. Comicos occurrunt. Hinc 'aram sibi parare' de servo ap. Terent. Heaut. v. 2, 22. est suffugium: et ad alia quoque transfertur, ut quodvis sit perfugium. Ov. v. Tr. El. 7. 'Quæ patuit dextræ firma sit ara meæ.' Cic. v. Verr. 'Hic locus est igitur unus quo perfugiunt, hic portus, hæc arx, hæc ara sociorum.' Florus dicit Vesuvium fuisse velut primam aram, primum locum perfugii, in quem se receperint illi servi fugitivi, ad pileum et vexillum vocati. N. Heinsius malit: *Prima velut arx furoris*. Liv. VII, 34. 'Conspicit unum editum in saltu collem, et videsne tu cacumen super hostem? arx illa est spei salutisque nostræ.' *Græv.* Non desunt tamen, quæ pro Freinshemii conjectura dici possint. Nam et Florus aliis locis, quæ in Ind. sunt, eod. genere loquendi utitur, et, si *aris* scripsisset, non videtur addi-

turus fuisse 'viris,' quæ vox minime convenit huic rei. Non enim confugerant in Vesuvium, ut ibi, tamquam supplices in ara sedentes, auxilium Deorum implorarent; sed ut armis se tuerentur, et vim propulsarent, ut e Plutarcho et App. intelligitur; quod non est eorum, qui ad aram confugiunt. Et hoc indicat ipse Florus, quum paullo ante scribit, eos 'non contentos effugisse, etiam vindicari voluisse.' Si hoc non placet, tamen vulgatæ prætulerim conjecturam Heinsii *arx*, quam ille multis Livii locis confirmaverat: VI. 37. 'Consulatum superesse plebeiis, eam esse arcem libertatis, id columen:' VII. 11. 'Fuga Tibur, sicut arcem belli Gallici, petunt:' X. 1. XXXIII. 14. XXXIX. 37. XLIV. 31. et aliis. Add. quæ adnotavi supr. III. 6. 5. Et juvat eam, quod Gronov. IV. Observ. 4. observat; ap. Liv. sæpe *a* pro *x*, et XXIII. 30. *ara* pro *arx* scribi. Nihil hic tentandum fuisse dicit doctiss. Wopkens. in Adversar. in Vell. Vol. VIII. Obs. Misc. p. 40. Adsentirer ei, si ostendisset infirma esse argumenta, quæ scripturam vulgatam, quam o. s. et e. habent, suspectam facere possunt.

§. 4 *Clodio Glabro*] In Epit. Liv. 95. 'Claudius Pulcer' est. Appiano 'Varinius Glaber.' *Freinsh.* Add. hic Vinet. et Sigon. ad Liv. Epit. XCV. qui ex Appiano ostendunt, non Clodio, sed Varinio, qui post Clodium victum adversus gladiatores missus est, cognomen fuisse 'Glabro.' Nec scio alibi hoc cognomen genti Claudiæ tribui. Nam quæ Keuchenius ad Frontin. I. 5. 21. scribit, inepta sunt.

Vitineis delapsi vinculis] *Vitinea vincula* unica voce Græci vocant κλημα-τίδας. Qua voce etiam usus est Plutarchus in ejusdem historiæ narratione: libri quidam *vixinis*, aut *vixineis*: posset esse, *buxinis*, aut *buxineis*. 'Buxinum' enim dicebant Latini a buxo: ut Græci πύξινον ἀπὸ τοῦ πύξου. Glossarum scriptor: 'Buxinum, πύξινον.' in Catalectis Virgilianis, in illa parodia de mulione: 'Pectinemque buxinum:' vulgo scribitur monstrose prorsus, *proximum*: antiqua γραφὴ, *puxinum* aut *poxinum* postea in *proximum* corruptum est. *Salm.* *Vitigineis*] Ita Vineti Mss. al. *vixinis* aut *vixineis*: putes legendum, *vimineis*: Frontinus, I. 5, 21. 'Ex vimine silvestri catenas conseruit.' Sed quodnam illud *vimen silvestre*? cur ea differentia additur? Plut. Crasso, cap. 15. 'e labrusca' contextas fuisse catenas istas ait: esse igitur in Frontino scribendum: *ex vite silvestri*. Freinsh. Vinetus in libris suis *vitineis* fuisse scribit, non *vitigineis*. Et sic Ryck. Toll. Duisb. Voss. et v. e. eoque propius accedunt etiam alii: nam Naz. ambigue *uitineis vel urtineis*, Pal. 1. *virineis*, Pal. 2. *vitencis*. Fran. *itineris*. Reg. Q *vimineis*, quod conjiciebat Freinshemius. Reg. F *vitigineis*. Is. Vossius hic ita adnotarat: *Juncineis* Ms. noster. 'Juncina,' etiam 'juncea,' vincula notissima. Attamen, cum in Vesuvio non proveniant junci, præferenda alia lectio *vitineis*, cum mons iste vineis consitissimus. Hæc Vossius. *Vitigineis* tamen est in Cat. de R. R. XLI. 'Duos surculos vitigineos.' De vitibus ad vincula facienda adhibitis Barth. ad Claud. IV. Cons. Honor. 611. 'Delapsi,' ut Virg. II. Æ. 262. 'Demissum lapsi per funem,' ubi similem locum Petronii c. CII. adnotarunt.

Et exitu invio] Non possum audire qui *inviso* legunt: neque *invio*, quod editum est, probo: quod fortasse mirum videbitur: ille liber, quem fere in omnibus sequimur, in uno habet: qui Plutarchi hæc verba legerit, id optimum fortean putet: Ἔπειτα Κλωδίου στρατηγοῦ μετὰ τρισχιλίων πεμφθέντος ἐκ Ῥώμης, καὶ πολιορκοῦντος αὐτοὺς ἐν ὄρει μίαν ἔχοντι καὶ χαλεπὴν καὶ στενὴν ἄνοδον, ἣν Κλώδιος ἐφρούρει, τὰ δ'

ὕλλα *κρημνοὺς καὶ λισσάδας*. Sed non dubito quin legendum sit, *exitu non uno*. Et facile probabo. Illa *μία ἄνοδος*, quem Plutarchus dicit, ad hunc locum nihil facit. Custodiebat eum Clodius. Latrones, cum ceteras omnes vias τὸ ἀντίτροπον loci intercluderet, unica autem quæ erat, teneretur a Clodio, per fauces cavi montis delapsi sunt vinculis vitineis. Ad imas autem radices in multas partes scisso aut forato monte, non uno exitu subito invaserunt castra. *Non uno* igitur legimus, pro *in uno*, facili etiam in aliis lapsu. *Salm.* Pall. tres *exitu in uno*, aut *imuno*, quod facile mutetur in *exitu invio*: sed aliud quid latet, quod conjectura non adsequetur; certe non mea, qui Davus sum, non Œdipus. *Gruterus.* Salmasius tamen valde probabiliter corrigit *non uno*; nisi forte obstet, quod videatur hæc lectio dicere, dispersos fuisse multos in exitus, ut putari queat, non potuisse tam facile rursus conjungi, multo minus propter paucitatem pluribus ex partibus castra aggredi. Forte non absurdum fuerit legere, *exitu in ipso*, ut referatur ad castra in ipso exitu opposita; malim, *exitu in imo*, nisi modo præcessisset id vocis. *Freinsh.* Naz. *exitu in uno*. Cur damnamus? τὸ *in* eleganter redundat: *exitu uno* una eruptione: 'In unum exitum spectans:' Cic. de Orat. etsi diversa non nihil sententia. *Græv.* *In uno*, etiam Ryck. Regg. Voss. et, excepta prima, o. e. usque ad Vinetum, qui primus, ut puto, dedit *invio*, haud dubie e libris suis. Et sic ceteri s. et v. e. *Inviso* pro *non viso* corrigit Pigh. in Hercul. Prodic. p. 469. probante ad h. l. Ruperto. Is. Vossius ita: *In uno* omnes habent Mss. et hæc verissima lectio. *Exitu in uno*, i. e., quum unus tantum esset exitus, quem custodiebat Clodius, non putabat eos alia ratione aut via posse egredi. *In uno* etiam Heinsio placebat, qui *in* eleganter abundare adscripserat. *Imo* admitti posset: nam scribæ id sæpissime posuerunt pro *uno*. Vid. Drakenb. ad Sil. xv. 590. sed obstat ea ratio, quam dicit Freinsh. Mihi non absurda videtur lectio librorum, qui habent *invio*, hac sententia: Subito impetu rapuerunt castra Romanorum, Clodio nihil tale metuente, quod putabat exitum, qui unus tantum erat, iis invium, i. e. opposita manu militum ita clausum, sive, ut Liv. xxx. 36. exitum fugæ ita interclusum esse, ut evadere ea non possent. Nec tamen rejicio *uno*, quo recepto eadem erit sententia. Sed quæ hic sit præcipua elegantia in pleonasmo τοῦ *in* non adsequor.

§. 5 *Castra. Deinceps*] Videtur utique non expers injuriæ locus. Ad sensum rectius constituendum hæc scriptura profecerit: *Inde alia castra: deinceps Coram, totamque pervagati Campaniam, non vill. &c.* Freinsh. Suspectum est mihi *alia*, ac dubito, an ortum sit ex aliquo nomine proprio *Varinii*, *Arrii*, *Valerii*, vel *Manlii*, quos a Spartaco victos produnt Veteres. Plutarchus, Auctor Epit. Liv. et Frontinus, post cladem Clodii P. Varinium adversus Spartacum missum scribunt, et Orosius, primum Ducum Romanorum Clodium a Spartaco fugatum tradit. Itaque non videtur credendum Appiano, qui I. Civ. 423. primum adversus gladiatores Varinium Glabrum male pugnasse narrat.

Inde alia castra. Deinceps Coram totamque pervagantur Campaniam] *Deinceps Coram* depravata esse pridem viderunt homines politi. Ryck. et alii cum multis edd. *Deinceps Thoram*. J. Lipsius suspicabatur: *Inde alia castra Varinii, totamque pervagantur Campaniam.* Cum 'Cora' sit Urbs Volscorum in Latio, quo non pervenit Spartacus, scribendum *Deinceps Cosam*. Ea enim est Urbs Campaniæ, cujus meminit Vell. Paterc. II, 16. Strab. v. Recte vero, qui ex libris retinent

Luceriam. Nam Nuceria est in Samnitibus, Luceria in Campania. *Græv.* Naz. *Horam.* Vineti et plerique alii, ut et edd. vett. *Thoram.* Berol. *Coram.* Etiam in Tacit. II. A. 39. quondam male scribebatur *Cora* pro *Cosa*, vel *Cossa.* Sed quod Grævius Cosam in Campania locat, de eo amplius quærendum est: nam alii in Etruria ponunt. Vid. Lips. et Freinsh. ad Tac. l. d. et Cellar. II. Geog. Ant. 9. Salmasius in exemplari suo conjecerat *Soram.* Hæc quoque interdum permutantur, ut in Liv. XXVII. 9. et XXIX. 15. Sed Sora quoque in Latio fuit. Perizonio videbatur legendum *oram*, scil. montis. Nam nomen urbis hic locum habere non posse, quum in sequentibus demum agatur de urbibus. Non scio quam bene ita absolute dicatur 'ora' pro, ora montis. Deinde, quid est 'ora montis?' Si de hac sensisset Florus, potius dixisset, opinor, *oram vicinam*, ut Poëta, 'Vicina Vesevo Ora jugo.' *Oram* probari vix potest, nisi e seqq. suppleatur, Campaniæ; quod tamen et ipsum quum aliquanto durius sit, tolerabilius foret, *Deinceps oram totam pervagantur Campaniæ.* Sed si retineatur nomen urbis, quodcumque demum illud sit, locum tamen laborare bene animadvertit Freinshemius. Nam, ut recte dicitur 'pervagantur Campaniam,' sic non item, 'pervagantur Coram,' vel 'Cossam.' In Ryck. est *Deinceps Thoram: totamque pervagantes Campaniam.* Sed sequens 'Nec' videtur postulare, ut ab eo inchoetur nova periodus, et *pervagantur* retineatur. Omnino credo vitium esse in *Coram*, et pro eo vel nomen regionis, vel aliud, cui *pervagantur* conveniat, scriptum fuisse.

Atque Nuceriam] Etiam hoc loco ex libris quidam *Luceriam* retinent. *Salm.* Ita solus Pal. 1. quod cur aliorum librorum scripturæ præferendum sit, non perspicio. Luceriam in Apulia fuisse constat. An in Campania quoque urbs hoc nomine fuerit, ignoro. Sed Nuceriam, cognomine Alfaternam, in ea fuisse certum est. De crudelitate, quam invito Spartaco exercuerunt servi, est in Fragm. Sall. in fin.

§. 6 *E viminibus, pecudumque tegumentis*] Frontinus: 'Spartaco copiisque ejus scuta ex vimine fuerunt, quæ coriis tegebantur.' *Salm.* Nota conficiundorum scutorum ratio, et urgente necessitate sæpius usurpata. Cæsar, Bell. Gall. 2, 33. de Atuaticis: 'Scutis ex cortice factis, aut viminibus intextis, quæ subito (ut temporis exiguitas postulabat) pellibus induxerant.' Ad talia scuta tirones exercebantur ap. antiquos. De Spartaco loquitur Frontinus, 1, 7, 6. Sallustius etiam videtur accipiendus, H. 4, 3, 14. 'Hi locorum pergnari (sic enim legendum est: *non perignari*), et soliti nectere ex viminibus vasa agrestia; ubi tum quod inopia scutorum fuerat, ad eam artem se quisque in formam parmæ equestris armabat.' Adde Tac. 2, 14, 6. *Freinsh.* Et Lips. III. de Milit. Rom. 2. 'Tegumentum' Virgilio I. Æn. 275. est *tegmen*: 'Lupæ fulvo nutricis tegmine lætus:' ubi Servius: 'Multi *tegmine* antique dictum asserunt, quia *tegumentum* dici debere affirmant.' Utroque utuntur boni Scriptores.

E ferro] N. *et ferro.* Salm. *Ferrum coquere* est ap. Juv. S. XV. 166. 'Rastra et sarcula tantum Adsueti coquere.' *Recoquere* Virg. VII. Æn. 636. 'Recoquunt patrios fornacibus enses:' et al. ap. Bentl. ad Horat. I. Carm. 35. 39. et Drakenb. ad Sil. IV. 15.

§. 7 *Domitis obviis gregibus*] Hoc puto pertinere ad feros equos, qui multi erant in saltibus Apuliæ, quam tum quoque vastarunt gladiatores. Liv. XXIV. 20. scribit, Annibalem ad quatuor millia inde abducta equitibus suis domanda divisisse. *Deesset exercitu* Duisb. Vid. ad, Liv. IX. 5. §. 6.

§. 8 *De stipendiario Thrace miles*] Similis climax supra, de Viriato, 2, 17, 15. *Freinsh.* 'Stipendiarius Thrax' Freinshemio in Ind. est auctoratus gladiator, ex eo genere gladiatorum, qui Thraces vocabantur. Sed neque auctorati gladiatores 'stipendiarii' dicuntur, neque Spartacus gladiator fuit antequam miles fieret: verum primum miles, tum desertor, inde latro, ac denique captus, ut Appianus scribit, arenæ destinatus fuit. 'Stipendiarius Thrax' est, ut hic Ryckius, natus in Thracia, provincia stipendiaria, et ipse quoque stipendiarius; ut in Suet. Aug. XL. 'Tributarius Gallus.'

In honore virium] Ob præstantiam virium et robur corporis in numerum gladiatorum adscriptus. *In honore* o. s. præter Reg. F et Magl. in quibus erat *in honorem*. Hoc equidem frequentius est. Vid. I. 3. 1. III. 5. 10. IV. 12. 22. Nec tamen alterum exemplis caret, si modo recta est scriptura librorum. Plin. X. Epist. 24. 'Illi in honore ipsius electionem loci mihi obtulerant.' Dict. Cret. V. 10. 'Convivium publice cœptum in honore Ducum.' Macrob. I. in Somn. Scip. 4. 'Nullas Nasicæ statuas in publico in interfecti tyranni remuneratione locatas:' ubi V. C. Jac. Gronov. similia adfert e Trebell. Poll. XXX. Tyrann. c. IV. et Solin. c. II. Perizonius tamen ad h. l. et Burmann. ad Quintil. II. Decl. 10. hic malunt *in honorem*, et similiter Vindingius in Dicty. In Solino quoque Ald. et al. vett. edd. 'Heretum a Græcis in honorem Heræ.' Sed ibi in scripto Cod. inveni *in honore*. Doctiss. Wopkensius Adversar. in Dictyn Tom. II. Obs. Misc. Novar. p. 90. putat hæc propemodum omnia librariis potius quam auctoribus tribuenda esse. Non multum abest, quin ei adsentiar, nec scio unde collegerit, mihi hic secus visum fuisse; quum non obscuro significaverim, mihi suspectam esse scripturam librorum, qui in his ablativum loco accusativi habent.

§. 9 *Qui*] Forte rectius, *quia*. Freinsh. Hoc placebat Perizonio.

Circa rogum] 'Crixi.' Vide Appian. Civ. lib. I. p. 424. *Freinsh.* Appianus mactatos scribit. Utrumque in usu erat. Vid. Serv. ad Virg. III. Æn. 67. X. Æn. 519. et XII. 606.

Munerator] Hoc est, qui præbet spectacula, munus, gladiatores: ἀγωνοθέτης est Græcis. Augustus 'munerarium' dixit. Vide latius Lipsium, Saturn. 1, 7. *Freinsh.*

§. 10 *Consulares*] Sidonius, Carm. 9, 249. 'Vel qua, Spartace, consulum solebas Victrici gladios fugare, sicam:' sic enim in Sidonio malim, quam *Vel quos*, et *sica:* ratio correctionis est in contextu. *Freinsh.*

Caii Cassii] *Crassi, et Crassii*, veteres nonnulli. *Salm.* *Crassii* solus Pal. 1. male. De consilio invadendi Urbem, et cur id abjecerit Spartacus, Plutarch. et Appian.

§. 12 *Contra mirmillonem*] Species pro genere. Nec enim mirmillo fuit iste Spartacus; 'Thrax' genere, et, ut Sidonius modo dicebat, 'sica' armatus, propria Thracibus ornatura: vide Lips. Saturn. 2, 9, et 13. *Freinsh.*

§. 13 *Circa Bruttium angulum*] *Brittium*, ἀρχαϊκῶς, scriptum in veteribus. Græcis Βρίττιοι et Βρέττιοι. Sic et Brindisium non raro occurrit in scriptis libris: est Græcis Βρενδίσιον. Mox *clusi* Naz. non *occlusi*: et melius: *clusi* pro *clausi*. *Bruttium angulum* hic vocat Florus. Plutarchus, τὴν Ῥηγίνων χεῤῥόνησον. *Salm.* Adde Suet. Aug. cap. 7. Sic supra, 2, 6, 51. 'Nero in ultimum Italiæ angulum (iidem Bruttii erant) submoverat Annibalem.' Livius etiam, fine libri 27. 'Extremum Italiæ angulum Bruttios' dixit. *Freinsh.* *Brittii* in Inscr. ap. Grut. 1094. 3. CORR. LVCANIAE. ET. BRITTIORVM.

Clusi] Sic Naz. et v. ed. nostra: aliæ *occlusi:* male: nam et reliqui

Pall. *clausi*. Freinsh. *Diusi*, quod est in Ryck. ortum est e coalitione *cl* in *d*. *Occlusi* est a Vineto. 'Cludere,' 'cludi' et 'clusus' infinitis locis leguntur. Vid. Ant. Augustin. I. Emend. 2. Fabrott. ad Cujac. Paratitl. Cod. de Caduc. tollend. et Rhod. Lexic. Scribon.

Ex cratibus] Ita tamen elephantos trajecit Metellus, ap. Frontin. 1, 7, 1. Nec multo aliter Annibal: ap. Liv. XXI. *Freinsh*. Naz. et Voss. 2. *dolea*. Sic in Kalendario vet. ap. Grut. 139. mense Sept. Et in vet. Lib. Varronis I. de Re Rust. 61. *In oleis*, pro *In doleis*, et III. 15. 'Positum est in doleis.' Vid. Victor. ad Varr. Priore loco Varronis etiam unus codex Politiani *in oleis*. *Dolearium* Gaius l. 35. §. 7. D. de contrah. emt. 'Si ex dolear io pars vini venierit,' et Inscript. ap. Grut. 583. 1. SER. DOLEAR. Add. supr. I. 13. 11. Similia sunt *patena*, *intellego*, et alia, in quibus *e* pro *i* ponitur.

§. 14 *Sine missione*] Hoc est, ad necem usque. Missio enim erat gratia deserendi pugnam, quæ dabatur quandoque victis gladiatoribus: cum autem placeret, ut eousque pugnaretur, quoad alteruter occumberet, dicebatur pugna 'sine missione.' Vide Lipsium Saturn. 2, 21. qui, sicut in aliis multis, ita hic quoque loci, erit instar omnium. Hoc addo, quæ reperiuntur ap. Apulei. lib. 2. videri ipsissima verba, gladiatoribus occini solita, ab iis forte, a quibus producebantur: 'Occide moriturus, pugna hæc non habet missionem.' Adde Lips. ad Sen. de Ira, 1, 16, 41. Porro 'gladiatores sine missione edi prohibuit' Augustus, Suet. in Vita, 45, 7. *Freinsh*.

Quasi imperator] Simile est supra, 2, 14, 9. de Pseudophilippo; 'Ut de eo pop. Rom., quasi de vero rege, triumpharet.' *Freinsh*. Doctiss. Wass. ad Sall. Cat. LXIII. putat, Florum significare Spartacum in hoc prælio et militis et Ducis officio functum fuisse. Ego cum Freinsh. sentio.

CAP. 21 Bellum Marianum scribunt fere omnes. Epit. Liv. 77. et seqq. Plutarchus, in Vitis Marii et Syllæ. August Civit. 3, 27, et 28. Eutrop. lib. 5. per totum: Oros. 5. 19. Auctor de Vir. Illustr. cap. 67, 68, 69. et 75. Copiose Appianus Civ. lib. 1. p. 383, &c. Val. M. 1, 5, 5. 2, 3, 1. 6, 8, 2. 6, 9, 14. 9, 2, 2. Solin. cap. 40. Plura Lucan. 2, 67. *Camers*.

§. 1 *Ut jam ipse*] *Jam ut ipse*, ipsissimus est Flori character. *Salm*. Ita Naz. Pall. Ryck. Fran. Flor. Magl. Voss. 1. 3. et Edd. P. J. A. Et sic ediderant Freinshemius et Grævius, quod non debuerant mutare Amstelodamenses.

Bellum] Convenientius esset, *telum*. Freinsh.

Ut jam ipse intra se parricidale bellum stringeret] Mirificum loquendi genus *intra se bellum stringere*, quod dudum advertit doctos editores et interpretes. Assentior Lipsio, qui Lugduni olim monuit legendum esse: *ut jam in se parricidale ferrum stringeret*, quod et N. Heinsio placebat: aut: *ut jam contra se parricidale ferrum stringeret*. Decus sexus Anna Tanaquilli filia vidit etiam *ferrum* esse legendum. Ryck. Mss. *parricidiale*, sed scribendum *parricidale* ut Salmasius, Sirmondus aliique viderunt. Sicut enim a 'conjugium' est 'conjugalis,' a 'convivium' 'convivalis,' sic a 'parricidium' 'parricidalis.' Mox *suis* παρέλκει et delendum est in his verbis, *cives cum civibus suis gladiatorio more concurrerent*. Multis multorum scriptorum locis hoc vocabulum infarserunt ex idiotismo linguarum, quæ vernaculæ fuerunt librariis Florum describentibus. In lib. IV. cap. 5. legitur: 'Lepidus L. Paullum fratrem suum proscripserit.' Ubi recte N. Heinsius vidit *suum* redundare. *Græv*. Non satis intelligo, cur *intra*

se hic magis offenderit Viros doctissimos, quam supr. III. 3. 3. 'Agrariis legibus intra se dimicaturus,' vel in Vell. II. 111. 'Intra se furens.' Nam 'intra se ferrum stringere,' nihil aliud est, quam intra se dimicare: quod 'intra Urbem rebellare' dicit Flor. III. 18. 2. *Parricidale* est in Naz. Toll. Duisb. Fran. Voss. et v. e. Hoc Salmasius eadem ratione dici adnotaverat, qua a 'conjugium' est 'conjugalis:' Sed Perizonius hæc omnia potius a 'conjux,' 'conviva,' 'parricida,' fieri putabat. In Justino quidem XXVII. 1. et XXXIX. 3. editur *parricidialis.* Sed hæc quoque emendanda arbitror. Nam et Justini liber scriptus Duisb. posteriore loco habet *Parricidales discordias.* *Bellum stringere* inauditum est, nec videtur ea ratione defendi posse, quam sequitur Vir eruditiss. ad Sen. Suasor. VII. *Ferrum* et *gladium stringere* contra usitatissima. Petron. LXXX. 'Ille gladium parricidali manu strinxit.' Nec tamen contemnendum est *telum*, quod conjiciebat Freinshemius, et propius accedit ad *bellum*, quam *ferrum*. Liv. III. 50. 'Strictum telum.' Et Suet. Calig. LIII. translate: 'Stricturum se lucubrationis suæ telum.'

§. 2 *Æquiore animo utcumque*] Synonymia non insolens Floro. Sed Ryck. *utrumque*. Hoc referri potest ad ea, quæ sequuntur, 'Plebeii duces, aut, si nobiles, mali saltem:' nec temere rejecerim.

Ducatum sceleri præbuissent] Satis insolenter, pro, duces sceleris fuissent. Nec valde elegans videtur, 'duces ducatum sceleri præbent.' Aliis *ducatus* fere est dignitas vel imperium ducis. Justin. IX. 6. 'Honoratum insuper ducatu adversarium.' Vid. ibi Bongars. et Bernecc. Vossius hanc vocem rejecerat ad ætatem Curtii et Suetonii. Borrichius in Cogitation. de Ling. Lat. antiquiorem, et Manilium ea usum esse contendit; sed pro vetere scriptura Manilii conjecturam suam obtrudit. Vid. adnot. ad Liv. XXIX. 20. Salmasius de Hellenistica p. 90. scribit posteriorem ætatem a 'duce' finxisse 'ducatum,' pro ducis officio; et inde esse 'ducatum alicui præbere,' pro, se ducem præbere. Viri docti e Zenone Veronensi protulerunt, 'Deus illi ducatum præbuit,' i. e., dux fuit. Sed quum genus aliquod loquendi insolens esse dicimus, intelligimus inusitatum esse probatis auctoribus puræ Latinitatis; in quibus Zeno, quem alii plus 100., alii plus 200. annis post Florum vixisse volunt, numerari non potest. Adde, quod ne quidem satis certum est hoc Zenonis esse; nam ei multa, quæ sub nomine illius circumferuntur, a recentioribus supposita esse dudum observatum est. Nec tamen in Floro me tam offendit 'ducatum præbere sceleri,' quam 'duces ducatum præbuerunt sceleri:' hoc enim idem est, ac si dixisset, 'duces præbuerunt se duces,' 'duces fuerunt duces sceleris;' quod mihi non valde eleganter dictum videtur.

Quum vero] Parum congruere periodum istam quilibet attentus facile perspiciet: putem autem concinniorem fore, si legatur; *jam vero*. Fr. *Quum vero*] Pendet sententia. Aut *tum* scribendum cum Anna et Lipsio, aut *jam* cum Freinsh. aut cum edd. antiquioribus, sic distinguendum: *quum vero, pro facinus! qui viri! qui imperatores! decora et ornamenta seculi sui, Marius et Sulla pessimo facinori suam etiam dignitatem præbuerunt, tribus, ut sic dixerim, sideribus agitatum est.* Verum qui genium Flori novit, facilius credet aliquid hic excidisse librariorum culpa, cujus criminis jam sæpius sunt convicti. *Græv.* *Quum* retineri non potest. Nec probo distinctionem nonnullarum vett. Edd. Nam ea, quæ ante 'Tribus' sunt, quasi procemii locum obtinent, et ad totam orationem adtendenti satis adparet ab ea voce novam periodum in-

choandam esse. Tollius quoque locum mutilum esse putabat.

§. 3 *Tribus sideribus*] Tres fuerunt distincti motus et quasi tempestates hujus belli. Vid. supr. II. 6. 8. Quod in priore Edit. Viros doctos sequutus hic scripseram, in Petron. Cap. CXXII. vs. 184. Carm. de Bello Civ. 'trina sidera' quoque per metaphoram posse accipi, id nunc indictum volo. Nam 'sidera' ibi propria, non translata, significatione dici, e præcedd. apertum est. Verior est illius loci scriptura, inter varias lectiones, et in quibusdam editis: 'Et tuba Martem Sideribus tremefacta ciet;' quam non ita pridem etiam e Cod. Colbertino confirmavit, et probavit ampliss. Bouhierius in Commentar. ad hoc Carmen Petronii.

Tumultu magis, quam bello] Edd. anteriores habebant, *tumultu majore, quam bello*: scio unde enatum sit illud vitium lectionis: vitiose scriptum erat, *majus* pro *magis*: deinde illi, qui operam suam dicant corrumpendis libris, ex *majus* fecerunt *majore*: cap. XIX. hujus libri, 'Tumultu majus, quam bello:' ita scriptum erat in antiquiss. Cod. *majus*, pro *magis*. Salm. *Tumultu magis, quam bello*] Ita v. e. nam seqq. *tumultu majore, quam bello*, quomodo item tres Pall. At inf. 4, 12, 40. fuit: 'Sub meridiano tumultuatum magis, quam bellatum est:' immo supra, 3, 19. 2. 'Sed hic tumultus magis, quam bellum.' *Grut.* Liv. 25, 26. 6. 'Tumultum tamen majorem hostes præbuerunt, quam certamen.' Cum hac autem periodo cf. quæ scribuntur inf. 4, 2, 2. et 3. *Freinsh.* *Majore* etiam Ryck. Flor. Magl. Fran. Voss. Edd. B. S. P. et J. In his quoque, quæ proxime præcedunt, nonnihil variant libri. Nam Pal. 1. Flor. Fran. et edd. vett. præter primam, *primo et levi et modico*. Reg. F et Voss. 3. *primo levi et modico*: ceteri s. et v. e. *primo et levi modico*. Voss. 1. 2. *in levi modico*. Fortassis alterum horum est ab interpretatione ad marginem scripta. Paulo post Voss. 3. *non civicam modo, hostilem q.*

§. 6 *Sulpicia lege*] L. Ampel. 'Civile bellum primum Sulpicius Tribunus excitavit, quod subscriptam provinciam Mithridaticam Syllæ in Marium transferre voluisset.' *Ubi sibi ereptam* leg. et *transferri*. Freinsh. Idem Ampelius: 'Inexplebilis honoris (fort. *honorum*) Marii cupiditas decretam Syllæ provinciam voluit eripere rogatione Sulpicii Trib. pl.' *Honorum fames*, ut 'Auri fames' ap. Virgil. III. Æn. 57. Plura hujusmodi Heins. ad Vell. II. 23.

Circumegit] Ad urbem reduxit. Freinsh. Ind. e Campania scil. ubi cum exercitu erat ad conficiendas reliquias belli socialis. Vell. II. 18. Plut. et App. Valde errat Aurel. Vict. c. LXXV. Syllam post victos in Græcia Duces Mithridatis in Italiam regressum scribens, quod rogatione Sulpicia imperium ejus transferretur in Marium.

Geminum agmen urbi infudit] Ryck. suavius: *geminum urbi infundit agmen*. Græv. *Infundit* etiam Salmasiani, et Voss. 1. 3. qui et *circumagit* habet: ceteri s. et e. mutato ordine verborum *infudit Urbi agmen*.

§. 7 *Unde, quum subito*] Repone antiquam et veram lectionem, *Unde, quum consulto*: quam ut mutarent, quid moverit correctores, nescio: nisi sit cujusdam libri prava scriptura, quæ cum haberet, *Unde consulto*, illi mutandum putaverunt *sulto* in *subito*: nos tales syllabarum similiter absorptus notavimus multoties in hoc tantulo libro. *Salm.* *Quum consulto*] Hæc est lectio trium Pall. immo et primogeniæ editionis: male posteriores *quum subito*. Grut. *Consulto* etiam aliis s. excepto Reg. Q. qui *inconsulto*. Annæ non placet *consulto*, et ex aliis Edd. in quibus dicit esse, *Unde quum subito Servius*, legendum videtur, *unde quum Servius Sulpi-*

cius. Non vidi ullam editionem, in qua sic legatur. Ryckius et Perizonius in libris suis scripserant *SCto.* Non scio, utrum ita legendum putaverint, an *consulto* pro *SCto* dictum acceperint. Sed neutrum satis placet. Nec tamen video, quid bonæ sententiæ sit in *consulto*. Melius intelligo, quod est in Reg. Q, *inconsulto.* Nam certe inconsultum et temerarium erat legionibus objicere catervas multitudinis urbanæ.

Sudes et saxa] Tela tumultuaria, quæ mihi quoque conjunxisse videtur Virg. in aliis, Æn. I. 154. 'Jamque faces et saxa volant.' Videtur, inquam, scripsisse, *Jamque sudes:* nam quomodo illud alterum explicari possit, nondum video. Sic idem, Æn. 7, 506. ubi iterum tumultum depingit: 'Hic torre armatus obusto, Stipitis hic gravidi nodis,' &c. Sic Statius Th. 5, 352. 'Saxa sudesque.' Nunc in Virgilio nihil muto. Sic enim et Tac. 14, 45, 2. 'Conglobata multitudine saxa ac faces minitante.' *Freinsh.* De sudibus vid. III. 10. 25.

Jaculatus] Videtur hoc velle: Syllanos jaculis dejecisse ac deturbasse eos, qui loca superiora tenebant, atque ita igne proximis sedibus injecto viam sibi incendio fecisse. Si hoc sensit, nimia brevitate tam obscurus est, ut vix intelligi possit. Plutarch. scribit, Syllam jussisse ignita tela tectis injici. Et forsitan hujusmodi aliquid voluit scribere Florus. Virg. Æn. II. 276. 'Vel Danaûm Phrygios jaculatus puppibus ignes.' Scriptor Bell. Hisp. c. XI. 'Ignemque multum miserunt, sicut et omne genus, quibus ignis per jactus solitus est mitti.' Perizonius conjecerat *incendia.* Hoc mihi rectum videtur. Virg. IX. Æn. 71. 'Sociosque incendia poscit ovantes.' Ibi Servius: '*Incendia*, pro materia, ex qua *incendia* sequuntur.' Ov. M. XIV. 539. 'Irrita sacrilega jactas incendia dextra, Turne.' Veget. IV. de Re Milit. 18. 'Ad majores ballistas malleolos, vel falaricas cum incendio destinant.'

Quæ Penos quoque, Gallos etiam] Nescio, an quibusdam placere possit alter Pal. ita scribens, *quæ Penos, quæque Gallos etiam Senones, evaserat:* nos flagitium non esse putamus aliquid mutare. *Salm.* Pal. 2. *quæ Penos, quæque Gallos etiam:* non absurde. *Grut.* *Quæ Penos quoque, Gallos etiam Senones*] *Quoque* valde friget, et non est a Flori manu. Probo Pal. 2. scripturam, *quæ Penos, quæque Gallos etiam Senones evaserat.* Græv. Probabant etiam Ryckius, Perizon. et Toll. et melius est.

Quasi captivum victor insedit] Lege ex Ryck. *quasi captivum victor incendit.* Nam Capitolium bello hoc civili Sullano incendio periisse, non tam jussu Sullæ, quam custodum negligentia constat ex monumentis antiquis, quamvis sunt qui Sullæ culpam hujus incendii tribuerint. *Græv.* *Insidere* etiam alibi prave scriptum est pro *incendere.* Ita supr. II. 12. 6. ubi in aliis libris recte est, 'Classem cremari, ne incenderetur,' Berol. Duisb. et v. e. *ne insideretur.* Sed hic non tanta est apud me unius libri auctoritas, ut ex eo omnium aliorum et scriptorum et editorum lectionem mutandam putem, et Florum gravissimi erroris adversus historiam reum facere velim. Nam hæc gesta sunt A. U. 665. quum Marius, qui se in Capitolium receperat, cum magna cæde suorum, ut auctor est Orosius, inde expulsus fuisset: Capitolium autem incensum est A. U. 670. Scipione et Norbano Coss. Sylla modo a Bello Mithridatico in Italiam reverso, et Marianis Urbem adhuc tenentibus. Tac. III. H. 72. App. I. Civ. 400. Plut. in Syll. et Obseq. cap. CXVIII. Et confirmatur aliorum librorum scriptura ex Augustino III. de C. D. 29. 'Sylla vivo adhuc Mario ipsum Capitolium, quod a Gallis tutum fuit, ad decernendas cædes victor insedit.'

Nam Augustinum et illo et duobus superioribus capitibus non pauca e Floro descripsisse, cuilibet legenti manifestum est. Et quid opus erat addi a Floro 'tamquam [quasi] captivam,' si incensam volebat dicere? Neque enim omnia loca capta incenduntur, et multa incendi possunt, etiamsi nondum capta fuerint. Sententia Flori hæc est, Sylla arcem Capitolii expugnavit, eamque, haud secus ac urbis hostilis arcem, victor occupavit et insedit. Virg. Æn. II. 615. 'Jam summas arces Tritonia (respice) Pallas Insedit.' Flor. IV. 8. 2. 'Jam et classe medium mare insederat.' Liv. III. 16. 'Non bellum, sed vanam imaginem belli Capitolium insedisse.' Paulo ante Flor. Duisb. Ryck. Voss. 1. 2. et o. e. usque ad Vinetum *Senonas*, quod nulla ratione mutatum est. Vid. ad I. 16. 1.

§. 8 *Ex senatusconsulto*] Nazarii liber, *ex consulto senatus*, posterior Pal. *ex decreto senatus*. Salm. *Tum ex consulto Senatus*] Sic tres Pall. nisi quod 1. *Cum ex consulto Senatus*. Grut. Porro morem 'hostes judicandi' multis exemplis illustrat Brissonius, Form. lib. 2. p. 292. *Freinsh.* Hic quoque, ut sæpe alibi, diversa scribunt Salmasius et Gruterus. *Ex consulto Senatus* etiam plerique alii s. et e. quos sequutus sum. Et sic jam ante Freinshemius, Elzevirii in ed. minore, Anna Fabri, et Grævius. Horat. I. Epist. 16. 41. 'Qui consulta Patrum, qui leges, juraque servat.' Plin. III. H. N. 20. 'Sed interdictum id vetere consulto Patrum.' Sic 'Scitum plebis' Liv. X. 22. et XXXI. 50. *Senatusconsultum* quia longe frequentius est, non dubito, quin correctores putaverint hic quoque ita legendum esse.

In præsentem Tribunum] Perizonius suspicabatur *in reprehensum*, ex Epit. Liv. LXXVII. 'Quum in quadam villa lateret, indicio servi sui retractus, et occisus est.' Plut. in Syll. et Oros. V. 19. nihil aliud, quam a servo suo proditum, et ita interfectum scribunt. Idem Val. M. VI. 5. 7. sed addit in villa latentem. At Vell. II. 19. in Laurentinis paludibus jugulatum. Nec quisquam, quod sciam, præter Auctorem Epit. Liv. retractum tradit. Florus quidem, quum in *præsentem* Sulpicium sævitum dicit, abit ab aliis. Sed hoc in illo non novum est. Et eum scripsisse *præsentem*, etiam inde mihi persuadeo, quod Marium fuga periculo liberatum dicit: nam id indicio est, eum putasse Sulpicium aliosque, antequam fugere possent, comprehensos pœnas dedisse. Probabilius est, quod deinde vidi Perizonium in schedis conjecisse, *deprehensum*, addito loco Appiani I. Civ. p. 387. Καὶ ζητηταὶ διέθεον ἐπὶ τοὺς ἄνδρας, οἳ Σουλπίκιον μὲν καταλαβόντες ἔκτειναν. Mox *jure* in Flor. et Magl. adscriptum fuerat, quum ante abfuisset. Perizonius malebat *quasi jure sævitum est*: nimirum, quia ex SCto. Cicero pro Sext. XXII. Syllæ arma 'prope justa' fuisse dicit: vid. ibi Manut.

Exemit] Idem, *eximit*, Flori character. *Salm.* Pal. 1. *eximit*; nec male. *Grut.* *Immo* quidam scripti, et E. V. P. et J. Manutius et Cellarius putant rectius ita scribi, quam *imo*.

§. 9 *De revocandis*] Vid. Vell. II. 20. et ibi Interpp.

Ad populum referretur] Ita o. s. et e. sed contra usum veterum, qui dicunt 'referre ad Senatum,' 'ferre ad populum.' In vulgatis libris Cæsaris I. Civ. 6. quidem legitur, 'Ut de eorum imperio ad populum referatur.' Sed hoc merito suspectum fuit Manutio ad Cicer. I. Fam. 1. cujus suspicionem non vanam fuisse, deinde cognitum fuit e Mss. Ciacconii et Vossii, in quibus est *feratur*. Quæ e Cælii Epist. ad Cic. VIII. Fam. 8. et e Liv. XXI. 6. et XXIII. 31. adferunt Voss. et Davies. ad Cæs. l. d. partim

huc non pertineat, partim non sufficiunt ad adserendam huic generi loquendi antiquitatem. In eo, quod adferri potest e Cic. III. Phil. 4. 'Quæ (auspicia) hic Consul augurque neglexit, neque solum legibus contra auspicia ferendis, sed etiam collega una referente,' nihil illi præsidii est. Nam ibi Faernus, Muretus, Manutius, et Lambinus ex optimo et vetustiss. libro Vaticano prætulerunt *una ferente*; quos merito sequutus est cl. Grævius. Mecum sentiunt Viri clariss. Drakenb. ad Liv. XXIII. 31. et Oudend. ad Cæs. l. d. Perizon. hic quoque malebat *ferretur*. Idemque novam periodum inchoandam censebat a verbis 'Quum de revocandis,' et mox στιγμὴν τελείαν post *referretur* tollendam.

§. 10 *Clade major*] Vide supr. 1, 16, 7. *Freinsh.*

Horrificaverant] Sic Pal. 1. et 3. et I. q. Pulcra autem est hujus verbi hoc loco notio: *horrificaverant dignitatem* est, quasi dixisset: Admirabiliorem fecerant Marium, et quodam quasi sacro horrore auxerant, reverentiamque conciliarant, quod, cum tot periculis appetitus esset, non potuerit extingui: 'horror' enim ad res sacras refertur, et venerationem Virgil. Æn. 1, 169. 'Horrentique atrum nemus imminet umbra.' Lucan. 3, 411. 'Arboribus suus horror inest.' Vide Taubmannum ad istum ex Virgilio locum, et Berneccerum ad Suet. Aug. 6, 2. Diversa sunt ab his, quæ ap. Tac. 1, 4, 8. et H. 1, 21, 4. de exilio efferatis leguntur. *Idem.* Gruterus e Pal. 1. (id est Naz.) et 3. profert *horrificaverant*, e Pal. 2. *honorificaverant*. Hoc quoque liber unus Vineti, Regg. Magl. Berol. Duisb. Fran. et v. e. habent, ceteri s. et edd. *horrificaverant*. *Honorificare* se ap. solum Lactantium invenisse scribit Vinetus. Borrich. quoque in Cogitat. de Ling. Lat. non alios habuit illius auctores; nec quisquam Interpretum id hoc loco probavit. Freinshemius recte percepit mentem Flori; sed quod eum pulchre hoc verbo usum putat, id mihi secus videtur, et omnino probo judicium Grævii in Præfatione. Ei Begerus ex instituto obloquitur; et se jurare paratum dicit, Grævium non intellexisse hunc locum. Florum enim non novam significationem imponere voci *horrificare*; sed in recepta subsistere, ac dicere, carcerem dignitatem Marii horrificasse, i. e. dignitatem, quæ antea placidior fuerat, horridiorem fecisse, et exasperasse, ut horrorem incuteret. Ita enim et Silium III. 388. dicere 'Horrificare galeas ore et rictu ferarum,' et Catull. c. LXV. 271. 'Horrificans Zephyrus proclivas incitat undas.' Nihil adtinet reliqua describere, quibus ex ipso Floro demonstrari putat, eam hic esse significationem verbi *horrificare*. 'Horrificare' est, horrorem, sive terrorem alicui incutere, vel terrorem addere, rem ante terribilem terribiliorem facere. Virg. IV. Æn. 464. 'Multaque præterea vatum prædicta piorum Terribili monitu horrificant.' Claud. de B. G. 649. 'Sed gravius mentes cæsorum ostenta luporum Horrificant.' Et Sil. l. d. Sed in Catullo Zephyrus dicitur 'Horrificare undas,' quum mare placidum primum vento agitari et moveri incipit, quod huc non pertinet. Quid jam est *horrificare dignitatem?* Non potest esse, incutere terrorem dignitati: hoc enim ridiculum esset. Debet ergo esse, dignitati terrorem addere, eamque terribiliorem facere, ut 'Horrificare galeas' ap. Silium. At galeæ jam ante terribiles erant, earumque terror augebatur ore et rictibus ferarum impositis. Marii dignitas autem ante tranquilla et placida erat, ut ait Begerus. Utcumque ferrem, si Florus dixisset 'carcer' et 'catenæ horrificaverant Marium,' i. e. terribiliorem fecerant; sed 'horrificare,' et,

quæ sunt elegantiæ Begerianæ, 'horridiorem facere,' et 'exasperare alicujus dignitatem' nemo facile dixerit, vel probaverit. Omnia, quæ hic dicit Florus, 'clade major,' 'ad nomen tanti viri late concurritur,' et 'facile invenit exercitum miser Imperator,' satis refellunt Begerum, nec conveniunt illius quæsitæ et coactæ interpretationi; sed pertinent ad venerationem, quæ Mario e tantis calamitatibus accessit. Rupertus quoque eadem sententia hoc exponit, qua Freinshemius et Grævius: Venerationem ejus auxerant, horrorem et venerationem quamdam incutiendo reputantibus tanti viri mirabiles et miserabiles casus, quos tam constanter pertulerat. Nam virorum illustrium calamitates eos venerabiles faciunt, et iis conciliant studia aliorum, ut Idem pluribus ostendit. Huic, Freinshemioque, et Grævio, ubi de sententia Scriptorum veterum, vel significatione verborum quæritur, vel injuratis plus crediderim, quam sexcentis Begeris Jovem lapidem jurantibus.

§. 11. *Servitia armantur*] Non incommode Val. Max. 8, 6. 2. *Freinsh.*

§. 12 *Caussam suam*] *Caussam sanam* legit Barthius, Advers. 18, 18. Utut sit, animadvertendum est, bonam quoque comœdiam indecenter agendo corrumpi: quod de Lutheri caussa dixisse fertur Erasmus. Plautus, Bacchid. 2, 2, 36. 'Etiam Epidicum, quam ego fabulam æque ac me ipsum amo, Nullam æque invitus specto, cum agit Pellio.' Tac. H. 1, 83, 4. 'Sæpe honestas rerum caussas, ni judicium adhibeas, perniciosi exitus consequuntur.' Adde 2 Pet. 1. 5, et 6. et ibi Osiandrum. *Idem.* Bene Ryck. *ni caussam suam sævitia corrupisset.* Græv. In Ryck. est *nisi*, et paullo ante *potuit.* *Corrupisset* etiam Voss. 3. Sed non muto *corrumperet.* Vid. III. 3. 13. et III. 23. 2. Barthium non sane bene *suam* mutare in *sanam*, recte censet Gronov. Diatrib. ad Stat. c. XLVIII. *Infestis*, quod malebat Vir doctus in Obs. Crit. ad Val. Max. quædam loca, Tom. V. Obs. Misc. p. 198. nulli libri habent. Nec præcedentia de veneratione Mario a calamitate addita, de concursu ad eum, et alia, patiuntur ita legi. 'Infestus' est, inimicus, infensus. Nam spirabat cædem eorum, a quibus pulsus fuerat, et quod Plutarchus scribit, calamitas animum ejus ita exasperaverat, ut, quum nondum urbem ingressus est, torvitate vultus et terribili adspectu ostenderet, se statim Urbem cædibus impleturum. Hæc significatio vocis 'infestus' ap. omnes obvia est, unde sæpe junguntur 'infestus' et 'inimicus;' de quo monent Viri docti ad Liv. XXVIII. 29. et XXXV. 12. In Sall. Cat. XV. 'Animus impurus, Diis hominibusque infestus,' ex sententia Cortii est infestatus: de quo nunc non quæro.

§. 13 *Quadruplici agmine*] Κατὰ τέσσαρας ἅμα τὰς πόλεις, inquit Dio ap. Vales. Excerpt. p. 642. Quod sequitur in Floro *Divisere*, forte melius mutes in *Diviserant.* Freinsh.

Statim in principum cædem] *Ad principum cædem*, melius, ex omnibus, tam veteribus scriptis, quam excusis. *Salm.* *In* nusquam est ante Edd. Vineti et Stadii.

Ad principum cædem] Eleganter, et historica fide, Lucanus, 2, 99. *Freinsh.* Ryck. *principium.* Vid. supr. II. 5. 5. et Burm. ad Quintil. XI. Decl. 2. Mox Reg. F, Flor. Magl. et Fran. *in Punica*, sine *est*, et Flor. *sævitum.* Dio in Excerpt. Peiresc. Ὥσπερ τινὰ ἀλλοτρίαν πόλιν ἠνδραποδισμένοι.

§. 14 *Octavii*] Vide Appian. p. 393. d. Cujus necem præcessit prodigium, quod referunt Val. Max. 1, 6, 10. Obsequens, cap. 117. *Freinsh.*

Antonii] Vide Val. Max. 9, 2, 2. Appian. p. 394. b. Plut. Mar. cap. 74. Vell. 2, 22, 4. Hunc Cicero, ut eloquentiss. prudentiss. sapientissi-

mumque virum, ubique commendat: ut, de Orat. 3, 3. Fuit autem avus triumviri, si credimus Plut. in Vita Antonii, cap. 1. *Idem.*

Mensis] Sic de Antonio triumviro Seneca fine Epist. 83. *Idem.*

Cæsar et Fimbria] Fimbrias fuisse Marianarum partium, ex historiis constat: quis hic igitur Fimbria a Marianis occisus? incertant me, ut ita dicam, libri variantes: alter Pal. *Cæsi a Fimbria:* alter vero, *Cæsi a Funebria:* ut paulo post, *trucidatur*, non *trucidantur:* an igitur legendum? *Cæsar a Fimbria in penatibus domorum suarum trucidatur:* ita legam lubens, si modo aliquid mihi ex historia adluceret. *Salm.* Locus varie vexatus, cui tamen nemo melius (meo quidem animo) subvenit, quam Andreas Schottus, in Obs. Hist. 3, 34. qui legendum censet: *Cæsares a Cinna*, aut *Cæsares fratres:* juvante etiam Cicerone, de Orat. 3, 3. et Tusc. Q. 5, 19. Idem Augustinum, Civ. 3, 27. ita corrigit. *Freinsh.* Conjecerat Salmasius: *Cæsar a Fimbria in penatibus domorum suarum trucidatur.* Et sic clare Ryck. nisi quod retineat *trucidantur*, unde liquet scribend. *Cæsares a Fimbria in penatibus domorum suarum trucidantur.* Nihil verius: id significant etiam Palatini codd. in quibus pro *Cæsares a Fimbria* legitur *cæsi a Fimbria.* Lipsius quoque in ista fuit sententia, scribend. *Cæsares a Fimbria.* *Cæsares* scribend. esse vidit et Andr. Schottus. Ceterum 'in penatibus domorum suarum trucidari,' quam bene, et quam Latine dicatur, viderint alii. 'In penatium conspectu aliquem necare,' 'ante suos lares familiares alicui manus afferre,' scio scriptoribus ab idoneis dici. Sed 'in penatibus occidi,' perinde est ac si dicerem 'in Jove,' 'in Junone occidi,' pro, in cœlo aut aëre. Itaque scribendum censeo in *penetralibus domorum suarum.* Horat. IV. 4. 'Sensere, quid mens rite, quid indoles Nutrita faustis sub penetralibus Posset.' Idem II, 13. 'Illum et parentis crediderim sui Fregisse cervicem, et penetralia Sparsisse nocturno cruore Hospitis.' *Græv.* In Pal. 1. *funebria* error scribæ est pro *Fimbria.* *Cæsi a Fimbria* habent Pal. 2. Regg. Duisb. Fran. Voss. 1. et v. c. *Cæsar et Fimbria* Naz. Toll. Voss. 2. 3. et aliæ edd. vett. quod Vinetus in suis quoque videtur invenisse. *Cæsi a Fimbria* Ryck. Salmasii conjecturam refellunt verba *in penatibus domorum suarum*, e quibus patet Florum de pluribus loquutum fuisse. Schotti posteriorem conjecturam, quam jam ante eum, ni fallor, proposuerat Glanderpius in Onomast. p. 423. amplexus est Rupertus. Ego neutram probo. Nam *Fimbria*, quod hic jam olim lectum fuisse ex Augustino intelligi potest, non facile a scribis potuit mutari in *Cinna*, vel *fratres.* Cicero quidem scribit, Cinnam jussisse præcidi capita Octavii, Crassi, Antonii, et Cæsarum. Sed quod Cinna jussit, Fimbria exsecutus est, quem ministrum et satellitem crudelitatis Cinnæ fuisse, liquet ex Epit. Liv. LXXX. Quod autem quis per alium facit, id per se facere censetur, ut dicunt JCti. *Cæsares a Fimbria* etiam Is. et Dion. Vossii, Ryckius, et Perizonius legebant, idque non dubitavi post Amst. in contextum recipere. Vulgatum *Cæsar et Fimbria* retineri non potuit, cum quia plerique scripti non habent *et*, tum quia ex historia constat Fimbrias Marianarum partium fuisse. Corradus ad Cic. Brut. XXIV. p. 285. id tamen tuetur, quod ex illo loco Ciceronis putat intelligi alterum e Fimbriis inimicum Marianæ factionis fuisse. Glandorpius in Onomast. eumdem facit Fimbriam Marianum, et eum, de quo ibi agit Cicero. Si diversi fuerunt, duo eodem tempore C. Flavii Fimbriæ fuerunt. Sed hic non est locus pluribus de ea re quærendi. *Cæsi,*

quod est in scriptis; ortum credo e compendio *Cæs.* vel *Cæss.* De phrasi *in penatibus domorum suarum* etiam adsentior Grævio. Sed Florus fortassis scripsit *in penatibus suis*, et *domorum* ortum est ab interpretatione in margine adposita, *domibus*, vel *domi suæ*. Augustinus: 'In domibus suis.'

Crassi] De horum morte variant scriptores: Appianus, p. 394. refert, filium, ne veniret in potestatem persequentium, a patre occisum. Ep. Liv. 80. filium ab equitibus Fimbriæ interfectum, patrem sua manu, quod postremum etiam Cicero, de Orat. 3, 3. recenset; de filio nihil. *Freinsh.* Et in Fragm. Orat. pro M. Scauro.

Alter alterius] Hæc sæpe conjunguntur. Vid. Interpp. Petron. c. LXX. Sall. Catil. I. Just. XXXIII. 2.

Unci traxere] In Tiberim. Juvenal. x. 66. 'Sejanus ducitur unco.' Cicer. I. Phil. 2. 'Uncus est impactus fugitivo illi:' ubi plura Abram. Add. P. Fab. II. Semestr. 9. et Savar. ad Sidon. I. Epist. 8.

§. 15 *Catulus*] Qui cum non incolumitatem, sed exilium, deprecaretur, sæva illa Marii voce, *moriatur*, finire vitam coactus est: vide Cic. Tusc. Q. 5, 19. et de Orat. 3, 3. 'Conclusit' autem 'se loco, nuper calce arenaque perpolito, illatoque igni, qui vim odoris excitaret, simul exitiali hausto spiritu, simul incluso suo, mortem magis voto, quam arbitrio inimicorum, obiit.' Vell. 2, 22, 5. Val. Max. 9, 12, 4. Appian. p. 395. Similem huic vitæ exitum sortitus unus, quod sciam, legitur Jovianus Imp. ap. Marcellin. et Victorem, in Epitome. *Freinsh.* Non unum Jovianum, præter Catulum, sed plures alios prunæ suffocarunt. Inscriptio antiqua ap. Grut. 519. D. M. L. AEMILI. VICTORIS. QUI. PRIDIE. NATALEM. SUUM. VICESIMUM. ET. SECUNDUM. PRUNA. IN. PENSILI. POSITA. URGUENTE. FATO. SANUM. IPSE. NECAVIT. SE. L. AEMILIUS. VICTOR. PRINCIPALIS. ET. AELIA. VENERIA. FILIO. PIENTISSIMO. ET. SIBI. Lucret. VI. 'Carbonumque gravis vis atque odor insinuatur Quam facile in cerebrum, nisi aquam præcepimus ante!' *Græv.* Add. Camerar. I. Horar. Subces. 27. Porcia uxor Bruti, cognita clade et nece mariti ad Philippos, ardentibus carbonibus haustis se interemit. Val. Max. IV. 6. 5. Augustinus scribit Catulum 'hausto veneno' se manibus inimicorum subtraxisse. Non videtur satis intellexisse, quid hic esset 'ignis haustu.'

§. 16 *Merula*] 'Incisis venis, superfusoque altaribus sanguine, quos sæpe pro salute reip. flamen Dialis precatus erat Deos, eos in execrationem Cinnæ partiumque ejus tum precatus, optime de repub. meritum spiritum reddidit.' Vell. 2, 22, 2. Val. Max. addit, factum hoc 'in Jovis sacrario.' Καὶ οὐδὲν ἦν αὐτοῖς χωρίον, οὐχ ἱερὸν, οὔτ' ἀσφαλὲς, οὔτ' ἄσυλον, inquit Excerpt. Vales. 661. f. Porro in nece Merulæ hoc etiam notat Appianus, p. 395. antequam venas secaret, scripsisse in tabella, se deposito apice id fecisse, quod nefas esset flaminem apicatum mori. Notandum præterea, 'duobus et septuaginta annis post hujus cædem neminem flaminem suffectum.' Tac. 3, 58, 5. *Fr.*

Ancharius] Accedentem Marius occidi jussit, secundum Appian. p. 394. Plut. Mario, cap. 72. addit, eam postea fuisse tesseram Bardiæorum (sic vocat servos qui ad Marium transfugerant), ut quem ille non resalutaret, interficerent. Huc traho Lucan. 2, 126. 'Te quoque neglectum violatæ Scævola dextræ.' Ubi lege *violentæ*. Hoc enim dederat Marius σύνθημα τοῖς στρατιώταις, σφάττειν πάντας ἑξῆς, οἷς ἂν τῶν προσιόντων μὴ ὀρέξῃ τὴν χεῖρα, Dio in Excerpt. Vales. p. 645. m. Hinc Seneca, de Benef. 5, 16, 3. 'Trucidationis non tantum dedit signum, sed ipse signum fuit:' ut recte

explicat Lipsius. Qui autem isti Bardiæi sint, non frustra dubitatur, cum ejus nominis ratio non appareat, nec ex Græcia peti possit, a Mario inditum: proinde mihi in mentem venit suspicari, corrupte scriptam eam vocem Βαρδιαῖοι, et reponendum Μαριαῖοι, ex more plane Romano, quo servi liberi effecti præferebant nomen ejus, cujus beneficio civitatem nacti fuerant: sic Sylla 10,000 habuit quos 'Cornelios' appellavit, ap. Appian. p. 413. nec in servis tantum hoc observatum, sed aliis peregrinis quibuscunque. Hinc regnante Claudio multi deferebantur, qui Claudii nomine non uterentur: ap. Dion. lib. 60. p. 676. Exemplum ejus rei in Cæs. B. G. 1, 47. Cic. in Verrem: et aliis. *Idem.* In Plutarcho Βαρδαίους legendum esse e Glossario Græc. Lat. docuerunt Scriver. ad Martial. IV. 4. Gronov. ad Liv. XXVII. 30. et hic Rupert. Locum Glossarii adnotarat etiam Dion. Vossius.

Ipso vidente] Pejor ergo fuit Nerone, qui 'tamen subtraxit oculos, jussitque scelera, non spectavit.' Tac. Agr. 45, 4. *Freinsh.*

§. 17 *Intra calendas et idus*] Nam Marius decessit idibus, Ep. Liv. 80. Plut. tamen, cap. 80, septimodecimo die defunctum scribit. Appian. p. 396. primo consulatus septimi mense. Vell. 2, 23, 1. 'Initio septimi consulatus morbo oppressus decessit.' *Idem.* Perizonius recte adscripserat, cædes illas factas fuisse antequam Marius septimum consulatum iniret. Florum in errorem induxit, quod Marius septimum consulatum non nisi a Kalendis usque ad idus Januarias gessit. Berol. Duisb. Fran. et v. e. *kalendas*, more vetusto. *Inter Calendas* Voss. 3.

Septima illa purpura] Marius enim primus omnium septies Cos. fuit. Auctores qui supra: et Plin. 11, 45. *Freinsh.* *Funera dare* etiam Virg. VIII. Æn. 570. 'Tot ferro sæva dedisset Funera.'

Quid futurum fuit] Vid. Freinsh. ad III. 22. 5. et Burm. ad Petron. XLIV.

Si annum consularis implesset] *Consulatus*, in quibusdam: *consularis* non muto. *Salm.* Nondum video cur quod in aliis extare dicitur, *consulatus*, verior scriptura negetur: nam 'consulares' dictos, qui consules essent, nusquam reperi, quod meminerim. *Freinsh.* Rectius omnino libri nonnulli: *si annum consulatus implesset*, quod merito probat Freinshemius. *Græv.* *Consulatus* est in Pal. post. Rupertus retinet *Consularis* cum Vossio ad Vell. II. 51. Non intelligo, quid hoc sit, et malo sequi eos, qui legunt *consulatus*, quibus etiam accedit cl. Burmannus ad Vell. l. d. Neque tamen id ex uno libro cum Amst. recipere volui. Potest etiam cum aliis legi *Consul:* nam *Cos.* est, Consul, Consulatus, et Consularis. Vid. Schegk. ad Vell. I. 15. Voss. ad eund. II. 18. et 33. et ad posteriorem locum etiam Heins.

§. 18 *Scipione Norbanoque consulibus*] Mirum est, in omnibus libris calamo scriptis legi, *Scipione, Norbano quinto consulibus:* nec tamen otii mihi tantum superest, ut possim scripturam illam, recta sit, an corrupta, perpendere: corruptam tamen esse pronuntio. *Salm.* *Norbano Quinto*] Sic edidi, volentibus Pall. o. et I. q. non eo sensu, quasi quinquies cos. fuerit Norbanus (nec etiam hoc ita extulisset Florus, sed *quintum*), sed ut intelligatur, Norbano prænomen fuisse *Quinto:* nec obstat, quod alii 'Caium' vocant: non enim ignota est scriptorum in nominibus propriis, prænominibus cumprimis, variatio. Porro nec ista nominum μετάθεσις nova est, sed passim nota, multis etiam notata, inter cognomina quidem, et agnomina; sed memini me hujus etiam exempla legere. Ut, ap. Horat. Carm. 2, 40, 2. 'Hirpine Quincti:' et A. P. 'Nec scit quantum Cascel-

lius Aulus.' *Freinsh.* *Scipione Norbanoque*] Firmat hanc lectionem Ryck. *Græv.* Sic etiam Voss. 1. 2. quod in suis quoque videtur invenisse Vinetus, et ex editis Junt. Ald. ac deinde Camert. et recentiores. Salmasius e Naz. et Pall. scripserat *Scipione Norbano Quinto*, Gruterus ex iisdem *Scipione et Norbano Quinto*. Et ita Duisb. et v. e. E Toll. ac Regg. nihil ad Edit. Grævii, quæ ita habet, adnotatum erat. *Scipione Norbano Quinto* Fran. Voss. 3. (sed hic *Urbano* pro *Norbano*,) Edd. Ber. Sab. et Parv. Sunt, quibus confirmari possit sententia Freinshemii. Nam et prænomina sæpe postponi nominibus certum est: vid. Gron. ad Liv. III. 1. et XXIX. 2. et Heins. ad Vell. I. 14. et *que* etiam alibi perperam scriptum esse pro *Quintus* observatum est ad Vell. I. 14. et II. 9. Sed tamen scriptura illa *Scipione Norbano Quinto Coss.* magis nititur auctoritate paucorum librorum vett. quam consuetudine Latine loquentium. Nomina duorum Consulum sæpe ponuntur sine copula, v. g. 'Q. Fabio, P. Decio Coss.' vel, 'Fabio Maximo, Decio Mure Coss.' Verum non facile exemplum huic simile inventum iri arbitror. Et quemadmodum scribæ pro *Quintus* interdum posuerunt *que*, ita eadem ratione pro *que* potuerant scribere *Quintus*, eo quod utrumque sola litera *Q* notabatur. Melior mihi videtur scriptura Ryck. et Editionum, quæ habent *Scipione Norbanoque*, etiam ob eam causam, quod Norbano in Fastis, Appiano, aliisque prænomen est 'Caio:' etsi id alioqui, si hic nulla varietas scripturæ esset, leve foret. *Et* in quibusdam libris mihi eo suspectum est, quod, quum *q*, quod erat *que*, pro *Quinto* acceptum fuisset, scribæ offensi τῷ ἀσυνδέτῳ orationis potuerint putare id interponendum esse. Grævius scribit operas ingratiis suis edidisse *Scipione et Norbano Quinto:* nam probabat scripturam Cod. Ryck. quam deinde expresserunt Amstelodamenses. Ea mihi quoque, ut dixi, non displicet; sed malui sequi libros, qui habent *Scipione et Norbano Quinto*, addita copula, quæ in priore Edit. omissa fuerat.

Hinc octo legiones, inde quingentæ cohortes] Certum est, h. l. de Marianarum partium copiis agi: nam Sylla cum suis in Asia erat, ut sequitur. Apparet igitur, illud *inde* nullius esse pretii: quin legimus, *atque quingentæ cohortes.* Plut. etiam Mario, cap. 51. asserit, quadringentas et quinquaginta cohortes habuisse. Porro, cum legiones et cohortes opponuntur, ut h. l. illæ ad cives Romanos, hæ socios et auxiliares, referuntur: sic ap. Sueton. Vespas. 4, 13. 'Additis ad copias duabus legionibus, octo alis, cohortibus decem.' Sic ap. Tac. sæpe. *Freinsh.* Grævius et Amst. ediderunt, *octo legiones et quingentæ c. s. i. armis, inde ab Asia.* Hoc utique planius est ad intelligendum, et *inde* loco priore manere non potest. Sed non putavi mihi licere mutare lectionem librorum, tam scriptorum, quam editorum, quantumvis corruptam.

Et inde ab Asia] *Et inde*, hæ duæ voces absunt a vett. libris: an sint tollendæ, nescio. *Salm.* *Et* abest a Naz. Ryck. Flor. Magl. Fran. Voss. Regg. et o. e. excepta prima, e qua, et duobus Pall. cum quibus conveniunt Berol. et Duisb. id huc induxit Gruterus.

§. 19 *Apud Capuam*] Vell. II. 25. 'Circa Capuam.' Oros. v. 20. et Eutrop. v. 5. 'In Campania.' At Appian. I. Civ. p. 401. Norbanum a Sylla 'apud Canusium' victum scribit, quod vel ipsius vel scribarum erratum est. Velleius de hac pugna ita: 'Post victoriam, qua descendens montem Tifata cum C. Norbano concurrerat Sylla.' Hoc non intelligo, nec scio quid sit 'concurrere cum aliquo victoria,' aut quis ita lo-

quatur. Suspicor excidisse aliquam vocem, quæ convenire possit cum 'concurrerat,' fort. *pugnæ*, aut aliam. *Victoria pugnæ* potest dici, ut ap. Cic. III. de Off. 11. 'Post victoriam ejus belli.' Epit. Liv. x. 'Victoriam ejus pugnæ populo Rom. dedit.' Wopkensius in Adversar. in Vell. Vol. VIII. Obs. Miscell. p. 37. et Vol. IX. p. 253. conatur defendere vulgatam scripturam Velleii. Burmannus contra in Animadversionibus ad Adversaria Wopkensii vol. VIII. p. 371. earumdem Observationum negat eam defendi posse. Non interpono me illi controversiæ, sed non credo ullius probati scriptoris auctoritate ostendi posse recte dici 'concurrere' cum hoste 'victoria.'

Et ibi statim] Auctoribus libris illud *ibi* jubemus exulare. *Salm.*

§. 20 *Marius juvenis*] C. Marius, supradicti C. Marii, septies Cos., filius, Livio, Diod. Paterc. Plut. Auctore de Vir. Ill. hoc Annæo, Eutrop. Augustin. omnibus, puto, auctoribus, præter Appianum, qui, p. 402. f. eum dicit filium fratris, illius septies cos. Marii. Ita fratris filium hic fortassis adoptaverat. Juvenem autem Marium, cos. per vim creatum ante 20. ætatis annum, legimus in Ep. Liv. 86. anno ætatis 25. in Viris Illustribus: 26. ap. Vell. 2, 26, 1. 27. ap. Appian. *Vinet.* Marium hunc, qui cum Carbone A. U. 671. Consul fuit, naturalem, non adoptivum, Marii septies Consulis filium fuisse, et Appianum, aliosque, qui Marii Senioris fratris filium hoc anno cum Carbone Consulem fuisse prodiderunt, errare ostendit Perizon. Animadv. Hist. c. III. p. 98.

Ne inulti perirent] Ante hæc verba, habet vetus liber, *antu essum:* fallor, aut legend. *antecessum:* corruptus alter Pal. *in accessum*, qui tamen vestigia ostendit veræ lectionis. Eleganter igitur hunc locum restituimus: *Tum Marius juvenis, et Carbo Consules, quasi desperata victoria, ne inulti perirent, in antecessum sanguine senatus sibi parentabant.* 'In antecessum,' loquutio familiaris huic Annæo, de qua etiam alibi meminimus dixisse. Naz. legit, *sanguinem senatus sibi parentabant:* sic alibi in eod. *sanguinem litare.* Salm. *In antecessum sanguine*] Sic omnibus literarum apicibus Pal. 3. nec discrepat 1. nisi quod is, *in anticessum:* nam 2. male, *in accessum:* hactenus abfuit illud edit. nostris: porro iidem tres Mss. habent *sanguinem* pro *sanguine*. Grut. Hanc autem vocum bigam primus restituit Lipsius, ad Sen. Ep. 7. in fin. Respicit hunc Liv. 9, 14, 12. 'Ne desperata venia hostes cæcos in supplicia eorum [equitum Roman.] ageret, perdere prius, quam perire, optantes.' Add. Sil. 5, 208. Hujus tamen sceleris invidiam uni Damasippo impingere videtur Vell. 2, 26, 3. et Val. M. 9, 2. et fortasse Sall. Cat. 51, 28. Appian. p. 403. Marium Bruto, prætori urbano, hoc per litteras imperasse scribit: 'prærepta interim ultione,' ut loquitur Tacitus, 14, 33, 6. *Freinsh.* Prætorem hunc ab aliis omnibus 'Damasippum,' ab Appiano solo 'Brutum' vocari Sigonius in Fast. ad A. U. 671. Fabric. ad Oros. v. 20. aliique monuerunt. Pighius ad hunc annum 'L. Junium Brutum Damasippum' vocat. Videtur putasse Appianum ita cum ceteris in concordiam posse redigi. Non insolens est uni homini duo cognomina tribui, et 'Damasippus' cognomen fuit gentis Juniæ, si Scholiastæ Cruquiano Horatii ad II. Sat. 3. 1. credimus. Sed Manut. ad Cic. IX. Fam. 21. Corrad. ad Cic. XII. ad Att. 29. et Glandorpius Liciniæ gentis cognomen fuisse dicunt, et Manutius Appiano in hac re fidem non habendam pronunciat. Habent auctorem sententiæ suæ Cæsarem II. B. C. ult. Lipsius *in antecessum* restituit e libro scripto, cui Voss. 1. et 3. accedunt, quæ verba etiam in

Flor. et Magl. fuisse puto: nam Tollius ea in solo Berol. desiderari adnotaverat. Regg. quoque, cum quibus Ed. Grævii collata erat, ea videntur habuisse. A Ryck. Duisb. et Fran. itidem aberant, nec inveni in ullo edito ante Freinsh. qui merito in contextum admisit. Est rursum inf. IV. 12. 24. et sæpe ap. Sen. Vid. Lips. l. d. et ad IV. de Benef. 32. Turneb. XII. Adv. 9. et Salm. de Mod. Usur. c. XIV. p. 629. Salmasius hic adnotarat in Naz. ambiguam esse scripturam *antuessum*, vel *anticessum:* Sed Gruterus nihil hæsitans *anticessum* legit; ut inf. l. d. *Sanguinem* etiam Duisb. Fran. et v. e. sed in Fran. puncta postremæ literæ subscripta eam delendam esse indicabant.

Obsessaque curia] Sic sub Domitiano memorat Tac. Agr. 45, 1. 'obsessam curiam, et clausum armis senatum.' *Freinsh.*

Educti] Immo in ipsa curia confossi, si credimus Appiano. *Idem.* Mox 'templa patentia' non puto esse magna, spatiosa, ut Viro docto et amico visum fuit, sed ab æditui et custodibus aperta, ut in ea confugerent, qui se illorum religione tutos fore sperabant; ut Scævola in templum Vestæ, et Merula in templum Jovis, n. 16. Nam templa non omni tempore patebant. Vid. Liv. XXX. 17. et 40. Lucian. Amor. p. 883. Ed. Amst.

§. 21 *Namque Quinctus Mucius*] Idem Naz. liber, *nam cum Mucius Scævola:* legend. *nam Quint. Mucius Scævola.* Salm. *Nam Q. Mucius Scævola*] Sic et Pal. 2. nam 3. abest *Mucius*, forsan non male: at 1. maluit *nam cum Mucius Scævola:* vulgatum hactenus, *Namque Q. Muc. Sc.* sono auribus inamœniore. *Grut.* Voss. 2. et 3. ut Naz. Ryck. et Voss. 1. *Nam Mucius Scævola.* Duisb. Regg. Toll. Fran. et v. e. *Nam Quintus Mucius Scævola.* Acidal. quoque ad Vell. II. 9. quia hic in Florent. Edit. erat, *Nam cum Mucius*, emendat *Nam Q. Mucius.* Designat, opinor, Juntinam, in qua, nec non B. S. et P. ita legitur. 'Pontifex' κατ' ἐξοχὴν pro Pontifice Max. Vid. 1. 13. 9.

Vestales amplexus aras] Cic. de Orat. 3, 3. et de N. D. temperantiæ prudentiæque specimen, ante simulacrum Deæ Vestæ trucidatum, quod suo etiam sanguine resperserit, eoque æternum illum ignem (quod addit Augustinus) virginum curæ commissum, prope exstinxerit. *Vinet.* Diodorus ait, per interfectores non stetisse, quominus ignis iste, perpetua religione ab initio servatus, exstingueretur isto sanguine, ap. Vales. in Excerpt. p. 411. f. *Freinsh.* Mox Fran. pro *tantum non* perperam *cum non*, errore orto e nota *tm̄*. Vid. supr. II. 6. 46. et Freinsh. in Ind.

§. 22 *Lamponius atque Telesinus*] De his supr. 3, 18, 8. *Freinsh.*

Pyrrho, et Annibale] Eadem comparatio supr. 3, 18, 11. *Idem.*

Se vindicant] Alii libri, *se vindicabant.* Salm. Dum prætexunt partes Marianas, se ipsi ulciscuntur. Non tam ut Marianas partes, quas secuti erant, tuerentur, quam ut suum animum explerent; et odium privatum effunderent in illos, quibus erant offensi; non studio tum partium, sed sub illarum prætextu latrocinabantur, et se vindicabant. Hæc loci hujus est sententia. *Græv.*

§. 23 *Apud Sacriportum*] Pal. 1. *Nec apud Sacrip.* 2. *Sed apud Sacrip.* 3. adhæret publicatis: media lectio non mala est. *Grut.* Porro Vell. 2, 26, 1. et Lucanus, et Auctor de Vir. Ill. et Orosius, ita appellant locum hunc. Appianus, utraque voce integra, Ἱερὸν λιμένα, id est, *Sacrum portum.* Vinet.

Telesinus] Memorabili inprimis pugna, quam præ ceteris eleganter describit Vell. 2, 27. *Freinsh.*

Nec idem tamen cædium] Sall. etiam, de Rep. 1, 25. memorat; 'Domitium,

Carbonem, Brutum, alios item, non armato, neque in prælio belli jure, sed postea supplices per summum scelus interfectos: plebem Romanam in villa publica pecoris modo conscissam.' Cf. omnino Tacit. princip. Hist. 4. *Idem.* Contra Claud. IV. Cons. Honor. 114. 'Paci non intulit iram: Post acies odiis idem, qui terminus armis.'

Qui belli finis] Naz. et reliqui, *qui bello finis fuit*: lege, *nec idem cædi, qui bello, finis fuit.* Salm. O. s. et vett. edd. *bello*, pro quo Camers, ac deinde alii ediderunt *belli.* *Finis cædium* recte dicitur: sed quia non temere est, quod omnes libri habent, *bello*, hic quoque tertium casum requiri arbitror. Malim tamen *cædibus*, quam *cædi*, quia Florus mox multas narrat.

Animadversumque] Ap. Tac. 12, 17, 2. 'Trucidare deditos, sævum videbatur.' Objicitur hoc Galbæ: 'Cum in oculis urbis decumari deditos juberet.' Tac. H. 1, 37, 3. Adde Dionis Excerpta Vales. *Freinsh.* Ryck. *animadversum*, sine copula. Berol. Duisb. et v. e. *cum animadversumque.* Deinde Ryck. *apud portam Collinam.* Flor. Berol. Duisb. Regg. Fran. et vett. edd. excepta Ber. *apud Collinam*, omissa voce *portam.* Hoc probat Wopkens. l. d. p. 67. Potuisse omitti a Floro, quia ante 'Esquilinam et Collinam portam' nominaverat, concedit Burmannus ib. p. 393.

§. 24 *Quatuor millia*] Suatim agunt historici, cum in nominando aut numerando discrepant: nil igitur mirum, h. quoque l. exempli sui tenaces fuisse. Consentiunt autem soli omnium cum Nostro Dionysius, 5, 87. et Strabo. Oros. minuit numerum, 3. M. fuisse dicens: reliqui augent; et 6. M. quidem habet Plut. Sylla, cap. 60. 7. M. Seneca, de Clem. 1, 12, 2. Firmicus, lib. 1. cap. 3. Augustinus. 8. M. Epit. Liv. 88. et Appian. p. 407. 9. M. Auctor de Vir. Ill. Alii per legiones componunt, et Panegyristes quidem unam numerat: duas Seneca, de Benef. 1, 6, 4. quatuor autem Val. M. 9, 2, 1. numero immane aucto. *Freinsh.* Add. Lips. ad Sen. I. de Clem. 12.

In villa publica] Livius, Ep. 88. Valerius, 9, 2, 1. Panegyricus Constantino dictus, cap. 21. Augustinus, [Sex. Ampelius], omnes 'in villa publica.' Quid Plutarchus? Sylla, cap. 60. ἐν ἱπποδρόμῳ, quod reddunt, *in Circo maximo*, male; cum ille abjunctus sit: intelligitque *Circum Flaminium.* Lucanus dicit *in Ovili*, sive *in septis*: 2, 197. 'Et miseræ maculavit Ovilia Romæ.' Alibi, 7, 306. 'Septorumque nefas, et clausi prælia campi.' Hæc Lipsius, ad Sen. de Clem. 1, 12, 4. in Strab. lib. 5. p. 172. est εἰς τὴν δημοσίαν ἔπαυλιν. Quod vertunt, *in Ovile.* Freinsh. Verba Strabonis sine vitio verti poterant *in villam publicam*, in qua etiam Aur. Vict. c. LXXV. et Val. M. IX. 2. occisos scribunt. Dio in Excerpt. Peiresc. p. 657. εἰς τὸν ἀγρὸν τὸν δημόσιον convocatos fuisse a Sylla, quasi nomina illorum relaturus esset in catalogum militum. Hoc ibi Valesius itidem vertit *in villam publicam*: in ea enim delectum haberi solitum ostendit. Lucanum libertate poëtica 'Ovilia' pro villa publica dixisse ob vicinitatem locorum putat Vignolius in Dissert. de Columu. Anton. Pii c. II. ubi et alia adversus Donatum et Nardinum de situ villæ publicæ et Septorum disputat. Eos, qui ibi interfecti sunt, etiam Sen. I. de Clem. 12. et Firmicus 'cives Rom.' vocant. Sed erant maximam partem Samnites e Lamponii et Telesini exercitu, qui, postquam reliqui Itali ab armis discesserant, pertinacissime in iis perseveraverant. Appian. I. Civ. p. 407. et Strabo v. p. 249.

§. 25 *Isti tot in pace; non plures sunt*] Lege cum interrogationis nota: *Isti tot in pace, non plures sunt?* Salm. *Non plures sunt*] Aperte pugnat hæc

lectio cum mente Flori: malim, *non plures sunt?* quibus egregie respondent sequentia. *Freinsh.* Et hic peccarunt operæ, omissa interrogationis nota, quam non solum Salmasius adjiciendam censuit, sed et apposuit Ryckianus. *Non* hic est, nonne, quam vim hanc particulam in interrogationibus habere quis ignorat? L. Lucceius in Epistola ad Cic. in lib. IV. Fam. 14. ‘ Tu solus aperta non videbis, qui propter acumen occultissima perspicis? tu non intelliges te querelis quotidianis nihil proficere?’ *Græv.* Freinshemii conjecturam refellit Gron. IV. Obs. 11. Idem censet retineri posse *non plures sunt?* Sed potius putat tollendum esse *non*, ut Florus sine figura dicat: Multo crudelius fuisse in pace quatuor millia deditorum interficere, quam ferventibus prœliis 70. M. concidere. Sed o. s. et e. habent *non*, quod cum interrogatione recte potest accipi pro, an non? Terent. Andr. IV. 4. 13. ‘ Deliras, non tute dixti esse inter eos inimicitias?’ Muretus quoque ad Cic. III. Catil. 10. his notam interrogationis adposuit.

Quisquis voluit] Adde Dionis Excerpta Vales. p. 668. *Freinsh.*

Fursidio] Hic est *C. Fursidius, s* pro *f* quarta nominis litera, Orosio meo. ‘ Afidius,’ in Sylla Plutarchi c. 62. Alii autem hoc Syllæ tradiderunt dictum a ‘ Caio’ quodam ‘ Metello;’ alii a quodam ‘ Q. Catulo.’ *Vinet.* Ap. Sall. H. 1, 2, 15. legitur ‘ Fusidius.’ *Fr.* Ryck. et Ed. P. *Fursidio.* Berol. Duisb. et v. e. *Furfivio.* Mihi nec *Fursidii*, nec *Fursidii* noti sunt. ‘ Fufidius’ est in Inscriptionibus, et ita hoc nomen in emendatioribus Edd. Ciceronis nunc legitur omnibus locis, quibus olim *Fusidius*, ut et in Horat. S. I. 2. 12. Itaque et in Sall. et hic eod. modo legendum suspicor.

Ingens illa tabula] Non potuit non esse magna, quæ duum millium Romanor. nomina contineret. Eund. autem numerum habet Augustinus. Appian. Civ. I. p. 409. 40. senatores, et 400. equites. Val. M. de eod. ‘ IV. M. et DCC. diræ proscriptionis edicto jugulatos, in tabulas publicas retulit.’ Vellei. 2, 28, 3. ‘ Primus ille, et utinam ultimus, exemplum proscriptionis invenit.’ *Vinet.* Nec minor fuit illa triumviralis, quæ Ciceronem rapuit; de qua inf. 4, 6, 3. *Fr.*

Ac senatus] *Ac senatu*, non male iidem libri. *Salm.* Ferri potest *Senatus.* Plin. Paneg. XXIII. ‘ Circumfuso nunc Senatus, nunc Equestris ordinis flore.’

§. 26 *Prætoris, atque Venuleii*] Vitiosa admodum, nescio an plus aliquid debeam dicere, in scriptis omnibus exarata lectio, *prætorios atque Venuleios*, non temere est: nam omnes conspirant: forte, *ludibrio habita fata Carbonis, fata Sorani prætoris, atque Venuleii os*: ut dicat: Ludibrio habitum os Venuleii: sed hoc ἀνυπότακτον. Itaque alia omnia putamus. *Salm.* Ryck. *Pretorios at Venuleios:* lege: *Pletorios ac Venuleios*, quod et Lipsio in mentem venit. *Græv.* Etiam Flor. Berol. Duisb. Fran. Voss. et v. e. *Pretorios atque Venuleios.* Ryck. *precorios at venuleios.* Magl. *Pretoris atque Venuleios.* Non dubito, quin verum sit *Plætorios atque Venuleios.* ‘ Plætorium’ occisum refert Val. M. IX. 2. 1. Is ‘ P. Lætorius’ est Orosio v. 21. *Plætorius* et *Lætorius* etiam in Cicerone et Livio interdum confunduntur. Sed in Orosio rectius videtur *Plætorius*, quomodo in quibusd. libris fuisse testatur Fabricius. Venuleium Orosius Triumvirum vocat. Plura de his Vinetus.

Inter manus laniatum] Vide supr. 3, 19, 12. *Freinsh.* Lexicographi exponunt, discerptum fuisse, dum inimici manu injecta eum perdere, amici contra eripere conantur. Sic quoque accipiunt ea, quæ leguntur supr. III. 19. 12. ‘ Inter rixantium manus præda lacerata est.’ Non recte.

Quæ præcedunt, 'sine ferro,' et 'ritu ferarum,' ostendunt hæc ad inimicos tantum pertinere. Nec erat tum id tempus, quo amici proscriptorum ita palam suis opem ferre auderent. *Inter manus* est, manibus. Virg. Æn. IX. 502. 'Corripiunt, interque manus sub tecta reponunt.' Liv. III. 13. 'Cecidisse semianimem: inter manus domum ablatum.' Add. Justin. XV. 3. Phæd. V. F. 7. et Sen. de Brev. Vit. XII. *Laniatum* est in Reg. Q et Ald. *laceratum* in Voss. 3. et edd. B. S. et P. Sed Naz. et alii omnes scripti cum e. V. et J. *lancinatum:* quamquam in Ryck. errore scribentis est *lantiantium*. Puto *lancinatum* in possessionem restituendum esse. Sed in Sall. Cat. XIV. *lancinaverat*, quod Palmerius ex uno libro substituebat pro *laceraverat*, recte repudiatum est. Ramos in Errorib. Tribon. Lib. IV. princ. pro *inter manus* ex aliis codd. jubet legi *immaniter*. Non scio, qui sint hi codd.

Marium, ducis ipsius fratrem] 'M. Marius Gratidianus' fuit, ut patet ex Cic. de Petit. Consul. cap. 3. Seneca, de Ira, 3, 18. Cujus autem Marii, seniorisne, an juvenis, frater fuerit, ambigitur: puto fuisse junioris fratrem, tam ex verbis Auctoris, quam aliis argumentis: potuit autem hoc modo factus esse frater ipsius, ut quidem Marii septies cos. frater sustulerit Marium juvenem, deinde Gratidium illum, de quo jam sermo est, in adoptionem acceperit, suum autem filium fratri adoptandum dederit: quod postremum utique vel inde satis apparet, quod omnibus præter Appianum auctoribus Marius junior, celebris istius Marii filius vocetur; ille, fratris ejus filius: quod hac ratione utrumque verum sit. Porro, ne quis moveatur eo, quod iste Marii majoris frater habuerit naturales liberos, eoque non putet quendam alienæ familiæ adoptaturum fuisse, novum id Romano more non esse discat ex l. 17. §. 3. de Adopt. et illustri exemplo Claudii, qui Britannico ex se genito fratrem Neronem adoptione junxit. Tacitus, Suet. Dio, alii. *Freinsh.* Quantopere laborent ingenia doctorum hominum in hoc loco, vide ap. Perizon. Animadv. Hist. cap. 3. qui et erudite ibi multis docet ducem hunc Marium, cujus frater fuerit Marius Gratidianus, fuisse Marium juniorem, VII. Consulis filium. Patrem enim tunc aliquot annis ante jam decessisse, ejusque Florum, ab illo loco in h. cap. ubi 'Marium juvenem' primo nominarit, nullam amplius mentionem facere. Sed inspice illam Viri eximii dissertationem, ubi hoc multis discutit, et nodos, quos alii implicarunt, scienter expedit. *Græv.* Valde probabiliter disputat Perizonius, Marium hunc Gratidianum a Floro 'fratrem' Marii junioris dici, pro fratre patrueli, ut sæpe apud alios. Quod autem addit, nullum alium illis temporibus in aliis Auctoribus reperiri Marium, præter hos tres, Marium patrem, Marium filium, et Marium Gratidianum, id refellitur e Plutarcho, qui in Sertorio M. Marium Senatorem ad Sertorium in Hispaniam fugisse scribit. Add. eumd. in Lucullo.

Apud Catuli sepulcrum] Vide inf. 4, 6, 6. *Freinsh.* Add. supr. III. 20. 9. Justin. XI. 2. Casaub. ad Suet. Aug. XV. et Kirchmann. de Funerib. III. 4.

Oculis, manibus, cruribusque defossis] Hiatus et defectus, quem sanaturum se promiserat Lipsius, ad Sen. de Ira, 3, 18, 1. Viveres autem Lipsi, et sanares! Nam lectio, quam Pighius in Annalibus adfert, nescio quomodo Florum non resipit: est autem ista: *effossis oculis, manibus cruribusque desectis*. Malim pro *defossis* legere *perfossis*. Hanc autem crudelitatem passim memorant et detestantur. Inprimis Lucanus, 2, 174. cui persimi-

lis est illa, quam in Hannonem civem suum exercuerunt Carthaginenses: nam ita Justin. 21, 4, 7. 'Virgis cæsus, effossis oculis, et manibus cruribusque fractis, velut a singulis membris pœnæ exigerentur, occiditur.' *Freinsh.* In his verbis multi hæserunt. Magnus etiam Lipsius, qui legendum putat: *oculis effossis, manibus, cruribusque desectis;* sic Pighius quoque conjecit. Sed omnes codices stant pro vulgata, quorum consensus non est temere repudiandus. Frequenter enim duabus pluribusque vocibus veteres addunt unum verbum, quod ultimæ tantum respondet, omissis aliis, quæ præcedentibus conveniunt. Cic. x. ad Att. 8. 'Horum ego summorum Imperatorum non modo res gestas non antepono meis: sed ne fortunam ipsam, qua illi florentissima, nos duriore conflictati videmur.' 'Conflictati' non potest jungi cum florentissima fortuna, sed florentissima uti fortuna dicimus. Terent. And. III. 5. 'Namque hocce tempus præcavere mihi me, Non te ulcisci sinit.' Præcavere mihi me jubet scilicet. Inferius Noster lib. IV, 12, 27. His 'oculos, aliis manus amputabant.' Effodiuntur oculi, non amputantur. Exempla in promptu sunt alia, et a Viris doctis pridem non pauca sunt congesta. Sic et hic locus explicandus, ac si scriptum esset 'oculis erutis, manibus desectis, et cruribus defossis.' *Græv.* Sic quoque Gron. ad Sen. III. de Ira 3. ubi docet supplicii genus fuisse, homines dimidiatos in terram defodere, et sic interficere. Et Burm. ad Vell. II. 52. qui tamen mavult *effossis*, ut id, quod ad oculos proprie pertinet, etiam ad alia extendatur. Veteres sæpe utuntur hac brevitate sermonis. Ulpian. l. 21. §. 1. D. de Ædil. Ed. 'Aut jussu ejus furtum, sive damnum cui datum sit.' Catull. Carm. LXIV. 102. 'Aut mortem oppeteret Theseus, aut præmia laudis.' Vid. ibi Passerat. Perizon. ad Sanct. Min. IV. 8. 5. et quæ supr. ad II. 17. 12. dicta sunt. Add. cl. Burm. ad Vell. II. 128. et ad Quintil. VI. 1. De Marii supplicio Epit. Liv. LXXXVIII. Oros. V. 21. Val. M. IX. 2. et alii.

Ut per singula membra moreretur] Ad eand. sævitiam spectat *gloriatio* Veiani Nigri, 'sesquiplaga interfectum a se' Subrium Flavium, ap. Tac. 15, 67, 5. et Caligulæ præceptum: 'Ita feri, ut mori se sentiat,' Suet. cap. 30. item 'lenta' illa 'supplicia,' in Plin. Paneg. 34, 4. *Freinsh.* Sen. l. d. 'Et quasi toties occideret, quoties vulnerabat, paullatim et per singulos artus laceravit.' Quintil. Decl. VII. 'Excogitant artes detinere supplicia, et de pereuntibus magis sævitia fruitur dolore suspenso.'

§. 27 *Positis singulorum hominum pœnis*] Et hoc mirum est loquendi genus *ponere pœnas* pro, desistere a puniendo. Sed nemo Latinæ linguæ peritus, et in veterum scriptorum lectione non hospes, hoc loquendi genus probarit. Suspicor Florum scripsisse: *Desitis singulorum hominum pœnis. Desinere pœnam*, ut *desinere artem* ap. Cic. pro Milone: 'Cum jam natu grandis artem athleticam desiisset:' *desinere disciplinam* ap. Gell. XV, 17. 'Omnium tum disciplina Atheniensium tibiis canendi desita est.' Non nego 'ponere' sæpe accipi pro, deponere, ut 'ponere bella,' 'querelas,' 'iram,' 'spem,' 'metum,' 'invidiam:' sed *ponere* et *deponere pœnam*, pro, desinere punire, contra legem recte loquentium ponitur. N. Heins. conjiciebat *Postpositis*, aut *Posthabitis singulorum hominum pœnis.* Græv. Appian. I. Civ. p. 410. Ὡς δ' ἐξέλιπε τὰ καθ' ἕνα ἴδια ἐγκλήματα, ἐπὶ τὰς πόλεις ὁ Σύλλας μετῄει, καὶ ἐκόλαζε καὶ τάσδε. Sed mirum esse loquendi genus, *ponere pœnas*, pro, cessare a pœnis, recte censet clariss. Grævius. Quia tamen hæc

est constans omnium librorum scriptura, dubito nonnihil an Florus, qui et alibi non raro satis insolenter loquitur, putaverit recte dici *ponere pœnas*, pro, finem facere pœnis: quemadmodum qui 'iram,' 'metum,' 'bellum ponere' dicuntur, iis finem faciunt.

Municipia Italiæ splendidissima, sub hasta venierunt] Tanquam hostilia, et bello capta; nam etiam urbes, ut cetera bello capta, vendebantur. Hujus generis est, quod Plin. 4, 20. f. scribit; 'Æmilium Paullum uno die LXXII. Macedoniæ urbes direptas vendidisse.' Sic Vespasiani totam Judæam vendiderunt, auctoribus Josepho, de Bell. Jud. 7, 27. et Zonara, sub finem tomi 1. *Freinsh.* Cæs. II. B. G. 33. 'Sectionem ejus oppidi universam Cæsar vendidit.'

Spoletium] Ryck. male *Spolentum*. Pal. 1. quidam Vineti, Reg. Q, Flor. Duisb. Fran. et o. e. usque ad Vinetum, *Spoletum*. Hoc rejicit Cellar. II. Geog. Ant. 9. auctoribus Liv. XXII. 9. et Vell. I. 14. Græcis Σπολήτιον esse hic adnotavit Vinetus. Latine an semper 'Spoletium' dicendum sit, mihi nondum liquet. Est ita sine controversia in Vell. Sed ap. alios libri variant. In Liv. Epit. XX. Sigonius pro *Spoletium* e lib. vet. rescripsit *Spoletum*: quod et ibi in alio scripto inveni. Idemque XXII. 9. edidit *Spoletum*; quod utroque loco in sua Edit. retinuit Gronovius. In Suet. Vespas. I. Mss. itidem varie exhibent *Spoletium* et *Spoletum*. Sed 'Spoletum' agnoscit Priscian. II. p. 597. ap. Sigon. ad Liv. XXVII. 10. idque est in Obseq. c. CXXII. unde genitivus 'Spoleti' ap. Liv. XXIV. 10. et Suet. Gramm. XXI. Nec valde firma est ratio Cellarii, quia incolæ ap. Cic. Plin. aliosque 'Spoletini' dicuntur, 'Spoletium' scribendum esse, non 'Spoletum;' eo quod a 'Spoletium' fiat 'Spoletinus.' Nam hoc ex eo non magis consequitur, quam, quia dicitur 'Agrigentinus,' 'Surrentinus,' et 'Tarentinus,' nomina urbium, a quibus hæc fiunt, esse 'Agrigentium,' 'Surrentium,' et 'Tarentium.' Priscian. l. d. a 'Spoletum' facit 'Spoletanus,' ut a 'Toletum' 'Toletanus,' et alia hujusmodi: cujus auctoritate Sigon. in Liv. XXVII. 10. pro *Spoletini* reposuit *Spoletani*, quum ita in lib. vet. scriptum reperisset. Hoc ibi quoque admisit Gronovius; sed nondum alibi inveni. Add. huc, quæ ad Liv. Epit. XX. et XXVII. 10. 8. adnotata sunt.

Interamnium] Quidam libri Vineti *Interamnum*, quidam *Interamna*. 'Interamna' Umbriæ urbs est ap. Strab. et alios. In Prætutianis quoque 'Interamniam' ponit Ptolemæus, et 'Interamnam' Via Latina Liv. x. 36. quæ Straboni v. p. 236. est Ἰντεράμνιον. Ad quam harum pertineat, quod hic scribit Florus, non possum dicere.

Florentia] Editi *Fluentia*, sed illud est in o. Pall. item Mss. Vineti, et quibusd. impressis: est autem hodieque nobilis illa *Florentia* Tusciæ caput: de qua vid. Paullum Merulam, Cosmog. 2, 4, 21. *Freinsh.* *Florentia* etiam in aliis s. et vett. edd. *Fluentia* est ab Aldo. Schegkius ad Vell. II. 28. videtur existimasse legend. *Faventia*. *Præneste* non erat in Berol. Duisb. et v. e. Sed in Prænestinos quoque gravissime animadversum scribunt Appian. et Plut.

§. 28 *Nam Sulmonem vetus oppidum*] Qui totam hanc periodum leget, seriem ejus male connexam, hiulcam, et ἀσύστατον nullo negotio deprehendet; cui si ordinem suum καὶ σύστασιν reddere voles, ita debebis scribere: *Nam Sulmone (vetus oppidum socium atque amicum) facinus indignum! nondum expugnato, ut obsides jure belli et mox morte damnati duci jubentur*: partim ingenio, partim ex veteris scripturæ vestigiis hanc lectionem

ernimus. *Sulmone* sane exaratum reperi in optimis membranis, et omnino ita erat excudendum. *Salm.* Sensus est: Deletum oppidum, non obsides necatos; ut videatur Florus comparasse Sulmonem hanc cum obsidibus, qui, si fidem fallant eorum cives, occidi solent: ut videatur propior conjectura, si legamus; *Jam Sulmonem, vet. opp. soc. atque amicum, (facinus indignum!) nondum expugnatum, ut obsides, rebellium odio, morti* (hoc enim æque bonum quam *morte*, immo melius) *damnati duci jubentur: sic, &c.* Freinsh. Obsides annon sancti erant, quos lædere et violare piaculum erat, nisi, qui dederat obsides, fidem fregisset, et scelere se obligasset? Sane cum Juppiter ap. Ov. I. M. in consessu Deorum exaggerat feritatem Lycaonis, commemorat quoque illius in obsides immanitatem: 'Missi de gente Molossa Obsidis unius jugulum mucrone resolvit.' Itaque credo incomparabili doctori meo J. F. Gronovio, censenti rescribendum esse: *ut hostes jure belli, et modo morte damnati duci jubentur.* Hostes jure belli interficiuntur impune. *Græv.* Voss. 1. et 3. *Sulmonem.* Ryck. *Sulmonem:* ceteri o. s. E. v. et J. *Sulmone.* Hæc non possunt consistere *Sulmone,* et *expugnatum,* nisi ex conjectura Salmasii legatur *expugnato.* Sed hoc neque scripti, neque editi ulli habent. Nec video quæ sit sententia in verbis *et modo.* Augustin. III. de C. D. 28. 'Una vero, velut unus reus occidi juberetur, sic tota jussa est civitas trucidari.' Ex his emendationi aut explicationi Flori subsidium peti posse scripserat G. Vossius. Quærant acutiores. Ego non invenio, et adsentior Annæ, huic loco conjecturis sanitatem restitui non posse. Perizonius, quod antea non videram, ad Sanct. Min. II. 5. 5. ostendit, accusativum sæpe ita poni, ut supplendum sit, quod attinet ad, et id supplementum hic quoque adhibendum putat, ut integra oratio sit, quod ad Sulmonem attinet: quamquam vel sine illo vulgatam lectionem per appositionem exponi posse censet: quo etiam inclinare videtur, si recte mentem illius percipio, Wopkensius I. Lection. Tullian. 5. Ita structuræ quidem, quam *laborare* putabat Salmasius, succurritur; sed sensus eorum, quæ mox sequuntur, mihi nihilo, quam ante, apertior est. *Obsides,* si ita scripsit Florus, non alii intelligi possunt, quam quos dicit Freinshemius: nam hos interdum ob culpam eorum, a quibus dati erant, occisos fuisse e Liv. II. 16. et aliis ap. Grot. de J. B. ac P. III. 4. 14. constat; quod haud dubie jure belli licere credebant; quum alii inviolabiles haberentur. Sed nescio quomodo Floro in hac comparatione instituenda potissimum in mentem venerit obsidum, quos interfici licebat, cujus rei admodum rara sunt exempla in Romanorum, et aliarum paullo cultiorum gentium, historia. Nec video, quid hic verba *et modo* velint: nam in iis mihi *modo* nihil bonæ sententiæ habere videtur. Wopkensius sententiam totius loci ita explicuit: Quemadmodum obsides jure belli et modo morte damnati duci jubebantur a Sylla, sic quoque Sulmo civitas damnata ab eodem jubebatur deleri. *Jure belli,* hoc est, quasi hoc illi jus belli permitteret. *Et modo morte damnati,* h. e., nulla quæstione, nullo criminis examine adhibito, sed cæco impetu damnati. Hanc interpretationem cur accipere non possim, hæc obstant: primum, quod non potest ostendi obsides, quos dicit Florus, a Sylla damnatos et duci jussos; nam quod hic 'jubentur' per enallagen temporis dictum vult, pro, jubebantur, non facile, ni valde fallor, cuiquam persuadebit: deinde, quod Sylla Sulmonem, quam, ut cetera municipia, quæ Florus memorat, Marianarum partium fuisse credi debet,

non quasi jus belli hoc ei permitteret, sed vere ac plane permittente illo jure damnavit, ac deleri jussit, haud secus atque obsides quidam eodem jure damnari atque occidi poterant: denique, quod testimoniis veterum Scriptorum confirmandum fuisse videtur, *modo* ea significatione, quam Vir doctus hic illi tribuit, dici. Mihi se adhuc maxime probat conjectura Gronovii et Grævii. Nam hostes captos, et qui se sine exceptione dediderant, jure belli licuisse occidi, et sæpissime occisos fuisse, non necesse est multis probari. Sed quid sit *modo*, non possum, ut dixi, intelligere. Si ex sententia Wopkensii pro sine ulla forma judicii et processus, ut loquuntur Pragmatici, accipi posset, nihil hic obscuri esset *hostes* pro *obsides* legentibus. Verum quia nondum alibi 'modo' hac significatione usurpatum inveni, neque aliam, quæ huic loco conveniat, scio, non possum desinere hanc vocem suspectam habere. *Morti damnati* Edd. B. S. et P. Lucret. VI. 1230. 'Morti damnatus ut esset.' Declam. in Catilin. c. XX. 'In Hannone suo morti condemnando.' Contra 'Morte damnare' Senec. Ep. LXXI. et Decl. in Cic. et 'Capite condemnare' Suet. Tib. LXI. et Claud. XXXIX. 'Duci' pro, ad supplicium duci, frequens est. Vid. Freinsh. Ind. Herald. I. Advers. 11. et Salm. de Mod. Usur. c. XVII. p. 764.

Sic damnatam civitatem jussit Sylla deleri] V. e. *sed damnatam:* ego istam periodum habuerim pro spuria. *Grut.* Videtur tamen necessaria, et ad hoc factum respicere Plin. 3, 5. ubi 'Sulmonem' hanc inter deletas Latii urbes recenset. Diversa ab hac est 'Sulmo' Nasonis patria. *Freinsh.*

CAP. 22 Quæ h. cap. scribit Florus, lege ap. Appian. Civ. 1. p. 418. Ep. Liv. 90. et seqq. Plura Plut. in Vita Sertorii: Val. M. 1, 2, 4. 7, 3, 6. Auctor de Vir. Ill. cap. 63, et 67. Eutrop. in princ. sexti. Hic Sertorius cervam candidam insignis formæ per Lusitaniam ducebat, et ab ea, quæ agenda aut vitanda essent, moneri se asseverabat, ut barbari ad omnia, tanquam divinitus imperata, obedirent. Frontin. 1, 11, 13. 1, 5, 1. 1, 10, 1. 2, 1, 3. 4, 7, 6. Oros. 5, 22. *Camers.* Posterius hoc recensent etiam Plin. 8, 32. Plut. Sertor. cap. 16. Val. M. 1, 2, 4. Agell. 15, 22. *Freinsh.*

§. 1 *Hostile potius, an civile*] 'Civile' bellum, quod inter se gerunt cives, et ejusdem loci incolæ: 'hostile,' quod hostes, id est, peregrini, et diversarum civitatum regionumque homines. Ita enim 'hostes' sunt dicti prius, qui postea peregrini, auctore Cic. Off. 1, 12. et Varrone, quarto de Ling. Lat. Quod autem 'hostile' h. l. appellatur, idem etiam 'externum' bellum dicetur in fine huj. cap. et inf. 4, 2. 4. *Vinet.* Ryck. *hostile potius quam civile dixere nescio.* Sed alii melius. *Græv.* Male quoque Reg. Q, Duisb. et v. e. *an servile.*

§. 2 *Profugus tabulæ*] I. e. fugiens illam tabulam et proscriptionem: de eo qui sponte fugit, ut Petron. LV. de ciconia, 'Exul hiemis,' et Val. M. II. 7. 12. 'Tamquam patriæ fugitivos.' Sed plerumque his adponitur genitivus rei, quam inviti exsilio et fuga amittunt. Ov. IX. M. 409. 'Exul mentisque domusque.' Quintil. Decl. CCLX. 'Exulem esse domus suæ, larium suorum.' Tac. 15. A. 1. 'Regni profugus.' Add. supr. III. 1. 12.

Et jam Africæ, jam Balearibus insulis] Scribere malim, *etiam Africæ, etiam Balearibus insulis, fortunam expertus:* et verum prorsus censeo. *Salm.* Accedo sententiæ Salmasii, veram lectionem censentis, *etiam Africæ, etiam Balearibus.* Freinsh. J. F. Gronov. et N. Heins. conjecerunt: *et jam in Africa.* Græv. Reg. F *etiam jam Africa jam Balearibus.* Edd. B. S. P. et A. *etiam Africa, jam Balearibus.* Vineti, Camert. et Plant. *et in Africa,*

jam et Balearibus. Perizonius putabat *Africæ* posse esse, in Africa. Vid. ad I. 18. 8. Ryck. *Boaliaribus,* pro *Baliaribus.* Græci quoque interdum Βαλιαρεῖς, et Latini 'Baliares.' Vid. Drakenb. ad Sil. III. 365. et Oudend. ad Lucan. I. 229.

Missusque in Oceanum, Fortunatas insulas penetravit] Falsa manifesto scriptura: a quo enim missus, jam sui juris, et imperator ipse? Præterea non penetravit insulas Fortunatas, sed meditatus est tantum id consilium, non exequutus: testor Sall. Incert. 9, 22. ab Acrone citatum, qui tradit, Sertorium victum voluisse fugere ad insulas Fortunatas. Testor Plut. Sertor. cap. 13. qui idem voluisse tantum scribit, efficere non potuisse. Quid ergo? scribend. *nisusque in Oceanum Fortunatasque insulas penetrare:* eo magis, quod illud *Fortunatasque* etiam extet in vet. nostra editione. Fortunatæ hodie putantur *Isole di Canaria,* Franc. Lopez di Gomara nell' Hist. Gener. delle Indie, cap. 223. *Freinsh.* Ryck. *missusque in Oceanum fortunatasque insulas penetravit.* Freinsh. legere malebat: *nisusque in Oceanum fortunatasque insulas penetrare.* Lips. *victusque in Oceanum fortunatasque insulas penetravit:* quod placet. Nam in Oceanum victus profugit, quamvis autem non penetravit in insulas fortunatas, consilium tamen ejus fuit eo se recipiendi. Florus sane in rebus his prodendis aut sibi, aut aliorum parum certis narrationibus nimis nonnunquam indulsit, ut plurimis docuerunt exemplis eruditi Viri. *Græv.* *Nisus* Freinshemii laudat Wass. ad Sall. Fragm. VI. 27. Magis id probarem, si, quemadmodum a Pal. 2. sic etiam ab aliis abesset *penetravit:* nam id omnino obstat conjecturæ Freinshemii, nisi mutetur in *penetrare,* quod invitis libris non tutum arbitror. Perizonius præferebat *victusque,* sed ipse conjiciebat *fususque.* *Fortunatasque* etiam Reg. F, Berol. Duisb. Fran. et Edd. vett. præter Ald. *Penetravit,* si non errat Florus, potest accipi sine effectu, pro, penetraturus fuit, penetrare voluit. Suet. Cæs. LII. 'Cum Cleopatra eadem nave thalamego pæne Æthiopia tenus Ægyptum penetravit, nisi exercitus sequi recusasset.' Vid. ad I. 18. 12.

§. 3 *Viro cum viris*] Sic v. e. et Mss. aliquot Vineti, omnesque Pall. aliæ edd. præponunt, *ubi viro, &c.* Grut. Vulgatissimum autem est illud, Ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον, *Simile simili gaudere:* et exempla dictaque in hoc genus trita. *Freinsh.* Pal. 2. in exemplari Salmasii, Ed. B. et J. *Vir cum viris:* quidam Vineti *ut viro cum viris.* Ed. S. et P. *ut cum viris.* Ald. et aliæ recentiores, *ubi cum viris.* Hæc omnia orta sunt e corrupto *vir* pro *viro,* e quo deinde alii fecerunt *ut,* et e conlatione exemplarium *ut viro,* et *ubi viro.*

Hispani militis vigor] Etiam sup. 2, 17, 13. dictum est, Hispanos non tam animis viribusque, quam ducibus defectos, nihil egregium ausos. *Freinsh.*

Romano duce] Non minus in duce, quam exercitu, reponendum, sup. 2, 18. 11. monuimus. *Idem.*

§. 4 *Ad Mithridatem quoque respexit*] Cum Mithridate enim fœdus junxit: cujus capita in Plut. Sertor. cap. 40. et Lucullo. *Idem.*

Regemque classe juvit] Exorbitavit in hoc etiam loco Florus, Mithridatem enim non classe juvit Sertorius, sed contraria plane conditione fœdus fuit initum inter Sertorium et Mithridatem, nimirum ut ille Regi e suis ducem et milites, et contra Rex Sertorio mitteret classem 43. navium et pecuniam, teste Plutarcho, ut observavit cl. et amicissimus Perizonius Animadv. Hist. cap. 2. idque firmat auctoritate Ciceronis in Orat. pro Leg. Manil. ubi ait: 'Ab eodem imperatore [L. Lucullo] classem magnam et ornatam, quæ ducibus Serto-

rianis ad Italiam studio inflammato raperetur [ex regno Mithridatis] superatam esse atque depressam.' Quin Mithridates classe instructissimus erat, antequam ad Sertorium legatos suos mitteret, ut patet ex ead. Orat. c. 4. 'Mithridates omne tempus non ad oblivionem veteris belli, sed ad comparationem novi contulit, qui posteaquam maximas ædificasset ornassetque classes, exercitus permagnos comparasset, &c. usque in Hispaniam legatos Ecbatanis misit ad eos duces, quibuscum tum bellum gerebamus:' hoc est, ad Sertorium, qui in sequentibus nominatur, ut recte laudatus amicus noster. *Græv.*

§. 5 *Et quid futurum fuit*] Veteres libri ita distinguunt: *Et quid futurum fuit satis tanto hosti?* sed male: alii, *Et quid futurum fuit satis?* etiam male. *Salm.* Mihi videntur excidisse quædam h. l. quomodocunque enim componas reliquias istas, parum sani sensus elicias: putem, Florum hoc voluisse dicere, quibusvis verbis id fecerit: Et quid futurum fuit, si tanti duces conjungerentur? Mithridates nempe et Sertorius: sic supr. 2, 8, 7. 'Et quod illud fuisset periculum, si se consiliis ejus rex tradidisset?' *Freinsh.* Dissentit a Freinsh. Rupertus, et ita hæc interpretatur: Quum Sertorius fœdus cum Mithridate fecisset, eique classem auxilio misisset, 'quid futurum fuit?' i. e. quid non imminebat populo Romano? Si Florus ea scripsisset, quæ pro paraphrasi ponit Rupertus, non multo melior esset sensus, quam nunc est. Freinshemii suspicionem confirmat usus Linguæ Latinæ. Nam formula 'quid futurum est,' vel 'fuit?' ita fere ponitur, ut aliquid addatur, quod integram sententiam expleat et absolvat. Phæd. I. F. 6. 'Quidnam futurum est, si crearit liberos?' Vid. ad III. 21. 17. Add. Liv. II. 1. et 32. III. 64. et XXVII. 44.

Nec tamen prius] Ejicerem quæ præcesserunt: *Hi copias viri diu et ancipiti semper acie attrivere:* nam eadem mox sequuntur convenientiori sede. *Freinsh.* Mihi magis probatur sententia Grævii.

§. 6 *Ancipiti semper acie dimicaverunt*] Libri, *domaverunt*, aut *domuerunt;* melius: vide periodum: *Copias ejus prope tota Hispania persequuti, diu et ancipiti semper acie domaverunt.* Salm. *Domaverunt*] Est a Pal. 1. nec divertunt alii duo, quam quod ii *domuerunt*: editi prius, *dimicaverunt*. Grut. In nostra etiam est *domaverunt*. *Freinsh.* Ryck. Ed. Junt. et recentiores *dimicaverunt*. Reg. Q, Fran. Voss. 3. *domuerunt:* ceteri *domaverunt*. Ald. *domitaverunt*. Hoc a correctore esse videtur, qui e duabus lectionibus *domaverunt*, et *dimicaverunt*, unam concinnare voluerit, quæ ex utraque aliquid haberet.

Diu et ancipiti semper acie domuerunt] Hæc verba delenda esse dudum subodoratus sum. Quis enim sibi persuadeat in tanta brevitate Florum bis et quidem ineptissime sententiam eandem posuisse, iisdem verbis conceptam? Nam quod præcedit: 'Hi copias viri diu et ancipiti semper acie attrivere,' quid aliud significat, quam quod paucis verbis interpositis sequitur: 'Copias ejus prope tota Hispania persecuti diu et ancipiti semper acie domuerunt?' Vidit hoc etiam Anna Tanaquilli Fabri filia elegantissima. Fontem erroris videor deprehendisse. Hæc verba *prope tota Hispania persecuti* suo loco fuerunt deturbata; dein margini adscripta, ut et interpretatio τοῦ *attrivere*, quod magister quidam exposuit per *domuerunt*, hoc enim plures libri pro *dimicaverunt* ostentant. Hæc cum ab imperito et supino librario postea in contextum essent posita, sed non suo loco, alius, ut sententiam quandam efficerent, allevit ex præcedente periodo: *Copias ejus diu et ancipiti semper acie*, perquam absurde. Manum autem Flori

hanc esse facile mihi, credo, adstipulabuntur emunctæ naris homines: *Hi copias viri prope tota Hispania persecuti diu et ancipiti semper acie attrivere: nec tamen prius bello, quam suorum scelere et insidiis extinctus est. Prima per legatos certamina habita.* Græv.

Quum hinc Domitius, et cohortes inde Herculeii proluderent] Fiorum per indicem tantum legerant, qui hanc lectionem nobis supposuerunt: qui cum nescio quas Hirtulei cohortes apud Frontinum legissent; satis habuerunt statim illas huc introducere: jure, an injuria, id facerent, facile securi. *Ethorius*, in omnibus vett. habetur: legend. *et Thorius:* distinguend. *quum hinc Domitius et Thorius, inde Herculei proluderent.* Domitius et Thorius (sive is sit Thoranius Plutarcho, Metelli legatus) 'hinc,' nempe ex partibus Metelli, 'inde' ex partibus Sertorii, *Hirculei,* sive *Herculei:* duos fuisse Herculeios fratres in partibus Sertorii omnibus notissimum est. Plutarchus Domitium et Lusium vocat, non Thorium, Δομίτιον δὲ, inquit, καὶ Λούσιον ἀνθύπατον ὄντα τῆς ἑτέρας Ἰβηρίας διὰ τοῦ ταμίου καταγωνισάμενος. Sed hic Thorius, Domitio junctus, sine dubio is est, qui, ut supra diximus, Plutarcho Thoranius, quem devicit Sertorius: verba Plutarchi: Κατὰ κράτος καὶ Θωράνιον ἄλλον ἡγεμόνα τῶν ἀπὸ Μετέλλου πεμφθέντων μετὰ δυνάμεως ἀνεῖλεν. Sed ut hæc incerta esse possent: ita de veritate lectionis, quam exhibuimus, nullus dubitare possum. *Salm.* Secutus sum editionem Stadii, et Salmasii judicium, volentibus vett. omnibus: in quibus, *et horius*, aut, *Ethorius*. 'Thoranius' est Plut. Sertorio cap. 18. ut idem Salmasius notat. 'Thorius' aliquis est ap. Hirt. de B. Alex. cap. 57. Porro Pal. 1. habet *Hirtuleii;* quomodo editur in Fragm. Sall. Hist. 2, 2, 9. *Freinsh.* *Ethorius* Pall. et Fran. *et horius* Naz. et ceteri scripti, et edd. vett. præter Ald. a qua ortum videtur *cohortes*, quod etiam Vinetus, quamquam in suis invenerat *ethorius*, sequutus est. Recte restitutum est *et Thorius*, et ita in suo Floro Ms. legi testatur Fabric. ad Oros. v. 23. Nescio quid sit, quod scribit Keuchen. ad Frontin. I. 5. 8. Salmasium implicare lectionem scriptam ap. Frontin. Ipse se implicat, non Frontinum Salmasius. Alterum nomen in Naz. et nonnullis Vineti erat *Hirtulei:* in Duisb. Fran. et v. e. *Hirculei:* Pall. Ryck. quidam Vineti et ceteri *Herculei* et *Herculeii*. Hos crebro memorant veteres. Epit. Liv. XC. Frontin. I. 5. 8. II. 1. 2. et II. 7. 5. Oros. v. 23. et Eutrop. VI. 1. Sed nomen ubique variat. Credo rectam esse *Hirtuleius*, e quo, ut ignotiore, scribæ facilius facere potuerunt *Herculeius*, quam ex hoc *Hirtuleius*. Add. Vinet. ad Eutrop. Carrion. ad Fragm. Sall. et Fabric. ad Oros. *Proluderent* in Ryck. perperam erat *pluderent*. Camers, Stad. et Vinet. *præluderent*. Non est, cur mutetur *proluderent*, quod alii scripti et vett. edd. habent. *Prolusisse* autem dicit Legatos, quod prælia illorum quasi præparatio legitimi certaminis inter ipsos Imperatores erant. Vid. ad IV. 2. 2.

§. 7 *Segoviam*] De hac urbe locisque aliis Hispanis, quæ hic memorantur, consulendus omnino Ludovicus Nonius. *Freinsh.* Hirtuleium a Metello ad Italicam urbem Bæticæ victum scribit Orosius. De rebus ad Lauronem et Sucronem gestis Idem, Plut. et Appian.

§. 8 *Misera*] Sensus est: Misera Hispania dabat pœnas discordiæ inter Romanos. Solet autem ita fieri: nec egemus exemplis. *Freinsh.*

§. 9 *Oppresso domestica fraude Sertorio*] In convivio illo, quod descripsit Sall. H. 3, 5, 22. *Idem.* 'Per domesticos percussores' supr. II. 17. 17. A Perperna et aliis quibusdam ex invidia et ambitione occisum, sed Perpernam, qui neque virtute neque

consilio Sertorio par erat, post necem illius imperio suscepto, mox a Pompeio victum et interfectum tradit Plut. Locum Strabonis, qui III. p. 61. Sertorium morbo interiisse scribit, adplaudentibus Doctis emendavit Puteàn. ad Vell. II. 30. *Perpenna* hic quoque male quidam libri. Vid. ad II. 20. 6.

Terme, Tutia] Lege *Termes*, ex libris. Ptolomæo, Τέρμης. *Salm.* *Osca, Termes, Tutia*] Sic fere Pall. nempe, *Termestudia*, aut *Oscater Mestudia:* editi antea, *Terme*. Grut. Nostra vetus, *Ostater, Mestudia*. Freinsh. Ryck. etiam *Termes*, ut legend. ex suis præcepit Salmasius, et quondam monuerat Lipsius. Nec non Gerhardus G. F. Vossius: qui et *Uxama* scribi jussit. Ut et *in fame nihil non experta*, non *infame*, ut omnes editi. *Græv.* Naz. *Osca termestudii*. Ryck. *osta tremestudia*. Duisb. et v. e. *Osca Termestudia*. Sic quoque Voss. 1. 2. sed *Ternestudia*. Voss. 3. *Osca Trimestudia*. E Toll. et Regg. nihil adnotatum erat. Fran. et ceteræ edd. vett. ut exemplar Freinshemii. *Auxuma* libri Vineti, Pal. pr. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et v. e. 'Uxama' est Orosio et aliis ap. Cellar. II. Geog. 1. quo modo hic quoque legendum esse recte censent Voss. et Heins. ad Vell. II. 30.

In fame] Ita Vineti Mss. quidam: editi enim omnes, *et infame*, unica dictione; quomodo fere Pall. quod neque omnino ideo damnaverim. *Gruter*. Prior lectio stabilitur simili loco inf. 4, 5, 3. et eo, quod de fame Calaguritana Val. M. 7. 6. 3. ext. recenset: Eos 'uxores natosque ad usum nefariæ dapis vertere, et reliquias salire non dubitasse:' quod idem firmat Sallustius, H. 3, 1, 10. nam de his ipsis loquitur; eo devenisse, ut uxoribus liberisque mactatis, eorumque 'parte consumpta, reliqua cadaverum ad diuturnitatem usus sallerent.' Vide quo scelerum homines adigat necessitas. Adde quæ notamus supr. 2, 18, 14. et Berneccerum ad Suet. Augusto, 14, 1. *Freinsh.* Ryck. Fran. et edd. vett. excepta Sab. *infame*. *Infame* exponi potest ex Oros. qui v. 23. Calagurim ad 'infames escas' compulsam scribit. Sed recte tuetur Freinsh. *in fame;* nam de ea sola Florus loquitur, quum alioqui homines multa infamia non una ratione possint experiri. Porro Ryck. Pal. post. Duisb. Berol. Fran. Voss. 1. 2. Ed. v. B. S. et Hervagiana Camertis *Calagurris*, quemadmodum scribi volebat Voss. ad Vell. l. d. Græci uno *r* scribunt, idque in Latinis etiam probat Cellarius, præter scripturam Græcorum etiam una nixus Inscriptione Latina. Sed scripti editique Latini ubique variant, et in optimis Edd. nunc fere est *Calagurris*, ut in Liv. XXXIX. 21. Cæs. I. B. C. 60. Suet. Aug. XLIX. Auson. de Professorib. 1. et Epist. XXV. Val. M. VII. 6. et Prudent. Π. Στεφ. IV. 31. In Liv. Epit. XCIII. est, 'Ab obsidione oppidi Calagurii depulsos.' Hoc non potest esse, nisi a recto *Calagurium*, ut hic Vinetus. Sed in scripto, quem contuli, erat *oppidi Calaguris*.

§. 10 *Ut triumpharent*] Nam ex civilibus bellis non triumphatur: 'quia ut necessariæ istæ, ita lugubres semper existimatæ, victoriæ sunt: utpote non externo, sed domestico, partæ cruore.' Val. M. 2, 8, 7. Adde Paneg. Vet. 12, 6. Hinc Lucanus, princ. operis: 'Bella geri placuit nullos habitura triumphos.' Hoc est, civilia. Sic Cæsar de civibus non triumphavit: quo respexit Noster inf. 4, 2, 89. 'Pharsalia, et Thapsos, et Munda, nusquam: et quanto majora erant de quibus non triumphabat?' Rationem reddit Appian. Civ. lib. 2. p. 491. nec ipsi honestum futurum fuisse, et civibus luctuosum et infaustissimum: nam ob externas victorias talia fieri

solita: 'domestica mala tristitia operienda,' ut ait Tac. 3, 18, 3. Cæsar tamen Augustus triumphavit ex Actiaca victoria, Ep. Liv. 133. Nisi forte et ille externum bellum videri voluit istud. *Freinsh.* In Florent. Duisb. et v. e. non est distinctio ante 'victores.' Alterum magis videtur convenire stilo Flori.

Cap. 23 Scribunt hæc Ep. Liv. 90. Plut. Pompeio, cap. 25. Appian. Civ. lib. 1. p. 416. Val. M. 2, 3. Lepidus Cos. fuit A.U.676. Euseb. Lib. Temp. dicit, Olympiade 157. hostem publice judicatum. *Cam.*

§. 1 *Sed quantum lateque*] Quid sibi velint hæ quisquiliæ, non exputo. Istud contendere ausim, sequentia Florum absque exclamatione, narrative, ut loquuntur, concepisse, hoc modo: *Fax illius motus ab ipso Syllæ rogo exarsit.* Idem lusus supr. 3, 18, 4. 'Eadem fax, quæ Drusum cremavit, socios in arma et oppugnationem urbis accendit.' Ov. F. 2. 'Conde tuas, Hymenæe, faces, et ab ignibus atris Aufer; habent alias mœsta sepulcra faces.' Ceterum, quod de positione verborum diximus, multis Auctoris locis possemus adstruere: sic enim solet ille primo proponere, quale bellum narraturus sit: mox caussam ejus subjicere, eo quem dixi modo: demum ipsam historiam exequi. Sic supr. 2, 8, 5. 2, 14, 2. 2, 15, 3. 2, 16, 2. 3, 5, 1. 3, 14, 1. &c. *Freinsh.* Inepte: *quantum lateque fax exarsit.* Recte N. Heins. *quantum quamque late fax illius motus ab ipso Sullæ rogo exarsit.* Græv. Is. Voss. conjecerat, *quam longe lateque.* Anna hæc abjicienda putat. Perizon. ad Sanct. Min. I. 18. *quantum lateque* exponit, quantum et quam late. Sed vellem ostendisset etiam alios sic loqui. Voss. 3. *sed quam lateque.* Magl. *sed quantum late*: unde suspicari quis posset, *sed quam late.* Nam *quam* e compendio scribendi facile degenerare potest in *quantum.* Recte, et ex consuetudine Flori, ut bene animadvertit Freinsh. haberet locus, si hæc ejicere liceret. Sed sequendi sunt libri.

Ab ipso Syllæ rogo] Vere: nam crematus hic primus omnium Corneliorum, cum majores ejus terra conderentur. Advertit Stadius, ex Cic. de Leg. 2, 22. ubi caussam ejus rei dicit fuisse, quod Sylla Marii reliquias dissipari jusserat (quod etiam Val. M. 9, 2, 1. refert) eoque talionem metuebat. Insignis est sententia ap. Saxonem, ut est iste auctor ultra seculum suum, Hist. Dan. lib. 5. p. 79. 'Par est, ut alieni corruptor cineris, nullo funeris obsequio donetur; sortemque proprio referat corpore, quam in alieno perpetrarit.' In hac hist. ap. Ampelium, pro *metu Siciliæ*, leg. *metu Syllæ.* Freinsh.

§. 3 *Quid aliud quam*] Sic II. 2. 25. Liv. VI. 41. 'Quid igitur aliud quam tollit ex civitate auspicia, qui ...?' Idem XXII. 60. 'Quid enim aliud quam admonendi essetis, ut morem traditum a patribus servaretis?' Et XXXI. 13. 'Quid aliud quam publicatam pro beneficio, tamquam ob noxam, suam pecuniam fore?' Et *nihil aliud quam.* Ov. I. Tr. 2. 37. 'At pia nil aliud quam me dolet exule conjux.' Liv. XXIV. 36. 'Nihil aliud ab suis quam inopia aggravari socios?' XXVII. 18. 'Per aspreta primo, nihil aliud quam via impediti, iere.' Et XLV. 22. 'Qui nihil aliud quam quieverunt hoc bello.' Flor. inf. IV. 2. 80. Vid. Gronov. ad Liv. XXXI. 24. Perizon. ad Sanct. Min. IV. 5. 11. et Burm. ad Petron. LXXXVI. Aliter tamen Liv. XXXIV. 2. 'Quid enim nunc aliud per vias et compita faciunt, quam quod aliæ rogationes Tribunorum pl. suadent, aliæ legem abrogandam censent?' Hic, si morem loquendi Livii, et acerrimum illud J. Fr. Gronovii judicium de simili loco Livii XXVI. 2. sequimur, suspecta possunt videri

verba *faciunt*, et *quod*. Sed de his nihil pronuncio: quod satis certum esse puto, hæc quoque recte dici posse. Vid. clar. Drakenb. ad Liv. IV. 26. 12. *Ad bellum revocabantur* Pal. 2. et Voss. 3.

Quamvis male capta, jure tamen] Apparet igitur, non idem 'jus' esse, et 'justum.' 'Jus' enim positivum, ut appellant, a jubendo dictum; lex est, arbitrio imperantis lata: quapropter evenit, ut tales plerumque leges sint, quales earum auctores. Egregia est in hanc rem disputatio Alcibiadis et Periclis, ap. Xen. Mem. lib. 1. p. 718. quam attente legisse et considerasse, operæ pretium fuerit. Ideo, secundum Cic. de Leg. 1, 15. 'Stultissimum est, existimare omnia justa esse, quæ scita sint in populorum institutis et legibus.' Quare pulcre in l. 183. de R. J. dictum est: 'Etsi nihil facile mutandum est ex solennibus: tamen ubi æquitas evidens poscit, subveniendum est.' Hinc intelligitur, quid in animo habuerit Tac. 3, 27, 2. cum 12. tabulas 'finem æqui juris' diceret. Affine est huic, quod in l. pen. de Just. et Jur. scribitur: 'Prætorem jus dicere, etiam cum inique decernit.' *Freinsh.* Sall. II. de Rep. Ord. Syllæ 'omnia in victoria lege belli licuerunt.' Itaque dicebat, 'se prædam suam vendere.' Cic. II. Off. 8. et III. Verr. 35. Add. Schulting. ad Sen. Controv. I. Sed non satis intelligo hunc locum: quandoquidem non possum videre, quomodo cohæreat hæc oratio, *quum bona civium* ... *male capta* ... *repetitio eorum* ... Si addidisset Florus *essent*, vel *fuissent*, aliqua foret in his sententia, nec tamen, ut mihi videtur, valde bona. Tollius putabat deesse *venissent*, et adscripserat locum Flori IV. 12. 52. et Sall. I. Histor. in Orat. Lepidi. Habuit, opinor, ante oculos verba Lepidi: 'Bona civium miserorum, quasi Cimbricam prædam, venum, aut dono data.' Refert hæc *quamvis male capta, jure tamen*, cum aliis ad Syllam. Sed valde dubito, an ea potius pertineant ad illos, qui bona proscriptorum emerant. Nam de Sylla sufficiebat, quod dixerat, eum jure belli proscripsisse inimicos et bona eorum addixisse. Itaque puto potius excidisse, *possiderentur*, *tenerentur*, vel aliud verbum illi sententiæ conveniens. Etiam suspectum est *capta*. Sive enim de Sylla, sive de sectoribus hæc accipias, satis insolens erit genus loquendi *capere bona civium*. Mallem scriptum fuisset *parta*. *Male parta*, pro, improba, non bona, nec laudabili ratione parta: ut in illo Plauti Pœn. IV. 2. 22. 'Male partum male disperit;' et in dicto Nævii, quod Cicero II. Phil. 27. ad auctiones hastæ transfert: 'Male parta male dilabuntur.' Improbum autem fuisse habitum e spoliis civium proscriptorum opes comparare, ostendit Cicero, qui II. Phil. 26. VI. Parad. 2. et alibi sæpe invehitur in eos, qui ad hastam Syllæ et Cæsaris accesserant, et II. Off. 8. perditos vocat. Sed tamen, quamquam hoc genus quæstus improbum erat, Florus dicit bona illa *jure parta* fuisse, eodem sc. quo a Sylla vendita erant. Sic Lepidus ap. Sall. l. d. 'Atque illa,' inquit, 'quæ tum formidine mercatus sum, pretio soluto, jure, dominis tamen restituo.' *Addicere* porro verbum est auctionum et venditionum tam publicarum, quam privatarum. Suet. Cæs. L. 'Amplissima prædia ex auctionibus hastæ ei nummo addixit.' Et Aug. XXIV. et Calig. XXXVIII. Cic. pro Cæcin. V. et VI. 'Quum esset hæc auctio hereditaria constituta ... adest ad tabulam, licetur Æbutius .... fundus addicitur Æbutio.' Petron. XIV. 'Vel minoris pallium addicere placuit.' Voss. 2. *repetitio eorum fieret procul d.*

Labefactabat] Cic. II. Off. 22. 'Labefactant fundamenta Reipubl.' et I. Catil. 1. 'Ti. Gracchum mediocriter

labefactantem statum Reip.' Hoc etiam 'concutere,' et 'convellere Remp.' et 'statum Reip.' dicitur. Vid. Heins. ad Vell. II. 2. 'Compositus' pro pacato, tranquillo. Ov. III. Art. 259. 'Mare compositum.' Cic. pro Marcell. IX. 'In hoc elaborandum est ut Rempubl. constituas, eaque tu in primis composita summa tranquillitate et otio perfruare.' Add. Freinsh. Ind. Liv. XXV. 40. et Suet. Calig. I.

§. 4 *Ne vulnera curatione ipsa rescinderentur*] Elegans translatio, et frequens scriptoribus. Ad eum sensum Seneca, in princ. Consol. ad Helviam: 'In morbis nihil est perniciosius, quam immatura medicina:' et de Benef. 5, 16. 'Ingratus L. Sylla, qui patriam durioribus remediis, quam pericula erant, sanavit.' Tac. 3, 28, 1. 'Cn. Pompeius gravior remediis, quam delicta erant:' et 12, 54, 3. 'Felix intempestivis remediis delicta accendebat.' Contra Cic. 'Appii vulnera non refricando' saluti provinciæ suæ consulebat, ad Att. 5, 15. His talibus accidit sæpe, quod de malis oratoribus est ap. Cic. de Orat. 2, 75. ut 'quæ sanare non possunt, exulcerent.' *Freinsh.* Notum est hoc Ov. 'Curando fieri quædam majora videmus Vulnera: quæ melius non tetigisse fuit.' 'Rempublicam ægram' et 'ægrotare' sæpe Cicero aliique dicunt. Vid. Abram. ad Cic. pro Milon. XXV. 'Rescindere vulnera' quoque translata significatione frequens est. Heins. ad Ov. III. Tr. 11. 63. et Græv. ad Cic. ad Att. III. 15.

§. 5 *Turbidis concionibus*] Extat una concionum ejus ap. Sall. Hist. primo. *Freinsh.*

§. 6 *Sed Milvium pontem*] Nazarianus, *Mulvium*. *Milvius* vulgo vocatur. *Milvius*, et *Molvius*, in vetustis libris non raro scriptum reperitur. Ap. Ammian. etiam 'Mulvium' quodam loco legimus. Græci quoque *Μούλβιον*. Fasti Siculi, qui nuper a summo Viro Josepho Scaligero editi sunt, *Μουλυβίον* scriptum habent, pro *Μούλβιον*. *Καὶ φανερώτατα πίπτει μὲν ἐπὶ Ῥώμης Μαξέντιος πηγεὶς εἰς τὸν Τίβερυ ποταμὸν, εἰς τὴν γέφυραν Μουλυβίου βασιλεύσας ἔτη ς'*. Pluribus de hac scriptura dicemus alibi. *Salm.* Pal. 2. et Flor. perperam *sublicium*. *Fran.* ambigue *Mulvium*, vel *Mulmum*. *Mulvium* in optimis exemplaribus aliorum Scriptorum legi tradunt Docti. Vid. Gruter. et Rupert. ad Sall. Cat. XLV. Schott. ad Aur. Vict. LXXII. Gruter. et Salm. ad Trebell. Poll. Gallien. Cap. XVIII. Heins. ad Claud. VI. Cons. Honor. 544. et ad Prudent. I. contr. Symm. 463. et Victor. ad Cic. XIII. ad Att. 33. qui se etiam in Taciti Vett. Codd. eamdem scripturam invenisse testatur. Nardinus tamen Rom. Vet. VIII. 3. primum ab Æmilio Scauro conditore *Æmilium*, deinde corrupte *Milvium* dictum putat.

Signiferi] Vid. Indic. Cic. pro Mur. XXV. 'Qui esset futurus dux et signifer calamitosorum.' Id. pro Planc. XXX. et Suet. Ner. XXVI.

§. 7 *Etruriam*] Ita Pall. tres: ita v. e. [etiam nostra] aliæ, *in Etruriam*. Gruter. Ad Historiam pulcre Rutil. Itin. lib. I. vs. 295. 'Inter castrorum vestigia sermo retexit Sardoam, Lepido præcipitante, fugam. Litore namque Cosæ cognatos depulit hostes Virtutem Catuli Roma secuta ducis.' *Freinsh.* Ryck. et edd. *incruenta fuga in Etruriam*. Cur deleverint Palatini et eos secuti Gruterus et Freinshem. particulam *in*, viderint: caussa est nulla: imo lex loquendi eam poscit. Non ignoro quidem nonnunquam regionum nomina quadam ellipsi poni ad exemplum urbium: sed hic nihil loci est isti ellipsi. Caput hoc in elegantibus Flori est numerandum. *Græv.* In Magl. *in* adscriptum erat: a ceteris scriptis abest: nec ex olim editis ullus habet præter Aldinum, a quo Camers et alii acceperunt. Gruterus, et deinde sequentes rursus ex-

cluserunt, quod non placuit Amstelodamensibus. Non video, cur hic non æque possit locum habere ellipsis præpositionis, atque ap. alios quamplurimos, etiam ipsum Florum II. 2. 15. et III. 10. 16. Vid. Sanct. Min. IV. 6. et ibi Perizon.

Morbo et pœnitentia] Plinius firmat, 7, 53. ubi malim: *quem eventi anxietate didicimus mortuum*: quamvis nec eorum judicium damnem, qui legunt: *quem divortii anxietate diximus mortuum*. Plut. Pompeio, cap. 26. 'Morbo correptus expiravit, fractus animo, non ob res perditas (ut autumant) sed quum esset nactus epistolium, ex quo stuprum uxoris comperit.' Periit igitur incruenta morte, quamvis diversum videatur, velle Sueton. Cæs. 5, 2. ubi 'Post necem consulis' Lepidi. Sed advertendum, 'necis' vocabulum etiam pro morte non violenta sumi, sicut ad Justin. 42, 1, 1. notavit Bernecceras. *Freinsh.*

Quod non temere alias in civilibus bellis] Sic v. e. et novissimæ aliquot, item Mss. Vineti: antea inepte legebatur: *quod non temere aliis in civilibus, &c.* Grut. *Temere alias* est in o. s.

Pace contenti fuerunt] Alias enim dominatio, vel saltem vindicta, peti solet. *Freinsh.*

LIBER IV.

Cap. 1 Bellum Catilinarium scribunt fere omnes. Ep. Liv. 102. et 103. Item Sall. Appian. Civ. lib. 2. p. 428. Plut. in Vitis Syllæ, Ciceronis, Cæsaris. Val. M. 5, 8, 5. et 5, 1. 5, 11. August. Civ. 1, 5. 2, 28. Oros. 6, 6. Extant quatuor Ciceronis Invectivarum in L. Catilinam libri, quibus rem totam simul, et eleganter, complexus est. Meminit Euseb. Lib. Temp. et Plin. 7, 28. Juv. Sat. 10. Gestum est autem bellum hoc anno 689. ab U. C. auctore Eutropio, 6, 4. Sed videtur legend. 699. Depravatus est numerus annorum ap. Oros. 799. pro 699. Plin. 9, 33. dicit, Ciceronem fuisse Cos. A. U. C. 700. in cujus consulatu hæc gesta sunt. *Camers.* Pighius in Annal. Ciceronis consulatum refert ad A. U. C. 690. *Freinsh.*

§. 1 *Catilinam*] Continuat ista cum preced. v. e. item Pal. 3. recte; neque enim hinc commode liber novus auspicandus. *Grut.* Hoc caput Ryck. et multi alii libri rejiciunt in præcedentem librum, et merito. *Græv.* Continuat etiam cum præcedd. liber Duisb.

Luxuria primum, tum hinc conflata egestas] Plautus in pr. Trinummi fabulæ, facit 'luxuriam inopiæ matrem.' Hinc Claud. in Ruffin. 1, 35. 'Et luxus populator opum, cui semper adhærens Infelix humili gressu comitatur egestas.' *Camers.* Adde supr. 3, 12, 8. et 3, 12, 12. et omnino Sallustium, hujus Catilinariæ libro, loco non uno, sed nominatim 18, 3. item Heraldum, ad Martial. 3, 10, 3. *Freinsh.* 'Egestas rei familiaris' etiam Suet. Vit. VII. 'Inopia rei familiaris' Sall. Cat. V. 'Penuria rei familiaris' Decl. in Sall.

Simul occasio] Vide supr. 3, 5, 4. et 3, 6, 1. Idem dicit Sall. Cat. 16, 6. 'In Italia nullus exercitus: Cn. Pompeius in extremis terris bellum gerebat.' Et hic est morbus magno-

rum imperiorum, ut late diffusa non ubique æqualiter regi possint: vide quæ notamus inf. 4, 12, 20. *Freinsh.*

§. 2 *Consules trucidare*] Ryck. *consule trucidare:* leg. *consulem trucidare.* Solum enim Ciceronem e medio tollere decreverat Catilina. Antonius dicebatur clam ejus consiliis favere. *Græv.* Observarat Perizonius eod. modo scriptum esse in Epit. Liv. CII. Catilina 'conjuravit de cæde Consulum et Senatus.' Videntur rem augere more oratorio: quemadmodum Cicero in Catilinariis sæpe dicit, Catilinam totum Senatum neci destinasse. Catilina quidem etiam ante biennium decreverat Cottam et Torquatum Coss. interficere, de qua conjuratione agit Sall. Cat. XVI. sed Florus hic ea exsequitur, quæ in consulatum Ciceronis inciderunt.

Quæ omnia] Me judice, omnibus libris adstipulantibus, istæ duæ voces expungendæ, et ita locus concipiendus: *Senatum confodere, Consules trucidare, distringere incendiis urbem, diripere ærarium, totam denique remp. funditus tollere, et quidquid nec Hannibal videretur optasse, quibus (o nefas!) sociis aggressus est?* non habent enim illa, quo referantur, si duas illas, quas sustulimus, λέξεις suo loco manere sinas. *Salm.* *Videretur optasse, quibus (o nefas!) sociis*] Sic v. e. sic Pall. o. et proxime his seqq. edd. *quibus id nefas sociis:* nam Vineti: *videtur optasse. Quæ omnia quibus (o nefas!) sociis:* satis licenter, si præter libros. *Gruterus.* Præter istos autem socios quos numerat Florus, 'erant complures paullo occultius consilii hujus participes nobiles; quos magis dominationis spes hortabatur, quam inopia, aut alia necessitudo.' Sall. Cat. 17. 6. ut nominatim 'M. Crassus' eod. l. item 'Cæsar.' Plut. Cæsare, cap. 11. *Freinsh.* Nusquam ante Vinetum inveni *quæ omnia.* Ea addita sunt ab illis, qui putabant, 'Senatum confodere,' et quæ sequuntur, conjungenda esse cum superioribus, et periodum cum verbo 'optasse' finiri.

§. 3 *Antonii*] *Antronii,* eorundem omnium librorum consensus facit, ut magis probem. Antronios habuisse illam conjurationem, omnibus eruditis notum est: sed et cum *Antonios* eam habuisse nemini dubium sit, *fortasse* legend. *Antonii, Antronii, Vargunteii, &c.* Salm. *Autronii*] Sic clare Pal. 1. ac 2. [et q. Mss. Vineti] non ut in hunc diem vulgati, *Antonii.* Gruterus. Vide de hoc Cic. pro Sylla. *Freinsh.* Amstelodamenses hic in adnotatione Salmasii *Antronii* et *Antronios* mutarunt in *Autronii* et *Autronios;* credo, quod videbant Gruterum scribere in Pall. esse *Autronii.* Sed mihi certum est, Gruterum scripsisse *Antronii:* nam ita e Naz. et Pal. post. adnotaverat Salmasius, et e quibusdam suis Vinetus. Et sic quoque Regg. Toll. Voss. 1. 3. et Fran. Ryckianus *Andronii.* Pal. 1. *Anteneii.* Duisb. et o. e. *Antonii.* Voss. 2. *Autronii.* Verum nomen esse *Autronius* dudum e Fastis, Nummis, et Mss. ostenderunt alii ad h. l. ad Sall. Cat. XVII. Cic. pro Syll. I. et Suet. Cæs. IX.

Tunc maxime] N. *tunc cum maxime,* ἀρχαϊκῶς. *Cum maxime* autem est ὅτι μάλιστα. Glossæ 'Cum maxime, αὐτόθεν.' *Salm.* *Cum maxime*] Sæpius autem occurrunt exempla hujus depravationis, quæ sollicite collegit Zinzerlingius Promulside Critic. Juven. *Freinsh.* Fran. *tū maxime.* Primus Freinshemius, opinor, edidit *cum maxime,* et post eum Anna, Grævius, et Amst. Id retinui, quod Tollius, qui varietatem scripturæ e libro Berol. adposuerat, ita in Flor. et Magl. et in Regg., qui eos contulerat, videbatur invenisse. Sed *tunc,* vel *tum cum maxime* vix potest esse a cerebro scribarum. Sic crebro Liv. Lib. XXXIII. c. 9. 'Tum cum maxime advenientе phalangis parte.' Id. XL. 12.

et XLIII. 7. Add. Freinsh. Ind. et supr. II. 16. 3. De gente Sergia, e qua Catilina fuit, Rupert. ad Sall. Cat. V. De reliquis ib. ad c. XVII.

§. 4 *Sanguis humanus*] Recenset hoc Sall. Cat. cap. 22. ita, ut propior videatur non credenti. De more hoc sanguine sanciendi fœdera et amicitias, vide omnino Lips. in Tac. 12, 47, 3. ad cujus exempla adde Plut. Poplicola, cap. 6. de Brutis, Aquiliis, et Vitelliis: 'Omnibus visum est, hominis jugulati sanguine libato, et visceribus tactis, magnum et dirum jusjurandum concipere:' et Saxonem Grammat. Hist. Dan. lib. 1. pag. 11. 'Spoliatum nutrice Hadingum grandævus forte quidam, altero orbus oculo, solitarium miseratus, Lisero cuidam piratæ, solenni pactionis jure conciliat. Siquidem icturi fœdus veteres, vestigia sua mutui sanguinis aspersione perfundere consueverant, amicitiarum pignus alterni cruoris commercio firmaturi.' Solin. cap. 25. de Scythis: 'Haustu mutui sanguinis fœdus sanciunt, non suo tantum more, sed Medorum quoque usitata disciplina.' *Freinsh.* Alii hoc de Catilinæ sociis pro certo tradiderunt. Vid. Rupert. et al. ad Sall. l. d. De more fœdera sanguine sanciendi multa Schott. III. Obs. 10. et Elmenh. ad Min. Fel. c. XXX. 'Circumferre' proprium est in hac re, de qua Florus agit, verbum. Sic Sall. l. d. Liv. XXVI. 13. Curt. VII. 4. Petron. cap. L. Add. Heins. ib. LXVII. ad cujus emendationem in Petronio stabiliendam facit, quod hic in Florent. quoque legitur *circulatum*. Græci eodem modo περιφέρειν dicunt.

Propter quod biberunt] Nihil mutamus: libri quidam, *biberetur*: non etiam male. *Salm.* Ita duo Pall. Secelius, propter quod bibebant sanguinem humanum, erat eversio Reip.

§. 5 *Ciceronem*] Pro Ciceronis gestis lege quæ scribit Plinius, 7, 30. Ob id factum Cicero 'Pater Patriæ' a Catone Uticensi primum appellatus est. Plin. ib. Plut. Cic. cap. 31. Juv. 8, 244. Lucan. 7, 63. *Camers.*

Antonium] Hic tamen parum ad opprimendam Catilinam contulisse legitur: immo pactione provinciæ vix persuasum a Cicerone, ut cum Rep. sentiret; nec ipsum adeo pugnasse in hostes, sed bellum id per Petreium, legatum suum, confecisse. Hæc ex Cic. passim, et Sall. *Freinsh.*

Alter industria] Pertinet huc quod ipse Cicero dixit, Off. 1, 22. 'Parvi sunt foris arma, nisi sit consilium domi:' qua de re videndus late Lips. Polit. 3, 3. et 5, 2. *Idem.*

§. 6 *Sed in patriciis innocens*] Consultius mihi, puto, fuisset, hunc locum tacite præterire, quam ad scopulum offendere, quem nemo adhuc sine periculo prætervectus est: priores edd. *parricidii innocens: ὁ μακαρίτης* Lipsius (II. Elect. 19.) *patriciis innocens* in veteribus libris legerat; ex quo ipse divinarat, *patriciis innocentius*. In Naz. omnium optimo correctum est, *sed patricius innocens:* legebam aliquando, *patriciis innotescens*. Vilissimum, inquit, scortum Fulvia, sed quam patricii frequentarent: ita ut ex ea consuetudine, quam cum illa patricii et nobiles habebant, etiam de conjuratione, quam illi moliebantur, audiverit et indicaverit: an aliud aliquid lateat, nescio: mihi sane non placet, *patriciis innocentius*, et quidquid aliis placuit comminisci. *Salm.* *Parricidii innocens*] Lectionem, quæ inter omnes sensum et explicationem commodissimam habebat, jamque pluribus æditionibus inserta erat, amplexus sum. Nam ex diversa scriptura, ut amat fieri, diversæ etiam conjecturæ natæ sunt: alii enim, *patriciis innocentius:* alii, *quæ patriciis innocens:* alii, *patricius innocius* legunt: quibus omnibus una hæc ratio facile obstiterit, quod ipsa Fulvia nobilis fuerit. Sall. Cat. 23, 3. 'Erat ei cum Fulvia, muliere nobili, stupri vetus consuetudo.' Ea

autem, quam ponimus, lectio ita commode potest explicari: Ut Fulvia quidem vile scortum et infamis vitæ fuerit, innocens tamen parricidii. 'Parricidium' enim vocari senatus cædem consulumque, immo ipsius patriæ subversionem, quæ omnia peracturus erat Catilina, multis auctorum locis adstrui possit: quorum pauca in indicem transscripsimus. Nescio quid sibi velit nostra vetus, *patricii nominis:* quæ utique non contemnenda est lectio; valeret enim: Scortum quidem vulgare fuisse, sed gente patriciam: priori tamen adquiescimus. *Freinsh.* *Parricidii innocens*] Ryck. *parricidiis innocens.* Al. *patriciis innocens.* Nihil moveo. Naz. qui præ se fert *sed patricius innocens*, N. Heinsio persuasit Florum dedisse: *sed præ patriciis suis innocens*, h. sensu: Vilissimum quidem scortum fuisse Fulviam, sed multo viliores et sceleratiores fuisse patricios, quibus se prostituebat. Sin hoc displiceat, malebat scribi, propius insistendo vestigiis veterrimi cod. *sed patricii ausi innocens.* 'Patricium nefas' vocat hanc conjurationem Severus in Carmine ap. Sen. patrem de Morte Ciceronis. *Græv.* Pall. Reg. F, Flor. Edd. B. S. et J. *sed patriciis innocens*, et sic Reg. Q, et Magl. nisi quod in iis est *ignocens.* Berol. Duisb. et v. e. *sed in patriciis innocens.* Fran. *sed patricius ignoscens.* Voss. 1. 2. ut Naz. sed pr. *innoces.* Voss. 3. *sed patricidiis innocens.* *Patricii nominis* etiam in Ed. P. et in Badiana ap. G. Voss. ad h. l. Ap. Aldum primum invenio *parricidii innocens.* Et sic deinde alii usque ad Grut. qui e v. e. maluit *in patriciis innocens.* Freinsh. revocavit lectionem Ed. Ald. eumque postea omnes, quos vidi, sequuti sunt. Grut. tamen conjiciebat *præ patriciis innocens.* Is. Voss. scripserat *patricii sanguinis*, addito loco Persii 1. S. 75. 'Vos, o patricius sanguis.' Sed gens Fulvia non erat patricia. Tollius putabat conjecturam Lipsii confirmari posse e verbis Cic. II. Cat. 12. 'Gladiatores meliore animo sunt, quam pars patriciorum:' quæ mihi eam non multum videntur juvare. Perizonius exemplari suo adscripserat lectionem Ald. et locum Flori II. 6. 8. Eadem etiam videtur placuisse *Schultingio* ad Sen. Controv. XXVII. in fin. et rursus probatur Grævio ad Cic. X. ad Att. 10. Unde minus dubitavi eam post Freinsh. Græv. aliosque recipere: quum et commodum sensum habeat, et non multum a scriptura Cod. Ryck. et Voss. 3. recedat. Neque tamen id fecissem, si libri scripti inter se consentirent. Gerh. Vossius hic quoque observarat, 'Fulviam' a Sarisberiensi VI. 25. vocari 'Juliam.' Hoc descripsit Sarisberiensis e l. 8. D. ad Leg. Jul. Majestat. ubi vulgo perperam editur: 'Conjurationem denique Sergii Catilinæ Julia mulier detexit, et Marcum Tullium Consulem judicium [Sarisber. *in judicium*] ejus instruxit.' Ceterum erroris arguentem Papinianum, qui d. l. 8. scribat Fulviam Ciceroni Consuli detexisse conjurationem Catilinæ, nodum in scirpo quærere, et ipsum falli, ostendit Wass. ad Sall. Cat. XXIV.

§. 7 *Tum Consul*] Corrupta sunt et hæc, ut nemo non videt: vetus nostra editio: *Consul habito senatu in præsentem parricidium reum Cicero peroravit:* scripserim: *habito senatu in præsentem parricidam Cicero peroravit.* Nam quæ supersunt, non videntur Auctoris. De re passim Cicero. *Freinsh.* *Cicero* videtur hic ex glossa irrepsisse, aut saltem alieno loco poni, sicut ante irrepserat *in præsentem parricidam*, quod merito delevit Freinsh. *Græv.* E Regg. hic nihil adnotatum erat ad Ed. Grævii, in qua non leguntur verba *in præsentem parricidam*, negligentia, ut puto, conferentis. Neque enim credo in iis aliter legi, quam in ceteris o. s. et e. v. nec non Vinet. Plant. et Grut. in quibus est, *in præsentem*

parricidam in præsentem reum. Nec quidquam varietatis hic inveni, præterquam in Ryck. *et in præsentem reum*, et in Voss. 3. *et præsentem.* Edd. B. S. P. A. et Hervagiana Camertis *in præsentem parricidam reum.* Apertum est alterum horum esse a glossa, et *Cicero* quoque merito suspectum est, de quo tamen vid. Wopkens. Adversar. in Min. Fel. Obs. Misc. Vol. x. p. 22. Heinsius et Perizonius itidem deleverant *in præsentem parricidam.* Sed non intelligo, cur hæc magis debeant deleri, quam *in præsentem reum*, quæ tollenda judicarunt, qui Ed. Junt. curaverunt; in ea enim est *in præsentem parricidam*, omissis ceteris. Freinsh. Græv. et alii contra solum ediderunt *in præsentem reum.* Mihi religio fuit conjecturas admittere, et malui eos sequi, qui scripturam librorum vett. quamquam corruptam, exhibendam putaverunt. *Cicero* etiam Perizonio ejiciendum videbatur. Aldus hoc sua auctoritate, credo, conjunxerat cum 'Consul:' *Tum Consul Cicero.*

Seque, palam professo] Sic omnino distinguent, qui sensum salvum velint: nam illud 'seque' refertur ad 'restincturum:' *professo* ponitur adverbialiter, quod usitatissimum est auctoribus: multa ejus generis exempla in indice Taciti notavimus: aliqua etiam in Justiniano, voce *Cognito*, &c. Freinsh. Anna doctissima recte hunc locum depravatum esse observavit. Verum non *professo*, sed *palam* delend. censeo, legendumque: *seque ex professo incendium suum restincturum ruina minaretur.* Suet. Vespas. 'Fratrem insidiari sibi non desinentem, sed pœne ex professo sollicitantem exercitus, meditantem fugam, nec occidere, nec seponere, ac ne minore quidem honore habere sustinuit.' 'Pœne ex professo' est, pœne palam. Sic 'Professus Græciæ Dux' ap. Justin. est, qui palam ducatum Græciæ suscepit. 'Professa mortis via' ap. Phædrum. *Palam* est τοῦ *ex professo* interpretatio, quæ ex margine irrepsit. Malebat tamen N. Heins. *seque palam et e professo.* J. F. Gronov. conjiciebat, *seque palam professus incendium suum restincturum minaretur*: palam professus est se restincturum, palam dixit. *Græv.* Etiam Vossii, Dionys. ad h. l. et Ger. ad Vell. II. 35. legunt *palam professus*, quod hic ita exponit: Catilinam eo ipso se hostem professum palam, quod hoc in Senatu minabatur. Et hoc probat Rupertus: nec quidquam magnopere video, cur improbari debeat, quum et confirmetur a Reg. Q, in quo est *palam professus.* Cl. Burmannus ad Petron. c. CXIII. adnotat Dausqueium ad Q. Calabr. III. p. 180. *se professo* habere pro ablativis absolutis loco nominativorum positis. Possent, si opus esset, plura id genus proferri. Sed non puto verba Flori ita accipienda esse.

Incendium suum restincturum ruina] Eadem Sall. Cat. 31, 10. Cicero pro Muræna, cap. 25. Val. M. 9, 11, 3. Respexit hunc, ut opinor, Seneca Tragœdus, cum Medeam suam ita faceret loqui in cognomine fabula, vs. 427. 'Sola est quies, Mecum ruina cuncta si video obruta.' Sic ap. Plut. Dione, cap. 55. 'Dionysius ruentem tyrannidem intendit in ruinis urbis funerare.' Pulcre Vell. 2, 91, 4. 'Quippe ita se mores habent, ut publica quisque ruina malit occidere, quam sua proteri, et idem passurus minus conspici.' *Freinsh.* Vossius ad Vell. l. d. hæc videtur interpretari de incendio, quod Catilina Urbi parabat. Sed, si Valerium M. sequimur, sententia Catilinæ hæc erat, se conjurationis suæ et belli, quod moliebatur, non facturum finem, nisi cum ruina et interitu vel totius Reipublicæ, vel certe inimicorum suorum. Ita enim scribit Valerius: 'Catilina in Senatu, M. Cicerone incendium ab ipso excitatum [hoc Florus dicit *suum*] dicen-

te: Sentio, inquit, et quidem illud, si aqua non potero, ruina exstinguam.' 'Incendium' pro seditionibus, conjurationibus, et bellis, malisque, quibus per ea involvitur Respubl. obvium est. Flor. III. 17. 2. 'Tantum conflavit incendium.' Et Cic. IV. Fam. 13. de conjuratione Catilinæ: 'Quibus nos olim adjutoribus illud incendium exstinximus.' Florus porro in hac re narranda Sallustium sequitur, qui Cat. XXXI. auctor est, Catilinam hoc minatum, quum Cicero in Senatu luculenta oratione, quæ est prima in Catilinam, in eum invectus fuisset. Sed Cicero ipse pro Mur. XXV. refert, Catilinam, paucis ante diebus, quam ipse in Senatu conjurationem illius patefaceret, Catoni judicium minitanti ac denuncianti dixisse: 'Si quod esset in suas fortunas incendium excitatum, id se non aqua, sed ruina restincturum.' In quo etiam alia sententia est; hæc nimirum: Si quis se judicio publico accusare, eaque re periculum fortunis suis conflare vellet, se id cum interitu Reipubl. propulsare conaturum. Nam 'incendium,' 'flamma,' et 'conflagrare' etiam de condemnatione judicii publici dicuntur. Vid. Gronov. Diatr. ad Stat. cap. XXXIII. Sallustium nonnihil dissentire a Cicerone monent Camerar. et Manut. ad Cicer. l. d. doctiss. Wass. vel Sallustium memoria lapsum, vel Catilinam bis idem dixisse, sed hoc potius, quam illud, putat. Sane grave est Sallustium erroris accusare. Nec tamen ullum est certum argumentum Catilinam hoc rursum dixisse, quo die Cicero in eum in Senatu invectus est. Ante illum diem hoc ab eo dictum certum est. Nam non potest fides derogari Ciceroni, qui omnibus his rebus non interfuit solum, sed præfuit. Est autem in his, ut Camerarius adnotat, metaphora a magnis incendiis, quæ, quum aqua exstingui non possunt, ædium proximarum ruina opprimuntur. Paullo post Berol. Duisb. et v. e. *Mallio*, ut multi Mss. Sallustii et Ciceronis. Vid. Ciaccon. ad Sall. Cat. XXIX. et Popm. ib. XXX. Lips. II. Var. Lect. 8. et Manut. ad Cic. I. Cat. III.

§. 8 *Sibi vaticinans*] Sall. Cat. 47, 4. dicebat, 'ex libris Sibyllinis, regnum Romæ tribus Corneliis portendi: Cinnam atque Syllam antea; *se* tertium esse, cui fatum foret urbis potiri.' Idem Cicero, in Cat. 3, 4. Ceterum multos in præcipitium impulerunt similia vaticiniorum interpretamenta: ut hoc loco tutissimum sit illud: 'Memento diffidere.' Sic Judæos ap. Tac. H. 5, 13, 4. decepit illud oraculum, 'eo tempore Judæa profectos rerum potituros.' *Freinsh.* 'Familiam' pro gente dicit Florus. Non enim tribus Lentulis, sed tribus Corneliis regnum Romæ vaticinata fuerat Sibylla. Sic Liv. VI. 40. 'Claudia familia,' quam paullo ante dixerat 'Claudiam gentem.' C. Nep. Attic. XVIII. 'Junia familia.' Add. Lips. et Voss. ad Vell. II. 35. 'Vaticinans' potest esse, vaticinationem Sibyllæ falso ad se trahens, falsa et inani spe illius se pascens, ut 'ariolari' ap. Terent. Adelph. II. 1. 48. et 'vaticinari,' pro, errare, delirare, ap. Cic. Vid. Manut. ad Cic. II. Ep. Fam. 16. et pro Sext. X.

§. 9 *Altera proditione*] Prius enim patriæ proditor erat, conjurando cum hostibus ejus; mox ipsorum, cum quibus conjuraverat. An 'altera proditio' dicitur, quia prior fuerat a Fulvia? *Freinsh.* Posterius recte probant Ryckius et Perizonius. Ryck. *nisi et altera.* Libri Vineti et Fran. *Volturcii*, ut in Sallustio. *Iisset* in Berol. Duisb. Fran. et vett. edd. est *isset*: in Ryck. male *in esset*. *Et* quod Voss. 3. et edd. quæ primam proxime sequntæ sunt, ante *isset* habent, non est in Mss. nec requiritur. Videtur tamen hic aliquid scabri esse: nam in seqq. nihil est, quo referri possit 'contentus.' Si quis putet suppressum esse *fuit*, a voce 'legatis' nova

periodus inchoanda est. Florus dicit *furor isset ultra Alpes*, ut Cic. IV. Cat. 3. 'Malum transcendit Alpes.'

§. 10 *Cæsar*] Ejus, et Catonis, contrariæ Orationes extant in Sallustii Catilinaria, cap. LI. et LII. *Freinsh.*

§. 11 *Quamvis*] Offendit me ista oppositio, *Quamvis*, et *tamen*, quorum alterutrum sæpius intrudi solet auctoribus, cum uno posito utrumque intelligatur: malim, *Parte conjurationis oppressa, tamen, &c.* magis Floriane. *Idem.* Alios quoque ita ponere 'tamen,' quasi in priore membro esset 'quamvis,' vel 'etsi,' docet Gronov. ad Liv. XXIII. 19. et XXXVII. 25. Sed quum hic omnes libri habeant *Quamvis*, firmior suspicio est *tamen* esse a correctoribus, eo quod id a Reg. F et Magl. abest. Et sic sæpe ap. optimos Scriptores. Cic. I. Off. 22. 'Quamvis enim Themistocles jure laudetur, et sit ejus nomen, quam Solonis, illustrius . . . non minus præclarum hoc, quam illud, judicandum est.' Liv. XXVII. 39. 'Etsi ea æstate transiturum in Italiam fratrem crediderat . . . . haudquaquam tam facilem maturumque transitum exspectabat.' Ov. I. Amor. 15. 14. 'Quamvis ingenio non valet, arte valet.' In Liv. XXII. 20. et XXV. 35. hoc fulcrum itidem a sciolis intrusum auctoribus Mss. sustulit Gronovius.

Ab Etruria] Sic leg. ap. L. Ampelium, ubi male: 'In Appulia debellatus est.' *Freinsh.*

§. 12 *Quem quis in pugnando*] Palatinus, *quisque:* quodque etiam illæ edd. retinebant, quæ Vinetianam præcesserunt: *quis* tamen libri meliores agnoscunt. *Salm.* Non aliter v. e. et Mss. Vineti: editi *Quem quisque in pugn.* quomodo quidem Pal. 3. sed duo priores alterum tutantur. Ceterum tota isthæc periodus, ut et pars sequentis, vel adsuta est Auctori nostro ab aliquo scriba, aut Auctor ipse eam mutuo sumpsit a Sallustio: totidem sane verbis conspicitur in ejus Catil. cap. 61. quod miror nemini hactenus visum notatumque. *Grut.* Ad hanc autem formam locutos plures notavit Berneccerus, ad Justin. 9, 3, 10. quibus adde Nostrum supra, 1, 18, 17. Curt. 3, 11, 9. Guntherum Ligur. 9, 359. et antiquissimum omnium Plautum, Amphitr. 1, 1. Arrian. fin. lib. 11. *Freinsh.* *Quisque* e scriptis solus Pal. 3. ap. Grut. (in exemplari Salmasii 1.) habet, nec in editis inveni ante Vinet. et Marneff. In Sallustio tamen est, 'Quem quisque vivus pugnando locum ceperat:' ubi *vivus* non injuria suspectum est cl. Wass. nec erat in vet. scripto, quem cum editis contuli. Est autem verosimilius hæc a Floro ipso e Sall. descripta, quam a scribis adsuta esse. Alioqui enim verba illa 'pulcherrima morte, si pro patria sic concidisset,' quæ a Floro esse neminem dubitaturum arbitror, cum superioribus non optime cohærerent. Sed quod neminem prælio superfuisse dicit, id parum credibile est. Sallustius neque in prælio neque in fuga quemquam civem ingenuum captum scribit. Hoc Florus non recte interpretatur: Eos, qui Catilinam sequebantur, prælio illo omnes ad unum fuisse cæsos.

CAP. 2 Bellum Civile inter Cæsarem, et Pompeium, scribunt imprimis Cæsar ipse, tribus libris; Epit. Liv. 109. et seqq. Plut. Cæsare, et Pompeio; Appian. Civ. lib. 2. copiose August. Civ. 3, 30. Auctor de Vir. Ill. cap. ult. Eutrop. 6. Oros. 6, 15. &c. Val. M. 1, 5, 6. 1, 6, 12, et 13. 4, 5, 5, et 6. 4, 6, 4. 5, 1, 10. Agell. 15, 18. Lucan. Plin. 7, 25, et 26. *Camers.*

§. 1 *Pene toto orbe pacato*] Idem Petronius, Satyrico, sed magis poëtice: 'Orbem jam totum victor Romanus habebat.' *Freinsh.* Ryck. *Jam pene orbe pacato.* Mox ex eodem recepi, *quam ut ullis externis viribus opprimi posset.* Nam sic in omnibus libris

extare Salmasius auctor est. Cur pro eo supposuerint editores *extingui* equidem nescio. *Græv.*

Externis viribus extingui posset] Libri omnes, *opprimi*. Salm. Sic Petilius, ap. Tac. H. 4, 74, 9. de sui temporis imperio: 'Octingentorum annorum fortuna disciplinaque compages hæc coaluit: quæ convelli sine exitio convellentium non potest.' Sed accidit hic, quod solet magnis imperiis: 'Nulla' enim (verba sunt Annib. ap. Liv. 30, 44, 6.) 'magna civitas diu quiescere potest: si foris hostem non habet, domi invenit.' Sed talia late et eleganter prosequitur, in Disputatione de Monarchia Universali, supra citatus Marcus a Rechlingen. *Freinsh.* *Extingui* habent Voss. *opprimi* ceteri o. s. et v. e. Post eam omnes, quas vidi, habent *extingui*, usque ad Græv. qui recte revocavit *opprimi*. In Fran. non erat *Romanum:* et potest melius abesse, quam *toto*. A Voss. 2. abest *ullis*.

Invidens fortuna] Adde supr. 1, 18, 1. *Freinsh.*

§. 2 *Intra urbem se præcluserat*] Nihil verius est illa lectione, quam pridem excogitaverat Vir summus Gruterus noster, *præluserat:* ita omnino scripsit Annæus. *Cinnanaque rabies intra urbem præluserat, quasi experiretur:* 'experiri,' 'præludere,' 'tentare,' verba sunt τῶν προπειρῶν ἀθλητικῶν aut κιθαρῳδικῶν, a quibus metaphora ducta est. Carent libri veteres pronomine *se: præcluserat* tamen retinent: pro quo *præluserat* verum est. *Salm.* *Præluserat*] Utitur hoc verbo Noster supr. 3, 22. 6. ubi tamen *proluderent:* sed perinde est; eadem enim utriusque verbi significatio. Sic ap. Virg. Æn. 12, 106. ex Georg. 3, 234. repetitum; 'Sparsa ad pugnam proludit arena.' Ubi Servius: *Ad pugnam proludit*, præmeditatur. Rutil. Itin. 1, 257. 'Ut solet excussis pugnam præludere glebis.' Cic. Divin. in Q. Cæcil. cap. 14. f. et de Orat. 2, 80. de exordiis: 'Ejusmodi illa prolusio debet esse, non ut Samnitum, qui vibrant hastas ante pugnam, quibus in pugnando nihil utuntur; sed ut ipsis sententiis quibus proluserunt, vel pugnare possint. Sin mecum in hac prolusione nihil fueris, [id est, præmeditatione certaminis,] quem te in ipsa pugna cum acerrimo adversario fore putemus?' Sen. Nat. Q. 3, 28. ad inundationes transfert. De prolusionibus gladiatoriis quædam annotat Lips. Saturn. 2, 19. quæ ad pleniorem hujus loci intellectum faciunt. 'Præsudare' legitur ap. Statium, princ. lib. VI. Porro cum h. l. cf. quod scripsit supr. 3, 21, 3. *Freinsh.* Naz. Regg. Voss. 2. Edd. vett. excepta prima, *præcluserat*, pro quo Voss. 3. *perculserat*, sine pronomine. Abest id etiam a Ryck. et Berol. quorum ille habet *pluserat*, hic, *proluserat*. Ceteri scripti et v. e. *se præcluserat*, et Fran. corrupte insuper *præduxerat*. Retinui *proluserat*, quod Grævius et post eum Amst. ediderant; cum quia ita videbatur in libro Berol. esse, tum quia in optimis quibusque codd. *proludere*, non *præludere*, scribi testantur Gronov. ad Sen. Herc. F. vs. 222. et Heins. ad Ovid. A. Am. III. 515. Et sic libri Flori supr. III. 22. 6. et in Cic. Divinat. in Cæcil. XIV. *prolusio*, non *prælusio*. Est autem sententia Flori: Rabiem Marii et Cinnæ, quæ intra Urbem substiterat, fuisse quasi præparationem quamdam, et primum experimentum bellorum civilium, ut prolusiones gladiatorum legitimi certaminis. Menardus ad Cic. l. d. itidem, ut hic Salmasius, scribit translatum esse a Musicis, qui auditoribus ante legitimum carmen pauca artis suæ præludia ingerunt. Sed tamen plerumque cum verbis 'proludere' et 'prolusio' mentio armorum et certaminis conjungitur. Unde non minus recte dici potest hoc genus loquendi a prolusionibus gladiatorum sumtum esse: quam-

quam non intercedo, si quis cum Barth. ad Rutil. ab exercitationibus campestribus tironum apud Romanos esse malit. Fran. et v. e. non recte *Sillanaque rabies*.

§. 3 *Et inflammatione*] Malim, *aut inflammat.*; nec enim ista miscentur. 'Nam id quoque inprimis est custodiendum, ut quo ex genere cœperis translationis, hoc [quoque] desinas. Multi enim cum initium a tempestate sumpserunt, incendio aut ruina finiunt.' Quintil. 8, 6. p. 180. k. *Freinsh.* Non bene duæ contrariæ tanquam amicæ et ejusdem generis res copulantur. Regio quam diluvium obruit, non inflammatione corripietur. Florum scripsisse puto, *quodam quasi diluvio aut inflammatione corripuit*. Alludit ad veterum Philosophorum sententiam, quorum multi credebant certis seculorum periodis orbem istum aut undis obrui, aut incendio quodam universali exuri: dein post decursum aliquot ævorum novos homines novaque animalia e terra prorepere. Nota hæc sunt iis, qui Aristotelem triverunt, veteresque alios Philosophos. *Græv.* *Aut* etiam Ryck. et Perizon. legebant: nec sine ratione. Scripti nihil variant, nisi quod in Reg. Q pro *et* est *ac.* Mox Duisb. et v. e. *ac nec sociale quidem:* perperam. Vid. II. 5. 3. Fran. quoque *nec*, sed in eo non erat *ac.*

§. 4 *Ex omnibus, et plusquam bellum*] Pal. vetus, *ex omnibus gentibus, et plusquam civile bellum: gentibus* illud falsum est: *civile* posset locum habere, nisi ἐμφατικώτερον esset *et plusquam bellum.* Salm. Respexisse videtur Auctor, cum hæc scriberet, Lucanum princ. Pharsal. qui 'plusquam civilia bella' se canere dicit. Ex quo, an Nostro, desumpsit hoc, belloque Artaxerxis et Cyri attribuit, Orosius, 2, 18. et ex eo Adonis Chronic. sub anno 4486. 'Bellum civile, et plusquam civile, apud Persas gestum.' *Freinsh.* Palatinus, notante Salmasio, *commune ex omnibus gentibus:* quam lectionem immerito a Salmasio damnari existimat N. Heinsius, quia tot gentes huic bello interfuerint, quas et paullo post recenseat ipse Florus, ac longo ordine Lucanus in descriptione pugnæ Pharsalicæ. *Græv.*

Et plus quam bellum] Non hoc bellum fuit crudelius et sævius, quam alia bella civilia; sed plures gentes implicavit, et in Europa, Asia, et Africa fuit gestum. Ideoque dubitat Florus quo nomine appellet, num civile, num sociale, num externum, et addit commune quoddam fuisse ex omnibus bellis, et *plus quam civile.* Sic enim legendum censet Lipsius, ut hæc hauserit ex Lucano Florus, ut multa alia. Sed non recedendum a vulgata, quæ ex libris bonis est depromta. 'Ex omnibus' nimirum bellis, civilibus, socialibus, externis, sed commune ex omnibus, non tam bellum vocandum, quam immanitas quædam et vastitas orbis terrarum. *Græv.* *Gentium* habet solus Pal. 1. *civile* etiam Magl. sed adscriptum. Id etiam hic rejiciebant Perizon. et Gronov. IV. Obs. 5. qui ostendit aliam esse sententiam verborum Flori, aliam Lucani. Nec est, cur huc vel *gentibus*, vel *civile* inferciatur. Sententia verborum hæc est: Quum alia bella vel civilia, vel socialia, vel externa sint, hoc commune quoddam et mistum ex omnibus: et quum aliorum bellorum vastatio unius fere vel paucarum gentium ac regionum finibus contineri ac circumscribi soleat; hoc universalis quædam vastitas fuit, et inflammationis aut diluvii instar omnes gentes terrasque corripuit et adflixit.

§. 5 *In partibus*] Supr. III. 14. 4. 'Tribuni in partibus.' Senatus tamen, qui pæne totus Pompeium sequebatur, videri volebat 'Non Magni partes, sed Magnum in partibus esse:' ut e Lucano v. 14. Gronovius ad Stat. Diatr. c. XXXI. Sed vere Seneca Ep. CIV. ap. Rupert. ad h. l. distinguit

Cæsaris et Pompeii partes a partibus Reipublicæ. Add. eumd. Ep. xcv. Anna et Tollius delent *ejus* post 'duces.' Non desiderarem, si abesset a scriptis. Celsus quoque id non videtur in suis exemplaribus habuisse. Nam p. 154. hæc verba ita describit: *si belli duces inspicias.* Sed *belli* de suo addidit, quod Florus omiserat, quia paullo ante dixerat 'bellum.'

Undecim legiones] 'Cum Cæsar esset decem legionibus pugnacissimis subnixus.' Sen. Ep. 104. 40. *Freinsh.* *Undecim* Celsus cum o. s. et e. Flori.

Tarcondimotus] Libri vett. in hac parte corruptissimi, quorum nullum satis sincerum vidi: pro *Cothius*, aut *Corinthus*, aut *Cointus* exhibent: et *omnes* aut *omnis Thraciæ:* ut et paulo post, *Italiæ*, non *Ætoliæ:* mendosissime. *Salm.* Lucan. 9, 219. 'Cum Tarchon motus linquendi signa Catonis Sustulit.' Hic ubi primum ab indocto divisus fuit *Tarchondimotus*, in *Tarchon*, et *dimotus*, sciolus quispiam audaculus ex *dimotus*, quod putavit participium a dimoveor, primam syllabam, metri scilicet gratia, erasit: atque sic facta *Tarchon* et *motus* pro *Tarchondimotus*, aut *Tarcondimotus*, sicut invenio scriptum ap. Dion. lib. 41, et 47, et 50, et 54. Hic autem si forte non sit, qui 'Tarcondarius' legitur in Cæsaris Commentariis; est saltem 'Tarcondementus,' in 14. Strabonis; 'Tarcondemus' in Antonio Plutarchi; superioris Ciliciæ regulus, quem Cicero 'fidelissimum socium, amicissimumque pop. Rom.' appellat, in literis ad S. P. Q. R. scriptis: quæ sunt primæ libri quinctidecimi. *Vinetus.* Strabo, lib. xii. habet: 'Castorem Saocondarium, generum Deiotari:' et Cæsar, Civ. 3, 4. 'Tarcundarium Castorem.' *Freinsh.* Mire hic locus scribitur in Ryckiano: *Inde Deiotarus rex Gallatiæ, Ariobarzanes Rex Cappadociæque Ciliciæ Tarchon: Dimotus Corinthus, omnis ratio Cappadociæque Ciliciæ, Macedoniæ, Græciæ, Italiæ, totusque robur triontis.* Mendose quidem, sed quia tantum abeunt ab aliorum librorum scriptura, libuit hæc annotare. *Græv.* Vineti et plerique alii libri *Tarchon* (Pal. 2. *Tarcon*) *Dimotus*, quasi hæc essent nomina duorum. *Cotus* in Naz. erat *Cointus*, in Pall. Vinet. et Celso *Corinthus*, in Berol. Duisb. Flor. et v. e. *Cornitus.* In Naz. porro *omnes*, in Pall. Berol. Duisb. et v. e. *omnis*, in Celso *omni.* In Ryck. est *Cicilie Tarchon; dimotus Corintus os tracie Cappadocieque Cilicie Macedonie....totiusque.* In Voss. *Corinthus.* Franeq. scriptura quoque plane singularis est: *Thareon. Philimenes, Nicomedes. Orodes atraces attalus aristarcus tigranes pharnax didimotus: chornitus oms tracie.* Scripsi *Tarcondimotus* sublata aspiratione: ut in Cic. xv. Fam. 1. et Dione, e quibus ita in Strabone xiv. p. 676. restituit Casaubonus, et in Lucano post Vinetum Grotius. Erat autem Regulus Ciliciæ, Cotys Thraciæ. Hujus nomen in Græcis Scriptoribus semper est Κότυς, Κότυος, idemque genitivus est in nummis. Sed Latinos id terminatione suæ linguæ extulisse *Cotus* censent Lambin. et Gebhard. ad C. Nep. Iphicr. ult. et Timoth. i. ubi etiam in nonnullis Mss. et Edd. vett. est *Coti* et *Cotum;* et ap. Cic. in Pison. xxxiv. *Cotho* et *Cotto.* Hic quoque olim scriptum fuisse *Cotus*, vel *Cothus*, indicio esse videtur, quod, etsi hoc nomen in omnibus libris corruptum est, tamen ubique u literam in ultima syllaba habet. Grævius hic edidit *Cothus*, ubi nihil ex Magl. adnotavit Tollius. Add. Davies. ad Cæs. iii. B. C. 36. Paullo ante Reg. Q *Germanici.* Nihil muto. Supr. ii. 6. 'Hispana Carthago,' et 'Pœnus dux.' Deinde *omnis Thraciæ* Pall. Ryck. Voss. 1. 2. Berol. Duisb. Fran. et edd. vett. excepta Ald. Naz. *dilectus.* Scio Viros doctissimos præcipere ita ubique legendum esse, et Festi ac librorum scriptorum auctori-

tatem advocare. Festi testimonium apertum est. Sed in libris scriptis Flori fere ubique inveni *delectus*, nec dubito, quin haud minus sæpe in aliis sit *delectus*, quam *dilectus*. Si tamen omnino scribendum est *dilectus*, aut exterminanda sunt e sermone Latino 'delectus' et 'deligere,' aut docendum est, quando 'dilectus' et 'diligere,' et quando 'delectus' et 'deligere' dicendum sit.

Græciæ, Ætoliæ] Ita primus restituo, suasu v. e. aliæ namque perperam, *Græciæ, Italiæ*, quam lectionem retinent etiam Pall. tres. *Grut.* *Ætoliæ* etiam Duisb. Voss. 1. 2. Toll. et Celsus.

§. 6 *Quatuor anni*] Cf. sup. 2, 15, 1. Porro, pro *et pro clade, hei pro clade* legit Valens Acidalius ad Vell. 2, 59, 5. *Freinsh.* Perillustris Vir, N. Heinsius, legend. monuit: *quatuor anni, sed pro clade rerum breve tempus*. Græv. Perizon. Animadv. Hist. c. x. p. 442. legend. suspicatur *quatuor anni, pro clade r. b. t.* Nec tamen aperuit conjecturam Heinsii, quam veram esse mihi persuadeo. Naz. et o. e. v. præter primam, *quatuor annis et*. Hinc adparet *s* male avulsum fuisse a sequenti voce *set*, quod sæpe est in libris vett. pro *sed*. Et sic legendum esse etiam Salmasius e scriptura Naz. in exemplari suo conjecerat. Mox Perizonius l. d. pulchre, non improbante Burmanno ad Ov. xii. M. 68. *si locum et spatium; commissum est intra Italiam*. Si locum et spatium, scil. inspicias; commissum, i. e. initum est, intra Italiam. Sic ii. 15. 2. 'Si quis trium temporum momenta considerat; primo commissum est bellum.' Paullo post Naz. *transiluit*, vel *transilivit:* nam Salmasius ita scripserat, ut distingui non posset. Ryck. Berol. Duisb. et edd. vett. *transilivit*. Pall. et Flor. *transivit*.

Inde respexit Asiam, inde Africæ incubuit] Lege, *inde respexit Asiam, Africæ incubuit: postremo, &c.* Salm. Ryck. ut Salm. conjiciebat: *inde respexit Asiam, Africæ incubuit*. Sed N. Heins. malebat *inde respexit Asiam, dein Africæ incubuit*. Græv. E Regg. hic nihil erat ad edit. Grævii, in qua est *inde Africæ*. Et sic Voss. 2. et 3. Ceteri s. fere et edd. vett. usque ad Vinetum omittebant *inde* ante 'Africæ.' Non video quidem ullam satis justam causam, cur huic voci quoque non debeat præponi aliqua particularum, quæ superioribus. Sed sequendi fuerunt plerique libri vett.

In Hispaniam remigravit] Semper nobis aliquid exhibent, quod agamus, correctores, qui si sanam haberent mentem, jam dudum studia nostra refrixissent. Cur illi mutarunt, *regyravit*, in *remigravit?* sequuti sunt scilicet judicium suum: nos nostrum sequemur in restituenda voce, quam temere ejecerant: *regyravit* igitur reponimus: *regyrare* est περικάμψαι. Supra dixit, deflectere. 'In Galliam Hispaniamque deflexit:' περιεκάμψατο. Glossæ: 'Regirare, περικάμψαι.' Perperam vulgo legitur, *Revitare*, cui non convenit expositio περικάμψαι. Quidam Codd. corruptius, *regnavit*. Salm. *Regyravit*] Lectionem hanc ante annos tredecim produximus e cubili editionis principis, non ausi etiam restituere dignitati publicæ; quod nesciremus an et agnoscerent ejus ingenuitatem membranæ calamo depictæ: at enim cum modo repererim in Pal. 1. ac 3. quidni restituatur in integrum, ipsique cedat hactenus vulgatum *remigravit?* quod ne quidem in Pal. 2. in quo *regnavit*. Grut. *Regiravit* etiam alii scripti, *regyravit* Naz. et Voss. 2. *remigravit* Voss. 3. Vid. Græv. ad iii. 3. 2. Junt. *degiravit*, *d* pro *r*, ut sæpe in aliis.

Defecit] Vid. Ind. Petron. cap. lxxxviii. 'Nolito ergo mirari, si pictura deficit:' et cxi. 'Quoties de-

fecerat positum in monumento lumen renovabat.' Paullo post *quieverunt* Ryck. Toll. Duisb. Fran. et v. e.

§. 8 *Causa tantæ calamitatis*] Has caussas eleganter canit Lucanus, 1, 67. 'Fert animus caussas tantarum expromere rerum,' &c. Unde has assignat Lucanus caussas: Fatum ipsum: nimiam Rom. potentiam: discordem concordiam Pompeii, Crassi, et Cæsaris: Crassi et Juliæ mortem: ducum ipsorum superbiam: et tandem publica Romæ passim vitia. Lege Cæsarem, Appian. Suet. Plut. 'Pulcris stare diu Parcarum lege negatur; Magna repente ruunt, summa cadunt subito:' Claud. Epigr. 28. et Laberius: 'Summum ad gradum,' inquit, 'quum claritatis veneris, consistes ægre, ne citius quam descendas, decidas.' Lucan. 1, 71. 'Summisque negatum Stare diu.' *Camers. Causa tantæ calamitatis*] Merito non probamus veterum excusorum lectionem, *necessitatis.* Naz. hic liber legit, *Causa tantæ calamitatis, eademque omnium felicitas*: cujus auctoritas etsi apud me magna est, tantum tamen non potest me permovere, ut *nimia* expellam, quod maxime mihi retinendum videtur. *Salm.* Reg. Q contrario vitio, *quæ malorum omnium.*

Nimia felicitas] Adde sup. 3, 12, 7. Acute Ennius ap. Cic. de Fin. Bon. et Mal. 2, 13. 'Nimium boni est, cui nihil est mali.' Sen. de Providentia, 4. 18. 'Cum omnia, quæ modum excesserunt, noceant, periculosissima felicitatis intemperantia est.' Adde Rittershus. in Ligurin. 27. pr. *Freinsh.*

Metello] A. U. 693. proximo ante consulatum Cæsaris et Bibuli. Asinium Pollionem quoque Historiam belli civilis a consulatu Metelli orsum scribit Horat. II. Carm. 1. Non convenit ibi inter Interpretes, quem Metellum designet Poëta, quum collegam illius, ut hic Florus, non nominet. Sed adsentior cl. Massono in Vita Horatii ad A. U. 694. Horatium loqui de Metello, qui cum Afranio Cos. fuit. Add. Manut. ad Cic. VII. Fam. 2.

In Pompeianis theatris] Pluralem pro singulari positum adnotat Rupertus. Ceterum dubito an Florus hic peccet in rationem temporum. Nam theatrum Pompeii nondum erat Metello et Afranio Coss. ac demum quinque annis post dedicatum fuit Pompeio II. et Crasso II. Coss. ut constat e Plut. in Pomp. Dion. L. XXXIX. p. 107. Cicer. VII. Fam. 1. et in Pison. XXVII. et ex Ascon. in Argum. Pisonianæ. Ryck. et Pål. 2. *Armenos.* Vid. ad III. 12. 4.

Movit invidiam] Invidia potentiæ comes. Hermocrates Syracusanus, ap. Thucyd. 6, 18, 17. 'Si quis partim invidia, partim metu aliquo nostri tenetur: utrique enim sunt obnoxii potentiores.' Sall. Cat. 6, 4. coalescente re Romana, 'sicuti pleraque mortalium habentur, invidia ex opulentia orta est.' *Freinsh.*

§. 9 *Ob imminutum Cretæ triumphum*] 'Non injuste querens: quippe ornamentum triumphi ejus, captivos duces, Pompeius subduxerat.' Vell. 2, 40, 10. Dio, lib. 36. a princ. Maximum enim triumphorum decus erant imperatores hostium: supr. 3, 10, 26. adeo ut ne feminæ quidem spernerentur; sicut Augustus ducturus fuit Cleopatram, ut inf. 4, 11, 10. dicemus: et Aurelianus Zenobiam duxit, ap. Vopisc. in Vita, cap. 30. Huc respexit Liv. 30, 45, 4. 'Morte subtractus spectaculo magis hominum, quam triumphantis gloriæ, Syphax est.' *Idem.*

Obliquus] I e. iniquus, Freinsh. Ind. Sic *obliquus* pro infenso, inimico ap. Stat. III. Theb. 377. 'Respectentque truces obliquo lumine matres:' et IV. Th. 606. 'Dirumque tuens obliqua nepotem.' Sed et *obliquus* idem est quod invidus. Horat. I. Ep.

14. 27. 'Obliquus oculus,' et Ov. II. M. 785. 'Obliquum lumen Invidiæ.' Vid. Cerd. ad Virg. XI. Æn. 337. et Burm. ad Petron. CXIII. Est et alia hujus vocis significatio, quum *obliquum* dicitur, quod non aperte, sed tecte et latenter, ac per figuras fit. Tac. v. A. 2. et 11. 'Oblique perstringere,' et XIV. A. 11. 'Obliqua insectatio.' De hac Serv. ad Virg. l. d. Barth. et Gevart. ad Stat. I. Silv. 2. 27. Sed ea huc non pertinet. Florus 'obliquum' videtur dixisse pro invido. Nam etiam *detrectare* et *obstrepere*, quibus hic utitur, de invidis dicuntur. Liv. XXXVIII. 49. 'Cæca invidia est, nec quidquam aliud scit, quam detrectare virtutes.' Phæd. II. F. 9. 'Si livor obtrectare curam voluerit.' Claud. II. Cons. Stilic. vs. 36. quum Pompeium aliosque invidiæ obnoxios fuisse dixisset, addit: 'Nulli pars æmula defuit umquam, Quæ gravis obstreperet laudes, stimulisque malignis Facta sequebatur, quamvis ingentia, livor.' Et Val. M. VIII. 15. 8. 'Quæ in Cn. Pompeium et ampla et nova congesta sunt, hinc assensione favoris, illinc fremitu invidiæ literarum monumentis obstrepuntur.' Sed hoc non convenit iis, quæ de ingenio Catonis Plutarchus, Seneca, et alii scribunt: quo si eum fuisse putavit Florus, non potuit aliud dicere, quam Catonem semper iis infensum fuisse, seque opposuisse, qui potentia sua in libera Republ. inciviliter utebantur. Impediebant autem Metellus, Cato, et Lucullus, ne Pompeii acta in Asia a Senatu confirmarentur. Suet. Cæs. XX. Vell. II. 40. et Appian. II. Civ. p. 432. Naz. *oblicus*, quod facit ad confirmandam emendationem Lipsii in Tac. XIV. A. 11. Ryck. Voss. 3. et edd. vett., excepta prima, *detractare*. Vid. I. 22. 2.

Hinc dolor] Sic trias Palatinorum nostrorum: prius legebatur, *Hic dolor:* quantum intersit, expeditius quis sentiat, quam etiam exprimat. *Grut.* Verissime idem Heinsius me docuit scribendum esse: *Hunc dolor transversum egit.* J. F. Gronov. tamen malebat: *Hic dolor transversum egit.* Hæc res ei dolori fuit et ad prava consilia capienda perpulit. Mox et pro *vellet tamen auctiores opes* reponendum censebat N. Heins. *vellet tamen auctos honores et opes*, præfatus, Florum culpare in Crasso, quod cum et dignitate et divitiis floreret, tamen adspiraret ad majora. Non de solis opibus augendis Crassum cogitasse sequentia ostendere: 'Sic igitur Cæsare dignitatem comparare, Crasso augere, Pompeio retinere cupientibus.' Dein ait sibi non arridere *auctiores opes.* Florum potius *ampliores opes* aut *lautiores* fuisse dicturum, si hoc voluisset. *Græv.* *Hinc* etiam Ryck. Regg. Flor. Magl. et Fran. *Hunc* Berol. Duisb. Voss. et v. e. Mallem *Hic*, quod est in o. e. post primam usque ad Freinsh. si confirmarent Mss. Gruteri judicium improbat Gronov. ad Sen. Herc. Œt. 395. et utique aliquid inter 'hinc dolor' et 'hic dolor' interesse scribit: sed antiquæ elegantiæ esse 'hic dolor,' 'hic pavor,' pro eo, quod vulgus diceret 'hinc,' vel 'ex hac causa dolor,' aut 'pavor.' *Transversi agi* dicuntur, qui adfectibus animi indulgentes a recta via rationis abducuntur, et ad prava consilia capienda impelluntur. Cato ap. Gell. VII. 3. 'Secundæ res lætitia transvorsum trudere solent a recte consulendo atque intelligendo.' Sall. Jug. VI. 'Opportunitas etiam mediocres viros spe prædæ transversos agit.' Add. Quintil. Decl. CCCXXXVIII. et Val. M. VII. 8. 7. Victor. Var. Lect. XXIII. 12. et Burm. ad Petron. Fragm. p. 675.

§. 10 *Auctiores opes*] *Altiores*, duo Pall. vett. minus recte. *Salm.* Sic quoque Regg. Flor. Magl. Fran. Voss. 1. 2. et quidam Vineti: ceteri s. et e.

e. *auctiores*. Hæc etiam ap. alios permutari ostendunt Salm. ad Solin. p. 872. et Vorst. ad Val. M. III. 2. 5. ext. Hic *auctiores* recte præfert Salmasius, et ad Solin. l. d. et p. 934. ampliores, majores exponit. Nec quidquam est in hac phrasi, mea quidem sententia, quo offendi aliquis possit. 'Augere' aliquem 'opibus,' et 'auctus opibus' utique Latina sunt, et 'in lauta et bene aucta parte' esse dicit Terent. Heaut. IV. 5. 50. Cur ergo minus potuit dicere Florus *auctiores opes*, quam Liv. III. 68. 'Re, fortuna, auctior:' IV. 2. 'Auctiorem amplioremque' majestatem, et XXV. 16. 'Quando res Romana in dies melior atque auctior fieret?' Heinsius adscripserat *opes* et *honores* conjungi a Plinio in Paneg. 'Non securitatem, non opes oramus, non honores.' Conjungit etiam Tac. I. A. 2. et haud dubie alii. Sed non ideo necesse est hic inseri 'honores.' Nam 'opum' nomine continentur non solum divitiæ, verum etiam honores, et in universum omnia, quibus quid possumus ac valemus. Vid. Manut. ad Cic. II. Fam. 10. et Perizon. Animadv. Hist. c. VII. Crassus igitur, etsi propter genus ac divitias, adde etiam dignitatem, quod jam ante Consul fuerat, multum poterat in Republ. tamen ampliores 'opes,' i. e. potentiam concupiscebat. Nam quum quis in Republ. amplas magnasque 'opes' habere, vel adfectare dicitur, id idem est, ac magnam potentiam: ut quum Florus paullo post dicit Pompeio 'Cæsaris opes' suspectas fuisse. Neque hic opus est alio interprete, quam ipso Floro, qui mox Crassum 'dignitatis' augendæ, et omnes pariter 'potentiæ cupidos' fuisse scribit.

Et jam consulatu allevabatur] Repono, *ecce jam et consulatu allevabatur*, ex vett. libris. *Salm.* Vid. Ind. extat etiam in vet. nostra ed. *Freinsh.* *Ecce jam et consulatu* Naz. Pal. 1. Voss. 2. et Ryck. Nec abeunt Edd. B. et P. nisi quod ab his abest *et*. Flor. *etiam jam et consulatu*. Fran. *etiam consulatu*. Pal. 2. Magl. Berol. Duisb. Voss. 3. Edd. v. J. et A. *et jam consulatu*. Voss. 1. *et jam et consulatu*. Retinui *ecce* cum Freinsh. Græv. et aliis: quamquam neque hic, neque supr. III. 18. 11. quidquam magnopere elegantiæ in hac particula video. *Allevari* Freinshemio in Ind. est, niti, fretum esse, sublevari: Lexicographis, superbire, se efferre. Florus hoc vult: Hæc adjumento fuisse Cæsari, ut supra alios tolli, iisque superior fieri, et aliquid posse in Republ. inciperet. Propert. III. 1. 9. 'Quo me fama levat terra sublimis.' Virg. III. G. 8. 'Tentanda via est, qua me quoque possim Tollere humo.'

§. 11 *Igitur Cæsare*] Vid. Boecler. ad Vell. II. 44. Perizonius conjecerat *Cæsari*. Sic quidem etiam Fran. sed *Cæsare* satis defendi potest. Vid. inf. c. 12. n. 28. Et Perizonius ipse ad h. l. in Schedis scripserat, præcedentibus ablativis sæpe subintelligi dativum, ut hoc cap. §. 55. 'Ultionem tanti viri manibus quærente fortuna causa non defuit.'

§. 12 *Hispaniam, tres maximos exercitus: et jam sic*] Distinguo ac lego: *Hispaniam, tres maximi exercitus, et jam sic, &c.* assentiente Berneccero. *Freinsh.* Ryck. *jam* non agnoscit. Et sane delendum est, ut ante conjectura ducta vidit Anna politissima. Verum verba quæ præcedunt plus negotii facessunt. Quo enim pertinent, *tres maximos exercitus?* Unde pendent? Quis invasit illos tres exercitus? Nec conjectura doctissimi Freinshemii legentis *tres maximi exercitus, et jam sic*, nodum solvit. Excidit *ac* copula, quam absorpserat ultima syllaba præcedentis vocis. Scribo: *Galliam Cæsar invadit, Crassus Asiam, Pompeius Hispaniam, ac tres maximos exercitus, et sic orbis imperium societate trium principum occupatur:* ac tres

maximos exercitus scilicet invadunt tres principes. Quod si ne sic complanata tibi videbitur hujus loci asperitas, non reclamabo. Nam nec meis auribus respondet. Videtur potius aut aliquid excidisse, ut *habuere tres maximos exercitus;* aut forte hæc verba irrepserunt ex margine, ex interpretatione magistri, qui ostenderit fuisse tres maximos exercitus, quibus orbis imperium occuparint triumviri. N. Heins. legebat: *Galliam Cæsar invadit, Crassus Asiam, Pompeius Hispaniam, jam tres maximos exercitus, et sic orbis imperium societate trium principum occupatur.* Existimat enim ultimas tres litteras τοῦ *Hispaniam* iterandas esse, et mox non suo inculcatas loco inde tollendas. *Græv.* *Jam* abest a solo Ryck. idque etiam Perizonius deleverat. In Freinshemii animadversione suspicor prava distinctione peccatum esse, eumque voluisse, *Hispaniam: tres maximi exercitus.* Hoc multo planius est eo, quod vulgatur, et Reg. Q plane habet *maximi.* Heinsius quoque in exemplari suo non *maximos* scripserat, sed *maximi*, et *occupantur.* Scriptura et distinctio Edd. B. et P. *tres maximos exercitus etiam. Sic orbis imperium,* minime placet.

Traxit] I. e. duravit, Freinsh. in Ind. ut in Arnob. II. p. 94. 'ducere.' Satis adparet hanc sententiam esse. Sed desidero auctoritatem aliorum, qui similiter loquantur. *Tenere* hac significatione sæpe dicit Liv. II. 3. 'Per aliquot dies ea consultatio tenuit:' XXIII. 44. 'Imber continens per noctem totam usque ad horam tertiam diei insequentis tenuit.' Sic XXIV. 47. XXXIII. 22. et XXXVI. 43.

§. 13 *Mutuo metu*] Thucyd. 3, 2, 12. 'Tutissimas reddit societates mutuus metus: quippe qui eam violare cupit, dum ambigit, an superior esse possit, absterretur.' Inf. 4, 10. 1. 'Expertis invicem Parthis atque Romanis, cum Crassus atque Pacorus utrinque virium mutuarum documenta fecissent; pari rursus reverentia integrata amicitia.' Eleganter Tacitus, principio Germaniæ, ait, Germaniam a Sarmatis Dacisque 'mutuo metu' separari. Sed præcipue ubi tres in partes scissa est potentia, durabilior pax est; dum etiam qui alterutro se potentiorem credit, tertii accessionem formidare cogitur. Sic Laurentius Medices inter Ferdinandum et Ludovicum Sfortiam, principes ambitione ac potentia propemodum pares, fuit quasi quoddam ἀντίῤῥοπον, *come un contrapeso.* Guicciardinus, lib. 1. Hist. *Freinsh.* 'Tenebantur' accipio pro, in societate et concordia continebantur; ut mox de Julia. Liv. XXXIV. 27. 'Metu et acerbitate pœnarum tenebat animos.' C. Nep. *continere* dicit, Datam. X. 'Ut non beneficiis mutuis, sed odio communi, quod erga Regem susceperant, contineri viderentur.' Add. Gron. ad Liv. XXXV. 22.

Morte Juliæ] Quæ pudore quodam continebat eorum animos, ne socer et gener scelestis armis colliderentur. Vell. 2, 47, 3. 'Male cohærentis inter Cn. Pompeium et C. Cæsarem concordiæ pignus, Julia uxor Magni decessit.' Adde Lucan. 1, 111. et Val. M. 4, 6, 4. Itaque Cicero, pro P. Sextio, cap. 1. tanquam aliquid non vulgare cum cura recenset: 'Ademit Albino soceri nomen mors filiæ, sed caritatem illius necessitudinis et benevolentiam non ademit.' Porro Juliæ huic comparari meretur Octavia, quæ itidem inter fratrem et virum concordiæ vinculum fuit, donec inducta Cleopatra repudiaretur Antonio. *Freinsh.* De morte Juliæ etiam Sen. ad Marc. XIV. Matrimonium 'domesticum fœdus' Livio I. 1. et 'privatum fœdus' XXIX. 23. Vid. Serv. ad Virg. XII. Æn. 658. et Barth. ad Stat. II. Th. 229.

§. 14 *Nec hic ferebat parem*] Lucan.

1, 125. 'Nec quemquam jam ferre potest, Cæsarve priorem, Pompeiusve parem.' Queritur et ipse Cæsar, B. C. 1, 4. 'Pompeius neminem dignitate secum exæquari volebat.' Vellei. 2, 33, 4. 'Neque Pompeius, ut primum ad remp. aggressus est, quemquam animo parem tulit.' Id. 2, 29, 5. 'Civis in toga, nisi cum vereretur, ne quem haberet parem, modestissimus;' et mox, 'Indignatus, cum omnes cives jure haberet pares, quemquam æqualem dignitate conspicere.' Hæc Acidalius, ad Vell. 2, 33, 4. *Freinsh.* Add. Sall. I. de Repubi. et Sen. l. d.

Nec ille superiorem] Hunc animum suum ipse Cæsar detexit, ap. Plut. Apophth. cap. 43. nam 'oppidulum in Alpibus transiens nullius nominis, amicis dubitantibus an ibi quoque tumultus et contentiones essent de principatu, Mallem, inquit, hic primus esse, quam Romæ secundus.' *Freinsh.* Sen. Ep. XCIV. de Cæsare: 'Unum ante se ferre non potuit, quum Respublica supra se duos ferret.'

Nefas] *O nefas* N. et sic sæpe. *Salm.*

Tanta imperii fortuna] Legend. puto, *tanti imperii fortuna:* quod nemo non verius esse dixerit, quam illud, *tanta.* Idem. *Tanti imperii fortuna*] Sic ed. nostra vetus: ut olim malebat Salm. Ceterum totidem fere verbis sententiam hanc expressit Lucanus, I, 110. 'Quæ mare, quæ terras, quæ totum possidet orbem, Non cepit fortuna duos.' Et Min. Felix: 'Generi et soceri bella toto orbe diffusa sunt; et tam magni imperii duos fortuna non cepit.' Aliud ap. Curt. 6, 6, 6. 'Ut appareret, unum animum duorum non capere fortunam.' *Freinsh.* Salm. in exemplari suo adnotaverat *tanti;* sed non addiderat notam libri scripti. Ita Ryck. Reg. Q, Duisb. Voss. 1.2. e. o. vett. et, ut puto, etiam libri Tollii. *Tanta* non erat in Edd. ante Hervagianam Camertis. Sed sic deinde omnes usque ad Freinsh.

§. 15 *Senatus, idemque Pompeius*] Scripturarum varietas, quam in veteribus deprehendimus, fecit ut verum conjectaremus. Palatinus, *Senatus idem Pompeius:* alter, *Senatus et Pompeius:* legend. vero aio, *Senatus, id est, Pompeius:* nihil pote elegantius: notissimum est, Pompeium ad arbitrium senatum ductasse, et senatum in partibus Pompeii fuisse: recte igitur, *Senatus, id est, Pompeius:* qui non capiet hujus lectionis argutiam et elegantiam, valde rusticus fuerit καὶ ἀμαθής. Quam crebro *id est* in *idem* corruptum occurrat in editis libris, nemo nescit. *Salm.* *Senatus, id est, Pompeius*] Sic nullo apice minus Naz. exemplar: neque abit Pal. alter, nisi quod illud, *id est,* una expresserit litera *i:* punctis hinc inde cincta: nam tert. habet, *Senatus et Pompeius:* publicati prius, *Senatus idemque Pompeius,* quod inficetum præ elegantia scripturæ alterius. *Grut.* Vid. omnino Cæsarem principio Civilium. *Freinsh.* Flor. *Senatus Pompeius.* Videtur scriba, quum inter hæc verba *i* scriptum invenisset, neque intelligeret, quid esset, id prætermisisse. Cum Naz. consentiunt Regg. Berol. Magl. Fran. et Voss. 2. a prima manu, e quo corrector fecerat *idem.* *Idem* Duisb. Voss. 1. et v. e. *Id'* Ryck. Hoc vitium etiam in aliis Scriptoribus notarunt Viri docti. Vid. Lips. ad Val. M. VI. 9. 8. Forner. III. Rer. Quotid. 26. et Gron. ad Liv. XXI. 10. Et eo pertinet, quod in Pandectis sæpe perperam *idem est* pro *id est* scribi observat Cujac. IX. Obs. 15. et XIII. 37.

§. 16 *Absenti*] Quod alias non licebat: et pauca sunt exempla etiam in aliis magistratibus. In sacerdotiis id licere disputat Cic. Epist. ad Brut. V. m. *Freinsh.* Vide Gruch. I. de

Comit. 8. et Interpp. Suet. Cæs. xviii. xxvi. et xxviii.

Tribuni plebis] Naz. et duo Pall. *decem tribus:* nescio unde, in re adeo nota: nam tribunos decrevisse Cæsari consulatum absenti quis ignorat? at de tribubus quid id erit? nihil certe: quod aperte vitiosum est. *Salm.* Leg. Cic. ad Att. 7. 8. et 8. 3. *Vinet.* Malim præterea abesset *plebis*, quod magnopere necessarium non est: et videntur hoc velle alii libri, qui tantummodo *tribus* habent. *Fr.* Ryck. ut alii *quem decem tribus.* Nimirum *plebis* delendum est, quod plerique libri non agnoscunt, et monuit jam Freinshemius. Quin et in editione Stadii non habetur. J. Lips. vero pro *quem* censebat reponend. *quod*, legendumque *quod decem tribuni favente Pompeio nuper decreverant.* Græv. Quia Tollius hic rursum nihil adnotaverat, videtur in libris suis invenisse *Tribuni plebis*, quod est in Edit. Grævii et Voss. 3. In Voss. 2. *decem Trib.* Unde haud dubie orta est varietas scripturæ. In aliis o. s. et v. Edd. *decem tribus.* Ap. Vinet. primum invenio *decem tribuni plebis:* quod e conjectura, an e libris sit, non scio. *Tribus* intelligi non potest et *plebis* in paucis legitur. Itaque recepi cum Amst. *decem Tribuni.* Neque tamen satis adcurate scribit Florus, consulatum Cæsari absenti decretum fuisse. Nam ei plebiscito non consulatus, sed petitio secundi consulatus data, et, ut absentis ratio haberetur, decretum fuerat. Suet. xxvi. et xxviii. Quid autem sit 'rationem alicujus in petendo habere,' dudum docuerunt Turneb. xxvii. Adv. 32. Briss. ii. Form. p. 185. et Græv. ad Cic. vi. Fam. 6. ubi de hac et aliis causis belli inter Cæsarem et Pompeium agit Cicero.

§. 17 *Nisi in fide permanerent*] Scriptor Belli Alex. c. xxiv. 'Mansurum in fide dimissum Regem credebat.' Vell. ii. 77. 'Manere in fœdere.' Virg. Cic. et alii 'manere promissis,' 'dictis,' 'in conditione,' 'in eo, quod convenit.' Vid. Gron. ad Stat. vi. Th. 631.

Remittere] Sic v. e. et Mss. aliquot Vineti: alii habebant, *dimissurum.* Pall. accedunt scripturæ primæ. *Grut.* N. Heins. malebat, *dimittere exercitum.* Sic sane Latini loquuntur, et Lipsio quoque placuit. *Græv.* *Remittere* habent etiam alii scripti. *Dimissurum* ab Aldo est. Qui mutarunt scripturam veterem, non cogitabant præsens infinitivi sæpe pro futuro poni: de quo Perizon. ad Sanct. Min. i. 14. 4.

§. 19 *Prima Arimino signa cecinerunt*] Ratio et usus recte loquentium postulat ut invitis licet omnibus libris scribatur: *Prima Arimini signa cecinerunt:* dein recte Ryck. *Tum pulsus ab Etruria Libo.* Idem. *Arimini* confirmari potest e Lucano, qui i. 237. Arimino capto 'Stridor,' [inquit,] 'lituum, clangorque tubarum Non pia concinuit cum rauco classica cornu.' Sed videtur Florus voluisse dicere Arimino, quod ultra finem provinciæ Cæsaris erat, occupato, quasi signum belli sublatum, atque inde a Cæsare copias ad occupandas urbes vicinas dimissas fuisse, ut scribit Cæs. i. B. C. 11. Hanc sententiam Plut. in Cæs. ita expressit: 'Occupato Arimino, quum quasi latæ fores apertæ essent bello in omnes terras et maria.' Sic retineri potest *Arimino*, estque eod. modo dictum, quo iii. 18. 9. 'Asculo furor omnis erupit.' Vid. clar. Arntzen. ad Aur. Vict. Epit. c. xxxvii.

Tum pulsus] *Depulsus* quidam: nihil movendum. Mox, *et peractum erat sine sanguine:* nam vox *bellum* abest veteri Pal. quod etiam malim: nam ita Noster loquitur. *Salm.* *Depulsus* est in Pal. 2. et ab eod. abest *bellum.* Eam vocem etiam Perizonius incluserat uncis, tamquam delendam. Et suspicionem aliquam glossæ præbere

potest, quod in Regg. Magl. et Fran. mutato ordine verborum scribitur, *sine sanguine bellum*. Sic Reg. Q supr. II. 16. 4. 'Et uno prælio peractum erat:' ubi alii libri addunt *bellum*.

Umbria Thermus] Expressa hæc sunt ex Lucano, 2, 463. ubi etiam: 'Jusque suum pulso jam perdidit Umbria Thermo.' Quem vs. corrigit Pigh. Annal. tom. III. p. 441. f. 'Inguvium pulso,' &c. Sed tamen idem Auctor, 8. 613. illa phrasi utitur: 'Perdiderat jam jura sui.' *Freinsh.* De Libone ib. vs. 462.

Peractum erat, &c. et cœperat] Hoc est, peractum fuisset, et, cœpisset: frequens ista temporum enallage. Sic ap. Tac. 1, 35, 8. 'Elatumque [gladium] deferebat in pectus, ni proximi prensam dextram vi attinuissent:' et 3, 14, 7. 'Populus effigies Pisonis traxerat in Gemonias, ni jussu principis protectæ forent:' et 13, 26, 2. 'Nec deerant qui censerent, sed Coss. relationem incipere non ausi.' Plin. Paneg. cap. 8. 'Atque adeo temere fecerat Nerva, si adoptasset alium:' adde inf. 4, 3, 2. *Freinsh.* Jam olim conjeci legend. esse *opprimere potuisset, ut cœperat*. Gaudeo sententiam meam firmari calculo Viri magni, N. Heinsii, cui id ipsum quoque in mentem incidisse cognovi ex ejus litteris ad me datis. *Græv.* De hoc usu imperfecti pro plusquamperfecto est supr. III. 21. 12. Add. clariss. Burm. ad Petron. XXVIII. Regg. et edd. omnes post primam usque ad Grut. *ut cœperat*, sed in edd. ita transpositis verbis, *opprimere, ut cœperat, potuisset*. Hoc mihi videtur ab iis factum, qui, quum non ferrent *et*, ac pro eo *ut* legend. putarent, quo id evidentius esset, *potuisset* loco moverunt. Nam si is fiat ordo verborum, *et* huic loco parum convenit. Perizonius hic ita adnotaverat. *Et cœperat* videtur recte dici. Sic sequente 'sed' II. 16. 4. et sequente 'si' IV. 12. 22.

§. 20 *Per obsessi claustra portus*] Vid. Frontin. 1, 5, 5. *Freinsh.* 'Fauces portus' Cæs. I. B. C. 25. et Liv. XXXVII. 11. 'Claustra portus' Id. ib. c. XIV.

Per triumphatum a se mare] Loquitur de bello piratico. 'Triumphata Corinthus,' Virg. VI. Æn. 837. 'Signa triumphato quoties flexisset ab Istro,' Claud. III. Cons. Honor. 25. 'Inermis' navis est, quæ armamenta non habet. 'Exarmatam' vocat Seneca, Controv. XVI. quam ibidem nec gubernaculo, nec remigio, nec velis, nec rudentibus instructam et omnia ejus instrumenta circumcisa esse dicit. 'Armare navem' est, armamentis instruere, l. I. §. 9. D. de Exercitor. Act. Vid. Briss. de V. S. Schott. et Schulting. ad Sen. l. d. et Græv. ad h. cap. n. 76. Quod autem Florus dicit Pompeium 'lacera et pæne inermi nave' a Brundusio fugisse, id totum declamatorium et falsum est. Nam Pompeius navibus, quibus Coss. cum parte copiarum Dyrrachium trajecerant, ab his remissis, eos cum reliquis copiis sequutus est. Cæs. I. B. C. 27. Appian. II. Civ. p. 452. et Dio XLI. p. 159.

§. 21 *Nec Pompeius, &c.*] Fuit cum conjicerem restaurand. *Nec Pompeio ab Italia, quam Senatus ab Urbe, fuga turpior:* verum nulli hariolationem istam allevant codd. scripti. *Grut.* Probabat hanc conjecturam Tollius. Nec mihi contemnenda videtur: et faciunt pro ea quæ scribit Dio XLI. p. 155—159.

Consulem se ipse facit] Immo postea hoc fecit, cum ex Hispania victor reverteretur: vid. Appian. *Freinsh.* Est II. Civ. p. 457. Cæsar Massiliæ, quum ex Hispania in Italiam reverteretur, se a Lepido Dictatorem dictum cognovit. Deinde Dictator comitia habens Cos. creatus est cum P. Servilio. Ita ipse II. B. C. 21. et III. 1.

Ærarium quoque sanctum] In quo pecunia Gallici belli caussa servaba-

tur, cum execrationibus publicis, eam motum non iri, nisi Gallicum bellum impenderet: [de quo Liv. 27, 10.] hoc Cæsar, frustra obsistente Metello trib. pl., effregit, pecuniamque abstulit, cavillans, populum ea religione solutum, quia nihil esset quod amplius de Gallis metueretur, quos ipse perdomuisset. Dio, lib. 41. p. 181. Plut. Cæs. cap. 53. et in Apophth. cap. 43. Appian. Civ. 2. p. 453. Lucan. 3, 153. universum ab eo ærarium expilatum scribunt. Plin. 33, 3. eum primo introitu in Urbem 26. M. laterum aureorum, et in numerato pondo 300. M. ex ærario protulisse scribit: illud, si lateres aurei librales fuerunt, quinquagies centena et octodecim millia florenorum: istud, quinquagies quater centena millia numeramus. Orosius tamen, 6, 15. summam istam multo angustius contrahit. *Stadius.* Vid. etiam Ruben. Elect. 1, 24. et Dempster. ad Antiquitates Rosini, 7, 31. *Freinsh.* De ærario sanctiore Manut. ad Cic. VII. ad Att. 15. Verba 'quia tardius aperiebant Tribuni,' e Plut. App. et Dione exponi debent, qui scribunt Metellum Tribunum pl. prohibuisse ærarium aperiri. Nam alioqui cura ærarii ad Tribunos pl. non pertinebat.

Quia tardius] Omnes libri, *quod quia tardius*: puto, alterutrum verum esse, vel *quod tardius aperiebant*: vel *quia*: nam idem. *Salm.* Etiam plerique alii scripti, et o. e. v. habent *quod quia.* A Marneff. Plant. ac deinde aliis abest *quod.* E Regg. quoque nihil erat ad Edit. Grævii, quam sequutus sum.

§. 22 *Annonæ pignora*] De Siciliæ fertilitate supr. 3, 19. 3. De Sardinia vid. Cluverium: et Juretum, ad Symmach. Epist. 9, 39. *Freinsh.* Celsus: 'Siciliam ac Sardiniam, duo illa horrea Pop. Rom. per legatos administrare disposuit.'

Per legatos habuit] Restituo, auctoribus libris, *habet:* utitur sæpe præsentibus Florus loco τῶν μελλόντων, aut præteritorum: quod elegantiæ est: exempla autem proferre, quæ quivis potest in promptu habere, hunc Auctorem legendo, facile mitto. *Salm.* *Habet*] Sic o. Pall. non *habuit*, ut antea vulgati. *Grut.* *Habet*] Sic et Ryck. nec est sollicitandum. *Habet* est, tenet, regit. In cap. VIII. hujus libri: 'Contractisque infelicis belli reliquiis, cum insuper ergastula armasset, Siciliam Sardiniamque habebat.' Tac. II. Ann. cap. 70. 'Festinare et urgere, ut provincias et legiones solus habeat.' Jupiter ap. Ov. I. Met. ad Deos: 'Cum mihi, qui fulmen, qui vos habeoque regoque, Struxerit insidias.' Sall. 'Animum rectorem humani generis habere cuncta, nec ipsum haberi.' *Græv.* Vid. Ind. et Græv. ad Hesiod. Scut. Herc. vs. 105. Liv. XXIII. 15. 'Nolam Marcellus habebat.' De Sicilia et Sardinia occupatis Cæs. I. B. C. 30. 31.

§. 23 *Portas claudere ausa*] Ea propter 'fide melior, quam consilio prudentior,' vocatur Velleio, 2, 50, 3. Historiam autem præter eos, qui totum hoc bellum descripsere, pete ex Strab. lib. 4. p. 225. Sidonio, Carm. 23, 16. Cic. Phil. 8, 16. *Freinsh.*

Tutis muris] Tollius corrigebat *tuta.* Ita sæpe loquuntur boni scriptores. Liv. XXIV. 46. 'Quæ pars [urbis] tutissima mœnibus erat.' Ov. II. ex Pont. 1. 51. oppida 'nec muri mole, nec armis, Nec satis ingenio tuta fuisse loci.' Virg. VIII. Æn. 603. 'Tuta tenebant Castra locis.' Nec tamen rejiciendum est *tuti muri.* Nam *tutum* etiam dicitur, quod tuetur, et tutum aliquem præstat. Virg. IV. Æn. 87. 'Propugnacula bello Tuta parant:' VII. Æn. 632. 'Tegmina tuta cavant capitum:' et X. 805. 'Tuta latet arce viator:' ubi Serv. '*Tuta*, quæ tuetur.' Sic 'tutum æquor,' cui quis

tuto se committere potest. Virg. I. Æn. 164. et alii ap. Gron. II. Obs. 11. et Heins. ad Val. Flac. I. 306.

§. 24 *Non pro mollitie nominis*] Nam Græci lingua, quam viribus, promptiores habebantur: vid. Liv. 8, 22, 9. Ovid. F. 3. 102. 'Græcia facundum, sed male forte genus.' Tac. H. 2, 80, 6. 'Mucianus Græca facundia decorus.' *Freinsh.* 'Pro mollitie nominis' est, pro fama et opinione, qua vel in universum omnes Græci, vel ea tempestate etiam Massilienses, imbelles et parum fortes habebantur. Nam Massilienses tum quoque degenerasse a pristina virtute ostendit Bosius in Cic. ad Att. X. Ep. 12. 'Græcula,' per contemtum, ut supr. II. 7. Naz. Duisb. Fran. Voss. et o. e. v. *mollitia.* Sic in Varr. I. de R. R. 41. libri vett. Politiani et Victorii 'propter fœmineam mollitiam,' quod in plerisque vulgatis est *mollitiem.*

Et vallum cædere] *Vallum rumpere,* Flos librorum scriptorum Naz. habet: utrumque sane dicitur, et 'vallum cædere,' et 'rumpere:' nec in unius gratiam alterum ejiciendum censeo. *Salm.* *Rumpere*] Sic Pall. tres, et ed. nostra vetus: aliæ, *cædere:* sed prior lectio præplacet Grutero. *Freinsh.* Ryck. Regg. Duisb. Fran. et o. e. v. præter B. et S. in quibus est *cepere,* habent *rumpere:* quod etiam in Toll. fuisse arbitror. 'Cædere,' 'rumpere,' et 'scindere vallum' recte dicuntur. Vid. Gron. ad Tac. I. A. 50. Sed nulla ratio est, cur hic non debeat præferri *rumpere.* Valde aliena est conjectura Pontani in Append. Itinerar. Galliæ Narbon. quia Florus dicit, *Massiliam non pro mollitie nominis ausam vallum cædere,* eum videri indicare Massiliam derivandam a Græco *μάσσειν*, pinsere, farinamque subigere et cædere; vel a *μαζᾷν* et *ὑπερμαζᾷν*, in mazis et hujusmodi cupediis conficiendis et fruendis luxuriari.

§. 26 *Et cruentum, in Hispania bellum*] Vetus ed. *incruentum;* quod cognovimus indicio clariss. Jani Gruteri: et hoc confirmant quidem scripti Codd. quod tamen verum non potest esse, nisi *incruentum* idem sit, quod valde cruentum, ut 'incanum,' 'incurvum,' et similia. *Salm.* V. e. *et incruentum:* cui adsentiunt Pal. 2. ac 3. sed non 1. *Grut.* Forte rectum est *sed incruentum;* ut dicat: Anceps quidem fuisse bellum et varium, modo obsessore Cæsare, modo ipso quasi obsesso (ut pergit dicere) sed non stetisse multo sanguine, cum nulla insignis ibi clades illata vel accepta sit, verum deditione bellum finitum fuerit. *Freinsh.* Ryck. ut alii *et incruentum in Hispania bellum:* unde Lips. conjiciebat: *se* (pro *sed*) *incruentum in Hispania bellum.* At Historiæ fides repugnat. Vid. Cæs. I. Civ. c. 46. et sequ. Itaque nihil muto; quamvis et Freinsh. *sed incruentum* defendat. *Græv.* Lege *sed incruentum.* Nam vix pugnatum fuit. Vid. Liv. Epit. CX. et Cæs. I. B. C. 72. 'Cæsar in eam spem venerat, se sine pugna et sine vulnere suorum rem conficere posse; quod re frumentaria adversarios interclusisset.' Anceps illa varietas constitit in fame et periculis aquæ, quibus maxime premebatur primum Cæsar, I. B. C. 48. *Perizon.* Gerh. Vossius quoque legebat *incruentum.* Et sic Regg. Flor. Berol. Duisb. Voss. 1. 2. et Fran. Nec dubito, quin hæc vera scriptura sit. Ita enim narrant omnes Historici. Nec magnam vim habet, quod in contrarium adfertur e Cæs. I. B. C. 47. Neque enim id justum prælium fuit, nec cruentum certamen dici potest, in quo ab una parte non plures 70. ab altera 200. ceciderant.

§. 27 *Obundatione verni fluminis*] Melius *abundatione* ex Naz. Cod. *Abundare* flumina dicuntur, cum supra ripas exeunt et campos inundant.

Virg. (I. G. 115.) 'Incertis cum mensibus amnis abundans.' Recte igitur heic, *abundatione fluminis*: non hinc longe legimus: *sed ubi pax flumini rediit, populationibus et pugnæ campos aperuit*: perperam vulgo excusum *pugna*. Salm. Pal. 1. *abundatione*: 3. *obundatio*: 2. *æbundatio*: an fuit *abundatione?* ut *ab* et *ob* mutuas heic quoque sibi præstiterint vices? idem Ms. pr. nos legere voluit *ab undatione*. Grut. Consentit postremæ lectioni etiam ed. nostra. *Freinsh.* In Reg. F, Voss. 2. et Toll. *obundatione*. Fran. *inundatio*. Voss. 1. *obundatio*. Reg. Q *ob undationem*. Ryck. *inundatione*. Duisb. Voss. 3. Ed. V. et P. *abundatione*: ceteræ edd. vett. *ab undatione*. Prætuli *abundatione*, idque etiam probabat Is. Vossius. Liv. XXX. 38. 'Ita abundavit Tiberis, ut ludi Apollinares, Circo inundato, extra portam Collinam parati sint.' Ulpian. l. 9. §. 1. D. de Damn. inf. 'Trebatius refert, quum Tiberis abundasset, et res multas multorum in aliena ædificia detulisset.' Et *abundatio* ap. Plin. III. H. N. 16. 'Ex Philistinæ fossæ abundatione.' *Obundare* adfertur in Lexicis e Stat. I. Achill. 102. Sed ibi quoque meliores Edd. habent, 'Lateque Deæ Sperchios abundat Obvius.' Nec quisquam de varietate scripturæ monuit. Add. Non. in *Abundare*. *Verni* non erat in Pal. 2. Tollius emendarat *verna*. Rectum, sed ποιητικώτερον est *verni*. Vid. Heins. ad Sil. VIII. 428.

Prohibetur] Sic legend. jam pridem ex ingenio videram; et jam invenio scriptum in veteri ed. qua utor: ideo religioni fuit, auctori suum non restituere. Modus loquendi, quamquam firmatione non eget, ejus tamen exempla adscribamus, ne quid videamur mutare sine gravi caussa. Polyb. 1. 18. 'Hanno castris hostium commeatum, ac quicquid ad necessarios usus requiritur, adimit: unde evenit, ut Romani pariter et obsiderent, et reapse obsiderentur.' Dio, lib. 49. p. 466. 'Antonius, quum videretur alios in obsidione habere, ea patiebatur quæ obsessis usuvenire solent:' et lib. 56. p. 644. 'Ita ut Tiberius, quum eos in obsidione habere videretur, ipse obsessi mala tulerit.' Capitolinus, in Maximinis, cap. 23. 'Deficiebant commeatus,' &c. 'Effectum denique est, ut obsessi angustias obsidens ipse pateretur.' Herbutus, H. Polon. 4, 5. 'Angebatur ancipiti malo Cæsar, obsesso, quam obsidenti, similior.' Add. Dionem, lib. XL. p. 152. E. Diod. ap. Vales. lib. XXIV. Polyb. 1, 48. Liv. 22, 37, 4. *Freinsh.* E Regg. et Toll. hic rursus nihil erat. Vix dubito tamen, quin in his quoque fuerit *prohibet*, ut in aliis o. s. et editis, quos vidi. *Prohibet* non potest locum habere, nisi quis putet legend. *abundatio*, quo ducunt libri, in quibus est *obundatio*. Sed sic quoque aliquid deest sententiæ, et addend. erit *eum* post 'interim.' Itaque rectius puto, quod est in v. ed. Freinshemii: *tur* in fine vocum sæpe nota quadam scribitur, unde error oriri potuit. Perizonius tamen probabat *abundatio* et *prohibet*. Sed hoc durius est, nisi, ut dixi, addatur *eum*, quod propter adfinitatem literarum in fine τοῦ 'interim' etiam excidere potuit. 'Castra fame tentata sunt,' sic dicit, ut Sall. Jug. XC. 'Frumenti inopia tentabatur.'

§. 28 *Populationibus et pugnæ campos aperuit*] Sic argute Naz. non ut vulgo editi, *et pugna aperuit*. Grut. Notaveram olim, sic forte constituend. locum: *populationibusque et pugnæ*: aut, *ubi pax flumini reddita, populationibus et pugnæ, &c.* nam istud asyndeton Sallustianum minus usitatum Floro. *Freinsh.* Lips. conjiciebat: *Sed ubi pax flumini rediit, pabulationibus et pugnæ campos aperuit*. N. Heinsio videbatur *rediit* esse a mala manu, et Florum scripsisse: *ubi pax*

fluminis populationibus et pugnæ campos aperuit, quod valde blanditur, ut et Lipsii *pabulationibus*. Mox id. Lips. malebat: *cedentes in Celtiberiam consecutus*: quod non probo. *Ad Celtiberiam* est, non longe a finibus Celtiberiæ. *Græv.* Salm. e Naz. scripserat *et populationibus et pugnæ*. Oratio vel ante vel post *populationibus* omnino desiderat copulam, præter eam, quæ est ante *pugnæ*. Nam *rediit*, quod in o. s. et e. est, cum Heins. rejicere non ausim. Qui *pugna* scripserunt pro *pugnæ*, non recte putarunt 'aperuit' de Cæsare dici, quod referend. erat ad *pax fluminis*. Retinui cum Grævio *pugnæ* e Naz. Regg. Magl. Berol. et Voss. 2. Recte quoque Lipsium conjecisse puto *pabulationibus*. Et recepissem in contextum illius conjecturam, si vel uno Ms. confirmaretur. *Redit* Regg. Fran. et pleræque Edd. Vett. Et ita Salm. in libro suo scripserat. Est autem et hoc poëticum *pax fluminis rediit*, pro, flumen cessante abundatione in alveum rediit, et Cæsari infestum esse desiit. Vid. hic Rupertum. Ov. IX. M. 94. 'Neque enim, dum flumina pacem Et placidos habeant lapsus, motæque residant, Opperiuntur, aquæ.'

§. 29 *Quid enim una post quinque legiones*] Nam dementiæ potius, quam virtutis, sit, ei resistere velle, cui fortiores cesserint: vide supr. 1, 19, 2. hinc intelligas illud supr. 2, 6, 33. 'Tota insula in una urbe superata est:' et elegans istud Livii, 1, 25, 12. 'Victusque fratrum ante se strage.' Add. 4, 7, 14. Legiones autem duas habuerat Varro, et cohortes alarias 30. Cæs. Civ. 2, 18. sed altera legionum defecit. Ib. cap. 20. *Freinsh.*

Omnia felicitatem Cæsaris sequebantur] Curt. 4, 1, 35. 'Eadem illic quoque fortuna partium.' Justin. 22, 7, 3. 'Domi forisque eadem fortuna Carthaginensium.' Epit. Liv. XXCVII. 'Eadem ubique fortuna partium,' et Ep. 104, 8. *Freinsh.* *Sequi* dicuntur res, quæ sine magno labore ac molestia obveniunt, et voluntati nostræ se adcommodant, Barth. LII. Adv. 16. Sall. Cat. XII. Divitias 'gloria, imperium, potentia sequebatur.' Liv. IX. 40. 'Omnia illa victoriam sequi.' Plura Barth. l. d. et Wass. ad *Sall.* Cat. LVII.

§. 30 *Ausa fortuna est*] Hausit hæc, sicut alia multa hoc capite, Florus ex Lucano, 4, 402. 'Non eadem belli totum fortuna per orbem Constitit: in partes aliquid sed Cæsaris ausa est.' Suet. Cæsare, 36, 1. 'Omnibus civilibus bellis nullam cladem, nisi per legatos suos, passus est.' *Freinsh.*

Quasi de industria prospera ejus adversis radiarentur] Belle mihi videtur locum constituisse Anna bellissima, quæ sic jussit interpungi et legi: *Aliquid tamen adversus absentem ducem ausa fortuna est circa Illyricum et Africam, quasi de industria, ut prospera ejus adversis radiarentur.* Semper Cæsari favens fortuna ejus absentis legatis plagam aliquam levem imposuit, quasi studio et dedita opera, ut ejus felicitas hac quasi calamitate et offensa illustraretur. *Græv.* Hoc etiam Perizonio placebat, et melius est eo, quod editur. *Radiare* frequenter est, radios emittere, splendere. Lucret. IV. 214. 'Sidera radiantia.' Virg. Æn. VIII. 23. 'Radiantis imagine Lunæ.' Propert. IV. 1, 27. 'Miles radiabat in armis.' Deinde *radiare* est, radiis immissis illustrare, ut in his, quæ ad Propert. I. 15. 7. adnotat Broekhusius e Catalect. Pith. 'Sol radiat sororem,' e Lucan. VII. 214. 'Miles ut adverso Phœbi radiatus ab ictu,' et aliis. Sic *prospera Cæsaris adversis radiata* dicit Florus, pro, magis inlustrata et magis conspicua fuisse, quum adversis quibusd. miscerentur ac distinguerentur. Hoc Grævius in Præf. audax et μετέωρον esse judicat, et saniores pro 'radiarentur,' 'illustrarentur' dicturos putat. Sed non

patitur notari Florum perpetuus illius insulsitatis et ineptiarum patronus Begerus. Ait Græviam non recordatum Ovidii, qui III. ex Pont. 4. 103. ead. constructione dicat: 'Scuta, sed et galeæ gemmis radientur et auro;' ac docet, in his metaphoram esse a radiis, qui non continuo sed distincto splendore et alternantes coruscent. Hæc omnia sunt μέλιν τάραυλα. Grævius non reprehendit hanc constructionem, nec negat Florum translata significatione usum esse verbo 'radiare:' sed damnat metaphoram illam, tamquam audacem, tumidamque et inflatam. Et recte quidem. Etenim, si 'sol' dicitur 'radiare lunam,' 'terram,' 'militem,' vel 'gemmæ et aurum radiare scuta et galeas,' pro, radiis inlustrare, an ob id ubique pro 'inlustrare' licebit dici 'radiare?' et an omnia, quæ 'inlustrantur,' recte dicemus 'radiari?' Id quidem consequens est iis, quæ Begerus disputat; cujus ratio si valet, pro eo, quod Florus III. 5. 15. scribit, 'Cyzicum Asiaticæ plagæ litora inlustrat,' sine vitio dici potest 'Cyzicum Asiaticæ plagæ litora radiat,' et pro eo quod Cicero I. Fam. 6. 'Illustrabit tuam amplitudinem hominum injuria,' itidem rectum est 'Radiabit tuam amplitudinem hominum injuria:' et infinita alia his similia: quæ per me probent licet, qui hanc phrasin Flori volunt defendere, atque insuper dicant, eam pulchre 'a Begero esse radiatam.' Ego illam ne Celso quidem, scriptori longe recentiori, placuisse arbitror; ut qui sententiam hujus verbi, quod ap. Florum legerat, maluerit exprimere, quam illud ipsum ponere. Ita enim scribit: 'Aliquid tamen adversus abeuntem (leg. *absentem*) ut Flori verbo utar, ausa est *fortuna;* forte ut inmixtis adversitatibus prosperitates ejus efficeret cariores (leg. *clariores*).' Ceterum Regg. pro *radiarentur* habent *radiarent*. Hoc ferri potest, si addito *ut* legas, *ut prospera ejus adversis radiarent*, i. e. splenderent. Celsus videtur legisse *radiaret*.

§. 31 *Hic Corcyræo litore*] Hic possimus producere variantium lectionum agmen, quibus omissis veram proferemus; quæ est, *Curictico*, vel *Curictio.* Quam cum etiam visus sit agnovisse ex suis libris Vinetus, tanquam ignotam præteriit satis imprudenter, cum falsissima sit ea, quæ vulgata est. Quidam *Curetico*, alii *Cretico*, omnes mendose. *Curicticum litus*, aut *Curictium*, a Curicta, quæ in faucibus Adriæ maris sita est. Ptolemæo, Κούρικτα. Ab ea igitur *Curicticum litus* h. l. reponend. est, et *Corcyræum* ablegand. *Salm. Curictico*] Expressi quod erat in Naz. utique cum sic quoque esset a secunda manu in tertio, qui prius expresserat *Curictio*, quod et in Mss. Vineti, sed duplici *rr:* Pal. 2. retinet *Currictico:* edd. anteriores oggesserant nobis *Corcyreo;* quibus tamen nec suffragantur antiquitus ensi. *Grut.* Vidit hoc etiam Rubenius, in Electis, I. 22. Κυρικτική legitur ap. Strab. lib. VII. p. 218. *Freinsh. Curictico litore*] Sic optime Salm. emendavit, adstipulante Ryck. in quo clare *Currictico litore*. Vidit etiam Lipsius. *Græv. Curictico*, vel (nam ambigue scriptum erat) *Carictico*, Voss. 1. et 2. Duisb. et v. e. *erictico.* Fran. *curritico.* Dion. Vossius tamen ad Cæs. III. B. C. 10. adversus Rubenium disputat e Lucano IV. 404. et Cæs. l. d. qui Antonium ad 'Corcyram' deditionem fecisse dicunt. Putat autem designari ab his Corcyram in sinu Illyrico, quæ 'Nigra' cognomine dicitur. Dio Lib. XLI. p. 171. insulam parvam fuisse scribit, sed nomen non memorat. Paullo ante Naz. et Reg. F *Adriani*. Voss. *Hadriani*. Vid. I. 18. 3. et II. 5. 1.

Repente legatus ejus] Ita Pall. ita v. e. sine voce *castra*, et *utrumque* pro

utrimque, ut antea vulgabatur. *Grut.* Consentiunt cum Pall. etiam alii scripti. Vett. quædam edd. habent *repente castra legatus ejus.*

Et Libo] Sequor editionem Stadii, jubente historia; al. *Octavius Libo:* male. *Freinsh.* Mss. omnes *Octavius Libo*, et non aliter Florum scripsisse verborum contextus ostendit. Nam in eo est *legatus ejus circumvenit utrumque*, si scripsisset *Octavius et Libo*, scribend. quoque fuisset *legati circumvenerunt utrumque.* Est igitur Flori error, qui ex duobus unum hominem conflavit. Non audiendi hic sunt Stadius et Freinsh. *Græv.* Recte Græv. nam *et* nusquam est ante Stad. Add. Torrent. ad Suet. Cæs. XXXVI. Alter horum erat M. Octavius, alter L. Scribonius Libo. Dio l. d. Cæs. III. B. C. 5.

§. 32 *A Basilo*] Naz. *a Blasio*, corrupte: reliqui, *Basilio:* aut *Basylio.* 'Basilus' aliis dicitur, rectius. *Salm.* Mire nomen istud expressum Pall. nam 1. *Ablasio*, 2. *ab Asylio*, 3. *ab Basilio.* Grut. Orosio 6, 25. *Basillus* vocatur. Sed scribend. *Basilus*, media brevi, ex Lucano. *Freinsh.* Ryck. et pleræque vett. edd. *a Basilio.* Voss. 2. et Duisb. *a Blasio*, et hic in marg. *Basilio.* Fran. et Celsus *ab asilo.* Voss. 3. *ab Axilio:* a Voss. 1. duæ hæ voces absunt. E Regg. et Toll. nihil adnotatum erat ad Ed. Grævii, in qua est *a Basilo*, ut in Ald. Vinetus in omnibus exemplaribus tam Græcis quam Latinis *Basillus* esse scribit. Græcos geminare liquidam etiam Fabricius ad Oros. VI. 18. observat. Sed de Latinis id non in universum verum est, et Langius aliique ad Cic. III. Off. 18. e Lucano, exemplaribus Ciceronis, et aliorum præferunt *Basilus.* Erat autem hoc cognomen Minuciorum. Vid. Cæs. VI. B. G. 29. et VII. 90. In Edit. Grævii vitio, opinor, operarum erat *in auxilium ei*, quod perperam sequuti sunt Amstelodamenses.

Pompeianorum arte Cilicum, actis sub mare funibus] Nisi me terreret Lucani, 4, 449. auctoritas, unde multa depromere Florum prædiximus, rescriberem utique: *Pompeianorum arte circumactis sub mari funibus:* sed enim Lucanus: 'At Pompeianus fraudes innectere Ponto Antiqua parat arte Cilix.' Sed adhuc suboffendor; malimque *jactis funibus*: nam *agere funes*, hoc quidem significatu, illectum mihi. Ceterum ad hoc forte exemplum postea Brutus, quum Xanthum obsedisset, et aliqui fluvium, urbem prælabentem, sub aqua tranantes evaderent, 'retibus excepit, transverso alveo in altum demissis, quorum in summo tintinnabula appensa illico irretitum nuntiabant.' Plut. Bruto, c. 45. *Freinsh.* Optime Freinsh. *jactis sub mare funibus:* sic olim quoque Lips. conjecerat. *Græv.* *Actis* habent o. s. et e. Sed Naz. Pal. 2. Flor. Magl. et Fran. *sub mari*, quod etiam in quatuor Mss. Leid. legi testatur cl. Oudendorp. ad Lucan. IV. 466.

§. 33 *Exitum*] An, *exemplum?* mox deleto *tamen*, inepte ab aliquo intrusum, qui sine ea voce fieri putabat orationem ἀνακόλουθον. *Freinsh.* Ryck. *memorandumque potis exm. dedit.* Unde scribend. existimo: *memorandumque posteris exemplum dedit:* quod et Freinshemio succurrisse video. Ex seqq. vv. *exitum* hic irrepsit. *Græv.* *Exitum dare* alia significatione Latinis dicitur. Just. XIV. 4. 'Talesque vobis exitus dent [Dii], quales vos ducibus vestris dedistis.' Nec puto *dare* hic posse accipi pro, facere, ut sæpe in aliis, ut sit *exitum fecit*, pro, habuit, quomodo Suet. Ner. 46. et alii loquuntur. *Exemplum* in hac re narranda etiam Lucanus dicit IV. 496. 'Nostris magnum et memorabile fatis Exemplum, fortuna, paras.' Et ib. 575: 'Post hæc exempla virorum.' Juv. X. 49. 'Et magna exempla daturos.' Mox, quum 'per totum

diem' dicit, rem more suo auget. Nam Lucanus IV. 472. 'Pugna fuit non longa quidem: nam condidit atra Nox lucem.'

Cum exitum virtus non haberet] N. Heins. conjiciebat: *cum exitum virtus non daret.* Superius lib. I. cap. 18. 'Exitum, quem datura virtus fuit, casus dedit.' *Græv.* Nihil mutand. videtur. Cic. V. Phil. 16. 'Fugam quærebamus omnes, quæ ipsa exitum non habebat.'

In se concurrit] Legend. *concucurrit*, ἀρχαϊκῶς, ex vetustiss. Naz. Cato contra Pison. 'Video hac tempestate concucurrisse omnes adversarios:' sic 'Excucurrit,' Cæsari: 'Præcucurri,' Comico: et alia: vide Priscian. l. 10. *Salm.* Vid. etiam Ind. si lubet. *Fr. Ryck. concurunt.* Edd. Junt. et Cam. *concurrunt.* Heins. in libro suo correxerat, *venirent*, et *concurrere.* Non ineleganter, et *venirent* etiam o. e. v. habent, excepta prima: sed suspicor *concurrunt* depravatum fuisse e *concucurrit:* quod etsi in aliis scriptis non inveni, tamen, quia ex auctoritate Cod. Naz. Grævius et alii ante eum jam receperant, retinend. putavi. Add. inf. IV. 12. 23. Sigon. ad Liv. I. 12. et. XXV. 11. et Gron. ad Liv. XXII. 4. Tamen scriptura fere ubique variat, et Servius ad Virg. XI. Æn. 189. scribit, verba, quæ in perfectis primam syllabam geminant, quum composita fuerint, geminari non posse, exceptis tantum duobus, 'do' et 'sto.' Sed eum falli ostendit locus Plauti Stich. II. 2. 66. 'Sed ego huc citus Præcucurri, ut nunciarem nuncium exoptabilem.' Nam ibi ratio metri postulat *Præcucurri*, quum sit versus trochaic. tetram. catalect. Vid. Voss. de Analog. III. 19.

§. 34 *Varo*] Fran. Edd. Ald. et Cam. male *Varrone:* emendavit Sigon. ad Liv. Epit. CX. Pal. 1. Ed. Beroald. et Sab. *ad recipiendum provinciam.* Vid. supr. 1. 9. 4.

Patebat victo fuga, &c.] Cæsar, Civ. 2, 42. 'Curio nunquam, amisso exercitu, quem a Cæsare fidei suæ commissum acceperit, se in ejus conspectum reversurum, confirmat; atque ita prælians interficitur.' Euseb. n. 1944. 'Curio in Africa pudore amissi exercitus maluit mori, quam evadere.' Add. Comment. Curt. 7, 2, 38. Sall. in Jug. 67, 3. Turpilio exprobrare videtur, quod suis militibus interfectis, sibi soli consuluerit. *Freinsh.*

§. 35 *Sed jam debitum par fortuna flagitante*] Lego, *Sed jam debitum pari fortuna flagitante:* et paulo post: *nec Cæsar moratur:* ita libri. *Salm.* *Jam debitum par fortuna flagitante, sedem*] Sic omnes quoque nostri Mss. nisi quod Pal. 1. a correctrice manu, *debitam pari fortuna flagitante sedem.* Scias, non percepisse elegantiam vulgati, cujus metaphora petita ab athletis aut gladiatoribus: itaque neque eis accedendum, qui aliter heic legunt, nulla addita tamen ratione. *Grut.* Sic ap. Papinium, Theb. II, 125. 'Nunc par infandum.' Seneca de Provid. 2, 12. 'Ecce par Deo dignum, vir fortis cum mala fortuna compositus.' Lucan. 6, 3. similiter ut Florus, de Pomp. et Cæsare: 'Parque suum videre Dei.' *Freinsh.* Salm. e Naz. adnotaverat *debita pari fortuna.* Ald. *debitum pari fortuna:* ceteri o. s. et e. *debitum par:* nec intelligo quæ sit sententia in *pari.* *Par* recte exponunt Grut. et Freinsh. quod pluribus confirmari non opus est. Sed *debitum par* puto dici fato huic certamini destinatum, et ad id reservatum: nam *deberi* et *debita* sæpe dicuntur, quæ fato constituta et destinata sunt. Val. Fl. V. 277. 'Debitus Æaeis dux Thessalus appulit oris.' Virg. III. Æn. 184. 'Nunc repeto hæc generi portendere debita nostro.' Et VIII. 374. 'Dum bello Argolici vastabant Pergama Reges Debita:' ubi Serv. 'Fataliter exitio destinata.' Vid. Barth. ad Stat. I. Th. 80. et IV. 84.

Add. Gron. IV. Obs. 12. et Burm. ad Quintil. IX. Decl. 5.

Moratur] Sic Pal. trias, et edd. vett. *Freinsh.*

§. 26 *Ordinatis a tergo omnibus*] Vide Comment. Curt. 3, 1, 19. *Fr.*

Quamvis hiems media prohiberet tempestate, ad bellum navigavit] Locum istum corrumpit prava distinctio, quam tollit Ryckianus liber, ex quo sic rescribo: *quamvis hiems media prohiberet, tempestate ad bellum navigavit. Tempestate navigavit*, est, tempestate existente, ardente ventis mari, ut mox dicit, in media hieme, cum nemo clauso mari solet navigare, navigavit tamen Cæsar. In media hieme, tempestate præterea existente. *Græv.* Hæc etiam in Ed. v. et J. ita distinguuntur. Perizonius primum in exemplari suo scripserat: Malim, *quamvis hieme media prohiberet tempestas:* deinde: *Tempestate*, i. e. quum esset tempestas. Hoc melius. Vid. eumd. ad Sanct. Min. IV. 4. 28.

§. 27 *Brundusii*] O. s. et v. e. *Brundusio*, et *Brundisio*. Ryck. etiam paullo ante *Oricum*: et Naz. et Voss. 1. Mox *mare*, ut interdum vetustiores: et Voss. 3. n. 39. Vid. Stat. et Passerat. ad Catull. Carm. IV. et Voss. II. de Analog. 11. De speculatoriis navigiis Scheffer. II. de Milit. Nav. 2. et Ciaccon. ad Cæs. IV. B. G. 26.

Excitat ad trepidum] Naz. liber, *Excitat trepidum:* et supra ἀπὸ παλαιᾶς χειρὸς, *Excitat trepidum:* male. Pal. autem vetus amplius legit, *ad gubernatorem Amiclatem:* ita, nisi fallor, etiam Lucano vocatur, et aliis: sed 'Amiclas,' 'Amiclantis:' igitur, *Amiclantem*, non *Amiclatem*, legend. esset. *Salm.* *Amiclatem* erat in utroque Pal. et Magl. Heinsius putabat esse glossam e Lucano v. 520. et *Amyclam* debuisse dici. Vid. ad II. 12. 5. Add. Salm. ad I. 1. 3. Is. Voss. hic e lib. vet. scripserat, *tene, Cæsarem vehis:* i. e. tene cursum, progredere.

§. 28 *Contractis in unum undique copiis*] Ita veterem ed. præferre, Vir clariss. scribit: scripti vero, *Contractis in unum undique omnibus copiis:* quod non erat, meo quidem judicio, movendum. *Salm.*

Undique copiis] Ita Pal. 2. ac 3. item v. e. aliæ amplius; *undique omnibus copiis*, quomodo solus Naz. *Grut.* Ryck. adstipulatur Naz. et edd. vett. in quibus: *Contractis in unum omnibus undique copiis*, quod cur rejiciatur non video. *Græv.* *Omnibus* addunt etiam Reg. F, Voss. 1. et Edd. S. P. J. A. Sed in Ryck. mutato situ verborum est *omnibus undique:* et in Voss. 1. *undique copiis omnibus in unum*. Unde suspicio oriri potest, *omnibus* primo in margine scriptum, ac deinde ab aliis ante, ab aliis post, 'undique' positum fuisse. 'In unum' plerumque κατ' ἔλλειψιν ap. Latinos, pro, in unum locum. Vid. Gron. ad Liv. XXVIII. 3.

Ferox] Idem epitheton Cæsari addit Claud. de B. Gild. 49. 'Postquam jura ferox in se communia Cæsar Transtulit:' i. e. ut ibi Barth. Armis acerrimus, omnia ponens in conflictibus. Et sic alii sæpe. Liv. XXVII. 26. de Marcello et Crispino: 'Ambo Coss. ingenio feroces, prope quotidie milites in aciem excire.' Et XXXVIII. 13. 'Feroces ad bellandum viri.' Add. Freinsh. Ind. Flor. et Curt. et Annam ad h. l.

Lacessere, nunc obsidione castrorum] Ryck. *provocare, nunc lacessere obsidione castrorum*. Græv.

§. 29 *Quæ sedecim millium vallo obduxerat*] Et hoc est a Pall. et vet. ed. Aliæ quippe, *quæ erant sedecim mil. pal. obducta*. Grut. Ceterum de hujus valli mirando opere vid. Lips. in Milit. Rom. 5, 18. *Freinsh.* Scripturam, quam merito rejicit Gruterus, primum in Ald. inveni: inde in Edd. Cam. Vin. et Stad. recepta est. 'Obducere castra vallo' hypallages speciem habet pro, obducere castris val-

lum. Mox 'copias' dicit pro annona, commeatu, et omnibus, quæ ad victum pertinent. Cæs. III. B. C. 47. 'Omnium rerum copiam' et 'commeatum' vocat. Justin. v. 8. 'Obsidione circumdatos fame urgent. Sciebant enim neque ex advectis copiis multum superesse; et, ne novæ advehi possent, providerunt.' Et XXXVIII. 10. 'Quum gravari se copiarum præbitione et injuriis militum civitates viderent.' Vid. Bern. ad Just. XIII. 6. et Freinsh. Ind. Justin.

§. 40 *Expugnatione*] Scribo *oppugnatione:* mox enim sequitur 'inexpugnabilem.' Idem mendum in quibusd. codd. fuit supr. 3, 18, 4. 'Inexpugnabilem' autem fuisse, etiam Lucan. 6, 18. arguit appellans 'tutam vel solis turribus urbem.' *Freinsh.* Quæ expugnatio potest irrita esse aut dici? Lege cum J. F. Gronovio: *oppugnatione Dyrrachii irrita.* Græv. Sic quoque Ryck. et Perizonius. Celsus p. 147. 'Nunc aciem explicando, nunc hostes ad prælium irritando, nunc Dyrrachium oppugnando.' Contra 'oppugnatio' et 'oppugnare,' pro, expugnatio et expugnare in Epit. Liv. XLVIII. et XLIX. ex sententia Gronovii. Hæc sæpe permutantur. Vid. III. 18. 4. et cl. Drakenb. ad Liv. XXI. 57. E Voss. 1. et 2. adnotatum erat *expugnatione;* in quo errorem esse puto: nam ita est in Edit. cum qua collati erant Mss. Voss.

In eruptionem hostium præliis] Sine dubio melius legeris, *ad hoc assiduis in eruptione hostium præliis.* Salm. *In eruptionem*] Sic et Pal. 2. ac 3. sed enim 1. *in eruptione.* Grut. Prius præmalim: nam 'in eruptionem hostium pugnare,' idem est, ac si dicas, 'in erumpentes hostes pugnare.' *Freinsh.* Lipsius perinde ut Salmasius: *in eruptione hostium.* Sic omnino legend. *Græv.* *In eruptione* etiam Flor. *Ad hæc* Berol. Flor. et Voss. 3. Eadem varietas aliis locis est. Vid. II. 8.

Egregia virtus Scævæ centurionis emicuit] Ryck. *enituit:* hoc non ex cerebro librarii manavit, sed potius illud tritius *emicuit*, quod obsidet editiones. Cic. pro Muræna: 'Quo quidem in bello virtus enituit egregia M. Catonis.' Exempla quantumvis multa facile congeras. *Græv.* Cum Ryck. consentit Flor. et probabat hanc scripturam Tollius. Certum est veteres ita sæpissime loqui. Vid. Wass. ad Sall. Cat. LVII. Nec tamen alterum sine exemplo est. Justin. II. 9. 'Inter ceteros tamen Themistoclis adolescentis gloria emicuit.' Curt. VII. 6. 'In queis et magnitudinem animi, et claritatem rerum longe emicuisse credebat.' Horat. II. Ep. 1. 73. 'Inter quæ verbum emicuit si forte decorum.'

Centum atque quadraginta] Ita vetera habent excusa, quibus non obsequimur, hoc quidem in loco: quantum est manu exaratorum librorum, *centum atque viginti* retinent: etsi varient auctores, hunc tamen habent numerum Valerius, Suet. Appian. aliique. In Cæsare, 'Centum et triginta,' et propius abest: pro *in scuto*, legimus *in scutum sedere*, auctoritate optimi libri. *Salm.* Freinshemius animadversionem hanc Salmasii sub nomine illius suis inseruerat, ac simul adscripserat loca Val. M. III. 2. 23. Appian. II. B. C. p. 465. Suet. Cæs. LXVIII. 7. et Cæs. III. B. C. 53. Barthius ad Stat. II. Th. 606. reprehendit Interpretes Flori, qui ad 'Scævam' trahant, quod Appian. de 'Minucio' scribit. Nam hunc aperte distinguere 'Scævam centurionem' a 'Minucio præfecto castelli,' et hujus, non Scævæ, scutum 120. foraminibus perforatum dicere. Appianum ab aliis dissentire etiam Pigh. ad Val. M. III. 2. 6. viderat; sed putabat eum mendose referre de duobus, quæ,

præter eos, quos dixi, etiam Lucan. vi. 144. uni Scævæ adscribit, idque fortassis ortum esse ex errore nominis, quod alii hunc 'Minucium,' alii 'Cassium Scævam' vocaverint. Hoc quoque rejicit Barthius, et Appianum alios auctores sequutum existimat. Esto. Sed non dubium est, quin omnes erraverint, qui aliter de his rebus, quam ipse Cæsar, prodiderunt; cujus narrationem confirmant quotquot supersunt alii Scriptores veteres, qui hanc rem memorarunt. Idem Barthius, quia in Cæs. l. d. vulgo editur in Scævæ scuto inventa fuisse foramina 230. sic ubique in aliis Scriptoribus reponendum censet. Nam non sufficere unum Ms. Ciacconii ad mutandum numerum, quem habeant alii scripti editique Cæsaris. Sed non viderat Barthius Codd. Mss. Cæsaris Palat. et Bongars. in quibus, itidem ut in Ciacconiano, 120. legi adnotavit Dion. Vossius. Nec est ullum satis firmum argumentum, quo demonstrari possit, solos illos libros Cæsaris, qui habent 230. verum et incorruptum hunc numerum servasse, de quo et alia ejusd. Scriptoris, et Suet. Val. M. Flori, et Appiani exemplaria omnia, quantum quidem mihi adhuc constat, et Celsus 100. detrahunt. In minore numero libri Flori variant: nam Berol. Duisb. et v. e. habent *centum atque quadraginta*. *In scutum* est in solo Naz. *Sedere* pro, hærere etiam ap. Ov. xv. M. 161. 'Cui pectore quondam Sedit in adverso gravis hasta minoris Atridæ.' Et Virg. x. Æn. 785. Add. Gron. ii. Obs. 3. et Heins. ad Ov. iii. Tr. 9. 18.

§. 41 *Et alia castella Thessaliæ vastaret*] Naz. *vastarent*. Ryck. *vastarentur*: hoc si probes, legend. *Oricum, et Gomphi, et alia castella Thessaliæ vastarentur*. Græv. *Vastarent* etiam Voss. 3. et o. e. v. præter primam. De Orico vastato non modo nihil est in Cæsare, sed et contrarium ex eo colligitur. Nam iii. B. C. 78. scribit, se in Thessaliam discedentem ibi ægros cum præsidio reliquisse.

§. 42 *Tereret*] Ita malui cum edit. Stadii, quam Vineti, aliorumque, *terreret*; licet sic quoque Pall. tres. *Grut*. Atque sic etiam legend. conjeceram, priusquam Stadianam aut hanc Gruterianam ed. viderem: nam 'terere' est, sensim et progressu temporis imminuere: 'terrere,' subito metu avertere: facit huc simillimus locus supr. 2, 6, 28. 'Maceravit Annibalem, ut qui frangi virtute non poterat, mora comminueretur.' Ex diverso 3, 5, 25. 'Campaniam nostram subito adventu terrere voluit.' et 3, 8, 3. 'Prænavigantes subinde inopinato impetu terruere.' Quod etiam caussæ est, cur ap. Tac. 1, 1, 5. malim legi: 'Temporibus Augusti dicendis non defuere decora ingenia, donec gliscente adulatione deterrerentur: non *detererentur*:' contra quam doctiss. Viris visum est. Nam ingenia non deterebantur, sed manebant eadem, quantumvis gliscente adulatione: deterrebantur autem a scribendo, et dicendis temporibus. *Freinsh*. Ryck. Voss. 1. 2. *tereret*. Flor. *teneret*: ceteri s. et o. e. *terreret*. Omnino verum est *tereret*, ut supr. iii. 22. 5. et ap. alios sæpe *adterere*. Liv. vi. 8. 'Ne tamquam Veios oppugnantes in opere longinquo sese tererent.' Justin. ix. 1. 'Ne unius urbis oppugnatione tantus exercitus tereretur.' Sed ibi rectius videtur *teneretur*, quod ex Ed. Junt. restituit celeb. Grævius. 'Simul' sequente copula idem valet, quod, et. Vid. Gron. ad Liv. xxvi. 43.

Utque ardentissimi ducis consenesceret impetus] Prudens consilium, et sæpius usitatum. Vide supr. 2, 6, 28. *Freinsh*.

§. 43 *Milites otium*] Malim *Miles*, ut sæpius solet Noster, et alii. Ceterum sæpius occurrunt hujus generis

exempla: sufficiat indicasse unum Appiani locum huic plane geminum: est autem Civ. lib. 4. p. 661. Add. Diod. 21, 9. *Freinsh.* Ryck. *Miles locium*, ut recte conjecerat Freinsh. *Græv.* *Miles* etiam Magl. Berol. Duisb. Fran. Voss. Edd. V. et J.

Ambitum ducis] Qua de caussa Domitius Ænobarbus 'Agamemnonem' eum appellavit, et 'regem regum,' Plut. Pomp. cap. 111. 'quod et ille propter bellum imperitasset regibus.' Appian. Civ. lib. 2. p. 470. Add. Arrian. 1, 4, 20. Hæc obtrectatio clarissimorum quorumque imperatorum proventus suffiaminavit: ut Metelli, ap. Sall. Jug. 64, 18. et Vell. 2, 11, 3. et Luculli, ap. Dion. princ. lib. 35. Interdum tamen ea suspicio non vana est; sicut Annibal amicis sæpius dixisse fertur; ideo se bellum trahere, ne debellatis Rom. ipse imperio privaretur: ap. Appian. p. 336. in fine. Pertinet ad illustrandum hunc locum Bruti dictum ap. Appian. Civ. lib. 4. p. 661. 'Videor ut Pompeius Magnus bellum gesturus, non tam imperator, quam imperata faciens.' Nam tot nobiles, qui ap. ipsum erant, 'socios magis imperii, quam ministros agebant:' quod de Muciano refert Tac. H. 2, 83, 1. Utrum autem moveri debuerit his objectionibus Pompeius, disputat Plutarchus in Vita, cap. 137. *Freinsh.* Cæs. III. B. C. 82. 'Unius esse negotium diei, sed illum delectari imperio, et consulares prætoriosque servorum habere numero' dicebant. Add. Liv. XXII. 25. et 34. et Wass. ad Sall. Jug. LXVIII.

Præcipitantibus] Freinsh. in Ind. dupliciter exponit. Secundo sensu etiam Perizonius accepit: nam ad Sanct. IV. 3. 13. putat supplendum esse, se.

Urbis, imperii, generis humani] Elegantius multo fuerit, si ita legas: *Urbis, imperii, id est, gen. hum.* nulla litera mutata: nam illud, *id est*, alias etiam unica litera: i. punctis utrinque circundata scribitur: exemplum supra hoc capite vs. 15. et *imperI* pro *imperii*, notissima librariorum consuetudine: fuerit igitur scriptum *imperI, i. generis humani.* Ei lectioni plane similis in Suet. Calig. 13, 1. 'Pop. Rom. vel, ut ita dicam, hominum genus:' adde supr. præf. 2. *Freinsh.* Perizonius ad verba 'Philippicis campis' adnotaverat: Infr. n. 64. et 66. 'Pharsalia.' Fuit in Thessalia urbs Phthiotidis Philippi, haud adeo procul a Pharsalo. Vid. Holsten. ad Stephan. Θήβη. Scribit ibi Holstenius, Thebas has, sive Philippos, non longe a Pharsalo abfuisse, in cujus subjectis campis nobile hoc prælium contigerit, colligi e Strab. IX. 431. Videntur igitur existimasse Holstenius et Perizonius idem prælium posse dici ad Philippos et Pharsalum factum, propter vicinitatem harum urbium. Sed hoc non ita apertum est, ut omni difficultate careat. Ad Pharsalum pugnatum fuisse constat inter omnes. Etiam certum est e Stephano in Φίλιπποι, et Polyb. v. 100. Thebas mutato nomine Philippos dictas fuisse. Sed non liquet e Strabonis libris vulgatis de intervallo inter Thebas et Pharsalum; et, si libros scriptos Strabonis sequimur, quorum lectio ibi in margine posita, et, mea quidem sententia, non improbanda est, Pharsalus a Thebis 200. stadiis abfuit. Nam in iis est, Alon 100. stadiis distare a Thebis, et in medio Pharsali et Thebarum sitam esse. Sed hoc quidquid est, videntur tamen veteres hoc prælium sine discrimine vel 'in Philippicis,' vel 'in Pharsalicis campis' factum dixisse. Nam vix alia causa erroris illius esse potuit, quo multi eorum, et in his etiam Florus inf. c. 3. n. 3. et c. 7. n. 6. Brutum et Cassium, qui ad Philippos Macedoniæ victi sunt, eodem loco, quo Pompeium, victos tradiderunt.

§. 44 *Tantum virium populus Romanus*] Legend. *populi Romani*: *Nun-*

quam uno loco tantum virium populi Romani, tantum dignitatis, fortuna vidit: ita clarum est, ut putidum sit multis probare: mirum tamen, hactenus fugisse tot homines doctos: sic leves mendæ, ut exiguæ maculæ, plerumque properantium oculos fallunt. *Salm.* *Populi Romani*] Sic omnibus literis Pal. 1. ac 3. nam 2. expressit duabus literis *P. R.* antea legebatur *populus Romanus.* Grut. Sic et Ryck. nisi quod ut Naz. pro *ullo* scribat etiam *uno*, quod reponendum. Ceterum hunc locum ex Pal. cod. sic primus recte correxit Gruterus Salmasio postea probante. Omissam tamen puto esse copulam. Non enim ἀσύνδετον istud est ad genium Flori. Totum itaque locum sic esse scribendum censeo: *Nunquam uno loco tantum virium populi Romani, et tantum dignitatis fortuna vidit.* Fortuna, inquit, nunquam in uno loco vidit tantas vires populi Romani, et tantam dignitatem, hoc est, tantos exercitus civium Romanorum, et tot viros magna dignitate præditos. Quod verum est. 'Vires' sunt exercitus: cap. seq. 'Sparsæ magis quam oppressæ vires erant,' hoc est, exercitus Pompeiani. Et cap. 12. huj. lib. 'Difficilius est provincias obtinere, quam facere. Viribus parantur, jure retinentur.' Justin. xi. 9. 'Nec inventas illis toto orbe pares vires:' ubi vide quæ notavi. *Græv.* *Populi Romani* habent etiam Toll. Fran. Voss. 2. et o. e. v. *Populus Romanus* Regg. et Voss. 1. 3. Error ortus est e notis: nam et Duisb. *Po. Ro.* *Uno* puto magis e conjectura Salmasii esse, quam e Naz. Nam Salmasius id ex eo in suo exemplari non adnotarat, et Gruterus e Naz. descripsit *ullo*. Nec intelligo, quid sit, quod Broekh. ad Propert. iii. 7. 8. scribit, Gruterum hic recte sustulisse *ullo*, de quo ap. Grut. nihil invenio. Amstelodamenses receperunt *uno*: quod quidem alteri præfero, neque tamen propter consensum librorum vulgatam lectionem, quæ non omnino intolerabilis est, mutandam duxi.

Hinc et illinc] Optimus liber, *hinc belli, illinc:* facile est videre legend. *hinc vel illinc*, quod postea reperi in altero vet. Pal. *Salm.* *Hinc vel illinc*] Est a Pal. 2. nam 1. *hinc belli illinc;* 3. *hinc illic;* vulg. *hinc et illic.* Grut. *Trecenta amplius millia hinc vel illinc*] *Vel* est ex ingenio Salmasii. Mss. et edd. *hinc et illinc.* Sed Ryck. *trecenta amplius millia bellatorum hinc illinc præter auxilia regum et senatus.* Non longe abit Naz. *trecenta amplius millia hinc belli illinc.* Probo Ryck. libri scripturam. Hæ sunt illæ vires Populi Romani; sequuntur auxiliares copiæ. Sed male post 'vidit' τελεία στιγμὴ locatur. Totum locum sic refingo secutus fidem codicis Ryck. *Nunquam uno loco tantum virium Populi Romani, tantum dignitatis fortuna vidit, trecenta amplius millia bellatorum hinc illinc, præter auxilia Regum et sociorum.* *Sociorum* debetur sollertiæ Annæ illius eruditæ. Nam *senatus*, quod omnes præ se ferunt libri, hic non posse ferri vel tyrones viderint. *Hinc illinc* sæpe ἀσυνδέτως ponitur. Terent. Adelph. iv, 5. 'An sedere oportuit Domi virginem tam grandem, dum cognatus hinc illinc veniret?' Sic recte Donatus, qui notavit proverbium esse 'hinc illinc;' edd. pessime *huc illinc.* Lucret. lib. v. de Centauris: 'Hinc illinc parvis ut non sic esse potis sit.' *Græv.* *Vel* Salmasius e Pal. poster. prefert, et est in Regg. Magl. Berol. Duisb. Fran. Voss. 3. et v. e. Probo tamen cum Grævio *hinc illinc*, quod etiam in Flor. est. Celsus quoque p. 154. particulam omisit; sed pro *hinc illinc* habet *hic illic.* Voss. 1. 2. *hinc belli illinc*, ut Naz. Nec tamen rejecerim *bellatorum*, quum id etiam habeant Celsus, qui hunc locum Flori prope ad verbum descripsit. Pro eo in Ed. Junt. est *armatorum*. Edd. vett. dis-

tinctionem maximam habent ante *trecenta*, excepta Ed. P. in qua est media. Pro *trecenta* Vossius ad Cæs. III. B. C. 86. suspicatur legend. *centena:* nam alioqui Florum vanissimum jactatorem habendum. Sed recte Davies. ad eum loc. ob illam ipsam causam, quod jactator est, nihil mirum esse eum adripuisse numerum, qui maximus proditus sit. Nam Appian. II. B. C. 471. referre, fuisse, qui scripserint, hinc inde 'CCCC. M.' pugnasse. *Trecenta* e Floro etiam Celsus habet.

Præter auxilia regum et Senatus] Sic omnes editi, quos ego quidem vidi, nam qui Mss. possident, nullam scripturæ dissensum indicant. Nemo tamen non videre potest, *Senatus* hac in oratione nullas esse partes; quod indicandum videbatur, ut quatenus nos minus proficeremus, saltem alius mederetur: conjeceram tamen, *regum et nationum*, nempe liberarum, quæ regibus non suberant. Conjungit eadem Sall. de Rep. 1. 31. 'Romanos defessos et exsangues, regi aut nationi prædæ futuros.' *Freinsh.* Davies. ad Cæs. l. d. conjicit *regum et dynastum*, i. e. dynastarum: et 'reges' ac 'dynastas' etiam a Cæs. III. B. C. 3. et Script. B. Alex. LXV. conjungi ostendit. Conjunguntur etiam a Suet. Tiber. XXVI. C. Nep. Ages. VII. Cic. XI. Phil. 12. et aliis. Vid. Wass. ad Sall. Cat. XX. Sed non minus sæpe conjunguntur 'reges' et 'nationes.' Ita Cic. II. Off. 8. et pro Dom. XXXIII. Sall. IV. Hist. in Epist. Mithridatis, et Flor. II. 7. 5. Gronov. ad Stat. c. XXXIII. putat Florum *auxilia Senatus* dixisse, quia numquam in unis castris tot numero Senatores fuerint, et quod multi eorum magnum comitatum secum traxerint. Verum 'auxilia' non ita dici possunt de Senatu, ut de regibus: nam 'auxilia regum' sunt eorum copiæ auxiliares, quo sensu vocem 'auxilia' de Senatu non facile usquam inventum iri credo. Itaque si ea neque ad posterius vocabulum, pertinere debet, atque ad 'regum,' probabile est pro *Senatus* aliquid scriptum fuisse, cui vox 'auxilia' eadem significatione convenire posset, qua præcedenti 'regum.' Neque tamen *Senatus* hinc ejiciendum, sed alio, quam Gronovius volebat, referendum puto, nimirum ad præcedens 'dignitatis.' Etenim quum Florus paullo ante dicat, numquam uno loco 'tantum virium' populi R. ac 'tantum dignitatis,' fuisse, et mox, quantæ fuerint eæ 'vires,' exponat verbis *trecenta hinc illinc millia*, omnino credibile videtur, eum deinde etiam aliud addidisse, quo declararet, quod de 'dignitate' dixerat. Hoc autem quid aliud esse potuit, quam *Senatus*, cujus maxima erat 'dignitas,' et qui prope totus hinc illinc erat? Perizonio quoque non placebat hic aliquid mutari: nam ad *Senatus* adscripserat: 'Scil. fuit.' Unde intelligi potest ex illius sententia plenam orationem hanc esse: CCC. *amplius millia hinc illinc fuerunt, præter auxilia regum; et Senatus hinc illinc fuit.* Præterea scripserat *Senatus* referendum esse ad præcedens 'dignitatis;' quod sero vidi. Si Grævii distinctionem sequimur, legendum est *et Senatum*. Et ita quidem planior est sententia, nec oratio supplementis eget. Sed o. s. et e. atque etiam Celsus habent *et Senatus*.

§. 45 *Ruinæ*] Vid. Barth. ad hæc Statii III. Th. 43. 'Signa dabat magnæ longe manifesta ruinæ.'

Fuga victimarum] Nam et hæc inter prodigia habita. Vid. Tac. 15, 7, 4. Papin. Th. II. 228. Sil. 5, 62. et alibi: 'Cum subito abruptis fugiens altaria taurus Exsiluit vinclis.' Vide Bernecc. ad Suet. Cæs. 59, 2. Videbantur enim irati Dii et hostiam aspernantes. Sicut e contra argumentum erat insigniter propitiorum, si semet obtulisset victima: quod factum in

obsidione Cyzicena. Plut. Lucullo, cap. 20. *Freinsh.* Add. Briss. I. Form. p. 14.

Examina in signis, interdiu] Ita etiam v. e. et tres Pall. neque aliter ediderat Vinetus: quomodo postea ex Ms. suo legend. ostendit Lipsius dict. cap. 19. lib. 2. Elect. antea vulgati, *examina, insignes interdum tenebræ.* Grut. Ceterum hoc sæpius prodigii loco annotatum est: ut supr. 2, 6, 14. Exempla alia plurima collegit Berneggerus in Obs. Miscell. 'Sedere tamen in castris Drusi imperatoris [et quidem copiosissimo examine; vid. Obsequentem cap. 131.] cum prosperrime pugnatum apud Arbalonem est, haud quaquam perpetua aruspicum conjectura, qui dirum id ostentum existimant semper:' Plin. 11, 17. Existimabant autem veteres per hoc 'discrimen magnum portendi, conjectura videlicet tali, quod hæ volucres post compositas sedes, opesque congestas fumo pelluntur et turbulento sonitu cymbalorum:' Ammian. 18, 6. *Freinsh.* Vitiosa illa scriptura, quam merito expulerunt Viri docti, erat in solo Reg. Q.

Interdiu tenebræ] Hoc etiam sæpius annotatum inter prodigia, ut ap. Liv. 37, 4, 4. 'Cœlo sereno interdiu obscurata lux est:' et 38, 36, 4. et Obseq. sæpius: sicut contra, 'Nocte interluxisse,' et 'Inter noctem lux orta:' rescribendum putem, *Internoctu luxisse*, et *Internoctu lux orta; internoctu*, inusitatius paullo vocabulum transpositum et mutatum est ab imperitis: profiteor tamen, nuspiam me vocem istam reperisse, sed analogia tam evidens est, res autem tam necessaria, ut non dubitem, quin eloquenda fuerit Romanis, et quidem hoc modo. *Freinsh.* Hæc refellit Gronov. ad Liv. XXIX. 14.

Circumsonare et...apud principia conspectus est] Legimus, *conspectus;* atque *est* delemus: totum locum ita constituimus: *Numquam imminentis ruinæ manifestiora prodigia, fuga victimarum, examina in signis, interdiu tenebræ, dux ipse et nocturna imagine theatri sui audiens plausum in modum planctus circumsonantem, et mane cum pullo, nefas! apud principia conspectus.* Locum integrum adscribere voluimus, ut appareret, quomodo legendum eum et distinguendum putem: quin recte nunc ita sit, ut posuimus, dubitaverit nemo. Illa omnia erant prodigia, quæ ordine enumerat, fugientes victimas, apum examina in signis, tenebras medio die, ducem ipsum audientem planctus in theatro suo, et mane in pullo apud principia conspectum. Hac igitur dictione locus hic opus habebat. *Salm.* Pall. tres *circumsonat:* poterat tota vox abesse, ut et mox distinctiuncula *est.* Grut. Somnium hoc Pompeianum refert etiam Plut. Cæs. cap. 61. et Obsequens; sed nonnihil corruptus, cap. 124. 'Ipse Pompeius pridie pugnæ die visus in theatro suo ingenti plausu excipi:' ubi putem scribend. *pridie pugnæ sibi visus*, nempe per somnum: sic Suet. Cæs. 81. 8. 'Ipse sibi visus est per quietem,' &c. *Freinsh.* 'Imago' pro somnio ap. Ov. Ep. Herus 193. et I. ex Pont. 2. 49. Horat. III. Carm. 27. 40. Suet. Calig. L. et alios. Vid. Barth. ad Stat. II. Th. 95. et 349.

Cum pullo (nefas!) &c.] Omen præcipue infaustum, et ferale, præsertim ap. Rom. qui pullis non utebantur, nisi in luctu vel reatu. Idem obtigit M. Crasso, bello Parthico, referente Appiano, p. 142. Quapropter, cum Antonius, allocuturus milites, quo miserabilior esset, pullam vestem peteret: amici id non concesserunt: eod. Appiani libro, p. 164. *Freinsh.* Ed. Vineti *cum pullo amiculo*, sed invitis libris, quorum nonnulli *cum pulla*, sc. veste. Sed *pullo* retinendum. Liv. XLV. 7. 'Pullo amictus

cum filio Perseus ingressus est castra.' Sic legendum. Val. M. I, 6. 'Pullum ei traditum est paludamentum, cum in prælium exeuntibus album, aut purpureum dari solet.' Hæc loca N. Heinsio feres accepta. *Græv.* *Amiculo* non est in scriptis, sed dudum ante Vinetum fuerat in omnibus Edd. Vett. excepta prima. Id quidem haud dubie est ab interpretatione Magistri; quamquam recte ita suppletur. Nam Latini nomina vestimentorum forma adjectiva efferre solent. Vid. Salm. ad Vopisc. Carin. XX. *Pulla*, quod Grævius in quibusd. libris esse dicit, nusquam inveni.

Conspectus] Sic rescripsimus, monente Salmasio, et Grutero etiam postea probante: prius erat, *conspectus est:* male. *Freinsh.* Qui contulerat Codd. Regg. cum ed. Grævii, quæ non habet *est*, hic quoque nihil monuerat. Nec dubito tamen, quin in iis, ut in aliis o. s. et e. ante Freinsh. fuerit *conspectus est.* Sed quia oratio respuit *est*, existimavi me tuto sequi posse Freinshemium, et alios, qui post illum hunc Scriptorem ediderunt.

§. 46 *Numquam acrior neque alacrior exercitus Cæsaris fuit*] Expungendum alterutrum censet N. Heinsius *acrior* aut *alacrior* cum *neque*. Græv. Heins. in exemplari suo deleverat verba *acrior neque*. Tollius contra *neque alacrior* pro glossa habebat. Si alterutrum tollendum sit, potius adsentiar Heinsio. Nam veteres de militibus cupiditate pugnandi incensis sæpe dicunt 'alacritatem.' Vid. Cæs. I. B. G. 41. et 46. III. B. G. 24. et Justin. II. 9. Sed ἐπέχω. Nam multa συνωνύμως dicuntur, et *acer* et *alacer* non raro etiam ab aliis conjungi ostendit Savaro ad Sidon. VII. Epist. 6.

Pilum] Sic, Æn. 12, 40. annotatus est 'Tolumnius augur, Primus in adversos telum qui torserat hostes.' Non autem video, quid in hoc sit dignum hoc verborum apparatu, et h. l. ubi prodigia vel omina recenseatur. Convenientius enim omnino fuerit legi, *dictum;* hoc enim pro omine annotarunt Plutarch. Pompeio, cap. 117. Appian. p. 479. et ipse Cæsar, Civ. 3, 91. cujus verba, quod et ea Crastini fuisse videntur, adscribam: 'Faciam hodie, imperator, ut, aut vivo mihi, aut mortuo gratias agas.' Nam hoc vel præcipue pertinet ad alacritatem, quam modo Cæsaris militibus tribuerat Auctor. *Freinsh.* Satis obscure loquitur Florus. Nec tamen quidquam mutandum putem. Nam videtur idem voluisse dicere, quod alii prodiderunt; quum instructa acie altum utrimque silentium ac torpor esset, reputantium se adversus cives et necessarios suos pugnaturos, Crastinum primum omnium cum paucis in hostes procurrisse, piloque emisso initium prælii fecisse, atque ita totas acies ad manus venisse. Vid. Dion. XLII. 180. Appian. II. B. C. 476. et Cels. p. 154. 'Adnotatum' autem pilum Crastini dicit, tamquam omen quoddam, quod, ut e Lucan. VII. 473. colligitur, is, in quem pilum contorsit, eo interfectus est.

Inter cadavera repertus] Alter Pal. *inter cadavera repens:* quod etsi contentiosus aliquis posset defendere, nos, uno verbo, non probamus. *Salm.*

Minus admirabilior] Fran. *minus ammirabilis.* Hoc est a correctore, qui putabat non recte conjungi duos comparativos. Cels. VI. de Medic. 6. 29. 'Quantoque minor generi huic impetus, tanto finis minus expeditior est.' Script. B. Afr. LIV. 'Magis studiosiores.' Plura hujusmodi Sanct. Min. IV. 9. et ibi Perizon. Gatak. de Stilo N. J. XXV. Wass. ad Sall. Jug. XCVII. et Freinsh. in Ind.

§. 47 *Equitum copia*] *Equitatuum*, quidam vett. quod sequatur qui volet; nos vulgatam intactam relinquimus.

Salm. *Equitatuum* erat in Pal. 1. Hoc quidem Latine dici potest. Vid. III. 11. 8. Sed bene Salmasius.

§. 48 *Fusus a cornu*] Lips. emendat: *effusus a cornu:* probant sequentia: 'tantum in effusos equites fecere impetum.' *Græv.* Ryck. e vestigiis Cod. sui, in quo est *fusus*, malebat *missus*. Et sic etiam Perizonius. Sed Lipsii conjecturam confirmat Celsus, qui hic quoque Florum descripsit. 'Quum aliquamdiu,' inquit, 'æquis viribus hinc inde dimicaretur, Pompeius [fort. *et Pompeius*, vel *Pompeiusque*] multitudine fisus ad circumveniendum Cæsarem equitatum effunderet.' Doctiss. Reitzius de Ambig. in *Fusus*, putat vulgatum defendi posse, si pro copioso, longe lateque se extendente accipias, ut quum 'flumen' et 'mare' dicitur 'fusum.' Naz. Voss. et o. e. v. excepta prima, *contenderet*.

Germanorum cohortes] Magnus ille Lipsius, Milit. Rom. 4, 8. miratur Florum 'Germanorum cohortes' dicere, quas Cæsar, Civ. 3, 89. ostendat ex ipsis legionibus detractas. Quod mihi quidem secus videtur; nam Cæsar ibi 'ex tertia acie senas [ita recte Lipsius, alii *singulas*] cohortes detraxit:' tertiam autem aciem videtur dicere, cujus tertio loco mentionem fecerat, nempe cohortium, ap. quas Domitius curabat: in quibus Germanos meruisse, nemo dubitat. Si vero cum eodem Lipsio, et Plutarcho, Cæs. cap. 64. item Pomp. cap. 115. legere velis, *extrema acie*, idem sensus provenerit: 'aciem' enim absolute vocat cohortes illas, ut paullo ante etiam fecerat; nam legiones in cornibus constituerat; extrema igitur acie, hoc est, ab aversa, inquam, parte, ne videlicet a Pompeianis animadverti posset, eique nodo cuneus aliquis quæri. Hæc igitur tota Cæsaris acies fuerit. Dextrum cornu ipse cum sua decima legione tenuit; ut aperte Plutarchus; nam quod in Cæsaris Commentariis dextro cornu P. Sulla præficitur, vereor ut ipsius voluntate factum sit, cum utique mox subjiciat, 'se contra Pompeium constitisse;' at Pompeius in cornu suo sinistro, ipso Cæsare teste: restat igitur, ut in dextro Cæsar fuerit. Sinistrum cornu tenuit Antonius. Media acies ex cohortibus constitit XL. numero, ut quidem sensus poscit, quamvis LXXX. scribatur: additur enim, effecisse 'XXII. millia:' ut cohortes fuerint quingenariæ circiter; quod apparet etiam ex Pompeii copiis, supra ap. eund. Cæsarem, quarum CX. dicuntur effecisse 'XLV. millia;' aut, sicut in aliis exemplaribus est, 'LV. millia.' Ex hac igitur tertia sua acie, hoc est, media, Cæsar detraxit sex cohortes, numero tria millia militum, qui certe cur Germani non esse potuerint, non video. Nam cohortes in tota ista, etiam Pompeianæ aciei, descriptione, pro auxiliariis, non legionariis, accipio: quod latius hoc loco deduci, instituti ratio non patitur. Ceterum Dio etiam, lib. 41. p. 204. ait fuisse 'pedites, qui inter equitatum præliari consueverant:' quod certe alienum a Romanis militibus, Germanis tribuit Tacitus, G. 6, 6. 'mixti præliantur [equites peditesque]; congruente ad equestrem pugnam velocitate peditum.' Item Marcellin. 16, 26. exemplum habet. Add. Cæsarem ipsum, Civ. 1, 84. 3, 52. Liv. 44, 26, 3. De Romanis tamen similia legas ap. Liv. 26, 4, 4. Cæs. Civ. 3, 84. et Gal. 1, 48. 8, 36. *Freinsh.*

Illi esse pedites] Refert 'illi' ad propius, 'hi' ad remotius. Sic Ov. Ep. Penel. 40. et II. Am. 4. 46. Virg. VIII. Æn. 466. Catull. Carm. CL. Priap. c. XXI. Liv. XXIV. 29. Justin. XXIII. 3. Add. Bud. in Comment. L. Gr. et Gronov. III. Obs. 16.

§. 49 *Una manu*] Id est, facillime

facta est, sine labore, ad quam inferendam non opus erat viribus. *Rupert.* Recte: vid. III. 5. 9. Sed locus Senecæ de Catone cap. II. de Constant. 'Cadentem Rempubl. quantum una manu retrahi poterat, retinuit,' in quo eadem significatione 'una manu' dici putat Rupertus, hinc alienus est. Nam ibi 'una manus' est, unus homo, unius hominis vires. Magis huc pertinet, quod est in Terent. Uno digitulo, Eun. II. 2. 53. 'Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis;' et 'digito' in illo, quod ap. Suet. Aug. LXVIII. in Augusti contumeliam acceptum est, 'Viden' ut cinædus orbem digito temperet?' Contra 'utraque manu,' pro summis viribus: vid. Passerat. ad Propert. III. 3.

§. 50 *Multus*] Idem fere atque inf. n. 82. 'Per totum agmen, oculis, manibus, clamore volitare.' Nam hoc dicit: Cæsarem, quacumque parte præsentia ejus desiderabatur, præsto fuisse, aciemque instruendo, hortando, ac pugnando, et ducis et militis officio functum fuisse. 'Multi' in aliqua re esse dicuntur, qui adsidui in ea, interdum etiam, qui nimii sunt. Vid. Ind. et Gron. ad Liv. XXV. 18.

Mediusque inter Imp. et militem] Sic Catilina 'strenui militis et boni Imp. officia simul exsequebatur.' Sall. Cat. 60, 3. et Vespasianus, ap. Tac. H. 2, 5, 1. *Freinsh.*

Miles, faciem feri] Auctores veteres hujus præcepti rationem fingunt eam; in exercitu Pompeiano fuisse juvenes formosos, quibus præcipua vultus cura, et deformationis metus. Sed eos quidem eleganter refellit Rutgersius, Var. Lect. 1, 4. quem vide. Nec tamen ejus sententiæ accedimus, qua putat, eo factum id esse, ut noti vultus turbarentur, neve quis suis, si agnovisset, parceret, eoque pugnandi ardor senesceret; nam illud nihilo secius accidere poterat, cum priusquam se mutuo cæderent, in conspectu essent; et, si maxime deformata facies esset, ex ipsis armorum insignibus, notoque vocis sono nosci invicem potuissent; sicut autem 'potuerunt,' Dione quidem referente, multos interfectoribus suis mandata ad suos referenda dedisse. Restat igitur, ut credamus, hanc pugnandi formam, quibuslibet in prœliis efficacem esse, cum hoc modo, dum vitantur vulnera, facies avertatur, eoque metus crescat, et adversariis repercutiendi facultas adimatur: quo pertinet, oculorum esse præcipuam homini curam, quos ideo natura quoque diligentissime muniverit. Aliud etiam Cæsaris propositum urguere videtur Lucanus, 7, 318. 'Nec cædere quisquam Hostis terga velit.' Quasi diceret: In obsistentes tantum pugnandum: quæ res valde usitata est in subitis urbium invasionibus, ubi solitum proclamari, neminem cædendum nisi armatum. Ideo Tacitus, G. 43, 11. 'Primi in omnibus prœliis oculi vincuntur.' Nec primus Cæsar hoc advertit, sed jam ante 'Romani non cæsim feriendo, sed punctim subinde rectis gladiis utendo, qui mucronibus valent, crebro repetitis ictibus pectora et facies hostium cædebant.' Auctor Polybius, 2, 33. Etiam Germanici præceptum est, ap. Tac. Ann. 2. 'mucronibus ora quærerent.' *Freinsh.* Rupert. ad h. l. et Freinshem. ad Curt. IV. 4. 14. interpretantur e Lucano. Sed hoc non optime convenit sententiæ Flori, eam vocem 'doctam' dicentis, i. e. ut Ryckius exponebat, ex intima rei militaris artisque disciplina petitam, et quæ non nisi a peritissimo Duce proficisci potuerit. Jam vero ut non alii cæderentur, quam qui repugnabant, non valde doctum præceptum erat: quippe quod vel mediocriter peritis rei militaris Ducibus facile in mentem venire possit, et sæpe venerit, ut est ap. Freinsh. l. d. Boeclerus in Dissert. ad h. l. videtur existimasse, eam fuisse hujus præcepti ra-

tionem, quam hic primo loco ponit Freinshemius: nam scribit, hanc vocem ex disciplina et more pugnandi interpretandam esse; sicut Germanicus ap. Tac. II. A. 14. suos hortatur, 'densarent ictus, ora mucronibus quærerent.' Sed fortassis et hæc et illa, quam Plutarch. et Appian. adferunt, fuit hujus vocis ratio: neque enim puto omnino vanam aut fictam esse eam, quam hi prodiderunt. Etenim Freinshemius aliique hoc ita ex his referunt, quasi Cæsar suis hoc adversus totam aciem Pompeianam præcepisset, quod hi et Frontin. IV. 7, 32. adversus solos equites Pompeii præceptum dicunt. In his autem credibile est, ut alias, ita tum quoque fuisse nobilissimos et præcipuos quosque, et e Romanis, et e regum ac dynastarum auxiliis; qui quum vulneribus ac præliis non valde adsueti essent, formaque et ætate florerent, ut scribit Plutarchus, non tam absurdum est existimare, iis hac forma pugnandi metum deformitatis injectum fuisse.

Parce civibus] Recenset hoc factum etiam Polyænus, lib. 8, 23, 29. et, ut opinor, hæc verba: nam quod ibi φείδεσθαι τῶν πολεμίων legitur, nescio quomodo tolerari possit: cum ea vox nihil habeat, quod persuadere militem ad parcendum possit; at vero efficax est vox 'civium:' putem igitur ibi rescribendum φείδεσθε τῶν πολιτῶν, ut hæc ipsa verba exprimantur: sequentia autem, 'quum ipse sequeretur,' valent, insequeretur, persequeretur: hoc sensu supr. 1, 10. 8. *Freinsh.* Suet. Cæs. LXXV. hoc inter exempla moderationis et clementiæ Cæsaris refert. Appianus autem scribit, eum, quod vereretur, ne Pompeiani ordines instaurarent, præconibus dimissis jussisse parci civibus, et sola auxilia cædi: in quo nulla jactatio est.

§. 51 *Dignitatis*] Ita Pall. o. et ed. nostra vetus. Sic Tac. A. 3, 5. 'Pauci, et, ut ita dixerim, non modo aliorum, sed etiam nostri, superstites sumus.' Argentarius, ap. Sen. Suas. VII. 'Non ille te vivere vult, sed ingenii tui facere superstitem.' *Freinsh.* Sic et Liv. XL. 8. Cic. I. ad Q. Fr. 3. Tac. I. A. 61. et Suet. Tib. LXII. Salmasius hic e Pall. nihil adnotaverat: Gruterus *dignitatis:* sed in Edd. suis retinuit *dignitati*, quod etiam Reg. F, Magl. et Ald. habent, ceteri s. et e. *dignitatis*. Parum interest. Sed credo *s* potius excidisse a fine hujus vocis, quod eadem litera est prima sequentis, quam ei ex hac adglutinatam.

Ut cum majore] In Ryck. in initio horum verborum non legitur *ut*. Videtur *ut* excidisse, et postea bis perperam fuisse inculcatum. Scribend. enim: *Superstes dignitatis suæ vixit, ut, cum majore dedecore per Thessalica Tempe equo fugeret, una navicula Lesbon applicaretur.* Lips. malebat: *ut cum majore dedecore per Thessalica Tempe equo fugeret uno, et una navicula.* Græv. *Ut* post 'vixit' etiam ab Edd. B. S. et P. abest: hoc ultima syllaba vocis præcedentis videtur absorpsisse. Deinde libri nonnihil variant. Flor. *et una*, ut volebat Lips. ceteri, etiam Vineti, *ut una*, et Reg. Q, et Fran. præterea *applicaret*. Si *ut* retineatur ante 'una,' ut in plerisque s. et Edd. V. et J. nulla est ratio, cur non etiam poni debeat ante 'pulsus,' ubi et Heinsius id adscripserat; aut, si ibi locum habere non potest, cur ante 'una' relinquatur. Sed fortassis scripsit Florus *applicaret: ut*, et ex eo deinde factum est *applicaretur:* quamquam etiam conjici potest *applicaretur pulsus: ut Syedris.* Amstelodamenses hunc locum ediderunt ex sententia Grævii. Mihi non visum fuit discedendum a libris scriptis, vetustissimisque, et Gruteri ac Freinshemii Editionibus.

Ut una navicula] Pal. alter, *cum una navicula:* sed nihil necesse illud *cum*

addere, quod facile potest abesse. Plutarchus, de ead. re, *ἐπὶ ναῦς μιᾶς καὶ ἀλλοτρίας*. *Salm.*

Pulsus Hedris in deserto Ciliciæ scopulo] Hic scopulus fuit omnium eruditorum, qui ad Annæum emendandum accesserunt. Quis enim non conatus est aliquid elicere ex hac veteri scriptura, pro qua nescio quæ monstra vetustiores critici nobis obtruserant? et tamen nemo hactenus fecit quod voluit. Videant vero quid nos profecerimus. Libri, quos nobis videre licuit, habent, *Hedris*. Sic et Vinetiani. Emendandum contendo: *pulsus Syedris deserto Ciliciæ scopulo*: levi mutatione. Primum *s* mutuati sumus ex fine præcedentis vocis. Deinde aspirationem mutavimus in *y*, quæ in illam temere degeneraverat. *Syedris* igitur vera lectio. 'Syedra' Ptolemæus inter *παραλίας* Ciliciæ recenset, Stephanus noster *πόλιν Ἰσαυρίας* vocat. Isauria autem et Trachea Cilicia sæpius confunduntur. Lucanus, de ead. fuga Pompeii loquens, lib. VIII. 'Ad profugum collecta ducem, parvisque Synedris.' Multos vidimus scriptos codices, in quibus eam lectionem reperimus. Correctores, brutum genus, *Celendris* reposuerunt, pro *Synedris*. Aptissime vero. Quorum stuporem quibus verbis possum satis castigare? *Celendris*, *Celendridos*, vel *Celenderis*, ut ap. alios legitur, urbs Ciliciæ, sed minime *παραλίας*. At illi, Κέλενδρα, Κελένδρων, dici putaverunt, cum sit Κελενδρίς. Quid multis argutamur? In Lucano legend. *Syedris*. Ita una eademque manu insignem maculam sustulimus ex duobus optimis auctoribus. *Idem.* *Hedris*] Revocandam putavi lectionem primæ editionis, confirmatam et nostris et Mss. Vineti: etsi non me expedio illo *Hedris*: quod et in Pal 1. ac 3. nam 2. *Hedris*: pro eo cupiebat Vinetus, *Synedris*. Salmasius noster, littera minus, *Syedris*; neuter male. *Grut.* Salmasii lectionem veram puto, quam et ipse firmat latius in Solinum p. 771. c. Porro etiam pro istis *applicaretur pulsus*, rescribo, *applicaret; pulsus*, nisi quod illud *pulsus* in superiorem potius lineam rejiciendum videtur: *applicare* dictum pro, appellere, sicut ap. Justin. 2, 4, 21. et 2, 12, 2. ceterum dictio *ut* repetenda est, ut appareat ex toto contextu. *Freinsh.* Insignem hujus perditissimi loci emendationem debemus ingenio maximi Salmasii, quam stabilit Ryck. cod. in quo scribitur, *pulsus Synedris*, uti ap. Lucan. lib. VIII. quoque scribi in Mss. 'Ad profugum collecta ducem, parvisque Synedris,' idem Salmasius notavit: in antiquis edd. Flori legitur *pulsus Hedris*, in aliis *pulsus Larissa*. Mox ex optimo cod. restituit Salmasius *in Pelusio littore*. Vide quam nec hic longe ab illo recedat Ryck. in quo scribitur *in pulso littore*. Græv. *Syedris* in Magl. fuisse credi potest Tollio, quoniam is e Flor. et Berol. adnotarat *Hedris*, quod etiam in Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et v. e. est. Voss. 3. *Edris*. E Regg. nihil ad Ed. Grævii, quæ habet *Syedris*, adnotatum erat. Emendationem Salmasii auctoritate nummorum vett. in quibus est ΣΥΕΔΡΕΩΝ, confirmat Holsten. ad Steph. in Σύεδρα: quo minus dubitavi cum Grævio et Amst. recipere *Syedris*. In Strab. XIV. 669. est Συδρὴ, pro quo Salmas. ad Solin. p. 542. itidem scribit Σύεδρα. A vett. edd., quas dixi habere *fugeret pulsus*, etiam abest nomen loci post 'pulsus,' excepta B. quæ habet *pulsus Hearis*. Idem est in Junt. Recentiores quædam pro *Hedris* exhibent *Larissa*, et cum edd. B. et J. distinctionem mediam ante 'pulsus' ponunt, quæ in aliis vett. post hanc vocem est: quod præfero. Nam Pompeius nec Larissa nec Syedris pulsus est. Vid. Lucan. VII. 712. seqq. et VIII. 455. 'Pulsus' ergo hic accipio pro, victus, fugatus, ut in eo, quod Pompeius Sye-

dris de se dicit ap. Lucan. VIII. 271. 'Me pulsum.'

§. 52 *Pelusiaco litore*] *Pelusio litore*, in optimo libro. *Pelusium litus*, Πηλουσία ἀκτή. Nam Πηλούσιος, et Πηλουσιακὸς, sunt ἐθνικά. *Salm.* *Pelusio*] Est a tribus Pall. prius publicati, *Pelusiaco*, quod eodem redit: nisi videretur redonanda scriptori cuique scriptura sua germana. *Grut.* Sic etiam habebant Mss. Vineti, et q. editiones. *Freinsh.*

Spadonum] Qui potentes eo in regno plerumque: tangit Seneca de Benef. 5, 16. fine capitis. Idque ex moribus Persarum, de quibus Curt. 3, 3, 24. 'Spadonumque grex, haud sane illis gentibus vilis.' *Freinsh.*

Septimii] Hic est 'L. Septimius' ap. Cæs. Civ. 3, 104. et Dion. lib. 42. *Vinetus.* Adde Cic. Fam. 8, 8, 12. *Freinsh.*

§. 53 *Incendii cineres*] Eodem simili de incendio utitur supr. 3, 5, 14. *Freinsh.* Add. II. 15. 15. et III. 21. 9. Salmasius e suis adnotarat *atquin*, et *recaluerunt*. Sic etiam libri Vineti, et plerique alii, cum v. e.

§. 54 *Sine partibus*] Partes enim proprie dicuntur, unius reip., in factiones scissæ, cives; exteri, hostes: quemadmodum antiqui vocabant peregrinos omnes, auctore Festo. *Freinsh.*

§. 55 *Summum civilis belli scelus*] Pompeii necem. *Idem.* 'Medius' sæpe pro eo, qui intervenit, et conciliat. Vid. Juret. ad Symmach. IV. Ep. 51. Schulting. ad Sen. I. Controv. Gron. Obs. Eccles. XIII. et quos laudat Drakenb. ad Sil. XVI. 222.

Tanti viri] Ita v. e. Reliquæ hactenus, *clarissimi viri;* prorsus præter scripturam Pall. in quibus et visitur altera. *Grut.* Naz. Ryck. Voss. et Edd. vett. excepta prima, *clarissimi:* credo glossam esse. Mox Voss. 2. Edd. S. P. et J. male *effusa.* Vid. Heins. ad Val. Fl. I. 762. et ad Sil. VI. 572.

§. 56 *Aderat puellæ forma*] In qua quantum patrocinii sit, expressit Petronius his verbis: 'Jam Giton mirabili forma exarmaverat nautas, coeperatque etiam sine voce sævientes rogare.' Add. Tac. 12, 51, 6. *Freinsh.* P. Syrus ap. Rupert. 'Formosa facies muta commendatio est.' Lucan. X. 105. de Cleopatra: 'Vultus adest precibus, faciesque incesta perorat.' De translata significatione verbi 'adesse' Freinsh. in Ind. Cur autem Cæsar putaverit cognitionem causæ inter Regem et Cleopatram ad se pertinere, ipse exponit III. B. C. 107.

Injuriam; odium] Videtur excidisse particula *tum*, sive *jam*, aut quæ similis: dicit enim, Cleopatræ patrocinio fuisse formam, injuriam, tum odium regis. Ad injuriam quod attinet, eam miserationem, et inde favorem, conciliare, notat etiam Noster, inf. 4, 4, 4. 'Augustum ætate et injuria favorabilem.' Sic ap. Tac. 3, 75, 5. 'Labeoni commendatio ex injuria.' Add. Vell. 2, 84, 2. *Freinsh.* 'Aristoteν' h. l. vix ferri potest. Perizonius varias conjecturas adscripserat: primum, pro *et* *quæ* fort. legend. *sed* *quæ*, vel delend. *et*: deinde, *et* forte loco motum, et ante 'odium' ponendum esse; idque sibi verisimilius videri. Ego locum ita nondum sanatum puto, quod non intelligo quid sit, 'forma duplicatur injuria.' Nec verba, 'quæ duplicaretur,' referenda videntur ad præcedens 'forma,' sed ad sequens 'injuriam,' hac sententia: Agebat causam Cleopatræ illius forma; agebat etiam injuria, quæ eo ipso gravior videbatur, quod talis passa erat injuriam: quasi scil. minus gravis sit injuria, quæ deformi infertur, quam quæ formosæ. Sed sic quoque oratio salebrosa est, et nominativus, injuria, dure suppletur. Ed. Sab. *passa videbatur injuria.* G. Vossius ad verba 'quæ duplicaretur' adnotaverat: Scil. causa: quod nihilo magis placet. 'Talis' est, tam pulchra, tam insigni forma, ut sæpe

de iis, qui aliqua re excellunt, et clari sunt. Vid. Burm. ad Petron. LXI.

§. 57 *Partium fato dederat*] Qui non amicitia erga Cæsarem ductus Pompeium occiderat, sed quia Pompeius ejusque partes infelices fuerant. Sic *dare* Tac. I. A. 10. 'Cassii et Brutorum exitus paternis inimicitiis datos.' Vell. II. 7. 'Visa ultio privato odio magis, quam publicæ vindictæ data.' Celsus hanc sententiam ita expressit: 'Simul illud intelligens [Cæsar,] cæde illa non sibi Regem gratificari voluisse, sed fortunæ, in se idem, si sors tulisset, ausurum.' Et Lucan. IX. 1061. in Oratione Cæsaris ad ministros Regis, caput sibi Pompeii offerentes: 'Nec fallere vos me Credite victorem: nobis quoque tale paratum Litoris hospitium: ne sic mea colla gerantur Thessaliæ fortuna facit.' Non video autem, cur Florus dicat 'si expedisset,' pro, si potuisset, vel, si fors ita tulisset, ut Cæsar victus ad ipsum confugisset: nam etiam magis expediebat Regi Cæsarem interficere, quam Pompeium.

§. 58 *Obsessus in regia*] Casum hunc, totumque istud bellum, luculenter descripsit Cæsar, fine B. C. et Hirtius, sive quis alius auctor est B. Alexand. *Freinsh.*

§. 59 *Incendio*] Quo conflagravit instructissima Lagidarum bibliotheca. Sed huc necessitas adegerat: alias haud dubie pepercisset, sicut 'Demetrius rex propter Jalysum, Protogenis ne cremaret tabulas, cum ab ea parte sola posset Rhodum capere, non incendit: parcentemque picturæ fugit occasio victoriæ.' Plinius, 35, 10. *Idem.*

In peninsulam Pharon] Al. *in insulam Pharon.* Græv. Hoc nusquam inveni. Naz. libri Vinet. Ryck. Fran. Voss. 1. 2. et Ed. B. *in pene insulam.* Duisb. et v. ed. *in peni insulam.* Pal. pr. *impune insulam.* Junt. *in pene insulam.* Voss. 3. *pene in insulam.* Probum est *in pene insulam.* Vid. supr. III. 6. 11.

Inde depulsus in maria] Pal. alter, *delapsus in maria:* non tam recte. *Salm.* Alter Pal. *delapsus*, nihilo deterius. *Freinsh.* Ego cum Salmasio sentio.

Relicto] Sic quoque Dio et Appianus. Contra Suet. Cæs. LXIV. scribit paludamentum mordicus traxisse, ne spolio potiretur hostis. Vid. ibi Torrent.

§. 60 *Tandem*] Tres Pall. volunt legamus *Tum.* Grut. In v. nostra est, *Tamen.* Freinsh. *Tum* etiam Ryck. Toll. Duisb. Voss. Ed. V. et J. *Tunc* Fran. *Tamen* Edd. B. S. P. et A. in Ed. Vinet. et Plant. est *Tandem.* Hæc sæpe confunduntur e compendio scripturæ.

Debellata perfida gente] Restitue veterem lect. *de imbelli ac perfida gente justa generi manibus dedit.* Excusam, quam vulgo vetustiorem, sed falso, crediderunt, recentes tantum, et deterioris notæ, codd. exhibebant. In optimo libro legitur: *dein belli ac perfida gente*, manifestis veræ lectionis vestigiis. *Salm.* *Debellata perfida gente*] Admisi lectionem v. e. nec non membranarum Vineti: publicabatur passim, *de imbelli et perfida gente;* non male, nisi obstarent Mss. etiam Pall. quorum etsi duo tuentur prius, primus tamen, qui et melior, adhæret lectioni secundæ: ita sequatur quisque, quod libet. *Grut.* *De imbelli ac perfida gente*] Sic Ryckian. ut et ex Naz. vestigiis legendum vere censuit Salmasius, cujus sententia non fuit repudianda. Quin et Vinetus ex suis libris olim sic edidit. Male ex deterioribus codicibus pro his substituit Gruterus: *debellata perfida gente.* Græv. Vinetus quidem ita edidit e vett. edd. quæ, præter primam, omnes id habent: sed scribit in libris suis alteram lectionem fuisse, cum quibus consentiunt Reg. Q, Toll. Duisb. Voss. 1. 2. et Fran.

Justa] In Flor. et Voss. 2. addita erat glossa, *de imbelli ac p. g. justa generi manibus piacula dedit.*

Theodotus magister] *Magistrum* vocat quem Plutarchus ἐπὶ μισθῷ ῥητορικῶν λόγων διδάσκαλον ἀνειλημμένον. *Salm.* Ptolemæi pueri præceptor, Appian. Civ. lib. II. p. 480. fuit autem Samius, arte rhetor. Idem et Plut. Pomp. cap. 127. Hunc postea Brutus cruci affixit. Idem, ib. cap. 133. et in Bruto, cap. 48. sive Cassius, volente Appiano, p. 484. De notione verbi 'magister,' in Ind. *Freinsh.*

Ne virilia quidem portenta] 'Ambigui mares' vocantur eunuchi Claudiano, in Eutrop. 1. 462. *Idem.* Vid. Quintil. v. Inst. Orat. 12. Ryck. Duisb. Fran. et pleræque edd. vett. *Photinus.* Est obvius error in libris Latinis. Vid. cl. Oudendorp. ad Lucan. VIII. 483. et alia de eo ad x. 517.

Diversa per mare et terras fuga et morte] Est a vet. ed. nam vulg. *diversi per mare transfugio et morte; &c.* Lipsius, dicto cap. emendabat e libro calamo descripto, *divisa per mare et terras fuga, &c.* bene: *diversa* tamen restabat quoque in Mss. Vineti, nec non in o. Pall. *Grut.*

Regis] 'Civili bello Pontino periisse' ait L. Ampel. Patet leg. *Pompeiano.* Freinsh.

In aureæ loricæ honore] Capitolinus, in Maximino juniore, cap. 3. 'Usus est aurea lorica, exemplo Ptolemæorum.' *Vinet.* Freinsh. in Ind. 'honorem' recte exponit, decus, ornamentum. Ita non raro Poëtæ. Vid. Torrent. ad Horat. Epod. XI. 9. et Interpp. Virg. in II. G. 404.

§. 61 *In Asia*] Hanc historiam scribunt Suet. Cæs. cap. 35. Plut. Cæs. cap. 78. Late Commentarius de B. Alexandrino. Eutrop. lib. 6. cap. ult. Epit. Liv. 113. Meminit Plinius, 25, 4. et 32, 12. Appian. Civ. lib. 2. pag. 484. Frontinus, 2, 2, 3. docet quo astu a Cæsare victus sit. *Camers.* Liv. XXIV. 35. 'Urbes, quæ in motu rerum ad Carthaginienses defecerant.'

Quasi de industria, &c.] Similis observatio in Justin. II, 15, 2. *Freinsh.*

§. 62 *Magis discordiæ nostræ fiducia*] Hoc vult Suetonius, Cæs. 35. 5. cum inducit Pharnacem, 'occasione temporum bellantem.' Vid. supr. 3, 5, 4. Sic legend. in Hirtio, de B. Alex. c. XXXIV. Vide Tac. 4, 24, 1. et Germ. 37, 9. *Idem.*

§. 63 *Uno, et, ut sic dixerim, non toto prælio*] Simile supr. 2, 7, 11. 'Uno, ac ne hoc quidem justo prælio.' *Idem.* Verba 'non toto prælio' ita accipi possent: Tantum partem exercitus Cæsaris pugnasse; nisi Scriptor B. Alex. LXXIV. proderet, utrumque cornu et mediam aciem Cæsaris pugnasse. Anna ea refert ad brevitatem pugnæ, ut quæ tantum quatuor horas duraverit. Hoc sumsit e Suet. Cæs. XXXV. 'Pharnacem intra quintum, quam adfuerat, diem, quatuor, quibus in conspectum venerat, horis, una profligavit acie.' Sed horum verborum sententia non est prælium quatuor horas durasse. Florum tamen celeritatem victoriæ voluisse indicare verbis 'non toto prælio,' liquet ex iis quæ addit de fulmine. Et celerem victoriam fuisse intelligi potest e Dione et Appiano.

More fulminis] Eadem comparatio de Alexandro ap. Himerium Sophistam, de reducendo Æschine: 'Hostes confecit instar fulminis et tonitrus, quod sæpe, antequam expectetur, præcedit:' et de Juliano, ap. Marcellin. 17, 17. 'Subito cunctos aggressus, tamquam fulminis turbo perculsit.' *Freinsh.* In sequentibus elegantem ἐπιτροχασμὸν esse, quo eadem verborum celeritate res percurritur, qua gesta est, adnotat Rupertus: ap. quem vid. plura hujusmodi, nec non ap. Barth. ad Claud. de B.

Gild. 12. et Voss. v. Inst. Orat. 2. 1. et 8. 5.

Ante victum hostem esse, quam visum] Suetonius, Cæs. 37, 4. ita rem narrat: 'Pontico triumpho inter pompæ fercula trium verborum prætulit titulum, VENI, VIDI, VICI, non acta belli significantem, sicut ceteris, sed celeriter confecti notam.' Plut. in Vita, cap. 73. ad Amintium quendam amicum tria ista verba scripsisse. Appianus Civ. lib. 2. p. 485. simplicius; in urbem eum scripsisse. Vide et Dion. lib. 42. p. 224. Suetonio tamen magis crediderim. Errat Vir doctus ad Vell. dum scribit: 'Seneca pater imitatione Tusci hæc tria protulisse significat:' cum ibi (locus est Suasor. 1. 2. in fin.) Tuscum irrideat Seneca, quod accommodet Xerxi, quæ 'multos post' [Xerxem nempe, non Tuscum] 'annos Divus Julius victo Pharnace dixerit.' Nam Tuscus ille diu post Cæsarem vixit. Scaurus enim, quem majestatis reum fecisse ibi dicitur, extinctus est A. U. C. 787. circiter 80. annis a morte Cæsaris. Imitatur hoc Sidonius, Carm. 5, 266. de suo Principe: 'Maximus isse est, Non pugnasse, labor; terimus cur tempora verbis? Pervenit et vincit.' Et fortassis ipse Florus, supr. 2. 7, 11. 'Introisse victoria fuit.' Pertinet huc (potius quam ad fulgorem oculorum, de quo alias exponitur) illud militum Rom. ap. Tac. 3, 45, 3. 'Viderent modo adversos, et aspicerentur: id satis ad victoriam.' Simile huic exemplum est supr. 2, 2, 6. *Freinsh.* Celsus refert verba Cæsaris, 'Veni, vidi, vici.' Deinde addit: 'Alii dicunt, dixisse eum: Veni, et ante hostem, quam viderem, vici.' Hæc descripsit e Floro, qui solus ita prodidit.

§. 64 *In Africa*] Bellum in Africa contra cives a Cæsare gestum scribunt Hirtius, Singulari Commentario, Liv. Epit. 113, et 114. Plut. Cæs. c. 74. &c. et Caton. min. c. 82. &c. Copiose Appianus, lib. 2. Civ. *Cam.*

Reliquias] Quemadmodum reliquiæ naufragiorum æstu maris in litora expelluntur, sic impetus furoris ejecerat et expulerat reliquias partium victarum in Africam. Metaphora a naufragiis, quorum reliquiæ fluctibus 'expelli' dicuntur. Gaius l. 5. D. de Incend. Ruin. Naufr. 'Jacentem rem ex naufragio, quæ fluctibus expulsa sit.' Cicer. pro Sext. III. translate: 'Fluctibus Reip. expulsum, in alienis terris jacentem.' 'Furorem' tribui his, qui bella civilia excitant, iisque inter se committuntur, est supr. III. 12. 7. 'Æstus' quoque de vehementi impetu et adfectu animi sæpe dicitur, ut 'Æstus curarum,' et 'irarum' in Virg. aliisque. Sed tamen aliquanto tumidior videtur hæc metaphora.

§. 65 *Sparsæ magis, quam oppressæ, vires erant*] Hæc itidem ex Lucano, 8, 273. 'Sparsit potius Pharsalia nostras, Quam subvertit, opes.' Ideoque duci sollicite curandum, ut victis semel hostibus acriter instet, nec vires eorum denuo coalescere patiatur. Sic Cæsar, harum artium prudentissimus, ap. App. Civ. lib. 2. p. 478. 'Discurrendo per exercitum supplex orabat, ne gravarentur tantum laboris insuper impendere, dum castra Pompeii capiant: docens, si patiantur denuo coire hostiles copias, unius tantum diei fore victoriam.' Et hoc est 'scire victoria uti;' quod ignoratum aut neglectum Annibali, Carthaginem perdidit. *Freinsh.*

§. 66 *Auxerat*] Anna: 'Clades Pompeii effecerat, ut se arctius sacramento obstringerent, ad bellum contra Cæsarem gerendum.' Melius Ryck. 'obfirmatiores eos fecerat ad bellum.' Nam hoc dicit Florus: Eos clade et nece Pompeii ita exacerbatos fuisse, ut ad eam vindicandam majore ira ac pertinacia bellum gererent, quasi per eam religiosiore quodammodo sacramento adstricti essent. Nam 'sacramentum'

hic translata significatione dicitur. Vid. III. 10. 2.

Mauritaniæ] Salmasius in exemplari suo adnotarat *Mauretaniæ;* sed sine indicio libri, in quo ita scriptum invenerat. Ea scriptura est in Inscriptionibus et Nummis vett. et quibusdam libris Pomponii Melæ I. 5. quam et vetustiorem esse altera censet Pierius ad Virg. IV. Æn. 206. Add. Ryck. ad Tac. I. H. 11. Editiones vett. quæ primam proxime sequutæ sunt, *Mauritanius* et *Mauritanus:* ut 'Rex Ægyptius,' 'Cyprius,' 'Pergamenus,' ap. alios.

§. 66 *Amplior eoque acrior*] Hoc esset, major eoque major, pulcherrimo loquendi modo, et proxime ad Auctoris genium: si tamen, ut hoc etiam addam, aliquis Latinorum *amplum impetum* dixit, aut dicere potuit. Dubium mihi non est, quin post illud 'amplior' aliquid exciderit, cujus sensum certe reponere promptum sit: est autem hic; *amplior hic hostium exercitus; eoque acrior, &c.* nam hoc clamant sequentia: 'post Pompeium crevisse bellum.' Aliter ista comparatio inter Pharsaliam et Thapson non constat. *Freinsh.* Ryck. *nisi quod amplior ea acriorque Cæsarianorum impetus fuit:* inepte alii *eoque acrior*, quod est, ideoque acrior. Si res mei esset arbitrii *amplior* delerem. Quid enim est *amplus impetus?* quis sic loquitur? aut forte legendum: *nisi quod ardentior eo, acriorque Cæsarianorum impetus fuit:* eo scil. impetu, quo ap. Pharsalum fuerunt usi. Superius de Pharsalica pugna: 'Nunquam acrior neque alacrior Cæsaris exercitus fuit.' *Græv.* Mihi probabilis videtur sententia Freinshemii, quam etiam Anna sequitur. Amstelodamenses expresserunt scripturam Cod. Ryckiani. Sed ea difficultatem non tollit. Is. Vossius pro *impetus* e Ms. in quo, ut dicit, est *impos*, legit *impes.* Non probo. Vid. ad II. 4. 1. et IV. 12. 54. Paullo post Berol. Duisb. et v. e. *indignantibus.* Ita sæpe Justinus. Vid. quæ ibi adnotantur ad II. 3. 16.

Sua sponte signa cecinerunt] 'Dubitante Cæsare, atque militum studio cupiditatique resistente, sibique eruptione pugnari non placere clamitante, et etiam atque etiam aciem sustentante, subito dextro cornu, injussu Cæsaris, tubicen a militibus coactus canere cœpit.' Ita Hirtius, de Bel. Afr. cap. 82. *Freinsh.*

§. 67 *Strages a Juba cœpit*] Rectius Ryck. *Strages in Juba cœpit.* Mox egregie N. Heinsius, *Ejus elephanti bellorum rudes, et nuperi a silva.* Male omnes libri: *Ejus elephanti bellorum rudes, et nuper a silva.* Non longe post idem malebat: *statim et exercitus in fugam agi.* Vidit et Lipsius hiulcam esse orationem, qui legendum censebat: *statim exercitus in fugam datus:* et in verbis *consternati subito clangore,* quæ præcedunt, aliquid quoque desiderari: hinc rescribebat: *consternati subito clangore tubarum.* Sed N. Heins. conjiciebat: *Consternari subito clangore, statim exercitus in fugam agi.* In Ryck. habetur: *statim et in fugam exercitus.* Dein probo Salmasii correctionem: *nec duces fortius, quam ut fugerent.* Græv. Puto retineri posse *nuper a silva*, pro, nuper adhuc silvestres, ut 'Turnus ab Aricia' pro Aricinus, et alia hujusmodi ap. cl. Burm. ad Petron. XXXVIII. Vel per ellipsin: Qui nuper a silva venerant et mansuefacti erant. Nec necessarium videtur supplementum τοῦ agi post verba 'in fugam.' Nam non inusitata est Floro ista brevitas sermonis. Vid. ad III. 6, 12. Perizonius adscripserat e Terent. Eun. V. 2. 5. 'Ego me in pedes.' Sic Petron. XXXVIII. 'Ubi semel res inclinata est, amici de medio.'

Et duces fortius, quam ut fugerent] Manifesto ponenda negatio, et legendum: *nec duces fortius, quam ut fugerent.* Quod ex seqq. ita liquido pa-

tet, ut valde mirum putem, tam multos hunc locum legisse, nec aliter intellexisse. Neminem tamen culpo, sed quid sentiam, dico. *Salm.* *Et duces fortius, quam ut effugerent*] Ita quidem Naz. et Pal. sec. nec non ed. nostra vetus: et possit explicari: Fugisse quidem, sed non ut cuperent effugere, verum ut suo arbitratu morerentur: res tamen ipsa, præcedentiumque et seqq. verborum sensus movet, ut amplectar Salmasii correctionem, qui pro vulgata lectione, *et duces fortius, quam ut fugerent*, reponit, *nec duces fortius, quam ut fugerent*; nam hoc dicit Florus: Et exercitum fugisse, et vero duces ipsos; hos autem fugæ fœditatem emendasse decoro exitu: quorsum enim aliàs illa particula *tamen*; 'non inconspicua tamen morte omnium?' Illa particula *nec* in *et* corrupta legitur etiam in Arnobii scriptis, lib. 3. p. 133. 'Et audetis adscribere caussam nobis offensionis Deorum: cum, si judicatio fiat, certissima in vobis reperiatur hæc esse, et in contumelia, quam opinamini, stare.' Sensus enim inibi vult *nec in contumelia, &c.* Freinsh. *Effugerent* etiam Ryck. Magl. Daisb. Fran. Voss. et a. e. v. *Nec duces* Perizonius et Anna quoque probabant. Et ita citat Periz. ad Sanct. Min. IV. 5. 11. ubi multa exempla ellipseos in hoc genere loquendi congessit. *Et* corruptum esse viderunt omnes: nec tamen quisquam ante Amst. in contextum recepit *nec*.

§. 68 *Jam Scipio nave fugiebat*] Lego *Nam*, ut cohæreat præcedentibus, et reliquis etiam, Jubæ, Petreio, Catoni, possit applicari: respondet enim præcedenti propositioni 'non inconspicua tamen morte omnium:' cujus partes hic exsequitur. *Freinsh.* *Nam* etiam Perizonius præferebat. Videtur retineri posse *Jam*. Vid. Procem. lib. I. n. 2. Verba 'adsequutis eum hostibus' indicant Florum existimasse, classem Cæsaris Scipionem fugientem persequutum fuisse. Sed Scriptor B. Afr. XXVI. Seneca, et Val. M. tradunt, eum in Hispaniam fugientem vento adverso in Africam relatum ibi in classem hostium incidisse.

Bene se habet Imperator] De hujus Scipionis interitu, præter alios, lege Val. M. 3, 2, 13. et Sen. Epist. 24. copiose. Appian. Civ. lib. 2. p. 490. et 491. *Camers.* Senecæ patris locum, quia vulgo corruptus est, adscribam: est autem Suas. 6. 'Scipio, cum gladium ponere jussus esset; dicitur abdidisse in se: [optimam correctionem, nescio unde, depromit Aurelianus, ad Tac. p. 473. m. 1.] quærentibus, qui in navem transierant, militibus imperatorem; Imperator, inquit, bene se habet.' Tollamus eadem opera leve mendum, ex auctore non gravi, nec inutili tamen. Chronicon Adonis, sub anno 4784. 'Scipio, qui [sic scribo, vulgo male *in*] navim, qua ad Hispanias fugeret, conscendens, vento coactus in Africam redierat; semet ipsum jugulavit.' Verum autem est scribend. in eo Chronico: *Scipio in navi, qua ad Hispanias fugere contendens, vento coactus, in Africam redierat, semet ipse jugulavit.* Nam sic Orosius, 6, 16. unde ista ad verbum exscripta. *Freinsh.* Tollius legit, *ubi esset Imperator?* et mox, *Bene habet.* Malim utroque loco legere *Imperator*, ut in Sen. et Val. M. *Se*, quod est ap. eosdem, et in omnibus libris Flori, cur tolli debeat, non video.

§. 69 *In regiam*] Rubenius, Elect. 1, 10. corrigit, *in regnum*: optime; nam bellum in provincia gestum erat. Illud tamen retinet etiam L. Ampelius. *Freinsh.* Rubenii conjecturam confirmant, quæ leguntur in Scriptore B. Afr. XCI. et XCIV. Jubam Zama et aliis urbibus regni sui exclusum; et in Dione XLIII. 217. eum a nemine receptum fuisse. Sed tamen videtur designari debuisse certus

aliquis locus, in quo hæc gesta fuerint. Et potuit Florus hic quoque, ut sæpe alibi, a narratione aliorum abire; vel e 'villa,' in quam eum se cum Petreio paucisque equitibus contulisse scribit Scriptor B. Afr. 'regiam' facere, quod id aliquanto τραγικώτερον erat.

Magnifice epulatus] Diximus supr. 2, 18, 12. *Freinsh.*

Super mensas et pocula] Veteres, *superque mensas et pocula.* Salm. Ryck. *magnifice epulatus est. Postero die.* Idem cum aliis vett. *superque mensas et pocula.* Non frustra hæc copula in omnibus codd. vetustioribus hic reperitur. Nimirum totus locus sic distinguendus et scribendus est: *Juba cum se recepisset in regiam, magnifice epulatus est postero die cum Petreio fugæ comite, superque mensas et pocula interficiendum se ei præbuit.* Vides illud *superque*, quod in omnibus libris antiquis conspicitur, requirere in præcedd. *est*, quod in plerisque intercidit, et pravam interpunctionem nebulas huic loco offudisse. *Grav. Est* etiam habet Pal. pr. *superque*, excepto Voss. 3. o. s. et edd. vett. Recte Grævius. Amstelodamenses etiam receperant *est*, et *superque;* sed corruperant sententiam distinctione maxima posita ante 'postero.' *Se* quod iidem ediderunt pro *sese* est in Ryck. Flor. Magl. Duisb. Fran. et o. e. v.

Ille et regi suffecit et sibi] Consentit Livii Epit. 114. 'Petreius Jubam seque interemit.' Aliter Dio, lib. 43. p. 245. Appianus, Civ. lib. 2. p. 490. quorum consensum cum Seneca, de Provid. 2, 15. qui 'alterum alterius manu cæsum ait,' notavit ibi Lipsius. Hirtius, de Bel. Afr. cap. 94. 'Firmior imbecilliorem Juba Petreium (sive potius, ut Rubenius, Elect. 1, 10. corrigit, *Jubam Petreius*) facile ferro consumsit: deinde ipse cum conaretur gladio transjicere pectus, nec posset, precibus a servo suo impetravit, ut se interficeret, idque obtinuit.' Orosius, 6, 16. et modo citatum Chronicon Adonis: 'Juba percussori jugulum pretio dato præbuit: Petreius eodem gladio se perfodit:' quem idem Rubenius egregie emendat, *jugulum Petreio præbuit.* Quæ eadem verba sunt etiam in Hist. Misc. 6, 39. *Fr.* Add. Davies. ad Script. B. Afr. XCIV. Perizon. hic adnotaverat loca Plinii e Paneg. LXXVII. 'Quis adeo expetitis honoribus aut deservit, aut sufficit?' et LXXX. 'Fungeris enim sufficisque mandanti.' Sæpe veteres ita utuntur hoc verbo. Suet. Tib. XXV. 'Quando universæ (Reipubl.) sufficere nemo solus posset.' Tac. XIV. A. 55. 'Tibi valida ætas, rebusque et fructui rerum sufficiens.'

§. 70 *Bagradam*] Ryck. Pal. pr. et quidam olim impressi *Bragadam.* Vid. II. 2, 20.

Mortem etiam lætus accivit] De interitu Catonis, præter supra dictos, lege Gell. 15, 18. Lactant. 3, 18. Plura Augustin. 1, 23. Civ. Val. M. 3, 2, 14. Cicero Off. 1, 31. et Tusc. Q. 1, 30. et alibi sæpe. Catonem egregie extollit Lucanus, 9, 601. Horat. 2, 1, 24. Liv. lib. 114. Plura Hirtius, de Bel. Afr. cap. 88. *Camera.* Adde Appian. Civ. lib. 2. p. 490. et 491. et Plut. in Vita, cap. 89. &c. Sæpissime meminit ejus facti cum eximiis elogiis Seneca. Extant et quædam epigrammata non inerudita, in Catalectis veterum Poëtarum Scaligeriis. *Freinsh.* Mela III, 7. de Indis quibusdam: 'Non exspectant [mortem;] sed ingerendo semet ignibus læti et cum gloria arcessunt.'

§. 71 *In nocte lecto ad lucernam Platonis libro*] N. Heins. *in noctem lecto ad lucernam Platonis libro.* Mox Ryck. *qui immortalitatem animæ docuit, quievit.* Editi, *paullulum quievit.* Græv. *Noctem* etiam Perizonius præferebat. Hoc non male convenit cum historia: nam Plutarchus scribit, Catonem post cœnam et compotationem cubiculum ingressum bis Phædonem Pla-

tonis perlegisse. Itaque necesse fuit produci lectionem in multam noctem. Alioqui non inusitatum est nominibus temporis in ablativo positis præpositionem 'in' addi. Vid. supr. I. 1. 15. et Sanct. Min. IV. 6. Et sic quoque Florum puto dicere *in nocte*, pro, nocte; quia paullo post scribit Catonem se circa 'primam vigiliam' percussisse. 'Ab amplexu dimittere' etiam Suet. dicit Oth. X. et 'e complexu' Cic. I. ad Q. Fr. 3. Elegantiam loquutionis 'ad lucernam' ostendit cl. Burm. ad Petron. CIII.

Primam vigiliam] Plutarchus definit tempus, quo aviculæ jam cantillare incipiebant. Id est, primum diluculum, vel quarta vigilia; certe propius quartæ vigiliæ, quam primæ. Dio XLIII. 218. 'media nocte' dicit. Sed ne hæc quidem 'prima vigilia' est. Vid. Lips. V. de Milit. Rom. 9. 'Semel iterumque' videtur dicere pro, aliquoties, numero non definito, ut plerumque sumitur. Dio, Plut. et Appian. tantum unam plagam memorant.

§. 72 *Violare fomentis*] 'Tam mali exempli esse occidere dominum, quam prohibere' (h. e. utrumque mali exempli esse) ait Stoicus quidam ap. Sen. Epist. 77. Alia in hanc sententiam ap. Sen. patrem, Epit. Controv. 3, 9. cujus principio scribend. 'Ecce herus [non *heres*] jubet, quod tu vetas.' Lex Cornelia vetat misceri venenum, id jussit herus: legis autem major potestas, quam hominis. Ad Flori locum vid. Grut. in notis ad Suet. Domit. cap. 14. *Freinsh.* Quid hic 'fomenta' sint, exponit Freinsh. in Ind. Tac. I. A. 65. 'Non tentoria manipulis, non fomenta sauciis.' Et 69. 'Militibusque, ut quis inops aut saucius, vestem, et fomenta dilargita est.' Sic 'fovere vulnus' Virg. XII. Æn. 420. Add. Heins. ad Ov. I. ex Pont. 3. 88. et IV. 11. 20. Catonem autem 'violatum' fomentis dicit; quasi ea re injuria illi inlata, et libertas ejus violata fuisset, qui quam maxime liber, et sui juris esse volebat.

Sequutaque vis] Si obsequerentur Mss. maluissem, *sequutaque vi*. Grut. Porro hæc ipsa graphice depingit Seneca, de Provident. 2. 16. 'Gladium sacro pectori infigit, viscera spargit, et illam sanctissimam animam, indignamque quæ ferro contaminaretur, manu educit.' *Freinsh.* Heins. quoque in exemplari suo scripserat *vi*, adposito nomine Gruteri. Et sic Cod. Fran. quod præferend. videtur vulgato. 'Vis' pro, magna vis. Liv. XXVI. 21. 'Argenti ærisque fabrefacti vis.' Cic. Somn. Scip. III. 'Quem ubi vidi, equidem vim lacrymarum profudi.' Sic in Epit. Liv. XLVII. et in quibusd. Mss. Liv. XXXI. 22.

§. 73 *Hispania*] Bellum hoc scribunt Plut. Cæs. cap. 79. Appian. Civ. lib. 2. Late Hirtius, Singulari Commentario. Val. M. 7, 6, 5. *Camers.* Naz. Pal. post. Ryck. Voss. 1. et o. e. v. præter primam, *supra Thessaliam fuit*. Reg. Q *Africa superat Thessaliam*. Vid. Ind. in *Supra*. Perizonio suspectum erat *supra*. Nec inelegantior est, eo sublato, oratio. Sed fort. melius est *Africa superarat*, quod eidem in mentem venerat, et aliquantulum confirmatur a Reg. Q.

§. 74 *Plurimumque favoris*] Priusquam vidissem scriptos codd. particulam *que* tollebam, quæ nihil facere videbatur. Sed illi aliter me expedierunt, in quibus legitur: *Plurimum quantum favoris partibus dabat fraternitas ducum*. Omnino recte. Hellenismus, *Plurimum quantum*, Πλεῖστον ὅσον. Sic 'nimium quantum,' 'mirum quantum,' 'immane quantum' et similia ap. alios usurpata. In altero Pal. *Plurimum quidem* legitur: sed standum putamus illis, quæ nobis ἀναντίληπτα videntur. *Salm.* *Plurimum quantum* etiam Magl. Berol. Fran. Voss. Regg. et o. e. v. excepta prima, quæ

cum Dulsb. proxime ad verum *Plurimumq; tum.* Flor. Ryck. et Pal. 1. *Plurimum quidem.* Hoc genus loquendi inlustrarunt, et ap. alios Scriptores quoque depravatum restituerunt multi, quos in Thesauro Fabri nominat Buchnerus. Add. Gronovius ad Gell. I. 8. Lambin. et Torrent. ad Horat. I. Carm. 27. 6.

Et pro uno] Fragmentum, quod Hist. Cæsaris subjicitur: 'Sic pro uno duos substituerat fortuna Pompeios.' *Freinsh.* Fragmentum hoc Jungermannus subjecit Scriptori Bell. Hisp. estque particula decerpta ex eo, quem Celsum vocant.

§. 75 *In ipso ostio Oceani*] Ap. 'Crantiam,' ut legitur in Hist. Dionis, lib. 43. p. 259. sive potius *Carteiam*, ut emendat Nonius, in Hispania, cap. 11. ex Hirtio de B. H. cap. XXXII. Sic etiam puto leg. in Nicolao, ap. Vales. p. 482. Eadem autem verba, quæ hic ap. Florum, fortassis hinc desumpta, leguntur in fragmento, quod Cæsaris historiæ subjicitur. *Freinsh.*

Furorem civium] Puto legend. *furorem civicum.* Salm. *Civicum*] Est a Pal. 1. ac 2. *Grut.* Sic etiam habet nostra vet. editio. *Freinsh. Civicum* etiam Magl. Regg. Voss. 1. 3. et Edd. B. et P. probantque Heins. et Perizon. ad h. l. et Gronov. ad Liv. I. 40. Nec video, cur Amstelodamenses hic recesserint ab Edd. Freinsh. et Grævii.

Castigaret Oceanus] Eadem supr. 3, 10, 17. *Freinsh.*

Utramque classem naufragio cecidit] Ryck. *utrumque classe naufragio cecidit:* forte: *utrumque classis naufragio cecidit.* Utrumque nimirum legatum Cæsaris et Pompeii: sed malim, si per libros liceret, *utraque classis naufragio intercidit:* hoc est, periit, ut in illo vs. ap. Cic. 'Pereant amici, dum una inimici intercidant.' Nam *cædere classem naufragio* insolens est, et a castigato loquentium usu remotum. 'Castigare classem naufragio,' ut superius locutus est, recte et eleganter, sed *cædere classem naufragio* quis ferat? Si cui tamen magis arridet vulgata, eamque locutionem putat Flori ætati et ingenio, acumina sæpe frigida captanti, aut potius ejus cacozeliæ adscribendam, non multum refragabor. *Græv.* Perizonius hic scripserat, duram loquutionem esse, et Ryckius cacozeliam vix ferendam. Etiam tota periodus sequens mihi videtur picta esse de ampulla declamatoria.

§. 76 *Fluctus, procellæ, armamenta, confligerent*] Noster cod. *procellæ, viri, naves, scamenta confligerent:* optime: sic tamen ut *elementa* restituam pro spurca ea *scamentorum* voce. Lipsius, Elector. 2, 19. Similia Nostro, quæ adnectuntur libro Hirtii, de Bel. Afr. *Freinsh.* Non possum assentiri magno Lipsio rescribenti: *viri, naves, elementa confligerent*, cum in suo libro invenisset *scamenta*. Ryck. *armamenta* cum optimis quibusque. Nec vox magis propria potuit a Floro hic adhiberi. Sic enim dicuntur, vela, remi, rudentes, et omne instrumentum nauticum, quod propter tempestatem non minus negotii facessebat, quam procellæ et hostes. Suet. Octav. 'Tempestate in trajectu bis conflictatus, &c. utrobique parte liburnicarum demersa: simulque ejus, in qua vehebatur, fusis armamentis, et gubernaculo diffracto.' Liv. XXXVIII. 'Tradito et naves longas armamentaque earum.' Hinc *exarmata navis* ap. Sen. præf. lib. III. Controv. est, in qua nulla sunt armamenta: navis sine velis, remis, ancoris: 'Cum dixisset Albutius in illo, qui fratrem parricidii damnatum exarmata nave dimisit, imposuit fratrem in culeum ligneum.' *Græv.* Anne sequitur Lipsium, quum τὸ *armamenta*, inquit, nil aliud foret, quam τὸ *naves*. Valde fallitur. Vid. supr. n. 20.

Vergentia in unum hinc Hispaniæ]

Ryck. rotundius: *vergentia hinc in unum Hispaniæ.* Græv. Sic etiam Magi. Præfero alterum.

§. 77 *Quæ miseræ, &c.*] Videntur hæc insita ab alio; extant, 3, 22, 8. quo refer ea quæ scribit ad senatum Pompeius, ap. Sall. H. 3, 2, 11. 'Hispaniam citeriorem, quæ non ab hostibus tenetur, nos, aut Sertorius, ad internecionem vastavimus.' *Freinsh.*

§. 78 *Omnium postrema certaminum Munda*] *Numidia* in quibusd. libris veteri manu correctum est. *Salm.* De hac civitate, et bello ibi a Cæsare gesto, multa Strabo, lib. 3. p. 97. Meminit Lucanus 1, 40. 'Ultima funesta concurrant prælia Munda.' Sil. 3, 400. 'Et Munda Emathios Italis peritura labores.' *Camers.* Lips. emendat: *Omnium postremum certamen Mundæ.* Sic sane Livius scripsisset, aut Cæsar. Verum nunc verear ne hæc, quæ circumfertur, Flori sit scriptura, cujus memoriæ obversatus fuit sui Lucani locus de hoc prælio: 'Ultima funesta concurrant prælia Munda.' Vides sententiam eandem esse, sed longe discrepare verba utriusque scriptoris. Sed hoc Flori est ingenium, ut enim paullo ante: 'Nihil inter Pharsaliam et Thapson;' hoc est, inter Pharsalicum prælium, et id quod ad Thapson fuit commissum; sic hic omnium certaminum postremum fuit Munda, hoc est, Mundense. Mox idem Vir magnus malebat: *sed anceps diu, et triste prælium.* Verum non video cur librorum scriptura repudianda sit. *Græv.* Verosimile mihi videtur, phrasin, quam merito notat Grævius, a Floro profectam esse. Sed *anceps diu et triste prælium* non deterius puto esse vulgato. Et ita Regg. Toll. Duisb. Fran. et v. e. *Anceps et diu et triste prælium* Ryck.

Deliberare fortuna] Sic ap. Liv. 21, 44, 10. 'Fortuna dubitat.' *Freinsh.* Celsus addit: 'Et quid aliud reor, nisi an amicum suum usque in finem rara et sibi prorsus insolita fide comitaretur; an eum extremo jam calle desereret, ad alium transitura?' Anna credit verba *nescio quid* ab alio addita. Mihi secus videtur. Est enim notissima formula ap. veteres, quum vel dicere non volunt, quod sentiunt; vel quum non plane iis constat, aut eloqui non possunt, quale aliquid sit. Catull. c. VI. 'Nescio quid febriculosi scorti diligis.' Tibull. I. 7. 37. 'Nescio quid furtivus amor parat.' Propert. II. 25. 36. 'Nescio quid majus nascitur Iliade.' Suet. Vesp. XIII. 'Oblatrantem etiam nescio quid.' Petron. XXV. 'Quum dixisset nescio quid.'

§. 79 *Respectu fragilitatis humanæ*] *Respectus* in Naz. quem optimum voco: in altero Pal. *respectum:* parum correcte: sequitur in cod. Pal. *nimium prosperorum suspectam habens conjurationem:* pro quo excusi, *continuationem*, quod etsi verum esse non affirmarim, non ineleganter tamen dictum putem: quasi prospera ita ἀθρόως ad Cæsarem confluentia quodammodo conjurasse viderentur: sed nihil mutand. putamus, cum proba sit edita scriptura, et in plurimis reperiatur libris. *Salm.* *Respectu* est, consideratione, cogitatione. Vid. Interpp. Phædri ad IV. F. 5. Notat ibi Scioppius religiosulos quosdam, qui hac voce uti dubitent. Designat fortassis Hadrianum Cardin. qui putat, non valde Latine dici, 'Feci amicitiæ, justitiæ respectu.' *Fragilitatis humanæ* crebra est ap. veteres mentio. Cic. v. Tusc. 1. 'Humani generis imbecillitatem fragilitatemque extimescere.' Plin. Paneg. XXVII. 'Nemo jam parens filio, nisi fragilitatis humanæ vices horret.' Add. Just. XVII. 2. Curt. IV. 14. Plin. IV. Epist. 24.

Postquam idem esse cœperat] Hoc est: Postquam ad idem imperii gloriæque culmen ascenderat: et sane timendi caussam habait; 'Maximæ' enim 'cuique fortunæ minime cre-

dendum est,' ait Annibal, ap. Liv. 30, 30, 19. Sic 'Camillus precatus, ut, si cui Deorum nimia felicitas populi Romani videretur, ejus invidia suo aliquo incommodo satiaretur.' Val. M. 1, 5, 2. Sic Æmilius Paullus, post enumeratas res prosperrime gestas, subjungit: 'Mihi quoque ipsi nimia jam fortuna mea videri, eoque suspecta esse,' &c. id. Liv. 41, 45, 6. Sic Alexander 'illam ipsam fortunam, qua aspirante res tam prospere gesserat, verebatur.' Curtius, 3, 8, 20. quomodo et ejus pater, rebus ex voto fluentibus, dicitur veneratus fortunam, ut quam minimo incommodo felicitatem istam lueret. Igitur non absurde Carthaginensium legati Romanos 'per timendam felicibus Nemesin' deprecantur, ap. Appian. in Punicis. Non absurde ad idem referas Senecam, in Troad. vs. 242. 'Suique victor operis exemplum horruit, Didicitque Achilles et Dea natos mori.' Cf. quæ notavit Berneccerus ad Justin. 12, 8, 15. 'Ne fortunam suam nimis onerando fatiget.' Adde supr. 3, 12, 7. et 4, 2, 8. *Freinsh.* Hannibal ad Scipionem ap. Liv. xxx. 30. 'Quod ego fui ad Trasimenum, ad Cannas, id tu hodie es.' Sæpe ita utuntur pronominibus neutris. Liv. xxxviii. 17. 'Hi jam degeneres sunt, misti, et Gallogræci, quod appellantur.' Justin. xviii. 3: 'Servi, quod ipsi non erant, liberos procreant.' Ov. Rem. Am. 83. 'Teneras mora percoquit uvas, Et validas segetes, quod fuit herba, facit.' Virg. iii. Æn. 173. 'Nec sopor illud erat.' Quintil. Decl. iv. 'Non fuit illud pugna, non acies.' Flor. i. 12. 11. 'Hoc tunc Veientes fuere.' Ov. Ep. Phyll. 56. 'Debuit hoc meriti summa fuisse tui.' Et Ep. Bris. 8. 'Quamvis hoc quoque culpa tua est.' Vid. Gronov. ad Sen. Consol. ad Marciam c. xix. Heins. ad Ov. iii. Tr. 11. 25. et iv. 1. 99. Vorst. ad Justin. xliii. 2. et Schulting. ad Sen. Controv. ix. Paullo ante pro 'vel,' quod tertio loco ponit, postquam bis dixerat 'sive,' vetustiores potius dicerent 'sive.' Observat tamen Stewechius Virgilium xii. Æn. 686. 'aut' ponere post 'sive,' et Paulum l. 24. §. 4. D. Locat. eidem particulæ 'vel' subjicere.

§. 80 *Hic omnium sensus erat*] Putida glossa, vicem explicatiunculæ sustinens ad verbum 'convenisset.' *Freinsh.* Ryck. *et hic omnium sensus erat.* Freinsh. censet hæc verba glossema esse præcedentis 'convenisset.' Verum hic aliter sentio. Florus iis significat: Hoc silentio omnes sensum suum, sive quid sentiant, testatum fecisse, se nimirum velle ut bellis civilibus modus tandem et finis imponatur. Est et hoc ex acuminibus Flori, et illius temporis. *Græv.* Si Florus hoc significare voluit, debuit apertius sententiam suam exprimere, et vel ante vel post hæc verba aliquid ponere, unde hoc liquidius cognosci posset: ut Curt. vi. 6. 'Totisque castris unus omnium sensus ac sermo erat, plus amissum victoria, quam bello quæsitum esse.'

§. 81 *Nefas*] In aliis edd. male concluditur parenthesi: referend. enim est ad illud 'inusitatum,' cumque eo construend. sic supr. n. 55. cædem Pompeii 'summum civilis belli scelus' appellat: et, 3, 1, 5. Jugurthæ consilium, 'inchoatum nefas:' quomodo Tacitus, 1, 18, 12. 'Occisus dictator Cæsar, aliis pessimum, aliis pulcerrimum facinus videbatur:' et Seneca Nat. Q. 6, 23. de rebus Alexandri: 'Nihil tam magnum erit, quam scelus Callisthenes.' Hic loquendi modus, paullo ignotior librariis, fœde corrupit Livium, 26, 25, 4. de Damocrito: 'Ob eam ferociam majus victoribus gaudium traditum fuit:' apparet legend. *traditus*; et de ipso Damocrito capiendum. Add. supr. 1, 18, 22. Curt. 7, 5, 56. 'Spitamenes eum [Bessum] tenebat

collo inserta catena, tam Barbaris, quam Macedonibus, gratum spectaculum.' *Freinsh.* Heinsius et Perizonius quoque deleverant notas parentheseos. Nec sunt in Edd. V. et P. Vid. supr. III. 19. 7. et Perizon. ad Sanct. IV. 5. 11.

Post quatuordecim annos probata veteranorum manus] Vere N. Heins. corrigit: *per quatuordecim annos probata veteranorum manus.* Græv.

Gradum retro dedit] Quidam, *gradum retro fecit:* non male *gradum facere*, ut, *pedem facere:* 'Una omnes fecere pedem.' *Salm.* *Gradum retro dedit*] Erat autem id indicium timoris. Curt. 3, 8, 7. 'Eum qui recedat, fugere credi.' *Freinsh.* *Gradum retro dedit* non minus rectum est, quam ap. Virg. III. Æn. 686. 'Certum est dare lintea retro,' et Horat. I. Carm. 34. 3. 'Retrorsum Vela dare.' Add. Freinsh. in Ind. v. *Dare.*

Quod etsi nondum fugerat] Lips. *Quæ etsi nondum fugerat.* N. Heins. *Quos, etsi nondum fugerat.* Vulgatam possis tueri. Nam *quod* sæpe παρέλκει Liv. XXVII. 7. ex emendatione Gronovii: 'Quod mihi minus simile veri visum est, annum integrum Scipionem nihil gerundo in Hispania consumsisse.' Vide quæ ad illum locum notavit Vir summus: paullo ante pro *insuetatum Cæsaris oculis* scribend. videtur: *invisitatum Cæsaris oculis.* Nam hoc vocabulum in plurimis locis in *inusitatum* refinxerunt imperiti librarii, quia usu illis temporibus minus tritum fuit, ut dudum ostenderunt Salmasius, Lips. Gronov. aliique Viri doctissimi. *Græv.* Heins. conjiciebat *fugerant.* Pall. Flor. Magl. Fran. Voss. 2. 3. *Quod si.* *Quod etsi* sic dici potest, ut 'quod quum,' 'quod nisi,' 'quod ut,' 'quod utinam;' in quibus alii 'quod' abundare, alii pro 'sed' poni, putant. Vid. Periz. ad Sanct. IV. 5. 9. *Invisitatus* sæpe substituunt docti pro *inusitatus.* Lips. II. Epist. Quæst. 26. Salm. supr. I. 18. 6. Gronov. ad Liv. IV. 33. et XXVII. 39. Græv. ad Justin. XVIII. 1. et Suet. Aug. XLIII. et Ryck. ad Tac. II. H. 50. Hoc quibusd. locis plane necessarium videtur: de nonnullis dubitari potest. Celsus hic: 'Cæsareis oculis insolitum dedecus.'

Pudore magis, quam virtute, resistere] Nescio an elegantius optimus liber: *apparebat tamen, magis pudorem resistere, quam virtutem.* Paulo sup. *Quod etsi nondum fugerat:* alter Pal. *Quod si nondum fugerat:* nec prorsus male. *Salm.* Videtur vividior verborum imago, quæ in tribb. Pall. *pudorem magis quam virtutem: resistere.* Gruterus. De re adde Vell. 2, 55, 7. Ad similes eventus respicit Plinius, 26, 15. 'Pudor Romani nominis proprius, qui sæpe res perditas servavit in præliis.' *Freinsh.* *Pudorem* et *virtutem* etiam Regg. Flor. Magl. Duisb. Fran. Edd. V. et B. *Virtutem* tantum Voss. 2. 3. Ita Excerpta Burmanni. Sed Oudendorp. ad Lucan. VII. 310. in quatuor Leidensibus legi *pudorem* et *virtutem* testatur. Nec tamen improbanda est scriptura aliorum librorum. Liv. XXX. 18. 'Legio duodecima magna ex parte cæsa pudore magis, quam viribus tenebat locum.'

§. 82 *Ablegato equo*] Marcellin. 16, 29. 'Relictis equis secum oportere versari regales,' &c. Vid. Virdung. in Agr. Taciti, 35, 6. p. 194. *Freinsh.* Suet. Cæs. LX. in re simili 'dimittere,' et Cæs. I. B. G. 25. ac Sall. Cat. LIX. 'removere' equos dicunt. 'Ablegari' plerumque dicuntur homines. Sed ut Florus, ita etiam Varro I. de R. R. 47. 'Et pecus a prato ablegandum, et omne jumentum, ac etiam homines.'

Primam in aciem procurrit] *Procucurrit;* diximus supr. sic 'concucurrit:' et vid. quæ ad illum locum notamus. *Salm.* *Procucurrit* est e conjectura Salmasii, nec ullius libri auctoritate confirmatur.

Prensare] Freinsh. in Ind. compre-

hendere, ut maneant. Existimavit fugientes manu injecta et vi adhibita retentos fuisse, ut ap. Val. M. III. 2. 19. cujus locum adponit: 'Faucibus comprehensum in contrariam partem detraxit:' (*retraxit* Perizon. ad Val. Max. Vid. supr. III. 10. 7.) de qua re etiam Suet. Cæs. LXII. Plut. in Cæs. qui in Africa factum prodit. Hoc Liv. II. 10. dicit 'Reprehensans singulos, obsistens,' et 'reprehendere manu' XXXIV. 14. 'Ut quosdam Consul manu ipse reprehenderit, et in hostem verterit.' Et sic accepit hoc loco Celsus, qui Flori sententiam ita expressit: 'Increpans, obsecrans, atque exhortans; nec tantum voce, vel oculis, sed manu et pectore fugam sistens, et fugere incipientes in prælium vi retorquens.' Idem sentit Rupertus. Perizonius tamen putabat 'prensare' hic ita dici, ut de candidatis, in quorum prensatione blanditiæ sunt, non vis. Ita Florus dicat: Cæsarem hortando et orando persuadere conatum militibus suis, ne fugerent. Hoc verius puto, et ita accipiend. 'prensare' etiam suadet, quod addit 'confirmare.' Sen. de Tranq. An. c. III. 'Qui juventutem exhortatur, qui in tanta bonorum præceptorum inopia virtute instruit animos, qui ad pecuniam luxuriamque cursu ruentes prensat ac retrahit, et, si nihil aliud, certe moratur.' Voss. 2. *prehensare.* Ad ea, quæ sequuntur, Ryckius adscripserat locum Tac. II. A. 17. 'Arminius manu, voce, vulnere sustentabat pugnam.'

§. 88 *De extremis agitasse secum*] *Cogitasse* alter Pal. excusam præferimus. *Salm.* Ryck. *in illa perturbatione et cede extremis agitasse:* forte: *in illa perturbatione et cæde de extremis agitasse.* Cæde nimirum sui exercitus. Est enim cædis initium gradum retro dare. *Græv.* *Cogitasse* etiam libri Vineti, Regg. Flor. Magl. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. v. e. et Celsus. Hæc non raro permutantur. Vid. Viros doctos ad Justin. XIX. 2. 6. et ad Liv. XXV. 26. 5. Nec tamen *cogitasse* hic præferam vulgato. Tac. IV. H. 59. 'Digressum Voculam et de supremis agitantem.' *Cede* in Ryck. videtur esse interpretatio τοῦ 'extremis.' Nam 'extrema' pro morte frequens est. Virg. I. Æn. 219. Tac. II. H. 47. Ultima syllaba in *cede* absumsit præpositionem *de*.

Et ita manifesto vultu fuisse, quasi occupare manu mortem vellet] Ryck. *et manifesto vultu fuisse quasi occupare manu mortem volet.* Sed altius vulnus hic latere puto. Nemo, credo, intelligit quid Latine significet *manifesto vultu esse*. Voluit Florus signa manifesta in ejus vultu fuisse voluntatis consciscendæ sibi necis. Sed ex his verbis, quæ in omnibus libris habentur, hunc sensum quis colligat? Videtur autem Florus scripsisse: *et manifeste vultu prætulisse quasi occupare manu mortem voluisset*. Vell. Paterc. II. 118. 'Ardorem animi vultu oculisque præferens.' Vide quæ de hac voce notavit N. Heins. ad Vell. II. 16. Exciderat *præ*; *fuisse* frequenter MSS. pro *tulisse* supposuerunt, et vice versa. Possit etiam *manifesto* retineri pro *manifeste*. Cic. 'Cum manifesto venenum deprehendisset:' statim Ryck. *quas Labienus periclitantibus castris præsidio miserat.* Græv. Non facile aliquid mutem. Florus potuit existimasse non minus recte dici 'ita manifesto vultu fuisse,' quam 'ita modesto,' 'severo,' 'truci vultu fuisse.' Celsus: 'Et eo vultu fuisse, quod [leg. e Floro *quasi*] mortem sibi consciscere cogitaret.' Quid sit 'occupare' exponit Freinsh. in Ind. Curt. v. 6. 'Multi hostium manus voluntaria morte occupaverunt.' Mox o. s. præter Pal. pr. et Flor. et o. e. præter Ald. *nisi quod cohortes*. *Quod* hic non potest locum habere, et fortassis ortum est e permutatione literarum *q* et *c*, *quohortes*, *cohortes*.

Fugæ speciem] Add. Ælian. Tact.

23, 4. Polyb. 1, 76. Appian. in Libycis, in prœlio Annibalis cum Scipione: Diod. 18, 7. *Freinsh.*

§. 84 *Arripuit*] Pall. tres (ut et nostra ed. v.) *attribuit*, quod annoto, non quia probem, sed ut ostendam, non statim mordicus invadendum, quicquid reperitur apud veteres: nimirum et vulgatæ plurium annorum lectioni etiam sua habenda fides, immo reverentia. *Grut.* *Arripuit in occasionem*] Adde Tac. 1. 28, 6. Terent. Adelph. 4, 7, 23. In hunc modum se habent omnia exempla quæ refert Frontin. Strateg. 2, 7. Pertinet eo monitum Onesandri, in Strategico, cap. 23. ubi demonstrat, 'utile esse in ipso conflictu imperatorem fausta et læta militibus inclamare, etsi ea falsa sunt.' Adde supr. 3, 3, 8. et Xen. p. 341. E. Simillimum in Livio 2, 64, 7. 'Romani, quia paucitas damno sentiendo propior erat, gradum retulissent, ni salubri mendacio consul, fugere hostes ab altero cornu clamitans, concitasset aciem: impetu facto, dum se putant vincere, vicere.' Nam (verba sunt ejusd. Auctoris, 34, 12, 3.) 'Sæpe vana pro veris, maxime in bello, valuere: et credens se aliquid auxilii habere, perinde atque haberet, ipsa fiducia et sperando atque audendo servatus est.' Virg. Æn. 5, 231. 'Hos successus alit; possunt, quia posse videntur.' Add. Curt. 9, 9, 13. *Freinsh.* *Adripuit in occasionem* est, tamquam occasionem, sive, ut esset occasio suos confirmandi salutari mendacio; noto usu præpositionis 'in.' 'Rapere,' et 'adripere occasionem' sæpe dici ostendit Gron. ad Justin. XXXVIII. 5. *Attribuit* etiam Regg. Duisb. Fran. Voss. 3. et o. e. v. *tribuit* Voss. 1. *ut tribuit* Voss. 2. Hoc ex eo natum arbitror, quod, quum vetusta ratione scriptum fuisset *adripuit*, scriba alio dictante ita excepit, quasi pronunciatum fuisset *attribuit*: cujus generis errata non infrequentia sunt in scriptis veterum. Vid. Cleric. Art. Crit. Part. III. Sect. 1. Paullo ante in o. e. ante Vinetum erat, *Hoc aut et ipse credidit.* Grævius post Vinetum, ac deinde Amst. sustulerunt *et*. Nec video, cur id hic esse debeat: et potui omittere auctoribus Flor. Magl. et Fran. quibus accedit Voss. 2. Mox o. s. præter Flor. *quasi fugientem invectus.* Et sic o. e. ante Vinetum. Recte dicitur 'invehi portum,' 'urbem,' 'Capitolium.' 'Invehi hostem' si ap. probatos scriptores invenitur, hic quoque ex auctoritate librorum tolli potest præpositio.

Et hostes perculit] *Et hostis perculit* legimus, nempe, hostis animos. Hoc modo, *et quasi in fugientes invectus, et suorum erexit animos, et hostis perculit*: quod planum est: scripti libri cum veteri ed. quam contulit clariss. Vir J. Gruterus, *hostis* habent: et id sequimur. *Salm.* *Et hostis*] Sic omnino Pall. tres, firmantque ita veterrimam ed. nam recentiores, *et hostes perculit.* Grut.

Dum se putant vincere] 'Audacia crescit successu,' Marcellin. 19, 16. f. Virg. Æn. 5, 230. 'At lætus Mnestheus, successuque acrior ipso.' *Freinsh.*

§. 85 *Mundæ recepissent*] *Mundam recepissent*: ita lege. *Salm.* *Mundam*] Non aliter Pal. 3. nam 1. ac 2. (ut et Mss. Vineti) *Munda*: editi *Mundæ*. Grut. Ryck. et ex editis Junt. *Mundam*. Regg. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et v. e. *Munda*. Voss. 3. *in unda*. Paullo ante Duisb. v. e. et Ald. *sic existimari potest*. Perizonius conjecerat, *hinc æstimari potest, quod a prælio prof.* Tollius quoque, *quod a prælio* non male. Vid. III. 2. 6.

Ex congestis cadaveribus] Illud *ex* expungend. *congestis cadaveribus agger effectus est*: ex Naz. *Salm.* *Ex congestis*] Sic 2. ac 3. verum 1. non agnoscit illud *ex*: neque admodum requiritur. *Grut.* De re vide Hirt. Bell. Hisp. cap. XXXII. in pr. *Freinsh.*

Delendum est *ex*, quod in Ryck. non invenitur. Præcepit hoc olim Salmasius auctoritatem secutus Naz. codicis. In Ryck. præterea pro *effectus est*, scribitur *confectus est*: idem ante *obsidere imperasset*. Græv. *Ex* etiam abest a Voss. 3. et ab Edd. S. P. J. et A.

§. 86 *Cnæum*] De quo vid. judicium C. Cassii, ad Cic. Fam. 15, 19. *Freinsh.*

Cenonius apud Lauronem] *Cesonius*, in omnibus libris; etiam Κεσώννιος, ut jam alii monuere: de quo nos alias viderimus. *Salm.* *Cesonius*] Sic præter Pall. o. itemque Mss. Vineti, etiam I. q. quemadmodum et Orosius: ap. Dion. lib. 43. p. 265. est 'Cesennius Lento:' et ap. Cic. Phil. XII. circa fin. ubi 'unum caput' de hoc Pompeio interpretor. *Freinsh.* *Cesonius* est ab Aldo. *Cesonius* in script. et al. edd. Salmasius e Naz. et Pall. adnotarat *Cæsonius* per diphthongum. Fabricius ad Oros. VI. 16. dubitat an e Dione legend. sit *Cesonnius*. Sæpe confunduntur *Cæsonius*, *Cæsennius* et *Cesennius*. Vid. Interpp. Tac. ad XIV. A. 29. XV. 6. et 71.

Adeo non desperaverat] Lego, *adeo nondum desperabat*: sic enim omnes libri: iidem, *interficit*, non *interfecit*. Salm. *Nondum desperabat*] Ita omnes Pall. *Grut.* non ut editi *desperaverat*. Freinsh. *Nondum desperaverat* Voss. *nondum desperabat* alii s. *pugnantem*, *nondum desperantem* edd. vett. post primam.

§. 87 *Aliisque post Cæsarem bellis*] Quæ referuntur inf. 4, 8. *Freinsh.*

In Celtiberiam interim abscondit] J. Lips. conjiciebat: *in Celtiberiam iterum abscondit*. Græv. Sic est in Flor. Non liquet, cur hoc præferendum sit vulgato.

§. 88 *Triumphum transmiserat*] Mihi his verbis non recte videtur exprimi sententia, quæ hæc est: Primus triumphus fuit de Gallia, in cujus ferculis prælata sunt simulacra Rheni, Rhodani, et Oceani. Veniebat in mentem: *Primus de Gallia triumphus: transmissi....* Ita inter se congruent, *Primus triumphus, altera laurus, tertius currus.* Sed libri vett. non juvant conjecturam; nec scio 'transmitti,' itidem ut 'transferri,' de rebus, quæ in triumpho præferuntur, dici. 'Oceanus ex auro' est imago Oceani aurea. Cic. IV. Verr. 27. 'Non pauca etiam pocula ex auro.' Argentea simulacra oppidorum in triumpho memorat Ov. II. ex Pont. 1. 37. Vid. Barth. ad Claud. III. de Laud. Stil. 22. et 23. Triumphos Cæsaris etiam Suet. Cæs. XXXVII. et Vell. II. 56. post confecta omnia bella externa et civilia referunt. Sed quatuor illos, quos hic memorat Florus, post victoriam Africanam actos esse, quintum Hispaniensem autem anno post, constat e Dione XLIII. p. 223. et 234. Appian. II. Civ. 491. et Plut. in Cæs. Sed Appianus Hispaniensem omittit, et contra Plutarchus Gallicum.

Alterum laurus Ægyptia] Omnino legend. *altera laurus Ægyptia*. Laurus enim non potest dici transmittere triumphum. Nam ita potius scribend. fuisset: *Primum de Gallia triumphum transmiserat Rhenus, et Rhodanus, et ex auro captivus Oceanus; alterum Ægyptus.* Sed nihil verius, quam ita corrigend. ut diximus: *altera laurus Ægyptia.* Quod idem est ac, alter triumphus Ægyptius, aut ex Ægypto. Qui poterunt excusare absurdam editæ lectionis, illis nostram damnare per nos liceat. *Salm.* Sic restitui auctoritate membranarum Divi Nazarii (quibus consentit nostra vetus editio:) nam reliqui duo Pall. *alterum laur. Æg.* ut et vulgati. *Grut.* *Altera* etiam Magl. Voss. 1. et edd. vett. post primam: nam hæc cum ceteris *alterum*.

Tunc in ferculis Nilus, Arsinoë] N. Heinsio placebat legend. esse: *juncti in ferculis Nilus, Arsinoë*: dein Ryck.

ad simulacrum ignis ardens Pharus. Græv. Anna Fabri putat designari Arsinoën urbem Ægypti, quæ etiam Cleopatris dicta fuit. Sed cur hanc longe ab Alexandria, ubi totum hoc bellum gestum est, ad sinum Arabicum sitam, et fortassis ne nomine quidem Romanis notam, potius in triumpho ferre voluisset Cæsar, quam Alexandriam, Pelusium, aut aliam aliquam celebrem Ægypti urbem? Perizonius hic ita adnotarat: 'Hujus nominis urbs in Ægypto ad Nilum; sed crediderim in triumpho ostensam Arsinoën, Cleopatræ sororem, quæ pugnavit etiam contra Cæsarem.' Non dubito quin erraverit Florus. Nam non Arsinoës imago in ferculis prælata, verum ipsa cum aliis captivis in triumpho ducta fuit, teste Dione XLIII. 223.

Ad simulacrum ignium] Anna legit *ad simulacrum ignium cœlestium ardens Pharus.* Nam Florum *ignibus cœlestibus* Pharon comparare dicit, non *ignibus.* Et ridiculum fore dicere quippiam ardere 'ad simulacrum ignium,' nisi itidem 'ad simulacrum aquæ' ardere posse diceretur. Hoc acumen non capio. Florus nihil aliud dicit, quam prælatam fuisse effigiem, quæ referret Pharon Ægyptiam ardentem; sive ignibus conlucentem. At illa non cœlestibus, sed humanis ignibus lucebat. Itaque nec simulacrum illius 'ad similitudinem ignium cœlestium' arsisse dici potest. De Pharo Ægyptia hoc rectius dicas, ut Stat. III. Silv. 5, 100. 'Teleboumque domos, trepidis ubi dulcia nautis Lumina noctivagæ tollit Pharus æmula Lunæ.' Sic Flor. I. 2. quo loco Anna frustra putat conjecturam suam confirmari, ignem Vestæ 'ad simulacrum cœlestium siderum' arsisse scribit; quod de simulacro illius ignis non recte dixisset. Nec probo conjecturam Barthii ad Claud. III. de Laud. Stil. 23. suspicantis in Floro ante 'Pharus' excidisse voculam *gemmis*, aut *auro*: quasi Florus velit gemmis aut auro ardentem Pharon in triumpho perductam. Nam etsi hoc pro certo sciremus, de quo nihil constat, quum et alia ratione species ignis ardentis exhiberi possit, tamen non necessarium fuisset id a Floro exprimi.

§. 89 *Tertius de Pharnace currus*] *Triumphus, laurus, currus,* pro eodem, quæ elegantissime variavit elegantissimus hic Scriptor. Quare male in quibusd. scriptis libris legitur: *Tertius de Pharnacis curru.* Quam scripturam si in suis offendissent, nescio qui, homines, sine dubio aliquid commenti essent de curru Pharnacis, quo nobis persuaderent, verum illud esse quod in libris vetustis reperissent. *Salm.* *De Pharnacis curru* solus Pal. 1. Sed pro *currus* Naz. Regg. Voss. 1. et 2. *cursus*, Duisb. Fran. et v. e. *rursus:* utrumque male. Scriba Cod. Ryck. a 'Pharus' transierat ad 'Pharsalia.' 'Currum' pro triumpho etiam Cic. XV. Fam. 6. et Plinius dicunt. Vid. Ind.

Et bis subactam ostendebat] Uterque Pal. *hic bis subactam* quæ lectio non potest locum habere, nisi legas, *Quartus de Juba et Mauris, et hic bis subactam ostendebat Hispaniam:* quod nobis diu placuit; nunc aliud videtur. *Salm.* *Bis subactam Hispaniam*] Nempe prius legatis Pompeii, jam liberis devictis. Eam expeditionem in Lusitaniam, quam post præturam urbanam suscepit, cum ea totam Hispaniam non pacaverit, sed partem tantum, huc non retulerim. *Freinsh.* Mihi recte sentire videtur Salmasius, si retineatur *hic*, mutanda esse verba *Jubam et Mauros.* 'Bis subactam' a Cæsare Hispaniam accipio cum Stadio, primum, quum ex Prætura Hispaniam ulteriorem obtinuit, e qua reversum triumphum petere voluisse, scribunt Suet. Cæs. XVIII. et alii: deinde, victis Pompeii legatis in Hispania initio Belli Civilis. Nec potest ex sententia Flori secunda victoria

Hispanica exponi de victis Pompeii liberis. Nam ipse mox, etsi parum vere, dicit 'Mundam nusquam fuisse,' i. e. Cæsarem de bello civili cum filiis Pompeii, quod prælio ad Mundam finitum est, non triumphasse. Sed quod Florus scribit, quartum triumphum de Juba et Mauris, ac simul de Hispania fuisse, id nemo præter eum, quod quidem sciam, prodidit. Dio, Plut. Vell. et Suet. consentiunt Cæsarem de Hispania quintum triumphum egisse.

Pharsalia, et Thapsus, et Munda nusquam] Rationem vid. supr. 3, 22, 10. *Freinsh.* Fuerunt tamen translatæ picturæ cladium ad Pharsalum, et Thapson, et virorum clarorum, qui his bellis interierunt, Scipionis, Catonis, et Petreii, una excepta Pompeii M. imagine, ut Appian. II. Civ. 491. Cæsarem non triumphasse de civibus ad Pharsalum et in Africa victis, etiam alii tradunt; sed eum de Pompeii liberis ad Mundam victis quintum triumphum egisse, disertis verbis testantur Dio XLIII. 224. et Plut. in Cæs. Etiam Suet. Cæs. XXXVII. et Vell. II. 56. scribunt quintum triumphum Cæsaris fuisse Hispaniensem. Non addunt quidem, utrum is de Pompeii filiis, an aliis in Hispania victis fuerit. Sed non dubium est, quin hoc e Dione et Plutarcho de victoria ad Mundam sit exponendum. Nam si de ulteriore Hispania, vel legatis Pompeii triumphare voluisset, quæ causa erat, cur de his non eod. tempore, quo de Gallia, Ægypto, Ponto, et Africa triumpharet, sed triumphum Hispaniensem in annum sequentem, et post victos Pompeii liberos differret? In Celsi testimonio, qui quintum triumphum Cæsaris de Hispania quidem, sed non de Munda, fuisse scribit, nihil ponderis est; quum id auctoritate Dionis et Plutarchi, illo vetustiorum et fide digniorum, satis refellatur. Appianus Hispaniensem triumphum Cæsaris non memorat; in quo non immerito negligentiæ accusari potest.

Quanto majora erant] Nempe non barbaris artium belli rudibus, aut mollibus Asiaticis, devictis; sed ipsis civibus, ipsis Romanis. Quæ victoria per se satis magna, splendorem auxit etiam eo, quod non ostentabatur: quomodo ap. Tac. 3, 76, 5. in funere Juniæ 'præfulgebant Cassius, atque Brutus, eo ipso, quod effigies eorum non visebantur.' Eod. redit Catonis dictum, ap. Marcellin. 14, 15. 'Qui interrogatus, quamobrem inter multos nobiles statuam non haberet? Malo, inquit, ambigere bonos, quamobrem id non meruerim; quam, quod est gravius, cur impetraverim, mussitare:' quod et ap. Plut. est, in Vita cap. 37. et hæc est 'commendatio ex injuria,' ut loquitur Tacitus, 3, 75, 5. vel, ut Noster inf. 4, 4, 4. 'injuria favorabilem' esse. *Freinsh.* Non male judicat Rupertus, omitti potuisse, quæ in hac adnotatione de iis dicuntur, quos injuria favorabiles facit. Mox aberat a Berol. Duisb. et v. e. *Reliqua.*

§. 90 *Pensatumque*] 'Pensare' est, æquare, paria facere. Vid. Ind. et Gronov. IV. Obs. 18. Liv. XXVII. 40. 'Adhuc adversa secundis pensando rem ad id tempus extractam esse.' Id. XXXVII. 1. 'Veteribus benefactis nova pensantes maleficia.' Donat. in Virg. I. Æn. 237. '*Compensatio* dicitur, veluti si in altera lance damno posito, in altera commodum par, aut majus, ponatur.'

Nemo casus imperio, præter] Immo, 'ne hos quidem voluntate ipsius interemptos putant.' Suet. in Vita, 75, 7. *Freinsh.* Scribo, ut monuit idem Vir et amicus summus N. Heins. *Nemo casus ejus imperio.* Manifesta ratio est: statim sequitur: *satis ignoverat semel.* *Satis ignoscere* non satis Latinum est. Existimabat itaque Heins. huic incommodo inventum esse remedium, si legamus: *satis si*

ignoverat semel. Satis scilicet erat. *Græv.* Fateor me non intelligere, quæ ratio sermonis Latini prohibeat dici *satis ignoverat semel.* Potuisset dicere *satis erat semel ignovisse*, ut Virg. VI. Æn. 487. 'Nec vidisse semel satis est,' et IX. 140. 'Sed periisse semel satis est.' Nec tamen liquet ideo improbandum esse *satis ignovi semel*, aut *satis vidi semel.* Ceterum cum Floro consentiunt etiam Cic. pro Ligar. VI. pro Deiot. XII. et Vell. II. 52. qui in victoria Cæsaris neminem, nisi armatum, occidisse produnt.

Satis ignoverat semel] Idem dicit Nic. Damascenus, nisi quod multos tum interfectos innuit: Καῖσαρ ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, σφόδρα ὀλίγοις τῶν ὑποπεσόντων αἰχμαλώτων συγγνοὺς, διὰ τὸ τοῖς προτέροις αὐτοὺς μὴ σεσωφρονίσθαι πολέμοις. Ap. Vales. p. 478. m. *Fr.* Sic quoque Dio XLII. 183. XLIII. 219. et XLIV. 246. Vid. Abram. ad Cic. pro Ligar. VI. Afranium et Syllam jussu Cæsaris cæsos fuisse, quod Grævius in sequenti adnotatione scribit, in Appiano non invenio. Nec quidquam de ea re e Scriptore B. Afric. colligi potest, qui auctor est, eos in Africa a Sittio Duce Cæsaris captos, et paucis post diebus, dissensione in exercitu orta, interfectos fuisse. Dio tamen XLIII. 219. a Sittio captos, et a Cæsare indicta causa tamquam captivos occisos tradit.

Didicerat generum timere] Vetus editio: *generosum timere.* Quod nobis cum primo ridiculum visum esset, secure ad alia pergebamus. Verum, cum eamd. lectionem in optimo libro extare comperissem, cœpi serio cogitare, quidnam aliud latere posset: et sane reperi quod latebat. Nam legend. *didicerat generos timere.* Generos autem Cæsaris vocat, Pompeium primo generum ipsius Cæsaris, deinde Pompeii ipsius generum Faustum Syllam, qui duxerat filiam generi Cæsaris, et quasi, ut ita dicam, erat progener Cæsaris. Neptim enim Cæsaris uxorem habebat, filiam Pompeii, ideo vocat generos Pompeium et Faustum Syllam. Pompeio filia Cæsaris nupserat, Fausto Syllæ neptis ejusdem Cæsaris, utrique igitur generi dicuntur Cæsaris, quamvis de Sylla minus proprie, qui potius, ut jam dixi, progener esset. Hic locus eruditissimos viros acriter torsit, nec se expedire quiti sunt. Male Vinetus generum Pompeii Faustum Syllam hic exponit: quod quomodo conveniat, nullus video. Veram igitur lectionem restituimus; et recte, ut puto, exposuimus. *Salm.* *Generos*] Agnosco dictionem Flori, quam conservarunt Naz. aliæque edd. vett. quamvis admista altera quoque lectione: habent enim, *generosum:* sed haud dubie *generos* scripsit, ut tam Pompeium, quam Sullam, hoc vocabulo comprehenderet: Pompeium quidem, ut vere et proprie generum; Sullam, ut progenerum (vid. Suet. Cæs. XXVII.) quem tamen et ipsum simplici voce generi denotamus: 'nurus' enim, 'et generi appellatione, et soceri, et socrus, et ulteriores, quibus *pro* præpositio solet accedere, continentur:' l. 8. §. 2. de Postul. Add. l. 136. de V. S. *Freinsh.* *Didicerat generos timere, filiamque Pompeii cum patruelibus ex Sulla: hic posteris cavebatur*] Faustus Sulla duxerat Pompeii M. filiam. Itaque gener erat Sulla, ut Pompeius Magnus fuerat gener Cæsaris. Hinc Florus dixit, *generos timuisse Cæsarem.* Fallitur vero Florus, cum cæsos scribit a Cæsare Sullæ liberos cum Pompeii filia; vivos cepit, et incolumes præstitit, quamvis Afranium et liberorum horum parentem jusserit interfici, ut vere docet Scriptor B. Afr. c. 95. et Appianus. Sed cum filia Pompeii patrueles ex Sulla tribuuntur, ferri non potest. Nulla fuit Pompeii filia, quæ habuerit aut habere potuerit patrueles ex Sulla. Itaque præstantissimus Perizonius in

polita dissertatione de hoc et alio loco Flori, cui hæc debes, censet scribendum esse: *filiamque Pompeii cum parvulis ex Sulla.* Cum duobus enim filiolis Pompeiam Sullæ uxorem dimissam esse scribit Appianus. Veteres vero *parvulos* dixerunt pro infantibus et puerulis. Plin. Paneg. 'Te parvuli noscere, ostentare juvenes, mirari senes.' Auctor de Caussis corruptæ Eloquentiæ, c. 29. 'Quando etiam ipsi parentes nec probitati nec modestiæ parvulos adsuefaciunt.' Justin. 32, 3. et 43, 2. Multa alia loca congessit Perizonius, et multis refellit opinionem Ruperti, qui *patrueles* pro *consobrinis* hic accipi posse putat. *Græv.* *Generosum* etiam Ryck. Voss. 3. et Edd. B. S. P. et A. Hoc e conjunctione duarum diversarum lectionum *generos* et *generum*, natum esse, non male censet Freinshemius: nam eum morem librariorum fuisse supra aliquoties adnotatum est. *Generos* autem habent Regg. et Voss. 2. *Generum* Pall. Toll. Duisb. Fran. Voss. 1. et V. E. Heinsius conjecerat *generos jam.* *Patrueles ex Sylla* qui sint intelligi non potest. Ryck. *cum prulib' ex illa.* Reg. Q *cum patruelibus ex illa.* Voss. 2. *cum patruelibus illis Sylla.* Sed hoc nihil prodest ad demonstrandos illos *patrueles.* Salmasius inf. ad c. 5. scribit Florum errasse. Vix dubito, quin vera sit emendatio Perizonii, quam multum juvat, quod Salmasius e Naz. descripsit *patruelis:* nam hoc per errorem librarii scriptum fuisse pro *parvolis*, non vana suspicio est. In iis, quæ hic disputat Salmasius, animadversione dignum est, quod Fausti uxorem 'neptem Cæsaris' vocat. Perizonius hic adscripserat, eum errare. Respexit, opinor, ad hæc verba Salmasii, qui, qua ratione hoc dixerit, non perspicio. Nam quum Julia, filia Cæsaris, Pompeio prolem non reliquerit, necesse est Fausti uxorem Pompeii ex alia conjuge filiam fuisse. Ea autem 'neptis Cæsaris' dici non potest. Faustum Syllam credo in matrimonio habuisse filiam Pompeii e Mucia. Nam ex ea Pompeium tres liberos habuisse scribit Suet. Cæs. L. Non memorantur autem plures liberi Pompeii, quam Cnæus, Sextus, et filia Pompeia. Et hæc fortassis eadem est, quam Fausto destinatam Cæsarem sibi a Pompeio uxorem petiisse narrat Suet. Cæs. XXVII.

Filiamque Pompeii cum patruelibus] In Floro nostro, aut verbum *conservavit* in contextu prætermissum est, aut [quod verius est] diversus abit ab Hirtio [de B. Afr. cap. 95.] nam ibi 'Pompeiæ cum Fausti liberis Cæsar incolumitatem suaque omnia concessit.' *Stad.* Posterius verum est. Indicio sunt, quæ sequuntur, 'hic posteris cavebatur,' i. e. Cæsar horum nece prospexit et consuluit posteris, eorumque securitati; ne, si stirps Syllæ superstes esset, ea deinde bella renovaret. Sed certum est Florum in ea re falli.

§. 91 *Congesti honores*] Lege Dion. lib. XLIV. *Freinsh.* Naz. *unum in principem.* Hoc valde notandum esse scripserat in exemplari suo Salmasius, et ita supra duobus locis in eod. Cod. esse *desuo*, pro *denuo.* Alter horum locorum est III. 18. 13. sed non video, quid hic aliud observari possit, quam *n* et *s* interdum in illo libro permutari.

Circa templa imagines] Nescio quid hæc sibi velint, nisi forte quod Suetonius, in Vita, 76, 3. 'simulacra juxta deos:' sed insolentior est pro hoc significatu oratio: suspicor locum corruptum: et de posterioribus quidem verbis non dubito, quin recto casu concepta fuerint: *templa, imagines;* illud *circa* turbat, ita tamen ut appareat loqui de honore qui in circo ei exhibitus, cujusque meminit dicto loco Suetonius. *Freinsh.* In mendo cubare hunc locum animadvertit Freinshemius et vere. Nam Virorum

clarorum imagines circa templa collocare fuit olim usitatum: vide Plinii Paneg. c. 52. ubi id vocat 'prætexi templorum postibus.' Sanitatem autem ei reddi posse arbitratur N. Heinsius, si scribas: *in circo tensa, imagines in theatro, distincta radiis corona.* Primo omnium Julio Cæsari tensa in Circensibus a senatu decreta. Vide Suet. in Julio cap. 76. theatrum non potest intelligi, nisi de Pompeii theatro, quod tunc Romæ unicum, ubi et imagines Virorum illustrium, de quibus Tacitus non uno loco. Malim: *in circo templa, imagines;* ut per *templa* intelligat tensas, in quibus statua circumferebatur Cæsaris, sicut in Act. Apost. cap. 19. ναοὺς ἀργυρέους 'Αρτέμιδος argentea templa Minervæ sunt, ut recte animadvertit Is. Casaub. ædiculæ argenteæ, in quibus ponebantur sigilla Minervæ, quas vendebant, qui dicebantur ναοποιοὶ Aristoteli I. Rhet. Qui illi fuerint docet Græcus Anonymus Scholiastes in illum locum: Ναοποιοὶ λέγονται, οἵτινες ποιοῦσι ναοὺς, ἤτοι ὡς εἰκονοστάσια μικρὰ ξύλινα, καὶ πωλοῦσι ταῦτα: *Templorum factores dicuntur, qui ædiculas ligneas faciunt, quas vendunt.* Potuisset addere argenteas, ut ex Luca patet. Hinc vides errare, qui ναοὺς putant ap. eum fuisse nummos. In Floro vero cum dixit *in circo templa, imagines;* per *templa*, ut dicebam, intelligit thensas, per *imagines* vero fercula, quæ in perticis circumferebantur. Nam hæc illi decreta esse Suetonius est auctor. *Græv.* Non intelligo quid sit *imagines circa templa.* Probabilis est emendatio *in circo tensa*, ut mox 'in theatro,' 'in curia,' 'in cœlo.' Nam *templa*, quod Grævio placet, pro tensis dici nusquam inveni. Quæ a Val. M. I. 1. 16. et Lactant. II. 16. adferri possunt incerta sunt. Pro eo enim, quod ibi in utroque Scriptore vulgatur, 'in templo Jovis,' scripti quidam habent *in tensa*, quod non dubito alteri præferre. Vid. Cuper. Harpocr. p. 134. Heinsius distinctionem et explicationem verborum seqq. *in theatro imagines*, confirmarat e Tac. III. A. 72. decretam a Senatu 'effigiem Sejano, quæ apud theatrum Pompeii locaretur:' ubi Lipsius laudat locum Senecæ ad Marc. XXII. e quo adparet, hunc honorem immodicum et nimium quibusd. fuisse visum: eoque etiam referendum puto, quod Dio LVII. 617. scribit, Tiberium 'Sejani vivi statuam æneam in theatro posuisse.' Atque hæc quidem probabiliter de h. l. Heinsius; et videtur omnino vitium esse in voce *circa*. Si quis tamen consideret verba Suetonii, 'templa, aras, simulacra juxta Deos,' dubitare possit, an Florus scripserit, *aræ, templa, imagines.* In minuto charactere, quo fortassis omnes, qui nunc supersunt, Flori Codd. scripti sunt, ex *a* facile potuit fieri *ci*, et mox e *ciræ*, in quo nullus sensus erat, *circa.* 'Imagines' autem, quia eas cum templis conjungit Florus, intelligi possunt statuæ in templis Deorum positæ: nam has quoque Cæsari decretas fuisse refert Dio XLIV. 242. quæ Suetonio sunt 'simulacra juxta Deos.' Nec facile mutandam esse distinctionem sequentium, *in theatro distincta radiis corona*, suadent hæc verba Dionis XLIV. 243. 'Etiam in theatro sellam ejus auream coronamque gemmis et auro insignem, quales sunt Deorum, inferri, et Circensibus tensam induci decreverunt.' Si quis docere poterit *circa templa* idem esse, quod *in templis*, vel, ut Suetonius dicit, 'juxta Deos,' nihil mutandum erit. Sed verosimile est Florum non tantum *statuarum* Cæsari decretarum, verum etiam *templorum*, vel *tensarum*, quæ præterea alii memorant, mentionem fecisse. Ryckius adnotarat, Gronovium legere, *in circo thensa, in templis imagines.*

Distincta radiis corona] 'Effigie numinum,' ut appellat Tac. I, 10, 12.

ea enim ita pingebantur, sicut et nostrates Sancti: splendorem enim, quem emittere credebantur, exemplo Jani ap. Ov. F. 1, 94. per radios istos significant, quales jacere solet Solis jubar, aut stellarum fulgor. Martialis Epig. 1, 71. 'Radiata colossi Moles.' Papinius, Theb. 1, 27. 'Licet ignipedum frenator equorum Ipse tuis alte radiantem crinibus arcum Imprimat.' Qui Poëta simul respicit omen Augusto oblatum, idque artificiose suo principi accommodat: de Augusto vid. Vell. 2, 59, 7. Plinius, Paneg. cap. 52. hoc sensu 'radiatum caput' profert. Lucanus, 7, 458. 'Fulminibus manes, radiisque ornabit et astris.' Ubi Farnabium consule. Plura vide ap. Schegk. in egregiis illis notis ad Vell. 2, 59, 7. *Freinsh.* Coronam radiatam habuisse duodecim radios ex aurea lamina emicantes, hic scribit, et quædam adversus Freinshemium disputat Rupertus, quæ non est hujus loci excutere. Eam primum divinitatis et consecrationis Principum notam fuisse, intelligi potest e Suet. Aug. xciv. et multis nummis Principum, quorum capitibus radiata corona cinctis additus est titulus 'Divi.' Nec quemquam Principem vivum ante Neronem corona radiata in nummis usum adfirmant harum rerum periti. Itaque fortasse suspicari quis posset errasse Florum, qui Cæsari vivo inter alios honores 'coronam radiatam' decretam dicat. Suetonius quidem et Appianus eam non memorant. Sed Dio l. d. scribens Cæsari decretam fuisse coronam διάλιθον καὶ διάχρυσον, ἐξίσου τοῖς τῶν Θεῶν, idem videtur dicere, quod Florus: nam Diis 'coronæ radiatæ' tribuuntur.

Suggestus in curia] Cippus modicæ altitudinis, in quo statueretur sella aurea, ut vere putat Casaubonus, ad Suet. h. l. Nam de columna Dionis, cujus ibidem mentio, vix arbitrarer huc trahi posse: quamvis et ipse non videam quid illa fieri debeat. Ap. Dionys. tamen 8, 1. est columna cum inscriptione, quæ virtutem ejus ad posteros testaretur, quæ non quidem regi dicata, sed tamen regum tempore, ut appareat, ipsis quoque hunc honorem haberi solitum. Posset igitur fortassis ita se res habere, ut quemadmodum leges aliaque ad memoriam columnis insculpebantur, ita clarorum etiam virorum res gestæ et præconia. *Freinsh.* 'Suggestus in curia' non potest aliter exponi, quam sella sublimior Consulum sellis. Sed de ea nihil est ap. alios. Suet. 'Suggestum in orchestra, sedem auream in curia et pro tribunalii decretam dicit. Quid sit 'suggestus in orchestra' docet Casaub. ad Suet. Ner. xii. Sellam auream in curia etiam Dio memorat xliv. 248. et sellam auream pro rostris ac tribunali Appian. ii. Civ. 494. Plut. in Cæs. et Cicer. ii. Phil. 34. De utraque possunt accipi verba Dionis xliv. 242. Δίφρος τέ οἱ ἐπίχρυσος, καὶ στήλη, ᾗ ποτὲ οἱ βασιλεῖς ἐκέχρηντο, ἐδόθη. Ubi pro στήλη, quod torquebat Casaub. et Freinshemium, Alb. Rubenium optime emendasse στολὴ adnotat Græv. ad Suet. Cæs. lxxvii.

Fastigium in domo] Fastigium quale hoc loco intelligatur, nempe ipsius fastigii ornamentum, et, ut ita dicam, profastigium, eruditissime explicat Salmasius, ad Capitolinum, fine Pescennii. Plutarchus ἀκρωτήριον vocat in Vita, cap. 91. Meminit ejus Jul. Obsequens, cap. 126. 'Calpurnia uxor somniavit, fastigium domus, quod sicut erat adjectum, ruisse.' Scribe, *quod SCto erat adjectum*: nam ita expresse legitur ap. Plut. dicto l. *Freinsh.* De 'fastigio' add. quæ scribunt Interpp. Cic. ad ii. Phil. 43.

Mensis in cælo] 'Julius,' qui ante 'Quinctilis.' Hoc exemplo Augustus mensi nomen dedit; et plures alii, Nero, Commodus, &c. quæ tamen

appellationes cum auctoribus suis extincta. Vide Censorin. de Die Natali, cap. XXII. in fine. *Freinsh.* 'In cœlo' dicit, quia Sol in cœlo 12. signa Zodiaci percurrens totidem menses efficit. Virg. I. G. 231. 'Certis dimensum partibus orbem Per duodena regit mundi Sol aureus astra.' Suetonius et alii vett. simplicius dicunt, eum recepisse adpellationem mensis de suo nomine, neque hoc de 'cœlo' adpingunt.

Pater patriæ] Qui honos Ciceroni primum obtigit. Plut. in Vita, cap. 31. Juv. 8, 244. *Freinsh.* Cæsarem vivum 'Patrem patriæ' dictum fuisse scribunt Suet. l. d. Dio XLIV. 244. Appian. II. Civ. 494. et Epit. Liv. CXVI. Contra Fulv. Ursinus in Nummis Gentis Juliæ e Cic. XII. Fam. 3. et XIII. Phil. 12. constare putat, hunc honorem mortuo demum Cæsari ab Antonio tributum fuisse. Refellunt eum Casaub. ad Suet. Cæs. LXXXV. et Spanh. Diss. XII. de Usu Numis. p. 445. ap. quem, et Noris. Cenotaph. Pisan. Dissert. II. c. 8. plura legi possunt de hoc titulo. Quod 'Dictator perpetuus' creatus est Cæsar, in eo multa contra Leges facta observat Casaub. ad Suet. Cæs. LXXVI. Sed quod inter ea primo loco ponit, fuisse contra plebiscitum vetus, quo cavebatur, ne quis uno anno duos magistratus gereret, id haud scio an hinc alienum sit. Nam plebiscitum hoc ad magistratus ordinarios pertinuisse ex eo intelligi potest, quod, qui magistratum ordinarium gerebat, eod. anno etiam extraordinarium capere non prohibebatur. Sic Sp. Largius Dictator dictus est, quum Consul esset, Dion. H. v. 72. et Q. Publius Philo ap. Liv. VIII. 12. nec non L. Papirius Crassus, Prætor, Liv. ib. Magistros Equitum quoque creatos, qui in alio Magistratu erant, sæpe memorat Idem. Vid. IV. 31. et 57. et XXVII. 33. Et L. Scribonium Tribunum pl. Triumvirum mensarium factum XXIII. 21.

Dubium an ipso volente] Vid. Vell. 2, 56. Dion. lib. 44. p. 245. *Freinsh.* 'Insigne regium' Vell. l. d. 'Diadema' dicunt Suet. Cæs. LXXIX. Cic. II. Phil. 34. Quint. IX. Inst. Or. 3. et Græci. 'Pro rostris' etiam Suet. et Vell. Cicero 'in rostris.' Sic 'pro tribunali,' 'pro concione,' pro, in. Vid. Fest. in *Pro*, et Gronov. IV. Obs. 1. Appian. in hac hist. πρὸ τῶν ἐμβόλων, Plut. ἐπὶ τῶν ἐμβόλων, et Dio, ἐπὶ τοῦ βήματος. Vid. Manut. ad Cic. pro Sext. 15. Voss. 1. non habet *an ipso volente*.

§. 92 *Velut infulæ, in destinatam morti victimam*] Quæ huc pertinent, habes in notis Bernecceri ad Suet. Aug. 12, 1. e. *Freinsh.* De infulis victimarum Interpp. Virg. in III. G. 486.

Principis] Adpellatio 'Principis' pro eo, qui summam habet omnium rerum potestatem, sub Augusto demum invaluit, quem omnia 'discordiis civilibus fessa nomine Principis sub imperium accepisse' scribit Tac. I. A. 1. Itaque hic 'Princeps' accipi debet, ut sæpe ap. alios, qui 'Principes civitatum' vocant, quorum præcipua in Republ. dignitas et auctoritas est. Supr. II. 8. 5. 'Princeps Ætoliæ Thoas.' Hoc cap. n. 12. 'Societate trium principum.' Cic. IX. Fam. 17. de Cæs. 'Non modo me, qui consiliis non intersum, sed ne ipsum quidem Principem scire, quid futurum sit.'

Gravis erat liberis ipsa beneficiorum potentia] Latius deducit hoc Seneca, de Benef. 2, 18. &c. Mitius autem hoc expressit Auctor, licet idem vellet, quod Curtius, 6, 6, 11. Alexander 'gratiam liberalitate donisque recuperare tentabat: sed, ut opinor, liberis pretium servitutis ingratum est:' et Ælian. V. Hist. 12, 62. 'Homini libero non est, meo judicio,

digna merces, quæ cum injuria tanta comparetur.' Sic antiquior Pop. Romanus 'nullius acrior custos quam libertatis, fuit; nullaque in pretium ejus potuit largitione corrumpi:' supra, 1, 26, 6. *Freinsh.* Florus hoc dicit: Grave fuisse plerisque, quod unus in Republ. paullo ante libera tantum posset, ut ab eo solo omnia beneficia peti, eique accepta referri deberent. Præcipua adversus eum conspirandi causa, si non omnibus, certe quibusd. et ante omnes M. Bruto, fuit desiderium recuperandæ pristinæ libertatis, et liberandæ ab ejus dominatione Reipublicæ, quam ille plane oppresserat; ita ut sine ullo respectu Legum omnia ex lubidine sua moderaretur, et jam haud dubie regnum adfectaret. Ob quas causas Suetonius non veretur pronunciare eum 'jure cæsum:' qua in sententia etiam alii fuerunt non pauci. 'Ὡς ἀπόλοιτο καὶ ἄλλος, ὅτις τοιαῦτά γε ῥέζοι.

§. 93 *Aliique patricii*] Ita et v. e. Lipsius, dict. cap. XIX. emendat, *aliique patrum:* quod plerique conjurati e plebeiis: et vero *patres* habet Pal. 2. *Grut.* Sed quo minus Lipsium h. l. sequar, ejus ipsius ratio facit: nec enim omnes conjurati e patribus: putabam legend. *parricidæ:* quomodo appellantur etiam inf. 4, 7, 1. et Suet. in Vita, et Val. M. 1. 7, 2. et alibi. *Freinsh.* Recte Pal. 2. *aliique patres,* quod merito probarunt Lips. et Rupertus, quamvis hic mallet: *aliique patrum.* Plerique enim erant senatores. Inde paullo post ait: 'Ibi in curuli sedentem eum senatus invasit,' quod et Rupertus observavit. *Græv.* *Patres* etiam Reg. Q, Magl. Voss. 1. et Fran. Et hoc rectius est, quam *patricii:* nam constat plerosque conjuratorum non patricios, sed multos ex iis Senatores fuisse. M. Brutum a L. Junio Bruto, qui Reges expulit, genus duxisse scribunt Plutarchus in Brut. et Cic. I. Phil. 6. Sed hoc non ita apertum est, ut de eo dubitari non possit. Paullo ante 'non diutius' est, non valde, non admodum diu: supr. n. 48. 'Nec diutius profuit Duci salutare consilium.' Cic. Lael. XXVII. 'Diutius enim jam in hoc desiderio esse non possum.' Vel idem, quod, diu: comparativus pro positivo; ut 'dexterior,' 'sinisterior,' pro, dexter, sinister.

§. 94 *Quanta vis fati*] Nempe 'quæ fato manent, quamvis significata, non vitantur.' Vid. late Lips. Polit. 1, 4. ad quem locum similia multa Berneccerus. Add. Tac. H. 1, 18, 2. H. 2, 82, 8. 'Nil arduum fatis.' Vell. 2, 57, 4. 'Ineluctabilis fatorum vis.' *Freinsh.*

Manaverat] Freinsh. in Ind. emanaverat, i. e. vulgata erat, et multis innotuerat; ut quum 'manare' et 'emanare fama,' vel 'rumor' dicitur. Et hoc voluisse Florum eo videtur indicari, quod mox addit de libello indice conjurationis. Potest tamen etiam hæc sententia esse: Multi conscii et participes erant conjurationis, multi in societatem illius venerant. Cic. XII. Fam. 1. 'Manabat enim illud malum urbanum, et ita corroborabatur quotidie, ut ego quidem et urbi et otio diffiderem urbano.' Et IV. Cat. 3. 'Latius opinione disseminatum est hoc malum. Manavit non solum per Italiam, verum etiam transcendit Alpes, et obscure serpens multas jam provincias occupavit.' Liv. XXVII. 14. 'Latinaque fuga manasset.'

Libellus etiam Cæsari datus eodem die] Aliter distinguimus, et, nisi vehementer fallimur, rectius, hoc modo: *libellus etiam Cæsari datus, eodem die nec perlitare centum victimis potuerit.* Quæ vera est interpunctio. *Salm.* Pal. 1. distinguit *datus: eodem die nec perlit.* quomodo etiam fere 2. et forte melius est. *Grut.* Non perspicio cur

hæc distinctio melior sit, qua mihi etiam oratio aliquanto asperior fieri videtur. Heinsius ad Vell. II. 57. putat hæc nimis circumcisa esse; debuisse enim addi quid libellus iste complecteretur. Itaque conjicit: *libellus etiam ea de re datus eodem die.*

Centum victimis] Suet. Cæs. LXXXI. 'Pluribus hostiis cæsis quum litare non posset.' Plut. Cæs. Πολλὰ θύσαντες οἱ μάντεις ἔφασαν αὐτῷ δυσιερεῖν. Nec alii numerum definiunt. Sed Florus 'centum' videtur dicere pro magno numero, ut 'trecenta,' et 'sexcenta.' De more alias victimas mactandi, si primis non litarent, quoad exta læta adparerent, Briss. I. Form. 28. et Interpr. Suet. Cæs. LXXXI. et Aug. XCVI.

§. 95 *Tribusque*] V. e. *Tribus et viginti.* Heins. in exemplari suo, et ad Vell. I. 8. *tribusque et viginti vulneribus ad terram datum.* Putat enim 'que' sæpe ita eleganter poni pro, etiam: ut supr. III. 2. 4. et hic n. 69. Non video quidquam vitii in vulgata. 'Ad terram dare,' pro, prosternere, etiam Lucret. v. 1320. et Suet. Aug. XCVI. dicunt.

Sanguine suo curiam implevit] Adeo vere Juv. 10, 112. 'Ad generum Cereris sine cæde et sanguine pauci Descendunt reges, et sicca morte tyranni.' *Freinsh.*

CAP. 3 Caput istud tertium, quasi prœmium est ad Cæsaris Augusti res gestas: cujus si quis in unum 'Tantarum speret cumulos advolvere rerum, Promptius imponet glaciali Pelion Ossæ.' Gesta autem Octavii Augusti scribunt Livius, a lib. 116. ad fin. usque operis; Appian. Civ. lib. 2, 3, 4, et 5. Suet. in Vita; Plut. Cæsare, Cicerone, Antonio, Bruto. Plura compendiose more suo Plinius, 7, 45. Solin. cap. 3. Gell. 10, 24. et 15, 7. Macrob. Saturn. 2, 4. Val. M. 1, 7, 1. et 7, 6, 6. Lactant. 2, 8. Sex. Aurelius: Sex. Ruffus: Servius, ad Æn. 6, 791. Eutrop. lib. 7. Oros. lib. 6. Quæ de eo scribunt Virg. Ov. Horat. ac poëtæ ceteri, suis locis adducentur. *Camers.* Exponit, ut prudentem Historicum decet, causas conclamatæ libertatis publicæ. Quibus probe consideratis, simul patent errata Cassii, Bruti, aliorumque conjuratorum, qui crediderunt, occiso Cæsare simul profligatam esse tyrannidem. Atqui, ait Noster, non unus Cæsar erat, qui petebat jugulum libertatis, sed multi. *Rupert.* Ap. quem inf. c. 7. vid. plura huc pertinentia. Add. Sen. II. de Benef. 20. Mox in contextu multi scripti et v. e. *redisse*, ut fere plerumque, non *rediisse.* 'Redierat' pro, rediisset. Vid. ad IV. 2. 20.

§. 2 *Liberos*] Supererat tum unus tantum Pompeii M. filius Sextus; quem mox nominat. Sic de uno filio 'liberos' dicunt Cic. I. Phil. 1. Vell. II. 58. et Sen. III. de Ira. 15. add. Gell. II. 13. et de una filia Cic. de Provinc. Cons. XIV. Sulpic. ad Cic. IV. Fam. 5. et Terent. Hec. II. 1. 15. Et 'nati' de uno filio ap. Virg. Æn. X. 532. Vid. ibi Serv. et Cerd. item Manut. et Abram. ad Cic. In seqq. quædam varie scribuntur.

Antonius] Hujus elogia præclara et multa lege ap. Cic. in Phil. *Freinsh.* Antonium una cum Cæsare non interfectum, quod faciendum censuerant ceteri conjurati, sed prohibuerat Brutus, sæpe dolet Cicero. Vid. X. Fam. 28. XII. 4. XV. ad Att. 4. et ad Brut. XV. 'Turbo' translate pro perturbatore, ut 'procella' et 'tempestas.' Cic. pro Sext. XI. 'Duo turbines Reipublicæ:' ubi plura Abramus.

§. 3 *Sextus*] Antonius, ut artibus suis Senatum magis deciperet, etsi populum seditiose in percussores Cæsaris irritaverat, ad Senatum tamen retulit de Sexto Pompeio, Magni omnibus desiderati filio, qui tum a Cæsarianis in Bætica oppugnabatur, utque pro paternis bonis in ærarium

relatis darentur ei de publico sestertium bis millies: ad hæc decernerentur ei, sicut prius patri, maris imperium, classisque daretur ad usus necessarios. Patres mirabundi probaverunt omnia, atque ita Sextus in Siciliam SCto evocatus est, ex qua postea Cæsari Augusto difficillimum bellum movit. Appianus, Dio, alii. *Stad.* Sextus non multo post SCtum de reddendis ei bonis paternis, quum nondum ex Hispania in Italiam venisset, Lege Pedia inter percussores Cæsaris damnatus, ac deinde a Triumviris proscriptus, Siciliam occuparat, et ex ea mare et oram Italiæ infestam faciebat. Itaque non tam hæc inter præcipuas caussas bellorum, quæ deinde gesta sunt, fuit, quod Sextus bona paterna repetebat, quam quod Bruti et Cassii partium erat, quæ funditus deleri, nisi illo oppresso, non poterant. Vid. Appian. III. Civ. p. 528. IV. Civ. p. 687. et Dion. XLV. p. 274. XLVI. p. 322. et XLVIII. p. 366.

Iterum fuit movenda Thessalia] Vid. inf. 4, 7, 6. *Freinsh.* Et IV. 2. 42. Reg. Q *Octavianus.* Hoc quidem rectius est, quam *Octavius:* nam quo tempore mortem patris ulciscebatur, jam nomen illius adsumserat, et *Octavianus* erat, non *Octavius.* Sed tamen credo hoc ab alia manu esse: nam paullo post hoc cap. bis, et cap. seq. rursus dicitur 'Octavius Cæsar.'

§. 4 *Ingenio, aut successorem, &c.*] Expungebam olim particulam *aut* utroque loco, eamque emendationem Berneccero probaveram. Et sane videtur ita scripsisse Florus. Prius enim caussas enumeravit, quapropter libertatem non recuperaverit populus, Pompeium, Cæsarem, Antonium: nunc ordine prosequitur quid singuli motuum excitaverint, quidve in quietem et remp. peccaverint. Et sane frequenter particulas hujusmodi inferciunt librarii; quod et factum opinor l. 1. C. de Tironib. lib. 12. ubi scripserim: 'Aut veteranus casibus obnoxius:' quæ enim alias caussa veteranos arcendi militia? Sed in Floro restat alius mihi scrupulus, quem mox sequenti nota exponam. *Freinsh.*

Desciscit in regem] Elegantissime, et plane ex animo veterum Romanorum, quibus adeo exosum erat nomen regis in suis civibus, ut hæc præcipua Cæsareanæ necis caussa memoretur. Sic Scipio, cum ab Hispanis 'rex' appellaretur, respondit: 'Regium nomen alibi magnum, Romæ intolerandum esse.' Liv. 27, 21, 4. *Idem.*

Salvus esse non potuit, nisi confugisset ad servitutem] Similia prope verba, in re diversa, Senecæ, de Benef. 5, 16. 'Eo redegit pop. Rom. ut salvus esse non posset, nisi beneficio servitutis.' Quamquam, ut quod res est fatear, non putem ista posse dici de Antonio: quomodo enim confugit ad servitutem, si rex factus est? Omnino censeo attinere hæc verba pop. Rom. et post illud 'Regem' excidisse quædam huc pertinentia: quod si foret, ut propemodum suspicor, rejecta correctione mea legend. et supplend. esset in hunc sensum: dum Antonius, varius ingenio, aut successorem Cæsaris indignatur Octavium, aut amore Cleopatræ desciscit in Regem: (deserenda fuit populo libertas) nam aliter salvus, &c. Nunc videre videor quid acciderit: istud *nam* coaluit ex *p. rom.* i. e. *Populus Romanus aliter salvus, &c.* Idem. *Desciscit in regem. Nam aliter salvus esse non potuit*] Hiulcam orationem esse et sensum pendere vidit Freinshemius, qui putat aliquid excidisse, quod sic sit supplend. *desciscit in Regem; populus Romanus aliter salvus esse non potuit, nisi confugisset ad servitutem.* Sed tantum abest ut aliquid sit inculcandum, ut potius *nam*, quod ex prava distinctione natum et interpositum est a pravo correctore, sit delend. et sic interpungendum: *dum Antonius varius ingenio,*

aut successorem Cæsaris indignatur Octavium, aut amore Cleopatræ desciscit in Regem, aliter salvus esse non potuit, nisi confugisset ad servitutem. Populus Romanus ἀπὸ κοινοῦ est repetend. ex præcedente nimirum periodo. Qui utramque periodum accuratius inspexerit, cognoscet nihil esse verius. Prima enim vox 'quippe' ostendit et hanc periodum loqui de populo Romano, et velle Florum liquidius docere, cur populus ille Romanus occiso Cæsare non redierit in pristinæ libertatis statum. Dein nisi sic distinguas, ultima periodi verba plane suspensa sunt. Non sequitur enim quid factum sit, dum Antonius desciscit in regem, ut in præcedentibus. Nam *dum Sextus paterna repetit*, toto mari trepidatur; *dum Octavius patrem ulciscitur*, fuit iterum movenda Thessalia; *dum Antonius desciscit in regem.* Vides non finiri sententiam. Commode vero finietur, si meam secutus fueris sententiam, quam et Lipsio et Gronovio placuisse gaudeo. Cum vero dixit movendam fuisse Thessaliam, errat: non Thessalia, sed Macedonia fuit movenda. Nam Philippi hi fuerunt Philippi Macedonici, ap. quos Brutus et Cassius cæsus, ut jam alii viderunt. *Græv.* Anna quoque legit *P. Rom. aliter.* Nam putat excidisse literam *P* et librarios deinde e *Rom* fecisse *nam.* Rupertus et Boeclerus itidem probant conjecturam Freinshemii. Mihi magis placet sententia Grævii. *Nam* delend. esse etiam Salmasius in libro suo scripserat: idemque videbatur Ryckio et Perizonio. Nec potest intelligi locus, nisi eo sublato, quod fecerunt Amstelodamenses.

§. 5 *Gratulandum tamen in tanta perturbatione est*] Cur non additur cui sit gratulandum? Lege: *Gratulandum tamen ei in tanta perturbatione est; ei*, sc. populo Romano. *Græv.* Hoc non necessarium arbitror. Suet. Tib. LX. 'Gratulanti autem inter pœnam, quod non et locustam, quam prægrandem ceperat, obtulisset, locusta quoque lacerari os imperavit.' Et Calig. VI. 'Expergefactus e somno Tiberius est gratulantium vocibus.' Curt. VI. 9. 'Se quidem gratulari, quod in numerum Deorum receptus essem.' Justin. XXXV. 1. 'Datum sibi honestum belli titulum gratulatus.' Quid proprie sit 'gratulari' docent Gronov. II. Obs. 19. et Perizon. ad Sanct. Min. I. 1. qui etiam loca Suetonii hic adscripserat. Add. Withof. Specim. Gunth. p. 188.

Augustum] Hæc vox aperte παρέλκει. *Freinsh.* Hoc tamen ferri potest. Nam sæpe etiam alii, quum referunt, quæ Octaviano ante hoc cognomen susceptum evenerunt, vel ab eo gesta sunt, illum per prolepsin 'Augustum' vocant. Vid. Suet. Cæs. LXXXVIII. et Aug. XCIV. Et sic forsitan defendi potest, quod in Epit. Liv. XLVIII. et XLIX. Scipio Æmilianus, quo tempore adhuc tribunus militum erat, 'Africanus' vocatur: quamquam id utroque loco delend. censet Gronovius. Sed inf. c. 12. 64: puto recte sentire Freinshemium, ibi non bene conjungi 'Cæsar Augustus.' Hic Florus magis in eo reprehendi potest, quod conjunxit nomina 'Octavium Cæsarem.' Vid. ad n. 2. et Perizon. ad Ælian. VII. p. 477. Mox Regg. et Fran. *percussum.* Vulgata recte se habet. Tac. II. A. 39. 'Mancipii unius audacia, ni mature subventum foret, discordiis armisque civilibus Rempublicam perculisset.' Vid. supr. III. 16. 2.

§. 6 *Unius præsidis nutu, quasi anima et mente, regeretur*] Eadem prope verba Taciti, 1, 12, 4. 'Unum esse reip. corpus, atque unius animo regendum.' Seneca, de Clement. 1, 3, 9. 'Immensa multitudo unius [malim uni] animæ circumdata, illius spiritu regitur:' et mox 'Mens imperii' dicitur imperator, aut rex. Rem quod attinet, ait Tacitus, 1, 9, 10. 'Non

aliud discordantis patriæ remedium fuisse, quam ut ab uno regeretur:' et iterum, H. 1, 1, 2. 'Omnem potestatem ad unum conferri, pacis interfuit:' et A. 1. 6. 'Non aliter rationem imperandi constare, quam si uni reddatur.' Monarchiam porro, cum plerisque politicis, aliis rerump. formis præfert Lipsius Politic. 2, 2. *Freinsh.* *Præses* est, tutor, defensor. Liv. vi. 16. 'Manlius præses Jovis ceterorumque Deorum, qui Capitolium incolunt.' xxviii. 42. 'Scipio præses patriæ atque universæ Italiæ:' et xxiii. 48. 'Præsides provinciarum exercitus.' Add. Gron. ad Sen. Med. v. 248. Pro *regeretur* Reg. Q *ageretur*. Sall. Jug. ii. 'Animus rector humani generis agit atque habet cuncta.' Suet. Tib. lxix. 'Persuasionis plenus cuncta fato agi.' Sen. Œd. 980. 'Fatis agimur: cedite fatis:' pro quo Juv. ix. 32. 'Fata regunt homines.' Sed non est cur hoc præferatur vulgato.

§. 8 *Mota sidera*] Consule Salm. in Solin. p. 426. A. 1. *Freinsh.* Salmasius scribit, mota sidera esse orientia et cadentia: nam siderum ortu et occasu tempestates excitari. Idem sentiunt Schulting. ad Sen. i. Suasor. et Boecler. in Diss. ad h. l. Eoque respicit Florus supr. ii. 8. 8. et iii. 21. 3. Addit Salmasius 'mota sidera' tamen etiam posse intelligi de τροπαῖς, quibus quadripartita constat anni distinctio: nam has quoque non raro habere significatus tempestatum. Mihi verosimile videtur, Florum potissimum sensisse de solstitio ac bruma, quibus, populariter loquendo, fiunt conversiones Solis, quas Græci precipue τροπὰς vocant. Idque etiam indicari puto voce 'annua,' quæ magis ad Solem quam ad alia sidera videtur pertinere. Cic. ii. de N. D. 19. 'Circuitus Solis orbium ccclxv. conversionem conficiunt annuam.' Et Somn. Scip. vii. 'Homines populariter annum tantummodo solis, id est, unius astri, reditu metiuntur.' Et sic fortassis accipiendum est, quod Idem i. de Orat. 42. 'cœli conversionem' ab 'ortu et obitu, motuque siderum' distinguit. 'Sidera' hic pro Sole poni etiam Freinsh. in Ind. existimat. Non rarum est 'sidus' num. singul. pro Sole dici: vid. Burm. ad Petron. c. cxix. Sed Florus potuit 'sidera' dicere, ut Ov. M. xiv. 172. 'Sidera solis.' *Flexus* etiam magis de conversionibus Solis, quam de ortu et obitu aliorum siderum dici arbitror. Lucret. v. 614. 'Sol Quo pacto æstivis e partibus Ægocerotis Brumaleis adeat flexus, atque inde revertens Canceris ut vertat metas se ad solstitiales.' Cic. ii. de N. D. 19. 'Inflectens autem Sol cursus tum ad Septentriones, tum ad Meridiem, æstates et hiemes efficit.' Reg. Q, Flor. Berol. Duisb. et v. e. *suo flexu tempestates*. Sed Duisb. male *fluxu*, et v. e. *tempestas*.

Sic in Romanæ dominationis] Haud paulo melius, *sic cum Romanæ dominationis conversione penitus intremuit: &c.* *in* tamen penitus non damno: optimus liber, *cum*. Salm. *Cum Romanæ*] Sic Naz. probante Salmasio, itemque vet. ed. nostra: aliæ *in Romanæ*. Freinsh. Sic etiam plerique s. et v. e. *Cum Romanæ* Regg. Voss. 3. et aliæ edd. vett. Freinshemius, Anna, Grævius, et Amst. receperunt *cum*. Non video cur *in* hic ferri non possit.

Id est, humani generis] Vana opinio, ex ignorantia Geographiæ nata, deinde pudendis adulationibus alita, Romanorum, sub imperatoribus præcipue, spiritus adeo inflaverat, ut crederent se totius orbis dominos, cum sane modicam ejus partem obtinerent. De his dici posset illud Senecæ, Epist. 91, 40. 'Alexander discere Geometriam infelix cœperat, sciturus quam pusilla terra esset, ex qua minimum occupaverat.' Ex his igitur somniis profectæ voces istæ, quibus præter poëtas, quos, elegantissime simul et

verissime, 'libertatis vespillones' appellat Heinsius in Laude Asini, etiam historici abusi: Noster supra, Præf. 2. 'Qui res Rom. legunt, generis humani facta discunt.' 'Totius orbis servitium' Tac. H. 5, 25, 1. 'Orbis terrarum famulatus' Idem Agr. 31, 5. Quin et ipsi imperatores, non dicam Justinianum aliosque ejus similes, sed et moderatus ille Antoninus, in l. Ἐγὼ μὲν τοῦ κόσμου κύριος, ad L. Rhod. de Jactu. Add. his quæ notat Marcilius, ad Suet. Titum, 6, 2. *Freinsh.*

Penitus intremuit] Huc pertinent, quæ leguntur ap. Gron. III. Obs. 13.

CAP. 4 Bellum Mutinense scribunt Livius, lib. 117, 118, 119. Appian. Civ. lib. 3. p. 588. Plut. Antonio, cap. 22. Frontin. 1, 7, 5. 3, 13, 7, et 8. 3, 14, 3, et 4. Cic. in Phil. Suet. Aug. 2, 10, &c. Meminit Ov. M. 15, 823. Idem Ov. F. 4, 628. canit M. Antonium victum ab Octavio, bello Mutinensi, 18. Cal. Maias: 'Luce secutura tutos pete, navita, portus; Ventus ab occasu grandine mixtus erit. Sic licet et fuerit, tamen hac Mutinensia Cæsar Grandine militia contudit arma sua.' *Cam.*

§. 1 *Testamentum Cæsaris*] Recitatum ad populum, postulante L. Pisone, socero Julii, frustra contranitente senatu. Vide Appian. Civ. lib. 3. p. 513. *Freinsh.*

Secundus heres Antonius] Quod hic de herede M. Antonio dictum legisse se alibi negat Camers, id nos legere meminimus ap. Dion. lib. 44. p. 292. Dicitur autem secundus heres, 'qui heredi instituto substituitur:' ut definit Severinus, in secundo Commentariorum, quæ scripsit ad Topica Cic. *Vin.*

Contra adoptionem] Adoptaverat eum Jul. Cæsar testamento. Suet. Cæs. LXXXIII. Hujus adoptionis frequens est mentio in scriptoribus vetustis. Vid. Cic. III. Off. 18. et VII. ad Att. 8. Suet. Aug. CI. et Galb. XVII. Tac. III. A. 30. Sen. de Brev. Vit. XV. et quos nominat Cujac. VII. Obs. 6.

Juvenis] Decreverat senatus, ne quis Augustum 'puerum' diceret, ne majestas tanti imperii deminueretur. Auctor Servius, ad Virg. Ecl. 1, 44. Virgilius sæpe Octavium *juvenem* nominat, ut dicto loco, 'Hic illum vidi juvenem.' Et G. 1, 500. 'Hunc saltem everso juvenem succurrere seclo Ne prohibete.' Lege Cic. Phil. 4. et 5. *Cam.* Et præcipue notam Casauboni, et Bernecceri, ad Suet. Aug. 12. 1. 'Pueros' tamen vocat Augusti nepotes Propertius, 4, 6. et Ovid. *Freinsh.* 'Contra adoptionem bellum susceperat' est, omni conatu et quasi hostilii odio adoptioni adversabatur, eamque impedire, et ne ullus ex ea fructus ad Octavium perveniret, efficere nitebatur. Salmasius ad Trebell. Poll. Gallien. VII. scribit, 'bellum cum aliquo gerere,' pro, odisse et vexare aliquem, esse ἀκυρολογίαν Trebellii Pollionis. Non persuadet mihi. Cic. Læl. XXI. 'Nihil est turpius, quam cum eo bellum gerere, quicum familiariter vixeris:' II. Phil. 1. 'Ut nemo his annis viginti Reip. fuerit hostis, qui non bellum eodem tempore mihi quoque indixerit.' Et sæpe alibi Idem 'bellum gerere adversus aliquem,' vel 'alicui indicere,' ponit pro, hostili animo adversus aliquem esse. Cur autem Antonius impedire et extrahere cuperet adoptionem Octavii, exponunt Dio XLV. 271. XLVI. 321. et Appian. III. Civ. 584. et 586.

§. 2 *Intra decem et octo annos*] Parum ad calculum. Vell. 2, 61, 1. 'Cæsar XIX. annum ingressus:' ubi vides adulationem hominis: ambitiose enim usus est voce 'ingressus.' Melius Augustus, (in monumento Ancyrano) 'natus:' nam anno qui præcessit cædem Julii, nono Kal. Octob. ingressus annum 19. erat, ac jam totum ferme confecerat, quando

contra Antonium pro optimatibus bellum primum suscepit. Atque hæc Octavii ætas in equestri statua fuerat notata, quam ei senatus in rostris posuerat, teste eod. Vell. Hæc Casaubonus, nota secunda ad monumentum Ancyranum. Ceterum, quam opportuna turbis et factionibus sit ætas principum, multis exemplis demonstrat Gruterus, ad Liv. 1, 3, 6. *Fr.* Adi Interpp. Vell. l. d.

Tenerum et obnoxium, et opportunum injuriæ] Non hæc interpolanda sunt cum Viris doctiss. qui malebant *temere hunc obnoxium et opportunum injuriæ videret*, inducti hac ratione, quod quia paullo ante vocetur 'acerrimus juvenis,' non possit hic *tener* dici. Præterea *teneros pueros* plerumque in malam accipi partem, pro mollibus, impudicis, ut Orpheus ap. Ov. M. XI. 'Ille etiam Thracum populis fuit auctor amorem In teneros transferre mares.' Sed *teneri* dicuntur etiam qui sunt tenerioris ætatis, ut ap. Suet. Aug. 64. 'Caium et Lucium adoptavit domi per assem et libram emtos a patre Agrippa: tenerosque adhuc ad curam reip. admovit.' Et quia quæ tenera sunt facile possunt lædi, hinc *tener* est injuriæ opportunus. Cic. VI. ad Att. 2. 'Quid tandem isti mali in tam tenera provincia fecissent?' Cyprum vocat 'teneram provinciam,' quæ non munita, sed injuriis erat opportuna. Hinc et *tener* et *obnoxius* sæpe junguntur. Sen. Consol. ad Marc. 21. 'Labuntur humana et fluunt, neque pars vitæ nostræ tam obnoxia aut tenera est, quam quæ maxime placet.' Si quid hic mutand. esset invitis libris, delerem *opportunum injuriæ*. Nam quid est 'obnoxius,' nisi, opportunus et expositus injuriæ? ut superius lib. III, 20. 'Nam et ipsi per fortunam in omnia obnoxii:' ubi vide quæ notavi. Sen. Nat. Q. III, 27. 'Quam diligenti nutrimento obnoxium corpus adolescit:' hoc est, mille casibus et injuriis expositum et opportunum, quod eand. ob rationem Ep. 66. vocat 'obnoxium animi domicilium;' ipseque quid sit explicat, nimirum, quod injuriam pati potest: 'Quicquid in me potest injuriam pati, hoc est, in obnoxio hoc domicilio animus liber habitat.' Sæpiuscule hac utitur voce Seneca et pervenuste, ut ad eum ostendit, cui plurimum debet, ὁ μακαρίτης Grenovius. In loco tamen Flori nihil novo. *Græv.* Nec tutum est contra o. s. et e. 'Opportunus injuriæ' est ap. Liv. XXVIII. 19. et alios. Vid. Gron. ad Liv. XXV. 30. et ad Sen. de Brev. Vit. XVII. 'Facilis injuriæ' dicit Quintil. I. Decl.

Se plenæ ex commilitio Cæsaris dignitatis] Si quis locus in toto hoc Scriptore, quem librariorum et correctorum gens varie vexaverit, finxerit, et refinxerit ad arbitrium, hic unus unice ab illo hominum genere distortus et divexatus. Postea recentiores διορθωταὶ ad illud vetustiorum exemplum multa sibi licere voluerunt. Stomachum moverem lectoribus, si multitudinem variarum lect. adponerem. Lectionem tantum, quam rectiorem esse censeo, quamque ex optimi libri vestigiis collegi, ponam. Sic igitur legimus: *Quippe cum intra decem et octo annos tenerum et obnoxium, opportunum injuriæ juvenem videret, ipse, plenæ ex commilitio Cæsaris dignitatis, lacerare furtis hereditatem, ipsum insectari probris, cunctis artibus cooptationem Juliæ gentis inhibere non desinere, denique palam arma moliri.* Quantum alii ab hac scriptura recesserunt, tantum a veritate abesse se passi sunt: pro *coooptationem*, vel *cum adoptationem*, fecimus *cooptationem*. Reliqua ex optimo illo libro D. Naz. facile divinavimus. *Salm.* *Videret; ipse plenæ ex commilitio Cæsaris dignitatis, &c.*] Expressi bona fide scripturam Naz. quæ proxima vero, immo vera omnino, si modo abjiciatur litera finalis ab illo *desineret*: nec

multum divertunt ab hac lectione Pall. reliqui, aut Vineti codd. nisi quod extet in iis, *se plene ex commilitio Cæs. dign.* item, *cum adoptionem Juliæ gentis.* Sic, inquam, uterque Pal. nisi quod in tertio videamus adhuc restare *ipse plene*: vulgatam lectionem proferre piget; cum omnibus pateat, et ineptissima sit præ hac nostra. *Grut.* Cujus judicium omnino secuti sumus in hac ed. eo magis, quod et olim nobis in mentem venerat, ita rescribend. Infinitum enim pro imperfecto ponit indicativi: quod frequentiss. Sallustio, Tac. &c. Nec officit, quod mox verbi casum mutat, 'palam arma moliri. Et parato, &c. obsidebat:' nam ita plane Tacitus, 1, 16, 5. 'Is imperitos animos impellere paulatim, et deterrimum quemque congregare: postremo velut concionabundus interrogabat,' &c. *Fr. Cunctis artibus cooptationem Juliæ gentis inhibere non desineret: denique ad opprimendum juvenem palam arma moliri, et jam parato exercitu in Cisalpina Gallia resistentem motibus suis Decimum Brutum obsidebat*] In h. l. est aliquid ὕπουλον et suppuratum ulcus. Aut legend. est, *denique ad opprimendum juvenem palam arma* moliebatur, *et jam, &c. obsidebat: aut arma moliri* et *obsidere.* Verum altius latet hoc malum. In præcedd. verbis videntur ex imperiti hominis additione irrepsisse hæc verba, *cum non desineret.* Quæ ubi sustuleris, omnia erunt planissima: *cum videret se plenæ ex commilitio Cæsaris dignitatis, et furtis hereditatem lacerare, ipsum insectari probris, et cunctis artibus adoptationem Juliæ gentis inhibere, denique ad opprimendum juvenem palam arma moliri, et jam parato exercitu in Cisalpina Gallia resistentem motibus suis Decimum Brutum obsidere.* Sane in antiquioribus edd. legitur *obsidere*, in aliis *obsideret.* Nimirum qui nesciebant ap. Latinos historicos sibi familiari ellipsi infinitum poni pro finito modo, hæc insulsa inculcarunt, *cum non desineret.* In Camertis exemplaribus grassati sunt atrocius semipagani. In iis enim scriptum reperiebatur, *et furtis hereditatem laceraret*; sed hæc jam Vinetus vidit et emendavit. Denique si *obsidebat* omnino tuentur meliores libri, ponenda τελεία στιγμὴ post 'arma moliri' cum τῷ πάνυ Salmasio. Per 'commilitium' autem Cæsaris non tam consulatus intelligitur, quam quod diu fuerat legatus Cæsaris, et propter rei militaris peritiam in magna ap. Cæsarem et exercitum dignitate: vid. Plut. in Vita Antonii. *Græv.* Salmasius hic aliquanto minus abit a libris vett. quorum scripturam proponendam duxi, si forte acuti homines ex ea aliquid excogitare possint ad h. l. melius constituendum: etsi vix credo meliora, quam Salmasio in mentem venerunt, inveniri posse. *Ipse plenæ*, quod Freinsh. Græv. et Amst. ediderunt, est etiam in Ryck. Flor. et Edd. B. P. et J. *ipsa plane* in Voss. 2. *ipse plane* in Ed. Sab. In ceteris s. et e. *se plene*, id est, *plenæ*, nisi quod in Voss. 1. *plane* est, quod etiam habebat Ms. Ernstii ab eo ad C. Nep. Attic. VIII. citatus. Copula *et* post 'dignitatis' abest ab o. s. etiam Vineti, et edd. præterquam Ald. Ordo verborum *furtis hereditatem lacerare* est in Voss. Ernst. et Ald. isque Amstelodamensibus revocandus visus fuit. Vineti et ceteri o. s. et e. ita ea ordinant, ut in animadversione sua collocat Salmasius. Sed pro *lacerare* Naz. Voss. 2. et Edd. B. S. P. et J. habebant *laceraret*, Ryck. et Pal. 2. *lacerate*, *t* pro *r* levi errore. Pro *furtis* libri Vineti Pal. 2. et Regg. *furiis.* *Et*, quod plerique s. et o. e. v. habent ante 'cunctis,' Grutero teste, non erat in Naz. et Pall., nec videtur fuisse in Regg. *Cum* post 'artibus' est in o. s. etiam Ernst., exceptis Naz. Pall. et Ryck. In v. e. eod. l. ponitur, in ceteris mutato ord. post 'inhibere:' unde ab aliquo intru-

sum esse colligi potest. Deinde Naz. et edd. vett., præter primam, *cooptationem.* Pal. 2. Ryck. et Regg. *adoptationem.* *Non desineret* est in o. s. cum quibus consentit Ernst., et e. In tanta varietate scripturæ veteris sequutus sum Freinsh. et Grævium, qui locum plane ex sententia Salmasii ediderunt, nisi quod *desineret* non mutarunt. Sed pro *cooptationem*, quod in illorum Edd. est, cum Amst. recepi *adoptionem:* non solum quia ita erat in libris Vineti, Toll. Duisb. Fran. Voss. Ernst. et v. e. sed etiam quod non facile ostendi posse credo ab aliis probatis Scriptoribus 'cooptationem' pro 'adoptione' dici. 'Adoptatio' defendit Borrichius e Gell. v. 19. et Plin. Paneg. v. Sed nec Plinii exemplaria inter se consentiunt, et in Gellio eod. cap. modo *adoptatio*, modo *adoptio* scribitur: quod suspicionem quamdam mendi adfert. Vid. Cellar. Cur. poster. et Jac. Gronov. ad Gell. l. d. Is. Vossius hic scripserat *coadoptionem:* utrum e Ms. an e conjectura, non addiderat. Sed si e Ms. est, non potest aliud esse, quam conjunctio duarum lectionum. Verba *cum non desineret* tollenda esse etiam Gronovius censet II. Obs. 14. probante ad h. l. Perizonio. Quin *cum* ejiciend. sit ex auctoritate Naz. et Ryck. ne dubito quidem; idque etiam alibi e non intellecto hoc genere loquendi sæpe inculcatum, et orationem infinitam in finitam mutatam esse ostendit Gronov. ad Liv. VI. 27. Sed quum omnes libri habeant duo illa *non desineret*, mihi omnino verior videtur emendatio Salmasii, Grut. et Is. Vossii, pro *desineret desinere* legentium. *Obsidere* et *obsideret* in nullo scripto aut edito inveni. Nec ulla causa est, cur hic *obsidere* reponatur pro *obsidebat*. Nam pluribus infinitivis pro imperfectis positis, deinde subjici imperfectum, constat ex iis, quæ hic observat Freinshemius, et quæ ad Sanct. IV. 5, 3. Perizonius. Et minus desiderabitur emendatio, si post 'moliri' et 'obsidebat' συντέλεια ponatur, ut in v. e. Quæ in fine adnotationis Grævianæ scribuntur, ad Annam pertinent.

Lacerare furtis hereditatem] Hereditatem enim Cæsaris expilavit: ut Dio, lib. 44. in fine; et Appianus, Civ. lib. 3. p. 536. et alii, memoriæ prodiderunt: inter quos Vell. 2, 60, 5. scribit, sestertium septies millies depositum a Cæsare ad ædem Opis, ab Antonio fuisse occupatum. *Vinet.* Add. quæ adnotantur ad Vell. et Cic. I. Phil. 7. et V. Phil. 4. 'Lacerare hereditatem,' ut Sall. Cat. XIV. 'Quicumque bona patria laceraverat.' Terent. Hec. I. 1. 'Quin spolies, mutiles, laceres, quemque nacta sis.' Liv. XXVI. 35. 'Plebem Romanam perdendam lacerandamque sibi Consules sumsisse.'

§. 3 *Ad opprimendum juvenem*] Idem optimus liber: *ad depremendum*, pro *deprimendum*. Sed *opprimendum* non muto. *Salm.* Naz. *depremendum*, quomodo et I. q. nempe *deprimendum*: melius, ut puto. *Freinsh.* Ryck. *diprimendum*. Edd. vett. excepta prima, *deprimendum*, quod probat etiam Gron. ad Liv. XXX. 26. *Depremo*, ut *intellego*, *doleum*, et alia. Gloss. 'Adpremo,' 'Compremo,' 'Oppremo.'

§. 4 *Ætate*] Juvenilis ætas in tantum favorabilis est, ut etiam in delictis mitius puniendis ejus habeatur ratio. Vid. Bernecer. ad Suet. Aug. 5, 2. l. *Freinsh.*

Injuria favorabilis] Supr. 4, 2, 56. *Idem.*

Induerat] Vid. ad I. 11. 9. Plin. II. H. N. 28. 'Augusto Cæsare in prima juventa Urbem intrante ad nomen ingens capessendum.'

Revocatis, &c.] Hæc omnia Tacit. 1, 10. 2. 'Concitos per largitiones veteranos, paratum ab adolescente privato exercitum, corruptas consulis legiones.' Quæ postrema verba interpretare de legione Martia, et quar-

ta, quæ ab Antonio consule signa ad Augustum transtulere. Videatur Appianus, Civ. lib. 3. p. 556. non de exercitu Decimi Bruti, ut exponebat magnus ille Lipsius. *Freinsh.*

Consulem] Verum quidem hoc; Consulem aggressus est: sed post consulatum vicit. *Idem.*

Obsidione Mutinæ] *Obsidio* in eod. lib. *obsidium* sæpe ap. hunc nostrum. *Salm.* *Obsidio*] Sic Naz. et nostra vetus editio: obsidii hujus tempore memorabilia stratagemata usurpata, nempe literis columbarum opera transmittendis (quod superiori seculo in obsidio Harlemensi et Leidano relatum memoratur): aut per natatores milites laminis plumbeis incisas, aut immittendis copiis et commeatibus, recensent Plinius, 10, 37. et Frontinus, 3, 13, 7. et 3, 14, 3. *Freinsh.* *Obsidio* etiam Flor. Magl. Regg. Voss. 2. et Edd. B. S. et P. vid. Ind.

§. 5 *Manu pulcher*] Perizonius adscripserat πολύχειρ: quod etymon vocis 'pulcher' esse putat Jul. Cæs. Scaliger: ut idem sit, quod fortis, quemadmodum Servius exponit in Virg. VII. Æn. 656. 'Satus Hercule pulchro Pulcher Aventinus.' Vid. Voss. Etymol. et Becmann. Origin. L. Lat. Ita, Cæsar *manu pulcher apparuit*, idem erit ac, manu fortis; id est: Ipse strenue ac fortiter pugnando etiam militis partibus functus est, seque omnibus et aquilam portando, et vulnere accepto conspicuum fecit. Nam ut Sen. de Provident. c. IV. 'Idem licet fecerint, qui integri revertuntur ex acie, magis spectatur, qui saucius redit.' Tollius pro glossa habebat *apparuit*, cui non adsentior.

Aquilam suis humeris referebat] Vid. Casaub. ad Suet. Aug. 10, 9. *Fr.*

A moriente signifero traditam] Simile exemplum ap. Cæs. Civ. 3, 64. Ad quorum imitationem hodierni quoque vexillarii, cum ad supremum ventum est, nec aliter defendi potest vexillum, eo involuti moriuntur. Sic in pugna ad Atellam 'repertus est Germanus signifer amputata dextra manu, et læva fœdo vulnere discissa, vexillum mordicus retinens, ita ut in vestigio invictæ virtutis expirasse videretur.' Jovius, Hist. lib. 4. *Idem.* 'Aquiliferum' magis proprie dicit Suetonius. Nam ut 'signa' multis locis, quorum nonnulla vid. in Lips. IV. de Mil. Rom. 5. distinguuntur ab 'aquilis;' ita alii 'aquiliferi,' alii 'signiferi.' Tac. I. A. 48. 'Eas [literas] Cæcina aquiliferis signiferisque occulte recitat.' Sed rursus inf. c. 12. 'Signifer' pro aquilifero. Et Sen. Phœn. 389. ap. Lips. l. d. 'Æra jam bellum cient, Aquilaque pugnam signifer mota vocat.' Nam generali nomine 'signorum' etiam 'aquilæ' comprehendi possunt.

CAP. 5 Hoc Bellum scribunt Livius, lib. 126. [Dio, lib. 48.] Suet. Aug. cap. 14, et 15. Latius Appian. Civ. lib. 5. p. 689. Eutrop. 7, 1. Oros. 6, 16. Plin. 7, 45. Solin. cap. 3. Bellum Perusinum, et cetera ab Augusto gesta bella, explicat Propert. 2, 1. et Lucanus, 1, 41. Lege quæ de Augusto scribit Virg. Æn. 6, 791. Ex verbis Propertii et Lucani patet, scriptores non semper servare in scribendo eundem ordinem, quo res gestæ sunt. Quare non mirum est, in vetustis Flori exemplaribus post Mutinense bellum, Perusinum bellum immediate sequi, nisi hoc poëticæ tribuas licentiæ. Ovid. in fine Met. enumerans bella ab Augusto gesta, Perusinum prætermisit. *Camers.* Camertis autem, Stadii, aliorumque aliquot edd. caput istud subjecere capiti, cujus finis, 'scelere alieno uterentur:' at ordo quem servamus, remanet in ed. primaria, expressitque optimus Vinetus, et propugnant Palatini. *Grut.* In Ald. quoque hoc caput rejicitur post bellum Philippense. Hoc congruit cum ratione temporis, quo gestum est. Sed o. s. et cett. Edd. h. l. habent.

§. 1 *Veteranis in castris*] Suspicatur N. Heins. *in*, a sciolo insertum importune, delend. esse. 'Castra' enim 'veterana' accipi a Floro pro veterano milite. Lucan. 'Castra fremunt confusa.' Poëticum hoc quidem est, sed poëticarum locutionum plenus est Florus. Lipsius non solum τὸ *in* sed et *castris* censet esse νόθον. Sed Heinsii sententiam amplector, ne nimis ab antiquis codd. recedamus. Illam castrorum significationem, quam Vir illustris ostendit, si repudiemus hic loci, nihil verius opinione Lipsii. Nam nulla in castris præmia veteranis sunt data, sed in conventu triumvirorum ad Confluentem coloniæ iis sunt decretæ. *Græv.* Deinde autem Bruto et Cassio victis agri iis in Italia dati sunt. Dio XLVIII. princ. et Appian. III. Civ. 590. et v. 672. *In castris* etiam delenda censebat Gerh. Vossius et videbatur probasse ejus sententiam Isaacus. 'Pretium' pro præmio obvium est. Vid. Ind. Paulus l. II. pr. D. de Eviction. 'Has possessiones . . . . partim veteranis in præmia adsignatas.'

§. 2 *Semper alias Lucii Antonii pessimum ingenium*] Laudo conatum eruditissimorum Virorum, qui *piissimum* hic reposuerant: nos tamen non culpam librarii, sed hallucinationem ipsius Auctoris animadvertimus: nam optimus liber *Lucii* non habet: in quo ita legitur; *semper alias Antonii pessimum ingenium, Fulvia gladio cincta virilis militiæ, uxor agitabat:* vox 'uxor' aperte indicat, Florum de Marco Antonio et scripsisse et cogitasse, cujus ingenium, alias semper turbulentum, etiam uxor Fulvia magis magisque inflammabat. De Lucio Antonio omnes tamen historiæ, ne quis hoc me putet ignorasse: sed, ut dixi παρόραμα est ipsius Flori, aut μνημονικὸν ἁμάρτημα. Sic supra falsus est, dum vocat patrueles Syllæ Felicis Fausti Syllæ liberos: sic etiam supra in Heraclea Campaniæ et Siri fluvio: quas hallucinationes facile excusamus; alia quædam leviora in hoc ipso Scriptore deprehenderamus, quæ noluimus adnotare: si quis est, qui non ita facile assentiri possit, is me doceat quid rectius de h. l. sit æstimandum; ego ipsi facile assentiar. Hoc breve caput diligenter legat, et examinet; non aliud, credo, sentiet, quam quod scripsimus. *Salm.* *Semper alias Antonii pessimum ingenium*] Sic o. Pall. accedit ed. nostra vetus: nam ea, *aliter Ant.* Assentior autem omnino Salmasio, qui παρόραμα ipsius Auctoris hic agnoscit, quod equidem clare satis arguunt ista verba 'uxor agitabat:' quæ quidem in ed. modo laudata sine nomine *Fulvia* leguntur, quod ipsum suspicionem mihi movet, et illud vocabulum altrinsecus accessisse. Præterea sequentia 'iterum in arma ierat,' nempe post bellum Mutinense: et, 'jam non privatis, sed totius senatus suffragiis judicatum hostem:' item seq. cap. 'Antonium ultionem de iis qui se hostem judicassent:' omnia, inquam, hæc convincunt, Floro sermonem esse de M. Antonio, non fratre ejus Lucio: quamvis historiæ omnes fide dignæ posteriori huic id tribuant. Grutero tamen placebat Florum sensisse de Lucio; movebaturque quod M. Antonius non modo non pessimo, sed ne malo quidem ingenio fuerit, Plutarcho teste, itemque imperatore Claudio. Sed posterius testimonium, ut domesticum, rejicimus, quamvis nec id quidem obstet quod 'magnus' appellatur ibi, nam hoc non negat malum etiam fuisse, quomodo Val. M. 5, 6, 2. ext. dicit Annibalem in dubio posuisse, 'major ne an pejor vir haberi deberet.' Plutarchum quod attinet, testatur ille quidem ingenio fuisse natura sua haud malo, sed opportuno corruptionibus, quod et Noster voluisse videri possit, dum 'varium ingenio' appellat tertio cap. Sed ingenium ejus pessimum fuisse nemo melius exponat Cicerone: quam-

vis nec ei per omnia credendum esse censeam, cum interdum 'accusatorie' magis quam 'Latine' (sic enim ipse in Verr. 4, 1, 4. distinguit) loquitur. *Freinsh.* Salmasius *Lucii* a solo Naz. abesse adnotarat, Gruterus ab omnibus Pall. Cum iis, præter Reg. F et Voss. 2. qui prænomen habent, consentiunt ceteri s. et o. e.

Pessimum] Sic omnino legend. esse ex mente Auctoris satis constat, non *piissimum*, ut volebat vir eruditiss. Hic enim est Antonius, testimonio Velleii, 2, 74, 2. 'vitiorum fratris consors, sed virtutum, quæ interdum in illo erant, expers.' Cui adstipulantur omnes alii: nemini enim laudatur præter Appianum, et quidem suis ipsius verbis. *Freinsh.* Gruterus ad Vellei. l. d. notat Virum doctum, qui hic pro *pessimum* reponi voluerit *piissimum*. Designat Casaubonum, qui ad Suet. Aug. XIV. ita legend. putabat, quia Lucius Antonius ob eximiam pietatem in fratrem sibi cognomen 'Pietas' adscivit. De hoc cognomine Antonii vid. Spanh. Dissert. X. de Præst. et Usu Numism. p. 75. Sed Casaubonus non recte de L. Antonio accepit, quæ hic Florus tradit. Locus Appiani, ad quem Freinsh. respicit est v. Civ. p. 688. et alius ib. p. 702. Tamen Appianus antea p. 682. eadem ex sua persona de Lucio scribit.

Gladio cincta virilis militiæ uxor] Dudum hic locus suspectus fuit eruditis hominibus. Nam *gladius virilis militiæ*, aut, ut alii volunt, *virilis militiæ uxor*, sunt nihili. Lipsius emendabat: *Fulvia gladio cincta militiæ, virilis uxor agitabat*. Sed hæc non sunt editis meliora. Ingeniosior fuit Anna, Tanaquilli filia, quæ scribit: *virilis audaciæ uxor:* idque firmat exemplo Sallustii de Sempronia scribentis: 'Quæ multa sæpe virilis audaciæ facinora commiserat.' Mox N. Heinsius *iterum in arma ire* aut *ruere* malebat, pro *iterum in arma ierat*. Græv. Anna ità distinguit: *Fulvia gladio cincta, virilis audaciæ uxor, agitabat*. Conjectura *virilis audaciæ* confirmari potest aliquot locis aliorum Scriptorum ap. Wass. ad Sall. Cat. XXVI. Crediderim tamen hæc in ordine grammatico ita jungenda esse: *Fulvia uxor cincta gladio virilis militiæ*, i. e. cincta gladio in morem virorum militarium. Est quidem ineptum genus loquendi *gladius virilis militiæ*. Sed in Floro multa sunt non meliora. De re vid. Dion. XLVIII. 363. *Ierat* cur suspectum sit, non video. 'Ire in arma' Tac. I. A. 55. 'ad arma' Suet. Aug. XV. Vell. II. 48. Liv. XLII. 2. et 21. 'Ad saga ire' Cic. XIV. Phil. 1.

Uxor agitabat] Viri docti addend. putant, *uxor Antonii agit*. at ego potius adhuc deleverim vocem *uxor;* tanquam satis constaret, Fulviam esse M. Antonii, dum dicit 'cinctam virilis militiæ gladio,' velitque mutasse sexum cum viro. *Grut.*

Depulsos agris colonos] Qui coacti erant cedere veteranis, quibus agri isti distributi erant. Hinc semper materia et vires res novas cupientibus; et exempla suggerunt illorum temporum Historiæ. *Freinsh.* *Privatus*, quod ex e. v. adnotat Gruterus, etiam in Berol. Magl. et Voss. 2. est: in Pal. 2. *primatus*.

§. 2 *Fame*] Vid. Berneccer. ad Suet. Aug. 14, 1. c. *Freinsh.* Hinc 'Perusina fames' proverbii specie ap. Lucan. I. 41. et Auson. XXII. Epist. 42. De ea Appian. v. Civ. 691. 'Extrema deditionis agitantem' supr. II. 17. 17. 'In fame nihil non experta Calagurris' III. 22. 9.

CAP. 6 Exponunt hoc capite contenta Livius, lib. 119. et 120. Plut. Antonio, cap. 24. Bruto, cap. 39. Cicerone, cap. 67. Appianus Civ. lib. 3, et 4. Suet. Aug. cap. 12, 13, et 27. Eutrop. 7, 1. Oros. 6, 16. Meminerunt Plinius, 7, 45. et Solinus, cap. 3. *Camers.*

§. 1 *Gravis paci*] Martial. Spect. 4. 'Turba gravis paci placidæque inimica quieti.'

Ignis incendio] Qui eum satis sua sponte ad perturbandam Rempubl. pronum etiam magis incitaret. Proverbium Græcum est, Μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ, de quo Erasmus. Ov. I. A. A. 244. 'Et Venus in vinis ignis in igne fuit.' Vid. ibi Heins.

Necesse fuit venire in cruentissimi fœderis societatem] Uterque Pal. *ut cruentissimi viri fœderis: ut* pro *in*: sic inf. in scriptis 'Totus ut monstrum illud desciverat,' pro *in monstrum illud*: in iisd. lib. *quod necesse fuit*, non *quid*: male prorsus. *Salm.* *Quid contra duos ex. nec. fuit, &c.*] Non intelligo quid sit contra duos exercitus venire in societatem fœderis: legebam aliquando, *contracto exercitu*, ut voluerit Florus, Lepidum novo exercitu contracto venisse in societatem Antonii et Cæsaris. Rutil. in Itin. I. 301. de Lepido: 'Qui libertatem Mutinensi Marte receptam Obruit auxiliis, urbe pavente, novis.' Sed jam damno; non tamen ut sciam quid in ejus locum reponendum sit, nisi forte *quid* in *cui* reformandum: ut sensus sit: Duobus ex diversa parte exercitibus stantibus, necesse fuisse Lepido, utpote debiliori, venire in societatem: quo sensu Velleius 2, 66, 1. 'Repugnante Cæsare, sed frustra, adversus duos:' aut legend. *contrarios exercitus*, ut indignetur, eos, qui nuper hostes erant, aliter non potuisse societatem inire, quam in perniciem civium. Jam puto pro *Quid* legend. esse *Cæsari*. Nimis hoc violentum videtur? at violentius est Cæsaris nomen extrudi, quod equidem in principio cap. hujus fuisse positum sequentia clamant. Si igitur reponend. fuit: hic certe locus unus erat, ubi bene reponeretur. *Freinsh.* Locus contaminatissimus, et in quo purgando laborarunt omnes, qui Floro castigando manus admoverunt. Nolo illorum, qui in manibus omnium versantur, suspiciones enarrare. J. Lipsius in scholis, quas olim Lugduni Batavicæ habuit, hunc Scriptorem exponens, putabat verba quædam excidisse, et sic posse redintegrari, si legatur: *Quid contra duos exercitus? necesse fuit venire incruentissimo duci in cruentissimi fœderis societatem.* Sed excedit medicina modum. N. Heinsius monuit, quia nonnulli Mss. pro *Quid* præ se ferant *Quod*, et, *ut cruentissimi viri fœderis*, scribend. esse: *Quo contra duos exercitus necesse fuit venire in cruentissimi viro fœderis necessitatem.* Quo, hoc est, quare, quapropter, necesse fuit Augusto venire in cruentissimi fœderis necessitatem, quod solus binis exercitibus in unum conjunctis non posset resistere, eoque modo factum ejus excusat: *quo* ut 'eo,' quod passim ap. Historicos occurrit. *Viro* eleganter additum ut ap. Maronem Ecl. VI. de Cornelio Gallo: 'Utque Viro Phœbi chorus assurrexerit omnis:' τὸ 'Viro' usitatum Maroni Nasonique cum loquuntur de Augusto. Hæc Vir excellentiss. in litteris ad me datis de h. l. quæ proxime sane accedunt ad veterum codd. scripturam. Ryck. *Quia contra duos exercitus necesse fuit venire in cruentissimi viri fœderis necessitatem.* Sed parum in hoc cod. hic est subsidii. Nunquam potui in animum inducere omissum esse illius nomen, cui contra duos in necessitatem fœderis veniendum erat, hoc est, tertii triumviri. Quis enim historiæ illius temporis ignarus hoc divinando posset assequi? Antonium et Lepidum nominavit. Cur præterit Cæs. Octavium, in principio capitis, cum non longe post singulorum nomina repetat? Censeo Florum reliquisse: *Quid contra duos exercitus Cæsar? necesse fuit venire in cruentissimi fœderis societatem.* 'Necesse' præcedentem voculam *Cæsar* absorpsit. Allusit forte ad tritum vulgo dictum, 'Ne Hercu-

los adversus duos.' Distinctio hæc, ut vidimus, Lipsio quoque probatur, et politissimæ T. Fabri filiæ. *Græv.* Salmasius in exemplari suo e solo Pal. 1. adnotaverat *Quod*, et *ne cruentissimi. Ut* nusquam alibi inveni. *Viri* etiam Ryck. Reg. F, Berol. Duisb. Fran. Voss. et v. e. Sed Fran. *in cruentissimi viri sceleris societatem.* Gerh. Vossius hic legebat: *Quis contra duos exercitus?* putabatque Florum respicere ad proverb. 'Ne Hercules quidem contra duos.' Sed ad Vell. II. 66. *Quid? contra duos e. n. f.* ... Is. Vossius: *Equidem contra duos.* Rupertus: *Quid unus contra duos exercitus? Itaque necesse fuit.* Tollius ad Auson. Idyll. XII. in Grammaticomast. *Quid Cæsar contra duos? necesse fuit. Viri* excludunt omnes, præter Heins. et Is. Vossium, qui ex eo fecerat *IIIV.* id est, *triumviratus*, et legebat *in cruentissimi triumviratus fœderis societatem.* Mihi e tot conjecturis maxime placet Græviana, utpote quam minimum a scriptura vetusta recedens. Sed quum magna pars Mstorum habeat *viri*, id non temere ejiciendum, et sub eo aliquid latere arbitror; sive id, quod conjiciebat Is. Vossius, sive aliud quid; in quo eruendo se exercebunt acutiores. Interim edidi locum ut in Naz. et aliis quibusd. Mss. omnibusque Edd. dempta prima, in qua *viri* additur, legebatur; a quibus primi discesserunt Amstelodamenses, qui hæc ita distinxerunt: *Quid? contra duos exercitus: necesse fuit.*

§. 2 *Diversa omnium nota incendia*] Lege, *vota incendio:* hoc est: Omnes diversis votis ad illud incendium reip. ferebantur: vel *incendii:* optimus liber *incendio* retinet: posset etiam legi, *Diversa omnium vota, incendia*, sed priorem conjecturam magis probamus. *Salm.* Pall. tres habent, *vota incendia:* quod si admittimus, illud *incendia* erit a glossa, legendumque uno spiritu: *Quid contra duos exercitus necesse fuit venire in cruentissimi fœderis societatem diversa omnium vota?* Grut. Mihi placet minima mutatione locum ita restitui: *Diversa omnium vota. Incendit Lepidum, &c.* Similem autem sensum aliter extulit Tacitus H. 2, 7, 4. 'Ita boni malique, caussis diversis, studio pari, bellum omnes cupiebant.' *Freinsh.* Ryck. *Diversa omnium tota incendia. Lepidum divitiarum cupido.* J. Lipsius: *Diversa omnium vota, ac incendia*, aut: *diversa omnium vota ac ingenia.* Sed nihil verius est emendatione doctissimi Freinshemii: *Diversa omnium vota. Incendit Lepidum divitiarum cupido:* quod et N. Heinsio in mentem venerat. *Græv.* Regg. et Ald. *voto*, ceteri s. et e. *vota* excepta Ed. P. in qua est *nota. Incendia* etiam fere omnes alii s. et o. e. Nec dubito, quin ita et in Regg. fuerit, quamquam conlator ad Edit. Græv. quæ *incendit* habet, nihil adnotarat. *Cupido* Naz. Ryck. Voss. 3. et Ald. reliqui o. s. et e. *cupidum.* Rupertus putat, vel sublato *incendia* legend. esse, *Diversa omnium vota*, vel *Diversa omnium nota ingenia.* Prius etiam Tollio placet ad Auson. l. d. T. Fabro, atque Annæ, qui suspicantur, eam vocem e superioribus *ignis incendio* huc translatam. Is. Vossius hic scripserat, quia omnes libri habeant *cupidum*, locum omnino ita legend. ac distinguend. esse: *Diversa omnium vota. Incendia Lepidum divitiarum cupidum. Antonium* .... *Vota* legend. esse extra dubitationem est, quum nullus liber scriptus et ex olim editis unus tantum habeat *nota*, quod corruptum est e *vota*: quemadmodum et alibi hæc inter se permutari liquet ex iis, quæ scribunt Interpp. Vell. ad II. 35. Heins. ad Ov. Ep. Did. v. 4. et Drakenb. ad Sil. VI. 434. Et sic supr. I. 11. 7. pro *votis* in Ryck. erat *notis.* Itaque nec probari potest conjectura Ruperti *nota ingenia:* nec *incendia* contra omnes libros ejici licet. In Is. Vossii emendatione quæ sit

sententia, nec ipse exposuerat, nec ego intelligo. Sed et in eo fallitur, quod scribit in omnibus libris esse *cupidum*. Perizonius dubitasse videbatur Lipsii, an Freinshemii, conjecturam probaret: nam utramque in exemplari suo scripserat. Ryckius præferebat Freinshemianam, cui et ego palmam tribuendam arbitror. Eam Grævius et Amst. in contextum admiserunt. Hoc mihi in priore Ed. non faciendum, et, quia videbam doctos non idem sentire de voce *incendia*, potius corruptam veterum librorum scripturam *vota incendia*. *Lepidum* exhibendam putabam. Nunc, postquam ita in Voss. 3. legi intellexi, eam recipere non dubitavi. Tractarunt hoc ulcus post priorem Ed. nostram duo Viri clariss. Clericus Biblioth. Antiq. et Hod. Tom. XVIII. Part. 2. Sect. 6. et Heumannus Pœcil. I. 3. 5. Ille totum locum ita constituend. censet: *Quid contra duos exercitus? necesse fuit .... societatem. Diversa omnium nata incendia. Lepidum .... agitabant.* Hic, *Quis contra duos? Cæsari igitur necesse fuit in cruentissimi venire fœderis societatem. Diversa omnium vota. Lepidum .... agitabant.* Longum est hæc singulatim excutere. Verbo dicam, mihi nihil a Viris doctiss. videri proponi, quo ad mutandam sententiam adduci possim. Quæ in conjectura Clerici sit sententia verborum *nata incendia*, plane non adsequor. Heumannianam ideo non possum probare, quod puto, non licere vocem *incendia* invitis o. s. et e. ejici.

Ex turbatione reip.] Vid. Tac. 5. 3, 5. et H. 1, 21, 1. *Freinsh.*

Antonium ultiones] Leg. sine mora ex Ryck. *Antonium ultionis:* sc. cupido. Vulgatam respuit Latina lingua. Sic tamen et J. Lipsius et N. Heinsius conjecerant scribend. esse, valde εὐστόχως, cum alii castigatores hunc scopulum intactum præteriissent. *Græv.*

Manibus ejus graves] Credebantur enim occisorum Manes ultione placari, quod tangit Justinus, 16, 1, 17. Hinc intelligendum illud Virgilii, Æn. 10, 519. 'Inferias quos immolet umbris.' Ita 'Sorani manibus satisfactum,' accusatore ejus damnato, scribit Tac. H. 4, 40, 4. sic, 'Non aliter posse placari commilitonum manes,' &c. Tac. 1, 45, 5. Vide Apocalyps. 6, 12, &c. Observabant autem imprimis, ut, si fieri posset, ad tumulos ipsos occisorum mactarentur; quod videlicet nullum gratiorem umbris liquorem spargi posse crederent, quam inimicorum sanguinem. Sic Pyrrhus Polyxenam fere 'paterni vertice in busti.' Seneca, in Troad. 1151. Sic L. Cæsar jugulatus ad bustum Vari, Val. M. 9, 2, 2. et Marius prætor ad bustum Catuli, supr. 3, 21, 26. Sic Aristomenes, Messeniorum fortissimus, sibi necem intulit ad filiæ, quam prius occiderat, tumulum; Pausanias, in Messen. p. 241. Alludit hunc morem Seneca, de Benef. 5, 16, 2. 'Nisi Allobrogum in illam [patriam] cohortes immiserit [Catilina], et trans Alpes accitus hostis vetera et ingenita odia satiaverit, ac diu debitas inferias Gallicis bustis duces Romani persolverint.' Pertinet eo caput Galbæ, quod a liberto Patrobii, qui punitus a Galba fuerat, ad tumulum Patrobii projectum est. Suet. Galba, 20, 5. et Tac. H. 1, 49, 2. Add. quæ notamus supr. 2, 5, 5. Item, 2, 13, 14. et Stat. Th. 5, 684. *Freinsh.* Add. Casaub. ad Suet. Aug. XV. Gruter. ad eumd. Galb. XX. et Schult. ad Sen. Controv. XVII. Adnotat locum Flori Gronov. ad hæc Sen. Octav. 598. 'Manet inter umbras impiæ cædis mihi Semper memoria, manibus nostris gravis Adhuc inultis.'

§. 3 *In hoc velut fœdus*] Non scio an et alii sic loquantur, nec satis intelligo, quæ sit vis particulæ 'velut.' 'In has leges,' 'conditiones,' 'pax componitur,' vel 'convenit,' usitata sunt.

Apud Confluentes inter Perusiam et Bononiam] Hallucinatur hic Florus. Confluentes hi plus quam nonaginta millia passuum absunt Perusia, quod et Gerh. Vossius animadvertit ad Vell. II, 65. Rectius Appianus et Dio inter Bononiam et Mutinam. Sed pro *Perusiam* legend. *Petrusiam*, docuit Vir cl. Cæsar Malvasia in Marmora Felsinea. Nam Petrusa, vulgo *la Pietrosa*, rusticis *Zola Prodosa*, Lavini fluminis ponti est contermina, ubi fuit Triumvirorum statio. Vid. Dion. lib. 46. ubi narrat illos congressos esse ad colloquium in quadam insula ejus fluvii, qui præterfluit Bononiam. *Græv.* *Inter Mutinam et Bononiam* emendatoribus debetur. Appianum parum adcurate scripsisse Triumviros circa Mutinam in insula Lavinii congressos, quum Lavinius propior sit Bononiæ, quam Mutinæ, et alii eos in insula Rheni prope Bononiam convenisse scribant, disputat Cellar. II. Geog. Ant. 9. Sed hoc aliter expedire conatur Leander in Descript. Italiæ, ubi de Bononia agit. Mutinam a Dione in hac historia memorari non invenio: nam nihil aliud L. XLVI. scribit, quam quod in fine hujus adnotationis refert Grævius. *Petrusia*, quam pro *Perusia* substituit Malvasia d. lib. Sect. IV. c. 2. an eo tempore hoc nomine nota fuerit, quærend. censeo.

Exercitus consalutant] Videtur hic aliquid excidisse. Nam 'consalutant' non addito qui consalutentur non memini legere. Puto Florum reliquisse: *exercitus consalutant inter se*. Cic. 2. de Orat. 'Qui cum inter se, ut ipsorum usus ferebat, amicissime consalutassent.' Mox N. Heinsius: *Lepidus L. Paullum fratrem proscripserit*, deleto *suum*, quod supervacuum sit, et in præced. vs. legatur. Paullo post malebat Lipsius: *proponere rostris jam visitatum erat*: hoc est, jam ante viderant, tempore nimirum Sullæ: dein idem *videret*, *concurreret*, pro *videretur*, *concurreretur*. Sed non opus mutatione. *Græv.* Jam olim Bapt. Egnatius Racemat. c. IV. pro *consalutant*, quod in quibusd. s. et e. illius ætatis invenerat, et est in Magl. et Edd. B. S. et P. legebat *se consalutant*. Non male scripsisset Florus *inter se consalutant*. Sed quum absolute dicatur *saluto*, nulla videtur esse ratio, cur non eod. modo *consaluto* dici possit. Sall. Cat. XXVIII. 'Constituere ea nocte, sicut salutatum, ad Ciceronem introire.' Martial. II. 18. 'Mane salutatum venio; tu diceris isse Ante salutatum.' Tac. II. H. 42. in Ind. Freinsh. 'Omisso pugnæ ardore Othoniani ultro salutavere,' Id. II. H. 25. et Phæd. III. 7. 'Invicem salutare' dicunt.

Nullo more] Scripti omnes, *nullo bono more*: et ita restituend. *Salm.* *Nullo bono more*] Sic Pall. tres et Mss. Vineti, quomodo et ed. nostra vetus; quo minus dubitavi lectionem hanc recipere, licet minus placeat quibusdam Viris doctis. Salmasius tamen ita restituend. censet. Videtur autem allusum ad exemplum Cæsaris patris, Pompeii, et Crassi, de quibus supr. 4, 2. 12. Ita Servius, Æn. 8. 635. 'Raptas sine more Sabinas' interpretatur, sine ullo exemplo, aut ullo bono more. *Freinsh.* *Nullo bono more* etiam alii s. et o. e. v. Vid. Serv. ad Virg. v. Æn. 694. et VII. 377. P. Fab. II. Semestr. 18. Stewech. ad Veget. III. 4. et Barth. ad Stat. I. Th. 238.

Oppressaque, &c.] Vid. Dion. 46, 5, 21. et seqq. *Freinsh.*

Centum quadraginta senatorum] Immo, si Appiano, Civ. lib. 4. p. 592. credimus, 300. fuere. *Idem.*

§. 4 *Quis pro dignitate rei ingemiscat*] Ita v. e. ceteræ omnes: *quis pro indignitate rei non ingemiscat*: utrumque habet quo se probet: sed melior tamen prima; utpote firmata ab tribus Pall. *Grut.* Sic Salvian. lib. VII. 'Excessi paulisper cœptum sermonis

ordinem, rei indignitate compulsus.' Idem dicit Vell. 2, 67, 1. 'Hujus totius temporis fortunam ne deflere quidem quisquam satis digne potuit, adeo nemo exprimere verbis potest.' Sc. 'dum atrociora visuntur, reliqua non æque gravia in levi habentur:' Tac. H. 2, 21, 4. *Idem.* Eadem sententia est in hoc Virgilii II. Æn. 362. 'Quis possit lacrimis æquare labores?' Cum Pall. consentiunt etiam alii scripti. Altera lectio est in Edd. P. J. et A. quam se etiam in duobus manu exaratis invenisse testatur Egnatius l. d. Corrupta scriptura, *fugientium pro indignitate rei immiscetur Cæsarem,* quam ib. explodit, est in Ed. B. et S. Ryck. hic prave *ingemiscatur.*

Avunculum suum, &c.] 'In dotem invitamentumque sceleris,' ut eleganter loquitur Vell. 2, 67, 3. ubi pro *vel in dotem,* malim, *velut in dotem.* Et alias ita solet fieri, ut principum discordiæ, ministrorum et amicorum exitio pientur. Cujus rei illustre exemplum in Homerica Junone, Il. 4, 50. &c, quæ Trojæ ruinam non dubitat emere a conjuge carissimarum urbium excidiis. Sic etiam Antonius (ap. Plut. in Vita) flagellato Cæsaris liberto, satis illi facere voluit. Sed ad Florum impense pertinet Cornelii Hispani figura, ap. Sen. Suasor. VI. 'Tota tabula tuæ morti præluditur: alter fratrem proscribi, alter avunculum, patitur: quid habes spei? ut Cicero periret, tot parricidia facta sunt.' *Freinsh.* De Paullo fratre Lepidi vid. Perizon. Animadv. Hist. C. III. *Lucium* non est in Ryck. *Suum* abesse posset, si paterentur libri. Tamen suspectum est. Nam Ryck. Toll. Duisb. Fran. et v. e. mutato ord. *fratrem suum.* Porro Ryck. Berol. Duisb. et v. e. non male *proscripserint:* quo accedit, quod est in Flor. et Fran. *proscripserunt.*

§. 5 *Jam usitatum erat*] Lucan. 7, 315. 'Et caput hoc positum rostris,' &c. Vid. sup. 3, 21, 14. *Freinsh.* Conjecturam Lipsii *visitatum,* pro *usitatum,* non credo multos probaturos. Sed si Florus scripsisset *non inusitatum,* haud dubie dudum pierique concurrissent ad emendandum *non invisitatum.* Vid. IV. 2. 81.

Ciceronis caput] De hujus interitu præter supr. dictos lege Val. M. 1, 4, 5. 5, 3, 4. [Juv. Sat. 10, 118.] August. Civ. 3, 30. *Camers.* Cetera ap. Fabricium Marcoduranum, fidelissimum Ciceronis Vitæ Scriptorem, leges, et in Sebastiani Corradi Quæstura. *Stadius.* Extat et elegans fragmentum ea de re Cornelii Severi, ap. Scalig. in Catalectis veterum Poët. p. 51. Item Livii et aliorum Historicorum, ap. Sen. Suasoria VII. *Freinsh.* 'Suis' Ryckius exponit, e quibus ille toties ad populum divine fuerat concionatus. Tenebat enim Cicero Rostra, quasi regnum quoddam suum, et ita in his dominabatur, ut eloquentia sua sæpe populum vel invitum ad suam voluntatem pertraheret. Nec minus dicendo valebat in judiciis. Unde Quintil. X. Inst. Or. 1. eum ab hominibus suæ ætatis 'regnare in judiciis' dictum, et ipse IX. Fam. 18. se bellis civilibus 'regnum forense' amisisse scribit. Lipsii conjecturam *videret,* et *concurreret,* pro parte confirmant Berol. Duisb. et v. e. in quibus est *concurreret.* Deinde Naz. Pall. Ryck. Reg. Q, Duisb. Fran. et v. e. *His quoque;* qui videtur error librariorum esse. Præterea a Pal. 2. Ryck. et Magl. abest *etiam.* Cæsarem primo restitisse collegis, ne qua proscriptio fieret, sed inceptam utroque acerbius exercuisse, scribit Suet. Aug. XXII.

§. 6 *Nisi multa fuisset*] Nam etiamsi justa puniendi caussa sit, præstat ignoscere, cum magna delinquentium copia est, aut paucorum saltem supplicio contentum esse, quam acrioribus remediis, ac ipsa mala sunt, civitatem labefactare. Seneca de

Ira, 2, 10. 'In singulos severitas imperatoris distringitur; at necessaria venia est, ubi totus deseruit [Lipsius mallet *deliquit*] exercitus.' Vid. Grut. ad Tac. Discursu toto XIX. Ov. de Pont. 1, 9, 19. 'Nec prius abscessit, merita quam cæde nocentum Se nimis ulciscens extitit ipse nocens.' Add. Cic. pro L. Manil. cap. 7. Tac. H. 1, 84, 6. 'Paucorum culpa fuit, duorum pœna erit.' Joseph. de B. Jud. 6. 5. 'Placatus est Cæsar utilitate simul et precibus; namque unius hominis animadversionem usque ad factum promovendam putabat: multitudinis vero ad veniam.' Acciderat enim ibi, ut Josephus ait, ὅλην στρατιὰν λειποτακτεῖν. Lucan. 5, 260. 'Quidquid multis peccatur, inultum est.' Tamen, in Nepotis Eumene, 'qui deseruerant, [multi, videlicet] exercitu suffragia ferente, capitis absentes damnantur.' Carolus M. Saxonum 4500. una die dicitur affecisse supplicio. Kemnethus III. Scotiæ rex, fures 500.' suspendio punivit, Chronicle of Scotland, p. 52. Videatur Grotius, de J. B. et P. p. 111. *Freinsh.* Voss. 3. *nisi invita fuisset.* Sic in Phædro prol. Lib. III. vs. 22. *laude invita* pro *laude multa* legi putabat Gudius.

CAP. 7 Bellum Cassii et Bruti scribunt Livius, lib. 121, 122, 123, 124. Plut. Antonio, cap. 27. et Bruto, cap. 54. Appian. Civ. lib. 4. Val. M. 1, 5, 7, et 8. [1, 8. 3, 1.] 3, 2. 4, 6, 5. 5, 1, 11. 6, 2, 5. [6, 4. 4.] 6, 8, 21. 9, 9. Eutrop. 7, 1. Suet. Aug. cap. 13. Oros. 6, 16. Front. 4, 2, 1. Lege quæ scribit Lucanus, 2, 284. *Camers.*

§. 1 *Brutus et Cassius sic Cæsarem quasi Tarquinium regem depulisse regno videbantur*] Pulchre vidit N. Heinsius superfluum esse *regem* et expungend. non longe post idem censet Florum dedisse: *sed libertatem, quam maxime restitutam voluerunt, illo ipso parricidio perdiderunt.* Sic sane cultiores scriptores malunt loqui, quam quod circumfertur, *perdiderunt.* Sic equus 'prodit' recterem, cum dat præcipitem in pugna. Sed nec desunt exempla, quibus vulgata scriptura defendi possit. *Græv.* Etiam justius sibi Cæsarem, quam Tarquinium, regno dejecisse videbantur Brutus et Cassius. Nam Tarquinius jure Rex creatus fuerat; Cæsar regnum per vim occuparat: ut ipsi dicunt ap. Appian. II. Civ. 505. Scripti nihil mutant, nisi quod multi cum e. v. habent *perdiderunt.* Veterani, quos memorat Florus, tum forte frequentes Romam venerant, ut Cæsarem in expeditionem Parthicam profecturum honoris causa prosequerentur. Appian. II. Civ. 503.

§. 2 *Confugerunt*] Naz. *confugerant:* inf. 'In provincias ab illo ipso, quem occiderant, Cæsare datas, Syriam, et Macedoniam, concesserant,' pro *concesserunt.* Salm. *Confugerunt* etiam Pall. Ryck. Flor. Magl. et edd. vett. excepta prima: eoque tendit *confecerant* in Regg. et Fran. pro quo in Reg. F a secunda manu erat *confugerant. Concesserant* quoque Ryck. Toll. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et o. e. Porro Naz. Ryck. Edd. B. et P. *statim curia*, ablata præpositione. Regg. et Fran. *statim curiam in Cap.* Voss. 1. 2. *statim curiam in C. confecerunt.* Ultimam literam e sequente *in* ortam suspicor.

Sed ducem non habebant] Liv. 23, 15, 1. 'Ad rebellandum, neque vires, neque ducem, habebant,' et 26, 22, 14: 'Magis eis auctor ad seditionem, quam animus, deerat.' Quomodo intelligendus Suet. Aug. 15, 3. 'Ut occulti adversarii, et quos metus magis, quam voluntas, contineret, facultate ducis [nam verba *L. Antonii* a glossa sunt] præbita, detegerentur.' Supr. 2, 17, 13. 'Tota certaminum moles cum Lusitanis fuit, et Numantinis: nec immerito; quippe solis gentium Hispaniæ duces contigerunt.' Ducibus igitur repertis moventur quicumque 'non benevolentia continen-

tur, resumpturi arma, ubi metus abscesserit;' ut est ap. Tac. H. 4, 76, 11. *Freinsh.* In h. l. tricatur Vir χαριέστατος, et mihi, dum fata sinebant, amicissimus. Non sunt Cassius et Brutus, quibus ad ultionem animus non deerat, sed veterani Cæsariani, qui in urbem confluxerant, ultionem spirantes Cæsaris, sed tum nondum ducem habebant, non longe post nacti sunt Octavianum Cæsarem. *Græv.* Notat T. Fabrum.

§. 2 *Displicuit ultio cum consulis abolitione decreta*] Ego quidem hæc non intelligo: suspicabar aliquando legend. *cum nominis abolitione;* ut nempe more Romano nomina quoque interfectorum Cæsaris abolerentur, quod 'Fastis radere' Tacitus, 3, 17, 7. et 'Publicitus eradere,' Capitolinus, in Gordianis, cap. 9. item paulo alio sensu 'Albo senatorio eradere' Tac. 6, 42, 6. dixere. Sed ad præsens propius absum ab ea sententia, ut putem ἀμνηστίας, Ciceronis suasu decretæ, mentionem hic fieri, legendumque: *displicuit ultio, Ciceronis consilio abolitione decreta:* potuit enim nomen illud, utpote notissimum, paucis tantum characteribus notatum fuisse, et librarios imperitiores deinceps in errorem induxisse. Dio, lib. 44. refert orationem illam Ciceronis. Stadii editio præfert *consensu consulis:* bene. *Freinsh.* Ex his verbis nullam sententiam elicias. Quid enim sibi velint nemo intelligit, ut pridem Freinsh. animadvertit. Non libet aliorum emendationes hic recoquere. Ex vetustis membranis nihil opis expectes. Forte sic locus constituetur bene, si scripseris: *displicuit ultio Senatusconsulto abolitione decreta discordiæ: τὸ discordiæ* vitio librariorum somnolentorum propter affinitatem litterarum præcedentis vocis 'decreta' videtur intercidisse. Quis enim, si alii historici intercidissent, intelligeret, cujus rei abolitio esset decreta, nisi addatur? *Abolitio* enim simpliciter pro ἀμνηστίᾳ nemo dixerit aut intellexerit. *Senatusconsulto* debetur ingenio litteratissimæ fœminarum, Annæ Fabri. Non tantum cædis sed omnis injuriæ ac discordiæ abolitio decernebatur. Cic. Phil. 'Omnem memoriam discordiarum oblivione sempiterna delendam censui.' Si *consensu consulis,* quod in Stadii extat editione, veteris cod. auctoritate stabiliretur, non rejicerem, sed legerem, *displicuit ultio, consensu consulis abolitio decreta discordiæ.* Consul est Antonius, qui Ciceroni ἀμνηστίαν suadenti assensus est metu Lepidi, et ut ea SConsulto sanciretur operam navavit: vid. Dionis lib. XLIV. *Græv.* Libri scripti nihil abeunt a vulgatis, præterquam Regg. et Magl. a quibus abest *cum,* et Voss. 1. qui habet *cum Consulibus.* Rupertus probat *consensu Consulis.* Tollius Fort. XIX. emendat *Senatusconsulto oblivione decreta.* Sed non facile quisquam sibi persuadebit *abolitione* a scribis potuisse substitui pro *oblivione. Discordiæ* addi non necessarium videtur: quum facile quilibet non plane imperitus historiæ horum temporum, quam tum nemo ignorabat, intelligere possit, cujus rei abolitio designetur. Eod. modo, quo Florus etiam Aur. Victor de Cæsarib. XXXV. 'Ad Græciæ morem decreta abolitione.' Et JCti sub Tit. D. ad Sctum Turpill. et alibi sæpe simpliciter 'abolitionem' dicunt, nec addunt, cujus rei abolitionem significent; quod id cuique per se patet. Nec Torrentius, ut puto, probasset hic interponi *discordiæ,* ut qui in Suet. Tib. IV. 'Cunctis turbarum metu abolitionem facti decernentibus,' suspectam habeat vocem *facti,* tamquam adulterinam. Ryckius in ora libri sui scripserat Gronovium legere *cura Consulis;* seque id non improbare. Vix credo hic quidquam corruptum esse, quam verba *cum Consulis.* De iis novas conjecturas adferre non possum: sed verosimile existi-

mo Florum illius tam celebris SCti mentionem aliquam fecisse. Idem Heinsio visum fuisse, intelligi potest ex illius conjectura, *tum Senatusconsultis abolitione decretæ*. Perizonius conjecerat *displicuit ultio tum Consuli*, *abolitione decreta:* ut Florus dicat: Consuli Antonio tum displicuisse ultionem, quia postea nil nisi ultionem cogitabat ac loquebatur.

§. 4 *Ne tamen publici doloris oculos ferrent*] Prærupta hæc et depravata. Modo locutus est de Antonio. Nunc ad Cassium et Brutum transit nulla eorum mentione facta, ut de quibus agat in hac periodo historiæ illorum temporum ignarus non possit videre, peritus difficulter divinare. Nullus dubito quin hic non pauca verba descriptorum vitio perierint. Dein qui sunt *publici doloris oculi?* 'Dolores oculorum' nemo paulo humanior ignorat. Sed *oculi doloris* Latinis quid sint fateor me ignorare. Nec enim sic dici possunt homines dolentes, vultuque ac fronte dolorem præ se ferentes. Sententia loci hæc est: Cassius et Brutus, quamvis decreta esset injuriarum abolitio et oblivio, non poterant tamen ferre luctum illum Romani populi morte Cæsaris dolentis, et percussores ejus detestantis; itaque in provincias sibi a Cæsare datas profecti sunt. De populi dolore et indignatione Dio lib. XLIV. et Suet. in Julio. Provincias Cæsarem dedisse Bruto et Cassio non solum ex aliis, sed et ex Ciceronis constat Epistolis. Verba quomodo constituenda sint certo non liquet. Cogitabam: *Ne tamen publici doloris vis oculos ureret:* ut superius lib. 2. 'Urebat nobilem populum ablatum mare.' Horat. 'Urit me Glyceræ nitor.' Mallem, nisi longius recederet a libris, *Ne tamen publicum dolorem horum oculi ferrent. Horum*, nimirum Cassii et Bruti. Cic. lib. IX. Fam. 2. 'Denique, levissime qui suspicaretur, et qui fortasse me novisset optime, putaret me idcirco discedere, quod quosdam homines oculi mei ferre non possent.' Aliud est in ead. Epist. 'Tibi autem idem consilii do, quod mihimet ipsi, ut vitemus oculos hominum, si linguas non possumus.' N. Heinsius tamen de h. l. ad me his verbis scripsit: 'Legebam olim: *Ne tamen publici doloris aculeos ferrent.* Pungebat, inquit, dolor publicus Brutum Cassiumque, quod se scirent auctores et caussam esse hujus doloris. Plautus Trinum. 'Jam dudum meum ille pectus pungit aculeus, Quid illi negotii fuerit ante ædes meas.' Cic. *maledicti et contumeliarum aculeos* dixit ad Q. Fr. 'Fuerunt nonnulli aculei in C. Cæsarem, contumeliarum in Gellium, expostulationes cum absente Pompeio:' et sic ille passim; vid. Gron. ad Liv. lib. XXIII. cap. 42.' Sed postea prætulit vulgatum, putatque dictum ut ap. Nasonem 'Oculos non feret ille tuos.' Verum si libere mihi de h. l. sententiam ferre licet, omnino existimo eum mutilum esse, et quasdam voces, si non versus, intercidisse. Nam ultima præcedentis periodi verba, ut circumferuntur, nullius sunt sensus, et hæc scabra sunt et cum prioribus non cohærent. *Græv.* Tollius l. d. scribit, *dolorem publicum*, tamquam rem animatam, pro ipso populo poni, et non minus recte *oculos publici doloris*, quam 'oculos adflictæ civitatis,' dici. Nihil video obstare, quo minus *publicus dolor*, pro populo dolente, vel hominibus publice dolorem significantibus, accipi possit. Quintil. Decl. XIX. 8. 'Omnium maledictis succlamatus, omnium denotatione damnatus est, donec et ipse consensum circa se publici doloris agnosceret. Inde rarus in publico, et tanquam patris occursus, tanquam civitatis ora vitaret.' Et *publici oculi* ap. eumd. Decl. X. 9. 'Nihil queritur misera, nisi par orbitati, nisi matre dignum, quod publicos consumat oculos.' Pro

ferrent idem Tollius legit *ferirent*, idque confirmat locis quibusd. Lucretii, in quibus est 'ferire oculos.' Nec tamen negat defendi posse *ferre*, ut *ferre oculos* sit, conjectum istum oculorum sustinere ac pati, quo tamquam Patris patriæ interfectores ac parricidæ designabantur: quemadmodum Curt. IX. 7. Dioxippum 'conjectum oculorum, quibus ut fur destinabatur, non potuisse ferre' dicit. Hæc est vera sententia hujus loci, qui emendatione non eget. Et sic accepit Freinsh. in Ind. Flori et Curtii. 'Conjectos in se oculos ferre, ac perpeti' dicit Plin. Paneg. LXIII. et, 'Omnium designari oculis' Sen. III. Benef. 17. Quod hic Florus usitato sibi tumore, id Cicero simplicius expressit I. Cat. 7. 'Si me meis civibus injuria suspectum tam graviter atque offensum viderem, carere me adspectu civium, quam infestis oculis conspici mallem.' Perizonius hic primum probarat *ferirent*, i. e. Ne oculis populi jam dolentis ob necem Cæsaris etiam præterea alium dolorem facerent: quemadmodum 'ferire oculos' dicunt Cic. XV. Fam. 16. et Sil. III. 694. 'verberare oculos' Val. M. VII. 6. 2. et 'perstringere' Id. IX. 1. 5. et Cic. de Sen. XII. Deinde addiderat posse retineri *ferrent*, h. sensu: Ne cogerentur videre dolentes vultus civium, et se execrantes truci visu: et præter locum Curtii IX. 7. adscripserat Plin. Paneg. LXIII. Etiam Sen. Octav. 572. 'Vix sustinere posset hos thalamos dolor Videre populi.'

Oppressa est] *Opprimi* sæpe dicuntur, quæ ita impediuntur, ut exitum sortiri non possint, quæ plane irrita fiunt, et exstinguuntur. Liv. XXIII. 22. 'Ita ejus rei oppressa mentio est.' Id. XXVI. 6. 'Eam celeriter cognitam fraudem, oppressamque magna cæde hostium.' Justin. XII. 13. 'Insidiæ fuerunt, quarum infamiam successorum potentia oppressit.' Translatum a rebus, quæ terra aliave re injecta ita obruuntur, ut emergere non possint. Cic. II. de Divin. 22. 'Quonam modo potuit terra oppressus vivere?' Tac. VI. A. 50. 'Opprimi senem injectu multæ vestis jubet.'

§. 5 *In triumviros Rep.*] *Respublica*, meliores libri: ita igitur distingue: *Igitur ordinata, magis ut poterat, quam ut debebat, Respublica: relicto ad urbis præsidium Lepido, Cæsar cum Antonio, &c.* Salm. Ryck. *Igitur ordinata magis ut poterat, quam ut decebat, inter triumviros respublica*. Sed quia in Naz. aliisque melioribus libris non habetur *in triumviros*, caussæ nihil est ut hæc verba non pro spuriis ducantur, et *respublica* ex iisd. cum Salmasio recipiatur. *Græv.* *In Triumviros* neque a Naz. neque a Pall. aberat. Nam Salmasius nihil aliud adnotarat, quam in Naz. esse *Respublica*. Nec Gruterus hic ullam varietatem scripturæ e Naz. et Pall. dedit. Sunt ea verba etiam in aliis a. et o. e. v. Nec credo defuisse in Regg. etsi qui eos contulerat cum Ed. Grævii, in qua et Amst. non leguntur, nihil monuerat. *Ut* ante *debebat* non est in Reg. Q, et poterat abesse. *Decebat* habet etiam Voss. 3. et Edd. B. S. P. A. J. Anna putat non Latine dici *ordinata in Triumviros Respublica*, ac legit *per Triumviros*. Ego præfero scripturam Cod. Ryck. *inter Triumviros*. *Respublica* non nisi in Naz. Ryck. Magl. (sed in hoc *re* in contextu, *res* adscriptum erat) et Ed. B. est: in aliis scriptis et ed. *Republica;* præterquam in v. e. in qua *reipublicæ*, e compendio scilicet *R. p.* ut in Ryck. *res. p.* *Respublica* receperunt Amstelodamenses. Mihi retinend. videtur *Republica:* nam ita melius fluit oratio, quam si a verbo 'relicto' nova periodus inchoetur.

Relicto ad, &c.] Vid. Dion. 46, 8, 40. *Freinsh.* De verbo 'succingi' Idem in Ind.

§. 6 *Ingentibus copiis*] Quippe 'qui

jam decem et septem legionum potentes erant,' Vell. 2, 65, 2. immo 'biennio non integro collegerunt plusquam viginti legiones, et equitum circiter viginti millia,' Plut. *Freinsh.*

Eamdem illam, &c.] Virg. G. 2, 490. 'Romanas acies iterum videre Philippi.' Ov. M. 15, 824. 'Emathiique iterum madefient cæde Philippi.' Petron. in Carm. de B. Civ. vs. 110. 'Gemino jam strictos Marte Philippos.' Sed hos erroris arcessit Lipsius, ad Vell. 2, 70, 1. *Idem.* Vid. supr. IV. 2. 43. Voss. ad Vell. l. d. et Heins. ad Petron. CXXI.

Arenam insederant] Ryck. *eadem illa, quæ fatalis Cn. Pompeio fuit, arenam insederant*: Possunt ferri. Virg. 'Qui nunc lenti consedimus arvis.' Sed nihil muto. Nam et *insidendi* verbum passim Liv. Sall. aliosque Historicos, ac poëtas, atque in his Silium, jungere cum casu quarto N. Heinsius ostendit. Sil. XII. vs. 486. 'Arduus ipse Tifata insedit propior.' Sic enim scripti, vel *insidit*, ut Coloniensis: et sic etiam ex vetustis edd. pro *insederant* Freinsh. hic loci notat *insiderunt*. Veteres enim 'insidere' potius dixisse quam 'insedere,' copiose ad Maronem est ostensurus Heinsius. Vulgati ap. Sil. *Tifata incedit*. Idem Silius lib. V. vs. 3. e Coloniensi: 'Silvarum anfractus cœcis insiderat armis.' Sic et ipse Florus 'insidere arcem' III. 21. 'collem' III. 23. 'mare' IV. 8. *Græv.* Suspicor operas typographicas errasse in exprimenda scriptura Cod. Ryck. e quo adnotaram *eadem illaque ... herenam insiderant*. *Insiderant* hic etiam Ed. P. et supr. II. 6. 47. Naz. et Regg. *ager, quem Annibal castris insiderat.* Hæc sæpe permutantur: vid. cl. Drakenb. ad Sil. v. 3.

Sed nec tum imminentia cladis destinatæ] Miror fuisse quemquam qui hæc legerit, quique vitium non viderit hujus lectionis, quod adeo manifestum est, ut pene in oculos incurrat: legimus, *Sed nec imminentis cladis destinata signa latuere:* sic supr. 'Nunquam imminentis ruinæ manifestiora prodigia:' clades autem imminebat, non signa cladis præsaga et prounntia, quæ præsentia erant, et jam apparebant. Nemo igitur negaverit, quin locus hic recte sit a nobis restitutus. *Salm.* *Imminentia cladis destinatæ signa*] Ita Pall. tres, sed emendatum e vestigio in Naz. *imminentis cladis destinata signa:* quod et bonum est: ita tamen ut vix alteri cedat, locutioni figuratæ. *Grut.* Ryck. *Sed nec tum imminentia cladis destinata signa latuere.* Bene Salm. et olim Lips. *Sed nec tum imminentis cladis destinata signa latuere:* forte melius: *imminenti cladi destinata signa.* Imminens clades, quæ illi exercitui impendebat: destinata signa, nimirum a fatis. Sic mox 'Excederet castris, quibus capi imminebat.' *Græv.* In Ryck. est *imminentia e cladis*, et *latuerunt*. Posterius etiam in Regg. Toll. Fran. et v. e. Et Florus et alii scriptores sæpissime dicunt *clades imminet*, et *signa cladis imminentis*. Supr. II. 6. 14. 'Imminentem temerario duci cladem prædixerant insidentia signis examina:' IV. 11. 'In comparationem cladis, quæ in posterum diem imminebat.' Tac. I. H. 86. 'Prodigium et omen imminentium cladium.' 'Imminere' et 'imminentia signa' fortassis nusquam legitur. Sed non minus insolens est 'destinata signa.' Non enim signa destinantur, sed ea, quæ signis prænunciantur. Itaque non male existimat Anna, vitium emendatione Salmasii non tolli, sed in aliam vocem transferri. Cuperus ad Petron. CXIX. *imminentia signa* exponit, quæ imminentia significant. Ita *imminentia signa destinatæ cladis* erunt signa, quæ imminentem destinatam cladem significant: quod quam eleganter dicatur, alii judicent. Ego neminem ita loquutum arbitror. Nam ex iis, quæ ibi adfert Cuperus, hoc non liquet.

Perizonio videbatur delend. esse *imminentia*. Eadem est sententia Annæ, quæ *imminentis* pro glossa τοῦ *destinata* habet. Et hoc mihi probabilius videtur aliorum conjecturis. Certe alterutrum tollend. existimo: nam sive legas *imminentis cladis destinata signa*, sive *imminentia cladis destinata signa*, semper laborabit sententia. Sed edidi, quod erat in aliis scriptis et o. e.

§. 7 *Nam et assuetæ, &c.*] Vultures præcipue: de quorum natura vid. Plin. Sunt et exempla similia in Liv. Vid. Æl. Hist. An. 2, 46. 2. Meminit hujus prodigii Obsequens c. 129. quem eo loco medici egentem, qua possum, levabo. Editur: 'Latinis in Albano monte cum sacrificaretur, ex humo, a pollice Jovis cruor manavit. Per Cassium et Brutum in provinciis direptionibus sociorum bella gesta: Notatum est prodigii loco fuisse, quod S. Titius prætor propter dissensiones collegæ magistratum abrogavit, et ante annum est mortuus. Constat neminem, qui magistratum collegæ abstulerat, annum vixisse. Abrogaverunt autem hi: L. Junius Brutus consul, Tarquinio Collatino: Tib. Gracchus, M. Octavio Cæcinnæ: P. Tarquinius, P. Marullo: Tullius, Bruto et Cassio, pugnam adversus Cæsarem et Antonium molientibus. In castris Cassii examen apum consedit. Locus haruspicum jussu interclusus, interius ducto vallo. Vulturum, et aliarum alitum, quibus strages cadaverum pabulo est, ingens vis exercitum advolavit.' Qui locus et scriptura et distinctione diversis partibus fœdatus, ita forte restitui queat: *Latinis in Albano monte cum sacrificaretur, ex humero ac pollice Jovis* (ita Dio lib. 47. p. 400.) *cruor manavit. Per Cassium et Brutum in provinciis direptionibus sociorum bella gesta. Notatum est prodigii loco fuisse, quod P. Titius prætor propter dissensiones, collegæ magistratum abrogavit, et ante annum est mortuus. Constat neminem, qui magistratum collegæ abstulerat, annum vixisse. Abrogaverunt autem hi: L. Junius Brutus cos. Tarquinio Collatino* (supr. 1, 9, 3.), *Tib. Gracchus, M. Octavio* (supr. 3, 14, 5.), *Corn. Cinna, L. Cornelio Merulæ* (Appianus Civ. lib. 1. p. 392. quamvis et ap. Dion. lib. 46. p. 368. Μάρυλλος est pro Μερόλας) *et Flavio* (Dio ib.). *Bruto et Cassio pugnam adversus Cæsarem molientibus, in castris Cassii examen apium consedit, &c.* Freinsh. De Æthiopis occursu non recte narrat Florus: nam hoc omen post necem Cassii factum est exercitui Bruti. Sed errat in eo, quod tantum unum prælium commissum putat: v. n. 14.

§. 8 *Hoc dixit, et sub oculis mirantis*] Lego, *Tuus, inquit, malus genius. Hoc, et sub oculis mirantis evanuit. Dixit* abest optimo libro, et recte: nam *inquit* et *dixit* tam propinqua non bene sonant: elegantius igitur hoc secundum, *dixit*, subintelligitur. *Salm. Hoc dixit*] Nazariano non adest *dixit*: recte. *Grut.*

§. 9 *Pari in meliora præsagio in Cæsaris castris*] Ryck. *Dari in meliora præsagio in Cæsaris castris.* Quid hic sibi vult *par præsagium*, cum potius dispar præsagium esset? Nec video quam Latine dicatur 'promittere pari præsagio in melius' vel 'meliora.' Forte: *At meliore præsagio in Cæsaris castris omnia aves victimæque promiserant:* natum est *in* et *ri* in *dari* ex repetitione litteræ *in* sequentis vocis: et pro *at* scriptum fuit *ad* et dein inversis litteris *da*. Acutiores si quid probabilius possit extricari cogitent. N. Heinsius post has notas litteris mandatas scribit, sibi legend. videri: *Dispari et in meliora præsagio*, ut subintelligatur, converso, ut alibi: 'In Ciliciam Pompeius, Cæsar in Oceanum, exercitus in fugam,' sc. convertitur; aut, si hoc durius sit, legend. *dispari meliora præsagio;* nimirum, meliora promittebant. *Græv.* Vulgatæ

scripturæ hic sensus esse potest: Æque aperto præsagio in castris Cæsaris aves et victimæ omnia promittebant, sed in melius: ut *pari* referatur ad signa et præsagia sola, non ad præsagia cladis. Ita etiam Perizonius hoc accipiebat; nam adscripserat, referri ad evidentiam et præsentiam præsagii, nec quidquam mutandum esse. Et sic I. 13. 14. de Gallis dici ' pari clamore,' quum ante trepidassent, et ' pari vecordia,' quum ante venerati essent. Non possum equidem aliorum auctoritate tueri phrasin Flori, ' in melius,' vel ' in meliora aliquid promittere,' sive ' portendere.' Nec tamen ideo statim damnandam puto, tamquam non Latinam, quum *convertere*, *mutare*, *referre in melius* dicant optimi scriptores. Suet. Cæs. LIX. ' Verso ad melius omine.' Cels. II. de Medic. 2. ' Aliter se corpus habere, atque consuevit; neque in pejus tantum, sed etiam in melius.' Add. Virg. Æn. I. 281. X. 632. et XI. 425. et Claud. IV. Cons. Honor. 119. Reg. Q *parum meliora*. Hinc, si conjecturis non necessariis, ut sæpe alii, indulgere vellem, dicerem me suspicari, propter adfinitatem literarum in fine præcedentis vocis excidisse *Aut*, pro *Haut*, ut sæpe in vett. lib. v. III. 20. 3. et Florum scripsisse, *Haud parum meliore præsagio*. Sed *parum* sine dubio perperam coaluit e *pari in*.

Præsentius] Vid. Ind. Recte quoque Schulting. ad Sen. Controv. I. quod magis demonstraret Deos præsentes, sive propitios Augusto esse. ' Præsentes Dii' qui dicantur, nemo ignorat. Vid. tamen Interpp. Horat. in I. Carm. 35. 2. Virg. in I. Ecl. 42. et ante omnes Spanhemium illum Diss. VII. de Præstant. et Us. Numis. p. 425.

Medicus Cæsaris] Vid. Plut. Ant. cap. 28. Appian. Civ. lib. 4. p. 653. Vell. 2, 70, 4. Val. M. 1, 7, 1. Lactant. 2, 8. citatos Berneccero, ad Suet. Aug. 13, l. d. *Freinsh.* ' Monere,' ' admonere,' et ' admonitus' esse propria verba de oraculis, ominibus, et somniis, ostendunt Gronov. Diatr. in Stat. c. XXVI. et Broekh. ad Tibull. III. 4. 11.

§. 10 *Et quamvis duces non essent præsentes*] Copula non extat in Ryck. dein pro *quorum alterum* idem *cum hinc alterum:* præterea verba mox seqq. *primum adeo anceps fuit et par utrimque discrimen, ut exitus prælii docuit*, sunt turbata, et loco, in quo a Floro fuerant posita, exciderunt. Non enim exitus prælii docuit par utrimque discrimen, et primum prælium anceps fuisse, sed id docuit, stetisse absentibus ducibus fortunam et ultoris, et qui vindicabatur, hoc est, Octavii et Julii, pro partibus. Totus locus sic est refingendus, si suam illi constare velis integritatem: *Acie namque commissa, cum pari ardore aliquandiu dimicatum foret, quamvis duces non essent præsentes, cum hunc corporis ægritudo, illum metus et ignavia subduxissent, stabat tamen pro partibus invicta fortuna et ultoris, et qui vindicabatur, ut exitus prælii docuit. Primum adeo anceps fuit, et par utrimque discrimen. Capta sunt hinc Cæsaris castra, inde Cassii.* Spero hanc emendationem me probaturum eruditis, qui συνέχειαν istius loci recte perpenderint. Nihil immutavi invitis libris, nisi quod pro *staret* scripserim *stabat*, sententia flagitante. Quia perperam copulam intruserant interpolatores, quam fide Ryckiani expunxi, crediderunt id verbum pendere a præced. ' cum,' indeque in *staret* verterunt. *Primum adeo anceps*, si relinquitur in hoc, in quo in libris extat, loco, nullum est substantivum ad quod accommodetur. Si reponas in suum, quem ostendi, ordinem, pendebit a præced. voce ' prælii.' *Græv.* Emendatio Grævii multo planiorem reddit orationem, quæ alioqui valde impedita est. *Cum alterum* etiam Regg. Magl.

Berol. Duisb. Fran. et ó. e. v. et Junt. quoque, ut Ryck. *cum hinc alterum.* Voss. 3. *hinc alterum.* *Cum*, non *quorum*, quod e *quum* ortum suspicor, requiri ostendit sequens subjunctivus *subduxisset* [*subduxissent*]; et sic recte legi in e. v. hic adnotarat Perizonius: quem adhuc malo sequi, quam doctiss. Wopkens. Advers. in Minuc. Fel. Obs. Misc. Vol. x. p. 29. scribentem non opus esse *quorum* in *quum* mutari, quia etiam alii scriptores sæpe subjunctivum pro indicativo ponant. Non muto *quorum* in *quum*, sed scripturæ vulgatæ præfero eam, quæ plurimorum MSStorum, et o. e. v. auctoritate nititur, et puto, quod haud dubie Perizonio quoque visum fuit, usitatius esse, *quum*, quam *quorum alterum....subduxisset* [*subduxissent*]. Sed *hunc* pro *alterum* contra omnes alios libros reponi non necessarium videtur. Deinde Ryck. *alterum metus.* Usitatius quidem est, ut 'alter' bis ponatur; rarius, ut præcedente 'alter,' sequatur 'ille.' Tamen ita Cicero XIII. Phil. 5. 'In altero pudor, in illis libidines.' Catull. c. LVIII. 'Urbana altera, et illa Formiana.' Et Liv. XXXV. 40. ubi plura Gronov. *Ægritudinem* vett. tantum de animo dicunt, recentiores etiam de corpore: vid. Angel. Decembr. III. Polit. Liter. 26. et Cellar. Cur. poster. Columell. VII. 5. 'Agnis vel febricitantibus, vel ægritudine alia adfectis.'

Illum metus et ignavia subduxissent] Plut. Antonio, cap. 28. 'Sunt qui scripserunt, non interfuisse prælio Antonium, sed post pugnam, consectantibus jam hostes suis, supervenisse.' Adde eumd. Bruto, c. 61. *Fr.*

Staret tamen, &c.] De auspiciis imperatorum etiam absentium, quantumque in eo momenti sit, vid. Grut. Discursu primo in Tac. Adde disceptationem elegantem, ead. ratione finitam, ap. Val. M. 2, 8, 2. *Idem.*

Et ultoris, et qui vindicabantur] Emendo: *staret tamen pro partibus invicta fortuna et ultoris, et qui vindicabatur:* leve mendum, sed non nullius momenti: Stabat pro partibus, inquit, fortuna ultoris, hoc est, Octavii, qui necem patris ultum ibat, et qui vindicabatur, id est, et ejus fortuna qui vindicabatur, Julii nempe Cæsaris; subintelligend. autem, ejus: sic loquitur Noster supr. 'Suorum animos erexit et hostis perculit:' subaudi, animos. *Salm.*

Ut exitus prælii docuit] Hæc suspecta erant Ryckio. Tollius, deletis verbis *exitus prælii docuit*, legebat, *ut capta sint hinc Cæsaris castra.* Sed habent ea omnes libri, et quidem eod. loco. Ante 'primum' tamen etiam in e. V. et J. erat distinctio maxima, quam ibi ponebat Grævius. 'Adeo' hic absolute poni, ut in Gell. VI. 16. 'Pleni adeo sunt libri,' adnotarat Perizonius. Vid. ad I. 18. 25.

§. 11 *Quod moriens, &c.*] Dio, extremo lib. 47. recitasse Brutum Herculis quoddam dictum refert, tali sensu verborum: 'O infelix virtus! itane cum nihil quam nomen esses, ego te tanquam rem aliquam exercui, cum tu fortunæ servieris:' hoc et Alciatus, in Emblem. ita expressit: 'Jamjam stricturus moribunda in pectora ferrum, Audaci hos Brutus protulit ore sonos; Infelix virtus, et solis provida verbis, Fortunam in rebus cur sequeris dominam?' *Stad.* Et hic forte sit versus, quem Bruto pronuntiatum excidisse sibi ait Volumnius, ap. Plut. Bruto, cap. 74. forsan ex Eurip. Respexit huc, opinor, Horat. Epist. 1, 17, 41. 'Aut virtus nomen inane est.' *Freinsh.* E Dione intelligi potest sententiam horum verborum esse: Virtutem revera nihil nisi inane nomen esse, si non adsit fortuna. *Re* et *verbo*, item *re* et *specie* sæpe opponuntur: quorum illud ipsam veritatem rei, hæc opinionem, vel simulationem denotant. Liv. VII. 30. 'Pugnavimus verbo pro

Sidicinis, re pro nobis.' Et xxxv. 46. 'Liberandæ [Græciæ] re, non verbis et simulatione, quod fecissent Romani.' Cic. II. Phil. 5. 'Qui consulatus verbo meus, re vester fuit.' Liv. IV. 4. 'Quid enim in re aliud est, si plebeiam patricius duxerit?' Vid. Gron. ad Liv. x. 8. Post 'efflavit' Tollius addebat *Brutus*. Vellem esset in libris vet.

Sed in verbo] *Sed et in verbo*, vetus liber: mendose. *Salm.* Forte e vetusta scriptura *set*, pro *sed*. Hinc deinde monstrum lectionis enatum in Reg. Q, Fran. Voss. 1. 2. *non residet in verbo*: incredibilem in modum hic corruptæ sunt pleræq. edd. vett. Ber. Sab.

§. 12 *Cassius inclinato cornu suorum*] Melius Ryck. *Cassius inclinato cornu suo*: statim id. *et captis castris rapido impetu recipientes se videre equites*: scribe: *et captis castris rapido impetu recipientes si videris equites*: alii libri tam editi quam exarati manu: *cum captis castris rapido impetu recipientes se videret equites*: quod tamen non damno: dein idem cod. cum Naz. *tardius enunciaret*: et paullo post *uni ex proximis*. Græv. *Cum* ante 'captis' non est in Ryck. sed pro eo legitur *et*, et *si* pro *se*. Recte *suo*: *rum* videtur esse e seq. *cum*. Reliqua satis sana sunt. In animadversione Grævii *si videris* puto deberi typographis, pro *se videns*.

Fugere arbitratus] Hæc male referri scripserat Perizonius. Florus confundit et perturbat historiam. Cassius pulso cornu suo se in tumulum quemdam receperat, ignarus quæ esset fortuna Bruti. Inde conspicatus equites, a Bruto vel ad victoriam suam nunciandam vel ad Cassium quærendum missos, eos hostium equites esse, nec fugere, sed ad se persequendum venire existimavit. Plut. App. Dio.

Evadit in tumulum] Quidam, *evasit*: sed Noster frequentius utitur præsentibus. *Salm.*

§. 13 *Etiam nocte vicina*] Puto: *et jam nocte vicina*: *inde pulvere et strepitu, et jam nocte vicina, eximentibus gestæ rei sensum*. Salm. Probat Ryckius. Et sic Magl. et Fran. Retineri potest *etiam*, pro, atque etiam, præterea. Suet. Calig. XVII. 'Epulum Senatui equestrique ordini dedit, etiam conjugibus ac liberis utrorumque.' Mox Ryck. Regg. Toll. Dufab. Fran. et v. e. *rei gestæ*: quod præfero. 'In id missus' est, propter id, ejus ipsius rei, nempe speculandi, causa missus. Vell. II. 27. 'A dispositis in id ipsum interemtus est.' Sic *ad id* Liv. XXI. 55. 'Velites ad id ipsum locati.' Et XXVI. 40. 'Romanos ad id ipsum missos in urbem receperunt.' *In hoc* Sen. Hippol. 1213. 'In hoc redimus?' Vid. ibi Gronov. et Interp. Phædri ad prolog. L. V. *In quid* Sen. III. de Benef. 15. 'In quid isti viri ornati adhibiti sunt? in quid imprimunt signa?' Et IV. 13. 'Mundus in quid vices suas absolvit? in quid sol diem extendit, et contrahit?'

Tardius renuntiaret] Nihil mutand. Naz. liber, *enuntiaret*. Salm. *Transactum* sic quoque Curt. IV. 10. 'Si de me jam transactum est.' Sed frequentius est 'actum.' *Ex proximis* habet solus Ryck. *de prox.* alii o. s. etiam Naz. et v. e.

§. 14 *Quum in Cassio etiam suum animum perdidisset*] Vid. Not. ad 4, 2, 29. Sic ap. Frontin. 3, 8, 2. 'Qui obsidebantur, dum in parte jam se superatos existimant, defecere.' *Fr.* Sententia est: Quum eo quod Cassius desperaverat, ipse quoque animum despondisset. Sic propemodum utitur præpositione 'in' etiam supr. II. 6. 33. et III. 1. 5. Sed Florus hic merito reprehendi potest, quod hæc tamquam eod. tempore gesta narrat: quum satis constet Brutum post Cassii necem interjectis aliquot diebus

secundo prælio cum Cæsare et Antonio contendisse, eoque victum demum interiisse.

Ne quid ex constituti fide resignaret] I. e. ne quid violaret eorum, quæ inter eos convenerant, et in quæ sibi fidem dederant. 'Constitutum' est pactum, id, de quo inter aliquos convenit. Vid. Gron. I. Obs. 1. 'Resignare,' signa detrahere, et translate, irritum facere, vitiare. Cic. pro Arch. v. 'Quum Gabinii, quamdiu incolumis fuit, levitas, post damnationem calamitas, omnem tabularum fidem resignasset.' Nam signis detractis fides et auctoritas tabularum et instrumentorum labefactatur, et perit. Ita hoc recte exponitur in Thes. Fabri. Add. Passerat. ad Cic. l. d. Colloquium Bruti et Cassii super hac re ante primum prælium memorat Plutarch.

Ita enim par superesse bello convenerat] Quid sibi velit hic *par*, non video: quidam sustulerant, quos etiam sequutus essem, si illo sublato aliquid sequi melius sensissem: optimus Nazarii liber, *persuperesse bello:* quid sit nescio; conjicio tamen legend. *ita enim præsuperesse bello convenerunt*. Convenerat inter Cassium et Brutum, ut, si adversam prælii fortunam experirentur, manus sibi inferrent, potius quam bello superessent: *præsuperesse bello*, elegans et Latinum loquendi genus, quod tamen, non observatum, fecit, ut hic locus corrumperetur. *Salm.* *Par superesse bello convenerat*] Fortassis etiam legi possit (*ita enim super isto bello convenerat*). Curt. 8, 14. 2. 'Abisarem belli socium (et ita convenerat) adventare credebat.' Cl. Bœclerus, tam ob amicitiam carus nobis, quam suspiciendus per eruditionem, conjecerat *pariter* pro *par* legend. *pariter superesse bello*. Ne videl. altero defuncto, alter vita vellet frui. Vide omnino Plut. Bruto, cap. 58. *Freinsh.* Ryck. *ita enim superesse convenerat*, ut et nonnulli alii libri. N. Heinsius vulneri huic medicas quoque manus admovet, et Florum scripsisse sciscit: *ita enim, impares ne superessent bello, convenerat:* et hoc quidem ex fidé historiæ, quæ videnda sit ap. Plut. in Brut. *Impares* ut lib. III. cap. X. 'Ipso Oceano tranquillo magis, quasi se imparem fateretur:' et III. 17. 'Cum interim imparem Drusum, ægrumque rerum temere motarum mors abstulit.' Convenerat Brutum inter Cassiumque, si prælio succumberent, sibi manus inferre, aut saltem non superesse bello. Mutatio autem hic non est magna, si vestigia corruptionis inspiciantur. *Im* τοῦ 'enim' est iterandum; sic habebimus *impar;* deinde mutandum *es* e subsequenti *superesse*, ita fiet *impares*, sed et *ne* excidit, quod paullo ante habuimus. *Græv.* *Par* abest a Pall. aliisque o. s. et e. v. *Præsuperesse bello* inauditum esse loquendi genus putat Anna; cui placet *pariter enim:* nam *pariter* a somniculosis librariis in *ita par* divulsum putat. Ita quidem melior fit sententia; sed nulla causa est, cur ejiciatur *ita*. Is. Vossius hic scripserat Salmasium ineptias suas pro elegantiis velle obtrudere, et legebat: *ita enim, par si perisset bello, convenerat:* nam *par* idem esse, quod compar, alteruter, collega. Sed hæc quoque elegantia testimoniis veterum confirmanda fuerat. Rupertus emendat, *ubi neuter superesset bello convenerat*. Hoc nimis recedit a libris scriptis. Perizonius videbatur probasse *pariter*. Mihi locus conjecturis non posse sanari videtur. In conjectura Salmasii puto operas e duabus vocibus unam fecisse, et Salmasium voluisse *præ superesse*.

Præbuit latus] Naz. liber, *confodiendum præbuit latus:* τὸ *confodiendum* non omnino, ταρέλκει Supr. de Cassio: 'Uni de proximis auferendum præ-

buit caput:' sic, *confodiendum præbuit*; et verum esse puto. *Salm.* *Confodiendum præbuit latus*] Sic o. Pall. et impressi plerique. Paulo ante: 'Auferendum præbuit caput.' *Freinsh.* *Confodiendum* abest a sola e. v. *suorum* a Fran. pro quo in Magl. fuerat *sociorum*, sed deletum. In referenda morte nonnihil variant Scriptores.

§. 15 *Ad ultimum non suis manibus usos*] Lips. malebat: *ad ultima non suis manibus usos.* Mox bene Grut. delevit negantem particulam, firmante Ryckiano: *nisi hoc quoque ex persuasione defuit.* Græv. Freinsh. in Ind. *Ad ultimum* exponit, postremo. Hoc ita sæpe sumitur; sed hic nullum sensum habet. Itaque etiam ibidem probabilius suspicatur 'ultimum' h. l. poni pro morte. Puto veram esse conjecturam Lipsii. *Ultima* pro morte Virg. Æn. II. 446. 'Quando ultima cernunt:' ut 'Extrema' supr. IV. 2. 83.

Nisi si hoc quoque ex persuasione defuit] Sic prorsus v. e. ut velit hoc defuisse ipsis ex sectæ Stoicæ disciplina, non quod non auderent: vulgati, *nisi hoc quoque ex persuasione non defuit*; quomodo quidem Pal. 3. sed non 1. ac 2. *Grut.* *Non defuit* est in o. e. post primam. *Si* post 'nisi' nusquam deest, nisi in Ryck. Voss. 2. 3. et Edd. B. et P. nec est cur tollatur. Liv. VI. 26. 'Nisi si quando a vobis, proque vobis arma accepimus.' Colum. I. 7. 'Nisi si maxima vel negligentia servi, vel rapacitas intervenit.' Flor. III. 17. Multa congessit Heins. ad Ov. Ep. Phædr. vs. 111. Tollius legit, *ex persuasione fuit.* Recepta lectio non mutanda videtur, cujus hanc sententiam esse puto: Nisi forte, etsi existimabant, cuilibet licere mori, quum non esset cur vellet vivere, in eo ab opinione aliorum Stoicorum dissenserunt, quod putarunt non consciscendam esse suis manibus necem, sed alieno ministerio ad eam rem utendum. Gruterus et Anna interpretantur: Eos non voluisse suis manibus uti, ex disciplina et persuasione sectæ Stoicæ, quæ sibi manus inferre prohibeat. Sed hoc disciplina Stoica non prohibebat. Vid. Lips. Manud. ad Stoic. Philosoph. III. 22. et Menag. ad Laërt. VII. 130. Sed non scio, quam recte Florus utrique eamdem persuasionem tribuat. Nam Brutus Stoicæ, Cassius Epicureæ sectæ addictus erat: Epicurum autem hoc non valde probasse intelligi potest e Laërt. X. 125. et seqq. Quamquam Lucretius, et ipse Epicureus, III. 951, minime reprehendit eos, qui ipsi sibi finem vitæ faciunt. *Persuasionem* de opinionibus et sententiis Philosophorum etiam Quintilian. dicit XII. Inst. Or. 2. 'Qui velut sacramento rogati, vel etiam superstitione constricti, nefas ducunt a suscepta semel persuasione discedere.' Nam est in universum constans de aliqua re vel unius vel plurium opinio. Idem V. 11. 'Vulgo dicta, et recepta persuasione populari.' Et ibid. 'Earum persuasio nationum, quæ fletibus natos, lætitia defunctos persequuntur.' Add. Tac. G. XLV. Suet. Tib. LXIX. et Vall. V. Elegant. 30.

In abolitione] In morte sibi consciscenda, ad manus sibi inferendas, et animas e corpore expellendas. Hoc satis turgidum est. Val. Fl. III. 448. alia sententia: 'Ite, peremti, Ac memores abolete animas: sint otia vobis, Ac Stygiæ jam sedis amor.'

Piissimarumque animarum] Optimus Cod. *pietatissimarum*, pro *pientissimarum*; nec aliter ex suis libris optimus Vinetus. *Salm.* Alii *pientissimarumque*; sed prius habet v. e. et nonnullæ aliæ, item duo Pall. quippe Naz. *pietatissimarumque*. Grut. Utrumque *pientissimus* et *piissimus* recte dici, ex inscriptionibus vetustis ostendit Vinetus h. l. *Freinsh.* *Pientissimarum* est in aliis vett. edd. In scriptis id non inveni. Ciceronis ætate et 'piissimus,' et 'pientissimus' nova erant.

Vid. Cellar. Cur. poster. Voss. 1. *pietatissimam*. Voss. 2. *pietatissimam*.

Judicio suo] Quum ex disciplina Stoicorum judicabant, se justam habere causam excedendi e vita: quorum sententiam etiam JCti Romani receperunt. Vid. ampliss. Bynkersh. IV. Obs. Jur. Rom. 4.

Scelere alieno] Sic Darius, ap. Curt. 5, 12, 11. 'Forsitan mireris, quod vitam non finiam: alieno scelere, quam meo mori malo.' A qua sententia non longe distat quod de Carthaginiensibus est supr. 2, 15, 9. 'Patriam suam malebant hostium manibus, quam suis, everti.' *Freinsh.* Rursus Curt. III. 5. 'Satius est alieno me mori scelere, quam metu meo.' Sed *scelus* hic ita accipi non potest, et videtur potius esse triste ac detestabile ministerium aliorum: quod quamquam imperatum, tamen scelus videri poterat iis, quibus imperabatur. Vid. Freinsh. ad. IV. 2. 72.

CAP. 8 Quæ h. cap. continentur, scribunt Liv. 127, 128, 129. Suet. Augusto, c. 16. Copiosius App. Civ. lib. 5. p. 741. Eutrop. 7, 1. Oros. 6, 16. Plin. 7, 45. Solin. cap. 3. Lege Carmina, quæ cap. 5. adscripsimus. Hoc bellum canit eleganter Horatius, Epod. Od. 9. *Cam.*

§. 1 *Alter juvenum*] Cn. Pompeius: de quo supr. 4, 2, 86. *Freinsh.*

§. 2 *Quam diversus a patre*] Videntur et hæc mutuo sumpta a Lucano: Ille enim, 6, 422. 'Polluit æquoreos Siculus pirata triumphos.' *Idem.*

Hic secum piratas navales agitabat] Multa diversitas et variantia in libris, quam non abs re fuerit proponere. Divi Naz. liber, *hic se pirata navalis agitare:* unus Pal. *hic cum piratas navales agitaret:* alter, *hic cum se piratas navales agitaret:* censeo legend. *hic secum piratas navales agitarat;* nam *agitaret*, quod tamen sine ulla varietate omnes libri retinent, non hic probo; nisi forte legend. *agitare: hic secum piratas navales agitare: t* enim litera facile potuit hujus verbi fini adhærere ex initio sequentis vocis 'tanta.' Hunc loquendi modum huic Nostro novum non esse, nos alibi, puto, ostendimus: qui sunt autem *navales piratæ?* an sunt aliqui 'terrestres piratæ?' *Navales piratas* vocat classem Sexti Pompeii. Cum enim vulgo piratæ myoparonibus tantum aut lenunculis mare infestent: illi navibus et triremibus, ut in magna classe, infestum reddebant. Hi sunt igitur, quos vocat *navales piratas*. Salm. Est et hic locus inter conclamatos. Lips. conjiciebat, *hic sempiterna navales pugnas agitabat:* quod indignum tanto viro. N. Heinsius existimat perperam omissam a librariis esse vocem *prædas*, quæ si reponatur, omnia esse expedita: *hicce pirata prædas navalis* (pro *navales* antiquo more) *agitare.* Esse autem Sallustianum 'prædas agitare,' pro quo alii 'prædas agere' dicant. Respexisse Florum ad illa Lucani, qui eod. modo de hoc ipso Sexto: 'Polluit æquoreos Siculus pirata triumphos,' ut superius jam notavimus. Sed cum sequentia considero, non unam hic vocem, sed plures versus, intercidisse persuasum habeo, quod et Gronov. ὁ μακαρίτης sentiebat. Copiarum navalium magnitudinem descripserat. Verba seqq. ostendunt: 'Tanta mole belli penitus in Siculo freto juvenis oppressus est.' Hæc cum præcedd. non cohærent. *Græv.* Non minor est in aliis libris diversitas scripturæ. Ryck. *hic se Dirata navalibɔ agitaret.* Flor. Berol. *hic cum secum piratas navales agitaret.* Reg. F *hic cum p. n. agitaret.* Reg. Q *hic cum piratas navales agitarat.* Magl. *hic cum se piratas navales agitaret.* Et sic Duisb. Fran. Voss. 1. et v. e. Sed omnes omisso *se*. Voss. 2. *hic secum piratas navales agitaret.* Voss. 3. *hic pirata navalis agitaret.* Rupertus scribit, se cum Voss. ad Vell. II. 73. e Naz. legere *hic secum piratas navales agitare:* lapsus est

Repertus una cum Voss. nam hic legit *hicce piratas navales agitare:* Vossius autem in eo, quod dicit in Naz. esse *hisce pirata navalis agitare.* T. Faber putat Florum scripsisse *hic secum archipiratas agitabat;* quumque interpretationis causa adscriptum fuisset *latrones navales,* hæc deinde confusa esse. Tollius conjiciebat *hic et cum piratis navalia sociabat.* In his omnibus nihil invenio, quod mihi satisfaciat. Freinsh. hic nihil aliud, quam Salmasii interpretationem verborum *piratas navales,* descripserat, nullo addito judicio. Eam Vossius ad Vell. plane probat. Heins. contra supr. ad. III. 6. 7. rejicit. Ego ideo non magis *piratas navales* dici posse puto, quam, si a 'myoparo' esset 'myoparonicus,' *piratas myoparonicos;* aut *biremales,* vel *triremales,* si a 'biremis' et 'triremis' quoque hæc adjectiva essent. Nec Floro tam id propositum est, ut navibus piratarum naves Pompeii filii, quam facta patris factis filii, comparet, et opponat. Heinsii conjecturæ nonnihil roboris accedit e Vell. l. d. de Pompeio juniore: 'Latrociniis ac prædationibus infestato mari, et quum eum non depuderet, vindicatum armis ac ductu patris sui mare infestare piraticis sceleribus.' Sed *hicce* pro *hic* nescio quomodo ingratum est, nec credo usquam alibi, quum 'ille' et 'hic' opponuntur, pro 'hic' dici 'hicce.' Fabri emendatio ejusd. generis est, cujus et multæ aliæ illius, id est, audacissima. Tollii conjecturam ex parte confirmat Ryck. cod. in quo est *navalibo,* quod diligentius considerandum; sed *sociabat* pro *agitaret,* vel *agitarat,* longius recedit a scriptura vett. librorum. Vere conclamatus est hic locus. Itaque sequor præceptum principis Medicorum, qui a desperatis manus abstineri volebat. Sed quum in nullius Ms. lectione sit tolerabilis sententia, interim retinui vulgatam, quam etiam aliæ edd. vett. habent, hoc discrimine, quod in P. et A. est *agitarat,* in B. S. et J. *agitaret.* In animadversione Salmasii puto vitiose e Naz. editum *agitare.* Nam Salmasius in exemplari suo ex eo scripserat *agitaret,* et ipse hic dicit ita in o. l. sine ulla varietate esse: nec aliter hic Gruterus.

§. 3 *Tanta mole belli penitus in Siculo freto juvenis oppressus est*] Ingratiis genii Latinæ linguæ *penitus opprimi* pro, funditus deleri dicitur: scripsisse Florum existimo: *Tanta mole belli petitus in Siculo freto juvenis oppressus est: petitus* est infestatus. *Græv.* Non magnopere displicet sententia Virorum doctiss. hic aliquid intercidisse, quod et Anna putat. Videndum tamen puto, an verba, *Tanta mole belli,* possint referri ad ea, quæ ante memoravit Florus, nempe ad 'reliquias belli,' 'ergastula,' et 'classem.' Tollius legebat *Tandem tota mole belli.* Reg. Q, *Tamen mole b. Petitus,* quod conjicit Grævius, est in Naz. Si hæc scriptura recta est, multa hinc exciderint oportet de adparatu non Pompeii, sed Cæsaris adversus Pompeium. Sed non moveo, quod est in omnibus aliis libris; nec negare velim minus Latine posse dici *penitus opprimere hostem,* quam *penitus perdere;* quod est ap. Cic. I. de Fin. 15. 'Plerique autem se ipsos penitus perdiderunt.' Nam non placet, quod fortassis alicui in mentem venire possit, *penitus* cum verbis 'in Siculo freto' conjungend. esse, et notare intimum recessum, ut sæpe ap. optimos Scriptores. 'Juvenem' vocari Pompeium jam quadragenarium scribit in Ind. Freinshemius. Plura hujusmodi observat Bernec. ad Justin. XLII. 2.

Magnæ indolis signum est, sperare semper] Hoc voluit Plotius Firmus, præfectus prætorio sub Othone, ap. Tac. H. 2, 46, 7. 'Fortes et strenuos, etiam contra fortunam, insistere spei.' *Freinsh.*

§. 4 *Asiamque velis petit*] Lipsius: *petiit. Tandem et.* Græv. *Petiit* Berol. Duisb. Fran. et v. e. in quibus omnibus, nec non in Reg. Q et Voss. 1. etiam deest *velis*, quod in Reg. F a secunda manu additum erat. Quid sibi velit ap. Græv. *Tandem et*, non adsequor.

Quod miserrimum est fortibus viris, &c.] Vere miserrimum, cui fœditati ut se subducant homines, mortem sibi ipsis inferunt, si ullo modo possunt; aut adeo confodiuntur strenue pugnantes; quemadmodum exemplorum non contemnenda copia ostendi ad Tac. 4, 25, 7. Vocat hoc ipsum, 'sibi consulere,' Justinus, extremo lib. 4. *Grut.* Cf. exitum Annibalis, ap. C. Nep. item judicium Senecæ Epist. 70, 12. de Druso Libone. Sed hæc non possunt efficere ut *αὐτοχειρίαν* probemus Christianis. *Freinsh.*

Sub percussore moriturus] *Sub percussoribus*, uterque Pal. *Salm.* Ryck. cum Pall. *sub percussoribus*. Græv. Et alii scripti cum e. v. solus Voss. 3. *sub percussore*, quod etiam in Naz. fuit, et habent aliæ o. e. v.

§. 5 *Non alia post Xerxem*] Nisi forte Pompeii patris. *Freinsh.*

Extincto prætoriæ navis lumine] Naz. liber, *prætorio navis lumine*. Salm. Jussit autem Pompeius lumen suæ navis extingui, ut ne noctu, quo fugeret, id indicaret. Dio, lib. 48. p. 449. In prætoria Scipionis nave, insigne nocturnum trium luminum est, ap. Liv. 29, 25, 9. *Vin.* Est autem lumen istud, 'ignis quo naves prætoriæ reliquis prælucere solent,' nempe ut eund. cursum teneant. Dio, citato loco. *Freinsh.* Vid. Scheff. III. de Milit. Nav. 1. Vineti libri partim *prætoriæ navis lumine*, partim *prætorio lumine*. Posterius habent Reg. Q, Fran. Voss. 1. et 2. Fort. *exstincto prætorio lumine*, ut *navis* sit supplementum: quemadmodum 'prætorium' dicitur per ellipsin τοῦ, tabernaculum. Ryck.

Anulis] Rupertus interpretatur compedes remigum, quas abjici jusserit Pompeius vel majoris strepitus vitandi causa, vel ut, libertate remigibus data, eos sibi fideliores redderet. 'Anulos' autem pro compedibus dici ostendit e Martial. III. 29. et XI. 38. aliisque; quod etiam ante eum observaverat Beroaldus ad Apul. Lib. IX. ac deinde Kirchm. de Anul. c. I. Anna anulos digitorum a Pompeio abjectos putat, ne ex iis agnosceretur. Hoc mihi non minus probabile videtur. Quærit quidem Rupertus: 'Cur non potius paludamentum imperatorium?' ut alii, de quibus Freinsh. ad Curt. III. 11. 11. et ad Flor. I. 18. 7. et Casaub. ad Suet. Aug. X. Sed hoc ita potest accipi: Pompeium, abjectis reliquis insignibus, ad extremum etiam anulos, quos, qui alia omnia amiserant, ultimos servabant, ut e Juv. XI. 42. et Martial. II. 57. et VIII. 5. constat, abjecisse, ne ex iis adgnosceretur; quod nonnullis accidisse narrat Kirchmann. c. XXV. Et sic de h. l. sensisse Perizonium, ex eo intellexi, quod hic adscripserat locum Suet. Cæs. XXXIII. 'Anuli' quidem recte dicuntur orbes, sive circuli catenarum, et inde ipsæ compedes. Sed in locis illis, quæ pro hac significatione adfert Rupertus, aliquid additur, unde intelligi possit designari compedes: quod hic divinare difficile est.

Et tamen non timens ne periret] Hic probo interpretationem Ruperti: adhuc spem salutis in Antonio habens. Nam ab eo se servatum iri sperabat. Igitur metuebat extrema ab hostibus persequentibus, et tamen sperabat meliora, quod magnæ indolis signum fuisse dicit Florus. *Ne periret* non sunt in Voss. 3.

CAP. 9 Hoc Bellum scribunt Livius, lib. 127. et 128. late Plut. Antonio, cap. 44. App. in eo lib. qui Parthicus inscribitur, copiose. Justin. 42, 4, 7. Eutrop. 7, 2. Oros. 6, 16. Multa Gell.

15, 4. et Val. M. 6, 9. Frontin. 1, 1, 6. et 2, 2, 5. docet, quo astu Parthos superavit Ventidius. Hic primus Romanorum Parthos superavit. Auctor Euseb. in Temporibus. *Cam.* Adcurate tempora huj. belli digessit Noris. Cenotaph. Pisan. Diss. II. c. 6.

§. 1 *Ad stabilitatem*] Vid. Ind. Liv. XXXI. 34. 'Philippus aliquid ad caritatem suorum ratus profecturum se.' Epit. Liv. CII. 'Mithridates, quum veneno sumto parum profecisset ad mortem.' Cæs. VII. B. G. 66. 'Ad reliqui temporis pacem atque otium parum profici.'

Scopulus, et nodus, et mora] De his Freinsh. in Ind. De primo etiam Brassican. ad Petron. CXXIII. et de aliis Salm. ad Solin. p. 766. Barth. ad Stat. I. Th. 142. et Gron. ad Sen. v. de Benef. 12. et Herc. F. 1215. Liv. XXIII. 9. 'Quum restituendæ Romanis Capuæ mora atque impedimentum es.' Jocasta ap. Sen. Phœn. 457. 'Media se opponit parens: Proinde bellum tollite, aut belli moram.'

§. 2 *Nec ille defuit vitiis*] Alter Pal. *Nec unus defuit:* perperam. *Salm.* Idem vitium est in Ryck. *Vitiis defuit*, mutato ord. Regg. Magl. Duisb. Fran. et v. e. Sententia est: Antonium vitiis suis adjuvisse interitum suum; non cessasse id agere, ut sibi vitiis suis exitium maturaret. Florus ipse verbis seqq. exponit.

Primum hostes, deinde] Talis modus loquendi est ap. Tac. 1, 47, 4. 'Primo prudentes, dein vulgum, diutissime provincias, fefellit.' *Freinsh.*

Terrore sui seculum] Sic editio Stadii, sensu commodissimo; ceteræ enim *terræ seculum.* Idem. *Terrore*] Hoc ex Stadii ed. recepit Freinsh. Alii *terræ seculum liberavit:* sed Ryck. *tandem et totum terre seculum liberavit:* lege: *tandem et totum terrore seculum liberavit.* Græv. In Ryck. est *tandem ē̄m*, i. e. *etiam, totum t're. Terre* etiam Berol. Duisb. Fran. Voss. 2. et v. e. *Tre* Voss. 1. et 3. Nec dubito quin in aliis quoque libris ita scriptum fuerit, e quo ii, qui primi hunc Scriptorem ediderunt, fecerunt *terræ*, ultimam literam pro diphthongo, ut plerumque, positam existimantes. Is. Vossius ad Catull. p. 175. adripit hanc scripturam ad obtrudendam inauditam vocem *terres*, pro *terror.* Ac rursus Append. ad Melam non longe a princip. inculcat veteres dixisse 'terres' pro, terror: de quo quid sentiam, dixi supr. ad III. 2. 1. Hic omnino credo *terre* esse e compendio scribendi pro *terrore.* Nam in Mss. sæpe est *t'ror, t'rorem, t'ro'e*, pro *terror, terrorem, terrore.* Et Tollium in Flor. et Magl. invenisse *terrore* mihi ex eo liquet, quod e Berol. adnotarat *terre*, ac mox in eod. et Magl. desiderari *sui:* quæ indicio sunt eum in h. l. conferendo minime negligentem fuisse. *Sui* recepi post Freinsh. et alios, cum sensu postulante, tum quia id erat in Flor. etsi in omnibus aliis tam scriptis, quam olim editis, desideratur. Nec rejecerim *totum*, quod Ryck. habet.

§. 3 *Ut prima effulsit occasio*] Veteres, *affluxit:* nimirum legend. est, *affulsit.* Salm. *Ut prima adfulsit occasio, non dubitaverunt et erumpere*] Sic Pal. 1. nam 2. *fluxit:* tert. *affluxit:* ceterum concorditer servant illud *et*, quod hactenus defuit editis libris, qui iidem *effulsit.* Grut. Nostra v. e. habet *adfulsit.* Freinsh. *Affluxit* etiam Ryck. Reg. F et Magl. *effulsit* Voss. 2. 3. *affuit* Reg. Q. Ceteri a. et o. e. ad Grut. usque *affulsit:* sed Berol. Duisb. Fran. et v. e. *primum.* Unde ortum sit *effulsit*, quod Gruterus edidit, et in hactenus editis esse dicit, non scio. Pro eo Heins. quoque in libro suo scripserat *adfulsit.* Sic 'Spes,' 'Fortuna adfulget' crebro ap. Liv. Et in Vell. 2. 1. plerique docti legunt, 'Unde major spes adfulsisset potentiæ,' pro eo, quod in lib. vet. erat *adfuisset.* Cl. Burm. tamen ad Quintil. Decl. IX. 7. hic

mavult *effulsit*: sed ad Val. Flac. vi. 27. videtur præferre *effulsit*.

Invitante Labieno] Leg. Dion. lib. 48. p. 424. Meminit Appianus, de B. Parth. p. 155. Epit. Liv. 127. et Vell. 2, 78, 2. *Freinsh.* Erat hic Labieni illius, quem iv. 2. 88. memorat, filius. Dio xlviii. 371. et App. v. Civ. 709. Pater ceciderat prælio ad Mundam. Idem ii. Civ. 493. Scriptor Bell. Hisp. xxxi. et Vell. ii. 55. Itaque recte Ursinus in Nummis Gentis Atiæ notat eos, qui Parthos a patre ad bellum concitatos putarunt. De filio etiam Strab. xiv. 660.

§. 4 *Quis furor scelerum*] *Qui furor scelerum*. Salm. Alii, *qui furor scelerum*, sine exclamatione, quam affectat Florus: ita supr. 1, 7, 7, '(quæ superbia!)' 2, 6, 30. '(o pudor!)'; inf. 4, 12, 34. '(o securitas!)' et alias passim. *Freinsh.* *Qui* Naz. Voss. 2. et Edd. B. S. P. et A. 'Qui' sæpe pro 'quis' sive relativo, sive interrogativo, poni dudum observatum est.

Dissipant Antoniana præsidia] N. *disputant*, vitiose pro *dissupant*: ἀρχαϊκῶς. *Salm.* Naz. *disputant Antoniana præsidia.* Sed excidit syllaba, quam integram servavit Ryckianus, in quo recte scribitur: *dispulerunt Antoniana præsidia.* Græv. *Disputant* Reg. F, Magl. Duisb. Fran. Voss. et v. e. *dispulerant* Pall. Ryck. et Flor. Adsentior Salmasio. Festus: '*Supat* significat, jacit: unde *dissipat*, disjicit.' *Dispulerant* credo ab iis factum esse, qui videbant corruptum esse *disputant*. *Dissipare hostes* usitatum est. Flor. iii. 5. 11. 'Omnes copias dissipavit:' quo l. Grævius improbat *dispellere præsidia.* Inf. iv. 11. 6. 'Naves hostium ad arbitrium dissipavere.' Ger. Voss. pro *dispulerant*, legebat *distulerant*. 'Regius juvenis' est Regis filius: quamquam alioqui hac adpellatione etiam contineri possunt alii, qui regii generis sunt. Liv. i. 57. 'Regii juvenes.' Just. ii. 4. 'Duo regii juvenes, Ylinos et Scolopitus.'

§. 5 *Casca legatus*] Vineti libri *Xaxa*: sed optimus Nazarian. *Saxa*: et ita Livio 'Decidius Saxa' vocatur: quod verum: nam et alia omnia corrupta. Ξίξας Dioni, ut alii jam annotarunt: sic Ξέξκτον Græci pro Σέξκτον sæpe corrumpunt: vera igitur lectio, *Saxa*. Salm. *Saxa*] Sic Pal. 1. ac 3. quomodo et ed. Stadiana. Ita vocatur Appiano, pr. Parthici, et Syriaci, p. 120. Epit. Liv. 127. 'Decidius Saxa.' Velleius nomen non exprimit: præterea interfectum non sua manu, sed hostili, tradit: cui et Dio, lib. 48. p. 425. adsentit. *Freinsh.* His auctoribus Florum erroris arguit Voss. ad Vell. *Xaxa* etiam Reg. F et Voss. 1. *Saga* Ryck. ceteri s. et v. e. *Saxa*. 'Saxa' quoque ap. Cic. xi. Phil. 5. et 'Decidius Saxa,' xiii. 13. 'L. Decidius Saxa' Cæs. i. B. C. 66. ubi vid. Ciaccon. Pigh. ad A. U. 709. et Noris. Cenot. Pis. Diss. ii. c. 16. §. 5.

A gladio] Justin. iv. 5. 'Demosthenes amisso exercitu a captivitate gladio et voluntaria morte se vindicat.'

Hostibus sub auxilii specie, sibi vincentibus] Belle istud fit: sic et supr. habuimus, 3, 21, 22. 'Sub specie partium se vindicant:' nec abludit illud Thucyd. 3, 12, 12. 'Et per septem dies, quos Eurymedon, cum sexaginta navibus profectus, manserat, Corcyræi eos interfecerunt, quos inimicos esse ducebant: crimini quidem illis dantes, quod popularem statum everterent, sed nonnulli etiam ob inimicitias privatas, alii etiam propter pecunias, quæ ipsis debebantur, a debitoribus, qui eas acceperant, interfecti fuerunt.' *Grut.* Thucydidæo exemplo similia evenerunt inter proscriptiones Romanas, sub Sylla et Triumviris. Add. Tac. H. 14, 14, 3. *Freinsh.* 'Emanabat' pro, emanasset. Vid. iv. 2. 19.

Ventidius] Lege Gell. 15, 4. Val. M. 6, 6, 9. Hic primus Romanorum Parthos superavit. Auctor Eusebius, in Temporibus. Add. App. Parthico, cap. 157. 'Hic solus ad hanc diem de Parthis triumphavit, vir obscuri generis, ad tantam amplitudinem provectus per amicitiam Antonii.' *Camers.* Retulit hunc Plinius, 7, 43. inter exempla variantis fortunæ, 'quæ triumphare P. Ventidium de Parthis voluit quidem solum; sed eundem in triumpho Asculano Cn. Pompeii Strabonis duxit puerum: quamquam Massurius auctor est, bis in triumpho ductum: Cicero, mulionem castrensem suffarraneum fuisse: plurimi, juventam inopem in caliga militari tolerasse.' Vid. et Vell. 2, 65, 5. et parodiam illam, ex Catulli Phaselo, 'Sabinus ille,' &c. quæ est in Appendice Virgil. cum eruditissimis magni illius Scaligeri notis. Victoriam hanc Parthicam tangit et Tacitus, G. 37, 7. 'Infra Ventidium dejectus Oriens.' Meminit et Justinus, 42, 4, 6. Horat. Od. 3. 6. Plut. Antonio, cap. 44. Joseph. Antiq. Jud. 14, 24. *Freinsh.*

Toto inter Orontem et Euphratem sinu] Hoc sincerum est: libri tamen variant, *equitatum inter Orontem et Euphratem situ:* alii, *sinum*. Mendose omnia. *Salm.* Ryck. *equitatum inter Orontem et Euphratem Atum late cecidisset*. Nihil muto. Est enim hoc loquendi genus Floro familiare. Sic superius II, 16. 'Critolai manum Metellus Consul per patentes Elidis campos toto cecidit Alpheo:' et sic alibi quoque. *Græv.* *Sinus* hic nihil aliud esse potest, quam terra intercepta inter duos fluvios: ut Freinsh. in Ind. Nec tamen hoc adhuc ap. alios inveni.

§. 6 *Viginti amplius millium*] Obscurus est nimia brevitate. Nam dubitari potest equitatum, an cladem designet. T. Faber putat, sententiam ita debuisse concipi: *Viginti amplius millium ea clades fuit.*

Absumpto jactus spatio] Add. Herod. lib. 3. in Μαγοφονίᾳ. Arrian. p. 37. c. Cæsar. B. G. 1. 52. Indicem Justini, voce *Concurrere*. Freinsh. Parthis, qui magnis et validis arcubus, et sagittis longissimis utebantur, ut Plut. in Crass. opus erat spatio longiore ad expediendos arcus, et sagittas emittendas; intra quod si successisset hostis, arcus iis inutiles reddebantur. Frontin. II. 2. 5. scribit, Ventidium Parthos ad 500. passus accedere passum; atque ita excursione facta iis se adeo admovisse, 'ut sagittas, quibus ex longinquo usus est, cominus applicitus eluderet.' Tac. 2. A. 96. 'Quum Parthus distraheret turmas, spatium ictibus quæreret.' Vid. ibi Gronov. et III. Obs. 5. Sic de tormentis, quorum itidem e longinquo usus est, Cæs. II. B. C. 16. Quum viderent 'tormentorum usum, quibus ipsi magna speravissent, spatio propinquitatis interire.'

§. 7 *Rex*] I. e. filius Regis: nam et filii Regum 'Reges,' et filiæ 'Reginæ,' vocantur. Pacorus 'Rex' Just. XLII. 10. et Epit. Liv. CXXVII. Ascanius Virg. IX. Æn. 223. Masinissæ filius 'Regulus' Liv. XLV. 15. Ilia 'Regina' Virg. I. Æn. 274. Ariadne VI. Æn. 28. et Medea 'Colchorum Regina' Ov. Ep. Med. I. Vid. Serv. et al. ad Virg. l. dict. ac rursus Serv. ad IX. Ecl. 106. et Germ. ad I. Æn. 654.

Circumlato ejus per urbes, &c. capite, &c.] Variis de caussis amputata virorum insignium capita circumlata, aut alio missa fuere: præsertim autem in fidem victoriæ, et terrorem hostium. Exempla sunt quam plurima, ut in capite Aladoli, 'quod jussu Selymi, ut omnibus ludibrio foret, per totam Asiam circumlatum: ac mox quoque in testimonium partæ victoriæ Venetias ad senatum fœda ostentatione transmissum est:' Jovius Hist. lib. 17. p. 780. M. Antonii oratoris, quod

in Marii mensis expositum supr. 3, 21, 14. Asdrubalis, quod ante Annibalis castra projectum. Liv. 27, 53, 11. Eranæ, qui Isaacium Angelum imperio pellere molitus erat, per forum Constantinopolitanum traductum. Nicetas de Rebus Isaacii lib. 1. p. 192. Decimi Bruti, quod ad Antonium missum est. Appianus fine Civ. 3. Cæsetii Ruffi, quod ad Antonium triumvirum delatum est. Val. M. 9, 5, 4. Ciceronis, quod in rostris expositum supr. 4, 6, 5. Clodii Albini, quod Severus excisum pilo circumtulit, Romamque misit, literis ad senatum datis, quibus insultabat, quod Albinum tantopere dilexissent. Capitolinus Albino cap. 9. Constantini ultimi Græcorum imperatoris, quod 'Machomethis jussu abscissum, per urbem et tota castra est ad ludibrium gestatum.' Sabellicus Ennead. 10. lib. 6. princ. Crassi, quod ad regem Parthorum reportatum: supr. 3, 11. 11. Cunimundi, de quo poculum fecit Alboinus. Paul. Diaconus de gest. Langob. 2, 28. Curionis, quod resectum ad Jubam perlatum. App. Civ. 2. p. 456. Cyri, quod in utrem humano sanguine repletum conjici Tamyris jussit. Justin. 1, 8, 13. Damasippi, quod cum reliquorum ejus sociorum capitibus Præneste missum patibulo suffixit Sylla. Dio in Excerpt. ap. Vales. p. 657. m. Euryali, quod arrectis in hastis præfixere Rutuli. Virgil. Æn. 9, 465. Galbæ, quod 'perlixas calonesque suffixum laceratumque, ante Patrobii tumulum postera demum die repertum.' Tac. H. 1, 49, 2. Goliathi, quod David attulit in Jerusalem. Reg. 1, 17, 54. C. Gracchi, quod ad cos. relatum percussoribus auro pensatum est: supr. 3, 15, 6. Inducio-mari, quod ad Cæsarem relatum: supr. 3, 10, 8. Labieni, quod ad Cæsarem relatum. App. 2. Civ. p. 498. C. Marii junioris, quod ad se relatum Sylla pro rostris posuit. Idem 1. Civ. p. 408. Marci Marii, quod Præneste missum. Idem ibid. et Hist. Misc. 5, 18. Nicanoris, quod Judæi suspenderunt contra Jerusalem. Maccab. 2, 7, 47. Nicephori, quod Bulgarorum rex Crumus conto præfixit, omnibusque demonstravit. Cedrenus p. 396. Nisi, quod arrectis in hastis præfixerunt Rutuli. Virg. Æn. 9, 465. Octavii cos. quod pro rostris expositum: supr. 3, 21, 14. Orebi principis Madianitæ, quod portatum ad Gedeonem. Judic. 7, 25. Olofernis, quod Judæi suspenderunt super muros Bethuliæ. Judith. 14, 7. Philisti, quod a Syracusanis demptum. Plutarchus Dione cap. 45. Pompeii Magni, quod a Ptolemæo Cæsari missum. Dio lib. 42. p. 212. Cn. Pompeii filii, quod Cæsari allatum, et populo datum est in conspectum. Hirtius de B. Hisp. cap. 39. Posthumii, quod in usum vasis vertere Boii. Liv. 23, 24, 15. Proscriptorum, Sulla, deinde Triumviris, jubentibus. Romanorum in Macedonia, quæ Thraces Perseo militantes hastis affixa in castra retulerunt. Liv. 42, 60, 2. Saulis, quod miserunt in terram Philistinorum per circuitum. Regum, 1, 31, 9. Servilii, quod veruto suffixum allatum Annibali. Sil. 17, 312. Stoslai Moscorum ducis, ex quo Cures Pacinacorum princeps poculum fieri curavit. H. Henninges in Geneal. Moscorum. Vari, quod ad Cæsarem relatum. Appianus Civ. 2. p. 439. Zebi, quod portatum ad Gedeonem. Judic. 7, 25. Sic ap. Virg. Æn. 12, 511. 'Turnus equo dejectum Amycum, fratremque Diorem, Congressus pedes, hunc venientem cuspide longa, Hunc mucrone ferit, curruque abscissa duorum Suspendit capita, et rorantia sanguine portat.' Similis mos Scytharum ap. Herod. 4, 54. Gallorum ap. Strabon. lib. 4. p. 136. De Thracibus est supr. 3, 4, 2. *Fr.*

Pacori cæde pensavimus] Alter Pal. *piavimus:* vulgatam præfero, ut quam

meliores alii libri retineant. *Salm.* Naz. *Pagoriæ depensavimus.* Voss. 1. *Pejoris depensavimus.* Fran. *Pagorie dispensavimus:* apertum est unde ortum sit vitium.

Pensavimus] Eoque magis, si, quod scribit Eutropius lib. 7. interfectus est 'eo ipso die, quo olim Orodes, Persarum rex, per ducem Surenam Crassum occiderat.' *Freinsh.*

CAP. 10 Auctores historiæ sunt, Epit. Liv. 130. Plut. Antonio, c. 49. &c. App. Parthic. Justin. 42, 5, 3. Eutrop. 7, 1. Oros. 6, 16. Frontin. 2, 3, 15. 2, 13, 7. *Camers.*

§. 1 *Virium mutuarum documenta fecissent*] Alii dicerent 'virium mutuarum documenta dedissent:' forte sic Florus scripsit. *Græv.* Ov. Met. I. 415. 'Et documenta damus, qua simus origine nati.' Liv. XXV. 18. XXXII. 7. et omnes alii; non *facere.* Quid si tamen minori mutatione legamus *fuissent?* Cic. pro Rabir. Post. X. 'P. Rutilius, qui documentum fuit hominibus nostris virtutis, antiquitatis, prudentiæ.' Curt. V. 8. 'Quam versabilis fortuna sit, documentum ipse sum.' Liv. IX. 46. 'Nisi documentum sit adversus superbiam nobilitatis plebeiæ libertatis.' Et XXI. 19. Vid. Gron. IV. Obs. 1.

Pari rursus reverentia] Supr. 4, 2, 20. *Freinsh.* Recte Rupertus: Ut neuter populus in superiori conditione causaque poneretur. Sed perperam addit: Quod in fœdere fiebat, cui hæc verba erant adscripta: Majestatem P. R. comiter conservanto. Nam fœdus, quo amicitia 'pari reverentia' integratur, est fœdus æquum. Sed in quo hæc formula additur, in eo inferior est is, qui hoc promittit. Cic. pro Balb. XVI. et Proculus l. 7. §. 1. D. de Capt. et Postlim. rev. Vid. Briss. IV. Form. p. 361. et seqq. P. Fab. I. Semestr. 7. et Salmas. ad Jus Att. et Rom. c. XXVI. Quærendum autem est, quo auctore Florus dicat ab ipso Antonio rursus fœdus cum Parthis factum esse: de quo nihil ap. alios invenio. Dio XLIX. 416. et Plut. Anton. scribunt, eum Parthis pacem obtulisse, si signa Romana et captivos clade Crassi captos redderent: sed hanc tantum simulationem fuisse, ut eos spe pacis deciperet, et imparatos opprimeret.

Integrata] Est a v. e.: aliæ, *integra:* quomodo tamen nullus Palatinorum. *Grut.* *Integra* nusquam est, nisi in Plantin. Stadii.

§. 2 *Sed immensa vanitas hominis*] *Vanitas hominis* potest esse, vanus homo; abstractum pro concreto, ut dicunt. Sed suspicor Florum hic quoque more suo exclamatione usum, et hæc ita concipienda esse: *Sed (immensa vanitas hominis!) dum....*

Titulorum] Tituli adscribebantur statuis. Vid. Ov. Epist. 2, 68. Sic Livius alicubi ex ejusmodi titulo de rebus nonnullorum disputat. Add. Marcellin. 242, 2. edit. Lindenbrog. Pulcre contra vanitatem titulorum Il Pastor Fido, act. 4. Choro: *Quel suon fastoso et vano! Quel inutil soggetto Di lusinghe, di titoli, ed inganno Ch'honor dal volgo insano Indegnamente e detto.* Freinsh.

Legi] Ita Pall. ita v. e. et sequentes. Vineti, *labi:* quod et ad oram Camertis: utrumque habeo quomodo defendam, arrideretque magis *labi*, si stabiliret id aliquis manuscriptorum. *Grut.* Vinetus edidit *labi;* sed de scriptura librorum suorum nihil monuit. Et credo eum non tam illos, quam vetustas quasdam Edd. sequutum: nam in Ber. et Sab. est *labi.* In s. o. et al. edd. *legi*, quod cur minus placuerit Grutero, quam *labi*, non intelligo.

Belli indictione] Quidam, *condictione:* alii, *conditione:* quæ scripturæ sunt Pall. Codicum: sed *indictione* verum est: quæ est N. lectio. *Salm.* *Indictione*] Sic v. e. seqq. omnes con-

dicione, quod et in Pal. 2. ac 3. sed non etiam 1. *Grut.* Salm. e Pal. 1. adnotarat *condictione:* e 2. *conditione*. *Condictione* etiam Ryck. Flor. Magl. et Fran. *conditione* Voss. 1. 2. Paulo ante iidem, Duisb. Voss. e. V. et P. *neque consilio*. Sed Fran. male *nec imaginaria quidem*.

Quasi hoc quoque ex arte ducis prærriperet] Nec correctorum audaciam, nec vitium lectionis, quam illi substituerant, h. l. carpam: dicam tantum, ex vett. reponend. esse: *quasi hoc quoque ex arte ducis esset, obrepere, relicta repente Syria in Parthos impetum facit*. Deus bone! quanta diversitate καὶ τῆς λέξεως καὶ τῆς διανοίας. Hæc illi omnes perverterant: de sinceritate scripturæ, quam restituimus, nihil dicam, ne injuriam faciam judicio eruditi lectoris. *Salm.* *Quasi hoc quoque ex arte ducis esset, obrepere*] Elegans hæc lectio debetur Pal. 1. ac 3. antea impressi, *quasi hoc quoque arte ducis prærriperet:* quomodo et Pal. 2. sed tamen absque illis *arte ducis*. Grut. Aperta est sententia lectionis, quam probant Salm. et Gruterus. Quasi hoc quoque esset inter artes imperatorias, hostes fiducia pacis incautos fallere, et imparatos inopinantesque opprimere. *Obrepere, irrepere*, et *subrepere* sæpe habent significationem clandestinæ ac fraudulentæ molitionis. Vid. Bud. ad l. 29. D. de Leg. Cornel. de Fals. 'Si quis obrepserit Præsidi provinciæ.' Barth. ad Claud. I. in Eutrop. 146. ad Rutil. Itiner. I. 305. et Schel. ad Hygin. de Castramet. in fin.

§. 3 *Quæ gens, præter armorum fiduciam*] Omnes, *Gens præter armorum fiduciam*, omisso, *Quæ:* et potest abesse. *Salm.* *Gens*] Sic o. Pall. et I. quidam: nam vetustissimus *Quæ gens*, minus bene. *Freinsh.* Sola v. e. hic depravata est.

Simulat trepidationem, et in campos fugam] Proprio quodam gentis hujus instituto. Vid. Gebhard. ad illa Propertii, 2, 8, 54. 'Parthorum astutæ tela remissa fugæ:' (qui inibi doctissime explicatur; sensus tamen comptior etiam redderetur mutatis diphthongis in primam literam: *Parthorum astuta tela remissa fuga:*) et Bernecc. ad illa Justini, 41, 2, 7. 'Sæpe etiam fugam simulant, ut incautiores adversum vulnera insequentes habeant.' Hinc Virg. G. 3, 30. dixit: 'Fidentemque fuga Parthum, versisque sagittis.' Sidon. Carm. 7, 85. 'Vel cum diffugiunt, fugiendos tum mage Persas.' *Freinsh.* 'In campos' dicit, quia equitatus et arcus, quibus maxime pugnabant, inutiles erant in locis montanis. Vid. III. 11. 7. et Plut. in Crass. et Anton.

Cum subito nec magna hostium manus] Quomodo non magna hostium manus tanquam nimbus potuit erumpere, et duas legiones operire telis? lege: *cum subitanea et magna hostium manus*. Hoc et Lipsio succurrisse postea deprehendi, cum olim sic emendandum esse dixerit. Dein Lips. malebat: *cum fidem eo ipso fecisset*. Est hoc sane Latinius. *Græv.* Probarat hanc conjecturam Ryckius; et speciem habet. Vulgata tamen defendi potest. Nam etsi fortassis hæc manus per se satis magna fuit; tamen Florus eam *non magnam* potuit dicere in comparatione 'totius exercitus' Parthici, et 'omnium copiarum,' cum quibus Rex ipse mox adfuturus erat, ut paullo post dicit. Et ita videbatur Perizonio. *Hostium* abest a Voss. 1. 2. et Fran. *Et jam* in Ryck. Regg. Duisb. et edd. vett. excepta Ald. erat *etiam;* quæ varietas obvia est. Pro *et missis* Heins. conjecerat *ita missis*. 'Manus erupit,' et 'operuerunt' dictum est, ut in Sall. Cat. XXIII. 'Pleraque nobilitas invidia æstuabat, et quasi pollui consulatum credebant.' Add. supr. III. 5. 18. Mox Berol. *in comparatione*

tione; quod et ipsum defendi potest. Regg. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et v. e. ridicule *in comparationem gladii, qui in posterum.* Deinde Fran. *diei miseratio.* Reg. Q, Voss. 1. et 2. *dei mis.* Vana religio scribarum Christianorum.

§. 4 *Unus ex clade Crassiana*] Idem Vell. 2, 82, 4. 'Captivi cujusdam, sed Romani, consilio ac fide servatus: qui clade Crassiani exercitus captus, cum fortunam, non animum mutasset, accessit nocte ad stationem Romanam, prædixitque, ne destinatum iter peterent, sed diverso silvestrique pervaderent.' Plut. tamen, Anton. cap. 55. et exscriptor ejus, qui Appiani nomine circumfertur, (cum Appianus Plutarchi coætaneus, ne, si voluisset, quidem furta tam insignia potuisset impune facere;) *Mardum* quendam videntur hujus consilii auctorem laudare: sed videntur: omnino enim rescribend. pro ἀνὴρ τῷ γένει Μάρδος, ἀνὴρ τῷ γένει Μαρσός. Quod et seqq. firmant: 'morum Parthicorum ex diutino usu peritus:' nam hæc ipsa sunt indicio, loqui Plut. de captivo Crassiano, qui inter Parthos consederit: qua de re Horat. Carm. 3, 5. 'Milesne Crassi conjuge barbara Turpis maritus vixit? et hostium (Pro curia, inversique mores!) Consenuit socerorum in armis, Sub rege Medo, Marsus et Appulus?' Nam Parthi servis etiam utuntur in bellis suis. 'Denique' (verba Justini, 41, 2, 6.) 'Antonio bellum Parthis inferenti, cum L. M. equitum occurrerent, soli CCCC. liberi fuere.' In eisd. Excerpt. Plutarchi, quæ sub Appiani nomine legi prædiximus, mendum insigne est, in hac ipsa historia, quod eadem opera tollemus. Editur: Τὰς δὲ μηχανὰς ἑλόντες οἱ βάρβαροι διέφθειραν παμπόλλους, ἐν οἷς καὶ Πολέμων ἦν ὁ βασιλεύς. *Machinis in potestatem suam redactis, barbari multos interfecerunt, et in his Polemonem regem.* Sed Polemon captus tantum est, non occisus, hoc prælio; quod et Dio scribit, lib. 49. Supplend. igitur ex Plut. Ant. 51. Τὰς δὲ μηχανὰς ἑλόντες οἱ βάρβαροι διέφθειραν. εἷλον δὲ παμπόλλους, ἐν οἷς καὶ Πολέμων ἦν ὁ βασιλεύς. *Freinsh.* Si Plutarcho fides habenda est, Florus ea, quæ de clade in posterum diem imminente, et de consilio retro eundi dato scribit, ad arbitrium suum finxit.

Quum fidem ipso fecisset] Ryck. Pal. 2. Magl. Berol. Duisb. Fran. et v. e. *ipse.* *Eo ipso* etiam legi volebant Heins. Ryck. et Anna, quæ latinitatem hoc postulare scribit. Liv. tamen v. 48. 'Et ex agris per ipsos dies raptum omne [frumentum] Veios erat;' ubi plura hujusmodi e Liv. Cic. Curt. et hunc l. Flori adfert J. F. Gronovius, et ad Liv. XXI. 55. J. Gronovius, quem et vid. ad XXVI. 40. Sed ille dubitat, an hæc corrupta sint. Certe usitatius dixisset Florus *eo ipso.*

§. 5 *Peterentque montes*] Leonis Tactica, cap. 20, 189. *Freinsh.*

§. 6 *Quadam forte docti*] *Quadam forte quasi docti:* ita repono, de librorum auctoritate. *Salm.* *Quadam forte*] Sic recte Ryck. et alii libri meliores. *Quadam forte* est quodam casu. Suet. Tib. XI. 'Forte quadam in disponendo die.' Sic enim ibi legend. ostendi. *Græv.* *Forte* habent Naz. Pal. post. Ryck. quidam Vineti, Toll. Voss. 2. et Edd. B. P. et J. Ceteri s. et e. *sorte.* *Fors* et *sors* ubique permutantur. Vid. cl. Drakenb. ad Sil. XV. 105. Hic rectum est *forte.* Liv. I. 4. 'Forte quadam divinitus.' Et III. 64. 'Forte quadam utili ad tempus.' Virg. Æn. I. 381. 'Forte sua Libycis tempestas adpulit oris.' Sed non intelligo, cur Florus dicat, Romanos *forte quadam quasi doctos* testudinem fecisse; cujus adversus tela faciendæ ratio et Romanis et Barbaris dudum cognita fuerat. Vid. Liv. XXVIII. 2. et Lips. I. Poliorc. 5. Paullo ante Naz. ur-

guentibus, et II. 2. 21. Idem et Pall. *urguebat*. Vid. quos laudat Drakenb. ad Sil. VI. 265.

Procubuissent in genua] Testudine facta, quam latius describit Dio, lib. 49. p. 468. Meminit et Frontinus, 2, 3, 15. Vid. Stewechii notas ad Veget. 2, 16. *Freinsh.*

Inhibuit] *Inhibere tela*. Liv. XXX. 10. et Virg. Æn. XII. 693.

§. 7 *Romani quum*] Alio ordine Toll. Duisb. Fran. et v. e. *rursus quum se Romani*: et Ryck. *cum se rursus Romani*. *Mittere* et *emittere vocem* utrumque recte dicitur. Liv. XXX. 12. 'Si captivæ vocem supplicem mittere licet:' XXXV. 32. 'Qui vocem liberam mittere adversus Regis legatum auderent.' Et XL. 9. Curt. IV. 6. Phædr. IV. 10. ubi vid. cl. Burm. Sic 'mittere' et 'emittere tela.' Voss. ad Cæs. I. B. G. 25.

Vos victores fama gentium loquitur] Imo scribend. *vos victores gentium fama loquitur*. Quam sæpe 'victorem gentium' Populum vocat Romanum hic Auctor. *Salm.* *Fama gentium*] Haud alio positu Pal. 1. ac 3. at 2. *victores gentium fama loquitur*. Grut. Sic etiam Magl. et ita ediderat Grævius. *Famam loqui* pro, commemorare, celebrare, etiam alii dicunt. Vell. II. 93. 'Ut fama loquitur.' Vid. Stat. ad hoc Catulli c. LXIX. 42. 'Et facite hæc charta loquatur anus.'

Qui Parthorum tela fertis] Libri veteres, *fudistis*. Lego, *fugistis: qui Parthorum tela fugistis*: vulgatam lectionem, *fertis*, merito ferre non possum. *Salm.* *Fugistis*] Sic omnino Naz. ac Pal. 3. [et editio nostra vetus] nam 2. *fudistis*: inepte vulgo, *fertis*. Grut. Ryck. *qui Parthorum tela fugitis*. Unde vitio librariorum in aliis membranis *fudistis*, seu *fuditis*. Hinc correctores formarunt *fertis*. Græv. *Fugistis* etiam Flor. Magl. Reg. Q, Voss. 3. et o. e. præter primam, in qua, et in cett. scriptis est vitiosum illud *fertis*. In Reg. F tamen a secunda manu erat *fugitis*.

§. 8 *Quam ab hostibus clades*] Secutus sum Mss. Vineti, quibus adstipulatur Pal. 2. et est hic Flori genius: alii libri *excepta* aut *accepta* inserunt, male. *Freinsh.* *Excepta clades* Naz. Ryck. Berol. Duisb. Voss. et o. e. *accepta* Pal. 1. *recepta* Flor. Adsentior Freinshemio. Cum Pal. 2. consentiunt Magl. Regg. et Fran. *Excepta* ante Freinsh. excluserant Edd. Plant. Stadii, et Elz. minor, ac deinde Grævius.

Infesta primum siti regio] Alter Pal. *Infesta primum sui regio quibusdam Salmacidis fluvius infestior novissime, qui jam ab invalidis et avide hauriebatur*: pro *tum quibusdam*, optimus liber, *cum quibusdam*: totum locum ita conceptum velim: *Infesta primum siti regio, quum quibusdam Salmacidis fluvius infestior novissime, qui jam ab invalidis et avide hauriebatur, quum etiam dulces noxiæ fierent*. Sed, ne quid dissimulem, non possum damnare, *novissimeque jam*, et verius puto esse: *tum quibusdam* etiam non mutem in *cum quibusdam*: aliter tamen omnes libri. *Salm.*

Salmacidis fluvius, &c.] Retinui lectionem usitatam, falsam tamen: nullum enim fluvium hoc nomine reperias; nam Ortelius, qui in Thesaurum Geographicum eum retulit, hujus loci scriptura falsus est. Magis etiam illi, qui a fonte Salmacis hoc deductum putant: nam apparet, de salsis aquis simulque acidis loqui Auctorem, unde olim conjeceram pro *Salmacidis fluvius* legend. *salsis ac acidis fluviis*. Jam autem omnino veram esse puto Salmasii correctionem, qui h. loco, aliorumque Auctorum, quibus id vocis reperitur, legit *salinacidas*, voce ex sale et acido composita. Vide ipsum in Solin. p. 115. Distinctionem autem et sensum totius loci quod attinet, ita scriptum velim: *Infesta pri-*

mum siti regio, tum quibusdam salinacidis fluviis infestior: novissime, quum jam ab invalidis et avide hauriebantur, noxiæ etiam dulces fuere. Freinsh. *Tum quibusdam Salmacidis fluvius infestior*] Sic et Ryck. Sed legend. cum Salm. *quibusdam salinacidis fluvius infestior.* Salinacidis scilicet aquis, quæ salsæ erant et acidæ. Salinacida Latinis dicuntur quæ Græcis dicuntur ὀξαλμικαὶ, ὀξαλμυραί. Legitur hæc vox et ap. Plin. tam Veronensem, quam Valerianum, nec non Gariopontum aliosque: de ea vid. Viros magnos, Salm. in Exerc. Plinianis, et Reines. III. Var. Lect. c. 4. *Græv.*

§. 9 *Cum noxiæ etiam dulcis fieret*] Hic etiam correctores grassati sunt. Nam et triviales litterionum canones dictitant dicend. fuisse, *cum noxiæ etiam dulces fierent.* Ryck. *cum maxime quoque dulces fere.* Sed totus locus ex illius cod. vestigiis sic est rescribendus: *novissime, quia ab invalidis et avide hauriebantur, noxiæ quoque dulces fuere:* et sic fere Freinsh. *Græv.* Salm. ad Solin. p. 81. locum ita legit ac distinguit: *Infesta primum siti regio, tum quibusdam salinacidis: fluvius infestior novissime, qui jam ab invalidis et avide hauriebatur.* Gronov. ad Sen. III. Nat. Q. 2. *Infesta primum siti regio: tum quibusdam salinacidis fluvius infestior: novissime quæ jam ab invalidis et avide hauriebantur, noxiæ etiam dulces fuere.* Et sic edidit Grævius, nisi quod pro *quæ jam*, scripsit *quia*, sublato *jam* ex auctoritate Cod. Ryck. Præfero distinctionem Gronovii: nam 'novissime' melius retinetur in principio tertii membri; ut fere ubique, quum in pluribus rebus enumerandis his aliisque particulis ordinis utuntur Scriptores Latini. Ceterum quum hic mira, et quanta nusquam alibi, sit varietas scripturæ, mihi visum fuit eam omnem proponere, ut Viri docti et acuti considerent, an locus melius, quam adhuc factum fuit, constitui possit. [At ea omnis in VV. LL. (nisi quod pro '*dulcis fieret* Mss. Pall.' male exhibent, Fischero duce, '*dulces f.* Mss. P.') tibi, Lector, jam proposita est. Ad seqq. ergo properemus.].... Al. edd. vett. *dulces fuere*, quas sequutæ sunt Marneffiana et Plantin. Vinetus, Grut. et Freinsh. ex quibusd. Mss. et ed. prima revocarunt *cum noxiæ etiam dulcis fieret.* In tanta discrepantia lectionis scriptæ et editæ totum locum ex Ed. Grævii exprimendum putavi; a qua jam ante in hoc solo discesserant Amstelodamenses, quod ante verba 'ab invalidis' restituerant *jam.* *Tum* ante 'quibusdam' est in plerisque scriptis, et usus sermonis Latini jubet dici *primum, tum* [non *cum*] *novissime.* *Salinacidis* habent aliquot Mss., et apertum est ex eo facillima mutatione literarum *in* in *m* factum fuisse *Salmacidis.* In voce *fluvius* nonnihil hæreo: nam quod fluvius 'quibusdam' salinacidis aquis infestus fuisse dicitur, id non aliter accipi potest, quam eumdem fluvium partim salinacidas, partim dulces, vel uno loco salinacidas, alio dulces aquas habuisse. Sed quum hoc parum credibile sit, non difficulter mihi persuaderet Tollius vocem *fluvius* a glossa esse, quod in exemplari suo scripserat, si ea vel in uno, sive scripto, sive edito libro desideraretur. Neque enim omnino improbabile esset, quum e *salinacidis* factum fuisset *salmacidis*, magistrum, qui Ov. IV. M. 285. et XV. 319. legerat, in margine scripsisse *fluvius*, pro, fons. Verum, quum omnes libri hanc vocem habeant, puto verum esse *fluviis*, quod in Magl. est, et Freinshemius conjecerat; in qua scriptura vox *infestior* refertur ad 'regio,' æque ac præcedens 'Infesta.' Nec multum obstat, quod Plutarchus tantum unum fluvium memorat: nam alii fortassis plures fuisse tradiderunt, vel Florus rem in majus, ut solet, auxit. Ad *novissime quia*, quod in solo Ryck. est, proxime accedit no-

vissime qui in multis s. et v. e. sed *jam* ante 'ab invalidis' retinendum suadent plerique scripti et vett. Edd. Nec plane otiosum est. Nam Florus hoc dicit: Postquam a salinacidis ad dulces aquas pervenerant, has ideo iis noxias fuisse, quod fatigatione itineris, penuria commeatuum, et potu salinacidarum jam invalidi, avidius eas bibebant. *Hauriebatur* forsitan accipi potest, quasi absolute positum, ut 'bibitur,' 'ambulatur.' Sed nihil causæ est, cur e Regg. et conjectura Gronovii non præferend. sit *hauriebantur*. *Cum* ante 'noxiæ' videtur ortum esse e *fieret* et *fierent*, quæ locum habere, nisi eo inserto, non poterant. Verum plane turbat sensum, et abest a Naz. et plerisque edd. vett. *Dulces* scribi postulat, ac simul *fieret* respuit præcedens 'noxiæ.' *Fierent* quomodo huc conveniat, non intelligo: nam quemadmodum in præcedd. membris supplendum est *fuit*, ita hic requiritur *fuere*. Et eo ducunt *fiere* in Naz. et *fere* in Ryck. Si hoc non placet, pro eo e vestigiis scriptæ lectionis legi potest *fieri*, oratione infinita, pro finita, ut sæpe in Floro et aliis.

Ardores] Sall. Jug. XVIII. 'Gætuli sub sole magis, haud procul ab ardoribus.'

§. 10 *Vix tertia parte de sedecim legionibus reliqua*] Nimis exaggerare videtur cladem Antonii: nam Plut. Ant. cap. 66. et Exscriptor ejus, 'Viginti millia peditum, et quatuor equitum;' Velleius, 2, 82. 'Haud minus partem quartam militum, calonum, servitiique, desideratam esse' scribunt. Idem XIII. tantum legiones Antonio tribuit. Pro nostro tamen Auctore stat Justinus, 42, 5, 3. 'Huic [Phrahati] Antonius bellum cum XVI. validissimis legionibus intulit:' quin et Plutarchus Antonio peditum Romanorum LX. M. fuisse dicit, qui numerus eo seculo XVI. circiter legiones expleverit. Vid. Lips. de Milit. Rom. 2, 5. ut forsan in Velleio reponendum sit ita XVI. pro XIII. *Freinsh.* Probant hanc emendationem Vossius et Boeclerus ad Vell. Sed Florus non valde exaggerare videtur cladem Antonii. Nam Plutarchus addit, eum deinde ex Armenia adulta jam hieme properantem insuper octo M. hominum amisisse.

Argentum ejus passim] Sic Mss. quamquam hoc non solum de argento Antonii factum, sed quicquid auri, argenti, pretiosi, fuit in toto ejus exercitu, id omne ab ipsis ejus militibus direptum est, et concisum; ipsique interfecti plerique qui haberent: ut Plut. Ant. cap. 64. et Appianus narrant. *Vinctus*. In quibusd. impressis omittitur vocula, *ejus*. Freinsh. Omittitur in Edd. B. S. et A. Sed Florus non bene digerit tempora. Nam factum est in consternatione per noctem in exercitu orta, quum a noxiis illis salinacidis castra movissent. Plutarch. in Anton. De dolabris Lips. I. Poliorcet. ult.

A gladiatore suo] Multi rebus suis extremis mortem a servis flagitarunt ut Albinus, ap. Capitolin. cap. IX. Cassius, et Brutus, supr. ubi vid. *Fr.* Hic rem nonnihil exaggerat. Vid. Plut. Anton.

Profugit in Syriam] *Perfugit in Syriam*, in melioribus et vetustioribus libris. *Salm.* *Perfugit in Syriam: ibi*] Est a Pal. 1. ac 3. Vulgati enim meliores *profugit in Syriam. ibique:* quæ enclitica ne quidem in 2. alii editi *profugit in Syriam, ubi*. Grut. *Ibique* Duisb. Voss. et v. e. *ubi* Ryck. et cett. edd. *ibi* Regg. Toll. et Fran. sed non est in editis ante Stadian. Plantini, unde recepit Freinsh. ac deinde Græv. et Amst.

Qui evaserat] Vell. II. 82. 'Fugam suam, quia vivus exierat, victoriam vocabat.' 'Victorem' etiam vocat Virg. VIII. Æn. 686. ubi vid. Serv. et Cerd.

CAP. 1 Quæ hic scribuntur, ha-

bentur a Liv. 130. et tribus seqq. Late Plut. Antonio: Suet. Aug. cap. 17, et 18. Eutrop. 7, 2. Oros. 6, 17. Val. M. 3, 8, 81. August. Civ. 3, 30. Lactant. 2, 8. Lege quæ scribit Plin. 9, 35. 21, 3. 33, 3. Macrob. Saturn. 2, 13. *Camers.* Add. Vell. 2, 84. et Dion. lib. 50. in fin. *Freinsh.*

§. 1 *Per ambitum*] Ita v. e. et Pal. I. quibus concordat et nostra: pro *interiret*, melius fortasse legeretur *interierat*: pendent hæc omnia ex dictis supr. 4, 9, 2. *Idem.* Ryck. *Furor Antonii quam ambitu Antonii non interiret.* Sane videtur hanc vocem postulare *interiret*. Hinc et Acidalius ad Vell. II, 68. notavit *interibat* legendum esse. *Græv.* Acidal. ad Vell. non *interibat*, sed *interierat* legit, et melius, mea sententia, quam *interiret*, quod in o. s. et e. est. Idem omnino legi vult *quatinus*, quemadmodum etiam h. l. in Duisb. et Ald. est. Vid. ad I. 5. 3.

Quasi bene gestis rebus] Terent. Adelph. V. 1. 'In ipsa turba, atque in peccato maximo....potasti, scelus, Quasi re bene gesta.' Justin. VIII. 3. et XXX. 1.

§. 2 *Ab ebrio imperatore*] Scribit Plin. 14, 22. M. Antonium hominem ebrium fuisse 'edito etiam volumine de sua ebrietate patrocinari sibi ausum.' *Camers.* Ebriositas illa celeberrime ei exprobratur a Cic. Vide quæ Savaro notavit ad illa Sidonii, Car. 7, 96. 'Profugisque bibax Antonius armis.' Pulcerrime Seneca Epist. 83. circa fin. 'M. Antonium, magnum virum et ingenii nobilis, quæ alia res perdidit, et in externos mores ac vitia non Romana trajecit, quam ebrietas, nec minor vino [malim *vini ac*] Cleopatræ amor?' *Freinsh.* Add. Heins. ad Vell. II. 87.

Romanum imperium petit] Ov. M. 15, 826. 'Romanique ducis conjunx Ægyptia, tædæ Non bene fisa, cadet; frustraque erit illa minata, Servitura suo Capitolia nostra Canopo.' Item F. 1, 710. Idem scribit Horatius Car. 1, 37. Propert. 2, 1. latius, 4, 6. Meminit Juv. 2, 107. Plura Virg. Æn. 8, 675. *Camers.* Desumpsisse autem videtur Florus ex illo Propertii, 3, 9, a Rubenio, Elect. 2, 2. correcto: 'Conjugii obscœni pretium Romana poposcit Mœnia, et addictos in sua jura patres.' *Freinsh.* Correxerat jam ante Passerat. ad Propert. l. d. ubi vid. Broekhus. qui et ibi, et ad Tibull. I. 10. 33. ostendit 'pretium' sæpe dici pro mercede stupri. De imperio Rom. Cleopatræ ab Antonio promisso, quod scribunt Florus et alii, fabulam esse, ex Antonii testamento natam, putabat Ryckius e Dione L. 421. 'Facilis,' pro eo, qui facile vinci potest, qui facilem de se victoriam dat, videndum est, an et alii dicant. Duisb. *felicior*: vid. II. 6. 39.

§. 3 *Nominis, togæ, fascium, Oblitus*] Respexit ad illud Horatii: 'Ancilium que, nominis, et togæ, Oblitus.' *Salm.* Talis Gabinianorum militum descriptio ap. Cæs. 'Qui jam in consuetudinem Alexandrinæ vitæ atque licentiæ venerant, et nomen disciplinamque populi Rom. dedidicerant;' Civ. 3, 110. *Freinsh.* [Observa *Anciliumque* supra pro *Anciliorum*, aut *Anciliorum et*.]

Totus in monstrum istud] Omnes libri, *totus ut monstrum illud*: legend. *totus in monstrum illud*: *ut* pro *in* supr. notavimus: sic *petitus* pro *penitus*: *utus* et *unus* pro *unus*. Salm. *Totus in monstrum illud*] Sic o. Pall. et ed. nostra vetus; nisi quod etiam pro *in* servant *ut*. Freinsh.

Ut mente, ita animo quoque et cultu] Non video, cur h. l. debeat *animus* et *mens* opponi: potius legend. fuerit *amictu* ut seqq. volunt: *purpurea vestis ingentibus obstricta gemmis*: ad cultum refero ista alia: 'Aureum in manu baculum,' &c. Vult igitur: Eum mentem suam, qua patriæ caritatem, mores, disciplinam, pridem exuerat,

etiam externis indiciis, amictu nempe cultuque, testatum. *Freinsh.* *Mentem* et *animum* sæpe pro eod. dici vix negari potest. Servius ad Virg. VI. Æn. 11. 'Magnam cui mentem animumque Delius inspirat,' ita scribit: 'Perissologia est: nam secundum Lucretium idem est *mens* et *animus*.' Respexit, credo, ad hæc Lucretii III. 95. 'Primum animum dico, mentem quem sæpe vocamus, In quo consilium vitæ regimenque locatum est.' Cicero quoque multis locis eadem tribuit 'animo' et 'menti,' et IV. Acad. 39. e Xenocrate 'animum' definit 'mentem nullo corpore.' Conjunguntur etiam sæpe *mens* et *animus*. Cic. pro Arch. VI. 'Animum et mentem meam ipsa cogitatione hominum excellentium conformabam.' Cæs. VI. B. G. 5. 'Hac parte Galliæ pacata, totus et mente et animo in bellum Trevirorum et Ambiorigis insistit.' Gell. XI. 18. 'Furtum sine ulla quoque attrectatione fieri posse, sola mente atque animo, ut furtum fiat, annitente.' Catull. Carm. LXV. vs. 69. 'Toto ex te pectore, Theseu, Toto animo, tota pendebat perdita mente.' Cæs. I. B. C. 21. Stat. II. Silv. 1. 103. Claud. II. in Rufin. 115. Et sic sæpe alii. In his interdum potest esse synonymia ex sententia Servii. Vid. Boecler. Chrestom. Terent. in *Animus*. Sed Florum, si in scriptura vulgata nihil est vitii, 'mentem' distinxisse ab 'animo' ostendunt ipsa verba, *ut mente, ita animo quoque*. Quod autem inter ea discrimen fecerit, mihi non satis liquet. Philosophi, et, ut puto, etiam alii, *mentem* vocant principem animi partem, in qua ratio, consilium, et judicium inest; *animum* illam, in qua adfectus et adpetitus. Vid. Cic. V. de Fin. 13. I. Tusc. 33. et I. Off. 28. Liv. XXXVII. 45. 'Animos, qui nostræ mentis sunt, eosdem in omni fortuna gessimus, gerimusque:' i. e. adfectus, qui rationi parent: nam mens, i. e. ratio, præest, adpetitus obtemperat, ut scribit Cicero de Off. l. d. Sic 'mentem animi' sæpe dicunt Plautus, Lucretius, et alii: de quo Interpp. Catulli ad C. LXVI. 4. et Lambin. ad Horat. I. Ep. 14. 8. Quapropter si Florus ipse h. l. 'mentem' ab 'animo' distinxit, non video, quæ alia in verbis illius possit esse sententia, quam Antonium, quum rebus suis ita consultum esse judicasset, ut e cive Rom. Rex fieret, etiam ipso cultu animum regni cupidum ostendisse. Sed ne hoc quidem satis placet: nam ita Florus aliter fuerit usus voce *mente*, quam Cicero et alii, qui 'mentem' rectam rationem et consilium dicunt: at hoc judicium Antonii pravum erat, et corruptum. Conjectura Freinshemii Broekhusio ad Propert. I. 18. 39. placuit; eamque etiam quodammodo confirmant verba Claudiani II. in Rufin. 81. 'Mentemque palam testatur amictu.' Sed quum omnia, quæ deinde memorat Florus, una voce 'cultus' satis comprehendi possint, non adparet ratio, cur *amictum* et *cultum* conjungere voluerit. Perizonius in schedis ita scripserat: suspectum non sine causa τὸ *animo*, legend. fort. *mimo*. Simulabat quoque se et agebat Regem, insignia regni præferens, ut solent histriones et mimi, et ornabat se cultu regio. 'Cultus regius' erat purpurea vestis; 'mimus,' aureum in manu baculum et diadema. Sic supr. II. 14. 3. pro 'Regium nomen animo quoque regio implevit,' Grævius rectissime legit *mimo*; nam sequitur paullo post 'imaginarius et scenicus Rex.' Nec enim vel ille vel Antonius erant Reges, sed pro Regibus se gerebant. Hanc conjecturam laudat eruditiss. Cannegieterus noster ad Avian. v. 9. Ego ideo non possum probare, quod non video cur 'mimus' debeat restringi ad aureum baculum et diadema, nec produci possit ad purpuream vestem, in qua

non minus erat mimus regius, quam in aureo baculo ac diademate; quemadmodum, quum in scena Reges aguntur, in his omnibus est mimus regius. Si Florus scripsisset *mimo*, credo eum non additurum fuisse 'et cultu.'

Baculum] 'Baculum silvestre,' et 'agreste' ap. Ov. Vid. Heins. ad II. M. 681.

Ad latus acinace] N. *Acinacis*. *Aureum in manu baculum: ad latus acinaces:* ita legend. *Salm.* Duisb. Voss. 3. et v. e. vitiose *ac in acie*, quod Salm. in Naz. una voce *acinacie* scribi adnotarat.

Obstricta gemmis] Alter Pal. *obstructa: obstricta* retinemus. *Salm.* Esæ gemmæ in fibulis, ut interpretatur Salmasius, ad Spartian. Hadriano, cap. 10. Sive fortassis in ipsa purpura, ut hodieque moris est; quamvis verbum *obstricta* priorem potius interpretationem admittat. *Freinsh.*

Aderat] Ista vox omnino displicet; nihil tamen expedio, nisi forte legendum sit, *diadema, adoratio:* quæ a Persis in Alexandrum, ejusque successores, propagata est: et hoc verbum præcipue conveniret cultui, cujus modo facta mentio. *Idem.* Mihi non magis placet *aderat*, quam Freinshemio. Nec tamen melius puto *adoratio:* nam existimo Florum non tam de veneratione Regum, quam de habitu et insignibus regiis agere, de quibus etiam ipse Freinsh. paullo ante interpretabatur vocem 'cultu.' *Aderat* abesse poterat: et forsitan factum est e voce præced. 'Frui' in re amorum dicuntur, qui potiuntur eo, quod amant. Terent. Ph. I. 3. 13. Donat. ad Terent. Eun. IV. 7. 46. Passerat. ad Propert. II. 9. 24. et Barth. ad Claud. I. in Eutrop. 366.

§. 4 *Ad primam*] Fallitur, si verum est, quod scribit Plut. in Anton. Cæsarem, quum jam in Græciam venisset Antonius, adhuc a plerisque ad bellum necessariis imparatum, et magnitudine ac celeritate adparatus Antonii non mediocriter perturbatum fuisse. Pal. 2. perperam *venientibus bello*. Pers. III. 64. 'Venienti occurrite morbo.'

Leucadem insulam] Vett. *Leucadam*. *Leucada* pro, Leucas: ut 'Persida' pro, Persis; 'Elida' supra pro, Elis: 'Patentes Elidæ campos;' 'Chalcida' pro, Chalcis. Festus: 'Chalcidicum genus ædificii ab urbe Chalcida dictum:' sic 'Tritonidæ,' pro, Tritonis Tritonidis, ap. eumd. sic *Leucada Leucadæ*, pro, Leucas Leucadis. *Salm.* *Leucadem*] Hic *d* in *t* mutabat vetus cod. Est 'Leucas' nomen declinatum ut 'Pallas,' insula Epiri. Est ejusd. insulæ urbs 'Leucas,' et 'Leucas' quoque ejusd. loci promuntorium: si nihil mendi sit ap. Ptolemæum geographum. 'Leucata' vero, et 'Leucates,' idem illud 'Leucadis' insulæ promuntorium, mons, et petra: cujus genitivus casus est, Æn. 3, 274. 'Mox et Leucatæ nimbosa cacumina montis:' ac accusativus, 8, 677. 'Fervere Leucaten, auroque effulgere fluctus.' At ablativus ap. Liv. 26, 26, 1. 'Superato Leucate promuntorio:' et in Ausonii Cupidine cruci affixo: 'Et de nimboso saltum Leucate minatur.' Cujus obliqui ultimam vocalem quia corripit Poëta, videntur antiqui 'Leucates' declinasse, non solum ut 'Anchises,' verum etiam ut 'vates.' Hinc factum, ut hæsitaverim, *Leucaten* ne, an *Leucatem* hoc loco reponerem: quem casum accusandi librarius antiquus compendio ultimæ literæ sic contraxerat, *Leucatē*. Vinetus. Ap. Juv. 8, 241. ita scribitur: 'Quantum non Leucade, quantum Thessaliæ campis Octavius abstulit udo Cædibus assiduis gladio.' Plin. ita distinguit hæc loca: 'Egressos sinu Ambracio in Ionium, excepit Leucadium litus, promontorium Leucates. Dein sinus, ac Leucadia ipsa peninsula;' 4, 1, 4. 'Leucadis' autem

mentio est in Indicis Arriani, 7, 7. *Freinsh.* Etiam Strabo et Ovid. insulam 'Leucadem' vocant, quæ Livio, Plinio, Melæ, et aliis est 'Leucadia,' cujus urbs 'Leucas,' promuntorium 'Leucates' et 'Leucata.' Vid. Salm. ad Solin. p. 603. et Cellar. II. Geog. 13. In Regg. priore loco erat *Leucatem*, ut in libris Vineti. Sed in Naz. Ryck. Toll. Duisb. Voss. 2. 3. Fran. Pal. 1. et ab emendatione 2. Edd. V. et B. *Leucadam*. Voss. 1. *Laucadam*. Posteriore Ryck. Edd. V. P. et J. *Leucatem*, Fran. *Laucaten*, Voss. 3. *Leucantem*. *Leucadam* rejicit Grævius supr. ad II. 16. 3. Sunt tamen et alia hujusmodi, ut 'Croton' et 'Crotona' ap. Justin. XX. 4. 'Salamis' et 'Salamina' Serv. ad Virg. III. Æn. 8. et VIII. 159. Nec infrequens est gemina declinatio in adpellativis, ut 'cassis' 'cassida,' 'crater' 'cratera,' et alia multa ap. Reines. III. Var. Lect. 11. De iis quæ hic scribit Salmasius, vid. Heins. ad II. 12. 5. *Cornua* de extremitatibus promuntoriorum etiam Liv. XXXVII, 11. 'Promuntoria, quæ cornibus objectis ab alto portum faciunt.'

§. 5 *Amplius*] Ob seqq. 'sed numerum magnitudo pensabat,' haud immerito dubites trajecta temere esse adverbia 'amplius' et 'minus;' scribendumque: *Nobis quadringentæ non minus naves: ducentæ non amplius hostium.* Freinsh. Plutarchus scribit Antonium habuisse naves pugnæ idoneas non pauciores 500. Cæsarem 250. et Dio L. 480. classem Cæsaris et numero et magnitudine navium multo inferiorem fuisse Antoniana.

A senis in novenos] Imo a triuis in denos ut Plutarchus, Ant. cap. 83. auctor est: aut a quaternis ad denos, ut Dio, princ. lib. 51. videtur innuere: vel ut Strabo, lib. 7. p. 325. ab uno ad denos. Porro mirabilis certe earum navium moles exstitit; cum ordines illi sive gradus in altitudinem computentur, ut contra Baifium ostendit Scaliger, ad numerum Eusebianum 1230. Immanis autem illa 'navis, quam Ptolemæus Philopator fabricatus est, quadraginta ordinum, CCLXXX. cubitorum longitudine; altitudine autem, usque ad summitatem puppis, duodequinquaginta: nautis extra remiges quadringentis instructam; remigum quatuor millibus: adhæc milites armatos capiebat in foris et tabulato paullo minus tria millia.' Plut. Demetrio, cap. 59. et Athenæus, 5, 8. Posset autem ista classis Antonianæ descriptio, non etiam absurde, indui Hispanæ illi, quæ in spem occupandæ Angliæ comparata fuit, seculi superioris anno 88. *Freinsh.* Salmas. ad Jus Attic. et Rom. cap. XXXVIII. p. 689. scribit, quod ad usum maris et belli attinet, vix majores, quam novem ordinum naves constructas et notas fuisse veteribus.

Turribus] De quibus vid. Meursium, in Lycophr. Cass. p. 341. f. Plin. 32, 1, 2. Sall. Incert. 5, 27. *Freinsh.* Et Scheff. II. de Mil. Nav. 5.

Tabulatis allevatæ] Ryck. *elevatæ:* dein: *adhæc ignibus jactis.* Græv.

Non sine gemitu maris, et labore ventorum] *Gemitum maris*, et *mare gemere* etiam alii dicunt. Virg. Æn. III. 555. 'Et gemitum ingentem pelagi, pulsataque saxa Audimus longe, fractasque ad litora voces.' Justin. IV. 1. 'Nunc hic fremitum ferventis æstus, nunc illic gemitum in voraginem desidentis exaudias.' Petron. c. LXXXIX. 'Qualis silenti nocte remorum sonus Longe refertur, cum premunt classes mare, Pulsumque marmor abiete imposita gemit.' Stat. III. Theb. 594. 'Tyrrheni gemitus salis.' Sed et *gemere* maxime ap. poëtas dicuntur, quæ vel ab onere imposito, vel a vehementi pulsu atque agitatione gravem sonum strepitumque edunt. Virg. XI. Æn. 138. 'Nec plaustris cessant vectare gementibus ornos:' Georg. III. 133. 'Cum graviter tunsis gemit area frugibus:' Georg. IV. 173. 'Ge-

mit impositis incudibus Ætna.' Horat. I. C. 14. 5. 'Et malus celeri saucius Africo Antennæque gemant.' Plin. IX. Ep. 26. 'Quum strident funes, curvatur arbor, gubernacula gemunt.' Vid. Cerd. ad Virg. VI. Æn. 413. VIII. 451. IX. 709. et XI. 138. Neque tamen ex his efficitur, Grævium in Præfatione perperam damnasse ea, quæ hic scribit Florus, tamquam non solum præter modum tumida et κακόζηλα, verum etiam insana et naturæ repugnantia. Begerus quidem putat, in his nullam esse κακοζηλίαν, et Florum, metaphora ab animatis desumta, quæ sub ingenti pondere gemunt, et in difficilibus laborant, recte ventis laborem et mari gemitum adscribere. Nam sic et Plinium 'Gubernacula gemunt,' et alios similia, quorum pleraque supra posita sunt, dixisse. Sed neque in plerisque eorum, quæ adfert, 'gemere' dicitur translatione ab iis, qui sub onere laborantes gemunt, sumta; et in omnibus, excepto uno e Virg. Æn. V. 806. 'Gemerentque repleti amnes,' quod huc non pertinet, 'gemere' ponitur ea, qua dixi, significatione. In Flori verbis autem hæc sententia est: Nimiam molem navium Antonii mari gemitum expressisse, et ventis laborem adtulisse; quod ipsum tam κακόζηλον, et putidum ac stolidum est, ut sano homini vix in mentem venire possit. Nec vett. ita accipiunt 'gemitum maris,' sed pro sonitu et fremitu undarum ac fluctuum, ut ex iis, quæ adlata sunt, patet: quam figuram bene inlustrat Barth. ad Stat. l. d. scribens egregie a Statio dictum 'Gemitus salis:' 'nam maris sonitum magnum, longum, ac profundum nulli rei aptius, quam gemitui comparari posse.' Reprehendunt hunc locum Flori etiam Buchner. de Commut. Rat. Dic. I. 2. p. 28. et I. 11. 196. et Broekhus. ad Propert. IV. 6. 19. quorum illi hoc 'nimis adfectatum, et putide lasciviens;' huic 'vix in declamatore aliquo ferendum' videtur.

Ipsa moles exitio fuit] Vid. supr. 2, 2, 34. Sic, 4, 2, 49. Pompeio 'nulla res magis exitio fuit, quam ipsa exercitus magnitudo.' A talibus navibus, quæ propter molem inhabiles sunt, bellam comparationem mutuatur Curtius, in Persarum oratione ad Alexandrum, 4, 11, 8. 'Videsne ut navigia, quæ modum excedant, regi nequeant?' Prudenter Appuleii Apologia: 'Omnibus ad vitæ munia utendis, quidquid aptam moderationem supergreditur, oneri potius, quam usui, exuberat.' *Freinsh.*

§. 6 *Creverant*] Adsurgebant, adtollebantur. Vid. Ind. Curt. VIII. 11. 'Petra modicis ac mollibus clivis in sublime fastigium crescit.' Lucan. III. 534. ap. Salm. l. d. 'Ordine contentæ gemino crevisse liburnæ.' Berol. Duisb. et o. e. *nec amplius.* *Nec* pro *non*, ut interdum etiam alii.

Plures adortæ] Optimus liber scribit, *adoratæ:* supr. correctum, *adornatæ:* de hac voce alibi diximus. *Salm.* Scriptor B. Afr. XXI. 'Quas singulas scaphæ adversariorum complures adortæ.' Paullo ante Berol. Duisb. et v. e. *flexusque faciendos.* Rectum est *capiendos.* Vid. Gron. ad Liv. XXII. 5.

Cum rostris] Scribo, *tum rostris:* et ita distinguo: *singulas plures adortæ, missilibus simul, tum rostris, ad hoc ignibus actis, ad arbitrium dissipavere.* Salm. Fran. et v. e. ac nonnullæ e recentioribus *missilibus cum rostris,* quod etiam Amstelodamensibus placere potuit. Naves Antonii ictibus rostrorum a Cæsarianis laceratas fuisse falsum est, si Plutarchum et Dionem auctores sequimur. *Ad hæc* edidit Grævius e Ryck. sic quoque Flor. Berol. et Regg.

§. 7 *Naufragio belli facto*] Vid. I. 13. 19. II. 2. 36. Berol. Duisb. et v. e. male *fracta.*

Toto mari ferebatur] Naz. liber cum utroque Pal. *ferebat* præferunt:

rectum puto: sic etiam distinguend. *Quippe immensa classis, naufragio belli facto, toto mari ferebat Arabum, Sabæorumque et mille aliarum gentium Asiæ spolia: purpuram aurumque in ripam assidue mota ventis maria revomebant:* nihil distinctius hac distinctione, cujus nobis auctor fuit vetus scriptura. *Salm.* Pal. 1. *ferebat Arabumque;* neque aliter 2. nisi quod destituatur illo *que:* fieret facile *ferebat Arabumque et Sabæorum, et mille aliarum gentium spolia.* Sed res eodem redit: scripturaque prior remansit in Pal. 3. *Grut.* Quin ulterius opinor, eam ex Pal. 1. sententiam non quadrare, sed Florum velle spolia ista non classe, sed illa jam dissipata, incensa, mersa, mari fuisse lata, idque ea fluctibus jactata velut evomuisse. Nam de classe non posset dici, ferre eam spolia classicorum suorum; sed ea sunt spolia, quibus alios spoliavimus, ut h. l. mare fecerat. Arabes autem, et Sabæi, erant in classe Antoniana. Virg. Æn. 8, 706. 'Omnis Arabs, omnes verterunt terga Sabæi.' *Freinsh.* Ryck. *toto mari ferebat Arabumque et Sabæorum et mille aliarum gentium Asiæ spolia. Purpuram, aurumque:* vidit et Salmas. Nam et Naz. et Pal. hanc lectionem ostendunt. Circumferebant toto mari in prælio fractæ naves Antonii res pretiosas, quas ex Arabia et Sabæis Ægypto vicinis secum Antonii milites portarant. Mallem tamen pro *ferebant* scribere *spargebant,* si libri suffragarentur. *Græv.* Pal. 2. qui Grutero est tertius, in exemplari Salmasii habebat *ferebatur.* Et sic Toll. Duisb. Voss. et o. e. v. *ferebat* Regg. et Fran. Grævius, quum in omnibus Edd. ante eum fuisset *ferebatur,* edidit *ferebat,* et post eum Amstelodamenses: sed hi distinctione maxima post *ferebat* posita sententiam plane corruperant. Suspicor varietatem scripturæ ortam esse e duabus prioribus literis sequentis vocis 'Arabum,' ac probo cum Freinsh. et Perizon. *ferebatur. Classis toto mari ferebatur,* i. e. dispersa erat, quum aliæ naves integræ, aliarum, quæ laceratæ erant, partes huc illuc ferrentur. Vid. II. 2. 31. et 36. Vell. II. 79. 'Longe majorem partem classis adorta adversa vis Africi laceravit ac distulit.' 'Ripas' hic pro litoribus poni adnotant Freinsh. in Ind. et Græv. supr. ad II. 2. 31. Sic Horat. 3. C. 27. 23. 'Æquoris nigri fremitum, et trementes Verbere ripas.' Contra 'litus' pro ripa. Vid. Serv. et Cerd. ad Virg. III. Æn. 390. Serv. ad VII. 798. et Fr. Florid. Sabin. I. Subcis. Lect. 10.

§. 8 *Dux fugæ regina*] Virg. I. Æn. 364. 'Dux fœmina facti.' Sic *auctor, sponsor,* et alia. Justin. VII. 1. Capras 'cœptorum duces habituros, quas regni habuerat auctores.' Vid. Ind. Scalig. ad Fest. v. *Auctor,* et Perizon. ad Sanct. I. 7.

Cum aurea puppe] Appianus, in præf. inter opes Ægyptias fuisse dicit 'thalamegos auratis puppibus rostrisque, quas ad ostentationem in bello ipsi reges conscendebant, DCCC.' Hoc vult Virg. Æn. 8, 677. his verbis: 'Auroque effulgere fluctus.' Et Sidon. Carm. 5, 466. istis: 'Fulvas onerata carinas.' *Freinsh.*

Veloque purpureo se in altum dedit] *Se* delendum putamus: nobis enim omnino παρέλκειν videtur: 'in altum dare,' quid sit, et quam recte dicatur, doctos non docebo: locus igitur hic ita debet legi: *Prima dux fugæ regina, cum aurea puppe, veloque purpureo, in altum dedit:* meliores etiam libri illud *se* non agnoscunt. *Salm.* *Se in altum dedit*] Ryck. *se in altum tulit:* non male. Terent. 'Huc te fer:' et similia alia. 'Dare in altum,' quod Salmasius vult, non legitur ap. scriptores antiquos, si recte memini: 'Dare vela in altum' sæpe. *Græv.* *Se* aberat a Naz. et Voss. 3. Nec Jordanem id agnoscere hic e Grut. scripserat Freinsh. ad notam Salmasii.

Est tamen in edito Jordane Vulcanii et ipsius Gruteri. Nec usquam alibi desideratur. Grævius et Amst. id e contextu, nescio ob quam causam, sustulerant. Cic. IV. Verr. 43. 'Dare se in fugam,' et XIV. Fam. 12. 'Dare se in viam.'

Instare vestigiis Cæsar] Cæsar victis hostibus misit partem classis ad Antonium persequendum, quæ re infecta rediit. Ipse in Græciam Asiamque profectus est, ac deinde Samum in hiberna se contulit. Sed revocatus seditione militum media hieme in Italiam trajecit, ac Brundusii 27. dies moratus rursus in Asiam navigavit. Suet. Aug. XVII. Dio LI. 445. seqq. Anna Florum hoc ex Horatii verbis I. C. 37. 16. 'Ab Italia volantem Remis adurgens' sumsisse, sed utrumque falli scribit. Sequitur patrem, adversus quem Horatium recte defendit Massonus in Vita Horatii, ad annum Poëtæ XXXV. et XXXVI. Addit Anna Florum etiam in eo falsum esse, quod Antonium in fuga mortuum, quum jam caperetur, Cleopatram vero a Cæsare captam antequam in Ægyptum perveniret, putaverit. Sed in hoc quoque ab Horatio l. d. deceptum fuisse. Valde acutum cernit, quæ in Floro et Horatio videat, quorum ap. eos nec vola nec vestigium est. Nec magis intelligo, cur dicat falsum esse, quod de Parætonio ac Pelusio scribit Florus, 'prope manu tenebantur.' Nam utramque urbem nullo negotio captam fuisse constat e Dione LI. 448. et seq. et Plut. in Anton.

§. 9 *Nec aperta in Oceanum fuga*] Naz. liber, *præparata in Oceanum fuga:* et quædam edd. ita legebant, et nobis magis placet, quam *aperta*. Salm. *Præparata*] Sic Pal. 1. et Jordanes, item ed. Camertis, aliæque. Pall. reliqui, sicut et Vineti Mss. *parata*. Debent autem primo casu hæc intelligi, referrique ad sequens illud 'profuere;' loquitur enim de machinatione Cleopatræ, quam exponit Plutarchus, Anton. cap. 89. Vetus editio Gruteri habebat, *aperta*. Freinsh. In Pal. 1. erat *neque parata*, in 2. *nec aperta*. Cum Naz. consentiunt Ryck. et edd. vett. præter primam. Cum Pal. 1. Regg. Flor. Magl. Voss. et Fran. Cum 2. Duisb. Berol. et v. e.

Cornua] Barth. ad Claud. Cons. Mall. Theod. 128. putat munitiones has a Floro 'cornua' vocari vel a situ et specie, vel quia essent anguli ac spatia prominentia. Posterius recte. Nam *cornua* dicuntur omnia extrema et prominentia. Liv. XXXV. 18. 'In duobus velut cornibus Græciæ, Nabin a Peloponneso concitaturum omnia, a Macedonia Philippum.' Solin. c. VIII. de Italia: 'Ubi longius processit, in cornua duo scinditur, quorum alterum Ionium spectat æquor, alterum Siculum.' Sic κέρας ap. Græcos. Salm. ad Solin. p. 116.

Tentavit oculos] Vid. Freinsh. in Ind. Mox distinctionem maximam posui ante 'frustra,' auctore Gronovio ad Liv. XLII. 64. ubi 'frustra,' 'nequidquam,' 'falso,' sæpe ita poni ostendit. Add. Brant. ad Cæs. VIII. B. G. 3.

Infra pudicitiam principis fuit] Forte an melius, *principi fuit:* alter Pal. *Cæsari fuit*. Salm. Pal. 2. *intra pud. Cæsaris fuit:* 3. *int. pud. principi fuit:* an forte fuit? *intra pudicitiam fuit*, omissa voce intermedia. *Gruter.* Ut 'intra gloriam' supr. 1, 3, 5. *Freinsh.* Voss. 1. *inter*, 3. *infra*, alii o. s. et e. etiam recentiores, *intra* habent, nec in ullo edito inveni *infra* ante Elzevirios: quod tamen jam ante erat in Sarisber. III. 10. cujus locum observaverat Tollius. Pro *Principis* etiam Reg. F, Magl. Berol. Duisb. Fran. Voss. 3. et v. e. *Cæsaris*. Est glossa, ut non immerito videbatur Tollio, quæ locum veræ scripturæ occupavit. 'Pudicitiam' Cæsaris Florus dicit pro castitate et continentia a re Venerea. Sed ap. vett. 'pudicus' et

'impudicus,' 'pudicitia' et 'impudicitia' significationem patiendi habent. Et cum hi mares 'pudicos' esse, vel 'pudicitiam servare' dicunt, significant eos non excipere corpore suo libidinem aliorum, sive non esse cinædos; quum 'impudicos' vocant, eos muliebria pati. 'Libido' autem et 'libidinosus' quum de maribus dicuntur, eorum sunt, qui agunt. Ita Cic. Liv. Sall. et alii. Vid. Lambin. ad Horat. I. Epist. 16. 36. et Torrent. ad Suet. Aug. XXXIV. Sic Suet. quum Cæs. XLIX. dixisset: 'Pudicitiæ ejus famam nihil præter Nicomedis contubernium læsit;' mox cap. seq. de 'libidine' illius agit. Et similiter Aug. LXVIII. et LXIX. Itaque non sine ratione Scioppius Infam. Fam. p. 85. reprehendit Stradam, quod is scripserat 'Granvellianum provinciam rexisse minore pudicitiæ cura, quam senem decebat:' i. e. ut vett. loquuntur, in ea muliebria passum fuisse. Nec Borrichius pro Strad. XVII. recte percepit mentem Scioppii, quasi putaverit 'impudicitiam' tantum virorum esse, non fœminarum. Tamen *pudicitiam* eadem significatione, qua Florus Cæsari, Annibali tribuit Justin. XXXII. 'Pudicitiam eum tantam inter tot captivas habuisse, ut in Africa natum quivis negaret.' Et Val. M. *impudicitiam* viri pro libidine dicit VI. 7. 1. 'Africani prioris uxor tantæ fuit comitatis et patientiæ, ut, quum sciret viro suo ancillulam ex suis gratam esse, dissimulaverit, ne domitorem orbis Africani impudicitiæ reum ageret.' Quamquam ibi Lipsius ex *impatientiæ*, quod est in quibusdam Mss. faciebat *impotentiæ*.

§. 10 *Servarique se triumpho vidit*] Recte vidit: Cæsar enim omnibus modis id contendebat: eaque re sollicite custodiri jusserat, ne sibi manus inferret: quin etiam cum illa custodes fefellisset, 'Psyllos admovit, qui venenum ac virus exsugerent.' Suet. Aug. 17, 10. Psyllis enim hoc tribuunt auctores. Strabo, lib. 17. p. 560. Tzetzes Chil. 4. vs. 438. Antigonus, Mirabil. Narrat. 19. Arnob. lib. 1. p. 83. et quos notavit Bernecc. ad Suet. locum. In eadem historia Varronem insigniter corruptum emendo: locus est ex lib. 1. Rerum Humanarum, citatus a Prisciano, lib. 10. 'Ut habent farii, qui vocantur ὀφιογενεῖς, et in Africa Psylli, quorum ophigenistum arbitrantur suppositum esse aliquem in stirpe, si admoveant, ut pungat colubra, cum pupugerit, si de genere sit vivere: si non sit mori.' Scribo: *Ut habent Parii, qui vocantur ὀφιογενεῖς, et in Africa Psylli: quorum ὀφιογενεῖς, cum arbitrantur suppositum esse aliquem in stirpe, sic admoveant, ut pungat, colubram: cum pupugerit, si de genere sit, vivere; si non sit, mori.* Parii ex insula *Paro*, quomodo ap. Plin. 28, 3. est in Turnebiano cod. pro quo alii male retinent *Cypro*. Sed hi etiam *Pharii* scribuntur ap. aliquos, ut *Phalantus*, et *Palantus*, *Zephyrus*, et *Zopyrus* (vid. Bongarsii et Berneccerii notam, ad Justin. 1, 10, 15.): unde alii male *farii*. Strabo non ab insula 'Pharo,' sed ab urbe Troadis 'Phario,' deducit istos *Pharios* τοὺς ὀφιογενεῖς, lib. XIII. p. 405, 1. Vid. etiam Zonaram, tom. 1. p. 161. p. ex quo firmatur emendatio Varronis. *Freinsh.*

In Mausoleum se recepit: ubi maximos] Reponenda scriptura Naz. Cod. *In Mausoleum se recipit: ibi maximos, ut solebat, induta cultus.* Salm. *Recipit: ibi*] Sic Pal. 1. ac 2. vulgati *recipit: ubi*. Sed illud *ubi* respuit item v. e. et Pal. 3. *Grut.* Nostra vetus ed. consentit Pall. prioribus. *Freinsh.* Salm. e Pal. 2. scripserat, *maximos indi ut solebat inducta cultus.*

Sepulcra regum sic vocant] Sc. hoc ignorabatur Flori ævo; aut ita solent historici verbis suis interpretationes addere? *Freinsh.* Jord. *in mausoleum se regum recepit*. Ut in Suet. Vesp. XXIII. 'Mausoleum Cæsarum.'

§. 11 *Maximas, ut solebat, induta cultus*] Hæc etiam verba, *ut solebat*, supposititicia censeo, inserta ab aliquo, qui de solenni Cleopatræ fastu inaudiverat. Sed ejicienda sunt, ut Auctor sibi constet, qui morem potius moriturorum, quam Cleopatræ exprimere voluit. Antiquitus enim solatium quoddam mortis habebatur, in pretiosissimis vestibus mori, et ita quasi ad tumulum componi; quem morem Dominus etiam noster non damnasse videtur: unctus enim a muliere, discipulis indignantibus, inquit: 'Prævenit ungere corpus meum in sepulturam.' Ap. Ælian. 3, 24. 'Xenophonti curæ fuit, ut haberet arma pulcra et expolita. Aiebat enim, si vicisset hostes, elegantissime quoque se ornatu dignum esse: et si vitam amitteret in prælio, cum quodam decore appariturum in armatura splendida. Nam hæc esse strenuo et forti viro ornamenta sepulcralia, quæ revera ipsum ornent.' Add. supr. 1, 13, 10. Sic etiam Crœso in pyram imposito congestæ sunt vestes pretiosæ, &c. Nic. Damasc. in Excerpt. Vales. p. 458. m. Sed profana exempla plura collegerunt Viri clarissimi, Kirchmannus, de Funeribus Rom. 1, 10. Valens Acidalius, ad Curt. 5, 9. et Berneccerus ad Justin. 14, 6, 9. e. *Freinsh.* Eadem παρενθήκη suspecta est III. 3. 19.

Differto odoribus solio] More exterorum regum. Tac. 16, 6, 3. de Poppæa Neronis: 'Corpus non igni abolitum, ut Romanus mos: sed regum externorum consuetudine differtum odoribus conditur.' Sic, Alexandro mortuo, Ægyptii Chaldæique 'purgavere corpus, repletumque est odoribus aureum solium,' (sic enim distinguend. vel ex Flori loco constat) 'et capiti adjecta fortunæ ejus insignia.' 'Solium' ponitur his locis pro loculo, ubi mortui conduntur: sicut et ap. Plin. 35, 12, 13. in antiquioribus quidem libris, et Curtium, 10, 1, 32. *Fr.* Add. Torrent. ad Suet. Ner. L. Salm. ad Solin. p. 848.

Quasi somno soluta] Scripti omnes, *sic morte quasi soluta est:* et prorsus ita legend. existimo. *Salm.* Sic etiam plerique alii s. et e. A Voss. et v. e. absunt verba *sic morte*, et *est*. Sed et in Duisb. desiderantur illa *sic morte.* Græv. addiderat *sic* et *est*, quæ non legebantur in Edd. recentioribus, quarum aliæ omiserant *sic morte* et *est*, aliæ tantum *est*. Amstelodamenses deinde rursus detraxerunt *est*. *Solvi* pro mori dicunt multi. Inf. c. 12. 42. Petron. CXI. 'Quid proderit hoc tibi, si soluta inedia fueris?' Adi Serv. et alios in Virg. IV. G. 226. et Donat. ad IV. Æn. 703. Passerat. ad Prop. II. 9. 39. et IV. 6. 25. Barth. ad Claud. I. Epigr. 101. et ad Rutil. I. 139. Similiter Græcis λύειν et λύσις de morte. Vid. German. ad Virg. IV. Æn. 695. et XII. 951. *Solvi somno* alibi dicuntur, qui expergiscuntur. Cic. Somn. Scip. IX. 'Ego somno solutus sum.' Sed recte hunc l. exponit Schult. ad Sen. I. Controv. languit, defecitque, quum moreretur, quasi laberetur in somnum. Nam *solvi somno* etiam dicuntur, qui somno opprimuntur. Liv. v. 45. 'Nuda corpora et soluta somno trucidantur.' Virg. IV. Æn. 529. 'Neque umquam Solvitur in somnos.'

CAP. 12 Quæ hoc ult. cap. scribit Florus, habentur compendiose a Suet. Aug. 20. et 21. Liv. lib. 132. et seqq. Eutrop. 7, 2. et seqq. Oros. 6, 17. ac deinceps. Quas gentes Augustus devicit, enumerat Virgilius in fine Æn. 8. Item Ov. Met. 15, 129. Lege quæ scribit secundo Tristium. Horat. Carm. 4, 14, et 15. Appianus, in eo libro, qui Illyricus inscribitur, circa medium, enumerat gentes, quas Augustus subegit. Lege Sext. Ruffum. *Camers.*

§. 1 *Districta circa mala sua imperio*] Vid. supr. 3, 5, 4. *Freinsh.*

§. 2 *Nova quippe pax, &c.*] 'Cru-

dum adhuc servitium' appellat Tacitus, 1, 8, 11. Consimilis est huic Alexandri sententia, ap. Curt. 6, 3. 6. 'In novo, et (si verum fateri volumus) precario imperio, adhuc jugum ejus rigida cervice subeuntibus barbaris, tempore opus est, dum mitioribus ingeniis imbuantur [al. *imbuuntur;* et mox, *permulcet*], et efferatos mollior consuetudo permulceat,' quæque ibi sequuntur alia. Tiberius 'populum per tot annos molliter habitum, nondum audebat ad duriora vertere;' Tac. H. 1, 54, 4 'Illyriorum nationes, ingenio feroces, et servitutis insuetæ, impositum nuper jugum excutere tentabant;' Supplem. Curt. 1, 5, 18. Add. Tac. H. 4. 17, 8. et Piccart. Observ. Polit. Decad. VIII. cap. 11. Hinc explices illa Suetonii, Vespas. 7, 4. 'Auctoritas quædam et majestas, velut inopinato et adhuc novo principi deerat.' Item illud Tac. Agr. 13, 1. Britanni 'domiti ut pareant, nondum ut serviant.' Sic Noster, inf. n. 30. *Idem.*

Tumidæ] Metaphoram esse a jumentis, quæ primum domantur, quorum colla ex insolentia ab imposito jugo tument et inflantur, adnotabant Ryck. et Perizon. Paullo post Ryck. Magl. Berol. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et v. e. et mox n. 6. iidem, exceptis Voss. cum Regg. *Illyrici.* Vid. supr. II. 5. 1. Pro *Mysi* in vett. quibusdam esse *Mœsi* hic scripserat Salm. 'Mœsi' Oros. VI. 21. et ejus exscriptor Freculph. I. 7. 16. V. inf. n. 13. *Dalmatæ* hic et n. 10. in Naz. erant *Delmatæ.* Ita sæpe in Nummis, Inscriptionibus, et Mss. Vid. Cellar. II. Geog. 8. Græv. ad Suet. Aug. XX. et Claud. XIII. et Gorium ad Inscript. Donianas VI. 33.

§. 3 *Ad Septentrionem conversa plaga ferocius ferme agebat; Norici, Illyrii, Pannonii*] N. Heins. *Ad Septentrionem conversa plaga ferocius fere agebant Norici, Illyrii, Pannonii:* pro: In plaga ad Septentrionem conversa ferocius agebant illi populi. *Græv.*

§. 4 *Noricis animos dabant Alpes*] Scriptum in optimo Cod. *Noricis animos Alpes dabant et in nives bellum non posset ascendere:* scribendum conjicio: *ac si in nives bellum non posset ascendere:* particulæ *et, ac,* invicem crebro mutantur. *Salm.*

Quo bellum non posset ascendere] Noricos autem quod attinet, cogitandum illis fuit, 'nihil tam alte naturam constituisse, quo virtus non posset eniti:' sicut Alexander ait ap. Curt. 7, 11, 10. *Freinsh.*

Omnes illius cardinis populos] Expeditionis hujus meminerunt Vell. 2, 95. Strabo, fine lib. 4. Horat. C. 4, 4, et 14. *Idem.*

Brennos, Senones] Pal. 3. *Brennos, Sennos:* 2. *Berenos, Scennos.* 1. *Brennos, Scennos.* Grut. Eandem in prioris populi nomine diversitatem notavit Casaub. in Suet. Tib. 9, 6. *Freinsh.*

Brennos, Sennones] 'Brennus' nobilis est; sed *Brenni* nulli sunt in orbe terrarum: legend. *Breuni.* Hi sunt in Vindelico, Horatio, Straboni, Plinio commemorati; *Senones* frustra quoque in Germania aut ap. Vindelicos quæras: legend. *Semnones,* quos tamen Tiberium subegisse narrat Vell. II. 106. Vid. de his Cluver. III. de Germ. Antiqua c. 24. H. Valesius tamen, Vir summus, ad Dionis Cocceiani Excerpta, malit legere *Cennos,* quia Gruterus in Mss. Pall. invenit *Scennes,* et quia Jornandes, qui Florum compilarit, scripserit *Cennos,* id retinendum putat. Verum ego nullus dubito *Sconnes* corruptum esse ex *Semnones,* ut ostendi, transpositis litteris, et *m* mutato in *n,* ut sæpe factum. *Græv. Breunos* et hic, et in Horatio IV. C. 14. 11. legunt plerique. Vid. Cellar. II. Geog. Ant. 7. Interpp. Horatii l. d. et hic Rupertum. *Semnones* in animadversione Grævii sunt a typographis. Hos *Cennos* ab Jordane vocari scribit quidem Valesius l. d. p. 110. Sed ita fortassis est in Mss.

vel aliis Edd. Jordanis. Nam Vulcanius et Gruterus ediderunt *Senones*. *Semnones* hic etiam legebant Gerh. ac Dionys. Vossii, et Puteanus ad Vell. Si hoc rectum est, Florus erravit, qui hos inter Noricos et Alpinas gentes ponat. Nam Semnonum sedes ad Albim fuisse dicit Velleius. Et Tacitus eos inter Suevos numerat II. A. 45. et G. XXXIX. ubi vid. Lips. et Cellar. II. Geog. 5. Rupertus legit *Vennones*. Hos inter Alpinas gentes fuisse ostendit idem Cellar. II. 7. Tollius ex Horat. l. d. conjiciebat *Genaunos*. Sed ibi quoque valde variat scriptura; nec facile quidquam certi de his statui posse arbitror, nominibus harum gentium, quæ tum quoque satis obscuræ fuerunt, dudum una cum ipsis abolitis. Mox *Claudium* abest a Regg. Voss. 1. 2. Fran. Voss. 1. *perpacavit sed Cæsar Augustus*. Qui codd. Regg. cum Edit. Grævii contulerat, scripserat adde *Cæsar Augustus*, ex conjectura, puto.

§. 5 *Quæ fuerit callidarum gentium feritas*] Vocem illam *callidarum* non immerito suspectam habemus: nihil enim minus convenit barbaris et feris gentibus, quam calliditas; et, si maxime conveniret, quorsum ejus calliditatis mentio, h. quidem l. cum nihil sequatur aut callide aut dolose ab illis factum, sed meræ feritatis et barbariæ facinus? Suspicionem nostram auxit optimus liber, in quo reperi *ulbidarum gentium:* hoc quid sit, equidem nescio: forte scribendum sit, *Alpicarum gentium*. *Alpicus* autem, et *Cisalpicus*, et *Transalpicus*, in notis Tironis et Senecæ legitur: *c* et *t* sæpe invicem mutant: rursus *t* et *d:* qui melius aliquid habebit, in medium illud proferat, ut optime tam de se, quam de nobis, mereatur. *Salm.* Salmasius multis disputat has gentes barbaras fuisse et incultas, non callidas. Naz. et Ryck. *albidarum gentium*. Hinc N. Heins. *validarum gentium*. Sic inf. h. capite: 'Duæ validissimæ gentes Cantabri et Astures:' et sæpius alias: hoc et Lipsio placebat. Salmasius *Alpicarum gentium* rescribend. censet. Quæ vox non solum in notis Tyronis reperitur, sed et in elegantissima Inscriptione antiqua in Allobrogibus inventa, quam mecum communicavit amicus:

SYLVANE. SACRA. SEMILCUSE. FRAXINO.
ET. HUJUS. ALTI. SUMME. CUSTOS. HORTULI.
TIBI. HASCE. GRATES. DEDICAMUS. MUSICAS.
QUOD. NOS. PER. ARVA. PERQUE. MONTES. ALPICOS.
TUIQUE. LUCI. SUAVEOLENTIS. HOSPITES.
DUM. JUS. GUBERNO. REMQUE. FUNGOR. CAESARUM.
TUO. FAVORE. PROPERANTI. SOSPITAS.
TU. ME. MEOSQUE. REDUCES. ROMAM. SISTITO.
DAQUE. ITALA. RURA. TE. COLAMUS. PRAESIDE.
EGO. JAM. DICABO. MILLE. MAGNAS. ARBORES.
T. POMPONII. VICTORIS. PROC. AUGUSTO. T.

In vs. 7. nescio descriptoris an marmorarii culpa scriptum sit, *tuo favore properanti*, pro *tuo favore prosperanti*. Græv. 'Alpicus' etiam in C. Nep. Hannib. III. esse hic scripserat Salmasius. Jordanes habet *Alpinarum*. Tollius vel *Alpicarum* vel *rabidarum* legend. putabat. Freinshemius ad verba Salmasii, 'quam calliditas,' adnotaverat. Vid. tamen Vell. II. 118. 1. et Nostr. supr. III. 4. 3. et III. 9. 7.

Mulieres] Immane hoc factum, non Alpinis feminis, sed Cheruscis, Suevis, Sicambris, tribuit Orosius, 6, 21. *Freinsh.*

Adflictos humo] N. *adflictos humano:* ad oram libri eadem manu emendatum, *adflictos inhumane:* posset et legi, *afflictos sua manu:* sed nihil necesse

est: nam *humo* rectum est. *Salm.* N. Heinsius: *Adflictos humi* dicerent melioris ævi scriptores. Naz. *adflictos humano.* Puto *adflictos humi (immane!) in ora militum adversa miserunt:* et sane pro genio Flori. *Græv.* Jornand. *afflictos humi.* Oros. et Freculph. *collisos humi.* *Adfligere humo* damnat etiam Torrent. ad Horat. II. S. 2. 79. Tuentur contra ibid. Lambinus e Val. M. IX. 2. 4. et Bentleius ex Auctore Octaviæ 685. et ex h. l. Flori: iidemque in Horatio ediderunt, 'Atque adfligit humo divinæ particulam auræ.' *Humo* hic quoque legit Gronov. IV. Obs. 8. et probasse videtur Broekhus. ad Propert. III. 11. 52. ubi et inlustrat phrasin 'in ora.'

§. 6 *Ad quædam quasi claustra*] Inepta lectio, et falsa: scribo: *imasque valles earum, ac quædam quasi claustra custodiunt, abruptis torrentibus impliciti:* imæ valles Alpium sunt quasi pro claustris illis barbaris gentibus, propter loci naturam. Nos bene emendasse testes erunt optimæ membranæ, quæ habent, *et quædam quasi claustra.* Salm. *Ad quædam quasi claustra*] Sic et Pal. 2. nam 3. *ad quædam claustra*, sine illo *quasi:* at 1. *et quædam*, cui ultimo suus item sensus, nisi fuit potius *ut quædam*, aut *et quidem.* Grut. Ryck. et Pal. 1. *et quædam quasi claustra custodiunt.* Pal. 3. *ad quædam claustra custodiunt.* Scribend. videtur: *imasque valles earum, quædam quasi claustra, custodiunt.* Græv. Freinsh. ad adnotationem Gruteri addiderat etiam in sua ed. vet. esse *et quædam.* *Ad quædam quasi* Reg. F, Duisb. Fran. Voss. et v. e. *ac quædam quasi* Toll. *et quædam quasi* ceteræ edd. etiam Camertis et Stadii. Reg. Q, *valles earum quædam quasi*, ut conjecerat Grævius. Vinetus edidit *ad quædam;* fortassis quod ita invenerat in libris suis. Et ita post eum Grut. et Freinsh. in quo nullus sensus est. Itaque Anna, Grævius et Amst. receperunt conjecturam Salmasii. Non video cur recedendum sit a scriptis et edd. quæ habent *et:* quod credibile est eos, qui olim hunc scriptorem ediderunt, in Mss. suis invenisse. Nam facilius iis fuisset ex *ad* facere *ac*, quam *et.*

Fierique pontes imperavit] *Fierique pontem et aquis imperavit*, Pal. uterque, quibus consentit prisca editio, quam in consilium adhibuit nunquam satis laudatus Vir Janus Gruterus: de qua scriptura nihil aliud dicere possumus, quam quod vix mereatur adlini chartis, cum manifestum vitium ostendat; illi vero sese simul et veritatem torquebunt, qui aliquid ex ea boni eruere periculum facient. *Salm.* *Fierique pontes imperavit*] Ita Mss. Vineti et Pal. 1. at enim vett. edd. attexunt *fierique pontes et aquis imperavit:* quod et in Pal. 2. nam 3. *pontem et aquis imperavit.* Grut. Ceterum dissensum hac de re auctorum, et quomodo conciliari possint, disce a Casaub. et Bernecc. in Suet. Aug. 20, 2. *Freinsh.* Mss. *fierique pontem et aquis imperavit:* an, *fierique pontem e cratibus imperavit?* De tali ponte videndus inter alios Lucanus lib. v. vs. 111. E cratibus enim naves quandoque texebantur. Hæc Viri illustris N. Heinsii de h. l. est sententia. *Græv.* Regg. Voss. et Fran. quoque *pontes imperavit*, ut Naz. et libri Vineti. Ryck. *potentem imperavit*, pro *pontem.* Toll. Duisb. et v. e. *pontes et aquis imperavit.* Is. Vossius conjecerat *pontes e tabulis.* Jordanes, *pontem, unde aquam transiret, fieri imperavit,* Sed is hoc, ut sæpe, de suo potuit addidisse interpretandi causa, quum ex eo, quod Florus mox aquarum mentionem facit, existimasset de ponte in fluvio facto agi. Si verba *et aquis* tollenda sunt, difficile est divinare, unde ea huc venerint. Sed suspicio adferri potest, scribam, quum ea posuisset post 'pontes,' omissis iis, quæ in medio sunt, mox animad-

verso errore maluisse illa non suo loco scripta relinquere, quam litura Codicem suum deformare, ac deinde errorem illum per alia exemplaria propagatum fuisse: cujusmodi nonnulla peccata scribarum etiam in Pandecte Florentino deprehendisse puto Brenkmannum nostrum. Eodemque pertinet quod paullo post n. 14. in Cod. Ryck. est: *Unus ducum ante aciem imolato equo concepere votum postulato silentio.* Nam et is verba *immolato equo concepere votum*, quæ sunt in seqq. ibi reliquerat. Sed hujus facilior lapsus fuit propter verba 'ante aciem.' Quomodo autem Florus conciliari possit cum aliis, qui hoc non de pontibus in fluvio factis, sed de obsidionalibus, per quos e turribus in muros Urbis obsessæ transibatur, tradiderunt, non docent Casaub. et Bernece. ad Suet. sed Florum hæc aliter atque illos narrare dicunt. Mihi verosimile videtur, Florum, quod ap. alios de pontibus legerat, perperam accepisse de pontibus, quos Cæsar fluvio imponi jusserit. Mox in verbis *Hic se et aquis et hoste turbantibus* non adsequor vim pronominis *se*; et vellem abesset, si paterentur libri. Petron. XVI. 'Cujus vos ante sacram cryptam turbastis.' Nam etsi quis *se* pro relativo, eum, nempe Cæsarem, positum putet, tamen non valde bona erit sententia. Jordanes: *Dumque aquis et hostibus ad adcensum milites turbarentur.* Si pro *se* scriptum esset *suos*, nihil in his obscuritatis foret.

§. 7 *Quum Illyricus multitudine pontem succidisset*] Nemo hunc Auctorem terere potuit, quin multa etiam calcaverit vestigia correctorum temeritatis, ut h. l. quam temere sunt versati: nihil aliud tamen effecerunt, quam ut historiam corrumperent. Tres jam pontes ruperant Illyrici; quartum, quem fieri imperaverat Augustus, non succiderunt, sed ipse sponte sua corruit, et cum eo Augustus, et qui eum sequebantur: de illo quarto ponte nunc sermo est: vanissima igitur lectio, *Illyricus*; qui quomodo potuit pontem multitudine succidere? Corruit sane ille pons multitudine eorum hominum, qui cum Augusto erant, cum par esse non potuisset tantæ multitudini sustinendæ: libri veteres, *lubricus* legunt, non *Illyricus*. Igitur legend. *quum lubricus pons multitudine succidisset: succidere*, non a 'cædo,' sed a 'cado:' nihil certius. *Salm.* *Quum Illyricus multitudine pontem succidisset*] Lectionem hanc quidem firmat Pal. 2. sed enim diserte 3. *cum lubricus multitudine pons succidisset*, quæ scriptura melior videtur, sed videtur tantum; forsan non est. Nam primum nescio, an *lubricus pons* dici queat, qui est infirmior et ruinæ proximus; deinde illud *pons* non extat in Nazariano nostro, sed aliud quid: habet enim, *cum lubricus multitudine puti succedisset*, statimque emendatum, *multitudine sputi succidisset*. Jordanes ostentat: *cum subruptus multitudine pons succidisset*, quod *subruptus* facile mutetur in *subrutus*, sententia perspicua, et forsan Auctoris genuina. *Grut.* Hæc nullius esse sententiæ et adversari historiæ dudum notavit Salmasius, qui ex cod. Naz. legit *cum lubricus pons multitudine sucidisset.* Sed cur *lubricus?* Verior est scriptura Jornandis probata quoque Grut. et Lipsio: *cum subruptus multitudine pons succidisset.* Mox Ryck. etiam *speciosiore sanguine*, ubi non male Salmas. *speciosior e sanguine*. Dein idem Ryck. tuetur *tribus fluviis*. Verius tamen alii *duobus fluviis:* ut pluribus ostendit Salm. *Græv.* Florent. quoque *lubricus multitudine pons*. Voss. 3. *primus fuit in agmine et sequuto quum lubricus multitudine ponte*. In ceteris s. et e. o. est vulgatum. Sed Ryck. *Illyricis*. Neque *Illyricus*, neque *pontem* ferri possunt: nam de ponte, qui gravatus multitudine hominum corruit, agi certum est. Salma-

sius emendationem suam rursus proponit ad Solin. p. 18. Sed merito quæri potest cum Græv. 'Cur *lubricus?*' Nam ut jam fingamus lubricum factum fuisse multitudine calcantium, ut per pluvias ac nives solet; tamen lubricum illud non potuit esse causa ruinæ ipsius pontis. *Subrutus* post Grut. probarat etiam Perizonius. Sed vix puto *subrutum pontem* dici qui multitudine superstantium gravatus concidit. Melius videtur cum Lips. et Græv. *subruptus* e Jordane: etsi non aliam habeo hujus verbi auctoritatem, quam quæ adfertur ex Arnob. II. p. 82. cui tamen ibi quoque nonnulli controversiam movent. 'Succidere' a 'cado' frequentissimum est. Vid. Barth. ad Stat. VII. Th. 397.

Speciosior et sanguine] Membranæ et vetustæ et recentes: *speciosiore sanguine:* scripserim ego: *speciosior e sanguine, et ipso periculo augustior.* Salm. Pal. 1. *speciosior e sanguine:* neque aliter fere duo reliqui, nempe *speciosiore sanguine.* Grut.

§. 8 *Duobus saltibus, ac tribus fluviis*] *Tres fluvios* οἱ καλοὶ διορθωταὶ pro duobus, quæ eorum est benignitas et liberalitas, reponere non dubitarunt: in omnibus scriptis ita habetur, *duobus saltibus, ac fluviis Dravo Savoque, vallantur:* his duobus fluviis contenti non fuerunt: tertium addiderunt, sed quem? qui solus illis duobus major est, Istrum scilicet: sequitur incontinenti, 'in hos domandos Vibium misit: cæsi sunt in utrisque fluminibus:' si tres fluvios scripserat prius Annæus, an Latine nunc loquatur, cum scribit, 'in utrisque fluminibus,' equidem nescio; ipsi illi homines viderint, per quos ita loquitur Florus: nos nihil veremur priscam lectionem asserere, et ineptorum commenta nihili facere. *Salm.* *Duobus saltibus, ac tribus fluviis, Dravo, Savo, Histroque vallabantur*] Illud *Histro* non agnoscitur a Pal. 1. aut 2. habet tamen uterque, *ac tribus fluviis Dravo Savoque:* est in 3. *ac tribus fluviis Dravoque Saochistio valantur:* et vero *vallantur* extat item in Pal. 1. ac forte rescribend. *Pannonii duobus saltibus ac fluviis, Dravo, Savoque vallantur:* habet Jornandes *Pannonii vero duobus acribus fluviis Dravo Savoque vallantur.* Grut. Certe de duobus tantum fluminibus locutum esse Florum ea quoque ratione Salmasius evincit, quod mox sequitur 'in utrisque fluminibus,' quæ vox pluribus quam duobus applicari non potest. *Freinsh.* *Histro* non invenitur in optimis codd. Nazarian. duobus Pall. et antiquissima ed. nec in Jornande: nec τὸ *tribus* est ap. Jornandem. Præterea omnibus ignoti sunt illi duo saltus, quibus vallata dicitur esse Pannonia. Unde celeberr. Perizonius in perdocta Diatriba de h. l. censet Florum scripsisse: *Pannonii duobus satis acribus fluviis Dravo Savoque vallantur.* Hanc veram Flori manum ait se deprehendisse ap. Isidorum, qui Florum et Sallustium diligenter legerit, et ad verbum exscripserit nonnunquam. In hac sane Pannoniæ descriptione manifeste secutus sit Florum, cum lib. XIV. 4. aiat: 'Pannonia regio fortis et solida, duobus satis acribus fluviis Dravo Savoque vallata.' Jornandem quoque addit, qui pene integrum Florum descripserit, hic loci in Mss. teste Grutero, præ se ferre: *duobus acribus fluviis Dravo Savoque.* Esse autem acres fluvios, vehementes, rapidos. Horat. lib. I. S. 'Aufidus acer.' Curt. V. 1. 'Qui retentus acrius, quam si libero cursu mearet, illiditur:' alia Vir doctiss. ibi congessit hujus notionis exempla. *Græv.* *Tribus* non abest a Naz. et Pall. ut scribit Salmasius, neque ab ullo alio s. vel e. Is. Vossius pro *ac tribus* scripserat *acribus,* e Grut. credo, et conjecturam adposuerat *duobus saltibus sacris, fluviis Dravo Savoque.* Sed Perizonius emendationem suam tot argumentis vallavit, ut difficile sit eam convellere.

In hos domandos Vibium misit] *Vinnium*, *Mumium*, *Vimmum*, tot modis corruptum reperitur illius ducis nomen: infr. etiam *Ubio* legitur, et *Jubio*, et *Vibio*, ad quæ perpendenda nobis otii nunc non est satis. *Salm.* Pal. 1. *Vinnium:* 2. *Vimmum:* 3. *Mumium.* Sed paulo post expressit 1. *Vbio*, 2. *Jubio:* nec aliter 3. ut æstimare possemus lectionem primam sinceram: nam etsi Jornandes servet *Dumnium*, idem tamen mox diserte expressit *Vibio*. Grut. Videatur autem esse, qui Dioni, sub fin. lib. 49. 'Fufius Geminus:' sed veriorem omnino puto Pighii conjecturam, qui *Tiberium* rescribendum ait: idque nomen corrupisse librarios, VIB. pro TIB. scribendo. Vid. ipsum, in Annalibus, ab U. C. anno 752. *Freinsh.* Lipsius mallet *Fusium misit*, de quo Dio lib. XLIX. Ryck. *Virinium misit.* Corrupte. Nihil certius emendatione Pighii, rescribentis *Tiberium*. Græv. Magl. Voss. 3. *Vibium*, et n. 11. solus Voss. 2. *Vinnio*, alii o. s. et e. *Vibio*. *Tiberium* legi etiam Perizonio placebat. Vossius tamen ex eo, quod Vell. II. 116. scribit Vibium Postumum ab Augusto Dalmatiæ præpositum, putat hic non recte emendari *Tiberium*. Sed aliud est bellum Dalmaticum, de quo Velleius, et Florus mox n. 12. aliud Pannonicum. Nec causa erat, cur Florus silere vellet gloriam Tiberii e bello Pannonico ceteris Scriptoribus tantopere prædicatam. Ita recte ad h. l. Rupertus. 'In fluminibus' cæsos dicit, ut II. 16. 3. III. 4. 5.

§. 9 *Non ex more belli cremata*] Moris hujus exempla notavimus supr. 2, 4, 5. Appianus, in Punico, de Africano minore: 'Scuta, machinas, et naves inutiles, Marti Minervæque sacratas, accinctus cremavit, more patrio.' *Fr.*

Sed capta sunt et in profluentem data] Inepte *capta* dicuntur, cum præcesserit 'non cremata' fuisse. Qui cremari poterant non capta? Lege *sed jacta, et in profluentem data.* Græv. Sed *jacta* et *in profluentes data* eadem videntur esse. Perizonius pro *capta* conjiciebat *fracta*. Flor. *capta sunt in profluentes data*. Salmasius *et* circulo circumscripserat, ut alibi, quæ ei tollenda videbantur.

§. 11 *Marcius*] C. Marcius Figulus, qui consul fuit A. U. C. 597. collega L. Cornelio Lentulo Lupo. Hic igitur primo pulsus a Dalmatis, postea nec opinantes aggressus vicit, urbemque Delminium, injecto ex catapultis igne, magna ex parte concremavit. Hæc fere Pighius, in Annal. ex Liv. Epit. 47. Appiano in Illyricis; Zonara; et Obsequente, cap. 75. qui tamen mendosus est, ut puto. Legitur: 'Dalmatæ Scordis superati:' forte scribend. *Dalmatæ et Scordisci:* hi enim populi vicini. Vel etiam *Dalmatæ a Scordiscis;* horum enim opera vicisse Romanos et Dio scripsit. *Fr.* Idem in Ind. exponit 'Detruncare.'

Asinius Pollio] Consul cum Cn. Domitio fuit Anno U. C. 713. et de Parthinis triumphasse legitur Anno 714. Parthini sunt Illyrii populi supra Apolloniam et Dyrrachium, in Epiro. Asinium de Dalmatis triumphasse Horatius testatur, cum ita cecinit C. I. lib. 2. 'Et consulenti Pollio curiæ, Cui laurus æternos honores Dalmatico peperit triumpho.' Porphyrion ibid. eum Salona Dalmatiæ urbe maritima capta triumphasse: et Servius, in expositione Pollionis Vergiliani scribit, Asinium Pollionem ductorem Germanici exercitus, cum, post captas Salonas Dalmatiæ urbem, primo meruisset lauream, postea consulatum adeptus esset, eod. anno suscepisse filium, quem a capta civitate 'Saloninum' vocavit. *Stad.*

Hic secundus orator] Nescio quid sibi velint ista verba: nisi fortasse *secundum* a Cicerone *Oratorem* faciunt; aut, ut equidem legend. crediderim, *facundum oratorem:* certe

bonus orator fuit, ut Seneca, de Tranqu. Animi, 16, 11. Plin. 7, 30, 6. Dialog. etiam de Orat. cap. 17. et alibi, testatur: sed quomodocunque scribas, dixerim, glossam esse studiosi cujusdam, qui sua caussa, ut nosset hominem, hoc in margine notaverit. Ap. Euseb. 'Pollio orator et consularis, qui de Dalmatiis triumpharat.' *Freinsh.* Hæc etiam Vineto, Is. Vossio, Annæ, et Tollio suspecta erant. Non magis, quam hi, intelligo, quæ sit in illis sententia, aut elegantia. Et debuissent saltem poni post 'Pollio.'

§. 12 *Quod alioqui gens omnium cupidissima*] Sic quidem fateor, omnes libri. Mihi tamen suspectus est hic locus, partim quia nusquam legitur, Dalmatas auri cupidos fuisse, aut magis cupidos quam alios populos; dein, quia 'cupidus' sine suo casu nunquam positum me legere memini, nisi ap. Poëtas, quibus 'cupidus vir,' 'sponsus,' 'puella' dicitur; et tandem quod totius loci sententia sit perabsurda, quod et eximius ille Freinshemius vidit et annotavit. Omnes vero hi scrupuli e medio tollentur, si levi immutatione scripseris, pro *cupidissima*, *stupidissima*. Hoc, inquit, aurum gens in omnibus aliis negotiis stupidissima, tanta diligentia ac studio quærit, tota in metallis suis quasi defossa, ut videatur id sibi quærere, et suis usibus eruere, ac repurgare, cum tamen omnis hic labor in gratiam et usum Romanorum perferatur. *Græv.* Fortassis alibi non legitur Dalmatas cupidiores auri fuisse, quam alias gentes. Sed puto Florum hyperbole uti, et in his tolerabilem hunc sensum esse: Dalmatas alioqui alieni adpetentes, et, ut paullo ante dixerat, in latrocinia promtissimos, tamen tanta diligentia effodere aurum, quasi id sibi, non Romanis, eruerent. *Cupidus* hac significatione sine casu suo non poni, non usque adeo certum est. Nam Ach. Statius in hoc Catulli LXV. 399. 'Justitiamque omnes cupida de mente fugarunt,' cupidam mentem interpretatur avaram. Et Salm. ad Treb. Poll. Tyrannos c. XXX. 'cupidus' absolute positum Latinis fere idem esse, quod avarus et sordide parcus; et sic quoque 'cupiditatem' absolute dici scribit, auctoribus Suet. Vesp. XVI. et XIX. et Lamprid. Alex. Sev. LIX. Add. supr. III. 11. 2.

Studiosa diligentia anquirit] *Adquirit*, Naz. libro: aliis, *acquirit*. Salm. *Anquirit* Voss. 2. et 3. Hoc primum in Vineti Ed. invenio, idque deinde Plant. et alii omnes receperunt. *Adquirit* etiam Reg. F, ceteri o. s. et e. *acquirit*. Sed id huic l. parum convenit. 'Anquirere' pro, inquirere dicunt optimi quique Scriptores. Vid. Interpp. ad Cic. I. Off. 3. et ad Læl. XXI. et XXIII. Gifan. in Ind. Lucret. Gebhard. III. Crepund. 3. et Delr. ad Sen. Hippol. 1279.

Ut illud in usus suos servare videatur] Non video sensum istorum, nec vestigium adeo sermonis Floriani. *Freinsh.* Rupertus pro *servare* conjiciebat *eruere*. Et hoc Perizonius in ora libri sui scripserat, addito loco e Paneg. Latini Pacati c. XXVIII.

§. 13 *Mysi*] Libri o. s. et e. hic *Mysi*, *Misi*, et *Missi*. Quia tamen supr. n. 3. in quibusd. libris est *Masi*, et *Mæsii*, hic quoque *Mæsi* scriptum fuisse credo. Nam loquitur de *Mæsis* Europæ, non *Mysis* Asiæ gente. Tamen hæc nomina sæpe confundi, et Europæ regionem etiam 'Mysiam' dici non solum in libris vett. verum etiam in Inscriptionibus, ostendit Cellar. II. Geog. Ant. 8. Add. Perizon. Anim. Hist. c. X. p. 438. Sed verum nomen Europææ est *Mæsia*. 'Barbari barbarorum,' ut supr. II. 6. 35. 'Urbs urbium.'

§. 14 *Ita, inquiunt, si nos viceritis*] *Ita, inquiunt, fiet, si nos viceritis*, jubentibus libris, scribendum. *Salm.*

Simile quid est ap. Liv. 35, 14, 6. in colloquio Scipionis et Annib. 'Quidnam tu diceres, inquit ille, si me vicisses?' &c. *Freinsh.* *Et illi, ita, inquiunt*] Atqui unus tantum erat, qui ante aciem Romanos adloquebatur. Crediderim itaque Lipsio, qui olim in Prælectionibus suis Leidæ habitis monuit legend. esse: *Et ille, Ita, inquit, si nos viceritis.* Ni malueris totum exercitum oblocutum esse Romanorum responso superbo. *Græv.* *Ille* et *inquit* in Frec. esse hic adnotarat Gerh. Vossius. Et sic ante Frec. Jordanes. In Reg. Q non sunt verba *Et illi.* Nihil tentandum puto. Non inusitata est hæc enallage numeri, uno nomine multorum loquente: vid. Gron. IV. Obs. 20. *Fiet* est in Naz. Pal. 1. Ryck. et Flor. sed abest a Pal. 2. Magl. Berol. Duisb. Fran. Voss. et v. e. Elliptica forma loquendi non minus in respondendo videtur posse locum habere, quam quum interrogantes dicunt 'Ita?' et 'Itane?'

Accepit omen] Formula solennis in bono omine, 'Accipio omen.' Vid. Briss. I. Form. 91. et Freinsh. Ind. Ejus rei hanc rationem reddit Turneb. V. Advers. 7. quod, ut auguria ultro oblata in potestate eorum erant, quibus offerebantur, eaque agnoscere, vel non agnoscere licebat; ita etiam omina; quæ si non agnita essent, nullam vim habere putabantur. Idem de ostentis scribit Plin. XXVIII. H. N. 2. horum vires in potestate eorum esse, quibus ostenderentur, et prout quæque accepta essent, ita valere. Itaque horum significationem sæpe verso ad melius omine eludebant; quod de Jul. Cæs. scribit Suet. Cæs. LIX. Add. Casaub. ad Theophr. Charact. XVII.

M. Crassus] M. Licinius Crassus cos. fuit cum Cæsare tert. A. U. C. 729. ipsum de Threcis et Getis triumphasse Capitolini triumphi testantur, qui in Macedoniam missus Mysos bis devicit: itidem Bastarnas Scythas, qui Mysiam invaserant, ac regem eorum Deldonem interfecit, cetera Dio, lib. 51. p. 527. Mysii superiores cis et ultra Danubium habitabant: inferiores, Macedoniæ a meridie, Danubio a Septentrione, et Dacis, finitimi erant. *Stad.*

§. 15 *Statim ante aciem*] Non ergo Romanus tantum hic mos, sed aliis quoque gentibus communis. Sic Lacedæmonii reges Musis immolarunt ante prælium: auctor Plutarchus, Lycurgo, cap. 59. *Freinsh.*

Equo] Victimas equinas pluribus gentibus in usu fuisse, dudum notarunt Lips. aliique, ad Tac. 6, 37, 2. 'Equum immolatum esse Cyro,' scribit Arrian. 6, 5, 16. 'Cyrus' autem cum Persice 'Solem' notet, Solique equum immolari suetum Justin. 1, 10, 5. scribat, dispiciendum, num aliquis error inter Cyrum 'Solem' et 'Regem' sit. Vid. etiam Festum, in *October equus.* Idem. Add. Bernecc. ad Justin. I. 10. De Lusitanis idem est in Epit. Liv. XLIX. *Concipere votum* est, verbis certa formula comprehensis pronunciare. Liv. XLI. 21. 'Q. Marcio Philippo verba præeunte populus in foro votum concepit.' Nam *concipere* est comprehendere. Unde 'Conceptis verbis jurare.' Vid. Bud. ad l. 34. D. de Jurejur. Turneb. III. Advers. 10. et Briss. I. de Form. 102. et VIII. 712.

§. 16 *Non minimum terroris*] Non male Ryck. *Nec minimum terroris.* Melius cohærebit sic præcedentibus. Mox idem codex *Conidius,* æque ut Lipsian. et Pall. *Græv.*

Domitius centurio] *Chonidius,* aut *Conidius,* habent nostri libri: nam vulgatum *Domitius* corruptum ex *Domidius,* vel *Donidius,* illo etiam corrupto pro *Chonidius:* de illo vero Chonidio quærant otiosi eruditi. *Salm.* J. F. Gronovius ad Gell. I. 19. e vestigiis Nazar. putat legend. *Cn. Ovidius.*

Apud pares] In Ed. Grævii *paris.*

Ita Flor. et Berol. Ceteri scripti et o. e. ante Græv. *pares*. *Paris* in quibusd. Mss. est pro *pares*, vel *pareis*, ut *omnis*, *omnes*, et *omneis*. 'Apud pares homines' est, ap. homines ejusd. stoliditatis.

Foculum gerens super cassidem] Sic Homerus Diomedis galeam vocat πῦρ ἀφιεῖσαν. Quod imitatus videtur Virg. Æn. VII. ubi de Turni galea. 'Chonodomarii vertici flammeus foculus aptabatur;' Marcellin. 16, 27. Gruterus putat, hoc non adeo inusitatum fuisse priscis seculis, ut a Floro barbaræ stoliditati adscribendum fuerit. Vid. ipsum, ad Liv. 26, 51, 3. Utcunque se res habeat, firmatur certe dictum istud Parmenionis, ap. Curt. 4, 13, 5. 'Vanis et inanibus militem magis, quam justis formidinis caussis, moveri:' qua de caussa Hunni etiam faciem et comam ad formidinem formabant, ut Marcellinus, initio lib. 31. aliique memorant. Sic etiam hodierni Hussari dicuntur alas tergo capitique aptasse visi, ad incutiendum hostibus terrorem. Vid. Gruteri Discursum ad Tacitum tertium decimum. *Freinsh*. Quæ ex Homero et Virg. Æn. VII. 785. adferuntur, huc non pertinent. Poëtæ sæpe ita loquuntur. Homer. princ. Il. E. et alibi. Virg. Æn. VIII. 620. de galea Æneæ a Vulcano fabrefacta: 'Terribilem cristis galeam, flammasque vomentem:' quæ de splendore galearum accipienda sunt. Vid. Interpp. ad Virg. Æn. X. 270. et Eustath. ad Homer. l. d. Parvus Scholiastes ibid. Ἀπὸ δὲ τούτων τὴν τῶν ὅπλων στιλπνότητα δηλοῖ.

§. 17 *Ante hos, Thracum*] Plurima loca nos valide in tantulo scripto exercuerunt, sed nullus æque nos male habuit: nihil enim illo exercitio profecimus, et desudavimus plus satis: corruptissimum esse non dubito judicare: quomodo autem sit restituendus, docere non possum: optimus liber ita concipit, majusculis litteris: *Ante* ASSE REGUM *maxime dicitur desciverant, ille barbarus:* sub ista balbutie latent nomina aliquot populorum Thraciæ, quos aliquando fortasse e latebris eruam, nunc non possum, his exclusus angustiis: pro *Antea se regum* facerem *Antea Threcum*: *s* pro *t*: quod solenne erat in illis optimis membranis, *g* pro *c*, *vatiginans* pro *vaticinans*, et multa hujusmodi, *Maxi*, *Mædi*, *citur*. *Mædi* populus Thraciæ: reliqua divinare nequeo. *Salm*. Pal. 2. ac 3. *Apud hos maxime Thracum*, quomodo et e. v. Verum 1. habet literis capitalibus ANTE ASSE REGUM MAXIME DICITUR DESCIVERANT ILLE *Barbarus et signis &c.* ex quibus me non expedio. *Grut*. Hunc locum corruptiss. esse viderunt omnes, sed qui restitui possit nondum potuerunt pervidere. Pall. Lips. Ryck. *Apud hos Thracum maxime populus desciverat.* Lipsium notat Nansius hinc finxisse *Sub hos*, hoc est, Post hos. Sed hoc non est Lipsianum. Salm. scribit in Naz. *Ante* ASSE REGUM *maxime desciverat: ille barbarus;* præfatus aliquot populorum Thraciæ nomina sub ista latere balbutie, quæ exclusus angustiis temporis nunc non possit e latebris eruere. Vide tamen an mihi Apollo fuerit propitius et bona mens in vera lectione hujus loci e vestigiis veterum codd. restituenda. Non multorum Thraciæ populorum nomina, sed unius tantum populi nomen, intercidisse ostendit *populus desciverat*. Si de omnibus Thraciæ populis locutus esset, dixisset *Thraces*, ut paullo post, 'Daci,' ante 'Dalmatæ,' aut *Thracum populi*. Certum utique est latere populi Thracici, qui tum desciverat, nomen. Legend. itaque censeo: *Bessi Thracum maximus populus desciverat.* Dio Cass. lib. LIV. ubi de hoc bello agit, et narravit Vologæsum Thracem Bessum sacerdotem Bacchi hujus belli auctorem esse, subjicit non longe post: Λούκιος Πείσων ἐκ Παμφυλίας, ἧς ἦρχε, προσετάχθη σφισί. καὶ προσαναχωρησάντων οἴκαδε τῶν Βησσῶν, ἐπειδὴ ἐπυνθάνοντο αὐτὸν προσιόντα, ἔς τε τὴν γῆν

αὐτῶν ἀφίκετο, καὶ, ἡττηθεὶς τὸ πρῶτον, ἀντεπεκράτησε, καὶ ἐκείνην τε καὶ τῶν προσχώρων τῶν συνεπαναστάντων σφισὶν ἀνώρθωσε: *Contra hos L. Piso, qui tum Pamphyliæ præerat, bellum gerere jussus est. Cujus adventu præcognito cum recessissent Bessi, ipse in eorum regionem exercitu adducto, primo prælium sinistrum fecit, deinde recuperata victoria Bessorum et circumjacentes agros eorum, qui defectionis socii fuerant, vastarit.* Corruptionis vulgatorum librorum hæc videtur origo. Ex præced. vocula *fundebat* ultima syllaba a scriba fuit geminata, et vocabulum gentis Thracicæ ignotum descriptoribus cœpit quoque vitiari, ex *fundebat at bessi* natum est *fundebat: a te se* et *a te asse*, quod cum nullius esset sententiæ, natum est illud vulgatum *fundebat ante hos*, et in aliis *fundebat apud hos*. Pro *maxime* jam in aliis edd. *maximus* legitur rectius, quod et Anna Tanaquilli Filia probat. Quam prodigiose vitiata sint nomina gentium, montium, oppidorum, non ignorant ii qui vett. codd. inspexerunt. Sic paullo post in Ryck. et aliis Mss. legitur *inde ceteros percurrit etiam factos*, pro *inde Tencteros percucurrit et Cattos*. Græv. Huic conjecturæ valde obstat, quod Dio tum plures Thraciæ populos defecisse dicit. Et Vell. II. 98. 'Atrox in Thracia bellum ortum, omnibus ejus gentis nationibus in arma accensis.' *Apud hos* etiam Ryck. Toll. Voss. 3. et Duisb. deinde *maxime strugum populos* Duisb. *maxime Thracum* Flor. *populos* etiam v. e. *desciverant* Naz. et Flor. *Maximus* est in Edd. post primam. Is. Voss. hic scripserat: '*Anteas et Threcum*] *Anteas*, seu, *Ateas*, crebrum ap. Thraces nomen.' Perizonius, forte simpliciter legend. *Antea Thracum*. Jord. *Thraces antea sæpe, tunc tamen Rometalca regnante sibi a Romanis desciscunt.*

Ille barbarus et signis militaribus, &c.] Ceteræ quoque gentes cum cernerent, præcipuas Romanorum vires in ordine disciplinaque militari consistere, institutum eorum imitatæ sunt. Exemplum est Syphacis, ap. Liv. 24, 48. Sic Germani, ap. Tac. 2, 45, 3. Tacfarinas, ap. eund. 2, 52, 4. Deiotarus, ap. Cic. ad Att. 6. 1. et Phil. 11, 13. item ap. Hirt. Bel. Alex. cap. 32. Scythicæ gentes, in Hist. Misc. 12, 19. Tigranes, et Mithridates, in Olymp. Descriptione, subjuncta Eusebio Scalig. p. 340. p. 1. *Freinsh.*

A Pisone perdomiti] Meminerunt Dio, lib. 54. p. 624. et Vell. 2, 98. Item Zonaras, tom. 11. p. 165. *Fr.*

§. 18 *Cotisonis*] Et Daciæ regem facit hunc Horatius, in C. 3. 8. sed si quis cognoverit, quæ de Dacis, Getis, Mysis, scripserunt Strabo, Plin. Dio lib. 52. ext. non dubitabit, ut arbitror, quin hic Cotiso Dacorum, Cotiso sit Getarum rex, cui Octavianum Augustum filiam suam Juliam despondisse primum, et ejus filiam sibi quoque invicem in matrimonium petiisse, dicit Marc. Antonius, ap. Suet. Aug. 63, 5. *Vinet.* Forte promiscue usurpata fuerint antiquis hæc nomina. 'Daci' enim 'quoque soboles Getarum sunt,' inquit Justin. 32, 3, 16. *Freinsh.* Pal. 1. *Contisonis.* Duisb. *Conscisonis.* Fran. *Consosonis:* v. e. *Conscisionis.* Perizonio melius videbatur esse, *Daci montibus inhærentes Cotisonis r. i.*

Danubius junxerat ripas] Naz. Schedæ, *vinxerat ripas:* sed *junxerat* verum est: alii, *vinxerat ripa;* et pro *decurrere, discurrere:* mox *et viciniam populari*, non *vicina*, ut vulgo. *Salm.* Ed. princeps, ut et aliæ aliquot *discurrere;* quomodo et Pal. 2. qui præterea *vinxerat:* quod ultimum quoque in 1. ac 3. *Grut.* Malebat Lipsius *discurrere*, quomodo et in Naz. scribi notavit Salmasius. Sed cum in montibus Dacos hærere paullo ante dixerit Florus, aliorum codd. lectio non est removenda; *decurrere* enim est, ex montibus descendere et

planas terras infestare. *Grav.* *Vinxerat* etiam Voss. 1. 2. 'Vinxi,' 'junxi,' et alia horum verborum tempora sæpe permutari observarunt multi ap. Drakenb. ad Sil. VIII. 487. Add. Heins. ad Ov. M. XIV. 666. IV. F. 224. et 681. et III. Tr. 10. 25. Forner. II. Rer. Quotid. 9. Scalig. ad Varr. I. R. R. 59. Vorst. ad Val. M. II. 9. 6. et Wass. ad Sall. Cat. LVIII. et Jug. IX. Hic verum est *junxerat*, quod habent alii scripti, et v. e. Ov. quidem III. Tr. 10. 25. de frigore: 'Quid loquar, ut vincti concrescant frigore rivi?' Et alii ap. cl. Cannegiet. ad Avian. XXIX. 2. Sed hic melius dicas *junxerat*, quam *vinxerat*: nam ripæ glacie junguntur, quasi ponte. Plin. Paneg. XII. ap. Rupert. 'Quum Danubius ripas gelu jungit.' *Discurrere* Salm. non adnotavit e Naz. Est ita in Pal. 2. Magl. Duisb. Fran. Voss. 1. 2. et v. e. sed perperam. Scriptor Bel. Alex. c. XLII. 'Castella complura locis editis posita, quorum opportunitas castellanos impellebat ad decursiones faciendas.' Virg. II. G. 497. 'Nec conjurato descendens Dacus ab Histro.' Retineo *vicina*.

§. 19 *Augusto*] Videtur abundare: quemadmodum mox, vs. 64. *Freinsh.* Vid. ad IV. 3. 5.

Ultra ulteriorem ripam] Eximius amicorum meorum Rob. Robertinus, malebat *in ulteriorem*, nam sequitur 'citra præsidia constituit.' Videatur tamen Florus more suo victoriam Romanorum extendere, et non ultra flumen tantum submotos dicere Dacos, sed ex sua quoque ripa pulsos. *Freinsh.* Suet. Aug. XXI. 'Germanos ultra Albim fluvium submovit.' *Dilatam* Daciam dicit, ad tempora Trajani scil. Vid. Rupert.

§. 20 *Patentibus campis inequitant*] Sarmatarum gens equestris hodieque, pugnis pedestribus non perinde idonea. Tac. H. 1, 79, 5. 'Mirum dictu, ut sit omnis Sarmatarum virtus velut extra ipsos: nihil ad pedestrem pugnam tam ignavum; ubi per turmas advenere, vix ulla acies obstiterit.' *Freinsh.* Horat. II. C. 9. 23. de Gelonis, gente Sarmatica, ab Augusto victis: 'Intraque præscriptum Gelonos Exiguis equitare campis.'

Nihil præter nives rarasque silvas] *Raræ silvæ* non nisi duplici significatione accipi possunt: primum, pro infrequentibus et non multis: deinde, pro iis, quæ raras habent arbores, quibus opponuntur *artæ* et *densæ*. Tac. Agr. XXXVII. 'Ni Agricola, sicubi artiora erant, partem equitum dimissis equis, simul rariores silvas equitem persultare jussisset.' Sic Suet. Aug. LXXIX. 'raros dentes' dicit, pro non conjunctis, sive inter quos plusculum intervalli et vacui spatii est, et Ov. M. VIII. 567. 'raros canos.' Sed mihi neutra significatio huic loco videtur convenire. Nam puto Florum his verbis inclementiam cœli, asperitatemque locorum, et, quæ cum his conjuncta est, paupertatem Sarmatarum voluisse indicare. Hæc autem sine adjecto illo *raras* intelligi poterant, nec quidquam ad ea demonstranda raritas silvarum, sive hoc, sive illo modo vocem *raras* interpreteris, facit. Itaque præfero, quod habet Jord. *præter nives, pruinasque, et silvas.* 'Nives' et 'pruinæ' sæpe conjunguntur. Vid. Cic. pro Sext. cap. V. 11. Catil. 10. et Liv. V. 2. et 6. Et hoc bene convenire in Sarmatiam, regionem Borealem, vel e Poëtis intelligi potest, qui 'pruinis' epitheta ab his regionibus adponere solent, ut 'Scythicæ,' 'Geticæ,' 'Riphææ,' et alia hujusmodi. Quod autem Florus hic 'silvas' Sarmatarum memorat, id non contrarium est ei, quod modo dixit, eos 'patentibus campis inequitare.' Nam etsi Sarmatia multis locis campestris est, tamen aliis quoque crebras magnasque silvas habet.

§. 21 *Germaniam*] Bella in Germania, auspiciis Augusti, a Druso gesta

scribit Livius libb. quatuor ultimis ab U. C. Strabo, lib. 7. in pr. Eutrop. et Oros. ubi supr. Val. M. 4, 3, 3. et 5, 5, 3. *Camers.*

Utinam vincere tanti non putasset] Meminisse debuerat, quod est ap. Thucyd. 6, 2, 15. 'Stultum esse aggredi, quos etiamsi vincas, retinere non possis.' Et ap. Sall. in Jug. XXXI. 'Majus dedecus esse, parta amittere, quam omnino non paravisse.' *Freinsh.* Adparet esse orationem ellipticam: Utinam non putasset tanti esse vincere Germaniam, quanti esse putavit: in qua hæc sententia est: Optandum fuisse, ut satis habuisset Augustus Germanos quoque, quemadmodum Dacos et Sarmatas, potius coërcere ac reprimere, quam vincere ac subigere: nec putasset labores gravissimorum bellorum, quæ ad eam vincendam suscepta sunt, compensari posse gloria, quæ ex ea subacta ad se reditura erat. Nam hæc est vis formulæ 'Tanti non est:' de qua vid. Gron. III. Obs. 17.

§. 22 *Cæsarem bis trajecto ponte Rheno quæsisse bellum*] Ryck. *Cæsarem bis transuetum pontem Renum quæsisse bellum:* forte Florus scripsit *Cæsarem bis transvectum ponte Rhenum quæsisse bellum*; hoc est, Cæsarem bis per pontem trans Rhenum quæsisse bellum. Sic ap. Claud. 'Transvehitur Tuscos.' Sed exspectandus aliorum bonorum libr. consensus. *Græv.* Recepta scriptura est in Flor. et Reg. Q. At Naz. Voss. 3. et Edd. B. S. P. *bis transvectum pontem Rheno:* ceteri s. et v. e. *bis transvecto ponte Rheno*; sed Pal. 1. *transacto* pro *transvecto*. Salm. in exemplari suo scripserat, legend. esse *bis transvectum ponte Rhenum*. Hoc eum deinde repudiasse adparet: fort. quod dubitabat, an, quemadmodum 'navibus flumen,' vel 'mare transvehi,' sic etiam *flumen ponte transvehi* dicerent Latini. De quo mihi quoque non constat. Mox Perizonius conjiciebat, *quæsisse istic bellum*.

In illius honorem] Sc. ne obtrectare parentis gloriæ videretur; quam etiam caussam fuisse Neroni, ne ex Britannia deduceret exercitum, refert Suetonius in Vita, 18, 1. Reprehensionem ea re incurrit Hadrianus, dimissis quæ Trajanus vicerat. Vid. Spartian. *Freinsh.*

Et factum erat] Recte Gron. *Et facta erat*, sc. provincia. *Græv.* Perizonius supplebat, id negotium.

Quam imperia, ferre potuissent] Aliter conceptum scriptumque in veteribus D. Naz. membranis, longe melius, si quid judicii habeo, hunc in modum, *si barbari vitia nostra, quam imperia, facere maluissent*: vetus ed. *maluissent* etiam retinet. 'Facere imperia,' 'facere jussa,' Latinum esse omnes facile mihi concedent: *vitia facere* etiam eleganter, hoc est, vitia imitari, et vitiis similibus inquinari. Hæc qui non intellexerunt, facile ad ea mutanda impulsi sunt, quæ minime capiebant. *Salm.* *Tam vitia nostra, quam imperia ferre potuissent*] Sic omnino Naz. exemplar, sic Pal. 3. nam 2. *si barbari tam vitia nostra quam imperia facere maluissent*; quod vel cæco pateat, esse stolidum interpretamentum sententiæ prioris; meliusque v. e. *ferre maluissent*. Sed nihil mutandum: nam idem dicit, quod Tac. Agr. 13, 1. 'Ipsi Britanni delectum ac tributa, et injuncta imperii munera impigre obeunt, si injuriæ absint: has ægre tolerant:' quod ibi *injuriæ*, hoc heic *vitia*; mea quidem opinione. *Grut.* Qui idem hoc dictum multis aliis egregie illustrat, in Discursibus ad Tac. cap. 51. Sic Frisii 'pacem exuere, nostra magis avaritia,' ait Tacitus, 'quam obsequii impatientes;' Tac. 4, 72, 1. *Freinsh.* Salmasius in exemplari suo eamd. scripturam e Naz. et Pall. adnotaverat, quam ex iisd. Gruterus. Itaque alias res agebat, quum hic tamquam e Naz. scribebat, quod in Pal. 2. qui Grutero secundus est, legebatur. *Ferre*

maluissent etiam Regg. Magl. Duisb. Berol. et Fran. Hoc ferri posset, si abesset *tam*.

§. 23 *Drusus*] De hoc Ov. Tr. 2. Virg. in fine Æn. 8. Horat. C. 4, 4. Scribunt Porphyrio, et Acron, Horatium quartum Carminum librum contra institutum fecisse in laudem Drusi Neronis, privigni Augusti, filii Neronis. Drusi mortem longo simul et eleganti carmine deplorat Ovidius, ad Liviam matrem scribens. *Camers.* Drusi gesta præcipua habes ap. Dion. lib. LIV. in A. U. C. 742. *Fr.*

Inde Tenctheros percurrit] *Percucurrit* in vett. vide quæ supr. notavimus. *Salm.* Cujus fidem hic sequimur. *Freinsh.* Vid. supr. IV. 2. 33. [Duisb. et v. e. legere *factos* pro *Cattos* notat Dukerus.]

Nam Marcomanorum spoliis] Dio, pr. lib. 55. 'Drusus ad Albim usque perrexit: hunc cum frustra conatus esset transire, trophæis constitutis recessit.' Igitur Marcomani tum temporis ad Albim coluerint: quod et ex Tacito colligas, G. cap. 42. *Freinsh.* *Nam* quid h. l. faciat non exputo. Nihil enim præcessit, cujus hic ratio redditur. Scribendum *Jam*, qua vocula solent uti in connexionibus, ut superius, et pluribus ad Justin. ostendi. *Jam* frequenter in *nam* degeneravit. Dein non concoquo *insignia spolia*, nec qui Latine scit feret hanc locutionem. Scripsit Florus: *Jam Marcomannorum spoliis insignem quendam editum tumulum in tropæi modum excoluit*, ut superius II, 17. 'Insignia trabeis et fascibus nostris, quæ ceperat, in montibus suis tropæa fixit.' Just. VI. 8. 'Nec postea virtutibus, sed cladibus insignes fuere.' *Græv.* Neutra harum emendationum placebat Perizonio; qui 'Nam' etiam mox n. 26. eadem significatione poni, et spolia insignia maxime ad tropæa legi solita, scripserat. De illo vid. etiam supr. ad procem. Lib. I. n. 2. De his eumd. Perizon. Animadv. c. VII. p. 239. *Insignem* etiam ideo non necessarium videtur, quia id satis ex eo intelligi potest, quod 'editum' dicit.

Editum tumulum] Vid. notata supr. 2, 17, 16. *Freinsh.* Tac. II. A. 18. 'Miles in loco prælii Tiberium Imperatorem salutavit, struxitque aggerem, et in modum tropæorum arma, subscriptis victarum gentium nominibus, imposuit.' Paullo post Salmasius pro *Si* in *Sicambros* scripserat *Sy*, sed sine indicio libri. Heinsius ad Ov. I. Amor. 14. 49. et ad Claud. IV. Cons. Honor. 446. veram hujus nominis scripturam censet esse *Sygambri;* Lipsius I. Ant. Lect. 6. *Sugambri;* Alting. in Notit. Germ. Infer. *Sigambri.* Nam derivat a 'Sigo' fluvio. Add. Ryck. ad Tac. II. A. 26. et Cellar. Geog. Ant.

§. 24 *Viginti centurionibus incrematis*] Ita capiendus Tacitus, de iisd. gentibus, 1, 61, 6. 'Lucis propinquis barbaræ aræ, apud quas tribunos ac primorum ordinum centuriones mactaverant.' Simile est exemplum Tarquiniensium, ap. Liv. 7, 15, 10. *Fr.* *Bellum sumere* usitatum veteribus genus loquendi. Sall. Jug. XX. 'Prius tamen omnia pati decrevit, quam bellum sumere.' Et ib. LXXXIII. 'Omne bellum sumi facile, ceterum ægerrume desinere.' Add. Liv. XXXVI. 2. et XXXVII. 10. Burm. ad Petron. LXXXIX. et Wass. Indic. Sic 'sumere Prælium,' de quo Casaub. ad Suet. Cæs. LX.

Adeo certa victoriæ spe] Quæ tamen multos fefellit: vid. supr. 3, 7, 3. *Freinsh.*

In antecessum] Ut 'antistare' pro, antestare, dixerunt veteres, ita *anticessum* semper exaratum reperimus in optimis et vetustissimis D. Nazarii membranis: sic et 'anticessor' ἀρχαΐκῶς pro, antecessor: unde et ap. Hesych. ἀντικένσωρ, pro eodem: 'pertisus' pro, pertesus, aliud est, ut loquebatur Scipio ille Africanus:

idem ille *rederguisse* per *e* literam enuntiabat, teste Pompeio, non *redarguisse:* perperam in illo loco Viri doctiss. *redarguisse* legunt, cum potius sit scribend. *rederguisse*, ut jam diximus: sed de his pluribus alias disputabimus. Hoc eod. loco *diviserint* malim ex vet. libro: *adeo certa spe victoriæ, ut prædam in anticessum pactione diviserint*. Salm. Quod mox 'retrorsum,' supr. II. 4. 5. est 'aliorsum.'

§. 25 *Ipsosque præda divisit*] Num quis est, qui nos docere possit, quid sit *præda dividere et vendere?* Nugæ. Ante multos annos docui legendum esse *prædam divisit:* quod etiam Lips. et N. Heins. viderunt. Hic si mavis, inquit, scribi possit *postea in prædam*. Sed ego præfero *ipsos prædam divisit:* ut ap. Justin. 'Redemtionis pretium arma poposcit.' Hac ἐπεξηγήσει quid est ap. Florum frequentius? *Græv.* Perizonius putabat etiam legi posse *prædæ*, vel *in præda*.

§. 26 *Per Albim*] Hæc, aliaque, de Germanicis rebus, copiose explicat Cluverius. Albis porro terminus erat imperii, aut potius nominis Romani: eum enim id temporis non transcenderant. Strabo, lib. 7. p. 203. nisi forte, ut statim retrocederent, quod videtur innuere Tacitus, 4, 44, 5. Ceterum retinendis provinciis firmissima vincula sunt fluvii: quorum commoda tangit et Noster supr. 3, 11, 7. 'Jam primum, qui solus et subvehere commeatus, et munire poterat, a tergo relictus Euphrates.' *Freinsh.* Ryck. *Albium*. Sic et aliorum scriptorum libri veteres. *Græv.* In Ryck. si recte vidi, est *Alabium*. In Duisb. et v. e. *Albium*. Salmasius quoque ita adnotarat, sed non designato libro.

Per Rheni quidem ripam] Hæc igitur origo urbium oppidorumque, quæ hodieque in Gallica ejus ripa visuntur, crebra et præclara. De quibus multa scitu digna jucundaque modo laudatus Cluverius. Cur autem tantum castrorum numerum ibi posuerit Drusus, rationem haurias ex illis Taciti, 4, 5, 2. 'Præcipuum robur Rhenum juxta, commune in Germanos Gallosque subsidium, octo legiones erant.' *Freinsh.* 'Dirigere fines' et 'limites agrorum' sæpe dicunt Rei Agrariæ Scriptores. Sed pro 'dirigere castella' Livius aliique ejus ætatis potius dixissent 'munire' et 'struere.'

Bononiam et Gesoriacum] *Bonam et Gesogiacum*, in libris scriptis: sed quodam cap. nostrorum Miscellaneorum multa ad hunc locum scripsimus, quæ hic non repetam. *Salm.* *Bonnam et Gesoniam cum*] In magna librorum et hominum doctorum de his locis pugna, tutissimum videbatur rescribere, quod pluribus Mss. firmaretur. Ceterum accedo plane sententiæ Cluverii, quum de Germania antiqua, 2, 13, et 17. prodit, *Bonnam et Magontiacum*, legendum hic esse: ad dubium enim, quod ex phrasi *ponte jungere* Vinetus movet, dixerim, separatim hæc esse intelligenda: Bonnam ponte junxit, et Magontiacum ponte junxit, h. e. pontem et hic ædificavit et ibi. Sicut 'committere' supr. 1, 4, 2. uni 'Tiberino' tribuitur. Ap. Scalig. in Notit. Galliæ, voce *Itius*, legitur *Gessoriacus* et *Bononia*. Freinsh. *Bonnam et Gesoriacum cum pontibus junxit*] Hanc scripturam quamvis contaminatam retinet quoque cum multis aliis Ryck. Sed nullus dubito quin recte viderit Cluverius ille eruditus legendum esse *Moguntiacum*. Gessoriacum, Icius portus, qui postea Bononia dicta, in ultimorum Morinorum littoribus sunt, et longe a Rheno remota. *Græv.* Naz. *Bonam et Gesogiam cum p. j.* a quo in hoc abibant Pall. quod *Gesoniam* habebant. Ita in exemplari suo scripserat Salmasius; hic in Naz. *Gesogiacum* esse dicit; Gruterus *Gésoriacum*. In Ryck. non est *Gesoriacum*,

sed *Gesoniam cum*. Et sic plerique alii scripti cum ed. V. et A. *Genesiam* Voss. 2. et aliæ edd. vett. *Geroniam* Voss. 1. *Gesooniam* Voss. 3. *Bonam* habent Naz. Pall. Ryck. Duisb. Fran. Voss. et pleræque edd. vett. Et hoc et *Bonnam* in suis invenit Vinetus. Quid in iis pro *Gesoniam cum* fuerit, non dicit. Sed primus, quod quidem sciam, edidit *Gesoriacum*, quod ab eo accepit Gruterus, et revocarunt Amstelodamenses, quum Freinsh. et Græv. edidissent *Gesoniam cum*. *Geldubam cum* quod est in Ed. Plant. Studii, nusquam alibi inveni. Ex omnibus, quæ huc adferuntur, conjecturis, verosimillima mihi videtur Hadr. Valesii, Cellario II. Geog. Ant. 3. probata, *Bonnam et Novesiam*, vel *Novesium, pontibus junxit*. Sed non recte contra Freinsh. disputat Cellarius, non Latinum esse *urbes cum pontibus jungere*, pro, ædificare pontes apud urbes. Nam Freinsh. non putat relinquendam esse præpositionem *cum*, sed sequitur conjecturam Cluverii *Bonnam et Moguntiacum pontibus junxit;* quod eod. modo dicitur atque id, quod substituit Valesius. Et eadem illa, quibus conjecturam Valesii supplet Cellarius, Bonnam et Novesium Transrhenanæ terræ pontibus junxit, etiam ad Cluverianam supplendam adhiberi possunt.

§. 27 *Invium atque inaccessum*] *Invisum atque inaccessum:* ut legend. jam pridem observarunt eruditissimi Viri. *Salm*. *Invisum*] Non dubitavi admittere scripturam veteris nostræ ed. cum eam roborarent Mss. Vineti [habet ita nostra quoque vetus]: *Invisum* enim etiam id, quod nunquam antea vidimus: vulgabatur prius, *Invium:* quomodo nec ullus Palatinorum. *Grut*. *Invisum* etiam ceteri s. et edd. vett. demta Ald.

Alia terra] Tac. H. 1, 45, 1. 'Alium crederes senatum, alium populum.' *Freinsh*.

§. 28 *Non per adulationem*] Nondum enim invaluerat iste morbus, ut qui gentem aliquam non bello modo, sed ne prælio quidem vicerat, protinus eam indueret nomini: sicut posteriores principes, ex gentium non dico victarum, sed ne visarum quidem vocabulis, 'Parthici,' 'Germanici,' 'Gothici,' &c. audivere: quod ipsum etiam Aureliano fortissimo imperatori indignum visum est: propterea 'quum illum Carpicum senatus absentem vocasset' [quamvis Carpos vicisset], 'mandasse illico fertur: Superest, P. C. ut me etiam Carpisculum vocetis.' Non abstineo manum, quin Valerii Maximi verba, 2, 8, 5. adscribam: 'Probentur nunc cujuslibet gloriæ cupidi, qui ex desertis montibus, myoparonumque piraticis rostris, laudis inopes, laureæ ramulos festinabunda manu decerpserunt.' *Idem*.

Defuncto ibi fortissimo juvene, ipsi, quod nunquam alias, Senatus cognomen ex provincia dedit] Cogitaram olim *ipsi* delend. esse, et scribend. *defuncto juveni:* sed postea meliora doctus a Viro doctissimo et mihi, dum supererat, amicissimo, Francisco Vavassore, cujus ego judicium ac nitorem semper sum admiratus, ut emendatæ dictionis Latinæ candore et subtilitate neminem nostræ memoriæ illi præferam, sententiam mutavi. Is enim in libello postumo de Vi et Usu quorundam Verborum, docuit non nunquam absoluto ablativo casus alios jungi, exemplo Ciceronis pro Sextio: 'Consules statim, me perculso, ad meum sanguinem hauriendum, et spirante etiam republica, ad ejus spolia detrahenda advolarunt.' *Græv*. Est ibi c. XXIV. Non volo nunc quærere, an hic locus satis valeat ad tuendum genus loquendi, quo Florus utitur; sed puto alia aptiora ad id defendendum inveniri potuisse. Cur Grævio scriptura vulgata primum vitiosa visa fuerit, causam hanc fuisse arbitror, quod Latini non solent uti ablativis abso-

lutis participiorum, quum verbum sequens alium casum exigit. Sed non desunt exempla in contrarium, e quibus liquet Florum sine reprehensione ita potuisse loqui, atque etiam tuto pronomen *ipsi*, quo tamen nonnihil mollitur, quod hic durius esse videtur, omittere. Liv. I. 8. 'Quod ex duodecim populis communiter creato Rege, singulos singuli populi lictores dederint.' Idem XXXIV. 9. 'Præsenti Fabio, atque ipso comitia habente, consulatus continuatus:' XXVII. 5. 'Mutine, et si quorum aliorum merita erga Pop. Rom. erant, in Senatum introductis, honores omnibus habiti:' XXIX. 29. 'Militante eo pro Carthaginiensibus in Hispania, pater ejus moritur:' etsi ibi Gronov. mavult Militanti pro: et 34. 'Carthaginienses ala equitum amissa, alio equitatu per novum delectum comparato, Hannonem præficiunt:' XXXII. 38. 'Paucis principum tumultum inter primum elapsis, eorum absentium direptæ fortunæ.' Suet. Tib. XXXI. 'Iterum censente, ut Trebianis legatam in opus novi theatri pecuniam ad munitionem viæ transferri concederetur, obtinere non potuit.' Justin. XI. 7. 'Iterato quærentibus de persona Regis, jubentur eum Regem observare.' Vid. quæ adnotantur ad Justin. II. 3. VIII. 5. Nec tamen contemnenda est conjectura Perizonii pro *ipsi* legentis *ipse*; ut hoc Druso, tamquam extraordinarium aliquid, contigisse dicat Florus, quod *ipse* Senatus ei hoc cognomen decrevit. Nam Senatus cognomina e gentibus victis dare non solebat; sed vel victores ipsi ea sibi pro arbitrio adsciscebant, vel consensu vulgi, aut ab adulatoribus imposita accipiebant. Vid. supr. III. 6. 5. et Liv. XXX. 45. Et *ipse* erat in Pal. 2. et est in Voss. 1. idque etiam a prima manu habuerat Magl. sed deinde mutatum fuerat in *ipsi*.

Quod nunquam alias, senatus] Ita v. e. nam seqq. *quod nunquam alteri*. Vinetus utrumque admisit, *quod nunquam alias alteri, senatus*: inepte: et alioqui stant a prima scriptura Pall. tres. *Gruter*. Illa verba *quod nunquam alias* interpretor de cognomine Germanici. *Freinsh*. *Alias* o. s. et v. e. sed Pal. 2. *ipse quidem non alias Senatus*.

Cognomen ex provincia dedit] Ov. F. 1, 597. 'Et mortem et nomen Druso Germania fecit.' Non autem ipsi tantum, sed simul etiam filiis datum est. Dio princ. libri 55. Quemadmodum 'Britannici' nomen, et Claudio Imp., et ejus filio, ap. eund. Dion. lib. LX. *Freinsh*.

§. 29 *Difficilius est provincias obtinere, quam facere*] Ead. sententia supr. 2, 17, 8. Vid. Camerarium in Subcisivis, 1, 2. et 2, 50. Gruterum Discurs. ad Tac. 18, et 25. Grotium, de J. B. et P. 3, 15. Notum est illud Ovidii: 'Non minor est virtus,' &c. *Idem*. Ryck. Berol. Duisb. et v. e. *retinere*. Non est cur recedatur a vulgata. *Jure* est, elementia imperii, sive, ut Cic. XV. Fam. 1. 3. 4. 'mansuetudine, æquitate, et continentia.' Contraria sunt 'acerbitas et injuria imperii.' Ib. Ep. I.

§. 30 *Victi magis, quam domiti*] Fabianus, ap. Sen. Suas. 1. 'Memento, Alexander, matrem in orbe victo adhuc magis, quam pacato, relinquis.' Curt. 6, 3, 19. 'Eodem prælio domitas esse [gentes], quo victæ sunt.' *Freinsh*.

Suspiciebant] Quidam impressi, *susceperant*. Naz. codex [et I. q.], *suscipiebant*: ut putem omnino legend. *suspiciebant*, velitque reveritos magis mores bonos Romanorum, quam vires et arma: non negaverim quidem alteri scripturæ suum esse sensum: sed interim non intelligo, quid sit *suscipere arma*; vixque etiam quid, *suscipere mores*. Grut. Ejus judicium, quod meam etiam conjecturam (sic enim ante visas illius notas scribend.

putaveram) firmat, secutus sum: ita supr. 1, 26, 5. 'Verum in his ipsis seditionibus principem pop. non immerito suspexeris.' Sic etiam puto legend. in Ov. Amor. 3, 8, 1. Augustin. in Inscriptione Epist. LX. et aliis. *Freinsh.* *Suscipiebant* etiam Ryck. Flor. Voss. 3. et pleræque Edd. Ceteri s. et v. e. *susceperant*. Nihil certius est emendatione Gruteri, quam post Freinsh. merito in contextum réceperunt Anna, Græviuş, et Amst. Et hæc facile permutantur. Sic in C. Nep. Dion. I. vulgo editur *susceperunt*, pro *suspexerunt*.

§. 31 *Superbiam*] Supr. 1, 7, 4. 'Superbia crudelitate gravior est bonis.' Pacatus, Panegyrico cap. 20. 'Majores nostros ita pertæsum est arrogantiæ, ut graviorem semper putaverint servitute contemptum, ejusque impatientia sint coacti post bellatores Tullos, Numasque sacrificos, et Romulos conditores, regnum usque ad nomen odisse. Denique ipsum illum Tarquinium execratione postrema, hoc damnaverunt maledicto; et hominem libidine præcipitem, avaritia cæcum, immanem crudelitate, furore vecordem, vocaverunt Superbum, et putaverunt sufficere convicium.' Servius, ad Æn. 11, 15. 'Ap. majores superbia ingens facinus fuit, adeo ut Tarquinius pro multis sceleribus Superbi nomen acceperit.' Nec istud Senecæ, de Clement. 1, 10, 4. quamvis ad principes magis, ad solos principes, pertinet: 'Contumeliæ acerbiores solent esse, quam injuriæ.' Ex qua sententia simul intelligere possis, quod differant 'contumelia' et 'injuria:' nam JCti confundunt et pro iisd. habent l. 1. de Injur. 'Specialiter autem injuria dicitur contumelia.' Sed Seneca accurate distinguit, ut et de Constant. Sap. 2, 4. 'Tutus est sapiens, nec ulla affici aut injuria aut contumelia, potest.' Differentiam porro horum explicat Id. de Constant. Sap. ut 'contumelia' sit eorum, 'quæ non lædunt, sed offendunt:' quod per exempla quoque explicat in fine dicti libelli. Vid. plura in Indice. 'Contumeliæ' vocabulum Germanice reddimus *Schimpf*; 'injuriæ' proprium non invenimus. *Freinsh.* Ad superbiam illius pertinet, quod scribit Vell. II. 117. eum existimasse Germanos esse homines, 'qui nihil præter vocem membraque haberent hominum.' 'Libidinem' Anna interpretatur avaritiam. Videtur ita posse sumi: nam 'libido' in universum 'continentiæ' opponitur. Vid. Cic. IV. Verr. 52. II. Catil. 11. et pro Leg. Manil. 13. 14. 23. Et Vell. l. d. Varum 'non fuisse contemtorem pecuniæ' dicit. Rupertus de libidine Venerea accipit. Hæc est nota et usitata hujus vocis significatio. Sed fortassis nemo veterum de hac libidine Vari quidquam prodidit. Dio LVI. 582. scribit, Germanos ante moderato imperio a Rom. habitos, et paullatim non sentientes ab iis ad mores suos adductos fuisse: sed Varum eos subito transformare, et tamquam bello domitis ac servientibus imperare, et pecunias imponere cœpisse.

Haud secus quam sævitiam] Nemo sævitiam objecit Varo. Quin sic describitur a V. Paterculo ejus ingenium, ut quam longissime ab hoc crimine videatur esse remotum. 'Varus Quinctilius,' inquit, 'illustri magis quam nobili familia, vir ingenio mitis, moribus quietus, ut corpore et animo immobilior, otio magis castrorum, quam bellicæ adsuetus militiæ.' Itaque legend. censeo, *libidinem ac superbiam haud secus quam segnitiem.* Et sane seqq. hoc comprobant. Nam securitatem ejus et segnitiem redarguit, et clarius Velleius eod. loco: 'Simulantes fictas litium, &c. in summam socordiam produxere Quinctilium, usque eo, ut se prætorem urbanum in foro jus dicere, non in mediis Germaniæ finibus exercitui

præesse crederet.' *Græv.* *Segnitiem* Vari etiam Velleius memorat II. 118. 'Arminius segnitie ducis in occasionem sceleris usus est.' Nec tamen quidquam mutandum arbitror. Nam Florus loquitur de rebus, quæ Germanis, hominibus servituti minime adsuetis, intolerabiles erant, et quarum indignitatem non ferentes ad arma ierunt. Inter has autem non potest dici fuisse *segnities* Vari, quæ rebellionem molientibus optanda potius, quam odio habenda erat. Itaque etiam ea, ut Velleius auctor est, tamquam consiliis suis opportunissima, usi sunt. Ryck. *sævitiam*. Oros. VI. 21. 'Mira superbia atque avaritia in subjectos agens.' *Sævitiam* quidem nemo objecit Varo; sed eo referri possunt, quæ paullo ante e Dione adnotata sunt, et quod paullo post dicit Florus, 'Sæviora armis jura:' ubi Voss. 2. perperam habet *segniora*.

Ausus ille] Sigonius III. de Ant. Jur. Prov. 18. putat Florum ideo dicere 'ausus,' quod Germania nondum in provinciæ formam redacta erat, et Proconsules non consuessent hostibus jus dicere, nisi postquam pacati, et in provinciæ formam redacti erant. Eum sequitur Stadius; sed refellit non levibus rationibus Gruchius in Respons. ad Poster. Sigonii Disputation. §. 16. Et tamen idem perperam Flaminino in Macedonia hibernanti tribuit, quod Liv. XXXIV. 48. eidem Elatiæ, quæ Phocidis erat, in hibernis agenti. Florus verbo 'ausus' notat, opinor, securitatem Vari, qui, quod Velleius dicit, inter Germanos nondum pacatos egerit, 'velut inter viros pacis dulcedine gaudentes,' et 'se Prætorem urbanum in foro jus dicere, non in mediis Germanorum finibus exercitui præesse' crediderit. Unde et mox Florus 'fiduciam' et 'securitatem' illius notat. De conventibus in Provinciis vid. Sigon. II. de Ant. Jur. Prov. 5.

Et in castris jus dicebat] Sic ed. Stadiana, quomodo hæc verba citantur etiam Sigonio, de Antiq. Jur. Prov. 3, 18. Alii habent *et in castris* (aut *in castos*) *se direxerat:* nullo sensu. *Freinsh.* *In castris jus dicebat* est e conjectura vel Stadii, vel cujuscumque alterius, quam post Freinsh. omnes receperunt, tamquam certissimam. Sed eam neque scriptus ullus, neque antiquitus editus liber adjuvat. Naz. *in castos ita se direxerat:* ceteri o. s. et e. *in castris se direxerat*, nisi quod in Ryck. Fran. et Ald. est *dixerat*. Ger. Vossius hic, non improbante Isaaco, conjecerat *in castris sedem erexerat*, i. e. sellam curulem, quæ erat jus dicentis. Nec tamen rejiciebat scripturam vulgatam, sed eadem sententia exponebat, qua ad Vell. II. 118. ita direxerat actiones suas, quasi violentissimi hostes jure possent mulceri. Hæc interpretatio placet Ruperto et Ryckio, quorum hic illius confirmandæ causa adscripserat verba Quintiliani X. Inst. Orat. 1. in fin. 'Ad ea se quisque effingenda dirigebat, quæ poterat.' Non valde probo illorum sententiam. Primum, quia 'dirigere se' pro, actiones suas instituere, est insolens genus loquendi. Nec locus Quintiliani eos multum juvat: in eo enim non absolute dicitur 'dirigere se,' sed 'dirigere se ad aliquid,' i. e. sibi aliquid proponere, et in eo operam ponere, et elaborare. Et sic rursus Id. loquitur XII. Inst. Orat. 3. 'Qui quum se ad id, quod est optimum natura, direxerit.' Deinde, quod, etiamsi 'se dirigere' ea significatione diceretur, qua illi volunt, tamen addendum fuisset 'ita,' ac dicendum *in castris ita se direxerat:* quam particulam etiam Cod. Naz. habet. Tolerabilis est conjectura *in castris jus dicebat*. Nec tamen eam in contextum admittendam putavi: quum neque ullius libri veteris auctoritate nitatur, et ab aliis doctis improbetur, atque insuper ali-

quid scabri in oratione relinquat. Nam, ut recte animadvertit Anna, non bene procedit oratio, nisi pro *dicebat* legatur *dicere*.

Et licteris virgis] Forte *licteriis virgis*. Certe *et* illud abundat, quod aliæ edd. in priorem locum rejecerunt, *et barbarorum licteris*. Freinsh. Salmasius et circumscripserat virgulis, ut sæpe alias voces, quas in libris suis non invenerat. Et tuto omitti potest, quum neque in ullis scriptis, præterquam in Voss. 1. et 2. neque in Edd. V. S. et J. legatur.

§. 32 *Rubigine oblitos*] *Obsitos*, in altero Pal. *Salm.* N. Heinsius scribi jubet ex Palatino: *rubigine obsitos enses*. Sic enim loquuntur Latini. Mox idem ex Naz. in quo habetur *inertesque ererent equos*, legend. vidit *inertesque quererent equos: que* scilicet iterandum erat. *Græv.* *Obsitos* etiam Flor. et Magl. quod præferend. videtur: et sic edidit Grævius. Nam *obsita* sunt, quæ ipsa ex sese situm ac sordes contraxerunt: *oblita* autem magis, quæ ab aliquo tincta, aut peruncta sunt. Vell. II. 126. 'Sepultæ ac situ obsitæ civitati.' Liv. XXIX. 16. 'Obsiti squallore et sordibus.' Prudentius tamen Peristeph. Hymn. in Laurent. 379. 'Os oblitum noctis situ.'

Inertesque mærerent equos] Optimus liber, *inertesque ererent equos*: nihil melius possum, quam *mærerent*: quod ex prima ed. reposuit Vir doctiss. J. Gruterus, cum in aliis edd. esset *cernerent*. Salm. Non aliter erat in v. e. nisi quod illa *mererent*: ceteræ edd. perperam hactenus protulerunt *cernerent*: medium restat quoque in Pal. 2. ac 3. nam 1. *ererent*. Grut. Vetus ed. mea *cemerent*: esset *generent*. Freinsh. Grævius et Amst. ediderunt *quererent*. Non scio, quid sit *quero*. Nam Heins. haud dubie *quererent* voluit accipi pro *quærerent*, vocali pro diphthongo posita, ut solet in Mss. Tollius e Magl. et Berol. scripserat *mærerent*, sed credo in his quoque fuisse *mererent*, pro *mærerent*, ut in Duisb. et v. e. In Regg. erat *merente*, neglecta geminatione syllabæ *re*, et ultima litera a capite vocis sequentis adsumta: nam Fran. *merent*. Ryck. et Flor. *haberent*. Voss. 2. *cernerent*: e 1. et 3. nihil adnotatum erat ad Ed. Flori, quæ habebat *mærerent*. *Cemerent* etiam Ed. P. pro *cernerent*, quod est in aliis vett. Edd. Non video cur *mærerent* retineri non possit.

Togas] Has enim sumebant in jurisdictione, saltem advocati, causidici, et id genus: ut notat Lips. ad illa verba Plinii, in Paneg. cap. 65. 'Hostilemque terrorem, non armorum magis, quam togarum, ostentatione compescere.' Hinc tam sollicitus est Quintilianus in Oratore suo toga decore amiciendo, Inst. Orat. 11, 3. Hinc Apuleio fine lib. 10. appellantur 'togati vulturii:' 'vulturii,' quod litibus immineant, ut aves illæ cadaveribus: 'togati,' ab usu togæ. Vestem autem hanc valde exosam fuisse Germanis, clamant hæc Arminii in Segestum: 'Hominem Germanos nunquam satis excusaturos, quod inter Albim et Rhenum virgas, et secures, et togam, viderint;' ap. Tac. 1, 59, 5. *Freinsh.* De usu togarum in castris add. quæ scribunt Manut. III. Quæsit. per Epist. 1. et Schel. Dissert. VII. ad Polyb. Florum vere dicere 'sæviora armis jura' cognosci potest e Verrinis Ciceronis, e Liv. XXXI. 29. XLIII. 2. et Justin. XXXVIII. 2.

Arminio] V. e. et Mss. Vineti *Armenio*: quod cur non revocamus? sic sane etiam Pall. tres. *Grut.* Straboni quoque Lib. VII. 'Αρμένιος. Sed aliis Græcis Latinisque 'Arminius.'

§. 33 *Unum principum, conjurationi*] Ita v. e. nam Mss. Vineti, *unum principem, ducum conjuratione*: vulgg. *unum ducum conjuratione*: omnes male: nam et prima lectio visitur in omni-

bus Pall. *Grut.* Ex Mss. legerim: *virum principem, ducem, conjuratione:* plures enim duces conjuraverant. Dio, lib. 56. p. 668. 'Erant inter eos qui conspiraverant, ducesque insidiarum, et belli, quod tum conflabatur, præcipui, Arminius et Segimerus:' historiam petes ex Tac. 1, 58. Vell. 2, 118. Strab. lib. 7. aliis. *Freinsh.* Solus Fran. *unum principem:* ceteri s. et v. e. servant vulgatum. Sed pro *commoveretur* habent *moveretur*, quod in Pal. 1. erat. Duisb. *moneretur.* Naz. Pal. 2. et Voss. 3. *commoveretur.*

§. 34 *Quum ille (o securitas!) ad tribunal*] V. e. *quum ille ad secures et ad tribunal*, non inepta quoque lectio, et præ qua alteram fere habuerim inferiorem, si sic quoque foret in Mss. sed non. Palatini certe alteram propugnant. *Grut.* Porro non putem, Florum alios annales sequi, quam reliquos auctores: quod enim non omnes circumstantias minutim persequitur, more suo, et lege compendii, facit. *Freinsh.* Duisb. quoque ut v. e. 'Citare,' verbum judiciorum, est voce præconis evocare. Vid. Brisson. v. Form. 470. Rittershus. et alios ad Phædr. I. Fab. 17. et IV. 17. Mox Reg. Q *undique castra invadunt, tres l. o.* ceteri vulgatum tuentur: sed Fran. pro *rapiunt* habet *intercipiunt.* 'Rapere castra' et 'urbes' Florus et alii sæpe dicunt. Vid. supr. II. 17. 6. Deinde Flor. *opprimunt.* Hoc non deterius habeo vulgato. Duæ postremæ literæ accedere potuerunt e voce sequente.

§. 35 *Eodem, quo Cannensem diem Paullus, &c.*] Id est, sequutus est exemplum Paulli, ac superesse noluit, exercitu occisione occiso. Inepte alii ex isto Flori loco eruere volunt diem cladis Varianæ; uti egregie ostendit carissimus animo meo Casaubonus ad Suet. Aug. cap. 23. *Grut.* Ita supr. 4, 2, 34. Curioni 'pudor suasit, ut amissum sua temeritate exercitum morte sequeretur.' *Freinsh.* Reg. Q *eodem die, quo Cannensem cladem Paulus.* Hoc fortassis ortum est ab opinione illorum, quos hic notat Gruterus, et quod, qui pro *diem* posuit *cladem*, sciebat *diem* interdum dici pro *clade:* de quo Casaub. ad Suet. l. d. et Freinsh. in Ind.

§. 36 *Intolerantius*] Ita Naz. et I. q. et alludit Pal. 3. in quo *intoleratius*, alii præferunt *intolerabilius:* mutarunt, qui illud alterum h. sensu dici non putabant: sed ita Tac. 3, 45, 5. 'Intolerantior servitus iterum victis:' supr. quoque 1, 7, 9. Salmasius in vett. suis invenit *horrentius.* Sic e contra reperias, quæ vim agendi retinent, in terminatione patiendi, sicut 'Impetrabilis orator' ap. Plaut. Mostell. 5, 2, 40. 'Impetrabilis efficacia' ap. Ammian. 14, 26. 'Penetrabile telum' ap. Virg. Æn. 10, 581, &c. *Freinsh.* Participia activa in *ns* utramque significationem habere docet Periz. ad Sanct. I. 14. Eorum ut formam, ita etiam naturam, sequitur *intolerans;* etsi non est verbum 'intolero.' Tac. XI. A. 10. 'Subjectis intolerantior.' Cæs. VII. B. G. 51. 'Intolerantius Gallos sequentes legio decima tardavit.' Vid. J. F. Gronov. ad Tac. ll. dd. et Jac. Gronov. Epist. II. post Livii Tom. II. *Intolerabilius* tamen hic habent plerique Mss. et Edd. v. et J. *intolerantius* Voss. 3. Regg. et Edd. B. S. P. et A. Sic in fine huj. cap. 'reverentior,' quod supr. II. 12. 11. activa significatione dixit Florus.

§. 37 *Oculos*] Non potest conjungi cum 'amputabant.' Vid. ad III. 21. 25.

Unius os sutum] Optime N. Heins. Μουσῶν μέγα κλέος in notis ad Ov. legend. censuit *uni os obsutum. Uni* sane quædam edd. ostendunt, *obsuere* vero verbum rarius sæpiusque corruptum multis scriptoribus Vir summus restituit. '*Obsuere*' enim est os acu et filo constringere, et connectere.

Græv. Agit de h. l. Heins. ad Ov. II. F. 578. Sed non vidi ullam Ed. in qua sit *uni.*

Recisa prius lingua] Simile facinus, nisi quod indignius, in Ciceronem admisit Fulvia; 'ejus enim caput arreptum, insultans amarulentis verbis, et conspuens, genibus suis imposuit; orique ejus aperto, linguam extractam, acubus (quales secum comendi capitis caussa mulieres ferunt) compunxit, additis crebris ac turpibus opprobriis.' Dio, lib. 47. p. 378. *Freinsh.* Catull. C. CIX. in Cominium, odiosum rabulam, ut putat Lips. III. Var. Lect. 5. 'Lingua exsecta avido sit data vulturio, Effossos oculos voret atro gutture corvus, Intestina canes, cetera membra lupi.' Pro *in manu tenens* usitatius est *manu tenens. In* potuit fieri e præcedente, vel sequente litera vocis præcedentis. [Obscurius sane, si nullus his verbis adhæreat error, loquendi genus.] Tamen etiam Cic. XII. Phil. 4. 'Quorum epistolas in manu teneo.' Et Suet. Claud. XV. 'Graphium et libellos, quos tenebat in manu.' Hæc quidem ob proximam literam m etiam suspecta esse possent, nisi Cicero pluribus locis ita loqueretur. Vid. I. Tusc. cap. XXIX. Orat. cap. XXXVIII. et pro Cœl. cap. XXVII. Sic Liv. XCV. 12. et Justin. XXXIV. 3. 'Virga, quam in manu gerebat.' Liv. XL. 37. 'Lauream in manu tenentes.'

Tandem vipera sibilare desiste] At jam desierat. Credo Florum scripsisse *Tandem vipera sibilare desisti*, pro, desivisti. *Græv.* 'Linguæ ferinæ' i. e. viperinæ, virus huic generi ab Apuleio tribui observat Rupertus, qui plura rabularum forensium elogia ex aliis congessit.

§. 38 *Consulis*] 'Proconsulis' scribere debuerat. *Freinsh.* Florus etiam alibi 'Consules' dicit pro Proconsulibus, vel aliis Magistratibus. Vid. II. 2. 27. et II. 14. 5. Hic, si adcuratissime voluisset loqui, potius dixisset 'Legati Consularis.' Nam Germania non erat provincia populi.

Duas adhuc barbari possident] Ex h. l. videtur haurire sententiam suam Cuspinianus, qui ita de hac re scribit: 'Tres legiones obtruncatæ, signa et Aquilæ duæ a Germanis captæ, quas hodie possidemus. Non enim biceps est Aquila, ut imperitum vulgus credit; sed duæ simul, quarum altera alteram expassis alis obtegit. Tertiam signifer legionis tertiæ abstulit, paludeque demersit, ne in hostium manus veniret. Alioqui tres haberemus aquilas in insignibus imperii. Nec unquam hæ redditæ sunt imperatoribus Romanis, quod Parthi fecerunt, sed semper in hunc usque diem servatæ.' Et hæc quidem speciosa dictu Cuspinianus. Ceterum haud paullo melioris esse fidei censeam Tacitum et Dionem historicos, qui ambas istas aquilas a Romanis recuperatas scribunt: ille quidem in Annalibus, 1, 60, 5. alteram a Stertinio repertam; hic in Historia 60. p. 770. Gabinium 'aquilam, quæ sola a clade Variana supererat, recuperasse' tradunt. *Freinsh.* Lips. ad Tac. II. A. 25. suspicatur Florum hæc descripsisse e Scriptore aliquo rerum Romanarum, qui ante receptas illas duas aquilas scripserat, ac fortassis e Liv. Add. Ryck. ad Tac. l. d.

Evulsit] Vir doctus malit *avulsit:* possit et fieri *revulsit;* sed non opus esse putem mutatione: intelligitur enim aquila acumine quodam infixa fuisse hastæ, qua portaretur. Similis autem huic sive historia, sive, quod magis credam, efficta ad hoc exemplum fabula, est ap. Sil. 6, 34. 'Vicini de strage cadaveris hasta Erigitur, soloque ingens conamine, late Stagnantem cæde, et facilem discedere, terram Ense fodit, clausamque aquilæ infelicis adorans Effigiem, palmis languentibus æquat arenas.' *Freinsh.* *Avulsit* est conjectura Barthii XXXIV. Adv. 13. In Naz. erat

evolsis, et supra correctum *evulsum*. *Evolsis* puto scriptum fuisse pro *evulsis*. Lips. de Mil. Rom. 5. ex h. l. bene conficit corpora aquilarum non admodum magna fuisse.

§. 39 *Hac clade factum, ut imperium, quod in littore Oceani non steterat, in ripa Rheni fluminis staret*] Ubi ergo steterat imperium, si non stabat in Oceani littore? Num extendebatur ultra hujus Oceani Septentrionalis littora? Dele negandi particulam, perperam ab inepto homine intrusam. Florus exaravit: *imperium quod in littore Oceani steterat, in ripa Rheni fluminis staret.* Prolati erant fines imperii ad Albim et littora Oceani, sed cæsis legionibus Quintilii Vari, retracti sunt ad ripas Rheni. Ripas Rheni opponit littori Oceani. *Græv.* Perizonius putabat Florum respicere ad Britannicam expeditionem Cæsaris, de qua supr. III. 10. Et hoc magnificentius est, et Panegyristæ magis convenit.

In ripa Rheni fluminis staret] Consilio Augusti, quod est ap. Tac. 1, 11. in fine. Etiam posterioribus seculis. Seneca, præfat. Nat. Q. 'Rhenus Germaniæ modum faciat,' quamvis interim sæpe transcensus sit Romanis. *Freinsh.*

§. 40 *Sub Meridiano*] Solus Florus et Orosius, 6, 21. quantum memoriæ nunc occurrit, hos sub meridiano tumultus inter Augusti gesta enumerant. Sueton. in Vita, cap. 21. dicit, Augustum 'alias item nationes male quietas ad obsequium redegisse.' *Camers.* Vell. II. 126. 'Quidquid meridiano, aut Septentrione finitur.' Freinsh. in Ind. supplet, circulo. Potest etiam intelligi, cardine, ut in princ. huj. cap. 'Omnes illius cardinis populos.' Alibi deest, Sol. Colum. I. 6. 'Ambulationes meridiano æquinoctiali subjectæ sint.' Alibi, dies. Vid. Burm. ad Vell. l. d. Tollius hic frustra corrigebat *sub meridiem.*

Musulanios] Libri vett. *Musulanos*, *Musulanos*, *Misulanos*, et *Musilianos*, nulli *Musulanios.* In Tac. II. A. 52. editur *Musulani*, et IV. 24. *Musulami.* Vid. hic Vinet. 'Gætulos' cur accolas Syrtium dicat, non intelligo. Nam Syrtes sunt ad litus Africæ, quod mari mediterraneo adluitur, a quibus longe remoti sunt Gætulii versus meridiem et occasum. Sed dubito an hoc sumpserit e Virg. V. Æn. 51. 'Gætulis agerem si Syrtibus exsul.' Sed ibi 'Gætulæ Syrtes' sunt Africanæ. Adscripserat hic nescio quis ad Edit. Grævii distinctionem ponendam esse post 'Gætulos,' quia Gætuli non sunt accolæ Syrtium. Ita non satis defenditur Florus, nisi insuper copula ante 'accolas' addatur.

Cosso duce] Cn. Cornelium Lentulum Cossum, cum L. Calpurnio cos. fuisse anno 752. in Annalibus coss. scribitur, et postea Gætulicum esse appellatum, nimirum a devictis Gætulis. Tacitus etiam, 4, 44, 1. eund. triumphalia de Gætulis insignia accepisse testatur: de hujus belli caussa, et re gesta, altum ap. alios silentium est: ut etiam bellorum in Africa tempore Augusti gestorum: quæ tamen post M. Lepidum a Cæsare exercitu et potestate exutum, cujus provincia in triumviratu fuerat, nunquam quievisse videtur. Statilius enim Taurus a Cæsare in Africam missus, de ea triumphavit anno 719. Iterum L. Autronius procos. anno 724. tertium triumphum duxit ex Africa L. Sempronius Atratinus, anno 730. Quartus L. Cornelius Balbus de Garamantibus Africæ populis triumphavit anno 734. *Stadius.* Leguntur tamen horum quædam ap. Dionem. *Freinsh.*

§. 41 *Curinio*] Ita v. e. et Pal. 2. cum Mss. Vineti: at habet *Quirino* Jordanes, ut et Pal. 3. nam 1. *Quirinio*: vulgg. *Turnio*: et vero videtur idem iste cum illo 'P. Quirinio,' cujus sæpius meminit Tacitus, 3, 22,

3. 1, 48, 1. *Grut.* Alter etiam ex Lipsii codd. *Curinio*, alter *Quirino*, refert. Putem autem, *Curinio* et *Quirinio* tantum scriptione differre, non etiam enuntiatu, cujus rei præter alia, quæ adduci possent, plurima, fidem faciunt 'Quirites' a 'Curibus' deducti. *Freinsh.* Flor. et Frec. *Quirino*. Ryck. Regg. Magl. Berol. Duisb. Voss. 1. 2. et Fran. *Curinio*. Voss. 3. *Cirino*. Probabile est *C* in principio hujus nominis scriptum esse pro *Qu*, ut in multis aliis. Nam *Curinios* eo tempore in Historia Rom. ab aliis memorari non scio. Nec tamen *Quirinius*, verum *Quirinus*, scribendum adsentior Perizonio in Dissert. de August. Orbis Terrar. Descript. in fin. et Ryck. ad Tac. II. A. 30.

Potuit et ille, &c.] Facit hic locus, ut omnino putem, supr. 2, 17, 10. in causa Metelli, verba illa, 'Majori gloria pepercit,' applicanda esse cognomini. 'Majori gloria pepercit:' h. e. ampliorem laudem meruit, dum abstineret ab isto cognomine, quod virtute merebatur. Non dissimile est istud Plinii, 7, 26. de Pompeio. 'Excitatis in Pyrenæo trophæis, oppida DCCCLXXVI. ab Alpibus ad fines Hispaniæ ulterioris in ditionem redacta, victoriæ suæ adscripsit, et majore animo Sertorium tacuit.' Ab hac modestia socerum suum laudat Tacitus, Agr. 18, 10. 'Nec Agricola prosperitate rerum in vanitatem usus, expeditionem aut victoriam vocabat, victos continuisse: ne laureatis quidem gesta prosecutus est: sed ipsa dissimulatione famæ famam auxit, æstimantibus quanta futuri spe tam magna tacuisset.' *Freinsh.* Paullo post Duisb. Voss. 3. et v. e. *cum Armeniis*. Vid. III. 12. 4.

§. 42 *Fato breves*] Apertum est Florum hoc velle: Utrique fato brevem vitam fuisse: quod Tac. I. A. 3. de his dicit, eos 'mors fato propera abstulit.' Sed aliquanto insolentius est 'brevis,' pro eo, cui brevis vita fuit; neque id facile in ullo melioris notæ scriptore, nisi forte poëta aliquo, inventum iri credo. Suspicabar *fato brevis ævi*. Horat. II. S. 6. 97. 'Vive memor, quam sis ævi brevis.' Idem II. Epist. 1. 144. 'Genium memorem brevis ævi.' Et IV. C. 13. 22. 'Cynaræ breves annos fata dederunt.' Sall. Jug. I. 'Natura humana imbecilla, atque ævi brevis.' Plin. Paneg. LXXVIII. et Liv. XXVI. 11. et XXVIII. 35. Contra Stat. IV. Silv. 4. 56. 'At tu si longi spatium dabit Atropos ævi.' Sed Florus fortassis putavit homines quoque recte *breves* posse dici, quemadmodum poëtæ 'flores breves' dicunt. 'Breve lilium' Horat. I. C. 36. 16. et, 'Nimium brevis flores rosæ' II. C. 3. 13.

Massiliæ quippe Lucius morbo] Vetera excusa, *Massiniæ:* nec aliter optimæ schedæ; alter Pal. *Maxime;* corruptissime: sequitur post paullo *in Syria Gaius*, scriptis omnibus libris consentientibus. Vell. aliique multi, in Lycia obiisse volunt, Limyris urbe. Vell. lib. II. 'In urbe Lyciæ, Limyra nominant, morbo obiit.' Perperam putat Vir summus, Limyra Stephano esse Lamyra. Lamyra et Limyra duæ sunt urbes Lyciæ diversæ: utramque Stephanus recenset. Λίμυρα, inquit, πόλις Λυκίας ἀπὸ Λιμύρου ποταμοῦ. *Salm.*

In Syria] Clare et distincte Velleius, II, 102, 5. in Lycia obiisse Caium vult, urbe quoque expressa ['In urbe Lyciæ, Limyram nominant, morbo obiit:'] et 'Limyrum' quidem fluvium, 'Limyram' urbem, in Lycia Ptolemæus collocat: quæ in Stephano *Lamyra* scripta. In ead. cum Vell. sententia Suetonius [Aug. 65, 3.] 'Caium, et Lucium, in duodeviginti mensium spatio amisit ambos; Caio in Lycia, Lucio Massiliæ defunctis.' Etiam Joh. Zonaras, qui a Dione, ut solet (nam ipse Dio hac parte mutilus) hausit: 'Ipse Caius

in Lyciam oneraria nave provectus est, ubi et obiit.' Hoc isti censent, probi, fidi, et talium curiosi scriptores. Tamen ecce qui dissentiunt (miramur, in fato illustris juvenis), et in Syria obiisse volunt. Grande autem, ne nescias, inter Lyciam et Syriam intervallum, et Pamphylia ac Cilicia totæ interjectæ. Seneca pater, qui ipse illius ævi: 'Cum, mortuo in Syria C. Cæsare, codicillo questus esset Augustus.' Florus pariter: 'Massiliæ Lucius morbo solvitur: in Syria [ita omnes scripti libri] Caius ex vulnere.' Etiam Festus Rufus: 'Caius vulneratus, reversus in Syriam obiit.' Quid dicemus? inclinabam ad priores: sed revocat Bellonii, Viri fidi et industrii, ut mihi videtur, observatio: qui narrat lib. 2. 'Urbem Hamam esse, Arabibus Hamzam, Latinis olim Emesam vel Emissam, juxta quam sepulcrum sit διστεγον, in modum quadrangulæ Pyramidis fastigiatum, valido cæmento extructum: in quo C. Cæsaris epitaphium Græcis characteribus inscriptum legatur.' Si ita est (et utinam expressisset ipsum scriptum!) quis ambiget, quin ad hunc C. Cæsarem pertinuerit? atque ita firma probaque sit altera sententia: quia Emesa illa citra controversiam Syriæ in Phœnice urbs est. Hæc Lipsius ad Vell. 2, 102, 5. Lectio porro ista *Syria* tam in Pall. o. quam Vineti Mss. et e. v. reperitur. Ceterum 'pædagogum ministrosque Caii, per occasionem valetudinis mortisque ejus, superbe avareque in provincia grassatos' esse discimus ex Suet. Aug. cap. LXVII. *Freinsh.* *In Syria* habent etiam alii o. s. Et sic edidit Gruterus e Pall. quum ante vulgo ederetur *Lycia;* quod videtur esse ab interpolatoribus, qui Florum cum Vell. et aliis in concordiam redigere voluerunt. Nulla est ratio, cur non credendum sit Velleio, testi oculato, et aliis, qui post eum idem prodiderunt. Senecam et Florum nihil moror, nec dubito quin erraverint, si scripserunt in *Syria*. Vid. Noris. Cenot. Pisan. Dissert. II. c. 18. Et eo inclinat, quod ad Senecam attinet, Lips. ad Tac. I. A. 3. Nam ibi in Floro lectionem, quæ tum vulgata erat, sequitur. Nec debuisse eum ab illa sententia revocari a Bellonio II. Obs. 97. recte ostendit Voss. ad Vell. l. d.

§. 43 *Armenios, &c.*] Supr. 3, 5, 27. Victor, in Cæsaribus, cap. ult. 'Constantius genti Sarmatarum, magno decore, considens apud eos regem dedit; quod Cn. Pompeium in Tigrane restituisse [lege instituissè] vixque paucos majorum fecisse, comperimus.' *Freinsh.*

In hoc unum servilutis genus Pompeius adsueverat] *Genus* ignorat Ryck. *Græv.* In Ryck. est *servitutis C H Pompeius.* *Genus* corruptum fuerat in *Gneus*, ut in Voss. 1. et 2. pro quo liber ille fere ubique habet *CH.* Fran. quoque *servitutis G. Pompeius*, et vitiosius idem *victoria de Tigrane.* *Adsuescere* pro, adsuefacere, dici dudum docuit Priscian. Lib. VIII. e Lucan. v. 776. 'Adde, quod adsuescis fatis.' Sic 'consuesco,' 'desuesco,' 'insuesco.' Vid. Sanct. Min. III. 2. et Non. in *Desuevi.*

Non incruento, nec inulto tamen certamine] Scribend. censuit Lipsius *nec multo tamen certamine.* Græv. Sic Ryck. et Voss. 1. 2. et ita laudat Noris. l. d.

§. 44 *Domnes*] Hic et 'Dones' et 'Donnes' alibi appellatur; ap. Paterc. 2, 102, 2. 'Adduus:' ap. Zonaram 'Addon.' *Vinet.* Vid. Noris. ibid. *Donnes* Voss. 1. quemadmodum etiam Salm. in libro suo scripserat.

Artaxatis] Ita hic antiqui codices: alii, *Ariaratis, Artaxates, Arsaces:* *Artaxata* tamen *hæc*, neutrum nomen et plurale, oppidum Armeniæ, quod supr. 3, 5, 27. caput ejus gentis dictum est, τὰ Ἀρτάγειρα, id est, *Artagera*, ap. Zonaram et Vell. esse vi-

dentur. *Vinet.* *Artagera*, non *Artaxatis*, debuisse scribere Florum ostendunt Voss. ad Vell. II. 102. et Noris. ibid. ap. quem et alia vid. huc pertinentia.

Intentum libello] Sic Vitalianum, præfectum prætorio Maximini, quidam 'porrectis epistolis, contemplantem signa diligentius, prolatis pugionibus confodiunt:' ap. Herodian. 7, 14. Sic Parmenio interficitur, ap. Curt. 7, 2. Domitianus, ap. Suet. in Vita, cap. 17. Cassius Longinus, ap. Hirt. de B. Alex. cap. LI. *Freinsh.*

Stricto ferro cruentat] Mira conspiratio Codd. veterum, qui scriptum omnes habent *stricto sarre creatus*, aut *stricto serre.* 'Sarris' vel 'serris' fuerit fortasse gladii genus, de quo tamen nobis non constat: si *stricta serra* legerimus, erunt meræ nugæ: alter Pal. *stricto indete creatus:* probamus autem *cruentat vulnere in tempus.* Salm. *Stricto ferro cruentat vulnere in timpore*] Ita reposui ex æquo et bono. Vineti Mss. *strictus serre creatus ex vulnere in tempore*, ex quo ipse fecit *strictus, sed recreatus ex vulnere in tempus:* vet. ed. *stricto sarre cruentus ex vulnere in timpore.* Quod hic publicavi, debetur fere ed. Stadianæ, nisi quod illa *in tempus:* nam Camers, *stricto ferro cruentus ex vulnere in tempus.* Pal. 2. ac 3. consentiunt in *stricto inde recreatus ex vulnere in tempore:* at enim 1. *strictos arrecreatus ex vulnere in tempus;* emendatumque ead. manu *strictus ac recreatus.* Grut. *Strictus ac recreatus ex vulnere in tempus*] Ita vetus ed. mea, quemadmodum et in Naz. correctum esse Gruterus testatur: nisi potius legend. sit, *at recreatus*, quod ad Vineti sententiam accederet. *Freinsh.* *Strictus ac recreatus ex vulnere in tempus*] Monstrum lectionis præfert Naz. *stricto farre creatus*, aut *stricto serre.* Nec recedunt longe codd. alii, qui omnes *stricto* aut *strictos.* Hæc cum expendisset N. Heinsius, sic huic l. medicinam faciendam esse censet: *stricto Cæsar recreatur e vulnere in tempus.* Istius emendationis has subjecit rationes Vir ernditiss. *In tempus* pro, ad tempus, ut solet Florus. Sic lib. I. cap. 6. 'Quasi in tempus,' ut e codicum vestigiis Salmasius: alibi 'In Cæsarem' pro, ad Cæsarem. *Stricto vulnere*, ut ap. Liv. XXII, 51. 'Assurgentes quidam ex strage, quos stricta matutino frigore excitaverant vulnera.' Eleganter etiam *recreari e vulnere* dictum. Idem Liv. XXIX. 18. 'Recreatus deinde legatus ex vulneribus tribunos militum in vincula conjectos trucidando occidit.' Val. M. IX. 11. 'Quem postquam ex vulnere recreatum conspexit, accusare ad populum instituit.' *Græv.* In Plaut. primum invenio *stricto ferro cruentat vulnere in tempus:* quod deinde Gruterus sequutus est, hoc excepto, quod *tempus* mutavit in *timpore*, ex v. e. in qua ita legitur. In scriptura, quam e Regg. et plerisque vett. edd. post Freinsh. et Græv. retinui, *strictus* non potest aliud esse quam, vulneratus: quemadmodum etiam Freinsh. exponit in Ind. Quamquam alioqui 'stringere' est, leviter vulnerare; vid. Virg. IX. Æn. 577. et X. 478. Hoc vulnus autem nequaquam leve fuit, ut e quo non multo post obierit Cæsar. Sed hoc melius ferri potest, quam quod in ea omnia abrupta sunt, sine nexu et consequutione orationis. Eod. incommodo laborat conjectura Heinsii, atque insuper non satis apertum est, quid in ea sit *strictum vulnus.* Nam quod Livius dicit 'Vulnera stricta matutino frigore,' pro, adstricta, id non video, quomodo ad h. l. exponendum adhiberi possit, in quo nulla mentio frigoris est. Quibus otium est diligentius considerandi varietatem scripturæ veteris, forsitan ex ea remedium aliquod sanando vulneri, quod huic l. inflictum est, invenient. Ego interim sentio cum

Perizonio, qui post alia atque alia margini adlita, tandem scripserat, se propter constructionem præferre *stricto ferro cruentat vulnere in tempore.* 'Tempus' pro parte capitis singulari numero dici contra Charisium ostendit Muret. ad Catull. C. LXII. et adnotatum est in Thes. Fabri. Sed quod ibi additur veteres etiam scripsisse *timpora*, non alia auctoritate quam v. e. Flori, quæ Grutero pro oraculo fuit, niti scio. [Duk. *in tempus*, nos vero in VV. LL. *in timpore*, Ms. Ber. legere diximus.]

§. 45 *Superstiti etiam non Cæsari*] Lego *superstiti etiamnum Cæsari satisfecit*, hoc est, adhuc superstiti. *Salm.* Ita Naz. Flor. et Magl. Sequutus sum Freinsh. et Græv. e Naz. etsi frequentius 'etiam nunc' et 'etiam tum' dici invenio. In Plauti Menæch. III. 1. 15. omnes Edd. quas vidi, habent *etiamnum*. In Varr. I. de R. R. 37. Liv. XXV. 38. Cic. X. Fam. 10. et VIII. ad Att. in Epist. Pompeii variat scriptura. Cortius ad Sall. Cat. II. et Jug. XXXI. videtur velle semper scribendum esse *et jam nunc*. Non intelligo rationem: atque etiam minus, cur Marcilius ad Suet. Vespas. V. *etiamnum* hic pro, plane, poni dicat. Vinetus hic ita adnotat: 'Illud *etiamnon*, quod fuit in antiquis exemplaribus, id magistri nostri *etiamnum* dicere præcipiebant.' 'Satisfecit' est, pœnas dedit. Martial. XII. 14. 'Sæpe satisfecit prædæ venator, et acri Decidit excussus, nec rediturus equo.' Ita Ryckius. Add. Freinsh. Ind.

§. 46 *Hispania*] Gesta ab Augusto in Hispania scribit Livius, lib. 135. Justin. 44, 5. Suet. in Vita, capp. 20, et 21. Eutrop. 7, 2. Oros. 6, 20. Lege Horat. C. [3, 14.] 4, 5, 14, et 15. *Camers.* *Pacata fere o. H.*] Ita Flor. Berol. Duisb. et v. e. e qua id recepit Grut. et post eum Freinsh. et Græv. Ryckius putabat Florum 'Oceanum citeriorem' dicere ab ipsa Hispania, quam in citeriorem et ulteriorem dividebat Iberus. Sed Astures longius ultra Iberum siti sunt, quam ut dici possint Oceano, quem ab Hispania citeriore citeriorem dictum existimat, adlui. Perizonius scripserat 'Oceanum citeriorem' a Floro dici respectu Hispaniæ citerioris, propiorem Romanis, quam Oceanum ap. Lusitaniam, i. e. Occidentalem. Ita totum illum Oceanum, quem Cantabricum vocant, usque ad promuntorium Artabrum, Florus 'citeriorem' adpellaverit. Anna hic scribit 'Oceanum citeriorem' esse Gallicum, sed qui et 'interior' dici posset. Hoc quid sit, non capio.

Duæ validissimæ gentes] De his late Plin. 3, 3. et Strabo lib. 3. *Camers.*

§. 47 *Et pejor*] Sic ed. mea vetus: quemadmodum olim conjeceram, vid. quæ dicta sunt supr. 4, 5, 2. *Freinsh.* *Prior* v. e. *pejor* aliæ post illam, usque ad Camertem, qui revocavit *prior*. E scriptis solus Berol. habet *pejor*, quod ex vett. edd. revocarunt Freinsh. et Græv. 'Altum animum' Freinsh. in Ind. magnum et vastum exponit. Potest etiam esse elatus, superbus. Et ita videbatur Perizonio, qui adscripserat locum Flori I. 26. 8.

Curgonios, et Aurigonas] Nullum dubium est, quin sit *Autrigonas* legend. Pro *Curgonios*, vett. libri, *Curinogos;* puto levi trajectione eos esse qui Ptolemæo *Murbogi*, Μούρβογοι. Κουργόνιον, urbs in illo tractu ap. Ptolemæum, a quo *Curgonii* dici possent: sed contra nititur librorum auctoritas, qui, ut diximus, *Curinogos*, non *Curgonios*, habent. *Salm.* *Curgonios et Aurigonas*] Sic diserte Pal. 2. at enim 1. *Curmogos et Aurigonas:* 3. *Curinogos, &c.* non video cur scripturæ primæ debeat moveri controversia. *Grut.* *Gurgonios*, *G* pro *C*, habent antiqui libri et Orosius. *Aurigonas* puto esse 'Autrigonas' Plinio et Ptolemæo, a recto Αὐτρίγων. *Vinet.* Salm. e Naz. scripserat *Curmogos*. Et

sic Berol. Duisb. et v. e. pro quo utrum sit legend. *Carinoges*, ut in altero Pal. et Ryck. an pro hoc *Curmoges*, non facile dictu est, quum neque hos neque illos memorent veteres. In Oros. VI. 21. Fabricius edidit *Turmodigos*, quos ibi *Gurgonios* esse scribit Vinetus. *Turmodigos* etiam in Plin. III. H. N. 3. legi, et esse, qui hos a Floro *Gurgonios* vocari putent, tradit in Thes. Geograph. Ortelius. Et ita scribitur in Adversariis Luitprandi n. 280. Perizonius suspicabatur delendam esse hanc vocem, tamquam variam lect. sequentis. *Autrigonas* legend. esse etiam Cellarius ostendit.

§. 48 *Non mandata, sed sumta*] Exponit Freinsh. in Ind. v. *Sumere*. Suet. Aug. XXI. 'Domuit partim ductu, partim auspiciis suis Cantabriam, Aquitaniam.' Vid. Gron. ad Stat. Diatr. c. XXXI. et ad Sen. Herc. F. 77.

Ipse venit Sagesamam: castra posuit] Duo Pall. ita scribunt, et distinguunt: *Ipse venit: secus aniam castra ponunt:* vel *secus anam*. 'Ana' fluvius in illis regionibus; sed nihil ad h. l. *Segisama* reponendum est. Ptolemæo Σεγίσαμα 'Ιουλία. Multæ aliæ urbes, in illis locis, a duabus syllabis *Segi* incipiunt: *Segida*, *Segisamunculum*, *Segisama*, &c. In veteri Inscriptione *Secisama* dicitur; *c* pro *g*: CAJO JULIO REBURRINO MIL. LEG. VII. G. F. D. SECISAMA BRASACA. *Salm.* Est hic fortasse legend. *Ipse venit: apud Sagesamam castra posuit:* sicut ap. Orosium scribitur, qui multa ejusmodi ex hoc Auctore sumpsisse videtur. *Vinet.* *Segisamam*] Sic emendavit recte Salm. Ryck. *secus Samam*. Mallet autem Lipsius *Ipse venit, apud Segisamam castra posuit*. Sed liberalitatem hanc refutant libri. N. Heins. e contrario rectius habiturum hunc l. putat, si sublato τῷ *venit* scribamus: *Ipse ad Segisamam castra posuit.* Græv. Duisb. Regg. Voss. 2. et v. e. recte *Segisamam*: et Fran. proxime ad veritatem *Segisamiam*. Vid. Cellar. Perizonius legit *Ipse venit ad Segisamam: castra p.*

In diem] Hoc quid sit nisi docear, malim legere *indidem*, h. e. ex eo l. ubi castra posuerat. Livius, 39, 8, 7. 'Venena indidem, intestinæque cædes.' Apuleius, Met. lib. 2. prin. 'Lapides de homine duratos, et aves indidem plumatas:' nec obstat quod modo vox 'inde' præcesserit; ea enim ad tempus est referenda. *Fr.* Hoc *indiem* quid sibi velit nemo exputabit. Jam olim Freinshemio merito suspectum est. Lips. et Gron. conjecerunt *totam amplexus Cantabriam*. N. Heins. *unde partito exercitu totam indidem amplexus Cantabriam;* 'indidem' inquit notum Ciceroni vocabulum. Sic et Freinsh. legend. esse dudum censuit. *Græv.* Perizonio placebat *indidem*. Sed si ita legas, et *inde* et *unde* supervacua erunt. Nam vix credo hæc ab aliis conjungi cum *indidem*. In Reg. Q non erant verba *in diem*, cui si et alii libri adstipularentur, ea sine detrimento sententiæ omitti possent. Idem, Fran. Voss. 1. 2. et vet. lib. Is. Vossii *perdito exercitu*. Unde ille conjecerat *tripertito:* idque confirmarat ex Oros. l. d. 'Tribus agminibus totam pene amplexus Cantabriam.' Idem fratri ejus Gerardo et Tollio in mentem venerat.

§. 49 *Sub mœnibus Belgicæ*] Ita et Mss. Pall. et Vineti: nostra ed. illa vetus, *sub hostibus mœnibus Belgicæ*. Stadius, *sub mœnibus Vellicæ*. Grut. *Belgica* nulla est in Hispania. Non male Stadii editio: *sub mœnibus Vellicæ*. Nimirum pro *Vellica* scripserunt librarii *Bellica;* infinitis in locis pro V veteres libri et inscriptiones habent B: hinc scioli *Belgicam* finxerunt. *Vellica* vero fuit Cantabriæ civitas, quod docti non ignorant, a qua videtur etiam dictus 'Deus Endovellicus' in antiquis inscriptionibus notus, de quo extat erudita

Diatribe Thomæ Reinesii. *Græv.* *Vellicam*, quæ Ptolemæo est urbs Cantabrorum, hic designari putant Vinet. et Ortel. Et sic Reines. Cellarius, et Perizon. h. l. legunt. Luitprandus l. d. 'Ad Belgidam, vel Velliam, vel Velgidam, vel Vellicam in Cantabris, ut refert L. Florus.' Pro *prœliatus* Ryck. *pugnatum*, et pro *Vinnium*, *Junium*, solenni errore scribarum. Voss. 3. *pugnatum ĩ hinc*: i. e. pugnatum est. 'Vinnium' etiam Orosius vocat, sed ap. Ptolem. esse 'Vindium' adnotant Vinet. et Ortel. Et sic Plant.

Quem maria prius Oceani] *Qua maria prius Oceani* in Naz. Lego: *quo maria prius Oceani, quam arma Romana ascensura esse crediderant*: sic supr. 'In nives quo bellum non posset ascendere.' *Salm.* Pal. 1. *qua maria*: item *crediderat*: stant tamen a vulgatis Pall. duo reliqui. *Grut.* In Ald. est *quo*, quod etiam malebat Perizonius.

Maria Oceani] Terent. Ad. v. 3. 4. 'O maria Neptuni.' Catull. LXV. 30. 'Oceanusque mari totum qui amplectitur orbem.' Etiam 'mare Oceanum' dicunt Cæs. III. B. G. 7. Mela II. 6. Tac. I. A. 9. et alii: vid. Gron. ad Sen. III. Q. N. 22. et Muncker. ad Hygin. Fab. III. Alio sensu ap. poëtas dicuntur 'æquora ponti,' quod exponit Serv. ad Virg. I. G. 469. Pro *Arracillum*, quod antea vulgo legebatur, Grævius edidit *Aracillum*. Ita libri Vineti, Pal. 1. Regg. Toll. Duisb. Fran. et v. e.

§. 50 *Medulli montis obsidio*] Videtur scribend. *Inde Edulii montis obsidio*. Mox pro *quæ videbatur* legend. *qua videbatur*; hoc est, qua via seu ratione cuilibet videbatur: et non longe post *per id tempus* præstat scribi pro *per idem tempus*. Græv. Hæc in vett. et multis recentioribus Edd. perperam distinguebantur, vel nulla vel minima distinctione ante *Medulli*, ac deinde maxima ante *postquam* posita. Camers recte distinxerat, quem merito secuti sunt Freinsh. Græv. aliique. Sed ab his rursus sibi discedendum putarunt Amstelodamenses. Tamen Freinsh. quod hic monuerat Perizonius, non recte verba 'undique simul adeunte Romano' notis parentheseos incluserat. In Junt. singularis est lectio *captum tamen*. *Postrema fuit Medulli montis obsidio*. Eam amplecterer, si in aliquo libro post 'cinxit' esset *hic*, *ibi*, vel alia particula orationi connectendæ apta: tametsi Orosius quoque legit *postremo*, et eam vocem ad 'Aracillum' retulit. Pro *Medulli* Ryck. habebat *Meduli*. Oros. VI. 21. 'Medullium' vocat, et Minio flumini imminere dicit. Eum Ortelius a Ptolem. Ἐδούλιον adpellari, sed male in alium locum transponi, et in Oros. Ms. *Idilium* fuisse scribit. Plantin. e Ptolem. hic edidit *Edulii*. *Inde quoque*, pro quo Voss. ad Vell. II. 6. hic reponi jubet *undique*, in nullo scripto aut edito inveni.

Perpetua quindecim millium fossa] Opera militaria non imitanda nostris: quale fuit supr. 4, 2, 39. *Freinsh.*

Postquam extrema barbari vident] Exempla propemodum infinita reperias eorum, qui libertatem vita redemerunt: ut merito pudeat eos, qui honestis et facilibus remediis eam repetere non sustinent. De Cantabris autem his vid. Strab. lib. 3. p. 113. *Idem.*

Inter epulas] Supr. 2, 18, 12. *Idem.*

Ex arboribus taxeis] Ita Mss. Vineti, nec non Pall. et v. e. aliæ tamen *taxis*. Grut. Taxus autem arbor venenata. Vid. Aristot. περὶ Θαυμασ. Ἀκουσμάτων, cap. LXXIII. 'Letale quippe baccis, in Hispania præcipue, venenum inest. Vasa etiam viatoria [legerim *victoria*] ex ea vinis in Gallia facta, mortifera fuisse compertum est. Hanc Sestius smilacem a Græcis vocari dixit: et esse in Arcadia tam præsentis veneni, ut qui obdormiant sub ea, cibumve capiant, moriantur. Sunt qui et taxica hinc appellata

dicant venena, quæ nunc toxica dicimus.' Plin. 16, 10. Hoc veneni genere periit quoque Cativulcus Eburonum rex, ap. Cæs. B. G. 6, 31. *Fr.*

Pracepere mortem] *Præcipere mortem* Naz. sic sæpe loquitur Florus: supr. 'Omnia ad opprimendum juvenem moliri:' cap. IX. 'Igitur dominationem parare, nec tacite,' &c. et multis aliis locis. *Salm.* Ryck. et o. e. v. male *percepere mortem:* nec melius Reg. Q et Magl. *præripuere.* Vitiose quoque libri Vineti, Voss. 1. 2. et Fran. *præripere.* Scribæ sæpe perperam *percipere* et *præripere* posuerunt pro *præcipere.* Vid. supr. III. 9. 4. Et Drakenb. ad Sil. XV. 659. et XVI. 338.

Quæ videbatur] Non enim erat. Sic ap. Marcell. aliquis, 'Malis se quæ suspicabatur exemit:' sortem suam emendaturi erant Hispani, si voluissent sub Augusto vivere: sed hoc putabant esse servitutem; ut Cauchorum 'misera gens,' ut ap. Plinium describitur: lib. XVI. cap. 1. 'Et hæ gentes,' addit ille, 'si vincantur hodie a Pop. Rom. servire se dicunt. Ita est profecto, multis fortuna parcit in pœnam.' Ut contra in Rutilii Itin. 1, 64. 'Profuit injustis te dominante capi.' *Freinsh.* Hæc suspecta sunt N. Heinsio, qui malit *quæ prævidebatur:* paullo inferius rescribend. idem censet: *fuisset et utinam mutua clade certamen, cunctis tam fortibus.* Male vulgo: *tunc tam fortibus.* Græv. Regg. *quam videbatur.* Præfero eum Perizonio conjecturam Grævii, *qua videbatur.* Virg. I. Æn. 680. 'Qua facere id possis, nostram nunc accipe mentem.' Liv. XL. 4. 'Venenum diluit, ferrumque promit, et posito in conspectu poculo, strictisque gladiis: Mors, inquit, una vindicta est: viæ ad mortem hæ sunt: qua quemque animus fert, effugite superbiam regiam.' Id. XLII. 46. 'A Thebanorum injuriis, qua possent, ut se vindicarent.' Et XXXI. 18. 'Seque ipsi per omnes vias leti interficerent.' *Vindicaverunt* v. e. et plerique scripti: quidam *vindicarunt.*

§. 51 *Antistium*] Dio, lib. 53. p. 589. et Vell. 2, 90, 7. *Freinsh.*

Furnium] Dio, lib. 54. p. 599. *Freinsh.* Vid. Vinet.

Agrippam] M. Vipsanium, quem sibi propemodum æquaverat potestate Cæsar: hic igitur bellum contra rebelles Cantabros gessit. Vid. Dion. lib. 54. p. 604. *Freinsh.* In Reg. Q non erat *legatos.* Et varietas lectionis id nonnihil suspectum facit.

§. 52 *Præsens*] Sic Agathias, lib. 11. *Freinsh.*

Hos deduxit montibus] Vid. supr. 3, 5, 28. *Idem.*

§. 53 *Sed jam Cæsar*] Sic plane vet. ed. male vulgg. et Pall. *et jam Cæsar.* Grut. Id. vitium est in Ryck. Flor. Magl. Voss. 3. et Fran. Mox *per idem tempus* est in o. s. et e. Nec mutand. videtur.

§. 54 *Nec temere sumptus, ut barbaris, impetus*] Restituo antiquam scripturam, et, post longum tandem exilium, in suas sedes revoco: *nec temere sumptus, ut barbaris, impes:* quam multis modis discruciaverant imperiti scribæ. Naz. liber, et alter Pal. hac parte sinceri: in altero, *nec temere sumpta ut barbaris spes:* quæ lectio orta est ex illo *impes* depravato: ne putes antiquiorem vocem esse, quam ut a Floro usurpari debuerit, quem scimus hoc affectasse; quod nemo non potest scire, qui nostras notas legerit. *Salm.* *Impes* etiam Magl. Berol. Voss. 1. 2. Duisb. et v. e. *sumpta spes* unus Pal. et liber Lipsii II. Elect. 19. *sumptus spes* Flor. *impares* antiquissimus Vineti, Ryck. Voss. 3. uterque Reg. vel saltem alter, nam nota libri non erat adscripta, et edd. B. et A. *impare* Sab. et Parv. *inspexit* Fran. *impetus* Junt. Ablativus 'impete' non raro ap. Poëtas occurrit. Sed et genitivus 'impetis' est in Lucret. VI. 326. Vid.

Barth. ad Stat. VII. Th. 585. Hæc Priscian. VI. 702. recte deducit a nominativo 'impes,' quem etiam ex Onomast. Vet. observat Voss. I. de Analog. 47. sed exolevisse scribit II. de Anal. 18. Et recte: neque enim quisquam vel veterem vel recentiorem ullum scriptorem nominare potuit, qui eo usus fuerit. Itaque, etsi nunc sequutus sum libros scriptos et Grævium, tamen vix mihi possum persuadere Florum tam antiquarium fuisse, ut vocem dudum obsoletam in usum revocare voluerit, ac potius credo *impes* per errorem Librariorum scriptum esse pro *impetus:* quamquam etiam quidam festinantes consulto τὸ *impetus* in pauciores literas contrahere potuerunt. Sed hoc quidquid est, nequaquam adsentior Is. Vossio, etiam aliis locis Flori vulgatam, et omnium librorum consensu firmatam scripturam mutanti, et pro *impetus impes* substituenti. Vid. ad II. 4. 1. Lipsius putabat rectum esse *spes:* sed verba 'ut barbaris' non patiuntur ita legi. Nam Flori sententia est: Quum barbari omnia impetu faciant, hos consilio et ratione fuisse usos. Mox Naz. Pall. liber Lipsii, Voss. 2. 3. edd. S. J. et Plant. *sed positis,* ceteri a. et vett. edd. *et positis.* Videtur scriptum fuisse *set,* cujus primam literam quum absorpsisset ultima vocis præcedentis, factum fuit *et.*

Ut barbaris] Hoc est, ut solent barbari, qui, ut est supra, 3, 3, 5. 'impetum pro virtute habent.' Similis locutio ap. Liv. 27, 19, 10. 'Indibilis pro utroque locutus: haudquaquam, ut barbarus, stolide incauteque; sed potius cum verecunda gravitate.' *Freinsh.*

Asturam] Unde nomen populo. Isidorus, Etymol. 9, 2. *Idem.* *Asturam* Edd. Ald. Cam. Vin. Plant. ac deinde omnes: antiquiores, et scripti omnes, etiam Vineti, *Scuram, Scurram,* et *Scuriam.* Deinde pro *parant,* quod erat in Naz. et plerisque vetustis, Græviique et Amst. Edd. recepi *parabant,* cum oratione postulante, tum auctoribus ceteris scriptis, et v. e.

§. 55 *Fuisset et anceps, et cruentum, et utinam*] *Et* primo loco positum abest a Ryck. Regg. Flor. Magl. Duisb. Fran. Voss. Edd. V. B. et P. Non necessarium, et fortassis ex ultima syllaba vocis præcedentis ortum est. *Utinam* miror quomodo tam patienter ferre potuerint tot Editores Flori: quum nemo non videat in eo sententiam plane absurdam esse. Ryck. pro eo habet *ût,* in quo nihil ad emendationem auxilii est. Non dubito, quin verum sit *ultimum,* quod ex edit. Plant. etiam aliæ nonnullæ in contextum receperunt. Et hoc non sine ratione probabat Anna. Paullo post Naz. *tunc tamen fortibus.* Pal. 1. et Flor. *tunc cum tam fortibus.* Recentiores quædam edd. mutata distinctione *certamen tunc, tam f.* Satis adparet hic quoque aliquid corruptum esse. Gronovius ad Sen. Octav. 5. legit *tot tam fortibus.* Perizonius *cum tam fortibus,* quod est in Ald. Utrumque præfero conjecturæ Heinsii. *Trigæcini* in libris scriptis erant *Drigæcini, Drigecini, Drecini* et *Dridecini.* Hi nulli ab aliis memorantur in Hispania. 'Brigæcinos' Ptolemæi esse putat Vinetus.

§. 56 *Carisius*] De hoc vid. Dion. lib. 53. p. 514. et 54. p. 523. *Freinsh.*

Cum exercitu adveniens, oppressit consilia] Naz. membranæ, *cum exercitu advenit, oppressi sed consilia:* forte *cum exercitu advenit, oppressitque consilia.* Salm.

§. 57 *Ubi adeo certatum est*] Placet lectio veteris meæ: *ubi loci adeo c. e.* quam juvat Naz. nisi quod ille verbo locupletior: *ubi cum loci, &c.* Freinsh. Ita Naz. teste Grutero. Salmasius ex eo nihil ad edit. Gruteri, in qua est communis lectio, adnotaverat. Mox [Ante] Naz. Duisb. Voss. 3. et o. e. v. *validissimi.*

Ægre dux impetravit veniam] *Impe-*

traverat: scribend. *impetraverit: ut, quum in captam urbem faces poscerentur, ægre dux impetraverit veniam:* facile patet, ita legendum esse. *Salm.* *Impetravit*] Cum h. Flori l. cf. Foliet. Hist. Gen. p. 290. f. Pertinet huc Nasicæ sententia de Carthagine non delenda: *Οὐκ ἐκ τῆς ἄλλων ἀσθενείας δεῖν θεωρεῖσθαι τὴν τῆς Ῥώμης ἰσχὺν, ἀλλ' ἐκ τοῦ φαίνεσθαι τῶν μεγάλων μείζονα,* Diodor. in Excerpt. Vales. p. 382. Timoleon, ap. C. Nep. 'Eam præclaram victoriam ducebat, in qua plus esset clementiæ, quam crudelitatis.' Consultationem de Thebis delendis habes in Supplem. Curt. 1, 14, 4. de Capua, in Liv. 26, 16, 7. *Freinsh.* Omnino scribend. *ægre dux impetravit veniam,* ut recte vidit N. Heins. Si vulgatam retines, dicam tibi scribet Priscianus. *Græv.* Ad ea quæ Freinsh. scribit add. hic Rupert. et Liv. XXXVII. 6.

§. 59 *Certa mox fides*] Vell. 2, 90, 4. Hispanias 'tam diffusas, tam frequentes, tam feras, ad eam pacem abhinc annos ferme L. perduxit Cæsar Augustus: ut quæ maximis bellis nunquam vacaverant, eæ sub C. Antistio, ac deinde P. Silio legato, ceterisque postea, etiam latrociniis vacarent.' *Freinsh.* 'Certa fides' est, firma, perpetua. Acidal. ad Vell. II. 39. *Certus* est, non dubius, non ambiguus. Vell. II. 23. 'Adeo enim certa Atheniensium in Romanos fides fuit.' Ov. IV. F. 609. 'Certa fides facti.' Claud. B. Gild. 499. 'Certa fides cœli.' Vid. Gron. Diatr. Stat. XLVIJ. et in Omiss. Paullo ante Magl. pro *idem* habebat *id est,* et Fran. *i.* consueto in his errore librariorum, ut IV. 2. 15.

In pacis partes promtiore] Legit Lips. *in pacis partes proniore.* N. Heinsio magis placebat: *in pacis artes promtiore.* Græv. *Et cum consilio Cæs.* Ryck. Duisb. Voss. 2. 3. et o. e. v. *cum consilio* C. Fran. et Voss. 1.

§. 60 *Ingentis esse consilii illud observari capit*] H. l. non Florus, sed correctores loquuntur, qui statim, quæ non intelligunt, mutant: vetus lect. habet, *Ingentis esse consilium illud observari caput consilio:* quam diversa ab editis? præterea non *Ingentis,* sed *Bigentis,* scriptum in optimis Naz. membranis: quid voluerit Florus, video; verba ipsa Flori an exhibere possim, nescio: et videamus an ita debeat legi: *Certa mox fides, cum ipsorum ingenio in pacis partes promtiore, tum consilio Cæsaris, qui, fiduciam montium timens in quos se reciperent, castra sua, sed quæ in plano erant, habitare jussit, vim gentis esse consilium illud observari: caput consilio natura regionis circa et omnis aurifera, &c.* Cæsar hoc consilium excogitaverat, ut in plana deduceret monticolam illam gentem, et montium, in quos se recipiebant, fidentem præsidio: ut hoc persuaderet facilius, ipsius gentis bono et commodo hoc cedere consilium propter naturam regionis (quod consilio caput fuit) auriferam atque aliorum metallorum feracem: nescio an ipsissima verba Flori auctoris posuerim, scio, me sententiam recte concepisse, atque optimam adhibuisse distinctionem: qui meliorem et veriorem lectionem divinaverit, et magis ad mentem scriptoris facientem, is erit mihi magnus Apollo. *Salm.* Naz. *In gentis esse consilium illud observari caput consilio.* Quid ex his Salmasius conficiat in ejus notis potest legi. Sed hominibus eruditis non probavit hanc emendationem. Lipsius sic rescribi h. locum præcepit in acroaterio Lugdunensi: *Ingentis arbitratus esse consilii illud, obserari caput consilii:* hoc est, ut puto, celare rationem consilii. Sed nec hæc possunt placere, nimis ab h. l. aliena, ne dicam de illa locutione inusitata *obserare consilium.* N. Heinsius animum etiam appulit ad h. l. sanandum, qui, vetustissimi libri ductum secutus, existimat Flori hanc esse manum: *Ibi ingentis unus esse con-*

silium illud observari. Caput consilio natura regionis circa omnis aurifera. *Ingentis usus* est ingentis utilitatis. *Ingens consilium* sibi haud lectum ait in Latinis scriptoribus, quod sciat. Sed vulgatam non rejicio lect. quam alii codd. asserunt. Ap. Cic. est *magnum consilium.* In Ep. ad Att. VI. 'Quid ætati sit credendum, magni consilii est.' Id. in iisd. Ep. 'Nihil mihi adhuc accidit, quod majoris consilii sit.' Alibi sic etiam loquitur. Cur repudiem *ingentis consilii?* Florus scripsit, ut est acuminum affectator, *Ingentis esse consilii consilium illud observari cæpit.* Istud consilium Augusti, quod verbis præcedd. exposuit, cum ex montanis terris jussit Astures in planos campos migrare, ne fiducia montium rebellarent, observabatur esse prudentissimum. Hoc consilio enim in officio et obsequio retentus est contumax populus. Lusit Florus in voce 'consilium,' quod modo accepit pro ratione agendi, quam excogitarat Augustus, ut in fide manerent subacti, modo pro prudentia; ita ut *consilium magni* seu *ingentis consilii* ei sit consilium plenum prudentiæ, consilium sapientissimum. *Observari cæpit* est, observatum tum est. Sed nihil hic novi consilii, quod ante ignorarit respublica. Idem consilium secutus erat ante Pompeius in piratis coërcendis et perdomandis, quod ipse Florus prædicavit III, 6. 'Nec fidelior in posterum reperta gens ulla est. Idque prospectum singulari consilio ducis, qui maritimum genus a conspectu longe removit maris, et mediterraneis agris quasi obligavit.' *Græv.* Cum Naz. et Pall. etiam alii scripti et v. e. paucis exceptis, quæ aliter scribuntur, consentiunt. Nam in Ryck. Reg. Q, et Flor. priore l. est *consilii,* et in utroque Reg. *cæpit,* [&c.] Vulgatam lect. primum in Basil. Camertis invenio, eamque deinde Vinetus, Gruterus, et alii omnes sequuti sunt. Is. Vossius hic scripserat locum recte legi in libris vett. et *ingentis esse* exposuerat, ingentis momenti, magni esse. Sed non credo ostendi posse scriptores Latinos sic dixisse 'ingentis est,' ut 'magni,' 'pluris,' 'maximi est.' Toll. in exemplari suo conjecerat: *In rem gentis esse consilium illud observari cæpit.* Sed Fort. XXXIX. legit: *Ingentis et illud consilii. Natura*...reliqua ab Interpp. esse putat. Hæc est expedita quidem, sed simul satis audax ratio emendandi, quam non facile quemquam alium probaturum arbitror. Grævii sententia, etiam Perizonio placuisse videbatur, qui in ora libri sui scripserat *consilii consilium illud:* cui et ego interim, dum alii meliora invenient, adquiesco.

Natura regionis circa se omnis aurifera] *Se* intrusum esse a barbaris ante multos annos vidi et docui. Latini enim dicunt *regio circa omnis aurifera.* Liv. I, 4. 'Lupam sitientem ex montibus, qui circa sunt, ad puerilem vagitum cursum flexisse.' Hoc Heins. etiam vidit, et supr. de hac locutione non nihil notavi. *Græv.* Etiam Ryck. Perizon. et Toll. ejiciebant *se;* nec sine ratione. Vid. quæ scripsit Grævius supr. III. 19. 12. Heinsius hic adnotaverat etiam ap. Liv. IX. 2. et XXVII. 15. in eod. genere loquendi intrusum esse *se;* atque insuper alium locum Livii XXXVII. 25. adscripserat, quem, ut opinor, eodem vitio laborare existimabat. Add. Gron. ad Liv. XXXVI. 14. *Se* hic nulla ratione retineri potest. Si tamen quis putabit non temere esse, quod id in omnibus libris legitur, nihil ex eo, quod huic loco conveniat, fieri potest, quam *sc.* id est, *scilicet.*

Aurifera] Vid. Non. in Hispan. cap. 43. de minio Plin. 33, 7. de chrysocolla Plin. 35, 6, 30. *Freinsh.* *Exerceri solum* Ryckius bene interpretabatur, effodi ad colligenda metalla, addito loco Livii XLV. 29.

Placere 'metalla auri atque argenti non exerceri: ferri et æris permitti.' Nam *exerceri* dicuntur ea, quæ otiosa, atque inde sterilia, ac sine fructu esse non patimur. Virg. I. G. 99. 'Exercetque frequens tellurem.' Et XI. Æn. 318. 'Et vomere duros Exercent colles.' Justin. II. 2. 'Neque enim agrum exercent' Scythæ. Et XLIII. 3. 'Phocæenses studiosius mare, quam terras exercuere; piscando, mercando, plerumque etiam latrocinio maris vitam tolerantes.' Catull. C. LXII. in fin. 'Boni Conjuges bene vivite, et Munere adsiduo valentem Exercete juventam.' Vid. ibi Statium. Gron. cap. 1. Observat. in Script. Eccles. et Virum celeberr. Ger. Noodt. I. Obs. 10. et I. de Usufr. 7.

Astures et latentes] Hinc Poëtæ deinde Astures sæpe 'auri fossores' et 'scrutatores' vocant. Vid. Heins. ad Claud. Cons. Prob. et Olybr. v. 49. Vetus liber Is. Vossii *ut lactantes:* unde ille faciebat *latitantes ut lactantes* est in Voss. 1. *elactantes* in Voss. 2. *Ut*, non *et*, etiam Ryck. Berol. Duisb. Voss. 3. et edd. vett. præter Ald. in qua est *Astures latentes.* Non male: nam non adparet, quæ sit vis aut elegantia particulæ *et*, h. l. positæ. Perizonius eam retraxerat ante 'Astures,' et legebat, *sic et Astures.* Non addiderat, quomodo hoc intelligi vellet; sed puto eum respexisse ad illa, quæ Florus supr. hoc cap. n. 12. de Dalmatis scribit. Fortassis *et* ab *es* in fine vocis præcedentis ortum, ac deinde in quibusd. Mss. in *ut* depravatum est.

§. 61 *Intra Taurum et Euphratem*] Eorund. correctorum hæc sunt χρηστήρια, sed quantum judico, plane ἄχρηστα. Vetus scriptura, *intra Etyrum et Ephratem:* legend. *inter* (vel *intra*) *Cyrum et Euphratem:* mos historicis, nobilissimis fluviis aut nobilissimis montibus definire provinciarum seu regionum terminos, non monte et fluvio, nisi ubi non est altera parte nobile aliquod flumen. 'Cyrus' orientis fluvius celebris: magna autem et lata illa regio quæ intra *Cyrum et Euphratem* jacet: Ἔθνος τοῖς Καῤῥηνοῖς παρακείμενον μέσον Εὐφράτου καὶ Κύρου ποταμοῦ. Sic supra dixit de iis quæ ad Septentrionem, 'intra Rhenum et Danubium.' Atque hæc hactenus, quæ in politissimum, elegantissimum, acutissimum hunc Scriptorem notanda habuimus: si non omnia, quæ aut mendosa aut obscura erant, sustulimus et exposuimus, non nihil certe præstitimus, nonnulla etiam alienæ ambitioni aut diligentiæ reliqua fecimus, et quis me reprehendat, quod sibi quædam, ex quibus ingenii aut diligentiæ laudem possit adipisci, reliquerim? Scio sane plures esse hoc ingratissimo et invidentissimo seculo, et bonis omnibus literis earumque cultoribus infensissimo, qui labores alienos carpere, quam qui suos in medium protrudere, in animum inducant: puerilia multa in his notis reperiri non negem, sed quibus ætas pene puerilis patrocinium facile parabit, aut veniam saltem ab æquitate et humanitate lectorum non minus facile impetrabit. Hæc te volebam, lector. Vale. *Salm.* V. e. *intra Tigrim.* Pal. 1. et 3. *intra Ecyrum*, 2. *intra Scirum.* Gruter. Ex vestigiis harum lectionum *Cyrum* legit, eamque lect. confirmat ad Solin. p. 621. A. 2. Salmasius. Ceterum h. ex l. intelligas verba Taciti, 1, 9, 5. ubi ab Augusto 'amnibus longinquis clausum imperium' legimus. *Freinsh.* Intra Taurum dudum ante Augustum omnia fuerunt pacata. Igitur Lips. conjiciebat *intra Euxinum et Euphratem*, sed verius Salm. *intra Cyrum et Euphratem.* Totidem litteris sic in Ryck. scriptum legitur. *Græv.* Regg. videntur habuisse *intra Taurum:* nam ita sine nota libri ad *Cyrum* in Ed. Grævii scriptum erat. *Intra Taurum* in editis nusquam inveni ante Edit. Basil.

Camertis, quam deinde sequutæ sunt omnes quas vidi, usque ad Grævium, qui primus edidit *intra Cyrum*. Sic quoque e libro vet. legebat Ger. Voss. idemque post Græv. in contextum receperunt Amstelodamenses.

Sentiebant tamen magnitudinem] Jam tum Cic. 'Nulla gens est, quæ non aut ita subacta sit, ut vix extet; aut ita domita, ut quiescat; aut ita pacata, ut victoria nostra imperioque lætetur.' *Freinsh.* Ryckius 'sentiebant' exposuerat, agnoscebant, intelligebant. Recte. Liv. XLIV. 44. 'Tunc demum recepto sospite filio victoriæ tantæ gaudium Consul sensit.' Phædr. II. Fab. Epilog. 'Et arte fictas animus sentit fabulas.' Sic Flor. I. 18. 28. elephantis tribuit 'sensum captivitatis.' Ubi vid. Freinsh. Add. Scheff. ad Phædr. Paullo post plerique scripti perperam *victoriam gentium Populi Romani*, e male intellectis notis *P. R.* vel *Po. Ro.* quæ hic sunt in quibusd. scriptis. Tollius delebat *Romanum*, tamquam e glossa. Sic Florus alibi, et quos in Ind. nominat Freinsh. Nec tamen inde confici potest adjectum *Romanum* hic necessario tollendum esse.

§. 62 *Nam et Scythæ, &c.*] Vid. Suet. Aug. cap. 21. Liv. lib. 139. Eutrop. et Oros. ubi supra. Hos legatos ap. Tarraconem citerioris Hispaniæ urbem Aug. Cæsarem invenisse scribit Orosius. Lege ipsum in fine sexti; quoniam hanc ceteris copiosius narrat historiam. *Camers.* Vid. finem libelli de progenie Augusti. Ad h. l. pertinet etiam quod Strabo, lib. 4. p. 138. recenset: 'Nostra ætate regulorum quidam Britannicorum, legationibus et officiis amicitiam Augusti Cæsaris consecuti, donaria in Capitolio dedicarunt; familiaremque Romanis totam pene insulam redegerunt.' Cf. cum h. l. Justin. 12, 13. de Alexandro. *Freinsh.*

Seres] Add. Marcellin. 22, 10. f. quo l. 'Serindos' putem esse Seres hos ipsos. De Indorum legatione scribit etiam Nicolaus Damasc. cujus fragmentum habes ap. Vales. p. 506. *Idem.* Add. Broekhus. ad Propert. III. 3. 5. et de duplici legatione Indorum ad Augustum Casaub. ad Suet. Aug. XXI. *Elephantos* Flor. Berol. Duisb. et Voss. 1. Stewechius ad Veget. III. de Re milit. 24. rejicit, quod ibi in quibusd. Mss. erat, *elephantes*, auctore Charisio, qui in Grammat. veter. Putschii p. 102. jubet dici 'elephantus.' Sed alii Grammatici nullum discrimen faciunt inter 'elephas' et 'elephantus.' Vid. Indic. Grammat. Putschii. Et 'elephas' est in Varr. VI. de L. L. p. 72. et Lucan. VI. 208. et IX. 732. 'elephantes' in Plin. VI. H. N. 19.

Longinquitatem viæ] Distantiam a Gaditano freto, quo legati ad Augustum venerunt, ad Orientem, Indos, Scythas, atque Seres, ponit Plinius, 6, 33. 'Ab ortu ad occasum, hoc est, ab ipsius Indiæ extremitate usque ad Herculis columnas, Gadibus sacratas, octuagies quinquies centena septuaginta octo millia sunt:' lege Martian. Capellam, 6, 5, 6, et 7. *Camers.* 'Nihil magis imputabant' est, ut hic Ryckius, nulla re magis dicebant se ostendere posse venerationem suam erga Augustum, quam quod tantum iter ipsius causa suscepissent. Nam 'imputare' Scriptoribus recentioribus est, velle aliquid pro beneficio haberi, et postulare sibi eo nomine gratiam deberi. Vid. Ind. Casaub. ad Suet. Tib. LIII. et Scheff. ad Phædr. I. 22.

Impleverant] Vid. Ind. et quæ supr. ad II. 12. 12. adnotata sunt. Sed vix credibile est totum quadriennium impensum fuisse huic viæ: aut certe legati iter fecerint non celeri pede, quod de aliis dicit Phædr. IV. F. 17. In his quæ sequuntur, *et tamen ipse hominum color*, Anna, scribit vocem *tamen* ridiculum sensum efficere, ac

delendam esse. Paruit ei Grævius; sed magis, ut puto, adductus auctoritate cod. Ryck. a quo abest *tamen*, quod etiam Amstelodamenses excluserunt. Sed est illud in omnibus aliis tam scriptis, quam editis. Nec video in eo ridiculum illum sensum quem Anna. Nam Florus hoc vult: Etsi longitudinem viæ Romanis imputabant, eaque se jactabant, et fortassis etiam nonnihil eam exaggerabant, tamen vel ipse color hominum ostendebat, eos ab alio cœlo venire, et jactationem illam non totam ex vano esse.

Venire cœlo] Ita v. e. aliæ, *sole*: Pal. 3. *ab illo venire cœlo* [possit fieri *ab ipso*]: faciunt tamen duo reliqui pro scriptura primo posita loco. *Grut.* Ryck. et Fran. *ab illo v. c.* Facile tolerari posset *sole*, quod aliæ edd. vett. exhibent, si niteretur auctoritate Mss. Lat. Pacat. Paneg. Theodos. XXXIX. 'Ab ultimo Orientis sinu raptus exercitus, in alio orbe, et, sub alio pæne dixerim sole positus.' *Fateri* est, declarare, significare, ut supr. II. 6. 39. Sen. Herc. F. 477. 'Teuthrantis hoc fatetur eversi domus.' Juv. X. 172. 'Mors sola fatetur Quantula sint hominum corpuscula.' Vid. Salm. ad Capitol. Pertin. I. et Schult. ad Sen. Controv. XI.

§. 63 *Parthi*] Tac. 2, 1, 4. 'Phrahates, quanquam depulisset exercitus ducesque Romanos, cuncta venerantium officia ad Augustum verterat:' intelligit, inter alia, quoque remissa signa: de quibus Justinus, 42, 5, 11. Strabo eorum temporum æqualis, lib. 16. p. 515. 'Phraates tantum Cæsaris Augusti amicitiæ studuit, ut etiam illi trophæa remitteret, quæ Parthi de Romanis erexerant.' Ne quis autem aliud loqui Strabonem existimet, trophæa capiat Romanorum spoliis, ipsis etiam aquilis, exornata: facit huc supr. 2, 17, 16. Viriatus 'insignia trabeis et fascibus nostris, quæ ceperat, in montibus suis trophæa fixit.' Quo enim majoris dignationis spolia trophæis adduntur, eo quoque ipsa ornatiora sunt et magnificentiora. Phrahatem autem hoc non Augusti reverentia, ut Noster aliique volunt; sed ut filium reciperet, ex pacto fecisse indicat Dio, fine lib. 53. Tacitus, ubi supra, non metu Romanorum, sed suis diffisum, omnia Augusto officia exhibuisse. Ceterum ista signa Crassiana repetere sua expeditione studuerat Antonius, sed infelici conatu. Vid. Appian. in Parthicis. *Freinsh.* Add. Interpp. Virg. in VII. Æn. 606. Verba, 'quasi victoriæ pœniteret,' declamatoriam προσθήκην esse recte judicat Boeclerus ad Vell. II. 91.

Rapta] N. Heins. legit *capta*. Græv.

§. 64 *Cuncta*] F. *certa*: ut supr. 59. sic Vell. 2, 38, 4. 'Sardinia certum recepit imperii jugum.' *Freinsh.* *Cuncta pax* quid sibi velit nec ego scio, nec alius quisquam Latine doctus intellexerit. Non id fugit aciem ingenii magni Lipsii, qui rescribi volebat: *juncta atque continua pax.* Non nego 'junctos ac continuos agros' legi in veterum scriptis: sed quid sit *juncta pax*, æque intelligo, ac quid sit *cuncta pax*. Florus videtur usus esse recondito vocabulo quod correctores interpolarunt, ut fit. Puto autem eum scripsisse, quod et Gronovium doctorem nostrum audio observasse, *una atque continua pax*. *Una pax* est, quæ per omnes gentes et terras eodem tempore est diffusa; ut e contrario superius lib. II. 17. *unum bellum*: 'Post illa duo clarissima urbium incendia late atque passim, neque per vices, sed simul pariter et quasi unum undique bellum fuit.' Statio *una mors* de pestilentia: 'Populis mors una venit,' quæ multos eod. tempore tollit e medio. Hæc exquisitior hujus vocis notio, magistris ignota et descriptoribus caussa fuit vitii, quo hic locus contaminabatur. *Græv.* Gronovius

ad Plaut. Mostel. v. 2. 46. scribit, se, si quid mutand. esset, malle *una*. Sed vulgatum defendi verbis Plauti l. d. 'Fac istam cunctam gratiam,' i. e. cunctis, vel universis, qui peccassent. Ita ex illius sententia *cuncta pax* est idem, quod Grævio *una pax*. Is. Voss. quoque putabat hæc perperam mutari a Viris doctis, quum 'cunctus,' auctore Festo, idem sit quod, conjunctus. Nec plane necessaria videtur mutatio. 'Pactionem' Freinsh. in Ind. interpretatur, inducias. Videtur ea vox referenda ad illos, quos immunes imperii tamen populum victorem gentium reveritos fuisse, dixit Florus: 'pax' autem, quod hic etiam Perizonius e n. 2. et 59. hujus cap. scripserat, ad gentes domitas, quas 'pacari' et 'pacatas' dicunt scriptores Romani. Nec tamen intelligo, quare de illis potissimum 'pactionem,' de his autem 'pacem' voluerit dicere. Nam et illæ tum pacem cum Romanis habuerunt, et hæ haud dubie pactionibus quibusd. in fidem Romanorum venerant. Nam vix est, ut ulla pax sit sine pactionibus. Unde 'pactiones pacis' non raro conjunguntur ab aliis. Vid. Cic. XIII. Phil. 1. C. Nep. Dion. v. Sed voluit forsitan elegantiam captare ex illo sive παρηγμένῳ, sive παρηχήσει, 'pax,' 'pactio.'

Augustus] Nescio quid absoni h. l. sonet vox ista; nec enim tum Augustus, Cæsar: anticipatio permitteretur quidem alibi; non autem hic, ubi continua serie Cæsaris gesta deducens, id ipsum tandem adjicit, appellatum esse 'Augustum.' *Freinsh.* Probabat hic sententiam Freinshemii Perizonius. Nec sine causa. Alia est ratio in eo, quod supr. IV. 3. 5. et h. cap. n. 19. reprehendit Freinsh.

Septingentesimo ab U. C. anno] Ita hic reperitur in historiæ principio propositus annorum numerus, a Romulo in Cæsarem Augustum. Hic autem homo non solum tempora, et rerum gestarum ordinem, crebro perturbat; verum etiam sic ubi annos numerat, eorum subtilem computationem non facit, quemadmodum ab initio monuimus. Qui subtilius ergo computant, annum Urbis 700. numerant, quum erant coss. Domitius Ahenobarbus, et App. Claudius, vivente adhuc C. Jul. Cæsare, anno nono ætatis Cæs. Octaviani Augusti; siquidem verum, quod Vell. 2, 36, 1. Suet. et alii auctores sunt, natum eum fuisse M. Cic. et C. Antonio coss. *Vinet.*

Janum Geminum cludere] Vid. omnino commentatores ad Suet. Aug. cap. 22. Item supr. 2, 3, 1. *Freinsh.* Liv. Vell. Plut. et Florus ita loquuntur, quasi Augustus tantum semel Janum clauserit. At Suet. Dio, et Oros. ter ab Augusto clausum fuisse produnt. Et hoc verum est. Quomodo autem Viri docti putent Scriptores veteres, qui in hac re dissentire videntur, in concordiam redigi posse, exponit clariss. Massonus in Jano Christo Nasc. Reser. Sect. II. cap. 2. ap. quem etiam Sect. III. c. 6. alia huc pertinentia leguntur. Mox libri Vin. Regg. Voss. et Fran. *bis ante reclusum*. Vitiose *r* pro *s*: nam sic, quod hic adnotat Vinetus, *recludere* esset, claudere, non, aperire. Servius quidem in Virg. III. Æn. 92. scribit 'recludere' etiam esse, denuo cludere. Si non fallitur, quærend. est, qui ita loquuti fuerint. 'Recludere' pro, claudere, includere, dixisse Justinum I. 9. 16. et Palladium IV. de Re Rust. 10. 33. (add. Justin. XXVI. 1. 7.) observat doctiss. Reitzius in Lib. de Ambiguis. Nec tamen ideo etiam posse dici 'recludere templum,' pro, claudere, recte putat. Nam 'recludere' in Justino et Palladio est, includere, concludere in aliquo loco: quæ significatio quum hinc aliena sit, *reclusum* hic locum habere non potest.

§. 65 *In luxuriam fluens*] *Fluere* sæpe dicuntur, quæ in deterius mu-

tantur ac labuntur. Virg. II. Æn. 169. 'Ex illo fluere ac retro sublapsa referri Spes Danaum.' Vid. Gron. ad Liv. XXVII. 17. Vel 'in luxuriam fluens sæculum' dictum est pro, fluens, sive, diffluens luxuria, quæ usitata sunt et obvia in scriptoribus Latinis. Liv. VII. 29. 'Campani fluentes luxu.' Vell. I. 6. 'Sardanapalum mollitiis fluentem.' Terent. Heaut. V. 1. 73. 'Animum illius, qui nunc luxuria ac lascivia diffluit.' Et alii ap. Rupert. ad Vell. l. d. et Barth. ad Claud. IV. Cons. Honor. 218. qui et 'solvi luxu' et 'luxuria' dici ostendit ad eumd. Cons. Prob. et Olybr. 247. Nec dubito, quin pro eo, quod in antiquis Edd. Columellæ XII. 1. legitur: 'Nunc vero, cum pleræque sic luxu et inertia defluant, ut ne lanifici quidem curam suscipere dignentur,' scribend. sit *diffluant:* maxime postquam e clariss. Drakenb. intellexi, ita esse in vetustiss. cod. Parisiensi S. Germani. Et fortassis emendatum est in Edd. Columellæ, quæ post Stephanianam prodierunt.

Legibus multis] De quibus exacte Dio: meminit et Tacitus, 3, 55, 4. *Freinsh.* Multæ quoque harum Legum Augusti memorantur in libris Juris Civilis sub titulo 'Legum Juliarum.' In Inscriptione ap. Grut. CXLIX. 4. de Augusto: ORBE. MARI. ET. TERRA. PACATO. TEMPLO. IANI. CLVSO. ET. RP. PO. ROM. OPTIM. LEGIB. SANCTISS. INSTIT. REFOR. Cic. pro Marcell. VIII. ad Jul. Cæs. 'Constituenda judicia, revocanda fides, comprimendæ libidines, propaganda soboles: omnia, quæ dilapsa defluxerunt, severis legibus vincienda sunt.'

§. 66 *Dictator perpetuus*] Augustum dictatoris nomen nunquam tulisse, in annalibus veterum testatissimum est: vel ut invidiam nominis devitaret; vel quia dictatoria potestas Antonia lege abrogata erat. Dictaturam namque, quam pertinaciter ei pop. R. anno 731. offerebat, tam constanter repulit, ut, cum populus eam magna vi etiam efferret, ipse genu nixus, dejecta ab humero toga, nudo pectore deprecatus sit. Vell. Suet. Dio, Fasti Capit. alii: nam ipse longe majorem potestatem exercebat sub Imperatoris prænomine, et tribuniciæ potestatis titulo, quem, dictatura perpetua abdicata, ex a. d. V. Kal. Jul. accepit; sapienterque invidiam nominis exosi et tyrannici declinavit. *Stad.* Boeclerus ad Vell. II. 89. videtur Florum velle defendere. Nam scribit, forte existimandum esse eum obscure potius, et de oblato tantum dictatorio nomine loqui, quam in re tam nota prorsus errare. Augustum enim ab offerentibus dictatorem quidem dictum, sed honorem deprecatum fuisse. Sed non patitur hanc interpretationem id, quod mox addit Florus, 'et Pater patriæ.' Nam si hic 'dictus' cum effectu accipitur, ut debet, nulla ratio est, cur non etiam in altero ita sit accipiendum. Paullo speciosius, nec optime tamen, defendi posset Florus, si proba esset scriptura librorum Vin. Ryck. Reg. Q, Magl. Duisb. Fran. et vett. edd. a quibus omnibus, præterquam ab Ald. abest *dictus.*

Pater patriæ] Qua de caussa sic appellaverint principes, supr. 1, 1, 15. ex Seneca notavimus. Sic poëtis Jupiter est 'Divum pater, atque hominum Rex,' quod hosce severiori contineat imperio, mitius præsit illis. Eleganter igitur Ovid. Trist. 2, 35. ad Aug. 'Jure igitur genitorque Deum, rectorque vocatur: Jure capax mundus nil Jove majus habet: Tu quoque cum patriæ rector dicare, paterque: Utere more Dei nomen habentis idem.' Et mox, vs. 181. 'Parce, pater patriæ: nec nominis immemor hujus Olim placandi spem mihi tolle tui.' Item, Fast. 2, 127. Ad hanc appellationem, ejusque explicationem, pertinet locus Livii, 4, 60, 1. ubi plebs beneficio Senatus delinita, lætabunda jactat, 'Patres vere

appellatos.' *Freinsh.* De anno ac die, quo hoc cognomen ei datum est, legi debent, quæ disputant Spanh. Diss. XII. de Usu et Præst. Numism. p. 446. Noris. Cenotaph. Pis. Dissert. II. c. 8. et Perizon. c. VII. Animadv.

Romulus] Sic Camillus, ap. Liv. 5, 49, 8. 'Romulus, ac parens patriæ conditorque alter urbis, haud vanis laudibus appellatur.' Vid. omnino Berneccer. ad Suet. Aug. 7, 4. ubi omnia ista reperies: etiam cur, et quando, nomen illud 'Augusti' invenerit. 'Condere' vero 'imperium' non uno sensu accipi, potes intelligere ex iis quæ notantur supr. 1, 3, 1. *Freinsh.* 'Romulum' vocandum quidam censebant, quasi et ipsum conditorem Urbis, Suet. Aug. VII. Et ipse hoc nomine adpellari cupiebat; sed suspicionem regni adfectati ex eo metuens prætulit nomen 'Augusti.' Dio LIII. 507. Hoc autem prius accepit, quam nomen 'Patris patriæ.' Vid. Casaub. ad Suet. et Noris. l. d. In iis, quæ de nominibus Octaviano delatis in Serv. ad Virg. III. Georg. 26. et I. Æn. 296. quasi e Suet. descripta leguntur, nihil sani est. Et vix credi potest ea a Serv. profecta esse. 'Condidisset' Perizonius bene interpretabatur, constituisset, quale tunc erat; nempe amplissimum.

Consecraretur] Sic Tac. fin. A. XV. scribit: 'Cerialem Anicium, consulem designatum, pro sententia dixisse, ut templum Divo Neroni quam maturrime publica pecunia poneretur. Quod quidem ille decernebat, tanquam mortale fastigium egresso, et venerationem hominum merito.' *Freinsh.* Florus recte expressit vim nominis Augusti. Vid. Suet. Aug. VII. ibique interpp. et Spanh. l. d. p. 371. Sententia eorum, qui 'Augustum' ab 'augendo imperio' dictum putarunt, dudum ab eruditis explosa est. Religiosus librarius Reg. Q post 'consecraretur' scripserat *Amen.*

FINIS NOTARUM VARIORUM.

COLUMNA ROSTRATA

A

CIACCONIO SUPPLETA,

EXPLICATA.

Literis rotundis sive Italicis expressa explicationis gratia adjecta sunt.

CAIUS Duilius Marci filius Consul, adversus Carthaginienses in Sicilia
rem gerens, Egestanos *socios atque* cognatos populi Romani arctissima
obsidione exemit. Legiones *enim* omnes Carthaginiensium *qui Egestam obsidebant, et Amilcar*
maximus *eorum* magistratus, *festinandi studio* elephantis relictis novem, castris effugerunt. Macellam *deinde* munitam *validamque* urbem
pugnando cepit. Atque in eodem magistratu prospere
rem navibus mari Consul primus gessit: remiges
classesque navales primus ornavit atque paravit diebus sexaginta:
et cum his navibus, classes Punicas omnes, paratas *ornatasque*
summas copias Carthaginiensium, præsente *Annibale* maximo
dictatore illorum, in alto mari pugnando superavit;
trigintaque naves cum sociis, *hoc est, cum ipsis hominibus*, cepit, et septiremem prætoriam,
quinqueremes *præterea* ac triremes naves XX. depressit.
Aurum captum in præda nummi III. M. DCC.
Argentum captum in præda nummi C. M.
Aes grave captum vicies semel centena millia pondo
atque in triumpho navali prædam *omnem in ærarium* Popul. Rom. intulit:
captivos *etiam* Carthaginienses ingenuos, *hoc est, nobiles aliquot*, ante currum duxit:
primusque Consul, de Siculis, et classe Carthaginiensium
triumphavit. Earum rerum ergo S. P. Q. R. ei hancce columnam posuit:
vel
triumphavit. Earum rerum ergo Marti donum dedit atque dicavit.

Inscriptio Columnæ Rostratæ e Ciacconio, cum brevibus Ejusdem supplémentis.

C. BILIOS. M. F. COS. ADVORSOM. CARTACINIENSEIS. EN. SICELIAD. REM. CERENS. ECESTANOS. COCNATOS. POPLI. ROMANI. ARTISVMAD. OBSEDEONED. EXEMET. LECIONEIS. CARTACINIENSEIS. OMNEIS. MAXIMOSQUE. MACISTRATOS. LVCAES. BOVEBOS. RELICTEIS. NOVEM. CASTREIS. EXFOCIONT. MACELAM. MOENITAM. VRBEM. PVCNANDOD. CEPET. ENQVE. EODEM. MACESTRATOD. PROSPERE. REM. NAVEBOS. MARID. CONSOL. PRIMOS. CESET. RESMECOSQVE. CLASESQVE. NAVALES. PRIMOS. ORNAVET. PARAVETQVE. DIEBOS. LX. CUMQVE. EIS. NAVEBVS. CLASEIS. POENICAS. OMNIS. PARATASQVE. SVMAS. COPIAS. CARTACINIENSIS. PRAESENTED. MAXAMOD. DICTATORED. OLOROM. IN. ALTOD. MARID. PVCNANDOD. VICET. XXXQVE. NAVEIS. CEPET. CVM. SOCIEIS. SEPTEM. RESMOMQVE. DVCIS. QVINRESMOSQVE. TRIRESMOSQVE. NAVEIS. XX. DEPRESET.

AVROM. CAPTOM. NVMEI ↀↀↀ DCC.
ARCENTOM. CAPTOM. PRAEDA. NVMEI
cccIɔɔɔ c

CRAVE.	CAPTOM.	AES	cccIɔɔɔ	cccIɔɔɔ
cccIɔɔɔ	cccIɔɔɔ	cccIɔɔɔ	cccIɔɔɔ	cccIɔɔɔ
cccIɔɔɔ	cccIɔɔɔ	cccIɔɔɔ	cccIɔɔɔ	cccIɔɔɔ
cccIɔɔɔ	cccIɔɔɔ	cccIɔɔɔ	cccIɔɔɔ	cccIɔɔɔ
cccIɔɔɔ	cccIɔɔɔ	cccIɔɔɔ	cccIɔɔɔ	PONDOD.

TRIOMPOQVE. NAVALED. PRAEDAD. POPLOM. ROMANOM. DONAVET. CAPTIVOS. CARTACINIENSEIS. INCENVOS. DVXET. ANTE. CVROM. PRIMOSQVE. CONSOL. DE. SICELEIS. CLASEQVE. CARTACINIENSEOM. TRIOMPAVET. EAROM. REROM. ERCO. S. P. Q. R. EI. HANCE. COLVMNAM. P.

Clarissimus Grævius Inscriptionem Columnæ Rostratæ descripsit e Pighio in Annalib. ad A. U. CCCCXCIII. qui, mox ut inventum erat marmor, reliquos in eo characteres uti extabant Roma Bruxellam ad se missos scribit. Exhibuerunt eam etiam Gruterus Inscript. CCCCIV. 1. ibidemque Lipsius, Donatus II. de Urb. Rom. 7. et Ciacconius; sed omnes aliter atque aliter. Neque tamen apud ullum eorum in primo versu sunt literæ singulares, notæ nominum propriorum, quæ apud Pighium. De quo quid dicam non habeo: nisi vel eos, qui plura in marmore illo scripta fuisse prodiderunt, quam Ciacconius, parum recte vidisse, vel literas nonnullas deinde ita exolevisse, ut visum effugerent. Nam mihi omnino verosimile videtur, Ciacconium, qui non multo post effossum marmor Romam venit, et in ea urbe per aliquot annos vixit, ac diem obiit, Inscriptionem, quam ex professo Commentario illustravit, et sæpe, et accuratissime inspexisse; nec quicquam eorum, quæ tum in ea legebantur, detraxisse, aut addidisse. Quapropter existimavi eam ita ut in Grævii Thesauro Antiquitatum Romanarum ante Commentarium Ciacconii edita est, una cum ejusdem supplementis charactere, quem currentem vocant, impressis hic proponendam.

RECENSUS EDITIONUM

L. ANNÆI FLORI,

AUCTIOR FABRICIANO, ET IN SEX ÆTATES DIGESTUS.

[EX ED. BIPONT. 1810.]

ÆTAS I. NATALIS.

1470—1511.

Inter cujus principes sunt præter illam, Grutero et Dukero primariam, Parisiensis a Rob. Gaguino edita, et Coloniensis Arn. Therhoernen. Curatores hujus ætatis extitere Phil. Beroaldus, M. Ant. Sabellicus, et Jo. Cuspinianus.

... Parisina. 4. sine temporis, loci, et typogr. nota, curante Rob. Gaguino. Lucii Annæi Flori de tota Historia Titi Livii Epitome in quatuor libros divisa. In fine: 'L. Annæi Flori Epitoma de Tito Livio finit liber quartus.' Sic in nonnullis exemplaribus simpliciter legitur. In aliis vero: 'L. Annæi Flori Epitoma de Tito Livio finit liber quartus.

Robertus Gaguinus Lucei Annei Flori lectoribus salutem optat.

Quos nulla in terris concluserat ora, Quirites
  Hæc flori obstrictos parva tabella capit.
Et quæque eximia produxit Livius arte,
  Bella, duces, pompas, rite coacta tenet.
Quo vere exemplo vobis sperate futurum
  Qui fama et quæstu fertis in astra gradum.
Post tumidos nisus, post sæva pericula sortis,
  Ad manes raptos vos brevis urna teget.'

Maittair. pag. 293. Panzer Tom. II. pag. 270. Pertinet autem hæc editio ad libros an. 1470.—1472. Parisiis in Sorbonæ domo

ab Ulrico Gering, Mart. Crants, et Mich. Friburger impressos, et est forte princeps omnium Flori editionum. Vid. Origine de l'imprimerie de Paris par Andr. Chevillier pag. 36. Paris. 1694. 4.

... s. a. l. et typogr. Fol. Gothico simili charactere, quam Gruterus principem dicit, Dukerus omnium antiquarum optimam reperit. In fine leguntur hi versus:

Florus habet parvo: numerosa volumina Livi
Codice: in italica maximus historia.
Nil latet hunc: valeat quod honore nitere latino
Vel peregrina petas scripta: vel artis opus.
Inde fit ut veteres scribendi miserit usus:
Atque novo redeat præditus officio.
Nam quod centeno consumpta volumine sæcla
Viderat: in totidem nascitur usque dies.

Maittair. pag. 762. Panzer Tom. IV. pag. 130. seq.

... s. a. l. et typogr. Fol. Char. Gothico, ut videtur Arnoldi Therhoernen, typographi Coloniensis. L. Ann. Flori Epitome historiæ Romanæ, cum libello de commendatione Romani imperii. In fine hujus: 'Explicit libellus de commendatione imperii Romani.'—Maittair. pag. 751. Panzer Tom. IV. pag. 130.

... s. a. l. et typogr. Fol. char. Rom. L. Ann. Flori Romane historie libri quatuor.—Maittair. pag. 761. Panzer Tom. IV. pag. 131.

1472 Romæ. Fol. per Conr. Sweynheim et Arn. Pannartz. Florus junctus Justino.—Maittair. Tom. I. pag. 313. Panzer Tom. II. pag. 431. Conf. Recensum nostrum editionum Justini, h. a.

... s. a. l. et typogr. Fol. Justinus, et Florus ex recens. Beroaldi. Senis per Henr. Coloniensem, ut videtur Gemeinero in Nachrichten von den in der Regensburgischen Bibliothek befindlichen merkwürdigen und seltenen Büchern aus dem funfzehenden Iahrhundert pag. 273. Vid. Recens. edd. Justini h. a.

... s. a. 4. (Parmæ) Lutii Flori gestorum Romanorum Epithoma incipit. Hæc in fronte. Præmittitur 'ad Magnificum Comitem Petrum Mariam Rubeum Parmensem Philippi Beroaldi epistola,' in qua inquit ille, se rogatu Stephani Coralli impressoris solertissimi L. Florum curiose diligenterque emendasse. In fine: 'L. Flori epithomatis liber ultimus FINIS.' Char. eod. quo Corallus Catullum et Plinium impressit.—Maitt. pag. 757. Panzer Tom. II. pag. 259. Forte referenda ad an. 1476.

1487 Lipsiensis I. 4. char. Goth. Lucy Flori historiographi Epithomata.

Ad lectorem.

Magnorum quicunque voles exempla virorum
Noscere, quos fortes inclita roma tulit:
Me lege. tum dicas: quam multos florus in annos
Edidit hanc claram lucius historiam.

Hæc in fronte. In fine: 'L. Annei Flori Epithoma hoc emendatum fridianus Pighinutius, Lucensis, et Ivo Vittigis, ere premendum curaverunt. Quod arte sua Conradus Gallicus In opido Liptzensi perfecit XII. Calend. Junii, Anno salutis M° CCCC° LXXX. septimo.'—Ex codic. Ms. ducta est hæc editio, multasque habet lectiones peculiares. Vid. Fischerum in Præf. ad Florum pag. XXII. Conradum Gallicum non alium esse, quam Conradum Kacheloven, putat Panzer Tom. I. pag. 473. et Tom. IV. pag. 342.

... s. a. 4. (circa 1490.) Lucii Flori gestorum Romanorum epithoma. Per me Mgrum Sigismundum Rot de Bitz impressorem in Senis.—Præmissa est Ph. Beroaldi Epistola. Panzer Tom. III. pag. 14.

1491 Justini et L. A. Flori epitome. Venetiis 1491. die 5. Novembris. Venetiis. Fol.—Denis Suppl. pag. 309. Panzer Tom. III. pag. 310.

1494 Lipsiensis II. Fol. Clarissimi hystorici Lucii Flori gestorum Romanorum epithomata.

Jacobus Barynus magister ad lectorem.

Forcia magnorum qui poscit facta virorum
Noscere. quos claros Roma superba tulit, &c.

Hæc in titulo. Sequitur Jac. Baryni epistola nuncupatoria Johanni Wilden inscripta. In fine fol. 31. b. 'Finis. Dedicatio operis Flori. Habeas hujus clarissimi historici L. Flori Epithomata candidissima vir magnificentissime—Capias ea igitur hylari vultu letaque fronte legas nudius per tuum civem meumque necessarium Martinum herbipolensem impressa pridie ad nonas Apriles. Anno christi M.CCCC.LXXXXIIII. ex ducali oppido Liptzensi.'—Panzer Tom. IV. pag. 343. Repetitio Lipsiensis I. sed mendosissima.

1497 Justinus historicus et Epitome Flori, curante M. Ant. Sabellico. Venetiis. Fol.—Vid. Recens. edd. Justini h. a.

... Lipsiensis III. Fol. s. a. L. Annei Flori illustris historiographi Epitomata quattuor. quibus scite collegit, que bella populus Ro-

manus domi forisque gessit, quibus viris et artibus imperium peperit, et partum auxit. et auctum ad summum fastigium suis viribus evertit. et eversum tandem per Cesàrem Augustum sublimius erexit.

ad Lectorem.

Quamvis contingas annosum Nestoris evum, &c.

Liptzk impressum per Jacobum Thanner.—Gemeiners Nachrichten, &c. pag. 273. Panzer Tom. I. pag. 505. Fischero prior videtur hæc editio illa Baryui; multasque non modo communes cum Lipsiensi I. sed et proprias easque bonas lectiones habet, adeo ut e Ms. emendata videatur.

... s. a. et l. (Venetiis.) Fol. min. Justinus, et Florus ex rec. Beroaldi.—Panzer Tom. IV. pag. 455.

... s. a. (1500.) Florus, cum Justino et Sexto Ruffo. Parisiis, apud Joh. Petit. 4.—Vid. Recens. edd. Justini h. a.

1500 Florus, cum Justino et Sexto Ruffo. Florentiæ, ex typogr. Phil. Juntæ. 8.—Panzer Tom. I. pag. 429.

... Lipsiensis IV. s. a. 4. L. Annei Flori illustris historiographi Epitomata quattuor. quibus scite collegit, &c. ut in titulo ed. s. a. quam sub an. 1497. memoravimus. In fine: 'Liptzk impressum per Jacobum Thanner.' Panzer Tom. VII. pag. 235.

1502 Justinus, et Florus ex recensione Beroaldi. Mediolani. Fol. ex offic. Minutiani.—Panzer Tom. VII. pag. 379. Conf. Recens. edd. Justini h. a.

1503 Iidem auctores, et Florus quidem ex recens. ejusdem Beroaldi. Venetiis per Bartholomæum de Zanis de Portesio. MCCCCCIII. die tertio Febr. Fol.—Vid. ibid. et Panzer Tom. VIII. pag. 360.

1505 Justini historiarum libri XLIV. una cum L. Floro a Phil. Beroaldo correcto. Bononiæ. Fol.—Panzer Tom. IX. pag. 413.

1506 Justinus, Florus, et Plinius (vel potius Aurel. Victor) de viris ill. Argentorati. 4.—Memoratur Fabricio in Bibl. Lat.

—Lucii Flori epithomata quatuor quam cultissima in decem Titi Livii decadas, una cum Justino et Sexto Ruffo. Parisiis. Fol.—Panzer Tom. VII. pag. 522. Recens. edd. Justini h. a.

1507 Florus ex recens. Beroaldi, subjunctus Justino. Venetiis, per magistrum Joannem Tacuinum de Tridino. Fol.—Panzer Tom. VIII. pag. 385.

1510 Justinus una cum L. Floro nuper castigatus. In fine:

'Impressum Florentiæ opera atque impensa Filippi de Giunta Florentini, Anno a Christi nativitate MDX. tertio Calendas Februarii.' 8.—Panzer Tom. VII. pag. 12. Recens. edd. Justini h. a. Curator hujus ed. est Marianus Tuccius.

—Justinus, Florus et Sext. Rufus. Mediolani, apud Leonardum Vegium. Fol.—Panzer Tom. IX. pag. 534. Recens. edd. Justini h. a.

—Justinus, Florus, Sext. Rufus, P. Victor de regionibus urbis Romæ, cum lilio Juntarum in titulo. In fine: 'Impressum fuit hoc opus Anno Domini M.CCCCC. decimo. Nono Kal. Augusti.' 8. —Panzer Tom. VII. pag. 13. Recens. edd. Justini h. a. ubi curatius de ea egimus.

... Justinus, Florus, et Sext. Rufus. Parisiis in Campo Gaillardo venalis apud Joannem Petit. 4.—Panzer Tom. VIII. pag. 211.

1511 Lipsiensis v. L. Ann. Flori Epitomata quatuor. Lipsiæ, per Jacobum Thanner. Fol.—Panzer Tom. VII. pag. 173.

—Viennæ. 4. 'Lucii Flori Libri Historiarum quatuor a Cuspiniano castigati cum indice. Ad lectorem Christoph. Crassi Helvetii 4. disticha;' quorum ultimum, 'Ulcera defricuit multo stillantia tabo Phœbi et Castalidum Cuspinianus amor.' In fine: 'Impressum Vienne per Joannem Winter [Winterburger] 1511. 12. kalen. August.'—Denis Wiens Buchdruckergeschichte pag. 51. sq. Panzer Tom. IX. pag. 6.

ÆTAS II. CAMERTINA,
1511—1554.

a Jo. Ricutio Vellino, qui a patria vulgo dictus Camers, hoc nomine notior est, illustrata. Is vero non solum annotationes ad Florum scripsit ex genere maxime historico, comparatis diligenter aliis historicis, e quibus plenior rerum cognitio hauriri posset; sed et codice usus est vetusto, unde lectio Flori proficeret: hinc ejus exemplum sæpius repetitum est, et a posterioribus curatoribus, Grutero, Freinshemio, et Dukero consultum. Camers asseclas invenit Jac. Bedrotum, et Jac. Sobium.

1511 Viennæ. 4. (curante Jo. Camerte,) Lucii Flori Bellorum Romanorum libri quatuor ex vetustissimo exemplari: novissime ac diligenter recogniti.

Accipe gemmiferum Florum, studiosa Juventus,
Quem genuit casto casta Minerva toro.
Igitur.
Quisquis exemplar istoc adulterinum dixeris, sacer esto.

Hæc in titulo. In fine: 'Impressum Viennæ Austriæ per Hieronymum Vietorem: et Joannem Singrenium, sumtibus Leonardi: et Lucæ Alantsee fratrum, civium Viennen. Joanne Heckman, artium doctore, ac sacre Theologiæ Licentiato: Gymnasii Vienn. Rectore: ac moderatore dignissimo. Anno MDXI. X. Calendas Augusti.'—Denis Wiens Buchdruckergeschichte pag. 53. Panzer Tom. IX. pag. 8. sq.

—Viennæ. 4. Annotationum in Lucium Florum Joannis Camertis, Ordinis Minorum, Sacrarum literarum D. eximii, Libellus. In fine: 'Impressum Viennæ Austriæ, in ædibus Hieronymi Vietoris et Joan. Singrenii sociorum, ductu Leonardi et Lucæ Alantsee fratrum. Idibus Septemb. An. MDXI.' Denis l. c. pag. 54.

1512 Florus, Justino additus. Venetiis, per Jo. Tacuinum. Fol. —Panzer Tom. VIII. pag. 408. Recens. edd. Justini h. a.

1515 Lucii Flori Bellorum Romanorum libri quatuor, ex vetustissimo exemplari novissime ac diligenter recogniti per Valentinum Eckium. Impressi Cracovie arte et impensis spectabilis Viri Domini Joannis Haller. Anno missionis Verbi Divini in carnem, Millesimo quingentesimo quindecimo IIII. Kal. Julii. 4. maj.—Panzer Tom. VI. pag. 457.

1516 Lipsiensis VI. Fol. Florus. Lipsiæ impress. per Jacobum Thanner.—Maitt. Tom. II. pag. 286. Panzer Tom. VII. pag. 194.

1518 Viennæ. 4. Jo. Camertis in quatuor gestorum Ro. Lucii Flori libr. Index copiosissimus, (cum textu Flori,) Sextus Rufus, de Regia: Consulari: ac Imperiali dignitate. Deque Romani Imperii accessione, per eundem Camertem suo tandem nitori quam optime restitutus. In fine: 'Impressum Viennæ Pannoniæ per Joannem Singrenium. Anno 1518.'—Denis l. c. pag. 188. Panzer Tom. IX. pag. 38.

—L. Flori Epithome (cum T. Livio) ex rec. 'Ulrichi Hutteni. Moguntiæ in ædibus Jo. Scheffer, mense Novembri MDXVIII.' Fol.

—Lipsiensis VII. Fol. L. Ann. Flori illustris historiographi epitomata quatuor. I. F. Lipsiæ, in ædibus Jacobi Thanners 1518.—Panzer Tom. VII. pag. 203.

... s. a. Fol. Justinus et Florus. Petrus Danesius ad vetus exemplar reposuit. Lutetiæ in ædibus Joannis Parvi.—Panzer Tom. VIII. pag. 211.

. . . s. a. 4. Justinus, Florus et Sext. Rufus. Parisiis, in ædibus Anthonii Bonemere.—Panzer Tom. VIII. pag. 217.

1519 Parisiis. Fol. Florus, cum Justino et Sexto Rufo, ex rec. Petr. Danesii. 'Parisiis, impressit Chalcographus fidelissimus Antonius Aussurdus impensis Joannis Parvi.' In fine Flori: 'Octavo Calendas Julias, anno supra millesimum D.XIX.'—Panzer Tom. VIII. pag. 54.

— Parisiis. 4. Florus, cum Justino et Ruffo. Parisiis, per Jacobum le Messier anno MDXIX. XXV. Novembris.—Panzer Tom. VIII. pag. 59.

1520 Justinus, Luc. Florus et Sextus Ruffus. Mediolani, ex officina Minutiana. Fol.—Panzer Tom. VII. pag. 399.

— Florus, cum T. Livio in ed. Livii Aldina majore. Venetiis. 1520. et 1521. Fol. 2 voll.—Vid. Catalogue raisonné de la collection de livres de P. A. Crevenna Vol. V. pag. 129 seq.

1521 cum T. Livio in ed. Livii Aldina minore. Vol. IV. Venetiis 1521. 8.—Vide Recens. nostrum edd. Livii h. a. Scriptorum codd. fidem non secutus, sed vel Jornandis levitate, vel suo ingenio abductus, Aldus plura corrupisse quam emendasse judicatur Fischero, nescimus an merito.

1522 et 1533 Lucii Flori rerum ab Urbe condita Libri, cum T. Livio in ed. Livii Juntina. Florentiæ, per hæredes Philippi Juntæ, et in ædibus Bernardi Juntæ. 8. 4 voll. quorum ultimo subjunctus Florus sine anni notatione.—Crevenna l. c. pag. 130.

1525 Florus, cum Livio ex ed. Jac. Sobii. Coloniæ, apud Jo. Soterem. Fol.—Vid. Recens. nostrum edd. Livii h. a.

1528 Argentorati. 8. L. Flori gestorum Romanorum libri IV. In eundem annotationes Joannis Camertis. Argentorati apud Jo. Hervagium Mense Martio MDXXVIII.—Panzer Tom. VI. p. 114. Hanc editionem inscripsit Jac. Bedrotus, Pludentinus, Guernero Volflino Jcto. Textum paulum mutatum habet, notas capitibus singulis subjectas, et lectt. varr. in margine collocatas.

1532 Basileæ. Fol. L. Flori de gestis Romanorum libri IV. a mendis accuratissime repurgati, una cum annotationibus Jo. Camertis, quæ Commentarii vice in omnem romanam historiam esse possunt. Ad hæc, Sexti Ruffi V. C. de historia romana epitome, multo quam antehac emaculatior. Item Messalæ Corvini oratoris disertissimi de progenie Augusti cæs. libellus nunc primum excusus. His accessit rerum copiosissimus index. Basileæ, apud Jo-

hannem Hervagium Mense Martio Anno MDXXXII.—Panzer Tom. VI. pag. 288.

1537 Coloniæ, apud Jo. Gymnicum. 8. cum notis Camertis.—Repetitio ed. 1528. a Bedroto curatæ.

1539 Parisiis, apud Vascosanum. 4. L. Flori de gestis Romanorum libri quatuor, cum annotationibus Jo. Camertis: ad hæc, Sexti Ruffi de historia Rom. epitome: item Messalæ Corvini de progenie Augusti Cæs. libellus.—Maitt. Tom. III. pag. 301. Bibl. Emtinck. P. III. pag. 154. n. 424.

1540 L. Flori de gestis Romanorum libri quatuor, una cum annotationibus Jo. Camertis, quæ commentarii vice in omnem Romanam historiam esse possunt. Ad hæc, Sexti Ruffi de historia Romana Epitome, multo quam antehac emaculatior. Item, Messalæ Corvini de progenie Augusti libellus, nunc primum excusus. Moguntiæ, anno XL. In fine: 'Moguntiæ ex officina Joannis Schœffer, anno post natum Christum M.D.XL. 8.—Biblioth. publ. Argentorat.

— Coloniæ, apud Jo. Gymnicum. 8. L. Flori de gestis Romanorum libri IV. a mendis accuratissime repurgati, una cum annotationibus Jo. Camertis, et Sexto Rufo, item Messala Corvino.—Maitt. Tom. III. pag. 315.

1542 Parisiis, apud Christ. Wechel. 8. cum annotat. Jo. Camertis, Sexto Rufo, et Messala Corvino.—Maitt. Tom. III. pag. 337.

— Parisiis, apud Franc. Gryphium. 4.—Maitt. ibid.

1544 Parisiis, ex offic. Mich. Vascosani. 4. Flori de gestis Romanorum libri IV. Sext. Ruffi Epitome de historia Romana, Messalæ Corvini de progenie Augusti libellus.—Maitt. Tom. III. pag. 366.

1545 Parisiis, 4. Flori de gestis Romanorum libri IV. Parisiis, apud Odinum Parvum. Et in fine: 'Parisiis excudebat Joan. Lodoicus Tiletanus. MDXLV.'—Maitt. Ind. pag. 404.

1547 Moguntiæ. 8. cum notis Jo. Camertis.

1549 Venetiis. 12. e rec. Jo. Camertis.

1550 L. Flori de gestis Romanorum libri IV. Sext. Rufi de hist. Rom. Epitome, Messala Corvinus de progenie Augusti. Parisiis, apud Vascosanum. 4.—Maitt. Tom. III. pag. 589.

1551 Moguntiæ. 8. cum notis Jo. Camertis.

1552 Florus, cum annot. Jo. Camertis, inter Historiæ Romanæ auctores varios una cum Velleio, Sexto Rufo, Messala Corvino, et Eutropio. Lugduni, apud Seb. Gryphium. 12.

ÆTAS III. ab ELIA VINETO, 1554—1596.,

insignis, qui usus Mstis pluribus Florum critice magis tractavit, adeo ut non modo eum illustrasse, sed et textum constituisse visus sit, qui basis extitit omnium exemplorum ad Gruterum usque. Præter eum Critici Jo. Stadius, Brabantinus, et Frid. Sylburgius in emendando Floro laudem meruerunt.

1554 Vineti I. 4. cum Solino. Pictavis, apud Enguilbertum Marnesium.—Præstans bonitate, et rara.

1557 Basileæ. Fol. cum annotationibus Jo. Camertis, una cum Solino, Pomp. Mela, et tabula Cebetis.—Vid. Recens. nostrum edd. Pomp. Melæ h. a.

—Coloniæ Agripp. 8.

1560 L. Flori de gestis Romanorum libri IV. cum annotationibus Jo. Camertis. Accedunt C. Velleii Paterculi historiæ Romanæ libri II. Sexti Ruffi de historia Romana epitome, Messalæ Corvini de Augusti progenie libellus. Parisiis, apud Hieron. Marnef. 12.

1562 Florus cum Sext. Rufo, et Messala Corvino. Coloniæ Agripp. excudebatur Gualtero Fabricio. 8.—Est repetitio ed. Aldinæ.

1563 Vineti II. priori castigatior, eaque rara. Pictavis. 4.

1567 Stadii I. L. Julii Flori, de gestis Romanorum, historiarum libri IV. et seorsim in eos commentarius Jo. Stadii. Antverpiæ, ex offic. Plantiniana. 8.—Stadius, non contemnendus Flori editor, aliquot codd. Mstis usus, in textu plerumque Aldum vel Camertem secutus est, nonnunquam tamen suis etiam conjecturis indulsit. Sæpius recusa hæc ed.

1569 Basileæ. 8. una cum Eutropio, Victore, Eusebio, Rufino, Orosio, Jornande. Conf. Indicem nostrum edd. Scriptorum Hist. Rom. minorum pag. XXXII.

1575 Vineti III. L. Ann. Flori rerum Romanarum ex T. Livio Epitoma, in IV. libros distincta, ab Elia Vineto emendata. Parisiis. 4.—Bibl. Emtinck. P. III. pag. 154. n. 425. Repetitio ed. II.

1579 Stadii II. L. Julii Flori de gestis Romanorum, historiarum lib. IIII. et seorsum in eos commentarius Jo. Stadii, Historiæ et Matheseos Lovanii professoris primi: in quo obscura in lucem proferuntur, omissa supplentur, inversa restituuntur, breviter deni-

que quicquid in Romana historia dignum est observatione, annotatur, una cum variarum lectionum et castigationum rationibus. Coloniæ Agripp. apud Jo. Gymnicum. 8.—Bibl. publ. Argentorat.

1583 Stadii III. L. Julii Flori de gestis Romanorum, &c. ut in ed. 1579. Coloniæ Agripp. apud Jo. Gymnicum. 8.

1584 Stadii IV. Antverpiæ, apud Plantin. 8.

1588 L. Ann. Flori de Romanorum gestis libri IV. ex rec. Frid. Sylburgii. Inter historiæ Romanæ Scriptores Latinos minores a Sylburgio editos Francofurti fol. Tom. I.

1591 Lugduni. 12. in Dionysii Gothofredi Antiquæ historiæ ex XXVII. auctoribus contextæ libris IV. 2 voll.

1592 Stadii V. Coloniæ Agripp. 8.

1593 Stadii VI. Florus a Jo. Stadio emendatus. Antverpiæ, ex offic. Plantiniana. 8.

1594 Stadii VII. L. Julii Flori rerum a Romanis gestarum libri IIII. a Jo. Stadio emendati, et argumentis ad singula capita auctiores redditi. Accesserunt ejusdem auctoris in eosdem libros commentarii doctissimi. Apud Jacobum Chouet. M.D.XCIV. 8.—Bibl. publ. Argentorat.

1596 Lugduni Bat. ap. Plantin. 16.

ÆTAS IV. GRUTERO-SALMASIANA, 1597—1632.,

a duumviris Flori emendandi, Jano Grutero et Claudio Salmasio dicenda; quos insecuti sunt Isaacus Pontanus et M. Zuerius Boxhornius.

1597 Comeliniana I. Heidelbergæ, apud Hieron. Commelinum. 8. Ex recensione prima Jani Gruteri, quam, ut correctiorem, laudat etiam Cl. Salmasius. Usus erat inprimis illa editione principe, quam supra pag. 1108. recensuimus; tum Camertis, Vineti, et Stadii libris, quorum lectiones et protulit et dijudicavit in notis brevioribus.

1598 L. Ann. Flori historiæ Romanæ libri IV. Casellis, apud Wilh. Wesselium. 8. sine notis, curante et præfato Jo. Lagonycho.—Harles. Suppl. ad breviorem Notitiam lit. Rom. pag. 78.

1600 Stadii VIII. Coloniæ Agripp. 8.

1605 Stadii IX. Coloniæ Agripp. 8.

1606 L. Ann. Flori rerum Rom. libri quatuor, cum notis et scholiis El. Vineti, Jo. Camertis, J. Lipsii et Jani Gruteri. Acce-

dit Epitome decadum XIV. T. Livii, cum notis Car. Sigonii et Mart. Delrii. S. Gervasii. 8.—Bibl. Emtinck. Part. III. p. 316. n. 683.

1607 Lugduni Bat. ap. Raphelengium. 16. Inter historiæ Rom. Epitomas cum Velleio Paterculo, Sext. Aur. Victore, et aliis.

1609 Comeliniana II. 8. ex rec. Gruteri, (et Salmasii, qui textum Gruterianum subinde aliter constituit,) adjunctis Salmasii notis, quas ille scripserat annos natus quindecim, et ediderat 1608. et Grutero dedicarat. Eas virilis doctrinæ esse, multi judicavère. Et ipse tamen in Epistola ad Berneggerum scribit: 'Notæ illæ, quas pæne puer in Germania olim vestra extrusi in lucem, nihil nisi puerile sapiunt, et infinitis præterea mendis scatent typographicis. Eas recognoscere et multis locis facere meliores, diu est in animo. . . . Optimum et vetustissimum [800. amplius annorum] fuit exemplar Palatinæ olim Bibliothecæ Nazarianum, quo usus sum in Floro recensendo, et ejus opera innumeras ex auctore mendas sustulisse memini.' Sed eas post etiam locupletiores fecit (Lugd. B. 1638.) ita, ut parum in iis mutaret: longe supra superiores editores de Floro meritus.

— Lugduni. 8. cum notis El. Vineti, Justi Lipsii, et Jani Gruteri. —Memoratur Fabricio in Bibl. Lat. Tom. II. pag. 444.

— Aureliæ Allobr. Inter Scriptores historiæ Romanæ Latinos veteres, apud Petrum de la Roviere editos 2 voll. fol.

1611 Gruteriana II. Ex recens. et cum notis Jani Gruteri. Hanoviæ. Fol. inter Historiæ Augustæ Scriptores Latinos minores.—Vid. Indicem nostrum edd. Scriptt. Hist. Aug. pag. XXXIV. Gruterus hac in editione usus est Ms. Nazar. et duobus Palatinis; et animadversiones scripsit longiores.

1612 Stadii X. Coloniæ Agripp. 8.

1615 Historiæ Romanæ Epitomæ L. Jul. Flori, C. Velleii Paterculi, Sext. Aur. Victoris, &c. Ex officina Plantiniana Raphelengii. 16.

— Flori rerum Romanarum libri quatuor, ex recensione Jani Gruteri, cum Indice; et seorsim Rufi Festi breviarium, ex rec. Petri Pithœi. 'Parisiis, apud Nic. Buon,' l. 'apud Jo. Libert.' 8. —Maitt. Tom. III. pag. 867.

1619 Stadii XI. Ursellis. 8.

1623 In Scriptoribus historiæ Romanæ Latinis veteribus. Genevæ, apud viduam Petri de la Roviere. Fol. 2 voll.

1625 Cum historiæ Rom. Scriptoribus. Amstelodami, apud Cæsium. 24.

1626 L. Ann. Flori rerum Rom. libri IV. ex museo Is. Pontani: accedunt breves ejusdem notæ et observata politica. Amstel. apud Hond. 24.—Pontanus exemplum Stadianæ II. secutus est.

— Stadii XII. Coloniæ Agripp. 12.

1628 Amstelodami. 16. cum notis Is. Pontani.

1630 Antverpiæ. 12.

1632 Amstelodami. 16. cum notis Is. Pontani.

— Ex rec. M. Zuerii Boxhornii. Inter historiæ Augustæ Scriptores Latinos minores a Boxhornio editos, Lugduni Bat. ap. Jo. Maire. 12.—Vid. Indicem nostrum edd. Scriptt. Hist. Aug. pag. XXXV.

ÆTAS V. FREINSHEMIANA.
1632—1680.

Freinshemius, cum juvenis esset, adeo feliciter tractavit Florum, ut etsi non nisi unius Codicis MS. cum ed. 1510. collati excerptis, et priorum editorum, Camertis, Stadii, Gruteri, et Salmasii curis uteretur, tamen ingenii et judicii facultate et subtilitate primo multa vitia reliqua animadverteret, et feliciter corrigeret; deinde eruditionis copia etiam bene multa illustraret. Capita quoque dissecuit in minores particulas, addiditque indicem locupletissimum, chronologicas excerptiones, et libellum lectt. varr. Ad emendandum Florum rediit denuo Salmasius: tum novi accessere Nic. Blancardus, Rutgerus Hermanides, Anna Fabra, et quod ad illustrandum auctorem pertinet, suo modo Jo. Minellius.

1632 Freinshemiana I. cum præf. M. Berneggeri. Argentorati. 8.

1633 Harderovici. 12. cum observationibus politicis maxime, mor. hist. et philol. Jac. Zevecotii.

— Matth. Berneggeri Miscellanearum Quæstionum ex L. Ann. Flori rerum Rom. Epitome, in eamque notis, excerptarum, Centuriæ VII. Argentorati, typis Eberh. Welperi. 4.

1635 Amstelodami. 24. ap. Jo. Janssonium, cum notis Is. Pontani.

— Stadii XIII. Coloniæ Agripp. 8.

1636 Freinshemiana II. L. Ann. Flori rerum Romanarum editio nova, accurante Jo. Freinshemio. Argentorati, sumptibus heredum Laz. Zetzneri. 8.

1638 L. Annæus Florus. Cl. Salmasius addidit Lucium Ampelium e Cod. Ms. nunquam antehac editum. Lugduni Bat. apud Elzevirios. 12.

— L. Ann. Flori Epitome rerum Romanarum, cum notis Jo. Stadii et chronologicis excerptionibus Cl. Salmasii. Accedit Lucius Ampelius. Oxonii. 12.

— Amstelodami. 12. cum observationibus Jac. Zevecotii.

1647 Amstelodami. 12. cum Velleio, Aur. Victore, Festo, &c. in hist. Romanæ Epitome apud Janssonium.

1648 L. Ann. Florus ex recensione Nic. Blancardi. Accedit ejusdem ex omnium observationibus editis, ac ineditis Cl. Salmasii commentarius. Lugd. Bat. ap. Hack. 8.

1649 In historiæ Romanæ Epitome e museo Nic. Blancardi, cum Velleio, Aur. Victore, &c. Lugduni Bat. ap. Adr. Wyngaerden. 12.

1653 In collectione hist. Rom. Scriptorum ex ed. 1609. et 1623. repetita Aureliæ Allobr. apud Sam. Chouet. Fol. 2 voll.

1654 L. Ann. Florus cum notis integris Cl. Salmasii, et selectissimis variorum, accurante S. M. D. C. (Corn. Schrevelio.) additus etiam L. Ampelius ex bibliotheca Cl. Salmasii. Amstelodami. 8.— Bibl. Emtinck. Part. III. pag. 316. n. 690.

1655 L. Ann. Flori historiæ Romanæ libri IV. cum notis integris Cl. Salmasii: additus etiam L. Ampelius ex ejusdem bibliotheca. Lugduni Bat. ex offic. Elzevir. 8.—Repetitio ed. 1638.

— Freinshemiana III. L. Ann. Flori rerum Romanarum editio novissima, accurante Jo. Freinshemio. Argentorati, sumptibus Jo. Joach. Bockenhofferi. 8.

1656 Parisiis. 8. cum versione Gallica Philippi Ducis Aurel.— Vid. Versiones Gall. h. a.

1657 L. Annæus Florus. Cl. Salmasius addidit Lucium Ampelium, e Cod. Ms. nunquam antehac editum. Lugduni Bat. apud Jo. Elzevirium. 12.—Subjectum habet a pag. 247. variarum lectt. libellum, collectum ex notis Gruteri, Salmasii, Vineti, aliisque editionibus.

1659 Christoph. Ad. Ruperti Observationes politicæ, morales, historicæ, philologicæ, criticæ, ad L. Ann. Flori rerum Romanarum libros IV. Noribergæ, sumt. Jo. Tauberi. 8.

1660 L. Ann. Florus, cum notis integris Cl. Salmasii et selectis-

simis variorum, cura S. M. D. C. (Schrevelii.) Amstelodami, apud Lud. et Dan. Elsevir. 8.—Repetitio ed. 1654.

1661 Oxonii. 12. cum notis Jo. Stadii, et L. Ampelio.—Rep. ed. Oxon. an. 1638.

1662 L. Ann. Florus, cum integris Cl. Salmasii et variorum notis, quas omnes multis in locis auxit Rutgerus Hermannides. Accedit et L. Ampelius. Neomagi. 8.

1664 Lugduni Bat. apud Dan. Elzevir. 12.—Repetitio ed. 1657.

— L. Ann. Flori rerum Romanarum libri quatuor, annotationibus instar commentarii illustrati, auctore Joh. Min-ellio. Roterodami. 12.

1665 Halæ. 12. cum observationibus Jac. Zevecotii.

1668 Lipsiæ. 12. Florus cum Ampelio.

1669 Freinshemiana IV. L. Ann. Flori rerum Romanarum editio novissima, accurante Jo. Freinshemio. Argentorati, apud Georg. Andr. Dollhoff, et Jo. Eberh. Zetzner. 8.

— Oxonii. 12. cum notis Jo. Stadii, et L. Ampelio.

1670 Roterodami. 12. cum notis Jo. Minellii.

1672 L. Julius Florus, ex rec. Tanaq. Fabri. Salmurii. 12.

— Amstelodami. 12. cum notis Is. Pontani.

— Amstelodami, ap. Elzevir. 8. cum notis variorum, cur. Schrevelio.

1674 L. Ann. Flori rerum Romanarum Epitome. Interpretatione et notis illustravit Anna Tanaquilli Fabri filia. Jussu Christianissimi Regis in usum Delphini. Parisiis, apud Fredericum Leonard. 4.—Expressit Fabra fere Commelinianum exemplum II. sed recepit tamen et alias lectiones, nulla reddita in notis ratione, patris scil. exemplo.

— Amstelodami, ap. Elzevir. 8. cum notis variorum, cur. Schrevelio.

1675 Aboæ. 12. cum Indice Freinshemii contracto, curante Jo. Gezelio.

ÆTAS VI. GRÆVIO-DUKERIANA.
1680—1801.

Græviu nimirum pro sua ingenii et doctrinæ vi Floro plurimum profuit, ejusque textum sanavit. Novam post ipsum recensionem instituit Car. Andr. Dukerus curis primis et secundis. Inter eos

intercessit Laur. Begeri opera, qua ad duos priores libros plus ornamenti quam commodi collatum est. Germania ceterum nihil fere in Floro edendo tulit, nisi illas Junckeri notas ad modum Minellii, et Ayrmanni (Sinceri) aliasque germanicas, in ipsis Musarum sedibus, Lipsiæ, Halæ, et Giessæ editas repetitasque; nisi quod Jo. Frid. Fischerus Lips. an. 1760. Grævianam recensionem cum libello varr. lectt. reddidit.

1680 Græviana: L. Annæus Florus, recensitus et illustratus a Jo. Georg. Grævio, additis variis nummorum veterum aliorumque monumentorum * iconibus. Trajecti Bat. 8.—In hac editione multa bene sanata, multa bene explicata et elegantibus observationibus illustrata. Sed inprimis magnam commendationem habet hæc editio a præfatione tum universa, tum qua crisin habet orationis Flori: habet enim disciplinam quandam eleganter judicandi formas orationis et discernendi tumoris inanias a vera elegantia; quam omnibus studiosis veræ eloquentiæ commendamus.

* In his facile eminet, inde in Begeri etiam obvium Floro, omnium monumentorum Latinæ linguæ propemodum antiquissimum, columnæ rostratæ in foro Romano pridem positæ imago, in æs incisa ad lib. II. cap. 2. cum Pet. Ciacconii Toletani supplementis, [Vid. supr. pp. 609. 1104.] quæ lucem viderant cum ejusdem libris tribus de nummis, ponderibus, et mensuris Rom. 1586. 1608. &c. Extat et in Aldi Manutii, Paulli F. libro de Orthographiæ ratione Venet. 1566. 8. pag. 142. Lipsii Antiquis Lectt. II. 14. et in Stephani Vinandi Pighii Annalibus Rom. Tom. II. pag. 25. ad a. U. C. 493. nec non in Tomo quarto Thesauri Antiqu. Rom. Græviani p. 1807. in Tomo XI. p. 1383. et in Uberti Folietæ libro secundo de linguæ Latinæ usu ac præstantia, Rom. 1574. 8. et Hamb. 1722. 8. pag. 154. in Arithmologia Athanasii Kircheri Rom. 1665. 4. pag. 33. denique accuratius, curante Peirescio, expressa cum Comm. Gaugis Gozzei Tom. IX. Thes. Italiæ P. VIII. Latine versis Abrahamo Preigero, ex Italicis Rom. 1635. 4. Discorsi sopra l'inscrittione della Colonna Rostrata. Conferendus etiam Joan. Nic. Funccius libro de pueritia linguæ Latinæ, Marburg. 1720. 4. cap. 5. Hanc columnam populus Rom. consecravit memoriæ C. Duillii, qui primo bello Punico victoriam navalem a U. C. 493. primus a Pœnis reportavit. Memorat Quintilianus lib. I. Instit. Or. cap. 7. pag. 57. ed. Bip. literam D. plurimis verbis olim

ultimam adjectam, quod hodieque in illius columnæ ectypo deprehenditur, ut pugnandod, dictatored, altod, marid, navaled, prædad. Mentio hujus columnæ etiam ap. Plinium XXXIV. 5. Silium VI. 663. Sextum Rufum in descriptione Romæ, regione VIII. Ceterum columnam rostratam non illam ipsam veterem Duillianam, quam totam ad imum fulmine discussam Livius XLII. 20. testatur, sed ejus loco aliam, diu post illa tempora restitutam, et A. C. 1560. Romæ in foro inter arcum Septimii et Capitolii radicem effossam hodie adhuc superesse, Viri docti non sine verisimilitudine suspicantur. Vide Sirmondi Opera Tom. IV. p. 587. 598. et Pet. Burmanni præfat. ad Tom. IX. partem VI. Thesauri Italiæ pag. 22. De aliis duabus rostratis columnis Julii Cæsaris videndus Servius ad Georgic. III. 29. 'navali surgentes ære columnas.' Columna rostrata in nummo Augusti ap. Goltzium tabula XLVII.

— Roterodami. 12. cum notis Jo. Minellii.

1683 Londini. 12. cum notis Jo. Minellii.

— Amstelodami. 12. cum notis Jo. Minellii.

1684 Florus et Ampelius. Amstelod. apud Elzevir. 12.

1686 Hagæ Com. 12. cum notis Is. Pontani.

1690 L. Annæi Flori Historia Romana, ex recensione N. B. (Nicolai Blancardi.) Accedunt Cl. Salmasii aliorumque notæ. (scil. El. Vineti, Jo. Camertis, J. Lipsii, Jan. Gruteri, Jo. Stadii.) Franequeræ, ex offic. Hansonii Hagenaar. 4.

1692 L. Annæi Flori Epitome rerum Romanarum, cum notis integris Cl. Salmasii et Variorum. Accedunt J. G. Grævii annotationes auctiores, necnon numismata et antiqua monumenta, cum variantibus lectionibus. Amstelodami, apud Wetsten. 8. 2 voll.—Sic Bibl. Emtinck. Part. III. pag. 317. n. 696. cum hac annotatione: 'Hanc editionem ipse Cl. Grævius cum Cod. antiquo, ex Burgundia misso, contulit, et magna adhibita cura correxit, additis ejusdem manu annotationibus, longe auctioribus, ut novæ editioni inservirent.' Ex quibus colligas, non nesciente Grævio factam esse editionem 1702.

— L. Annæi Flori rerum Romanarum Epitome. Interpretatione et notis illustravit Anna, Tanaquilli Fabri filia, jussu Christianissimi Regis, in usum Ser. Delphini. Londini, impensis R. Clavell. 8.

1695 Venetiis. 12. cum notis Pontani.—Bibl. Emtinck. Part. III. pag. 454. n. 272.

1696 L. Ann. Flori rerum Rom. libri IV. curante Jac. Zevecotio. Francofurti et Lipsiæ, sumt. Jo. Casp. Meyeri. 12.—Cat. bibl. Bunav.

1698 Roterodami. 12. cum notis Minellii.

1700 Hafniæ. 8. cum notis Minellii.

1702 L. Annæi Flori Epitome rerum Romanarum, ex recensione Jo. Georg. Grævii, cum ejusdem annotationibus longe auctioribus. Accessere notæ integræ Cl. Salmasii, Jo. Freinshemii, et Variorum. Necnon numismata et antiqua monumenta in hac nova editione, suo cuique loco inserta. Cum variantibus lectionibus et Indice. In fine additus est L. Ampelius ex bibl. Cl. Salmasii. Tomi II. Amstelædami, apud Georgium Gallet.—'Non vere est, inquit Fabricius, Grævianus hic Florus: suntque in illa editione multæ multorum correctiones temere in textum receptæ; vid. Dukeri Præf. pag. XIV. et XV. qui in notis passim vitia illius editionis tangit. Et hæc facta vidente et silente Grævio.' Conf. tamen supra ed. Amst. an. 1692.

1704 L. Annæi Flori rerum Roman. libri duo priores, ex criticorum observationibus correcti cum textus ratione, notisque variorum historicis, politicis, et antiquariis: jussu et impensis Augustissimi Regis Borussiæ et Electoris Brandenburgici in usum Principis regni et electoratus heredis, adornati et editi a Laur. Begero. Coloniæ Marchicæ, typis Ulr. Liebperti. Fol.—Florus, sive potius Lib. I. et II. Flori, splendidus sane, et multis nummorum et monumentorum figuris ornatus. Ait Begerus, se textum vulgatum accurate cum libris scriptis, in his Brandenburgico, secundum regulas criticas contulisse et correxisse, rationibus correctionum redditis in notis; deinde et res et verba illustrasse. In præfatione porro Grævianam crisin de Latinitate Flori refellere instituit, nec sine acerbitate in ipsum. Sed in nulla parte res bene viro, in suo genere non indocto, successit: apparetque, eum magis in colligendo laboriosum, quam in judicando explicandoque tritum et elegantem fuisse: quales fere tum erant in Germania, qui se ad hæc studia contulerant.

— L. Annæi Flori rerum Romanarum libri quatuor, quos recensuit et notis ad instar Joh. Minellii illustravit Christ. Junckerus. Lipsiæ. 12.

1706 Londini. 12. cum notis Minellii.

1714 Editio Annæ Fabri in usum Delphini emendatius recusa,

Londini, impensis H. et G. Mortlock, L. Nicholson, R. Wilkin, B. Tooke, D. Mitwinter et W. Innys. 8.

1715 L. Annæi Flori Epitome rerum Romanarum, cum notis Is. Pontani. Londini, apud Bowyer. 8.

— L. Annæi Flori Epitome rerum Romanarum, cui subjungitur L. Ampelii liber memorialis. (Cura Mich. Maittaire.) Londini, ex offic. Jac. Tonson et Jo. Watts. 12.

— Venetiis. 4. ap. Car. Bonarrigum. 4. Recusa editio Annæ Fabri in usum Delphini.

1718 Lipsiæ. 12, cum notis Chr. Junckeri ad modum Minellii.

1720 Halæ. 12. cum notis Germ.

1722 Dukeriana 1. L. Annæi Flori Epitome rerum Romanarum. Cum integris Salmasii, Freinshemii, Grævii, et selectis aliorum animadversionibus. Recensuit, suasque annotationes addidit Car. Andreas Dukerus. Lugduni Bat. ap. Jo. van der Linden jun. 8.—Omnium optima est hæc editio. Nam primum omnia superiorum bona habet in textu, et in notis. Insunt enim integræ Salmasii, Freinshemii, et Grævii, et selectæ aliorum, ut Camertis, Vineti, Stadii, Gruteri, Lipsii, Ruperti, Vossiorum, Nic. Heinsii, Perizonii, et ipsius non paucæ, ab omni parte in judicio lectionis, verborum, rerum, elegantes et exquisitæ; quarum adeo lectio plurimum prodesse studiosis hujus generis doctrinæ potest et ad locupletandum ingenium, et ad acuendum judicium. In præfatione inest etiam egregia defensio Grævianæ criseos adversus Begerum. Sed illa ipsa præfatio legenda est studiosis, pluribus de causis; in qua et de præsidiis cognoscent, quibus in hac editione apparanda usus est, et de modo totius operis conficiendi.

1723 Historiæ Rom. Epitome per Annæum Florum, Velleium Paterculum, Sex. Aur. Victorem, Messalam Corvinum, Eutropium, Jornandem et al. Florentiæ. 8. 2 voll.

1724 Venetiis. 12.

1725 Parisiis. 24. cum notis Pontani.

1726 Parisiis. 4. repetita ed. Annæ Fabri 1674. in usum Delphini.

1727 L. Annæi Flori rerum Romanarum Epitome. Interpretatione et notis illustravit Anna Tanaquilli Fabri filia, &c. Editio tertia, prioribus multo emendatior. Londini, impensis R. Wilkin, D. Mitwinter, A. Bettesworth, W. et J. Innys, J. Osborn, B. Motte, J. Batley, A. Ward, et J. Lacy. 8.—Vid. supra an. 1692. et 1714.

— Eboraci. 8. cum versione Anglica Jo. Clarke. Titulum vid. infra inter Versiones Anglicas h. a.

1730 L. Annæi Flori Epitome rerum Romanarum. Recensuit, observationibus illustravit, et Indicibus auxit Laur. Reinhardus (Gymn. Vinar. Corrector.) Erfurti. 8. — Indicibus præmissa est W. A. Schrœnii Epist. ad Reinhardum de variis consiliis recentiorum levandi labores scholasticos.

1732 Giessæ. 8. cum notis Germ. Sinceri.

1734 Patavii. 8. ex museo Jo. Is. Pontani.

— Lipsiæ. 12. cum notis Junckeri ad modum Minellii.

1735 L. Annæi Flori Epitome rerum Romanarum, et L. Ampelii liber memorialis, ex bibliotheca Cl. Salmasii. Londini, apud Gul. Bowyer. 12.

1736 Amstelodami. 24. cum notis Pontani, et varr. lectt.

1739 Londini. 8. cum versione Anglica Jo. Clarke.—Repetitio ed. Eboracensis an. 1727.

1741 Giessæ. 8. cum notis Germ. Sinceri.

1743 Heidelbergæ. Fol. in Henr. Car. de Klettenberg et Benn. Casp. Haurisii Scriptoribus Hist. Aug. Rom. Tomo II.

1744 Dukeriana II. auctior et emendatior. Lugduni Bat. apud Sam. Luchtmans. 8. 2 voll.

1746 Londini. 8. cum versione Anglica Jo. Clarke.—Vid. an. 1727. et 1739. Eadem recusa.

1749 Londini. 8.

1750 L. Annæi Flori Epitome rerum Romanarum. Accedit L. Ampelii liber memorialis. Curante J. P. Millero. Berolini, sumtibus A. Haude et J. C. Spener. 8.

1760 L. Annæi Flori Epitome rerum Rom. ex rec. Grævii, cum animadversionibus ejusdem. Accessit præter Ampelium, libellumque varr. lectt. præfatio Jo. Frid. Fischeri. Lipsiæ, apud Fritsch. 8.

1762 Halæ, sumtibus Orphanotrophei. 12.

1765 Londini. 12.—Repetitio editionis Mich. Maittaire an. 1715.

1768 Giessæ, apud Krieger. 8. cum notis Germ. Sinceri.

1773 L. Annæus Florus, cum C. Crispo Sallustio. Birminghamiæ, typis Jo. Baskerville. 4.

1774 Ead. ed. ibid. typis Baskerville. 12.

1776 L. Annæi Flori Epitome rerum Romanarum libri IV. (Curante J. N. Lallemand.) Parisiis, apud Jo. Barbou. 12. Nitida editio.

— Florus, cum Sallustio. Birminghamiæ, typis Baskerville. 12.

1779 Manhemii. 8. min. ad exemplar Græviani textus.

1783 L. Annæi Florii Epitome rerum Romanarum. L. Ampelii Liber memorialis. Præmittitur notitia literaria. Studiis societatis Bipontinæ, Editio accurata. Biponti, ex typographia Societatis. 8. maj.—Sequitur textum Dukerianum.

1787 Norimbergæ, apud Riegel. 12.

1793 L. Ampelii Liber memorialis, in usum scholarum emendatus et subjectis notis illustratus, (cur. K. H. Tzschuckio.) Lipsiæ. 12. Etiam titulo generali: Auctores Latini minores in usum scholarum. Tom. III. Part. III.

1795 Florus et Ampelius, cum excerptionibus chronol. Freinshemii. Basileæ, apud Schweighæuser. 8.

1801 Viennæ Austriæ. 8. cum versione Germ. Bertrandi.—Vid. Versiones Germ. h. a.

VERSIONES.

GALLICÆ.

1621 Histoire Romaine depuis le commencement de l'Empire d'Auguste jusqu'à celuy de Licinius, par Nicolas Coëffeteau : avec l'Epitome de Florus depuis la fondation de Rome jusqu'à la fin de l'empire d'Auguste, traduit du latin par le même Coëffeteau. Paris. Fol.—Repetita ibid. 1628. 1631. 1646. 1663. fol. et 1664. 12. 3 voll.

1656 Epitome de l'Histoire Romaine depuis la fondation de Rome jusqu'à l'Empire d'Auguste par L. Annæus Florus, mis de Latin en François sur les traductions de Monsieur (Philippe de France) Frere unique du Roy, par François de la Mothe-le-Vayer, avec le texte Latin et des remarques. Paris, chés Courbe. 8.—Repetita ibid. ap. Sim. Bernard an. 1670. 8.

1774 Abrégé de l'Histoire Romaine par L. Ann. Florus, traduction nouvelle avec des Notes ; par Mr. l'Abbé Paul. Paris. 12.

GERMANICÆ.

1536 Roemischer Historien Bekürtzung. In welcher alle fürtreffliche Haendel, beyd Fridens und Kryegs, so in dem Roemischen Reich von Romulo und den andern vj. Künigen, Burgermeysteren,

und zu letst den Keyseren bitsbaer geübt, begriffen seind. Uss den sichersten Geschichtschreiberen Lucio Floro, Sexto Ruffo, Eutropio, und Baptista Egnatio verdollmetscht und gezogen. Mit weiterem Anhangk, der Kryegshaendel, so under dem grosszmaechtigen Keyser Carolo dem Fünften in Italien verloffen, und von Galeatio Capella beschrieben. Durch Henrich von Eppendorff. Zu Strassburg bey Hans Schotten. Fol.—Repetita ibid. an. 1563. et 1605.

1679 Der deutsch redende Florus, d. i. Flori roemische Geschichte in die deutsche Sprache übersetzt (von Hier. Brückner.) Gotha. 8.

1773 Des L. Annæus Florus kurzer Begriff der Roemischen Geschichte von Gründung der Stadt Roman bis zur Monarchie des Kaisers Augusts. Aus dem Lateinischen übersetzt und mit erlaeuternden Aumerkungen begleitet von Joh. Adam Sella. Hersfeld und Leipzig. 8.—Sub ficto nomine J. A. Sellæ latere Jo. Adolfum Hermstaedt, bibliopolam Hersfeldensem, annotat Cl. Degen.

1781 Florus kurzer Begrif der roemischen Geschichte, zweite neuübersetzte Auflage. Rothenburg an der Fulda. 8.

— Probe einer Uebersetzung des L. Annæus Florus. Frankfurt. 8.—Legitur in libro inscripto: 'Museum der neuesten teutschen Uebersetzungen.'

1785 L. Annæus Florus kurzer Abriss der Roemischen Geschichte, übersetzt von K. F. Kretschmann. Leipzig, bey Dyck. 8. —Præstans interpretatio.

1789 L. Annæus Florus Skizzen der Roemischen Geschichte, übersetzt und mit Anmerkungen begleitet von B. (Bertrand.) Frankfurt am Mayn, bey Herrmann. 8.—Repetita Viennæ Austriæ 1801. 8. cum textu Lat.

ANGLICÆ.

1636 The Roman History written by L. Annæus Florus, and translated into English by E. M. B. Oxford. 12.

1658 The History of the Romans by L. Annæus Florus, translated into English with Notes by Meric Casaubon. London. 8.—Repetita ibid. an. 1659. 8.

1667 The Roman History, written by L. Annæus Florus, and translated into English by John Davis. London. 8.

1725 The Roman History by L. Annæus Florus translated into English, with cuts. London. 12.

1727 L. Annæi Flori Epitome rerum Romanarum, cum versione Anglica, in qua verbum de verbo, quantum per utriusque linguæ genium licet, redditur. Or, a compendious History of Rome by L. A. Florus, with an English translation as literal as possible, by John Clarke, author of the Essays upon Education and Study. York, printed by Charles Bourne for Thom. Hammond bookseller. 8.—Recusa Londini an. 1739. 1746. et 1749. 8.

1738 L. Annæi Flori rerum Romanarum Epitome: being an Abridgment of the Roman History. By John Stirling. London, printed for T. Astley. 8.

ITALICÆ.

1546 Lucio Floro de' fatti de' Romani dal principio della Città per insino ad Augusto Cesare. Tradotto nella nostra lingua per Giovan Domenico Tharsia di Capo d'Istria M. D. XLVI. In fine: In Vineggia, appresso gli heredi di Pietro de Ravani et compagni. Nel anno del Signore M. D. XLVII. Nel mese di Genaio. 8.

1548 Eadem. In Venezia. 8. senza stampatore.

1634 L'Historia Romana di Lucio Giulio Floro, distinta in quattro Libri, di Latino in Italiano tradotti da Santi Conti della Rocca Contrada, coll' aggiunta alle margini de numeri Cronologici cavati da Giovanni Stadio, e l'indice de' Capi di ciascun Libro. In Roma, appresso Pietro Antonio Facciotti. 12.

1639 L'Historie Romane da Lucio Giulio Floro e le Notizie del Mondo di Lucio Ampelio (tradotte da Santi Conti.) In fine: Ad instanza di Pompilio Totti. In Roma, appresso Vitale Mascardi MDCXXXIX. 12.

1642 Della Officina Istorica di Gio. Felice Astolfi Libri IIII. &c. Aggiuntovi in fine le Notizie del Mondo di Lucio Ampelio. In Venetia, per li Turrini. 4.

1672 Delle Historie Romane di Lucio Anneo Seneca Floro Libri quattro. Con le notizie di Lucio Ampelio Tradotte già da Santi Conti della Rocca Contrada. Aggiuntovi in questa correttissima impressione il Ristretto delle imprese de' Romani di Festo Rufo. Con una Chronologia delle cose succedute nel Mondo, dalla fondatione di Roma, fino all' imperio di Valentiniano. Di Domenico

Benedetti da Trevi. In Roma, a spese di Gregorio e Giovanni Andreoli. In fine: In Roma per Francesco Tizzoni 1672. 12.

1673 Romæ. 12. una cum Ampelio et Sexto Rufo, per Mich. Angelum Barbonum.

1724 L'Historie Romane di L. Giulio Floro, tradotte da Santi Conti della Rocca Contrada. Con l'aggiunta alli margini de' numeri cronologici, cavati da Giov. Stadio. In Venezia, presso Andrea Poleti. 8.

BELGICÆ.

1593 Chronyke van Florus van Grieken. Amsterd. 4.

1664 Roomsche historie van L. Julius Florus, mitsgaders de tien boekskens van Eutropius, alles in de nedertuytsche tale gebragt door A. de Decker, en oversien dorr I. de Decker. t'Amst. 12.

DANICA.

1699 Hafniæ. 8. interprete Mogens Vingaard.

POLONICA.

1646 Cracoviæ. 4. auctore Christoph. Georg. Falissowskiew.

Nobis in transcursu Pinellianum, Harlesianum, Askevianum, et Spencerianum Catalogos, in quibus variæ memorantur primariæ Flori editiones, consulentibus, quibusdam publicis bibliothecis etiam exploratis, non videtur præcedens Recensus Editionum multum deficere.

De *Editione Principe* Flori magna est controversia. Secundum Fabricium (in Biblioth. Lat. vol. II. p. 442. edit. Ernest. 1773.) et Harlesium, (in Brevior. Not. Lit. Rom. p. 422.) sunt quatuor antiquæ editiones sine loco et anno, adeo ut quænam earum sit *Princeps* quæstio adhuc sub judice relinquenda videatur. Immo Catalogos jam memoratos perpendenti probabile videatur, plures esse editiones, sine anno, quæ sæculo XV. assignentur, et eas isti sæculo a Bipontinis, in Notitia supra prolata, recte forsan assignari. Una vero forsan editio sæculi XV. addenda manet, cum anno et loco, nempe Paris. 4to. 1480. si modo Catalogus Univer-

salis (Lond. 1701. vol. I. p. 84.) recte se habeat. Quiddam vero nos dubitamus, quibus in præcedentibus catalogis, et bibliothecis pretiosis et amplis, hujusce editionis exemplar non contigit invenire. Neque, ut liquet, eadem esse possit quam ex conjectura inter *Italicas* editiones ponit Audiffredi circa a. 1480.

Inter editiones Venetas sæc. XV. Bipontini numerant Venet. 1491. fol. Ven. 1497. fol. et Ven. sine an. fol. min. Frid. Fischerus, in Præf. p. XXI. easdem sic numerat, 1493. fol. per Phil. Pincium, 1494. fol. 1497. fol. sine nomine librarii. Addit vero vir cl. 'Sed ut hanc [n. Mediolanensem, quam antea notaverat] ignoravit editionem Saxius, ita nec nobis quatuor illas [adjecta Romana editione 1472.] reliquas contigit videre.'

De Aldinis editionibus Fischerus multum queritur, et rei literariæ amatores monet, 'etiam atque etiam esse cavendum, ne omnibus temere Aldinis editionibus auctorum utriusque linguæ nimium tribuant.' Præf. p. XXVIII. Notat unam editionem Ald. formæ octopartitæ sine anno; Bipontini Livium cum Floro 2 vol. fol. 1520-1521. In Annales de l'Imprimerie des Alde notatur etiam, tom. I. p. 156. Florus in 8vo.

Editiones sequentes a Bipontinis non recensentur:—

Lucii Flori Epitome, &c. 8vo. 1541. Ven.

Rerum Romanarum Epitome, &c. edente Dion. Gothofredo. Basil. 1590. et Antv. 1600. 8vo. Biblioth. Bodl.

Rerum Romanarum Libri IV. &c. Amstelod. 1630. 8vo. Mus. Brit.

Florus et Ampelius, Cantab. 1667. 12mo.

L. Annæi Flori Epitome, &c. in usum Juventutis scholasticæ. Edidit Nic. Titze: in Bibliotheca Classica, tomis octo complectenti Auctores Romanos prosaicos et poëticos. Huic editioni præmittitur ad singulos auctores Introductio, et notæ criticæ ad calcem adjiciuntur a Franc. Nic. Titze. Lincise 1804. 8vo. Tom. I. Florum complectitur.

Ejusdem Commentatio de Epitomes Rer. Rom. quæ sub nomine L. Annæi Flori, s. Senecæ fertur, ætate probabili, vero auctore, operis antiqua forma. Ibid. 1804, 8vo.

L. A. Flori Epitome, &c. juxta editionem Dukeri, Oxon. 1807. 8vo.

L. A. Flori Epitome, &c. ad optimas editiones collata. Lucii Ampelii Liber Memorialis. Argentorati, ex typogr. Soc. Bipont. 1810. 8vo. Hæc secunda editio emendatior et auctior est prima Biponti a. 1783. excusa, de qua supra. Præmittitur Notitia Literaria, quæ, ut supra diximus, nobis visa est ampla et accurata. Accedit Index rerum et verborum.

L. A. Flori Epitome, &c. ex editione J. F. Fischeri, cum Velleio Paterculo ex editione J. Ch. H. Krause. Recensuit et accuravit J. Carey LL. D. Lond. 1818. 18mo.

Quod ad *Versiones* attinet, editio Bipontina minime sterilis est. Induxit quippe Gallicas, Germanicas, Anglicas, Italicas, Belgicas; immo unam Danicam, unamque Polonicam. De Hispanicis silet; nec nos habemus quicquid de iis narrandum: neque enim Don Antonio (Biblioth. Hispan. Vol. I. ubi multus est de Floro et Flori editionibus) notat Hispanicam aut Portugallicam aliquam, sive editionem sive versionem. Idem tamen Don Antonio, aliique viri docti, asserunt Florum esse civem Hispanum; ita ut revocent in animum nobis memorabile istud adagium, *οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν πατρίδι καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.*

Quod ad Germanicas versiones spectat, præcedentibus unam, eandemque novissimam subjicimus: Florus entwurf römischer Begebenheiten, ubersetzt und mit Anmerk. Von Dr. J. Schallgruber. Vindob. 1805. 8vo.

Neque quidem nobis videtur Anglicam ullam versionem Bipontinis prætermissam esse. Liceat modo duas ad Florum pertinentes Dissertationes Anglicas notare: nempe, cl. Jeremiæ Marklandi Epistolam criticam ad eruditissimum virum Franciscum Hare (Episc.) in qua, inter alia, loca quædam Flori emendantur, Cantab. 1725. 8vo. et Observations on the Writings and Character of Florus, by Edmund Burton, Esq. Fellow of Trin. Coll. Camb. in 'Ancient Characters deduced from Classical Remains.' 1763. 8vo.—Pauca etiam sunt hujusmodi Germanica, quæ videnda sint in Harlesii Brev. Not. Litt. Rom. p. 427.

DE L. ANNÆI FLORI

CODICIBUS MSS.

EX PRÆFATIONE J. FR. FISCHERI.

Incipiemus autem ab Germaniæ in Florum liberalitate singulari, non amore patriæ ducti, sed quia bibliotheca illa Palatina, nobilissima quondam, suppeditavit codicem et antiquissimum omnium, et optimum, ad corrigendos emendandosque Flori libros, librariorum inscitia et negligentia misere depravatos ac corruptos. Fuit codex ille membraneus, et, Salmasii judicio, qui eo non minus, quam magnus ille Gruterus, usus est, ante mille fere annos scriptus,[1] neque tamen integer, sed, id quod valde dolendum, mancus alicubi atque mutilus, uti cognoscet lector e libello lectionum Variarum. Vocatur cum Nazarianus a loco unde in bibliothecam Palatinam venerat,[2] tum Palatinus primus, a Grutero: qui tamen in laudandis ejus lectionibus sæpissime, ut fit, oculi enim diversi etiam diversa vident non raro, certe videntur videre, discrepat et dissentit a Salmasio, cujus Excerpta nuper Dukero adhibere, Gronovii nepotis beneficio, contigit. Namque Gruterus quidem et Salmasius, præter illum codicem, ex eadem bibliotheca Palatina acceperant duo alios, et ipsos membranaceos, verum ut vetustate, ita etiam bonitate, longe inferiores. Alter enim, quem nos cum Salmasio primum nominavimus, Gruterus secundum appellat, à Mutinensi quodam, Nicolao Caranduło, scriptus erat sæculo quarto decimo extremo: alter pauciores etiam annos habebat.[3] Sed hæ non solæ sunt bibliothecæ Palatinæ copiæ, quibus adjuti et instructi Salmasius et Gruterus de Floro optime meriti sunt. Jordanes enim, Jornanden malunt vocare alii, Ravennas Episcopus, cum in librum, quem de regnorum temporumque successione reliquit, multa e Flori libris de verbo transtulerit; quis dubitet, quin hujus quoque

NOTÆ

1 Salmasius codicem hunc vocat 'optimas et vetustissimas D. Nazarii membranas' ad I. procem. 2. et IV. 12. 44. *ἐσχάτην καὶ ἀναγκαίαν ἄγκυραν*, ad I. 10. 7. Freinshemius 'optimum codicum,' ad I. 1. 15. Add. Grævius ad I. procem. 8. et I. 14. 1: et Blancardus Præfat.

2 Vid. Gruterus ad I. procem. 1. Ab Salmasio vocatur etiam 'Laurissanum exemplum,' ad I. procem. 9.

3 Vid. Salmasius ad I. procem. 6. et I. 2. 2. Gruterus ad I. 1. 12. et I. 13. 11.

codicum duorum usu,[1] quos ea ipsa bibliotheca præbuit, egregie, pro doctrinæ præstantia, opitulati Floro sint iidem præclari duumviri? Sed et aliarum Germaniæ nostræ bibliothecarum liberalitatem experti sunt Flori editores. Berolinensis quidem Regia Laurentio Begero dedit codicem unum eundemque membraneum bonæ notæ, cujus dominus fuerat, eodem Begero auctore,[2] divinus ille Justus Lipsius: qui ut multas ex eo lectiones in libris Electorum[3] protulit, ita totum cum editis, quam diligenter nescio, contenderat jam ante Begerum Jac. Tollius: qui labor ne esset frustra susceptus, cura effectum et diligentia Dukeri scimus. Neque tamen privatis Germanorum bibliothecis defuere libri scripti Flori. Nam et Barthii [4] et Francisci Fabricii [5] codices memorari a Viris doctis video, neque dubito quin et ille liber, quo Fridianus Pighinucius usus est in adornanda editione sua, et veteres illi, quos Jac. Scheckius inspectos a se fuisse ostendit,[6] codices scripti manu fuerint. Atque hæc quidem de libris bibliothecarum Germaniæ hactenus. Tot enim, neque plures, eas codices, quorum adjumentis Florus ornaretur et veluti comeretur, præbuisse adhuc quidem sciebamus.

Jam ut Germaniæ hoc quidem in genere avaritia sordida et inepta illiberalitas exprobrari nullo pacto potest, immo maxima liberalitas benignitasque tribui omni jure debet, cum de præstantia excellentiaque liberalitatis judicari e facultatum copia soleat; cum non is qui plurima dat, liberalis ducatur, sed qui tantum, quantum potest, et ea quæ quam plurimum prosint iis qui accipiunt; ita admodum cupidus sit necesse est, qui negare conetur, Florum etiam Italiæ, Belgiique, et Franciæ, bibliothecis magnam splendoris sui pulchritudinisque partem debere. Etenim Francia quidem Vinetum suum instruxit variis codicibus scriptis, neque illis malis, quorum ope librorum Flori vulneribus vitiisque mederetur. Unus eorum, qui ab ipso Vineto mirandæ liber antiquitatis vocatur, venerat e bibliotheca Dominicalium Burdigalensium:[7] alterius possessor fuerat Gerardus Maria Imbertus, Patricius Condomien-

NOTÆ

1 Vid. Salmasius ad I. 1. 1. IV. 6. 13. I. 13. 6.

2 Ad II. 12.

3 II. 19.

4 Vid. Dukerus ad III. 18. 14.

5 Vid. Stadius Commentar. p. 60. ed. pr. et Dukerus ad III. 26. 6.

6 Ad Vellei. Paterc. I. 4. 2.

7 Vid. Vinetus Animadverss. p. 149. 158. 246. ed. Lugd.

sis.[1] Atque libros hosce duo Vinetus loco non uno nominatim laudat. Sed præter eos quin idem consuluerit in recognoscenda Annæi historia alios, non potest dubitari, cum in notis ab eo passim commemorentur membranæ et libri antiqui, ita tamen ut nec de antiquitate eorum quicquam dicat, nec unde eos acceperit, usquam ostendat: quod quidem vitium est non tam hominis, quam temporum illorum. Dukerus vero usus est lectionibus duorum codicum bibliothecæ Parisiensis Regiæ, quas commiserat erudita, sed ignota, manus marginibus Græevianæ editionis exempli: alter videtur scriptus fuisse quaternis, alter in chartis aut membranis formæ maximæ: erant enim litteris, siglas vocant, Q et F ab eo qui contulerat notati. Sed eadem bibliotheca Regia alio etiam eoque majori Florum affecit beneficio, voluit certe afficere. Namque Samuel Sciassius impetrarat facile, ut posset tres illius codices scriptos componere cum editis libris: quæ Sciassii Excerpta cum Grævio communicavit ornamentum illud Germaniæ atque decus sæculi sui, Marquardus Gudius, cujus eruditionem raram et exquisitam, an studium juvandi bonas litteras singulare, admirer magis atque suspiciam, nescio. Certe utramque hanc virtutem aliasque iis majores vel solæ illæ epistolæ, quas a magno Burmanno scimus esse editas, abunde loquuntur. Sed Grævius illo beneficio Gudii non videtur ita usus esse, ut consuleret saluti librorum Flori omninoquè literarum: nam primo mira lectionum paucitas satis declarat, admodum exiguam illarum partem esse ab eo prolatam, cum debuisset in medio ponere omnes: deinde non distinxit satis codices suos Grævius, ut scirent posteri, quæ essent lectiones cujusque. Laudat enim modo Sciassii codicem, modo Regium, modo Gudianum vel simpliciter vel adjectis numeris,[2] idque, ut dixi, perraro. Ceterum an diversus ab his codicibus sit ille, quocum idem Grævius Puteanum narrat[3] contendisse librum historiæ Flori primum, non constat. Atque tot quidem codices Franciæ patuisse reperio editoribus omnium librorum Annæi. Præterea et ab Jac. Bongarsio[4] et a Francisco Jureto[5] et ab Jacobo Cujacio[6] commemorantur libri veteres Flori, quos Grævius et Dukerus putabant fuisse

NOTÆ

1 Vid. Vinetus d. l. p. 160. 178. 220.
2 Vid. Grævius ad I. procem. 8. I. 1. 14. I. 18. 24. &c.
3 Ad I. procem. 2.
4 Ad Justin. prol. 28.
5 Ad Symmach. I. ep. 46.
6 Observatt. v. 8.

calamo scriptos codices. Hoc certum est, eos tantum ad constituendas breves historiæ Flori particulas esse ab dominis adhibitos.

E Gallia igitur transeamus in fines Belgii, cujus bibliothecas maxime sex codicibus cognovi plurimum profuisse Floro. Primus membranaceus Ryckianus dicitur ab Theodoro Ryckio, domino, qui copiam ejus fecerat Grævio. Qui cum multa, ut fit, præteriisset, non pauca male laudasset; Dukerus putavit se et ipsi Floro et lectoribus ejus hanc humanitatem debere, ut librum illum Ryckianum, qui, Ryckio mortuo, ad Pancratium Masvicium pervenerat, denuo diligentissime totum conferret cum editis. Cui quidem officio eum ita satisfecisse multis mihi videor indiciis certissimis compertum habere, ut Flori causa vehementer gaudeam, reliquos quoque codices Belgii incidisse in manus tam liberales et diligentes. Inspexit enim idem Dukerus, auctoritate magnorum Virorum, Everardi Ottonis et Henrici Brencmani, primus codicem Flori quanquam chartaceum, tamen oppido bonum, qui est in bibliotheca Academiæ Duisburgensis: et ab Dominico Balquio, Jurisconsulto clarissimo, accepit diversitatem scripturæ libri Franequerani,[1] qui in bibliotheca Academiæ asservatur. Atque Duisburgensis quidem libri lectiones ita conveniunt cum lectionibus Berolinensis et Editionis principis[2] atque conspirant, ut tres illi libri ex uno eodemque fonte manasse videantur. Sed eo pejoris notæ sunt codices illi bibliothecæ Leidensis tres, qui a Dukero, varietate enim scripturæ eorum, beneficio Burmanni majoris, usus est, Vossiani dicuntur. Primus, isque satis antiquus, scriptus est in membrana formæ octopertitæ: secundus, primo qua membranæ figuram similis, ejus ætatem haudquaquam attingit: postremus, ut ordine, ita et ætate et bonitate, chartis constat maximæ formæ. Sed Academia Leidensis, præter Vossianos, etiam alios possidet Flori codices. Nam Audendorpius quidem, Vir summus et ad ornandas literas Latinas natus, librorum Leidensium quatuor lectionibus, tanquam gemmulis, distinxit suas ad Lucanum[3] Frontinumque[4] et alios sermonis Latini auctores veteres, animadversiones: uti Pighium cum in An-

NOTÆ

1 Lectiones proprias hic liber habet non paucas. Vid. II. 8. 2. II. 10. 2. &c.

2 Vid. III. 7. 6. IV. 10. 24. III. 11. 1. 7. III. 12. 8. III. 15. 3. IV. 1. 6. &c.

3 Vid. ad Lucan. IV. 466. IX. 232.

4 Vid. ad Frontin. p. 21. 125. 202. 243. 286. 316. 346. 359. 370.

nalium Opere, tum in notis ad Valerium Maximum, multas e codice, quem e bibliotheca S. Amandi habuit, lectiones attulisse novimus.[1] Nam de libris Isaaci et Dionysii Vossiorum, et de membranis ab Gronovio avo inspectis, quæ a Dukero alicubi[2] memorantur, quod dicam, non magis habeo, quam de duobus illis Codicibus misere depravatis, quibus Joh. Stadius usum se esse ostendit.

Sed relicta Francia, et lustrato Belgio, age, jam in Italiam proficiscamur, sedem illam literarum et patriam codicum manuscriptorum: ex qua in alias terras, tanquam in colonias, exiere. E maxima autem multitudine librorum Flori, qui in civitate hac opulenta reperiuntur, tantummodo duobus adhuc quidem licuit uti iis qui Flori historiam publicarunt. Jacobus enim Tollius tum cum Italiæ civitates peragraret, contulit codicem Malliabecianum Florentinumque, utrumque membraneum; sed posterior erat non valde antiquus. Hæc Tolliana Excerpta venerunt, liberalitate Henrici Canegiteri, in manus elegantissimi Dukeri; quem tamen non semel negligentiam Tollio insignem exprobrare memini,[3] qui et Vaticanum sibi codicem patuisse ostendit.[4] Sed ab hoc, quem Tollii manus trivere, libro Florentino diversum esse eum codicem qui ab Acidalio ad Velleium[5] laudatur, ita credo, ut nec dubitari posse videatur, quin libri veteres illi quos Sigonius ad Livium,[6] et Hermolaus Barbarus ad Plinium,[7] memorant, codices fuerint calamo scripti. Certe Egnatius in Racemationum libris,[8] unde Vineto[9] Racemator Venetus audit, usum se esse docet codicibus scriptis duobus, quorum alter fuerit in bibliotheca Cœnobii S. Mariæ a Caritate, alterum possederit Benedictus Prunulus, quo viro et humanissimo et sanctissimo ipse magistro et doctore usus sit. Atque hæc etiam de beneficentia, qua Italiæ sibi bibliothecæ Florum ejusque editores devinxere, certe voluerunt devincire.

Reliquum est, ut breviter commemoremus, vel nominemus potius, eos codices, quorum vel patria incerta est, vel possessores ignoti. Nam Grævius quidem dicitur[10] optimo libro, e Bur-

NOTÆ

1 Vid. Freinshem. ad I. 13. 20. Duker. ad II. 6. 2. 3. 7. et ad III. 3. 3.
2 Ad I. 12. 8. III. 5. 30. IV. 2. 37.
3 Vid. Duker. ad III. 10. 14.
4 Vid. Duker. ad I. 1. 13.
5 II. 68. 4.
6 Epit. 68.
7 Lib. XXXIV. 6.
8 Cap. 4.
9 Ad IV. 6. 4.
10 In Præfat. ad Edit. Flori Amstelod. a. 1702.

gundia misso, usus esse; de quo neque Dukero neque nobis cognoscere quicquam certi licuit. Sed ab eodem Dukero laudantur, si recte memini, etiam Ramosi codices: et uti Grævius Antverpiæ se membranas pervetustas Christianæ reginæ testatur[1] vidisse, ita, Henrici Ernstii indicio,[2] novimus, fuisse penes ipsum veterem Flori librum calamo scriptum. Ceterum e libello variantium lectionum plane, spero, intelligetur a lectoribus, eos de quibus hactenus expositum est codicibus, non ex uno, verum e multis, iisdemque diversis, fontibus manasse.

RECENSUS CODICUM MSS.

L. ANNÆI FLORI

QUI IN BIBLIOTHECIS BRITANNICIS ASSERVANTUR.

In præcedenti codicum Mss. Recensu, dum luculenter de exteris disserit J. Fr. Fischerus, de Britannicis omnino silet. Hos breviter recensendi munus igitur nos de more suscipimus.

Codices in Museo Britannico.

Biblioth. Harl. Num. 2500. est cod. membran. sæc. XV. qui, cum aliis, habet, sine notis et additamentis P. Diaconi, Lucii Flori Rerum Romanarum lib. IV.

Num. 2731. cod. membran. sæc. XV. continet: 1. L. Flori Epitomen in singulos libros T. Livii: 2. L. Flori Rerum Romanarum lib. IV.

Num. 2765. cum aliis historicis continet Lucii Flori factorum memorabilium ab urbe condita ad tempora C. Augusti lib. IV. Cod. membran. sæc. XV. eleganter scriptus.

NOTÆ

1 Ad I. proœm. 2. 8.

2 Ad Nep. Attic. 8.

Num. 3694. Ms. splendidus, illuminatus, in folio, continens: 1. Titi (scr. Tito) Livii Pathavini de Bello Macedonico: 2. L. Annæi Flori Hist. Lib. IV.: 3. Epitomen XIV. Decad. Livii, sine notis, membran. fol. sæc. XV.

Num. 4793. cod. chartac. sæc. XV. qui, cum Eutropio, continet Florum.

Num. 5292. Annæi Flori Epithomes de Tito Livio lib. IV. —Ita titulus: continet vero, non epitomen Livianam, Floro ascriptam, sed ipsius Flori Historiam, sine solitis P. Diaconi vel aliorum additamentis.

Num. 5438. cod. membran. sæc. XV. continens, una cum Ciceronis orat. contra Catilinam, et respons. Catilinæ, (orationes fictitias,) L. Annæi Hist. Rom. Compendium.

Et hi sunt omnes codices Flori in Museo Britannico, nisi quis vellet intertexere quædam manu scripta, num. 3371. inter codd. non descriptos, ut vocantur, nempe, Annotationes a Magistro Joanne Raïo quodam dictitatas, et ab ejus discipulo summa cum industria scriptas, A. D. 1613.

Codex Cantabrigiensis.

In *Bibliotheca Publica* nullus Flori codex restat: et quidem, ni fallimur, nullus in Collegiorum bibliothecis servatur præter unum in *Coll. Corp. Christi*, qui cum ob alia historica æstimandus est, tum quod, cum ceteri Flori codices Britannici non sunt valde antiqui, hic est antiquissimus.

Codices Oxonienses.

Notitiam codicum sequentium, qui in *Bibliotheca Bodleiana* manent, benigne nobiscum communicavit Alexander Nicoll, Bibl. Bodl. dignissimus Sub-præfectus, quam in ejus ipsius verbis lectori damus.

1243. *Laud. Lat.* 58. Auct. C. inf. L. Flori Historia Rerum Romanarum libris quatuor. Codex exaratus a. 1453, scriptura Italica, parum eleganti, in membranis, in quarto.

2178. Auct. F. 5. 9. L. Annæi Flori Historiæ Romanæ

Epitome. Codex membranaceus, elegantissime descriptus, literis Gothicis, sæc. XIV. aut XV. in quarto.

Canon. Lat. 194. Flori Epitome, cod. membran., bene exaratus literis Italicis, sæc. XIV. aut XV.

Est etiam in Biblioth. Bodl. 2200. Florus, &c. lectionibus illustratus a Degoræo Whear, et 2201. idem fere.

INDEX

IN

FLORUM,

A JOH. FREINSHEMIO CONFECTUS.

Primus numerus Librum, secundus Caput cujusque libri, tertius Tmematia, seu Sectiunculas aut Versiculos capitum denotat.

B.

C.

E.

J.

N.

O.

P.

T.

V.